
Sait Faik Abasıyanık
Öyle Bir Hikâye
Hayattayken Yayımlanmış
Hikâye Kitapları

"...Bu böyle, bin dokuz yüz bilmem kaça kadar sürüp gidecektir. Ve yine bin dokuz yüz bilmem kaçta kitap bastırmak, yazı yazmak takatinden mahrum, nalları dikeceksinizdir. Ve yine bir gün bin dokuz yüz bilmem kaçta sizi kimseler hatırlamayacaktır."

"Yaşasın Edebiyat"

Türk edebiyatının hikâye ustasına, onu unutmadığımızı gösteren bir doğum günü armağanı.

Öyle Bir Hikâye adlı bu özel kitap Sait Faik Abasıyanık'ın 100. doğum yılı için, hayattayken yayımlanmış on hikâye kitabının bir araya getirilmesiyle hazırlanmış ve 2000 adet basılarak tamamı numaralandırılmıştır.

Kitabı oluşturan on hikâye kitabının ilk baskılarının kapak fotoğraflarına da yer verilen bu kitap bir kez daha basılmayacaktır.

ÖYLE BİR HİKÂYE

Hayattayken Yayımlanmış Hikaye Kitapları

Sait Faik Abasıyanık 18 Kasım 1906'da Adapazarı'nda doğdu. Çocukluğu

Adapazarı'nda geçti. İlköğrenimini Rehber-i Terakki Okulu'nda yaptı. Or-

■

taöğreniminin bir kısmını Istanbul Erkek Lisesi'nde diğer kısmını ise Bursa Lisesi'nde tamamladı (1925-1928). Yüksek-öğrenimine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'nde başladı (1928). İki yıl sonra baba-sırnn isteği üzerine, iktisat eğitimi için Venedik üzerinden İsviçre'ye gitti. Lozan'da kısa bir süre kalarak, Fransa'nın Grenoble kentine geçti. Sanah ve kişiliği üzerinde derin izler bırakacak çok sevdiği bu Fransız şehrinde üç yıl yaşadı. Fransa'dan döndükten sonra bir süre Halıcıoğlu Erıneni Yetim Mek-tebi'nde Türkçe öğretmenliği ya ph. Çocukluğundan beri tüccar olmasını istediği babasının zorlamasıyla ticarete ahldı ve başarılı olamadı. Babasının 1939'daki ölümüyle geçimini yalnızca kalemiyle sağlamanın yollarını aradı. Kısa bir süre *Haber* gazetesinde muhabirlik yaph (1942). Yazarlığa lise yıllarında başlayan Sait Faik'in ilk şiiri *Mektep* dergisinde yayımlandı (1925). İlk yazısı “Uçurtmalar" *Milliyet* gazetesinde yayımlandı (1929). 1934'ten itibaren kendini neredeyse bütünüyle öyküye veren yazar denizi, emekçileri, ço-cuklan, yoksullan, işsizleri ve balıkçılan yalın, şiirsel bir dille anlatarak Türk edebiyatına yeni bir öykü anlayışı getirdi. Daha önce Atatürk'ü de onur üyeliğine seçen, ABD'deki Uluslararası Mark Twain Derneği tarafından çağdaş edebiyata yaphğı katkılanndan dolayı onur üyeliğine seçildi

(1953).

11 Mayıs 1954'te İ stanbul'da öldü.

Yapıtlan:

Öykü: *Semaver* (1936, Remzi Kitabevi); *Sarnıç* (1939, Çığır Kitabevi); *Şahmerdan* (1940, Çığır Kitabevi); *Lüzumsuz Adam* (1948, Varlık Yayınları); *Mahalle Kahvesi* (1950, Varlık Yayınlan); *Havada Bulut* (1951, Varlık Yayınları); *Kumpanya* (1951, Varlık Yayınları); *Havuz Başı* (1952, Varlık Yayınları); *Son Kuşlar* (1952, Varlık Yayınları); *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (1954, Varlık Yayınları); Az *Şekerli* (1954, ö.s. Varlık Yayınlan). Roman:

Medar-ı Maişet Motoru (2. baskısı *Birtakım İnsanlar* adıyla, 1944, Yokuş Kitabevi); *Kayıp Aranıyor* (1953,, Varlık Yayınlan) Şiir: *Şimdi Sevişme Vakti* (1953, Yenilik Yayınları) Röportaj-Öykü: *Tüneldeki Çocuk* (1955, Varlık Yayınları); *Malıkeme Kapısı* (1956, Varlık Yayınlan) DiğerYapıtlan: *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat* (1977, Bilgi Yayınevi), *Açık Hava Oteli* (1980, Bilgi Yayınevi)

Müthiş Bir Tren (1981, Bilgi Yayınevi); *Sevgiliye Mektup* (1987, Bilgi Yayınevi) Çeviri: Georges Simenon'dan *Yaşamak Hırsı* (1954, ö.s., İstanbul Yayınlan)

Sait Faik Abasıyanık'ın YKY'deki kitapları:

Semaver *(2002)*

Şahmerdan *(2002)*

Sarnıç *(2002)*

Lüzumsuz Adam (2002)

4

Birtakım insanlar (2002)

Son Kuşlar (2002)

Kumpanya (2002)

Havuz Başı (2002)

Kayıp Aranıyor (2002)

Mahalle Kahvesi (2002) Alemdağ'da Var Bir Yılan (2002)

Havada Bulut (2002)

Şimdi Sevişme Vakti ve Diğer Şürleri (2003)

Karganı Bağışla (2003)

Mahkeme Kapısı (2003) Hikâyecinin Kaderi (2005J Seçme Hikâyeler (2005J Öyle Bir Hikâye (2006)

SAİT FAİK ABASIYA NIK

Öyle Bir Hikâye

Hayattayken Yayımlanmış

Hikâye Kitapları

• t „ _ _ _ _ r _ _

Oyle Bir Hikâye - Hayattayken Yayunlanmış Hikâye Kitaplan *1* Sait Faik Abasıyanık

Kitap Editörleri: Onca Tapınç Uğurlu ■ Sevengül Sönmez

Kapak Tasanmı: Nahide Dikel

Baskı: Üç-Er Ofset Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar / İstanbul

YKY' de 1. Baskı: İstanbul, Mayıs 2006

ISBN 975-08-1086-4

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Yapı Kredi Kültür Merkezi İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu İstanbul Telefon: (0 212) 252 47 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23 http://^^w. yapikrediyayinlari.com . e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr

w^w.teleweb.com.tr

IÇINDEKILER

SEMAVER

LÜZUMSUZ ADAM



MAHALLE KAHVESİ

HAVADA BULUT

KUMPANYA

HAVUZBAŞI

SONKUŞLAR

ALEMDAĞI'NDA VAR BİR YlLAN

Değerli yazarımız Sait Faik Abasıyanık'ın kanunî temsilcisi bulunan Darüş-şafaka Cemiyeti, 30 Mart 1863 tarihli Padişah Fennam ile "babası ölmüş ve maddi durumu yetersiz" kız ve erkek öğrencilere karşılıksız eğitim sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Faaliyete geçtiği yıldan bu yana kendisini yenileyen, 1955 yılında kolej eğitimine, 1972 yılında da karma eğitime geçen kurum, 1994 yılında da Mastak'taki modern kampüsüne taşınmıştır.

Türkiye'de bir hayır kurumu tarafından açılan ilk özel okul olan Darüşşafa-

ka, babası vefat etıniş, yoksul fakat yetenekli kız ve erkek çocuklanmıza giyim,

barınma, yemek, kitap, sağlık hizmetleri dahil öğretim olanaklannı karşılıksız ola- - _ _ B

rak yatılı ve karma eğitim vererek sağlaması bakımından da '1lk Halk Okulu" olma özelliğine sahiptir. Halen İngilizce eğitim yapan ve 900 öğrencinin öğrenim gördüğü kurumun tüm giderleri, devlet yardımı olmaksızın, sadece hayırsever halkımızın bağışları ve bu bağışların değerlendirilmesi suretiyle Darüşşafaka Ce-

miyeti'nin kendi imkânları ile karşılanmaktadır.

Sait Faik Abasıyanık, sağlığında birkaç kez; o zaman, İstanbul Fatih'te bulunan Darüşşafaka Lisesi'ne gitmiş, orada okuyan çocukları çok takdir

ederek onlarla ilgilenmiş, ölümünden sonra tüm malvarlığının Darüşşafaka'ya verilmesini istemişti. Annesi Makbule Abasıyanık da bu arzuya uyarak telif haklarını Cemiyette bırakmış, ancak Burgazada'daki köşkün müze olarak korunmasını ve oğlu adına her yıl bir hikâye arınağanı verilmesini şart koşmuştur. Darüşşafaka Cemiyeti, kendisine 1964 yılında intikal eden bu vasiyete titizlikle sahip çıkarak köşkü müze halinde korumakta ve o yıldan bu yana "Sait Faik Hikâye Armağanı" adı altında Türkiye'nin en ciddi edebiyat yarışmalanndan birini düzenleyerek değerli yazarın her yıl hatırlanmasını sağlamaktadır.

Sait Faik

SEMAVER

Küçük Hikâyeler

REMZİ KİTABEVİ

İstanbul — 1936

Semaver

— Sabah ezam okundu. Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmışh. içindeki Cenabı Hak'la beraber oğlunun odasına girince uzun boyu, geniş vücudu ve çok genç çehresi ile rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller gören, makine yağlan sürünen ve bir dizel motoru homurtusu işiten oğlunu evvela uyandırmaya kıyamadı. Ali işten çıkmış gibi terli ve pembe idi.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz vekanyla sabaha, Kâğıthane sırtlarında beliren fecri-kâzibe bakıyordu. Neredeyse ötecekti.

Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarıda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğluyla beraber tekrar yatağa düştükleri zaman bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın mesut sayılabilirdi. Mesutlan çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Anasının çocuğundan, çocuğun anasından başka gelirleri var mıydı? Yemek odasına kucak kucağa geçtiler. Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver, ne güzel kaynardı. Ali semaveri, içinde ne ıshrap, ne grev, ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi. Ondan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

Sabahleyin Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halıcıoğlu'ndaki askeri mektebin borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki, Alimiz biraz şairce idi. Büyük değirmende bir elektrik amelesi için hassasiyet, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzerse de, biz, Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali annesinin elini öptü. Sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yaladı. Annesi gülüyordu. O annesini her öpüşte, böyle bir defa yalanmayı adet etmişti. Evin küçük bahçesindeki saksıların içinde fesleğenler vardı. Ali

birkaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezerek avuçlarını koklaya koklaya uzaklaştı.

Sabah serin, Haliç sisli idi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de dinç delikanlılardı. Beş kişi Halıcıoğlu'na geçtiler.

Ali bütün gün zevkle, hırsla, iştiyakla çalışacak. Fakat arkadaşla-

| ■ • a 1 * «••• | •• fit ı « f * * i * * *1*

rından üstün görünmek istemeden. Onun için dürüst, gösterişsiz işli-yecek. Yoksa işinin fiyakasını da öğrenmiştir. Onun ustası İstanbul' da bir tek elektrikçi idi. Bir Alman'dı. Ali'yi çok severdi, Işinin dalaveresini, numarasını da öğretmişti. Kendi kadar usta ve becerikli olanlardan daha üstün görünmenin esran çeviklikte, acelede, aşağı yukarı sporda, yani gençlikte idi.

Akşama, arkadaşlanna yeni bir dost, yeni bir kafadar, ustalanna

w i 1*1 1 i w • ■ i •• i ••**

sağlam bir işçi kazandırdığına emin ve memnun evine döndü.

Anasını kucakladıktan sonra karşı kahveye, arkadaşlanmn yanına koştu. Bir pastra oynadılar. Bir heyecanlı tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi anacığının önüne çömeldi. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeye muvaffak olduğu zaman, kadıncağız selam vermek üzere idi.

Anası:

— Ali be, günah be yavrum, dedi. Günah yavrucuğum, yapma!

Ali:

— Allah affeder ana, dedi.

Sonra saf, masum sordu:

— Allah hiç gülmez mi?

Yemekten sonra Ali, bir Natpinkerton romanı okumaya daldL Anası ona bir kazak örüyordu. Sonra yükün içinden lavanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah namazı okunurken Ali'yi uyandırdı.

Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı. Ali semaveri, içinde ne ıstırap, ne grev, ne de patron olan bir fabrikaya benzetirdi. Onda yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.

***

Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, bir başörtülü, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor; buruşuk ve tülbent kokan vücudunda akşamüstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Bir sabah, daha Ali uyanmadan, semaverin başında üzerine bir fenalık gelmiş; yakın sandalyeye çöküvermişti. Çöküş, o çöküş.

Ali annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırmadığına hayret etmekle beraber uzun zaman vaktin geciktiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü, camlann içinden tizliğini, can koparıcılığını terk etmiş ve bir sünger içinden geçmiş gibi yumuşak, kulaklarına geldi. Fırladı. Yemek • odasının kapısında durdu. Masaya elleri dayalı uyuklar gibi vaziyetteki ölüyü seyretti. Onu uyuyor sanıyordu. Ağır ağır yürüdü. Omuzlanndan tuttu. Dudaklarını soğumaya başlamış yanaklara sür-

| • • W • •   •   •   1   ■

düğü zaman ürperdı.

Ölümün karşısında, ne yapsak, muvaffak olmuş bir aktörden farkımız olmayacak. O kadar, muvaffak olmuş bir aktör.

Sarıldı. Onu kendi yatağına götürdü. Yorganı üstlerine çekti; soğumaya başlayan vücudu ısıtmaya çalıştı. Vücudunu, hayatiyetini bu

W 1 ■ I W *rn* O A ■ 1 •• ■ J • ■

soğuk insana aşılamaya uğraştı. Sonra, aciz, onu köşe minderinin üzerine attı. Bütün arzusuna rağmen o gün ağlayamadı. Gözleri yandı, yandı, bir damla yaş çıkarmadı. Aynaya baktı. En büyük kederin karşısında, bir gece uykusuz kalmış insan çehresinden başka bir çehre almak kabil olmayacak mıydı?

Ali birdenbire zayıflamak, birdenbire saçlarını ağarmış görmek, birdenbire belinde müthiş bir ağrı ile iki kat oluvermek, hemen yüz yaşına girmiş kadar ihtiyarlamak istiyordu. Sonra ölüye bir daha bak-h. Hiç de korkunç değildi.

• •

Bilakis çehre eskisi kadar müşfik, eskisi kadar mülayimdi. Olü-nün yarı kapalı gözlerini metin bir elle kapadı. Sokağa fırladı. Komşu

ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular koşa koşa eve geldiler. O fabrikaya yollandı. Yolda kayıkla giderken, ölüme alışmış gibi idi.

• •

Yan yana, kucak kucağa, aynı yorganın içinde yatmışlardı. Olüm munis, anasına girdiği gibi onun bütün hassasiyetini, şefkatini, yumuşaklığını almışh. Yalnız biraz soğuktu. Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yalnız biraz soğuktu o kadar...

Ali,. günlerce evin boş odalannda gezindi. Gece ışık yakmadan oturdu. Geceyi dinledi. Anasını düşündü. Fakat ağlayamadı.

Bir sabah yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakin ve parlaktı. Güneş sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı. Ve o evde o, bir daha kaynamadı.

Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girer.

• •

Kış Haliç etrafında Istanbul'dakinden daha sert, daha sisli olur. Bozuk kaldınmlann üzerinde buz tutmuş çamur parçalannı kırarak erkenden işe gidenler; mektep hocaları, celepler ve kasaplar fabrika-

önünde bir müddet dinlenirler, kocaman bir duvara sırtlannı vererek üstüne zencefil ve tarçın serpilmiş salep içerlerdi.

Yün eldivenlerin içinde saklı kıymettar elleri salep fincanını kucaklayan burunlan nezleli, kafalan grevli, ıstıraplı pirinç bir semaver gibi tüten sanşın ameleler, mektep hocalan, celepler, kasaplar ve bazan fakir mektep talebeleri kocaman fabrika duvanna sırtlarını verirler; üstüne rüyalarının mabadi serpilmiş salepten yudum yudum içerlerdi.

Stelyanos Hrisopulos Gemisi

Kış, Ada'nın sahillerine lodoslarla beraber gelirdi. Kocayemiş ağaçlarının çamlarla birleştiği adanın lodos tarafında, hiçbir ev yoktur. Orada kocaman vahşi kayalar, tuhaf kuşlar ve derin uçurumlar vardır. Kalpazanlar Kayası'nın üstünden lodos aştığı zaman, adanın poyraz tarafındaki evlerinde sessiz bir hayat başlardı. Göçler gitmiş olurdu. Banyolar sökülmüş; köşkler küskün ve hayatsız dururdu. Küçük sandallar yer yer karaya çekilmiş bulunurdu. İ şte balık zamanı bu zamandı. Kocaman gır gır kayıklan sahile başvururlar, torik ve palamut adanın etrafında bütün gün döner dolaşırdı. Kocaman kayıklar, kocaman bir şehre durmadan balık götürür, adaya para pul, bir iki çuval un, birkaç kilo et getirirlerdi. O sene kış ne kadar fazla olmuşsa balık da o nisbette az çıkmıştı. Balığın az, kışın çok olması günah çıkartan papazı bile düşündürürdü.

Stelyanos sabahtan beri çaparı[1] hazırlıyordu. Tamir ettiği ağlar çoktan bozulmuş, yazın hazırladığı oltalar kopmuş, kayığın boyaları dökülmüş, evin içi çoktan karmakarışık olmuştu. Bu sene balık yoktu. Bu seneki göçler evvelki senekiler gibi bol keseden para harcamamışlardı. Balığı bile başka balıkçıdan almışlardı. Beş para faydalarını görmemişti.

Trifon, kışa girerken hastalanmıştı. Köyde ilaç pahalıydı. Şehre inmek bir meseleydi. Trifon gerçi mektebe gitmiyordu. Ama kendi kendine çalışıyordu. Kitap, defter bile epey para tutmuştu. Stelyanos yarın balığa gidecekti. Çapannın hindi tüylerini düzeltiyor; kopmuş, çü-

rürnüş misinaları[2] tamir ediyor, paslı iğneleri değiştiriyordu. Bir bol balık olsaydı yarın da biraz gazyağı, bir parça şeker, Trifon'a bir pantolon, bir yün yelek, kendisine bir kasket alabilseydi. Evin içini biraz düzeltse, şehirden Trifon'a bir iki küçük hediyecik getirseydi. Bir denizci hikayesi kitabı satın alsaydı. Bir kocaman gemi resmi bulup Tri-fon'un yattığı küçücük odaya çivileseydi. ..

Stelyanos balığa akşamleyin çıktı. Gecenin kim bilir hangi saatinde dönecekti. Trifon büyükbabasını beklerken uyuyakalmıştı. Rüya

• • « • | göruyordu.

Bir kayanın önünde bir gemi vardı. Trifon geminin içinde mi, yoksa kayanın üstünde miydi? Müthiş bir dalga, her an gemiyi o büyük kayaya çarpacak gibi yaklaşıyor, sonra nasıl oluyor bilinmez, dalga gelip gemiye çarpıyordu. Her an o kaya ile gemi arasında bir iki kulaçlık mesafe azalacak zannedildiği halde azalmıyordu, artmıyordu da.

Bu rüya böylece devam ederken Stelyanos içeri girdi. Rüzgar odanın içini karıştırdı. Bir iki fotoğraf yerlerinden düştü. Danteller uçuştu.

— Uyuyor muydun, Trifon?

— Uyuyordum ya... Balık var mı baba?

— Yok... deniz sanki bomboş.

— Neden acaba?

— Muhakkak bir canavar peyda oldu, Trifon. Yoksa bu vakit balık olmaz mı?

— Dede... Sen hiç canavar gördün mü?

ı 1 •••• •• i ■ w • • i 1*1 i • • i w

Stelyanos canavar görüp görmediğini kendi kendisine sorduğu zaman düşünür kalırdı. Fakat başkaları sorunca; o kadar canavar hikayeleri ile dolu idi ki, o kadar gece yarıları, denizin karanlık, fosforlu yüzünden hışımla kocaman hayvanlar geçtiğini görmüştü ki. ... Hikayelerle hakikatleri karıştırır, muhayyilesinde ve hafızasında yaşayan mahlukları, denizlerde yaşamış hayvanlar gibi bulup çıkarıverirdi.

Zaten deniz kadar meçhul bir şey var mıydı? Kim bilir oltaların yetişmediği, ağların serpilmediği denizlerde ne tatlı, güzel balıklar; ne haşin, yırtıcı, hayal edilmez canavarlar vardı.

• •

2 ipek veya bağırsaktan ud teline benzer bir şeydir. iğneler doğrudan doğruya olta kılına

bağlanmadan bu beyaz şeye bağlanır.

— Gördüm, Trifon. Bir kıştı. Toriğe çıkmıştık. Bulunduğumuz nişanda[2] pamukbalığı dedikleri bir canavar olduğunu işitmiştik. Bu balı-^n yavrusu yirmi, yirmi beş kilo ağırlığında olurmuş diye duyardık. Bu yavruları büyükler, bir tehlike karşısında yutarlar; tehlike atladıktan sonra tekrar kusarlarmış. Düşün Trifon pamukbalığı ne kadar kocaman bir şey. Pamukbalığını o akşam Rüstem Çavuş yakalamıştı. Biz, bütün kayıklar onun etrafını almıştık. Bembeyaz, hakikaten pamuk gibi beyaz bir mahluktu. Yalnız ağzı, görülecek bir şeydi! Belki şu kapı kadar büyük. Dişleri yoktu. Rüstem Çavuş balığın karnına bıçağı dal-dınnca, bu karnın içinde dört tane dipdiri yavru bulduk. Sonra bu hayvanın yalnızca yavrusu yakalandı mıydı bütün deniz kanşır, o cins bütün balıklar sandallara hücum ederler, devirirlermiş. O gece böyle bir vakaya meydan vermemek için kaçmıştık. Sonra bir akşam da...

Hikayeler birbirini takip eder, Trifon müphem bir korku içinde uyuyuverirdi.

Kış ne kadar çok, ne kadar uzun olursa olsun; balık ne kadar az çıkarsa çıksın; yine yaz, bildiği gibi mahrumiyetlerin içinden kafasını kaldıracak ve

onu bekleyenlere gelecektir.

Yukarıki iki odasında göçlerin oturduğu, sarı maden toprağı sıvalı küçük evin sahibi Stelyanos Hrisopulos, aşağıda zeminden üç merdivenle inilen bir odada balık ağlarını örmekle meşguldü. Küçük odanın tavanı insan boyundan yüksek olmasına rağmen, insanı eğilmeye mecbur bırakan bir karanlık; kilise önlerinde, deniz kenarlarında, balık ağlarının arasında, sandalın içinde çıkmış sarı alami-nüt fotoğrafları hayal meyal fark ettirdi. Bu fotoğraflara baktıkça, Hrisopulos ailesinin büyük kızını bir kraliçe tavrıyla sandalda çekerken, küçük Trifon'u berrak dişleriyle gülerken görür; bütün çirkinlikleri silip süpüren alacakaranlığı seviverirdi. Hrisopulos ailesi bütün ölüleri ve iki tek canlısıyla güzel bir aileydi.

Onları ören genç gözünü bozacak kadar ince ve sanatkarane dantellerle süslü bir masa örtüsünün üstünde, kırmızı boyaları dökülmüş minyatür bir rakı sürahisinin yanında Trifon'un günlerce çalışarak yaptığı bir gemi duruyordu. Geminin yanında, Stelyanos'un küçük kızı ve Trifon'un anası Yovana'nın ayakta bir resmi vardı. Yovana öleli dört sene olmuştu. Trifon şimdi on iki yaşındaydı. Sekiz yaşındaki Trifon'un resmi masanın üzerindeki gemi ve balık ağlarıyla beraber o sene, anasının öldüğü sene çıkmışh. Bu resim on yaşındaki bir çocuğun ilişemeyeceği yere asılmıştı.

Stelyanos Hrisopulos'un en şayanı dikkat yeri boynu idi. Hiç kim-senîn boynu, bir balıkçının kafasıyla vücudu arasında yükselen bu garip sütun kadar sert, dik, kararmış, adeta nasırlı ve sinirli olamaz. Buruşuk derinin üstünde rüzgarın, güneşin yaptığı tesir çok büyüktür. Genç bir balıkçı yüzüne sıhhat, enerji, hayat ve renk ulaştıran bu sütun, yalnız balıkçılarda bu kadar devrilmez bir mahiyetle yükselir. Bir balıkçı ne kadar ihtiyar olursa olsun, derisi ne kadar buruşuk bulunursa bulunsun her zaman kafası genç, dinç; boynu sağlam ve diktir.

Stelyanos Hrisopulos hem balık ağlanıu örüyor, hem şarkı söylüyordu. Büyük kızını dokuz sene evvel ka ^^mşlardı. Küçük kızı daha uslu akıllı çıkmış, evlenmiş barklanmışh. Damadı, bir kış kocaman ve geniş sırOna işleyen bir riizgâra yakalanmış, kayığı ba^mş, kendisi zorla kurtarılmışta. Fakat zatürree, bu çınar adamı bir on gün içinde, ara sıra evlerine gelen sıska göçlere döndürüvermişti. On alhncı gün sokağa çıkan Stavro yirmi beşinci gün yine aynı hastalıktan oluvermişti. Küçük kızı; bu kocaman kollu, sert

başlı delikanlıyı unutmamış, verem olmuştu. Büyük oğlu ise Yunanistan'da ne yaptığı meçhuldü. Dört senedir haber alamıyordu. Küçük kızı da öldükten sonra, Stelyanos'un elinde avucunda Trifon'dan başka insan kalmamıştı.

Trifon bu sert bakışı, bu çelik boynu, bu perişan ve laubali kıvırcık saçlan, bu kuvvetli parlak dişleri babasından almıştı. Anasından ona yalnız huylar geçmişti. Birden parlayıveren çok seri neşesi vardı. Gürbüz insanlara has, açılan ve hayrete düşüren bir gülüşle gülerdi. O uzun, ince, Grek yüz adeta değirmileşir, gözler küçülür, sivri ince ve beyazlığından sanca dişleri bir kutu, bir acayip kutu gibi açılırdı. Ve keder de ona birden gelirdi. Sebebi başka çocuklar için tekrar yılışık bir gülme veren her söz onu danltır, ağlahrdı. Stelyanos hem şarkı söylüyor, hem balık ağlannı tamir ediyor, hem de küçük Trifon'u düşünüyordu.

Küçük Trifon'u düşünen büyükbaba gülmez olur mu? Hiçbir hareket bu gülüş kadar belirsiz ve ince değildir. Onun için kimse, üç yavrusunu kaybehniş bir insan diyemezdi. Bu gülen yüz, en bahtiyar insanla-rm yüzüydü. Belki bir hile düşünen hilekâr da böyle gülerdi. Belki sandalını saati iki mecidiyeye kiraya vemiş balıkçılar da böyle içten içe sı-ntırlardı: Stelyanos, Trifon'u düşünürken kimse gelip onu rahatsız etmemeliydi. O her zaman Trifon'u düşünürdü ama, bilhassa elinde iğ, balık ağlarını örerken onun küçük yaramazlıklanm, tatlı şakalarını hatırlayabilirdi. Başka zamanlar Trifon yelken açmasın, Trifon soğuk almasın, Trifon bu havada denize girmesin, Trifon çamlarda uyumasın, Trifon sokak çocuklaoyla kavga etmesin; bütün bunlar ihtiyan sokak sokak dolaşmaya mecbur ederdi. O halde Trifon çok yakmlardaydı. Demek ki ne yelkende, ne balıkta, ne denizdedir. O halde Trifon neredeydi?

Trifon evin önündeki çınar ağacının dibinde, üstünde otları kuruyan bir sandalyenin yanındaydı. Bir ikinci gemi yapmakla meşguldü. Bu seferki gemi on iki yaşındaki bir çocuğun yapacağı gemi değildi. Bu, artık şimdiden kaptan olacağı anlaşılan bir delikanlının gemisi idi. içinde açılmak, uzaklaşmak, seyahat arzuları dolu, hür, serazat, vatansız bir insanın gemisiydi. içinde dalgalar, fırtınalar, sakin denizler, acayip balıklar, bambaşka, bize benzemeyen, bize benzeyen insanlar dolu, bir insanın tahayyüllerinin, hatıralarının gemisiydi. Bu gemi ile deniz kenanna gidilir, bu geminin arkasındaki bandıra direğine bir ip bağlanır ve bu geminin

yelkenleri rüzgârla şişer ve bu geminin sahibi, yelkenleri pupa gidenin arkasından neler, ne başka vatanlar, ne başka sular düşünebilirdi.

— Trifon orada mısın?

— Buradayım!..

— Bir yere kaybolma sakın.

— Gemi yapıyorum.

— Yine mi gemi?

— Bu seferki ötekine benzemeyecek. Kocaman bir şey olacak.

Akıntı gibi koşacak.

— Adını ne koyacaksın geminin Trifon?

— Adını mı?

Çocuk düşünceye dalmıştı. Aklına önce anasının ismi gelmişti. Dudaklannın ucunda, Yovana ismi olduğu halde düşünüyordu. Bu ismi söylese, büyükbabanın gözlerinde yine hayallerin uçuşmaya başlayacağını, hatıraların dalgalar gibi kabardığını görecekti. ihtiyar, uzun zaman sakin bir deniz gibi bekleyecek; susacaktı. Trifon bu durgun ve ağır havaları sevmezdi. Bir daha sordu.

— Adını mı? Şey... "Stelyanos Hrisopulos" koyacağım.

İhtiyar elindeki iği dantelalarla süslü masanın üzerine bırakmış, katıla katıla gülüyor ve kendi ismi konacak geminin ismini tekrarlıyordu.

— Stelyanos Hrisopulos!

Yine kahkaha ile gülüyor:

— Stelyanos Hrisopulos, diyordu.

Trifon için ne yaşayan insanlar, ne çiçekler, ne akarsular mavi gözlü arkadaşlar bir mana ifade ederdi. Yalnız bu önüne, gözlerinin içine serilen ve üzerine arka üstü yattığı zaman büyük güverteleri, boş yel-ken.Iileri, güneşin içinde madenleri ve boyalan uçan vapurlan düşünebildiği deniz ona, ciğerlerine çektiği havanın kıymetini, açıkçası yaşamanın zevkini ve lezzetini verirdi. Ondan ötesi boş, ıssız manasızdı. Toprak, kendisine yelkenlerini yapmak için kereste, çekiç ve keser verdiği için biraz bir şeye benzerdi. Trifon toprağı sevmez; ona hürmet ederdi. Çünkü birçok sevdikleri orada, onun alhnda, akim durduğu bir yerde yaşıyorlardı. Fakat toprağın üstünde koşan, onun üstünde beş on para kazanmak kaygısı ile dönüp dolaşan insanlar ne ^hıhaf mahluklardı. Ve denize bir dakika durup bakmaya vakitleri olmadığını söyleyen bu insanlar ne zevksiz mahluklardı. Bu mektebe giden ufak çocuklar, denizin karşısında mektebi unutup bir gün, bir gece düşünceli kalamazdı. Dersler deniz kadar güzel; deniz kadar öğretici miydi acaba? Trifon denize girmeyenlerle arkadaşlık bile etmek istemezdi. Trifon denizi görmediği zaman, elinde keser, mütemadiyen küçük yelkenliler, garip kayıklar yapardı. O, her gün bir gemi yapar, her gün bir gemiyi söker, bir yenisine başlardı. Adanın sahilinden gelip geçen vapurlara bakar, acaba başka denizler de bu öne serilen gibi midir diye düşünürdü? Onun bir gemisi olsaydı, kocaman bir gemisi olsaydı, vinçli bir gemisi olsaydı. Hiçbir şehirde üç saatten fazla kalmadan, büyük şehirlerin gece ışıklan-m, dört mil mesafeden son hızla geçip giderken seyretmek... Hiçbir şehirde beş saat kalmadan şehirden şehire, denizlerden denizlere, insanlardan insanlara, yurtlardan yurtlara...

Bu seferki gemi güzel olacaktı. Içine insan almayacaktı ama öteki yaptıklarına hiç benzemeyecekti.

Gemi bir gün hazırdı. Bu gemi Trifon için bir dünya demekti. Trifon bu gemi için içinde bir şeylerin çarptığını hissediyor, bu gemiye bakarken Trifon, küçük kızların önünden geçtiği zaman duyduğu yumuşaklığı, bir nevi sarsınhyı, baş dönmesini duyuyordu. Bu gemi Trifon için mavi gözlü bir kızdı. En tuhafı bu mavi gözlü kızı Trifon kendisi yaratmıştа. Bu mavi gözlü kız da Trifon'u seviyordu. Hiç mavi gözlü sahici kızlar Trifon'u severler miydi?

Stelyanos Hrisopulos gemisinin, iskelenin poyrazı kıran limanlığında ilk denize salıverildiği gün bir öğleüstü idi. Gemi bir metre uzunluğundaydı.

Beyaza boyanmıştı. Baş tarafına, büyük yatlarda olduğu gibi, yaldızlı bir çiçek işlenmişti. Onun aşağısında bir demir deliği vardı. Orada, demir deliğinde küçiik, cıva ile parlatılmış dökme bir kurşun gözüküyordu. Onun yanı başına yaldızlı boya ile geminin ismi "Stelyanos Hrisopulos" yazılmıştı. Gemi üç fülokalı[3] idi. Füloka-lardan biri dört köşeli; yelken, sakız gibi beyaz, kalın ve temizdi. Trifon günlerce bu yelkeni beyazlatmak için uğraşmış, bezi kezzaplarla yıkamış, silmişti. Güvertede her şey ince, sarı pirinç tellerle tutturulmuş, mahirane bir şekilde her şey birbirine sarı iplerle bağlanmıştı.

Yelkenler müteharrikti. Yine güvertede herhangi bir kotranın bütün teferruatı göze çarpıyordu.

Kamara delikleri yapılmıştı. Kamara deliklerinin üstleri küçücük camlarla örtülmüş ve camların etrafı sarı boya ile bir pirinç madeni rengi ile parlatılmışta.

Bu geminin içinde insan, küçücük minyatür tayfalar tahayyül ediyor; bir Güliver Se^^^t^namesi okuyor gibi oluyordu.

Geminin bayrağı kırmızıydı, bayrağın ortasına bir istifham işareti koymuştu. İstifham işaretli bir geminin okyanusu aştığını Trifon' a söylemişlerdi. Bayrak direğine Trifon, dedesinin uzatmalarını, para-ketalarınıS yaptığı İngiliz siciminden bağlamıştı.

Gemi suya bırakılır bırakılmaz, sanki canlı imiş gibi mütereddit bir hal aldı. Daha rüzgar almamıştı. İskele, rüzgarı kesiyordu. İskelenin hizasına kadar bu vaziyette gitti. Tam o hizaya gelir gelmez, yan yatarak bütün yelkenleri şişti. İngiliz siciminin yumağı bitinceye kadar adeta bir uçurtma gibi uçtu. Trifon günlerce bu oyunla oynadı. Artık dedesi onu merak etmiyor; oraya, çakılların içine uzandığını, hafif meltemle kayıp giden gemisinin sicimini bırakıp topladığını, balık ağlarını ördüğü yerden biliyordu.

Köyün bütün çocuklan, hatla Japon mağazalanndan, oyuncakÇ1 dükkânlanndan alınmış motorlu sandallara, yeşil ve beyaz boyalı yelkenlilere saltip olanlar bile bir büyük çam ağacının dibindeki konferansta hazır bulundular. Stelyanos Hrisopulos gemisini batırmak için bütün tertibat

hazırdı. Çocuklana içinde derhal mühendisler peyda olmuş, toplar yapılmış, tüfekler hazırlanmış, kocaman taşlar bir kenara yığılmıştı.

Trifon, her zamanki gibi boyu kadar gemisiyle deniz kenarına inmişti. Ses seda yoktu, gemiye çoktandır tertibatsız, münferid peyda olan düşmanlar ortada gözükmüyordu.

Trifon banyoların kenarına hazırladığı, çocuklann her gün bozduğu kızağı da dokunulmamış bir halde buldu. Gemisini oraya yerleştir-«.

di. Ondeki tahtayı çeker çekmez yağlanmış kızaktan gemi hızla kaydı, suya gömüldü. Hafif bir keşişleme esiyordu. Sicim gitgide boşanıyor, gemi hafif yana yatarak pupa gidiyordu.

Işte o zaman soba borusundan yapılan top, küçük çamların içinden patladı. Geminin yanına isabet eden taş, ona biraz daha hız ver-

• • 1 •< t »• . •< . • f • t V % • • 1 • • 1 • •• •• •• -

miş, gemi büsbütün yan yatmış gidiyordu. Bir ikinci, bir üçüncü top

patladı. Fakat isabet vaki olmadı. Trifon şaşırmış, gemiyi geri çek-

_ _ • * _

meye imkân bulamamıştı. Üçüncü topun sesinden sonra Trifon büsbütün şaşırmış, sicimi de elinden bırakmıştı.

Hrisopulos gemisi alabildiğine koşuyordu. Bu sırada on altı çocuk, aralarında motorlu sandallara, altın yaldızlı güvertelerinde yalancı insanlar bulunan kotralara sahip çocuklar da bulunan on al h çocuk, ellerindeki ve ceplerindeki taşlarla beraber fırladılar. Stelyanos Hrisopulos gemisini batırdılar.

Meserret Oteli

Istasyona iki erkekle bir kadın indi. Yağmur çok şiddetli yağıyordu. Genç bir hamal, bu üç kişilik grubun eşyalarını yüklendi. Kadın hamala:

— Meserret Oteli'ne, dedi.

Hamal:

— Meserret Oteli'ne mi? diye sordu. Bu soruşta, işitmernekten değil, bir güzel sözü bir daha tekrarlatmak isteyen acemi bir haletiruhi-ye var gibi idi. Kadının sesi, yağmurlu havanın içine daha madeni bir yağmur gibi düşmüştü. Erkekler, sessiz sedasız, ceketlerinin yakalarını kaldırış, istasyon binasının içine doğru kaçıyorlardı. Genç kadınsa hamalın sorgusuna başıyla müsbet bir cevap verdikten sonra kırınızı muşambasını uçuran rüzgâra ve erkeklere doğru seğirtmekte idi. Birden geriye dönüp hamala:

— Çocuğum, dedi. Daha iyisi bize bir araba bulsan...

Arabaya birbirine sıkışarak yerleştiler. Haınal da eşyaları arabacının yanına birer birer koymuş; arabanın içine ve genç kadının bir erkek çocuk yüzü taşıyan kafasına dönmüş:

Uğurlar olsun, demişti. Allah rahatlık versin!

Erkekler ilk defa seyahate çıkmışlara mahsus acemilik ve sersemlikle dolu idiler. Kadın, hamala:

— Eyvallah, dedi.

Araba hareket etti. Hamalın elleri açık kalmıştı.

Araba çamurların içine daldı. Yolcular, uzakça şehre doğru çekip gittiler. Neden sonra kadının aklına geldi.

— Ah, dedi, ne eşeğim. Hamalın parasını vermeyi unuttum. Erkekler, kadın, "ne berbat bir hava," demiş gibi kafalannı salladılar ve sersemliklerine daldılar. Arabacı atlarına homurdanıyordu. Geniş sırtında rüzgâr esiyordu.

Kadın müteessir, arabacının sırtındaki rüzgâra bakıyordu.

Birkaç defa ona seslenmek istedi. Fakat cesaret edemedi. Bu sırtın ötesinde göreceği iki haydut gözüyle karşılaşmak mümkündü. Bütün bu sırt ve arka, manzarasından gözünün önüne bir kürek mahkûmunun külrengi kafası,

gözleri, katil hayatiyeti geleceğine emindi. Fakat birden kafasını ve kalbini dolduran bir cesaret ve tecessüs hamlesiyle:

— Arabacı, dedi.

V ■

Rüzgârlı, kalın geniş sırt ürpermişti. Ürpermişti ama yağmurlu, ıslak kafasını çevirmemişti.

Kadın ikinci defa seslendi. Bir kafa homurdanır gibi döndüğü zaman kadın; hayalde yaratılan şeylerin hakikatteki aykrılığıyla karşılaşmaların ahmaklığıyla mı susmuştu?

Şimdi güzel ve köylü bir çehre, on üç yaşında bir çocuk yüzü ona soruyordu:

— Ablaağım ne oldu? Bir şey mi unuttunuz?

— Hamalın parasını vermeyi unuttuk da...

— Ziyanı yok abla, ben dönüşte kendisine veririm.

Arabacı arabadan inmiş, bir başka arabacı yerine gelmiş gibi, aynı sırt manzarası kadının gözlerinde yeniden peyda oldu. Ve kadın hayaline, tekrar bir haydut çehresi mıhlayarak, kasabanın çamurlu, ıslak, ölü çarşılarını seyre daldı.

Meserret Oteli, kasabanın en güzel oteli idi. Erkekler, acemiliklerini boyun bağlarını çıkarır gibi çıkarmışlar, otelciye isimlerini yazdırıyorlardı. Kadın, küçük salonu gözden geçirmekteydi. İsviçre'de, bir aile pansiyonunun şirin köşkünde, iki kış geçirmişti. Basit, kullanılmaya elverişli, çıplak denilecek kadar boş, fakat her şeyi tamam bir salondu. Anadolu'nun bu küçücük nahiyesinde bir İsviçre köyünün konforunu yaratan adamı görmek merakıyla; küçük bir masanın önünde, sandalyeye oturmadan, reverans eder gibi bükülmüş, yolcu kağıtlarını dolduran otelciye:

— Bu otelin sahibi siz misiniz? diye sordu.

Genç adam kafasını kaldırmadan:

— Evet, benim, dedi.

Kadın evli misiniz diye sormak istiyor; bir Avrupalı kadın zevkiyle süslü ve muntazam salonu bu kafası tıraşlı adamın yapacağına inanmak istemiyor gibi duruyordu. Kadın bu suali her nedense sormadı.

Duvarda iki resim levhası vardı. Birisi bir bostan dolabının gölgesini ve şıkırhsını, kovaların akşam ışığıyla dolmuş parıltısını bir fotoğraf hissizliği ve mevsukiyetiyle aksettiriyor. Bir diğeri, acemi fakat çok hassas bir fırçanın, çok çabuk kaçan bir hayali zapt etmek için baş döndürücü bir acele içinde çırpındığı bir genç kız portresi idi. Otelci ile işlerini bitiren erkekler de bu genç kız resminin önüne dikilmişlerdi. Bir tanesi bu portrenin üzerinde yaptığı tesiri ifade etmesini bilen bir çehre ile dalgın:

— Bu portrede, dedi, bir sürat var. Adeta ressam bu çehreyi yüz kilometre yapan bir trenin içinde geçerken durulmayan istasyonların birinde dikilmiş sıtmalı bir kız çocuk hayalini kafasında sonradan canlandırmış, büyütmüş de yapmışa benziyor.

Otelci de oraya bakıyordu. Gülümser gibi gözleri duvarda, resmi görmüyor, fakat o tarafa bakıyordu. Sessiz demlecek kadar haletinıhi-yesizdi. Alışılan, özlenen bir çirkinliği, entelektüel bir yüzü vardı.

Mütevazı bir sesle:

— Hemşirem ölmeden birkaç saat evvel, dedi.

Hepsi tekrar gözlerini portreye çevirmişlerdi. Kadın, yüzünü dönmeden:

■

— Bu resmi siz yaphnız değil mi? dedi.

Erkekler otelcinin, "hayır ben yapmadım/' demesini bekliyorlar gibi bir hal almışlardı. Kadın sorduğu sualin cevabını almış kadar müsterih bekliyordu.

Otelci ağır ve düşünceli:

— Hayır, dedi.

Sanki erkekler geniş bir nefes almışlardı. Kadın bu menfi cevaba hayret etmemişti. Otelci devam etti:

— Bizzat kendisi yapmış. Bir arkadaşı aynayı tutmuş. O kendi eliyle, işte resimdeki gibi gülümseyerek... Bizzat kendisi yapmış.

Kadın bildiğimiz kadınlardan olsaydı otelciye, bu portrenin hikayesini ondan kopara kopara alabilirdi. Yüzü lakayt bir mana almıştı. Erkeklerin sarışınına döndü:

— Bana, dedi, bir cıgara verir misiniz?

Otelci ağır ağır odadan çıktı. Birkaç saniye sonra tekrar içeriye girdi.

— Bir emriniz olursa, dedi, zili basarsınız. Garson size odalannı-zı gösterir. Yatmadan evvel sıcak bir şey içmek arzu ederseniz size çay

da hazırlayabilirim.

Otelcinin yüzü heyecanlıydı. Yüzlerce müşteriye yaphğı gibi, bir iskemlenin üstüne ters oturup gözleri görmeden resimde, hikâyesini anlatmayı gayrı şuuri arzu ediyordu. Fakat kadın:

— Teşekkür ederiz. Evet yatmadan evvel bir çay içebiliriz. Çok teşekkür ederiz.

Otelci ikinci defa çıktıktan sonra kadın, yol arkadaşlarına İsviçre'de tanıdığı bu ressam kızın macerasını anlatmak istedi. Sonra bu âdi hikâyeyi anlatmış kadar yorgun ve mecalsiz, hatta yarı yolda öte tarafı dinlenilmeyeceğinden korkmuş gibi sustu. Ve ölmüş arkadaşının hatırasıyla uzun müddet gözleri portrede düşündü. Aynayı tutarken söylediklerini şimdi birer birer ses, ışık, rüzgâr ve yağmur arası bir sükûtla yeniden işitiyordu.

— istasyonda genç bir hamal eşyanı alacak. Sana birkaç defa, kadın sesi işitmek için, bir sözü tekrarlatacak. Sen ona parayı vermeyi unutacaksın. Kocaman sırtlı bir arabacı döndüğü zaman, on üç yaşında bir köylü çocuğu yüzüyle karşılaşacaksın, sonra arabao arabadan inmiş de, bir başkası yerine oturınuş gibi aynı sırt manzarası karşında peyda olacak. Kasabanın ölü çarşılarını seyre dalacaksın. Belki hava yağmurlu olacak. Sonra ağabeyim...

Gözleri, özlenen ve alışılan çirkinliği, entelektüel siması. Bana söz... Muhakkak gidip bir gece bizim otelde yatacaksın değil mi?

Bir Kıyının Dört Hikâyesi

ı — Soğan kayığı:

Bir gün adanın sahiline bir soğan yüklü kayık gelip demirledi. Adanın muhtekir ve obur esnafı, bu kocaman kayıktaki bütün malı kaldıramayacaklanna müteessir kayığın demirlediği limanda kocaman adımlarla dolaşıp duruyorlardı. Bu esnaftan çok, kayık beni alakadar etmişti. Bilhassa bir kayıkçı: Genç, gürbüz bir köylü çocuğu idi. Şekilsiz, yahut şekilleri bozuk çıplak ayakları ile bu zengin adanın toprağına ayak basar basmaz bir vahşi hayvan siması almıştı. Oradan oraya aç ve çıplak gözleri ile dolaştı. Kadınlann önünde şayanı hayret bir buruşukluk ve asabiyet kaplayan yüzü, kendi kadar genç adamların beyaz pantolonlarında ve mavi gömleklerinde enerjisini, asabiyetini kaybediyor, gözleri harekette renklerini birden durduruveriyor, sakin ve mahzun bakıyordu.

Belki çok kıskançtı. O kadar şaşırmıştı ki, adeta, her sene uzak

köylerinden bu adaya soğan getirdiğini unutmuştu. Hafızası o kadar

daralmış, bir sene evvelini hatırlamıyor gibi idi. Halbuki, kendisine

bir gün sorduğum zaman: "Biz bu adaya her sene geliriz," demişti.

«

Onun için dünya ne kadar çabuk değişiyordu. Ilk gün benimle karşılaştığı zaman yine bomboş baktı. Sonra katiyen alakasızlığını dahi belli etmeksizin çekilip gitti. Fakat ben onunla uğraşmaya niyet etmiştim. Kayığın önüne yüzükoyun yatardı. Artık hayret bile ifade etmeyen yüzüyle bakar dururdu.

Tombul beyaz kadınların yıkandığı sahilde bir gün soyuntırken gördüm. Suya idmancı gençlerin yaptığı gibi balıklama atlamadı. Küpeşteden bırakılan bir kalas gibi istikametsiz ve biçimsiz düştü. Suyun yüzüne çıktığı zaman gülümsüyordu. Ben de soyunmuştum. Kendisine yetiştim. Kadınları gösterdi. Parmaklarını yaladı. Ve bir küçük kotra hızıyla uzaklaştı. O kadar

güzel yüzüyordu ki, dikkati çekmekte gecikmedi. Yanık genç kızlar, tombul beyaz kadınlar aralarında genç bir sportmen yüzünün gezindiğini, bacaklarının arasından bir yılan gibi süzüldüğünü fark edince fıkırdaştılar. Çığlıklar kopardılar. Hatta birkaçı ona moda bir lisanla laf attılar. O mütemadiyen gülümsüyordu.

Sudan çıktıktan sonra aynı kadınlann hiç ehemmiyet vermeden önünden geçtiklerini görünce, hatta kendisine bakmadıklarını fark edii\ce; akşam olup elektrikler yandıktan sonra yanlanndan denizde yaptığı gibi yılan kıvrımı ile geçtiği zaman yine aynı kadınların bu sefer çatık ve korkunç birer çehre ile kendi anlayabildiği bir lisanla küfrettiklerini işitince şaşırdı. Üç gün bu böyle devam etti. Denizde aynı şaka, aynı cilve oluyor, kadınlar, bu genç sportmene hoş görünmek için her türlü müsamahayı gösteriyorlar, fakat gece olup ışıklar yanınca palasparelerin içindeki çocuğu tanıyamıyorlardı. O çocuk bu sırrı çözerneden günler geçti. Çocuk usandı. Bir gün kayığın kenarına oturmuş gördüm. Artık banyoya gitmiyordu. Elinde olta, balık tutmakla meşguldü. Hatta gelip geçenlere dönüp boş ve hayret dolu gözlerle bakmıyordu. Onu balıklar o kadar alakadar etmişti ki, yüzü, oltadan kurtulan balıklara asabiyetle buruşuyordu; sonra oltanın ucunda çırpınan balığa gülümsüyordu.

Şimdi ahbap olmuş konuşuyorduk. Yine kadınları göstererek parmaklarını yalıyor, küçük, kesik boş cümlelerle konuşuyordu. Benimle kayıkçılar ve balıkçılar yanımızda iken konuşmuyordu. Bu beyaz pan-tolonlu, mavi gömlekli adamla, onlann yanında konuşulamayacağını biliyordu. Buna mukabil benim de, beyaz pantolonlu, mavi gömlekli, spor ayakkabılı insanlarla konuşurken kendisiyle görüşemeyeceğimi kestiremiyordu. Bu da onun için bir sır olup kaldı. Adanın muhtekir ve obur, dört beş aydır birbiriyle dargın esnafı barışblar, birlik oldular ve soğanları paylaştılar. Soğan kayığını bir sabah, hareket için hazır buldum. Yelken serene çekilmişti. Filoka hazırdı. Soğanlann yerine safra makamında taşlar konmuştu. Kayık hareket edecekti. Ve soğan kayığı öğleye doğru başlayan poyrazla yelkenlerini şişirdi. Köylü çocuğundan bir selam bekledim, vermedi. Ve soğan kayığı ağır ağır uzaklaştı. Ben onun denizin üzerinde bir nokta gibi kalmasını beklemeden uzaklaştım.

2 — Kedi/er:

Kedilerle ahbaplığım şu şekilde başladı.

Bir akşam nhtım boyunda yalnızca geziniyordum. Kalabalıkta. Kızlar delikanlılarm koluna girmişler, kızlann kollanna girmediği gençler, gürültülü ve şarkılı erkeksiz kızlara laf atarak geçiyorlardı. Rıhhmm ke-nannda mehtaplı denize gözlerini dikmiş kediyi görmüştüm. Fakat kediden çok insanlara bakhğım için, bir zayıf kedinin denizin mehtaplı su-rahnda ne düşündüğü ile alakadar değildim. Futbolcu gençlerden biri zebun kediye bir şut çekti. Kedinin denize doğru uçhığunu gördüm. Üç adım öteye düşmesiyle zıplaması bir oldu. Hayret içinde durakladım. Kedi ayakl^^n ucunda idi. Bir lastik top çevikliğiyle denizin yüzünden sıçrayıp ayakla^^m ucuna düşen kedi alakadar olunmayacak mahluk muydu? Bu ha^^Jade aksülamelin, çevikliğin karşısında sporcu ço-

da hayret içinde kalmalda beraber bir ikinci defa kediye hücum etmek, istedi. Fakat kedi, ayaklanma kafasını sıcak ve samimi hareketlerle sürüyordu. Sporcu gözlerime bakh, güldü. Fikrinden vazgeçti, arka-daşlanna iltihak etti. Ayaklanma sürtünen hayvanı okşadım. O müsterih, nhhmın kenanna çekildi. Tekrar denizi süzmeye başladı. Sonra nh-hmın cezirle suları çekilmiş kıyısına indi. Oradan bir kaplan hızıyla denize ahldı. Ağzında bir balıkla çıkh. Gözleri bende, homurdanarak yedi. Bana öyle geldi ki, elimi ağzındaki balığı almak için uzatsaın kedi, yan yanya unuttuğu vahşetini, iptidai vahşetini, birdenbire denizin içine düşüp tekrar fırladığı andaki aksülamelle hatırlayacak ve belki de benden bir parçayı, ağzındaki balığı yer gibi vahşetle yiyecekti. Onu sofrasında rahat bırakhm; çekildim.

Adanın kedileri zaten çoktu. Sonra, yazlığa gelenler küçük sepetlerin içinde, bazan torbalarla daha güzellerini, daha tombullarını getiriyorlardı. Sonra onlar, birbirlerini çayırların, kiremitlerin üzerinde boğarak, ısırarak seviyorlardı. Yedi sekiz yavru evin içini doldurduğu zaman sokağa bırakılıyorlardı. Bazan büyük erkek kedilerin, küçük miniminileri acı seslerle tenha sokaklarda boğduklanm görürdüm. Sonra onlar da, açlıktan ve kocaman erkek kedilerin dişlerinden kurtulanlar da büyüdüler. Rıhtıma sıra sıra dizildiklerini görürdüm. Uzun geceler balık beklediler. Bazı dalgalı gecelerin sabahlan, medle yükselmiş ve şimdi sakinlemiş suyun kenannda kedi leşleri buldum. Karınları büyümüş, çevikliklerini deniz dalgaları içinde eritmiş beyaz-h siyahlılar, tekirler, mor ve hâlâ vahşi, tırmanarnadıkları rıhtıma ha-

J

fif hafif kafalarını ve sırtlarını vururlardı. Bu vakalar gece yarısından sonra olduğu için çok üzülürdüm. Belki onları kurtarmak mümkün olurdu. Adada kala kala miskin kasap kedileri ve pamuklar kaldı. Vahşi kedilerim birer birer ortadan çekildi. Veyahut çevikliklerini, vahşetlerini terk ederek her nevi sergüzeştten pençelerini çektiler.

3 — Çocuklar:

Yeni dostlar bulmakta gecikmedim.

Adanın çocukları akşamları etrafıma toplaıuyorlar. Hepsine birer

cıgara veriyorum. Bütün dünyadan gizli cıgara içiyoruz. Onlar kuşlar-

• •

dan bahsediyorlar. Okselerin balla yapıldığını anlatıyorlar. Hangi ağacın dallanna hangi kuşların konduğunu öğreniyorum. İspari balıklarının sazlıklarda yaşadıklarını, barbunyaların oltaya gelmediklerini, balıkçılar şahının dokuz kat olta ile on iki kiloluk balık çıkardığını biliyorum. Karşı boş ve sarp kayalı adanın kıyılarında balıkçıların ağlarını parçalayan, dalyanlan bozan, ihtiyar balıkçıları kapan bir ejderhanın hikâyesini yanaklan şiş, kara gözlü, tombul, su buhan gibi ılık ve temiz, tombulluğu nisbetinde saf ve saflığı kadar hassas, derisi tuzlu

■ *m*

bir balıkçı çocuk bana anlath. Yalnız bana anlattı. Öteki arkadaşları, onunla eğleniyorlar. İki parmağıyla yanağının üstünde trampet çaldığı zaman geçtikten sonra arkasından yalnız ben "davulcu" diye bağırmadığım için ejderhanın hikâyesini yalnız bana anlatıyor. Ben sakin, onun kadar inanmış, ejderhanın tasvirini dinliyorum: Gözleri sırtında, kocaman projektör gibi parlak, uzun ayı tüyü gibi sert tüyleri var. Ağzı bir kuyu ağzı gibi.

4 — Ve-Olü;

Geçenlerde erkenden evden çıktım. Küçük balıkçıya rastladım. Rengi uçuktu. Tırnaklarından saçlanna kadar güneş ve deniz içinde gelişmişti. Balıklar ve yosunlar kadar denizin tadını çıkarıyordu. Kim bilir belki bu poyrazın sertliği ve kapalı gökyüzü onun rengini uçur-muşht. Yoksa solacak insan mıydı? Beni görünce gülümsedi. Bir lengerin içinde götürdüğü kırlangıç balıklarını kilisenin kenarına bıraktı.

• •

— Olü var, dedi. Balıkçı ölüsü. Orada rıhtımın nihayetinde. Git de

gör, Ejderhanın marifeti.

• •

Gittim, gördüm. Olü, orada yeşil çakılların üzerinde idi. Daha polisler gelmemişti. Yüzünü daha görmemiştim. Ayakları ve bedeni bir mankene, bir korkuluğa benziyordu. Yüzünü tarif edeceğim:

Sağlam dişler, dökülen yanak etlerinden fışkırmış. Çene poyrazın köpüklerine gülüyor, oynuyordu. Çene etleri bembeyaz dökülmeye hazır gibi idi. Beş on günlük bir balıkçı sakalı bu beyaz etlerin üzerinde küçük sinekler gibi kaçışıyor ve tekrar toplanıyorlardı. En korkunç yeri göz çukurlanydı. Dipleri hâlâ pembemsi idi. Gözün birisi yoktu. Otekisi, bembeyaz bir iplikle dışanya uğramış, sallanıyor, hâlâ uzak dalgalara ve zaman zaman derinlere bakıyordu. Olünün karşısındakiler sararmışlardı. Işte konuşulanlar:

— Ben arhk yemek yiyemem. Müthiş!

— Kimdir acaba? Çok korkunç.

— Pek ihtiyar da değil. Hakikaten korkunç.

— Papağında alhn halka var.

Sonra duruyorlar, tekrar konuşmaya başlıyorlardı. Yalnız, bir kadın ölünün yanına kadar sokulmaya cesaret etti, baktı. Gülümsedi. Kadını tanıyordum. Bana doğru döndü:

— Dedikleri kadar korkunç bir şey görmüyorum.

— Sahi mi, dedim. Görmüyor musunuz? Kadın en sevgili ölülerini gömmüş, ihtiyar ve sağlamdı. Bir sırdaş bulmuş gibi koluma girdi.

— Eğer her yerde hazır ve nazır birisi varsa o zaman korkunç, dedi. Ben ona inanmıyorum. O benim elimden neler aldı. O hazır ve nazır.

Sonra sushı. Gözü yaşardı. Bir meçhul balıkçı ölüsüne iki damla yaş döktü.

Kadından aynlmıştım. Ayaklarım beni yine ölüye doğru götürüyordu. Ölünün başı büsbütün kalabalıklaşmıştı. Polisler de halkın arasına kanşmış, geziniyorlardı. Bir lahza, ölünün de yanımızda olduğunu düşündüm. Hepimiz, sırtımızda ve elbisemizin alhnda, gözlerimizin içinde bir müstakbel ölü gezdirmiyor muyduk? Bir zaman için kendi ölüsünü görebilecek, seyredebilecek bir yaradılışta olsaydı da bu ölü kalkıp ölüsüne baksaydı, herkes gibi biraz sararacak ve etrafındakilere:

— Bugün yemek yiyemeyeceğim, diyecekti.

Babamın İkinci Evi

Mutfağında kızarnış ördek, suyuna bulgur ve irmik helvası hazırlanmış köy evine niçin gittiğimizi o gün bilmiyordum. Bugün dertli ve kimsesiz, otelin penceresinden geçen tramvaylara bakarken, niçin bu köy evine bir akşamüstü sessiz sedasız, bekleniyormuşuz gibi

• i • w • • •   i   1 •* ı   w   •**

indiğimizin sebebini söylemeyeceğim.

Akşam ezanı daha öbür köyde okunmuştu. Atlanmıza biraz su vermiştik. Babam şehirden çıkalıberi somurtmuştu. Bir taraftan bulutlu gök, diğer taraftan yolun tozlan ve hendekleri sinirlerini adamakıllı germiş olacakh. Bir kelime söylesem belki geriye dönecektik. Kazanın sessiz, köpek sesleri dolu sokaklannı tekrardan dört nala geçeceğiz, atlar ahıra bağlanacak, o belediye kıraathanasine, ben odama kapanacağım. Iyisi mi ses çıkarmamak hayırlıydı. Ben de somurttum. Yalnız bir iki defa dalgınlığımdan atım sürçtü: Babamın kirpiklerinin rüzgârlandığına dikkat edebildim. Gözlerini çevirmedi bile.

Çünkü ekseriya, bu gibi hallerde göz göze geldiğimiz zaman kendini tutamaz suni ve alaycı bir gülümseme dudağını kenetlerdi. Kendi atı hiç sürç-mezdi. Dediğim köy evine vardığımız zaman atlarımızı ufak, oya gibi bir köy çocuğu aldı. Kasketinin kenarına sokulmuş karanfile baktığımı sandığı için çiçeği bana verdi. Halbuki ben onun, ıslak saman ren-gindeki gözlerine, yüzünün aynı renkteki derisine bakmıştım. Kim bilir karanfili bana, belki de onlan veremeyeceği için vermişti. Bu arada babam arkasını dönmüştü. Verilen çiçeği önce kokladım. Sonra, kasketimle kulağımın arasına yerleştirirken babamı bana bakar buldum. Gülmedi. Ciddi de değildi. Yüzü ifadesiz, mümkün olduğu kadar saçma ve sakindi. Kızardım sanırım. Bir hint horozuna gözlerimi dikmiştim. Kırınızı ve tüysüz boynuyla bu yan karanlıkta ne kadar cüsseli, iri şeydi. Ne kuvvetli olsa gerekti.

Babam, "hadi sersem", diye mınldandı.

Biz evden içeri girerken; çocuk etrafımızda ağır ağır atları gezdiriyordu.

Köy evinin içine ayak basar basmaz elbette, bir saman ve hafif tezek kokusu duyulur. Biraz daha yaklaşınca yayıkların bulunduğu yerden eskimiş bir ayran kokusu da burnumuza çarpacakhr. Dört beş ayak bir merdiven çıkhk. Tahtaboş, muallim kürsüsüne, daha doğrusu millet bayramlannda uluorta söz söyleyen hatipler için yapılmış kürsülere benzeyen bir yerde, bir kadın namaz kılıyordu. Babam bu kürsünün beşinci ayağında, ben üçüncüsünde bir müddet bekledik. Ayakkabılanmı-

zı ev kapısının dışında bırakhğımız için yün çorapla^mız evin içinde

*   * >

ufacık bir gürültü bile yapmamış olacağını ta ediyordum. Oyle ki kadın, son rekâtı bitirip selam verirken bizi görüverecek; bu yan karanlıkta, babamın zaten heyulai hali gölgelerle büyüdüğü, esatirleştiği için çığlık çığlığa köyü ayaklandıracak sanmıştan. Hiç de böyle olmadı. Kadının sağ tarafında olduğumuz için ilk selam verişinde bizi gördü. Ben evvela ihtiyar kadının dudaklanna baktım. Sakin kıpırdaşırlarken gözlerini gördüm. Bu arada çıkık şakak kemiklerini fark edebildim. Başını öbür tarafa çevirirken kalbimden de bir muhabbet gelip geçiverdi; ^rüzgâr gibi esiverdi. Başörtüsünü koklayabilseydim, dedim. Beyaz tülbenttendi. Nine^^&i gibi. Bu sefer ana,

şefkat dolu başım tekrar bize çevirdi. Karşı tarafta bir kapıyı aynı müşfik başla işaret ederek: ,

— Ömer Ağa, dedi. Fatma içerde, girsenize.

Babam:

— Gireriz, dedi. Sen nasılsın? iyisin ya nine.

Kadın başını salladı, biz karşı odaya yollandık. Orada genç bir ka-dm vardı. Akşama karşı türkü söylüyordu. Biz girince ayağa kalkh, gülümsedi.

Odanın içini köhnemiş bir meyve kokusu sarmıştı. Yerdeki Kocaeli kilimi ıslak bir kınnızı renkle, gaz lambasının altında, acayip bir reçel gibi kaynıyordu.

Bu esrarengiz seyahat, beni tecessüsten tecessüse attığı için her şeye dikkat etmeye çalışırken, babam birdenbire bana döndü. Daha genç kadının selamını iade etmeden:

— Hadi oğul, git, dedi. Emin'e yardım et. Atları işetıneden ahıra sokmayın ha...

■ *m*

Atlar işemişler, ahıra girmişlerdi. Önlerine kuru ot yığılmıştı. Ahırın eşiğine de Emin oturn1uştu. Elinde çakı, bir dal soyuyordu. Yanı başına oturdum. Yüzüme bakmadı. Elindeki sopayı bana söyleyecek bir söz bulmak için, sinirli sinirli çakısıyla kertiklediğini fark ediyordum. Gözüm, elindeki dalda...

— Ne dalı o? dedim.

Bir müddet cevap vermedi. Elini kesmişti. Bir kedi dili kadar keskin, sivri, pembe diliyle parmağını uzun zaman yaladı. Sonra kızılcık rengindeki dudakları arasından:

— Kızılcık, dedi.

Konuşmadık. Bu taze, su kenarında yaz sıcağı kadar ılık çocuk, bana gösterdiği ilk aşinalıktan çoktan pişman olmuşa benzer gibiydi. Evden kalınca bir kadın sesi bizi çağırdı. Kızarmış ördek, suyuna bulgur ve irinik helvası yedik. Sofra tahtadan bir yer sofrasıydı. Peşkirler, kalın bezdendi. Tahta kaşıklar vardı. Babama ve bana çatal da koy- . muşlardı. Geçenlerde, ay ışığında mısır tarlasında domuzlarla acayip, korkunç bir saklambaç oynanmışh. Emin kadar bir çocuğu, domuz göbeğinden ikiye biçivermişti. İhtiyar kadın bu hikâyeyi ağır ağır, uzun uzun anlath. Vakanın kimlerin tarlasında geçtiğini, çocuğun kim olduğunu, avcılan isimleriyle birer birer anıyordu. Babam, hepsini tanıdığını anlatan bir yüz takınmıştı. Emin hep bana bakıyordu. Biz üç erkek ve ihtiyar kadın yemek yiyorduk. Genç kadın hizmet ediyordu. Yalnız avuçlarındaki kınayı, sahanları sofraya koyarken görebiliyordum. Yemeği ihtiyarın namaz kıldığı yerde yedik. Yemekten sonra evin üst katında ocaklı bir odaya çıktık. Emin ocağı yaktı. Bir siyah koyun pöstekisinin üzerine diz çöktü. Bir müddet sonra da boylu boyunca oraya uzanıverdi. Boyu koyun pöstekisini ancak aşıyordu.

İ htiyar kadın da minderin üzerinde uyuklamaktaydı. Ben onun yanı başındaydım. Elim elindeydi. Uyku sâri bir hastalık gibi bu elden bana geçiyor, gözlerim kapanıyordu. Elimi ihtiyar kadının kuzu, mazlum elinden kurtardım. Biraz uzağa, Emin'in pöstekisine doğru uzattım.

Bu sırada babamla genç kadın sedirin üzerindeydiler. Babamın cıgarası, esrarengiz ışıklar ve dumanlarla alevleniyordu. Düğünlerden, genç kızlardan, delikanlılardan bahsediyorlardı. Emin'in yü-

zünde ocakta kor olmuş dökülen bir odunun çıtırtısı çiçeklendi. Uyudum.

Uyandırıldığım zaman tanyeri ağanyordu. Kasabaya, babamın iç-

• •   • • 1 • w •   •   •   1   w   111   a   1   •• •*••

güveysi girdiği zengin evine doğru yol alırken taze manda sütünün kokusu sıcak buharı, hâlâ sabah sisiyle ürpermiş, yüzümün üstünde, hâlâ ihtiyar kadının dudaklan alnımda, hâlâ kardeşim Emin'in kalın parmakları parmaklarımın içinde sabittiler.

Bu hissi uzun müddet, alaminüt fotoğrafçıların çıkarttığı kartlar gibi muhafaza ettim. Sonra sarardılar, belirsizleştiler.

İpekli Mendil

ipek fabrikasının geniş cephesi ayla ışıldadı. Kapının önünden hirkaç kişi acele acele geçtiler. Ben isteksiz, nereye gideceği meçhul adımlarla yürürken kapıcı, arkamdan seslendi:

— Nereye?

— Şöyle bir gezineyim, dedim.

— Cambaza gitmiyor musun?

1 • w • • •••• «i . . •

Cevap vermediğimi görünce ilave etti:

— Herkes gidiyor. Bursa'ya daha böylesi gelmemiş.

— Hiç niyetim yok, dedim.

Yalvardı, yalvardı, beni, fabrikayı beklemeye razı etti. Biraz oturdum, bir cıgara içtim, bir türkü söyledim. Sonra canım sıkıldı. Ne etsem dedim, kalktım, kapıcı odasındaki çivili bastonu aldım, fabrikayı dolaşmaya çıkbm.

Kızların çalıştığı kozahaneyi geçer geçmez bir pıtırtı işittim. Cebimdeki elektrik fenerini yaktım. Etrafı taradım. Fenerin uzanan gür ışığında kaçmaya çabalayan iki çıplak ayak gözüktü. Arkasından seğirttim, kaçanı yakaladım.

Kapıcı odasına hırsızla beraber gird ik. Kapıcının sarı ışıklı fenerini yaktım.

Ay bu ne küçük hırsızdı böyle! Ellerimin içinde kırarcasına sıktığım eli ufacık. Gözleri pırıl pırıl.

Neden sonra gülmek için, hem de katıla katıla gülmek için ellerini bıraktım.
•

Bu sefer küqücük bir çakı ile üzerime hücum etti. Ve çapkın beni küçük pamıağımdan yaraladı. Sımsıkı yakaladım keratayı. Ceplerini ara-

dım. Bir parça kaçak tütün ve yine aynı sıfatlı bir iki agara kâğıdı, temizce bir mendil buldum. Kanayan parmağıma onun kaçak tütününden bastım; mendili yırthm ve elimi ona bağlathm. Kalan tütünle de iki kalın agara sardık, ahbapça konuştuk.

On beş yaşında vardı. Hani böyle şey âdeti değildi ama gençlik işte! Birisi ondan ipekli mendil istemişti, hani canım anlarsın ya, âşıklısı, sevdalısı, komşu kızı işte! Para da yok ki gidip çarşıdan alsın. Düşünmüş taşınmış aklına bu çare gelmiş. Ben:

— Peki, dedim, imalâthane bu tarafta sen aksi tarafta ne arıyordun?

Güldü. İmalathanenin nerede olduğunu o ne bilecekti.

Birer de benim köylü cıgarasından yakhk, iyice ahbap olmuştuk.

Halis Bursalı'ydı, doğma büyüme. İstanbul'a değil Mudanya'ya bile koca ömründe -bunu söylerken yüzünü görseydiniz- bir defacık inmişti.

Emir Sultan'da, ay ışığında, kızak kaydığısınız zamanlar benim de aynı bu tonda, bu kıvamda arkadaşlanın olmuştu.

Eminim ki bunun da onlar gibi uzaktan sesini duyduğum Gökde-re'nin havuzlarında derisi karardı. Biliyorum ki, mevsim mevsim meyveler kabuğunun rengini alıyor.

Baktım, yeşil üst kabuğu düşmüş bir ceviz esmerliğiyle esmerdi. Yine bir taze ceviz beyazlığıyla beyaz ve gevrek dişleri vardı. Ben bilirim, yazın başlangıcından ta ceviz mevsimine kadar Bursa çocuklarının yalnız elleri erik ve şeftali, yalnız çizgili mintanlannın kopmuş düğmelerinden gözüken göğüsleri fındık yaprağı kokar. O sırada kapıcının saati on ikiyi çaldı. Nerede ise cambaz bitecekti.

— Kaçayım, dedi.

Onu ipekli mendili vermeden gönderdiğime müteessir düşünürken dışanda bir gürültü ile silkindim. Kapıcı söylene söylene odadan içeri giriyordu. Arkasından da hırsız...

Bu sefer ben kulaklarını çektim. Kapıcı çıplak tabanlarını ince bir söğüt dalıyla epey haşladı. Bereket patron orada yoktu. Yoksa vallah onu polise verirdi. "Bu yaşta bir çocuk hırsız! Efendim, hapishanede yatsın da akıllansın," diyerek.

Çok korkuttuk, ağlamadı. Gözleri ağlamaya hazır çocukların gözlerine döndü ama, dudaklarında ufacık bir titreme gözükmedi ve kaşları sabit, kararlı hallerini hiç bozmadılar. Yalnız biraz rüzgârlıydılar.

Bırakınca azat edilmiş bir kırlangıç gibi fırladı. Ay ışığını ve mısır tarlasını keskin bir kanat gibi sıyırarak kaçtı gitti.

*** * ***

Ben o zamanlar mallann istif edildiği imalathanenin üstündeki bölmede yatardım. Odam ne güzeldi. Hele mehtaplı gecelerde ne şirin olurdu.

Tam pencereme yakın bir dut ağacı vardı. Ay ışığı dut yapraklarından süzülür, odaya pare pare dökülürdü. Aşağı yukarı ya-z kış pencereyi açık bırakırdım. Ne serin, ne tuhaf rüzgârlar eserdi. Vapurlarda da çalıştığım için rüzgârları kokularından lodos, poyraz, karayel, gün-batısı diye tefrik eder, tanırdım. Ne rüzgârlar battaniyemin üzerinden acayip birer rüya gibi gelip geçtiler.

Uykum çok halter. Sabaha yakındı. Dışardan bir gürültü geliyordu. Adeta dut ağaanda birisi vardı. Korkmuşum ki kalkamadım, bağıramadım. Tam bu sırada da pencerede bir hayal belirdi.

O'ydu, yavaşça pencereden sıynldı. Benim önümden geçerken gözlerimi kapadım, dolaplan kanştırdı. İstifleri uzun müddet alan talan etti. Sesimi çıkarmadım. Doğrusu bu cesarete karşı bütün malı alıp gitseydi sesimi çıkarmayacakhm. Yann patron:

— Ulan üstüne ölü toprağı mı serpilmişti, hayvan, diye kıçıma bir tekme, beni kovacağını bildiğim halde gık demedim.

Halbuki o, yine geldiği gibi bomboş, sessiz sedasız pencereden sıynlıp gitti. Bu anda da bir dal çıtırtısı işittim. Düşmüştü. Aşağıya indiğim zaman başına kapıcı ile beraber birkaç kişi birikmişlerdi.

Ölmek üzereydi. Sımsıkı kapalı yumruğunu kapıcı açtı. Bu avucun içinden bir ipekli mendil su gibi fışkırdı.

Ya ... İyi, halis ipekli mendiller hep böyledir. Avucunun içinde istediğin kadar sıkar, buruştururursun; sonra avuç açıldı mı insanın elinden su gibi fışkırır.

Kıskançlık

Köyün civannı, çiçek açmış şeftalilerin dibinde derileri pul pul çobanlarla dinlenerek, ekseriya, bahar güneşine sanlıp yürüyerek dolaşhm.

Dağlara türkü söyleyen ufacık çobana:

— Karnım aç, yavru, dedim.

Dağarcığından kumlu köy ekmeği ve suyu seli kaçmış Mihaliç peyniri çıkanp verdi. Pınar buldum, su içtim.

Köye akşama doğru ancak varabildim. Meydandan geçerken ağalar el ettiler.

— Muallim Efendi, dediler. Bir çayımızı da içmen mi?

— İçeriz be ağa, dedik.

Arkalıksız ufak iskemleye çöktük. Ağalar:

— Eee... dediler. Yoruldun zaar. Koca cumayı dağda bayırda ne diye geçirirsin anlamayız. Sizin sırrmıza akıl ermez ki. Biz eski zaman insanı ne anlarız yenilerin keyfinden, eğlencesinden.

— Ağalar be, dedim. Siz her gün dağda bayırdasınız. Ben, çocuklarla şu kümes gibi yerde pinekliyorum. Bir cumayı da sizin gibi geçirsem çok mu?

Sustular. Biraz sonra:

— Eh, dedim. Size doyum olmaz.

Ağalardan hangisinin çay paramı vereceğini bilemediğim, aralarında bu şerefi paylaşamayacaklarını tahmin ettiğim için iki kuruşu fincanın kenarına bıraktım.

— Olmaz... Olmaz... diye bağrıştılar. Biz çağırdıktı.

— Ziyanı yok, dedim. Ben de sizi çağırırsam, siz de kendi paranızı verırsınız.

Hay köftehor hay! dediler. Akıllı be bu muallim efendi!

Eve varınca karım Fadime kapıyı açar. Tatlı tatlı güler. Bu kızı sevmiyorum ama hoşuma gidiyor. Elin fakir çocuğuna fakir Fadime'yi ağalar zorla nikâh ediverdiler.

— Kızın da sende gözü var. Eh diyiver işte.

Bir gün deyiyerdim. Akşama Fadime geliverdi. Bir kuzu, iki bakır mangal, dört tencere, bir sini, iki şilte, beş altı yastık ve yorgan yüzü de beraber getirdi. Konu komşu:

— Muallimin evi tamtakırdı, dediler. Bereket Fadime'ye, şanlı şerefli oldu.

Fadime'ye gel, dedim, geldi. Git dedim, gitti. Ne yalan söyleyeyim beni hiç rahatsız etmedi. Bazı korkunç geceler, insanlığımın bütün iştihasıyla ona sanldım da.. Öptüm de.

Fakat sonralan düşünüp taşındım. Fadime'yi kendime eş bulmadım. Kendi kendime sana arkadaş lazım, karının ne lüzumu vardı ki. Başkalannın çocuklannı sevmesini bildikten sonra kendi çocuğun olsun diye heveslenmekliğin budalalığından geliyor. Mesela şimdi koskoca koç olan Fadime'nin gelinlik kuzusunu her akşam dağdan getiren esmer, güzel delikanlı çoban Fadime için ne biçilmiş kaftandı. Ne güzel eş olurlardı. Onlan bir şair görse ne şiirler yazmazdı. Biraz evvel kahve önünde otururken geçtiğini gördüğüm çoban Hüsrev'in tedaisiyle böylece düşünüp yol alıyordum.

Evin arkasında üç dört dönümlük bir bahçemiz vardır. Çitten, her akşam yaphğım gibi, mektepten kalmış bir spor aşkıyla atladım. Çimenlerin üstüne akşam gölgeleri dolmuştu. Otlar kopkoyu, İ stanbul kızlannın yeşil gözleri gibi derin bir renk almışlardı. Gölgelere çarpmamak için mi ihtiyatla yürüyordum nedir, birden durakladım. Hemen hemen kulağımın dibinden Hüsrev'in sesi geliyordu. Fındıkların dibindeydiler. Yapraklar, kafalarını örtüyordu.

Fadime acayip, şimdiye kadar hiç farkına varmadığım bir lirizmle:

— Koca Hüsrev, diyordu. Delikanlı oldun, gittin be. Eh karagöz iyi döğüşüyor mu, bakalım?

— Sorına Fadime. Geçen gün Celil ağanın kara koçunu bir altüst etti, görseydin. Celil'in koçu bir kaçıyordu ki.

— Kaçırtır karagözüm, kaçırtır!..

Yapraklar kafalarını örtüyordu. Koç ortada, parlak, yağlı boynuzlarıyla gölgelerin içinde heybetli bir Satir olmuştu.

Yaprakları ayırarak yaklaştım. Hüsrev, Fadime'nin elini tutmuştu. Beni görünce çekmedi. Filozoflaşarak içimden:

"17 yaşında bir erkek çocuk on yedi yaşında bir kız çocuğunun elini tutarsa, 35 yaşındaki erkek 17 yaşındaki kızın kocası da olsa şaşmamalıdır," dedim.

— Merhaba oğul, Fadime nasılsın? dedim. Koçu biraz sevdim, yürüdüm. İçim ezikti, yüreğimde bir bulantı vardı. Buna rağmen yaprakların arasında konuşmalarına devam eden iki mahlukun cümbüşünden aldığım bir buruk lezzetle, ıslık çalarak kitaplarımın arasına ahldım.

Fadime, neden sonra, odaya ayak parmaklannın ucuna basarak girdi. Kınalı ellerini ovuşturarak:

— Yemek hazır ağa, dedi.

— Hiç iştahım yok Fadimecik, dedim. Sen otur ye, ben yatarken kendim bir şeyler bulur, yerim.

Bohça

Evimize ilk geldiği akşamı pekâlâ hatırlıyorum:

Ben, bizim dut ağacının dibinde mahalle çocuklanna o günkü oynadığımız oyundan, sudan ve su kenarından bahsetmekteydim. Bütün heyecanım üzerimdeydi. Bu yüzmek bilmeyen gruba, nasıl yüzmek öğrendiğimi o kadar hararetle anlatıyordum ki çocuklar en küçük bir kıpırb yapamıyorlardı. Bütün sualleri gözlerine birikmişti. Heyecanımla beraber artan sürati intikalimle bana ne sorulmak icap ettiğini derhal anlıyor, arkadaşlanma bir kelime söyletmiyordum.

Evimizin bahçemize açılan kapısından gözüktüğü ve beni çağırdığı zaman, onu ilk defa görmekten doğan hayretimi hiç belli etmeden devam ettim:

— Artık ayağım yerden kesilmişti. Su yutmaya da başlamıştım. Ama aklıma hiç korku gelmedi. Ne yapacağımı düşünüyordum.

— Küçük bey, anneniz sizi istiyor.

Bu cümleyi o söylemişti.

— Geliyorum, dedim.

Ve arkadaşlaruna tam boğulmama az kalmışken, birkaç saniyede nasıl yüzmek öğrendiğimi anlatmaya devam ettim.

Neden sonra arkadaşlanın gitmiş; ben evin bahçe kapısına doğ-rulmuştum. O, hâlâ kapının önünde beni bekliyordu. Bana bakmıyordu. Gözleri ayva ağaanda öten bir saka kuşundaydı.

— Bülbül mü? dedi.

— Yok kız, dedim, saka.

Anlarnamazlığa vurdu. Bir mahalle şivesiyle:

— Hadi ordan, dedi. Saka biraz evvel geçti.

— Sus kız, dedim, terbiyesiz, ben öyle şakaları sevmem.

Mahzun gözleriyle bana uzun zaman baktı. Mutfağı ben önde o

arkada geçtik. Ona, evimize niçin geldiğini sormak işkencesini de yaptım. O şöyle bir cevap vermişti:

— Ben eskiden Binbaşı Hidayet Bey'in evinde besleme idim.

Ben ne hain bir burjuva çocuğu idim, bilmezsiniz. Ona ne eziyetler etmedim. Esmer teninde yer yer çürükler peyda oldu; yaralar açıldı. Küçük, şekilleri bozulmuş ellerinin yukansındaki narin ve mor damarları okunan bileklerine ne tırnak yaraları açmadım.

Bütün işkencelerime, eziyetlerime rağmen yine benimle laubali oluyordu. O zaman suratına tükürür, o zaman tokatlardım.

Nüfus kâğıtlanna göre resmen benden bir yaş büyüktü. İkimiz de bir çocuk cılızlığı içinde afacan ve ele avuca sığmazdık.

O, siyah fistanının göğsünde, daha doğrusu uzun ve kemiksiz boynuna çok yakın bir yerinde, bir kırmızı turp kadar büyük memeleri, güneşten uçlan sararmış saçlan, yüzünün esmerliğine nazaran fevkalade beyaz, muntazam çıplak ayakları ile bir kış gecesi rüyama girdi. Rüyamda o zamanlar dedeme, sonralan Nurbaba ve şimdi Noel Baba'ya benzettiğim bir adam, elimden tutarak onun elini avucuma koymuştu.

— Sakın demişti, kavga etmeyin.

Ve o ihtiyar gür kaşlarını alt kirpiklerine kadar eğerek çatmıştı. Ondan sonra kavga etmemiştik. Bu kavga etmeyişin rüyada vaki bir hadise olduğunu işaret etmek lazım. Evet bu bir rüya idi. Şöylece devam etti:

Dut ağacının dibinde el ele idik. Saka kuşu ötede, ayva ağacında ötüyordu. Gökte büyük büyük yıldızlar vardı. Bir göl kenannda sazlı ve çakıllı bir koy kadar kocaman bir ay, ufkun bir köşesini doldurmuştu. Biz bu göl kenarına benzeyen aya doğru yürüyorduk.

Rüyamın bu kadarını hatırlayabiliyorum. Bir yemiş yemeden evvel alınan ihtisaslar, onu yedikten sonra alınan lezzetten daha berrak ve vazıhtırlar.. Ben de, rüyamın nihayetinde acayip, cennetten insanları kovduran acayip, bir yemiş yediğimi hayal meyal hatırlıyorum.

Ertesi sabah, hakikat güneşle beraber doğdu. Yüzümü, bahçe çeşmesinin musluğundaki buzları kınp bol su ile yıkamıştım. Fakat hâlâ rüyamın içinde yürüyen bir halim vardı.

Ona evin taşlığında rastladım. Sağ elinde ayakkabı bezini tutuyordu. Yüzünü daha yıkamamış gibiydi. Badem gözleri şişkindi. Boynunda pire yeniklerini andıran benekler vardı.

O ayakkabılarımı silerken eğilmiştim. Ağzım şimdiye kadar duymadığım bir iştiha ve bambaşka bir hasretle saçlarına dokundu. Kafasından bir iki tel saç kopardım. Yolda hâlâ rüyamın içinde gibi mektebe giderken bu saçları tetkik ettim. Yansı simsiyah, öteki yansının ılık ve sarı bir rengi vardı.

Onunla konuşmalarımız hep şöyle olurdu:

— Kız, potinlerimi silmemişsin?

— Vallahi sildim, küçük bey.

— Silmemişsin diyorum sana!

Ellerimde yarısı siyah, öteki yarısı ılık sarı saçları kalırdı. Olduğu yere büzülürdü. Hıçkırıksız ve sessiz ağlardı. O ağladıkça ben sinirlenirdim.

— Kız bu defteri sen mi yırttın?

— Vallahi, ben yırtmadım küçük bey.

— Sen yırthn diyorum sana!

Bir ikinci defa ben yırtmadım, diyemezdi.

— gene mi çantaını karışbrdın?

— Kitabınızın resimlerine baktıındı küçük bey!

— Ne diye bakıyorsun?

— Hoşuma gidiyor.

Ona şu aşağıya yazacağım cümleyi bir gün, yukarıki hoşuma gidiyor cevabını aldıktan sonra, söylemek istemiştim. Unutmadım, aşağı yukarı şöyle idi: "Kız sen de benim hoşuma gidiyorsun. Hem de her gün yiyip sana vermediğim, çok sevdiğim şamfıstıklarından daha çok. Ama ben, hoşuma gidiyor diye, seni kabuklarından sıyırıp şamfıstığı gibi yeşil ve tatlı içini yiyor muyum?.."

— Kız!

— Ne var küçük bey?

— Hiç...

— Küçük bey!

— Ne var kız?

— Hiç ...

Yan yana dut ağacının dibinde idik. Şu yukarıda cevapları hiç olan konuşmayı yapmadık. Fakat bu şekilde çoktan konuşmuşa benzer bir halimiz vardı. Kafası dizimde idi, kokusu burnumda ve annem bizi bu şekilde yakaladığı zaman bir yaz öğlesi idi. Ben, bahçe kapısından sokağa fırlayıp su kenarına kaçmış, akşama kadar ılık sudan çıkmamıştım. Akşam olunca yine arka bahçede mahalle çocuklanyla toplanmıştık. Bütün heyecanım sönmüş gibiydi. Arkadaşlarımı dinler gibi yapıyordum. Fakat her an evin bahçeye açılan kapısına bakıyordum. Gelip beni çağırmadı. Nihayet çocuklar gitti. Ben eve doğru yürüdüm. O mutfakta da yoktu.

Bohçasını sandık odasının bir köşedğinde olduğunu evde herkes bilirdi. Evde bir şey kaybolduğu zaman, evvela gizlice bu üzeri kırmızı, beyaz, sarı, lacivert yamalı bohça aranırdı.

Aradığım bohçayı sandık odasının naftalin kokan köşesinde bulamadım.

1

Ucuna yem yerine hindi tüyü bağlanmış on, on beş veya daha fazla iğneli bir nevi olta.

2

Deniz ortasında balıklann bulunduğu yere nişan veya taş denir.

3

Küçük yelken, asıl büyük yelkenin önündeki küçük parça.

Orman ve Ev

Haleplizadelerin ormanı "Dokurcun suyu"nun buz gibi sularından aldığı kuvvetle büyüyen levent kavaklardan başlar; sırasıyla meşe, ayva, köknar ve çamlarla biterdi. Tam 1400 metreye çıkan bir dağın tepesindeki kırınızı derili kayalara vanncaya kadar bu orman bir denizdi. Kavaklarm tepesinde sergüzeşt arayan köy çocuklan, bir transatlantiğin yolculan yere bakhkları zaman sığ ve berrak denizlerde derinliğin acayip renk ve balıklannı, ziyanın suyun içinde yapbğı helezonlan nasıl seyrederlerse Dokurcun suyunu ve çimenleri kavakların tepesinden öylece seyrederlerdi. Ata biner gibi bindikleri bir daldan ayaklannı salladıklan zaman Dokurcun suyu kabarmış ve onların çıplak ayaklanna kadar çıkmış sanırlardı. Onların bazan bu mevhum suya balıklama atlayacaklarını zanneden avare ve tarlasız köylüler korkarlardı.

Haleplizadelerin ormanı hakikaten bir denizdi. Bu denizin sathı kavaklann tepesine çıkmış kel çoban çocuklarının ayaz kafalarından bir iki metre daha yükselirdi. Sonra oradan bir tek dalga halinde ta 1400 metrenin kızıl derili, insan kafalı, hayvan vücutlu kayalarına kadar tırmanırdı. Tırn1anan ve göğe doğru yükselen deniz olur mu? Yel-kensiz, balıkçı gemisiz, transatlantiksiz deniz olur mu? Hepimiz olmadığını biliriz. Fakat yine hepimiz Dokurcun Köyü'ne gelmiş hassas köy hocalan, cürmümeşhuda çıkan müddeiumumiler, kazaya dağ kenarla-nndan iyi su getirtmek için yaylı arabalarda gezmeye çıkmış kaymakamlar, mühendisler ve belediye reisleri de benim gibi Haleplizadelerin ormanını bir denize benzetmişlerdir. Bütün bu anonim teşbihin karşısında yeni bir vasıf bulmak için uğraşınama lüzum yoktur.

Haleplizadelerin ormanı bir denizdir. Bir Mağara denizinden daha

*

zengin, daha kesif, fakat daha keşfedilmiştir. işte bu kadar.

* * *

Ev:

Beyaz köknarların araba araba taşındığı kasabaya orınan bir öküz

arabası süratiyle 48 saattir. Bir öğleyin çakır mandalann çektiği taze

*

çam kokulu, ağır arabaya binersiniz. iki gece yıldızlan sayarak kasabaya varırsınız. Arabacı büyük bir ardiyenin önünde "deh ayı"larını durdurur. Çakır mandalar eğer yağmur yağmışsa kasabanın çamurlarına mesut uzanırlar. Arabacı önlerine kuru otlar atar. Onlar isteksiz ve iştahsız fakat doymadan yerler.

Sonra tahtaları birer birer arabacı ardiyeye taşırken kafanızı kaldı-

• •

rıp ardiye damlarının ötesinde beyaz bir konak görürsünüz. Üslupsuz, biçimsiz bir binadır. Yalnız, beyazlığı bir mana ifade eder. Kafesli pencerelerinden ötesini insan tahayyül bile edemez. Halbuki bütün kasaba evleri gibi bir sofa, beş oda, bir mutfak, bir hamam, bir de arkada iki dönümlük yemiş bahçesinin gölgeliğine asılmış nişastalar, pestiller ve tarhanalar kuruyan bir balkondan ibarettir. Bütün kasaba evleri gibi dedim. Böyle demekle bütün kasaba evlerinin bir sofa beş oda, bir sofa yedi oda olduğunu kastettim. Oyledir. Fakat ben ev deyince kasabada dört beş tane zengin evini kastediyorum. Zaten öte tarafına ev demiyorlar. Kulübe diyorlar. Ardiye damlannın arkasından

•• ••1 1 1 W • • •• 1 »1 İli 1 I W

gözüken beyaz konağı iyice görebilmek için yan çıkmaz sokağa sapılır. Oradan yüz metre kadar yürüdükten sonra solunuza rastlayan ahşap kitleye dikkatle bakmalıdır. Işte on dokuz ayak mermer merdivenler... Mermer merdivenlerin kenarlığı yeşil çubuklarla örülü; yeşil çubuklann sivri uçları bir iki parmak sarı yaldızla kaplı. Güneş varsa eğer sıcak ve şaşalı bir yaz öğlesi ise bu demir çubuklann uçları cami alemleri gibi parlar. Zaten kuyrukları geniş bir gökyüzüne bakan hilaller çubukların sivri uçlarında birer minyatür halinde görünür gibi

l«

olur. Ve siz İstanbullu iseniz bu yaldızlı çubukların altında birer Süleymaniye kubbesi görmek için rnuhayyelenize müracaat edersiniz.

Evin içine gündüz bile olsa, girmek mümkün değildir. Zaten bu çıkmaz sokağa bu evi gömı.ek kashyla girmek de mümkün olacağını sanmıyorum. Kimse sizi bu gö^ek fiilinden ötürü mahkûm edemez. Öyle olduğu halde gidip göremezsiniz. Yalnız bazan sokağın çıkmaz olduğunu bilmeyen acemiler evin önüne kadar gelmişler; ve karşılarına çıkan bahçe duvanyla karşılaşmışlardır.

Bu yazıların sahibi benim de başıma böyle bir kaza geldi. Kestirmeden bir arkadaşın evine çıkmak istedim. Bahçenin kalın duvarı su-

a 1 rw i | •• i i •• i ı • • •

ratıma çarpayazdı. Ters yüzüne dönünce evvela, büyük, biçimsiz ve mimarisiz konağı gördüm. Sonra sağdan sola bir yarım çarkla döndüğüm zaman bir küçük kulübe ile burun buruna geldim. İşte bu küçük kulübe beni çok alakadar etti: Kapıyı vurdum.

Beyaz başörtülü bir kadın; bir cumbamn içinden sarktı.

Ne var çocuğum? dedi.

— Hanım teyze, dedim. Lûtfi evde mi?

Lûtfi evde yoktu, mektepten daha dönmemişti.

Lûtfigillerin evinin ön kapısı bu çıkmaz sokakta idi. Fakat Lûtfi-giller büyücek bahçelerinin anayola açılan kapısından işlerlerdi. Ben bunu bilirim. Fakat ardiyelerin kiremitleri ötesinden gözüken Haleplizadelerin evini gömıek bende merak haline geldiği zaman Lütfi bana:

— Çıkmaz sokakta da kapımız vardır, demişti.

Yoksa ben, Lûtfi'nin mektepten daha dönmediğini, bizim mahallede ceviz oynadığını biliyordum.

¥ \ • • ■ *Duğun Gecesi*

Ahmet, on altı yaşına bastığı halde, daha nüfusa kaydedilmemişti. Zenciye çalan esmer bir rengi, basık yayvan burnu iki parmak alnının üstünde lacivert parıltılar yapan parlak saçlan vardı. Yanakları tüylü idi. Lacivert şayaktan elbisesi içindeki narin ve atletik vücudu tamamen teşekkül etmişe benzerdi. Onu nüfus kâtibinin önüne çıkaran babasına, adam, evvela, çattı:

— Utanmaz mısın? dedi. Şimdiye kadar bu delikanhyı nüfusa ne diye yazdırmadın? Tahriri nüfusta ne halt kanştırdınız?

Tahriri nüfusta onu samanlığa kapamışlardı. Onlar zannetmişlerdi ki yeniden bir harp koptu. Bir tanecik çocuklan Ahmet'i, on iki yaşına rağmen askere alacaklar. Sonradan iş anlaşılmışh ama ne çare ki Ahmet, Türk vatanı çocuklan meyanına dahil değildi. Ahmet'in babası Rüstem Ağa, neden sonra bu işin lüzumunu hissediyordu. Nüfus kâtibi:

— Yirmi yaşmda var mı bu oğlan? dedi.

1330 doğumla nüfusa kaydedilen on altı yaşmda Ahmet'i, 26 yaşında, 1332 doğumlu bir kadınla evlendirmek icap etmişti.

Karanlık bir sonbahar gecesiydi, yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, gök köyün içinde geziniyordu. Yer yer kabuklu kestaneler yığılmış meydandan, ellerinde fener üç beş kişi Ahmet'i götürüyorlardı. Kara Abdi, Ahmet'i biraz arkada alıkoyarak konuşmasına şöylece devam etti:

— Ahmet, dedi, ben senin sağdıcınım. Şimdi beni iyi dinle. (Bir müddet durdu, sonra) Biz yumruğu vurup da kapı üstünüze kapandı mı yere serili seccadede iki rekât nafile namazı kılacaksın anladın mı?..

Yağmur alabildiğine yağıyordu. Yerde çukurlar peyda olmuş, fenerin ışığı uzaklaşmıştı. Su birikintilerine dikkat etmeden yürüyorlardı. Pantolonları yan bellerine kadar ıslanmıştı.

Köy kahvesinin buğulu camlarını merakla silen birkaç delikanlı, Ahmet'le sağdıcının geçtiğini görünce gülümsediler. Sessiz sedasız vergilerini

düşünen ihtiyarlar kahvenin kapısına kadar çıkıp Ahmet' e birer acayip nükte fırlathlar.

Ahmet, şaşkınlığından bir kestane yığınına çarptı, canı acıyordu. Abdi, onu kestanelerin üzerinden kaldırdı, önde fenerleriyle hızlı hızlı giden kalabalığa doğru bağırdı:

— Bekleyin be yahu! Sonra, Ahmet'e dönerek, ötesini bilirsin, dedi, koca delikanlısın be, söyletme beni.

Ahmet cevap vermedi. Kestane dikenleri canını acıtmıştı. Ağzında kestane mi, sual mi olduğu belli olmayan bir şeyler geveliyordu. «

iltihak ettikleri fenerli kafile, içtikleri üç beş kadeh rakının tesiri altında idi.

Bu parlak gözlü, yılan vücutlu, meşe boylu delikanlıya her biri, alaya, ciddiye benzer bir sürü laf attılar.

Gülsüm'ün evi, bu akşam ne kadar uzaktı. Yağmur büsbütün şiddetlenmişti. Adeta koşuyorlardı. Evin önüne vardıklan zaman içerdeki kadınlar, telaş içinde kapıyı açtılar. Damat boydan boya çamur içinde idi, silip süpürdüler. Lacivert şayaktan elbisesi saçlanyla bir renk almışh. Yanaklanıun üzerindeki kara havların ıslak manzarası bu çirkin çocuğu güzelleştirmişti. Yazmasını çıkararak bu, yağmurdan çok tere benzeyen ıslaklığı sildiği zaman yüzü silinmiş bir elma cilası ve rengi almıştı.

O etrafına bakmıyor, hâlâ ellerine batan kestane dikenlerini ayıklıyordu. Getirilen kahveyi, Abdi'nin tavsiyesine rağmen, iki yudumda içti. Vücudunun titremesi ona dört sene evvelki sünnet olduğu günü hatırlatıyordu. Neden sonra onu ayağa kaldırdılar. Bir kapıdan içeriye sırhna kocaman yumruklar yapıştırarak tıktılar ve çekilip gittiler.

Basık tavanlı bir odada idi. Tavandan hevenk hevenk üzümler, elmalar, armutlar, ayvalar sarkıyordu. Loşça odanın içini baş döndüren bir meyve kokusu sarmıştı. Bu yalnız meyve kokusuna da benzemiyordu. Arada tülbent, gelin esvabı, gürbüz bir kadın kokusu da meyvelerin kokusuna sinmişti.

Açık pencereye giderek kapadı ve bir müddet camdan, evden birer birer çıkan erkekli kadınlı, fenerli kafileyi seyretti. Konsolun üstündeki sinek pislikli kâğıt çiçeklerini ve bir asker fotoğrafını elleriyle düzeltti. Gaz lambasını kıstı. Kadın hareketsiz ayakta bekliyordu. Bu arada gözüne ilişen seccadeyi dörde katlayarak odanın bir köşesine fırlattı. Aynanm önüne giderek kızarmış yüzüne baktı. Kadın pencerenin önünde oturmuştu. Tıpkı Kara Abdi'nin dediği gibi köşe minderi boş duruyordu. Kara Abdi, "Kadını karşına alacaksın ve hiç olmazsa bir saatçik olsun konuşacaksın," demişti. Tanımadığı bu kızla ne konuşacaktı. Kc:fası yanıyor, sinirleri birer birer kemiklerinin kenarında depreşip oynaşıyorlardı. Aynada yüzüne bir daha baktı. Gaz lambasının fitilinde uzun ınüddet bir şeyler arar gibi daldı ve onu kalın ellerinin bir hareketiyle söndürdü. Pencerenin önünde dışanya, karanlığa ve yağınura bakan kadın görünmüyordu.

Ahmet sessizce yürüyerek kadının karşısındaki sedire oturdu. Sinirli elleriyle kafasını sıktı sıktı... Düşünemiyordu. Yalnız kulaklan haddinden fazla yağınuru ve köyün seslerini büyülterek duyuyor, başka bütün hisleri gevşemiş çıkrıklar gibi baş döndürücü bir luzla bir yerinde dönüyorlar ve bu yeri Ahmet bir türlü bulup çıkaramıyordu. Bozukluk kafasında değildi. Köpekler sussa, yağmur bir lahza dinse birçok şeyler düşünebilecekti. Odayı mavi ışıklarla aydınlatan fosforlu şimşekler çakıyordu. Bunlardan birinin aydınlığında Ahmet, o zamana kadar acayip bir odada yapayalnız hapsedildiğini zannederken karşısında büyük gözleri korkulu bir kadın gördü. Bu mavi şimşek ışığı, sanki ondan geliyormuş, o beyazlı mahlukun şalvan içinden çıkıyormuş sandı. Kestane dikenleri batmış avuçları mı acıyordu? Yoksa bu akşam çok yemişti de bu ağn ve ağırlık midesinde miydi? Gözleri bulandı, kafası uyuştu, terleri soğudu. Ve bir sıtma nöbeti içinde titreyerek olduğu yere çöreklendi.

Sabaha karşı uyandığı zaman kadını; sedirin öbür köşesinde adeta şalvarının içinde uyumuş buldu.

Yağınur dinmişse de, sabahın alacakaranlığı karşı meydanlığı hâlâ ıslatıyordu. Hâlâ köpek sesleri geliyordu. Sığırlar çıngıraklarını ıslak ve sisli seslerle çıngırdatarak geçtiler. Çobanları, keçelerinin ve çuvallarının içinde büzülmüş mahzun geçerlerken gördü.

Gülsüm de uyanmışh. Rengi solgundu, gülümsüyor gibiydi.

Camdan geçen sabah ışıklan, tavandan sarkan üzüm salkımlannı buğuluyordu. Ahmet susamıştı. Bir salkım üzüm yedi. Sonra başka bir salkım elinde, yatan solgun kıza yaklaşarak ağzına iki üzüm tanesi koydu. Sonra hiçbir şey söylemeden alacakaranlıkta beyazlığı büsbütün artan kadının boynu üzerine kalın ve terli dudaklarını yapışhrdı.

/O •• 1 w • • 1 »1 • • • •• 1 • 1 1

Güneş doğmuş, aynanın içinde ve ikisinin gözlerinde oynuyordu. Perdeleri çektiler.

Şehri Unutan Adam

Çoktan beri şehre inmemiştim. O gün insanlan sevebilmek arzusuyla otelin kapısını açtığım zaman karşıma ilk çıkan insan bir küfeci çocuğu oldu.

Kirli, soluk yanaklarına, çıplak ayaklanna merhametle değil, sevgi ile baktım. Zaten otelin kapısından bu niyetle çıkmamış mıydım? Onu kucaklamak, köşedeki kunduracıdan ona bir lastik ayakkabı, biraz ilerideki Yahudi'den bir beyaz keten pantolon almak arzusuyla durdum.

— Ne bakıyorsun efendi, dedi, hamal mı lazım?

— Yok çocuğum, dedim.

"Gel sana bir pantolon, bir ayakkabı alayım," demek üzereydim. Fakat gözlerini görünce vazgeçtim. Onlar bir acayip hastalığı benim sevgi dolu gözlerimde yakalamak istiyor gibi dikkatli, yakalamış kadar mustarip ve haindiler..

Bununla beraber yirmi beş kuruş çıkanp verdim, yürüdüm. Arkamdan koşup iade etti. Yüzünü görmedim, fakat elleri kararlı idi.

— Her sakallıyı baban zannetme, anladın mı?

^ Yirmi beşi aldım. Cevap vermeden yoluma devam etmek istedim. Birden bütün neşemin bir camın kırılışı kadar ses ve şıngırtı çıkararak

I •• •• 1 1 I V •• 1 ••

düşüp kırıldığını gördüm.

Ayakucuma düşüp kırılan neşemi gözlerimle topladım. Ters yüzüne evime dönüp odama kavuştum.

Dört duvar, bir pencere, bir valiz içinde birkaç kitap ve bir demir karyola... Hasılı mukaddes bir hapishane olan odamda düşünmeden, hatta okumadan gezindim durdum.

Düşünmeye başladığım zaman, nasıl filmlerde bazı kırılan otomobillerin aksarnı tekrar birbiriyle süratle buluşup birleşirse, benim de içimde kınlan şey öylece birleşti. Tekrar neşemi bulmuştum. İnsanları sevmek arzusuyla sokağa çıktım.

Akşam oluyordu. Köşe başındaki tütüncüye uğradım. Güneş, satılmamış edebiyat mecmualannın üstündeydi. Tütüncü dükkânındaki edebiyat mecmualarıyla aynı dükkâna vuran akşam ışığı arasında bir nükte, bir hayal yakalayabilmek için bakmaktaydım.

Lirayı tütüncüye vermiştim. Bana uzun bir zaman geçmiş gibi geldiği halde ne liraının üstü, ne de tütün paketi bana verilmişti. Dükkâncıdan tarafa bakınaya mecbur oldum. Lira burnumun ucunda sallanıyordu.

— Bu sağdan sola yırtık beyim, geçmez. Yukandan aşağı olsa geçer ama böylesi geçmiyor.

— Nasıl geçmez yahu, pekâlâ geçer, ben nasıl aldım?

— Kanun var efendi. Para koruma kanunu.

Kanunları bilmemek insanlan cezadan kurtaramaz olduğunu biliyorum. Kanuna karşı gelemezdim. Deminki yirmi beşliği aradım bir türlü bulamadım, yürüdüm.

Cebimden bir başka lira çıkanp cıgara almak işime gelmiyordu. Kanunlardan kaçamak noktaları çıkarmak yalnız avukatların değil, her vatandaşın hakkıdır. Onun için bir başka tütüncüye aynı lira ile müracaah zeki bir hareket buldum. Bu tütüncü lirayı aldıktan sonra paketi vermiş,

paranın üstünü iade ederken benim acelemden ve telaşımdan şüphelenmiş olacak ki, verdiğim liraya bir daha bakmak zekâ-vetini gösterdi. Gülümseyerek:

— Bir başka lira lütfederseniz iyi olur, dedi.

— Niçin?

— Bu geçmez de... ^

İzah ettirmeden lirayı geri aldım. Bütün fikrimi ve muhayyelemi

apaçık söyleyen aptal ve acayip gözlerim tütüncülerin yüzüne dikilmeden, kızararak, tütüncü tütüncü dolaştım. Nihayet parayı geçire-meyeceğime kanaat getirmiştim. Cüzdanımda daha hiç katlanmamış yepyeni bir liracığım daha vardı. Bir on bir buçukluk cıgara için bozdurulmaya kıyılmayacak kadar yeşil, hareli, kıvrak liramı evirdim çevirdim, fakat sonunda bir cıgara, tahammül edilemeyecek bir arzu gi-

bi vücudumu sardı. ilk defa yaklaştığım kadına duyduğum hırsla nasıl parayı bozdurup paketi açtığımı ve dudaklarıma cıgarayı nasıl koyup ateşlediğimi hatırlayamıyorum.

Mavi duman bir bilek damarı gibi kabartılı ve sıcak dudaklarımdan çıktı. Sevdiğimin parmağını öptüğüm zamanki bulanık bir haleti-ruhiye içinde cıgaramı emiyor, yeniden kendimi on sekiz yaşına dönmüş sanıyordum. Kırılan neşemin son vidası, bir hayat hızıyla yerine _ _ _ # _ - - _

yerleşmişti. Mesuttum. insanları sevmek, şehrin yanan elektriklerine

karışmış sarı altın kuşlar avlamak, birine merhaba demek, öbürünün

tüylü ensesini avuçlaınak, biraz ileridekinin güzel parmaklarını avuçlarıma almak...

— A, herif deli midir nedir, gülüyor.

Şakrak kızlardı. Her taraflarında bir kenar mahalle kokusu vardı. Lehçeleri derli toplu, aksantonikli idi. Iki arkadaştılar. Güneşten yanmıştılar,

dirseklerinin yukarısında sıkılmış yaz kostümlerinin içinde buram buram terli aşk ve güneş fışkırtıyorlardı. Yukanki, "A, herif de-

U« 1 t | • «J •« 1 • • l • 1 • •••• ■ • A • 1

midir, nedir cümlesini söyleyenin yüzüne, yine gayri şuuri aşkımla gülmüş olacağım ki, kendini tutamadı. Tatlı tatlı sınttı. Cesaret aldım; peşlerine düştüm. Hızlı yürüyorlardı. Yetişmek için güçlük çekiyordum. Ara sıra dönüp bakıyorlar, gülüyorlardı. Serveti Fünun mısraları ile dolu, kurunu vustai fedakarlıklar yapacak gibiydim.

Ne söyleyebilirdim? Birkaç defa cesaretle ve kafamda hazırlanmış bir cümle ile kızlara yanaşhm. Sonunda cümlemi beğenmedim, söyleyemedim. Beceriksizliğime küfrederek yine biraz arkada kalmışhm. Bu sefer onlar durn1uşlardı. Çekine çekine yürüdüm. Tam yanlanna yaklaşınca gelecek bir ilhamla elbette güzel bir şey söyleyecektim. Gençken şair değil miydim? Muhakkak ilham bu bunalmış ^^mda yardımıma luzır gibi yetişecekti. Hemen hemeı\ yanlanndaydım. ilham kanadını sürmüştü. Cümlem hazırlanıyordu. Dişlerim kelimeleri çiğniyor, hazırlıyor gibi idi. Birden bu sefer deminki cümleyi söyleyen değil de arkadaşı:

— Efendi, dedi, biraz daha peşimizden gelirseniz sizi polise vermeye mecbur olacağız.

Çırılçıplak Rum çocukları nerde ise etrafımızı alacak, nerde ise Fransızca konuşan tatlı su frenkleri birbirlerine yine Fransızca vaziyetimi izaha kalkacaklar, nerde ise civelek, güzel matmazeller büyümüş gözlerini pabuçlarımdan şapkama kadar gezdireceklerdi.

Geri dönmüş, kaçmak üzereydim. Kalantur, şişman, temiz giyimli, bomba yanaklı, mebus veya müteahhit kravatlı bir adam:

— Efendi, dur bakalım, dedi. Kadınlara sataşmaya utanmıyor musunuz? Vaziyetinize bakan da sizi bir efendi zanneder, terbiyesiz herif.

Kadınlardan biri:

— Aman bırakınız beyefendi, dedi, böyle adamlarla bir olmaya gelmez.

Neşem son haddini bulmuştu. Vidalarım sıkılmış, delk ve temas yerlerim yağlanmış gibiydi. Bir makine homurtusuyla ıslık çalarak uzaklaştım. Bir şoför, yanımdan geçerek:

— Aldırma be delikanlı, dedi. Ne olacakmış.

— Aldıran yok be anam, dedim. Ne olacak?

Ardımdan birkaç kişi, "sarhoş, sarhoş" dediler..

Sarhoş^tum. Hava, elektrikler, şehir beni sarhoş ediyordu. insanlar beni bir mıknahs hızıyla kendilerine çekiyorlardı. Dünyayı ve şehri riyasız kucaklamak istiyordum. .

Üçüncü Mevki

Vagonun içindeki altı kişiden bir tanesi dayanamadı ve yanında-kiııe:

— Gideceğim yol uzak, dedi.

Yanındaki, gözkapakları yan açık, uykulu kara gözlü bir adamdı.

•• 1 •• | | •• | ■■ •• | •••• •• 1 1 1 •

Sapanca gölü bu adamın gözlerinin içinde pürüzsüz, dalgasız, bir

damla ışık ve cam gibi panldadı. Sordu. *

— Neresi?

— Kayseri'ye gidiyorum. İlk defa. Ömrümde ilk yolculuğum. Yanıma bir gazete bile almamışım. Yolculuk, bilhassa tren yolculuğu sıkıcı, yorucu, üzücü şey!..

— O yledir.

"Öyledir," diyen, Sapanca gölünün elma bahçelerini gözlerine kapadı. Ve ağır ağır, göl, elma ve çıplak çocuklar düşünerek uyudu.

Yanına bir gazete bile almamış adam, sıkılıyor, üzülüyor, uyumak istiyor, uyuyamıyor. Kayseri çok acayip bir kâinat, Seddiçin kenarında bir tuhaf şehir gibi muhayyelesini gıcıklıyor: Hanlar, kervansaraylar, dar sokaklarda çamaşır yıkayıp çocuklarını döven yağlı kadınlar, ellerinde uzun birer pastırma öğle yemeği yiyen memurlar ve uzayan

bir gün.

Kayseri'ye giden, kısa boylu, sevimli yüzlü, san gözlü, cüssesinden hiç umulmayan kalın, kocaman, tüylü ellere malik bir adamdı. Karşısındaki şişman adam gazetesini bir tarafa bıraktıktan sonra Kayseri'ye giden adama baktı, gülümsedi.

— Dernek ki Kayseri' ye, dedi.

Kayseri'ye giden, daire müdürü hahrını sormuş ihtiyar ve mahcup bir memur gibi sevindi. Yanağı sıkılmış ve yanağı sıkılma zamanı geçmiş bir küçük kız gibi kızardı.

— Evet Kayseri'ye efendim. Zati âliniz de mi? Güzel midir efendim? Kayseri nasıldır?

— Kayseri'ye demek hiç teşrif buyrulmadı?

— ilk uzun seyahatim efendim. Sözün temsili Kasımpaşa'da doğdum, Beyoğlu'nu bilmem efendim.

— Ya, vah vah!

Gazetesinin ilan sahifelerini okumaya dalan şişman adama, Kayseri'ye giden Kasımpaşalı hayretle baktı. Niçin vah vah diyordu. Acaba Kayseri'ye gidiyor diye mi üzülüyor? Yoksa Beyoğlu'na çıkmadığı için mi hüzünleniyordu? Şişman adam kafasındaki düşüncelere de vah vah diyebilir, diye düşündü. Ferahladı.

Geyve boğazının kayalıkları dibinde birer eşkıya, bazan birer kahraman, hayaletler, insanlar, silahlar ve bombalar, bir çete gizlidir. Bu kayalarda vahşi keçilere, yaban kedilerine tesadüf etmezsek hayret etmelidir. Küçük

bir su, bu dekorun gizli görünmez kahramanlarına, eş-kıyalanna, yabani hayvanlanna ses verir. Küçük, masum derelerin kızıl tüylü kayalarm dibinde cengâver şarkılan söylediği akşam zamanı gelmişti. Alh kişiden üçü şimdi yemek yiyordu. Kasımpaşa'dan Beyoğlu'na hiç çıkınamış adam ilk konuşmaya başladığı zaman, kara gözlerini a^çın1şh. Konuşmak istemediği, hâlâ Sapanca gölünün elma-lıklan ve kestane ağaçlan, çıplak çocuklarıyla uyuduğu anlaşılıyordu. Gazetesini bitirn1iş adam üzüntülüydü. Defterine bir şeyler kaydediyordu. Köşede bağdaş kurmuş, önce kunduralannı, sonra da çorapla-nnı çıkarmış birisi sıska yüzünden taşan bir canlılıkla, yanındakine Boşnakça bir şeyler anlatıyordu. Onun yanındaki, bir Sırp köylüsü kadar sarı, kırmızı ve gençti. Ne mustarip gülüyordu. Lisanlannı anlamadığımız insanlann haletiruhiyelerini keşfetmek hususunda çok aciziz. Onlann bizim her günkü konuştuğumuzdan daha başka, daha mühim şeyler konuştuklarını sanırız. Bir müddet onlarla çok alakadar olduğumuz halde biraz sonra onları unutuverir, yine kendimize, lisanımıza ve etrafımıza yani kendi kendimize döneriz.

Tren durmuş; Geyve istasyonu toz, bulut ve akşam pembeliği içinde bir san Çin şehri gibi kaynaşıyor; yalınayak çocuklar, saçları perişan arabacılar ve bir kasket yağmuru istasyonu dolduruyordu. Bu kasketlerin altında insanlar; buğdaylarını, tahta traversleri, üzüm ekmek ve bir vagon penceresinden kendilerine bakan bir hayali düşünüyorlar. Zaman, akşamın toz pembesine karışmış iptidai bir zaman, bu insanları ta Kayserilere götüren hain ve dehşetli homurtuya; yani, şimendiferin yağlı manivelası ve yarısı kızıl tekerlekli makinesine bakıyordu .

O, zamanla bir olmuş yolculardandı. Geyve istasyonunda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor; yazın, korkunç sıtmasının gökyüzüne ve gökyüzünün yıldızlanna kadar sirayet eden bu küçük kasabayı terke hazırlanıyordu. Bu, uzun bir sı tma geçirmiş insanların korkusu gözlerinde, dalağı büyük bir mahluktu. O da Kayseri'ye gidecekti. Kayseri'nin

i • • ı• • #• • • •• •• •• ✓""v i 1 •• •• 1 > ••

havası iyiydi. Erciyesin resmini görmüştü. Ovalann ve küçük tümseklerin yanında etrafına hiçbir dost ve sevgili takmadan bir bekâr

• •

adam gibi yükseliveren Erciyes'i dâhilere benzetirdi. Oyle kurak ve kimsesiz memleketlerde kendi başlanna sivriliveren insanlardan bir insandı sanki Erciyes. Kayseri'yi değil, Erciyes'i seven adam da deminki beş kişilik ve altıncısı ben olduğum kompartımana girdi. Ben isteksiz, kendisine yer açtım. O mağrur oturdu. Bu yer onun sarih hakkı idi. Kimsenin surat etmeye hakkı yoktu.

Saçları ve yanın kasketi çankları kadar tozlu, pantolonu ve ceketi derisinin rengi kadar hareli ve yamalı, ilk bakışta gürbüz bir köylü sekizinci yolcumuz oldu. Köylülerden bahsettiğimiz zaman aslan gibidir, soğan ekmek yer, aslan gibi olur deriz. Böyleleri olduğunu inkâr etmek ne kadar yanlışsa; veçhen aslan gibi gözüktüğü halde kaburga kemikleri çökük, içindeki âzanın pek çoğu haddinden fazla büyümüş veya küçülmüş köylülere de tesadüf edilmez demek o kadar yanlıştır. Soğan ekmek yalnız şehirli midesine değil köylü midesine de dokunabilir ve dokunmaktadır.

Köylü de acayip bir saffet, fakat beklenilmeyen bir cesaretle kendisine isteksizce verilen yere sıkıştı. Hatta biraz daha yer açabilmek için sağa sola kıpırdandı. Bir köylünün bu kadar pişkin olacağını tahmin edemeyen şişman adam, bana baktı. Ben gözlerimi ve içimi köylüden yana çevirdim. Şişman adam selam vermiş de karşısındaki almamış gibi kızardı. Köylü heybesini açmış, heybeden kumlu bir ekmekle iki domates çıkarmıştı. Domatesler ne tatlı şeylere benziyordu. Bir tanesini de bana uzattı. Ne çabuk anlaşmıştık. Uzatılan şeyi gülerek aldım. Kendi francalamla yemeye başladım. Bir lokma kaşar peynirini köylüye uzathm. Aldı. Kokladı sucuk koldayan bir Karamanlı yüzüyle:

— İstanbul işi olduğu belli, dedi. Halis Balkan olmalı.

— Yok be dayı. Bu istasyon kaşarı.

— Daha iyisi de olurmuş demek, dedi.

Sonra düşünerek ilave etti:

— Daha iyisi can sağlığı...

Şimdi hepsi uyuyordu. Hepsi, tanımadıkları bir şehir düşünerek uyuyorlardı. Köylü ile Kasımpaşalı uyanıktı. Ben uyuyor muydum? Gözlerim kapalıydı, kafamda küçük çocuklarla dolu bir mektep... Kafası aydınlık bir arkadaş ve sergüzeşt. Bir küçük tonton kafa düşünerek dalıyordum. Köylü, Eskişehir'de indi. Onun indiğinin farkındayım. Kasımpaşalı hâlâ uyumuyor. Gözünü açana lakırdı yetiştirmeye çalışıyordu. Fakat gözünü kimse açmıyordu ki. Bu his bende o kadar kuvvetli idi ki ve Kasımpaşalı o kadar benim gözümü açmaını kollu-yordu ki.

Tren durdu. Gecenin içinde Haymana bakir bir orman sesi veriyor. Geyve'de sıtma kapmış entelektüelin de gözleri kapalı ve düşünceleri bir rüya kadar gayn şuuri. Bir küçük kazanın istasyonunda inip unutulmak, şişmanlamak. Bir kasap kızıyla evlenmek, belediye reisiyle cıgara içmek, tahrirat kâtibiyle tavla oynamak... ve gelip geçmek mümkün olabilse diye düşünüyor. Haymana ovası yalnız geceleri gölge veren ağaçlarıyla hayatına karışacak. O bu kafasıyla kocaman bir köstek sahibi olabilecek. Belki bir sürüsü olacak. Ona da bir müddet sonra hayvan alıp sattığı için cambaz diyecekler. "Cambaz" ne güzel bir kelime.

Tren ağır ağır hareket ediyor. Kasımpaşalı uyuyor ve konuşmuyor. Bir belediye fenerinin aydınlattığı tozlu sokağın başındaki evin muşamba perdelerinden içlenen her kompartımanda uyumayan yolcular var. Ben salonu dolaşıyorum. Bir küçük çocuk uyumuş. Uyku ne dinlendirici. Yerime küçük çocuğun saçlanndan ve kafasından aldığım bir masumiyetle çöküyorum. Aynı çocukluk sinirlerime yayılıyor. Fakat zehirlenir gibi uyuyorum.

Garson

Yazla beraber deniz üstündeki kahveye gelen garsonun bir haftalık kazano sekiz, sekiz buçuk lirayı ancak bulurdu. Fakat ne ziyanı var? Bu kahve şimdi onundur. İstediği gibi çalışabilir. İş bittikten sonra, sandalyeler masalann üzerine dizildikten sonra, denize karşı bir cıgara içilir ve beş sandalyenin bir araya gelmesinden olan, yatağa, arkaüstü -iş olmadığı veya yağmur yağdığı zaman erkenden- uzarulabilirdi. Ne kanşam, ne görüşeni vardı. Değil kendisine hizmet etmeye, kendisinden herhangi bir hizmet görmeye bile tahaırunül edemeyeceği bir ins^ra, "Ne istiyorsunuz?" demek

yok arhk... Ne kahve finca^^m tabağına her zaman para bırakan müşterinin, bu sefer niçin bırakmadığıru düşü^runek...

Burayı her yaz ucuz bir fiyata kiralardı. Semtin sapa bir kahvesiy-di. Fakat köy evlerinin müntehasında, deniz üs^^de, tahtadan olması, ekseriya köye gezmeye gelenleri ve şair tabiatlılan buraya çektiği, bu nevi insanlar da bir kahveye beş kuruştan aşağı bırakmayan takımdan oldukları için geçinir giderdi. Ona sorulsa: "İstanbul'un Belvii gibi, yok Cennet Bahçesi, Panorama, Altınbira gibi bahçelerinde garsonluk etmek varken ve sen de birinci sınıf garsonken, ne diye bu işi yaparsın?" Pek kendisi de bilmezdi.

Kırk yaşında, sağlam, birinci sınıf... Yukarıda saydığımız bahçelerde en hışır garsonun gündeliği 2,5 hatta 3, diyelim 2 lira. O halde günde bir papele burasını niye tercih ederdi? Meçhul... Tembellikten mi? Hayır. Çalışmaktan korkmazdı. Burada, bu boş ve kimsesiz kahvede bile kendine bin türlü iş bulur. Kova kova denizden su çekerek, siyahlaşmış tahtaları ovardı. Köyün gençlerini kahvesine alıştırmak için, geçen seneden beri iki ucunu bir araya getiremediği pingpong masasının ayaklannı tamir eder, masalann yerlerini değiştirir, bardakları yeniden yeniden yıkar... Bin türlü iş icat ederdi.

Hiç boş kalmak işine gelmezdi. Boş kalırsa müthiş canı sıkılırdı. Yine de yapılacak iş kalmadığı zaman Belvü Bahçesi'nde garson oldu-

w il» •• 1 1 1 1*w • • •• •• ıj • 1

ğunu, sıcak bir günde müşterilerin akın akın geldiğini görür gibi olur. Uzakta, öğle sıcağında, köyün içinde kedilerin bile uyuduğu zamanlarda çıngıraklı bir sesle haykırdığı duyulurdu:

— Dört duble çek. Yakasız (san fo kol) olsun.

Masadan masaya mezeleri ve dubleleri taşır ve bırakır gibi hareketler yapar; bir yıldırım hızıyla kahvenin içinde koştuğu görülürdü .

Içi çok hazin bir şekilde ezilir. Bir şimşek halinde, bir kahve sahibi olmak arzusunun onu buraya çektiğini düşünür mü, duyar mı, pek belli olmazdı.

Kanşanım, görüşenim yok, demesi de laftı. Öbür tarafta da bir gün bile bir patron ona kaşının üstünde gözün var dememiş-

m • •• 1 •• w 1 1 1ı w i •• f • •* | ••|•••|•

ti. Çünkü ayağına çabuk, eline sağlam, müşteriye güleryuzlü idi. Sırası gelmişken söyleyelim: Kekeme idi de... Bunun garsonlukta mühim tesiri vardır ha! Ne kadar sinirlense o kadar müşteriyi güldürmek kabildir. Sonra mavi, berrak gözleri vardı. Saçı ve sakalı bembeyazdı. Dört gün tıraş olmasa o kadar ihtiyar gözükürdü ki... Tıraş olduğu zamansa fevkalade terütaze bir yüz alırdı. Saçlan yumuşak ve düz, arkaya taranmıştı. Hulasa, yirmi senelik garsonluğun bütün fizyonomisini almıştı. Yüz kişinin içinde, bu adam bir garsondur, denebilecek bir yüzü, saçı ve hali vardı. insana öyle gelirdi ki bu adam garsonluk için doğmuştur. Kendisi de bunun farkındadır. Halbuki hiç de öyle doğmamıştır. Pekâlâ bir doktor da olabilirdi. Doktor fizyonomisini birkaç sene icrayı tababetten sonra takınabilirdi. Bu ihtiyatların ve mesleklerin saça, göze, kaşa verdiği bir şeydir. Aldanmamalıdır. Çünkü insanlar garson doğmazlar. Onun çok tekrarladığı müthiş bir lafı vardır; söyleyelim: "Garson ölürler ama, garson doğmazlar."

Hayır, bu kanşan, görüşen meselesi de değildi. Bu iki, iki buçuk lira bir fedakarlıkla külüstür bir kahveye sahip olmak arzusunun manasını garson Ahmet bir türlü anlayamıyor, her sene haziranla beraber içini bir yangın gibi saran bu küçük kahveye kahveci olmak arzusunu bir türlü yenemiyordu. Kahveyi açtıktan bir hafta sonra semtin çocuklarından bir tanesi, kendi kendisine gelir. Ahmet bir şey söylemeden, çıraklık vazifesini alırdı.

Bir sabah çocuk çıkagelir. "Ahmet Ağabey, merhaba!" derdi. "Merhaba!" derdi Ahmet. Çocuk hiçbir şey konuşmadan, fincanlan leğenin içindeki siyah sudan bembeyaz çıkarır. Rengi kirden kapkara olmuş bir peşkire ovalaya ovalaya silerdi.

Ahmet çırağa surat ederdi. YUz vermez, konuşmazdı. Hatta bazan homurdanırdı. Fakat dördUncU gUnUn akşamı, iş bittikten sonra beraber domatesle ekmek yerler.

Ahmet'in bazı çok keyifli gUnleri olurdu. O gUnler toprak yolun kenarına bir boru ile oturtulmuş mangalın kömUrleri nar gibi kızanr. Mavi mavi tUter. Biraz sonra etrafı saran pirzola ve kızaran biber kokusu uzaklara yayılırdı. Ahmet o akşam dört kadeh atardı. Çırak iskeleye koşardı. Gözleri şaşı, başı beyaz bir tUlbentle bağlı, kaşlan rashk-lı, yeldirmesi şanjanlı bir kadın, yukanki yoldan Ahmet'e gelirdi. Bu Ahmet'in nikâhlı karısıydı. Fakat bUtUn yaz ya Uç defa gelir, ya dört defa. Orada, deniz UstUndeki çıkıntının bir köşesinde, denize sırtı dö-nUk, bir tek ses çıkarmadan cıgarasını içerek hayalet haliyle otururdu. MUşterilerin yUzUne bakmaz. MUtemadiyen duvarı seyrederdi.

Ahmet'in halindeki şenlik, karısı geldikten biraz sonra hemen söner, yerine bir sinirlilik ve gevezelik peyda olurdu. BUsbUtUn kekeme-leşir, aksileşirdi. Çırağa bağırırdı. MUşteriye:

— Kahveyi Mehmet Efendi'den alırız, yine de beğendiremeyiz, derdi.

Ancak mUşteriler gittikten sonra kadın ağzını açardı. Daha doğrusu açardı ağzını... BaşörtUsUnU fırlatır, uzun ve battal parmaklarında cıgarası, BelvU gibi yer varken buralarda sUrtmenin ne demek olduğunu anlamadığını, bu işin içinde bir bityeniği olduğunu haykırırdı.

Ahmet bu bityeniği lakırdısına içerlerdi. Nihayet kadın, Ahmet'in bir tembelden başka bir şey olmadığını söylemesiyle mesele kapanırdı.

LUks sönmUş, yahut sönmek Uzere olurdu. O zaman Ahmet, duvar kenarına yapılmış kahve ocağından bir hasır ve bir yorgan getirir, yere sererdi. Kadın, Ahmet onu ilk aldığı zamanki gibi karışık ve yumuşak hisler duyar, utanırdı. ..

Kansını ertesi gUn vapura bindirdikten sonra en iyi mUşterisine Ahmet, oturur anlatırdı:

Ahmet, Trabzonlu zengin bir babanın tek oğluydu. İstanbul'a fi tarihinde göç etmişlerdi. Kocaman bir kantariye mağazaları vardı. Toptan iş yaparlardı. Ilh...

Ilk sarhoş olduğu günü Ahmet çırağına anlatırdı. Gözlerini kapı-yarak hatırlardı:

On dokuz yaşında ya var, ya yoktu, o zamanlar İstanbul'un eğlence yerleri boldu bol; saymalda bitmezdi, "Garson bir bira daha," demişti.

On sekizinci bardaktan sonra Kıztaşı'ndaki eve döndüğü zaman, annesini merdivenin üst basamağında uyumuş bulmuştu. Onu öperek uyandırmışh. ihtiyar hatun onun ayakkabılannı ve ceketini elleriyle çıkarıp çekilip gitmişti. Bir on dakika geçmemişti ki, bu sefer babasıyla beraber yatağının başucuna gelmişlerdi. O uyuyor gibi yapmıştı. Ahmet' e uzun gibi gelen bir zaman içinde onu, Ahmet'i seyretmişlerdi. Sonra babası:

— Oğlumuz büyUdü kadın, erişti, maşallah!

Garip bir içinde çekilip gittiklerini görmüştü.

*** * ***

Kantariye mağazasmın, evlerin ve dükkânlann Ahmet'i idare etmeyeceği belli idi. Nitekim de etmedi. O zaman, Ahmet, birdenbire, Belvü Bahçesi'nin garsonluğuna feda ettiği bu küçük kahveyi, hep o babadan kalma sahip olmak, bir şeye sahip olmak arzusuyla tuttuğunu anlayı mı verdi, duyu mu verdi; belli değil. .. Fakat şurası muhakkak ki Ahmet, bir gün, bir haziranda köy kahvesinde kendisini bekleyen salaş kahvenin sahibini bir hafta bekletti. Gidip bulmadı.

Şimdi Ahmet, Belvü Bahçesi'nde dünyaya hiçbir şeye sahip olmamanın verdiği büyük haz içinde, dünyayı ve etrafı istediği şekilde görerek ve şu kalabalığın içinde yalnız yüzde beş kişinin alnının teriyle çalıştığını düşünerek mesut; pazar günleri yüzde ondan ve yUzde ona eklenen bahşişlerden tam yedi lira yaptığını düşünerek bu her haziranda tuttuğu salaş kahveyi hatırlamıyor bile...

Hatırlasa bile kendi kendine gülüyor, içini o her haziranda saran yangının yerinde yeller estiğini görUyordu.

Bu tahavvülün sebebini kendisi de bilmiyor. Bilmiyor ama, dünyada hiçbir şeye sahip olmayacağını, olmak istemediğini ve olmanın da hiçbir faydası olmadığını, bilakis zara^m Ahmet nasıl oldu da anladı, bu mühim meseledir:

Ahmet'in kansı geçen kış, zatürreeden ölmüştü. Bu ölümle Ahmet, dünya yüzünde sahibi olunacak şeyin yalnız bir kadın olabileceğini, ötesinin ise yalan, haksız olduğunu ve kendisine kadından gayrı bir şeye sahip olup olmamanın vız gelip hns gittiğinin farkına varmıştı. Işte onun için Ahmet şimdi bağırıyor:

— Iki duble çek. Fransızca ilave ediyor:

— San fo kol.

Birtakım İnsanlar

Gece. Saat on ikiyi on geçiyor. Taksim' de saatin altında tramvay bekliyorum. Öyle olmasa bu kadar ince eleyip sık dokumaya lüzum görmez; vakit gece yarısını geçmişti, derdim.

Epey oluyor. Baharın bu soğuk günlerinde, şu devam eden kıştan bir buz gibi gece ha^^a geliyor. O zamanlar daha bahardan haber bile yoktu. Şimdi ne kadar olsa sisin ve yağmurun hatta soğuğun içinde insanı şaşırtan ve başını döndüren bir koku var. O zamanlar daha Camlı Köşk'ün ca^nıla ve hanende ilanlannın mavi ışığını üşüterek geçen buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Benimle beraber belki ona yakın insan, gördükleri herhangi bir filrnin rüyasıru ayakta görüyor ve yataklannın ümit, hayal, güzel günler veyahut uykusuz, muharebeli geceler, sığınaklar düşündüren ılıklığına bir an evvel kavuşmak için bir türlü gözükmeyen tramvaya sabırsızlanıyorlardı. Ağzımdan su buharı fışkın-yor. Birbiriyle konuşanlann arasına bir sis tabakası seriliyordu. Yatak şimdi bütün insanlar için, ekmek kadar azizdir. Yatak bir sevgili, yatak hahra, yatak çocukluk, güzel rüya, yatak bir bahar, bir deniz kenan, bir egzotik memleket, bu saniyede insana dostlanm yatak ne değildir ki ...

Bumum yastıkta, yorganım ağzım hizasında, kirpi gibi büzülmüşüm; dalmak üzereyim: Bir şeyler, birtakım kuşlar tüylerini döküyor, bir ılık su

damlıyor, içimi yıkayan bir çeşme var...

Tramvay hâlâ yok. Biraz daha yerimde yatağımı, uykuyu düşünsem, belki de uyuyuvereceğim. Donmak üzere olan insanların tatlılığını içimde duymaya başladım. "Bari gideyim şu açık pastahanede bir ıhlamur içeyim de sonra yatarım" dedim. Bir iki adım atmamıştım ki, önüme bir adam dikildi. Rüzgârdan yalnız bir karartı gördüm. Sonra

yüzüme doğru bir hortumdan çıkar gibi bir duman yayıldı: Adam konuşuyordu. Tatlı, munis bir Anadolu şivesiyle:

— Ağabey, dedi, buradan bana benzer birtakım adamlar geçti mi?

Paltomun yakası içinde yarı yarıya kaybolmuş kafamı çıkardım.

Kafamı bir iki defa salladım. Soğuğa alışmış, mukavemete hazırlanmış gibi idim. Kulaklarımı keskin bir rüzgâr ısırdı. Adama bakhm:

Bana benzer adamlar... Bütün insanlar birbirine aşağı yukan benzemez mi? Bana benzer adamlar, ne demekti?

Evet, adarnın hakkı vardı. Ona benzer adamlar, ötekilerinden kolaylıkla ayrılabilirdi. Kış günü bir şehirde insanlar palto, şapka giyer, ayaklarında fotinleri vardır. Belki paltolarının renkleri, şapkalarının kurdeleleri ve alamerikan, yahut alaturka şapkalanyla birbirlerinden ayrılabilirler, icap ederse.

Bu adamın ne paltosu, ne şapkası ne de ayakkabılan vardı. Buna mukabil sırtında mor pamukları yer yer, parça parça dökülen bir hırkası, belinde ipi, ayağında yazlık, tüy gibi bir pantolonu ve ayaklarında da yine iplerle bağlanmış çuvalı...

Yüzü tatlı esmer renkli idi. Sakalı uzamıştı. Yirmi beş, otuz yaşlarında gözüküyordu. Yalnız gözlerinde büyük, korkak, acele bir şeyler vardı. Acaba, dedim bir esrarkeş midir?

O devam etti:

— Benim gibi ağabey, dedi. (Üstünü başını gösterdi.) İşte bu biçim adamlar görmedin mi? Bazıları şu yoldan geleceklerdi. Birtakımları da (Taksim sinemasının aşağısındaki yolu göstererek): Şu yokuştan çıkacaklardı.

Işi kısa kesmek istedim. Meçhul, karanlık, dalgada bir kafada her türlü hayaller dolaşabilir, neme lazım...

— Görmedim vallahi! dedim.

— Allah Allah! dedi. imkânı yok. Muhakkak geçmişlerdir. Ben yolda biraz eğlendim. Onları kaybettim. Yoksa geçmemelerine imkân yok.

— Nedir bu adamlar canım? diye sabırsızlık ve merakla sordum.

Kafamın içinde esrarengiz, büyülü garip hikâyeler canlandı. Hatta daha ileriye giderek başka ve daha tuhaf şeyler düşündüm. Adamın afyonlu kafasına girmiş gibi oluyordum.

— Ağabey, biz dedi, Tophane'deki sabahçı kahvelerinde yatanz. Hepimiz hamal, uşak gibi herifleriz. Ama namusumuzla yaşıyoruz.

Ne yapalım? Beş on para kazanırız. Geceleri de kahveciye beş kuruş verir, bir köşede uyuruz. Ne yapalım? Otellere para mı dayanır? En aşağısı otuz kuruş. Otuz kuruşla iki gün geçimimiz var...

Ha! Bu akşam polisler geldiler. Sabahçı kahvelerinde yatmak yasakmış. Hepimizi çıkardılar. Biz de hep birlik olduk. Gidelim valiye çıkalım; uyandıralım, derdimizi anlatalım, dedik. I şte birtakımı şu yokuştan, birtakımı da arkadan geldiler. Demek görmedin ağabey.

— Görmedim, dedim. Nerelisin sen?

Gözleri çakmak çakmaktı:

— Zonguldaklı beyağabey.

Gece yarısı, bu soğukta valiye gideceklerine başka bir koğuş bulmak, daha olmazsa polisler gittikten sonra kahveciye zorla kapıyı açtırmak mümkündü.

Valiye kadar çıkmayı akıl edemezler. Bu muhakkak bir esrarkeştir, dedim.

— Ne ise, ben yukanya doğru bir hızlanayım, belki geçmişlerdir de sen görmemişsindir, dedi ve hafif hafif serpen kann içine kanşh gitti.

Tramvay gelmişti. Atladım. Tam yedek subay mektebinin önünde birtakım adamlar gidiyordu. Fakat camlar o kadar buz tutmuştu ki göremeyince tramvaydan atladım.

Belki seksene yakın insandı. Aralarında çok gençleri bile vardı. Büyük adımlarla gayet ciddi yüzlerle yürüyorlardı. (Önde gidenlerin halinde daha büyük bir vaziyet vardı. Daha ciddi idiler. Tek tük geçenler durup onlara bakıyorlardı. Fakat onlar hiç kimseye bakmıyorlardı. Yalnız en önde gidenler bağıra bağıra konuşuyorlar. Vali ile nasıl konuşacaklarını talim ediyorlardı. Kıyafetlerine baktım. Evet, benim mor pamuk hırkalı ve keten pantolonlu adamın hakkı vardı; onun gibi birtakım adamlar gidiyorlardı. Kulaklanmda genç ZonguldaklInın:

— Canım benim gibi adamlar beyağabey, dediği zamanki hali geliyordu.

Yatağım, tramvay beklediğim dakikalardaki o munis halini kaybetmişti artık. Ne şu, ne buydu. Bir yataktı. içinde yatabildiğim için mesut değildim.

Sabahçı kahvelerini kapamadan evvel birkaç tane gece barınma

n

evine şiddetle ihtiyacı olan İstanbul şehrinin kışı bazan ne kadar uzun ne kadar uzun ve bitmez tükenmez bir âfettir; bilen bilir.

Benimle Beraber Seyahatten Dönenler

Sevmek Korkusu

Bir yaylı hatırlıyorum. Hayvan, yol ve yulaf kokan keçelerin üzerinde çocukluğumun sevgilisini, yumuşak ve tombul avuçlarıyla, yolun iki tarafında uçan kuşları alkışlar görüyorum. Sonra yine çocukluğumun sevgilisini, bir deniz kenarında lacivert ve sıkı robunun içinde dolaşır seyrediyorum. Korku, yol boylarınca etrafımı sarıyor, önümde uzuyor.

Sevmekten korkuyorum. Başka arzular, ihtiraslarla atıldığım yolda beni avare ve çınlçıplak, başı her manada boş bırakacak yalnız bir şey olduğunu biliyorum ve ondan karanlıktan, riyadan, zulümden, hürriyetsizlikten korkar gibi ürküyorum.

Her şeyi, herkesi, ilmi, felsefeyi bir ortaoyununa çıkaran, yumuşak ve nefesleri yediklerinin değil güzelliklerinin buharlannı çıkaran insanlar olacağım çocukluktan biliyorum.

Yalnız, yüzleri, gözleri, kaşları, kirpikleri, omuzları ve ayakları değil; midesi, kalbi, hançeresi ve hicabı hacizi güzel insanlar var. Seven insanda ise fiziki güzelliklerin denıni taraflarını gören gözler olurmuş. Varsın olsun, inanmıyorum! inanmadığım halde bu korku niçin? Allah'a inanmayanlar içinde pek çokları samimi olmadıklarını, bazan son nefeslerinde, bazan de ani tehlikelerin karşısında "Allah" diyerek, ispat ediyorlar. O halde ben de samimi değilim. Çünkü korkuyorum. Bu muhakemeyi evvelce, "varsın olsun, inanmıyorum!" dediğim zaman yapmadım.

Bir kıştı. Kar, küçük şehri "kayakçı"larla doldurmuştu. Kahveler çivili ayakkabılı, yüzleri pembe, kafaları sarılı, mesut sporcu kadın ve erkeklerle dolmuştu. Müzik, her ışıklı çarşıda bir fırtınayı, çamların üzerinde birikmiş kışı, kiliselerin çanları üzerinde serseri karların çı-

kardığı işitilmez sesleri hikaye ediyordu. Bütün önsezilerim beni aldatmıştır. Yani her şeyi olmuş gibi hisseder, fakat bunlann hiçbiri doğru çıkmadığı zaman bütün önsezilerim beni aldatmıştır, derim. Oluşundan önce duyulan şeyler çok defa felaketlerdir. Felaketlerin de kendilerine has kokulan olmasa, burnumuzdan gayri, köpeğinkinden daha hassas bir başka şammemiz olduğunu söyleyemezdim. Korku da bir önsezidir. Fakat vukudan kilometrelerce uzak değil, hemen hemen bir adım geridedir.

Korkudan buz gibi ter dökülmekle beraber o, sıcak, ılık ve karanlık gibi tatlı ve münzevi bir şeydir. Korkmak için her an elimizde vasıtalar vardır. Eğer o bir zevk olsaydı, kollarımızın arasındaki yumuşak göğüsten ve ağzımızda kınlan hararetle kurumuş dudaktan farkı olmayacaktı. işte ben, bu küçük şehirde oturmayı kararlaşhr-madan evvel, korkuyu, isterseniz önseziyi, bir behimi zevk gibi kucaklamış; avuçlarımın hararetini ona vakfetmiştim. Yeni bir zevk bulmuş gibi, asfaltları biraz daha mor, ampulleri biraz daha

karanlık tenha caddelerde dolaşırdım; kar, paltomun yakasına musallat olur, oraya birikir, gözlerim yakamdan ayrılmazdı. Sokağın kenarındaki sinemanın zili çalmaya başlardı. Beklediğim çok defa gelmezdi. Yanımdan acele acele geçenler, beni gördükleri zaman, bilmem korkarlar mıydı?

Beklediğimin gelmediği günlerden bahsedecek değilim. O günler birbirinden, şehre yağan şeyin kar veya yağmur olmasıyla aynlabilir. Sinemanın zili aynı tarzda çalar, sinemanın içinde aynı film oynanır, aynı insanlar önümden geçip giderler; biletlerini alıp sinemaya girerlerdi. Beklenilen, gelmek için iyi havalan seçerdi.

Rüzgârsız fakat soğuk havayi nesirninin içinde ve yıldızlann altında zil daha berrak sesler çıkanr. Sinemacı filmi barometreye göre değiştirir; bulutsuz havaların insanları sinemayı doldururlardı. Bu sinema, uzak ve sessiz bir amele mahallesinin sinemasıydı. Uzun bir koridordan girilirdi. Antresinde iki cılız palmiyenin içinde yemyeşil ampuller yanmıştı. Kenarcıkta bir havuz vardı. Fıskıyesinden rengârenk ışıklı bir ampul zaman zaman fışkınrdı.

Sessiz filmler oynanırdı. Su sesi gibi bir piyano dar salonun uzak bir köşesinden aksederdi. Bir sürü çocuğun arasına otururduk. Adeta ıslıkla yaşanırdı. Elle^^iz birb içinde yumuşardı. Ve perdede de bir haydut. .. elinde kama... Haydutlar düşer, hafiyeler vurulur, nihayet genç kız sevgilisine kavuşurdu.

Salonun içinde hemen hemen hiç konuşmazdık. Ben kafaının içinde biraz sonra çevireceğimiz filmi çevirir; o, masum, habersiz şekillerle güler, hayallerle ağlardı. Sonra herkesle beraber sinemadan çıkardık. Konuşmazdık. Ben kapının kilidine anahtarı sokar; karanlık ve boş odama dolardık.

Bir gün bir masa karşısındaydım. U stüne yeşil çuha örtmüşlerdi.

••

Uzerinde oyun oynamışhk. Parti bittikten sonra masanın örtüsünü kaldırdılar. O zaman ben masanın birdenbire küçüldüğünü hayretle

görmüştüm. O da bu masa gibi olurdu. Fakat aksine; birdenbire küçükken büyüyüverir, kısa iken uzar; kalkar giderdi.

O yanımda iken korkmazdım. Evin dış kapısı kapanır kapanmaz, pencereme vurmuş sokağın ışıklan ve karşı meydanlığın ağaçları yatağımın ayakucundan ışıklı gölgelerle uçuşurlar, yapraklara ve ışıklara kanşmış ayak sesleri, yatağımın ayakucunda uçuşan gölgelerle birleşir, kalkar odanun içine bambaşka bir gözle bakardım. Ufuksuz, seri ve maddesiz kuşlar her tarafta uçuşurlardı.

Bütün bunlar bana bir cennet dekoru içinde irtikâp edilmeye müsait bir katil vakası tahayyül ettirirdi.

Haftada bir gün gelirdi. Saat ikide kalkar giderdi. O gittikten sonra ben onu öldürmüş kadar harap, katil yatağıının üzerinde sabahı, polisi, kanunlan beklerdim.

Alacakaranlıkta, hele sabahın alacakaranlığında hiçbir cinayet işlenmemiş, hatta sabahın alacakaranlığında, muharebe bile olmamıştır. Sabahlara kadar asabiyetsiz bir anı, bir daha yakalayamayacağımı tahmin ettiğim için, bir sabah, bu dağ şehrinden arkama dönüp bakmadan aynldım.

Louvre'dan Çaldığım Heykel

Napoli'de; içinde kırlangıç, iskorpit, zargana ve mercanlann yüzdüğü kırmızı bakır çemberli meşeden mamul lengerlere; yer yer güneşli ellerini sokan, mavi ketenden pantolonlamu dizkapaklarına sıvamış, buğulu yemiş gözlü küçük satıcılan görmüştüm. Fakat "Napo-lili balıkçı"ya vatanında rastlamadım.

Berrak ve sanki berrak olduğu için soğuk bir kış günü idi. Arkadaşım oteldeki odama erkenden uğramış; perdeleri çekilmiş loş odamın evvela perdelerini, sonra da camlanıu ardına kadar açıvermişti.

— Havaya bak, havaya, demişti, daha yahyor musun?

Metronun ılık ve ozon kokulu havasından Chatelet'de kurtulduk. Evet Paris'teyiz. Nehrin üzerinden bulutlar akıyor. Rıhtımların kıyısında

Verlaine'e benzer insanlar var. Paris sabahlannın serseri havası bilhassa bu saatlerde serseridir; akşamlarında, bütün elektrik parılhlarına rağmen muzlim bir Baudelaire atmosferini her yerde bulabilirsiniz.

Louvre'u Galatasaray resim sergisini gezer gibi gezdim. jocon-de"un önünde bir şeyler görmeye çalışarak iki dakika durduk. Tarih kitaplarının içindeki resmine bakarken saatlerce düşündüğüm halde ne tebessümündeki sırrı, ne de yüzündeki ilahiliği anlayabildiğim bu kadının önünde beynimde bir şimşek çakh ve kapandı. Hah, dedim, buldum, sırn keşfettim. Fakat Joconde müstehzi tebessümünü bir müddet terk ile bana hain hain baktı. Yürüdüm. "Joconde"u sevmiştim. Onu "zeka" denilen şeyi sever gibi sevmiştim.

••

"Pâcheur Napolitaine"e alt salonlarda rastladık. Önünden beni zorla ayırmaya çalışan arkadaşıma hitaben şöylece söylenmiştim:

— Şu balık ağını görüyor musun? Baldırlann bir kısmını ve çıplak ayağının bir tanesini yan kapayan balık ağını? Küçük gümüş balıklarının çırpıntısıyla hâlâ yaşar gibi duran bu ağ çoktan eskimiş, yırtılmıştır. Kırmızı bakır rengi çoktan solmuştur. Şu dizlerindeki ağa gü**t r**

len çocuğu görüyor musun? Çoktan ölmüştür. Olmeden evvel ihtiyar-lamışbr. Bu burun aksırmış, sümkürmüştür. Bu taranmadan rüzgârda güzel saçlar, bir gün tarandıktan sonra bile çirkinleşmiştir. Bir Napo-lili balıkçının baharını yakalayan artisti kıskanıyorum, ismine bakma-

W •• | ı

yacağım. Yürü geçelim.

Gülerek geçtik. Fakat ben omzuma, pankartından sıyırarak, Na-polili balıkçıyı yüklemiştim. Louvre'un bekçileri, bu sırtımda götürdüğüm koca heykeli göremediler. Bu ağır yükün altında terliyordum; omuzlarım ağnyordu. Etrafıma hayretle bakıyordum. Acaba omuzlarımdaki heykeli kimse görmüyor muydu? Fransa hükümeti yoksa Lo-uvre'u seyircilerin zevk ve hevesine mi terk etmişti?

Kendimi dışanya zor attım. Haricin soğuk havası, yükümü ağırlaştırmış gibiydi. Arkadaşıma mermer ağların kenarından bir parça tutması için rica etmek istedimse de delirdiğime zahip olacağından korktuğum için bu tekliften vazgeçtim.

— Allahaısmarladık, Georges, dedim. Ben eve dönüyorum. Çok

yoruldum.

— Hani "Montmartre" a gidecektik.

— Başka bir akşam, dedim.

Metroya bindiğim zaman yanımdaki boş yere heykeli bırakmadım. Hâlâ omuzlanmdaydı. Oradan ağır ağır vücuduma, içime süzül-düğünü ve bir zehir gibi kanıma karıştığını hissettim. Kalbim vuruşunu arhrmıştı. Eve bir sıtma nöbeti içinde vardım, bir kartposta I büyüklüğünde kalmış, erimiş heykeli sırtımdan adeta kopararak masamın üzerine bıraktım ve yatağımın üstüne boylu boyunca uzanıp, bir sıtmalı gibi titreye titreye saatlerce kaldım.

Robenson

Yuvarlak dünyanın üstünde isimlerini bilmediğimiz fiyortlar, kanallar ve limanlar; gece olunca sakin denize bazan tek bir fener, bazan sağanaklı ışıklar döküp yürüterek, bu yuvarlak dünyanın üstünde bir vücut gibi sinirli ve hararetli yaşarlar.

Dünya alabildiğine doludur. Dünyada bakışlan birbirine benzeyen birçok insanlar, deniz kenarlarında yıkanır; dağlan üstünde buzlar içinde kayar; veya ovaların salkımsöğütleri, kavaklan alhnda sevişirler.

Gözlerin gözlerimden ziyade bana yakın, ellerin ellerim kadar sinirli, sarı tüylü ensen, sandallanmn içine hapsolmuş müsterih çıplak ayakların... rengin sarı, kırmızı, esmer, siyah, ne olursa olsun, lisanını anlar, kokunu duyar gibiyim.

Bu yeşil, san, lacivert bayrak sizin bayrağmız. Komşu kabilenin bayrağı aynı renkte aynı şekilde fakat üzerinde dokuz yıldız var.

Onun için mi boğazlaşıyorsunuz? Kavgadan evvel evlerinde yemek yediğin, başı sana dokunduğu zaman yaşadığını hissettiğin çocuğu bu dokuz yıldız için mi öldüreceksin?

Anlaşıldı ben bayraklan değil, insanlan seviyorum. Öyle ise yuvarlak dünyanın üstünden akıp geçen yıldızlara bakan vapurlarda

■ •   • • ^

ömrüm geçecek.

Bandırası her ne olursa olsun aşılandığım ve ekildiğim limanda dallanmı sallayarak her geçen vapuru selamlayacağım. Aylardır otuz metre murabbaı içinde kök salmış bir ağaç gibi rüzgârları emmekle yaşayan yapraklanını şişiriyordum.

Fakat hiçbir yaprağım bir yelken büyüklüğü almadan denize doğru gidemeyeceğim diyordum. Ve hiçbir yaprağım bir yelken büyüklüğü alamayacak sanıyordum.

Bulunduğum limanın havasında insanı yelkenlilere ve şileplere iten bir mıknatısın mevcut olduğunu işitir, inanmazdım.

. Napoli'de nasıl yerleşip kalmak, her akşam Vezüv'ü seyretmek, ay ışığında gladyatörler gibi denize girenlere bakmak, günlerce makarna yiyip şarkı söylemek arzusuyla üç dört saat kaldımsa, burada tamamen aksi oldu.

Günlerce eski limanın uzunluğunca vapur bekledim. Bir an evvel bir küçük vapur ve bir iş.

Ben 'Istakozlann en büyüğü"ne uğramıştım. 'Istakozlann en büyüğü" meyhanednin hayalini genişletmek için hususi surette tanzim edilmiş kocaman aynalan ve içeriye dört beş kişilik bir gnıp girince her tarafı doluveren esrarengiz bir meyhanedir.

Mor çuha kasketlerini kaşına yıkmış, yelken kullanmasını bilmeyen gemicilerden köpekbalıklarının ağzından kurtulmuş denizcilere kadar birçok gönüllü bahriyelilerin uğrağı olan "Istakozların en büyü-ğü"nde Baba Vilyams'a rastladım. Bana bir iş teklif etti:

I cabında İ ngiliz bandıralı bir şileple Amazon kıyılarına gideceğiz. Şehir şehir, köy köy buğday, mısır, domuz taşıyacağız.

Beş Ingiliz lirası ayda.

A | • •• 1 • • • • 1 | • « a ■ ^ ^ • •• 1 ı W*

Adiyö büyük liman, seru öbür kışa bir ay için gelip göreceğim.

*** * ***

— Allahaısmarladık Yoana.

— Deniz havası serindir Robenson, lacivert fanilanı giyseydin.

— Giyeriz anam, ver dudaklarını.

Yuvarlak dünyanın üstünde fiyortlar, berzahlar, limanlar doludur. Denizler karalardan daha geniştirler.

— Adiyö Sait, Kosti'ye selam!

— Uğurlar olsun Roben!

İhtiyar Talebe

J

Yaşını en mahrem arkadaşına bile söylememişti. Fakat biz; onun yaşını tahmin etmek için önlerimizde şarap şişeleri, etrafımızda "Marn" kahramanı beyaz bıyıklı Fransızlar, karşımızda kahvecinin verem yüzlü kızı, bir saatten fazla konuştuğumuzu bilirim. Sonra kalkıp pansiyona yemeğe giderdik. Bir saat içinde hazınedilebilen ucuz akşam yemeğini bitirince yine kahveye koşardık. İhtiyar talebe yemeğini, çirkin kadınların bol bulunduğu her

pansiyonda ve herkesten evvel yerdi. Biz kahveye girince onu, sobanın başındaki masada oturmuş bulurduk. Mahalli gazeteyi keyif ve hüzün arası bir tavırla okurdu. Biz selam verirsek alır; vermezsek, selam vermeden yanımıza gelir, otururdu. Kendisi Sırp veya Hırvat'tı. Türk talebeleri her nedense çok severdi. Bilhassa aramızdaki uzun boylu, adeta uzun boylu olduğu için kambur, Sırpça bilen arkadaşımıza bayılırdı.

Onu aramızdan tereyağından kıl çeker gibi alırdı. Biz hiç onlarla meşgul olmazken, birdenbire her ikisini de baş başa bulurduk. Neler anlatır; nelerden bahsederlerdi?

JJ

O akşam bu masalan fıçıdan, bardaklan Acem minyatürü kadar ince ve hayali, duvarlan bağbozumu resimleri ve neşeli ayyaş yüzleriyle kaplı meyhanede on sekiz arkadaştık. Aramızda Sırplar, Bulgarlar, Çinliler, isveçliler, Norveçliler vardı. Hepimiz Ren kıyısı şaraplanndan bol bol içiyor; ara sıra içimizdeki zenginler, acayip kokulu züppe içkileri yanlanndaki kadından ziyade oyuncağa, oyuncaktan çok kadına benzeyen Fransız kızlanna içiriyorlardı. Cins ve terbiye bakımından Fransız olan kadınlar içtikçe coşuyorlar, sululaşıyorlar; kan kırmızı kahpeliklerini billur kadehlere doldurup sunuyorlardı. Benim kızım kendisine Macar derdi. Fakat ben onun Çingene olduğunu pekâlâ bilirdim. Macar kızı bir bisküvi kadar kıtır kıtır ve ağza alınınca bir bisküvi kadar yumuşakhr. Halbuki Avrupalı çingenenin tadı, İsviçre dağlarının kan-şıksız sütünden yapılmış; sağlam ve gürbüz kadınların yoğurduğu hamurdan olmuş halis bir çi kolata tadındadır. Hele benim gibi ağzının çocukluk tadını kaybetmemiş olanlar için... Ben benim kara ve tatlı kızımla şarap şarap üstüne yuvarlarken, gözlerim yalnız İsveç kızlanna takılıyor ve bu dağ sporlanrnn, karlı çamların, karlı, sarp ve buzlu tepelerin, altlan yer yer uçurumlu cumudiyelerin cesur ve sarı kızlarını öpüyor gibiydim. Fakat ellerim kara kızın ellerinde, sağ dizi sol dizimde, kanı kanımda idi. Kızım kulağımın dibinde adeta haykırdı:

— Gözünü İsveç kızlarından bir lahza çevir de karşıya bak.

Haletiruhiyemin anlaşılmasından müteessir olmakla beraber bana işaret edilen yere bakmayı da unutmadım. İhtiyar talebenin aramızda olduğunu

biliyor; fakat onu yalnız zannediyordum. Bu akşamki şarap ziyafetine başlarken bir aralık onu görmüş ve konuşmuştum. Ziyafetin daha doğrusu, âlemin ilk zamanlarında sinirli sinirli etrafa ve kapıya baktığını, kadınlı bir mecliste her yalnız erkeğin alacağı te-

1 • •   • ı • 1 1 W   ••   ••   1   1 • 1   1   •   ••   ••   1

dirgin vaziyeti aldığını görmüş ve kendi kendime üzülmüştüm. Sonra bu hâlâ asma ve yaprak, hâlâ kız ve çocuk eli kokan şarap onu ve sinirli beklediği kadını bana unutturmuştu.

Önce ihtiyar talebeye baktım. Buruşuk Slav çehresinin üzerinde mü temadiyen bir kapı ve bir kadın gözleyen, mesut mu, kederli mi olduğu anlaşılamayan mavi gözleri geniş, biçimsiz, istihfaf eden kadın dudakları, erkek alnı ve işçi elleriyle bir dakikada onu yeniden ve alkolden doğan bir tetkik hevesiyle görüverdim. Sonra... Sonra birdenbire boğazım kurudu. Ellerim terledi. Dönen kafaını acıyla sağa sola salladım. Dudaklanmdaki ve içimdeki türküyü kestim.

Yanındaki kadını görmüştüm. Evet bu bir kadındı. Hayır... Bu bir kadınsa muhakkak bütün hislerden sıyrılmak ve uzun boylu vücudunu tetkik etmek lazımdı. Bedava bakan bir belediye doktoru kayıtsızlığıyla:

— Soyun insan; demeliydim.

O soyunmalı idi. Memelerini uçlanndan takma olmasın diye tutup tutup bırakmalı idim. Eğer derisinde biraz ışık, bir lokma hararet varsa bir parça kesmeli, mikroskopla bakmalı id im. Hücreler harekette miydi? Atomların alacağı ve aksettireceği ışık da bana oyun oynayabilir; inanmamalı idim:

Evet bu bir kadındı. Saçları uzamış, kirlenmiş, boyanmış yıkanmış, tekrar boyanmış, bazan berberde bu saçlarla uzun müddet uğraşılmıştı.

Bu bir kadın yüzüydü. Yaşı var mıydı? Deri buruşuk muydu? Hayır, deri bilakis gergindi. Yaşı bilâkis hiç yoktu. Acaba bu kadın daha doğmamış mıydı? Ben bu çehreyi, bir ana karnında daha teşekkül etmeden hangi acayip tesadüfle görrnüştüm? Ve o zamandan beri hiç değişmemiş miydi?

Bir midyenin içi, bir sümüklüböceğin derisi de böyle miydi? Onu, lengerlerin kenarında ardında uzun sümüklü bir yol üstünde tuz, büzülüp ölürken mi bir sümüklüböcek bedduası tutmuştu? Yalnız gözleri, ihtiyar talebenin şimdi mağrur, fakat hâlâ ürkek gözleriyle kardeşti. Danimarkalı kızın iri siyah benekli beyaz Danimarka köpeği, yanı başında havlıyordu. Nasıl bir önsezi köpeğe girmişti bilmem; köpeğin gözleri kadında idi. Fakat hali, kadına hiçbir fenalık yapmak istemiyor gibi; onun etrafını saran havadaki tehlikeye havlıyordu.

— Sus Aysberg, dedim. Sus, sus da bakalım. Köpek homurdanıyordu. Susmuş meclise baktım. Dostlar ve arkadaşlar durmadan içiyorlardı. Dört bir yanımızı havadan ziyade havasızlık, alkolden ve cıgara dumanından ziyade is kaplamış gibiydi. Şarap kekremesi ve acı, kadehler yağlı, çingene kızım üşümüş.

Bu kadın çirkin ve güzel değildi. Bu kadın yaşar veya ölü değildi.

ihtiyar talebe şimdi Sırpça bir türkü tutturmuştu ve en tuhafı kadın ıslık çalıyordu. içinden muhakkak günahsız, karbonu bol bir hava çıkıyor; masamızın bardaklan ve örtüleri üzerine esen bu kadının ıslığından kopup gelmiş kurum ve yanmış kâğıt parçalan etrafta uçuşuyordu.

Ben bütün âlem müddetince ne bardaklara bir daha elimi sürdüm, ne dudaklarımı şaraba dokundurdum.

İsveçli kızlar hep bir ağızdan beyaz bir dağdan skilerle inmişler gibi, beyaz bir yokuştan donmuş bir göl sırtına yerli ve beyaz kuşlarla beraber düşmüşler gibi bir şimal iklimi türküsü söylemeye başlamışlardı!..

Oh... İhtiyar talebenin kadını gibi kadınsız bir dağ.

Donmuş bir kaynak. Gece güneşi gibi san kızlar.

Bir muhabbet kadar suçsuz, karlı ova... Uzakta köyler, ışıklar, zenginsiz, fakirsiz bir kış. Zenginsiz fakirsiz şehirler, kasabalar, köyler. Kumral günler, kumral geceler.

Tüy kadar hafif beyaza çalar sarı saçlı, kar kokulu, kar renkli, ya-

naklan bıız gibi soğuk onar yaşında çocuklar, fiyortlar ve mavi sular.

■

Mavi sularda çapkın, sarhoş balıklar ve bütün bir İsveç. Biletçisiz tramvaylar, kapılan açık evler. Ve bütün bir çıplak, beyaz, güzel insanlar. Acaba İsveç hakikaten böyle miydi? Bu laflarını anlayamadığım İngilizce'ye ve ıslığa benzeyen lisan hakikaten böyle şeyler mi söylüyordu? Sahiden bir göl üstünde çıplak bir çift mi görüyordum? Patenlerinin üzerinde çınlçıplak birbirine sarıldıkları halde, en küçük bir arzu duymadan vals mı yapıyorlardı? Ne kadar şehvetsiz, ihtiras-sız, yine ne kadar masum ve çocuk hislerle doluydu bu müzik. Ara sıra kızların sesleri niçin hafifliyordu, mahzunlaşıyordu? Acaba uzak ve yakın iklimlerde çok çirkin, yahut çok güzel insanlara mı acıyorlardı? İsveç'te hakikaten şehvet yok muydu? İhtiras beceriksiz miydi? Almanlar kendilerini göstermek için bütün heveslerine rağmen hiçbir şey söyleyemediler. Bir İspanyol çocuğu buruşuk, acı sustu. Çingene kızım acayip bir lisanla bir şeyler mırıldandı. Acaba Macarca bir şarkı okumak isterken mi susmuştu? Ve niçin bu masum müzik, herkesin saffetini kamçıladığı halde meclisimizde riyakâr bir hava ve dalga vardı. Bereket kafamızda Isveç dağları, fiyortlarla beraber kalkıp gittik. Ve hiçbirimiz birbirimizin elini sıkmadık. Çifter çifter, acele acele yatağımızı ve uykumuzu düşünüyor gibi ayrıldık.

İhtiyar talebe ile korkunç kadının ne tarafa gittiğini bana kimse

görn1edi gibi geliyor. Tenha ve kimsesiz şehrin sokaklarını kızımla kol

kola saatlerce dolaştığımız halde hiçbir şey konuşmadık. Onu evine bırakırken:

— Bu kadında ne vardı? dedi,

— Ne bileyim, dedim.

Uşünüldüğü zaman yapılan bir hareketle anahtarı kapıya soktu. Kapının aralığından uzanan ılık elinin tersini çevirdim. Uzun uzun

koklayarak öptüm.

— Yarın erkenden bana gel, dedi. Şimdi derhal uyuyabilmek için

ne lazımsa yapacağım.

— İstersen gireyim, dedim.

— Yok, yok, dedi. Yalnız kalmak en iyisi. Çünkü hislerim korkudan çok uzak. Düşünmek ve halletmek istiyorum. İlk defa bir şeyler düşünmeye ve mücerret bir şey tahlil etmeye ihtiyaam var.

Çingene kızımın ne ınuadelesi hallettiğini bir daha soramadım. Ben eviıne girer girmez uyudum. Kafam bomboştu. Çirkinlik hakkında muhakkak düşünmekliğim lazım olduğunu anladığım bir zamanda, düşünmemek için bütün enerjimi sarf ederek muvaffak oldum. Uyudum.

JJJ

Bulunduğum şehirde ılık, tenha, yalnız mesut üç beş dost için açılmış hissini veren kahveler vardır. Bu kahvehanelerin sahipleri, ekseriya, dul ve gayet titiz kadınlar olur. Vücutlan, yalnız beyaz ve pembe, mahçup arzulu köylü kızlar hizmet ederler. Patron madam, masasının başmda veya sobanın önünde örgülerini, bluzlannı örmekle meşguldür. Köşede burjuva işçiler, kenarda sakin, grev yapmamış komünistler bulunur. Hizmet eden kızlan sıkışhran taze kur' a efradı, yeni terhis edilmiş, kışla terbiyesiyle pişmiş gençler de_, hizmetçi kızın lütfu nisbetinde az veya çok bulunabilir.

O kahvelerde, geceleyin, buğulu camdan dışanya boş sokağı, ıslak kaldırımların üstündeki ağaç ve gece gölgelerini, nadiren birbirine dudak dudağa sarılmış çiftleri seyre dalmak; sonradan çok özleyeceği bir hatıra bırakırsa, o insan mesut olmak için yarahlmışlardan değildir. İnsanda en büyük intibalar, en büyük hadiseler iz ve hatırasını bırakmalıdır.

Küçük şeyleri unutamayanlar, en geri hahralan da unutamayan-lardır. Hafızalarının bu bahtsız kuvveti karşısında hiçbir memleket, hiçbir vatan tutamadan her yeri, her şeyi severek öleceklerdir. Ben, artık tenhalaşmış sokaklarda bir memleket havası tutturarak; bu nevi kahveleri keşfetmekte büyük bir maharet kazanmıştım. Bazan susmasını bilen bir arkadaşla, bazan kokulu bir likörü bitirinceye kadar saatler geçerdi.

İşte bu cins kahvelerden birine doğru yollanmışhm. Bir kilise geçtim. Bir meydan atladım. Bir küçük sokağın başında yapayalnız geçen

birinin arkasından onu yıllardır seviyormuş gibi garip bir üzüntü ile

■

uzun zaman baktım. Nihayet kahvenin önündeydim. İçerisi bu akşam ne kadar tenhaydı. Dört kişi kâğıt oynuyorlar. Bir asker hizmetçi kızla ayakta konuşuyor. Patron madamla güzel bir ihtiyar, kim bilir belki gençliklerinden bahsediyorlar. Ya bu kenarda baş başa bir ihtilal, bir facia, hatta bir vaka, bir çapul hazırlar gibi konuşanlar kim?

Onlardı. ihtiyar talebe ve bizim uzun, kambur Türk arkadaş. Yanlarına gelince ihtiyar talebe sustu, somurttu. Türk arkadaş kaçıp gitmemden korkuyor gibi beni yanına oturttu.

— Hadi bir kâğıt oynayalım, dedi.

ihtiyar talebe bütün ısrarlara rağmen bu akşam içmiyordu. Nihayet bir şişe iyi şarap getirttik. Dayanamadı. Bir daha geldi. Bir üçüncü

şişeyi de bitirince ihtiyar talebe, kırışmış dudaklarını ıstırapla açtı.

•

— işte, dedi. Bu kadın o kadın mıdır? O kadın bu kadın mıdır? Bu bazan genç, güzel, bazan insanı ürkütecek, iğrendirecek kadar çirkin kadın... Dün akşam bir baloya gittik. Ne kadar şık ve güzeldi. Bu sabah otomobilini durdurup beni çağırdı. Yanına yaklaşınca korktum. Bembeyaz saçlan, belki altmıştan fazla gösteren çehresi.

— Nasıl olur diye bağırdım. İşitmemiş gibi devam etti:

— Halbuki bir hafta evvel Tronche'da (bu civarda bir köy) oturuyordu. Şimdi benim evin karşısında oda tutmuş, garajdan sabahları otomobilini çıkarırken beni uyandırmak için saatlerce korna çalıyor ve sonra ben

pencereye yaklaştım mı arabanın içinde bir dudak ve bir tebessüm görebiliyorum. Bütün süratiyle kaçıp gidiyor.

Benden bu kadın ne istiyor, evlenmek ıni? Eğer istediği bu ise evleneceğim. Fakat tam ben ona bu izdivaç teklifini yapmaya hazırlanır-

1 ■ U • 1 • 1 •• 1 | 1 • • • 1

ken, en iğrenç ve çirkin esvaplarını giyiyor; o kötü, biçimsiz şapkasını

kafasına geçiriyor. Ne olursa olsun, diyorum; teklifimi yapıyorum. Ba-

• • •• * ** . ■ • • | •

na bir gün müsaade diyor, yarın size cevap veririm. Ertesi gün bir melek güzelliğiyle karşıma gelip oturduğu zaman ne söyleyeceğimi şaşırıyor; beyazlanmaya yüz tutmuş saçlarımdan ürküyor ve bir türlü dünkü sualimin cevabını beklediğimi söyleyemiyonım.

Kadın da zaten o tarafa katiyen yanaşmıyor. Dünkü sualime dair küçücük bir ima yapmıyor.

Gün oluyor ki ben onu müthiş seviyorum. Her tarafı anyorum. Yok... Yok... Günlerden sonra o beni takibe başlıyor. Ben yanına yanaşınca kaçıyor. Onu kâh bir otomobilde, kâh bir tramvayda görüyorum. İşaretler yapıyor. Fakat ne otomobilini durduruyor; ne de tramvaydan ilk durak yerinde atlıyor. Yaşı daima yirmi ile kırk beş arası. Nadiren çok ihtiyar. Çirkinlik, güzellik, fakirlik, zenginlik, terbiyelilik, terbiyesizlik bu kadında. Beni tazip etmek için otomobilini bir lahzada boyatıyor.

Onu bir sokakta eflatun renkli bir otomobil içinde görüyorum. Elini kolunu sallıyor. Öbür sokağın başında sarı bir otomobilden tebessümler ediyor. Demin geçerken, büyük kahvenin ben bir kapısından girdim; o, öbür kapısından çıktı. Size rastlamadan küçük bir kahvede bir erkekle oturmuştu. Geçtim, karşılarına oturdum. Beni görünce rengi attı. Gözlerimi diktim. Herifi sürükler gibi aldı götürdü.

İhtiyar talebe susmuş, düşünceli düşünceli sokağa bakıyordu.

Birdenbire:

— İ şte, dedi.

Buğulu camların ötesinden hakikaten, rüzgâr gibi birisi geçmişti. İhtiyar talebe koştu. Kapıyı açıp bakh. Yerine döndüğü zaman sapsarıydı.

— Otomobiline bindi, gidiyor, dedi. Yine yeniden boyatmış. Biraz sonra bir otomobil, buğulu camların ötesinden geçti.

İhtiyar talebeye korkuyla bakıyordum. Bir şeyler sormak, bir şeyler öğrenmek, bulunduğu haletiruhiyenin fecaatından dem vurn1ak istiyorum. Fakat Türk arkadaş Türkçe: .

— Sus, dedi. Sakın bir şey sorayım deme.

Sonra kendisi ona hitaben:

— Peki, dedi, şüphe yok ki, bu kadın aynı kadındır. Mademki güzel olduğu zaman da sizinle konuşuyor, çirkin olduğu zaman da, yalnız geçenlerde bana çirkin olduğu zaman, size hiç para sarf ettirmediğini söylemiştiniz. Güzel olduğu zaman, ekseriya, biraz hafif meşrep midir? Parayı size mi sarf ettirir?

Tamamen, dedi. Güzel olduğu zaman, beni küçük kahvelere götürür. Orada masrafı ben yaparım. Halbuki çirkin olduğu zaman, büyük kahvelerdeyizdir. O, beni rezil etmek için, acayip şapkasını giymiş, pis etekliklerini beline bağlamış, yüzünü haddinden ziyade ve beceriksizce boyamışhr ve daima iyi, pahalı içkiler içer. Bu içkilerden kadeh kadeh üzerine yuvarlar. Sonra çantasını öyle acayip bir ihtiyatla -herkesten parayı kendi verdiğini saklamak için bir bir ihtiyat göstererek- çıkarır. Halbuki garson da dahil olmak üzere bütün etraf masalar bu garip ve üzüntülü hareketi görmüşlerdir.

m

Ah dostlarım! Bu kadın melek... ifrit... Her şeydir... Onu sevmiyorum da. Fakat beni rahat bırakmıyor. Bir lahza kendisile uğraşhrma-mazlık etmiyor

ki. Odama günlerce kapanıyorum, camlarımı taşlıyor; sabaha kadar korna çalıyor. Sinirlenip sokağa fırlıyorum; görmemezliğe, taıumamazlığa geliyor. Çıldıracağım be arkadaş. Ne yapayım, bu kadını öldüreyim mi? Şimdi beni muhakkak köşe başında bekliyor-dur. Bu akşam, ne olursa olsun, her şeyi söyleyeceğim. imtihanların yaklaştığım, arbk bana fenalık etmemesini, imtihanlardan sonra beraber Sibirya'ya gideceğimizi söyleyeceğim. Beni hiç olmazsa bir müddet rahat bıraksın. Oyle değil mi canım? İmtihanlar yaklaşh?

— Oyle... Oyle... Muhakkak söyle.

Bir müddet de hazırladığı tezden, felsefeden, Bergson'un son kitabından, Nietzsche fikirlerinin bugünkü Almanya'da hakimiyetinden bahsetti.

— Bekletmeyeyim gider, dedi. Allahaısmarladık!

JV

O gittikten sonra, dördüncü şişeyi getirtmiş ve bir kahkaha salıvermiştim. Arkadaşım:

— Yok, dedi, gülme. Ben korkuyorum. Beni bir saat bile rahat bırakmıyor. Benden başkasıyla konuşurken gayet tabii ve müsterih konuştuğunu görüyorum. Nitekim ben de başkalarını dinlerken aynı is-tirahati vücudumda hissediyorum.

Bana musallat oldu, ne diyeyim. Bana kalırsa bu bir deli değildir. Çoğumuz gibi hastadır. Hakikatta böyle bir kadın mevcut değildir.

Fakat buna kestirmeden hayır da diyemiyoruz. Bu adam., kim bilir ne kadar saf bir çocukluk hayatı geçirmiş. Kafasında bir kadın mefhum

ve hayali vardır. Ve, bu yalnız mücerret kadındır. Çirkinliği, güzelliği, zenginliği, fakirliği yoktur. Bu bir tek kadın mefhumudur. Bu adeta onun için bir kadın ilmidir. Hayata tatbik edince güzelliğe, çirkinliğe karışıyor, yaşı değişiyor; elbette ki, yirmi yaşından kırk beş yaşına kadardır.

Bana anlattığına göre, başından bir aşk macerası da geçmiştir. Ve bütün kadınlar, o maceranın kadınıdırlar. Ve bu kadın mütemadiyen onu takip etmektedir. Güzel kadınlara karşı fevkalade cesaretsizdir. Onlar kendisine güldükleri zaman ya kahpe, ya hafifmeşreptirler. Kendisini çabucak unutuyorlar ve bir adamın, üzerlerine bu kadar düşmesinden sinirlenip kaçıyorlar. ihtiyarlara gelince; bu sefer o kadınlar ihtiyar talebeye balta oluyorlar ve ona azami müsamahayı gösteriyorlar. Fakat nihayet genç vücut, kayağan deri, o yirmi yaşının sevgilisi tekrar sinirlerini kamçılıyor; ihtiyar talebe hiçbir güzel ve genç kadın bulamıyor. Yahut da buldukları onu tatmin edemiyorlar.

Sonra işittiğime göre, birbirine ayırt edilmez derecede benzeyen iki Amerikalı hemşire, ihtiyar talebenin hastalığını keşfetmişler, onunla alay ediyorlarmış. Bu iki kız kardeş vaktiyle birbirlerine fevkalade benzerlermiş. Şimdi bir tanesinin Hindistan'da aldığı bir nevi cilt hastalığı neticesinde yüzü, korkunç ve kötü, iğrenç bir hal almış.

— O kadını ben gördüm, diye bağırdım.

Arkadaşım:

— Ben göremedim, dedi. Bir gün o kadını görmeye gider miyiz? Ben yemek yedikleri pansiyonu biliyorum.

Ben:

— Gideriz, dedim.

Arkadaşım devam etti:

— İhtiyar talebeye şu anlattığım Amerikalı kızlar hikâyesini fırsat buldukça, ilave ederek, kısaltarak anlattım. Nihayet başına gelen vakanın bir kadının değil; iki kadının marifeti olduğunu anlatmaya çalıştım. Dinlemiyor, bazan müthiş kızıyor, gözleri alev alev oluyor. O kendi dimağına göre yarattığı bu âlemden memnundur. Bir kadının hem güzel, hem çirkin, hem şu, hem bu olabileceği kanaatini benimsemiştir. Kendi tedavisini yine kendisi yapmalıdır. Başka çare yok.

Hiçbir doktor, hiçbir âlim onu iyi edemez. Ancak kendi kendisi buna kadirdir.

Kahvede kimseler kalmamıştı. Patron madam bize bakarak sinirleniyor; pembe kız, beklettiği çavuşun hatırasıyla kendinden geçmiş uyukluyordu. Etrafımızda ışıklar sönmüş, sandalyeler masaların üzerine bindirilmişlerdi. Arkadaş:

— Kalkalım mı? dedi.

Ben gülerek:

— İstersen oturalım, dedim.

V

İhtiyar talebe, temmuzun. bu ılık ve yağmurlu gününde terlediği kadar hiç terlememişti. Fakat asılacak lisansiyeler listesi üniversitenin dehlizine nihayet asılmıştı. Sabahtan beri bira bira üstüne içiyordu. Ruh, şekil, fizik ve ahlak değiştiren sevgili bugün onu ne kadar rahat bırakmıştı. Oyle olduğu halde saatler geçmiyor, bu munis yaz yağmuru albnda her eşya yı bir sükûn, bu yürümeyip koşan Avrupalılara, bir Afrikalı ataleti çöküyordu. Yağmur ne ağır, ne büyük damlalarla yağıyor. Yağmurun altında koşan insanlann içindeki miskinliği meydanla-nn, kahvelerin saatleri zapt ediyor. Bu sanki gece ile, malum bir saatle bitecekmiş gibi yağan yağmuru ağaçlar, insanlar ve eşya el birliğiyle uzatmaya çalışıyorlar. Sanki bütün şehir, bakkallar, kasaplar, mektep çocuklan, işçiler, muallimler, akasyalar, güvercinler, saatler ve heykeller bir yeni zaman yaratmak için filozoflaşıyorlar, âlimleşiyorlar. ihtiyar talebe için, lisansiyeler listesinin üniversite dehlizine asılacağı zaman bir türlü gelmiyordu. O zaman ne ağır şeydi, ne kımıldamaz mahluktu. Ağaçlar kendilerini budayan insanlarla beraber olurlarsa bir şey

■

çıkmazdı. ihtiyar talebe, en çok saatlere kızıyordu. Nasıl oluyordu da saatler, bir munis yaz yağmuruna karşı ruh peyda etmişler gibi makineden kollarıyla ağırlaşırlar, sakinleşirler, dururlardı.

m

ihtiyar talebe, artık bu ataletten başka bir şey düşünmüyordu. Ne

• • | 1 • 1 W • »1 • • • •• | 1 • • J W • |

mütemadiyen değişen sevgilisinin mütemadiyen rengi değişen otomobilini, ne kambur Türk arkadaşını... Onu meydan ve kilise saatleri almış uçurmuş; bir ruhi zaman içine sürüklemişti.

Postanenin önündeydi. Yağmur, şapkasız başından süzülüyor; seyrelmiş saçlarında ılık bir düşünce, bir uyanık rüya gibi gelip geçiyordu. Meydanda kimseler yoktu. Ara sıra bir bisikletli, yağmurluğunun içinde büzülmüş koşuyor; bazan iki serçe, önünde sevişiyorlardı. Serçeler zaman mefhumu bilmiyorlar. Bu tabiatın kendilerine çoktandır vermediği duşa bütün ömürleri, bütün hevesleriyle ahlıyorlar. Yağmurun büyük damlalan, onların tüyleri üstünde akmadan buhar oluyor gibi; serçelerin sıcaklıklarına, ruhlarına, vücutlanna siniyordu ve bir yağmur damlasını küçük vücutlanna onlar, nasıl kendilerinden umulmaz bir şehvet ve lezzetle sindiriyorlardı. Ah serçeler ne bahtiyardı!

Postanenin büyük saati, nihayet karar vermiş bir insan ciddiyeti ile bu saatleri ve insanları, zamanı unutmaya çalışan şehrin üzerine tahakküm etti ve dördü çaldı. Postaneden üniversiteye yanın dakikada gidilirdi. Şimdiden küçük dehliz dolmuştu.

Bir serçe küçüklüğü ve ıslaklığı almış narin Çinli talebelerin, yanakları elma cilasıyla parlayan dev gibi Almanlann arasından ihtiyar talebe; ağır ve temkinli, kimseye dokunmadan, hiçbir tecessüs acelesi göstermeden yürüdü. Yahut ona çok sakin yürüyorum gibi geldi. Biraz dikkatli bakan gözler onun içindeki aceleyi keşfedemezler miydi? Bu his, ihtiyar talebeye gelince; önce, mektupların bulunduğu came-kâna doğru yürüdü. Uzun uzun mektuplara baktı. Ne isimleri görüyor; ne de mektupların pullarına dikkat ediyordu.

On bir sene evvel Fransa'ya ilk geldiği zaman o da küçük Fransız çocuklarının hevesi, nezaketi ve miniminiliğiyle arkadaşlanndan pullar toplamış; koleksiyonlar yapmıştı. Sanki bu on bir sene evvelki merak,

yeniden onu sarmış gibi gözleri pulların üzerinde görmeden dinleniyor; sanki günlerden beri bir mektup bekliyormuş gibi zarfların üzerine hasret ve hüzünle, yine görmeden bakıyordu. Nihayet çok aceleci Fransızlardan, temkinli Japonlardan bir ara bularak lisansiye-lerin yazılı bulunduğu listeye, pullara ve kartpostallara bakar gibi bakmaya başladı. Fakat bu sefer küçük serçelerin yağmur damlasını içlerine ve ruhlarına sindirdikleri gibi gözlerini açmış ruhu oynak, görünüşte lakayttı.

Evet bu isim, bu unutmaya yüz tuttuğu baba ismi orada idi. Ste-fanoviç... Pavel Stefanoviç. ihtiyar talebe küçük bir serçe kadar şen, fakat mağrur, saatler gibi durgun ve ağır, üniversitenin kalın ve ağır kapısını açtı. Yağmurun albnda saatlerce dolaştı. Ne mesuttu. Ne kadar mesuttu!

Saat ne çabuk yedi olmuştu. Bu karanlığın içine şimdi üflenir gibi yağan yağmur ne cici, ne güzel şeydi. Ve ne kadar çabuk dinecek gibi yağıyordu. Tenha sokaklara düşmüş; ışıkları yarı sönük çarşılar geçiyordu. Şehir tanınmayacak gibi değişmişti. Hiç gelmediği bir amele mahallesinde idi. Şehrin talebe ve burjuva muhitinden başka taraflara nadiren gittiği için, buralarını hiç bilmiyordu. Buralarda ne güzel kahveler vardı. Küçük sinemalar... Küçük sinemaların kapılarına sinmiş ameleler, ne ağız dolusu gevrek bir lisan konuşuyorlardı.

Ve sonra: .

— Mösyö, Mösyö!

Küçük bir çocuk yanına yaklaştı.

— Şu otomobildeki kadın size bunu yolladı.

Çocuk bir otomobili işaret etmiş ve uzaklaşmışta. İhtiyar talebe sakindi. Zaten' böyle bir mektup beklemiyor muydu? Gözünün önüne acayip fistanlı, sümüklüböcek vücutlu kadın geliyordu. Bu kadının kendi gözlerine benzer ne tuhaf gözleri vardı. Sonra canım, bu kadın zaman zaman değişmenin sırrını bulmuştu. Küçük bir makyaj, ona, bir on dört yaşındaki köylü kızı saffeti, aynı zamanda arzusu verebiliyordu. O yalnız yüzünü değil, içini boyayan bir kadındı. O halde zaman zaman aldığı çirkinlik, muhakkak bir çirkinlik değildi. Bu bir moda idi. Belki günün birinde ihtiyar

talebe onu zorlayacak; bu moda ile süslenmesini isteyecekti. Mektupta şunlar vardı:

" Lisansiye olduğunuzu işittim; tebrik ederim. Bu akşam otomobile Llr-yage'a gidiyorum. Orada, köye varmadan büyük çınarın dibinde sizinle konuşmak isterimi. Tam sekizde orada olacağımı."

Evet. Muhakkak bir gece, böyle bir yerde onunla konuşmak lazımdı. Nasıl, bu kadın nasıl onun bütün haletiruhiyesini keşfetmiş? Bir küçük köyün ışıklanın seyrederek, kocaman bir çınar ağacının dibinde gece yağmurla birlikte düşünmek...

Evet! Otomobilin fenerini söndürecekler. Yağmur camlara takıla takıla, sine sine düşecek. Otomobilin içinde... Bu bir elektrik düğmesiyle rengi değişen otomobilin içinde projelerini anlatacaklar. Yuvalarından bahsedecekler. Bütün dünyadan gizli bir ihtilal hazırlar gibi saadetlerini hazırlayacaklar. İhtiyar talebe, Uryage köyüne giden son tramvaya yetişti. Geçerken Türk arkadaşına bir tezkere bırakmayı da unutmadı:

"Gidiyorum, Urı/age'de büyük çınarın dibinde beni bekliyor. Lisansiye oldum. Bahtiyarım."

Türk arkadaşı ihtiyar talebenin deliliğine hâlâ inanmıyordu. Bu deli değil diyordu, biraz hasta, fakat geçici bir hastalık.

İhtiyar talebe, çınarın dibinde saat sekize kadar bekledi. Saat sekizde bir otomobil yanına yanaştı, yavaşladı. Fakat tam o otomobile yaklaştığı sırada, kendisini çiğnemek istern1iş gibi yanından hızla geçip gitti. Ve iki kadın kahkahasına kanşık bir erkek gülüşü çınarın temmuzla ve yağmurla kabarmış, büyümüş yapraklanna kadar sindi.

VI

İ htiyar talebenin lisansiye olduğu, Uryage köyüne yakın yüz senelik çınar ağacının dibinde sevgili beklediği günün akşamı ben ve uzun, sırtı ve başı kendisine çok yakışan bir inhina ile eğik arkadaş, buluştuk. Once her zaman oturduğumuz kahveye uğradık. Orada elimize, ihtiyar talebenin tezkeresini verdiler.

"Gidiyorum. Uryage'de büyük çınann dibinde..." Lisansiye olmuş-lann sertifika almışların arasına katılmamak için miizikli kahveleri, ışıklı çarşılan bir köşede bıraktık. Bu akşam yemeğini her zamanki pansiyonumuzda yememeye karar verdik. Arkadaşım birdenbire hatırladı:

— Gider yemeği, şu geçenlerde bahsettiğim Amerikalı kızların pansiyonunda yeriz, dedi. Shouvalar oradadır. Bize herhalde ikram eder.

Saat yedi buçuğu geçiyordu. Ağır ağır dar bir sokaktan geçerek han avlusuna benzer bir taşlığa girdik. Arkadaş:

— Şu apartmanda oturduğunu biliyorum ama, acaba hangi katta idi? Birkaç defa geldiğim halde her zaman unuturum. İçerisi öyle karanlıktır ki.

ikinci kattan sonra merdiven iyice karanlık oldu. Ta yukarıda yanan bir yiıını beş mumluk lambanın ışığı ancak arkadaşımı seçmeme yardım ediyor; fakat, apartmanların üstündeki kartvizitleri, kibrit çaka çaka okuyoruz. Nihayet altıncı katta Shouvaları bulduk. Riyaziyeye çalışanların perişan saçları, miyop gözleri, tatlı ve derin tebessümüyle bizi içeri aldı. Oda darmadağınık, köşede bir viyolonsel duruyordu.

— Yahu Shouvalar dedik. Biz bu akşam senin pansiyonunda yemek yemeye karar verdik. Yani kendi kendimizi sana davet ediyoruz. Ne dersin? ^

— Saat kaç? diye sordu.

— Sekize çeyrek var, dedik.

Beresini saçlanna koydu. Gözlüğünü çıkarıp bir kutuya yerleştirdi. Bu sırada miyop gözleri kırpışa kırpışa gülüyordu.

Biraz sonra aynı taşlığın etrafına çöreklenmiş köhne evlerden başka bir evin ikinci katında, hafif hafif radyo çalan temiz bir salondaydık.

Yemek dağıtılıyordu. Ortada kocaman bir masa vardı. Burada on, on beş kişi sessiz sedasız yemek yiyorlar; aralarında adeta hiç konuşmuyorlardı. Bunlar birbirlerini hemen hemen bütün sene hiç tanımadan yemek yiyen Çinliler, Japonlar, Ruslar, İngilizler, kadınlı erkekli

• •

her milletti. Ve masalarda su sürahileri duruyordu. Otede; küçük bir masanın etrafında üç kadın, dört erkek önlerinde şarap şişeleri gülüp eğlenerek, şakalaşarak çorbalarını içiyorlardı.

Bunlar mağazalarda, bankalarda çalışan bekâr Fransızlardı. Beride, yine dört beş kişilik bir masada yapayalnız sarışın ve sporcu bir genç oturmuş, arkadaşlarını bekliyor, bir taraftan da çorba içiyordu. Biz tam bu masaya yakın, üstüne daha hiçbir şey konmamış bir masaya oturduk. Bize de hizmet edildi. Çorbamızı, etimizi yemiştik. Saat sekiz buçuktu. Uç kişi kapıdan içeriye yağmur ve rüzgârla, bir muşamba kokusuyla beraber girdiler. Yüzleri geniş ve rüzgârlı idi. Üzerlerinde sanki bu yağmurlu dağ şelu*ine güneşli bir deniz kenarından geliyorlarmış gibi bir hal vardı. İki kadın bir erkektiler. Kadının birisi, bizden tarafa dönmüş olanı fevkalade güzel bir kadındı. Yağınur, saç, muşamba, tül, şapka ve kırmızılık bir kadın üzerinde bu kadar imtizaç edebilirdi. Diğer kadının

• *m*

arkası bize dönüktü. Öteki kadın kadar uzun, ince zarif, gösterişli idi. Bu kadın yanındaki arkadaşlanna miyavlar gibi bir şeyler anlatıyordu. Tam yaıumızdan geçerken bize arkası dönük kadının yüzünü de gördüm. Yine boğazım kurudu. Ellerim terledi. Ürperdim. Bu kadın ihtiyar talebenin bu kış yaphğunız âleme getirdiği kadındı. Gittiler, sanşın erkeğin masasına oturdular. Benim arkam, o masaya dönüktü. Diğer iki arkadaşım, karşımda oturmuşlardı. Biz artık susmuştuk. İngilizce bilen Sho-uvalar kulak kesilmiş dinliyordu. Shouvalara yemek müddetince ihtiyar talebenin tezkeresinden ve hikâyesinden yanın yamalak bahsetmiştik. O da bize bu hikâyeyi zaten bildiğini söylemişti.

Şimdi biz dikkat kesilmiş Shouvalara bakıyorduk. O kafası ileride, elleri kulaklannın arkasında düşünüyor gibi gözleri bir bardakta dinliyordu. Birdenbire kulaklan kıpkırmızı oldu. Çocuk yüzü ateş ve humma içiıde kaldı. Sonra sarardı. Gözlerinin içi ne kadar bembeyazdı. Dişlerinin arasından kötü, müthiş bir küfür savurdu. Sonra yine birdenbire tabii, ders çalışırkenki halini bulmuş gibi saçlannı ince, muhataralı, uzun elleriyle karışhrdı.

— Kalkın gidelim, dedi. Kaltağı daha fazla dinleyemeyeceğim.

Yanımızdakiler o müzikli *I*ngilizceleriyle masum bir şakadan

bahsedercesine gülüşüyorlardı.

Dışarıya çıkar çıkmaz Shouvalar, Paris sokak çocuklannın Fran-sızcasıyla başladı.

Evvela kaltak diye bağırdı. Sonra inek, deve, domuz, gibi bir sürü hayvan isimleri daha tekrarladı. Nihayet ferahlamış gibi içini çekerek anlattı.

— Biliyor musunuz? dedi. Oğlanı ağaan dibinde nasıl bulduklarını... Yağmurun, çocuğun kızarmış, ihtiyarlamış çehresi üzerinde nasıl yol yol aktığını... Gözlerinin, onlan gördüğü zaman pırıl pırıl bir haziran gecesi gibi -evet böyle bir teşbih de yaptılar- yıldızlandığını...

Ah ne kadar gülmüşler, ne kadar eğlenmişler!

Ya o hödük, budala, odun, ayı herif, ömründe bu kadar gülmediğini söylerken ... Tu!.. Shouvalar tükürüyor, kızıyor, bağırıyor, coşuyordu. Gelip geçenler dönüp dönüp bize bakıyorlardı. Shouvaların lisanı nihayet bir küfür yağmurundan ibaret oldu. Gelip geçenlerden geçtim, biz bir şey anlayamaz olduk.

VU

Biz pansiyondan ayrıldıktan sonra iki Amerikalı kız ve erkek muhaverelerine şöylece devam etmişlerdi:

— Bu kadar gülmemelisiniz Ida. Bence yaptığımız şaka, çok fazla ileri gidilmiş bir eğlenceye benziyor. Bu, fena akıbetler doğurabilir.

Güzel kız kardeş:

— Şimdi de âşık oldun değil mi? Zaten kime âşık olmazsın ki... Şunu bil ki, sana onu ilk defa gösteren ve oyun oynamayı teklif eden benim. Senin de ne kadar tehalükle kabul ettiğini ben bilirim. Gidip

şimdi gider; onu Uryage yolunda bir kenarda bulurum. İster misin?

Çirkin kız:

— Yok yok... demişti. Bu hem onun kendisi için çok feci bir netice verebilir. Hayır istemem. Bunu yapmanı istemem. Ona yapılan oyunu sen değil, ben anlatmalıyım.

O zamana kadar içen ve dinler gibi yapan erkek; ağzında kanlı bir biftek:

— ikiniz de çocuksunuz. Daha doğrusu kadınsınız, yani fazla hassassınız. Yann dağlarda bir gezinti yapanz. Bütün hassasiyetinizi Alp-ler geniş kannlanna çekerler; rüzgâr sinirlerinizi uyuşturur. Güneş doğumu ve batımında istediğiniz kadar şiir yazabilir; istediğiniz kadar müteessir olur; gözyaşı dökebilirsiniz. Toprak, yaz yağmurundan daha bol yağan kadın gözyaşına her nedense her zaman hasrettir. Ve derler ki, kadınlar ne kadar çok ağlarsa erkekler o kadar mesutturlar. Sinirlenmeyi ve münakaşayı bırakıp bugünkü eğlencemizden aldığımız zevkin şerefine hadi içelim...

• •

Öteki erkek sarhoş olmuş:

— Yahu ne oldu; bana da anlatın canım. Sinemaya geç kalacağız. Hadi bana da anlatın canım, diyordu. O günkü eğlencenin şerefine hep beraber içtiler. İki ikiz kız kardeşten güzeli haykırdı:

— Hahra defterime bunu, bir yağmurlu günün hikâyesi diye geçireceğim. Nasıl güzel değil mi? Yalnız sarhoş erkek gülümsedi ve esnedi. Sonra:

— Saat dokuza çeyrek var, dedi. Hep birden aman! diye bağrıştılar. Sokağa fırladılar. Yağmur dinmişti. Nehir boyunca yürüyorlardı. Alplerin kokusunu küçük Isere nehri, kalın bir sis tabakasıyla birlikte

şehre getirip bırakmış; kendisi çekilip gidiyordu. Bir müddet nehri seyrettiler. Nehrin getirdiği bu nefis havayı ciğerlerine çektiler. Ferah-

1 amışlardı.

Yine hl.'p birden:

— Aman sinemaya geç kaldık, diye bağnşhlar ve karanlıkta kayboldular.

VM

Bir daha ihtiyar talebeyi görmek nasip olmadan eşyalanmızı hazırladık ve üç Türk arkadaş, bir DanimarkalI kız, bir dağ köyüne doğru yola çıktık. Biz orada iken şehir, hareketsiz ve cansızdı. Sıcak; parça parça, pelte pelte, yer yer birikiyor, kahvelerin teraslan üzerinde her şey; bardaklar, sürahiler, aperitifler ve insanlar uyukluyordu. Şehir ağır ağır boşalmakta idi. Talebeler memleketlerine, yahut dağ köylerine, ucuz plajlara çekiliyorlar; zenginlerse şimale, şimalin büyük gazinolu, operalı deniz kenarı şehirlerine göçüyorlardı. Sanki bütün kesesi müsait şehir halkı, sıcaktan yanan kasabayı fakirlere bağışlıyor. Ve sanki bu sıcağı, bu tahammül edilmez harareti, kendileri şehre veriyorla^rınış gibi kaçıp gidiyorlar. Şehri amelelere, parasız talebelere ve ihtiyar kızlara bırakıyorlardı. Son günleri biz de, belediyenin yüzme ha ^^^nda akşamı ve serinliği bekleyerek geçirdik. Nihayet bir sabah posta kutusunda banka kâğıdım bulduk, birbiri arkasına paralarımızı aldık. Şimdi biz de zengindik. Biz de şehri tenhalaşhrabilir; biz de orada kalmaya mecbur olanlara biraz daha teneffüs edecek hava bırakabilirdik. Etrafında rüzgâr ve serinlik götüren süratli bir otobüs, bizi dağ köyüne doğru götürdü. Şehirde kalmaya mecbur kalmış bir arkadaşımızdan aldığunız mektuplarda, şehrin güzelleşip serinlediğini; fakir fukara, amele, talebe, pantolonu }Ir-tık çoluk çocuk mesut yaşadıklannı öğreniyorduk. Şehirde insanlar, saat kaçta hangi rüzgârın, hangi tarafta estiğini keşfediyorlar ve akın akın oralara koşuyorlarmış. Sonra her ağaç alhnda görünmez vantilatörler dönüyormuş gibi bir seriıUik duyuluyonnuş. Ve yollar geceleyin ne kadar serin, kimsesiz tenha imiş. Dağ köyü hiç de fena değildi. Fakat hepimiz küçük şehrin

hasretini çekiyor, parasız dostlanmızı özlüyor, işçi ar-kadaşlanmızı göreceğimiz geliyordu. Arkadaşlanmızın mektuplan ise büsbütün hasre^™zi kamçılamaktaydı. Bu nostalji içinde bir gün otelimizin salonunda; bir vantilatöriin rüzgârdan dairesinde oturmuş agara savuruyor, konuşuyorduk. Sıcak, otel kapısının dışında beyaz, erimiş bir halde uçuşuyor; bütün panjurları kapanmış holün içinde bir ilkbahar havası esiyordu. Bu sırada bir garson bizim kamburca Türk arkadaşa yaklaştı:

— Mösyö D... siz misiniz?

— Evet.

— Sizi ihtiyar bir adam görmek istiyor.

— Nerede?

— Arzu ederseniz buraya getireyim?

— Hay hay!

Arkası ışığa donük, cüsseli bir adam kapının beyaz ve erimiş perdesinde gözüküyor; yaklaşıyor.

— Mösyö D ...

— Evet.

— Yorgi Stefan Stefanoviç.

— Müşerref olduk. Zannedersem Pavel'in babasısınız?

— Evet.   .

Arkadaşlardan biraz öteye çekiliyorlar. Ağır ağır, gizli gizli konuşuyorlar. Tıpkı kışın ihtiyar talebe ile aynı arkadaşımın tenha kahvelerde baş başa verişleri gibi, bir çapul hazırlar gibi bir konuşma... Ben etrafımdaki muhavereyi dinleyemiyorum. Onlar yavaş yavaş konuşuyorlar. Kulağıma çarpan kelimeler tanıdık şeyler değil. Nihayet Sırpça olduğunu anlıyorum. Merak içiıne yayılıyor. Ne konuştuklarını bir anlayabilsem.

IX

O akşam küçük köyün panorama bahçesinde ay ışığına basarak ve derinlerde bir cümudiye manzarasıyla beyaz, iki nehir ayağını seyrederek dolaşırken, ihtiyar adam söylüyordu:

— Bütün bu felaket Umumi Harp'te başladı. Bütün felaketlerin membaı zaten o değil midir? Pavel, Avusturya ordusuna zabit olarak girmişti. Mektuplannda hep gülleden ve gürültüden bahsediyordu.

Cephane yüklü kamyonların ağır sesi onun sinirlerini, top gürültülerinden daha çok bozuyor; en çok silahlann mekanizma boşaltıp doldurma sesleri onu çıldırtıyormuş. Siperde herkes, her nefer fısıldar gibi konuşurmuş. O zaman gecenin sessizliği içinde çakan tarassut fi-şenkleri asabına sükûn verir, arkadaşlarının ve neferlerin sessizliği ile uyuşurmuş.

Sonra mekanizmalar işlemeye başlar, dişler gıcırdarmış. Arkada otomobil gürültüleri, inilti, kılıç şakırhsı, gür emirler...

Bir Italyan şehrine girmişler. Kamaval vaktiymiş. Şehrin en güzel kızına âşık olmuş ve şehrin en güzel kızı bu lepiska saçlı, mavi gözlü, yirmi yaşında su gibi beyaz, berrak çocuğa vurulmuş.

Bir gece barın birinde eğlenirken, bir maskeli, evvela kızı öldürmüş; sonra genç zabiti ölüm halinde yaralamış. Aylarca hastanede yattıktan sonra Zagrep Darülfünunu'na gidip gelirken, dükkânların camekânları ve aynalan üzerinde gördüğü ihtiyar adamın, o genç zabit olduğuna bin şahit lazımmış.

Tam on iki sene evvel Fransa'ya gitmek arzusuyla babasına müracaat etmiş. O oğlunun hiçbir dileğini geri çevi^ezmiş.

I htiyar adam ağlıyor. Harbe, sipere, kurşuna ve gürültüye... kamyonlara ve gazlara ve otomobillere, bir nevi medeniyete Sırpça ağız dolusu küfrediyordu.

Vakit gecikmiş; ihtiyar adam mütemadiyen geniş ve köylü çehresi kısılmış, takallüs etmiş anlatıyordu.

Pavel'e bir köy... Otomobilsiz, sessiz, sakin yollarında dereler akan bir köy ve küçük bir Sırp kızı lazımdı, diyor bir küçük köylü Sırp kızı... Uzun saçlı, mavi gözlü, sapsarı.

X

Ertesi gün, erkenden bulunduğumuz köye iki buçuk saat mesafede minimini bir kasabanın şifahanesinde ihtiyar talebeyi bulmak ve onu belki son defa görmek üzere sözleştik, yataklarımıza çekildik.

Otobüs erken kalkıyordu. Ben de beni götürmeyeceklerinden korkarak erkenden uyanmıştım. Daha ortalık karanlıkta. Küçük şehre varağımız zaman daha sokaklar uyukluyor; sıcak bir gün başlayacağı şimdiden anlaşılıyordu. Gök açık, rüzgârsız ve alacakaranlık doluydu. Şehir haricine çıkmıştık. Bir kır kahvesi açılmıştı. Biraz orada oturduk. Kahveciye şifahanenin nerede olduğunu sorduk.

— Bir araba kiralamalısınız, dedi. Epey uzakçadır.

Kahvecinin küçük çırağı araba aramaya koştu. Biz, dağların içinden hâlâ çıkamayan güneşe karşı çaylanmızı içtik.

Araba hpkı bir Kadıköy arabasıydı. Atların boynundaki çıngıraklar ve sabahla şairleşiyor; şifahaneye doğru, bir gezintiye gider gibi gidiyoruz.

Temiz yüzlü bir bina... İnsana, içindeki insanların derdini söylemeyen binalardan bir binaydı. Kapıcı gözlerini ovalayarak btı erkenci

ziyaretçileri hastane müdürüne haber vermeye gitti. Az sonra müdü-

• •

rün yanındaydık. Sakallı, nazik ve biraz sinirli bir adamdı. Sakin konuşmasına rağmen nerede ise kızıverecek sanılıyordu. Cümleleri tok,

hareketleri çok ürkekti.

• •

— Once, dedi. Kendisine sizin geldiğinizi haber vermeliyim. Bugünlerde biraz fazla hasta. Belki kabul etmek istemez. O zaman elimden bir şey geleırtez. Böyle bir hastayı zorlamak doğru değildir. Sıhhi vaziyetine gelince: Allah'tan ümit kesilmez. iyileşebilir. Ziyaretinizi kendisine bildireceğim.

Arkadaşım müdüre ihtiyar talebenin nasıl buraya düştüğünü sordu. Müdür kestirmeden:

— Ja ndarmalar dağ yolunda bulmuşlar da, dedi.

Müdür odadan çıkıp gitmişti. Vakit gecikiyor, bir türlü gelemi-yordu. Nihayet genç ve dinç bir gardiyan, içeriye girdi, ihtiyarın eline bir kâğıt verdi, çekildi. İhtiyar, kâğıdı okurken yüzü buruştu. Gözünden bir iki damla yaş aktı. Ve kâğıdı meyus, isteksiz bir hareketle arkadaşıma uzattı. .

Hastaneden çıktık. Araba kapıda bizi bekliyordu. Bir şey sormaya cesaret edemiyordum. Arkadaşım elinde buruşturduğu kâğıda kurşunkalemiyle bir şeyler yazdı, bana verdi. Alıp Sırpça bir iki satır yazının altındaki tercümeyi okudum.

"Bir akıl hastasını ziyaret; bir eşeği tınıar etmeye benzer. Eşek olmadığın için, tımara da ihtiyacım olmadığını arz eder ve derin bir hiirmetle sîzleri selamlarım, efendiler."

Bir Vapur

Dün ona, Galata rıhtımında rastladım. Çelik ve demir vücuduyla hassas bir sporcuya benziyordu. Çıplak ayaklı bir küçük serserinin yanı başındaydı. Halatlannın bağlandığı demirlerden birine ayağımı dayadım ve elimi çeneme koyarak onu seyrettim. Beni alıp götüren, beni alıp getiren mahluku doya doya sevdim. Bu vapur, 'Tadla" yeni Türk vapurlanndan "T." vapurudur.

Fransa'ya tahsile gitmiş talebeden "Tadla"yı tanımayan kim vardır? Kim bu vapurun üçüncü mevki güvertesini yıldızlı temmuz geceleri adımlamamıştır?

Parnas dağının güneşle altınlı ve karlı ebedi zirvesini, Strombo-li'nin eteklerindeki beyaz kasabaları, Vezüv'ün kızıllığı altında gülen beyaz şehri,

mavi Misina'yı, vahşi Korsika'yı, ve nihayet kahpe Marsilya'yı bati seyri ve ağır vücuduyla, bize gösteren "Tadla" olmadı nu?

Şaşı gözlü kaptan tavırlı metrdotelin limanlara yaklaşırken gösterdiği tevazuu, sevimliliği unuttunuz mu?

Ben bu gemide Korsikalı muslar tanımıştım ki, güverteyi silerlerken kafalarının güzelliğine ve lisanlarının çevikliğine hayran kalmıştım.

Gemiciler tanıdım ki, gece yansından sonra kopmuş fırhnalarm

ve uzak, esrarengiz Çin şehirlerinin ıslıklarını güvertelere yaydılar.

•• • •••• •• 1*11* *1*1 ** ** 1

Birinci mevkiden üçüncü mevkideki sevgililerini görmeye gelen

anormal prensesler, on altı yaşında rüya kadar güzel çocuklannın gözü önünde flört yapan Rum kadınlan gördüm. Ben bu vapurda cömert Yahudilere, dost Ermenilere, laubali şen I ngilizlere, ciddi Fran-sızlara rastladım.

Marsilya limanından kalkıp Pire'ye gelinceye kadar geçen beş gün zarfında tam bir arkadaşlılda bağlandığım küçük bir çocuğu, beş gün sonra elem ve hüzünle terk ettim. Beş günde, iptidai tahsilini beraber yapmışız gibi bin bir çocukça habra ile aynldım: Tesadüf bir gün bizi karşı karşıya getirirse; onu çocukluk arkadaşlarımdan hiç ayırmadan:

— Sizinle, diyeceğim, hangi mektepte beraber okumuştuk?

Yine bu vapurda bir kız tanıdım. Bir delikanlı seviyordu, bana:

— Ne eşek şey o, diyordu. Ben onu o kadar sevdiğim halde bir sabah gelip de "bonjur" demiyor, yanıma tesadüfen gelse bir kelime konuşmuyor.

Ben o kıza:

— Ben varım ya! diyordum.

— Ah, diyordu, sen çirkinsin.

Yıldızlı ve karanlık güvertede baş başa oturuyorduk. Elini tutuyordum. Gözlerini kapayıp delikanlıyı tahayyül ederek elimi sıkıyordu.

Yavaşça kulağının dibine:

— Hepsi bir değil mi? diyordum. Karanlık gecede hepsi, hepimiz bir değil miyiz? Yalnız kadın ve erkek olsun. Gözlerini kapa, tahayyül et.

O, karanlıklar içinde güzel çocuğu tahayyül ederek ince duman vücuduyla vücuduma yaslanıyordu.

Yine vapurda tanıdığım bir papaz; bir dostu bir limanda bıraktığım ve perişan bir halde düşündüğüm zaman yanıma yaklaşıp bana:

— Zevk, demişti., en uçucu şeydir. En hurdebini delikten kaçan bir gazdır. için değil midir ki, zevki mü temadiyen değiştirmek lazımdır. Fakat her değiştirişin sonundaki bu melale, hüzne, ıstıraba tahammül edilir mi? Evladım, yegane saadet Allah'tır.

Sonra karanlıktan ve kimsesizlikten beklediğim teselliyi bir papazdan aldığım için kızardım.

Fakat geceydi. Kocaman gökler ve yıldızlar vardı. Seren mütemadiyen parlak bir yıldızı gösteriyordu. Samanyolu berrak ve şeffaftı. Gözlerimi göğe kaldırdım. Boşluğun içine saklanmış, düşüne düşiine yaratbğım Allah'a güvenerek gözlerimi kapamış ve o gece, Tadla'nın güvertesinde müsterih bir çocuk uykusuyla uyumuştum.

SAİD FAİK

SARNIÇ



HİKÂYELER



Sarnıç

Dağın eteğine beyaz minareleriyle sarılmış bu şehrin lisesi, zaman geçtikçe daha canlı, daha berrak hatıralarla bize döner, bizi tekrardan rç ine alırdı. Biz, herhangi bir sınıftık. Herhangi bir son sınıf olduk... °n avlusu, aynı zamanda burunları, kolları kınk heykellerle süslü bir müze bahçesi, ancak son sınıf talebeleriyle muallimlerin gezindiği bir yer olan liseyi, bir gün ardırmza dönüp bakmadan başkalarına bıraktık. Bir daha buraya ömrümüzün sonuna kadar talebe olarak giremeyeceğimizi bile bile. Bu müthiş bir şeydi! Biz ne kadar seviniyorduk! .. Sanıyorduk ki, mütemadiyen bir güzel şeyi geride bırakacak, bir daha ona sürünemeyecek, onun içine giremeyecek, bir anı bir daha yaşayamayacaktık.

Önümüzde hayat. .. Her gün bir başka uykuya yatıp bir başka rüya göreceğiz. Halbuki zaman, ağır ağır bizimle beraber akan nehir, bir göle varıyordu. Bu gölde arhk biz akmıyor, dalgalanıyorduk. Yahut bana öyle geliyordu. Çoğumuz evlenmiştik. Birbirimizi liseden beri bırakmayan dört arkadaş hepimiz birer kız almıştık. Aynı mahallede oturuyorduk, aynı yollan tepiyor, evimize varıyor; aynı kadını her akşam daha fazla sevmeye çalışıyorduk. Aynı mezarlık karşımızda idi. Seneler böyle geçtiği halde aynı sarışın, esmer, ayakları çıplak çocuklar hiç büyümeden aynı servi ağaçlanna tırmanmaya çalışıyorlar, aynı ölülerin taşları arkasında saklambaç oynuyorlardı. Birdenbire her şeyin bir saniyede duruverdiğini görmüştük. Daireden evimize, ticarethanemizden fakirhanemize iki arkadaş döndüğümüz günlerde bir mahalle mescidindeki iptidai mektebini, bahçesinde bir Roma belediye reisinin burunsuz heykeli dikili lisemizi, İstanbul'u, darülfünunu, bir iki darülmuallimat kızını hahrlar ve bu kadar süratle geçmiş bir zamanın hesabını tutardık. Arkadaşım:

m

— Hatırlar mısın? derdi. iptidai mektebimiz Kirazlı Mescit'ti. Bir gün Şeker Hoca derste idi. Bizim Şükrü, minareye sabahleyin kimse görmeden çıkmış, paldır küldür iki teneke dev^mişti. Hoca ile beraber sokağa nasıl fırladığımızı hatırlamaz mısın?

— Hatırlamaz olur muyum? Hatırlamaz olur muyum?

— Şeker Hoca mektebin karşısına dikilmiş, biz arkasında... O bir şeyler mırıldanır, sureler okurken birden Şükrü, mektep kapısında, elinde tenekeler gözüküvermişti.

—Ya! Ya! Ama iyi adamdı!.. Şükrü'ye ceza bile vermemişti. Saçlarını çeker gibi okşamış, "Yaramaz," demişti, "bir daha yapma emi! Bizi korkuttun."

Bu sözlere ikimizin de gözü yaşanrdı.

Niçin? Sanki o günler şimdiki kadar güzel miydi? Acaba o günler de bu günküler kadar durgun değil miydi? Her gün, her saat aynı hocayı görmez miydik? Senelerce aynı mektebin eşiğini aşındmnamış ını idik? Aynı mahalle ima sesini, minareden, aynı saatlerde duymaz mıydık?

Evimizin arkasında bir türbe vardı. içerde kandil yanar, yeşil san-dukalann içinde kocaman, minare boylu ölüler yatardı. Ölülerin kocaman kavuklan vardı. Bir odanın içinde karı-koca yatarlardı. Ve bir kandili her akşam beyaz sarıklı bir ihtiyar yakardı.

Kış geceleri dar sokaklar birbirine yapışır, bir ölü aydınlık sokaklara iner; yalnız türbenin içinden ılık bir ahret ve sakin ölüm havası eserdi. Sokaklarda çıt yoktu. Sonra birdenbire insanlar yatsıdan dönerlerdi. Keskin bir öksürük sesi duyardık. Kulak verirdik. Karları bir lastik ezer; odada beyaz başörtülü, rastıklı bir taze bir sakız patlatırdı. Benim bir ablam vardı... Davut'un bir büyük ağabeyi vardı. Biz Davut ile beraber ağabeyinin bizim evin erik ağacında saatlerce beklediğini, kann üzerine iki karış yağdığım, ders çalışhğımız odada ışığı söndürerek, birbirimize sokularak, nefes almadan rüya görür ve hiçbir şey anlamaz, birçok şeyler sezer gibi seyretmemiş miydik? O Davut kimdi? Kimin çocuğu idi? Niçin onu hatırladıkça içimde bir şeylerin sökülüp koptuğunu, başımın birdenbire dönüp bir müddet sustuğunu duyuyorum. Bu Davut kimdi? Kaçıncı sınıfta iptidaiyi bıraktı? Üzerine iki karış kar yağan delikanlı, acaba ablamı Davut'un söylediği gibi hakikaten öptü mü? Ablamın duru beyaz yanaklarını bu elleri, kafası, saçları ve ensesi büyük delikanlının, beyaz köklü kocaman dişleri gözüken ince dudaklı, geniş ağzı tükrükledi mi? Sonra benim o duru beyaz renkli, iki kaşı birbirine değen etli dudaklı ablam ne oldu? Bu şimdi bazan evinin önünden geçtikçe uğradığım kocaman memeli bir hâkim karısı olan kadın, benim uzun ve kardan bacaklı ablam mıdır?

Harp zamanında idik... Anam bir sabah ekmeğin üstüne belli be-

1 • • *m* W •• •• •• | 1 . W 1 •• •• 1 •• 1

lirsiz tereyağ sürmüştü. Bütün omrüince bol tereyağlar sürülmüş ekmek yedim. Fakat o günkü tereyağın sevincini duyamadım. Gün oldu ki, halkla bu çarşıları, sefil dükkânları, pis aşçıları, kışlaları ve tezgâhları dolduran halkla aram bir uçurum gibi açıldı. Kocaman kahvelerde kravatlan düzgün, boğazları tok gençlerle bilardo oynadım. Öyle lokantalarda yemek yedim ki, bir öğle yemeği parasıyla beş kişi bir hafta doyardı. O tiyatrolarda, o koltuklarda oturdum ki, etrafımda beyaz kadınlar dünyanın en kokulu lavantasını sürmüşlerdi, erkeklerin yüzlerinde ise bir tek kıl yoktu. Herkes, her şey pırıl pınldı. Ama neden her zaman küçük, mütevazı köşeler aradım? Dostlarımı, en sevdiklerimi bu çarşı içlerinin kara çocuklanndan seçtim. Bir tiyatronun galerisinde tanışhğım birisi, en iyi arkadaşım oldu. Bir tezgâhta tülbent dokuyan narin bir kıza âşık oldum. Onun ayaklannı ellerimin içine aldım. Onu paltomun içine saklayarak kış geceleri tenha sokaklarda yürüdüğüm zaman saadeti, ilk defa vücuduma bir 36.5 derece hararetle sindirdiğimi hissettim. En çok zevki kasabanın bayram yerlerinden, halkın tatil günleri serpildiği çayırlıklardan aldım. Kayalara, dağlara, baharın ve yabani kokulann rüzgârla beraber dolaştığı tepelere tırmaıup küçük çoban çocuklarıyla konuştum. Bir keçi kokusu sarmış ağıllarda çobanlarla arkadaş oldum. Dert dinledim. Onların sefaleti ile kederlendim. Saadetleriyle coştum. Her umumi ve herkese açık yol, aşçı dükkânı, bahçe, kır benim oldu. Inkaya yollarının rengini ezberledim. Gölge görmeyen yollar benim gölgemle doldu.

Köylülerle beraber demir parmaklıklara (Jsılıp içkili belediye bahçesinin içinden saz dinledim. Açık yerlerde oynayan sinemaları parasız seyredenlerle yaz günleri birbirimizi ittik.

Mahalle kahvesinde yirmi lira maaşlı posta müvezzileri, balıkçılar, dostsuz mütekaitler, zebun ve sessiz kahvecilerle altı kol iskambil oynadım. Dünya benimdi!

Yine öyle zaman oldu ki, bir partiden insanlar, öteki taraftan olanları yağlı iplere geçirdiler. Her ikisine de acıdım. Vurulanla vuruldu-

vs •• i i •• i w •• •• 1 11

ğum, ölenle öldüğüm günler oldu.

Kimdim, neydim, kimi seviyordum?

Her barınacak, her çorbası tüten, her sobası yanan evde bir kederin, bir bilinmez yaranın korkusunu gördüm. Hatırlanm: Günlerden bir gün, dünyanın en şehvetperest insanı olmuştum. Ne görsem almak, neye baksam kucaklamak, ısırmak, sevmek, koklamak, neyi sevsem kıskanmak, başkalarına koklatmamak isterdim. O zaman sarhoş

û

olmaya giderdim. Durmadan içerdim. içtiğim zaman her şey güzeldi. Her şeyi kucağıma alabilirdim. Her şeyi ısıtabilirdim!

Btı, yalnız bir hayvani his miydi? Yoksa bunun gerisinde saklı, açık bir insanlık sevgisi var mıydı? Beni idare edemeyen neydi? Bu

1 • • • •• 1 ^ • J • Tl 1 •• i • •• i 1 • • • • 1

dünya insan için kafi idi. Bu dünyada insan en güzel, en büyük, en baht›yar olacak mahluktu. O halde, niçin sokakta çıplak çocuklar, aç gezenler, işsiz delikanlılar, titreşen köylüler, yalnız namazlannı ve torunlarını seven ihtiyarlar vardı?

Mütemadiyen sual sorup hiçbir cevap almadan evime döndüğüm akşamlann birinde kanını oturmuş ağlar buldum.

— Karı, dedim. Ocağın mı yanmaz? Çorban mı tütmez? Başında ağrı mı var? Hasta mısın? Ne ağlayıp duruyorsun?

— Efendi! Sayende, dedi, hiçbir eksiğim, gediğim yok... Ne açım,

ne açığım, halime şükrederim. Ama kürklü mantom yokmuş. Baloya

gitmezmişim. Haftada bir defacık sinemaya da gidemiyormuşum.

Bunların ziyanı yok!..

• •

— Oyle ise nedir? dedim. Derdin ne Fitnat?..

— Anamı babamı göreceğim geldi, dedi.

Karım, vakti hali oldukça yerinde ktanbullu babasını görmeye gideli tam bir sene oldu. Dönmedi. Babası bana birkaç satır yazdı:

"Muhterem damadım,

Rızam olmaksızın sana varan sevgili kızım bana avdet etti. Çektiği sefaleti anlattı. Hatırıma şu darbı mesel geliyor: 'Kendi geçememiş, kuynığuna da kabak bağlamış.' Şimdilik hırını göndermiyorum. Boşanmak istersen avukatını gelip seni görecektir. İstemezsen ben gelip seni göreceğim. Baki selam."

Onun beni görmemesi için, dünyada yapmayacağım hiçbir şey yoktur.

Dünya birdenbire değişivermişti. Artık ne lise hayatı, ne geçmiş arkadaşlıkların sarhoş edici hatıraları, ne de Kirazlı Mescit'teki iptidai mektebi kalmıştı.

Şimdi uzun boylu, ipince bir İstanbul kızını boş bir odadan, yağan kara bakarak, hahrlıyor, kimseye anlatamayacağım, gizli, egoist bir hayatı yeniden yaşayarak sac sobaya bir iki odun daha atıyor, kurumuş hatıralar sarnıcına gizli, bilinmez bir membadan akan şarıl şarıl su sesleri duyuyorum. Bu son hatıralarla sonuna kadar idareye çalışıyorum.

Kalorifer ve Bahar

Şehrin şimaliyle şarkı arasında surlar... Surlarm üstünde ve etrafında sefil kulübeler, bostanlar, kenar mahalleler... Kenar mahallelerin merkezde konuşulan dile göre yayık telaffuzlu kızlan, çamurlu yüzlü,

bazan da fazla zeki çocukları vardır.

*

insan isimleri çoğunca, anadan doğar do^^az takılan manasız isimler değildir. İnsanlar buralarda; dal, hıyar, çukur, göbek, lahana gibi sebze ve meyva isimleriyle; katır, barbunya, zargana, kunduz, gibi hayvan adlanyla, yahut da yüzünün, karakterinin bir tarafını bildiren, bal dudak, cambaz, kıllı, köse, sulu gibi isimlerle çağrışırlar.

Bu mahallelerden şehrin merkezine gitmek, İstanbul'dan Ankara'ya gidip gelmekten zordur! İnsanlar birbirini burada, Ahmet, Mehmet, Apostol, Yorgi, Avram, Şalom diye çağırmadıklan için kimin Müslüman, kimin Hıristiyan, kimin Yahudi olduğu da pek belli olmaz. Her üç lisanın kolay, bitaraf, zanıri parçalarını ve argosunu öğrenmiş olanlar da çokhır. Bazan bir Sarı Apostol, bir Sulu Avram'a Ya-hudice sataşır; bazan bir Barbunya Ahmet, Zargana Agop'a Ermenice dert yanardı. Sefil kulübelerin, ucu bucağı görünmez yangın yerlerinin ortasında işlenen her suç, o kenar mahallelerinin sükûnetini özlemeye, uzletini sevmeye, sefaletini tetkik etmeye gelen mütecessise karşı olduğu için, fazla dedikodu yapılmaz; yalnız birkaç gün sur haricindeki kahvelerde oturan jandarmalar ve sonbaharda yaprak hışırtılarına karşı Natpinkerton hikâyeleri okuyan polisler telaşa düşerdi. Sonra bir gün san yüzlü, korkak, aç bir delikanlının elleri kelepçeli, adaleleri gerilmiş yüzü gülümser vaziyette götürüldüğü görülürdü. Hapishaneye buradan askere gider gibi gidilirdi. Kendi aralannda din farkı gözetmeksizin kız alıp veren bu insanların başlıca düşmanı, daha doğrusu sevgilisi, bir tepeye çıkıldığı zaman görülen, şehrin merkezidir. Orada kapkaranlık, soğuk geceleri ısıtan bir aydınlık vardı.

m

Bu, bir uzak cümbüş veya yangın hissini verirdi. insan çamurlu yangın yerlerinde, ceketinin ceplerinden ellerini çıkarır, gayri ihtiyari bir ışığa doğru uzatırdı.

Kadınlar bu mahallede doğarlar, gene aynı mahallede fakat bir başka sefil kulübede ölürlerdi. Erkekler bu mahallede doğarlardı ama, katiyen bu mahallede ölmezlerdi. Kimi hapishanede, kimi bir duvar dibinde, bir cami avlusunda, ne bileyim başka yerlerde, kendi doğdukları yerden başka yerlerde ölürlerdi.

Bu mahallede çocuklann bazan başparmakları yoktu. Bu, çok hususi bir sanata şimdiden alışmaları için mahalle operatörleri tarafından yapılan bir ameliyat neticesiydi. Bazı çocukların ayaklan yoktu. Topuğundan, bileğinden, baldırından, dizkapağından ve kasığından itibaren kopmuş ayaklı, mavi gözlü, koşamamaktan doğan kinlerini tekrar tramvay ve otobüslerden alan çocuklar.

Elektrik, benzin, kalorifer, telefon ve çini soba, hasretini çekmedikleri şeylerdi. Fakat ^^^az sokağa akşam karanlığında düşen mavim-trak şeyin; bir tramvay teli sürçmesinden doğan bu masmavi masal aydınlığımın, cin ışığının elektrik, sonra gene tramvay altlarında homurdanan sesin, motor sesi olduğunu biliyorlardı. Bazan kapısı açık bir yazıhanede bir başkasıyla konuşur gibi tavırlar alan şişman adamın komik bir vaziyette, bir acayip matrağı kulağına götürdüğünü ve bir acayip makineye bir şeyler söylediğini görürlerdi. Hatta büyükler bile küçüklere, bunun ne olduğunu sormaya cesaret edemezlerdi. Yalnız sur haricinde, büyük yoldaki direklerin vınlayışından anlarlardı ki, şişınan adamın sesi bir başka şişman adama aktarılmaktadır.

Bakın, kalorifer bu mahallelere nasıl tanıtıldı:

Bir gün mavi gözlü bir küçük çocuk, uzaktan aydınlığını ve ebedi yangınını seyrettiği şehrin merkezine gidecekti. Nasıl yaz günü kış gününden daha uzunsa, kış gününün yollan da yaz gününün yollarından daha uzundur. Çocuk, yol iz bilmiyordu. Tramvay kuyrukları onu bir yerden alıp öteki yere götürüyor, bir türlü ismini işittiği köprüye varamıyordu. Ondan ötesi kolaydı. Bütün tramvay yolları oraya çıkardı. Çok merak ediyordu. Orada, yazın kendisinden büyük arkadaşlarına mahalleyi bıraktıracak kadar mühim neler vardı? Kendisine göre orayı bina etmişti bile. Binalar büyük, büyük, büyüktü. Muhay-yelesinin öte tarafı ise o nispette küçüktü. Bir kör kandil vardır, bir de keskin bir ampul ışığı. Ikisi arasındaki farkı, ışık mevcut olmadan ve karanlık kafamızda, etrafımızda ezip giderken düşünürsek, ne kadar güzel tahlil edebiliriz. İşık denilen şey karanlıktan değil, karanlık ışıktan ötürüdür. Halbuki bu semtin insanları öyle düşünmezlerdi. Karanlık mevcut olduğu için ışığa ihtiyaç vardı. Dünya yarahldığı zaman her taraf karanlık; yani geceydi. Her zaman, kavuşacaklan bir ışık, kurtulacakları bir karanlık vardı. Onlar, dünyanın apaydınlık kesilebileceğini sanki biliyorlardı. Küçük çocuğun muhayyelesi bizim gibi bina etmiyordu. Binalar

büyük, büyük, büyüktü. Derken, nihayet minareden de büyük değil ya, demiyordu. Nihayet sur kadar da eski değil ya, demiyordu. Bu düşünce bambaşka bir şeydi. Bir yaz gecesi, babası ile beraber bir dut ağacına binmişlerdi. Dut ağacında geceleyin dut yemek güzel bir şeydi. Fakat dut yerken yukan ışığı seyretmek insanın kafasını uçuruyordu. O zaman düşündükleri ne tuhaf şeylerdi. Bugün, bu kış gününde, o düşündüklerini hatırlamıyordu. Yalnız şu cümle, bütün düşüncelerinin hulasası gibi dudaklanna geliyordu:

Orada binalar büyük, büyük, büyüktür.

Köprünün üstünde olduğunu anladı ve tramvayın kuyruğundan atladı. Orada günlerini, vapur düdüklerinin, teneke kaplama yağmurlukların üzerine konmuş kuşları seyretmekle geçiren insanları seyretti.

Binaların büyük olduğu yere yaklaşmıştı. Oraya biraz daha sonra varabilmek için değil, köprü üstünün serseriliğini, hercümercini, balıkçıları ve kendi mahallesindekilere benzer insanları görebilmek için acele etmiyordu. Yeni buluğa ermiş çocukların garip belahati içinde idi. Her şey sinirlerini uyuşturuyor; her şey onu kendi iç âlemine sü-rüklüyordu. Balıkçılan seyrederken sinema aklına geldi. Sinema, evet, sinema neydi? Kendisinden büyükler, hatta küçükler bile onu bilirlerdi. Ama o bilmiyordu. Bir gün sormuştu:

— Sinema nasıl şey, Hödük?

Hödük, beyaz kaşlarını, çil mavi gözlerini birbirine karıştırarak arkadaşlarına bağırmıştı:

— Çocuklar, Capon, sinema neymiş, diye soruyor.

Kimi, sinemanın bir kocaman balık olduğunu, kimi çingene gırnatası, kimi bir genç kız, bir parlak oğlan olduğunu söylemişti. Sonra bütün mahalle Capon'la alay etmişti. O:

— Enayiler, demişti. Sanki ben bilmiyor muyum sinemayı? Hö-dük'ü denemek için sordum.

— Nasıl ulan, demişlerdi. Söyle bakalım?

— Nasıl olacak, demişti, karanlık bir yer.

Niçin, nasıl oranın neden karanlık olduğunu söylememişti. Hafızasının ta ötelerinde bildiği bir şey mi vardı? Ötekiler daha fazla ısrar etmediler. Hödük'le alaya başladılar.

— Capon, ulan Capon sinemayı bilmez olur mu be!

Capon hakikaten sinemayı bilmiyordu. Niçin karanlık bir yer demişti. Bu, başlayan geceden doğma bir peşin his miydi? Yoksa bir gün bir ufak çocuk: "Geçerken tesadüf karanlıkta gazoz şişelerini devirdim, iki tanesini kırdım, herif yakalayamadı" demişti de oradan mı sinemanın karanlık bir yer olduğunu bilmeyerek anlamıştı? Demek ki, sinema karanlık bir yerdi. Karanlık bir yerde insan korkmaz mıydı?

Sinemayı şimdi o yavaş yavaş anlıyordu. Karanlık bir yerdi. Birdenbire ışıklar yanıyordu ve bir çingene gırnatası çalıyordu. İşıklar

• • •» i rrı i i rrı i •• •» i •• (1 •

sönüyordu. Tekrar yanıyordu. Tekrar sönüyor, her yanıp sönüşte bir kız şarkı söylüyor, bir delikanlı aşağı yukarı o karanlık yerde geziniyordu.

Evet, binalar hakikaten büyüktü. Bu dar sokağın içinde insanlar nereye koşuyorlardı? Birden okudu: "Santral Sineması". Karanlık değildi. Kapının önünde kız ve oğlan resimleri asılıydı. Kimi yumruğunu sıkmış, kimisi bir kızı kucaklamış, kocaman şapkalar kafalarında, atlar üstünde delikanlılar gördü. Sinema karanlık bir yer değildi demek .. Resimlere bakıyordu...

Ondan ötesini ertesi gün Hödük'e anlattı:

"Herif bana, sinemaya sokayım mı oğlum seni, dedi. Burası sinema değil mi? dedim. Yok, dedi, içerisini bir görsen bayılırsın, sen hiç sinemaya gitmedin mi? Gittim be, dedim, karanlık bir yer. İyi ya işte, dedi, biliyorsun, gel girelim. Girdik. Ayaklarım donmuştu, içerisi sıcacıktı. Tabanlarım buz kesmişti. Herif beni bir yaldızlı pa^aklığın yanına götürdü. Bu yaldızlı parmaklık demirdendi. Ama kül rengine bo-yanmışh. Ayaklarımı oraya dayar dayamaz yandılar. Herif bana kena-

rında dur, ısınırsın dedi. Bu ne amca? dedim. Buna kalorifer derler, dedi."

Hikâye oldukça uzundu. O kadar uzundu ki, Capon ismi o gün içinde unutulmuş, Capon'un ismi kalorifer olmuştu.

Karın iki kanşı geçtiği günlerde ateşsiz kulübelerde kalorifer hikâyesi anlatılır dururdu.

Beyaz, bembeyaz kış gecelerinde yalınayak çocuklar köpeklerle

beraber koşuşurlarken, içerisi ağır bir insan kokusu dolu kahvenin önünde dinlenirler:

— Ulan Kalorifer, derlerdi. Isıtıyorsun insanı be!

* * *

Kış güzel şeydir. Tabiat yemişleri, mahsulleri, kuşlan ve anlany-la insanlann saadeti için çalıştığı gün mevsimler ne güzeldir! Çalışan bir insan için kış bir ılık su, yaz bir serin vantilatördür.

Kış saadetimizi tamamlamak için geliyor. Bahar, aşkımızı tazelemek için. Yaz, damarlarımızdaki çalışma arzusuna biraz tembellik, güneş ve kudret doldurmak için.

Tabiat çınlçıplak, hatta zelzelesi, fırtınasıyla bile güzel, özlenir bir şey. Bizi kucaklamak, bizi avutmak, bizi çalıştırmak, bize öğretmek için neler yapmaz. O artık bir sır değildir. Bize bir saadeti bağıran, bizi yaşamaya çağıran bir bütündür. Tavuklar bizim için yumurtluyor, bu vapuru bizim kafamız yaptı. Bu tayyarede uçan biziz. Ellerimiz elle^^izin içinde gülen, bağıran, seven, en çok seven, insanlarla dolu bir lokantadayız. Şimdiden sonra kahveler, buğdaylar yanmayacak. Çocuklar kalorifer olmayacak, sinemalar dolup dolup boşalacak. Zaman o zamandır.

Bahar böyle düşündürürdü. insanlar yalnız baharda, hakikati, ağaçlar gibi yeşererek hissederlerdi. Bir oğlan bir kızı dudağından öptüğü zaman, bir ana oğlunu kucakladığı zaman, bir komşu öteki komşusunun elini sıktığı zaman, sokakta insan her gördüğünü tutmak, onunla konuşmak, söylemek, söyletmek isterdi. Erikler büyüyor, kirazlar kızarıyordu. Dutların

tomurcukları büyümüş, yapraklar burunlarını kundaklarından çıkarmışlardı. Ölen ölmüş, soğuktan

donanlar donmuş, açlıktan bayılanlar bir daha ayılmamıştı, ne ziya-

■

nı vardı? Bahar gelmişti ya! insanlar ebegümeci pişiriyor, kediler ot yiyordu. Kuşlar yapraklan gagalıyordu. Arılar çiçeklerin içinde dönüp dolaşıyor. Gubarı tal'i, kuşların gagasında sanki bir mektuptu. Artık kimse kimseye acımıyordu. Herkes herkesi seviyordu. Ca-pon'un kurumuş, kısılmış yüzü genişlemişti. Çekik gözleri büsbütün çekilmiş, baharı süzüyordu. Kalorifere ihtiyacı yoktu. Capon Capon-laşmıştı. Sinema bir hatıra bile değildi. Sinema bir düşmandı. Yanmıştı, yıkılmıştı. Şişman adamlar acayip bir makineye ne söylerse söylesin vız gelirdi. Rüzgâr bir sesi bir sese vardırmak için sinek, böcek, toz, bulut olmuş, telefonlaşmıştı.

Gökyüzü ta gece yarılanna kadar bir masal aydınlığıyla aydınlıktı. Kış ümitle, arzu ile beklenebilirdi.

Sur dışından güzel kara kızlar geliyordu. Şalvarlarında ve çıplak ayaklarında arzu getirerek fala bakıyorlardı. Delikanlıları sarı kızlar için düşündürüyor, sarı kızları esmer delikanlılar için hasretlendiri-yorlardı. Beyaz kuvvetli dişlerini gösteriyorlar, yemek durmamacası-na yemek, ıs^mak, gülmek, durmamacasına gülmek istiyorlardı. Kışı onlar da seviyorlardı. Kışı beldiyorlardı bile. Ama niçin ondan bu kadar bıkmıştılar?

Bazan sur haricindeki mezarlıklarda fala bakarlarken yanaklarını ısıran delikanlıya karşı baklalar ellerinden düşüyor, sonra kışı, çadırı, dumanı, kurtlan, azgın köpekleri anlatıyorlardı. Onlar bunları anlatırken toprak baklalan yeşeriyor, boncuklar mezarlann yanklarından içeriye düşüyordu. Mezarlık içinde falına bakılan delikanlı kışı hapishanede geçirmişti. Toprak ona da renk veriyordu. Kızarıyordu.

O da bir nebat gibi kabuklarını çatlatıyor, kızıl nusgunu yanaklarına ulaştırabiliyordu.

Her şey güzel, her şey sevimli, her şey istiyor ve alıyordu. Yalnız bu insanlann yaptığı şeyler kötü, durgun, yürümezdi!

Kulübeler kıştan daha kötü, daha kokulu, daha sefildi. Şimdi güneş insanlann gözünü açıyor. "Size ben bunun için karanlığı rutubeti vermedim. Kışlar bunun için gelmediler. Bahar sizi görmeye utanıyor. Bu kokan gömlek nedir? Bu pis perdedeki sümük izleri kimindir? Bu tencere niçin kalaysızdır? Bu ibrikteki su niçin bu kadar ılık, bu kadar durgun, bu kadar ağırdır?" diyordu. Bunları güneş söylüyordu. Kulübedeki insanlar bunu duyuyorlardı. Kulübeyi köpeklere, kedilere bırakıyorlar, uzun günleri açıkta, bostanlarda, kuyu başlarında, dut ağaçlarında ve surlarda geçiriyorlardı. Karanlıkla beraber evlerine döndükleri zaman tekrar güneşi dinlemek için sabah olmasını beklerlerdi. ihtiyarlar böyle yaptılar. Gündüzün kırda, bayırda, çarşıda, sırtlarında küfe, duvar diplerinde ve güneş önünde ısınıp dilenerek, çalarak, koparak dolaştılar. Fakat karanlıkla beraber itiyatlarına dönüyorlardı. Yalnız çocuklar vahşi idi. Kulübe korkunçtu. Onlar yalnız güneş konuşmuyor; kuşlar, çiçekler, sular ve ılık yıldızlı masum geceler de konuşuyordu. O zaman çocuklar başlannı alır giderlerdi. Gidenin arkasından gözyaşı dökülmezdi. Gidenlerden pek azı geri dönmezdi. Kışla beraber birçoğu süklüm püklüm, bir sürü kötü hatıralar, itiyatlar kazanmış dönerlerdi.

O bahar, Capon yaz girmeden kulübeyi bıraktı. Üzerine bahar yağmurunu çekerek, başı kasketsiz, ayaklan çıplak, şehri gezmeye başladı. Şehir üç gün içinde öğrenilebilirdi. O iki günde öğrendi. Tramvayların ta üst tarafında nereye gidip geldikleri yazılıydı. Kışın niçin semt semt dolaşınıştı da bakmamışh? Yoksa kar mı levhalan kapamıştı? Yürüdü ...

Kahveci çıraklığı ederken sesi bir su sesi gibi dökülüyordu.

— Bağırma, diyorlardı. Ne bu çığlık?

Bağıracaktı. Sinirlenen adamın kulağı dibinde haykınyordu:

— Şekerli bir, zarif olacak.Aç bir, doldur iki.

*** * ***

Kış yaklaşırken, ilk yağmurlarla beraber bütün mahalle akşamüstleri yazın evlerinden kaçmış olanlann dönmesini beklerdi, çoğu sâkin ve korkak, başları önlerinde kulübelerine kayıp kaybolurlardı. Günlerce dayak yerlerdi. Adeta her akşam birinin dönüşü beklenirdi. Bu akşam Camgöz, öteki akşam Fırlama, daha ertesi akşamlar dört meyva ismi birden mahalleye girerdi. Ilk karla birlikte dönmeyecekler anlaşılırdı, onların ismi bir kahraman adı gibi, içerisi ağır bir insan kokusu ile dolu kahvede durmadan tekrarlanırdı. O sene yalnız iki isim ağızdan ağıza dolaşh. Bu iki isim ise bir insana aitti:

— Capon, Capon dönmedi be! Aferin Kalorifer'e!

Böylece iki ismin bir kişiye ait olduğunu bilmeyenler, sanki Ca-pon'u, Kalorifer mahalleye döndürmedi sandılar.

Beyaz Altın

Şimdiki fırka binalan ile sinemanın bulunduğu yerde servileri, bal-dıranlan ve ısırgan otlan arasında kocaman kavuklar, merner püsküllü fesler yükselen karayosun tutmuş merrnerlerin üstünde hüvelbakiler okunan; otlan bulutlara kanşmış, ağaçlan eflaka çıkmış bir mezarlık vardı. Geceleyin bir deniz gibi yakamozlanan bu fosforu bol arazide gündüzün çocuklar birbirini kovalar; ceviz ağaçlarına kocaman delikanlılar *hr*-manır, mezarlarm üstünde şıracılar, bozaalar, kozhelvacılar uyuklardı.

Işte tam bu mezarlığın karşısında Eskicizade Nedim'in sıra sıra taş yüzlü ardiyeleri ve ardiyelerin arasında dört beş metre enliliğinde, otuz metre derinliğinde bir ticarethanesi vardı. Enliliğin üç metresi bir yazıhane için bölünmüştü. Bu yazıhanenin içinde orta boylu, kurnaz yüzlü, tıknaz bir adam otururdu. Hâlâ onu orada kahve içerken, önüne bir şeyler kaydederken görür gibiyim. Mezarlığın taş ve servilerine hahnnda hiçbir ölüm korkusu olmadan bakan bu adam, kasabanın fı-rınlannda vesika ekmeği satıldığı, sokaklarında aç köpeklerin, topalların, körlerle ihtiyarların gezindiği umumi harp sıralarında bir gün beni, yazıhanesinin önünden geçerken çağırdı.

— Gel, dedi, kâtip, bir yemek yiyelim.

Bir yemek yemek ne demektir? Bir yemek neden ibaret olur? Bu her zaman mühim bir meseledir. Ama o zamanlar bir okka karışıksız un, bir yirmi

yaşındaki köylü çocuğundan daha kıymetli idi. O halde bir yemek yemek ne demektir? Işte:

Seçilmiş iri taneli buğdayların unundan, evdeki hususi fırında yapılmış, karanfil kokulu, üstü çörekotlu; dilimleri hâlâ fırın, karanfil ve refah kokan ekmek.

Yağları, elleme kömürünün korlaştığı mangahn içindeki nar gibi ateşleri söndüren yağlı börekler. Kebap otu serpilmiş narin kuzu pirzolaları. Meyhaneci Hristo'nun aziz ve kıymetli müşterileri için hazırladığı dört beş senelik eski şarap, yakın köylerden birinin inciri.

Ardiyelerin arkasındaki bahçede pirzolalar pişer, evden sefertası içinde zeytinyağlı enginarlar gelir... Ben bütün bu yemeklerin sonunda gelecek revani tatlısına bayılırdım.

Neden bu yemeklerden bu kadar iştiha ile bahsettiğimi harp nedir bilmeyenler, tesadüf edecekleri her kırk yaşındaki adama sorabilirler. Bu çok yakın mazide tokları açlar doyurdu ve açlar öldüler. Kimisi vatan, kimisi şeker ve un için ölen bu insanlann yaşadığı devirde, bir Eskicizade'nin yazıhanesinde öğle yemeği yemenin ne kadar mühim bir şey olduğunu; bana bu ikramı eden Eskicizade de biliyordu. Ben sessiz açlardandım. isyan duymuyordum. Kimseye karşı sesi-ıni yükseltecek kudreti kendimde bulamıyordum. Bütün şehir halkı gibi zaman diyor, harp diyordum. Ama toklar adamakıllı tıkınıyordu. Zekâ diyordum ve aptallaşıp oturuyordum.Eskicizade bana yaptığı bu ikramda tamamen diğerbin kalırdı. O, ya birisini batırmak, yahut da kafese koymak için ziyafet çekerdi. Bana ise, yaptığı kurnazlıkların, zekânın hesabını vermek için yemek yedirirdi. Mütebessim dinlerdim:

— Buğday para edecek, haberini aldım. Haleplizadelerin İstanbul'daki habercisine bir telgraf ulaştırdım. O adam aynı zamanda benim de komisyoncumdur. Bana "buğday düşecek ona göre davranınız" telgrafım çektirttim. Akşam Haleplizade geçerken telgrafı gösterdim. Deli gibi oldu. İmkânı yok, dedi, yalandır. İşte dedim bu herif senin komisyoncun değil mi? Yüzü karmakarışık gibiydi. Nasıl olur, nasıl olur? diyordu. Müteahhitlerle dün konuştum.

Galiba, dedim, harp bitecek. Harp bitsin, hepimiz istiyoruz ama, dedi, hükümetin bize yardım etmesi, ticareti koruması lazım değil mi canım! Bilseydim bu sene hiç aşar almazdım. Yahu, dedim, geçenlerde ben sana şu fiyata buğdaylarını bana bırak demiştim, bıraksaydın bak bu başına gelmezdi. Ben de bendeki stokları o zaman dayanacaktım. Bir şey ziyan etmez, belki üstelik sen de, ben de kâr ederdik.

— Ne bilirdim birader, dedi. Yürüdü gitti.

«

Ali'yi, o akşam İstanbul'a yolladım, diye devam etti. Onların başvuracağı her kapıya gitmiş, buğdayın düşeceğini yazınız. Harp bit-

rnek, Fransızlar sulh istemek üzere dedirtmiş. Üç dört gün sonra Ha-leplizade, şöyle dükkârnn önünden sanki geçiyormuş gibi geçti.

— Nereye Hacı? dedim.

— Şu helvacı Rıza'ya kadar gidiyorum. Dönüşte uğrarım, dedi.

Ben Rıza'nın falan bahane olduğunu bildiğim için:

—Dükkânı kapayacağım, şöyle bir su kenanna kadar uzanayım, dedim .

— Iyi fikir, dedi, belki ben de gelirim.

O geçip gitti, ben arabamı getirttim. Sözün kısası, su kenarında o akşam biz, buğdaylan Haleplizadelerden aldık. Ertesi gün, ben malları tesellüm eder etmez, İstanbul'daki komisyoncu, Haleplizadelere şu telgrafı dayandı:

"Buğdaylarınızı elinizden çıkarmayınız. Buğday okka başına dört kuruş

bindi"

Kuzu pirzolalan, böbrekler yenir, Hristo'nun şarabı su gibi akardı. Eskicizade öğle sıcağında her şeyi uyuyan kasabaya bir kahkaha salıverirdi. Ben kasabanın bu kahkahayı duyacağından korkar, ürker, utanırdım.

Haleplizadelerin iflas bayrağını çektikleri günün akşamı su başında verilecek ziyafette hazır bulunmamak için sokağa da çıkmamıştım. Akşam oluyordu. Evin önündeki tahta havalenin kenarında cıgaramı savuruyor, sessiz sokakları, susan halkı, köpekleri seyrediyor, ara sıra geçenlerin ağzından kaptığım Kütelamare, Çanakkale, cephe ve ekmek, vesika, şeker kelimeleriyle zamana intikal ediyor, dertleniyordum. Karnım açh. Ekmekten sıçan kuyruğu çıkmıştı. Midem bozuktu .

• •

Oyle olduğu halde, kaçak cıgaramla hali unutmaya çalışıyordum. Bu insanlar benden ne istiyorlardı da mütemadiyen Kütelamare ve Enver Paşa diyorlardı. Midelerinde vesika ekmeğinden başka bir şey olmayan insanlar nasıl zamanı düşünebiliyorlar, sulh, harp diyorlardı? Niçin çocuklarından ve tarlalanndan bahsetmiyorlardı?

Birden köşe başından iki kara yağız atın çektiği bir fayton peyda oldu. Arabacı bile ne topal, ne çolak, ne kördü. Peki, askerden nasıl kurtulmuştu? Bu, atları gibi kara yağız, sıhhatli adamın ne derdi olabilirdi?

— Vay katip yalancı hastalık ha! Tembellik ha! Rakı da mı içmezsin ulan! Yürü be.

— Bu akşam beni affet ağam. Ra kı içecek halde değilim. Bugün yine sı tma tuttu.

— Sıtmaya rakı bire birdir. Sana bir kadeh de kininli konyak vereyim... Yürü. Bugün seni bırakmam.

— Gelemem, ağam.

— Kâtip, ben sensiz idernem bu akşam muhakkak gelmelisin. Kıymetimi bilmezsin. Senin için dört çuval öğüttürdüm. Dört okka da kelle şeker ayırttım. Halt etme artık!

Düşündüm: Dört çuval un, dört okka da kelle şeker.

Su kenarında ılık bir akşam başlamıştı. Kavakların tepesinden kuş sesleri geliyordu. Su üzerindeki körnelerden birindeydik. Bir gölü kendine memba

yapan bu küçük çayın sazlıkları içinde o göl, durgun sularını böyle kapıp koyverdiğine pişman yine uyuklardı. Bu çay yine bir göldü sanki... Eskicizade:

m

— insan, dedi, aslını unutmamalıdır. Bakın bu çay bile aslı göl olduğunu unutmuyor. Suları bir göl suyu gibi ılık ve sessiz. Sanki bir göl gibi sakin, sanki bir göl gibi akmıyor. Tabiat bile aslını unutmuyor, görü-yon a! Aslından kendisinde bir şeyler saklıyor. Ben işe eskicililde başladım. Lakabım da belli ya. Donumu bağlayamazken soğan pazarında köylülerden yumurta alır, satardım. Evlerden Yahudi çocuklan gibi eskiler de topladım. Evleninceye kadar bu böyle devam etti. Serrnayem yoktu ki, zengin olayım. Ticarette o kadar pişmiştim ki, bir küçük sermaye ile dünya kazanacağıma emindim. Evlendim, ka biraz parası

vardı. Zaman da yardım ehnedi değil. Ama ticarette küçükten pişmek

• •

lazım. Işte kâtip! Oğlunu İstanbul'a mektebe göndermeye bakma. Ticarete alışbr. Kibrit satsın; cıgara kâğıdı satsın, işe ahşsın. Ticaretten fayda var. Tüccar adam kimsenin kölesi değildir.

Hepimiz onu dinliyor; hak veriyorduk. Bu rakıları, bu pirzolaları, bu patlıcan tavaları, beğendileri, hayvarları belki en büyük memur yi-yemiyordu. Hatta vatan için şarkılar okuyan dâhiler de yiyemiyorlar-dı. Yaşasın ticaret, yaşasın tüccarlar dedik ve içtik.

ı I • 1 •• ••11 • W | •• | •• •• | ^ • • • •

Sıtma bir on beş gün içinde beni, çocuğa döndürmüştü. Düşüncelerim, her azam bir çocuk vaz'ü hali almıştı.

— Vay kâtip! Bu ne hal? Allah Allah! Bu ne iştir yahu! Ne kör olası hastalıkmış o öyle! Kusura bakma hatırını soramadım. Çok dalavereler döndü. Çok uğraştım, çok yoruldum. Senin dört çuvalı beş edip bugün göndereceğim. Şekeri de on okkaya çıkardım. Bir sene yersiniz. Biraz da

kahve göndereceğim. Nohutla karıştırın da idareli kullanın, birkaç ay sonra hiç bulamayacağız.

— Sağ ol ağam!

— Otur bakalım şu sandalyeye! Al eline kalemi, şu benim hesapları görüver. Deftere geçir. Şu mektubu da yaz. Kopyasını al. Ondan sonra da ziyafete başlanz.

— Helvadan da ye kâtip. Dokunmaz merak etme. Halis Halep yağından yapıldı. Biraz daha misket al kâtip. Üzüm adama dokunur mu hiç?

— Peki ağam. Ne diye şimdi o Rahmi Bey'i bu kadar tutuyorsun. Adamakıllı para yaptığını söylüyorlar. Senden sonra kasabada onun ismi anılıyor..

— Sen merak etme kâtip. Bir seneye kalmaz, onu ben bir alaşağı edeceğim. Sürünecek. Ekmek parası bulamayınca yine bana gelecek.

O •• •• •• 1^1*

Sen görürsün kâtip.

— Peki ağam neden böyle yaparsın?

Cevap vermezdi. Gülerdi. Bu onun en büyük zevki idi. Sinemasız, tiyatrosuz, kadınsız ve kumarsız kasabada hırslar elbette böyle tatmin edilirdi. Birini alaşağı etmek için evvela kendisiyle boy ölçüşebilecek bir vaziyete çıkacak, sonra el ense etmek. Ardından bir kahkaha salıverip su başında bir âlem tertip ebnek.

Kasabanın bütün sessiz görmüş geçirmişleri Eskicizade'yi severlerdi. Hepsine iyiliği dokunur; herkese şeker, un gönderirdi.

Harbi Umumi bitmek üzere idi. Rahmi Bey' i el ense kavrayan Es-kicizade bu vaziyetten biraz hırpalanır gibi olmuştu.

Rahmi Bey ümidinden fazla mukavemet göstermiş, yenilmemek için çalışmıştı. Bu, Eskicizade'ye aşağı yukan yüz bin liraya mal olmuştu.

Fakat bugün Rahmi Bey, ben ve Eskicizade yemek yerken Rahmi Bey'de her şey suyunu çekmişti. En tuhafı zavallı adam kendisine edilen fenalıktan habersizdi. Oturmuş; celladıyla yemek yiyordu.

9

O akşam İstanbul trenine kadar kendisine yoldaşlık ettik. Bilet parasını Eskicizade verdi. Tren kalkarken Rahmi Bey'e bir cüzdan içinde tabanca parasını vermeyi de unutmadı.

Arabanın içinde bize dişleri gıcırdayan ağaçları, köpekleri, tekerleklerin altındaki kumlan küçümseyerek evimize döndük. Eskicizade dalgın ve meyus gözüküyordu.

— Kâ tip, dedi. Dişlerim çok fena; hepsi ağnyor. Seninle İ stanbul'a kadar gidelim de şunları yaptıralım.

— Olur ağam, yaptıralım.

Ertesi gün satılmış buğdaylan çuvallara yerleştirdik. Hesap 80000 okka bir buğday gösteriyordu. Ardiyenin bir tanesi hâlâ tıklım tıklım ama hesap dolmuştu. Koşarak Eskidzade'ye gittim.

— 80000 kilo doldu ağam, dedim. Bir ardiye daha ağız ağıza dolu. Bu nasıl iş?

— Ha! Kâtip, dedi, buna ardiye mahsulü derler. Sen onları da çuvallara doldurt bakalım.

Buğdayın fire verdiğini bilirdim. Yani seksen bin kilo buğday yetmiş dokuz bin sekiz yüz altmış yedi kilo gelirse buna aklım yatar. Bu da zaten mal alınırken hesap edilirdi. Fakat 80000 kilonun faraza 90000 kiloya çıkıp böyle artma bir fire verdiğini hiç görmemiştim.

Yine böbrek, yine enginar, yine ayva kompostosu, misket üzümü, sarı bayır inciri vardı. Yine Eskicizade gülüyor.

— Kâ tip, diyordu, bu işe aklın yatmadı ha!.. Hey Ali Pehlivan! Gel buraya ulan! Anlat kâtibe şu ardiyenin doğurduğu evlat meselesini.

Ali Pehlivan köylülerden alınan malı tartan kantarcı idi. Aslen belediyenin kantarcısı olmakla beraber, bazan da. Eskicizade'nin kantarcısı oluyordu.

Vaziyet anlaşılmıştı. O zamana kadar yediğim yemekleri yine kusmadım. Fakat o akşam, kasabaya bir daha dönmemek üzere, tetan-

bul'a hareket ettim.

İstanbul bir âlemdi. Burada aç köpekler insanlaşm.ıştı. Bin bir Eskicizade'nin yanında bin bir şeriki cürüm yaşıyordu.

Fırınların önündeki insanlar; otomobildeki toklara, bizim, kasabada Eskicizade'ye baktığımız gibi bakıyorlardı. Zaman, diyorlardı, harp, diyorlardı. Kimse sesini çıkarmıyor, top sesleri uzaktan uzağa işitiliyordu. Çarşılarda vatan şarkıları okunuyor, cephelere giden genç şairler, genç yazıcılar, "Harp yaşasın! Yaşasın harp! Harp! Harp!" diye bağrışıyorlar, ölenlere mersiyeler, vesika ekmeği yiyenlere has şiirler okuyorlardı. Yaşasınlar yükseliyordu. "Ati bizimdir" diye haykırıyorlardı. Sokakta san kırmızı Almanlar birer kahraman gibi dolaşıyorlardı. Almanlar ne güzel adamlardı!..

İstanbul hâsılı bir âlemdi. Yiyen, içen, gülen dolu idi. Yemeyen, içmeyen, gülmeyen bir köşeye çekilmiş; yemiyor, içmiyor, gülmüyordu.

Eskicizade'ye, indiğim otelin kıraathanesinde rastladım.

— Yazıklar olsun kâ tip, dedi. Hani beraber gelecektik.

Ben biraz soğuk:

— Oyle oldu ağam, dedim.

Yumuşadı. Biraz sonra ben ondan daha yumuşaktım.

O akşam yattığımız yer, Beyoğlu'nda kocaman bir apartmandı.

Yanımızda üç tane taze kız vardı. Havyar sofrada idi. Eskiciza-de'nin bile İstanbul'dan getirtmeye utandığı has francala dilim dilim, ince ince

kesilmişti. Bütün kızların gözleri havyardan ve rakıdan çok bu acayip nesnede idi.

Yedik, içtik...

Ertesi kendisine, Eskicizade'nin dişlerini yaptırtmaya gittiğimiz dişçi:

— Platin yapalım paşam, dedi, alhn herkesin ağzında. Sonra sarı da iyi durmuyor. Platin yapalım.

Eskicizade:

— Yapalım, dedi.

Dişçinin yüksek bir para istemesine karşı güldü. Bana hitaben:

— Ardiye bu sene on bin okka mı mahsul vermişti? diye sordu .

Eskicizade'nin dişlerini platin yaptırdık. O bana İstanbul'da bir iş

buldu. Mütareke ilan edildi. Kendisi memlekete döndü. Ara sıra yine ismini işitir, dalaverelerini duyar, servetinin hesabından dem vurulurdu. Fakat çokluk yanına uğramazdım. Kasabaya beş sene evvel gitti-

w ■

gım zaman:

Kâtip, diye seslendi.

Ama sesi eskisi gibi çıkmıyordu.

— Şuramda, kâtip, şuramda bir şey var ki, beni sıkıyor, anlayamıyorum. Hamur işi memnu, yorulmak memnu, heyecan memnu, rakı yasak. Böyle yaşamak mı olur? Hey gidi günler hey!..

Eskicizade kalp sektesinden öldüğü zaman sevinenler çok oldu. Ben sevinmedim. Ekmeğini yediğim için müteessir bile oldum.

Ardiyelerin karşısındaki "Kanlı mezarlık" a gömülmüştü. Daha orası mezarlıktı. Bugünkü fırka binaları ve sinema yapılmamıştı.

Bir gün belediye meclisi şehrin ta göbeğindeki bu mezarlığın ortadan kaldırılmasına karar vermişti. Serviler kesilmiş, kokulan ta uzaklardan duyuluyordu. Bu servi kokusuyla kasaba o kadar dolmuştu ki, ölülerin ayağa kalkbğı rivayeti bile çıkmışh. Eskicizade'nin toprağı başka yere taşınmak lazım geldi. Şehir haricine bir şeyler götürüp gömdüler. Fakat bu ıkinci tedfinden sonra kasabaya şu havadis yayıldı:

"Eskicizade'nin kabrinden hiçbir şey çıkmamış." Bu, kasabaya müthiş merak oldu. Acaba bu adamın kemikleri ne olmuştu? En küçük esnaf bile bu büyük tüccarın ölüsü ile alakadar oluyor, birbirine acaba bu adamın kemikleri ne oldu? diye soruyordu.

Nihayet iş öğrenildi. Bunu yapanlardan birisi tutuldu. Bu genç bir köylü delikanlısı idi. Her şeyi inkâr ediyordu. Elde hiçbir delil de olmadığı için serbest bırakıldı. Fakat serbest bırakılır bırakılmaz ötekine berikine anlatmakta hiçbir beis görmemişti.

— Ne yapalım? diyordu. Herifin dişlerinin beyaz altın olduğunu babam söylerdi. Her buğday götürüşünde sınhr, dişlerini gösterirmiş. Pırıl pırıl parlardı, derdi. Beyaz altın da müthiş para ede^rrniş... Ne yapalım?

— Pekâlâ ölüyü ne yaptınız?

— Ne yapacağız? Su boyuna kadar götürdük. Ayağına bir taş bağladık. Cumburlop!

Ardiye mahsulünün 011 bin okka verdiğuii benden başka bir de Ali Pehlivan bilir zannederdim. Oysa bütün civar köyler bunu bilmeden, anlamadan bir kablelvuku his gibi duyarla^mş.

Ardiye mahsulünün karşılığı olan beyaz altınları, ölünün ağzın-

• _

dan sökenler İstanbul'a koştular. Bu parayı meyhanecilere ve kart fa-hişelere dağıttılar.

Bir Karpuz Sergisi

Birdenbire ellerimi öpmeye başladı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Şimdi yalnız kıpkırmızı küçük kulaklarını, ensesinin çukuruna düşmüş dumanlı kumral saçlarını görüyorum. Bir an içinde değişivermiştim. Bir başka insandım. Bütün muhakemelerim altüst olmuş; fikirlerim değişmişti. Bu anda benden her şey yapılabilirdi. Bu ellerimin öpüldüğü birkaç saniyede benden bir dünya istenebilirdi. Ben bu dünyayı yaratacak kadar kuvvetli idim. O artık dudaklarını ellerimin tüylerinden tırnaklarına kadar gezdiriyordu. Bir zaman yanağının, kırmızı ve yanan yanağının da elime bir kumaş temasıyla süründüğünü hissettim. Ellerimi, bu sevilen, sevilmeyi yadırgayan ellerimi, kendisine bırakhm. Ellerim benim olmaktan çıktı. Kafam müsterih bir iklime çekildi. Düşünmekten durdum. Neden sonra sevilmiye alışmamış bir insan ruhuyla ellerimi yanaklarından çektim.

— Yok, dedim. Heyecanlanma! Bu paranın, sana verdiğim bu paranın ne ehemmiyeti olabilir. Bırak, yapma, utanıyorum.

— Bana verdiğin para için değil. Vallahi para için dt.6il. Dinim hakkı için! İnan vallahi para için değil. Dinim hakkı için!

Avlusunun otlan taze kesilmiş, minareleri çimenlerin üzerine akmış, kubbeleri yakın çarşılara dökülmüş, sessizlik ve esrar dolu İstanbul camilerinden bir tanesinin avlusunda idik. Bir öğleüstü idi. Fırsat buldukça, canım sıkıldıkça, kafamın i,.i ,ıe bir başka benlik sokuldukça insanları sevmek için; bir uzlet içinden, bir yoksuzluk ve kimsesizlik içinden; bir varlığın ve kimsenin karışıklığını daha iyi duyabilmek için daima melankolik köşeler arardım. O zaman küçük kumruların gezindiği cami sundurmalarında düşiinür; İstanbul'a, bu köprülerin ve sefillerin ve vapurların birbirini düşündüğü, birbirini çağırdığı İstanbul'a bakar kalırdım.

Cami avlularında hiçbir zaman yalnız kalmadım. Belki benim gibi aynı hisle dolu birkaç insanı, bir servinin veya bir çınann veyahut da bir kubbe gölgesinin içine uzanmış buldum. Fakat bugün kendisine para verdiğim insana birbiri arkasına bir hafta sonra muhtelif fasılalarla bir bahar, bir yaz, orada rast geldim. Bana artık öyle geliyordu ki, bir gün, hasretini uzaktan çekmeyi, kendisini senelerce görmeyip de günlerden sonra bir gün görmeyi

özlediğim bu şehri terk etsem, senelerden sonra döndüğüm zaman onu gene orada bir kubbenin, bir servinin gölgesinde bulacağım sanırdım.

O kadar birbirimize alışmıştık. Arkaüstü yatardı. Ellerini, dumanlı kumral saçlannın döküldüğü ense çukuruna kenetlerdi. Gündüz yıldızlan görür gibi, gökyüzünde düşünürdü. Kafası bir Yahudi'nin kafası kadar ticari entrikalarla dolu idi. Şimdi cebinde parası da vardı. Çalışmak istiyordu. Yazdı. Bir karpuz sergisi açabilmek için projeler yapmakta idi. Cins karpuzlar, rüyalanna giriyordu. Ama çalışmamak... Ah çalışmamak! Başlayan yazın bütün güzelliğini görebilmek için arzusu iradesiyle çarpışmıyordu bile. Arzusu iradesini almış, birlik olmuşlar, dost olmuşlardı. Beraberdiler. Bütün gün ayrılmıyorlardı. Yalnız riiya-lannda birbirlerinden bir lahza aynlıp tokatlaşıyorlardı.

Bir adım ötemizde kaynayan yaza karşı, gölgenin ve bir orta za-

4 1 4 * * * * • • **1**1 *1** il

man rutubetinin içine gömülüp karpuz sergisinin projelerini yaptık:

Tekirdağ karpuzlarını en arkaya dizeceğiz. Sağlamcı, pazarlık yapmayan müşterilere onlardan... Sonra, öne kocaman siyah karpuzlardan koyacağız. Bunlar kalın kabukludur, hep ^^rnzı çıkarlar. Ama çabucak kof cevizlere dönerler. Vodina kavunlan en iyi cinstir. Kokuları dışında değil; içindedir. Bu çitili, üzerileri çentikli kokulu kavunlar yumuşayıverirler, eziliverirler, onları çabuk sürmelidir.Ne pahasına olursa olsun elden çıkarmalıdır.

Birdenbire hararetlenir:

— Küçük bir çırak tutmalıyız, derdi. Çıraksız iş görülmez. Bıçkın bir çocuk buluruz, kapkara bir şey olur. En küçük bir patırtı, bir karpuzun olup olmadığını anlamak için üstü fiskelendiği zaman çıkan sesten bile uykusundan uyanan atik bir çocuk bulmalıyız. Karpuz sergisinin bütün işi o çocuktadır. Yalnız böyle bir çırak bize daha iyi çalışmanın, dil dökmenin, geniş olmanın, iş bittikten sonra, türkü çağırıp cıgara savurmanın lezzetini verebilir.

Ben:

— Yok, derdirn, önce çıraksız çalışmalıyız. Ona masraf ister.

Gene birdenbire sözümü keser:

— istemez, derdi. Ben kendi ekmeğimi onunla paylaşırım, sana ne? Ziyanı yok, patron sen ol. Sen iki pay al, ben bir pay. Bu bir pay çırakla bana yetişir.

— Pekâlâ.

Ertesi gün onu gene bir kubbenin alhnda elleri ensesinde arkaüs-tü düşünür bulurdum.

— Çırak yarın hazır, derdi.

Ağustosun öyle bir gününde idik ki, yaprak oynamıyor. Çok berrak ve sıcak bir hava, sesleri uzaklardan bize getiriyor, ta Kumkapı sahillerinde yıkanan insanlan düşündürüyordu.

—Haydi gidelim Kumkapı'ya, dedim. Bir kenarda denize gireriz.

— Ben sabahleyin gittim, dedi. Sen istersen git bir banyo yap, gel. Ben çırağı bekliyorum.

— Paralar, dedim.

— Bitti mi? dedi.

— Bende metelik yok.

— Bana verdiğin para duruyor, dedi. Bu para, bize yeter de artar

bile.

Ben Kumkapı sahiline yollandım. O arkaüstü yattığı yerden sağ tarafına döndü. Gözlerini kapadı.

Ben bir minare gölgesinden güneşe doğru adımlarımı ağırlaştırırken arkamdan bağırdı:

— Hacı Bey! dedi. Yarın sabah altı buçukta Beyazıt havuzunun kenarında ol.

— Olur olur.

Saat ona doğru Süleymaniye'nin avlusuna vardığım zaman kimsecikler yoktu. Bir adam güneşin altında soyunmuş çamaşırlarında bir şeyler arıyordu.

O zannettim.. Değildi. Akşama doğru idi. Sundurmanın önünde düşünmekle uyumak arası bir halde meltem çıkmasını bekliyordum. Ter içinde gözüktü. Tıraş olmuştu. Siyah bir fanila giymişti.

— Niçin altı buçukta gelmedin? dedi.

Beni uykumdan çekip alarak sürükledi. Karpuz sergisine vardığımız zaman güneş altında bu kadar hızlı yürümekten şakaklarım zonkluyor, vücudum çoktan beri akmamış bir terle yumuşamış, kaşınıyordu. Pis bir hasırın üzerine kırk elli tane karpuz dizilmişti. Küçük, hakikaten duman gibi kara saçlı tuhaf bir çocuk, bu küçük karpuzların önünde haykırıyordu:

— Çeyreğe! .. Çeyreğe!.. Elini mi kestin baba!.. Param olsa da ben de yesem!..

Karpuzların bazılarına nereden düştüğü meçhul bir güneş vuruyor, sokağın başından bir vantilatörden eser gibi bir meltem esiyordu .

— İ şte, dedi, bizim sergi de böyle olacak.

Sonra indiğimiz yokuşu ağır ağır çıktık. Kararan güne karşı bir karpuz sergisini düşündük:

"'Bir karpuzun üzerine mumu yakardık. Mum kara ve kocaman karpuzun üstünde ağustos gecelerini sallar dururdu. Çırağımız önce küçük hurda bir karpuzu kesmiş yemiş; sonra, kocaman bir karpuza başını koymuş uyumuş olurdu. Arkadaşım hâlâ Tekirdağlan kara beneklerden, kara benekleri alacalardan, vodinalan topatanlardan ayırırdı. Bazan bir Kırkağaç kavununu eline alır, bana döner:

— Bu bir başka cins Kırkağaç, derdi. Bunu ayn koyalım. Bu kışa dayanır. Kışın bile çürümez, yumuşamaz. içi buz hı tar. Kışın soba kenarında bunu

kesmek lazımdır. Ilık suya koymalı bir müddet, ılık suda kaldıktan sonra kesip yemelidir. Tadına doyum olmaz.

Sonra her iş biter. Simsiyah külhanbey gömleğini çıkanr, bir Ye-nicami gömleği giyerdi. Ceketini serginin tahtasına çakılmış çividen

alır, omuzlarına bırakır:

— Haydi gidelim, derdi, Köprüden biraz vapurları seyredelim. Hem hava almış olunız."

Mavnalar

Köprünün üstünde el ayak çekilmişti. Üstünden başından amele olduğu anlaşılan bir adamla, yine aynı yaşlarda elbisesinden gemiciliği dökülen bir başka adam hiç konuşmadan yan yana cıgaralarını tüt-

• •

türerek Üsküdar'a doğru bakıyorlardı.

••

Usküdar uzaktan bakılacak ve oraya gidilemeyecek kadar uzak, garip güzel bir köy haliyle karanlığın içinde kırmızımsı seyrek elektrikleriyle çoktan uyumuştu. Gemici ötekine:

— Benim Üsküdar'da bir teyzem vardır, dedi, gidip bir gün görelim.

— Görelim.

Yine konuşmadan köprü altından geçen bir motora daldılar. Motorun arkasında mavnalar dolu idi. Üzerlerine muşambalar örtülmüştü. Muşambalann altında buğday, mısır, arpa hububata benzer bir yumuşaklık vardı.

Amelenin kafasından köprünün üstünden, son mavnanın içine, içlerinde buğday olduğunu tahmin ettiği • yumuşaklığa atlayıvermek geçti. Bu hissini söylememek istedi, dayanamadı:

— İçine atlayıverseydim, dedi.

— Sinemadaki gibi, değil mi?

Amele cevap vermedi. Vermedi ama gülümsedi.

m

Bir kış ramazanı gecesi idi. Sonra tetanbul tarafına dönüp camilerin mahyalannı seyrettiler.

Gemici:

— Ne hoş, dedi kandiller...

Amele:

— Sahih hoş be! dedi.

Hafta tatilinde birisi Galata'ya geçerdi. Oteki Şehzadebaşı'na...

Kırk yılda bir de köprü başına giderler, geceleyin geceye bakarlar. Ge-

• •

cenin içinde her zaman Üsküdar'ın ışıkları, Galata'daki büyük vapurlar, iskelelerdeki küçükleri, köprü altından gelip geçen ardlarına dolu veya boş mavnalar bağlanmış motorlar görürlerdi. Böyle akşamlarda birbirlerinin dostluğuna güvenileceğini, iyi iki arkadaş olduklarını dört beş cümle konuşmadan anlarlardı.

Amele her zaman buraya her gelişlerinde içi buğday dolu, yüklü motorlar geçerken köprünün demirleri üstüne çıkıp ayaküstü kendisini bırakmak isterdi. Bazan arkadaşına bunu söyler; arkadaşı:

— Sinemadaki gibi değil mi? der...

Ya eve gider yatarlar, yahut vakit erkense bu sözden birdenbire hatırlayarak Yüksekkaldırım'da bir sinemanın ön sıralanna geçip otururlardı.

Ne film gösterilirse gösterilsin onlar mütebessim ve memnundurlar. Eve gelince yine konuşmazlardı. Biri Galata'daki dostunu, sinemadaki herifin yaptığı gibi öpeceğini; öteki Şehzadebaşı'ndakinin avucunun içini karanlık sokaklarda koklayarak öpeceğini; içleri ezilerek, uykuları kaçarak düşünürlerdi.

Birisi:

— Uyudun mu? der.

Oteki:

— Uyudum, diye cevap verirdi.

Beriki gülerse öteki derhal uyurdu. Gülmezse gülmeyen uyumuş olurdu.

Beyaz, mehtaplı bir geceydi. İnsana büyük bir yol gitmek arzusu veren iskelede yatan vapurların bacaları hafif hafif duman çıkarıyorlar... Bazan bir vapur, denizin içindeki bir başka ışıklı vapurla beraber iskelelere yanaşıyor, üç beş kişi merdivenlerden hızlı hızlı geçip gidiyorlardı.

Amele birdenbire:

— Gıtsek mi? . .

Oteki:

— Gidelim, dedi.

• •   •

Aynı odada yatıyorlardı. Birisi Sivaslı idi. Oteki İzmirli. Biri vapurlarda çımacılık yapıyordu. °tekisi bir değirmende çalışıyordu. Ayda

dört liraya tuttuklan odada hiçbir gece oturmazlardı. Birbirlerinin yü-

• •

zünü de çok az görürlerdi. Birisi işini dokuzda paydos ederdi. °teki on ikide gelir yatardı. Oda simsiyah karanlıkh. Yine karanlık, rutubetli, küflü bir avluya bakan demir pannaklıklı pencereden gün ışığı zor girerdi. Birinin yatağı sağda, ötekinin yatağı solda idi. Amele, yorganı olmadığı için soyunmadan yatar, öbürü don gömlek uyurdu.

• •

Sabahleyin beriki, saat altı vapuruna yetişmeli idi. °tekisi ise öğleden sonra iş alırdı. Bazan her ikisi de altıda uyanmış olurlarsa Rum patron yanında çalışan amele:

— Sabahın kalirnera oğlum, derdi.

• •

Otekisi de kalimerayi karamela manasına alır:

— Seninkisi de latilokum derdi, gülerlerdi.

Bir gün çımacıyı işinden çıkardılar. Bir iskele memuru yüzünden. Adam şu kadarcık anlath:

— Bana eşşoğlu eşek dedi, ben de çenesini dağıtıverdim.

Arkadaşı:

— Yapmamalıydm, dedi.

Bu söz ötekinin o kadar gücüne gitti ki, üç gün aç gezdi, arkadaşından bir yardım istemedi. Beriki birikmiş parasını yiyor sanıp halini sormadı. Çımacı, Paşabahçe Cam Fabrikası'nda iş buldu. Orada yatıp kalkacağı için arkadaşına veda etti. Opüştüler. Son akşamlarını yine

köprü başında geçirdiler.

— Bir, Üsküdar'daki teyzeme gidemedik, dedi amele.

Sivaslı:

— Olmadı işte... Yine gideriz inşallah canım! . .

O kadar güzel bir ay vardı ki gökyüzünde. insanın içine ay âleminin acayipliği çöküyordu. İnsan kendi kendine orada olsak, diyordu, ayın içinde... Ama hiç kimse bunu ötekine, yanındaki arkadaşına söylemiyordu. Tam o sırada sakin suların içinden patırtılı bir motor sesi geldi. Ve ardında belki ona yakın mavnalar. İçlerinde yine buğday vardı. Amele ta altlarından geçen tepeleme buğday yüklü mavnalara bakh. Fakat içine, içlerine atlamak arzusu ilk defa olarak gelmedi.

Gece îşi

Omer, evvelce saçlarındaki mendili uçuran kara yele savrulmuş bir küfürle kadına hücum etti. Bu hareketten meyhanedekilerin en genci ürperir gibi oldu. Bu gencin yanındaki kırk beşlik bir adam:

— Otur evlat, dedi.

Kendisinin değil, ruhunun kaçıp gitmek isteyişini anlayan bu adama, genç çocuk korkuyla baktı.

Akşam daha ortalık kararmadan içmeye başlamışlardı. Tramvayla-

• •

nn ışıklan yanmış, meyhanenin ışıklanru Omer, mahsus yakhrınamışh. Bu yan karanlık içinde daha iyi konuşuluyor, daha iyi içiliyordu.

Sonra ışıklar teker teker, korkak korkak, adeta hiçbir elektrik düğmesi çevrilmeden, sanki kendi kendilerine yanmışlardı. Her ampul beş on dakikalık bir fasıladan, bütün ampuller, ancak bir saatlik zaman geçtikten sonra, kendiliklerinden Ömer'in haleti ruhiyesiyle ve karanlıkla beraber yanmışlardı.

a

Işıklar yanınca meyhane her akşamki manzarasını almıştı. İçinde Ömer'in bulunduğu zannedilmeyecek kadar gürültülü idi.. Dudaklan-nı kıpırdatmadan konuşan külhanbeyler, külhanbey işçiler, balıkçı, yahut ne iş

yaptığı meçhul Rum ve Ermeniler her şeyden bahsediyorlardı. Bu meyhanede namuslu insanlar bile hırsızlarla yankesicilerin va-kalannı tiksinmeden, ürpermeden dinlerlerdi. Meyhane aynalannın içinde cemiyetle baş başa gidemeyen, sanlıp yürüyemeyen insanlann bir vakadan, bir cerhten, bir katilden hahrah gözleri gözüküyordu .

Ömer'in hücum ettiği kadın, kızarn1ış yanağını ovalayarak:

— Ne oldu ki, Omer Ağa, dedi. Lafımı yanlış anladın, kötüye çektin.

— Yanlış anlamadım. Ben malımı bilirim.

Araya kemancı Karabet girmişti. Bu külhanbeylerin hürmet ettikleri bir adamdı. Bu cemiyette Karabet, bir artist muamelesi görüyordu. Önu aşağı yukarı, büyük küçük herkes sayardı. Gençliğinde uzun seneler geçirdiği hapishanenin havası suratında, ruhunda, elbisesinde

kalmış, onlarla beraber kemanını çalardı .

• •

Omer: .

— Sen hele biraz yan dur Karabet, dedi.

Karabet isterse bunu kendine bir hakaret sayar; külhanbey da* • ı

marlan işlemiş olsa Omer'in üstüne atılabilirdi. Yana çekildi ama her

• ■

fırsatta pala atmaya hazır bir vaziyet aldı. Omer şarkıcı kadının kızarmamış sol yanağını işaret ederek:

— Bir daha, dedi, elinin hamuruyla erkek işine karışma!

Genç kadının yerine biraz ileride gözleri sevinçli, dişleri çürük,

saçları oksijenli, bütün bunlara rağmen hâlâ güzel ve sevimli, hala bir

kedi kadar sokulgan, ihtiyar bir Rum kadını cevap verdi:

• •

— Merak etme Omer Ağa (yanağını bir eliyle acıyormuş gibi tuttuğu halde) merak etme sen. Zehra bir daha elinin hamuruyla erkek işine karışmaz.

Bu ciimle o kadar komik bir vaziyette söylenmişti ki, çok gülmeyen Karabet bile güldü. Zehra sandalyesine çökerken dişlerinin arasından bir "kahpe!" fırlattı. Omer de çalgıcı yerinin merdivenlerini inerken gülümsüyordu. Susmuş meyhane, sanki bu gülümseme parolasını bekliyormuş gibi deminki gürültüsünü buldu. Hiçbir şey olmamış gibi o acı zeytinyağ ve anason kokulu hava ortalığı kapladı. Herkes tekrar kendi kahramanlık maceralarına, sevda hikâyelerine, birbirlerine içlerini dökmeye hazırlandılar. Yalnız ta köşede camdan dışarıyı seyreden iki yabancı garsonu çağırıp, "Ne oldu?" diye sordular.

Garson bir sır tevdi ediyormuşcasına bir tanesinin kulağına bir şeyler mırıldandı. Ö da arkadaşına, meze tabaklarının üzerinden bir şey üflüyor gibi hadiseyi anlattı.

— Karı, o delikanlı için demiş ki, Omer tabiatını değiştirdi galiba... demiş.

İki müşteri ürkek ürkek Omer'in masasına baktılar. Omer dalgın, düşünceli mezeleri yokluyor, yanındaki, sert yüzlü, kırk beşlik adam onu teselli eder, yatıştırır hareketlerle bir şeyler anlatıyordu. Bu kırk beşlik adamın yanında yirmi yaşlarında bir genç vardı. Yüzü pembe, yanakları dolgun, d uru beyazdı. Gülümsediği zaman çirkinleşiyor, bir altın diş, zaman zaman ağzının çukurunda parlıyordu. Gözleri sönük, ınurnsuz idi. Saçları yumuşaktı. Omuzlan dar, hali tavrı; külhanbeyli-

w • w "II * 1 *

ğine rağmen, kadıncana idi.

Ömer meyhaneden çıktığı zaman, vakit epeyce geçti. Bir teşrinisani gecesi ıslak ve ispirtolu sokaklarda kimseyi dinlemeden dolaşıyor* *

du. Omer yanındaki kırk beşlik adama:

— Şunu sav, dedi, bir boka yaramaz, korkak.

Kırk beşlik adam, üç adım arkalannda yürüyen omuzları kalkık çocuğa:

— Oğul, dedi. Hadi sen git yat.

Çocuk ses çıkarmadan rüzgârla beraber savuştu. Deniz kenarına birbiriyle konuşmadan varmışlardı. Gecenin içinde ne müşterisi beklediği belirsiz kayıkçılar, onları görünce buyurun bile demediler. Onlar iki üç sandala atlayarak bir ceylanibahrinin küpeştesine ulaştılar. Oradan bir kapak kaldırdılar, içeriden sıcak bir hava yüzlerine çarptı. Aşağıda müthiş bir karanlık içinden horultular geliyordu, agaraları-nın ateşiyle birkaç yüz gördüler. Bir tanesinin önünde onlar da, hayret etmiş gibi birdenbire durup yere çömeldiler. Bu uzun, bir naaş gibi uzun bir insandı. Yüzü beyaz, adeta cam kınkla^dan yapılmış bir levha gibi cıgaranın ateşiyle yanıp yanıp sönüyordu.

— Idris, ulan Idris!

Yatan adam homurdanarak etrafına bakındı. Sesi sakin ve hayretsiz:

— Kimsiniz, dedi, ne var?

— Kalk Idris, benim... Omer.

— Yanındaki kim?

— Kim olacak be. Mavro.

— Mavro mu, ne var yine?

— Ne olacak iş var.

— Ne işi?

— Gece İşi be!..

Uzun adam pabuçlannı aradı. içeriye karanlık, gece ve rutubet dolan açık delikten ağır ağır dışanya çıktılar. Yine sandaldan sandala atla-

• •

yarak çamurlu bir kaldınma ayak bastılar. Orada Ömer saati sordu. Birisi:

— Ön bir buçuk, dedi.

Yürüdüler. Her yer kapanmış, sokaklardan bekçi düdükleri, geceye has ne olduğu belirsiz hışırtılar, insansız ayak sesleri geliyordu.

Bir sabahçı kahvesi buldular. Dışarıdan bir gaz lambası yandığı sanılan, fakat, içerde yirmi beş mumluk bir ampul yanan bu kahvedeki insanlar birbirini görn1üyor sanılırdı. Halbuki içeriye girince bir sefil insan ve yaşayan koku sonra bütün bunları kâfi derecede gösteren bir aydınlık vardı.

— Merhaba Ali!

Bir acem şivesi:

• •

— Merhaba Omer Ağa! Hoş geldin.

— Hoş bulduk. Bize üç çay, taze ise... Simitçi yok mu?

— Nerdeyse gelir. Çayım yeni demlendi.

Sedirin üzerinde iki çıplak, küçük insan uyukluyor. Yer yer çıplakları gözüküyor, onlar bu oldukça ılık kahvede hâlâ üşüyorlardı.

• •

Omer yalnız burunları, bir karpuz çekirdeği kadar ufak burunlan gözüken bu insanlara yaklaştı.

— Bunlar da ne Ali?

• •

Ali, Omer'in yanına gelmiş; mustarip, acı bir yüz takınmıştı.

— Sokak çocuklan zavalhlar. Almasak olmuyor. Ne yapalım?

Omer, Ali'ye doğru dönüp hiçbir şey söylemeden, onu süzdü.

Sonra; duvardaki bir halıyı, koca elleriyle kucaklayıp söktü:

— Bedava acıyacağına, dedi, şu paçavrayı üstlerine örtüversene...

Baksana nerdeyse donacaklar.

Çıplakları kapanmış iki küçük çocuk üzerlerine atılan halıya uyanmadan büründüler. Birbirlerine karşı dönerek sarılıp; yeniden derin çocuk uykularına düştüler.

Sobanın başında köprü başlarında balıkçılık yapan bir esrarkeş oturuyordu. Sessiz sedasız düşünüyordu. Balıklar, kocaman balıklar, her biri dev gibi balıklar, zokaları denizin içini yemyeşil aydınlatan otlar, küpeştesi karidesler, deniz kızları, dev cüsse şeytanminareleri dolu bir kayık...

Biraz daha ileride kara gözlü, alabildiğine esmer, kıvırcık saçlı on dört, on beş yaşlarında birisi vardı. Uyumuyor; cıgarasına bakıp düşünüyordu. Omer onun yanına gidip oturdu. Obürleri de biraz öteye, sandalyelere çöktüler, uyuklamaya başladılar.

Biraz sonra kahvedeki sessizliği hiç ürpertrneyen ve esrarkeşi dalgasından uyandırmayan küçük bir hadise oldu. Omer, elinde başkasının avuçlarından alınmış bir sustalı ile ayağa kalktı. Sesi sakin ve memnundu.

— Şaka yaptık be Karayel! Şaka yaptık be!

Karşısındaki ufak çocuk bir deniz gibi nefes alıyor; bir rüzgâr gibi konuşuyordu. Nihayet:

• •   * •

— Ben öyle şakalara gelmem, Omer Ağabey. Oyle şakalar için yedi bıçak attım. Yedi bıçak yedim.

Kara çocuk tuhaf bir Karadeniz şivesiyle yapılan hareketin alçak-

m ■

lığından, adiliğinden, kancıklığından bahsetti durdu. Omer hayretle, tebessümle dinliyordu.

— Şaka idi, şaka. Karayel. Ben seni bilmez miyim? Ali ulan yap dört çay daha. Git simitçiyi de bul getir .

Çocuğu Omer'le aralarında geçmiş vakanın şaka olduğuna ikna

biraz güç oldu. Fakat şimdi dört kişi baş başa vermişlerdi. Dört kişi

başkasının işitemeyeceği bir sesle konuşuyorlardı. Yalnız Mavro, bir

başkasının işiteceği şekilde yamndakine:

• •

— Işte, dedi. Tam aradığımız erkek çocuk. Işten de çakar. Zaten işi de bir ıslık değil mi?

Sonra yine dört kişinin işiteceği bir şey konuştular. Simitçi aramaya gitmiş Ali gelince, onları ayakta buldu. Dört kişi taze simitleri ısırarak sokağa çıktılar, karanlığa kanştılar.

Hancının Karısı

Yanıma sabahları gözlerimin içine bakan, akşamları beni kapımın eşiğinde bekleyen sarı bir köpek aldım. Beni her şey aldatıyordu. Mısır tarlalarından geçerek kenarına vardığım su, uzaktaki beyaz yazın içinde uyuklayan kasaba, kasabanın havuzu fıskıyeli gazinosunda tavla oynadığımız şişman tüccar, şehrin belediye bahçesinde yanına oturduğum, küçük kızlan beraberce seyrettiğimiz delikanlı, hatta şehir haricinde ceviz ağaçlannın gölgesine uzandığımız yulaf demeti saçlı Boşnak çoban, hepsi, her şey, su, değirmen, gölge, güneş, mor püsküllü çapkın mısır koçanlan, her şey beni aldatıyor.

Kimi zekâma, kimi hırsıma, kimi maddeme, kimi ruhuma sataşıyor. Yeis bir kartal hızıyla kafamda kanat geriyor. Kimseyi, hiçbir şeyi sevmemek için elimi, kolumu sallayarak kendime derdi çağırıyordum. Dert, sararmış buğday tarlalarının üstünden geçen rüzgâr hışırtısıyla gelip beni buluyor. Ben bir başak gibi sallanıyordum. Ne sular şarkı söylüyordu. Ne de tarlalarda ekin biçen sessiz, sakin köylüler bana yol gösteriyordu.

Sarı köpekle beraber epey yol almıştık. Köprüler geçmiş, bataklıkların kenarından yürümüş, çobanlardan yol sormuş, bir dağın eteğine varmıştık. Dağın eteğinde kapanık manzaralı, seyrek evli, sakin, so-kaksız ve çarşısız acayip bir köy vardı. Anayoldan hiçbir yol ayrılmadan çimen ve çayırların üstüne bir hayli ev yığılıvermişti. Evlerin önünde ne bir çocuğa, ne bir kıza, ne de çorap ören bir ihtiyara rastladım. Köyün araba izleri dolu ve böylece yollu sokaklarında dolaştım. Kimselere rastlayamadım. Tekrar anayola geldiğim zaman akşam karanlığı basmışh. Sarı köpeğim aç ve susuzdu. Ama beni bu uzun seya-hatt«? yalnız bırakmamaya karar vermişe benziyor, hâlâ önümde zıplıyor, yorgun ayaklarını kaldırarak üzerime atılıyordu.

— Buralarda bir han olacak, dedim.

Bir av köpeği gibi havayı kokladı. Burnu yerde benden iki yüz metre ileriye kadar gitti, döndüğü zaman:

— Han filan bulmadın galiba, dedim.

Yere çömeldiğim zaman iki ön ayağını omuzlarıma koydu, uzun uzun uludu.

Dağı tırmanmaya başlamıştık. Bir su sesine doğru gidiyorduk. Bir oluktan buz gibi bir su içtik. Yıldırım vunnuş gibi ağacın kütüğüne oturdum. Akşam ışığına karşı düşündüm. Tepemde bir ıhlamur ağacı tütüyor... Niçin bu yaz gününde, küllenmiş bir mangalın kenannda kaynayacak bir çaydanlık, boğazından, bademcilderinden hasta bir insan tahayyül ediyorum?

Niçin serin akşam güneşinin dağa ve dişbudaklara tıkandığı bu anda bir kış ... "Çingenbacak" elmalarının dizildiği raflar, bir kırmızı sac soba hatırlıyorum? Evet yine niçin, bir karanlık evi, bir ihtiyar adamı; onun öksürüğünü, onun cıgarasınm dumanını, evin bahçesinde kızılcık ağacındaki ökseye yapışmış bir sükûtu anıyorum?

Köpeğim yanımda bir kız bileği kadar ince, beyaz, damarsız -kim bilir hangi serseri çobanın kabuğunu soyduğu- bir dal parçası ısırıyor. Ben bu yaz gününde ıhlamur kokusuyla kışlan... nezleleri... kızılcık ağaçlarını... hepsinden evvel ve sonra bir ihtiyar adamı hatırlıyorum. Bu ihtiyar adam dedem... Ben dokuz yaşında bir çocuk...

Gece birdenbire geliyor. Bir kalp çarpıntısıyla, korku ile yerimden kalkıyorum. Zaman unutulmuş ve bulunmuş. Bir kilometre ileride tatlı, gevrek bir ışık. Köpeğimle beraber ilerideki ışığa doğru koştuk.

Hanın sahibi cılız bir adamdı. Köpeğime bir papara, bana sucuklu iki yumurta hazırlayan karısı ise olgun, dolgun, kırmızı, geniş bir kadındı. Beyaz başörtüsünden genç birkaç saç gaz lambasının altında pınldıyor, gözleri geceleyin dağda kurt gözleri gibi parıldıyordu.

Sabahtan beri köpeğime bile açmadığım içimi bu cılız han sahibine açtım.

— Ben, dedim, gölü görmeye gidiyorum. Karakurt gölünü. Gölün kenarında güzel bir köy varmış. Hastayım. Bana orada birkaç ay geçirecek bir yer bulunabilir mi?

— Bulunmasına bulunur ağam, amma o köyün ahalisi biraz kuşkuludur. Yabancı pek sevmezler. -Sonra gülümsedi- Köyün kadınları, dedi, belki

işitmişsinizdir. Çok güzel olurlar. Onun için bilmem erkekleri sizi yadırgamazlar mı?

Sonra uzun uzun o köyün kadınlarından, köyden, Karakurt gölünden bahsetti.

Birkaç saat içinde o kadar birbirimize alışmıştık ki nihayet:

— Ben de o köylüyüm, delikanlı, dedi. Kasaba çocuklan biraz kötü oluyor nedense. Bizim köyün karıları da bir parça iştahlı. Ama seni anladım arkadaş, sana bir yer bulmaya çahşacağım.

▼ r •• w • •

Köpeğimi sevdi.

Demek ki darüdünyada, dedi, bundan başka sana yar kalmadı.

— Kalmadı çavuş, dedim, kalmadı.

Askerliğinden, on yedi sene süren askerliğinden bahsetti. Sonra daha çok samimileşti. Bütün derdini söyledi. Bir dağ başındaki han sahibinin de derdi vardı. Bu genç saçlı, geceleyin kurt gözlü kadını do-yuramıyordu. Çocukları da olmuyordu. Yoksa ona vakit bırakmaz, dört beş çocukla ihtiyarlatıverirdi.

Köpeğim uyumuştu. Biz cıgaralarımızı tazeleyerek uzaktan uza-

w 11 •• •• i i • <1 . t ^ • • | •« i w <!•••

ğa ışıkları gözüken biraz evvel geçtiğimiz köye doğru pencerelerimizi açtık. Yine anlatbk:

Orası bir Çerkes köyü idi. Eskiden bütün köy halkı eşkıya imiş. Şimdi ise yabancı görünce evlerinden çıkmayacak kadar korkak mı diyeyim, çekingen mi diyeyim bir tuhaf olmuşlar...

Dağ içinden sesler geliyor. Gece koyu karanlık bir deniz hışırtısı çı-kanyor, çakal sesleri kayadan kayaya kulaklarımıza geliyordu. Hancı beni dört

yataklı bir odada bırakarak çekildi. Bir şey bekleyerek sabaha karşı uyumuşum. Bu beklediğim şeyin hancının doyuramadığı genç saçlı kansı olduğunu uzun seneler anlayamadım. Fakat o idi. Gelmedi. Ne bir ayak sesi hamn boş, loş, sessiz, ölü sofalannda gezindi, ne de bir kapı gıcırbsı duydum.

Loğusa

"Kumköy" Sakarya kenarında, hemen hemen yan yana denilecek kadar kasabaya yakın, kırk beş hanelik bir köydü. Kasabanın kenar mahallelerinden sonra bir mezarlık başlardı. Yer yer duvarları yıkılmış, baldıranla ısırganlar mezarları ve mezar taşlarını kaplamış, bu artık ölü gömülmeyen mezarlık geçildikten sonra Sakarya'nın tahta

1 •• •• •• •• •• I •• 1 •• 1 | •• •• 1 W | 11 1 •• •• 1 | •

köprüsü gözükürdü. Daha köprüye varmadan sağ kolda küçük bir öküz arabası yolu, küçük bir tepeye doğru hrmanır, tam tepedeki kocaman çınarın dibine varılınca birbirinden birer ikişer dönümlük tarlalarla aynlmış köyün evleri, ottan damları ile meydana çıkıverirdi. Yol, buradan itibaren kasaba yolları gibi amavutkaldırımı idi. Ta köyün ilk evine kadar bu sarsak ve harap yol gider, orada birdenbire bitmez, seyrekleşir, gene bir yüz adım kadar tek tük kaldırım taşlan bulunur, sonra bir çimenlik başlardı. Bu çimenliğin ortasındaki araba izleri, iki muvazi hatla hiç bozulmadan, adeta kenar çimenler hiç ezilip sararmadan her evin kapısına kadar varırdı.

Kasabanın üç anayolu vardı. Bu üç anayoldan ikisi Sakarya'nın köprülerine çıkardı. Nehirse kasabanın dışında kocaman bir münhani çizerdi. Kumköy, kasabanın köprülere çıkan her anayolundan aynı mesafede idi. Her iki taraftan da şehre aynı zamanda varmak mümkündü. Fakat bir mezarlık geçildikten sonra şehrin çarşısına varılan yol, daha ziyade bir iktisadi yoldu. Çünkü bu yoldan kasaba çarşısına daha çabuk vanlabilirdi. Halbuki öteki yoldan kasaba, hemen hemen iki tarla geçildikten sonra başlayıverirse de, çarşı oldukça uzaktı. Kasabanın bu mahallesi, Boşnak mahallesi idi. Boşnak mahallesi ise su gibi berrak san kızlarıyla bir macera ve aşk yolu idi.

Köy, küçük kasabanın tesiri alhnda o kadar köylülüğünü unutmuştu ki, bazan Kumköylüler Sakarya'nın öte tarafındaki köylere kız alıp vermeye gittikleri zaman bir şehirli muamelesi gönnek isterler ve bir şehirli vaziyeti takınırlardı. Köyün iktisadi taraftan her nedense amavut-kaldınmı, iki tarafı böğürtlen çalılıklı yolu bulunduğu halde, öteki taraftan, macera ve aşk tarafından, kasabaya daha çabuk varmak mümkün olan yerinde yolu yoktu. Tarlalar içinden, çalılıklardan geçmek lazımdı. Bu yolda ancak delikanlılarm kocaman hendekler atlayarak maceraya çıkması mümkündü. Boşnak kızlanna tutkun köy delikanlılan, sabahleyin kasabaya mektebe giden çocuklar, bu tarla yolunu tercih ederler, hep de Hasan Ağa'nın tarlasından geçip giderlerdi.

Hasan Ağa'nın evi, köyün tam ortalık yerinde üç katlı kocaman bir

kasaba evi idi. Köyün öteki evleri gibi kerpiçten değil, yarı kerpiç, yan

• •

kâgirdi. Onde ise birbirine muvazi, davarlann girebilmesi için icabında kaldırılan iki uzun direk, kapı yerine kullanılırdı. Evin insanları, bu direkleri kaldınnaya l^^rn görmezler, iki direk arasından geçerlerdi.

Bu evin üç kahnda ayn ayn üç aile barınırdı. Alt katta 79 yaşında Hasan Ağa, orta katta büyük oğlu, üst katta ise Hasan Ağa'nın bu senelerde everdiği büyük kızı oturuyordu. Hasan Ağa büyük oğlu ile dargındı. Büyük oğlu da ablası ile geçinemiyordu. Hasan Ağa köyün kasaba çarşısına yakm iktisadi yolundan 70 yaşına kadar edeceği İstifadeyi etmiş, oldukça hilekâr, zeki, yorulmaz bir adamdı. 70 yaşında üçüncü karısından bekâr kaldığı zaman beş sene bir delikanlı gibi köyün macera ve aşk yolundan kasaba ile muameleye girişmişti. Bir kış gecesi karın iki arşını geçtiği tarlalardan sarı saçlı, burnunun üstü çilli, bilekleri mor damarlı 25 yaşlarında bir genç kız getirivermişti. Şimdi dört senedir onunla yasıyordu. Dal gibi kızı şişmanlatmak için elinden geleni yapmıştı. Hiç Türkçe bilmeyen sarışın Bosnalı, bu yıllar zarfında Türkçe'yi sökmüş, pembe teni güneşten biraz kararmış, kalçaları adamakıllı dolmuş, memeleri büyümüştü. ihtiyarın gözü seksen yaşma rağmen ondan başkasını, daha tabii ve sessiz muhabbetleri görmez olmuştu. Yeri meçhul altınlar yalnız onun için bozduruluyor, yalnız

onun göğsü üstünde büyük beşibiryerdeler, minnacık fındık altınları parıldıyordu.

79 yaşında Hasan Ağa'nın son, dördüncü karısı birdenbire sancılandı. Hasan Ağa dargın olmasına rağmen yukarıya seslendi:

— Ulan Rüstem, Rüstem!..

Yüzünün sertliğini, bıyıklarının büyüklüğünü, ensesinin kalınlığını, ellerinin kocamanlığını ifşa eden acayip, bir erkek sesi işitildi:

— Ne var, dedi, ne var?

Sonra tahtaları çökertir gibi kırk beş yaşlarında, ağırbaşlı, hakikaten burma bıyıklı, delikanlı bakışlı bir adam indi. Saçlan ağarmışb. Dar alnına düşen yağlı siyah saçlarını yana ayırmıştı.

— Ne var, dedi. Bir kaza mı var?

Bir oda kapısının ışığında kısa boylu, ufacık bir adam gözüktü. Yüzünün yarısına odanın açık kapısından çıkan ışık vuruyor, yüzünde bir on beş günlük beyaz bir sakal parıldıyordu. Yanakları bir genç çocuk yanağı kadar buruşuksuz, pembe; sesi pürüzsüz ve canlı idi:

— Boşnak mahallesine koş, dedi. Rizo'yu bul. Ebenin evini bilir. Sana göstersin! Karıyı al getir, anan ölecek.

Rüstem hayret içinde durakladı. Sual sorarnıyordu. Gözlerine düşen saçlarını elleriyle itti. Alnını tuttu. Bir şeyler homurdandı. Sonra yüzü birdenbire kıpkırmızı oldu. Alacakaranlıkta bile, kızdığı hareketleriyle belli oluyordu. Rüstem en çok babasına onun için kızardı. Anan! Anan! Niye anam olsun derdi. İnsanın bir tane anası olur: Onunkisi de ölmüştiL Bu onun babasının kansı diye, niçin anası olacaktı. 30 yaşındaki karı onun anası olamazdı. Rüstem onun ağası idi:

— Anlamadım, dedi. Ebeyi kimin için çağıracağız. Ablam yoksa bu sene bir daha mı doğuruyor?

İ htiyar:

— Anan dedik ya, dedi.

Rüstem sinirlenmişti. Büsbütün anlamıyordu. Sahiden anlamıyordu:

— Ne anası? dedi, deli mi oldun?

İhtiyar, oğlunu kızdırmaktan başka hiçbir işe yaramayan ana kelimesini bir daha tekrarlamaktan hiçbir fayda gelmeyeceğini anlamış

gibi yutkundu:

— Boşnak kızı, dedi. Zehra doğuracak.

— Zehra mı doğuracak? Allah Allah! Kimden?

İhtiyar odaya doğru koştu. Kapının arkasından dikenli bir sopa kapıp oğlunun üzerine doğru yürüdü. Rüstem iki adım geriye çekilmiş, merdivene doğru dönmüştü. Babası:

— Kimden olacak ulan, dedi. Kimden olur ki? Kocası kim? Benden... Benden elbette!

Ta üst kattan gürültüye koşmuş bir delikanlı ile elli yaşlarında fakat dimdik bir adam, ikinci katın merdiveninden sarkmış, baba ile oğulun kavgasını dinliyorlardı. Rüstem onlara doğru bakh.

— Insenize aşağıya, dedi. Ne diyor bu?

Delikanlı, merdivenin tırabzanlarından beline kadar sarkmıştı. Kadın onun omzuna abanmıştı. Birdenbire karar vermiş gibi merdivenleri hızlı hızlı indi:

— Elbette, dedi. Herkes senin gibi kısır değil. Ayıp mı? Babanın çocuğu oluyor, kardeşin doğacak. Hayvan gibi bakacağına Boşnak mahallesine koş!

Rüstem bağırdı:

— Sus, boğazlanın seni karı! Sonra hâlâ yukarıda tırabzanlardan bir küçük çocuk haliyle bakan delikanlıya döndü.

— Ulan gidinin oğlu aşağı insene! Koşsana, kaynatanın çocuğu olacak!

Sonra babasının yarnna sokulmuş kız kardeşine bütün hıncıyla haykırdı:

— Bu herifi sen yukarıda balla besle! Koynunda büyüt! Harmanı biz dövelim, öküzleri biz çifte koşalım, tarlayı biz sürelim, siz yukarıda aşık atın. Biraz o koşsun be! Seksen yaşındaki herifin çocuğu oluyor diye ben ele güne rezil olamam. Ne haliniz varsa görün!

Yukanda hiç yerinden oynamayan delikanlının arkasında 30-35 yaşlarında narin yapılı, beyaz başörtülü bir kadın peyda oldu. Bu Rüs-tem'in kansıydı. Sessiz, emin adımlarla merdiveni indi:

— Telaş etmeyin!

Sonra ihtiyar adama doğru yürüyerek:

• •

— Ne telaş ediyorsun, önce Umnıügül Abla'yı çağırın. Onun eli vardır. Bu işlerde o herkesten üstündür.

I htiyar:

— Yok, diye bağırdı, imtihanlı ebeyi isterim.

Görümce, bir kaynana nüktesiyle babasına:

— İnsan, dedi, çocuk doğurmayınca ebenin imtihanlı ile imtihansızını birbirinden ayırt edemez. Gülümseyerek ilave etti:

— Kusura bakılmaz. Telaş etmeyin de, ne demek oluyor? Ah ba-bacıg ım!..

Hâlâ kapısı aralık duran odaya doğru koştu:

— Ah anacığım! inşallah kız olur.

içerde tombul yanaklan kızarrruş, ter içinde hknaz bir kadın kıvranıyordu. Boşnakça bir şeyler mırıldanıyordu. Yüzü kindar bir mana ile

buruşuk, kapıdan içeriye haykıran kadına kısılmış bir sesle fısıldadı:

' 3 ~ »*

— Sus, ortahğı velveleye verme! Ne bağnşıyorsunuz? Ummü-gül'ü de çağınn, imtihanlıyı da. Babama haber versinler. Kocan da kasabaya koşsun. Babamın dükkânı daha açıktır. Sonra sesini yavaşlatarak, munis:

— Haydi Esınacığım, diye ilave etti. Evladının başı için!

Esma kapıya doğru baktı. Dışarıda baba oğul ağızlarına geleni söylüyorlardı. O loğusaya doğru döndü. Sesi bir yılan ıslığı gibi cevap verdi:

— Utanmayacak mısın kaltak? Babanı değil, ölmüş ananı da ça-

W || 1 • y x •• •• | • ■ •• ••

ğırtalım bari. Kızının mürüvvetini görsün.

İçeride fısıltı, ıslık arası bir kavga ve kin baş göstermişti. Loğusa helecanlar geçiriyordu.

O teki:

— Kim bilir kimden? Babam olacak herifin burnundan girip ağzından çıktın. Seksen yaşındaki herifin çocuğu mu olurmuş. Nerede

• • • • 1 • • i ■ i

görülmüş, diyordu.

Loğusa Boşnakça mırıldanıyor. Aynı lisanla yeminler ediyor, kar-nındakinin ihtiyann mahsulü olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Görümce ise Boşnakça bildiğini anlatır bir yüzle:

— Yemin etme, diyordu. Gözün kör olsun, sus!..

Genç, sarışın loğusa yemin etmekte devam ediyordu.

Dışarıda ise baba oğul boğaz boğaza gelmişlerdi. İhtiyar, bastonunu oğlunun kafasına indirmiş, Rüstem'in alnındaki perçemleri arasında kırmızı bir yara açılıvermişti. Kanı gözlerine dolan oğul bir hamlede babasının üstüne atılmıştı. Elindeki sopayı kapmasıyla ihtiyarın beline indirmesi bir olmuş, sonra aşağıya inmeye korkan ablasının kocasına doğru seğirtmişti. ihtiyar, yere diz çökmüş, kalçalarını tuta tuta beddua ediyor. Yukarıda genç çocuk, kalın bastonlu kayınbiraderine yalvarıyordu:

— Etme, eyleme ağabey, ben ne yaptım? Bu evin içinde ben sığıntıyım. Beni hor görme! Vurma ağam, vurma!

Ama karşısındaki şimdi kalın bastonu, kafasını elleri içine almış adama rastgele vuruyordu. Genç adamın seslerine ve yardımına koştuğu sanılan loğusanın yanındaki kadın, kardeşinin üzerine ahlıp bastonu elinden alıyor, kardeşine kindar bir gözle baktıktan sonra loğusanın odasına koşuyor, genç kadının karnına doğru sopasını kaldırıyordu.

Ormanda Uyku

Kaşıkadası'nın kıyılarında yaz geceleri karides ve pavurya yakalayan sandalların ışıklarını, büyük bir çamfıstığının altında bir Tiring Ga ■ lata kanepesinden seyre daldığım zaman, ta çocukluğumu, büyük bir dut ağacının altındaki sofrayı, sofrarun başındaki babamın arkadaşlan-nı, rakı kadehlerini, tabaklara düşen kara dutlan hahrladım. Çakaleri-ğine bağlanmış kuzu, kasabanın suyuna ve bu suyun sazlanna konmuş parlak, mor yeşil kanatlı yusufçuklar, uğruna bileğimdeki saati, kuzulan, babamın kilit altındaki romanlannı, kuşlan, kanncalan, ta-vuklan fedaya hazır olduğum esmer, sıcak arkadaşım; neredesiniz?

Tam iki senedir insanlardan kaçıyordum. Ne sevincim, ne kederim belli idi. Yalancıktan seviyordum. Dilim paslı, uykum berbattı. Ama şimdi, karides avlayan balıkçıların ışıklarıyla geçen hastalığıma inanmıyorum. Ne bromüre, ne de fosfatlara muhtacım. Doktorla şair arası bir insan kesiliyor: "Karides avlayan balıkçıların karpit lambalarını, her akşam bu saatte, yemekten sonra, bir kocaman deniz suyuna karıştırarak içiniz. Bütün dünya rengini değiştirecektir. Uyku çocukluğunuzdaki gibi, büyüyen nebat, her gün boy atan bir canlı mahluk habersizliğiyle size dönecektir" diyorum.

Hasta olduğum günlerde hislerimin, fikirlerimin izah edilemez,

m

karanlık bir şiir gibi gözüken tarafıvardı. İnsanları sevmemekliğimin

sebeplerini bulu buluverirdim. Nefret, kin içindeydim. Her güzellik

beni norn1al zevklerin ötesine çeker, dudaklanm başka dudağa değdi*m*

W • 1***1*" •• 1* •• • 1 • W • 1 1 I I T |

ği zaman bir ölümün, bir enerjisizliğın adımlarını duyardım. İnsanlar ölürken böyle mi ölürlerdi? Son nefes denilen şey ne müthiş bir şeydi öyle ise. Hiçbir taarruz kabiliyeti kalmamış bir adamın feveranı ile başkasına sarılırdım... Yeniden yepyeni bir insan olmak için zaman zaman bir volkan haliyle bir şeyler püskürüyordum.

Balıkçılar adanın öteki kıyısına geçmişlerdi. Kanepeden kalktım. Karanlık yoldan evime döndüm. Yatağıma yatar yatmaz uyudum.

Bol bir uyku uyumuşhım. Odamda güneş vardı. Bir kuş sesi duydum. Pencereden bir ağacın yapraklannı yeni görüyormuşum, penceremin önündeki bu ağacı yeni yeni seviyormuşum gibi geldi. Parlak gümüş yapraklan doya doya seyrettim. Tenha köyün sokaklannda lengerler içinde balık götüren ateş bacaklı çocuklara baktım. Kalem gibi baldırlı, kavruk çocuklara para verdim... Bir yalının yetmişlik uşağından cıgaramı yaktım. Deniz kenarına indim. Plaja doğru yollandım.

Bembeyaz bir kızdı. Burnunun etrafında ve üstünde çilleri, şişman denecek kadar dolgun, her tarafında bir yuvarlaklık vardı. Yüzü dört beş yaşında bir çocuk yüzü idi; silik, küçük, berrak. Alt dudağı üst dudağından kalındı. Böyle kızları ben her zaman görür; her zaman içimi bir melankolinin, sinirlerimi defedilmez bir arzunun kapladığını hissederdim. Bir şeyler yapmak ister, yapamaz, yutkunurdum, sarsılırdım. Şimdi bütün bu hisler geçmişti. Bu kızın güzelliği, bu güzelliğin bana yaptığı tesir çok nornaldi.

Şimdi elimi uzatıp bu yanımdaki pırıl pınl su içinde uzanmış mahluka değdirebilirdim. Eskiden bunu yapardım. Eskiden olsa elimin bu hafif temasıyla arzulanından bir kısmı eksilir sanırdım. Halbuki şimdi o arzuların eksilmediklerini, aksine arttıklarını biliyordum. Bir kabineye girip soyundum. Genç kızın yanı başına uzandım. Seyrettim: Kulaklarında mavi küpeler vardı.

Yemeğimi yedikten sonra kırlara çıktım. Bir çayırlıkta futbol oynayan çocuklara hakemlik yaptım. Çocuklarla beraber koşuyor; penaltı münakaşalarında hiçbir tarafı tutmamak için kimsenin yüzüne bakmıyordum. Bazı çocuklar o kadar güzeldiler ki. ..

*** * ***

On beş, on altı yaşlannda, dün sabah plajda gördüğüm bu çok sıhhatli genç kız, o kadar hoşuma gidiyordu ki, kadınları güldürebi-len, dört beş dakika içinde ahbap olan bir arkadaş buldum. Dedim ki:

— Ahbap şu kızla konuşabilir miyiz?

Ay, denizi içilebilir bir hale getinnişti. Ben de herkes gibi evvela denizin üstünde yürümek, yürüyebilmek istedim. Sonra eğilmek, bir vahşi fakat zararsız hayvan hissiyle bir taraftan etrafı dinleyerek su içmek, sonra yine kim bilir yine aynı o vahşi hayvan iştihasıyla bu küçük kızla bir çalının dibinde koklaşmak.

Arkadaşım on dakika içinde istediğimi yapmışh. Kulaklarında küçücük mavileri pırıldayan iki küpe... Başka bir şey görmüyorum. Dün sabah da aynen böyle olmuştu. Yalnız bu küpeleri görmüştüm. Tuhaf!

— Size ay ışığı ne gibi bir arzu verir?

Cevap beklemeden:

— Bana, diyorum. Ağlamak arzusu verir. (Hakikaten ağlamak istiyorum.) Ben bir santimantalim küçük hanım.

— Bana uyumak, cibinliğin alhnda uyumak arzusu veriyor.

Arkadaşım aşk ve evlenme üstüne konuşulacak şeyler bulmuştu.

Genç kız:

— Bizim âdetlerimizde, kız, erkeği sahn alır. Parasız kızlardan çoğu koca bulamaz. Bizim delikanlılanmız aşk nedir bilmezler. Böyle şey dünyada yoktur, derler, diyordu.

— Bizimkiler kızları sahn alır, bizim erkekler.

— Daha fena, dedi.

— Bu, aşkın olmadığını mı gösteriyor? Yoksa mütekabil menfaatler mi aşk doğuruyor?

Arkadaşım Fransızca olarak böyle söyledi. Bu sözden iyice anlamadım ama birinin verdiği paraya mukabil, ötekinin şefkatini karşılık

koyduğu seziliyordu.

Küçük kız büyük bir insan gibi:

— Uyumak istiyorum. Hiçbir şey, hiçbir erkek kolu beni bir saat daha uyumaktan alıkoyamaz. Kimseyi sevmiyorum. Dansı ara sıra edersem hoşuma gidiyor -o da akrabalarımla olmak şartıyla- ne ay ışığında, ne de karanlık gecede hassasım. Ben bir küçük kızım, uyumak istiyorum.

— Allah rahatlık versin öyleyse.

Ben de uyumak istiyorum. Ay ışığı dolmuş odamda mavi küpeli kızla bir rüyaya hazırlanarak, uyuyorum da, sonra rüyamda:

Ay ışığında bir gölden kocaman kulaklarım, uzun dört bacağımla dimdik; daha vahşi bir hayvanın beni yakalayacağını -su içerken gafil avlayacağını düşünerek tetik, atik- uzun boynumu eğiyor, su içiyorum. Sonra yine etrafı dinleyerek bir tavşan hızıyla ormana, çalılığa, kocayemişi ve incir ağaçlannın arasına koşuyorum. Burnuma lodos rüzgârı yakın bir dişi kokusu getiriyor. Hava elektrikle yüklü, tüylerim pırıl pınl... Bir çam ağacının dibinde koşmaktan terlemiş bir dişi ile çiftleşiyorum.

Birdenbire uyandım. Sofanın saatine bakhm: Gecenin on bir buçuğu. Sokağa fırladım. Şimdi bir yokuş tırmanıyordum. Etrafım ağaçsız, bol bir aydınlık var. Her şey yaldızlı. Aşağımda küçük şehir... Kulübe ve saraylar, birbirlerinden farksız. Biraz daha tırmanınca ileride çam ormanı gözükmeye başladı. Ağustosböcekleri durmadan ötüyorlar. Öyle olmasa insan, hâlâ kendini rüyada sanacak ve bir sairi filme-nam korkusuyla en küçük bir çıtırhdan, uyanıverecek... Belki dakikalarca etrahnı tammaya çalışacak. Çam ormanını boylu boyunca geçtim. Şimdi bir küçük kır kahvesinin setleri- üstündeydim. Birdenbire bir çardağın altında cıgara pınltılan gördüm. Sessizce yürüdüm ve oturdum.

Şimdi Fransızca seyahat, köy kelimeleri sık sık tekrarlanan bir şarkı duyuyorum. Bir pistin üstünde sürünen, sürtülen ayak sesleri. ..

Herkesin uyuduğu saatlerde genç uykusuzların dans etmesi. Gizli, metruk bir kır gazinosunda ve ay ışığında. Bu bir saadettir. Ne sakinim. Ben ki dans salonlanna, barlara, hatta balolara düşman bir adamımdır. Sinirlenirim. Bana öyle gelir ki, oralarda yalnız bir tek fikir vardır: O da bir kadın kandırmak. Ondan ötesi, mızıka, ışık, kadeh, raks, adi birer vasıtadır. Burada böyle düşünmüyorum. Burada, diyorum, kadın artık kadındır. Kanmaz, kandırır, böylesi daha iyi, daha doğru. Böyle olagelmiş! Neler düşünüyorum? Kanmak, kandırmak nedir? Burada, ay ışığındaki ıssız, metruk kır gazinosunda bu iki kelimenin hiçbir manası yoktur. Bana öyle geliyor ki, burası bir başka dünyadır. Bir dakika sonra yine cayıyor, belki diyorum, bu kır gazinosunun, bu ay ışığının da, bu dönen insanlar üzerinde hiçbir tesiri yoktur. Tıpkı dans salonunda gibidirler. Ora âleminin kanunları burada da caridir. Bu, kenarlarda dans etmeyip oturan, cıgaralannın pırıltıları gelen insanlar, gizli gizli herkesi kontrol etmektedir. Belki de anaları, babalarıdır. O halde burada yine kanmak ve kandırmak mevzubahistir. Ama ne olursa olsun, ben uzaktan, istediğim gibi, dedikodusuz, riyasız bir dünya görüyorum ya: Ay ışığı, kulübe ile sarayı birbirinden nasıl farksız yapıyorsa insanları da başka türlü yapamaz ki. Her kulü-bemsi insan bir saraydır. Nitekim ben de. Yanımda bir dal çıtırtısı duydum. Silkindim. Arkama döndüm. On adım tahmin ettiğim bir uzaklıkta bir hayat bir ağaca dayanmış duruyordu. O da benim tarafıma bakıyordu. İlerledim. Kaçtı, kovaladım. Biraz sonra ikimiz de nefes nefese bir çarnın dibine düştük.

Kimdi, neydi, güzel miydi, çirkin miydi, kulağında mavi küpeleri var mıydı, bilmem... Hatırladığım şey, yalnız derisinin terden buz gibi olduğu idi. Bu da terlemiş bütün insanlarda müşterek bir şey. Sonra muhakkak harikulade gençti. Genç insanların ağızlan kokusundan bellidir. Bu bir kuş, tüy kokusudur.

Gürültüsüz, sessiz bir kavga yaptık. Yüzü ter içinde idi. Beyaz, terli alnını her zaman göreceğim; biraz dardı. Mütemadiyen gözleri-

• • • | »• W »• •• 1 •• ₩ % • | | |• f • • • • • •

ni öptüğüm için onları hiç görmedim. Bir daha birbirimizi görmeyeceğiz; gözden öpmek iyi değildir; ne iyi, ne iyi! Ne yazık, ne yazık! diyen bir şeyler vardı bende. Burnumu nefesine tutuyordum. Ağzı ağzımın içinde açıktı. Öpmüyordu, ısırmıyordu. Yalnız sanki hayret, şaşkınlık içinde imiş gibi ağzı açık duruyordu. Biraz sonra mınldanı-yordum:

Mon enfant, nıa soeur...

Nihayet ayaklarım ayaklarından, beli elimden çözüldü. Kenara mahcup bir çocuk gibi büzüldüm. Dizkapaklarımı uyuyan çocukların yaptığı gibi burnuma kadar çektim, onu seyrettim:

Ayağa kalkmıştı. Arkası bana dönüktü. Eğilir, kalkar, gerinir gibi birtakım hareketler yaptı. Saçları dağınık, ensesi ne güzeldi! Dönüp bakb. Eliyle geniş, bol, cömert, eyvallahla, selama benzer bir hareket yaptı. Gözlerimi kapadım, uyudum. Kendimi bir yaylada, bir metre karın içine uzanmış hissediyorum. Uyuşuyor, üşüyorum. Çocukluğumda okuduğum bir kitapta bir süvari, karlı bir ovada giderken, bir direk görür. Atını bu direğe bağlar, gocuğunu kafasına çeker, uyurdu.

Sabahleyin pırıl pırıl bir güneşle uyanırdı. Kendisini bir kilisenin avlusunda bulurdu. Atını arardı. Kilisenin çan kulesinden atı kişner-di. Karların yavaş yavaş eridiğini, ben ağır ağır alçaldığımı, kilisenin avlusuna kadar indiğimi hissediyorum. Çocukluğumda süvarinin atını oradan nasıl indirdiğini düşünmüştüm. Yine düşünüyorum. Uykuda değilmişim gibi oluyor. Bir dakika, rüzgârı, gramofonu duyuyor, yeniden uyuyordum.

Dünyada en sevmediğim şey, sabahh. Ben bir Parisli kadar sabahtan nefret ederdim. Senelerden beri güneşin doğuşunu seyretmedim. Senelerden beri hayahn yeniden başlayışım görmedim. Görmek de istemedim. Her şey her günkü halini aldıktan sonra, sokağa çıkardım. Gece onda kapanmış dükkânlar, ışıklan sönmüş pencerelerle dolu İstanbul tarafı sokaklannı hayretle, hüzünle dolaştığım olurdu. içime bir acı yapışırdı. Bu sabah gün doğmadan dükkân açıp ilk müşterinin parasını sakalına sürerek bir çarşı içi Müslümanı kadar erken uyanmıştım. İçimde bir cenuplu sevinci, tembelliği, yumuşaklığı, şehveti var. Bir Marsil-yalı, bir Pireli, bir Napolili, bir kkenderiyeli gibi güneşe serilmek canım istiyor. Bir kânunusanide Napoli'de idim. Harikulade güzel yüzlü bir çocuğun, şimal rüzgânru kesen bir binanın önünde kıvnlmış uyuduğunu görınüştüm. Biraz sonra bir meydan geçmiş, orada da yine böyle bir sürü insan, sabah güneşine tembellikle dolu bir şehvetle serilmişlerdi. Pire' de Türkiyeli, Anadolu şivesiyle Türkçe konuşan kundura boyacılarını, sonbaharda siyah üzüın küfelerinin kenannda uyumuş seyretmiştim. Mısır'a gitmedim. Fakat orada da sıcak günlerde erken uyanan cenup çocuklan ezeli, kanlanndan ve güneşten gelen şehvetle dolu bir tembellikle uyur, uyuşurlar, şimalde yağmurlu şehirlerin insanları mütemadiyen yerinde duramaz, koşup dururlarken ve mütemadiyen paraya para katmaya çalışırlarken fakir, sefil, tembel, şehevi fakat iyi ve artist cenup insanlanm düşünürdüm. Şimalde her fazla kazanılan parada ve medeniyette cenup çocuklarının hesabına bir haksızlık görürdüm.

m

Napolili kumarbazla fetanbul Yenicami merdivenlerinde uyuyan küfe-ci, şehvet ve tembellik içinde bedbaht ve iyi... Şimalli zengin ve kötü... Hayır şimali meyhane, yağmur ve alkolle sarhoş ve iyi. .. Yarabbim! ..

m

Insan saadeti için şehvet ve tembelliğin de bir rolü var mıdır? Hakiki medeniyet ve muvazene acaba şimalle cenup insanı arasındaki ruh ve karakter farkından doğabilir mi?.. Çok çalışıp çok kazanmak fena bir şey mi, diye düşündüm. Ormanın içi yaprak yaprak ışıkla doluydu. Bir deniz içinde gibiydim. Rüzgâr vardı. Bir nefes alma verme duydum. Bu kadar rüzgârla dolu olduğu halde orman ağaçlarının uykusu mu devam ediyordu?

Kafamın altına iki elimin avucunu koyuyor, evvela koyu sıcak bir çay, kızarmış ekmek, beyaz delikli bir peynir, bir bardak su, bir salkım üzüm. Sonra insanları, hayatı, yemişleri ve dünyayı, nefes alıp vermeyi, şehveti düşünüyorum. Burada, ormanın içinde uyanmanın bahtiyarlığı ne güzel!.. insanları sevmek, hayatı sevmek ne iyi şey... Ancak insanları sevebiliriz. Bir tek insan bütün insanlan nasıl sevebilir? Iki türlü: Biri; çok büyük bir adam olarak. Böylesi ne iyi! Fakat kim bilir bu işin ne eziyetleri vardır: Ne işkencelerle büyük adam olunabilir. Bir de avantürye olarak insanları sevmek vardır. Bu daha çok insanları değil, hayatı sevmek demektir. Avantürye ile büyük adam arasındaki fark da birinin insanlar, diğerinin hayat üzerindeki fazla bilgi ve sevgileridir. Don Kişot'la Cervantes arasındaki farkı anlıyorum.

Gözüm ormanın dikenli göğsünde, daha ötedeki mavi gökte, büyük bir insan olarak insanları sevmekle bir avantürye olarak hayatı sevmek arasındaki farkı düşünüyorum .

insanlan seven, çok seven, onlar için birçok şeyler yapmak isteyen bir insan olabilmek ihtirası içimde doğuyor. Vücudumun ve sinirlerimin kısıldığını hissediyorum. Ne büyük bir arzu ve ne çabuk arzularımın kınlışını duyuyorum. Haleti ruhiyem bir hayal anna müsait olmadığı için derhal bir sergüzeştçi ruhuyla doluyorum. Doludizgin bir sergüzeşte doğru yeniden koşmak. Sonra yeniden bozulacak uykularımı, aile saadetlerimi, şunlan bunlan., kaloriferli odalan, radyo makinesinin konuştuğu modern dekorlu bir misafir odasını, şehrin, insanın bütün hayallerini hapseden, sergüzeştlerini mahveden sinemalarını düşünüyorum. Hayır! Bu da olmayacak. O halde? O halde pekâlâ minimini bir insan zerresi halinde, karınca kaderince, insanla-n sevmek de mümkündür amma...

Bir küçük insan zerresi halinde bu sabah, bütün insanları, çocukları, kuşlan, yemişleri, sefilleri ve açları beyhude bir sevgi ile seviyor,

kederlenmeye zaman kalmadan birdenbire bir sıçrayışta ayağa kalkı-

« «

yorum. Hk vapuru karşılamaya koşuyorum. Ve bekliyorum. Hk vapurdan bin bir yabancı çıkıyor. Bir dost çehresi bulamıyorum. Bir şeyler anlatmak

ihtiyacındayım. Vapurdan kimseler çıkmayınca kaleme kâğıda sarılıyorum.

Kim Kime

Yukarıki ev, aşağıdan bakıldığı zaman, ideal bir evdir. Gençliğinde hulya kurmuş bakkal, tüccar veya hovardanın oturabileceği; mütekait bir hoca, eserlerini yazan bir romancı, yahut da menfada bir siyasinin son günlerini geçirmek isteyip de geçiremeyeceği evlerden biridir .

Önünden pazar günleri üç beş âşığın geçtiği, adeta kendi kendine, kayalann orada çatlayıp dökülmesiyle vücuda gelmiş sanılan bir yola; sair günler, yalnız yollara mahsus olmayan kimsesizliğin garipliği siner. Adanın içinde bu yolu seven üç beş kişi vardır ama, onlar da daha çok, akşam karanlığı bashktan sonra yıldızlan seyretmek için -yahut bana öyle gelir- bu yoldan geçerler.

Yolun bir kenan Ada'nın en ayak basılmamış yeridir. Çarnlar birbirine girmiştir. Yol, iz yoktur. Bunun için de çamların altında ne ruj sürülmüş kötü mendiller, ne de gazete kâğıtları, sardalya kutulan bulunur. Yolun öteki kenarında ise uzaktan bir tek güzel ev gibi gözüktüğü halde iki çirkin ev vardır. Evlerin bir tarafını yol, üç tarafını da yine çam orınanı kaplar.

Uzaktan insana, içinde mesut günler yaşamak, çam kokusu, poyraz koklamak arzulan dolduran bu evde yaşayan insanları; leblebilerini satmak için mi, yoksa bir çarnın altında bağsız ve çamsız bir memleket düşünerek uyumak için mi geldiği belli olmayan leblebiciden başka kimse tanımıyordu denebilir. Bu evin insanları o kadar sakin yaşıyorlardı. Kış günleri orta yaşlı sarı bir adamın tam saatinde vapura koştuğunu gören berber müşterisine: "Yukanki evin moruğu," derdi. Bütün dedikodu bundan ibaretti. İhtiyar adam, küçük çıkınlarla döner, artık haftalarca aşağıya inmezdi. Aşağıda birbirlerini çekiştiren

ada ahalisi, Karadeniz'den balıkçılar gelmişse dedikoduları birkaç gün bırakır; evlerini, gizlice kiraya vermeye çabalardı. Gizlice kiraya verilmeyen evi, yazın deniz banyosu ve İstirahat için gelenler tutmazlardı. Çünkü balıkçılar bekârdılar. Hem bekâr, hem balıkçı... Bir balıkçının gömleğinde, olsun olmasın, bit var kabul edilmiştir.

Ada'nın yerli ahalisi, birbirinin balıkçılara ev kiraladığını haber aldığı halde, yaz gelmeden kimse kimseye bildiğini söylemediği, bu sım dilinin ucuna her an geldiği halde yutkunduğu günlerde bir gün san ihtiyarın haftalardan beri aşağıya inmediğini kimse fark etrnemişti.

Günlerden güzel, berrak bir kış günü idi. Balıkçılar şehre inmişlerdi. Köy sokaklarında kimseler yoktu. Sarı saçları beyaz olduğu halde gayet genç yüzlü, sıska bir kadın şehrin sokaklarını dolaştı. Berberde tıraş olan müşterisiz kahveci:

— Bu karı da kim? dedi.

Berber dikkatli dikkatli baktı. Küçük gözleri şimşek gibi:

— Allah Allah kim bu? tanıyor gibiyim, der gibiydi.

— Tanıyamadım, dedi.

Kadın, evvela kahveye baktı. Bir köşede iki yerli Rum balıkçı tavla oynuyordu. Kahveci, kahvenin içindeki berbere tıraş oluyordu. Kadın oraya bir göz attıktan sonra iskeleye koştu. Balıkçılardan biri ka-

1 •• • • g • •

dını görmüştü.

— Yukarıki evin karısı, dedi.

O tekiler:

— Vay! .. dediler.

Kadın, iskeledeki memuru buldu. Kocasının dün gece öldüğünü, çocuğunun aç kaldığını, cenazeyi gömmeleri için yardım etmelerini rica etti. Memur, kendisine bu yolda bir müracaata ilk defa şahit oluyordu. Bu ne bir paso rneselesiydi, ne de eşya tarifelerinden beş on para aksatacak, müşkülat çıkartacak bir vaziyetti.

Ben ne yapabilirim, dedi. Benim vazifem vapuru beklemek.

Kadın:

— Müslüman değil misin?

— Hanım, elhamdülillah Müslümanız ama memuruz da. Buradan aynlamam; mesul olurum. Hamal kâhyasına git.

Hamal kâhyasının evi, köyün tam ortasında iki katlı, güzel bir bina idi. Kadın eve yaklaşınca sobadan çıkan aleve bir şeyler söylemek ister gibi bir hal aldı. Adeta bir anda, soba yanan bir odada billur bir kâse içinden sarı, kehribar sarısı, tel tel bir tütün sarar ve komşu havadisleri anlatır gibi oldu.

Kapıyı vurdu.

Sac sobanın etrafında biri erkek, biri kız, iki çocuğun ortasında kara yağız bir adam oturmuş, eski, sararmış bir gazete okuyordu. Gözlüklerini takmışh. Entarisinden kıllı ve kalın baldırları iki herkül bacağı gibi kavi uzanıyordu. Terliklerinden biri yere düşmüştü. Fevkalade

çirkin bir ayak, yeni doğmuş bir çocuk morluğu ve cesametiyle kadına bakıyordu.

— Buyur, anlat hanım!

Kadın derdini iskele memuruna anlattığı şekilde buna da anlattı:

— Kocam dün gece...

— Hanım, dedi. Paran var mı? Bu kış kıyamette oraya hangi hamalı çıkartabilirim. Çıkmazlar hınzırlar ki! Hepsi aç. Yazın kazandıkları şimdi çoktan bitmiştir. Balıktan pay almazlar, hepsi acından ölür. Senin için bir şeyler yaparım. Yaparım ama beş parasız da bu iş olmaz.

— Satacak bir şeyim yok. Söyledim. Evde çocuk bile aç.

— Bir yerden para da bulamaz mısın?

— İstanbul'a inecek param olsa, belki...

— Al sana on bir kuruş on para.

Kadın, teşekkür ederek çıktı. Fırına doğru koştu. Bir ekmek alarak yokuşu hrmanmaya başladı. Bir kız çocuğu yarı yolda eteklerine sarıldı. Bir ekmek on dakikada yeniden arzulanır bir şey olmuştu.

Kadın tekrar aşağıya indi. Belediye doktoru aklına gelmişti. Belediye doktoru, kışın kimya tecrübeleri ile meşguldü. Nitratları eritir, turnusolları maviden kırmızıya, kırmızıdan maviye çevirir, klor istihsal eder, suyu tahlil eder, cereyan geçirir, ozon koklardı.

Bir kadının kendisini görmek istediğini haber verdikleri zaman, küçük laboratuvarında idrarını tahlille meşguldü. İdrarına bir şeyler koymuş, şeker var mı, diye bakıyordu.

Mavileşen idrardan evvela birtakım gazlar çıktı. Sonra idrar birdenbire kiremit kırmızısı kesildi. Doktor kendi kendine:

— Eyvah! dedi, yakalandık. Zaten şüpheleniyordum. Neydi o su içmek! Uyumamak! Hay Allah müstahakını versin!

Hanım kapıdan başını uzatıp:

— Bey, bir kadın sizi görmek istiyor.

— Geliyorum, dedi.

Ben o kadına gösteririm, beni rahatsız etmeyi, der gibi söylendi.

— Söyle, ne var? Derdin ne hanım?

Kadın anlattı. Doktor:

— Ben görmeden kalkamaz.

— Fakat hastalık filan yok, ölen öldü.

— Bakalım öldü mü; ne bileyim ben?

— Hiç olmazsa söyleyin, kaldırsınlar.

— - Oraya kadar çıkamam. Ben de hastayım hanım. Şeker hastalığım var. ihtiyarım, yorulurum. Bir eşek bulursan çıkanm, yoksa adımımı atmam.

— Peki, diyerek kadın çıktı, bir eşek bulmaya çahşınm.

Kadın sokağa çıktığı zaman sabahki yaz havasının birdenbire uçup gittiğini hayretle gördü. Isırıcı bir rüzgâr çıkmıştı. Bulutlar, çarn-

1 W 1 W 1 • |W | •• ««I |» •• *m* • 1 • | •

lığa doğru, evlerine doğru, büyük bir ölünün cenazesine gider gibi, akın akın gidiyorlardı. Koşarcasına eve gitti. Ölüyü bir çarşafa sararak aşağıya indirdi. Kar başlamıştı. Dışarıya çıktığı zaman entarisi bir dakika içinde bembeyaz kesilmişti. Ta tepeye kadar ölüyü yan taşıdı, yarı sürüdü. Tepeyi aşmış, öbür yamaca doğru olan düzlükte durmuştu. Rüzgâr buraya kadar gelmiyordu. Burada adeta tekrar yaz havası başlıyordu.

Etraf sessiz, adeta ılıktı. Bu ılıklığın içinde lapa lapa, sakin kar yağıyordu. Sahilin bu dik yamacını ancak lodos rüzgân tutar. Poyraz burada yalnız uzun çamların tepelerinde kalır.

Biraz ileride uçurumlar vardır. Kadın ölüyü oradan dudaklarında dua mı, yoksa üşümekten ürperme mi, ne olduğu belirsiz bir kıpırdama ile yuvarlayıverdi. Hiçbir ses d uymadı önce. Sonra, dinledi. Kulağına yalnız yuvarlanan çakıl sesleri geldi.

•• •• ••

Uç gün kar yağdı. Uç gün rüzgâr esti. Uç günde yalnız, üç vapur iskeleye uğradı. Hamal başı sobanın kenannda iki senelik gazetelerini okudu ve mısır patlattı. Doktor her gün idrarını tahlil bahanesiyle bir lokmacık olsun pilav yiyordu. Bir kadının kendisine geldiğini arhk hatırlamıyordu.

Iskele memuru zayıf, kuru, sinirli bir adamdı. Zaman zaman içinde bir yangın hissediyordu. Bir kadının kendisine, ölüsünü gömmek için müracaat ettiğini bir dakika içinde hatırlıyor; sonra, unutuveri-yordu.

Fakat bu bir an hatırlayışta, adeta kendi ölüsünün de günlerce kaldırılmadığını görür gibi oluyordu.

Günlerden yine yaz gibi bir gündü. Berber müşterisini tıraş ederken durdu. Usturanın ucuyla camdan dışarısını göstererek:

— Yukarıki evin karısı... Yine nereye gidiyor acaba? dedi.

Yüzü sapsan bir kadın iskeleye doğru yüıüdü. Durdu. Sonra vazgeçmiş gibi rıhtım boyunca gezinmeye başladı. ihtiyar bir adam da oralarda geziniyordu. Bu adam havanın güzelliği bahanesiyle şöyle Adalara kadar uzanayım diyen adamlardan birine benziyordu.

Kadın bu adama doğru yürüdü. Bir şeyler söylemek istedi. Sonra vazgeçmiş, aklına gülünç bir şey gelmiş gibi hafifçe gülerek karşıki adanın burnunu dönen vapura yetişmek üzere iskeleye yollandı.

Vapurun içinde tek kadındı. Tek biletsizdi. Fakat Kadıköy iskelesine vapurdan ne kadar bilet varsa o kadar adam çıktı. Ne fazla, ne eksik.

Park

Galiba parka ilk ben giriyorum. Saatin kaç olduğunu bilmiyordum. Yalnız sokaklardan sabah manzarası daha kalkmamış, kaldınmlann temizliği daha kirlenmemişti. Sabah sisi benimkinden biraz uzak kanepelerdeki benden çok evvel gelmiş insanlan hayal meyal gösteriyordu.

Etrafımdan vapur düdüğü, tramvay çanı, otomobil koması, şimendifer sesi duyuluyor. Ama şehir uğultusu daha başlamamışh. O uğultu ile beraber yerimden kalkacak; o uğultunun içinde benim de sesim bulunsun diye dolaşacakhm. Ne garip bir uğutuydu o!. .

Bir çimenliğin üstünde gazetemi okurken birdenbire kulağırna gelirdi. Bu insanların yürümesinden, koşmasından, tahtalann düşmesinden, makinelerin işlemesinden, atlann yürümesinden, uzak, çok uzaktan geçen arabaların, uzak çok uzak kaldı^mlan takırdatmasından, kim bilir daha nelerden, nelerden bir araya gelme, ne müthiş bir birikme mahsulü bir sesti. Bu an, kovanının etrafındaki aynı vızıltının birikmesinden doğan tek ses değildi.

Bu ayrı ayrı birbirine benzemeyen sesler çıkaran canlı cansız milyonların, şehir denilen kovan içinde vınlayışı idi. Bu sesin içinde ağlamak, yürümek, demiri dövmek, esnemek, tramvayı işletmek, atı nallamak, horlamak var.

Şimdiki halde kuş sesleri duyuyorum. Etrafımda biri ceketli ihtiyar, öteki ceketsiz genç iki park temizleyici, hiç konuşmadan, kuru yapraklan süpürüyorlar. Fakat kuru yapraklar onlarla konuşuyor gibi!.. Yalnız bu bana mevsimi hatırlatmaya kâfi: Sonbahan...

Aslan bana bakıyor. ilerdeki çiçekleri sulayan adamın avuçlannda alaimisema. Atkestaneleri düşüyor. Havuzun suyunda şişman, hareketsiz balıklar...

Bu sonbahar sabahındaki Gülhane parkının misli menendi yoktur. Bütün millet bahçeleri gibi güzeldir. Ancak burada kendi bahçe-mizdeyiz... Burada, uzun çitlembik ağaçlarının dibinde mektebi asmış taze çocuklar, gelmeyecek kızları beklerler. Burada çapaçul, izinsiz askerler mahzun uyur. Şurada niyetleri kötü, arzuları ters ihtiyarlar korkak, san, sakallı, zayıf, melankolik ve pis dolaşırlar. Ömründe iş yapmamış, işinden kovulmuş, yalnız bir dirhem, uçacak kadar az güzelliği ve gençliği kalmış esrarengiz delikanlılar acele acele küçük patikalara tırmanırlar.

Kanepenin birinden kalkıp ötekine serildim. Bir cıgara daha yaktım. Havuzla aslanlann arasındaki bir kanepede idim. Küçük, badik kızlarm arkasından perçemli mektepliler geçiyor. Gülümsüyorum. Yanımdaki kanepede bir kadın, ağzının içinde bir şarkı söylüyor. Bütün üstü başı kötü insanlara laf atıyor. Hepsini de isimleriyle çağınyor.

— Gelsene, ulan Ahmet! Sen de mi büyüdün?

— Recep nereye?

— Ali Efendi yukarıya mı?

Bu yukanya mı derken yüzünü görseydiniz, her şeyi, ama her şeyi derhal anlardınız. Ali Efendi'nin yüzüne bakmadan kim olduğunu, yukanya niçin çıkhğını.

Ali Efendi kıpkırmızı oldu. Hiddetlenmek istedi; hiddetlenemedi. Yalnız fena fena:

— Dilber! Dilber! dedi.

Ali Efendi yukanya mı, aşağıya mı, nereye gideceğini şaşınnıştı. Gayri ihtiyari saatini çıkanp bakh. Bir müddet, eminim ki, saatini görmeden düşündü. Belki de bir saat, iki saat saate bakıp kalacaktı. Dilber:

— Ali Efendi, demeseydi, bir agara versene... Hem saat kaç?

Ali Efendi saati söyledikten sonra Dilber'in yanına oturdu.

— Bana, dedi, böyle şakalar yapma Dilber. Başıma geleni sormuyorsun?

— Geçmiş olsun Ali Bey? Ne oldu?

Ali Efendi yelek cebinden tostoparlak bir kâğıt parçası çıkardı. Yavaşça içini açtı. Dilber' e gösterdi.

— Ö nedir o?

— Buna derler sıçanotu.

— o zehir öyleyse. Ne yapacaksın o zehiri?

— Yutacağım Dilber. Üç dört gün sonra bir gün yutuvereceğim.

— Amanın! Nasıl iş o... Ali Bey sen delirdin mi?

— Bana iftira attılar, iftira! Gel, eğil, kulağına söyleyeyim ...

Dilber, Ali Efendi'nin anlattıklarını dikkatle dinledi.

Ali Efendi sordu:

— Başka çare var mı? En aşağı üç tane, benim gibi bir adam. Ömründe bir saat evinde oturmamış, İstanbul'da oturamamış, zaman zaman dünyalar kendisine dar gelmiş bir adam... Farz et ki üç sene yattık, sonra?.. Bizim

tekaüt maaşı kesilecek. Ben ne iş yaparım? Şimdi, sanatım sayesinde, ötede beride beş on kuruş çıkarıyorum. Aman Allahım! Sonra ben ne yaparım? Ele güne karşı Mızıkai Hümayun çavuşlarından Ali Efendi şunu yapmış, bunu etmiş...

Dilber:

— Hakkın var Ali Efendi ama, dedi, insan canına kıyamaz. Yoksa

i w •• i • • ***11 1*1 w

doğrusunu söyleyeyim mi, senin yerinde olsam benim de yapacağım budur.

— Sahi mi kız?

— Vallahi...

— Oyle ise kararımı verdim gitti. Son mahkemeden çıkarken. (Ağzına eliyle bir şey atar gibi, bir hareket yaparak, şuh ve hazin...) Hop, dedi, yallah! . .

Devam etti:

— Şimdi Sedat'ı arıyorum. Yukarılardadır. Bir de ona danışacağım. Bende hastalık falan yok. Yok ama, ötekine hastalık geçmiş. Muayeneye gidiyorum. Ta eskiden, yirmi sene evvel bir belsoğukluğu ge-çirdimdi ama...

— Söyleme sakın. Onu da söyleme. Hiç hastalık almadım de.

• •

— Oy le diyeceğim.

Birden müthiş şeylere derinden, gizli bir yerden, fakat kati karar vermiş insanların sarılığını almıştı. Uzun yüzü uzamış, şiş, göz kapakları hareketsiz, havuzla benim aramda bir yere sabit gözlerle baktı.

Hipnotize bir halde söylendi:

• •

— Ölüm, dedi. Bugün, yarın hepsi bir... (Durdu, biraz sonra) Hepsi bir değil ama, dedi, ne yaparsın?.. (Yine düşündü) Hayatta bir gün bir gündür, dedi.

Yüzüne kan gelmişti. Bütün trajediyi mahsus, yukarıya gitmeye bir bahane bulmak için uydurmuş gibi çirkin bir gülümseme ile ayağa kalktı. Bir müddet ayakta ceplerini karıştırdı. Bir cıgara paketi çıkardı. Altındaki yazıyı tetkik etti. Saatine bir daha baktı. Dilber' e bir cıgara daha verdi.

— Ben hele bir Sedat'ı göreyim, dedi.

Ağır ve meyus adımlarla yürüdü. Patikanın başında bir kederden silkinmiş gibi çevik ilerledi, kayboldu.

Dilber, Ali Efendi'nin arkasından bakmadı bile. Benden kibrit istedi. Zahirde bana söyler gibi:

— Sanki, dedi, Sedat'ı görüp de ne olacak? Sedat ona ne yapabilir? Kendisi muhtacı himmet. .. Yarın öbür gün o da kodestedir.

Düşündü, bir şey bulmuş gibi güldü:

— Anladım... dedi. Sedat hapishaneyi bilir. Ö teki işi yapamayacağını aklı kesti. O yüzden Sedat'ı görmek istiyor ha! Dur bakalım öyleyse? ..

Ayağa kalkb. Şarkı, ıslık, pislik, Sultanahmet parkı kadınlanna has, birçok erkekleri tiksindiren, pek çoklarım acındıran ve güldüren, bana da uzak, kenar mahallelerde kalmış bir genç kızlığın masum şuhluklannı hahrlatan bir süzülüşle küçük yola doğru salındı, gitti.

Şimdi yukanda, çocuk bahçesinin kenarındaki kanepelerde oturmuşlardı. Ali Efendi ile Sedat.

Sed at:

— Hapishaneye alışılır, Ali Bey. Hem neler vardır neler? Ben iki sene nasıl geçti, duymadım. Allah insana orada da yaşamak kuvvetini veriyor. Hem canım daha dur bakalım... Senin şimdi kaç liran var?

* ••

— Söyleyemezsin bilirim, amma ben senin birikmişin beş yüzden fazladır derim. Çıkar şunun üç yüzünü gözden. Ver yüzünü ona... Ondan ötesini de bana bırak, ben işi temizlerim.

Ali Efendi bu tarafa hiç yanaşmıyor, boyuna hapishane mevzuuna dönüyordu:

— Nasıl be? Nasıl yerdir?

— İşte koğuşlar vardır. Koğuşların çavuşu vardır. Biraz paralı isen on tane yardakçı peyda olur. Yatağını yaparlar. Çişini bile dökerler. Yalnız aptallığa gelmez ha! Neden düştüğünü bir öğrenmesinler. Katillik bile seninkinden iyidir. Hiç olmazsa gözü kanlı diye çekinirler. Doğrusunu söyleyeyim mi sana? En şereflisi cerhten, katilden gelenlerdir. Oranın ağalan onlardır.

— Ya öğrenirlerse?.. Ha?

— Onun da kolayını buluruz. Yüz bir senelik Deli Ahmet'e ben bir tezkere yazarım. Sen de gönlünü hoş eder, paradan yana çekinmezsin. Canım bırak bu laflan Allasen!..

Son kelimeyi o da şuh bir eda ile ellerini saçlarına götürerek söylemişti.

Ali Efendi birdenbire kalbinin demir bir elle sıkıldığını duydu. Düşecekti. Bayılmak üzereydi. Müthiş bir kalp çarpınhsı ve korku ile kanepeden kalktı. Yarı kendinde...

— Ben biraz dolaşayım, dedi.

Ali Efendi biraz sonra yalnız başına önümden geçip gitti. Onun ardından Dilber'le Sedat iki liseli arkadaş gibi gülüşerek havuz başına geldiler.

— Kalıbımı basarım ki, dedi Sedat, o ^^tolacak. Ama biz de bir şey vurabilsek. Mademki hastalığı yok. Hem olsa bile canım, muayene olacak değil mi? Onun da kolayı vardır. Beyhude telaşa düşüyor. Parası da kıymetli. Ama ona bu iyi bir ders oldu. Park onun neyine yetmez ki...

Görürsün bu işten kurtulur kurtulmaz, artık işinden çıkar çıkmaz buradadır. Hem sonunda ben ona bir oyun oynayacağım...

— Ne oyunu o? •

• • • • • •

— Görürsün...

Dilber'in kulağına eğilerek bir şeyler söyledi. Dilber bir deli sevinciyle:

— Kız deli misin? O beni alır mı?

— Aldıracağım kız, görürsün. Ben de postu sizin eve sererim.

Dilber iş şimdiden olmuş bitmiş gibi:

— A! Gel Sedat, başımla beraber... Söyle nasıl yapacaksın?

— Evvela metres gibi eve gireceksin. Olmazsa hizmetçi gibi. Sonrası kolay. Sen kaç yaşındasın, doğru söyle.

— On yedi.

— Oteki iş doğru değil mi?

— Sana yalan mı söyleyeceğim? (Karnını göstererek) belki de sen-dendir.

— Sus kız! Senin ağzında da bakla ıslanmaz ki ...

Sedat benim tarafıma tuhaf tuhaf baktıktan sonra:

— Dikkat, dedi. Ağzından bu lafı bir daha kaçırma. Bütün planlarım altüst olur.

— Hangi planlann?

Sedat müthiş bir küfür savurdu;

— Ananın körü planlanm, dedi, sersem kan! Aptallığa vurma! Ben şimdi onu öteki parkta bulurum. Sen akşama hazır ol. Benim odaya tam saat sekiz buçukta gel.

Sedat yürüyüp giderken, Dilber arkasından seslendi:

— Sedat! Sedat!

— Ne var?

— Bana on kuruş versene bir şeyler tıkınayım.

— Vallahi, billahi meteliğim yok.

• »

Öteden bir adam:

— Gel kız, dedi. Al on kuruş.

Sedat yürürken geri döndü.

— Ağabey, dedi o adama; bana da versene on kuruş. Yarın veririm.

Adam ona da on kuruş verdi. İkisi de bir dakikada kayboldular.

Şehrin uğultusu başlamışta! Yerimden kalkarak uzaklaştım.

O zamanlar işiın gücüm yoktu. Sultanahmet'teki evimden çıkar çıkmaz her zaman parka gider, her gün bitmiş bir insanla tanışırdım, her bitmiş bir insan yeniden şehrin uğultusuna karışır... Bir daha parka bir yabancı gibi uğrardı.

Sanki park, öyle bir yerdi ki, birtakım garip insanlar, işlerin bittiğini, kendilerinin mahvolduğunu sezerek geliyorlar. Park günlerce onlann dertlerini uyutuyor, tamir ediyor, bir gün yeniden onları taptaze bırakıveriyordu.

Günlerce Sedat, Dilber ve Ali Efendi'den hiçbirine rastlamadım.

Yine böyle bir günde aslanın yanındaki kanepede roman okuyordum. Sedat'ı bir bahriyeli askerle biraz. ileride görünce kulak kabarttım:

— Alçaklar! diyordu. Yaptım iyiliği; herifi kodesten kurtardım. Dilber'i mis gibi, fesleğenler, aslanağızları dolu park gibi bahçeli bir eve yamadım. Bir ay sonra nikâhını kıydırdım.

Bahriyeli birdenbire:

— Çocuk ne oldu? dedi.

— Bilmem, dedi Sedat, vakit kalmadı ki ... Nikâh olur olmaz ben zaten fark etmiştim ya... Dilber'de bir kurum, bir eda. Bir de güzelleşti hınzır. Ya herif? Akşamlan elleri çıkınlarla gelmez mi?.. Dilber aşağı, Dilber yukan ... Görsen güle güle katılırdın. Ben de uşak vaziyetine düştüm. Sabahleyin herif beni yirmi beş kuruşla kapı dışan eder. Eve de ancak Ali Beyefendi geldikten sonra dönebilirdim. Mutfakla aptes-hanenin arasında kilerimsi bir yer gösterdiler. Bir de kırba yaptılar, orada yatıyordum. Bir sabah lanet olsun dedim. Yaptığım iyilik gözünüze dizinize dursun!

Ali Bey daha insaflı çıktı. Çıkardı on papel verdi.

— Harçlık et oğlum Sedat, dedi. Sen de bir iş bulur çalışırsın. Daha gençsin. Ben bak ihtiyar halimle şöyle böyle iyi bir adam oldum.

Bir türlü namuslu bir adam oldum diyemediğini fark ettim, çekildim. O gün bugündür eve uğramadım. Dün akşam param bitmişti. Onlardan ekmek isteyecek değilim ya!.. Şöyle bir uğrayayım dedim, bir hizmetçi kapıyı açmaz mı?

— Hanım evde yok, dedi. Bey daha gelmedi. Başka zaman uğrayın.

Akşam yine uğradım. Yukanki odadaki ışık beni sokak başında görür görmez söndü. Aynı hizmetçi:

Bu akşam Beylerbeyi'ne misafirliğe gittiler, beyin halasına. Gelmez ler, demesi n mi?..

Anladım ki istenmiyorum...

Bahriyeli:

— Sana bir şey söyleyeyim mi, Sedat, dedi. Sen yine eski işine gir-sen fena yapmazsın.

— A!.. Ne girecekmişim. Ben uşaklık edemem. Ben mis gibi tornacıyım. Sanatımı bırakamam.

Gaz Sobası

Köy kahvesinin içi, bu akşam her zamankinden kalabalıktı. Sebebine gelince, kahveci Recep'in şehirden yeni satın aldığı gaz sobası idi. Recep hangi akla uyup da bu gaz sobasını almıştı bilinmez. Deli dolu bir adamdı o.

Şehre her inişinde bazan kahveci, bazan kendi, bazan da herkes için birtakım ye^^kier sabn alır. Bu şeyler bir ay geçmeden tecessüsten düşer, hurdalaşır, Recep bile yüzüne bakmaz olurdu.

Bir defasında bir numaralı kilit satın almış, 3796 numarada kurmuş; açmış, başka bir numarada kurn1uş, bir daha hangi numarada kurduğunu unutmuş, açamamış; bozulup gitmişti.

Köye ilk elektrik cep fenerini o sokmuş, ecinnileri gördüğüne imam efendiye ilk yemini o ettirmişti.

Bu sefer de bir gaz sobası satın almışh. Petrol lambasını yakmadan kahvenin içi bir mor aydınlıkla aydınlanmış, oütün gözler sobaya dikilmiş, bakakalmışlardı. Uzun müddet sessizce kahvenin buz gibi soğuk meşin peykelerinin ısınmasını beklediler. Sonra kahve nefesle ısındığı zaman bir ihtiyar:

— Recep, dedi. Lambayı yaksak iyi ederiz. Birbirimizi göremez olduk.

Lamba yandığı zaman, demin kahvenin ortasında mavi, kırmızı, yeşil mikalarından tatlı ışıklar çıkaran acayip ve güzel şey bütün ma-salhğını karanlığa bırakmış, sahicileşmişti. Halbuki kış geceleri delikanlılar sahici şeylerden hoşlanmazlardı. Onlara, yalan, hulya, rüya, masal lazımdı. İhtiyarlan gücendirmemek için ses çıkarmadılar.

— Demin hoştu be! dediler yalnız. Keşke lambayı yakmasaydık.

Lamba yanınca, meşinlerin yırtıkları, peykelerin yağlan, hasırların kopuk parçaları meydana çıkmıştı. Kahve ta eskiden beri gördükleri kahve idi. Evvela camlardan çoğu dışarıyı görmeyecek kadar kirli idi. Bazıları kalın ve renkli elişi, bazıları eski Türkçe san ve bir hatıra kadar cansız, fakat kavrayıcı, ısıtıcı gazete kâğıtlan ile kaplı idi. Ara sıra poyraz, bir delikten bütün hızıyla giriyor. Acem baskısı asker ve muharebe resimlerinin üzerinden aşıp gidiyordu. Köyde bozuk çalma meraklıları kalmadığı için, tozlu ve meyus bir köşede asılı bozuk kendi kendine sallanıyor ve bazı kafalara "Yine şair arıyor bozuk!.." dedirtiyordu. Sonra yine nefesler camlara yapışıp sis ve duman içindeki karanlık meydanı gözlere kapıyordu.

Delikanlılar oyunlarına dalmışlardı. Bir tarafta bir ihtiyann başına toplanmış daha çocuk yaşta insanlar bir şey dinliyorlardı. Bir adam bir masal anlatıyordu. Şehirler, binalar, memleketler, sular ve köpıü-ler, hanlar, kadınlar, Recep'in yeniliklerine taş çıkartacak yenilikler, sustalı çakılar, dürbünler, kuleler...

Masalı dinleyenlerin gözlerinde daha neler vardı?..

ihtiyarlar ise bir köşede tamamen siyasi idiler, ciddi idiler, sahici idiler. Hiçbir şey para etmiyordu. Fırtına, ekinleri yakmışta. Patateslere kırağı yağmış, daha filizlenmeden dondurmuştu. Vergi memuru iyi adamdı. *I* nsafsız değildi. Veya insafsızdı. Yukanda paşalar, büyükler acaba köylü için ne düşünüyorlardı?

Recep'in kızını Ahmet'in oğluna, Mehmet'in tonınunu, Hacı'nın teyzesi kızına veriyorlardı. Bazan biri kalkıp da köşede duran hasıra çömelip namaz kılıyor, yine geliyordu.

Recep kahveleri hazırlıyor. icat ettiği bir sahlepi yatmadan evvel tavsiye ediyordu.

Recep çok canlı bir adamdı. Mavi gözleri, elmacık kemikleri çok

çıkık bir yüzü vardı. Giyinişinde ise öbür köylülere benzemeyen bir

• •

hal. Sanki bir köylü modası icat etmiş gibi idi. Üstünde süsleri az bir cepken. Ayağında mavi bir pantolon, mavi bir kuşak. Burada kama başına çok benzeyen bir boynuz gözüküyordu. Fakat, bu bir kama değil, bir çekecek idi. Pantolon cebinin bir kenannda her zaman sarkan bir kehribar tespih püskülü vardır.

Sonra Recep, düşünen, hayal eden bir adamdı. Köy delikanlıları kışın hulya içinde yaşamasalar ne bel belleme, ne ağaç budama, ne sö-zümona sürek avı fayda ederdi. Dertlenirlerdi yoksa. Sonra, askere gidip geldikten sonra sahici olurlardı. Sahici olmak her şeyini bir saat gibi kurmak demekti. Kış böyle kurulmuş bir çalar saat gibi onlan bekler, yaza, tam vaktinde uyandırırdı. Halbuki iki çocuk babası olmadan, askere gidip gelmeden yatsıdan sonra hemen yatmak, sabahleyin uzun boylu gerinmeden kalkmak, harama el sürmek, kahvede lakırdıya kanşmak olmaz, namaz kılınmadan yapılamazdı.

O ise bütün köy delikanlılannın askere gidip gelmemiş, iki çocuk babası olmamışlannın bir numunesi idi. Çocukları sıram sıramdı. Bir resmi nikâhlı, bir imam nikâhlı, bir de on dördünde el uşağı Eminesi vardı. Böyle olduğu halde, hayal ederdi. Onlar gibi -çocuklar gibi- hayır, çocuklar gibi değil, o çocuk kalmışların başı idi.

Şehre inip herkesi, ama en çok kendisini şaşırtacak şeyleri almazsa, üç kansını en yakın fırsatta aldatmazsa, masal dinlerken kahve isteyenlere homurdanmazsa, ara sıra çekeceğini çekip gözleri kırmızı olmazsa, yapamazdı. Recep gaz sobasını aldığı zaman köye bir yenilik getirdiğine memnun olmuş, için için sırıtmış, ta anayola kadar otobüste onu kucağında getirmişti. Kâğıtlara sanlı makineyi kepenkleri kapalı kahveye koymuş. Ancak müşteriler geldikten sonra yakmışta.

Kırmızı, mor mikalardan çıkan ışıklara dalıp çocukluğuna, bir kuyuya düşer gibi düşmüştü. O zaman bu kahve babasınındı.

Bir gece Bursa'dan hoş sohbet, hovarda insanlar köye gelmişler; bir tanesi, gençlerin oturduğu yüksekçe yere bir perde germiş, Karagöz oynatmıştı. Köylüler, Karagöz'ün her sözüne katıla katıla gülmüşlerdi. O, Recep o

sözlerin hiçbirini hatırlamıyor. O zaman da işitme-mişti. O, hayale, perdeye dalmıştı. Şimdi gaz sobası yanarken ve kah-

■ ••■■11 •••■■■ ••■■ i ■ 1 ■ i ■ /

venjn ışıklan sönükken gözünün önüne bir perde gerilmiş ve Recep e öyle geliyor ki, bir Karagöz oyunu seyretmişti.

Yine Recep birden hatırladı. Bir gece Bursa'da kaldığı zaman onu Bursalı kahveciler sinemaya götürmüşlerdi. Bu da bir nevi Karagöz'dü. Recep boyuna sinemanın makinesinden perdeye kadar gelen ışığa bakmışta. Perdede insanlar, hayvanlar, dağlar, sular, her şey gördü. İnsanlar öpüşüyorlardı. Güzel adamlar, şık kadınlar vardı. Recep bu işe şaşmamışta. Olurdu. Yalnız birdenbire sinemada kar yağmış, in-

m

sanların yakalarına dolmuştu. İşte o zaman Recep şaşırıvermişti. Her şey mümkündü. Ama kar, Allah'ın karı nasıl yağardı? Bunu aklı alma-

I 1 •• 1 •• W •• 1 1 1 • •• ■ I ■

mış, köye donduğu zaman butun kış şehir görmemişlere temmuz ortasında kar yağdığını anlatmışta.

Recep'in gaz sobası mikalarından kırınızı ve mor ışıklar dökerek akşam ezanından sonra yanar, uzun mUddet lamba yakılmazdı. ihtiyarlar, sahici insanlar meydanın karşısındaki Bekir'in kahvesine geçtiler. Gençler ve bir hasıra oturup masal dinleyenler karanlıkta gaz sobasına bakarak Recep'in sinemada nasıl kar yağdığını, HUsmen Pehli-van'ın Dev Ali ile nasıl güreştiğini, Fransızlara esir dUşmüş Ali'nin

Marsilya'da ve Cezayir'de neler yaptığını ta ilk ılık güneşe kadar dinlediler.

Fakat, ilk ılık gUneş tekrar sahici bir dUnyanın fırtınalan, buhranları, kıtlıkları, vergileri, azapları, tufanları ve ölUmleri ile kendilerini beklediğini delikanlılara söylediği zaman, onlar tarlalanna, Recep kahvesinin önUne ve bUtUn yaz birbiri arkasına eklediği cıgaralarına kavuştu.

Yazın Recep'in kahvesi, önUne atılmış yer iskemleleri ve uzunca tahta masalarıyla, yorgunu dinlenmeye çağıran, loş ve serin haliyle kışı hiç hatırlatmaz. Kış masalları, lapa lapa yağan kan, sisi ve gaz sobasıyla bir hulya kadar yalancı ve güzel olsa bile yazın onu bu serin gölgede hatırlamak, insanın eli elinde ölmüş birini, bir saniyenin binde biri kadar bir zaman zarfında dUşUnUp silkinmesidir.

Ekinlerin sararmaya başladığı günlerde, bir on kadar işler dururdu. O zaman gençler, Dağlıdere'de yıkanmaya giderler, gitmeyenler de Recep'in kahvesine dolarlardı.

O gUn de öyle bir gündU. Kahve kalabalıkta. Bir düğünde kasığına kurşun yemiş genç bir delikanlı bir köşede beyazları çoğalmış renksiz gözleriyle sapsarıydı. işte bu sarı delikanlıyla, kırk, kırk iki yaşlarında sağlam omuzları, bir tek aksız simsiyah saçlarıyla yağız bir

adam arasında evvela hiçten başlayan bir kavga oldu. ihtiyarlar delikanlıların iyi çalışmadıklarından, işleri sUrüncemede bırakhklarından; bugUnkü işi yarına bırakmanın kötülüklerinden bahsediyorlardı.

Yağız adam:

— Bunun sebebini ben biliyon, dedi. Kışın abazalığa alışmalarından...

Sarı ve yarası daha kapanmamış adam sordu:

— Kışın da mı çalışacağız? ..

Yağız adam:

— Helbette, dedi, insan yılan mı ki? .. Yoksa ayı mı? Kışın uyu. Recep'in gaz sobasına dik gözünü hulyalan. Sonra yazın nasıl çalışılır?..

Sarı delikanlı bir yerinden yeniden vurulmuş gibi kızardı, sarardı:

— Recep'in gaz sobası. Recep'in şusu busu olmasa bu köyde kan birbirini götürür. Sarhoşluktan geçilmez ağam!..

Yağız adam, genç adamın sözüne cevap vermedi. O sırada vişne şerbetini masaya bırakmış olan Recep'e döndü:

— Keramet senin gaz sobasında imiş ıneğersem, dedi. Olmasaymış neler olurmuş. Senin gaz sobası Recep, neye benziyor biliyor musun?

Recep kışı hahrlayıp bir saniyenin binde biri kadar bir zaman zarfında üzülüp unuttu.

Sarı çocuk:

— Neye benzettin söyle bakalım?

— Puta tapmağa, dedi. Tövbe tövbe estağfunıllah!.. Namaz kılmazsınız, oruç tutmazsınız. Hatim indirmezsiniz, sonra da Recep'in gaz sobası neye benziyor, diye sorarsınız, neye benzeyecek işte. Ona. Unuttuğunuz bırakhğıruz dinin yerini tuttuğuna göre, imanınıza benziyor. Puta tapıyorsunuz arhk siz. Kışın puta, yazın tembelliğe.

Delikanlı üstünkörü bir cevap vermiş, iş ağız dalaşmasından yumruğa döneceği sırada, etraftakiler ayırınışlardı.

İşte, bu vakadan hemen birkaç gün sonra, kahveci Recep'i bir düşüncedir almıştı. Kara Ahmet'in hakkı vardı? Doğruydu. Gaz sobası ile dini telam arasında hemen hemen hiç fark yoktu.

Namaz kılınırken öbür dUnyayı, cenneti, hurileri, kevser şarabını hayal etmekle gaz sobasının kırmızı, yeşil mikalarına bir esrar dalgası ile düşüp kendileri için olmayacak bir dünya düşünmek arasında ne fark olabilirdi?

A 1 ■ 1 •• •• 1 •• 1 •• W•• 1•• 1

Ama o gaz sobasının insana dUşündUrdUğU dünya varmış, hem de belki onların düşünemediğinden daha güzeli bile varmış.

Recep, Kara Ahmet'in lakırdısıyla hakikaten şaşkına dönmUştü. Kafası durmadan işliyordu. Dine hiçbir zaman inanmamıştı.

Yok derdi. Yok! Cennet, cehennem yok. Fakat hiçbir gün Allah yoktur dememişti. Dünyaya inanmıştı. DUnya ve dünyada var olan, kendisinin ulaşamayacağı bir cennet de vardı. Bunu da hissetmişti. Günlerce böyle, bu düşüncelerle âvâre gezdi. Sonbahara kadar...

Sonbaharda, kestaneler yer yer meydanlığa yığıldığı zaman, hâlâ düşünüyordu. Sislerin meydanı bashğı, dağa ilk kar yağdığı zaman, kahvesini birkaç gün için kapayarak Bursa'ya indi.

Şehre inmesinin sebebini adamakıllı bilmiyordu. Yeni bir şeyler mi getirecekti? Bursa'nın kalabalık bir zamanıydı. İstanbul'dan kayakçılar dolmuşt:u. Kadınlı, erkekli, acayip kıyafetli, bir sürü insan otobüslerle dağa çıkıyorlardı. Sırtlannda kocaman tahtalar ve değnekler vardı. Recep bunların ne olduğunu merak edip öğrendi. Sinemalara girdi. Kahveleri dolaştı. Gazinolara girdi. Birçok mecmualar, gazeteler, bir sürü kış, kar, sinema resimleri tedarik etti. Köye dönerken ruhu sükûna kavuşmuştu. Gözlerinin ateşi sakinleşrniş, dudaklarının

| • • •• 1 | w •• • W *1 *1*

büzüklüğü geçmiş, ağzı genişlemişti.

Midesindeki bulantı geçmiş, kulaklan a^rtık uğuldamıyordu. Recep'in böyle anlan vardı. Elir şey düşünmeye başladığı zaman, bütün vücudu ve ruhu ile düşünürdü. Midesi bozulurdu. Kalbi her zamankinden çok vururda Uyuyamazdı. Elleri terlerdi. Ağlamak, sonra gülrnek isterdi. Işte nöbet geçmişti. rahatb. Otobüsün c^^^a kafasını dayadı. Yine hayal etti. Hayal etmek kadar güzel şey yoktu. Insam yapan eden hayal etmekti-

Şimdi kararını vermişti. Kendinden bile gizlediği karanın kopuk film parçalarını bir araya ekleyip yapılmış bir sinema parçası gibi Bursa ovasının yer yer yağmur sulan birikmiş, ağaçlannın alhn yaprakları çürümüş ufkunda seyretti.

Köy, ona eskiden, on sene evvel manda arabası ile gidildiği zamandakinden daha uzak geldi. Köyün meydanına vardığı zaman, akşam olmuştu.

Doğru Emine'nin evine gitti. Kapıyı vurdu. İnce, çocuk yüzlü bir kadın kapıyı açh. Sokak kapısı kapanır kapanmaz küçük kız, Recep'in boynuna sarıldı. Basık tavanlı bir odaya girdiler. Recep:

— Işığı yakma, dedi. Gel yanıma otur!

Kadın bağdaş kurup oturdu. Recep onun dizine kafasını koydu.

— Yann akşam, dedi, görecen kız, görecen. Kahvenin önünden bir geçiver. içerde ne yakacam, biliyon mu?

— Ne yakacan?..

— Ay ışıgı! ..

Recep'in lüküs lambası da bir on beş günde bozuldu.

Plaj İnsanları

Birinin ağzında pipo, ötekinin boynunda akordiyon, saçlan cilalı, kısa keten gömleklerinden kıllı, kalın, adaleli kolları gözüküyor; genç güzel iki delikanlı...

Kocaman hasır şapkalarının altında sarı saçları uçan, eteklerinden aşağıda fevkalade güzel, cins ayak bilekli, derileri ancak iştiha uyandıracak kadar -fazla değil- yanık iki genç kız...

De likanlrnm biri telefon şirketi rnemurlanndandır. İn^giliz mektebinde okumuş, sonra P^aris e gitmiştir. Telefonculuk tahsili yapınışbr. Ne iyi değil mi?. . P^aris' ten döndüğü zaman getirdiği gömlekler, lastik ayakkabılar, ne güzel, ne dd, ne kimsede bulumnayan -yahut pek az kimselerde bulunan- pratik ve y^rn herkeste bulunması lazım gelen haset uyan-dıncı şeylerdir. Bu sıcak havada herkes, bu hafif lastik ayakkabılan, bu

tiril gömleği, bu yıkandıkça beyazlaşan, sağlamlaşan, iyi biçkili pantolonlan giyinmeyi ister. Yalnız piposu pek arzulanır şey değil. Ondan ötesini arzulamayacak insan yoktur. Hatta, yerli, ismi çıkmış mağazalardan a^^mş, iki yıkanışta dapdaraak, kısacık olan pantolonlu, üç giyinişte

lastikleri ayrılan ayakkabılı sözde Avrupa malı giyen plaj kasabası gençliği bile. Değil ki bu sıcak havada Kula Dokuma Fabrikası*ının.* kalın yünlü pantolonu ayağında, kirli gömlekli balıkçı, kömürcü ve sandalcılar özlemesin! Fakat sandala ve emsalinin özlemesi pek ötekilerin özlemesine benzemez. Şimdi aynı güzel şeyleri onlara versek; giymeye uzun müddet tereddüt edecekler. Sonra, gizliden gizliye, kendilerine bile itiraf etmedikleri halde, arzuladıklannı hissedip bir gün sıkılarak gömleği, bir hafta sonra da ayakkabıyı giyeceklerdir. Ondan sonra ne olacak? .. Çabuk kirlenmesi, balıkçılaşması için elden gelen yapılacaktır.

Telefon şirketi memurunun pipoyu ağzına takışından haletiru-hiyesini anlayabiliriz. Balıkçı Ispiro da pipo içiyor ama, tütünü için... Bu delikanlı tütünü için içmiyor mu? Belki tütünü için... Ama insana öyle geliyor ki, fiyakasını tütüne tercih ediyor. Ne olur değil mi?.. Küçük çocuklar da tütüne alışırken fiyakası için başlarlar. O halde?.. Bu delikanlı da mademki daha çocuktur. Bundan ne çıkar? Müsamaha ile bakılabilir. Kim bilir ben ona kızdığım için bana yalnız fiyakası için içtiği pipo ile ağzının bu züppe çarpılışı, bizi; caka-sızları, sandalcıları, bakkal çırağını, dans bilmeyenleri, briç oynamayanları, kadınlara Fransızca laf atmayanları kendisinden milyon defa aşağı görüyor gibi geliyor. Belki de haksızım. Ben ona sinirlendiğim için öyle sanıyorum. Yoksa cıgaraya alışan çocuğun saf, temiz, fena niyetsiz haliyle piposunu içiyor belki. Belki de suratındaki ekşilik numara değildir de, cıgaraya alışan çocuğun tükürmesi gibi bir gudde faaliyetidir. Iddia etmem, belki de...

O bür delikanlı daha iri, daha yakışıklı... Şöyle uzaktan tanıyorum; bir Leh Yahudisi'dir. Leh Yahudileri hakikaten güzel insanlar. Almanya'da okumuş muhakkak. Bu kadar güzel Almanca konuşulmaz, diyor Almanca bilenler. Türkçe' den başka bütün lisanlan biliyor gibi bir ş^{e}y.... Türkçe konuşhığunu benden başka kimse işitınediği için, bilmiyor, ama öğreniyormuş, diyorlar. Ben Türkçesini duydum: Sandalcı Ali it, hergele bir şeydi. Olur olmaz adama pabuç bırakmaz. Garibi iyi Rumca, daha tuhafı çok fena Almanca konuşur. Nereden, nasıl öğrenmiştir? Ne bileyim ben. Kendisine sorulursa, burada, İstanbul'da Harbi Umumi'de Almanların yanında sandalcılık yapmışhr. Bir gün bu yukarıda bahsettiğimiz Leh delikanlısı Ali'nin sandalını poyrazlı bir günde kiralar. Pazularına pek güvendiği için bu kürek oynahlamayan havada adayı dolaşmaya kalkar. Terler, merler, fakat adayı

dolaşmasına da dolaşır. Dalgalarla pençeleşir. Cereyanları yarar. Hakikaten böyle bir havada adayı dolaşmak, kırk yıllık sandalcıların bile kân değildir. Bravo!.. Bu tam bir sporculuktur. Ali'nin bile aferin diyeceği gelir ve der de...

Delikanlı, alelade limanlık havalarda bir buçuk saatte dolaşılan adayı beş saatte dolaşmış, beş saat dalgalarla aslanlar gibi pençeleş-miştir. Nihayet muzafferane gelir. Ali'ye çıkarır, her zaman yaptığı gibi, bir adayı dolaşmaya verdiği parayı verir. Ali, Leh delikanlısı sandala binerken takırdattığı Almancasını bir tarafa bırakarak I zmit körfezi kıyılannın şeker şivesi, Galata meyhanelerinin ağza alınmaz argosu ile açar ağzını, yumar gözünü.

"Ulan, köpoğlu, der, yarım papel beş saati? Saati eder on patakoz . Sen aklını peynir ekmekle mi yedin? Sandal su içinde be!.. Çık iki papeli! Gözünü oyarım vallahi, kereste!.."

Işte o zaman tesadüf ben de sandal iskelesindeydim. Prens kılıklı, parlak Lehli, Ali'nin dediği kadar vardı. Bir çarn kalası kadar haşmetli, kızıl, şaşınp kalmıştı. Bir şeyler mırıldandı. Baktı ki, Ali artık Almanca malmanca anlıyacak vaziyette değil, güzel bir Yüksekkaldırım Türkçesiyle:

— Aman ağabey! dedi, yözüm hakkı için, bir buçuk liram var. Vereyim. Al, bırak yakamı.

Işi nasıl hallettiler bilmem? Ben tatlı tatlı gülmek için uzaklaştım. Dedim ya, ben bitaraf adam olamıyorum. Ne yapayım?

Kuledibi'nde yetişip de Almanlık, Lehlilik taslamanın o zamana kadar neye yaradığım bilmezdim. Sanırdım ki, insan Sulukuleli olur da adam olur, Parisli olur da eşek... düşünürdüm.

Acaba Kuledibi ile Almanya'nın Dresden şehrinin yahut da Lehistan'ın Varşova kasabasının bir mahallesi halkı arasında ne gibi büyük bir fark olabilir?

Sonra anladım. Bütün mesele bir sınıf yarahp kızı, kısrağı, dansı, oyunu, yüzmesi, eğlencesiyle bir memleketin yerli ahalisinden başka türlü

gözükmek, mevhum bir kolonizatör vaziyeti takınmak... Bilerek, bilmeyerek Madagaskar yerlilerinin Avrupalılara gösterdikleri hayranlığı bizlerden beklemek...

Kızların birisi de işte bu cinstendir. Parisli olmakla iftihar eder. Babası, anası Katoliktir. Abaencet İstanbulludurlar. Hem de Ermeni. Fakat babası Paris'te dört sene kalmıştır. Evlerinde katiyen Ermenice konuşulmaz. Bu kız, babası, anası Paris'te iken doğmuştur. Doğar a! .. Fransız tabiiyetine girivermişler o zaman. ismine de fevkalade bir isim takmışlardır. Zamanla güzel Rumca öğrenmişlerdir. Bütün Türkiye'de yerleşen ecnebiler gibi, evvela Rumca'yı sevmişlerdir. "'Gre-kize olmuşuzdur" derler. Bundan başka, bu kızcağız harikulade güzeldir. Fevkalade saftır. Kuledi bi Almanları, Lehliler, Fransa'da tahsil etmiş Türk, Rum, Ermeni delikanlıları için her şeyini feda etmiştir. Dudaklarını akordiyon çalana, kalbini fransızca konuşup dans edene kaptırmıştır. Bize, sandalcılarla, çapaçullara, küçük oğlan kardeşinin bisikletine bindiği zaman, mevzun ayaklarını seyretmek, ipek kısa pijamasından uçup giden kokusunu arzu ile koklamak kalmıştır. Zaman olur ki, bu bile bizim için kâfidir.

Burada biz, bir iki Türk lisesinde okumuş delikanlı, üç memur, iki konuşulabilir, dedikodusu az, iyi balıkçı, çok iyi kalpli bir bakkal çırağı, görmüş geçirmiş bir kahve garsonu zaman zaman bu kızı sever; ona kızar, zaman zaman onu birbirimize, her zaman da aynı cümle ile müdafaa ederiz:

"Koklatmadığı için değil mi? .."

Sonra yine akşamüstü, hafif melteme karşı fitil oynarken kâğıtları bir müddet masaya bırakır: "Janet geçiyor anam, bak!" deriz, birbi-rımıze.

ikinci kız, bir Türk kızıdır. O da galiba bir ecnebi mektebinde okumuştur. O da bir memurdur. Şöyle, böyle değil; seksen liralık. Terbiyeli; iyi, nazik bir kızdır. Biraz fazla erkek düşkünü olmasına rağmen... ne denilebilir? Çalışan kazanan bir insandır. Ne denilebilir?

Fakat ne tuhaf, ne fena bir zihniyeti vardır; tamamen burjuva, biraz da kozmopolit bir terbiyenin insanı insan edeceğine kanidir.. İyi giyinmek, iyi konuşmak, bir iki lisanda espri yapabilmek, dans etmek, insanın insan olması için kâfi değilse bile lazımdır, der. Dostlarını da bu insanlardan

seçer; daha çok Türk olmayanlara zaafı vardır. Onlar daha kibardır, der. Kibar olmasına pek kibar değildirler; Türk olmayan gençler ama daha zararsızdırlar. Kolay kolay hücum edemezler. Erkek düşkünü dedim ama, dışarıdan bakan için. Halbuki iyi tanıyınca bu kızı, iş değişir. Gezmek, dans etmek, beraber yüzmek, Fransızca hasbihal etmek, dağa çıkmak, motora binmek, yelken kullanmak için, erkek düşkünüdür. Ondan ötesinde hepsi hava alınır. Namuslu kızdır ama, hayvandır. Kafasında hiçbir hüküm ve hakikat yer edemez. Başkalarının kafasına dank diyen bir hadise, bir vaka karşısında şimşekler gibi bir ışığın beyninde çakması lazım gelirken inadı, kötü terbiyesi ile bir türlü ışıklanamaz.

Onlann dört kişi, plaja doğru gittiklerini gönnüştük: Şöyle bir vaka

oldu: Plaja gitmek için nh tımdan geçilir. Evvela büyük bir gazino, son-

•« ■

ra bir küçüğü, sonra da balıkçı kahveleri vardır. Onde, sıra sıra İzmit körfezi kıyılarının yemişlerini ve sebzelerini yükleyip gelmiş kayıklar bulunur. Fevkalade haris, insafsız, işlerini bilmez insanlar olan ada sebzecileri bu kayıklarm gelmediği günlerde her şeyi ateş pahasına satarlar. Yalnız onlar değil ha, bakkal da aynı vaziyettedir. Hasta için zorla altmış kuruşa bir kilo buz alındığını ben işittim. İnanmadım. Sonra hastam vardı. Hemen hemen aynı fiyata aldım, yine inanmadım...

Ha ... Kayıklarda her türlü yemiş bulunur. Dört plaj insanı, kayıkların önünde durmuşlardı. Biraz erik, bir kilo şeftali aldılar. Tam parayı verirlerken Lehli delikanlı azametli vücudu, uzun boyu ile biraz sakar olduğu için, yanı başında kendisine ve hareketlerine

gıpta, aşk, kim bilir bir çocuk hasediyle büyüklüğüne bakan bir küçük çocuğu denize düşürdü. Bir saniyede iki çığlık koptu. Bunlar iki genç kızın çığlığı idi. Yanlarındaki iki delikanlı, akıllarına hiçbir şey gelmeden denize bakıyorlardı. Fakat kenarda duran bir sandalcı ile bir balıkçı, çocuk daha denizden kafasını çıkarmaya zaman kalmadan, hiç düşünmeden ikisi birden dakikasında denize atladılar. Sandalcı Karamursallı, çocuğu denizden çıkardı. Oteki, kendini denize, çocuğu kurtarmak için atan balıkçı, sapsarı kesilmişti. Zorla kıyıya çıktı. Çocuğu kurtaramadığına mahzun bir hali

vardı. Rengi sarıydı. Ayağını kesmişti. ***İ*** kisi de balıkçı kahvelerinin önünden fırlayıp denize atlamışlardı. Kızların yanında deminden beri anlattığımız delikanlılar garip bir pişmanlık içinde imişler gibi geldi bana. Leh delikanlısı sebebiyet verdiği bu hadiseye üzülmüş, mahcup olmuş gibi idi. Ceplerini yokladı. Çocuğu kurtarmak için kendini denize atmış, ayağını kesmiş balıkçıya para verdi. Sonra asıl çocuğu kurtarana doğru yürüdü. Ona da bir şeyler vermek istedi.

Bu adam otuz beş yaşlarında bir adamdı. Belinde kırmızı bir kuşağı vardı. Zayıf, çalımsız bir şeydi. Sakalı uzamıştı. Rıhtıma çömel-miş, paçalarının suyunu sıkıyordu. Kendisine uzatılan paraya bakmadı bile.

"istemez efendi," dedi.

Payını almış Rum balıkçı: "Al yahu, al!" diyordu.

Delikanlı ısrarla parayı uzattı. Bu sefer çelimsiz adam, "istemez dedik ya hemşerim!" diye kestirip attı.

Delikanlı mahcup geriye döndü. Biz kalabalığın etrafını almıştık. Türk kızının kafasında bir aydınlık doğar gibi olmuştu. Tuhaf tuhaf çocuğu kurtaran adama baktı. Sonra bir karar verememiş gibi önüne bakıp düşündü. Sarışın kafasını sallayarak Lehliye, "Siz mi sebebiyet vermiştiniz kazaya?" dedi.

Leh delikanlısı: "Evet, kaza... Göremedim..." diye bir şeyler mınl-dandı.

Genç kız yine Fransızcasıyla: "Vazifenizi yaptınız," dedi.

İkisi birden yürüdüler. Telefon idaresi şefi bir dakika piposunu ağzından çıkarıp denize atlamak icap ettiği halde akıl edemediğine, Paris'ten getirdiği üstünün başının bozulup "Ridicule" olacağına, olmadığına memnun olmuş gibi tekrar piposunu taktı. Arkadaşlanna yetişti. Yalnız Katolik Janet aramızda kalmıştı.

Bana her zaman ta çocukluğumda kıra giderken annemin kahvesini ve gaz ocağını içine koyduğu yeşil kımızı hasırlı sepeti hatırlatan şapkasını

tepesine eğmiş, biraz da kısaca boyu ile çapkın bir hal almış; düşünce, sersemlik ve güzellikle dolu idi.

Birden Amerikanvari bir jestle koştu. Çocuğu kurtaran sandalcının önünde durdu. Kollarını sandalcının ensesine doladı. Kendine doğru onu eğilmeye mecbur etti. Sonra, bir kanş sakallı yüzünden dört beş defa şaplatarak öptü. Sonra bir operet kızı gibi gülerek, ıslık

çalarak "aman akordiyoncum kızacak! Vız gelir, varsm kızsın!" gibi

«

bir düşünce ile uzaklaştı. Işte o günden sonradır ki, Janet' e o gruptan bu gruba mütereddit bir halde; bazan bir balıkçı, bazan bir dansöz, bazan bir Fransızca bilen, bazan İstanbul şivesi bile konuşmayan; bazan bir sandalcı ve gazel okuyan, bazan bir Alman mektepli ve kitara çalanla çam altlarında rastladık durduk.

Ali'nin hatırasındaki doğduğu evin pencerelerinden biri bir kızılcık ağacının, bazılan bir misket asmasının yeşilliğine açılır. Ali küçüktür. Cüceler, periler, küçük çocuk dünyası âleminde yaşar.

Ali haminnesini, dedesini insanların en iyisi; mahalle delikanlılarının mektuplar yolladığı, sarhoş olup evlerinin önünde nâra attığı, bıçak bıçağa geldiği Saime'yi; içinde vücudundan ayrı yaşayan ama, gö-

• • »1 • |1 U *1 ■ • • . 1* ■ | ı • | U• 1

zü gibi gören, kulağı gibi işiten bir acayip makinenin değişmeyecek ebedi bir kurcalayıcısı sanır.

Ali için bir saattir. Saime çok yaramazdır. Bazı çocukların ak bileklerine bir dudak gibi yapışmış gördüğü kol saatleri gibi Ali'nin bir ruhu vardır. Saime, on bir yaşındaki Ali'nin kol saati ruhu için altı yedi yaşında bir çocuktur. Halbuki Saime, uğruna mekteplerden kovulmayı göze alacak bir çağdadır.

Zaman, kızılcık meyvasının kıpkırmızı olduğu günden başlar. Bu nar çiçeği döner, biraz daha koyulaşır, sonra birdenbire solgun bir dudak rengi ile kızılcıklar yere düşer; güneşte pelteleşir. Gözünü kırpmaya zaman kalmadan, son kızılcık yemişini ağza attığı dakikadan itibaren yağmurlar yağar. Kasaba baştan başa bir çamur deryası halini alır. Sonra kar yağar. ilk kan, sac sobanın yarı ısıttığı bir pencere ke-nanndan küçük kızılcık ağacının dallarına konar görmek... İlk mandalinayı sokakta karın altında, kan üstüne şeker gibi dökerek yemek...

Daha daha kızılak ağacına konmuş ökse... Bütün kış bir tek serçeyi sobanın kenarında ısıtıp yükün içine kapamakla geçer. Saime gün-

J •• •• 11 • • /• 1 •• 1 •• 1 w ı ı • / ı

den güne güzelleşir. Saime mn saçlan günden güne değişir. Saime'nin evi kışın; Boşnak mahallesinin en sonunda, çıkılamayacak bir seyahat

gibi insanı hüzünle doldurur. Sokaktan geçen her beygir, her araba, oraya gider...

Sobanın kenarında, resimli bir kitabın önünde, bir gaz lambasının cıgara kâğıdı yapışmış kırık yerinde, kışlık kavunlann, saman içinde saklı hendek armutlarının derisi üstünde, zaman zaman bulunup kaybedilen, insanı uyumadığı halde, uykusunda düşer gibi eden bir Saime hayali vardır.

Ali, otuz yaşında bir gün, doğduğu kasabaya döndüğü zaman, bu eski âlemin içinde yeniden yaşamaya başlamışh. Bu yaşayış, nihayet her günkü hayatının birkaç dakikasında kuvvetli üç dört saniye idi. Fakat bu üç dört saniye, berbere traş olurken, muallim olduğu mektepte bir küçük kızın vazifesini tashih ederken, kasabanın bir tek oturacak kahvesinde tavla oynayanlan seyrederken onu yakalıyordu. Birkaç saniyede bırakmak için.

Ali, şehir dışında, Saimelerin şimdi yıkılmış eski evlerinin hemen hemen yanı başında, kimsesiz bir kadının bir odasında oturuyordu. Akşamlan elektrikler yandıktan sonra, küçük bir çocuk Ali'nin odasına girerdi. Elinde defterler vardı. Aynı masanın başına otururlardı. Ali vazifelerini tashih eder, yarınki vereceği dersi birkaç defa okurdu. Küçük esmer çocuk, yarınki dersine çalışırdı.

Bu küçük çocuk, kimsesiz kadının oğlu idi. Anası, mangalın kena-nnda kahve güğümü kaynayan, bir kristal hoşaf kâsesi içinde san kokusu tüten, kaçak tütünler bulunan bir Boşnak beyinin hanımının evine her akşam gider. Namazlarla ölçülen bir zaman gece yansını bir iki saat geçtikten sonra ancak eve dönerdi.

Ruhiye Hanım, eve dönünce Ali ile Davut'un çalışhğı odaya girer. Ali'nin paketinden iki serkld oryanı da oracıkta, minderin üstünde tüttürür. Ali'nin tanımadığı insanlann havadislerini anlatır. Sonra ana-oğul yatmaya giderlerdi.

Ali'nin ancak üç sene evvel bileğine geçirebildiği saat, bir Fransızca lügatın kenarında ana-oğul çekilip gittikten sonra ancak onu bulmuş olurdu. Ali o zaman İstanbul' daki sinemaları düşünürdü. Sinemadan on bir, on biri çeyrek geçe çıkılırdı. Ali kitapları kapar. Bir müzik sesi duyar gibi olur. Bir kadınla dans ettiğini, Saime'ye hiç benzemeyen uzun boylu, zayıf bir kadına bir

şeyler söylediğini sanırdı. İstanbul'da talebeliğinde yaphğı gibi sessizce, omuzlarım kısarak, ten-halaşmış, hafif yağmurla parlamış yollardan dönüyormuş halinde elektrik düğmesine doğru gider, söndürür. Kasabanın horozları bu işareti bekliyormuş gibi ötmeye başlarlar, öterler. Saatlerce, belki bire ikiye kadar öterlerdi.

*** * ***

4

Ikincikânun sonlarmda bir gece idi. Kar sabahtan beri dinmemiş-ti. Ruhiye Hanım, ocak başmda mısır patlatılan, helva bastırılan bir eve misafirliğe gitmişti. Ali, masanın sağ köşesinde bacaklanndan bi-

• • • • • * ' 1 W 1 1 • « • • I • •

rini masanın üstüne koymuş, cıgarası ağzında, düşünmüyordu. Düşünmemek ona nadiren nasip olurdu. Düşünmeden oturmak...

Sonra uyanıklık içinde bir rüyadan uyanır gibi silkinmek... Tekrar günü, ani bir gazete okur gibi yaşamaya başlamak... Birkaç saniye eski halıralanna mı nereye olduğu bilinmeyen bir yere seyahat.. Sonra bir kuyudan, rutubetli, küf kokulu bir sarnıçtan gün ışığına çıkar gibi, bu küçük Davut'un önünde uyanıvermek... güzel şey!..

Küçük Davut'u Ali çocuğu gibi seviyor, hem ona öyle geliyor ki, Davut'un güzel bir anası vardı. Yanaklan her zaman koşmuş çocukla-rınki gibiydi. Ince, gevrek, mor damarlı bir eli vardı. Derisinin üstüne yaz günleri Ali başını koyduğu zaman bir serinlik, bir cami serinliği duyardı.

Davut, o kadının uzun bacaklarına hrmanarak büyümüştü. Bu o kadar sahici gibi garip bir şeydi ki:

Davut'un anası ile bir deniz kenarında beraberdiler. Davut dört yaşında idi. Akşamüstleri Ali işten dönerdi. Denize girerlerdi. Karısı ile yan yana, derinliğe doğru giderlerdi.

Denize uzanmış tahta bir kayık iskelesinin ucunda ihtiyar bir adam. Davut'un elini tutmuş, onları seyrederdi. Bu adam kimdi? Ali'nin dedesi miydi?

Ali birdenbire hiçbir şey düşünmemesinden uyanınca bu olmamış ama, hiç hiç olmamış, fakat o kadar olmuş kadar hakiki vakayı hatırladı. Gözlerini sessizce Davut'a çevirdi. İkisi arasındaki dostluk çocuğu kendisine bakıldığını hissettirecek kadar kuvvetli idi.

Davut:

— Yine, dedi, bir şeyler hazırlıyorsun ama, yalan...

Ali ayağa kalktı. Odanın içinde yürüdü. Perdeyi aralık edip sokağa bir saniye baktı. Önce odaya, sonra hahnna bir şey gelmiş gibi pencereye döndü. Camı kaldırdı. Odanın içini yalayan keskin bir soğuk cıgara dumanlarını alıp gitti.

Ali pencereden beline kadar sarkmıştı. Dışarıda buz tutmuş kaldırımlar, bir yaz gününün kaldırımı kadar kuru idi. Karşı boş arsala-

••••• 1 1 1 1 1 • «1 1 • W • tf « •• •• | I •• •• 1 1 • •• ••

rın üstünde, kuru dalların çizgilediği gökyüzünde büyük bir ay yüzüyordu. Yakın ağaçlarda kar dolu idi. Ali:

— Allahım, Davut! dedi. Ne güzel gece. Davut:

— Ama, çok soğuk.

— Ne ziyanı var, üşür müsün?

— Ne olacak yani, gezelim mi diyeceksin?

Paltolarına, kaşkollarına sannıp caddeye çıktılar. Davut:

— Don tutmuş, dedi. Sabaha tıkır tıkır mektebe gideceğiz. Ali:

— Tıkır tıkır, diye söylendi.

Yine aynı his, biraz evvelki. Davut'un kendi çocuğu olduğu, denizde beraber göz göze; konuşa konuşa yüzdülderi serin derili, koşmuş çocuk yanaklı kadını bir yerde unuttuğu, kaybettiği düşüncesi kafasına geldi. Kadını ölmüş

kabul edemiyordu bir türlü. Bu kadın yirmi sene sonra yine bu andaki gezintide mevcut olduğu gibi, yine mevcut olacaktı. Binaenaleyh o, Ali yaşadıkça yaşayan bir mahlukhı. Fakat hiçbir zaman halin içinde yoktu. Mazi ile beraber doğuyordu.

Grenoble'da İtalyan Mahallesi

"Izer" nehri şehrin ışıklarını yüklenip çikolata, deri ve kâğıt fabrikalarının dağıldığı çayırlıkları aydınlatmaya; kanatları çamurlu, çamurlu kanatları ışıklı bir tayyare hali ve gürültüsüyle kaçar giderdi.

Nehir kenarındaki setlerin üzerine tünemiş sarhoş işsizler şarap şişelerini amatör balıkçı ihtiyar Fransızların pos bıyıklarına doğru kahramanca uzahrlar:

— işsiziz, kırk "su" ya doldururlar, versene ihtiyar ne olur.

ihtiyar balıkçılardan çoğu, harp göm1üş insanlardı. Derhal Ver-

dön'ü hahrlarlar:

— Verdön'de sen yoktun, derlerdi. Ben oradaydım. Ben de aç gezdim. Bu bacağım orada tahtalaştı. Geber, fakat iş bul!

İtalyan mahallesi, şehri ikiye biçen İzer'in sağ tarafında yukarı kışla ve surların arasına sıkışmış dar bir mahalledir. Gündüzleri içlerinde narin çocuklar varrnış gibi şişkin beyaz çamaşırların dalgalandığı yakın evler, geceleri ta kiliseye kadar, kırmızı elektrikleriyle yıldızlaşır, yerden uzaklaşırdı.

Yine gündüzleri esmer kısa boylu, işsiz delikanlıların boyunlarındaki al ve mor fularlarla gezindiği sokaklarda; akşamüstleri bir Kule-dibi, yahut bir Kuınkapı hali peyda olur; yalnız geceleyin bu tekin olmayan mahallede, bıçaklı âşıklar dolaşır zannedilirdi.

Kalın san bira bardaklı, bilardosunun çuhası yırtık kahvehaneye akşamlan uğrardım. Kâğıt oynayan genç bir kümenin yakınına oturur, dinlerdim. On, on bir, on iki, on üç, on dört. ..

Italyancanın bu yirmiye kadar sayılan seyısında bulduğum ahen-

gi tarif edemeyeceğim. Hiçbir lisanda sayı bu kadar güzel sayılamaz.

Undiçi, dudiçi, trediçi...

Oturur; bilardosunu bitirip bançosunu, konçinasını yapıp kitarını

alacakları beklerdim.

-* _

Italyan mahallesi saat ondan sonra uzaktan, kitar sesleri gelen vahşi bir ada halini aldı. Arhk hiçbir talebe bu asma köprüyü geçemez. Artık hiçbir posbıyıklı, babacan Fransız, bu mahallenin vahşi kızlarını kandırmaya gelemez. I talyan mahallesi bütün bu kötü şöhretine rağmen, benim gibi birkaç -cesur dememek için- mütecessis tarafından asılmış esrarı çözülmüştür.

Nehir kenarına dizili sıralarda derilerinden bir balık ve sahil, bir Pompeyi, Napoli, bir yanardağ kokusu ve lavı çıkan kızlar otururlard ı.

Gündüzleri meçhul gözleri, muntazam yüzleri, kısa boylanyla bir başka insan tesirini veren bu, faşistlerin vatanlanndan kovduğu ananas, renkli ve kokulu insanları geceleyin görmelidir. Senin yabancı olduğunu bildikleri halde, hiç ehemmiyet vermiyor, hatta sana bakmıyor gibidirler. Ama, senin şerefine bançolar, kitarlar çıkmış, bir karpuz yer gibi konuşan kızlar, senin şerefine bu şarkıyı okumuşlardır:

Napoli, beyaz şehir

- *Venedik'te gondollar geziyor*

Roma'da heykeller dikiliyor Senin şerefine Senin şerefine Napoli güzel balıkçı Dudaklarını

Göğsü hurma rengi almış Hayır hurınalaşmış Kıza dokunduruyor Senin şerefine hey Napoli Napoli beyaz şehir

Delikanlılar hurmalaşmış kızları öperlerdi.

Ben her akşam asma köprüyü geçerken bir defa ürperirdim. Bu köprünün öbür tarafında gölgeler içinde saklı, bıçakları parlak Sicilyalılar tahayyül ederdim.

Dün öptüğüm kız kardeşlerinin intikamını alacak Sicilyalılar. Ama onlar:

Sicilya ormanları Gökyüzü kadar esrarlı Ve intikamcıdır Petrol lambası yanan Karnış saz kulübede Çerden çöpten kulübede Mısır ekmeği yiyen çocuk Seni seviyor

Fırından çıkmış rnısır ekmeği renkli

Yeni sağılmış keçi sütü kadar mıavi ve sıcak kız

Seni seviyor

Bu Adriyatik dalgalarına

Gemilerin yelkenlerine sardığım kalp

Sana gel diyorum

Bekliyorum

Gelmezsen

Sicilya ormanları

Gökyüzü kadar esrarlı

Ve intikamcıdır ha.

Marsilya Limanı

Bu hiçbir arzuya benzemeyen bir havadır. İçinde Japon fenerleri yanan bahçeler, karlı dağlar, deniz kestaneleri yenen, koyu katran renkli midyenin rutubeti ile limon kokusu dağılan limanlar, şimendifer camlarına düşen inek resimli köyler, hep bu havanın içinde rüzgâr-lanmış; hep bu havanın içinde

esmiştir. Bir aylık bir sıpa güzelliği ve sevimliliği taşıyan sahil çocukları, bu kendi işlerinden esen havaya da-yanmamışlardır. Deniz, bu körpe ve gaddar kız kimi yeniden kendine çağırdıysa; kimi baştan başa kaplayıp sardıysa artık ruh; deniz kadar sakin, meltemli, fırtınalı olmuştur. Ruh artık ne bir şehirlinin, ne bir köylünün, ne bir siyasi, ne de bir katilin ruhudur. Bu denizci ruhudur. Dış, bir balık kadar kaygan; iç, bir deniz içi gibi zehirlidir. Marsilya limanı, bu zehirli hava içinde yaşayanlann memleketi.

Niçin bu şehri "Sen Şarl" kilisesine çıkan fenikülerin yükselmesi ânında seyrederken ağır ağır fenikülerin dişli raylan gibi diş diş muhayyilem genişliyordu?

Bu Çin şehri, pagodlarının etrafına dizilmiş göl kulübesi evleri insanlarıyla küçük bir şilebin denizdeki gölgesi üzerine kurulmuş. Bir Japon adasının yanardağını bu kırmızı bayraklı Rus vapurunun güvertesinde görüyorum.

m

Niçin Avustralya adaları yerlileriyle temasta bulunan san İngiliz-lerin çocuklan bu kadar güzel oluyor? Bu İngiliz şilebinde tanıştığım

m

ufak çocuk, Avustralyalı bir yerli kadınıyla sarı bir İngilizin piçidir. Onun için bu kadar güzeldir.

Elinde fırça, yüzünde boya, resim çizerek dünyayı dolaşan dev gibi bir Lehli'nin Akropol'ünü bu Yunan vapurunun dalga renkli denize en çok yakışan bayrağı etrafında parça parça, küçük küçük çerçevelenmiş bir halde buluyordum.

Bu mazotla işleyen, güdük bacalı, 22.000 tonluk Italyan vapurunun beyaz güvertelerinde deniz ve her limanda birbirine benzemeyen güzel, çirkin, beyaz, sarı, siyah insan seyreden seyyahlar şimdi şehre dağılacaklar. Kafalarındaki mantarlı kalın şapkalar altında Marsilyalı küçük çocuklar, Honolulu'yu, Aden'i, Baltık denizini gömüş gözleri gezecekler.

Bu Cezayirliler kahvesinde alkol ne temiz şeydi. Büyümüş tırnakları kıvırcık saçlarına takılan adam Fransız bahriyesinden terhis edilirken, Cezayir'i bir

daha görebilmek için kendisine verilen parayı üç gün içinde, Marsilya'nın dar, fuhuş kokan sokaklarında eritivennişti. Yapacak tek bir iş kalmıştı. Gemileri seyretmek, her gün bir engine doğru açılmak arzusuyla zehirlenip oturmak. Artık Cezayir'i özlemiyor; artık minareler ve ezanlar onu sarmıyordu. Mistral, Marsilya sokaklarında at koşturduğu anlarda kötü kahvelerde kötü alkol buluyor, kötü sokaklarda kötü kızlar bu kara yağız delikanlıyı bedava koy-nuna alıyorlardı.

Paris'e gitmek için her şeye razı idi. Şişman adamlarla tanıştı. Beyaz sivri burunlu adamlar ona 20.000 frank mukabilinde bir cinayet işlettiler. Paris'e ekspres sabah saat altı buçukta hareket ediyordu. Bindi. Hiçbir şey olmamış gibi, cebinde 20.000 frank, parasız kaldığı zaman Marsilya'ya dönmek üzere bir Cezayirli Paris' e hareket etti. Sabahtı. Gann içinde her zamanki gürültüler. Yük taşıyan tekerlekli arabaları iten sakin, meyus, hamallar; beyaz bıyıkları, burjuva çehre ve vücutlanyla dolaşıyorlardı. Uykusuz yolcular, tatlı kadınlar, köylüler, bin bir lisan konuşulan garın büfesi sıcak mistral, bacaların üstünden, damlardan antrasit yığınlarının, fabrikaların arasından atında şövalye hızıyla geçen kumlu mistral. ..

Nehir hışırtısıyla geçen bir trenden bir küçük çocuk Cezayirli'ye bir buse gönderdi. Cezayirli titredi. Paris' e giden ekspres yürüdü gitti.

Vieux Port' da mistralle karşı karşıya gelmek... Hele bir yaz gününde, kum taneleri ağzında, başında kulaklarına inmiş mor bere, yanında sana yalnız cebindeki para için bağlı bir arkadaş, önünde mistral. .. Bu sahra, değirmen, tren, deve uçuran rüzgâr... İşte o zaman Marsilya sokakları bir panayır yeridir.

Yanındaki sana bir kız bulacaktır. Bu kız onun tarifine göre nasıl olursa olsun sana göre böyledir: Uzun, esmer, kara, kapkara saçlı, dişlerinde güneş cüz'ü fertleri kırılmış, kafası aydınlık ve yelkenlidir. Mercan ve kırlangıç balıklarından yapılmış çorba ve yalnız Şa-tonöf dö Pap şarabından içecektir. İşte o küçük kız: Küçük balıkçı çocuklarının çıplak ayakları, deniz, yelken sonra bu kıyıya has lacivert, kırmızı hotozlu kuşlar; bu küçük kızın tabiatını birdenbire değiş tirivermiş, küçük hotozlu kuşları, çıplak ayakları, denizi, yelkenleri sever olmuştu. Içi gıcıklandığı zaman kum, beynini ve vücudunu ateş sardığı zaman rüzgâr, yahut denizin yosunlu içi, yatağında rüyalara aktığı anda bir nehir hışırtısıyla yapraklardan düşen ay, bu Marsilya kızına

sevmeyi en romantik şekilde görmeden, bilmeden, anlamadan öğretivermişti. Artık her şeyi biliyordu. Artık çıplak ayaklı erkek çocukların kokusunu duyduğu zaman gece veya gündüz, kış veya yaz kulübenin içinde öpmediği yashk, yorgan, ayna kalmıyor; Marsilya lodosunda sahranın ateşli, iki azanın birleşik noktalarındaki sıcaklık gibi bir hareket buluyor; ne hizmetçi anasının kara tırnakları, ne de bağcı babasının kadeh kokan titrek elleri onu korkutuyordu.

Türkçe ve Ermenicesi bol sokaklardan mavi keten elbiseli insanların arasından geçip dar bir sokağa sapacaksınız. Sinemalar çoktan dağılmıştır. Sokakta polisler, serseriler, gizli hevesler içinde projek-törlenen gözleri adeta masum, kötü insanlar ve yalnız mistral vardır. Kum, sahra kokmakta. Cezayirliler kahvesinden alkol hâlâ dağılmaktadır. İşıklar, dar bir sokak ... bir sürü otel isimleri. İşte Güzel Alpler Oteli. Fransa'nın yalnız bu şehrinde tahtakurusunu yeniden dost çehresi, aç hortumlarıyla cıgara tablasının içine dökülmüş suya bırakabilirsiniz. Dişlerinde güneş cüzü ferdi kırılmış esmer kız bir şarkı gibi Marsilya şivesiyle kulağınıza mırıldanacaktır.

Sokakta polisler kirli kahvelerin içindeki Cezayirlileri, Ermenileri, Rumları ve Rumlaşmış, Cezayirlileşmiş, Ermenileşmiş Fransızları yakalayıp bir kamyona dolduracak, bu sırada sabah; denizkestaneleri yenen sahile, beyaz, uzun, uzun yelkenli bir korsan gemisi hızı ve güzelliğiyle pupa yelken inecektir. •

SAİT FAİK

ŞAHMERDAN

HİKÂYELER

Şahmerdan

Şahmerdan kurulduğu zaman bir giyotin hali ile meydana çıkı-vennişti. Direkler hazırdı. Birer birer, güçlükle iskelenin alhna yerleştirildi.

• •

Ustüne, boynundan geçen düğmesiz, bir heybe sırtını hatırlatan yamalı ve partal bir yelek -yelekten çok hırkaya benzeyen bir şey- geçirmiş; ellilik, kır saçlı, fakat dinç, okkalı bir adam bağırdı:

— Salih, Abdurrahman, Şaban, Ali... Hadi çocuklar!

Şahmerdanın bin kiloluk ağırlığının inip kalktığı iki ucu boş bırakılmış direklerin iki tarafına, Salih ve Şaban... diye bağı-nldığını duyar duymaz, iki adam koşarak gelip oturdu.

Heybeden yapılmış partal yelekli, şahmerdan makinesinin üstüvanesine sanlmış demir telin ucuna geçti. Dört hamlacı ise ağır ağır, iskelenin direklerini, sudaki balıklan seyrede ede, eğlene eğlene makinenin kollarına yapışhlar.

"Şahmerdanın buharla işleyeni 200, 300, SOO kilo ağırlığı iki nefeste yukarıya kaldınr. Fakat dört kişi bu bin kiloyu makinenin büyük ve küçük çarkı sayesinde ancak işletebilirler. Ağırlığı yukarıya çekmek için en aşağı on beş dakika çalışmak lazımdır. Saatte bir de on beş dakika mola vermeden çalışmaya imkân yoktur. Bir liraya bu iş görülmez, görülmez ama, zamanlar kötü birader. Ben Karahisarlı'yım. Dalgıçlıktan tut da tersaneye kadar girmediğim deniz kapısı kalmadı. Hepsinden biraz çakarım..."

— Hadi çocuklar!

Biri çok sanşın, narin bir adamdı. Ötekisi uzun boylu, esmer ve sıska... Bir tanesi kısa boylu, kalın enseli ve zaman zaman birdenbire kızaracağı yerde sararan bir şişman. Dördüncüsü de her gün tesadüf edilen hamallar gibi alelade, hiç kuvvetli gözükmediği halde yorulmaz birisi.

Şimdi bu dört amele, var kuvvetleriyle çalışıyorlardı.

Sarışın, narin, uzun boylu amele ile şişman, kalın enseli bir arada; diğer ikisi de, makinenin öbür kolunda idiler. Bin kilo iki kalasın arasında ağır ağır şahmerdanın ta tepesine kadar çıkıyor; sonra dipte oturan ve ağırlığın aralarında gidip geldiği iki direği sımsıkı iplerle tutanlardan biri:

— Hooo! diyordu.

Makinedekiler duruyor, terlerini siliyorlardı. Ağırlığı yukanya çekmeye yarayan deınir telin ucunu tutan Karahisarlı:

— Haydi!.. diye bağırıyordu.

Yine, dipte kalasın yanında oturmuşlardan biri:

— Bando! diye haykırıyordu.

Karahisarlı sımsıkı tuttuğu telin ucunu bırakıyor, demir tamponlar birbirine vurup iskeleyi ileri geri sarsıyor ve bin kilo tok bir sesle kırmızı ucu gözüken demir putreli on santim daha deniz dibinin meçhul taşına sokuyordu.

Karahisarlı çelik teli ağır ağır topladıktan sonra çocuklanna seslenir gibi:

— Haydi çocuklar! Bu sefer biraz daha yukan kaldıralım. Daha iyi. Ne kadar yukandan inerse o kadar derine girer. Hadi çocuklar...

Sarışın amele kıpkırmızı kesilmişti. Saçlan yavaş yavaş kirli elleriyle yağlanıyor, boynunun damarları şişiyor; göğsü harikulade genişliyor, narin vücudu, birdenbire, atlet insanlarda olduğu gibi atlaşıyor-du. Aynı kola yapışmış arkadaşı şişmanın yüzünde bir damla ter yoktu. Yüzü ise müthiş bir kuvvet sarf ediyormuş gibi buruşuyordu. Fa-

• *m*

kat bu sahte buruşukluk çok beceriksiz bir şekilde yapılıyordu. Öteki koldaki iki hemşeri olduğu sözlerinden anlaşılan iki hamlacıdan birisi acınacak bir zayıflıktaydı. O da bütün işi arkadaşına bırakmaya çalıştığı için kızarmıştı. Arkadaşı ise ona en küçük bir kuvvet bile sarf ettirmemek için elinden geleni yapıyordu.

Karahisarlı yeniden:

— Vira çocuklar, dedi.

Haziran yağmurları birdenbire kesilmiş, yaz; rüzgârsız, ağır ve kasvetli, iskelenin ve denizin üstüne çöküvermişti. Dört hamlacı terliyorlardı. Putrel bazan denizin içinde bir kayaya rastlıyor, demir gül-

| | 1 1 1 •• • W 1 • 1 • •• a •

lenin, üstüne bütün hıncıyla düşmesine rağmen ancak iki üç santim giriyor; yahut da demir putreli bir balmumu gibi bir vuruşta eritiveri-yordu. O zaman demiri yeniden hava tazyiki ve oksijenle işleyen ateş makineli "chalumeau" ile kesmek lazım geliyordu.

Bir cıgara molası esnasında sanşın amele, yardımcısı Salih' e:

— Bana bak ulan, dedi, numaracı! Beni eşek yerine alma. Namusum hakkı için, bir kafam kızarsa, atarım denize seni.

— Bir halt edemezsin, diye söylendi Salih.

— Görürüz... dedi öteki.

Salih, arnelebaşı mevkiinde olan Karahisarlı'nın komşusu idi. Zor işlerden kendini ancak bu sayede ve kancıklılda kurtarabiliyordu. Karahisarlı ise Salih'in bu hallerini görmemezliğe gelir:

— Çalışıyor, derdi, fena çalışmaz bizim Salih. İyi ameledir.

Cıgaralar bitmişti. Tekrar iskelenin damı gölgesinden güneşin

önüne çıkmak cesaretini., kendinde ilk Abdurrahman buldu. Bu çok sarışın olan sanşın ameleydi. Sonra sırasıyla zayıf, zayıfın arkadaşı ve Salih geldiler. Karahisarlı:

— Haydi çocuklar, bu son galiba, dedi. Bu sefer kazığı kaktık. Vira! diye haykırdı.

Çarklar dönüyor, küçük çark büyüğünü döndürüyor, ağır tokmak ağır ağır tepeye yükseliyordu. Birdenbire hepsi durakladılar. Karahisarlı teşci etti.

— Ha çocuklar ha!

Bütün asılmalara rağmen ağırlık yukarıya çıkmıyordu, Karahisar-

lı'nın elini kalın tel kesiyor:

— Gayret, diye bağırıyordu.

Bir gayret daha sarf ettiler. Çarkın dişleri tebessüm eder gibi tatlı bir ses çıkardı. Sonra zincir şıkırtısı gibi bir ses duyuldu. Şahmerdan ta tepedeydi. 1000 kilo Karahisarlı'nın sözüne göre 1500 kilo olarak yere düşecekti.

Öküzleri durdurur gibi bir ses işitildi:

— Hooo...

— Haydi!

— Bando!

Demir putrel müsait bir zemin bulmuş olacak ki, bir yirmi santim denizin kumları içine daldı. İskelenin dibindeki balıklar uzaklara ka-

çıştL

Şimdi dört amele nefes nefese idiler. Salih'in arkadaşı, san yulaf saçlı Abdurrahman, Salih'e dik dik baktı. Deminki duraklamanın sebebi oydu. İşi büsbütün açığa vurmuştu. Abdurrahman'ın gözünün içinde hınç ve hiddet parlıyordu. Salih edepsiz insanlara has bir lakay-diyle denizi seyrediyordu. Abdurrahman'ın içinden, bu kıçı kendisine dönük adama bir tekme savurmak, şahmerdanın inip kalktığı iki direğin arasından şu herifi, denize uçuruvermek geçti. Fakat yalnız:

— Ulan kahpe, dedi.

Karahisarlı:

— Kime diyon ulan, dedi, o lafı?

Abdurrahman bu adamdan çekinirdi. isterse parasım bile vermez. Bu kimsesiz, ne idüğü belirsiz, lakayt iskelenin köyü içinde Ab-durrahman'ı perişan bırakabilirdi.

— Anama, dedi.

— Neden?

— Neden olacak, dedi, beni doğurduğundan.

Karahisarlı:

— Tövbe estağfurullah... demekle iktifa etti.

Sonra yine her zamanki munis ve iyi halini aldı.

— Haydi evlatlar, dedi, bu son. Ama çok kaldıralım. Hadi!

— Vira ...

Çarklar dönüyor, fakat zaman zaman, zınk diye duraklıyorlardı. O zaman Abdurrahman'ın gözleri ateşle dolu, Salih'e çevriliyor, Salih suratını def'i hacet eder gibi buruşturuyordu. Zannediyordu ki ancak böyle buruştururs a ne kadar kuvvet sarf ettiği anlaşılacak. Fakat ne boynunun damarları şişiyor; ne de kalın, yağlı ve tüysüz kollarında bir adale hareketi görülüyordu. Abdurrahman hınçla ve müthiş bir enerji ile, dönmeyen çarka adeta tekme atarcasına kola yapışıyor; aşağıya veya yukarıya indirmeye veya çıkarmaya çalışıyordu. Bu arada öteki koldakilere bakıyordu; Abdurrahman'a bakmamak için. O kol-dakilerden zayıfın, arkadaşına biraz olsun yardım ettiği pek belli, arkadaşının ise iki işi birden gördüğü terden sırhna yapışmış gömleğinden anlaşılıyordu.

Bir ara yine, zınk diye durdular.

Karahisarh:

— Biraz daha, dedi, biraz daha çocuklar...

Abdurrahman boynunun ve şimdi alnının darnan da şişerek kola asıldı. Salih bu sefer yüzünü buruşturmaya bile lüzum gö^emişti. Şahmerdan tepedeydi.

— Hoooo... diye bağınldı.

— Haydi.

— Bando! Bando!

Bin kilo bin beş yüz kilo olarak düştü.

Karahisarlı, teli bir vücut hareketiyle ileriye doğru bırakmıştı. Abdurrahman hızla bir yanın sağ döndü. Arkadaşı Salih'i müthiş bir tekme ile denize yuvarladı.. Kendisi de sırtüstü, ağzından kan boşanarak iskelenin tahtaları üzerine düştü. Salih yüzmek bilmediği için bir on dakika içinde boğulmuştu. Abdurrahman'ı hastaneye kaldırdılar.

Bu son putreldi. O da çakılmıştı. Şahmerdan makinesini, akşam karanlığında öteki iki amele, sessiz sadasız bir son vapurdan sonra söktüler.

Çelme

Hemen bir on dakika yürüyünce kasaba haricine çıkılır. Şimdi artık insan kuş misalidir. Şose hür, serazat, serseri uzanır. Yanın sıra kambur gölgen yürür. Geçenler selamünaleyküm, derler.

Kimse kasketini ötekine çıkarmaz. Fakat herkes, herkesle ahbap olabilir. Ceviz ağaçlarının altına çökebilir, tabakalamuzdan birer cıga-ra yakabilirsiniz. Belki de hiç konuşmadan, bir daha konuşmak ümidi bile kalmadan allahaısmarladık, der birbirinizden aynlır gidersiniz.

Tekrar, yola düzülür, içinizde bir insanla yap^ılnı ahbaplığın şenliği, bir ceviz ağaa gölgesinden sırta yapışmış köylerin, uzak dağlann, kıvranan çayın, uzak bir gölün panlhsı; içinizde bir hasreti, bir yakınlığı ve bir yakın uzaklığı, hahralan, sevinç ve kederleri ve aşklan eşelemiştir.

Şoseden ayrılan yolların güzel, harikulade yerlere, bilinmedik, hep arzulanmış yerlere gittiklerini zannetmeyen bir yaradılışta kaç insan vardır, bilmem. Varsın olsun! Mademki her zaman insanlarm içinde bir cennet

yaratmak hulyası hakikat kadar kuvvetlidir. Şoseden ayrılan, etrafında kara ve kocaman böğürtlenlerin olduğu ıslak gibi toprak yolda istediğiniz kadar cennet köyler, sevişen insanlar, mahsuldar topraklar, şarap içilen kahveler tahayyül edebiliriz. Mademki bugün evimizden çıkarken kırlara çıkmayı, çobanlarla konuşmayı, şoseden yürümeyi, böğürtlen yemeyi ve su kenarındaki çimenlere uzanmayı düşündük.

Bırakın beni ey hakikatler! Yürümek istiyorum. Cennetlerin olduğu yere doğru. Ne açıklan, ne açları, ne beni kızına münasip görmeyen zengin tüccan hiçbir şeyi düşünmeyeceğim. Dertlerimden kime ne?

Bırakın beni harpler... Kadınlar... Çocuklar... Açlar... Deliler. Yürümek. Şoseden ayrılan yoldan bir cennete doğru yürümeye bırakın.

O bayıra yaslanmış köye kadar çıkmayacağım. Bayırın dibinde su başını bulup oturacağım ve kendi kendime diyeceğim ki:

"işte cennetin akarsuyu... Cennete giremem. Burada dinleneyim."

Bayıra resim gibi yapışmış Fatmalartn Aliler'le seviştiği, kahvelerinde delikanlıların şarap içip oynadığı, havaya tabancalar sıktığı kaygısız memlekete gitmeye hiç niyetim yok. Çünkü:

Basık tavanlı, tütmüş sobası, pis cıgara dumanlanyla dolu bir kahvede insanlar toplanmışlardır. Taşmış sulardan, vergiyi verememiş, mandasını satmıştan, harbin bize gelip gelmeyeceğinden, boku bokuna adam öld ^müşten, sıtmalıdan bahsediyorlar. Köşede içi karmakarışık bir adam oturuyordur. Bu başkasının hesabına, bir zengin hesabına tam otuz sene askerlik etmiştir, ötekinin çocuğu Çanakkale'de ölmüştür. Bu al delikanlı yakın harpte süpürülecek...

"Aman, şuranın böğürtlenleri harika, parmak gibi yahu, koş!" dedim, kendi kendime.

Susuzluktan ya^^^ hm. Söğüt ağaçlarının gölgesindeki böğürtlenler ne serin şeyler...

Böğürtlenleri yedikten sonra tekrar toprak yolda yürümeye başladım. Su sesi gelmeye başladı. Bin bir kuş, parlak yapraklı ağaçlarda kümelendi. İçime

ağlamak geldi. Gülmek istedim, tutturdum bir

memleket havası...

— Ah anam, dedim, dünya güzelmiş be!

Bir çayırlığa varmıştım. Bir çocuk, boylu boyunca çimenlerin üzerine yatmışb. Bir inek otluyordu. Biraz ötede suyun sazları görünüyor. Daha ileride bir iskelet köprü, kara ve çürük tahtalarıyla duruyor. insan iki elleriyle onu tutup sallamak, sallamak istiyordu.

Birdenbire kenarda bir harabe gördüm. Yine birdenbire buranın, kasabanın eski bir mesire yeri, bu harabenin de bir değirmen olduğunu hatırladım.

Saçlan dağılmış, burnu otların içinde, küçük ve simsiyah elinde bir uzun değnekle toprak yoldaki tahayyül ettiğim dünyalara varmış çocuğun yanına yattım.

Bir on dakika uyukladım. İçime on dört yaşımın hasretleri yığıldığı ve uyku, tepemden yıldırım gibi geçen kırlangıçların kanadında yıldız yıldız olduğu zaman yarımda bir ayak sesi duydum. Baktım bir jandarma.

— Merhaba hemşerim, dedi ve çöktü.

Elinde mavzerini tutuyordu. Otlann üzerine silahını bıraktı.

Bir cıgara yakb. Konuştuk:

— Sen nerede ve niye bekliyorsun burada hemşerim? dedim.

— Işte şurada ...

t

işaret ettiği tarafa baktım. Hakikaten bir kırmızı ve beyaz boyası uçmuş tahtadan, bir iskambil kâğıdından yapılmışa benzeyen karakol kulübesi duruyordu.

— Peki neden bekliyorsun? Buralarda bir şey yok ki ... In yok... Cin yok.

— Bilmem, dedi. Emir böyle...

Halbuki ben daha ona sual sormadan her şeyi hatırlamıştım:

Seferberlikte idik. Kasaba ne müthişti yarabbi! Fınnlann önünü bugün hatırlamıyor gibiyim. Ömrüm oldukça da hatırlamamaya çalışacağım. Bununla beraber mesut insanlar yok değildi. Insan başkala-

• •

nnın aç, perişan olduğu günlerde nasıl mesut olur, dememeli. Oyle bir olur ki. Oy le de bir olmayabilir ki...

Bir cuma günü bu mesut insanlann hanımlanndan mürekkep bir kafile, "değirmen başı" denilen bu mesiregâha doğru kestirme olsun diye mısır tarlalannın içinden, daha sabah sisi kalkmadan yola çıkmışlardı. Mısır yapraklanndan sabah çi ği ellerine, göğüslerine ve saçlanna düşüyor, çığlıklar kopanyorlar, gülüşüyorlar, kulaklannı, boyunlannı ve hatta çözük düğmelerinden memelerini gıcıklayan mısır yapraklan-na "çapkın!" diye latifeler ederek mesireye doğru geliyorlardı.

Bunlardan biri şube reisinin hanım idi. Tombul, beyaz, kara gözlü, otuzunda bir hatundu. Onun yanı sıra kaşları rashklı, dudağı yok gibi ince, bıçak gibi sivri ve panltılı gözlü, kuru ve parmakları gayet uzun kırk beş yaşlarında bir başka hanım yürüyordu. Şube reisinin tombul hanımına sataşan mısır yapraklarını kıskanç elleriyle koparıyor, ona yol açıyordu. Hanıma bakarken, ona yol verirken, ara sıra belinden kavrayıp bir hendek atlatırken bir kasaba delikanlısı gibi erkek tavn alıyordu.

Yavaş bir sesle mısır yapraklarını azarlıyordu. Sonra şube reisinin hanımının kulağına, gözleri arkadan gelen hanımlarda, fısıldıyor, fısıldıyor.... Tombul hanım basıyordu kahkahayı! Mavi sabah göğü cam gibi kırıyordu, sisler hızlı hızlı dağ kenarına doğru koşup gidiyorlardı.

Arkadan kalçalannı oynatamayan gayet şişman bir hanım ahlarla ohlarla kızı olduğu pek belli, latif bir mahlukun koluna abanmıştı. Genç kız alı al moru mordu.

Daha rüyasından yeni çıkmış çocukların tadıyla pelteli ve reçelli bir halde mavi gözleri insana bir ekmek gibi aziz geliyordu.

Hizmetçi olduğu anlaşılan, başı sımsıkı örtülü ve hotozlu, bir eskimiş fakat şık yeldirme giymiş diğer bir kadın da yedi sekiz yaşlarında narin bir erkek çocuğun elinden tutmuştu. Öteki elinde ise gayet şık bir sepet taşıyordu. Hepsinin arkasında hiçbir şey görmediği, fakat birçok şeyler düşündüğü mahzun suratından belli bir topal emirber geliyordu. Sırtında büyük ve kulplu bir sepet vardı. İki ellerinde de bir

diğer küçük sepetle bir kocaman paket taşıyordu.

***** >

Onde giden şube reisinin hanımıyla şakalaşan kırk beşlik hanım evvela şube reisinin hanımına:

— Ruhum! dedi, şurada biraz dinlenelim.

Sonra arkaya döndü:

— Refika Hanım, dedi, isterseniz biraz dinlenelim.

Refika Hanım denilen şişman hanım:

— Aman, dedi, orada dinleniriz. Bir dinlenirsem bir daha arhk kalkamam. Sizin de burnunuzdan getiririm. Aman, tövbeler tövbesi! Bir daha mı? A kadın! Senin bu vücutla değirmen başına teferrüce gitmeye ne hakkın var, ne takahn...

Bütün millet bu sözlere güldü. Yalnız arkadan gelen asker gülmedi.

Şube reisinin hanımı emirbere haykırdı:

— Hasan, dedi, yoruldun mu?

— Yok hanım, diye cevap verdi asker, biz yorulmayız.

Kaşları rastıklı taze, tatlı bir gözle şimdi kendilerine yaklaşmış askeri süzdü:

— Arslan! dedi.

Şişman hanımla güzel genç kız çok arkada kalmışlardı. Arada bir duruyorlar ve şişman hanım derin bir nefes alıyor, yine yürüyorlardı.

Fısıltı halinde konuştuklan işitiliyordu:

— Ah, Melâhat bir acıktım ki. ..

— A, anne, diyordu güzel genç kız, daha sabahleyin ona yakın puf böreği yedin.

— Acıkhrıyor buranın havası, kızım.

Genç kız bir melek gibi güldü. Tam bu sırada havadan geçen erkek kuşların birdenbire gittikleri istikametin aksine dönüp birbirine girdikleri, cıvıldaştıkları duyuldu.

Şimdi hepsi durmuşlardı.

— Aman ne ötüyor kuşlar, yarabbim! diye haykırmışlardı.

Fakat kimse bu genç kızın içinden geçen bayram arabalannı ve

çıngıraklan duymadı. Belki bir asker topal Hasan bir dakika bir memleket rüyası gördü.

— Bunlar bizim hikâyeci numaralarımız, affedin!-

Şimdi değirmen başına yaklaşmışlardı. Birdenbire durakladılar. Değirmenin önündeki koca çayırı insanlar doldurmuştu. Arabalar, arabalar üzerine yığılmıştı. Meydanda tüten yer yer ateşler gözüküyordu. Daha yaklaşınca bu kalabalığın ekserisinin kadın olduğu fark ediliyordu. Arabalann etrafında kilimler, seccadeler, hatta yorganlar serilmişti. Arabalann kuru otları üzerinde sıska çocuklar uyuyordu.

Bir mahşer yeri gibi kalabalık ve uğultulu idi. Değirmenin kapısında beyaz bembeyaz insanların girip çıktıklan seziliyordu.

Kasabanın büyük değirmeni yalnız buğday öğüttüğünden mısır unu için yalnız bu değirmen çalışıyordu. Bu değirmen günde ancak kırk elli çuval öğütebilirdi. Geceli gündüzlü çalışmak şartıyla... Kasabaya yetmiyordu.

Yakın köylerden ve kasabadan binlerle ahali bir çuval mısır öğüt-

I • • 1*1** * * 1 T^I • ""II W • •

rnek için birbirine giriyordu. Ekseriya çocuğunu yüklenen ve eşeğini iki çuvalla önüne katan kadın gelip günlerce sırasını bekliyordu. Ateşler yanardı. Geceleyin çakallar etrafta dolaşır, ulurlardı .

Iki çuval mısır edinmiş insanlar, yarının birkaç tok gününü adamakıllı sahicileştirmek için aç, burada bekleşirlerdi.

Birisinin çuvalından dökülmüş un kapışılır, hemen orada yoğuru-lur ve bazlama yapılırdı. Değimıenciler değirmen çöreğini herkese vermezlerdi. Parası olan yerdi. Parası olanın ise burada işi neydi?

Birisini bulur, gönderirdi değirmene... O birisi, burada beklerdi. O birisi ise parasını daha kötü günlere saklayan insandı. Hastalık,

ölüm...

Rastıklı taze:

— Çocuklar, dedi, burası kıyametten bir numune! Bir alamet!.. Nasıl geçeceğiz bu güruhun arasından?

Şube reisinin haremi sararmışh. Genç kız anasının bir iki dakikalık kolunu bırakmasından doğan bir neşe içinde Hasan'la şakalaşıyordu. Hasan birdenbire bir kahraman vaziyeti takındı:

— Yürüyün, korkmayın, dedi, gelin arkamdan.

Meydanda birdenbire ses seda kesilmişti. insanlar iki sıralı dizilmişler, sepetlerin aralığından cezveleri, gazocakları ve sarı kırmızı ince kâğıtlarla örtülmüş bin bir eşya gözüken gezinti kafilesini seyrediyorlardı.

Tam ortaya gelmişlerdi ki kalabalıktan birkaç ses işitildi.

Bir kadın:

— Ay rastıklı Ayşe'ye bak!

— Amanın hasbam! dedi bir diğeri.

Birdenbire avurtları birbirine çökmüş, uzun etekli, uzun boylu, diri memeli bir hatun askerin önüne çıkh. Asker:

— Çekil, kadın! dedi.

Kadın çmgıraklı bir kahkaha ath. Şube reisinin hanımını belinden tutmuş olan rastıklı taze:

— Adi mahalle kansı, diye söylendi.

Kadın bu sözü işitmişti. Yine o çıngıraklı kahkahasıyla güldü. Topal askeri bir çelmede yere yıkarak devrilen eşyalann üzerine, gözü görmez bir halde atıldı. Bir dakika şaşıran değirmen meydanı ahalisi, şimdi ellerinden sepetleri ve paketleri fırlatmış kaçan teferrüce gelmişlere bakmadan, zeytinyağlı dolmaların ve kocaman beyaz ekmeklerin, kaşar peynirlerinin üzerine atıldılar, bayılanlar, ölenler oldu. Fakat doyan da doydu.

* * *

Demin o ellerimle tutup sallamaya çalıştığım köprü başında bu kıyamete bakan şube reisinin hanımı ile rastıklı taze durmuşlar bu dehşetli manzarayı seyrediyorlardı. Şube reisinin tombul hanımı:

— Allahım kıyamet günü de mi böyle olacak, a Ayşe Hanım? dedi.

Ayşe Hanım düşünceli:

— Zahir... dive mırıldandı.

Kaşıkadası'nda

"Medarı Maişet"ten

Sandalın başında Mücahit oturmuştu. İki küçük, küreklerde idi. Ben sandalda başım döndüğü için ta dibe çömelmiştim. Denizi göre-miyordum. Yalnız çok aydınlık gökyüzünün bir akarsu gibi kaydığını görüyordum. Odisya Rumca bir şarkı söylüyordu. Yakup yan beline kadar çıplak, Odisya'yı dinler gibiydi. Zaman zaman mavi gözlerinde seri bir ay aydınlığı parlıyordu. Yanımda ismini bilmediğim bir çocuk oturmuştu. Ufak, minyatür bir yüzü ve vücudu vardı. Her tarafı ufaktı: Elleri, kulağı, gözü. Ona "Sultan Harnit cücesi" derdik.

Kaşıkadası'na geçiyorduk. Hepimizin içinde bir Robenson havası esiyordu: Gemi batmışh. Bir sal parçasının üstünde idik. Hali bir adaya çıkacaktık. Bir kulübe yapacaktık...

Bu güzel hayalleri bozmamak; herkes, kendi Robensonluğunu diğerleriyle paylaşmamak için konuşmuyordu. Çünkü yedi kişinin yedisi de Robenson'du. Bir lakırdı ile Burgazadası'nda oturduğumuzu ve bu Burgazadası'na çok yakın, ay ışığına, tersine bir kaşık gibi kapanmış Kaşıkadası'nın bir adamın malı olduğunu; adamın ölüp varisi olmadığı için adanın hükümete geçtiğini; şimdi kimseler yoksa bile yarın beş on kişiye ait olacağını; evler, belki de plajlar yapılacağını hatırlayıverecek. Kulübelerimizle, salımızla, hayallerimiz ve vahşilerimizle yaptığımız kocaman hayal transatlantiğine bir buz dağı çarpacaktı. Ondan sonra hiçbirimiz mehtaplı bir gecede Kaşıkadası'na sergüzeşt aramaya çıkmayacaktık. Yakup'la alay edecektik: O zaman yarı beline kadar soyunup bir vahşi gibi giyinmeyecek,

kendi hayallerini bizimkilerle ayarlayabilmek için bin bir çareye başvurmayacaktı.

Sandalm dibinden kafamı çıkarınca, dibinde beyaz taşları panlda-yan bir koya yaklaştığımızı gördüm. Hepimiz beyaz bir binaya bakıyorduk. Hayret içinde gibi idik. Hali adada bir bina!.. Yine konuşmuyorduk, Odisya Rumca şarkısını birdenbire kesmişti. Küçük cüce bir lastik top gibi yuvarlaklanmıştı. Kürektekiler, çalışan terlemiş insanların harikulade

güzelliğini almıştılar. Yakup bir imparator gibi mağrurdu. Kürekteki çocuklar esirlere, Mücahit, elinde kırbacı zalim bir esirciye benziyordu. Bir kumsala ayak basar basmaz, Yakup hepimizi topladı:

— Bu bina Portekizlilerden kalmadır, dedi. Bu adayı ilk defa Portekizli korsanlar bulmuşlar; içlerinden en gencini buraya bırakıp çekilip gitmişlerdi. Bu delikanlı, korsan reisine karşı gelmiştir. Sessiz yürüyelim. Belki Portekizli daha ölmemiştir. Adada vahşi bir kabile varmış; dikkatli davranalım.

Odisya ile Yakup vahşileri ve Portekizli gemiciyi temsil ediyorlardı. Birdenbire ortadan kayboldular. "Çakal" havlayarak onlan takip etti. Ben Sultan Harnit cücesi ile beraber kaldım. Diğer üç çocuk beyaz metruk binaya doğru ilerlediler.

Kaşıkadası bin bir samıçla doludur. Adada bilhassa geceleyin koşmak çok tehlikelidir. Uzun otların dalgalandığı sırtlarda içleri derin ve simsiyah sularla dolu samıçlara düşmemek için ihtiyatla yürü-

• •

yoruz. Tam tepede bir müddet cüce ile etrafa bakındık. Otede beyaz evin penceresindeki üç çocuk mumları yakmışlardı. İleride, ada çiftlik iken yapılmış etrafı tel örgülü domuz ahırları, adada bırakılmış Portekizli genç gemicinin malikânesi idi. Oraya girmek çok tehlikeli idi. Ahırların on, on beş metre önünde bir bahçıvan kulübesi vardı. Bu kulübe de bulunduğumuz yerden gözüküyordu. Oranın da penceresinde bir ışık peyda olunca yavaş yavaş yürüdük. Kapıyı vurduk.

Odisya açtı, köpekle yalnızdı. Kafasına otlardan bir çelenk yapmıştı.

1 1 1 | 1 • • ^ | • • • 1 •••• • *1*

Çıplak ayakları, yanık göğsü, mavi gözleri, incecik yüzü ve çizgili

mintanıyla Portekizli gemiciye Yakup'tan çok o benziyordu. Bir korsan çocuğu kadar vahşi ve güzeldi. Oyle ki birdenbire içime onun yanında müthiş bir haydut olmak arzusu geldi. Müthiş bir haydutum. O reisimizdi.

Kapının dışında güzel ve küçük bir meydanlıktan görünen Heybeli'nin plajı bir kocaman vapur haliyle ışıklarını yakmış uzaklaşıyor, gidiyordu.

Odisya yine şarkı söylemeye başladı. Yakup da, öteki çocuklar da bu şarkıyı sonuna kadar dinleyecekler, sonra evvela küçükler bizi bulacak, esir alacak; ondan sonra Portekizli'nin malikanesini muhasara edecektik, teslim olacaktı. Odisya tekrar şarkı söyleyecekti. Yakup bir şeyler anlatacaktı. Dönecektik. Dönüş münakaşalı geçer. Oyunu bozanlara Yakup laf atmaz: Odisya şarkı söylemez, küçük cüce sandalm içinde bin bir maskaralık yapmazdı. ozeikitapgmbu

• •

Asıl adalı biz üçümüz; Odisya, Yakup ve ben vardım. Otekiler dostluğa, hele sergüzeşte, pek dayanamazlardı. Yahut analan, babaları haber alır; bizimle gezmelerine mâni olurdu. Onun için ekibimiz bazan üç kişiye iniverirdi. O zaman yine sandala atlar; yine karşıya geçerdik. Bazı geceler orada sabahladığımız olurdu.

Çakal en büyük binanın açık kapısında, biz içeride; kopuk balık ağlannm, mantarların ve çivilerin üstünde, hayallerimizle uyurduk. Hiçbir gün tam hakikat konuşulmazdı. Ben Rumca yalnız anlardım. Odisya güzel Türkçe konuşurdu. Yakup Rumca yanın, tatlı lakırdılar söylerdi.

Odisya bir bahçıvan çocuğudur. En iyi o yüzer, balık tutar, şarkı söyler, kürek çeker ve en güzel o gülerdi. Garip bir çocuktu. Birdenbire kederlenirdi. En çok üzüldüğü şey, kendisine ehemmiyet verilmediğini sezmesi idi. En alelade şeylerden bile bütün dünyaya küskün bir hal alırdı. Sonra en küçük bir müşfik söze karşı kahramanlıklar göstermek isterdi. En çekindiği şey, kavga idi. Birden saranrdı, keke-meleşir, ^yüzü karmakanşık olurdu. Çocuklann korktuğu hiçbir şeyden korkmazdı. Ne canavardan, ne kimseden, ne Portekizli gemiciden, ne vahşilerden... Fakat hakiki bir insan ve çocuk karşısında derhal değişir, daima aşağıdan alırdı. Oyle çocuklardan tokat yediğini bilirim ki, ben sinirlenirdim. Omuzlan, yuvarlak kolları, san ve haşan kafası en kötü havalarda denizlere açılan cesareti, insan karşısında birdenbire kınlıverirdi. Yakup, Odisya'yı işine yaradığı için sever görii-

• ■ |*ı W % W 1 • 1 » | » lata ■ . ■

nürdü. Bazı yapamayacağı şeyleri yapacak gibi görünüp, adi bir iştir, diyerek yapmadığını ihsas edercesine ona yaptırmaya kalkardı.

Çakal'ın adada aranıp bulunamadığı bir gün karşıya geçmiştik. Gece orada yattık.

Yakup:

— Ne olur ne olmaz, dedi, Odisya'ya; sen kapının eşiğinde ortalık ağarıncaya kadar bekle... Gündüzün sen uyursun, biz bekleriz. Belki vahşiler hücum eder!

Odisya aptal değildi. Fakat bazan böyle görünmeyi, bu bir kahramanlık ve iyilik olduktan sonra sevinerek kabul ederdi.

Uyuyup uyanıp Odisya'yı gözleri açık buldum. Ortalık ağarmadan yanına sokuldum, elini tuttum. Sıcak kafasını ani bir şekilde göğsüme koydu:

— Benim, dedi, babam bahçıvan ırgadı olmasaydı, ben de sizler gibi adam olurdum, okurdum, okumak bilsem okurdum da uyumazdım.

Yüzünü sola doğru kaldırdım. Gözleri ıslaktı. Elimi bıraktı. Nar

W 1 ! | W ••••«••

ağacının altına doğru yürüdü.

— Benim uykum kaçtı Odisya, biraz sen uyu dedim. Nar ağacının altına yatb. Omrümde ya ikinci, ya üçüncü defa olarak bir cıgara yaktım. O uyumuştu bile.

*** -**

Yine ay vardı. Omrümde ilk defa bir insan uyurken seyrettim. Bu iyi, sıhhatli, temiz ve küçük insanların uykusu bambaşka bir şey, şimdi hahrlıyorum da... Uyuyanın iyi, güzel, dinlendirici dünyasına, seyreden agah oluyor gibidir. Onun alemine uyanık olarak girmek, insana bir ürperrne veriyor. Yemin ederim ki onun uykusunu ben de uyuyordum: Uyanık olarak... içimde kahramanlıklar, dostluklar ve arkadaşlıklar... Kocaman

otların, denizin, balıkların, sandalın, bahçıvan kulübesindeki memeleri büyük kadının; posbıyıklı, nefesi şarap ve tütün kokan bağcının, Odisyaların kulübesinin içindeki kırık dökük temiz eşyanın; esmer, sırım gibi ince uzun bacaklı, etekleri rüzgarlı kız

kardeşinin; kocayemiş meyvelerinin, camların mahremiyetine giriyo-

■

rum. içimde arzu, bir çeşme gibi akıyor. Eğiliyorum. Bu açık dudakları ve kapalı gözleriyle uyumuş arkadaşımı yanağından öpüyorum. Belki ömrümde ilk ve son defa bir insanı bilinmedik bir yerinde yıkanmış arzulanmla bir daha bir daha öpüyorum. Uyumak için yukarıya, Portekizli'nin kulübesine koşuyorum. Fakat çocukluk, sanki Portekizli orada imiş gibi, beni ihtiyata sevk ediyor. Sessiz, gürültüsüz yaklaşıyorum. Kulübenin ancak boyum yetişen penceresinden içeriye bakıyorum. Öteki pencereden ay ışığı kulübenin içine dolmuş; kenarda bir genç kız oturmuş, dizine bir delikanlı yatmış, kız, erkeğin saçlannı okşuyor; erkek, genç kızın öteki elini mütemadiyen dudaklanyla arayıp bulmakta idi. Bir müddet hayretle bakıyorum. Sonra aşağıya kaya kaya iniyorum ve Yakup'un yattığı binaya koşuyorum. Yakup'u uyandırıyorum, "böyle, böyle..." diyorum. Yakup, Odisya'yı soruyor:

— Aptal, diyor, bekliyor mu?

— Yapma çocuğa eziyet canım. Çok iyi çocuk.

— Onun kadar iyi çocuk dünyada yoktur, bilmiyor muyum?

\ # i j ■ w■ ■ ■ m ••i ■ ■ ■ 1 ■

Mahsus yapıyorum, sevdiğim için. Tecrübe için, canını verir benim için. Ne yapıyor?

— Demin uyandım. Hadi sen biraz uyu dedim; uyuyor.

— Bu zamana kadar uyumamış mıydı? Hay aptal hay!

Odisya'ıun yanına gidiyoruz. Yakup bir müddet dikkatle bakıyor.

Sanki o da bu iyi çocuklar rüyasını görmüş gibi eğilip saçlannı okşuyor:

— Uyusun bırak, diyor. Haydi biz gidip bakalım.

Yukanki kulübenin içinde aynı hareketler devam ediyor: Kızın dizindeki çocuk mütemadiyen kızın ellerini dudaklanyla aramakta. Bizim tarafa delikanlının yüzü çevrildiği zaman pencereden bir an çekiliyoruz. Kızın başı hareketsiz, böyle eğilmiş, delikanlıya bakıyor. Genç adamın yüzü çevrildiği bir sırada Yakup'la eğiliyoruz. Pencerenin altında Yakup'un şimdiye kadarki mütebessim, garip, içten içe heyecanlı yüzü biraz kararmış gibi:

— Benim kadar, diyor.

— Kim?

— Kızın dizindeki...

Bir müddet ayakta dimdik, hiç çekinmeden bakıyor. Ben korku-

O ■ 1•• •• \/ 1 1 t« •• 1 ■ 1 •• •• ^ •

yorum. Sonra geriye dönüyoruz. Yakup düşünceli düşünceli:

— Benim kadardı be! diyor .

• ••

Kış, hayallerimizi yağmur, kar, soğuk ve karanlık içinde devam ettirirdi. Kimi mektepte, kimi çırak olduğu dükkânda, kimisi sisle kaplı bir ıspanak tarlasının üstünde, kimi de Yakup gibi babasının sandalı içinde lodosa ve poyraza karşı yelken şişirerek...

Kıştan yaza insan başka türlü çıkardı. Çoğu şişmanlamış, rengi ağarmış ve harikulade bir surette büyümüş olarak... Bana öyle gelirdi ki, çocuklar yalnız kışın büyürler.

O kıştan, birbirimizi hemen tamamen kaybettiğimiz laştan çıkışta Odisya'yı boyu atrmş, yüzüne kanşık hilekâr manalar sirnniş buldum. Yine şarkı söylüyordu ama ses, o berrak ve temiz ses değildi. İçimde ılık dünyalar

deviren ses, şimdi bana köyün hilekâr, hasis, yalancı dedikoducu yılan insanlannın şaraplar, uykusuz, hırslı gecelerle eskimiş gırtlaklaman sesi gibi artlak geliyordu. Yüz; dostu, arkadaşı, hatta zaman zaman kölesi olmayı kabule hazırlandığım yüz, vehmettiğim manalannı üzerinden liizumsuz bir gömlek gibi çıkarıp atmıştı. Amcası Manoli'nin bir haftalık bir ıstakozu satarken takındığı suratını birdenbire, hayretle, Odis-ya'nın yüzünde bulunca şaşırdım. Bir zaman, nasıl olur da hatlan birbirine bu kadar benzeyen iki insanın birisi bana o ılık dünyayı verdiği halde, ötekisi soğuk, fakat hakiki dünyayı versin, derdim. O zaman şöyle hayal meyal hissetmiştim: Yüzle ahlak arasında herhalde müthiş bir münasebet vardırGüzel olan muhakkak güzel ahlaklıdır demiyorum. Fena ruhlu güzel yüzün, insanı perişan eden, mahveden sihri de inkâr edilemez Yalnız şunu demek istiyorum ki ahlakın yüze eklediği mimikler, hatta renkler, ^der yüz ve ahlâk her ikisi güzelken de vardır. Hatta bunlar se^^^dirler. Ahlak bozulmazsa, tertemiz, sevimli, hatta dostun onlan taklit edeceği gelesi kadar tatlıdır. Fakat hakiki dünyayı Odis-ya'nın keşfettiği şekilde keşfedince onlan yeni âlemine sindirince, burnunu bir şey koldar gibi yukan tarafını buruşturarak, ağzı biraz açık anlatılanı dinlemesi eskiden ne güzel, ne hoş bir şeydi! Ben de aynı şekilde baş-kalanru dinlemek için bu hareketi aynen taklit etmiştim. Fakat bugün bu hareket, amcası Manoli'ye ve Manoli'nin yalancılığına, kıskançlığına, terbiyesizliğine benzemesini kolaylaştıran çirkin bir şey olmuştu.

Onu dördüncü görüşümde içime bir pişmanlık doldu. Ne yaptım, ne yaptım? Diye söylendim. Neden öptüm bu çocuğu? Bu yüzü ben nasıl sevdim?

Yakup kocaman bir şey olmuştu. Geçen sene Kaşıkadası'ndaki ahırlann içinde rastladığım çiftin erkeğinin ensesi gibi dik bir ensesi vardı. Simsiyah saçlan bir berber elinde bir şeyler yapılmış gibi idi. Ilk bıyığını kesmemişti. Ona da bir berber makası garip bir şekil vermişti. Fakat bütün bu zahiri sevimsizliklere rağmen Yakup'un yüzünde o hayal ve sergüzeşt günlerinin iyi hatları vardı. Hatta daha fazla. Fakat Kaşıkadası'run lafını bile etmiyorduk arhk. O mütemadiyen genç kız hikâyeleri anlahyordu:

Eftehia'nın san bir kilise mumu kadar yanmaya hazır renkli ba-caklan vardı, bir taze ceviz beyazlığıyla beyaz ve gevrek dişleri, mütemadiyen ağızla aranıp öpülecek elleri.

Yakup, Eftehia ile, yukanda kıınızı çiçekli çalı süpürgeleri ve koca-yemişlerin olduğu son baharda tamşmışh. Beraber kocayemişi toplamışlardı. Olgunlanndan ve irilerinden hep Eftehia yemişti. Sonra, kocayemişi insanı sarhoş eder, diyen ada kadınlan gibi sarhoş olmuştu. Ve du-daklanna olgun bir kocayemişi alıp Yakup'a, yansını da sen ye, demişti. Çalı süpürgelerinin kırmızı çiçeklerindeki bal kokusuna ya^mşlardı.

Eftehia'nın yüzü alelade bir Rum kızı yüzü idi. Civelek, o kadar. Ne fazla çirkin, ne de güzel. Fakat banyolar başladığı zaman lacivert deniz mayosu içinde ışıklı, dümdüz bacakları, küçük memeleri, bir erkeği bir dakikada yere yıkıp toprağa ellerini geçirtecek ve dişleriyle otları kopartacak kadar insafsız, yuvarlak hatlan... Ne güzel yüzerdi. Beyaz pantolonlu, sporcu ve temiz delikanlılann aileleri köydeki evleri kiraladıklan zaman Eftehia bu dizleri çıkmış pantolonlu, kalın gri elbiseli Yakup'u ustalıkla, gürültüsüz terk etti. Odisya yeni göçlerin çocukları ile ahbaplığı ilerletmiş, kışın biriktirdiği paralarla beyaz bir pantolon, kısa kollu ipek gömlek, bir de bir delikanlıdan bin rica ile bir bahriyeli kasketi uydurmuştu. Uzaktan göründüğü zaman bir genç kızın kalbini oynatacak, düşündürecek kadar kuvvetli mütenasip vücudu, bu elbiselerle meydana çıkıvermişti. Yakup ve benimle yalnız merhabalaşıyor, göçlerin çocuklarına kahlıyor, adanın kızlarını onlara tanıtıyordu. Gazinolarda onlarla pastra oynuyor ve ekseriya kazandığı için cebinde para da bulunuyordu.

Bütün yaz bir defa Kaşıkadası'na geçtik. O da Odisya ve onun grubu ile. Bunlar dört Rum çocuğu idi. Odisya Rumca, geçen sene ve daha evvelki seneler yaptıklarımızı adi bir gülüşle, sanki tatlı şeyler değilmiş, aptallıkmış gibi arılatıyordu. Yakup'un da bunu aptallık telakki ettiğini, fakat bu aptallığın başkalanna anlatılmasını hoş bulmadığını acı ve mütebessim yüzünden anladım.

Odisya'nın arkadaşları katıla katıla gülerlerdi.

Rumca tangolarla adanın ıssızlığını, Robensonluğunu kaçırırlar; Portekizli gemiciyi hırsından ağlatacak gibi ederlerdi. Ben hep Odisya'yı niçin, nasıl öptüğümü düşünür, dudaklarımın derisini kopanr kopanr atardım.

Mahpus

O gün kasabanın hapishanesi önünde müthiş bir kalabahk vardı. Bir kız meselesinden on beş yaşında hapse girmiş, Ahmet isminde bir delikanlı, o gün, kurtuluyordu. İki köy ahalisi, çoluklu çocuklu, gelin arabaları denecek kadar süslü arabalarla şehrin hapishanesinin önünü doldurmuştu. Arada polisler, jandarmalar, gazozcular ve şıracılar geziniyordu. Bir ara kaymakam beyin emriyle, köylüleri dağıtmak istediler. Ne olduğu meçhul, hırpani bir genç mani oldu. Öyle ki, yanında duran ve arkadaşı olduğu anlaşılan iyi giyinmiş, mevki sahibi olduğu belli bir adam bile işe karıştı. Polislere:

— Ne var? dedi. Ne oluyor sanki. Bırakın canım. Hapishaneden çıkan adamı alacaklar. Size ne oluyor? Ben kaymakam beye çıkıp söylerim.

Gelen geçen de bu köylü kafilesine karışmış, hükümet önü insanla dolmuştu. Böyle bir köylü kalabalığını bu şehir bir defa daha görmüştü. Aşağı yukarı yirmi sene evvel.

Şehrin o zamanki vaziyeti garipti. Milli ordular teşekkül etmemişti. Şehri bir gün halife kuvvetleri, bir gün Yunanlılar, daha ertesi gün ise Çerkes Ethem kuvvetleri işgal ediyordu. İstanbul'a yakın olduğu için şehirden zenginler kaçmıştı. Yalnız fakir fukara kalmıştı denilebilir. Fakat gelen çapulcu kuvvetler ne var ne yok süpürüyor, daha olmazsa ağaçlara insan asıyordu.

Şehrin milis kuvvetleri vardı. Küçük bir kuvvet karşısında hemen evlerine kaçan bu genç kafile de ayrıca şehrin sırtından giyinip kuşanıyor, fişekliklerini sıralıyor, hiçbir kuvvetin şehirde görünmediği zaman fiyakasından durulmuyordu.

Bu vaziyeti haber alan köylüler baltalar, nacaklar, kasaturalar, Kırım muharebesinden kalma silahlar, daha bunlara benzemez bin türlü barbar aletlerle şehir ahalisini korumak üzere kasabaya yürümüşlerdi.

O kasabaya ki, daha dört beş ay evvel kantarlan eksik tartan, küçük ve kınalı kızlarm mayıs kokan toprak sofalarda yetiştirdikleri koza sepetlerine alyanslı ellerini sokan ve sansı boldur bu kozanın, diye, temiz koza olduğu halde aşağılık bir fiyat biçen insanlarla dolu idi. O kasabaya ki, eşrafının geçimi aşar yüzünden, tüccannın geçimi eksik tartan kantardandı.

Köylüler bunu bilmezdi zannetmemeli. Fakat yabancı düşmanlara karşı, bir kardeş hırsızlığının, nankörlüğünün hıncı çabuk sönerdi. Şehri doldurmuşlardı. On günlük erzaklanyla gelmişlerdi. On gün sonra yine on günlük erzaklarıyla başka bir kafile köylerde hazır bekliyordu. Şehri nöbetleşe bekleyeceklerdi.

Kuvayı Milliye teşekkül edinceye kadar şehri beklediler. Kırk kilometrelik uzaklara kadar kasabayı baltalı ve nacaklı köylülerin binlerle bekledikleri işitildi. Ne Çerkes Ethem, ne yaveri, ne halife kuvvetleri, ne de Yunanlılar gözüktü. Bütün çapulcu alayı başka kasabalara gittiler.

O gün çocuktum ama hatırlıyorum. Hükümet önünü hemen hemen bugünkü gibi dolduruşlardı. Yüzlerinden hiçbir şey anlaşılmıyordu. Oyle ki, insan, bu adamların niçin buraya geldiklerini bilmediği zehabma kapılabilirdi. Halbuki bu, bir sürü değildi. Hepsi tek bir maksat için geldiklerini teker teker biliyorlardı. Fakat bu bilgi o kadar paylaşılmış bir haldeydi ki açığa vurmaya lüzum yoktu.

m m

Olmeye, yahut bir şey, iyi bir iş veya hareket yapmaya karar vermiş köylü yüzü kadar donuk, soğuk ve ciddi hiçbir yüz görmedim.

Bugün aynı yüzü mahpusu bekleyenlerin yüzünde gördüm. Yalnız o eski silahlarla geldikleri günkünden daha şendiler. Hatta aralarında şimdiden sarhoşlar vardı. Bunlar daha çok gençlerin arasında idi. I htiyarlar ve orta yaşlılar o günkü gibi soğuk, vakur ve ciddi idiler.

Mahpus, akşama doğru bırakılması lazım gelirken, idareten, öğleye doğru serbest bırakıldı. Tam yedi buçuk sene yatmıştı. Terütaze bir delikanlıydı. Siyah, her tarafından akan uzun saçları, incecik, oya gibi bir yüzü vardı. Tatlı tatlı gülüyordu. Aynı yaşlarda bir delikanlı ile kucak kucağa geldiler. O delikanlı mahpusu alıp etrafı dallı perdelerle kapalı bir öküz arabasına götürdü. Mahpus perdeyi açıp içeriye süzüldü. Arabadan bir iki kadın başı göründü ve kayboldu. Perdeler kapandı. Delikanlının girdiği o araba önde, öteki arabalar arkada, süvariler ve yayanlar yola düzüldüler.

Bütün şehir halkı, acayip acayip, dükkânların önüne çıkarak, kahvelerden fırlayarak bu garip alaya bakhk. Hikâyeyi ancak akşamüstü, herkes öğrenebildi. Olağan şeylerden biriydi:

• *

Ahmet'in köyü ile Mehmet'in köyü karşı karşıyadır. Önlerinden Sakarya bulanık ve homurtulu akar gider. İki köy arasında (birbirine çok yaklaşan Sakarya'nın iki kıyısı) yaz kış geçit vermeyecek kadar derindir. Mehmet Ahmet'in, Ahmet Mehmet'in köyünden evlenmiştir. Uzun hikâye... İlk önce Mehmet bir çınar kovuğunu sandal yaparak Emine'yi Ahmet'in köyünden, Ahmet'in yardımıyla alıp kaçırmıştır. Ahmet ise bir sonbahar gecesi yüze yüze Mehmet'in köyüne geçmiş, evine uğramış, samanlığın bir köşesinde bugünü bekleyen mahut çınar kovuğunu sırbna vurarak Sakarya'nın kenar sazlıkları arasına saklamıştı. Çünkü Ayşe kolay kolay kaçırılamazdı. Evlerinin içi hem kalabalık, hem de kalabalıktan geçtim; Ayşe'nin Ahmet' e varmıya pek niyeti yoktu.

Mehmet'le Ahmet birbirinden daha fakir insanlardı. Bundan on sene evveline kadar kendi tarlaları yoktu. Şehirde eşraftan "Hacı Hüseyin" ahfadının vekilleri her yaz bir öküz arabasıyla harman yerine gelirler, haklarını alırlardı. Bir zamandır gelmez olmuşlardı. O zamandan beri biraz rahattılar. Amma pek de merak ederlerdi: Bu herifler ne oldu, diye. Hacı Hüseyin oğullarının babaları ölmüştü. Oğullar Mehmet'in ve Ahmet'in köyünde arazileri olduğunun bile farkında değildiler. Yalnız tapu idaresinden kendilerine kağıt geldiği vakit söyleniyorlardı:

— Yahu biz bu yerlerden vazgeçtik. Nerede olduğunu bile bilmiyoruz.

Şimdi Ahmet'le Mehmet'in, birinin yetmiş, ötekinin altmış beş dönümlük arazisi vardır. Bu arazide her şey olur. Birkaç sene evvel

m

mısır ekmişler, mısır para etmişti. İşte o yüzdendir ki, Mehmet Emine'yi kaçırdı. O sene ise buğday ekmişler, tam filiz verecekken Sakarya taşmış, yirmi gün çekilmemişti. Tohum çürüyüp gitmişti. Bereket "kadinne"ye... Nereden bulup buluşturınuş da aç kalmamışlardı. Gönül meselesinde ise ne

yapıp yapıp bir çare bulmalıydı. Gönül meselesi ile boğaz meselesi mühim şeylerdir. "Kadinne" bu işi de halletrniş, Ahmet'i kenara çekip:

Sen delikanlı değil misin ülen? diye çıkışmışb. Kaçır. Ne güne duruyorsun? Kaçır o haspayı, sar o haspayı! O cânım kızı!

Hakikaten Ayşe güzel kızdı. Yüzünde ve saçmda rüzgâr eser gibi bir hali vardı ki, en çok insanı sarsan da o hali idi. Ayşe'nin babası fakirdi. Köyde dülgerlik ve nalbantlık yapardı. Su kıyısında evleri vardı. Ahmet'in evinden Ayşe'nin evi ayan beyan gözükürdü. Ahmet onu ta küçükten, esmer ve yıldırım gibi çabuk ayaklan Sakarya kenarındaki kurnda koşarkenden beri severdi. Ancak yazları beş altı kişinin yüzebildiği Sakarya' da Ahmet, yüzebilenlerin en iyilerindendi. Gelirdi yüze yüze Ayşe'nin evi önüne, bırakıverirdi suya kendini. Sakarya onu apar topar çalar giderdi. Ayşe:

— Anacığım, diye haykırırdı, karşı köyün ^^met' i boğulacak! Karşı köyün Ahmet'i akınbnın sakinleşmiş yerinde birdenbire gö-

• *m* ^ • a

zükür:

— Sersem kara kız, diye bağınrdı. Karşı köyün et' ini öteki

köyün Mürteza'sı mı sandın?

• *

Oteki köyün Mürteza'sı mühim adamdı. Çiftlikleri vardı. Babası Rüstem Bey zengin adamdı. Mürteza şehir mekteplerinde okıır, yazları köye dönerdi. Pamuk gibi beyazdı. Ayşe ile aralannda bir sır olduğu rivayet edilirdi. Nedense Ayşe, Mürteza Bey'i gördüğü zaman bir şeyler olurdu. Ne yapsın Ayşe? Beyaz ve mavi gözlü insanlan pek sever, içi yurnuşayıverir. Fakat Rüstem Bey oğluna nalbandın kızını münasip görmezdi. Şehirden Soğanazâdelerin kızını almak niyetindedir. Soğancızâde hemen hemen iflas vaziyetinde olduğu için, Mürteza ne zaman askerliğini bitirecek diye beklemekten akşamüstleri rakıya alışmıştır. Aklına esince atına atlar ve Rüstem Bey' e beş on gün misafir olur. Mürteza ile ava çıkar, müstakbel bir damada yapılacak

her türlü nevazişi gösterirdi.

O gece Ahmet kadinnesinden izni koparınca suya atladı. Karanlıkta karşı kıyıya vardı. Don gömlek Mehmet'in kapısını çaldı. Meh-

• • •«

met onu görünce:

Ne iş bu be Ahmet, dedi. Gel gir içeri millet görmesin.

Ona elbiselerini verdi. Sonra çınar kovuğunu götürüp sazlığa sakladılar. Ver elini Ayşe'nin evi. Herkes uyumuş olacaktı. Ayşe'nin camını vurdular, açtı, Ahmet kızın ağzına bir mendil tıkadı. Kara kız tepiniyordu. Sınm gibi bacaklarını iki erkek tutamıyorlardı. Sandalın içine attılar. Mehmet küreklere yapıştı.

Ahmet:

— Etme Ayşe be, debelenme, dedi, ve mendili kızın ağzından çıkardı.

Ayşe bütün kuvvetiyle haykırdı.

Ahmet'in köyü kıyısına vardıkları zaman öteki kıyıda ellerinde fenerlerle ahali sahile toplanmıştı. Mürteza'nın sesi geliyordu:

— Atlayacağım suya! Geberteceğim o herifi!

Ahmet haykırdı:

— Atla ulan erkeksen!

Mürteza bir kedi kadar sudan korkardı. Önünden döne döne akan Sakarya'ya baktı.

— Yapamayaca^m baba! dedi.

Rüstem Bey gülümsedi:

— Senin haran değil o, dedi.

Silahını çekti. Karşı köyün karanlığına doğru üç el silah attı. Kim bilir bu kurşunlar nereye gitti, diye düşündü herkes...

Ahmet, Ayşe'yi sabaha kadar konuşturdu. Sabahleyin erkenden kara sandala binip köyüne geçirdi. Geçirdi ama Mürteza Bey, Ayşe'yi bir daha istemedi. Halbuki Ayşe, Ahmet'e yalvarmıştı:

— Seviyorum onu, Mürteza'yı, bırak Ahmet beni, demişti. Hem de ben zengin kansı olmak isterim.

Ahmet Ayşe'nin elini bile tutmamıştı. Mürteza Bey'e, ebe Ayşe Nine bile gitti.

— Kız, anasından doğduğu gibi, dediler.

Rüstem Bey bile oğlunun inadına tutuldu:

— Ahmak! dedi. Sonra da:

— Amma namuslu oğlanmış, bizim oğlan, dedi. Hem de seviyor. Oyle olduğu halde, bravo, dedi.

Sevindi.

Ayşe, Ahmet'e yine varmak istemedi. İki sene bekledi. Anası babası Ayşe'yi evlerinde Allah rızası için tuttular. Babası yüzüne bile bakmadı. Anası onu gündeliğe gönderdi. Elinden parasını aldı. Çeyizini sattı. Karşı köyün delikanlılan, Ayşe'ye laf attılar. Ayşe başını alıp kasabaya kaçtı. Meşhur Saniye Hanım'ın evine gitti. Ayşe'yi, Saniye Yenge o kız oğlan kızlık gecesini yüz liraya Soğancızade delaletiyle Mürteza Bey' e sattı. Ahmet ise Saniye'nin evinden Ayşe'yi bulup köye getirdi. Nikâh yaptı. Kadinne'ye Ayşe'yi bıraktıktan sonra Mehmet'in Simitvenson tabancasını ariyeten aldı. Gidip zengin kayınpeder Soğancızade'yi dükkânında buldu. Tam kafasına üç el sıktı. Köye dönüp tabancanın içinde kalmış iki kurşunu da Mürteza Bey'in göğsünün ortalık yerine boşalttı. Ama nidelim ki herif ölmedi.

Bir Define Arayıcısı

Ev kapısının önünde bir mangal, mangalın üstünde bir boru, marsık kokusu dar sokağı doldurmuş. Alışık olmayanlarm başlan derhal döner.

Evinin önünde ve mangalın gerisinde kolları sıvalı Fındık Ali oturmuş, balık ayıklamaktadır.

Vakit akşam. Güzel bir yaz akşamı. Balık yiyip rakı içmek için gel-ınişe benzeyen bu yaz akşamını Fındık, günlerden beri bekliyordu. Her biri dörder kilo ağırlığında dört kırma, birkaç kilo da şöyle yüzer dirhemlik mercan yakalamıştı. Büyük balıkları büyüklere satmış, bir galon şarap almıştı. Evde sirke vardı. Zeytinyağına Fındık Ali para verirse çok canı sıkıldığı için, bakkal İstavriye bin dereden su getirmiş, yanın kilo zeytinyağını güya veresiye almıştı.

Zengin olduğu zaman ödemek üzere bakkala, fırına, karpuzcuya ve bir de tütüncüye beş on kuruş borç etmişti. Çok zengin olursa ödeyecekti. "VaUahi, billahi ödeyeceğim," derdi.

— Kim derdi ki zengin olmayacak? Ha, kim? Yıl uğursuzun be! Güzel bir salata yapacak. Sonra tavayı kızdırıp küçük mercanları

canı azizi için kızartacaktı. Kendi kendine:

— Orospuya bir balık bile vermem. Zift yesin kaltak! dedi.

Fındık Ali balıkçıydı. Bundan on dört sene evvel, bir gün kınk bir

sandalı altı liraya elden düşürmüştü. O zamana kadar hamallık, boyacılık, müvezzilik ve söylemesi ayıp hırsızlık yapmışh. Fakat sandal sahibi olur olmaz zaten yarı keyif, yan kazanç için vakit öldürdüğü balıkçılık sanatında karar kılmıştı. Fındık Ali'nin kansı vardı. Kara bir kızdı. Küçük bir kahveci dükkânı işletiyordu. Lakin biraz sinsi idi. Ali'nin en çok kızdığı, sanki balıkçı Fındık'ın karısı değilmiş gibi hali vardı. Yalnız kocasına değil, etrafına da mağrur, kendini beğenmiş gözükürdü. İşte bu hali kocasının müthiş sinirine dokunurdu.

— Kimmiş o be? Kimin karısı be? O sultan vaziyeti ne oluyor?

w

Bazı böyle güzel yaz akşamları balık tutulmayıverirdi. işte o zaman kızılca kıyamet kopardı. Sultana'nın kocasına para vermeyeceği tutardı. Halbuki Fındık Ali hiçbir lekesiz ve serin yaz akşamını şarap-sız geçiremezdi. İki derdi vardı: Birisi şarap, öteki eski gazete.

Bazan da bodrumun bir köşesinde saklı, üstünün mavi ve kırınızı boyaları hiç dökülmemiş, fakat içi, tömbeki dumanlan hâlâ tütüyor gibi dumanlı nargile.

Aına bu üçüncüsü fevkalade keyifli günlere mahsustur. Balık iyi çıkmış, Sultana birdenbire, her nedense, gözüne sevimli bir kan gibi gözükmüş, hiç geçinemediği balıkçılarla o gün hiç kavga etmemiş. "Bakkal İstavro"nun dükkânından üç beş soğan aşırdığım, İstavro gördüğü halde sesini çıkarmamış olduğu günlere mahsus bir zevktir.

Onun için Fındık Ali bu nargile tiryakiliğini dert saymaz. Fakat şarap içmezse, hiç olmazsa iki akşamda bir galon de^^n ezse dünya rengini değiştirirdi. Ortalığı duman görür, duman etmek isterdi. Kansıyla bütün kavgalann sebebi şarapb. Bu zıkkıma nereden alışmıştı. Evvelce Harbiye Mektebi'nde talebeyken arkadaşlarla, oranın ikinci sınıfından kovulduktan sonra dertle, rakıya alışmıştı. Şöyle haftada bir çakıştınr-dı. Sonra İttihatçıların adamı olunca cebi para görmüştü. Hele köprü üstü vakasından sonra her akşam bir binlik devirse devirebilirdi.

Arifiye istasyonu müdürü olunca akşamüstleri mısır tarlalanna ve Sapanca dağlanna karşı nargileye alışmışh. Eski gazeteleri okumak merakı da o zamandan başlar.

Sonra mütarekede polislik yapmıştı. "Bu orospuyu o zaman aldım," derdi. Nereden aldığını söylemezdi. Kırk yıl günahkâr, bir gün tövbekâr... Karı erkeğe gülmezse edemezdi ki ... Akşamcı idi de... Kalkar oynardı da... Cebimde Napolyon altınları şakırdardı arkadaş, laf değil! .. Ama eve uğramazdım. Ayda yılda bir. Karıya metelik bırakmadıktan başka geldiğim akşamlar bir de sopa çekerdim.

Karı; delikanlı, boylu boslu adam düşkünü idi. "Doğrusunu isterseniz beni aldatmamışhr; ama rakı içip namahrem karşısında oynamış-br. Sırası gelince de hepsini evden dışan etmiştir," der, ve devam ederdi, "Neme lazım, hiç kimseden 'senin karınla yathm' lakırdısını duyına-dım. Mütarekede beni İngilizler Galata'da bir yere kapadılar. Pestilimi çıkardılar. Sonra da her akşam şarap verirlerdi. Çekerdim kafayı. Güya Anadolu'ya adam kaçırmışım. Kaçırmadım da değil, ha! Silah bile kaçırdık ama, sarı albnsız iş yapmadım. Hayretmedi onlar da ya, neyse!"

O zaman Kumkapı'da otururlardı. Fındık Ali İngilizlerin elinden kurtulduktan sonra İstanbul'u kasıp kavurmuştu. Lafına bakılırsa kısaca boyundan kinaye Fındık Ali, yaman bir külhanbeymiş. Galata sokaklarının dili olsa da anlatsa...

O zaman Fındık Ali'yi birdenbire değişmiş buluyoruz. Üstüne lacivert şayaktan bir elbise geçirmiş, ayaklarına sarı bir fotin giymiş görüyoruz. Refet Paşa İstanbul'a geldiği gün Burgazadası'nda emvali metrukeden küçük bir kulübenin içinde Ali'yi karısı Sultana karşısında nargile içerken şarap galonu önünde gören Rumlar:

— Merhaba Ali Bey, diyorlar, keyifler...

— Keyifler gıcır palikaryalar, sizinki?

O- zaman bir beyin yanında dır. Evin bahçesine bakar. Kışın evi bekler. Kendisi kâhya idim der. Fakat başkaları uşaktın, derler.

— Uşakhm ulan ne olacak?

Dediği zaman kimse sesini çıkarmazdı. O devam ederdi:

— Benim yapmadığım sanat kaldı mı? Kenef de temizledim. Sizin gibileri de temizledim. Hey imanım!

Fakat bir bir balıkçıdan çarşı ortasında eşek sudan gelinceye kadar dayak yedikten sonra iş değişivermişti. Yalnız, bir galon şarabı devirince eski halini bulabiliyor; yalnız o zaman din, iman, avrat, kitap bırakmıyordu.

Bir müddet sonra ortadan kayboluverdi. Senelerce köyde gözükmedi.

* * *

Nisan ayı çok soğuk geçiyordu.

Alabildiğine yağmurlar yağıyor; küçük yokuşlardan denize büyük seller akıyordu. Çıplak ayaklı insanlar kadar şen olabilmek için, boyunlan atkılı ve lastik ayakkabılılar, büyük şehrin sinemalarına koşuyorlardı.

Bir akşam poyrazın salkım ağaçlarını tepelerinden yalayıp yuka-rıki çamlıklara doğru uçup gittiği anda yıldızları gördüm. Toprak ve

papatyalı yol keskin bir koku ile dolu, yıldızlar çok yakındı. Iki evin

arasındaki karanlıkta beyaz bir kedi geçip gitti.

Sessizlik ve ışık muşamba perdelerden dışarıya sızmıştı. insanlar uyumuyorlar; daha okuyorlar, daha örüyorlar, daha sessiz, sedasız konuşuyorlardı.

Balıkçılar kahvesine uğradığım zaman '^adam Sultana" müsamahakâr bir yüzle yanıma geldi.

— Adaçayı mı? dedi.

— Adaçayı, adaçayı, dedim.

Adaçayı kışların ve sonbaharların, yağmurların ve karlann bir ilk-bahanydı. İçinde sıcak bir iklim taşıyan mavi ve kırmızı benekli, beli kıvrak ve ince çay bardağı hafızama karşı bir mevlit gecesi, bir ölünün kırkı, bir tekin değildir kokusu ile tütüyor ve balıkçılar poyrazın sertliğinden, ekmekten, kırık sandallardan bahsediyorlar. Sultana papatya suyu ile sararttığı saçlarını burnuma dokunduruyordu. O zaman adaçayının kokusunu unutuyorum:

— Kızın nerede, Sultana? diyorum.

— Sultananın kızı nerede olacak? Nerede olur? Ah vre çapkini!

— Yok be Sultana... Söyle be! Nerede kızın, nerede?..

Muhakkak bir şeyler, tatlı bir şeyler söylemek istiyor gibiyim.

Tekrar:

— Ah, diyorum. O senin kızın bir adaçayı kokusuyla burnumda tütüyor.

— Ah vre çapkini!

Biliyorum ki kızının güzelliğinden bahsetmek hoşuna gider.

Sonra dışarıya, rüzgârlara ve yıldızlara, sahile ve sandallara bakıyor, denizin içinde aranan bir projektörü kovalıyor:

— Yapalım bir pastra? diyor.

Kâğıt oynarken konuşmak, konuşabilmek ne güzel şeydir. Bir koz ahldığı zaman uzun müddet konuşulmalıdır. Oyun bir muhaverenin tarzını değiştirmek için oynandığı zaman oyun olur.

— Sultana, kızın nerede?

— Gitti vre... O herifin yanına gitti yine. Sonra yine bırakacak o herif. Yine düşecek kötü evde. Yine onu oradan ben alıp getireceğim buraya.

— Seviyor onu demek Sultana?

— Seviyor; yok vre sevmiyor. Niçin sevsin?.. Ama para... Ma rop, şapka, tuvalet, iskarpin...

— Demek senin kızın insanı değil. ..

— Elbette insanı değil vre... insandan çok ne var... Süs, o lüks se-vıyor.

— Senin kızın çok güzel be Sultana...

— Sus vre çapkini! Güzel onlu geçti mi?

— Bilmem.

— Bilirsin vre. Beni bastiracaksin.

— Sultana be, senin kızın güzeldi be!

— Dur vre, şaşırdım. İki ikiliyle yaptın pastrayı? Tüh vre yenildim. Yapayım bir adaçayı benden?

— Yap Sultana. Adaçayı ne güzel kokuyor. Sultana be. Nereden buluyorsun?

Sultana iki çay fincanıyla döner ve bu sefer Rumca anlatmaya başlardı:

— O zamanlar, derdi, banyoları tutardık. Kocam müthiş bir kadın avcısıydı. Kırk yaşında güzel bir erkeğin kandıramayacağı kadın mı vardır? Beni ve D^titra'yi sarhoş ettiği geceler pataklardı.

— Orospular, derdi. Ben burada yokken ikinizin yapmadığı kal-mıyorınuş. Eve adam alıyormuşsunuz.

Doğru idi. O yapar, ben durur muyum? O zaman para boldu. Benim kız on yedi yaşında, ben otuz dördünde gül gibiyim. Elimden ne delikanlılar geçerdi. Ne körpe delikanlılar... Ben onlan banyoda seçerdim. Bir erkeğin vücudunu görmeden koynurna hâlâ almam. Hele o zaman beni bir erkek vücudu bir başka dünyaya taşırdı. Her Adem bir, ve ben bir tek Havva idim. Bu Havvalığı hisseder, duyardım.

Fındık Ali'den her pazar dayak yerdim. Bir gün, bir pazar günü bitkin ve meyus döndü. Günlerce sokağa çıkmadı. Kış, Ada'nın içini torikle beraber hicret etaiş, Karadenizli gırgır kayıkçılanyla dolduımuştu. Biz de bizim eve bir ikisini almışhk. Ali bir gün beni onlarla yakaladı.

Hiçbir şey söylemeden yüzüme baktı. Şimdi bana öyle geliyor ki

sanki yüzüme bir gün bir gece baktı. O kadar uzun bir zaman! Sonra

rıhtıma doğru gitti. Sandalının palamarını çözdü. Tekrar koşarak eve

döndü. Balık sandığını alıp gitti. Gidiş o gidiş! Sonradan Hayırsızlar'a gittiğini duyduk.

Tam yedi sene dönmedi. Buradan giden balıkçılarla ekmeğini ge-. Bir akşamüstü idi. içime pişmanlık çökmüştü. Ali dayanılmaz bir güzellikle

konsolun üstündeydi. Bu, nişanlıyken çektiğimiz bir resmi idi. Saçları taranmamıştı. Bıyıklan ağzının içine giriyor. Hali ana avrat küfür ediyor gibiydi.

Deniz dümdüzdü. Rüzgâr esmiyordu. Evden deli gibi fırladım. Ali'yi içimde gibi duyuyordum. Sandalın palamarını çözdüm. Iki saat kürek çektikten sonra Yassıada'nın önlerine geldim. Ortalık kararmıştı. Sağ tarafta İngiliz harabesinin ortasında hafif bir ışık gördüm. Sandalı karaya çekip oraya doğru yürüdüm. Bir ateşin etrafında on tane silahlı adam vardı, Ali ortalarındaydı.

— Söyle ulan, diyorlardı, altınlar nerede? Biliyoruz defineyi bulmuşsun. Söyle ulan.

Bu adanın bir yerinde saklı bir define olduğunu rivayet halinde bilmeyen yoktu. Ali'nin orada senelerce yapayalnız yaşamasının sebebini de bu defineyi aramakta olduğuna vern1işlerdi. Rum balıkçılar gizli gizli Ali'nin defineyi bulduğunu etrafa yaymışlardı. Benim bu geceki Ali'yi arayışımın bir sebebi de ne yalan söyleyeyim, buydu. Şayet bulmuşsa, ne diye orada oturuyordu? Beyoğlu'nda bir küçük apartman alırdık. Yangelir her akşam sinemaya giderdik.

— Vallahi bilmiyorum, delikanlılar, billahi bilmiyorum, diyordu Ali.

Yumrukluyorlardı, tokatlıyorla rdı.

Her yumruk yiyişte bir sallanıyor, yere çöküyordu. Fakat tavırlarında sanki defineyi bulmuş da, söylemiyormuş gibi bir hal sezilmiyor değildi.

— Bulsam söylemez miyim yahu?

— Söylemezsin köpoğlu, diyorlardı.

Ayaklannı ateşe yaklaştırıyorlar, bir cızırtı duyuyordum. Birisi kibritle saçlarını tutuşturuyor, ötekisi deniz suyu ile söndürüyordu. Saatlerce bu istintak sürdü. Ali önceleri yalnız yemin ediyor.

"Bilsem söylemez miyim, yahu"dan başka bir şey söylemiyordu. Sonra büsbütün sustu. Yalnız uluyordu. Olduğum yerde korkudan ve

dehşetten donmuştum. Sabaha karşı sakallı fakat genç bir adam daya-

«•

namadı. Suratına korlu bir odunu iki defa yapıştırdı. Ötekiler sandallarına doğru yürüyüp gittiler. Şimdi ikisi yalnız kalmışlardı. Bu adam:

— Söyleyeceksin ulan, dedi. Bana söyleyeceksin.

Ali inliyordu. Ayağa kalkmaya davrandı; fakat düştü. beş yirmi dakika sonra adam harabeden yalnız çıktı. Yüzünü görmedim. Hızlı adımlarla yürüdü. Biraz sonra bir motorun pat pat gürültüsünü işittim.

Harabeye doğru koştum. Ali'yi bir kovuğun içinde, göğsüne saplanmış ve çıkarılırken ters çevrilerek yırtılmış bir bıçak yarası ile ölü buldum.

Projektörcü

8:45 vapuru iskeleden kalktıktan sonra, uzak şimşekler yakınlaşmaya başlamıştı. Anadolu sahili bir ara gözden kayboluverdi. Yağmur, projektörün önünde, birtakım hendese-i musattaha şekilleriyle beyaz ve keskin kaynaştı. Kanepede üstüne başına yağmur sıçrayan, uzak ve puslu ışıklann yandığı evleri düşündüğü pek anlaşılan bir adam, yerinden bir iskeleyi kaçırıyormuş gibi aceleyle kalktı. Projek-törcünün yanına doğru ilerledi. Projektörcünün üstünde kolları boşta sarkan eski bir muşamba vardı. Sırtı kamburlaşmışb. Yanına sokulan adama başını çevirip baktı. Yüzünü tekrar projektörün, şimdi yalnız birtakım münkesir, müstakim ve muvazi hatlardan başka bir şey göstermeyen ışığına çevirdiği zaman, kendisine laf söylenebilir bir adam

yüzü görmüş zannettirecek bir halle:

— Müthiş yağmur, dedi.

Öteki:

— Ben önümüzde bir şey göremiyorum ... Ya siz?

— Sis var, dedi. Yağmur da fazla, bir şey görünmüyor.

— Kınalı daha uzak mı?

— Yakın olmalı ama, bir şey göremiyoruz ki...

Projektörü sağa sola çevirdi. Kendisi döne döne uzayan bir dumandan başka bir şey görmüyordu. Yanındaki adam ise o hendesi şekilleri seyrediyor; sonra denizin yırttığı dalgaların beyaz uçlarını görüyordu.

— Devam etmez ama, dedi projektörcü.

— Bu havada iskeleye nasıl yanaşır?

mm ■ • » »

gorunur

Böyle devam ederse yine gözükür mü?

Yirmi beş metreden bir şeyler gözükür...

Ya! Görürüz demek. O halde mesele yok.

Yok canım! Korkacak bir şey yok. Ben şimşekten korkarım; Al

lah esirgesin!

Vapurun paratoneri yok mudur?

Nesi?..

Şeyi canım!.. Şimşek çeken aleti?

— Siperi saika mı? Bu vapurlarda yoktur o... Büyük yolcu vapurlarının birkaçında olacak. Hepsinde yoktur ya! ..

Yağmur birdenbire hafiflemişti.

Projektörcü:

— Sağanakmış, geçti, dedi.

Kınalı, bir mil uzakta, kocaman, hafif ışıklı bir böcek, bir devasa böcek halinde yahyordu. Projektörcünün yanındaki adam Kına-lıada'yı gece vakti niçin bir böceğe benzettiğinin sebebini aradı. Bir türlü bulamadı. Balığa, ejderhaya, timsaha pekâlâ benzetilebilirdi. Çünkü bu hayvanlar da suyun içinde yaşarlardı. Ama niçin gözüne soğuk ışıklı bir böcek gibi gözüktü bu anda Kınalı, kim bilir?

Adam paketini çıkarıp bir cıgara yaktı. Bir tane de projektörcüye uzattı.

Şimdi biraz daha samimi konuşuyorlardı:

— Kaptan Müslüman. Çok mutaassıp adam. Yoksa şimdi ben, fenerimi tutardım şu karşıki evin bir camına ... Sana neler gösterirdim: Ne manzaralar! Biraz daha yaklaşınca şu yukarıki ağaçlığın içine bir daldırdım mı fenerimi, ne fistanlıların fistansız hallerini görürdün...

Adam dimdik, cıgarası ağzında gülümsüyordu. Projektörcü ara sıra başını çeviriyor, sözlerinin tesirine bakıyordu. Adam da onun yü-

■■ ■■ • 1*11 ** •■■■ v

zünü şimdi daha iyi görüyordu.

Ufacık kesilmiş, yalnız burnunun altında kalmış yumuşak bir bıyığı vardı. Dili hafif bir Anadolu şivesine kaçıyordu.

— Nerelisin?

Galiba İzmitli'viz. Ama ben burada doğdum; Yenimahalle'de. Bogaz'da ?..

— Evet. .. Siz nerelisiniz?

— Ben mi? Şey... Ben... Ben Burgazlı'yım; yani orada otururum.

— Sen bir akşam 8:45 vapuruna kal. Şayet kaptan bir başka kaptansa ben sizin adanın çamlanndan, sana öyle manzaralar bulup çıkaracağım ki, parmağın ağzında kalacak. Ah Rum kızları! Yahu sizin ada cennettir be!.. Hem kim bilir yahu, benim fener seni bile yakalamıştır. Ha ne dersin? Ha?..

Şimdi ikisi de gülüyorlardı. Birden:

— Vapur yolu kesti, dedi, iskeleye üç vapur arası kala kaptan makineyi stop eder.

— Peki nasıl gider gemi?

— O hızla iskeleyi bulur işte. O hızla değil iskeleyi, vallah Bur-gaz'ın yarı yolunu bulur; sen ne diyorsun?

Yağmur, hafiften devam ediyordu. Fakat deminki sis dağılmıştı. Heybeli ve Büyükada da uzakta, böcek hallerinden kurtulmuşlar; büyük ve bol ışıklanyla inilecek birer meçhul diyar kadar güzeldiler. inmek... Kalabalık sokaklarında elinden tutacak birini aramak...

Kınalı'dan aynlmışlardı. Konuşmuyorlardı. Uzaman bir şey konuşmadılar. Projektörcü denizin ötesini berisini bir şey bulurum gibi araşhnyor, ayaktaki adam artık hiçbir şey düşünmüyordu.

Projektörcü birdenbire güldü ve başını salladı.

Adam niçin güldüğünü sormak icap ettiğini anlamış, meraksız bir halde o da gülerek:

Ne güldün? dedi.

Aklıma bir şey geldi de...

Yine güldü ve insana uzun gelen bir zaman içinde düşündü.

— Benim küçüğü hatırladım, dedi.

— Evlisin demek?

— Elbette ... iki çocuğum var. Büyüğü, oğlanı on beş yaşında.

Adam, projektörcünün yüzüne tekrar dönüp hayretle baktı; yirmi

beş yaşlarında ancak gözüküyordu.

Projektörcü yüzünü tekrar projektöre çevirdiği zaman memnun ve mesut bir insan haliyle:

— Yaş otuz dokuz, dedi. Oğlum on beş yaşında. Güldüğümün sebebi şu birader: Geçen gün eve gitmiştim. Hasan uyumuş. Beni haftada bir görür ama pek sever. Anasına: "Beni uyandır, babam gelince," demiş. Gittim, ben uyandırdım. Hemen yatağın içinde oturdu. Anlat baba, dedi. Neyi ulan? dedim. Hani o kocasını döven kadının hikayesini... Ben de anlathm: "Çevirdim feneri. Baktım kadın herifin pantolonunu sıyırmış, kıçma kıçına

vuruyor terliği, vuruyor terliği ... Sonra efendime söyleyeyim ... falan derken bakhm bizim oğlan yeniden oturduğu yerde uyuyup kalmaz mı? Tabii ben böyle kısaca anlatmıyonım . Ballandıra ballandıra. iskeleden nasıl kalktık. Çımacı ne diye bağırdı? Hava nasıl? Projektör olmasa kaptan nasıl şaşırır falan... Ha işte aklıma o geldi de ona güldüm. Hayır! Bu hafta anlatacak ona göre ne hikaye uydurayım diye düşünüyorum da. Kerata, çok zeki şeydir. Mektepte hocalan bayılırlardı. Bana hep söylediler. Okusun okusun diye. Ama biz fakir insanlarız, nasıl okutalım beyim? Hem herkes okursa sanah kim yapacak; öyle mi ya? Yeter işte, ilk mektebi bitirdi. Orada marangoz yanına verdik. Haftada dört beş lira alıyor. Az para mı? Ama hala elinden kitap düşmez. Hâlâ okur. O da benim gibi eski gazete tiryakisidir.

Projektörcü bir hikaye bulacak gibi etrafı düşünceli düşünceli taramaya başladı. Şimdi ayaktaki adam da projektörcünün oğluna hikayeler düşünüyordu. Buluyor; hiçbirini beğenmiyordu. Bir zaman dönüp projektörcüye bakb. O bir Diyojen haliyle kambur, elinde fener, Atina sokaklannda adam anyor gibiydi.

— İşte sizin adaya geldik.

— Eyvallah hernşerim. Yolun açık olsun.

— Güle güle beyim.

Ertesi akşam sekiz kırk beş vapuru, yıldızlarla karanlık, içinde ol- mayanlann arzulayacaklan, içindekilerin sessiz, sakin, yorgun, iyi, tatlı fakat iç ezici şeyler düşündükleri bir alem içinde giderken; dün akş^nki adam, oturduğu kanepeden yine bir iskelenin çıması alını-yormuş ve o iskeleye inecekmiş gibi hızla kalktı. Eline; yanına bıraktığı bir paketi alarak kıçtan başa doğru hızlı adımlarla ilerledi. Vapur Kınalı'dan kalkalı on dakika olmuştu. Projektör hastahanenin burnunda bir şeyler arıyordu. Yürüdü.

— Merhaba hemşerim, dedi.

— Ooo merhaba beyim ... Bu akşam bizim yanımıza pek geç tenezzül ettiniz.

— Estağfurullah... Seni keyifli görüyorum.

— Yarın akşam izinliyiz de...

— Ya?.. Hasan'a hikâye hazır mı?

— Daha yok... Yok ama, uydururuz canım, kolay...

— Hemşerim. Hasan için sana bir şeyler getiriyorum. Bir iki kitap falan. Bunları çocuğa veriver.

— Oo ne zahmet ettiniz beyim! Ne zahmet!.. Mahcup ettiniz! ..

— Yok canım ... Ne ehemmiyeti var. Ben de dün akşamdan beri Hasan'a uyduracak hikâye düşünüyorum. Saatlerce düşündüm. Sabahleyin ilk vapurda yine düşünüyordum. Ne dersin? .. Bu sefer benim hikâyemi anlatırsın... Yağmurlu gecede bir adam geldi, dersin ...

— Orasını bana bırak...

Francala mı, Ekmek mi?

Tütün ve gazete bayü Çanakkale'de kolunu kaybetmiş ihtiyat zabiti Ahmet Recai Efendi'nin içine bilet koymak için yaptırdığı kâğıt cüzdanlardan bir tanesi elinize geçse, derhal bir vapura atlar, Üsküdar Iskelesi'ne ayak basar basmaz Recai Efendi'nin dükkânını arar bulur: "Bir bilet de bana verir misin Recai Efendi", derdiniz. Bereket versin

• •

ki, yalnız Usküdar tarafının çok fakir insanlan böyle düşünür, ve ce-

• •

binde böyle bir cüzdanı bulunan her Usküdarlı gazete müvezzii, postacı, hamal, çımaa, mezar kazıa ve ıskatçı ne yapar yapar bir bilet edinmeye bakardı.

Fakat bir Usküdarlı fakirin bir piyango bileti edinmesinin ne kadar mühim bir mesele olduğunu bilmeyen bir adam da pek İstanbullu sayılmaz. Hatta pek Türkiyeli bile sayılmaz. Hatta bazan insan çok kötü düşünmesini bilen bir adamsa dünyalı bile sayılmaz ve Merih yıldızı ahalisinden gibi aramızdan sıyrılıp geçenlere, kolumuzu dürtenlere, güzel kızlarla geçenlere şaşar. Ne ise mesele burada değil. Fukaralık ayıp değil. ..

Fukaralık ayıp değil dediğimiz zaman, hamal olalım, ıskatçı olalım; fukaralık ayıp değil dediğimiz zaman bunun ancak bir teselliden ibaret olduğunu ve fukaralığın bal gibi hem ayıp, hem günah, hem enayilik olduğunu biliriz.

Şayet Recai Efendi'nin içine bilet koymak için yaptırdığı bu kâğıt cüzdanlann üzerine yazılmış yazılann cazibesine yalnız hamal, lostracı grubu kapılmasaydı da İstanbul'un şu kötü Arap filmlerine ve Şuayi-bülgavsi isimli Mısır hanendesine tutkun insanlan da tutulsaydı, Recai Efendi'nin piyangocu dükkânının önü ayın onuna doğru adam almaz, meşhur Ziynet Abla'nın dükkârn gibi mahşer olurdu. Recai Efendi de işine büyük oğlu Vahdet'i bırakır, Beyoğlu'nda başka işler tutardı.

Kim bilir, çok iyi ve iyi yürekli bir adam olan Recai Efendi, Bay Recai ve zengin olur olmaz Allah'ın belası bir şey olur; bugünkü yaptığı iyilikleri, orta halli vaziyetini unuturdu. Elhamdülillah zengin olmadı. Üç beş kuruşla hem kendisi geçindi, hem de Üsküdar İskelesi civarı açlarına yardım, bazan da hatta zevklerine vasıta oldu. Keşke olmasaydı dememeli. Recai Efendi bazan insanın ekmek kadar ihtiyacı olan şeyleri bilen adamdı. Mesela bir hafta tatilinde bütün parasını kumara vermiş bir çımacıya bir 29'luk rakıyı bedava vermek gibi, senede bir, bir gazete nıüvezziine yılbaşı piyangosunu bedava hediye etmek gibi nezaketler gösterirdi.

Recai Efendi'nin küçük oğlu Hamdi, mektepten çıkar çıkmaz babasının dükkânına koşardı. Gelen geçene cıgara paketi satmak, ara sıra bilet okutmak kadar tatlı bir zevki hiçbir kitapta bulamaınışh. Gözü kara-rn gibi zevklenirdi. Fakat bazı günler de bu işten öyle birdenbire bir çocuk soğuyuşuyla soğurdu ki... Bereket versin o zaman en iyi dostu gazete müvezzii Çarpık Ahmet'le gelsin sinema vakalan anlatma yanşı...

Ahmet'in hiç kimsesi yoktur. iskelede yatar, kalkar. Çok çirkin ve çok kavgacı olduğu için kimse yüz vermez. Ahmet eskiden böyle değildi. Sonra yavaş yavaş aptallaşmıştı. Bilinmez ne yüzden? Belki de bir iki defa ... Cami avlusunda yazın rüya gören Arap hafızın cıgarala-rmdan birkaç tane içtiği için böyle olmuştur,

Ahmet'in bütün düşüncesini bir gün birdenbire Milli Piyango aldı.

Ya çıkarsa ... Çıkarsa evvela bu üstündeki paçavraları atacakh. Üstünde bildim bileli giydiği bu elbiselerden içine bir bıkkınlık çökmüştü. Kurban ve Ramazan bayramlarında esnaf çocuklarının mavi şayak elbise yaptırdıklarını ve başlarına şemsiperi güneş gibi parlayan mor kasket geçirdiklerini görünce kan beynine çıkardı. Başkalarıun elbiselerini yırtmak isterdi.

— Ah, bir fiyakalı giyinebilsem, derdi.

ikinci derdi de francala idi. Francala onun için müthiş bir şeydi. Kadın görmemiş insana kadın nasılsa, francala da Ahmet' e aynı hali verirdi. Isırmak, dişlerinin bütün kuvvetiyle bir francala ısırmak... Para kazandığı zaman francala mı, ekmek mi alayım, diye çok düşünürdü. Pek az fazla bir para ile francala alabilecek vaziyetler ayda bir iki gün olurdu. Olurdu ama Ahmet bir türlü francala mı, ekmek mi, meselesini halledemez, eli bir türlü vanp francala alamazdı. Adeta utanırdı. Ona:

— Ulan Ahmet, para mı yiyorsun?

Deyiverirse ya birisi... Utancından bucak bucak kaçardı. Kendisine ara sıra yemek yediren tütüncü Recai Bey, sonra akşamlan küçücük paketini evine götürdüğü beyefendi, sonra, o her akşam İstanbul'dan meyhane dönüşü ufaklık paraları Ahmet'in eline dolduran beybaba şayet Ahmet'i francala yerken görseler bir daha ona para vermeyecekler gibi gelirdi.

Ahmet gazete satardı. Fakat ekseriya pek kazanmazdı. Bazan içeriye girdiği de olurdu. Ne çıkarsa akşamları yükten çıkardı. 7, 8 bazan 12 kuruş bile aldığı olurdu.

Bir francalaya on kuruş... Beş kuruşluk da kaşarpeyniri alacaktı piyango çıkarsa. Sonra o lacivert şayak elbiseyi ve o şemsiperi güneş uçuran kasketi de alacakh. Geri kalan parayı ne yapacaktı? Acaba geriye para kalır mıydı?

a

"Ulan enayi kalmaz olur mu?" derdi kendi kendine. Bütün İstanbul gazetecilerine şayak lacivert kumaş bile alabilirim artan para ile.

Ahmet, Recai Bey'in küçük oğlunun sayesinde bir tayyare piyango bileti edindi. Nasıl oldu. Çok mühim... Çok mühim... Oldu ama işte...

Piyango Ahmet'e isabet etti. Etmez olaydı. Ahmet elbiselerini cami avlusunda soyundu. Ortalık yaz gibi bahar günüydü. Çırılçıplak şadırvan başına oturdu. Ekmek mi, francala mı, diye düşünmeye başladı.

Düşünüş o düşünüş... Çırılçıplak tam altı ay francala mı, ekmek mi, diye düşünen çocuğun, fırsat buldukça gene çınlçıplak soyunup hastane koridorlannda dolaştığını gören aklı başında gardiyanlardan çoğu piyango alıp almamayı kötü kötü düşündüler.

Ahmet alh ay sonra hastaneden çıktığı zaman parasını cami avlusunda nereye koyduğunu bir türlü hatırlayamadı. Imam, kayyum, müezzin, çımacı, iskele memurlan cami duvarlannı ve bahçeyi tartak mar-tak getirdiler. Bir şey bulunmadı. Ahmet bazı akşamları "francala mı, ekmek mi?" diye yeniden düşünmemesi için tam bir sene tütün ve piyango bayii Recai Bey'in elinden her akşam bir francala alıp yedi. Ye-meseydi hali fena idi. Ama gene de aklından böyle düşünceler hiç eksik olmadı. Bereket kıştı. Recai Bey francalasını veriyor, rüzgar zaten dökülen elbiselerinde onu çınlçıplak imiş gibi üşütüyordu; bereket versin!..

Paşazade

Ayşelerin evi sur haricindedir. Bizimki, Hüsamettin Paşa'nın, kocaman duvarları arasına hapsedilmiş, bahçesi çam ağaçlı -havuzu balıklı ve fıskiyeli imiş- eski konaklardandır.

Kış akşamları bankadan dönerken birinci mevkide, ilk zamanlar maaşım kırk beş lirayı bulmazken yan gelir otururdum. Bütün Topkapı eşrafı selamımı iade eder, kimi omzumu okşar, halü hatır sorardı.

Anam koca konağın içinde hatıralann, duvarlara asılmış, Hüsamettin Paşa'dan kalma yağlıboya resimlerin, sedef kalanalı cıgara tablalarının arasında günlerini bir böcek gibi geçirirdi. Eve ben gelince biraz canlanırdı. Çarnın altındaki büyük tel örgülerle kaplı, baba yadigân kümesteki tavuklar yumurtlamışsa ıspanaklı iki yumurta pişirirdi. Ne konu komşu evimize ayak basar, ne Şişli taraflarında oturan eski akrabalar konağımıza uğrardı. Anam: "Hüsamettin Paşa'nın geliniyim," der dayatır, ara sıra uğrayanlara bin sekiz yüz seksen iki modası elbiselerle çıkar; mütemadiyen Paşa babamızdan bahsederdi. Babamın kolağası payesi aldığı gün evin bahçesinde yapılmış bir şenliği, gelene gidene, hatırlayıp hatırlamadıklarını sorardı. Son pandantifini sattığı gün, ben de bankadan ilk maaşımı almıştım. Evimiz senelerdir kırk beş lira para görmemişti. "Ayda kırk beş lira ile Topka-pı'da neler yapılmaz?" dedi anam. "Bahçeyi mi düzeltmeyiz, tavuklar mı almayız, piliç mi çıkartmayız, çamı mı budatmayız, havuzu mu

tamir etmeyiz?"

— Anneciğim, dedim, kırmızı balık da alalım havuza. Nerede satarlar acaba?..

— Mısır Çarşısı'nda bulunur, yavrum! dedi.

İki tokmaklı guguklu saatin zincirini çekti. İlk defa olarak gördüğüm bir amme cüzünden bir şeyler okudu. Cüzünü okuduktan sonra yine ilk defa olarak, Hüsamettin Paşa'nın geliniyim, diyen halini mahsus bir, nasıl söyleyeyim, af buyurun, fiyakayı bozmamak gayretiyle yaptığını anlatan bir tavırla:

— Artık, dedi, Hüsamettin Paşa'nın gelini değilim, oğlum, banka memuru Bay Recai'nin anasıyım.

O zaman benim de yüreğimden bir şey koptu. Ben de ilk defa olarak bir şey yaphm. Onu öptüm. Bahçeye çıktık. Babamın kolağası olduğu günkü gibi, sanki bütün bahçe, Japon fenerleriyle süslüydü.

• •

İşsizken tütün içerdim. İşe girince bıraktım. Fakat birinci mevki tramvay arabalarında akşamüstü Topkapı'ya dönmeyi güzel bir itiyat halinde muhafaza ettim. Ne güzel olurdu! Kimse konuşmazdı. Tramvay mahallelere sapardı. Meydanlara varırdı. Yanımız sıra çıplak bacaklı çocuklar koşar, gitgide geri kalırlar, en arkaya atlarlardı.

Yangın yerleri korkunç, garip, uzak, yabancı, hatırasız nerelere kadar giderdi bilmem?

Bir kafesten bir genç kız birinci mevkideki genç erkeğe bakard ı. Son durakta iner, geriye dönerdim. Portföyümü sallardım. Bakanlara selam vermezdim. Fakat, iyi delikanlı, sessiz çocuk, iş bulmuş, aferin! Çalışıyor, dediklerini duyardım. Bazan Hüsamettin Paşa'nın torunu da derlerdi. Ben de anam gibi bundan garip bir gurur da duymaz değildim.

Tramvayda en büyük dostum Zekâi Bey'di. Bazan yan yana düşerdik. Ben etrafımı göremezdim. Gazetemi okurdum. O, yangın yerlerine bakar, yıkılmış çeşmelere hayıflanır:

• •

— Harap... Harap... İstanbul. .. Nerede o eski İstanbul? Bu taraflarda oturmak doğru değil... Insan ihtiyarladıkça konfor ihtiyacı da başlıyor, hazret! derdi. Sonra:

— Valide Hanım'a arzı hürmet ederim, ellerinden öperim efendim.

— Teşekkür ederim efendim, bilmukabele efendim.

— Geceler hayrolsun!

— Geceler hayrolsun!

Bir gün her nasılsa bir ikinci mevki tramvaya atlamış bulunduın. Topkapı'ya işleyen çift tramvay arabalarından yalnız bir tanesi kırmızı renklidir. Zekâi Bey ve ben gibiler bu tramvayı beklerler. O gün biraz geciktiğim ve tramvay da hemen geçip gittiği için ancak arkadaki römorka atlayabildim.

Ayşe'ye orada rastladım. Ben çok mahçubumdur. Ayşe derhal dostluk tesis eden garip ve şimdiye kadar roman ve hikâyelerde bulunduğunu işittiğim Avrupalı bir İstanbul kız idi. İnhisarlarda çalışıyordu. Tramvay tenhaydı. Dışanda yağmur yağıyordu. içeride insanlar, bir çorba düşünen açlar gibi hazin ve sessiz, sakalları uzamış ve iyi çehreli idiler. Yerler tamamen doluydu. Fakat ayakta da kimseler yoktu. Sirkeci' den her tarafı ıslanmış, kasketi elinde bir çocuk girdi. ihtiyar bir adam, yanındaki arkadaşını biraz sıkıştaarak bu çocuğu tatlı ve muhabbetle dolu bir hareketle yanına aldı.

Sonra yine dışanyı görmeden, şen, şakrak, yorulmaz, çapkın ve genç bir biletçinin şaklabanlıklan arasında meçhul bir çorbaya insanlar gidiyorlardı. Ne güzeldi!

işte o akşamdan sonra birinci mevki tramvay arabalan Topkapı'ya doğru çekip giderlerken ben römorka atlar ve kendi kendime: Topkapılı Ayşe'ye ve Topkapılı Ayşe gibilerine rastlamayacağımı bilsem, birincinin meşin, yaylı koltuklanna kurulur; yangın yerlerini, harap camileri ben de Zekâi Bey gibi seyreder, içlenirdim, derim.

Krallık

Ali Rıza, Kaşıkadası'na yanaştırdığı sandalını çakıllara çekti. Sonra hemen, sandalm burnu hizasına, bağdaş kurup oturdu. Uzun zaman mühim bir şeyler düşündü. -Mühim diyoruz ama, bu kendi kendimize verdiğimiz bir peşin hükümden başka bir şey değildir.- Doğru olması bir şey ifade etmez. Bir insanın mühim ve saçma şeyler düşündüğünü nasıl bilebiliriz. Düşünen adamın kendisi bile böyle bir hüküm veremedikten sonra...

Kendi kendine:

— Ulan, dedi. Ne duruyorum be! Alının çoluk çocuğu bekçi gibi gelir yerleşirim. ne diyebilir?

Bu mülahazayı kafasında değil, bağıra bağıra yaptı. Yerinden kalkmadan evvel biraz düşündü:

— Kim ne diyebilir ha?..

Sandalı, var kuvvetiyle iterek, içine bir lastik top çevikliğiyle atladı.

Akşam lüfere müşteri götüreceği için yem hazırlamaya çıkmıştı. Kaşıkadası'ıun kıyılan bilek kalınlığında, mor kılçıklı, yarını metre uzunluğunda zarganalarla doludur. Oğullarından her ikisi de başka işlerde uğraştığı için yanına kimse almamıştı. Zargana da tek başına tutulmazdı. Rıza bunun da kolayını bulmuştu; dişlerinin arasına ol tayı sıkışhrmış, ağır ağır kürekleri çekerken; çürük dişleri, parmaklarından daha hassas, balığın oltaya takıldığını duymuşlardı. O zaman Rıza kürekleri bırakmış, elleriyle zarganayı güneşli denizin üstünde sıçratarak, oynatarak sandalın küpeştesine getirmişti. Küçük zarganaları akşama tava yapacağı için, bir kovanın içine doldurmuş; ötekilerini lüfer yemi yapmak üzere sandalın döşeme tahtaları altına fırlatmıştı.

Balıklar orada bir iki depreşmiş, Rıza çıplak ayaklannı onları taklit edercesine sandalın döşeme tahtalarına vurarak:

Susun be, demişti, geberin!

Dişlerine oltayı almış; tekrar küreklere yapışmıştı.

Sandalın içine hızla atladıktan sonra kürekleri var kuvvetiyle çekerek Burgaz'ın kömür iskelesine yanaştı. Demiri attı. Sandalın koltuğunu demir halkaya düğümledi. Evin yolunu tuttu. Ali Rıza bir evin bodrum katında iki oğluyla yatıp kalkardı. Bodrum ekşi bir yemek ve insan kokusu içinde idi. Duvarlar, öldürülmüş sivrisinek, ezilmiş tahtakurularınm uzamış hayaletleriyle doluydu. Sonra her tarafta parça parça, lif lif uzanmış rutubet. Bodrumun içinde neler yoktur: Kırık bir masa, iki testi, bir testere, bir yorgan, bir mangal, bir sürahi, bir büyük şarap şişesi, bir nargile, marpucu, bir kurşun boru, bir kopuk balık ağı, sekiz on sardalya kutusu... Bunlan derhal, çabuk hareketlerle topladı. Sonra bir köşeden, üstüne sarı bir kadın etekliği artığı örtülmüş yepyeni bir hasır çıkardı. Topladığı eşyayı masa müstesna, bu hasırın içine doldurdu. Hasın dürdü. İki ucunu kalın bir urganla sardı. Yükü sırtına aldı; çıkıp gidecek oldu. Tam kapıdan çıkarken birdenbire dönerek:

— Tuuu Allah müstahakını versin, dedi, lambayı unuttuk.

Hakikaten bodrumla hiç münasebeti olmayan büyük ve güzel bir

lamba, kırık masanın üstünde -şimdi kanşıklığı kaybolmuş bodrumun içinde- tek başına, göze batar gibi duruyordu.

Ali Rıza:

— Uİan, insan körmüş be! dedi. Görmeyince görmüyor işte...

Lambayı bir eline, hasırı ötekine almışken tekrar durdu. Eşyaları

elinden bırakmadan kırık masaya bir tekme indirdi. Müthiş bir de küfür savurdu:

— Dımn!... masası.

Bodrumun kapısını ayağıyla yarı çekmiş, hızlı hızlı gidiyordu. Yüz metre yürürnemişti ki karşısına elinde balık tepsisi, paytak yürü-yüşlü balıkçı çıktı:

— Hani vre, dedi, Ali Rıza, yokhı senin hasırın dünyada?

Ali Rıza:

— Senin de, dedi, masa gibi...

— Anlamadım vre...

Cevap vermeye lüzum görmeden yürüdü. Eski hasırı bu yüzden yaktığı için balıkçının sözüne fena canı sıkılmışh.

Bir akşam sarhoştu. Geçen seneydi galiba:

— Harp olacak, Ali Rıza, demişlerdi.

— Olsun be, demişti, yanacak hasınm yok ya dünyada. Yaş da altmış, vız gelir. İsterse dünya yansın!

Eve geldikten sonra kirli, emektar, yukanki gazinodan aşırma hasır bacaklanna dolaşmışh. Oracıkta, gecenin içinde, bekçi düdüklerinin birbirine seslendiği rüzgârlı gece içinde, mahalleyi ateşe verecek şekilde, eski hasıra bir iki damla gaz döküp bodrumun önünde yakmıştı. Alevin harlı zamanında, gavurların ırımsız bayramında yaptıkları gibi, alevin bir tarafından öteki tarafına zıp zıp sıçramışh. Komşu kilise papazı, yatmadan evvel penceresinin önünde son cıgarasını yakarken bu garip ayinin karşısında ıstavrozlar çıkararak; koynuna girerken hep despotluğunu nesine feda ettiğini düşündüğü kansının yanına koşmuştu.

*** * ***

Rıza nihayet Kaşıkadası'na eşyalarıyla vardı. Kaşıkadası'nın eski bekçisi "Hırant"m domuz ahırlanna bıraktığı bir masa, iki sandalye, bir pırh kilimi, Ali Rıza, adeta keşfedercesine bulup çıkardı.

Hırant bir de çerçevesiz bahar levhası bırakmıştı. Onu da örümceklerinden temizledi. Sonra karşısına geçip bir seyretti ve beğendi. Aşağıdaki iki odalı taş binanın bir odasını mantarla rdan, çivilerden ve balıkçı edevatından bir döşeme bürümüştü. Bunları birer birer işe yarar bir şey bulurum diye gözden geçirdi. Hepsi küflenmiş, kopmuş işe yaramaz hale gelmişti. Hepsini denize döktü. Odanın döşemesini yakın denizden su getirerek saatlerce sildi. Eşyalarını yerli yerine yerleştirdi. Levhayı tam pencerenin karşısına astı. Sonra oda kapısından dı-şan çıkarak bir resim seyreder gibi eliyle yaptığı bu odayı bir seyretti. Keyifli keyifli güldü. Kendi kendine:

— Yakabilirsin şimdi bir cıgara ulan, dedi, hak ettin!

Akşam oluyordu. Martılar akın akın kayalara dönüyorlar. Karabataklar kayalann üstünde şair, melankolik, batıyı seyrediyor; balıkçıl

kuşu, tek ayağının üstünde mütehakkirn ve mağrur, krallığını seyrediyor gibi şahane düşünüyordu.

Ali Rıza balıkçıla doğru bir taş fırlattı. O biraz havalanıp bir başka kayaya kadar güçlükle uçtu. Kanatlan düşmüş, orada kaldı.

— Köpoğlu, dedi Ali Rıza, buranın kralı artık benim!

Ali Rıza sandalına top gibi atladı. Bakkal Niko'nun yanında çalışan oğlunu sandalın içine oturtarak krallığa getirdi. Çocuklar içi tertemiz deniz kokan, duvarı bahar levhalı odada, ilk defa olarak serin rü-yalı bir uyku uyudular.

Çöpçü Ahmet

_ *9* •

Çöpçü onbaşısı Ahmet' i köprü üstünde bıraktığı zaman Üsküdar arkasında bir tenunuz sabahı yeni başlamıştı.

— Bana bak Ahmet oğlum, dedi, dalga geçme!

Ahmet dalga geçmenin manasını bilmiyordu. Yarım yamalak bir şeyler anladı. Mesela: Köprüden pek sarkma, suya düşersin, dalgalar seni kapıverir, falan gibi.

— Yok, dedi.

Birtaknn at pisliklerini küreğine doldururken hafif bir memleket havası tutturmak istedi. Etrafına bakındı. Hızlı hızlı geçip gidenlere gülerek bakb. Kendi kendine:

Türküyü ahşama bırak, dedi.

• •

-yy • • 1"* 1 •• | 1 • | • | • fl * 1 * 1 1 * * ı | w

Uç gündür köprü üstünde gidip geliyor, at pisliklerini, ne idüğü belirsiz kâğıtlan, balgamlan ve gene ne idüğü belirsiz binlerce, milyonlarca canlı, cansız, katı, yumuşak, hışırdıyan, hışırdamayan malı-lukatı tenekesine lakayt itiyordu. Bazan bir hemen çekip atılmış cıga-ranm alınıp alınamayacağını düşünürdü. Cıgara pek içmezdi. Bazı akşamüstleri yorgun olduğu zaman ve köprü üstü adeta tertemiz gibi gözüktüğü zaman kendisine şayet bir garip tabiatlı efendi durup cıga-rasıru yakarken, onun paketine baktığını görüverirse:

— Al hemşerim, bir tane de sen savur! derse, o zaman Ahmet utanırdı. O cıgara paketine içi cıgara çektiği için bakmazdı ki. O her şeye bakardı. Vapurların düdükleri bacaların içinden mi çalıyor diye, bu karının, bacakları üşümez mi diye, bu oğlancağızın potinleri neden yok diye, ellerinde tıraş jiletleri, çakılar ve rozetlerle polislerden bucak bucak kaçanlar neden böyle koşuyor diye, efendilerin

cıgara paketleri ne biçimdedir, nasıl yakıyorlar, nasıl tutuyorlar cıga-rayı diye?

Fakat elini uzatır ve efendinin cıgaralanndan birini alıverirdi.

Adamın yüzüne gülerek bakar:

— Sonra içen ağam. Deşekkür ederim, der. Gene işine ve dünyasına dalardı.

Onunla kimse meşgul olmadığı kalabalık vakitlerde çok memnundur. Süpürgesinin sapına dayanır, davar güderken bir manzara karşısında düşünmeyen, görmeyen, bakmayan; fakat bakar gibi, düşünür gibi, dimdik duran yamçılı bir çoban hali alırdı. Deniz, vapur, Üsküdar, kayıklar ve gelip geçen insanlar ne idi, kimlerdi? İnsanı onbaşı çöpçülükten alıverirse, bu kalabalık içinde aç kalırsa...

Çobanlık yaptığı günlerdeki düşünmemenin yerine bugün süpürge sapına dayandığı zaman düşünmek, kötü kötü düşünmek geliyordu, neden acaba?

Kafasını iki yana sallar, denize bir daha bakar; bir ferahlık duyardı. Işte ondan sonra doya doya bir adamın gülümsemesini, bastonluyu, bastonsuzu, pudralıyı, pudrasızı, ipek çoraplıyı, çorapsızını doya doya, kana kana, su içer gibi seyrederdi.

O zaman çöpçü onbaşısı kendisini kovarsa aç kalacağını düşünmeyen Ahmet, seyircisi yalnız kendisi olan bu köprü üstü tiyatrosuna şaşar kalırdı.

Halinden memnun olduğu yüzünden anlaşılırdı. Etrafı seyrederken o kadar kendinden geçerdi. Ahmet yok oluverirdi. Uykusundan uyandırılmış bir nevrastenik hali alırdı. Kanının beynine hücum ettiğini duyar, Köprü üstünün daha ötesinde yalancı binalar yıkılmış gibi olurdu. Hain hain

bakardı. Kafasından o oğlanı tutup bacaklarından ayırıvermek geçerdi, hakikaten bir köpek kuyruğu gibi kaçan çocug a:

— Itin kuyruğu, diye söverdi.

Bazan bir başkası yere düşen süpürgeyi kapar, kaçardı. O zaman ta

»

Yeni Cami'ye kadar kaçanı kovalardı. Ter içinde, ağzında yansı çok tatlı ve güldürücü, yarısı çok aa ve düşündürücü küfürlerle tramvay yollarına, tehlikelerin ortasına nihayet fırlatılıvermiş sopasına yapışırdı.

— Bir daha dayanıp kalmam bu köpek kuynığuna, derdi, dalı-yon, kanştırıveriyorlar.

O gün öğleye doğru gene kendisini unutup sopasına dayanmıştı. Sopasına inen tekme ile birden fırladı. Yanına döndüğü zaman çöpçü onbaşısıyla burun buruna idi.

— Ulan ne dalga geçiyorsun?

Işte o zaman Ahmet dalga geçmenin manasını kavrayıverdi. Herif:

— Bir daha görmeyim, dedi. Haydi çek arabanı!

— Meğersem, dedi Ahmet kendi kendine, dalga geçmek bu imiş...

Hoşuna gitti; gülümsedi. Yeni Camii merdivenlerine kadar gidip

•»

oturdu. Bir cıgara yakh. Öteden bir başka çöpçü görünmüştü. O da yanma çöktü:

— Ne düşünüyon?

— Hiç, dedi, demin köprü üstünde dalga geçiyordum da...

— Köprü üstünde insan dalga geçer mi? Şöyle bir kenara çekil, öyle yorgunluğunu al, dedi, öteki.

Ahmet, vay anasına be, dedi içinden, ülen bu ne demek olduğunu biliyormuş meğer...

Akşama doğru idi. Bugün ne kadar araba geçmiş, ortalık ne kadar pislik tutmuştu. Ne kadar çok tükürmüşler, ne kadar kirletmişlerdi ortalığı. Terlemiş, yorulmuştu. Küreğiyle süpürgesini Tophane'deki kulübeye bırakıp da kahveye yollandığı zaman bacaklarının kesildiğini, kafasının döndüğünü duydu:

— Bir şeyler oluyon, dedi ve yıkıldı.

Ahmet'i ayılthklan zaman bir müddet etrafına tuhaf tuhaf baktı. Karşısında büyük bir kalabalık vardı. ihtiyarca bir kadın:

— Vah oğul, vah, diyordu.

Gülümsemek istedi. Sarı yüzüne elini attı. Salyalarını sildi. İçinde

bir uyumak arzusu vardı. Afyon yutmuş gibi idi. Köprü üstünde, bir ovadaki akan çayı seyreden çoban misali düşündüğü zaman sopasına inen tekmeyi hatırladı. Uyuşukluğu birdenbire geçmişti. Yüzüne kan hücum etti sandı. Kıpkırmızı oldum gibi geldi. Kalktı; kalabalık ona yol açh; üstünü başını süpürdü. Kahveye doğru yürüdü.

Etrafına bakarak kimse olmadığını, demin etrafına toplananların geçip gittiklerini görünce kendisini ayan beyan bir aynada gibi değil de, bir başkasının hüviyetinde seyrediyor gibi oldu.

Köyünde kocakarıların ve büyücülerin iyi edemedikleri hastayı nihayet şehre götürmeye karar verirlerdi. Hastayı ekseriya yakın kasabaya kadar sırtta taşırlardı. Üstlerine kirli yorgan sarılmış hastaların ağırlığı yorganın ağırlığı kadardı. Ahmet de anasını bir defa kasabaya böyle indirmişti.

Şimdi, demin oracıkta bayılan Ahmet bir başka Ahmetmiş de sırtına onu bindirmiş, kasabaya götürür gibi, o Ahmet'e:

— Ahmet oğlum, dedi, sen buralarda, bu pis zanatta edemicen.

Köye Gönderilen Eşek

İran hududuna yakın köylerin birindendi. Bütün dertlerini, yüz kelimelik bir kamus içinde anlatabildiği için; dertsiz denebilirdi. Saçında bir tek ak olmadığı halde kırk yedi yaşındaydı. İnce, kara ve uzun bıyıkları vardı. Kaya kadar kuvvetli idi. İskelenin en ağır yükünü omuzlanna yükledikleri zaman, bir gurur duymasa homurdanır, hiç olmazsa suratını buruşturur; yahut, çocuk gözlerinde bastırılmış bir hiddetin alevi parlardı. Böyle şeyler olmazdı! Kuvvetini muhafazaya mecbur insanların insiyakı haliyle gülerdi. Ne memnun, ne de mağrurdu, denemez. Yüzünden hiçbir şey anlaşılmazdı. Adeta esrarengizdi.

Hayır, ne esrarengiz, ne bir şeydi! (Öteki hamallar, ağır yük ve kuvvet hakkında hiçbir bilgisi olmayan bu yeni hamala, balyaların en ağırını, çuvallann en tıkızını, sandığın en okkalısını yükledikleri zaman Ramo'nun cehaletini çoktan çakmışlardı. Şu sebepten:

Ramo nahiyeye bir kış günü varmıştı. Hamallar onu iskeleden alıp doğruca kahveye getirmişlerdi. Bu kahve deniz kenarındaydı. Önü büyük camlarla örtülü denize nazırdı. Dışanda kış kıyamet, rüzgâr, kar vardı. Ağaçlar sallaruyor; deniz, ta kahvenin önündeki betona kadar her tarafı ıslatıyordu. Fakat kahvenin içi sıcaktı. Balıkçılar altı kol iskambil çeviriyorlar, hamallar altmışaltı oynuyorlardı. Ramo'nun bulunduğu masada da bir sürü hamal konuşuyorlar. Ramo dışanya bakıyor, adeta ağaçları, rüzgârı ve denizi seyrediyordu. Şaşırmış çocuk haliyle cama elleriyle dokunuyor, hayretle bakıyordu.

Birisi:

Ne bakarsın Ramo? dedi.

Kürtçe anlattı:

Memleketten çıkhğı zaman cam nedir bilmezmiş. "Bizim evlerin pencereleri yoktur ki... Kapıyı açanz." İlk defa Van'da ona birisi, şu

pencereyi açıver, demişti. Gidip kapıyı açnuşh. Cam nedir biliyordu, biliyordu ama; evlerde pencere yerine kullanıldığını bilmezdi. Dışanda kar

ı • • • • •• •• a • ^ j j ı •• •• i •

varken içerisini cam üşütmez mi? Sonra dışanda kar gorur de insan na-

■* •

sıl ısınır? İlk defa İstanbul'a gelirken Van'da bir kahvede kocaman camlar ve dışarıda kar gördüğü zaman şaşırmışta. Ama şimdi alışmışta.

Hikâyesini anlattıktan sonra masadakilere uyarak Ramo da katıla katıla gülmUştU.

Ramo yükü arkalığına aldıktan sonra şöyle bir tartardı. Bu hareket, adeta bir kadere alışmaya karar vermiş, iradeli bir adam silkinmesi idi. Artık arkasında 120 kiloluk eşya sandığı, sanki yoktu. iskeleden giden ince yolu arşınlarken yüzüne konan karasineklere Türkçesinden başka bir lisanla küfür ederdi. Kafalanndan bir kuyruk rüzgân geçmiş gibi sinekler kaçışırdı. Ağır ağır ilerler ve katiyen düşünmezdi.

Vapurlar gelip gittikten sonra, yani yükler taşındıktan sonra, iskelenin dalga kesen duvarı dibine çömelir; işte o zaman kelimelik kamusunu açar; fakat hiçbir şey söylemezdi. Kim bilir belki söylerdi de dinleyenler anlamazdı. Cümle denilen şey, birtakım his ve bilgilerin ifadesi ise, Ramo'nun söylenecek hiçbir şeysi yoktu. Fakat dünyada birtakım eşya, insanlar ve bunlann arasında birtakım münasebetler vardı: Kelimeler...

Ahmet, Mehmet, yük, arkalık, Bey, mektup; memleket, yalan, doğru, gömlek, demir...

Memleketten gelen mektupla, Mehmet Bey'in verdiği gömleğe takılan demir, Ramazan'ın söylediği doğru ile Cebrail'in yalanı. .. İşte:

— Ramazan yalan, Cibo doğru. Bu gömlek Mehmet Bey. Mektup yün ister. iplik göndermek... Karyola demiri yırtmış gömlek... Yuh, okudu Bulgar sütçü mektup.

Gözlerini insan yüzüne kaldırmadan anlatır, anlatırdı. Onlar, gözleri, mütemadiyen kırpışır, kenarlan güler, bıyıklan düşer düşer kalkardı.

Tekrar vapur gelir; yine en ağır yükü ağırlığından habersiz, kendi harikulade kuvveti hakkında fikirsiz bir tartar, yokuşa tırmamrdı. Yine sinekleri İran hududuna yakın köylerin lisanıyla kovardı. Yük hamallığı yasak edilmeden evvel böylece, hayatından memnun dememek için, hayatından habersiz Ramo geçinip gidiyordu. İ nci gibi dişlerini, pembe

w 1 a i • w • / • • " 1 J *' w *' 1 #1 • 1*1

ağzını açarak gösterdiği zaman Ramo nun nıçm gulduğunu bilirdik. Çıplak bacaklı bir kadın plaja giderdi. Ramo gözlerini, birisiyle konuşuyor gibi kırpışhnr; bir kadın bacağından bin rUya görUr gibi çıplaklıklar görUr; sonra o gecenin sabahı şeytanın aldattığı vUcudunu, insanlardan uzak bir kayamn dibindeki soğuk suda temizler, şeytanla temasın verdiği ateşi buzlu suda söndUrürdU. Yaz kış bunu yapardı.

YUk hamallığı yasak edildiği zaman Ramo'nun biraz parası vardı. Memleketten mektup mektup UstUne para istemiyorlardı o sıralarda. Mevsim kıştı. Halil Bey'in yazlık evini bekliyor, balıkçılara yardım ediyordu. Ramazan yanına geldi. Bin dereden su getirdi. Şimdi bir araba ve bir eşek lazım, yUk taşımaya; başka çare yoktur geçinmek için...

Arabayı o, Ramazan alacak. Eşeği de Ramo.

Ramazan bahçıvan Hristo'nun gUbreliği yanında metruk, eski bir araba görmUştU. Bedava aldı. Tamir etti, Ramo'nun eşeği yaza girerken alındı. İhtiyarlamış gibi kırçıl bir eşekti! Fakat çok gençti, yerinde duramıyordu.

İlk yUkU, yokuştan yukarı götUrUrken eşeği ve arabayı Ramo taşıdı denebilir. İkincide eşek gerisin geriye arabayı öyle bir sUratle götUr-dU ki, Ramo bakakaldı.

Zaten çUrUk araba, bUyUk bir çınarın kökUnde evvela iki parçaya, Ramo parçalan toplamaya kalkarken Uçe, beşe aynlıyordu. Şimdi iskeleye kadar elle itilen hamal başının icadı bir başka araba yapılmıştı. Yokuşun başına kadar bu araba yUkU getiriyor, eşya oradan hamal sırtına yUkleniyordu.

Hamal başı Nahiye MUdUrU'nden öğrendiği bu lafı herkese tekrarlıyordu: "Idare-i maslahat!" Şimdi Ramo elinde eşekle kalmışh.. Onu mezarlıkların kokulu otlarına bağlıyor, yahut başıboş çamlıklara koyveriyordu. Bir tUrlU satamıyordu. istediği kadar kUfUr ettiği, kocaman avuçlarıyla tokatladığı bu çile çeken hayvana kıyamı-

1 • *m* i • i • w• i• 1 •• . • i •• •••••

yordu. Semersiz sırtına bindiği zaman bir ok sUratiyle sUvarısini su-rUkleyen bu dinç eşek; yabani otlar, devedikenleri bol sırtlarda azgın dolaşıyordu. Ramo iyi binici idi. Tırıstan dört nala kalkan eşekle dağ, taş geziyor, her zaman bir ağacın gölgesinden ve kenardan gitmek isteyen eşek, Ramo'yu bir çarnın dalına asılı bırakıyor, bazan da sırtUs-

tU yere yuvarlıyordu. Kışın ortasında bir gUn memleketten Ramo'ya şöyle bir mektup geldi:

"Hepimiz iyiyiz, sana duacıyız," diyordu mektupta. "Kardeşini Haso bacağından vurdu. Oğlan yatalak oldu, öldü. Çok üzüldük; ama nidersin. Ondan sonra eşek hastalandı, sancılandı, şişti, geberdi. Ne yap yap; bize para gönder. Erkeksiz yapıyoruz ama eşeksiz edemiyoruz. On on beş lira gönder bir eşek alalım."

Ramo mektubu alınca kızdı. Yazın kazandığı para bitmişti. Nahiyenin çamlık mahallesinde bir Rum karısının evine gizlice geceleri gidiyor; birtakım garip isimli kumaşların parasını kadına bırakıyordu. Hiç üzülmeden. Onun Ramo'ya verdiği şeyin kıymeti para ile ölçülemeyecek bir şeydi. Cebinde ne varsa bırakabilirdi. Yine kadın insaflı,

• •

hepsini istemiyordu. Uç, beş lira! .. Bütün parasını üçer, beşer yemişti. Fakat kadın, yine Ramo'yu evine alıyor, bol bol bıyıklarını çekiyor, gıdıklıyordu. Ramo ise Rumca dört kelime ve insanlarda, hayvanlarda müşterek bir takım acayip sesler çıkarmaktan başka bir şey yapmıyordu. Kış böyle geçer...

On beş lira, çok para... Ramo'nun mektubunu okuyu veren Bulgar sütçü akıllı adamdı.

— Ramo be, dedi. Ne üzülüyorsun? Senin eşeği bir hemşeri bul, gönderiver, olup bitsin.

İstanbul'daki bütün hemşerileri Ramo' dan farksızdı: Kuvvetli, dinçtiler. Fakat çöpçü Memo, Ramo'nun inkâr ettiği hemşerilerdendi.

— Bizim memleketten öylesi çıkmaz, demişti bir gün Ramo cümle halinde.

Memleketine gitmeye can atan bu hastalıklı, cılız Merno'nun meteliği yoktu. Ramazan onu şehirde bulup getirdi. Bir ağacın altında konuştular.

Ertesi gün Memo Pendik'ten Ramo'nun eşeğine bindi ve yola çıktı:

Memo eşeğe binmiş, tren yolunun kenarında Bağdat yolundan dört nala gidiyordu. Bu sırada Ankara Ekspresi duman salarak Tuz-la'ya doğru uçuyordu. Trenin yola savrulan dumanları arasında Memo ve eşek kayboldu. Memo tepeyi aşmış, artık gözükmüyordu. Ramo rahat rahat iskelesine döndü. Bir oh, dedi.

Tam üç sene sonra Ramo'ya memleketten eşeğin sağ salim köye döndüğü haberi geldi. Omuzundaki balyayı Ramo şöyle bir tarttı. Yokuşa doğru yürüdü.

• _ _

İlk defa olarak, yük sırhnda, rüya görür gibi düşündü:

Kocaman bir çayırlık... Ortada bir ağaç. Ağacın dibinde Memo.

Eşek yularından ağaca uzunca bağlanmış, otluyor. Vakit gece. Memo

aç ve yorgun. Saatlerce karın doyuracak bir köy aramış, bulamamışhr.

Sabahı bu ovada etmeye karar vermiş, uzanmış uyuyor. Böylece gün-

• •

ler, geceler... Uç senenin üç bin gecesi. ..

Ramo güldü ve gülerken de 120 kiloyu belinin ortasında bütün ağırlığıyla hissetti. Bir of, dedi.

Zem berek

Dedim:

— Kaç dakika var?

Birdenbire anlayamamış olmalı ki sordu:

— Neye kaç dakika var?

Yiizüne şaşkın şaşkın bakhm:

— Dersten çıkmaya canım! dedim.

— Haa! dedi.

Cebinden kocamanca bir gümüş saat çıkardı. Gözlerini tahtadan istemeye istemeye ayırarak, sakin, fakat korkak bakh:

— On yedi dakika...

Sınıfın içine sonbahar öğlesi dalga dalga birikiyor; sinekler, nebatat hocasının etrafında ve büyük pencerelerin üzerinde mesut ve kayıtsız çiftleşiyorlar, hocanın bahsettiği nebatat tohumları, etrafımızı saran bol ve beyaz ışıkların içinde dönüp dolaşıyor sanki.

Bu esnada arka sıradan hızla dürtüldüm. Hiddetle dönünce:

— Ne kadar var? Sorsana, dedi birisi.

— Sen sorsana, ben şimdi sordum.

Arkamdaki ses bana:

— Hayvan, dedi.

Sonra yanımdaki dalgın çocuğa:

— Celil efendi kardeşim, dedi, kaç dakika var acaba?

Arkadaşım, gene, neye kaç dakika var, diye sormak istediyse de

gözlerimden aldığı bir tedaiyle hatırlayarak: büyükçe saatini çıkanp isteksiz:

— Iki dakika var, dedi.

Bu, her derste böylece devam etti: Sınıfın bir tek saatlisi olduğu için onu, yeleğinin cebinden her derste birkaç defa çıkanyor, kalın ve

ağır sesiyle:

— On dakika... Beş dakika, yirmi dakika, tamam... diyordu.

Dersler o zamanlar elli dakika sürerdi. Bir gün onun sabırsız ve

mahçup "kırk beş dakika..." diye arkaya seslendiğini işittim.

Bu garip ve yorucu vazifeyi, derslerini ve müzakerelerini yaptığı gibi muntazaman başardı. Onun yalnız uzun teneffüslerde kendisi için saatine baktığını hatırlıyorum. Bazan da son mütalaada ince ve güzel kafası bulanıp, mahzun gözlerine uyku dolduğu zaman saate bakardı.

Ben ilk günden sonra kendisine saati, "kaç dakika var..." diye sormadım, o bana, kendisi söylerdi.

Sınıfı geçme ümitlerimin birer birer kırıldığı, içime inkisar ve dert çöktüğü, hiç anlamadığım hendese derslerinde bile ona saati, ötekiler gibi, sormadım. Tembellerin bile bu derste kafaları işler ve saati soranlar azalırdı. Sınıfta hemen hemen yalnız ben, buharlaşan, ağdalaşan kafamla uyuklardıın.

Gene bir hendese dersindeydik. Uzun zaman, davaları teşkil eden unsurlardan hangisinin hangisinden ve ne yüzden davacı olduğunu

düşündüm! Nihayet bulamayınca yavaşça arkadaşıma sokuldum.

Güneş yamğı yüzünde zekâ ve süratli bir şey vardı. Omzumla, adeta kazara gibi, kendisine dokundum. Döndü. Yüzüme tebessümle bakh. Gözlerinde tahtadaki davanın zaviyelerinin birbirine müsavatı:

— İşte, dedi, şu müsellesin hariçteki zaviyesi, öteki müsellesin iki zaviyesine müsavi... Çünkü, dedi ve durakladı.

Sonra beni hiç kırmayan ve mütalaalarda bana zorla hendese öğreten bu çocuk:

— Sana bunu sonra anlatırım; şimdi bakalım saate, dedi.

Kalın ve uzun parmaklan yeleğinin cebinden saati garip bir alışkanlıkla çıkardı. Mahzun gözleri, mahzun edici ve aynı zamanda güldürücü bir sevki tabii ile saatin kadranı üzerine düştü. Oraya uzun müddet yapışıp kaldılar. Hâlâ davayı halletmeye çalıştığı anlaşılıyordu.

Ben sabırsızlanıyordum. Hoca ona ve bana bakıyordu. içleri mazlum renklerle dolu gözlerini benden yana birdenbire çevirdi:

— Kurmamışım galiba, dedi, saat işlemiyor.

Kurmaya çalıştı. Fakat zemberek o kurdukça boşanıyordu. Mahzun mahzun:

— Zembereği kırılmış, dedi.

Ben aldınş etmedim ve o gün ilk defa olarak bir hendese dersini hocadan dinledim. Hoşuma gitti.

Hendeseden sonraki ruhiyat dersiydi. Hoca bize heyecanlan heyecansız bir lisanla anlatıyordu. Ruhiyat hocamız ihtiyar bir adamdı. Sesi kendisinden daha çok ihtiyarlamış, bahsettiği heyecanlar ise onda çoktan sönmüş gitmişti. Ruhiyat dersi gibi hakikaten tatlı bir ders, bu monoton heyecansız sesten dinlenemezdi. Misalleri kötü, bulduğu ve yaptığı teşbihlerin mevzu ile alakası ya hiç yok, yahut pek uzaktandı.

Arkadaşıma saati soranlar çoğalmış, yakın ve uzaktan fısılhlar ge.. liyordu. O, işitilir işitilmez bir sesle: “Zembereği kınidı..." diyordu. Ta en arka sırada, derslerde nadiren gözüken bir nihari talebe yalnız başına otururdu. Belki aynı yaşta olan bu çocuk, insana şimdiden kocaman bir adam tesiri veriyordu. Cıgara içişi, konuşuşu bir mahalle kahvesinin bize yabancı insanlarını hatırlatıyor; üzerinde sokak, bir kötü sokak hevesi esiyordu. Birdenbire gür, sevimsiz, heyecanını zapt edememiş bir sesle haykırdı. Sanki zavallı muallime bir heyecan numunesi gösteriyordu:

— Yahu Celil! Kaç dakika var, Allah aşkına?..

Arkadaşım kıpkınnızı olmuştu. istikrah, hiddet ve teessür dolu bir yüzle arkaya döndü. Hiçbir şey söylemeden dik dik baktı. Eminim ki, hoca bıraksa bu kanncaya dokunmayan çocuk, o koca adamın oracıkta pestilini çıkaracaktı. Muallim daha fazla dayanamadı. Yüzü sapsan, fakat nazik:

— Celil efendi, yavrum, lütfen saate bakar mısınız? Ben de bu sınıftan çıkıp gitmeme ne kadar kaldığını öğrenmek istiyorum, dedi.

Celil mahçup ayağa kalktı:

— Efendim, dedi. Saatimin zembereği kırılmış.

Arka taraftan bir miiddet ses çıkmadı. Sonra mühim bir şey bulmuş bir insan, sesi:

— Yuuu... Zembereği kırılmış... Vay Zemberek Celil vay... Zemberek! Zemberek!

Arkadan ve önden birkaç kişi:

— Zemberek! Zemberek! .. diye bağrıştılar.

Bu zemberek isminin dersten çıktıktan sonra bu kadar yayılacağını ne ben, ne de arkadaşım tahmin edememiştik. Fakat Celil, daha derste bu isim telaffuz edilirken garip bir kablelvuku hisle ürpermişti.

Celil ismi birkaç içinde unutuluvermişti. Bense bu mahzun gözlü arkadaşımı ne Zemberek, ne de Celil diye çağırabiliyordum.

Celil diyemiyordum; çünkü bütün sınıf Zemberek diyordu. Gene aynı sebepten Zemberek diye de çağıramıyordum.

Başkaları onu bu isimle çağınrken o hiç kızmış görünmeden başını eğiyor, birinci çağrılışta kasten bakmıyor, fakat ikinci ve üçüncü ça-ğınlışında öfkesiz, fakat istikrahla dolu dönüyor, cevap vermiyordu.

*** * ***

Son mütalaada idik, o bir aralık yanımdan kalkmış, bir arkadaşına ders anlatmaya gitmişti. Sıranın önünde bu mütalaanın başından beri yazıp çizdiği, nihayet temize çekilmiş, mektup duruyordu. Ayıp bir şey yaphğımı bile bile mektubu, sanki arkadaşım yerinde imiş gibi mektuba el sürmeden yan gözle okudum:

“Muhterem babacığım,

Göndermiş olduğunuz 8 *tarihli mektubu aldım. Ne kadar memnun oldum, tahmin edemezsiniz. Burada havalar çok iyi gidiyordu. Fakat dün birdenbire gökyüzü bulutlarla kapandı. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor. Bu yağmurdan sonra 'Nilüfer' ovası çok güzel-leşirmiş. Penceremden bütün ova gözüküyor. Sabahleyin bir deniz gibi üstünü sis kaplayan bu manzara, bana her zatnan Genılik'i hatırlatıyor -arkadaşım Gemlikli idi-sizleri çok göreceğim geldi. Derslerime dediğiniz gibi muntazaman çalışmaktayım. Sonra babacığını, darılmazsanız size bir şey daha söyleyeceğim: Bana nıektebe gelirken vermiş olduğunuz saat kırıldı. Hani içindeki demirden şey... Nasıl derler hani, o içindeki kıvır kıvır çelik şey... Işte o kırıldı. Bu hafta oraya giden olursa göndereceğim. Mektepte saat dolu babacığını. Saatin ne lüzumu var? Siz yaptırır, kullanırsınız. Annemin ve sizin ellerinizden öper, hayır dualarınızı beklerim, babacığını.*

Oğlunuz: Celil"

Alt Kamara

Vapurun alt kamarasında, havanın en güzel zamanında; martıların suyun üstünde keyifle uçtuğu, uzaklann titrediği, rüzgârlann uykuda çocuk nefesiyle estiği günlerde kimseler olmaz.

O en aşağıya iner, ceketini kanepelere atar, pantolonunun arka cebinden on bir buçukluğunu çıkarıp kanepeye bırakır, kibriti itina ile paketin üstüne kor ve düşünürdü.

Dünyanın içine kurduğu köşkleri, apartmanlan, gazinoları, kadınları ve kış günlerini, çok sevdiği çocuklan, kuşları, karıncalan, yaz gecelerini besteleyen kurbağaları, oltanın ucuna takılmış güneş-balığını...

Alt kamaraya inen merdivende şimdilik kimseler yok. Biraz sonra bir veyahut iki kişi merdiveni yanya kadar inip birinci mevkiin döşemesine ellerini dayayarak, aşağıya, donuk, keten bezlerinin örtüldü-ğü kanepelere bakacaklar, tekrar yukarıya, sıcak yaz gününü bir bıçak hızıyla kesen vapurun rüzgârını tercihe gidecekler. Yahut da başka biri sakin ve sessiz, yorgun, adeta mustarip gelecek; ayakkabılanm çıkaracak ve boylu boyunca bir tarafa uzanacak.

Rüzgâr ve denizin sathı, alt kamaranın içine menekşe ışıklarıyla girer; beyaz tavanda bir vantilatör gölgesi halinde dönüp giderler.

Sinekler burnuna, açık kollarına, garip bir hazla açılmış ve sulanmış ağzına girer, konar; ellerini oynatmaya arzusu olmadığı için yüzünün ve burnunun adale hareketleriyle onları kovardı. Sinekleri düşünürdü. Sinekler saniyede 350 defa kanatlannı çırparlar, diye okumuştu. O da saniyede 350 defa hayatı sevmeye, birini okşamaya; saniyede 350 defa bir ballı şeye konmak için çalışmıyor muydu?..

Birdenbire alt kamaraya inen merdivende bir adam peyda oldu. Altmış yaşlarında vardı. Matruştu. Elinde birtakım paketler vardı. Fevkalade yorgun gözüküyor, fakat yorgun gözükenlerin o sarı ve mustarip çehresi kendisinde yoktu. Yorgun, fakat mütebessim ve memnundu. Gözleri tavandaki deniz, güneş ve deniz âlemi gölgelerinde düşünen adamın ta karşısına gelip oturdu. Derin bir of çekti. Fakat bu of, hayat yükünü kaldıramayan insanların of' undan ziyade; bu sıcak yaz gününde İstanbul denilen bu harikulade şehrin pis ve güzel sokaklarından ucuz şeyler arayıp da yorulmuş insanlann sesi idi. Bir adalı yorgunluk ofu!..

— Yorgunluk efendi oğlum! Yorgunluk!.. Yaş altmış beş. Ne yaparsın? Yoruluveriyoruz artık; eskisi gibi değil...

— Bu havada yorulmayacak adam ancak çocuk olabilir beybaba-cıgırn.

— Hararet otuzu aşmış. Bilmem, gazete öyle yazıyor.

— Besbelli. Kuş uçmaz bu havada.

— Ama bu sinekler hiç yorulmuyorlar.

— Bir yerde okud^rndu efendim, saniyede 350 defa kanatlarını çırparlarmış. Böceklerin adale kuvveti bir harika imiş beybaba. Bir gramlık bilmem ne böceği iki gram ağırlığında bir demir cetveli çenesiyle tutar kaldırırmış...

— Doğrudur. Karıncalan görmez miyiz? Neleri kaldırmazlar! Kendilerinden ne ağır yükleri... O ne kuvvettir?

Bir müddet sustular.

— Nerede ikamet buyuruluyor?

— Burgaz'da efendim.

— Fena ada değildir.

— Manzara itibanyla evet, efendim.

— Hakkınız var. Bilirim. Konu ş acak adam bulmak zordur. Rum-cası da pek bolmuş derler. Bir vakitler mahdum bendeniz bir yazlık oturmuştu. Bir ay şehre inmemiş, biraz kilo almaya çalışmıştı. Geldiği zaman o sessiz, ağzını bıçak açmaz çocuk o kadar çok konuşuyordu ki bizimle... Ne bu hal Nurettin? derdik. Bir aydır Türkçe konuşmadım beybabacığım, derdi, ne yapayım?

Genci uyku bastırıyor. İhtiyar son memuriyetinden, Çanakkale'ye, Çanakkale'den Ankara'ya atlıyordu. Bu arada tekaüt maaşı

I I • • 1 • • • |«w* • 1 ••• 1 t • W • • • •

almak için bugün indiğini, öteberi için bütün çarşıyı gezdiğini söyledi. Genç adam zamanı, hadiseleri, vakaları ve ihtiyarın gününü bir film ve rüya havasıyla dinlemekten ziyade seyre dalmıştı. Vapurun bir iskeleye yanaştığını, tavandaki ışıklann bir sabun köpüğü çıtırtısıyla söndüğünü ve alt kamaranın birdenbire kararıp serinlediğini duymadı.

İhtiyar, allahaısmarladık! dedi, silindi, gitti.

Yatan ve yalnız kalan adama oğlu Nurettin'i, kızı Kevser'i, Çanakkale'deki siper muharebesini, madalyayı, Ankara'daki memuriyetini, Mahmutpaşa'yı ve damatlarını bırakmıştı. Yatan adam Kınalıada'da akşam güneşinin içinde yanan kuleli bir ev görüyordu.

Yokuşun altında ihtiyar adam gözükür gözükmez küçük çocuklar ko-

• •

şuşuyorlardı. Elindeki paketlerin birinin içinde çikolatalar vardı. Ote-kinde bir siyah gözlük. Nurettin' e hediye; gene aynı paketin içinde ne var bilin bakayım?

— A... Mayo ... Ay ne güzel, ne cici şey bu.

Terliklerini giyiyor. Sarnıçtan su çekilmiştir. Ayaklarını yıkıyor. Boğazın ışıklarını gören pencerede ihtiyar adam, altmış beş senelik

•• • • • • 1| 1 • • f « •• • • fi | • • • w

ömrünü altmış beş saniyeye indiren bir rüya içinde kendisini yemeğe çağırmalarını bekliyor. Hediyeler unutulmuştur. Yalnızlık ve ihtiyarlık bir gemi hızıyla meçhul yola düzülmüştür.

— Efendi baba, efendi baba, diye sesleniyorlar, haydi yemeğe!... Efendi baba, açık pencereden uçup gitmiştir...

Satılık Dünya

Emin ömründe ilk defa hırsızlık yapacaktı. Emin küçük bir memurdu. Fakat hırsızlık yapmak için müsait bir mevkii vardı.

Bir defa evlenirken, bir defa karısı ölürken, bir defa da çocuğu doğarken belli belirsiz evin içine hiç bilmediği ve tasavvur etmediği refah havasını dolduruvern1ek kafasından geçmişti. Bunların içinde ekmek kadar lüzumlu olan şeyle gramofon kadar lüzumsuz olanının bazan mevki ve vaziyet değiştirerek lüzumsuz ve lüzumlu oldukları vaki idi ve Emin tercihte şaşınrdı. Bu üç defasında da çocukken sık sık aç gibi yatbğı gecelerin rüyasını uyanıkken görmüştü.

Yine bu üç defasında da bu çalmak arzusu belli belirsizdi. Belki, bugünkünden, şu hırsızlığı yapmaya karar verdiği andakinden daha tatlı, daha tahammül edilmez dakikalar geçirmişti.

• •

Oyle olduğu halde yine de belli belirsizdi.

Bir defa da doğan çocuğu yedi sene sonra ölürken yine belli belirsiz olarak, ama çok kuvvetli ve bir buhran şeklinde aynı arzuyu duymuştu.

O kadar ki birdenbire kendini sokağa atmış, rıhtım boyunca dizili aynalı kahvelerden birine kendini dar atmıştı.

Altın gibi sarı bir akşamüstü idi. Ortalık karınca gibi kaynaşıyordu. Sokaklarda perişan güzel kızlar vardı.

Bir kahveye kendini dar atmıştı dedik. Bir masaya oturmuş iki kişi bağırdı:

— Emin Efendi yahu, gel bir fitil yapalım.

Bir parti fitil esnasında Emin'in unutmayacağı hiçbir hadise yoktur. Çünkü Emin fitil oynarken bir deli gibi kızar. Bir külhanbeyi gibi küfür eder. Bir küçük çocuk gibi kulakları kızarır...

Oynayanlar aşikâr surette birbirine yardım ederler. Emin bunu bidayetten fark eder; fakat oyunu bırakmaz. Nihayet parti bittiği ve kendisi yenildiği zaman yırtık ve kumaşı yer yer akmış pantolonundan cıgara küllerini üfürür:

— Bu lokum paralarını verenin... Hem ortak oynayın, hem paraları ben vereyim. Verınem vallahi!..

• *

Çıkar giderdi. Ötekiler kahkahalarla gülerler; kahveci, seyirciler, hepsi... Kahve parasını seyirciler, kahveci, hatta oyun arkadaşları ödemeye her zaman hazırdırlar. Mesele Emin Efendi ile fitil oynamaktır. Paranın lafı mı olur?

İşte böyle bir fitil partisi esnasında Emin Efendi çocuğunun ölümü zaruretiyle para çalmak hırsını unutmuş, doğruca evine varmıştı. Karısı öleli dört sene oluyordu. İhtiyar halası çocukla meşguldü. Küçük ateş içinde idi. Serum yapılmıştı. Şimdiye kadar bir salah göstermesi lazımdı.

Başucunda, ince yüzlü, buruşuk derili, zayıf bir doktor, bir alkol kokusu içinde, melankolik bir yüzle duvarda bir levhaya gözlerini dikmişti. Çocuğun tekrar nabzını tuttu. Birdenbire ayağa kalkh ve ayakta bir reçete karaladı.

— Çabuk bunu yaptırın. Yanın saatte bir verirsiniz; sakinleşir. Doktor o kadar hızlı merdivenleri indi, o kadar çabuk gitti ki

Emin Efendi halasından bir papel almaya ve doktora vermeye vakit bulamamış h.

Eczacı bu ilacı kırk kuruşa yaptı. Artan para ile Emin bir şişe konyak aldı. Yolda temizledi. İçkiye hiç alışık değildi. Kafası sanki istediği bir dünyaya kavuşmuş gibi oldu. Her şey ılık ve yağmurlu bir daüssıla içinde kendisine varıyordu.

Gölgeler, elektrik fenerleri, insanlar, deniz ve vapurlar bir yağlı madde içinde hareketsiz, emrine âmade idiler.

Sabahleyin çocuk daha ölmemişti. Fakat yüzüne bir başka yere gidecek insanların maskesi takılmıştı. "Oraya her günkü perişan ve güzel yüzümüzle gidemeyeceğiz," dedi Emin.

Bu lafı kendi kendine o kadar lakayt bir şekilde söylemişti. Bazan

işinden dönerken kendini yolda bekler bulduğu, gölgesini görür gör-

«

mez kalbinin sık sık attığı günler neredeydi? içini yıkayan ve onun içine bu yağmurlu İstanbul günlerini bir uzak ve yeşil yaylaya yahut da bir kanş karlı ve çam ağaçlı dağlara çıkaran o çocuğun etrafındaki temiz, sevgili hava' nerede idi? Sanki o bir başka çocuktu. Şimdi ölmek üzere bıraktığı ise bir başkası.

Yine aklından para çalmak arzusu geçti. Gülümsedi. Lüzumu kalmamış, çocuk ölmüştü. O gün öyle iş vardı ki, akşama kadar yemek yemeğe bile vakit bulamadı. Işten sonra eve dönerken evvela gayet bulanık ve havasız bir yerde imiş gibi oldu. Kafasının içinde bir sıkıntı duyuyor, uzak ve manasız şeyler düşünüyordu. Birdenbire içinde bütün camlar açılmış gibi oldu.

Seri birtakım fikirler kafasından geçti. Birdenbire yaşadığını, duyduğunu ve düşündüğünü hissettiren bir alemle temas etmiş olduğunu sandı.

Bu bir şimşek anı gibi seri geçti. Ortalık ta dünyanın ve ufkun öbür ucuna kadar masmavi aydınlanmıştı. Bu saniyenin akabinde evde çocuğu ölmek iizere bıraktığı aklına geldi. Tarif edilmez bir acı duydu. O zaman hassaslaşh: Küçük ayakkabılannı, üstü simsiyah kirlenmiş zayıf dizlerini, kıçı yamalanmış pantolonunu ve her zaman acıyarak, içi ezilerek baktığı küçüğün narin bileklerini, çürük dişli ağzını, bazan birdenbire güzelleşen, temizleşen ve sevimlileşen yüzünü... Bacaklanna tırmarnşını ...

Zihni açılmışh. Bin bir küçük, büyük hatıra birbiri ardından geliyor, gidiyordu. Bazan bir tanesinin üstünde düşünmek istiyor, o hatıranın adeta kendi kendine bir hikâyesini yapmak istiyordu; olmuyordu. Öyle ki bazan bir saniye evvel ne düşündüğünü unutuveriyor, uykuya dalarken olduğu gibi ipin ucunu bir türlü yakahyamıyordu.

Çocuğu ölmüş buldu. Komşular yemek göndermişlerdi. Halası ile oturup adeta sakin yediler. Kendileri sofrada idi. içeriden bir kadın sesi bir şeyler

okuyordu.

Emin içinde bir isyan duydu:

— Ben gidiyorum hala, dedi. Bir hava alayım.

Fakat Emin bu akşam İstanbul'un içinde aradığı havayı bulamadı. Emin otuz altı yaşında idi. Kalın bir yapılışı vardı. Yüzü adeta güzeldi. Bol ve hırpani elbiselerinin içinde mahzun, iyi ve kuvvetli bir insan tesiri verirdi herkese...

Emin köprübaşında dolaşh. Arhk bu hırsızlık etmek için son sebep de elden gitmişti. Şimdi maaşıyla geçinebiJirdi. Bütün zevki akşamları fitil oynamaktı. Cıgara içmezdi. Rakı ısmarlarlarsa -ki ekseriya ısmarlarlardı- içerdi. Rakı içince Emin kekemeleşirdi. Rakı ısmarlayanı bütün kalbi ve ruhuyla dinlerdi. Kimseye anlatılmayacak şeyleri anlatmak isteyenlerin rakı ısmarlayacak adamlanndan olduğu için Emin; İstanbul'un bütün meyhanelerini bilirdi.

Büyük kahverengi gözleri hayretle neler dinlememişti? Ne kahramanlıklar, ne dertler, ne aşk hikâyeleri, ne alçaklıklar, ne rezillikler... Hepsini; kahramanlıklan da, rezaleti de aynı büyük ve hayretle dolu iyi gözlerle dinlemiş ve anlamamıştı ki, bu anlatılanlardan bir tanesini ertesi gün başkasına anlatsın.

Böyle adam kendisine rakı ısmarlatacak adam mı bulamaz?

Emin'in halası da bir sene sonra öldü. Tophane yukanlannda taştan bir binada oturuyordu. Bu binanın iki odası vardı. Galiba halası-nındı ama, Emin kendi üstüne yaptırmışta. Emin halasına bütün ömrünce baktığı halde daima bu evde bir öksüz gibi kalmışta. Hele karısı, bu şimdi mezarlığa götürdüğü ve çok korktuğu halasından neler çekmişti.

Emin odalardan birini kiraya verdi. Akşamlan gelip yahyor, sanki ta senelerden beri bu şekilde yaşadığını sanıyordu. Bir rüya görmüş... Evlenmiş, çocuklan olmuştu. Ya nerdelerdi?

Emin bir yaz günü doldurduğu çantayı alıp gitti. Birkaç gün sonra yakaladılar. Paralan istirdat edildi. Kendisi Tıbbı Adli'ye gönderildi. Akli muvazenesi pek sağlam bulunmadığı için serbest bırakıldı.

Bu para ile Emin ne yapacağını kimseye söylemedi. Yalnız bir baba tavnyla yanına yaklaşan bir Tıbbı Adli doktoruna:

— Doktor bey! Doktor bey! Ben bu para ile dünyayı satın alacaktım, dedi.

İşte kahvenin bir köşesinde bu perişan, saçı başı birbirine kanş-mış, iyi yüzlü insan, dünyayı satın almak isteyen adamdır.

Köy Hocası ile Sığırtmaç

Köşeden sığırların başları gözükür gözükmez, köyün çocukları koşuşurlar; beyaz benekli san ineklerin kalın, yumuşak ve nemli dudakları açılır; uzun uzun köye ve çocuklara böğürürlerdi. Sığırtmaç, esmer kafasına geçirdiği şemsipersiz kasketi avuçları içinde burar; sessizce çeşme başına çekilirdi. Ineider pis kuyruklarını, üstleri toprak ve inek kokan çocukların kafaları üstünde çevirirler, kerpiç evlere ağır fakat sevinçli, güıiltülü girerlerdi.

Biz, mektep hocası sıfahyla, çocukları ve buzağıları okşar dururduk. Akşam çekilir gelirdi. Meydandaki yalağa su, boyuna dökülür dururdu.

Kalın bilekleri, alnı, simsiyah kafası, vahşi gözleriyle sığırt

maç, önümden ıslık çalarak geçerken kalın bileklerinden yakalardım. Kaçmak isterse simsiyah kafası elime geçerdi. Daha zorlarsam vahşi gözleriyle karşılaşırdım. Elimden kurtulur; çarıklarını ta kıçına kadar kaldırarak kaçardı.

Köy kahvesinin önünde oturan ihtiyarlar bu her akşamki sahneye alışık olduklan halde, her akşam çubuklarını ağızlarından çekerler, kimi bana, kimi çobana laf atarak gülüşürlerdi.

Sığırtmaç öksüz ve yetimdi. Hangi samanlıkta yattığını biliyordum. Benim yüzümden ay ışığında elma altlannda yatıyordu. Yakalayıp akşamüstleri köy kahvesinde bir saatçik ona ders verebilmek için

bütün yaz uğraşmışhm. Önce iki gün kendi kendine geldi. İki gün vah-

• •

şi gözlerini hiç yüzüme di^neden, kafası eğik, beni dinledi. Uçüncü gün kahvede onu beklerken camın arkasından gözlerini gördüm. Hiç ümit etmediğim bir şey yapb: Bir şehirli çocuğu gibi dilini çıkardı.

Biz kızdık; ihtiyarlarla beraber güldük; nihayet sinirlendik ve bunu bir izzetinefis meselesi yaphk. Işte bir haftadır akşamlan onu kalın bileklerinden yakalarken ve saçlarını kavrarken içimde acayip bir kardeş muhabbetinin, bir ağaç gibi dallarup budaklandığının farkına varmaya başladım. Bütün köy de bunun farkına varmış gibiydi. Onun dönmesi yaklaşırken yerimde oturamaz olmuştum.

Sonbahar çoktan başlamışh. Kestaneler meydanlığa yığılmış, üstlerine sis ve yağmur çökmüştü. Dikenlerine bazı öğleüstleri billur damlalar yapışıyor; bazı kuşlar avcılann tüfeğinden ürküp kırlardan köylere çekilmiş uzun ve yağlı kuşlar; ıslak tüylerini kurumuş yaprakların içinde saklıyorlardı. Bazı hasta ve sıtmalı köpeklerin mektep kapısına sığındıklarını görüyordum. Sabahlan çocuklanm onları seviyorlardı. Muhtarın oğlu bu hasta köpeklere düşman olduğu günden

1 •!••••• 1 A * • 1 • W • W •••• | I •• «

beri bütün zekası ve temizliğine rağmen gözümden düştü.

Dağköylü Hasan yukarı ve uzak köyünden dağarcığının içinde onlara kara Gürcü ekmeği getiriyor; bize yeni ya^^ış ilk kardan kirli bir top getirip kürsünün üstüne bırakıyordu.

Çocuklarla beraber, bizde yağmur, Hasan'rn köyünde kar olarak yağan ve biraz sonra bizim köyümüzü de kaplayacak olan şeye hayretle bakıyorduk.

Iki maaşımı hastalığına harcadığım talebe, sonbaharla beraber ölmüştü. Arhk hiçbir zeka beni alakadar etmiyor; küçük, nefes ve sığır kokulu sınıfın pencerelerini, dağ rüzgarına açhrmak aklıına gelmiyordu. Güzel havalarda,

ağaçlar hakkında çocuklara hiçbir şey öğretmiyor; onlardan, evlerine, hayatlanna, açlık ve kederlerine dair hiçbir şey öğrenmek istemiyordum.

Köy birdenbire hasta talebemle beraber gömülmüştü. Üstüne bir avuç toprak atmıştım. Ben bu çocuğu çok severdim!

Sislerin "Babasultan" köyüne inişi çok garip olurdu: Uzakta ve yukanmızda yarı yıldızlan kapayan, ayın doğmasını geciktiren "Ka-tırdağ"m tepesinden bir kervan sökülür. Bir dev kervanı birbirini iter; bu heyula, kıvrana kıvrana Sarı yaylada yayılır, ondan sonra bir müddet bir şey gözükmezdi. Katırdağ bir ufuk gibi uzaklaşırdı. Sonra, birkaç dakika sonra, birbimizi ancak on adımda seçebilir olurduk. İki misli büyümüş olarak. Bu artık sis değil hakiki bir buluttu. Artık rahattık. Bütün kış birbirimizden birçok şeyler saklayabilirdik.

Bu birçok şeylerin içinde kederler, zayıflamalar, açlıklar... ve hergelelikler vardı. Kışla beraber her şey saklamr, kimse kimsenin halini bilmez, hemen hemen merak etmezdi. Bazan, ve çok nadiren beyaz ve masmavi bir gök açılıverirdi. O zaman birbirine rastlaşanlar:

— Zayıflamışsın len!

— Zayıfladık zahir...

— N icesiniz?

— Içgüveysinden hallice.

— He he he...

Bulut bir muhavere müddeti zarfında dağdan inerdi.

Sığırtmacı göremiyordum ama, sis, ders ve dertle o kadar karmakarışık bir haldeydim ki, hatırlayıp hatırlayıp unutuyordum. Bir akşamüstü çıkageldi. Ders bitmişti. Hava o gün her nedense açıktı. Bende ise adeta sisli günlerde üzüntülerin yıprattığı yüzümü aynada gördüğüm zamanki sinirli ve abus çehre vardı. Canım sokağa çıkmak istemiyordu. Çıksam:

— Bozulmuşsun be hoca... diyeceklerdi.

— Ya sen, ya sen bozulmamış mısın? diyecektim hırsımdan.

Yazın güneşten aldığımız sıhhati kışın sis, sünger gibi emip giderdi.

Sığırtmaç:

— Okuyacam artık, dedi.

— Niye?

— Daha iyi! Canım sıkılıyor akşamlan...

— Peki, dedim.

Okudu. Aylarca bir şeylere hayret etti. Birçok şeyler öğrendi.

Pasta ... çikolata... mecmua... muharrir... vapur... güverte... kılıç-balığı...

Nelerin, daha bunlara benzemez nelerin manasızlığına birer mana vermek için uğraşmadım.

Muharrir, yazı mı yazardı, muhtar muharrir idi, ben muharrir miydim, bir ay sonra o da muharrir olacak mıydı? Muharrir olunca

şehre indiğim bir gün kendisine getirdiğim çikolatadan her gün yiyebilecek miydi?

Mecmua ile kitap arasındaki farkı iki saatte anlatabildim.

Bu çocuk beni yoruyordu! Pastanın Çerkesköyü'nde yediğinin aynı olmadığını, İstanbul'da, Ankara'da büyük kahvelerde yapılan bir nevi baklava olduğunu söyleyince inanmadı.

"İstanbul'da mısır unundan baklava yapılırmış," diye bir gün köye yaydı. Millet beni alaya aldı.

Kılıçbalığının bu sene az tutulduğunu gazetelerden birinde okumuştuk: Kılıçbalığının sahiden kılıcı var mıydı? Adamı keser miydi? Yoksa kılıçbalığı zabit miydi?

Şeytanminaresi

Yazın deniz kenarları, tenhalığı nisbetinde güzeldir. Haziran içindeydik. Hiç rüzgâr yoktu. Çakılla örtülü sahilden yukarıda kayalar ve kayalara yer yer asılmış çam ağaçlı, bir tarla kadar münbit uçurumlar vardı. Oralarda san katırtırnakları, devedikenleri ve çalı süpürgeleri, gür, yeşil, pembe bitmişti. Güneş bir sel gibi demirli topraktan akıyor, ta tepeden seyrettiğim bu güzel plaja, bir göle dökülür gibi dökülüyordu. O kadar tahammül edilmez bir çağırılışla çağırılıyordum ki dayanamadım. Keçi yolunu yan çömelerek kaydım. Çakıllann üzerine ceketimi, pantolonumu, iç çamaşırlarımı uykusu gelmiş bir adamın, eşyasını fırlahşı gibi at^hrn bir dakika sonra denizdeydim.

Çakıllarm üzerine uzandığım zaman, kalbimin hızlı hızlı vurduğunu hahrlıyorum. Gözlerim, göğün içine kapalı idi. İlık bir vücudun vücuduma sanldığını... Bakir bir dudağın kokusunu duymuş gibi şehvetle ısınıyor; düşünmüyor, duyuyordum. Nereden estiği meçhul rüzgârlar göğsümün tüylerini elliyor, kollarımın arasında bir şeyler kınlıyordu. Neden sonra hafiflediğimi, birçok yüklerden kurtulduğumu sandım. Giyindim. Şimdi sahil boyunca yürüyorum: Tenha. Her şey uzak, vapurlar yok. Denizin üstünde bir duman... Kayalara tırmanıyorum. Aşağımda su, gölgeli, berrak,' sığ... Denizde bir gölge gördüm. Sanki kulacım uzunluğunda ve vücudum genişliğinde bir kara yelken vardı, suya gölgesi düşmüştü. Martılar bu gölgenin üstüne konuyorlardı. Birden gölgenin derinlere doğru kaçtığını gördüm. Sonra yine biraz ötede denize bir gölge gibi serildi. Bu bir va toz balığı idi. Deniz üstünün ılık sulanna yayvan ve kocaman vücudunu bu balık niçin böyle serer ve gezerdi, kim bilir? Marhlar bu ölü sandıkları balığa nasıl hücum ediyorlardı... Canlı mahluk onlarla nasıl oynuyordu? Tenhalık, kuş ve balıkla kol kola tekrar sahile indim. Diz boyu otlann arasında yürüyorum. Birdenbire önümde yan beline kadar denizin içine girmiş bir adam gördüm. Esmer, çok esmer tenli idi. Güzel ve kuvvetli bir vücudu vardı. Zaman zaman küçücük dalgalar beline vurup çekiliyordu. Çırılçıplak olduğunu gördüm. Aptes alıyordu. Esmer ve hraşlı kafası,

karşı tenha kıyılara dönüktü. Adunlarımı duymadı bile. Yüksek sesle

• •»

bir şeyler okuyordu. iyi işitemiyordum. Uç defa denize daldı; sonra, üç defa ta avret mahalline kadar sıçrayarak suyun yüzüne çıkh. Biraz adama yaklaşmıştım. Vücudunu ovalarken, '^uzübillâhiınınesşeytanirra-cîm Allah... Allah..." diyordu. Herhalde başka dua bilmiyordu.

Vücudundan akşamki rüyanın zehiri ve tadı, pelte pelte bir rüsub gibi dibe çöktüğünü hissediyordu. Adı Mehmet'ti. Babasının adı da. .. Yani Mehmet oğlu Mehmet'ti. Beni görünce bağırdı: Destur.

Sonra avret mahallini eliyle kapayarak kıyıya çıktı. Bir uzun ve bez don giydi. Paçalarını itina ile sardı. Düğümledi. Uçkurunu iki defa beline doladıktan sonra bir düğüm de ona ath. Oturup ellerini donuna kuruladıktan sonra bir cıgara sardı.

Çankm'nın ovasında sığır tezeği yakılan bir kulübenin içinde anası babası sağ ise neden mektup iletmezler? Oğlu Emin, çomak kadar çocuk eve mi bakar, şehirde yol mu süpürür, ne eder? Bizi gurbet elde şeytan aldatır; denizlere mi girmeyiz? Çakılda bulduğumuz bir şeytanminaresine büyük gözlerimizle tabiatın bir sırrına bakar gibi bakar: "Hey Allahım, deriz, hikmetinden sual edilmez; ne hayvanlar

yaratırsın? Evi sırhnda, beton gibi sağlam. Taştan evli hayvanlar. Ya*

rabbim, ne hikmettir, ne büyüksün! Evi taştan hayvanlar... insansız evler... Evsiz insanlar..."

Beyaz tuğla harmanında çalışan Mehmet'in mektubuna köyden cevap gelir, yenisini yazardık. Taşların üzerinde ağzının kenannda mavi, yeşil sineklerle rüyalara; köye varır gibi vardığı zaman pamuk kızlar, beyaz bulutlar gibi beyaz, Mehmet'in omuzlarına binerlerdi. Şarkılar, türküler ve masallar anlatılırdı, kulağına Mehmet'in... Mehmet, posbıyıklarının altındaki çürük dişlerinde balık kırıntılarına konan sineklere küfür ederek uyanırdı. Atlardı suya. N ehirde yüzer gibi köpekleme yüzerdi. Uç defa dalıp çıkardı. "Euzübillâhirnineşşey-tanirracîm!"

Mehmet 32 yaşındaydı. Memleketine kışın döndü. Emin onu şehirde karşıladı. Köyün yolunu yaya tuttular. Anası ölmüştü. Babası ak pak

olmuştu. 92 yaşında idi. Mehmet kemerinden yedi altın söktü. Babasına verdi. Babası bu yedi altını yedi sene sakladı. Yedi sene sonra

öldüğü zaman Mehmet, dört altınını oğlunun uçkuruna bağlayarak

• ■ *

İstanbul'a yolladı. Üçünü sakladı. Zamanlar kötü idi. Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli idi.

Emin'in gittiği günün ferdası üç tezek tuğlası cızırdayan ocağa yüzü dönük oturmuştu. Kansı, Emin'in her akşamüstüne serildiği koyun póstekisine bakıp bakıp ağlıyordu. Mehmet tezeğin kor kesilmiş ateşine dalmışh. Eline şeytanminarelerini aldığı zamanki gibi düşünceli idi. Sırrına erilmez taş evli hayvanlar görüyordu. Üç defa suya dalıp çıktığını sandı. Gözünde bir damla yaş parladı. Euzübillâhirnineş-şeytanirracîm!

Sonra kapının yanında sersem sersem kendisine bakan kansından utandı ve bağırdı:

— Ne ağlıyorsun kadın, dedi. Aç şu kapıyı, şu koku çıksın.

Bu koku odanın mesamatana girmiş, Türk köyü kokusu. Bu belki de Emin'in yokluğunun kokusu... Kapı açılınca belki çıkar; belki de çıkmaz.

Kadın kapıyı açh. İçeriye berrak kış günü ışığı, yol bulmuş bir su gibi akh. Uzun müddet kamaşan gözleriyle karıkoca bir şey göremediler. Sonra uzakta kel tepelerin sırhnda bembeyaz bir yol parıldadı.

♦

İstanbul yolu...

Bekar

m

ilk gün müthiş canı sıkıldı. Memleketle ilk defa bu kadar içli dışlı olmuştu. Şimdi biliyordu ki orada, çıplak söğüt ağaçlannrn gölgesinde, onun

dedeleri, cıgarasının dumanlannda korkusunu, güvenini, sevincini takip ettiği babası, daha yukarılarda iki servi ile bir uzun boylu cansız yeniçerinin ve bir tüylü, tatlı gözlü çoban köpeğinin ortasında mezan kasımpatı ile dolu ninesi vardır.

O da, belki oraya su seviyesinden pek az yüksek, Sakarya'dan on adım geride, buğday ve pancar tarlalarının ortasındaki sular biriken, toprağı kara arazide sırhnı topraktan dışanya şişirerek yatacak, tek hatlı yorgun ve 1882'de yapılmış mahzun trenin sesini her an duyacak.

Memleketi ilk defa olarak insanlardan uzak, ölüleriyle yakın olarak görüp sevdi. İnsanlar her yerde aynı idi. Hareketli, hırsız, namuslu, iyi, kötü... Fakat ölüler her gün bambaşka türlü idiler. Memleket kara toprağını nihayet kucak gibi açmış ve onlan yumuşak nemli içine almıştı.

Pazar yerleri üstleri kirli, ağızları onun hiçbir diyarda değiştirmediği ağzıyla, sebebini bulamadığı çok çocuk hatıralannda aradığı bilinmez, meçhul tedailer, arzular ve sevinç, birdenbire kederlerle bu adamların yakından veya uzaktan onunla birer münasebetleri vardı. Hislerinin -ne kadar değişmiş, ne kadar ilaveleşmiş olursa olsun- onlarda bir ayniyetini görüyordu. Aynı gökler onu belki ta Paris'e, ötekileri İstanbul'a kadar götürdüğünü farz etsek, sanki Sakarya'nın suyu damarlarında kirli, bulanık, vahşi, iptidai ve haşindir. Ne kadar bira bardağı devirirse devirsin Sakarya'nın suyunu içinde muhafaza ediyor, birayı işeyip atıyor.

Başını alıp küçük tepelerin sırtlarını uzaktan sevimli ve beyaz badanalı evlere dayamış köylere gidiyordu. Onu görünce zincirlerini koparmaya çalışan güzel, tüylü köpekler söylenir, konuşur gibi bağırışı-yorlardı:

— Ne işin var buralarda? Garip adam. Elbisesi başka adam! Şapkası kocaman adam! Kunduraları nazik adam! Defol, çabuk git buradan, çabuk...

Köy kahvesinde pancar işini bitirmiş köylüler onu görünce sanki yer yokmuş gibi ayağa kalkıyorlardı. Kahvelerin içi tüten ocakla göz gözü görmez bir halde idi. Konuşmayan, yalnız merhabalaşan insanlar gördü. Hiçbir şey söylemiyorlardı. Bazan üstünden başından, ötekine berikine hitap edişinden köyün ağası olduğu anlaşılan bir adam nereli olduğunu, ne yapmaya geldiğini soruyor. Memleketli olduğunu öğrenince, anasını,

babasını, evini barkını soruyordu. Köylüye ne sorarsa hemen hemen cevap alamıyordu. Eline güzel elmalar veriyorlardı.

— Kaçadır İstanbul'da?

— Herhalde otuzdan aşağı değildir!

— Behey... Nedir bu be?

— Siz kaça sahyorsunuz?

— Dün yedi yüz kilo sattım. 21 lira geçti elime...

En kestirme yoldan, üstüne başına yapışkan otlar yapışarak, su kıyılarından, sallanan köprülerden, tarlalardan şehre dönüyordu. Uçüncü günü mü ne idi? Yalnızlık, memleketle yalnızlık onu müthiş sarsmışta. Asabında gevrek bir madde hali vardı. Küçük bir şeyle kırı-lıverecek sanıyordu. Hani bazan kuvvetli gibi gözüken şeyler vardır. Demirden gibi gözükürler. Fakat elin en küçük bir temasıyla çat kırı-lıverir, paramparça olurlar. Oyle bir halde idi. Bir köpek havlasa sapsarı kesiliyor. Ortalık biraz kararsa içine garip geceler, ecinnileri, ölüleri, rüzgân ile bir tiyatro haliyle çöküyordu. Tabiattan hiçbir zaman bir tiyatro intibaı almamıştı. Anlatalım:

Bir piyes seyrederken o piyesin içine giren, dekorla, yalancı rüzgârla, kımıldayan mor ışıkla bizi korkutan rejisördür. Bir suni hava içinde muhayyilemiz binalarını kurar, gecelerini bina eder, korkusunu rüzgârla ve mor bir ay ışığı ile getirir, içimize bırakır...

Fakat hiçbir zaman, dışarıda tabiatın içinde aynı rüzgân, o tiyatrodaki suni rüzgârı, o koltukta duyduğumuz korkuyu ve iç ezilmesini duymayız. Belki aynı vakalar, aynı hadiseler dışanda da geçer. Hatta başımızdan geçer. Fakat tiyatrodaki gibi kompoze bir halde değil.

Halbuki bu akşam böylece bir tiyatroda imiş gibi oldu. Hayat suni ve kompoze bir hale gelmişti. O kadar hızlı ve bir iki saat içinde bi-tiverecek gibi bir halde idi ki ... korktu. Hayatta her vakayı, her hadiseyi, boş günler hazırlar. Bomboş gibi gelen, hiç manasız gibi gözüken, yalnız bir kalem satın almak, bir iki sahr yazı yazmak, bir sütlü kahve içmek, bir kontrat

imza etmek, bir arkadaşa merhaba deyip geçmekle biten o boş günlerimiz, o boş senelerimiz büyük günleri, o tiyatro sahnesini hazırlar. Onun için bir şey duymayız. Rüzgâr ne tatlı, ne korkunçtur. Tarlalarda büyük Pan bile dolaşmaz. Gece pencerelerden dışarıda fenerlerini yakmış çekip giden arabalarda İstanbul yolcularından başka kim olabilir?

Eve bir sıtma nöbeti içinde vardığı zaman bir uykusuz kalmış insan boşluğu duydu. Kemikleri bomboştu. Dimağı bir boşluk içinde birçok şeyler duyuyordu. Birçok emirler veriyordu ama, hiçbir azası bu emirlere itaat etmeyecek gibi idi. Elini kaldırmak aklından geçiyordu. Kaldıramıyordu. Acaba, hakikaten kaldıramayacak bir halde miyim, diyordu. Halbuki az bir kuvvetle kolunu gayet kolaylıkla kaldırıyordu. Bir cıgara yakayım diyordu. Diline acı bir hava yapışıyordu. Tam bir paralizi içinde gibiydi. Kalbi bütün kuvvetiyle çarpıyordu.

O w - w 1 •• 1 nrı | • ’

Söğüt ağaçlarını görüyordu. Taze bir mezar...

Odaya küçük bir kız girip sobasını yaktı.

— Işığı yakma kızım, dedi...

TKız. çıkıp gitti. Aşağıda akrabalan, misafirler vardı. Sesler geliyordu. Dışarıda belediye fenerleri yanmıştı. Büyük çınarlar hışıldıyor, kargalar, işten dönen insanlar gibi küme küme gürültülü geliyorlardı. Uzun uzun konuşuyorlardı, sövüşüyorlardı.

Boylu boyunca hareketsiz uzanmıştı.

Gözlerini kapadı. Biraz sonra kalbi belki yine dakikada yüz atıyordu ama o duymuyordu. Hayat yine o bati ve akhğı belli olmayan halini almıştı. Bozuk bir saat gibi konuşmuyordu. Bir tiyatro içinde değil, bir hayat içinde idi.

İçeriye birisi, "Müsaade var mı?" diye girdi. Elektrik düğmesini çevirdi.

— Merhaba, dedi.

Cebinden bir köylü cıgara paketi çıkardı. Beraberce yakhlar. Bu akrabalarından birisidir. Zayıf, narin bir adamdır. Ta uzak köylerin birinde muallimdir.

Karanlıkta neler anlattı. Birçok şeyler söyledi. Köylülerden kapma biraz yapmacık bir safiyetle konuşuyordu. Bütün sözlerinin şurası iyice hatarında:

"Karıyı buraya göndermiştim. Gece eve giremedim. Kadınsız evde başka garip mahluklar geziyor, vallahi geziyor. Kim bilir belki de bunlar cinler... Ne biliriz değil mi? Hepsinin evham olduğunu biliyorum. Biliyorum ama karşımda işleyen bozuk saat, Kocaeli kilimleri, duvarda asılı pat pat mısırlar ve yukanki buz gibi sofaya serilmiş, iki yorganh yatağım...

Evden nasıl çıkhğımı ve soluğu ışık sızan bir ağılda nasıl aldığımı bilmiyorum.

Dört çobandılar. İkisi uyuyordu. Bunlar belki onar yaşında 'bekâr' tabir ettikleri cinsten yavrulardı.

Bunlar, nereden geldikleri, nasıl geldikleri, evi neden bıraktıklan meçhul, çocuklardır. Konuşmazlar, bir sene gülmezler ve ağlamazlar. Sonra yavaş yavaş herkese alışır; ve yalan gerçek bin bir maskara hikâye uydururlar. Sonra günün birinde yine en küçük şeyden dilleri kilitlenir, gözleri bulanır. Köyü, ağayı, sığın bırakıp giderler. Bir daha da gelmezler. Bazılan da sığır çobanlığını bir türlü bırakamaz, alıştığını bir türlü terk edemez, köyde büyür, ihtiyarlar, ölürler. Bunlar ekseriya üvey ana elinden kaçmış sakin çocuklardır. Ötekilerin hakiki bir hikâyesi yoktur. Belki de içlerinden gelen bir çekilip gitme, bir otura-mama hastalığına müpteladırlar.

Uyumayanlar ise öteki cinsten, bu köyde ihtiyarlamaya namzet orta yaşlı adamlardı. Sigaralarımızı yakarak eşkıya hikâyeleri dinledik. Ağılın kapısından içeri bir pembe ışık girdi. Sabah olmuştu. Ben mektebe döndüm."

Akrabası biraz daha oturdu. Sonra çekilip gitti. O oturduğu yerde trenin düdüğünü duydu. Bu son trendi. Pencereden bakınca gözüküyor. Sis içinde bir istasyonda bacasından kırmızı pas renginde bir duman fışkırtarak, tatlı seslerle sağa sola manevra yapıyordu.

Yavaşça kravatını taktı. Ceketini giydi, dışarıda bir kasket buldu. Kulaklarına kadar geçirdi. Sokağa fırladı.

Büyük şehre yann üçe doğru varacak. O zamana kadar yıl var. Bir üçüncü mevkiin tahtasma dayandı. Gözünü kapadı.

15 saat zarfında 15 dakika gözlerini açmadan şehre vardı. Bu müddet zarfında bir cümle teşkil edecek bir şey düşünmedi. Bir tek cümle bile... Fakat en manasız isimler aklına geldi: Lastik, kavun, mürekkep, inek, bira... gibi.

Saat dört! Birahanenin içinde o, ve sobanın kenarında garsonlar var. Dışarıda hemen hemen kararmaya yüz tutmuş bir kânunuevvel ikindisi... Islak, yağmurlu, soğuk... Duvarlar ve ağaçların gövdeleri; küflü, siyah, ıslak... Bazı yapraklarda, insana bir içerde olmanın verdiği hazzı tattıran, berrak ve harikulade soğukluğu tahmin edilen damlalar... Bu saatte, bu birahanede kimi bekliyor? Garsonlar bir kadın ge-

leceğini

tahmin ediyorlar. Onlara göre bu kadın çirkindir, sevimsizdir, yahut saat dörtlerde gelinip dokuzlara kadar kadeh kadeh üstüne beklenilmeye layık güzel bir şeydir. O zaman garsonlar memnun olacaklar. "Haklı imiş, bu çirkin herif saat dörtlerde gelip masa başına oturmakta ..." diyecekler.

Ses yok. Bazan kapanan veya açılan bir telefonun zili. Sağda üç dört ayak merdivenle çıkılan yazıhanemsi bir yer, içeride gözlüklü bir memur kız, bazan kuru kuru öksürüyor. Gayet Avrupalı kafalı, okumuş adam yüzlü bir garson gazete okuyor. O, siyah ve biraz tiyatro sahnesi ışığına benzeyen bir ışık sızan penceresinin önünde. Yaprakların sallandığını görüyor. Garsonlardan biri sobanın kenarında, birisiyle, karısıyla bile konuşmadığı bir şekilde, içten, samimi ve tatlı bir muhavereye girişmiş. Bu birisinin bir kedi olduğunu tahmin ediyor. Kediyi görmüyor, ama kocaman salonu ısıtabilen bu muazzam sobanın kenarında bütün ayaklarını bütün hazları ile bırakmış, tüyleri yeni kurumuş, ayakları çamurlu, kafası büyük bir erkek

kedidir bu. Yalanmıştır. Gözleri yarı açıktır. Dünyaları süzmektedir. Garsona biraz evvel bir dişi kedi ile yaptığı gazanın tafsilatını

vermektedir.

Bazan birdenbire sesler kesiliyor. Ne havada uçan Rumca bir kelime, ne başı çıplak garsonun çevirdiği gazetenin hışırtısı, ne de matmazelin öksürüğü. O zaman kedinin hırıltısını duymak için masa başında garsonların kadın beklediğini tahmin ettiği adam kulak veriyor. Fakat sobaya o kadar uzak ki, kedinin hırıltısı duyulmuyor. O zaman masa başındaki tek müşteri; yavaşça, hırsızcasına bardağını ağzına götürüyor. Bıyıklarında bira köpüğü, ağzında Avrupalılar gibi ağzını açmadan yediği hıyar turşusu. Sobanın başında mütemadiyen amirini gözetler gibi bekleyen garson, "Bayağı bir adam değil galiba!" diye düşünüyor. Işıklar yavaş yavaş yanıyor. Deminki gazete okuyan ihtiyar garson, yazılmış listeleri masalara bırakıyor. Bu garsonun temiz, tertemiz yüzü, yıkanmış pembe bir ensesi ve kulakları var. Ama ihtiyar, adamakıllı ihtiyar. Öyle olduğu halde insana eğer harikulade değişiklikler olmazsa hayatında, daha senelerce bu pembelik ve beyazlık ve bu sessiz adımlar, sakin vücut, iyi kalple senelerce, on sene, yirmi sene, yirmi beş sene yaşayacağa benziyor. Eğer evdeki karı da bu temizlik, bu titizlik ve bu iyilikte ise... Bu ışıkları yavaş yavaş yanan birahanede işler her zamanki halini muhafaza ederse, patron değişmezse, ihtiyarın terzi çırağı oğlu havaileşmezse... Endakse!

Endakse: Tamam! Oldu! Ha işte! Her iş tıkırında! manasına geliyor herhalde. İhtiyar garson da şimdi sesleri çoğalmış, tıkırtılan artmış birahanede öteki garsonların yaptığı her harekete bir endakse ya-pışhrıyor. Bu kendi endaksesidir...

Bir büstün altındaki ışıklar da yandı. Şimdi birahane Şekspir dekoru gibi mor, rüzgârlı ışıkla, güzel ve bir kadın beklenecek kadar mahrem bir oda haline girdi.

Bir dördüncü dubleyi garson getirip bırakh, hıyar turşusunu tazeledi. Tabak sesleri arttı. Uzakta bir iki kelime Türkçe konuşuldu .

Bir yudum daha... Oh! Ölüm belki de bir memlekettir. Işıkları söndürülmüş bir Paris kadar güzel, tayyare korkusundan ışıkları söndürülmüş bir Paris'te

bir çift Parisli kadar yalnız âşıklarını düşünmeye çalışan insanlarla doludur; belki de ölüm şehri. Orada, belki de insan yalnız iskeletiyle güzeldir. Her şey kalbi atmadan, sükûn içinde yapılır. Nehirler vardır ki kocaman ziftli kayıklarla geçilir. Nehrin öteki kıyılarında mor ışıklı asfalt caddelerde çıplak kadınlar dolaşır, ölüm memleketi belki böyledir...

Belki eğilirsin, bir avuç su serpersin iskeletine, pırıl pırıl parlarsın... Yeniden başka türlü etler peyda edersin. Yatarsın bir denizin üstüne, kocaman mor dalgalar alır seni dünyalar kadar bol ışıklı mavi bir beldeye götürür. Mavi mahlukların içine düşersin. Yanına altın saçlı, mavi gözlü, billur bacaklı çocuklar üşüşür. Mavi balkoniu saraylardan genç kızlar fırlar... Mavi rüyalı ölüm... Kim bilir, beklediğin belki de seni orada bir huzur âlemine beklemektedir.

Hayır, hiçbir şey yoktur. Sükût... Yapılan şeylerin hesabını bile vermek yok. Ne beklemek, ne beklememek, ne öpmek, ne öpülmek. Sükût. .. Kim der ki bu bütün hazların hazzı değildir? Sükût. .. Sükûn... Oh!

* * *

Garsonlar kapıdan giren kadını, genç adamın masasına doğru adeta zorla sürüklediler. Genç kadın şaşırarak, çekinerek, ne olduğunu pek anlayamayarak bu bıyıklı adamın karşısına geçip oturdu. Ancak garsonlar gittikten sonra:

— Ne oluyoruz? dedi. Kimsiniz? Benden ne istiyorsunuz?

— Hiç, dedi öteki, anlatacağım, sakin olunuz. Bir bira içer misiniz?

— Rakı içerim., dedi kadın.

Kadına rakı geldi. Erkek anlatb. Kadın güldü. I çtiler ve sonra kol kola bir otele doğru yürüdüler.

Otelde mühim meseleler çıkb. Nüfus kâğıtsız oda vermiyorlardı. Erkeğin nüfus kâğıdı vardı ama, kadının da vardı ama yine de olmuyordu. Bereket ki erkek cebinde uzun, meşakkatli senelerin ve mahru-

•»

miyetlerin bir günde harcahverdiği kâğıt paralar taşıyordu.. Uç lira fazlasına bir başka otelde, bir başka soğuk oda kiralandı da yabancı mesut oldu...

Beyaz Pantolon

Çirozcular ilkbaharın yaza çevirdiği günlerde Ada'ya gelirler. Umumiyetle şen insanlardır. Köyden epey uzakta, uçurumların, dik tepelerin aşağısında, tepedeki yoldan küçük bir patika ile inilen ve yu-karıki yoldan hiç gözükmeyen güzel, geniş bir plajın kenarında çadırlarını kuran sekiz on kişidirler. Beyaz tuğla madeninin oyulduğu kayalığı hiç rüzgâr tutmaz. Bu kayanın biraz ilerisinde, sonradan Ada'nm sahilden tur yolunu yapmak için çalışıldığı bir zamanda doldurulmuş, bir yığın kayanın, zamanla tamamen düzelmiş bir meydanlığı vardır. Bu meydanlıkta lodos ve poyraz birbirine kanşır. Yaz öğleleri Maden'in poyrazı kesen kayasının dibinde ılık bir güneşte uykuya varan kadınlı erkekli bir grubun on adım ilerisindeki çirozcuların harmanını rüzgâr savurur durur. Boş bir mideyi öğürtecek kadar fena bir koku, uzaklara, ta yola kadar çıkar. Çirozcular bu kokuyu duymadıklarına göre mesele yoktur!

Çirozcular, dört kavruk sıska çocuk, üç kopuk tırnaklı, elleri bileklerinden parmağa kadar simsiyah, fakat dallı entarilerinin içinde tatlı esmer ve yumuşak tenleri gözüken kadın, iki ihtiyar, mağrur, kuvvetli adam, iki fevkalade çirkin, harikulade ahlaksız çehreli delikanlı, bir de kimin karısı, hangisinin kızı olduğu meçhul, ağzındaki şarkıların içindeki yuvarlak memeler, kara, uzun sırma saçlar, taraklar ve san kurdelelerle süslü bir genç kızdan ibarettirler.

Çahşbkları zaman bir makine intizamı ve süratiyle çalışırlardı. Uskumrunun beş saniyede temizlendiğini, kuyruğuna bir ip takıldığı-

• • ^ • • i | * ■ •• •• " 1 1 ** 1 1 1

nı görmek için oraya gidenlerin peşine sivri ve sümüklü burunlu, ka-Iem bacaklı çocuklar takılır; cıgara isterlerdi. insanların cebinden çıkan her şeyi arzulayan bu çocuklann verilen cıgarayı, kuruşu, on parayı, atılan boş cıgara kutusunu, izmariti, kopmuş bir dü^neyi, atılmış bir mendili öyle tuhaf ve istekli bir toplayışları vardı ki insan onları -kendisinden bambaşka insanlardan- birer hahra, hiç sarf edip harcamayacak, hatta yataklarına yattıkları zaman sevip okşayacak, bir hatıra meraklısı sanırdı.

Halbuki kopmuş bir beyaz don düğmesini siyah ceketlerine dikerler, cıgara paketini kıçları sekiz yamalı ve nasılsa arka cebi sökülmemiş pantolonlarının arkasına yerleştirirler; atılmış ve unutulmuş bir mendile gizlice, yanlarında çadır halkından kimse yokken, burunlarını silerlerdi. Kimse yokken, çünkü onların adetinde burunlarını mendile silmek tuhaf kaçar!

* * *

Bütün insanlar birçok şeyleri ancak küçüklüklerinde bir ihtiyaç gibi hisseder, büyüyünce, çirozcu olmayan arzulannı yutmuş, yutmuş, yutmuştur. İhtiyaç bir gün yalnız ekmek parası olmuştur. Yama-sız ayakkabıdan, yırtılmamış elbiseden çoktan geçilmiştir. Fakat çirozcu olunca on yaşında arzulanan şeyler altmışında da arzulaıur. Bu suratında, derisinde; dumanlı çergi kışlarının, yaz günlerinin, açık havanın, küçük şehirlerinin, ısmarlanmış rakılann, hapishanenin hahrası olan adam, sokakta gördüğü bir yarı yenmiş kavun dilimine on yaşındaki iştihasıyla ahlmaya hazırdır.

* * *

Çirozculann çocuklar ve ihtiyarlar müstesna daha üç insanı olduğunu söylemiştik. Ikisi ahlaksız yüzlü delikanlı, biri sırtı lacivert, kırmızı ve sarı benekli entarili ve siyah yeldirmeli, saçlan, kırık taşları pırıl pınl taraklarla, bilekleri kırmızı cam bileziklerle, kulaklan mavi küpelerle Zehra isminde bir kızdı.

Sabahleyin beşte şarkılarla uyanır; iş başında içinde menekşeden biçilmiş şalvarlı, Allah'ın hoş yarattığı kızlar ve kadifeden keseler,

dostluğuna kitaba el basarak edilmiş yeminlerle dolu güzel sözlü şar-

• •

kılar söylerdi. Ötekiler Zehra olmazsa çalışamazlardı. Küçük bir oğlan keman çalardı. Bir ihtiyar kadın, birdenbire, kanlı ellerini pis yeldirmesine siler ve şakır şakır göbek atardı. I şler bittikten sonra akşama yakın, Zehra, plajı boydan boya bir koşardı. ileride kayalıklann arasında çınl-çıplak denize girerdi. Yıkanır, yıkanırdı. Sonra gelir, yeni yeldirmesini giyer; taraklannı, yüzüklerini takar; kenan oyalı fakat ortası siyah ve pis bir mendile ufaklıklannı doldurur, köye doğru uçardı.

Bir gün yıkandığı yerde kendisini bir adamın gözetlediğini fark eder gibi oldu. Hiç bozmadı. Daha şen olmuştu. Denizin dibinden yüzdü. Gözetlendiğine memnun, bin bir maskaralık yapıyordu. Gözetleyen adam bir arkadaşına:

— Monşer! dedi, Doroti Lamur, harika! Nasıl söyleyeyim öyle bir harmonie var ki vücudünde... Quelles lignes! İnsanın her tarafında arzular dolaşıyor, kafası dönüyor. Ah bir görmelisin!

Ertesi akşam iki delikanlı Zehra'yı denizde seyre gidiyorlardı. Çirozcu delikanlılardan biri de aynı arzuyu duymuş, o da bir kayanın dibinde Zehra'yı gözetliyordu. Bu Zehra'nın nişanlısı sayılan bir yirmi yaşlannda delikanlı idi. Zayıftı, gırtlağında kocaman bir tuffahı âdem ileride bir noktayı göstermek için gibi sipsivri ve yutkunduğu zaman sanki ayar edilen bir alet. .. Büyük gözlerinde bir melalle beraber hiçbir ahlaki kaidenin yeri bulunmayan o korkak, zebun, pusuda hal var. Yanaklan güneşe karşı bile gölgeli tarafları bulunan marazi bir zayıflıkta. İnsan elmaok kemiklerinin üstünde veremlilerde olduğu gibi birdenbire peydahlanan bir kırmızılık arıyor; fakat bu kırmızılık yok; bilakis san bir ışık bu elmacık kemiklerinden dışan çıkıyor ve derisine yayılıyor gibi.

Zehra yeşil mendiliyle hiç münasebeti olmayan kaybettiği bir eşten bahsediyor; fakat, bu yeşil mendille kaybedilen eş arasında insana bir münasebet var gibi geliyor.

Kayanın arkasındaki arzularına bir gün bile gem vurmamış çirozcu delikanlısının içinde deli bir şehvet havası esiyordu. Yukarıdaki delikanlıları bir kayanın kenannı siper alarak seyrediyor, onların da aynı şehvet hisleriyle dolu olduklarını tahmin ediyordu. Halbuki yu-kandakilerden biri, kızın güzelliğini arkadaşına gösterebildiği ve onun da bu güzelliği takdir ettiğini anladığı için; çirozcu delikanlısının hissettiği şehvetten daha başka türlü genç kıza bakıyordu. Bu adam güzel bir şeyi keşfeden insanın gururu ile doluydu. Şimdilik bu gururla mağrurdu. Başka hiçbir şeye ihtiyacı yoktu ... O tekisi; denizdeki kızda, pek öyle harikulade bir güzellik bulmuyordu. Nihayet esmer ve parlak bir ciltti. Yalmz muhakkak çok sıcakh. Insan nihayet burada o kızla bir su içer gibi susuzluğunu giderebilirdi. Sonra yine, su içtikten sonra bir yapı amelesinin yaptığı gibi işine dönebilirdi.

Uzun, sıcak ve daimi aşkların vereceği heyecan başka idi. Mesela köydeki bakkalın kızı Eftehiya ile çalı süpürgelerine yattığı zaman, zaman ve mekân düşünülmez; iş, güç, para, şöhret, şeref feda edilebilirdi. Ama bununla ... Arkadaşına usulca:

— Evet, dedi. Fena değil. .. Ne sıcak şey! Bana öyle geliyor ki suya daldığı zaman bir cızırtı duydum.

Arkadaşı bu sözü söyleyene yan gözle baktı. Laf hoşuna gitmişti, gururu okşanmıştı.

Zehra; çayırda buldum seni, ellere vermem seni, leylim leylim diye haykınyordu. Çirozcu delikanlının yüzünde şimdi garip bir solukluk ve şehvetten başka bir düşüncenin alnında kırışığı peyda olmuştu. Zehra giyinmiş; yukanki delikanlılar gitmişti. Çirozcu delikanlı saklandığı kayanın arkasından çıktı.

Zehra:

- — Korkuttun ulan Rüstem .

— Sen böyle şeylerden korkmazsın, Karakız, dedi Rüstern. Sanki yukandakileri görınedin miydi?

Zehra sahte bir sesle:

— Hangi yukarıdakileri? Yukanda adam mı vardı? Görseydim durur muydum? Sersem çingene!

— Bırak numaraları bize! •

Beraberce yürüdüler. Kınahada'nın solunda güneş bahyordu. Çakılların üstüne oturdular. Uzaktan bakanlar için aşktan bahseder gibi bir halleri vardı. Delikanlı ağzında bir şeyler geveliyor, bir türlü maksadına gelemiyordu.

Zehra:

— Söyle içindekini be! Hadi... Deyiveresin onu...

— Bir şey değil, dedi delikanlı. Bak alınz ohız beşer kuruş gündelik. Ne olacak bu para ile... 20 gün kaç para yapar? Hepsi hepsi 7,5 papel. Yansını da yeriz. Sonram? Ben senin yerinde olsam, o heriflere yüz veririm. Sen fistan yapar, bilezik alırsın; ben kıçıma bir pantolon...

Ha ne olacak? Heriflerin suratından çaktım: Sana vurgun. Demiyorum sana orospuluk yapasın... Şöyle gülüver yüzlerine bir yol... Sanki yapmadığın şey. Büyük dere'de yüz paraya öptürdüğünü teneke mahallede bilmeyen var mı?

— Yapamam abe Rüstem! Şimdi büyüdüm, utanınm.

— Hadi bırak numarayı be! Ağız yapma bize! Can atıyorsun. Sözümden çıkmayacaksın ama. işi ben çevireceğim...

*** * ***

Gece, ortalıkta çıt yok. Yalnız gece böcekleri ötüyor. Çirozcular yarın sabah gidecekleri için, madende çalışan ameleler kocaman bir ateş yakmışlar; etrafını bütün amele ve çirozcular doldurmuş. Zehra melankolik bir şarkı söylüyor: Rumca. Yukarıki yolda bir ayak sesi duyuldu. Sonra beyazlar giyinmiş bir adam, ağır ağır küçük bir patikadan ışığa doğru iniyor. Şimdi tam ateşin etrafındakilerin göreceği bir yerdedir. Beyaz, bembeyaz bir adam. Bütün başlar o tarafa çevriliyor. Kim olabilir, gece vakti? Adam ilerliyor. Ağır ağır, elleri pantolonunun cebinde, Zehra şarkısını birdenbire kesiyor, gözlerini süze kır-pıştıra adanu taıumaya çalışıyor. Adam şimdi halkadan üç dört metre uzakta dimdik durmuştur. Ayağında beyaz bir pantolon, beyaz ayakkabılar, kollan sıvalı bir beyaz gömlek, bu beyaz gömleğin üstünde büyük bağl^^mş bir kravat...

Birden halkanın adama en uzak tarafında oturn1uş bir küçük çocuk bağırıyor:

— Rüstem Ağabey, Rüstem Ağabeymiş be!

Beyaz gölge ilerliyor. Herkes gibi giyinmeye alışmış, yani çirozcu olmayan için, bir kahve garsonu, pazarlığını giymiş bir marangoz, dülger, sıvacı hali taşıyan bu adam; çirozcular için, bir çorbacıdır. Orada, kocaman evlerin içinde oturanlar gibi bir çorbacıdır. Zehra koşarak yaruna gidiyor.

— Abe! Rüstem, bu ne hal?

Kenarda oturan öteki ahlaksız çehreli delikanlı oturduğu yerden birdenbire ayağa kalkıp Rüstem'in pantolonunu:

— Abe! İğnesini çıkaralım, diye çimciklerken içinden, "Bunun parasını nereden bulduğunu biliyorum gidi namert!" diyor. Zehra bası-

yor kahkahayı -bu sefer Türkçe başlıyor şarkılanna- atıyor göbeği. Ameleler gülüşüyorlar.

Artık vakit geç; ameleler yatmaya gidiyorlar. Şimdi ateşin kenarında Zehra, Rüstem ve öteki delikanlı kalmışlardır. Öteki delikanlı müstehzi:

— Ustün kirlenecek Rüstem.

— Kirlenmez, diyor Rüstem. Tabi al^ma mendilimi koydum.

■ *

Rüstem tatlı bir tevazu, anlatılmaz bir gurur içindedir. Oteki:

— Çok para harcamış olmalısın?

— Yok canım, hepsi hepsi alh lira be Hüseyin?

Bu sözleri söylerken Rüstem kravatını elleriyle tutmakta ve uçlarıyla oynamaktadır.

9 *

— Oyle ise bir şey kalmadı bu çiroz işinden sana?

— Kalmadı gibi bir şey, diyor.

Fakat cebinde çiroz işinden aldığı 7,S liradan başka bir çiroz parasının iki üç misli para daha var.

Hüseyin ismindeki delikanlı çok sesli bir şekilde esniyor:

— Ben, diyor, şuraya uzanıvereceğim.

Biraz uzağa, toprağa, boylu boyunca seriliyor. Gözleri yıldızlardadır. Biraz sonra horultusu duyuluyor.

Rüstem:

— Sahiden uyudu mu, Zehra, acaba bu herif?

— Ne diye uyumasın? Yorgundur. Akşa^ kadar sürttü. Sen ne yaptın? Daha paran var mı?

— Var elbet, yirmiden fazla. Sende ne var?

— Bendekini aldın ya. Bende yalnız çiroz parası var.

— Neyse, yarın iner inmez; sana da istediğini alınz.

— Alalım, Rüstem! Ben de gidiyorum uyumaya.

Zehra uykulu bir yürüyüşle harmanın ötesindeki çadıra doğru gidiyor.

***

Rüstem, Zehra gittikten sonra daha biraz oturdu. Yanına bıraktığı paketini çözüp eski elbiselerini çıkardı, tekrar onlan giydi. Yenileri bir paket yapıp yanı başına bıraktı. Hüseyin'in biraz ötesine uzandı.

Bir agara yaktı. Yannı, bayram sabahlarını bekleyen çorbacı çocukla-

ı | ■ 1 * * ** 1**

rı gibi duşundu...

Gecenin kim bilir saat kaçı? Hüseyin o zamandan beri -horladığından beri- uyumamışh. Uzaktan bir horoz sesi geldi. Zannetti ki sabah oluyor. Bir sabah ışığı görür gibi değil, hisseder gibi oldu. Kalktığı yerden sürüne sürüne yürürken kafası uykusuzluktan ve çok düşünmekten zehirlenmiş dönüyor gibi. Şimdi Rüstem' e yaklaşmıştır. Paket hemen yanı başında; çekip

alıverecek. Ya uyanırsa? Rüstem yüzükoyun yere kapanmış, sessiz uyuyor. Uyuyor mu acaba? Ne olursa olsun... Bir eli cebinde sustalı bir çakıyı çıkarırken öteki eliyle paketi çekiyor. Fakat Rüstem bir on dakika evvel uyanmış, üzerine doğru sü-

•• •••• | T T • • •/• •• •• a •• o • 1*1 **w 1 w**

rüne sürüne gelen Hüseyin i görmüştür. Şimdi boğaz boğazadırlar...

* * *

Patikadan yukan çıkan adam üstünden eskileri atıp beyaz pantolonu, gömleği giyiyor ve kravah cebine soktuktan sonra uzaklaşıyor. Daha sabah olmaya yıl var. Karmakarışık sesler, düşünceler, mendiller, pantolonlar, beyaz ayakkabılar, Zehra, horultu, denizde bir projektör, inilti, kumun üzerinde hızla dönmekten mütevellit hışırtı, kan...

Adamın kafasında daha birçok şeyler var. Bir ağacın altına yüzükoyun kapanıyor. Bir yıldırun süratiyle uyuyor.

Sabah... Berber dükkânında hraş olan adamın 7:45 vapurunda bu kadar şık giyindiği halde yine sakalı uzamış gibi bir hali var. Bu yağmurlu, puslu havada beyaz pantolonu, kolları sıvalı beyaz gömleği, açık renk kravatıyla şehre inerken adalı genç kızlar, onu göz ucuyla birbirlerine gösterip gülüyorlar. O, cebindeki gümüş paraları şıngırdatıyor.

Karaköy köprüsünde kendilerine telefon edilmiş polisler, saat 7:45 vapurunun iskeleye yanaşmasını bekliyorlar.

Bir Kadın

Bu limana bir öğle zamanı, ıslak ve çapaçul bir trenin, bir üçüncü mevki vagonuyla vardık. Kar bütün limanı sa^mşh: Yol boylannca yarım metre uzun kalpaklı insanlar gördük.

Yolda al beygirlerin çektiği gocuk ve battaniye dolu kızaklara rastlıyorduk. Küçük çehrelerinin yansını kaplayan geniş ağızlı, esmer genç kızlar kuvvetli ve seyrek dişleriyle gülüyorlardı.

Koca ve kalabalık limanda kimseler yok gibiydi. Bir otelin kapıcısıyla ahbap olmuşhım. Beni bir lokantaya götürdü: Çingene müziği vardı. Çamların üzerindeki kar parçalanndan geçen rüzgârı andıran korkunç bir keman çalıyordu. Bu masada yapayalnız bir genç kadın oturmuştu. Bana baktığı için selam verdim. Sela^^ra dostça iade etti. Yanına gidip oturdum.

Bir Konya tandırını andıran lokantadan çıkhğımız zaman berrak

bir kış gecesi ve bir gocuk dolu kızak bizi aldı götürdü.

Genç kadının, şehir haricinde küçücük bir kulübesi vardı. Duvarlar büyük sosyalist simalarıyla kaplıydı. Her an bu bıyıklı ve sakallı adamlar ayağa kalkacaklar ve küçük odanın içinde büyük bir ihtilal yapacaklar gibiydi. Genç kadın bana bir çay yaptı. İçerken elime masanın üzerinde kalmış bir defter ilişti. Okudum:

"Pavlof Izlaviç hapishaneden bugün çıkacakh. Bu kış kıyamette hapishane kapısında onu iki saat bekledim. Nihayet, yazlık elbisesiyle girdiği hapishaneden aynı kostümle çıktı. Ceketinin yakalarını kaldırmış şehrin içine, sıcak bir kahveye doğru koşuyordu.

— Hey İ zlaviç, diye bağırdım.

Sarı yüzünü benden tarafa, hayretle çevirdi. Bu şehirde onu çağıracak adam kalmayacağını, hapishanede günlerce düşünmüş olduğu anlaşılıyordu. Bir müddet olduğu yerde durduktan sonra isteksizce yanıma geldi.

— Ne var? dedi.

— Hiç, dedim. Gel, bize gidelim. "Üşümüşsün, bir konyak içeriz.

Sessizce beni takip etti.

Odamda iyi ki gaz sobasını yanar bırakmıştım. Ilık odama girer girmez,, Izlaviç geniş bir nefes aldı. Duvardaki resimleri uzun müddet tetkik etti. Bir sakallı adam resminin önünde, bir küçük çocuk önünde güler gibi güldü. Onu küçük bir çocuk gibi okşadı.

— Hay babacan hay.

Sesi pürüzlü ve hastaydı.

— Nezlesin Izlaviç, dedim.

Cevap vern1edi. Ceketini sandalyenin üstüne koydu. Gömleğinin kollarım sıvadı. incelmiş ve tüyleri büyümüş bileklerine uzun zaman baktı.

— Allah kahretsin, zayıflamışım. Halbuki hapishanede ayılar kadar kuvvetli idim. Hapishaneden çıkınca serbestlerin arasında dövüşebilecek adam bulamayacağım. Kuvvetim zavallı mahpuslara karşı idi. Hayret, hayret, dedi.

Çayı hazırlamıştım. *I* çine birkaç kadeh erik rakısı da döktüm. Bir kovanın içine tuzlu su doldurup getirmiştim.

İ zlaviç:

— Bu ne olacak? dedi.

— Ne olacak, dedim. Ayaklarını sokacaksın. Nezlesin. Işte aspirin de. Adamakıllı terler, yatarsın. Sakın dışarıya çıkma.

Mantomu giymiş çıkmak üzereydim.

— Sen nereye ya? dedi.

— Sen bana bakma, dedim. Gidiyorum işte. Kitaplar şu sandığın içinde, gazeteler de orada. Okursun. Geçerken komşu kadına haber vereceğim. Sana bir çorba hazırlar. Ben artık gece yarısına doğru dö-nenm.

i • i •• |w•• • •• •• « i w

Geceleyin döndüğüm zaman, onu, pencerenin önünde sokağa yığılan karı seyreder buldum. Yüzü pembe idi. Sarışın ve büyük kafası aydınlık, kravatsız boynu uzun, dinç, zayıf bilekleri şimdi dolmuş gibi idi.

— Hah, dedi, nihayet gelebildin. Epey okudum. Vay anasını! O zamandan beri neler olmuş ha ...

Ve bana onun hapishaneye girdiğinden beri geçmiş vakaların gazetelere yazılmamış taraflarım anlathrdı. Saat belki üçü bulmuştu.

— Hadi yatalım, Maviç, dedim. Soba söndü. Neredeyse sabah olacak.

Yatak odamın elektriğini açtığım zaman Izlaviç, bir bana, bir yatağa baktı. Sonra pervasızca soyundu ve yath. Ben de soyundum. O, yer açtı. Yanma yattım. Işığı söndürdük. O, bana hapishane hayatından bahsetti. Sonra büsbütün samimileşti. Tekrar hapishaneye giınıek için hazırlanmış projelerini anlattı. Nihayet dayanamadım.

— İzlavic. dedim. Sövalveler '-'ibi vaoıvorsun. Aramıza sanki kılı-

3 J S 1 J

cını koymuş gibisin. Hani hikâyelerde vardır. Şövalye kılıcını kor ve bakir kıza sabahlara kadar dokunmaz.

Izlaviç yatağın üzerine oturdu. Gecenin ve boş evin içini çınlatan kahkahalarla güldü.

Hey koca Izlaviç! Hayatıının ilk erkeği..."

Genç kadının defterindeki yazı bitıılişti.

— Bu Izlaviç kim oluyor? dedim.

Anlamamazhğa vurdu.

— Ha, dedi. Sana resmini göstermedim. Dur.

Koşa koşa odadan çıkh. Yandaki odada bir sandığın kapağı açıldı. Bir sürii kâğıtlar karıştırıldı. Neden sonra elinde bir vesika fotoğra-' fı kadar küçük bir fotoğraf ile çıkageldi. Baktım: Vesika fotoğrafında adamakıllı-sarışın, gürbüz bir sima gülüyordu. Bu yüzü tanıdık bir şair yüzüne benzettim.

Gözlerim resimde:

— Birisine benzetiyorum, dedim.

— Kime?

— Bir şaire.

— Sahi mi? dedi. Tuhaf şey. Bu da şair. Dur sana onun bir şürini okuyayım:

[11] Akşam oluyor. Ayakkabıcı ıslık çalarak ruhunu kapıyor.

Gece oldu; kasap karısının tadını tadıyor.

Ekmekçi mükemmel bir yemek yedi.

Köpeği çözerken esniyor. Allah bile artık onun malını görmek için

evının ıçerısıne gıremez.

Allahım, yarabbim! Ben insanlan sevmek için azami gayretimi sarf ediyorum. Fakat niçin... Niçin her şey, bu yukarıda saydığım hayaletler gibi. Her şeyi iyi bulup, kapılarını bana sımsıkı kilitliyorlar?"

Genç kadın birkaç şiir daha okudu. Fakat ben dinleyemiyordum. Soba sönmek üzereydi. Saat üçü bulmuştu.

SAİT FAİK

LÜZUMSUZ ADAM

VARLIK YAYINLARI

Lüzumsuz Adam

Ben bir acayip oldum. Gözüm kimseyi görmüyor, kimsenin kapımı çalmasını istemiyorum. Dünyanın en sevimli insanlan olan posta müvezzilerinin bile... Mahallemden pek memnunum. Yedi senedir çıkmadım oradan desem yeri. Hiçbir dostum da nerede oturduğumu bilmiyor. Mahallem dediğim; şu yedi senedir -üç ayda bir Karaköye inip dükkân kirasını almak bir yana- yaşadığım yer, üç dört sokak içindedir.

Mahallem birbirine muvazi üç sokakla, bu sokaklan diklemesine kesen bir diğer sokak, bir de bunlardan bütün bütüne bağımsız -ama sokak sayılmayacak kadar dar, kısa- benim sokağımdan ibarettir. Ben bu sokaklara, önemliliklerine göre 1, 2, 3, 4 numaralannı taktım. Kendi sokağım numarasızdır. Onu numaralamaya elim varmadı.

Oturduğum apartımanın altında bir sütçü, onun karşısında iki marangoz vardır. Marangozlara hiç işim düşmedi. Nasıl geçindiklerine şaşar kalırım. Akşamlara dek uğraşırlar. Demek herkes benim gibi değil: Öyle ya, tam kırk sekiz senedir marangoza işim düşmesin. İstanbul'da marangoza işi düşecek insanlar olmasına şaşar kalırım. Hem de şu İstanbul denilen yerde kim bilir kaç marangoz vardır?

Sabahları kalktım mı koşarım doğru bir kahveye. Bu kahve tertemiz, yedi sekiz masadan ibarettir. Sessiz insanlar gelir gider. Bir köşede bezik, kaptıkaçtı, satranç oynarlar. Sahibi Frenk'le Yahudi kırması bir hatundur. Dünyalar kadar iyi kadındır. Kahvesine girer girmez:

— Bonjur madam, derim.

— Bonjur mösyö, der, komantalevu?

Lazım gelen cevabı veririm. O, bu cevapla kanmaz. Bana Fransızca herhalde pek hoş lakırdılar eder. Kimini anlar, kimini anlamam. Ne kadar vıy demek lazımsa der, bu vıy'ların arasına kaymasm diye iki tane de no yerleştiririm. Rahat rahat anlaşınz. Elime Fransızca bir mecmua sıkıştırır. Ben de resimlerine bakar, anlayamadığım kelimeleri bir yere yazar, eve gidip lügata baktıktan sonra da anlar, ertesi sabah gelip de mecmuayı yeniden okuduğum zaman "vay anasını" derim.

Madam:

— *O* n kapuçina?.. der,

Ben:

— Peki, derim önce.

Sonra Fransızca olsun diye sesa'yı yapışhrınm. Madam pek sevinir. Başlar kapuçinasını nasıl yaptığını Alamanca anlatmaya:

On bire doğru küçük yokuşu çıkar, tramvay yoluna varır, sola döner, on beş adım atar, bir kütüphanenin önüne düşerim. Oradan Fransızca bir resimli mecmua satın alırım. Koltuğumun alhnda mecmua, kütüphaneden çıkar çıkmaz hemen dalanın bizim sokağa. Oh! Ne ra-hatırndır girer girmez. İnsanları başkadır bizim sokağın; bu tramvay yolu insanına benzemez. Korkarım bu tramvay yolu insa^^dan.

Çoğu gün canım yemek istemiyor şimdi. Bizim mahallede bir işkembeci vardır. Temiz adam, çorbası da iyidir. "Dükkanı öteki pis işkembeci dükkânlanna benzemez. Kâseleri antika, işkembesi de kar gibi beyazdır.

— Terbiyeli mi olsun, Mansur Bey? der.

— Terbiyeli olsun, Bayram, derim.

İsmi ister Bayram, ister Muharrem olsun, her işkembeci benim için Bayram'dır.

— Sirke sarmısak koyayım mı, Mansur Bey?

— Koyma bugün. Evvelsi gün biraz dokandı; gaz yaph. Bir limon alsın çocuk, sıkıver.

— Sizin geçen günkü limonun, yarısı duruyor.

— Yok be?

Bayağı, çocuk gibi sevinirim limonun yansının durduğuna. Bayram da bayağı çocuk gibi limonu sakladığına, beni sevindirdiğine sevinir.

— Hepsini sıkayım mı yanın limonun Mansur Bey?

— Sık, sık, Bayram! Ekşi ekşi olsun şöyle.

Ekşi ekşi çorbayı içer, odama çıkarım. Kamusu Fransevi karşımda, satın aldığım mecmuanın resim altlarını Türkçe edeyim derken uyuyakalırım. Elifi elifine dört buçukta uyanırım. Dört buçuk gezinti saatimdir. Evimden çıkar, sağa sapar, bir numaralı sokağı geçer, tramvay yolunu geçmeden sol yaya kaldırımdan hızlı hızlı yürür, hemen soldaki bizim bir numaralı sokağa paralel iki numaralı soka-ga sapıveririm.

Bu sokak çamurlu, dar, pis bir sokaktır. Sağ tarafta bir bar, sonra bir ekmekçi, ekmekçiden sonra bir lokanta gelir. Bana da öyle gelir ki, bu lokantada memnu meyvalarla yemekler satılır. Her akşam aynı melankolik, garip adamlarla kadınlar geliyor. Belki de kurbağa, fare, karga, kedi, köpek, insan eti yiyorlar. Orayı da geçince bizim sokağın başına çıkmış olurum. Sağa döner; yemişçi kadına, "Merhaba", derim. "Merhaba bey!" der. Gözleri pek güzeldir. Sağdaki sokağa sapıp sapmamakta tereddüte düşerim... Neden mi?

Anlatayım: Bu her akşa^rnki gezintilerimden birinde... İnsan gezinirken etrafına bakacak, yolda durup vitrin seyredecek, birinin yüzüne bakacak, ağır ağır yürüyecektir elbette. Bütün bunları yapamam işte. Bu sokağa girince hızlanır, önüme bakarak yürür; kızgınmışım, bu sokaktan geçmeye de mecburmuşum gibi yaparım. Neden mi? Ben de onu anlatacakhm:

Efendim, buradaki evlerin birinde ağzı burnu yerinde, (bir gözünde tavukkarası vardır ama, zararı yok!) eski kadınların dediği gibi, ellerinin üstüne hndık oturtulacak kadar yumuk yumuk elli, büyük büyük memeli, entarisinin göğse açılan yerinde hafifçe kirli esmer bir ayrılıp birleşme, hoppa mı hoppa bir Yahudi kızcağızı vardı. Çift kanatlı bir pencerenin önünde oturur, bir şeyler dikerdi. Bazen kapının önüne çıkar, saatlerce sağa sola bakar, adam bulursa çene çalardı. Bir de kalın kalın, yere sağlam sağlam basan bacakları vardı. Yahudi'nin esmeri de başka türlü güzel oluyor... Ne öpmek isterdim bacaklarından şu kızı bir defacık ömrümde.

Bir gün mahut sokağı aşağıya doğru inmeye başlamıştım. Yahudi kızı kapının önünde idi. Karşıdaki marangoz da kapısının önünde. Tam hizalarına gelince marangoz karşıma dikildi:

— Bana baksana; dedi, lop incir! Bir daha buradan geçersen gözünü patlahrırn!

O günden sonra bu sokaktan geçmek dileği de benim için dayanılmaz bir şey olmaya başladı. Ama ilk günleri akşam gezintilerimde oradan geçmek arzusuna dayanmak için ne çarpıntılar geçirmedim! Ha şimdi patlatacak gözümü marangoz, ha şimdi!.. Ne günlerdi o günler!.. Senelerden beri bu nevi çarpıntılara yüreğimi kapamıştım. Nabzım günlerce bir tek vuruş fazla atmazdı. Onu da sayardım: Hep altmış üç, hep altmış üç. Altmış ikiye indiği de olurdu. "Yürürken normalini bulur," derdi bir doktor arkadaşım. Durup da sokakta nabzımı sayamam a!.. Ama şöyle bir dinlenip; bir kapuçina çektim, sağda solda bana bakan insan görmeyince, gizlice saatimi çıkardım mı tamam: Altmış üç. Ne bir kadın yüzüme bakar, ne bir portakalın beş kuruştan yirmi beş kuruşa fırlaması beni ilgilendirirdi. Beş

• •

kuruşa yerdim. Yirmi beşse portakala da veda! Uç numaralı sokağa da, İstanbul'a olduğu gibi, danldıktan sonra akşam gezintilerim bir zaman tadını kaybetti. İki sokak içinde mahpus gibi oldum. Ama sıkılmadım. Mahallem gerçi sakindir, sakindir ama civcivli de bir mahalledir. Oturanların yarısı Levanten'le Yahudi olan bir mahallede civciv olmaz olur mu? Hele Yahudiler!.. Ne iyi, ne tatlı, ne civcivli, ne hayatı sever insanlar! .. Mahallemin Yahudileri öyle pek zengin takımı değil, daha doğrusu benim zenginlerle alışverişim yok. Porta-kalcım benden kırk para fazla kopardığı gün dünyanın en sevimli insanıdır, İsmi de Salomon' dur. Pahalı bulup da bir şey almadığım zaman arkamdan ne fena fena bakar, ne de olmayacak bir fiyat verdiğim zaman homurdanır. Aksine bana hak verir.

Akşam olur. Akşamın olduğunu bizim madamın pastanesinin camlarına dallı bir perde çekilince anlanm. İçerinin tatlı sarı ışığı yanar. İlkin madam yakar elektriğini. Sonra Salomon mumunu diker portakal sandığına. Sonra lakerdacı 300 mumluk ampulünün kordonunu prize geçirir. Siklamen renkli

kırmızı soğan kesilince dudak boyası, tırnak cilası güzelliğiyle parlar. Lakerda; şişman, esmer bir Rum kadının kaba ve oyluk etleri gibidir! ..

Meyhaneden çıkınca yanıma, bırakılmak istenen metresler talihsizliğiyle sokağıma sokulur. Zavallı sokağım!

Bir numaralı sokakta iki tane sazlı meyhane vardır. Onlann önünde taksiler bekler. Taksilerin arasında şoförler, orospular gezinir. Otomobillerin önündeki hep yıldırım düşmesin diye takılmış bir paratonerdir sandığım, anten olduğunu öğrendiğim halde gene ilk görüşte aldandığım, o beyaz parlak maden sopa yağmurda bir şimşek gibi parlar.

Kocaman hayvan otomobilin bu ufacık kuyruğunu; onun isterik, tehditkâr sallanışını pek severim. İşkembecinin karşısında yağmurun altında durur, şapkamı kulaklarıma geçirir, sanki uzak bir kadınsız memleketten buralara düşmüşüm de beraber geceyi geçirecek, derdimi paylaşacak bir kadın arıyormuşum gibi kocamanlaştığını tahmin ettiğim fena gözlerimle gelen geçene bakar dururum...

On dakika sonra benden çok yaşlı bir adam geçer. Bu adam iri yarı bir adamdır. Kır bıyıklıdır. Saçları hiç dökülmemiştir ama beyazdır.

O •• 1 ••••

Şoförler onu görünce:

— Vay beybaba, merhaba, derler.

O:

— Merhaba evlatlar, der!

Sonra Fuzuli'den beyitler okur. Şoförler adam gittikten sonra:

— Okumuş adamdır, derler. Ama huyu kötü: Küçük kızlara düşkün. Hem küçük, hem de en adisinden olmazsa alıp gitmez, enayi!

Adam karşıki gazinoya yollanır. Az sonra ben de oraya giderim.

• •

O tam saz t^^^mın karşısına geçer oturur. U stü başı gayet temizdir. Elleri, saçlan, bıyıklan itinalıdır. Gözüküşü elliden fazla değildir. Küçük şanoda bir, iki, üç, dört, beş, kadın vardır. Beybaba en gencine diker gözlerini. O kadın beybabaya kokteyl ısmarlahr. Içine dört beş damla tuvalet ispirtosu damlatılmış nar şerbeti getirirler. Bir daha getirirler. Adam ortada hizmet eden yusyuvarlak, gözleri tatlı, sıcak kızı çağınr, kulağına bir şeyler söyler, sonra artık bu adam uyumaya başlar. Masaya dirseğini yaslar, uyur. Yalnız, gözlerine siyah gözlük takmış, kısık kadın seslerinin arasına ara sıra çatlak, fakat usule uygun bir ses fırlatan kemancı taksime giriştiği zaman gözünü açar, "Allah, Allah!" diye haykırır. Garson Bekir anlatırdı: Beraber gittiği kızların göğsüne başını kor, ağlar, uyur, şarkı söyler, şiir okurmuş. Bu beş fiilden bir altıncısı (mesela gülmek) hiç olmazmış. Adam sonra gene uyur. Artık meyhaneye yıldınm gibi giren bir bilmem ne mahallesinin meşhur hergelesinin bilmem kim için attığı naraya bile kulak asmaz; meyhanenin birbirine girdiği, Laz meyhane sahibinin bir iki külhan-beyini yakalayıp sokağa attığı, meyhanenin camının kırıldığı akşamlar o uyur. Hatta bazı geceler, içeriye yağmurla, karla birlikte giren genç iri si, pek şişman, yanakları, boynu, saçı, bıyıkları, paltosunun yakası yağ içinde zurnacının pantolonunun düğmelerini ilikleyerek ihtiyar, bitkin hanendelerden birinin boş bıraktığı, yahut onu görünce ne-zaketen, belki de meslektaşlık gayretiyle kalktığı iskemleye kurulduğu, kurulup da zurnasını korkunç bir sesle üflediği zamanlarda bile uyanmaz. Bu zurnacı, saz yerinin son numarasıdır. Saat on bire doğru gelir. İki kalın, kısa, şişman bacağın üzerinde vücudunu tarta tarta yürür, yakası kadife paltosunu çıkarır; salonun bir köşesine kor, kör kemancıya selam durur. Dümbelekçi, zurnacının selam durduğunu kör kemancıya fıslar. Yüzü, hanendelerin arkasında pek seyrek görünen kanuncunun biraz evvel tıraş olup şap sürdüğü gergin yüz;ü birdenbire bir milyon yerinden buruşur... Zurnacınuz da sandalyesine oturmuştur. Pantolonunun ön düğmeleri yok mudur? Yoksa şişmanlıktan her zaman mı kopar? Orasından yeşil kaşkolunun püskülleri çıkar. Görenler güler. Gazino sahibi başıyla gözüyle işaret eder. Zurnacı mahcup ayağa kalkar. Dakikalarca arkası müşterilere dönük pantolonunu toplar, gene oturur, bir zaman etrafına bakar. Sonra cebinden bir tabaka çıkarır. Sigara saracak sanırsınız — hayır, zurnasının kamış düdüklerinden birini alır, onu yerine kor, ötekini alır, en münasip olanını, yahut da en iyisini bu akşam için çıkaracakmış gibi yapar. Ben hep bu sırada kalkarım.

Yedi senedir bu sokaktan gayri, İstanbul şehrinde bir yere gitme-

■ı Ai

dim. Urküyorum. Sanki döveceklermiş, linç edeceklermiş, paramı çalacaklarmış —ne bileyim bir şeyler işte gibime geliyor da şaşınyo-rum. Başka yerlerde bana bir gariplik basıyor. Her insandan korkuyorum. Kimdir bu sokaklan dolduran adamlar? Bu koca şehir, ne kadar birbirine yabancı insanlarla dolu. Sevişemeyecek olduktan sonra neden insanlar böyle birbiri içine giren şehirler yapmışlar? Aklım ermiyor. Birbirini küçük görmeye, boğazlaşmaya, kandırmaya mı? Nasıl birbirinden bu kadar ayrı, birbirini bu kadar tanımayan insanlar bir şehirde yaşıyor?

Mahalle gene ne olsa mahalledir. Benim dükkân yanabilir, aç da kalabilirim. Ama bana öyle gelir ki, şu öğleleri limonlu terbiyeli işkembe çorbasını içtiğim işkembeci beni ölünceye kadar besleyecek. Portakalcı Salomon çürük portakalları çıplak Yahudi çocuklanna nasıl dağıtıyorsa, ben geçerken de iki tane avcuma koyacak. O günler belki elbiselerim pek eski olur da içeriye almaz ama; pastanenin madamı kapısının önünde bana bir kapuçina içirir.

Bunlar hayal ama, mahallemi ben böyle seviyorum işte! Hele eski tanıdıklan hiç görmek istemiyorum. Ara sıra mahallede onlardan birine rastlıyorum:

— Vay! Sen buralarda, ha?

Boynumu büküp, "Ne yapayım?" der gibi bakıyorum.

— Kim bilir ne dalgan vardır, diyorlar.

Sonra:

— Ulan! Serserilikten vazgeçmedin gitti. Serserilikten değil, kendimden vazgeçtim ama dert anlatamıyorum. Kimisi:

— Bilirim seni, hınzır, gene kimin peşindesin kim bilir? diyor.

Kendi peşimi bile bırakhm. Ama o marangozun dostu, bir gözüne karatavuk oturmuş, elleri, çukur çukur esmer Yahudi kızına bayılıyorum. Kim bilir ne

tatlı yerleri, ne kokulu taraflan vardır, kalın bacaklarından gayn.

Dün mahalleden şöyle bir çıkmaya karar verdim. Unkapanı'ndan vurup Saraçhane'ye çıkhm. İstanbul bayağı değişmiş. Şaşırdım kaldım. Hoşuma da gitti bir bakıma:

Temiz asfalt, kocaman yollar... O su kemeri ne güzel şeymiş meğer! Nedir o ta bir kilometreden bir takızafer gibi görünüşü! Yanında Gazanferağa Medresesi şipşirin, bembeyaz. Parklar, ağaçlar gördüm. İnsanlar gördüm. Ürkek ürkek dolaştım. Kıztaşı'na kadar uzandım. Fatih'ten aşağıya yürümeye başladım. Saraçhane'ye vardım. Baktım bir binanın tepesine yıkıcılar çıkmış, yıkıyorlar. Şuralarda bir hamam vardı, dedim kendi kendime. Yıkılan o hamammış. O sıra vücuduma bir hamamda yıkanmak kaşıntısı geldi.

Ne olursa olsun, artık kepazeliği ele aldık, onu da söyleyeyim: Yedi senedir yıkanmamışhm. Yıkanmak aklıma bile gelmemişti. Beni bir kaşınh aldı, bir kaşıntı! .. Bitlendim gibime geldi. Bir hamama girdim. Bir yıkandım, bir yıkandım! Fitil fitil de kir çıktı. Ama ben de rahat ettim. Aman, bir terlemişim, aman bir terlemişim! Ellerimi nereye sür-sem elimde deri parçası mı, yağ parçası mı, kir parçası mı, ne biJeyim bir şeyler kaldı. Şaştım kaldım insanoğlunun bu kadar çörü çöpü olmasına ... Bayağı kabuk bağlarmışız.

Hamamdan çıkıp tramvaya atladım. Eve uğrayayım da sonra akşama bir de Teşvikiye taraflarına gideyim diyordum. Eve döndüm. Yatağıma şöyle bir uzanmamla uyumam, yirmi dört saat uyumam bir oldu. Uyandığım zaman saat, ertesi gün iki idi. Aşağı yukarı tam yirmi saat uyumuşum. Doğru işkembeciye koştum.

Bayram:

— Maşallah renginiz pek iyi Mansur Bey, dedi.

Söyleyemezdim a, hamama gittim diye. Çorbama sarınısak koy-durtmadım. Gezintimi yaptım. Hava kararırken Maçka'ya vardım. Oralar da bir başka âlem ... Dönüşte yedi sene daha mahalleden dışarı çıkmamaya karar vereyim dedim, olmadı. Bu başımı döndüren, iki

hayattan şaşkına dönmüştüm. Bir ara ne düşündüm bilir misiniz? Şu bizim dükkânla evi satayım. O sazlı gazino yok mu hani, söz açtığım? Orada dışan

siparişlerini gören kız vardı ya -hani alnı dar olanı- onu metres tutayım. Bir sene sonra da öleyim.

günlük

Bineyim bir Boğaziçi vapuruna günün birinde. Bebek'le Arnavut-köy önlerinde arka taraftaki oturduğum kanepeden kalkayım, etrafıma bakayım; kimseler yoksa, denizin içine bırakıvereyim kendimi.

Ben Ne Yapayım?

Dün akşam soframda yediğim yemeğin bana dört yüz yetmiş kuruşa mal olduğunu hesap ettiğim zaman, korktum. Yazı yazmayı iş

saydığım için başka iş yapmamaya karar vermiştim. Şimdi haftada iki

_ •

lira şu yazımdan alıyorum. ilerde, kim bilir başka gazetelere de yazar,

* •

geçinirim. Omrüm oldukça genç muharrir olarak kalmayacağım ya!

Gazetelere bir buçuk liraya hikâye, adliye röportajı yazdım. Küçük bir iradım var, eski zamanda ana oğul bize yetiyordu, şimdi devede kulak oldu. Daha bir kaç sene dişimi sıkacağım. Kim ne derse desin!.. Yalnız yazımla geçinmek kararını kafamdan kimse sökemez.

Ayda kırk beş lira ile bir gazeteye kapılanmak bile mümkün değil. Muallimlik yapamam. Kendim bir şey bilmiyorum ki başkalarına öğreteyim. Hem çocuklar üç günde tepeme binerler. Bundan üç sene evvel ticaret yapayım dedim. Rahmetli babam bir ortak buldu. Zaten bu adam kendisi müracaat etmiş, görülremiş irnla yanlışlarıyla dolu, göz yaşartıcı bir mektup yazmıştı. Adauı babamın eski arkadaşların-dandı. Mektubunda: "Beraber çalıştık. O zamanlar ben pek gençtim, biraz aşırı gittim. Fakat alnım paktır. Yedimse kendi paramı yediın. Mahdum beyin büyüdüğünü, kendisine bir

ticarethane açacağını işittim. Namusumla çalışıp yeniden ticari itibarımı kazanmama müsaade etmeni yalvanrım. Dün akşam, gördüğüm bir rüya bana sayende çok ileri gideceğimizi tebşir etti. Peygamber Efendimiz..."

Doğrusu hazin bir mektuptu. Gözlerim yaşardı. Babam, tüccar olmasına rağmen benden daha hassastı. O da ağladı.

Adamcağız geldi. Çiçek bozuğu, kısa boylu, ateş gibi gözlü, işgüzar bir adamdı. Beraber bir yer tuttuk. Firmamızı kararlaştırdık. Sermayeyi peder düzdü. İşe başladık. O zamanlar daha ortalıkta harp gürültüsü filan olmadığı için elli çuval fasulyeyi ekimde aldık, aralıkta satacaktık. Bu arada da yumurta alıyor, patates alıyor, sahyorduk. Ben, yazıhane gibi bir yerde otururdum. O, dışarda, hiç ardı arkası kesilmeyen, çoğu sefil, Yahudi kıyafetli adamlarla pazarlıkta idi. Yumurtaları ayıran bir de makinemiz vardı. Işık yanar; yumurtanın içi koyu, açık sarı, kavuniçi, siyah renklerle gözükür, ayınrdık. Yukarıki odalarda elli çuval fasulyemiz vardı. Ne olsa yeni işe başladığımız için, akşamları erken kaçardım. O, "Git, git, derdi, daha gençsin, alışırsın. Seni fazla yormak istemem. Şimdi ben gencim; sen çocuk. Sonra ben ihtiyarlarım, sen çalışırsın."

Bu ne biçim bir çalışma idi? Ne yapıyorduk? O günleri bir su buharının içinden hatırlıyorum. Yemiş'ten kopan rüzgânn dolduğu ardiyemizde ne yaptığımızı bir türlü anlayamadım.

Fasulyeler yukarda odalarda idi. Ben: "Fasulyenin fiyah arttı mı?" diye sorardım. O: "Ne gezer!", derdi. "On para oynamadı."

Bir gün, yukan kattaki helaya gitmek üzere merdivenleri çıkmıştım. Ayağıma bir şey takıldı. Fasulye çuvallannın üzerine düştüm. Fasulyeler garip bir ses çıkardılar. Elimle vurdum. Ben bu sesi tanıyordum. Bir daha vurdum. A, bunlar cevizdi!

Aşağı inince: "Yahu Ali Bey," dedim, "yukanda ceviz de mi var?"

"Ha," dedi, "ardiye için birisi koydu. Birkaç çuval. .."

Akşam babama işi anlathm. Ertesi gün geldik. Dükkân kapalı! Anahtar bulup açtırdık. Bütün çuvallar cevizdi. İÜ zerlerinde de bir M. A. markası vardı.

Babam bana, "Aptal, dedi, herif fasulyeleri satmış. Yerine de baş-kalannın cevizlerini ardiyelik doldurmuş. Sen uyu hâlâ!"

Adamı bir daha göremedik.

O buhar içinde hatırlıyorum ki, o civarda insanlar korkunç şeylerdi. Garip gözleri vardı. Sabah sabah damlıyorlar; nasıl kazık atacağız birisine, diye fırıl fırıl, yalnız hamallarla çuvalların gezindiği sokaklarda dolaşıyorlardı. Bütün mesele bir yere mal yığmaktı. Bütün mesele ötekini kafese koymaktı. Zamanlar normaldi ama bu normal zamanda da onlar, anormal zamanlar için pişiyorlar, sanki bugünü bekliyorlardı.

Yukardaki hikâyemin kahramanlanyla dolu bin bir çarşıda, bin bir vurguncuyu yakalamak imkânsızdır. Yakalanan, bir komşunun garazına, yahut bir elbirliğine, yahut da bir oyuna kurban gitmiştir.

Bu garip, korkunç sokaklan, bu büyük taş ardiyeli, Bizans'tan kalma garip dehlizli bakkal dükkânlannı; o kocaman bıyıklı, yağlı vücutlu, yalnız evini, oğlunu, zevkini, kızının çeyizini düşünen adamı ıslaha imkân yoktur. Onlar fasulye çuvallarını gözlerimizin önünde durmadan başkalarının ceviz çuvallanyia değiştirecekler, bir gün ortadan sır olacaklardır.

Ben haftada iki lira ile gazetelerde yazı yazmaya devam ettikçe onlar bunu yapacakhr. Yanndan itibaren yazı yazmıyorum. Birkaç param var. Bulgur mu olur, pirinç mi olur, yoksa nohut mu, alıp saklayacağım. Başka kurtuluş yolu yok.

Eskiden memur olan bir arkadaşım var. Geçenlerde rastladım. Şık, tertemiz elbiseler, bilmem nereden alınmış on dört buçuk liralık bir kravat, altmış beş liralık pabuç!

— Yahu, bu ne hal? dedim.

— Memuriyetten ayrıldım, ticaret yapıyorum.

Arkadaş daha saflığını, iyi yürekliliğini muhafaza ediyor. Sırlarını yan yanya ifşa etti:

— Ne yapayım, dedi, ne yapayım? Allah aşkına, söyle, öleyim mi? Alh yüz lira buldum, bugün yedi bin liram var.

Söyleyin ben ne yapayım? Yazı yazmak, böylece şu harbi atlatıp iyi bir kütüphane açmayı düşünüyor, yalnız kendilerine, zevklerine güvendiğim insanlar vasıtasıyla kitaplar çıkartmak, tabilik etmek istiyordum. Hiçbir kötü kitap basmamak şartıyla hayatımı kazanmayı tasarlamıştım. Olmayacak. Böyle giderse, babadan miras birkaç parçayı

da tüketeceğim. Ne yapayım? Bulgur mu alayım, dersiniz? Bizans'tan

• _

kalma o İstanbul Balıkpazarı'nın yukarısındaki kocaman yapılardan birisine tepeleme doldurayım, içine de bir Kürt bekçi mi dikeyim? Ha, ne dersiniz?

Birahanedeki Adam

Sokakta, bir dükkânda, kalabalık bir yerde durup herhangi bir adamın yüzüne bakarak hayatının hiç olmazsa bir kısmını hikâye etmek mümkündür, hülyasına kapıldım. Netice şu satırlar oldu:

Kara köy'de bir birahanede bira içen, tahminen kırk yaşlannda bir adamı gözüme kestirdim; baktım durdum: Şapkası eski, pardösüsü lekeli idi. Potinleri boyalı, burunlan kalkık değildi. Sanatım tayine çalıştım: Hiçbir meslek ona kalıbı kalıbına uygun gelmiyordu. Banka memuru da olabilirdi; zabıt kâtibi de... Daire şefi, tütüncü, piyango bayii, sivil giymiş tramvay kontrolü de.

Şu işi yapıyor, diye bir kati karar veremedim. Ama orta halli bir adamdı. Ne büyük bir memur, ne kalantor cinsinden bir tüccar, ne bakkal, ne de celepti.

Ellerine bakmadan önce yüzüne bakhm. Sabahleyin hraş olmuştu ama, pek erken kalktığı, çabuk çabuk tıraş olduğu belli idi. Yüzünün bazı yerlerinde sakal artıkları vardı. Demek ki uyku sersemi hraş olacak, yine uyku sersemi sokağa fırlayacak kadar işe gecikmemesi lazım gelenlerden biri. O halde, kendi başına bir iş sahibi değil...

Gözleri gözüme ilişti. En küçük bir dert taşımıyorlardı. Göz kenarlarının çizgilerinde de üzüntü çizgileri yoktu. Kadın yüzünden hiç çekmemiş bir adam, dedim. Ellerine baktım: Ne hrnak kenarlarında bir yenme ve siyahlık, ne de parmaklarında herhangi bir el işi gördüğünü bana bildirecek bir boya, bir kesik, bir nasır...

Zayıf değildi. Şişman denemezdi ama, minimini bir göbeği vardı. Bu öyle, ta mide üstünden başlayan bir göbek değildi. Daha aşağıdan alma bir göbeği vardı. Birasının üstünü üfleyip içiyordu. Sonra sıcak bir sandviç gidip aldı. Büyük ağzını açtı. Sıcak sandviçi ağzında döndüre döndüre, üfleye püfleye yedi. Bu sırada bir taraftan da biracığına bakıp gülüyordu. Dişleri san, seyrek, pisti. Onlan hiç yıkamıyor olmalı.

Yiyip içerken hiçbir şey düşünmüyordu, dersem hata edeceğimi biliyorum. Böyle bir şey, mesela kendim için, mümkün değildir. Dinlerken, hatta yazarken bile başka şeyler düşünürüm. Her insanın böyle olduğuna eminim ama, bu adamın haline bakarak, yerken ve içerken hiçbir şey düşünmüyordu, deyip de yanılmaya razıyım.

Birdenbire bir şey dikkatimi çekti: Küçük parmağındaki yüzük. Evet, yüzük parmağında değil de, küçük parmağında bir yüzük. Bana öyle geldi ki bu yüzük bir kadından alınmıştır. Bunu yüzük parmağına takmayışından anladım sanmayın. Kadın yüzüğü oluşundan anladım. ipince, pek zarif bir şeydi. Yan yana diklemesine üç tane taş yeri vardı. Taş yerlerinin ikisinde lal renkli iki taş parlıyor, üçüncü taş yeri boştu. Bu taşlar birbirinden dantel gibi işlenmiş ince altın tellerle bir kavis çizerek aynlıyor, yüzüğün halkasına yine bu tellerle bağlanıyordu. Yüzüğün bir kadından alındığı su götürmez bir hakikatti. Ona bu yüzük, metresi tarafından aldahlmış bir adam hali de vermiyor değildi hani. Sanki bir kadının pannağmdan zorla çekip alınmıştı.

Şimdi elimde birtakım malzeme var. Bunlarla bir bina yapabilirdim: Yaşı tahminen kırkb. Pardösüsü kirli; şapkası da öyle. Pabuçları, gömleği temiz, küçük parmağında bir kadın yüzüğü, dişlerini yıkamıyor, gözlerinde dert alametleri yok; öyleyse kadın tarafından aldatılmış değil, bu şüphemde yanılıyorum...

Ben hikâyeciyim diye sizden ayrı şeyler düşünecek değilim. Sizin düşündüklerinizden başka bir şey de düşünemem. O halde bu adamın

hikâyesi ne olabilir? Sakın benden büyük vakalar beklemeyin, n'olur?

Fatih'te oturuyordu. Malatya ikbal ambarında kâtipti. Evli; dört çocuk babası idi. Ayda yüz lira kazanıyordu. Piyasada pişmişti. Ufak tefek karaborsa haberleri getirip götürüyordu. En çok korktuğu şey ayakkabısızlıkb. Çok fakir büyümüştü. Daha üç beş senedir burnu kalkmamış bir ayakkabı giyiyordu. İşde giydiği ayakkabıyı ambarda bırakıyor, sabahleyin bunlan çıkarıp burnu kalkmışları giyiyor, akşama aynı ameliyeyi tersine yapıyordu. Çocukken, on beş, on altı yaşına kadar yalınayak dolaşmıştı.

Bütün zevki, akşamları üç bira çekmekti. Bazen biranın içine bir tane de şarap karıştırırdı. Parmağındaki yüzüğü, geçen bayram dokuz liraya büyük kızına almış; taşlarından biri düştüğü için, kızı sabahleyin zorla parmağına geçirmişti. Böyle şeylerde pek unutkandı. Nitekim, düşmüş taşı taktırmayı yine unutmuştu. Yüzüğü kaybetmekten pek korkuyordu. Bunu kaybetmek ona bir hafta bira içmemeye mal olacaktı.

Çok güzel sesi vardı. Çalıştığı müessesenin yıllık gezintisinde Su-lar'a gitmek üzere tutulan motorda giderlerken attığı gazellerin adedi kadar kadeh, senede rakı içerdi. Tütün içmezdi. Cebinde gayet güzel bir çakısı; bu çakının tırnakları törpüleyecek aleti bile vardı. ikinci sandviçi bu çakı ile kesti. Çakıya dikkatle baktığımı görünce uzattı. Dokuz marifetini gösterdi. Sonra:

— Sizi tanıyacağım gibi beyefendi, dedi, ne işle meşgulsünüz?

*

Kekeledim. Işşiz olduğumu anladı. Israr etmedi. Bu arada ben de kendime münasip bir iş sahipliği uydurdum.

Gözüm tekrardan parmağındaki yüzüğe takılınca yukarda yazdıklarımı anlattı. O akşam benim şerefime beş bira içti. Beşincisine şarap karıştırdı. Bir şarap da bana ısmarladı.

— Ben fazla kaçırdım, müsaadenizle... dedi.

Ben işin daha ötesine; faciasına, komedisine gitmeye niyetliyim. Adamın peşini bırakmayacağım. Evine gireceğim. Küçücük dertlerini, büyük meselelerini öğreneceğim. Daha doğrusu önümde bira, hayal kuracağım.

Baktım hâlâ birahanenin kapısında. Yağmur şarıl şarıl akıyor damlardan. Pardösüsünün yakasını kaldırdı...

Parmağında bir kadın yüzüğü, şapkası kirli, ayakkabıları pırıl pırıl boyalı, artık kimseyi ilgilendirmeyen bir adam yürüyor, tramvaya binmek üzere koşuyor...

Mürüvvet

Koca Mustâpaşa'da Sümbüllü kahvede deri amelesinden Osman Ağa ile oturuyorduk. Dört beş günlük bir beyaz sakal Osman Ağa'nın

• •• 1 • •• w *1 • 1 • 1 •“ J * J 1 •• ••

mavi gözlerine güneş ışığı gibi bir ışık gönderiyordu. Pembe yüzündeki buruşuklan sayayım derken kahveci çayları getirdi. Oh ne nefis çay! Ne renk, ne fincan!.. içime bir bardak çaydan akan saadeti tamamlayacaklarmış gibi iki çingene kızı Sümbüllü kahvenin bahçesine girdiler. Ne güzel yürüyorlardı. O ne salıntı idi! Ne kıvraktılar!.. Kah-

• •• 1 • W 1 •• 1 I 1 W W •• I ■

verengi gözlerine ağır, koyu esmer gözkapaklarına ağır ağır; güzel, şiirle dolu hazin bir piyesten sonra inen tiyatro perdeleri gibi, iniyordu. Kalın dudaklan bir taze incir rengi ile siyah, ballı... Osman'la bana görmeden bakıp biraz ötede cimdallı oynayan mahalle gençlerine doğru yürüdüler. Arkalanndan bir de tığ gibi ince, ihtiyar bir çingene karısı girdi. Osman Ağa'nın önünde durdu.

— A be Osman Ağa, dedi, bakayım mı falına?

— Çoktan bakılmış be kocakarı bizim falımıza... Hem ne edeyim

senin falını ben; o kırk sene evveldi.

Çingene karısı bir genç kız gibi güldü.

■ ıR

— Beni istemezsin ha. Oy le ise şunlar baksın falınıza be! Kızlardan siyah saçlarında bir bakır rengi yanıp sönen, taze kabuklu cevizin ellerde bıraktığı lekeler kadar kırmızımsı siyah saçlı kıza:

— Mürüvvet be, dedi, gel bak bakalım Osman Ağa'nın falına. Yanımıza yanaşan öylemesine güzeldi ki Osm a n Ağa'ya baktım.

Sararmıştı. Kıza dikkatle bakıyordu.

— Sen evli misin Mürüvvet kız? dedi.

— Aah, dedi kız. Yoksa evlendirecen mi beni? Almam o yanında-kini. Sevmem patlak gözlü!

Salındı gitti. Osman Ağa düşünceye dalmıştı. Şunlan anlath:

Küçük Hüseyin bir Urumeli havası tutturmuştu. Ben açık pencereden bakardım. Ortalık sakindi. Deniz insana kasvet verirdi. Denize bakınca gamım dağılırken bu akşam neden böyle idim? Bu oğlan da böyle akşamlarımı mı bekler, nedir? "Sus ülen!" desem diye düşündüm. "Bırak garibi, dedim kendi kendime, bırak mırıldansın!.."

Küçük Hüseyin' e baktım. Dudağının kenan yaşarrnışh. Gözü yumulmuş, yüzü buruşmuştu. İçimden ılık ılık bir şey aktı. Kana benzer bir şeydi. "İçim kanıyor, dedikleri bu mu?" diye fikrimden geçti.

Vaka şöyle: Yarma makinesinin bir kenarında o, öteki kenarında ben vardım. Yanımızda birkaç işçi vardı ama isimleri lazım değil... Hüseyin hafiften ıslık çalıyordu.

— Kes ulan, üfürüğünü! dedim.

Kesti ama, bu sefer ikide bir gözümün içine öylesine garip bakar ki. .. Yumuşamak ne demek? Yumuşamaktan daha yumuşak bir şey duydum. "Oğlum, evladım!" dememek için dişimi sıkhm. Gülsem iyi olurdu, emme gülemedim. içime doğmadı. Yanımdaki işçiyi gönderdim Hüseyin'e:

— Sen buraya gel, len!

Dedirttim.

Yanı başımdayken yine yüzüme bakarsa tekmeyi yapışbracaktım keratanın kıçına! Bakmayınca pişman oldum. Dönüp ben bakhm. Dudakları kıpırdar, sesi çıkmazdı Ara sıra kafasını sallar, kız okşar gibi gözlerini süzer, bir haller geçirirdi.

O, makinistin piçi mi, yoksa bir aralık benim böğrüne indirdiğim yumruk mu, salaklığı ını desem —o vakit başka türlüsü hahrıma gelmezdi — bir feryat duydum. Amanı, zamanı kalmadı. Kapının önünde cıgarasını içen makinist tepemden atladı. Koştu, makineyi durdurdu. Başparmağı bitimi hizasından Hüseyin'in eli yamyassı idi. Eli makineden çıkardık. Şöyle kıl kırpmcaya bir beyazlık, bir morlu . görür gibi oldum. Ondan sonracıma el kıpkırn1ızı kan kesildi. Gözüme kadar kan fışkırdı. Elimin tersiyle yüzümü gözümü sildim. O elini apış arasına sokmuş, kıvnm kıvnm kıvranırdı. Bir garip dille de haykınrdı.

Şaşırdım. Etrafıma baktım. Çorlulu Hasan:

— Ben sana demez miydim? Emmi, dedi, Hüseyin halis şopardır, diye...

— İnce, ülen! dedim. Şu yumruğumu çalarım ince sıfatına... Namussuzum, yamyassı ederim. Sırası mı be?

Bakalım, belki bir bez parçası bulurum, bileğini sıkarım da kan biraz durur, diye etrafıma bakındım.

Heriflerin hepsinin sırtı çuval bezinden... Bir gömlekli yoktu be içlerinde!

Yahu! Şu insanoğlu neyin neresinde neyi hatırlar? Allah belamı versin! Yırtmak için hani ya gömlek ararken aklıma ne geldi biliyon mu? Hani padişahın biri keyifsiz düşmüş de, hem gamsız, hem fıkara öylesine birinin gömleğini giyerse şifa bulur, demişler. Aramışlar taramışlar, hem fıkara, hem dertsiz adam bulamamışlar. Bulunur mu? Ama ümitle^nrniş, aramışlar. Bir gün adamın birine bir köylük yerde rastlamışlar. Herif hem türkü söyler, hem çapa çapalarmış; doncak.

— Sen kimsin? demişler.

— Na! Demiş, şu ağaç altında uyku kestiren herifin uşağıyım.

■

— Nerede yatarsın?

— Samanlıkta.

— Ne yer, ne içersin?

— Bey ne verirse.

— Ne verir?

— Kuru ekmekle soğan...

— Hiç dertlenir misin?

— O da neye?

— Yani ya, kederlenir misin?

— Bilmem öyle şey, demiş, ben cahilim.

— Hah, demişler, aradığımız adam!

— Aman, biz de seni anyorduk. Versene şu gömleğini bize, sana bir kese altın verelim.

— Gömleğim yok ki...

Bizim işçilerden hiçbirinin de gömleği yoktu. Ben şimşek gibi bu hikâyeyi hatırlamaz mıyım?.. Donakalmışhm. Makinist beni silkti:

— Ne sen de afallarsan, Osman Ağa dedi, oğlanda kan kalmayacak.

Fabrikanın kapıcısı o ara salak salak, çeşmeden dönmüştü. Zavallı adamın üstüne saldırdım. Gömleğini yırttım. Hüseyin'in bileğini

sımsıkı sardık. Hastaneye ilettik. Orada da sarıp sarmaladılar. Gelirken tramvaya bindirmedim. Çümendüferle döndük. Benim Kazlı Çeşme'deki odama getirdim oğlanı. O dört kişi ilen yatarmış. Hep it takımı! Rahat etsin oğlan, dedim. Sabaha dek inim inim inledi.

Öğleye patrona çıktım. İki lira verdi. Eve döndüm. Sargısını değiştirdim. Gazlı bez aldım. Eczacı bir su vermişti; yıkadım. Dört gün geçti geçmedi, oğlanın kolu davul gibi şişmiş mi sana? Yeniden hastaneye götürdüm. "Bugün yatacak," dediler, "sen bir iki gün sonra uğra!.." "Peki!" dedim, ayrıldım. İki gün sonra vardım ki çocuğun kolunu kökünden almışlar. Gangıran olmamış mı?

Aldım, Yedikule'ye getirdim. Haftasına iyileşti. Akşamları şarkı bile söylemeye başladı. İşte o sıra bir tazminat lafıdır çıkardı. Ben bilmem ki, güya kanunda varmış ... On beş kuruş vermiş, bir de kanun kitabı almış. Okudu ama anlamadım.

Hani o da pek anlamıyordu ya! Bir sene kadar mektebe gitmiş. Dört sene evvel büyük fabrikada çalışırken bir teftiş meftiş olmuş da "şunu mektepte okutmalı!" demişler. Günde iki saat işden alıp mektebe göndermişler. Senesine iş tavsayıvermiş. O kadarcık okumaktan kanun anlaşılsa abukata ekmek mi kalırdı, dayı?

Uzatmayalım; bir tazminat lafıdır tutturdu.

— N e istiyon? Dedim bir akşam.

— Uç bin papel! Demez mi?

— Len dedim, deli fişeği! Aklını peynir ekmeklen mi yedin? Üç bin panganot ne ider biliyon mu?

— Biliyom! Demez mi?

— Eşşoğlu eşşek, dedim, hıyvan! Katır! dedim, üç bin panganot bir kola kim verir be?

Sonra düşündüm kendi kendime: "Osman, sen kolunu verir misin birisi üç bin panganot verse? .." Ben vermezdim. "Öyleyse Hüseyin neden versin;

senden neyi eksik?"

Bir pazar günü kalktık. Abukat aramaya gittik. Kapalıymış herifler! Dönerken Hüseyin' e:

— Ulan Hüseyin, dedim, bedava paramız gitti, be!

— Sen üzülme Osman Amca, dedi, hele üç bini alalım da. ..

Bir sair gün abukatı buldum. Derdimizi söyletmedi bile. "Paranız var mı?" dedi. "Yok!" dedik. "Parasız dert dinlenmez," dedi. Sonra

caydı. Bizi çağırdı. Anlattık. Bir çocuğa, bir bana baktı. Fabrika sahibinin ismini cismini aldı. Bir kocaman kitaptan bir şey aradı. Buldu. Bir yere telefon çaldı. "Zatı âliniz! Bendeniz! Olur! Peki! Görüşelim!" dedi. Bize de, "yann gelin," dedi. Ertesi gün vardık. Hüseyin'in başını sıvazladı. Benim elimi salladı. "Bu işten hayır çıkmaz!" dedi. "Yüz liranız ol-

4

sa işe başhyalım. Var mı yüz liranız?" ikimiz birden, "Buluruz!" dedik.

Kime güvendik; ne bileyim ben? Sanki kime söylesek, çıkarıp bize yüz lira verecek gibi geldi içimize... Ben ömrümde borç almadım. Hüseyin bir defa ince Hasan'dan otuz beş kuruş almıştı da biraz geç ödemişti. Kavga etmişlerdi. O sıra bunu neden hatırlamadım, bilmem? Gömleksiz herifi nasıl hatırladım da, bu fikrime gelmedi. Hangi işçiye başvurdu isek şaşkın şaşkın suratımıza baktılar. Hakları da vardı ya! Yüz lira ne demekti yahu!

Eskiden yanında çahşhğım bir patıron vardı. İyi adam derlerdi. Biz pek geçinememiştik ama selam alır, hatınmı sorardı. Gittim ona başvurdum. Düşündü. Derin derin düşündü:

— Gel benimlen!

Beraberce bizim pabrona gittik. Yazıhanesinde oturuyordu. Bizi görünce ayağa kalkh. Ben bir işçinin suratından her düşündüğünü anlarım; bıyıklı adamın ama. Bıyıksız adamın suratından maksadını anlayamıyorum. Eski patıronun elini sıktı. Bana da:

— Ne o, Osman Ağa, dedi, yoksa bizi bırakacak mısın?

Eski patıronum:

— Yok, yok, dedi, başka bir iş için rahatsız edecektik.

— Estağfurullah!

Haşim Bey bir türlü lafı açamaz, geveler durur. Ben, 'Meselemiz şu, patıron," dedim, "şu Hüseyin'in işi için geldik." Kıpkırmızı kesildi:

— Avukatlara başvurursunuz, mahkemeye gidecekmişsiniz. işte ikisi de orada!

Pencereden tren yolunu gösterdi:

_ •

Tramvayla da gidilir, şimendiferle de. isterseniz biletinizi de alayım.

Haşim Bey bana:

— Sen, dedi, bekle biraz, dışarda!

Uç tarafı camdan yazı odasının dışına ses çıkmazdı ama el kol oynatmalar, yumruk sallamalar, ayağını yere vurmalar, daha bir sürü şeyler gözükürdü. Nihayet beni çağırdılar. Bizim patıron sakinleşmişti. Kasasını açtı. Bana:

o i i • •• •• i •• i • i • i • i •• 1 • • ••

— Sen, dedi, ömründe üç bin lirayı bir arada gördün mü?

Cevap vermedim. Sonra tatlılıkla:

— Osman Ağa, dedi, en büyük gördüğün para kaç liralıktır?

— Ellilik gördüm beyim!

Bir deste para çıkardı. Masanın üstüne atmaya başladı. Hani istemeye istemeye sersem sersem saydım:

— Elli yedi, elli sekiz, elli dokuz!..

Altmışıncı panganotu patıron havada bir salladı. O da masanın

■ • < * '   • | J   g   *1   •   J*'   I*'

üstüne ürüzgersiz havada uçurtma gibi düştü.

Koskoca bir küme olmuştu. Işığın altında güvem rengi bir yığın peydahlanmıştı.

— Bu para, dedi, o şoparı ölünceye kadar idare eder. O çingene be! Onlar senede elli lira harcarlar mı, sanırsın? Diyelim harcasınlar. Bu para altmış sene sürer. Kaç yaşında o?

— On sekiz...

— Demek ki, dedi, herifi yetmiş beş yaşına kadar besleyece^m ha? Haşim Bey' e döndü:

— Namussuz herif, dedi, o gittiğiniz avukat denilen pe için söylüyorum. Uç liramı kopardı. O zaman bilmiyordum Haşim Bey, bu oğlanın babası da aynı b ...u yemiş. Güya bilmeyerek dolapta kalmış, döndürmüşler, ölüsü çıkmış deyyusun. O zaman da böyle haltlar kanş-tırmışlar. Bohor yok mu hani? Onun imalathanesinde olmuş bu iş... O zaman da işi zor kapatmışlar. Bunlar öyledir. Mahsus yapıyorlar.

— Osman Ağa, dedi, al sana yüz elli lira, ver şuna, gitsin çergisine!

— Beyim, dedim, bir kol omuzundan gitti. Bu herif çalışır? Buna biraz daha ikram yap!

— Osman Ağa, dedi bunu senin hahrın için veriyorum. Beş para fazla vermem. Sen onun ağzını bir ara. Sahiden bu iş istemeyerek oldu ise —na şu Haşim Bey şahidim olsun- — yüz elli daha vereceğim. Yok! Benim dediğim çıkarsa ...

•   I

Işte o, Urumeli havası tutturduğu, benim de denize bakıp keder ettiğim akşamüstü dayanamadım. Açıktan açığa sorayım, dedim. Sordum. Laf alamadım ağzından. Gittim rakı aldım. İki kadeh ben attım . Iki kadeh o çekti. Sonra:

— Te be! dedi, üyle olsa ne lazım, be! Bana üç yüz de yeter be! İki kısrak alırım be! Canımı sokakta bulmadım ben, Osman Ağa be!

Evimden kovdum. Bir daha gözükmedi. Ertesi günü yüz elliyi götürüp patırona geri verdim.

Sonracığıma pişman oldum. Bir hesap ettim. Haşim senede en az üç yüz bin lira kazanıyordu. Uç yüz lirayı Şopar Hüseyin'e çok görmüştüm. Omrümde bir tek yalan söyleseydim, işte durmadan kaşını gözünü övdüğü şu Mürüvvet'i almış olurdu, dedi.

îp Meselesi

Arkasına şöyle bir bakınca epey yol almış olduğunu gördü. Şehir çoktan kaybolmuştu. O tarafta pis bir ^ufuk parçası hareketsiz birikmişti. Bu, bulut değildi. Pis bir hava birikintisi idi. Şehir bu esmer tülün içinde idi. Önünde bir yol, dimdik bir yokuş uzanıyordu. Yolun dik do-ğruğunda ağaçlar gözüküyordu. Orada, belki de su da vardı: Serin bir kaynak. Ama yol, oraya kadar öyle ağaçsızdı ki, öylesine sıcaktan demiryolları üstü gibi tütüyordu ki yola düzülmeden evvel bir dinlendi.

Şehri bırakmak, ondan usanmak, onunla didişmemek erkekliğin şanından mıydı? Ama ne yapsın? Yapamıyor işte. "Hayat mücadelesi" dedikleri kaypak şeye onda mâni olan bir şey var. Kime sorsa; yapamazsın bu işi, edemezsin bu haltı, diyorlar. Neden, diye sorduğu zaman, alışmamışsın... der demez, kendilerinin nasıl alıştığını soracağımı hemen kavrayarak, bu yaştan sonra da alışamazsm, diye ilave ediyorlar.

Atlar doğuyor, sütçü beygiri oluyor. Eşek, adam taşıyor, kum, harç, küfe taşıyor da sahibini adam ediyor. Sinek doğuyor, bakkala yanaşıyor. Hamamböcekleri hamamları, anlar şehir bahçelerini, serçeler at pisliklerini, kumrular merhametli evleri, merhametli insanlan buluyor. Ama o insanoğlu, ona ne iş var ne güç. Onun böcek bile olamayışına keyifle bakıyorlar. Sen

okuyup yazamazsın da. İşte arada bir bir şeyler yaparsın, yaparsın ama bunlar iş değil, bunlar müsbet iş değil? ...

Sonra şehir, şaşırhcı müthiş bir kalabalılda kaynıyor. Gazete satanlar, kibrit satanlar, yakalara balena satanlar, aşk satanlar, fabrikatörler, bakkallar, tiyatrocular, yazıcılar, kitapçılar, sucular, tütüncüler, profesörler, ayakkabı boyacıları, talebeler, neler var neler...

Bütün bu insanlar akşamlara kadar hangi müsbet işleri yaparak, hangi müspet neticeleri alarak uykularına, rüyalarına, karılanna, metreslerine, çocuklanna, analarına döndükleri zaman o da evinin yolunu tutardı. Kapıyı çalardı. Anası yüz vermezdi, belki para isteyecek diye. isterdi de, utanmazdı. Akşam olmuştur. Yollar doludur. Bir insanla görüşmesi lazımdır. Bir hayal âlemine dalması lazımdır. Bir el sıkması lazımdır. Canı bir dudak öpmek isterdi: Yumuşak, tükrüklü, lezzetsiz, lezzetli bir dudak, elektrikli saç gibi çıtırdayan... Bir elin hararetiyle deli gibi olmak isterdi. Bu kaskatı katılaşmış sandığı yüreğinin korkunç yumuşayışını tekrardan bulmak isterdi. Kadınlar yalnız para ile mi dudaklannı öptürür? Yalnız menfaatlere mi yumuşak avuçlarının hararetini teslim ederlerdi? Yalnız parlağa, cebe mi kalplerinin anahtarlarını atarlardı? Öyle hırsızcasına hırsız, öyle namus-suzcasına namussuz, öyle alçakçasına alçak bir adam olmak isterdi ama kolay mıydı? Her şeyi, o da her şeyi para ile satın almak daha kolaymış gibi fakir mahallelere doğru yola çıkardı. Kasvetli evler, korkunç kokulu ev içlerinden origan kokulu şık kızlar çıkardı. Bir ihtiyar kadın kızının arkasından bakardı. Saat bire doğru bir paket cıgara gelecek. Göğsüne iyi gelen tatula gelecek. Saat bire doğru para gelecek. Saat bire doğru dudaklar yenmiş, gözleri ye^niş, burnu yenmiş, saçları yenmiş kızı gelecek. O mis gibi kokusu kaçmıştır. Artık pudra, krem, ruj, Paris Akşamı lavantası kokmayacak. Bir kadının, şehvetle, arzuyla, önce arzusuzlukla başlayıp arzu ile bitmiş güne her şeyini vermiş kadının munzam diş kokusuyla eve dönecektir. Çalgılı kahveler, adi, "vuslabn başka âlem" denildiği çirkin, korkunç şarkılar, içkiler, manzaralar, oyunlar, tiyatrolar, kahveler, muhallebiciler sabahtan akşama kadar müspet iş görenleredir. O da bir müspet iş istiyordu. istiyordu. Sahiden istiyordu. Biliyordu ki o da, bir iş yapacak değil. Kendi başına ne yapabilir? Birisine hizmet edecekti. Ona yüz kunış kazandırırsa iki kuruşunu hak edecekti. Yüzüne bakan bu iki kuruşu ona veremezdi. Yüz kuruşluk iş göremezdi ki günde o. Iş sahibi ona bakınca, bana kazandıracağı beş kuruşun

ikisini ona veremem, nesine? diye düşünebilirdi. Başka işler de vardı. Ama nasıl yapmalıydı?

• •

Ne çeşit müracaatlar yapılırdı? istida mı vermek lazımdı? istida nasıl yazılırdı? Kime yalvarmah, kime kendini göstermeliydi? Şöyle bir bakıyor, kendini şöyle bir tartıyor. Hayır, hayır! Hiçbir işe layık değil.

Hakkı var insanların... O, dünyaya hayretle bakmaya doğmuştur. Hiçbir şey anlamadan şaşırmaya doğmuştur. Başını alıp yollarda dolaşmaya, insanlar neler yapıyor diye görmeye, görmemeye gelmiştir. Bir köprüde durup suyun rengine bakmak, bir kızın bacaklannı seyretmek: Bunu kimler öpebilir? Şu saçı nasıl okşarlar? Okşayan ne müba-

• •

rek, ne iyi, ne harikulade birisidir kim bilir? Oyle olmasa, bir kadın da kendini seçebilir? Demek dünyada başkaları, korkunç surette iyi, olmayacak kadar akıllı. .. Belki de onlar aptes bile dökmüyorlar. Belki de o insanlar ter bile kokmuyorlar. Onlar kokular gibi, onlar yaz akşamları gibi, onlar deniz gibi, balıklar gibi tertemizdir.

Ya onlar da ara sıra burunlarını kanşhnrlarsa bu kıza layık mıdırlar? Ya bu kız da akşam olunca işinden yorgun dönünce çoraplarını çıkardığı zaman onlan kokluyorsa? ..

Şehir birbiri üzerine yığılmış kat kat evler, ışıklar, karyolalar, örtüler, sofralar, bardaklar, kadehler, pırlantalar, alhnlar içinde korkunç bir hazine, canlı bir hazine gibi kapaklannı kald^mış; muazzam şey! Korkutuyor insanı... Bir adam sokakta cüzdanını çıkanyor: EHi liralıklar, beş yüzlükler... Nasıl kazanılır, nasıl cüzdana bu kadar para yığılır? Adam:

— Şoför, diyor, çek!

Dün birine götüiiip bir yazı verdi. Adam cüzdanını çıkardı. Sıra sıra dizmişti. Bir iki tane beş yüzlük, ellilikler, onluklar, beşlikler. Çıkanp bir beş liralık verdi. Sanki ona dünyayı bağışlaınıştı. Utandı. Teşekkür etti. Nasıl olabilirdi? Kafasındaki bir fantaziye nasıl bu adam para verirdi?

İnanamıyordu. Hayretler içindeydi. Nasıl utandı. Para ellerini yakb ama korkunç da bir sevinç vardı içinde. Göğsü kabardı. Yürüdü. Sirnit aldı. Meyve suyu içti. Mahallebiciye* &rdi. Kahve içti. Baframaden aldı. Tünele bindi. Tramvaya atladı. Şarap içti. Gazete aldı. Daha neler, neler... Beş liralık büyüklükten ufaklığa, kâğıt renginden maden rengine dönerken sonunda cebinde tırtıllı kuruşlar buldu. Bütün öteki paralardan bin defa güzel oyunca klar... Asıl bunlar, bu brhllar para eder. Yanm ekmek aldı. Deniz kenarında martılara attı. Etrafına yalınayak çocuklar toplanmıştı. Ekmek parçalanın daha denize düşmeden yakalayan, acı acı bağnşan, kınnızı gözlü martılara dağıtacak ekmeği. Açlıktan ölse insanoğluna vtnneyecek. Verirse adam olmaz. İnsanoğlu hak etmeli hak! Yoksa şehirde yaşamamalı, köylere gitmeli, merhametlere sığınmalı...

Bir kadın, hamalın birini yakalamış yakasından polise götüriiyor-du. Arkalanndan gitti. Mesele şu idi: Hamal kadının eşyasını taşımıştı. Bu, iple sıkı sıkı bağlı bir harardı. Kadın, hamalın ipi aşırdığını söylüyordu. Hamalın elinde bir tek siyah, yağlı, bitkin bir ip vardı. Kayış gibi karaydı. Bununla ancak adam asılabilirdi. Zayıf bir adam, elli kiloluk bir zavallı. Adam asmak hoş bir şey olmalı! Acaba cellatlara aylık mı verilirdi? Kadına ipin bu olup olmadığı soruldu . "Hayır," dedi kadın, "benimki yepyeni idi.

Hamal yemin ediyor, "vallahi almadım ağabey onun ipini!" diyordu. "Ipi ne yapacağım ben? Kime satılır ip? Benimkisi bana daha ekmek paramı getiriyor.

//

//

Kadın, '"bırakmam" diyordu, "o aldı ipi." Ne hamalı bırakıyor, ne de bir ucundan tuttuğu ipini. Hamal artık dayanamadı. İpi almaz ümidiyle kadına uzath:

— Al, vazgeçtim al, bunu al.

Almayacağını öylesine umuyor bir hali vardı ki. Ama kadın ipi aldı gitti.

Hamal sapsan, oraya, parmaklığa dayandı. Sapsan ufka baktı. Ne yapacağım şimdi ben?" dedi. Öyle bir ümitsizlik, öyle bir ümitsizlik içinde idi Id

elinden malı mülkü, aparhmanı, karısı, altını alınmış bir zengin de bu kadar üzülürdü. Uzamış sakalı içinden gözleri apak kesildi. İ şte o anda onun içini şehirden bir nefret, bir korku, bilinmez bir panik sardı. Şehri bırakıp gitmeliydi. Nereye olursa olsun... Bu şehri bırakmalıydı. Dağlarda yatmalı, su başlarında garipler gibi su içmeli, köylerden ekmek dilenmeli, şehirli görünce yol değiştirip koşa koşa kaçmalı, samanlıklarda yatmalı, dağlardan üzüm

//

çalmalıydı.

Hamalın ipini bir fakir kadıncağız kendi çalınmış ipine karşılık aldı. Hama! belki de bu ipi çalmış, bir arkadaşına satmış, parasını yemişti. Bana ne işin orasından? Neden o kadar sarardı, neden parmaklığa dayanıp bomboş bir gökyüzüne, kalabalık insanlara korku ile baktı? Bu korkuyu, bu korkunç korkuyu şehirlerde tatmak kabil. Gitmeli, uzaklaşmalı, hiçbir şehirde durmamalı. Önun ipi yoktu. Beceriksizliği, talihsizliği, şaşkınlığı, insanlara, işlere, eşyalaı a, hadiselere hayreti vardır. Bir gün bir parmaklığa ipsiz bir hamal gibi dayanıp sapsarı kesileceğini, kendi kendisini bir aynada gibi görmeden evvel

■

şehirden uzaklaşıp gitmeli. Tepeye doğru yürümeye başladı. işte şehirden kaçıyordu. Yolun ortasında durdu. Şehir uzaktan yavaş yavaş gözükmeye başladı. Bir sis içinden sivri sivri her şeyi gözüküyordu: Bacaları, saat kuleleri, yangın kuleleri, minareleri, çan kuleleri; sonra kubbeleri, pencereleri, taraçaları, çamaşırlıklan gözüktü. Ters yüzüne döndü. Evine vardı. Mutfaktan güzel bir koku geliyordu. Kırmızı bir şeyler vardı tavada. Onüne, ipler düşünmekten görmediği bir tabağa bir şeyler konuldu. Onun iştahtan değil, çabuk bitirip evden çıkmaya acelesinden hızlı hızlı yediğini gören anası:

— işinden dönmüş gibi acıkmışsın, dedi.

Dudağının kenarında bıçak yarası gibi bir çizgiyle güldü.

Menekşeli Vadi

Arkadaşım kafasını iri elleri arasına almış düşünüyordu. Onünde yanrn kiloluk bir şarap şişesi yan yanya boştu. Fasulye piyazı ile tek uskumru artık yenmeyecek bir manzara içinde öyle elemli duruyorlar ki, günlerce aç kalmış birinin arzu içinde yemeğe oturduğu halde bir lokma aldıktan sonra birdenbire midesine saplanan bir sancıdan yiyeme-miş de tabaktaki yemekler canlı imiş gibi üzülmüşler hissini veriyordu. Böyle üçüncü sınıf meyhanelere gelen insanların önlerindeki yemekleri silip süpüremeyişleri bana seçmemiş erkekle, seçilmemiş kadının

yüzlerindeki içinden çıkılamaz üzüntülü manayı ve hali hatırlatır.

!•

Arkadaş^^n ismi Bayram' dı. Iri kemikli bir adamdı. Arnavut şivesiyle konuşuyordu. Bir zamanlar kuru bademi külle, kezzapla yaş badem haline getirir satardı. Sonra piyango bileti sattı. Sonra arabacılık yaptı. Sonra da zengin oldu, diyebiliriz. Günde otuz kırk lira kazanıyordu. Ben kendisini bu ara tanımıştım. Eski âdetlerini bırakmamıştı: Yine külhanbeyi gibi giyinir, yine haftalık kazancını bir günde harcardı. En kötü meyhanelerde en hoş kızları tanırdı. Onun tanıdığı kızlar içinde bir Seher vardı. Sahiden seher gibi kızdı. Bayram, Seher'le yaşamaya başlamıştı. Onu upuzun boyu ile arabasında görürdüm.

— Hey be more, derdi. Görürsün a, gündüz külahlı, gece silahlı!

Beygirlerin sırhna bir kamçı vururdu. Sırım gibi kısraklar dar sokağı yıldınm gibi geçip giderlerdi. Seher'le beraber yaşayan Bayram çok kavgalar etti Seher yüzünden. Bıçaklar çekti. Cürmü meşhudlar-dan kaça kurtula bir gün yakayı ele verdi. Yedi sekiz ay yattı. Bu sırada da olan oldu. Seher, zaten pek düşkün olduğu bir üniformalının ardına düştü. Asmalımescit'teki meyhaneye uğramaz oldu.

• _

işte Bayram ondan sonra çalışamadı. Sırtının kemikleri hamudun-dan kurtulmuş araba okları gibi dışanya fırladı. Sabahtan içmeye başlıyordu. Seher'i aramaya koyuldu. Kocaman bir bıçağı kuşağının arasından çıkarıp

Seher'i böğründen yaraladı. Ama Seher ölmedi. Kendisini kimin yaraladığını da söylemedi.

Seher hastaneden çıktıktan sonra meyhaneye geldi ama Bay-ram'la konuşmaz oldular. İşte bu, Bayram'a büsbütün dokundu. Se-her'in yaptığı erkeklik de onun elini kolunu beygir bağlar gibi bağlıyordu. Zaman geçti Seher'le barıştılar. Bayram'ın kısr,ûdarı, arabası satıldı. Parasını Seher yedi. Başkasının arabasında on lira gündelikle çalışan Bayram'ı katil etmek için Seher'in yapmadığı kalmadı. Hep onun sinirine dokunanlarla gezip tozdu. Bayram arabayı koşamaz oldu. Yine badem satmaya başladı.

Şinıdi akşamlan meyhanede bütün kazancmı içkiye verirken ona rastladığım zaman artık onun yüzü, ışıklannı söndürmüş, harp içinde bir Avrupa şehri manzarası almıştа. O sinirli, kemikli, duru beyaz yüzündeki ateşli gözlerinin feri kaçmıştа. Kuru kuru da öksürüyordu. Yalnız içince parlamaya başlayan gözleri Seher'i öldürmeye çıkbğı günlerin hırsını ancak böylece alabiliyordu. O onu perişan görünce:

— Bayram be, dedim. Ne bu halin be? Delilik etme!

— Otur, dedi. Barba! Bir şişe daha şarap getir.

Beyaz çavuş şarabı geldi. Kafalan iyice tuttuk. Bir aralık Bayram yüzüme tuhaf tuhaf baktı. Bir şey söyleyecekmiş de vazgeçmiş gibi caydı. Ben aldırmayınca:

— Ben seni kardeş gibi severim, dedi. Sen de beni seversin ya?

— Şüphen mi var, Bıyram? dedim .

• •

— Oyleyse, dedi, beni evime götürür müsün?

— Sarhoşsan pekâlâ, dedim.

— Yok, odama değil, dedi. Evime. Evime ama asıl evime. Yedi senedir gitmedim.

— Yedi sene mi? dedim.

Gülüyordu.

— Yedi sene evvel bir sabah evden çıktım, dedi. Tam yirmi bir yaşında idim. Bir şubat ' ayı idi. Ama bizim dere içi, bir bahar sabahı gibi ılıktı. Menekşeler kokuyordu. Ben kucağımd-ı çiçeklerle Beyoğlu'na çıktım. Çiçekpazan'nda çiçekleri sattım.   dokuz lira aldım. Hiç içki

• •

içmemiştim; içtim. Uç sene evvel evlenmiştim, ama boyalı, kokulu kadın hiç koklamamışhm; kokladım. Ondan sonra eve gitmedim. Sağ mı, ölü mü evdekiler, bilmem. Hiçbirine hiçbir yerde rastlamadım. Bir ihtiyar babam vardı. Bir anam, bir kanm, iki çocuğum. Çocuğumun biri bir buçuk yaşında, ötekisi dokuz aylıktı. Bildiğin gibi badem sattım. Sonrasını bilirsin.

Sonra meyhaneciye seslendi:

— Barba! Bir şişe kırmızı şarap, ama ikilikten olsun.

— Bayram vre! Sen fazla kaçırdın.

ihtiyar garsona kaçıncı şişe olduğunu sordum.

— Şaşkına döndüm vre, dedi. Saloz gibi oldum. Ben çizdim yedi, ama şaşırmadımsa.

Bayram munis:

— Sen getir, dedi. Ben içmeyeceğim.

Ama yine o içti. Bir şişe de ben getirttim. Sokağa çıktığımız zaman benim de ay. kta duracak halim yoktu, onun da. Asmalımescit'e uğradık, garson Bekir'e Seher'i sorduk, Tepe'ye gitmiş. Otomobile atladık. Tepe'ye vardık. Bayram:

— Tepeleyeceğim Tepe'de onu! deyip duruyordu.

Bereket Seher orada da yoktu. Oradan yaya yollara vurduk. Rüzgâr soğuk ve ıslakh. Gökte parça parça buzdan bulutlar akıp gidiyordu. Ara sıra her zamanki ay olduğu şüpheli bir ay gözüküyordu. Bir

• • W •• •• 1 • w • • •• A 1 111 • 1 1 ••

ara göğsümüze yediğimiz ruzgan arkamıza aldık. Bir zaman da böyle rüzgâr bizi itti.

Birden rüzgârsız bir yerde durduk. Önümüzde karanlığın içinde kocaman bir köşk peyda oldu. Onun bahçe duvarı kenarından bir lahana tarlasına düşüverdik. O önde, ben arkada yumuşak bir toprağın üzerinden karanlık bir yere doğru inmeye başladık. İndikçe rüzgâr dindi. Bir zaman sonra ıpılık bir havanın içinde idik. Bir su sesi duyuyordum. Önümüzdeki üç dört bina parçasından tatlı ışıklar çıkıyordu. Köpekler havlıyordu. Bir kapıyı vurduk. Merdivenlerden bir kız çocuğunun sesi duyuldu:

— Anne! Kapı vuruluyor.

— Kapı vuruluyorsa açsana. Deden dönmüştür kahveden.

— Ben korkanm.

— Korkacak ne varmış kız?

— Kapıda iki herif duruyor.

— Aptala bak! Kim olacak? Dedenle Hasan Amca'dır.

Kapı açıldı. Sarı saçlı bir kız çocuğu çil mavi gözlerini Bayram'ın yüzüne aptalca dikti. Sonra pınl pırıl parlayan mavi gözler bana dön-

I •» 1 • 1 •• 1 •• T *f* •• •• •• , 1 1 ••

dü, beni de süzdü. Kapı üstümüze örtüldü.

— Hırsız geldi anne! Vallahi hırsız, billahi hırsız!

Başörtüsü ağzına bağlı bembeyaz ahnlı, siyah siyah gözlü bir kadın hayretle büyüyen gözlerle karşımızda idi. Evvela öyle, uzun uzun bakakaldı. Sonra başörtüsünü ağzından çekti. Geri geri çekildi.

— Buyurun efendim! dedi.

• •

içeriye girdik. Önümüze hemence bir merdiven çıkb. On - adım

*

çıktık çıkmadık bir oda kapısının önündeydik. içeriye girdik. Şimdi sac sobalı bir odada idik. Odanın içinde keskin bir çocuk kokusu ile ıhlamur çiçeği kokusu vardı. Sedirin üzerine oturduk. Ortaya yerden yapma, tahtadan bir yemek sofrası getirildi. Üstüne kırmızısı yer yer parlayan bakır bir sini kondu. Sininin üstünde turşu, peynir, reçel, katı pişmiş altı yumurta vardı. Oturduk, hepsini konuşmadan yedik. Küçük bir erkek çocuk biz yemek yerken kapıyı açtı, bize baktı, kaçtı. Küçük kız hizmet etti. Saçlan arkadan sımsıkı bağlanmış, şimdi alnı da gözükmeyen bir genç kadın yemek bittikten sonra sessizce bir kaç defa girip çıkarak her şeyi topladı. Bir yükün kapağını açtı. İki yatak serdi. Çıktı. Sonra kahve getirdiler. Hiç konuşmadan yathk. Sanki birbirimize darılmış gibi göz göze gelemiyor, surat ediyorduk.

Sabahleyin uyandığım zaman Bayram'ı pencerenin önünde cıga-

• •

ra içer buldum. Sedirde yanına oturdum. Dışarıya baktım. Önümde sis içinde bir bahçe uzanıyordu. Kenarda yansı cam, yansı hasır örtülü "ser" gibi bir şey vardı. Pencereyi açtım. Güzel bir menekşe kokusu burnuma doldu. Hava ılık ılıktı. Sonra sis ağır ağır açıldı. Gözümün

önüne bir bostan serildi. Lahanalar, çiçekler, maydanozlar, salatalar

• •

şaha kalkmıştı. Otelerde çiçeklerin arasında başka bahçeler, başka yamrı yumru binalar gözüküyordu. Her taraf aynı nebat, aynı hayvan, aynı çarpık

ve birbirinden epey uzak binalarla dolu idi. Menekşe, her taraf menekşe kokuyordu. Yolun tam ortasından şarıl şanl bir de dere akıyordu. Akşam eve gelirken bu derenin içinden mi geçmiştik? Ayaklanm bile ıslanmamıştı .

ihtiyar bir adam yanımıza geldi. Bayram:

— Babam! dedi.

Geceden beri ilk defa konuşmaya başlamıştık. Adam bana:

— Hoş geldin oğlum! dedi.

Sonra ihtiyar bir kadın süt getirdi. İhtiyar adama:

— Pazara gidecek misin? Arabayı hazırlayayım mı? dedi.

Adam Bayram'a baktı. Bayram:

— Ben gideceğim pazara, anne! dedi.

Yalnız ihtiyar kadın buruşuk yanağına düşmeye hazırlanan damlayı yeniyle sildi. Başka hiç kimse bu dönüşten heyecanlanmadı gibi geldi bana.

Arabaya lahana, pırasa, kırmızı turp, ıspanak yüklenmişti. Bindik. Küçük kız çocuğu koca bir demet menekşe getirip bana verdi. Rengi ayva gibi sapsarı kesilmiş bir kadın kucağında kerevizlerle koştu. Onlan arabaya atb. Bayram'a, yüzünü yerden kaldırmadan baktı. Ben de Bayram'a baktım. Bayram oralı bile olmadı. Kadın arabanın ar- -kasından epey zaman, araba kayboluncaya kadar baktı. Bayram araba köşeyi dönmeden ayağa kalktı. Kırbacını havada beyaz beygirin üstünde, sonra arkasına dönüp kendisine bakmakta olan kadına doğru şaklath. Kadının koşa koşa eve kaçtığını görn1eye zaman kalmadan köşeyi dönmüş, evi gözden kaybetmiştik.

Hâlâ menekşe kokuyordu. Kereviz kokusu da ne keskin, ne güzeldi! Nereye ineceğimizi kestiremiyor, sormaya da dilim varmıyordu.

Bir pazar yerinde arabadan atladık. Bayram'ın etrafını madrabazlar sardı.

— Askerden döndün mü? Seni öldü sandık be Bayram! diyorlardı.

— Ben gidiyorum, Bayram... dedim.

— Uğra bazı bazı! dedi.

Birtakım yollardan geçtim. Yokuş indim, yokuş çıktım, yine indim, kendimi Ortaköy'de buldum.

Menekşeli vadiye bir seneye yakın gidemedim. Bir gün arayayım

dedim, bulamadım. Geçen sene soğuk bir şubat gününde birkaç arka-

• •

daş Mecidiyeköyü taraflarında bir lahana tarlasına düştük. Önümüzde manzarası, derinliği, garipliği bizi kendine çeken bir vadi açılıyordu. Yumuşak bir toprağa basınca nerede olduğumu anladım. Yumuşak toprağı koşa koşa indik. Vadi öyle ılık, öyle ılıktı ki! Buram buram

menekşe kokuyordu. Derenin kenarından yürüdük. Bayram bahçede kazma ile salataları çapalıyordu. Kansı eğilmiş, galiba ebegümeci topluyordu. Durup bize baktılar. Bayram beni tanıyamadı. Ben de kendimi tanıtmadım.

Bahçenin kenanndan geçerek yukanya, Arnavutköyü tepelerine doğru yürürken burnumuza hâlâ menekşe kokusu geliyordu. Altımızda bir mayıs gününü bırakarak şubat ayını yukarıda kamçı gibi bizi bekler bulduk.

Bizim Köy Bir Balıkçı Köyüdür

Sabahın saat dört buçuğu. İnsan sesleri sessizliğin içine düşüyor. Karanlığa bol bol duman fışkırtan meşalelerin geceye yaphğı tesiri sesler de sükûta yapıyor şimdi. İnsan bir kırmızılık, bir alev, bir duman, sıcak bir şeyler duyuyor.

— U1an uyan be! Geç kalacağız ınba. Almadan bizi giderler ha!.. Amma da be^^ışsin sen de ya!

— Kalkamıyorum bir türlü be!

— Tu Allah belanı versin! Ben sana her sabah uşaklık mı yapacağım?

— Kalkhk ulan kalkhk, bağırma.

Daha ötede ayru lakırdılar,. gülüşmeler var. Sonra ayak sesleri. Bir lambanın ışığından eski fanilalar giymiş kasketli insanlar, bazılarının ayağında çizme, ağızlannda Rumca bir lakırdı. Kalın Hereke kumaşından ceketler sırtlanna kollan geçirilmeden atılmış, balığa gidecekler.

Yalnız Heybeli'nin sırtında güneşin doğacağım belli eden bir çizgi halinde beyazlık. Ondan ötesi, Heybeli, deniz, çamlar, her şey daha zindan gibi karanlık.

Nasıl etmeli de yataktan kalkmalı. Saatlerin en güzeli bu! Bu saatte uyumayan yoktur artık, balığa çıkanlar müstesna. Hatta uykusuzluğa müptelalar bile nihayet uyuyabilmişlerdir. Bu saat, hovardalann kadın ornuzlanna düştüğü, zavallı kadınlann bile erkek dizlerine şarap gibi döküldüğü saattir. Bu saatlerde çocuklar riiyalannın en tatlı yerinde, sevgililer bu saatte kavuşarnadıklannda, anneler bu saatte gurbetteki çocuklanyla sarmaş dolaşhr. Bu saat hastalann uyuduğu; açlann uyuduğu, sinirlilerin uyuduğu; toprağın, taşın, ağaçların uyuduğu saat. ..

Hemen biraz sonra mektep çocukları uyandınlacak, mahmur mahmur kalkmaya çalışacak, yine uyuyacaklar. Babalar, işlerine gitmeye hazırlanacak, ihtiyarlar uyanıp oğullarına, torunlanna hazırlamak üzere çay

ibriğini mangala süreceklerdir. Horozlar ötecek, eşekler anıracak, köpekler havlayacak... Ama bütün bunlara daha vakit var. Daha bir saat, iki saat var.

"Çarşıdan alınmaz, çevreye konmaz," nedir o bil?

"Uyku!" diye çocukluğum bağırıyor sanki. Onu aradığım, ah bir gelse de şu saatler birer birer, duymadan gitseler de, sabah olsa, diye beklediğim şey, ılık bir su, yaz günü deniz, sevgiliden mektup, yorgunluktan sonra banyo, sarhoşa sarhoşluk gibi gözümde, elimde, yüzümde, hareketlerimde. Uyanmaya çalışmalı, yataktan kalkmalıyım.

Sanki bir başka el -halbuki kendi elim- bayılmışırn da su serper gibi musluktan suyu yüzüme çarpınca ayaklarnndan kafama doğru bir canlılık fırladı. Kafamdaki zili çaldı. Giyindim. Uyku, bir düşman ordusu gibi; kendini bırakmaya gelmiyor... İşte yatağın üstüne oturmuş, ayakkabılarımı giyiyorum. Bir dakika durup elimi yorgana koydum. Başımı da şöyle yashğa doğru şakacıktan eğdim. Uyumuşum. Kaç dakika böyle yarım yamalak, tostoparlak, eğri büğrü vaziyette uyuduğumu bilmiyorum.

Her şeye rağmen bu, beni bir köle gibi, sevgili gibi esir eden uykudan kurtulmalıyım. Yaşasın musluk! Avuçlannı buz gibi su ile doldur! Çarp yüzüne! Bir daha! Bir daha! Tamam!.. Nişancı dükkânlann-daki kuvvet oyuncağının zili çın çın öttü. Sokağa fırladım.

Deniz kıyısına doğru yürüyorum. Bir tek sokak feneri keskin bir ışıkla yanıyor. Bazı evlerde ilk va pura yetişeceklerin ışıklan kırmızıya kaçan bir meyve rengi ile yanmış. Fincan şıkırtıları, muhayyel bir çay fincanı buharının uykulu yüzümü ısırışını duyuyorum. Ayakta uyumayı bahtsız, yularından bağlı hayvanlara bırakıp o hayvanları düşünerek yürüyorum. Gözümde mahzun gözlü bir beygir, bakla kırı bir

• • | • • f • •

su tçu beygiri.

Nihayet ırıp kayığının yanındayım.

— Sen Koço, Ahmet sen, sen Muharrrem, sen de İstelyo, küreğe. Küreğe siz. Sen başa geç ibram. Hristo, sen de ağların başına, Hüseyin bırak çayı şimdi.

Reis iri, kocaman bir adam; sesi de öyle. Göbeğinden gece çıkıyor gibi. Sahilde ınp sahibi, gözlüklü, abulabut, kravahnı takmaya çalışıyor. Yanında damadı...

Hadi asılın küreklere çocuklar. Siz, kahvedekiler! Volinin kenarına gelin.

Bir ses gürler gibi bağırıyor:

— Barba Niko, balık var mı dersin?

Barba Niko, bir elinde dürnen yerine tuttuğu kıça bağlanmış bir kürek, öteki elini yukanya doğru kaldırıyor, muhteşem bir tavırla:

— Yukarıki bilir.

Sesler, gülüşmeler içinde gidiyoruz. Dikiş makinesinde beyaz ip-likli bir dikiş iğnesinin siyah bir kumaşa sıra sıra bıraktığı beyaz çizgiler halinde kürekler suyu delip delip arkamızda dikiş yerleri bırakarak gidiyoruz.

Sahilde yirmi adam, hepsinin belinde ip, çakılları şakırdata şakır-data geliyorlar. Onların ayak seslerini hâlâ duyuyoruz.

Sabah hepimizin gözünde. Karşıda, Heybeli'nin sırtındaki şerit halinde fecir söndü. Şimdi sahicisi kırmızı bir ışıkla yükseliyor. Hafif, limonata gibi bir rüzgâr çıkh. Bu rüzgâr, geceyi sürmeye, yıldızları söndürmeye gelmiş gibi işini bitirdikten sonra duruyor.

Yanımdaki kürekçi:

— Karavokiri, diyor, başlayayım mı dininden, imanından!

Reis oralı bile değil, yanımdaki bana dönüyor:

— Küp gibi sağırdır.

Halbuki Rum balıkçılar seslerini büsbütün kısarak reisle konuşabiliyorlar. Reis dikkatle, onlann yüzlerindeki bir yere bakıp cevap veriyor.

Yanımdaki:

— Onlann ağızlarına bakar, söylediklerini anlar. Yoksa top atsan

* •

duymaz. Reisliğine yaman reistir. Ustüne Rum balıkçılar içinde Karavokiri yoktur.

Voliye gelmiştik. Reis ucuna ufak bir taşla ortalarına doğru iki bez parçası bağlanmış bir ipi suya attı. Dikkat kesildi. Sesler durdu. Ortalık ağardıkça ağarıyor. Şimdi bir ağızdan Rumca lakırdılar işitiliyor. Bu lakırdıların içinde en çok anaçupa, kataçupa kelimeleri var.

Yanımdaki bir şeyler söyledi, anlamadım. Anlamayınca:

— Sen hiç ınba çıkınadın mı yahu? Attığı şeye iskandil derler.

Anaçupa yukan akıntı, o kanalı, yahut da kataçupa dediği de yukarı-ki akıntıdır. İkisi bir tarafa akarsa balık tutulur mu hiç? Torba yamyassı olur da suda yüzer. Neye yarar o zaman? Dönmekten başka çare kalmaz. Ama talihine sular iyiymiş; beş on para alacağız.

Salih'e dönüp ip verdik. Kolancılar hazırlandı. Tayfalar, şimdi sesleri çıkmadan bütün kuvvetle küreklere asılıyorlar. Mantarlar bırakılıyor. Torba bırakıldı. Yine mantarlar bırakıldı. Şimdi ağın tam orta-sındayız. Yanımızda bir tek sandal var, ona bağırıyorlar.

— Pisarapuli! Pisarapuli! Dikkat et!..

Pisarapuli balık kuşu demekmiş. Sandalında tüfek taşırrnış. Balıklara canavar hücum etmesin diye göz kulak olurmuş. Canavar olursa vururmuş. Bir taraftan da ağın torbasının uçlannı bağlarmış.

— Başçı demir at!

— Palacı daha ne bekliyorsun? Fırlatsana taşlan!

— Herif ayakta uyuyor, yahu! Hay seni palaa yapanın L

Şimdi sahildekiler sıra i] e birbirinin önüne geçiyor, bir kalın ipe bellerindeki ince ipi bir çırpıda dolayarak ağı çekiyorlar. Gülüşmeler, bağ-nşmalar, ta ciğerden gelen muttarit sesler işitiliyor. Birisi bağınyor:

— Tü Allah müstahakkını versin! Herife bak! Yine aptesi gelmiş. Hep bu zamanda gelir. Sıkıyı görünce küçük aptesi geliyor. Namussuzum, bu herili söyleyeceğim Karavokiri'ye. Toplan tüfeklen pay alırken hiç aptes bozası gelmiyor ama...

— Etme Salih. Elin garibi!.. Balık var galiba, ağ ağır.

— Allah versin!

— Ulan bugün de çıkmazsa hapı yuttuğumun resmidir!

— Galata'daki dostun para istedi galiba.

— Ne dostu be, enayi! Evdeki çocuklar...

— Hangi çocuklar, fareler mi? Senin çocuğun var mı?

— E kimin onlar?

— Ne bileyim ben kimin?

— Ağzını bozma? Ayırırım surahnı ikiye!

— Şakaya da hiç gelmezsin beyim.

— Şakayı bana yap; evime ne yapıyorsun?

Yuuu! Pisarapuliye kitaksi! Torbada yunus varmış gibi herifteki surata bak!

Ağ çekiliyor, reis bağırıyor:

— Yeter!..

Sahilden yirmi metre uzaktayız. Şimdi hepimizin elinde bir kelepçe. Kolancılar bağınyor:

— Var mı bir şey?

— Var, var... On çurçurla otuz tane kraço... Hepsi hepsi yüz kilo bir şey.

Yüz kilo mu? Yüz kilosu ne edecek kolyozun? Etse etse 100 lira . Yüzde on şuraya, yüzde on buraya, on lira sandala. 70 lira ya kalır ya kalmaz. Adam başına bir lira düşerse öp başına koy.

Kahveye döndük. Cıgaralar yakıldı. Kahveler geldi. Karavokiri Rumca anlahp duruyor. Orkinos balığı bağırmaz ama hani kazara konuşsa reis gibi konuşurdu. Kalın, kocaman bir sesle anlatıyor. Kapıda yalnız başına biri oturmuş söyleniyor:

— Hey zavallı balık, diyor, ağzın var, dilin yok. Gözün var, saçın yok. Pulun var, paran yok. Canın, kanın var, anın şanın yok. Tutulursun metelik etmezsin. Tutulmazsın küfür yersin. Sen Allah'ın dilsiz mahluku, sen olmasan bütün kış ben ne yerim!

ihtiyar reis yaıumıza geldi. Cıgarasını yaktı.

— Benim gibi balıkçı yoktur, dedi.- Otuz beş senelik balıkçıyım.

Zamanımızda alamanalarla balığa çıkarlarmış. Balık denizde giderken yakamoz yapa^mş. Bu yakamozların vaziyetinden, halinden dipte ne balığı olduğu anlaşılırmış.

Karavokiri, ellerini havaya kaldırarak, dirseklerini yana açıp sı ka-rak, bazen avurtlarım şişirerek yakamozdan balığı nasıl tanıdığını anlatıyor:

— Bakarsın yakamoz beyazdır, sanki denize kül serpilmiş gibidir: işte Torik! Hemen çevirmelisin. Bakarsın yakamoz derinden toplana açıla parlıyor: Kolyozdur. Bakarsın yanlara doğru açılıyor: Uskumrudur. Yakamoz yukarda parlarsa palamuttur. Bir de torik gibi parlayan zargana vardır. Kim uğraşacak onunla, para etmez ki. Toriğin yakamozu ile zargananınkini ayırmaya göz ister. Biri kül serpilmiş gibi parlar, öteki fındık fındık, leblebi leblebi bir parıltı yapar. Alamana, torik avı, açıkgözlük ister. Irıp iş değil; bunu herkes yapar. Iş alamanada idi. Torik avında idi. Altmış beş yaşındayım, yoksa artık denize dayanamam. Karadeniz balıkçısı gibi yedi düvelde balıkçı yoktur. Bakarsın lodosken poyraza çevirir, bir bora başlar...

Ellerini silkeleyerek, dudaklarını pah pah ederek anlatıyordu:

— Balığı gördün. O kaçar sen kovalarsın. Oteki alamanalara da bağırırsın, destur dersin. Bir gün Kurnkapı açığında balığı gördüm. "Destur!" diye bağırdım ama yanımdaki Ermeni alamanası dinlemedi. Asıldık her iki alamana da küreklere. Ha bire gidiyoruz. Bir onlar geçiyor, bir biz geçiyoruz. Bir de baktım Ermeni reis kürekçileri dur-durttu. Geriye dönmeye savaştı. Ne oluyor diye şaşırdım. Onüme baktım ki bora geliyor. Döner miyim? Genciz ... "Soyunun çocuklar!"

• *m*

dedim. Çocuklar soyundu Bora üstümüzden geçip gitti. Onümüz çarşaf gibi idi. Balık az ötemizde parıl parıldı. Çevirdik. Salapuryayı doldurduk. Gönderdik. O dönünceye kadar bir daha çevirdik. Arkasından bir daha ...

Birisi:

— Yeter! diye bağırdı.

Reis duymamış, devam ediyordu:

— Arkasından bir daha. Akşama Kumkapı'da çektik kafayı. Altmış beş yaşındaki Karavokiri, eski zamanın Kumkapı Selâtin

Meyhanesi'nde çekilmiş bir şarabın sabah mahmurluğu ile sustu. Sarı muşamba dizini dövdü. Otekilerle pay münakaşasına daldı.

Şimdi balıkçılar düşünceli, dağılmışlardır. Köyün içinde yalnız kediler var. Otuza yakın tekir, sarı, alaca, kara kedi. Köyün yollarında hindiler bağırıyor. Mahzun gözlü, ürkek köpekler balık kokusuna koşuyorlar. Günle beraber derin bir sükût başladı.

Gece, yine aynı sessizlik. Kahvelerde insanların konuşmaya mecalleri yok. Elli beş kuruş pay alınışız, elli beş kuruş. Filozofça söylenen adam, şimdi ağzı var, dili yok; gözü var, kaşı yok, velinimetine

basıyor küfrü!..

Bütün ümit yarın sabahta.

Kaçamak, Papağan, Karabiber

Toprak bir meydanın üstüne açılan kırk yedi pencere idi. Sarı bir deniz, yıkık bacaya benzeyen bir minare, bir de fabrika düdüğü sesinden başka hiçbir güzelliğe açılmayan bu kırk yedi pencerenin camlarından kırk altısı kınk olduğu için, aynı makasla kesilmiş gibi birtakım sarı kâğıt parçalarıyla yamanmıştı. Yataklannı, yazın evlerinin önüne serip yathklanndan -tahtakurusu yüzünden- lüzumsuz olan bu pencereler, kışın, arasıra lüzumu duyulan insanlar kadar saygı görürlerdi. Bu pencerelerin kışın buğulandığını hiç bilmem. Buğulanmazlar mı? Elbette b ululanırlar; neden buğulanmasınlar? Bazen bu pencerelerin iç tarafındaki odacıklarda soba bile yanar. Benim oradan geçmem kötü günlere mi rastlardı nedir?

Bu mahallede hiç mavi gözlüye rastlamadım. Mahalleli hep esmer insanlardı. Hep kara gözlüydüler. Aralarında iki mavi gözliiıün dünyaya geldiğini bir vakadan öğrendim. Bu hikâye, o iki mavi gözlünün hikâyesidir.

Biri bir genç kız, ötekisi bir genç erkekti. ikisinin de -mahalle sakinlerinden çoğunun genç ölmesi sanki mukadder olduğu için- babaları ölmüştü. Her ikisinin ayrı ayrı annesi de tütünde çalışırlardı. Oğlan avare bir oğlandı. Kız delişmen bir kızdı.

Hani derler a, mavi gözlüler esmerlere, esmerler mavi gözlü sarışınlara düşkündür. Bu laf doğru çıktı. Kıza âşık olmayan esmer delikanlı, delikanlıya vurgun olmayan esmer kız kalmadı.

Oğlan küfecilikten gazete müvezziliğine, gazete müvezziliğin-den hamallığa, hamallıktan esrarkeşliğe, esrarkeşlikten de adam oldu. Beyoğlu'nun kimsenin geçerken şuraya dükkân açılır diyemeyeceği bir bina köşesine iki portakal sandığı ile, elma, hurma yerleştirdi. Hikâye de bu tarihten sonra genç adamın hesabına işlemeye başladı: Sarışın kız esmer oğlanların hepsini savdı. Manava mı vuruldu, onun esrarkeşJikten adam olmasına mı? Bilinmez. Çünkü kız akıllı kızdı. Öyle ya, Karabiber de erkek güzeli idi. Hem de ne güzeldi! Hele hapishaneye girip çıktıktan sonra bir keskin, renksiz ince yüz alır, bıyıklarını bırakmış olur, bir sarhoş olurdu!.. Ama ne de olsa pis iş-

m m

te çalışıyordu. Ustü başı deri kokardı. Halbuki esmerliğinden mi, sarışınlığından nıı nedir, ismi "Papağan" takılan Rıza ise şişman şişman, sarı sarı, üfürülmüş, yağlı bir tavukçu dükkânı horozu gibi güzeldi.

Büyük mesele, Rızaların, mahalleden başka yere taşınacakları güıı çıktı: "Kaçamak Fatma" ismi verilen sarı kız gebe olduğunu iddia etti. Bunu da Rıza'ya yükledi. Böyle bir işin halli bize düşmez: Onun mahallesine düşer. Mahalle, çoktan beri kendisinden sıyrılmak isteyen, hürmetlice bir selam bile görmeyen Rıza'ya fena direndi. Kaçamak da Rıza'ya yükletildi. Yeni evliler Beyoğlu'na bir eve taşındılar.

Hikâyenin böylece bitmesi lazımdı. Fatma'nın yeni taşındıkları muhite alışması da gerekirdi. Mahallesinin o mahrum, ama kedersiz hayatını şiddetle özleyen Fatma için hiç kimse, kocası Manav Rıza Efendi'yi aldatmıştır diyemez, diyemez ama Fatma'nın da, tamam pencereli bir evde bülbül gibi şakımadığını, küçücük, kutu gibi evin sokak merdivenini silerken herhangi bir parlak Rum çocuğuna gül-

i • w • • | •• i

mediğini de söyleyemez.

Manav Rıza karısını mahallenin zoruyle almıştı. Fatma çok güzeldi ama Rıza, şöylemesine okumuş yazmış bir kız isterdi. Kızın babasının da hiç olmazsa memur olmasını arzu ederdi. Kaynanasının da hiç olmazsa puf böreği pişirmeyi bilmesini isterdi. Doğru! .. Fatma'nın bacakları, hele tahta silerken, görülmemiş şeylerdi! Ne sinemalarda, ne de Sarhoş Mehtap'ta böylesini görmüştü: Bir bacakla iş bitmez ki ... Evet!.. Saçları da güzeldi: Öyle ince ince, öyle sabah ışığı gibi dökülürdü ki... Saçlarla da iş bitmez. Gözlerinin o hiç eksilmeyen mavi suyu, yazın insanın vücuduna sarılan deniz suyu gibi mavi bir su idi ama ne fayda!..

Rıza inkâr etmiyordu. Hem keyifli, hem içkili olduğu bir gece yarısı kendi evine girerken Fatma'nın penceresini şöyle itivermiş, içeriye balıklama dalmıştı ama...

Fatma, hayabndan memnundu: Şarkı söylüyor, gramofonunu koltuğuna kıstırıp sık sık mahallesine koşuyor, en yeni şarkıları mahallede dinletiyordu. Akşama eve döndüğü zaman da Rıza'dan iki tane tokat yiyordu; fazla değil. Tokatlara karşılık bir saat ağlıyor, yarım saat somurtuyor, bir buçuk saat sonra da eskisinden şen oluveriyordu.

Bir gün Fatma hastalandı. Doktor getirdiler; gebe dedi. Bu genç bir doktordu. Dört beş defa eve geldi. Hastayı üzmemelerini, bazı olmayacak şeyler istese bile hep "olur olur" demelerini tembihledi. Fatma da iyileşti. Yine tokatları göze alıp saçlarını ondüle yaptırdığı için göstermeye mahalleye koştu. Gramofonunu yine götürdü. "Hicran, yine hic-ran..."ı sekiz defa çaldılar. Fatma'nın süt anası Cevriye hasta yattığından ziyaretine gittiler. Ona da Cevriyem şarkısını, plağı çıkmadığı için, Fatma güzel sesiyle söyledi. Kadının yastığı altına para bıraktı:

— Cevriye Nine, dedi. Ben seni hastaneye yatırırım, Şakir Bey' e söylerim de. Bizim doktorumuz var şimdi.

Hastanın başucunda Kaçamak'la dargın olduğu için somurtup oturan komşu Karabiber Ahmet'in kız kardeşi; Fatma'nın yukarıki cümlesinden sonra ayağa kalktı. Selamsız sabahsız çıkıp gitti. Kardeşi Ahmet'e Fatrna'nın Cevriye'yi hastaneye yatıracağını, biraz sonra doktorun muayene odasına gideceğini haber verdi. Kara Ahmet manav dükkânına koştu. Papağan Rıza bıçağını aldı. Karısını doktordan çıkarken yakaladı. Yedi yerinden vurdu. Bu Kaçamak Fatma kızın dünya yüzü hikâyesi burada biter.

"Kaçamak Fatma"nın, kocası "Papağan Rıza" tarafından yedi yerinden bıçaklanarak öldürülmesinin havadisini getirmek bana düştü. Yarınki gazeteye Fatma ile Papağan Rıza'nın hem fotoğraflarını, hem de tamamlayıcı haberlerini yetiştirmek üzere matbaadan çıktım. Oğle gazetelerindeki haber resimsizdi. Fotoğrafçı ile beraber mahalleye vardığımız zaman vakit epey geçti. Güzel bir nisan akşamı idi. Mahalle menekşe renginde koyu gölgelerle dolu idi. Fotoğrafçı:

— Bu ışıklarla resim çekilmez, ben yarın sabah gelir alırım mahallenin resmini, dedi.

Benden ayrıldı.

Meydanın tam ortasındaki iki ahz çitlembik ağacının altına doğru ağır ağır yürüdüm. Birden önümde simsiyah bir adam peyda oldu.

— Ne dolaşıyorsun sen buralarda ikide bir? dedi.

— Şey... ikide bir değil... Ben gazeteciyim de. Şu Fatma cinayeti

• • *% 9 9*

için bugün...

— Bana bak! Sen basıp gitsene! ..

Pekâlâ, gideriz kardeşim!

Dedim. Yürüdüm. Ayrılırken yüzüne baktım, yumuşamıştı.

— Ne olacak sanki, dedi, zavallı kızın resmini basacaksın da...

— Okuyucuların merakı... dedim.

— Herkesin merakını sen mi şey yapacan?..

— işimiz bu.

— Böyle iş mi olur? Bu mu sizin çalışmanız?

— Gazetenin satışı...

— Sana ne?

— Bizimkisi de bu.

Yine kızmıştı.

— Boşver arkadaş! Vazgeç! Hadi bas git!

Ben de içerledim.

— Sana n'oluyor be? dedim. Bir fotoğrafını alsam Fatma'nın n'o-

lur sanki?

Yüzüme fena fena baktı.

— Efendi, dedi. Dur sana anlatayım. Resmini basacan da kızın n'olacak? Elin kızını rezil rüsva edecen. Mesele orada değil. Bu mahalleden kurtulmakta. Topumuzun kurtulmasında. Yakmalı bu mahalleyi, anladın mı? Bu mahalleden bir kişinin kurtulmasıyla iş bitmez. Fatma kurtuldu mu?

Eliyle yukanki yokuşu, oradaki evleri gösterdi:

— Oraya biri gider, iki kişi buraya döner. Hadi giden buraya dönmez diyelim. Ya buradakiler? Ya biz? Ya şu çocuk? Bunlara iş bulmak lazım. Yalnız işle de iş bitmez. Okutmak lazım bunları. Cebi iki lira gören yukarıya çıkmaya bakıyor. Yukarıya çıkmasak daha iyi, Fatma dönüp mahalleye gelirdi. Elbette gelirdi. Orada yapamazdı o. O bu mahallenin kızı. Kim öğretecekti ona buradaki gibi yaşamayı, olan olmuş bir defa. Sen dolaşma burada. Bas git diyorum sana!

Hem bir şeyler söylemek istiyor, hem kızıyordu. Çok sinirli bir hali vardı. Akşam da olmuştu. Belki de Papağan'ın bir akrabasıdır, diye düşündüm. Yürüdüm. Sarıya çalan bir mavi renk mahallenin küçücük toprak meydanının tepesine kadar yayılmıştı. Çitlembiklerden yarasalar uçuyordu. Ne güzel bir nisan akşamıydı. Gökte üç tane yıldız vardı.

Birdenbire yanımda aynı adam beliriverdi.

— Ne tarafa gidiyorsun? dedi

— Yukarıya, dedim.

Beraber yokuşu tırmanmaya başladık. Cebinden bir yirmibeşlik çıkardı. Bir tane de bana verdi. Kibriti yaktı.

— istemem şimdi, dedim. Şu yokuşu çıkalım da sonra ... Bayırda nefesim kesiliyor.

Yüzüme tuhaf tuhaf baktı. Gülmek istedi, gülemedi. Kendi cıga-rasını ateşledi. Arkasına bol bir duman bırakarak yürüyordu. Ben yarım adım

geride idim.

Yokuşu hrn1andık. Asfalta varmıştık. Soldaki bahçeli kahveye buyur ettim.

— Boşver! dedi, kahvede işimiz ne?

Sola döndük. Asfalhn kenarındaki kanepeyi gösterdi.

— Oturalım şuraya, dedi.

Oturduk. Onümüzde Haliç, batan güneşin deminki bütün renklerini emmiş, şimdi iyi yapılmamış bir mayonez gibi sızdırıyordu. Dönüp yüzüme bakh:

— Ben kimim biliyor musun? dedi. Ben... ben ... dünyanın en namussuz adamıyım. Benim bu işi gidip Papağan'a haber veren. Benim asıl katil! Katilden de beter, ben kancık, ben namussuzum!

Hayretle ona bakıyordum. Dirseklerini bacaklarına dayamış, elleriyle yüzünü kapamıştı. Bir zaman öyle kaldı. "Namussuzum," diye söyleniyordu. Sonra doğruldu. Cebinden nüfus kağıdını çıkardı. Dişçi diş söker gibi baş tarafındaki resmi söküp aldı.

— Al, dedi, bu resmi bas gazeteye de görsünler. Ne basacan elin fakir kızım. Bunu bas adamsan... Namuslu isen bunu bas.

Sonra şunları anlattı:

— Fatma, Cevriyelerde iken kız kardeşim de orada imiş. Dargınlar, konuşmuyorlar a, kız kardeşim az buçuk oturmuş, çıktı geldi. Bana: "Seninki Cevriyelerde," dedi. "Karı çok hasta. Hanımın doktonı varmış. Birazdan giderim sana onu getiririm. Hastaneye yahnrız seni Cevriye Nine, deyip durdu. Kan zengin oldu gitti be! Bir de numaracı ol-

• •

muş hınzır. Bana çok sımaştı ama yüz vermedim. Ölünceye kadar küsüm ona." Ben hemen ceketi omzuma, Papağan'ın dükkânma koştum. "Vay beyini," dedim, merhaba!" Soğukça bir, "Merhaba" dedi. "Maşallah gözümüz yok ama neden olsun..." dedim. Pis pis güldü. O sırada bir müşteri

gelmişti. Zaten dar yer, ben de önünde durduğum için öylesine bir, "Pardon!” dedi ki bütün kan tepeme sıçradı. Herife iğde tartıyordu. "Tabi, dedim, bizlerle konuşmazsınız siz artık. Siz, dedim, karı koca, maşallah..." Sinirli oğlandır! Sapsan kesildi. "Yani ne demek istiyorsun?" dedi. "Hiç canım," dedim, "Fa tma, Cevriye'ye doktor getirmeye gitti de... Ahbabınızmış bey! Siz artık doktorlarla moktorlarla konuşuyorsunuz, öyle ya biz kimiz?" dedim, yürüdüm. Şöyle baktım. iğdeyi tartarken tiril tiril titriyordu. Ben keyiflendim. Bastım gittim. Kim öldürdü Fa tma'yı şimdi? Söylesene... O mu? Ben mi?..

Şaşırmıştım. Gözüme iki kara göz, kapkara parlayan bir yüz delicesine bakıyordu. Ben gayri ihtiyari fotoğrafı elinden aldım; o yine kafasını elinin içine aldı. Yüzünü göremiyor, merak ediyordum. Acaba kötü aktörlerin o samimi olmayan yüzünü mü almıştı’ Yoksa sahiden üzülen, alçaklık yaptığına üzülen bir adamın karmakarışık yüzünü mü almıştı bilmem. Ben rejisör olsam pişman olmuş adamın yüzünü böyle saklardım, diye düşündüm. Birdenbire omuzlarının sarsıldığını gördüm. Yüzü ıpıslak bana döndü.

— Sen bunu gidip gazeteye basmayacan, biliyorum, dedi. Yapmazsın bunu. Yapamazsın. Yaparsan gebertirim seni! Hem bassan n'olacak? Ben miyim öldüren? inkâr ederim. Kurtulurum. Hem kur-tulmasam rt' olacak? Be" ı yarın oturacağım, namussuzluğuma bir... bir şey... bir kulp takmaya çalışacağım.

Hava epeyce kararmıştı.

— U zülme, dedim.

Bir cıgara verdim. Yaktı. Derin derin içine çekti.

— Başka bir şey yapacağım ben. Ben böyle gezersem deli olacağım. Ben dört duvar arasında rahat ederim. Ben bir namussuz bulup gebertmeli, dört duvar arasına girmeliyim. Ancak orada kendi kendime düşünüp buna bir... bir...

"Bir mana vermeye çalışmalıyım," diyemeyecek diye bekliyordum. Yine, "Bir kulp takmalıyım," dedi. Sustu. Cıgarasını iki parmağıyla uzağa fırlattı.

Birdenbire ayağa kalktı. Atılmış cıgarayı söndür-

i •• • i • •• •• i •• rp a • •• •• i i i •• •• 1 ••

ınek üzere gibi yürüdü. Tam cıgaranın ateşi önünde durup düşündü. Cıgaraya basmadan geriye döndü.

— Şim dik... şim dik... dedi.

Asfalt yolu, apartmanları, otomobilleri, kendi mahallesini, yıldızları, daha birçok şeyleri gösterdi.

— Şunlar... dedi.

Sonra:

— Ben... dedi.

Kafasına, göğsüne, gökyüzüne vurdu. Cıgaraya kadar yine gitti. Döndü yine geldi. •

— Bir... bir... dedi.

Kendi mahallesine doğru giden yokuş aşağı kestirnıe yoldan çekti gitti.

Ne demek istiyordu? Düşündüm durdum.

"Şimdi ben, bütün bunlara bir kulp takmalı mıyım? Şimdi şimdi ben bütün bunlara, kendime, insanlara bir mana verebiliyor muyum? .."

Düşündüm durdum, Elimdeki fotoğrafı evirip çeviriyordum. istemeyerek, bilmeyerek, kendimden habersiz fotoğrafı ikiye, dörde, sekize, on altıya bölüp atmışım.

Bacakları Olsaydı

Bayılıyonıın buraya ben. Herkes bilir bu yokuşu. Çoğu insan da sever. Kayıtsız olan da vardır, şöyle böyle hoşlanan da ondan. Benim gibi, bazı sabahlar onun için deli gibi olan da ... Şimdi tünel işlemeyeli akşamları pek

kalabalık oluyor da, onu ben de yadırgıyorum. Sevgilimin etrafını kalabalık gördüğüm zamanki gibi bir yalnızlığa kapılıyorum.

En revaçta şarkılann bedava söylendiği Yüksekkaldınm, İstanbul'un mütevazı şekilde meşhur bir yeridir. Ondan ne Nişantaşı, ne Maçka, ne Adalar, Modalar gibi söz açılabilir, ne de paralı taşralıların hayal ettiği Doğru Yol gibi şehvetli, zevklidir. Yüksekkaldınm, gören olursa, acayiplerin yokuşudur. Yan sokakların isimleri pek güzeldir. Bir Alageyik Sokağı vardır hele... Akşam olunca kalın sesli bir kadının gramofonda söylediği "'Bir ihtimal daha var" şarkısını, Alageyik Soka-ğı'nın başındaki kahveci ile beraber mırıldanan "6" numaranın Aysel'inin korkunç kaşları, yanan gözleri bir dakika insanoğlunun kitaplara, konferanslara, mekteplere, gazetelere, siyasi müzakerelere, her şeye girmiş halini düşündürür, yine unuturlar. Alageyik Sokağı'ndan Yük-sekkaldırım'a keskin bir insanlık kokusu fırlar. Aşağıya doğru karanlık insanların saadete doğru gittikleri görülür. Adem oğlunun Havva kızına en kavuşamadığı yerde kavuşmak istenilen saadete Alageyik Sokağı'ndan girilir. Sonra yine Yüksekkaldınm'a çıkılır. Sol tarafta merdivenli bir yokuş, havagazı fenerleri, üzüntüsüz gözüken dar sokakların hikayesine yürümek istemezseniz, Yüksekkaldırım'ın tepesinden "Şimdi yâr olmayı istersin ama" şarkısı sizi çeker. Durmazsanız iki adımla üç adım arasında hangi şarkının söylenildiğini anlamak mümkün değildir: "Mariya Magdalena" mı yoksa, "Olmaz ilaç sine-i sad pâreme" mi? Akşamları da güzeldir Yüksekkaldınm'ın, ihtiyar Levanten kitapçıları, kitapçılannm camekânları da , "Monte-Cristo" romanının resimli bir sahifesinde "Edmond Dantes" sevgilisine diz çökmüştür. İşte 1834 tarihli bir "Magazine Pittoresque". 244'üncü sahifesi açık, lepiska sakallı Leonardo da Vinci, öteki sahifede, La Cenee isimli meşhur fresque'i altında "La Cenee, fresque detruite de L. V." yazılı. İşte Manon Lesco... Kenarda Stendhal'in "De 1' Amour"u... İki adım sonra vücudunun yarısı insan, yansı balık bir orospu seyrederim. Nişancı'da büyük kırmızı ağızlı bir kız güler. Alçıdan bir Napolyon heykeli ile bronz taklidi bir Wagner büyük adamlığın Yüksekkaldırım'da tecellisid irler.

*** * ***

Yokuşun tam ortasında oturmuştu. Bacağını çıkarıp arkasına koymuştu. Bu takma ayağın yün çorabı, iskarpini tamam; eksikleri var elbet; söylenmez. Bayağı levent adamdı. Geniş yuvarlak omuzları, kara bıyıkları, fırlak

göğsü... Sinekkaydı tıraş olmuştu. Düz kalın burnunun kenarlara doğru taşkınlığı ile bir hizada kesilmiş kara bıyıkları, yüzünün keskin hatlarını yumuşatıyor. Ona, ayağını bir dost yüziinden kaybetmiş, artık bu kaybedilmiş bacak yüzünden gelmeyecek olan sevgilisini neşeye yakın bir hüzünle bekleyen bir Şarlo hali veriyordu . Oturduğu yerde ağır ağır sallanıyordu. I ki çocuk arkaya atılmış bacağa gözlerini dikmiş, düşünüyorlar denebilecek bir merakla bu takma bacağa bakıyorlardı.

Adam her geçene gülümsüyordu. Eline düşen parayı, bakmadan cebine atıyordu. Bir saniye göz göze geldik. Aynı mihaniki hareketleri yaptı. Sonra ben gittim, kenardan onu seyre başladım. Tabak yapış-tıncının etrafında beş altı kişi idi k. Anadolulu ahçılar, kapıcılar, çıraklar, seyreden asker ve çocuklar vardı.

Birden takma bacaklı adamın gözlerinin bir kadın bacağına takıldığını gördüm. Kadını uzun uzun, yukarıdaki kumarcının kalabalığına kadar seyretti. Sonra sallanması durdu. Yanında güzel bacaklı bir kadınla geçen yakışıklı, iri yapılı bir genç adamın da yokuş aşagı !nen uzun çevik bacağını seyre daldı. Artık sallanmıyordu. Arkasını dönmüş, bacağını elinin tersiyle kenara itmiş, duvara yaslanmıştı. Gözleri Kuledibi kahvesinin çitlembik ağacının dalları arasına dikilmişti.

Evet, bir bacakları olsaydı... Bu bacaklılar sanki ne halt kanşhrı-yorlardı? Ah, onun bir bacaklan olsaydı!.. Ne mi yapacaktı? Koşacaktı. Alabildiğine koşacaktı. Küçükpazar'daki kahveye düşecek, köşede Adisababa oynayan birinin arkasına kadar mahsustan topallaya topal-laya gidecek, sonra sol bacağım gururla yere vurup:

— Bak ulan hele tahta bacak mıyım? diyecekti.

Herifin sandalyesine sol bacağı ile müthiş bir tekme indirecekti. Sonra iki iskemle alıp birinin arkasına bacaklarını dikip kahveciye:

— Kahve yap ulan, diyecekti.

Ondan evvel Alageyik Sokağı'ndan bir sapacakh da... Oradan hale koşacaktı. Bir sandık portakal alacaktı. Hayır halden evvel Ahmet Efendi'ye bir uğrayacak:

— Ahmet Efendi! Ahmet Efendi! Bir yol şu bacağa bak, şu bacağa! Iş verir inisin ona? diyecekti.

Kalın adaleli, kılları birbirine karışmış, bir karalhnın arasından donuk beyaz derisi bakan, karınca üşüşmüş merıner gibi bacağını, pantolonunu sıyırıp gösterecekti. Oradan bir yokuşa ağır ağır basarak Süleymaniye'ye tırmanacaktı. Cami avlusuna vanp iki bacağını altına alıp çömelecek, bir cıgara tellendirecekti. Sonra birdenbire, rap diye kalkacaktı. Sonra ... Yüzüne garip garip bakan bir kız vardı; bir kulübe evde hani. .. Evin önündeki duvarında "Eşekler apteshanesi" ile "Al-tınsaray futbol kulübü sahası" yazılı arsada top oynayan çocukları seyredecekti. Kız bir ara pencereye çıkacaktı elbet. Işte o zaman koşacak, çocukların ayağından topu alacak, sol ayağı ile topu minareleye-cekti. Arsadan inip arnavutkaldırımından takır takır yürüyüp gidecekti. Arkasından belki kadın koşacak, ayaklarına sarılacak...

— Gitme, gel.

Takma bacaklı levent adam, gözlerini çitlembik ağacından yere dikti. Sonra uyanmış gibi etrafına bakındı. On adım öteden, tabak yapıştırıcının kalabalığında gözlerimi gördü. Güldü. Olduğu yerde sallanmaya başladı. Uzandı. Dernin ittiği takma bacağını ihtimamla ya-

• •

nına çekti. Oteki sağlam ayağının kundurayı yırtmış nasınna baktı. Şimdi yokuştan aşağı iniyorum. Evet, onun bacakları olsa neler yapa-

i . a i i ı • •••••••••• -1 • •• •• i •« r v«

caktı. Ayaklarıma sanki neşe nüsgü yürümüş gibi yürüdüm. Tam on yedi dakika sonra sevdiğim bir yerden çıkardı. Günlerden bir perşembe idi. Koştum, onu buldum. Halbuki hiç gitmek istemiyordum. Bana takma bacaklı adam, bacakların var, koş, demişti. Tahayyül edebilen bir kafasız adam gibi idim. Kafam uçmuştu, ah bir kafam olsaydı!.. Kafam olsaydı, sevgilime koşmazdım. Beni görünce güzel yüzünün asıldığını görmezdim. "Rahatsız mı ettim sizi," deyince "Eh! biraz" lakırdısını işitmezdim. Kafam olsaydı,

levent dilenciden on adım ötede fotin boyayan sıska adama ayakkabılarımı boyatır, bir cıgara verir;

1 •• w • | •

şunları öğrenirdim:

— Beyim, günde on, on beş papeli var onun. Buraya dilenci sokmaz. Yerin gediklisidir. Bizim gibi akşama kadar fırça sallayacağına

• • • •

mevlit okur gibi sallanır, durur. Oğleye kadar oturur orda. Oğleden sonra gelmez. Evinde istirahat eder. Kaymak gibi beyaz bir Yahudi karısı ile evlidir. Bir de kıskançtır herif, karıya göz açtırmaz. Saat altı buçuk, yedi dedi mi idi "190"lığı açar. Alır Rebeka'yı karşısına? Ah-

1 A •• P •• 1 | - • • *11

kam sürer. Sonra güzelce giyinir, vakit geçmemişse sinemaya giderler. Yolda görsen tanımazsın. Bir takma bacağı daha vardır onun. Oylesi-ne iyi yapılmıştır ki topallatmaz bile. Yumuşak lastiktendir. Sekiyor sanırsın yürürken görsen...

Ayten

Omuzları neden yukarıya kalkık bu kadar bluzunun? Saçlarını niçin böyle fena tarıyor?.. Neden bu kadar dar, koyu renkli elbiseler giyiyor? Neden böyle sanki dudaklarını ötedeki masalardaki kadınlar gibi boyuyor?

Arkadan bakılınca ince bacakları, kalçasız, zayıf, hafifçe önüne eğik vücudu, sonra kullanıla kullanıla ip gibi olmuş, siyah kurdele ile bağlı saçları ile çirkindir. Önünden bakılınca da pek ahım şahım değildir: O sutyensiz düşük göğsü, pek fena boyalı dudaklan, hiç gülmeyen ince yüzü; dokunaklı, mahzun, azıcık şehlâ gözleriyle kimseyi pek fazla sarmıyordu.

Burası deniz üstünde bir gazino idi. Her türlü insan gelirdi. İşte bu insanlardan birkaçı: Mavna sahipleri, motor sahipleri, Anadolulu zahire tacirleri, kasaplar, balıkçılar, manavlar, vapur vaktini bekleyen evli barklı

kendi halinde insanlar, kasaba eşrafı çocuklan, bilmem ne kazası, bilmem ne partisi başkanı ile arkadaşlan, kaza taluirat kâtipleri, tren me-rnurlan, vapur kahvecileri, vilayet meclisi umumi azası mahdumlan...

Bir köşede kahve içip vapur bekleyenler düşünür. Öteki köşede taşralılar bir yandan şişeleri açtırırken öte yandan yanlanndaki misvakla yıkanmış parıl parıl kazma dişli, ömründe kadın görmemiş, lahavleler çeken, rakıya el sürmeyen, kafası hraşlı, biraz evvel Yeni Ca-mi'de namaz kıldığı için kasketini arkaya atmış, yarı kasabalı, yarı köylü, yarı ceketli, yarı poturlu, dünyanın gidişine göre kıyamet gününü hesaplayan bir adamla alay ederler, onun yalancıktan yaptığı saflığına gülerler. Bir günlük beylik, beyliktir, diye bir haftalık kazancını harcayanlar orta masalardan üçünü bir araya getirip sıralanmışlardır.

Usküdarlı Sevim, bir sinema artisti kadar güzeldir bugün... Bakarsın hiçbir İstanbullu rejisörün tarif edemeyeceği kadar saf bir mahalle kızı haliyle insana zevk, hüzün, dostluk, kara sevda aşılar. Bakarsın Marlene Dietrich hamının yapamayacağı orospuluğu yapar. Cıgarasını öyle üfler, öylesine bacaklarım üst üste atar ki, hani vapurun yarım saat sonra kalkacağını bilmese, o zamana kadar dayanacağını tahmin etmese, *Şehvet Kurbanı* filmini görmemiş olsa, hatta hanımından ufak boylu sopa yemeyeceğim hesaplayabilse bu yirmi sekiz yıllık memur efendi bile işi, bir akşamlık, hayatında soıı defa olmak üzere azıtabilirdi.

Ama vapur, iskele ile kahveyi zangır zangır sallardı. Bir şişe bira ile sarhoş olduğunu sanan adamcağız, Üsküdarlı Sevimin cinsi cazibesinden habersiz, itiyatlarını bozuvermek hulyasını o kör olasıca kafanın içinde bir defa duydu muydu, duymadı mıydı? .. insan, aklından bile geçirmemeli, yoksa günah, yan yarıya değil, bütün bütüne değil, iki misli, beş misli işlenilmiş kadar zevklidir. Hiç olmazsa bir yaştan sonra bu böyledir. Oyle olmasa insan, iradesine sahip olamaz. Çoğu yaşlı insan, işte böyle hulyalı günahlar, hatta cinayetlerle avunur.

Sevim'i alıp gitmek sanki o kadar kolaymış gibi bir muhakeme yürütülür. Aldın gittin Sevim'i, diyelim. Cebinde yetmiş lira vardır. Sabahleyin belki üç, dört liran kalır ama, cebinde bütün ayın cıgara-sızlığı, bütün ay kahve içememek, sabahleyin saleple simit yiyememek, potinlerini boyatamamak, küçük oğlana leblebi ile üzüm götü-rememek...

İşte vapurun iskeleyi bir sarsması ile beraber itiyatlar da Kadıkö-yü'nden mi olur, Haydarpaşa'dan mı gelir, aklın bir köşesine oturur, gazetelerini insan gibi açarlar.

Bak biz Üsküdarlı Sevim'den ziyade fıstıkçı kızdan söz açacaktık.

Sevim'i görünce unuttuk. •

Fıstıkçı kız uzak bir memleketten gelmişti. istanbul'a geldiği zaman sırtında Anadolu'nun donuk sarısı, donuk kırmızısı, donuk turuncusu, can alıcı yeşili birbirine fazla gösteriş etmeden göz almadan vücuda sarılıveren bir gömleği, başında canlı kırmızı, yeşil oyalı siyah bir krep, belinde etekleri topuklarını döven pamuklu pazenden bir fistanı vardı. Kırşehir'i biz bilmeyiz, o da bilmiyor pek... Bir göl kenarı

görüyor rüyasında; bazı evler, sessiz akşamlar, kıllı adamlar, sıcak gözler, üşütücü, kavurucu bir mavilik...

m

İstanbul'a yedi yaşında gelmişti. Kocaman kızdı ama yine hatırlayamıyor Kırşehir' i. Onu burada, tam on üç yaşında iken bir bahçı-

A

vana nikahlamışlardı... Bahçıvan kırk beşlik bir adamdı. Ilk günler bu adamdan esen bir korku, sonra bir tiksinti havası ile içi dolmuştu. Günler geçmiş, on dokuz yaşını bitirmiş, yirmiye basmış, kocasını aldatrnarnıştı. Ama bırakıp kaçmıştı.

Bir ramazan gecesi, göl kenarını, sessiz kasabayı hayal etmiş, bir davul sesi duyar gibi olmuş, kulağına: Dengi dengine, dengi dengine diye günıleyen bir davul sesi gelmişti. Gözü hiçbir şeyi görmedi.

m

Her şeyi bırakıp kaçtı. Adam onu aramadı bile. İstanbul sokaklarına ilk düştüğü akşam talihinden buraya düştü bereket!

Onun dar bir alnı, bu alnın içinde üç kırışığı vardı. Siyah, simsiyah saçları ne keskin hatlarla o alnı keser, biçer, oraya bir güzellik, bir insanlık mimarisi kurardı. Güzelleşmeye alnından başladı. Sonra, dudaklarını öyle kocaman kocaman boyamadı. Yürek biçimi yaptı. Zaten o dudaklar, öyle, yürek biçiminde idiler aslında. Hele kenarları, yukarıya doğru bükülmüş, arzu ile kabarıktılar.

Onun en güzel yeri elleri idi. Bu oyuncaklan hiç kimse, hiçbir kocaman çocuk kurup işletememişti daha. Onlar insana bakmak, insanı değiştirmek, onlardan gelecek her şeyin tadını arttırmak için yapılmıştı. Bardakları koyarken, fıstık tabağını oturturken, para alıp

• i • i w • i w• • *1*1 w

verirken insana değse, insanın değişmemesine, peri padişahmın oğlu oluvermemesine şaşardım.

Gitgide birçok şeyler öğrendi ya; önce gülmesini öğrendi. Mahzun, zarif bir gülüş buldu o ağız. Nereden, nasıl getirdiler ■ bu gülüşü de oraya oturttular, bunu öğrenemedim. Kadınlığın, güzelliğin sırrı!

Bir sene kahvemi içerken onu seyrettim. Her gün bir zariflik, bir güzellik, bir buluş, bir başkalık gelip ona, kuş gibi yuva yaptı. Herkesle görüşmezdi. Bir dostu vardı. Bu sarışın, kaytan bıyıklı, iriyarı, bobstil, açık kahverengi ceketli bir mektepli oğlandı. Ayakkabıları podösüet, altları kalın kırmızı lastikli idi. Adam kahveden içeriye girince gülmesi, yürümesi değişir, daha da güzel olurdu. Fatma, yok Ayten. Günden güne habersizce gelişmiş güzelliğini hususi bahçeler

I

gibi yalnız ona açardı.

Dün bu kıza yolda rastladım. işinden bir saat izin almıştı. Yüzü boyasız, renksiz, ama yine pek tatlı idi. Elini verdi, sıktım. Yine peri padişahının oğlu oldum sandım.

— Aman! Acele işim var, dedi. Bugün pazartesi, iğneye gitmeli-yı m.

— Neee? dedim.

— O çocuktan kaptım. Ben ona bakıyordum halbuki. Ayakkabısını bile ben aldım. Her şeyine yardım ettim. Haber vermeden sıvışınca merak ettim. Zaten şüphelenmiştim. Kanıma baktırdım... dedi. Dolmuşa atladı.

Papaz Efendi

Evimiz kilisenin karşısındaydı. Bu, akşamüstleri lacivert kesilen gökyüzüne, neftileşen çamlara kırmızı tuğladan vücudu ile yaslanan, çan kulesi olmadığı için tepesine her zaman bir karga, yahut da şair bir martı konan haçı ile Bizans'tan beri yüzlerce Rum kalfanın Ortodoks ve cahil kafasından restore edilmiş, kiliseden çok bir Bizans de-rebeyinin evine benzeyen bir binadır. Bir tek kubbesi vardır. Bina çirkin değildir. Ama güzel de değildir. Küçük kubbelerin bulunması lazım gelen yerlerde mazgala, burca benzeyen delikler, çıkıntılar vardır. Gündüzün kalm, -daha doğrusu görüle görüle bıkılmış haliyle-akşam olunca, neftinin, koyu mavinin, elle tutulması kabil hale gelen renklerin içine kiremit rengiyle yapışıp kaldığı zaman, tepesindeki haçından tutup kuşu bile kaçırtmadan, bir çıkartma gibi ıslahp defterin koyu mavi zemini üzerine çıkarır da duvara asabilirseniz seyrine doyamazsınız. Galiba kilise mayıs akşamlarında bu hale gelirdi. Ben de mayıs akşamlarında çıkartma çıkaran bir çocuk, belki de ressam olmadığıma hayıflanırdım. Kilisenin çan kulesi, ön taraftaki boş arsadaydı. -Buna çan kulesi demek de doğru değil a!- İki tane çanı vardı.

• 1 •• 1 •• •• 1 • | 1 1 •• •• | • “ i 1 • • 1 •* | ••

Biri merasimle ölü günlerinde çalan büyük çan, ötekisi her günkü dua ve vapur vaktini köye haber veren küçük çan. Çanların biraz gerisindeki iki çam ağacı arasına konmuş kalasın üstünde o gün ilk defa papaz efendiyi gördüm. iki simsiyah gözü, simsiyah bir sakalı vardı. Ayak ayak üstüne atmıştı. Siyah şapkasını dizlerinin üstüne koymuştu. Sırtında elle dokunulmadan giyilmiş gibi sadakor bir gömlek parlıyordu. Yağlı saçları, çok beyaz geniş alnının üstüne haşarı bir ço-

w i • •i• 1 • * 1 •• 1 •• | ••

cuğunki gibi dökülmüştü.

— Merhaba bey, dedi.

— Merhaba, papaz efendi.

— Nasılsınız efendim? Komşuyuz galiba.

— Komşuyuz. '

Iki sıra, sadakor gömleği gibi beyaz dişi, siyah sakalının arasında parlayıverince, yüzünden o Bizanslı, Ortodoks mana uçuvermişti. Yemek yiyen bir amele kadar güzeldi şimdi. Bütün kilise havasını bir maske gibi çıkarıp atmıştı sanki.

— Sizin valideye söyler misiniz, dedi, bu kış bahçeye ben bakayım.

— Söylerim, dedim.

Söyledim. Ertesi gün sabah sabah onu bahçede buldum. Elinde bel vardı. Uzun pardösüsünü elma ağacına korkuluk gibi germişti. Bembeyaz kolları adeleli idi. Uzun, ince parmaklı ellerini kazmanın sapına dayayıp durdu. Bir avuç topraktan aldı ellerine:

— Severim toprağı. Bu sessiz, mütevazı, sakin deli şeyi, dedi. Hayat bundadır işte. Biz canlı mıyız bunun yanında? Onun için bundan yapıldık, derler.

— Filozofsunuz galiba, papaz efendi?

— Hayır! Ne papazım, ne filozofum. insanım. Topraksız, evsiz, barksız, hem de dinsiz.

— Dinsiz mi?

— Bir bakıma elbet dinsizim. Ama sanırım ki Allah varsa bizi yaşamak için yaratmış. Böyle olunca kabul.

Durdu.

— Vazgeçelim, dönelim toprağa, dedi.

— Kaç yaşındasınız papaz efendi?

— Altmış üç.

— Ne?..

Dimdik dikildi. Bir dirhem kötü eti, kötü yağı yoktu. Ahenkle dimdik duran vücudunda fazla hiçbir şey yoktu.

—Maşallah! Olur şey değil! Kırk yaşından fazla görünmüyorsunuz.

— Yaşamak için yerim. Bulursam bol şarap içerim. Cıgarayı ağzımdan düşürmem. Yaprak yerim. Kuş yerim. Daha olmazsa toprak yerim. Ama insan eti yemem. Hep mideden. Sağlam bir midem var. Çok yemem. Makineyi döndürecek kadar yerim. Fazla istemem. Ke-

yifle yerim, keyifle içerim. Bu gençlik ondan. Hiçbir şeye aldırmam. Papaz rakı içiyor, sarhoş oluyor, papaz kızlara bakıyor, papaz gülüyor derler. Desinler, vız gelir. Hayatta bir şey yapmak istediğim halde, yapamadım. Kumar oynamadım. O kadarına elim varmadı. Yoksa insanların yaptığı her şeyi yapmak isterim. Gençliğimde kuru ekmekle soğan yerdim. Ama genç kızları görünce bir tay gibi kişnerdim.

— Ne diyorsunuz papaz efendi?

— Öyleydim efendim. Neden? Papazım diye mi yapmayacağım. Güzel şeylere bayılırım. Güzel kızlara, iyi şaraplara, otlara, ağaçlara, çiçeklere, kuşlara... Güzel olan her şeye.

Güzel de Türkçe konuşuyordu.

O • •••• ***J*** • • • | | | •

— Sonra yine görüşeceğiz, müsaade, dedi.

Ayağını belin üstüne hırsla vurdu. Kırmızı toprak, yumuşak bir sesle hafifçe nemli, yana döküldü.

Papaz:

m

— İşte bakın, dedi. Bir avuç altından farkı ne? Altın neymiş sanki?

İki büklüm vaziyette bir ayrıkotunu çekerken kafasını bana doğru kaldırdı. O sapasağlam dişlerini gösterdi. •

— Altınımız olmadığı için, toprağı sevdiğimiz, onu yediğimiz için dişlerimiz sağlam, dedi. iyi ki, alhnımız olmadı. Onun yüzünden belki de ölürdük şimdiye kadar pis yağdan, kara ciğerden...

Papaz efendinin küçük bahçemizle giriştiği kavga sena erdiği zaman, erkekle kadın arasındaki aşk muharebesinde galip çıkan erkeğin hem mağrur hem müşfik hali papaz efendide, kadının o çiçekli, o güzel, o pırıltılı -bir nevi galibiyetten başka bir şey olmayan- dişi mağlubiyeti de toprakta idi. Ne ağaçlarda fazla bir dal, ne de yerde zararlı bir ayrıkotu kalmıştı. Domates fideleri boy atmıştı.

Sarı sarı açmış kabak, hıyar çiçekleri ortasındaki bahçeye bakarak cıgara içişi, kazanılmış, hak edilmiş bir cıgara içişti.

Ben evin penceresindeydim. O, küçücük çekirdeklerin kabuklarını yırtıp koca toprağı iterek havaya fırlayışına keyifle bakıyordu. Bir taşın üstüne oturmuştu. Bir mayıs sonu ikindisi, göğe buğular halinde şimşekli, ağır bulutlar yığmıştı. Papaz efendi, beni pencerede gördü. Etrafına bakındı. Bahçeyi gösterdi:

— Nasıl? dedi.

Ben de etrafa bir göz attım.

— Güzel oldu. Muharebeyi kazandınız papaz efendi, dedim.

Bir dakika düşündü.

— Tohum gibi askerim, toprak gibi cephanem olduktan sonra, dedi, kazanmasam ayıp olurdu. Aşağıya inin, aşağıya.

Aşağıya inince onu yine Kitabı Mukaddes çobanı gibi dimdik, bele dayanmış buldum.

— Galip bir generale benziyorsunuz, dedim.

Güldü.

— Evet, dedi. Paşa papaz Aleksandros!

Yine toprağı eline aldı. Kırmızı, nemli bir topraktı. Sakalına sürdü.

m

— içinde bunun demir, manganez, fosfor, kireç, her şey var, dedi. Ben tohumu anlıyorum.- Bir nevi ambar. Bir nevi yumurta. Ama bu toprak denilen şeyi anlayamıyorum. Kimyacı tahlil eder. İçinde şu, şu var, der. Ama tohum içine girince yalnız ona lazım olan şeyleri cömertçe vermesi ne demek? Kokuyu, rengi, madenleri, vitaminleri, çeliği, fosforu, arseniği, şekeri, bilmem ki daha neyi?

— Ama yalnız o mu? Ya su? Ya güneş?

— Onun kadar mütevazı olmadıkları için bana ikinci derecede imiş gibi geliyorlar. Yağmur; dua, rica bekliyor sanki yağmur. Şarıl şarıl toprağa akhğı zaman seviniyor, "Allahım, çok şükür!" diyoruz. Ne de güneş gibi pırıl pınl parlayarak, "Hepinize bır. şeyler veriyorum, ben olmasam işiniz dumandır, ben olmasam yaşayamazsınız," der toprak. O, sessizce çamur, brılçık halinde ayaklarımızın altında bütün kış, potinlerimizi, üstümüzü kirJeterek cansız, kara kırmızı, sarı, kül-rengi, simsiyah yatar. Sonra baharla beraber içindeki sevinci boşaltı-verir. Hiç durmadan bol bol dağıtarak bize bir bayram gösterir. Çayırlar yoncalarla, bayırlar gelinciklerle, papatyalarla dolar. Çalı süpürgeleri bile gülerler. Karşılığı için hiçbir şey istemeden veriyor o. Cömerttir, cömert! Sonra vakti gelince, bize yeter dereceye kadar bir bayram gösterdikten sonra, yine alır kucağına, çürütür, doğurur. Çürütür, doğurur. Erkekler değil ama kadınlar muhakkak topraktan çıktı. Toprak ana! Toprak ana! Her mahlukun dişisinde bir topraklık var. Biz erkek kısmı güneşin, havanın, suyun çocuklanyız belki, ama kadınlar muhakkak topraktan.

Elindeki toprağı patlıcan fidelerinin üstüne savurdu. Birdenbire:

— Sen benim sesimi dinledin mi? dedi.

— Hayır.

— Benim sesim çok güzeldir, bir dinle, dedi. İsa'yı, babasını düşünerek değil, toprağı severek okurum ilahilerimi. Dinlemelisin. Bizans havası korkunçtur, acıdır, hakikatten kaçar, yalanların âlemini, sıkıntıları, hasetleri, şehvetleri, esirliği, bir nevi uslu deliliği söyler. Aına ben onu başka türlü söylerim. Toprağı düşünerek okudum mu iş

değişir. İki güzel sesli insan vardır bu adada. Biri benim, buna kimse-

• •

nin şüphesi yok. Ötekisi de balıkçı Antimos'tur. Dinledin mi hiç onu?

— Hayır, onu da dinlemedim.

— Dinlemişsindir, ama duymamışsındır. Balık ağı örerken, ağları tamir ederken okur o. Yakından dinJersen bu sesin güzelliğinin farkına varamazsın. Bir iniltiden başka bir şey değildir. Oyle hafif söyler ki, ancak işitilir. Onu dinlemek istiyor musun? O, deniz kenarındaki kulübesinde şarkı söylerken sen bir sandala bineceksin. Şöyle bir on dakika kürek çekeceksin. Denizin ortasında duracaksın. Işte o zaman balıkçının sesini duyabilirsin. Yanında iken duyulmayan bu ses denizin ne tarafına gitsen, ne tarafına gitsen duyulur. Hem öylesine duyulur ki. .. Uzun uzun dinlemelisin. İçine evvela bir eziklik gelir, sinirlenirsin. Sandalı hızlı hızlı çek. Kıyıdan biraz daha açıl. Daha uzaklara git, korkma! Ses seni kovalayacaktır. İşitilmemeye başladığı yerden sese doğru kürek çekmeye başlayacağına kalıbımı basanm. Balık tutmaya çıkmışsın, denizin içini, balıkları, yakamozlan, denizin şıpırtılarını avuç avuç etrafına serpilmiş göreceksin, bu ses insanoğlunundur, Allah şarkısı değildir bu. Balıkçı ona söylüyorum sanır ama, ona söylemiyor, denize söylüyor. O, tam seksen yaşında bir adamdır. Kimseye fena muamele etmemiştir. Omrünii balık ağı ile örmüştür. O, denizden yiyeceğini çıkarmıştır. Iki gün balığa çıkmasa aç kalır ama yetmiş senedir her gün balığa çıkar. Her gün tuttuğu balık, yarının ekmeğine yetişecek kadardır. O, öylece bir hazine bulmuştur ki, o defineden her gün aldığı şey o kadardır. Bu kadar almak da kimsenin hakkını yememektir. Onun denize söylediği sevda,

şükran şarkısını beğenirim bilir misin? Bilmezsin. Ben de toprağa söylerim kilisede. Ama benimkisi toprağa bir günahkârın iniltisidir. Ben hayabmı insanları asırlardan beri aldatan ilaçlarla kazanıyorum. Ben uyuyamayanların afyoncusu! Sırmalı elbiselerimle toprağa şarkı söylediğim zaman dinleyenler işin böyle olduğunu bilseler, ne yapmazlardı? Beni aç bırakırlardı, aç!

Yine bir avuç toprak aldı eline:

— Ben toprağa ilahi okuyorum. Beni dinle, dedi. Balıkçıyı da dinle. O da denizlerin dibine şarkı okuyor. O hakikati bilmeden bularak yaşamış mübarek adam! Seksen yaşında, yalnız balıklara fenalık etmiş adam! Ben, akıllı günahkâr. Ben dünyada balıkçıJan, toprakla uğraşan rençberleri severim. Yalnız onları... O kadar...

Papaz efendiyi bir ayin esnasında dinledim. Balıkçıyı hem yakından, hem uzaktan işittim. Bizans havalarının sırrına ermedim ama, günlerce içimi bir kara kurt halinde bu sesler kemirdi.

Kulaklarıma her zaman bu iki ses gelmiştir. Bu sesleri uyku tutmadığı geceler açık bir pencerenin önünde dinlerken o kadar kendime eğilmişimdir ki, kanımın, damarlarımın içinden akışının sesini duyar gibi olurdum.

Papaz efendiyi toprakla uğraşırken görmeliydi. Bu görülecek bir şeydi. Zevkle çalışırdı. Sakalından başka hiçbir şey, papazlığı hatırlat-mazdı. O sakal da ilk insanların en gencinin sakalı gibi siyahtı. Papaz efendiyi köylü sevmezdi. Papaz efendi ise köylüye düşman değildi. Herkesle tatlı tatlı, dobra dobra konuşurdu. Hakkında yapılmış dedikodulara aldınş bile etmez, kahvede:

— Kim demiş beni kadınlardan pek hoşlanır, diye geçen gün? diye sorardı.

Kimse cevap vermeyince, dedikoduyu çıkaranın gözünün içine bakarak:

— Kadınlardan pek hoşlanmak, nefes almaktır, nefes almayınca yaşanır mı çocuklarım, derdi. Onu bir mehtaplı gecede adanın en yüksek tepesinde kızartılmış bir kuzunun başında birtakım genç Rumlarla beraber kadınlı erkekli bir âlemde buzlu rakılar çekerken gördüm. Siyah sof kumaştan setresinin ayda parlayan eteklerini beline

sokmuş, eline bir peçete almış, dolgun bir Rum kızıyla şakır şakır ka-

• •

sap oynamıştı. Rakı kadehi bir elinde idi. Oteki elinde genç kızın ufacık eli, bir de bembeyaz, sakız gibi bir mendil vardı. Bu mendille ara sıra kızın alnındaki terleri siliyordu.

Kışın bazı cumartesileri adaya gittiğim zaman, onu bahçede bulurdum. Ispanakları, soğanları gösterir: .

— Yalnız gelmemeli bunların arasına, derdi. Havalar soğuk. Salatayı yapacak birisi lazım sana. Yalnız gitmediğim günler, pencerede

1 • | | « 1 • ^ 1 *' I " 1 " • •

bir kadın hayalı gördüğü zaman, yazın öğleüstü denize vu^uş güneş gibi parlak dişleri gülerdi.

Papaz efendi geçen yaz öldü. Hem de karaciğer hastalığından. Karnı Hüt dağı gibi şişmişti.

— Hastalığım sirozmuş, dedi. Bu hastalık bana gelmemeliydi. Hastaldc diye bir şey yoktur. Bu dert de insanların yaptığından.

— Ne oldu papaz efendi? Bir şeyler duydum ben.

— Aldırma, dedi. Ben aldırdım da $_0$idiyorum. Namussuz köylü, dedi. İftira attı. Yalan olduğuna sen inanmalısm. Ama belki de ölmem. Ben bunu da atlatırım.

Atlatamadı, öldü. Papaz efendinin bütün kabahati aptal bir kızı kandırmış olmasıydı. °lmeden üç gün evvel bir kır kahvesinde gördüm. Yüzü, bembeyazdı. Sakalının arasından çiçek bozuğu yüzünü o gün fark ettinı. Ama hâlâ genç, hâlâ güzeldi. Yalnız fena zayıflamıştı. Karnı da belli belirsiz şişmişti.

— Dün su ldılar, dedi. Koşan yanık bacaklı taze bir kız gösterdi:

— Şöyle birisi ile şu dedikoduyu çıkarsalardı yüreğim yanmazdı, dedi.

— Sana vız gelirdi hani böyle şeyler papaz efendi?

— Bu sefer koydu, oturdu içime, dedi. Niye insanlar birbirleriyle bu kadar uğraşırlar... Hem artık ölüm de kapıyı çalmıştı herhalde ki, insanların hakkımdaki lakırdıları beni bu kal.iar sarstı. Yoksa aldırır mıydım? Bilmez miyim hepsi kalleş, budala, hı^ız, yalancı? Birbirinin ekmeğine, karısına, kızına, dükkânına göz diktiklerini bilmez miyim? Ben yaşayarak, gülerek, toprak anamızı, güzel kızları seyredip seve-

^ • •• t * 1 W ■

rek uç gun sonra öleceğim.

Uç gün sonra papaz efendi öldü.

Bir Külhanbey Hikâyesi

Sokak bomboş. Bu sokak da bu vakit bomboş olmasa, şu hıyar delikanlı aftosunu nerede sıkıştıracak? Barhane biraz ötede. Kapısının demir parmaklığı acentenin ışığında gözükebiliyor.

Eskiden hanmış burası, şimdi oda oda kiraya veriyorlar. Han değil mahpushane adeta. Hanın yanında bir bilmem ne müdürlüğü. Na, işte acente. Amerika'ya buradan bilet alınır. Karşıda, asıl mesele de orada, inhisann cibre fabrikası. Hey aman hey! İnsan hemen demir kepenkleri vurup, "Yahu hemşeri! Sıcak sıcak bir kadehçik be!" diyece-

W • | I

ği geliyor.

Hanın kapısından içeri girip çıkmayanı beklemek lazım. Acentenin açık arka pencerelerinden her gün işittiği elinin körü bir lisanın yaygarası sokağın ortasına düşüyor. Sokağın neresi bomboş? İnsan ürküyor. Delikanlının sarı kıvırcık saçh aftosu bile bu seslere alışık olduğu halde ürktü.

Sorna fabrikasının içinden kayışların, tekerleklerin, yatakların şimdi sakin, ahenktar bir lisanla, hatta heyecanla zıngırdayarak fısıl-daştıklarmı duyuyor, bu ses hoşuna gidiyor.

O, bekleyen çıkacakmış gibi heyecanlı, ama hareketleri ağır, cıgarasmın dumanı savruluyor, omuzları düşük ama bir tanesi yine ne olur, ne olmaz diye yukarda afili, pantolonunun paçaları, üstüne oturduğu yük arabasının kenarından, içlerinde bacak macak yokmuş gibi sarkıvermişler, böylece bekliyordu. Hanın kapısından üç beş kişi giriyor, çıkıyor. Hanın uzun taşlığından ayak sesleri işittiği zaman fırlamak istiyor ama sonra o taşlık gibi karanlık, sessiz, tozlu, uzanıyor, ayak sesleri bağrında sanki. İşte bu en fenası, işte bu sar-

hoşlukların en dinsizi, en imansızı, kara sevda bu! Saatler geçiyor, çıkan yok.

Bu han beş kat. Orta yerde kocaman bir boşluk. Taş merdivenlerde kağıt parçalarına, çekirdeklere, hıyar kabuklarına rastlarsınız. Kundurasının yırtık tabanından içeriye giren çekirdeğin, kiraz çekirdeği olduğunu bu kadar sarhoş olmasına göre yine biliyor yahu. Meseledir bu! Ama mevsim o mevsim, kiraz mevsimi, öyle ya canım, hanın çocukları bu mevsimde çilek yiyecek değil a! Hem çilek çekirdeği olur mu be?

Senelerden beri içi kapkaranlık duran bozuk asansörün içine ben olsam bir göz atardım. O ikinci kata vardığı zaman bakmadığına pişman oldu. Aına artık geri dönmedi.

Kapı aralarından hiçbir ışık sızıntısı koridorun tozlu, yer yer koparılmış muşambasına vurmamışsa daha iyi, millet uyumuş demektir. Cıgaranı yakarsın. Kibrit yere düştüğü zaman tozların üzerinde bir dinamit fitili gibi bir çizgi yapar. Vay anam vay! Ne oluyoruz yahu, der adam. Insan korkar be! Olur olmaz adamın gireceği han nu burası?

Uçüncü katta oda oda gezdi. Birisinde bir kadın kınk camın çuvalından dışarıya bakıyordu. O kapıyı açınca:

— Yavaş Hüsnü, dedi, aşağıda bekçi var.

Kapıda tıpkı Hüsnü gibi durdu. Dakikalarca, dimdik, sesini çıkar-. madan... Hüsnü'nün de böyle duracağını, kadın yüzünü pencereden çevirmemekle anlatmıyor muydu? Kadın, gözü dışanda:

— Hüsnü, cıgara ver, dedi.

Eşikten üç adımda kadının arkasında idi. Arkaya uzanmış bir sol ele cıgarayı verdi. Sonra kibriti de verdi. Bekledi. Kibriti aldı.

Kadın:

— Hüsnü, ben yarın gidiyorum, dedi. Seni onun için çağırtmış-tım. Sana Hatice mi söyledi?

O, kapıya doğru üç adım attı. Yürür gibi bir kulaç hareketiyle kapıyı açtı. Kapı odanın karanlığından koridorun zifiri karanlığına açılırken kadın bağırıyordu:

— Sabaha, rıhtıma gel, orada konuşuruz. Gelmezsen ben elbiselerini gazinocuya bırakırım.

Dışarıya Hüsnü gibi çıkhğı halde hiçbir şey anlamamıştı. Kim bu Hüsnü, hangi Hüsnü? Elbiselerin bırakılacağı hangi gazino?

• • •

İkinci oda kilitli idi. Üçüncü odadaki benirledi.

— Kim be? Kim o be? Yanlış be! dedi.

Daha ötekinde kapının tokmağı çevrilir çevrilmez dışarıya öyle parlak bir ışık fırladı ki, eşikte dikilekaldı. Bu ışık taş gibi idi yahu! Beynine indi.

Yerden bir yatak, kenarda yana devrilmiş bir çilek sepeti, bir tabak, tabağın içinde soğan, hıyar, domates kınntıları, bir şişe su, su mu acaba? Sonra yatakta iki insan. Birinin kırçıl saçları gözüküyor, ötekinin çıplak, esmer, narin, tüysüz baldırlarından tahmin ettiği kapkara,

1 • • • • t • ■ 1 ▼ ala • • • ■ t • ■ 1

uzun saçlar gözükmüyordu. iyi ki gözükmüyordu.

Bu ampul amma da kuvvetli ha! Kaç mum acaba? Yüzlük mü? Kırçıl saçlının loş, geniş, dolu vücudu yatağın her tarafında öteki yalnız esmer baldınrun ince, tahminsiz küçüklüğüyle bir kenara yığılmıştı. Küçük şey horluyordu. O kadar ince, tıpkı rakı fabrikasının kayışları ve yataklan arasındaki fısıldaşma gibi. Böylesi güzel! Hiç tiksinmiyor insan. imbikten geçirilmiş rakı da çinko borulardan böyle ıslık ve horultu arası bir sesle mi geçer? Hayır, küçük şey horlamıyordu. Ama yorganın altında böyle ufak bir ses kuluçkadan yeni çıkmış yavru sesi çıkan-yordu. Bütün bunlar onu fazla heyecana getirmedi. Yalnız bir tek şey; o, küçüğün bir tek o^ızu san yorganı öyle biçimli, yahut öyle biçimsiz bir şekilde yukanya kaldırıştı ki... Kapıyı kapayıp karanlığa kanşma-saydı gidip yorgam kaldırır, o esmer omzu öperdi. O zaman da bir şeyler olurdu. Belki sustah bile işe kanşırdı. Başı döndü ama boşverdi.

Koridorda üç ekmekçi çırağı ile çarpıştı. Onlara çatmadı. Çünkü başka şeyler düşünüyordu: Bir tek omuz, biçimli, biçimsiz sarı yorganı kaldırmış omuz. Burnuna bir toz kokusu çarpıyordu.

Ekmekçiler odalarına girdiler. O, sofada çeyreklerin sesini duydu. Simitçiler şakır şakır para sayıyorlardı. Simit çörek parası başka türlü sayılmaz a. Hani o sessizce baş ve şahadet parmağın ucu ıslatılarak pangonot sayılması başka, bu başka. Şak, şak, şak!

İki avucunu bitiştirerek ellerini kenetledi. Sonra elinin üstünü dizkapağına vurmaya başladı. Şak, şak, şak! Para sesi duydu. Sonra etrafına bakındı. Onun gibi bir külhanbey çocukluk yapsın. Ya gören olsaydı? Karanlıkla, çocukluğun ne farkı vardı? Hem o öyle şeyler yapacak halde miydi? Sevdalıydı. Meteliksizdi. Merdivenleri dörder dörder atlayarak kendi katına vardı.

— Hey! Ben geldim millet, uyanm ulan, diye bağırdı.

Kapılar açıldı kapandı. Hiçbir ses çıkmadı. Yalnız bir oda kapısının önünde bir kadın peyda oldu. Ona dik dik baktı. İ çeriye çekildi. Bir başka kapıda ihtiyar bir kadın dimdik duruyordu. Ömer ona gözlerini dikti Kadın:

— Ömer, hadi içeriye gir, diyordu.

— Sen gir ana, keyfine bak!

• • • •

— Üşüyeceksin Omer.

Amma da dimdik, erkek gibi konuşuyordu. Ne kadın be! Külhan-bey anası!

— Sen işine bak ana!

Anası mağrur bir hareketle odanın kapısını örttü.

O yine demin bir kadının gözüktüğü kapıya döndü. Bu, hanın kapısından çıkmasını beklediğinin kapısıydı. Yürüdü. Yere oturdu. Eşiğe kafasını koydu. Koyar koymaz da sızdı.

— Omer, Omer, kalk!

Onu sarsan, üstünü süpüren, onu merdivenlerden indiren eşiğin sahibine bij: şey söylemiyor. Yük arabasının önünde durdular. Yanındaki:

M

— Bir şey mi söyleyecektin Omer? dedi.

— Yooo, ne söyleyeceğim, hiç!

Eline iki beyaz yirmi beşlik sıkıştırıldı. Parayı veren köşeyi dön-

• •

müştü bile. Omer eline baktı.

— Karı parası be! Tuuu! dedi, tükürdü.

Galata sokakları bir rakı kokusu içinde uyanıyordu.

Karneriyeli Mezar

Yalnız o bahçıvanın bahçesinde zeytin ağaçları var. Mezarlık yolu hiç de sessiz bir yol değil. Bir rrotorun patpatı, kuş sesi, arı, sinek vızılhsı, denizin çakıla serilişi, karşıda bir harp gemisinin buram buram çıkıp da uzaklarda saatlerce duran dumanı, eşek nanelerinin kırmızı çiçekleri, kahrtımaklannın parlak sarısı, yaban turplannın, ballıbabaların, çalı sügürgelerinin., devedikenlerinin, karabaşların parıltısı, büyümesi durmuş serviler, sahilin boncuk boncuk camlarla örtülü bu koyunda tabak kırınhlan, camdan şişe tıpaları, geçmiş bir medeniyet asan gibi yenmiş, keskinliğini suda bırakmış binlerce, bardak, çanak, çömlek, fincan, ilaç şişesi kınklan, gebermiş at kemikleri ... Deniz bütün bunlan bu koya nereden alıp getiriyor? Arılar çiçeklerin borularına sokuluyor, üç dört saniyede alacaklarını alıp bir başka çiçeğe uçuyorlar. Bir kuş durmadan cıvıldıyor. Ta Kınalı'dan bir eşek anırtısı geliyor... Zeytin ağaçları sallanmıyorlar bile. Eski Yunan'dan kalmışlar gibi gövdeleri yamru yumru, delik deşik. Işte bizim köyün deniz kenarı mezarlığı Marmara'nın bu durgun gününde, bu, şişe, cam, tabak artıkları panldayan koya uzanan bir burnun üzerindedir. Önünden kablo geçer. Yola levhalar dikilmiştir. Mezarlıktan evvel, onlar ölüm bahsini açar: (Yüksek tevvettür, kazmayınız! Ölüm tehlikesi!) Ön adım sonra da mezarlık.

Niyetim mezarlığa gitmek değildi. Kenar yoldan ateş tuğlası harmanının üstüne çıkacaktım. Öradan, eski ocağın içinde sahilden üstüne çıkılamayan kayalann tam önüne bir yol gider. Martı yumurtaları oradadır. Tazeleri ne tatlıdır martı yumurtalannın!.. Yumurta yuvada üç

• •

tane ise sakın almayın, iki tane ise korkmadan alın, kırın, için. Uç tanelisinin bir tanesini kırarsan içinden bir canlı civiciv çıkması ihtimali her zaman vardır. Bir daha da martı yumurtası yiyemezsiniz. Biraz sonra kayalann üstünde olacağım. O acı sesli martılann hepsi havalanacaklar. Acı acı bağrışacaklar. Erkeklerle, hayızdan nifastan kesilmiş marh-lar sahildeki kayalardan yumurtaları nasıl çaldığımı seyredecekler. Dişiler yumurtaları almaya savaştığımı görünce pike yapan tayyareler gibi bana hücum edecekler, korkutmaya çalışacaklar. Bak korkarsam!

Sahana küçük küçük sarılarıyla, bulanık aklarıyla oturdukları zaman dehşetli bir lodosta deniz kokusu burnunuza gelirse martı yumurtalarının içinden bir tanesi bayattır. Zararı yok! Yiyin, bir taraftan da için. Sessiz, ıssız deniz

kenarları, uçmak hisleri, vahşi vahşi bağırmak arzusu martı yumurtası yedikten sonra içinize gelirse yumurta tesirini yapmış demektir. Deniz kenarında soyunup bir Robenson ruhuyla vahşi Cuma'ya seslenebilirsiniz. Martılardan başka kimsecikler duymaz. Martı yumurtalarını severim. Çiğ çiğ içerim. Mezarlıkta ne işim var? Ama beton musallanın önünden geçerken, "Ulan, dedim, bakayım şu mezarlığa be!"

Sıra sıra demir beton direkler arasına dikenli teller gerilmişti. İki

dikenli tel arasından mezarlığa girdim. İşte bir mezar! Marmara mer-

• ••

merinden kaskatı, parıl parıl: içinde iki kişilik yer. Biri daha boş. Üstü, açmış gelincikler, şebboylarla örtülü. Mezarın kenarlanru devedikeni çiçeğine benzeyen merserize ipek panltılı açık pembe bir çiçek açan, yaprakları adeta yeşil etli diyebileceğim bir deniz kenarı sarmaşığı kaplamış. Mezarın üstünde 1874-1944 tarihi, bir isim. Sağımda bir başka mezar. Bu güzel bir kameriyeye benziyor. Her tarafı demir çubuklarla örtülü, demir çubuklu bir çatısı da var. Tam üstünde bir ay yıldız. Hani oturup rakı içmek için fevkalade bir yer. Akşam karanlığı basınca kim bilir katırtırnaklarının kokusu ne ağırdır burada. İsimsiz, taşsız, tahtasız kabartıların kenanndan kameriyeye yaklaştım. Dört ayak merdiveni de var. Mermer üstüne kazılmış fena bir yazı zorcana okunuyor. Evvelce siyah boya ile üstünden geçilmiş ama zaman boyayı dökmüş. Okudum ama:

Burada kurduk ebediyet yuvamızı.

Gelin dostlar gelin siisleyin

Bahar çiçeklerile yuvamızı.

Bunun içinde de çift mezar. Bir tanesi hâlâ boş. Ölen erkek. Bir Hüseyin Avni. 1921. Başucunda. Yüksekte gene bir şiir:

Toprakta gezen göğsüme toprak çekilince Günler bu heyulayı da elbet silecektir.

Rahmetle anılnıaktadır elbet ebediyet Sessiz yaşadım kinı beni nerden bilecektir.

• •

Oteki daha boş olan mezarın sahibi Ayşe Hüseyin Avni. Onun da bir şiiri var. İyi okuyamadım. Hatırımda da kalmadı pek, tamamı. Yalnız sensiz yaşamak bana haram olsun, ne yapacağım? Olur mu böyle şey? Nasıl edeceğim, deyip duruyor. İkisinin ortasında yıldızları dökülmüş şu cümle:

Hüseyin Avni ve Ayşe Hüseyin Avni ebedi yuvası

Herhalde genç ölmüş bir adam. Doğru, kim nereden seni bilecek. Ben geçtim. Seni merak etmedim Hüseyin Avni Bey ama Ayşe Hanım'ı merak ettim. Belki başka yerde gömülmüştür. Senden sonra pek fazla yaşayacak gibi gözükmüyordu ama, belki de ölmemiş-tir. Şunun şurasında yirmi altı sene geçmiş; nedir ki, Hüseyin Avni Bey? Belki de çoktan İstanbul'dan çekip gitti. Taşrada evlendi. Çocukları var. Nereye gitmiş olabilir? Belki Konya'ya gitmiştir.

Geçen yaz gelmişlerdi. Şöyle bir Adalar'a kadar uzanalım bugün, dediler. Burgaz'ın önünden geçerlerken yeni kocası:

— Ayşe bak Burgaz! Sen, orayı bilirim, derdin. Şurası mezarlık mı? Ne de güzel yerde imiş. Senin ilkin orda değil mi?

Ayşe Hanım belki de hafifçe bir şeyler duymuştur. Belki de başını mahzun mahzun sallamış, belki de:

— Aman şimdi bu lafın sırası mı İhsan Bey? Buraya gezmeye geldik, demiştir.

Seni artık hatırlamadığı, hatırlamak bile istemediği için ikinci

kocası kıs kıs gülmüş. Böbürlenmiştir, oh olsun Hüseyin Avni Bey!..

Belki de Ayşe Hanım İzmir' e gitmiştir. Orada ölmüştür, İzmir'in

Akdeniz'e bakan bir mezarlığında da Ayşe Hanım yatıyor. Hiç evlenmemiştir.

Çocuk'arınız oldu mu? Sanmıyorum. Siz pek sevişirn1işsiniz. Paralı imişsiniz de. Bu çubuklar, bu meınerler, bu çirkin çirkin yaldızlı yazılar

• % m ^ ^ T ^ "I # m • t # *■ |«W« • • «1 g ••

az para ile mi olur? İnsanlara bıroınnızı sevdiğinizi ilan etmenizin son reklamını doğrusu tamam yapmışsınız. Herhalde siz olsaydı, çocuklan-

nızı da pek sever, yanınızda yer ayınrdınız. Anca beraber, kanca bera-

_ • ^

ber! Çocuklarınız olmamış herhalde. İyi olmuş da olmamış. Bu yabani otları yolarlardı. Pek yazık olurdu yabani otlara! Ne de keskin kokulan var. Herhalde birçok hastalıklara iyi gelecek bitkiler bunlar. Sanki bir ecza kuhısu şu ısırgana benzeyen koyu yeşil ot. Ayşe Hanım Istanbul'da ise hâlâ seni düşünüyorsa, neden gelip de bu otlan ayıklamıyor, Hüseyin Avni Bey? Belki de pek ihtiyar olmuşhır da yüreiği kaldırıruyordur.

Yirmi beş sene geçmeden artık yazılar okunmuyor, kameriye nerde ise çökecek. Zamane insanlan da, "Allah Allah! Ayşe Hanım'la Hüseyin Avni Bey sevişmişler yahu! Zavallıcıklar!" diyemeyecek kadar dünyaya dalmışlar. Ayşe Hanım hâlâ yaşadığı halde böyle! Ya Ayşe Hanun da öldükten sonra yirmi sene geçmeden bütün bu kameriye poyrazın eliyle yıkılıverecek. Belki de bir nankör insan eli ayağına takılmasın diye kameriyenin hurda demirlerini denize ahverecek. Ne feci şey!

Ayşe Hanım'ı merak ediyorum Evlendi mi? Neı-ide şimdi? Hâlâ yaşıyor mu? Ama seni hiç merak etmiyorum Hüseyin Avni Bey. Zengindin, iyi yaşadın, sevdin, sevildin, öldün, gömüldün, olacak oldu yani! Ne yapalım? Bu böyle Hüseyin Avni Beyciğim. Martı yumurtası sevmezdin herhalde sen. Sen hassas, şair adammışsın Hüseyin Avni Bey! Hoşça kal! Ne tuhaf adammışsın! Şiirin de pek kötü ama Ayşe Hanımınkinden iyi.

Mezarlıktan çıkarken tahtası yere düşüp kırılmış bir mezar gördüm. Alıp tahtayı kara kara şu yazıyı okudum üstünde: Muhlis — Burgaz posta müdürü

... Bakın ben burada yalan söylüyorum işte. Bur-gaz posta müdürü Muhlis'i hatırlıyorum. Babamın arkadaşı idi. Zayıf, kibar, çelebi bir adamdı. Her zaman kahverenkliler giyerdi Uzun, mahzun, kibar bir yüzü vardı. Kınalı'ya bakan bunındaki kanepeye oturur, güneşin batışını seyrederdi. Genç bir kansı vardı. Dinç adamdı. Daha yaşayabilirdi. Karısı yüzünden öldü derler. Buraya gömülmüştü. Tahtası mahtası yoktur. Ama iyi biliyorum ki, buralardadır.

Uzeri katırtımaklan, gelincikler, çalı süpürgeleri ile örtülmüştür. Kibar, iyi yürekli, mütevazı Muhlis Bey zaten istemezdi mezar taşı. Nedir mezar taşı sanki? Bilmem hangi büyük adamın mezarını ararlar. Kitaplar mezar bulunamadığı için üzülür. -Şu kitaplara da ne olu-

A

yor?- Alimler şurada olması melhuzdur, derler. Hatta bazen atmasyondan mezar bulurlar. Karagöz'ün mezarı derler, mesela. Ne lüzumsuz şeyler bunlar canım! Belki Karagöz mezar taşı istemezdi. O zamanın mezar taşları da mezar taşı idi ya! Belki de isterdi. Ben olsam ben

de o mezar taşlanndan isterdim. Muhlis Bey de isterdi öyle bir mezar taşı. Muhlis Gelincik 1880-1932 — Burgaz'da posta müdürü — El fatiha. Belki fatiha istemezdi. Sevdiği bir şarkısı vardı:

Akşamı kapladı lıer yeri Keder sardı dereleri

Bu şarkıyı da elbet mezar taşına kazdırmazdı. Ama belli olmuyor ki, şu insanlar... Mezar taşında nasihat bile ediyorlar yaşayana.

Martı yumurtalanna doğru yürüdüm. Keratalar, ne de çıkılması zor yerlere yumurtluyorlar. Nasıl da saklıyorlar onlan! Nereden de biliyorlar bir marta yumurtası düşmanı vardır diye. Herhalde insanlardan saklamıyorlar. bilir, güneşte şu sakin sakin kurunmaya çalışan karabataklar belki martı yumurtası oburudur. Belki de kertenkele, yılan sever marta yumurtasını, kim bilir?

Ellerim kan içinde kaldı. Yüzüm gözüm toprakla doldu. Ama kırka yakın martı yumurtası topladım. Şu yumurtaların birkaçını bizim kuluçkanın altına koysam... Kim bilir nasıl şaşırırdı bizim tepeli tavuk? Ne sersem şeydir o! Geçen sene altından ördekler sarı sarı çıktıkları zaman zavallıları sıya gitmesinler diye az mı gagalamıştı. Zavallı ördek yavruları bir zaman

yalağın içine giremediler. Ama bir sabah bağıra bağıra isyan edip atıverdiler kendilerini suya.

Neye bana üzüntü vermedi bugün ölüm? Yoksa onu düşünmek mi istemiyorum? Hayır, şu Ayşe Hanım'la Hüseyin Avni Bey'e kızdım. Ne ayıp şey birbirini sevdiğini mezardan bile söylemek bir karı-koca için!

Dün gazinoda üç hanım konuşurlarken duydum

— Haydi Ayşe Hanım'a gidelim. Bahçesi güzeldir, otururuz, diyordu bir tanesi.

O teki:

— Sabahleyin gördüm onu, İstanbul'a iniyordu, dedi.

— Hüseyin Avni Beyden izin almış mı?

Gülüştüler. Önce bu muhavereden bir şey anlamadım. Sonra Ayşe - Hüseyin Avni kelimeleri kafama nedense takıldı. Birdenbire mezarlıktaki kameriyeyi hatırladım. Ne olursa olsun "Kim bu hanım?"

diye sorayım şu hanımlara, diyordum. Soramayacaktım ya, bereket

• •• •• • • | versin üçüncü hanıma:

— Kim bu Ayşe Hanım? dedi.

O tekiîerden biri:

— Merhum Hüseyin Avni Bey'in haremi, dedi. Odasında bir resmi vardır. Bir yere mi gidecek, Ayşe Hanım bir şey mi alacak, evini kiraya mı verecek, resmin önüne geçer: "Hüseyin Avni Bey, Hüseyin

• •

Avni Bey!" der, "Ben bugün İstanbul'a inmek istiyonım. ineyim mi?" Geçenlerde dört çile yün almış. O çileyi iki eliyle tutuyor, ben yumak yapıyordum. Birdenbire ayağa kalktı. Elinde çile, resme karşı döndü:

"Hüseyin Avni Bey! Hüseyin Avni Bey!" dedi. "Sana bir kazak öreyim mi?" Bir taraftan da boncuk boncuk gözlerinden yaş dökülür. Korktum doğrusu! Yüreğim ağzıma geldi. "Aman hanım teyzeciğim! Allah aşkına yapma," dedim. Kendini topladı bereket versin. "Ah kızım

ah!" dedi, "Ne adamdı o!.."

• •

Uçüncü hanım gene sordu:

— Kaç yaşlannda bu hanım?

— Yetmişlik var. Ama her işini Hüseyin Avni Bey'e danışır. Ona danışmadan adım atmaz.

Seni Hüseyin Avni Bey seni! Nasıl da bağlamışsın kadını? Bu işin sırrını da beraber gömdün gitti.

Hayvanca Gülen Adam

Evlerinin önünde bir erik ağacı, çardaklı bir asma, çançiçekleri,

■

gramofon çiçekleri... Bu ahşap bir evdir. Dört kardeş otururlar. ikisi kız, ikisi oğlandır. Babalan anaları öleli on seneden fazla olmalı... Ben bu köye geleli on seneyi geçti. Onları tanımadım. Kızlar, hizmetçilere, yaşlı çocuklar dadılarına basma entari dikerek, kazak örerek, yazın şarkı bile söyleyecek kadar neşelenirler. Erkek kardeşlerden biri kun-duraa yanında kalfadır. Sakin, neşesiz, kendi halinde bir adam. Köyde o kadar silik yaşar ki, bir yaz, bacağı kırılıp da, iki ay hastanede yattığı zaman bu yokluğu kimse fark etmedi. Hatta bana, sabahları evlerin önünden tamir edilecek kunduraları toplamak üzere geçen ustası, kundura tamircisi bile bu kaybolmanın farkında değildir gibi gelmişti. O teki kardeşi, köyde, ondan da silik. Oyle iki ay değil, iki sene gözükmese, değil kunduracı, öz kız kardeşleri bile farkında olmayacak sanırım. Bu oğlan, merakımı çeker. Gülen, ama aptalca gülen bir yüzü vardır. Beyaz, kuvvetli dişleri gözükür. Once, insana saf, temiz gelen bu gülüşün, gözlerine dikkat edilirse, aptalca olduğu anlaşılıverir. Zaten

yüzünde, her zaman hafif bir gülümseme hiç eksik olmaz. Sağlam dişlerini meydana çıkaran geniş tebessümünü herkesten esirger, hatta, insanların yüzüne pek bakmadığını sanıyorum. Bana nedense bir muhabbeti vardır. Dişlerini gösterir, aptallığına acındırır. Köyün en fakir ailesine mensuptur. Bu cins çocukların da ekmeği taştan çıkarmak için ölürcesine çalıştıklarını görüyorum. Hele kışın!

Yaz onlar için büyük şeydir. Evler kiraya verilir, işler artar. Korkunç kış, yerini, gramofonlara, radyolara, çıplak kadınlara bırakınca bu aileler de umumi neşeye katılırlar. Katılmaya da mecburdurlar. Ki-

rahk odalarına yerleşenlerin bir radyoları yoksa, bir gramofoncuklan, o da yoksa alafranga şarkılar söyleyen bir genç kadın muhakkak bulunur. Neşe de galiba erkek kısmına genç kadınlardan geçen bir hastalıktır. Bu çocuk çalışmaz, hiç iş görmez demem. Evin ve kiracıların suyunu kuyudan çekerken görürüm. Arkası bana dönük olduğu için gö-rernem, ama o budala gülme hep dudağındadır. Onu başka bir halde tasavvur imkânı yoktur. Sabahları evin önündeki küçük ba hçeyi süpürür. Çalı süpürgesini bir on dakika hafif hafif, sonra kudurmuşçasına yerlere çarpar. Bahçelerinin toz ve duman içinde kaldığını görürüm.

Evlerimiz birbirine pek yakın olmakla beraber bu toz duman içinde

• •

yüzünü göremem. Çı lgın bir hal almalı yüzü, derim. Oyle talimin ederim. O zaman ansızın o aptal tebessümünün de hayvani bir hal aldığını düşünürüm. Mademki, bu gülümseme onun dudağından hiç eksik olmuyor; kızgın, bıkmış, sinirlenmiş anında da dudaklannın kenann-dan gitmeyeceğini sanırım: Bu hayvanca bir gülümseme olmalıdır.

Hiçbir iş görmez, demiştim. Hiçbir iş görmezdi ama, işsizlerin devam ettiği yerlerde de gözükmezdi. Ne bir kahvede gördüm onu, ne de çayırlıklara serilmiş uyuyan işsizlerin arasında ona rastladım. Yalı boyunda da gezinmezdi.

Ben de bir zaman kahveleri asmış, sandaldan, denizden, balığa çıkmaktan usanmıştım. Oyun oynamaksa beni sinirlendiriyordu. Çamlıklara çıkar,

uykuya dalar, sevdiklerimi düşünür, yapacağım işleri hayal eder; sever, sevilir, zengin olur, fakir düşer, kitap okur, sevgilime şiir yazardım. İşte bu zamanlarımda çamlıklarda ona sık sık rastlamaya başladım. Bir çarnın altında denize ve hulyaya dalmışken bir hışırtı duyardım. Nedir diye dikkat kesilirdim. Uzaklardan, bir gölgenin önüne bir salıntıyla geçtiğini görürdüm. Adımlan hızlı, bir işten döneri gibi hali vardır. Benden pek uzaktan geçtiği için çağınp soramaz, bu adam buralarda ne arar, diye düşünürdüm. Bilhassa cumartesi, pazar günleri ona sık sık buralarda rastlanırdı. Bir gün bir çamın altında onu yakaladım. Yüzünde gene o gülümseyişle beraber kızmış gibi de bir hali vardı. Tamam, dedim kendi kendime, işte tam bahçeyi delice süpürürkenki hal... Dikkat ettim. Hayır, aptalca gülüşünde bir hüzünden başka bir şey yoktu. Bir cıgara verdim. Denize gi-

• • i • w • • i nn •• i / • • *ı*ı • i ı*ı • • • •

rip girmediğini sordum. Türkçe yi iyi bilmiyordu. Beyaz dişlerini gösterdi:

— On beş gün var, sonra düşecek denize ben, dedi.

Daha bir şeyler konuştuk. Aptal çocuklar gibi güldü. Verdiğim cıgarayı yakmadı.

— Bende kibrit... dedi.

Ceketinin cebine, kalın, sarı, büyük,# etlerine doğru kıvrılmış tırnaklı, küt parmaklı bir el vurdu. Cıgarayı iç cebine koydu. Çarnın al-hna uzandı.

— Uyumak... dedi.

Ben denize girip çıkmıştım, yolum onun yattığı çarnın altından

«•

geçiyordu. Baktım. Kalkmış. Önümde gidiyor... Kısa bir boyu var. Omuzlanyla kafası arasındaki mesafe bana pek uzun gibi geldi. Kafası mı büyüktü, boynu mu uzundu, yoksa omuzları mı pek düşüktü? Galiba hepsi biraz böyleydi. Kafası yassıca, büyük. Dik, çukursuz bir

• • v> i 1 •• i • 1 • • • • t T # 1

çenesi var; insana sağa sola dönmeyecekmiş hissini veriyor. Hani döndürdüğünü de hiç görmedim. Omuzlan normaldi ama düşüktü. Kollarını pek az oynabyordu. Biraz zıplar gibi, öne öne sallanarak yürüyordu. Yürüyüşünde, dudaklanndaki bir şeye tempo tutuyor hali vardı ama şarkı söylemiyordu. Belki içinden bir şarkı söylüyordu, kim bilir? Daha yaz iyice gelmemiş, göçler köyde çoğalmamıştı. O, çamların altında uzanıp gülüyor, bir şey bekler gibi bekliyordu. Merak ettim. Senelerce bu adamı merak ettim. Bazı sokak aralıklanndan vapur gelince, iskeleyi dikkatle seyrettiğini fark ettim. Pazar günleri de onun adeta mesut olduğunu, içinin gülümsediğini gördüm. O tahmin etti-

w • i ••i•• • • 1 • ■ 1 •••••• j i ı 'i

ğim hayvanca gülümsemeyi ise bir türlü yüzünde yakalayamadım.

m

Yaz ortasında bir gündü. iki arkadaş öğle sıcağında çamlara çıkıyorduk. Yanımızda yiyeceklerimiz, yer kilimimiz vardı. Arkamıza bir sokak köpeği takılmışta. Yemeğimizi yedik. Köpeği doyurduk. Uzandık, uyuduk... Köpek benim başucumda yatıyordu. Bir ara köpeğin korkunç bir şekilde homurdandığını yarı uykuda duydum. Ne oluyor diye iyice uyandım. Köpek, bir istikamete doğru homurdanıyor, atılmak ister gibi hareketler yapıyordu.

— Tut, Sarı! dedim.

Köpekle beraber kıpırdayan bir kocayemiş kümesinin arkasına doğru yürüdük. Birden otlann arasından birisi fırladı. Adamın beni görünce yüzünden bir korku uçmuştu. Dudakları açıldı. Hiç görmediğim sırtlan dişini ha tırıma getiren dişleriyle hayvanca gülümseyen bir

adam gördüm: Oydu. Gülüyordu. Gülüyordu ama, korkunç, hayvani bir gülüştü bu. Yanıma üç adım kalıncaya kadar sokuldu.. Bir adım daha atb. Geriledim. Ağzı kurumuştu. Büyük, şimdi buruşuk dudaklan-nm kenan, suyu kaçmış iplik gibi uzayan tükrüklerle kaplı idi. Ağzıyla nefes alamıyor, burun kanatları oynuyor, yanağının bir tarafında gözünün altı durmadan seyiriyordu.

— Ne var ulan! dedim.

Bir şeyler mırıldanarak uzaklaştı. Köpeğe, öylesine gülümseyerek baktı ki, hayvan geri geri çekildi.

Hiçbir şey anlamamış, şüpheler içinde yerime gelip oturmuştum. İçimi garip bir üzüntü yahut korku kaplamıştı, acaba birisini mi öldürmüştü? Bu, öldüren, öldürmek isteyen bir adam surah idi. Bir evi, bir köyü ateşe mi verecekti? Sokaklarda önüne gelene saldınp çocukları ve kadınları mı ısıracaktı? Yoksa uyumuşlan öldürmek isteyen manyak uykusuz adam mıydı?

On dakika geçti geçmedi, önümde tekrar belirdi. Ben de onu düşünüyordum. Dalmışım. Önümde durmadı. Geçiyordu. Benim tarafıma bakh. Bakhm, yüzü düzelmişti. Dudaklannı silmiş olacaktı. Artık kenarları beyaz değildi. Ağzına tükrük gelmişti. Siyah buruşuk dudakları açılmış, pembeleşmişti. Aptalca, safça güldü.

— Sende biraz var mı? dedim.

Şahadetparmağımla bir burgu işareti yaparak kafasını gösterdim.

— Yok, yok, dedi. Başını şiddetle iki tarafa salladı. Yanıma dostça yaklaştı. Kolumu yakaladı. Deminki çalılığa kadar gittik.

— Bak, dedi.

Baktım: Bir çarnın alhna bir çift uzanmıştı. erkeğin kolunda uyumuştu. Erkek havada uçuşan bulutlara dalmış, cıgarasını içiyordu. Bir müddet baktık. Sonra geldiğimiz yere doğru yürüdük. Yüzüme, adeta zeki diyebileceğim, kendisini haklı görüp görmediğimi anlamak isteyen bir halle bakıyordu.

— Benim karı yok .. Karı güzel. ... dedi.

Dudaklannın kenanndan hayal gibi beyaz bir dil geçti. Sonra ses işitmiş gibi uzun kafasını kaldınp bir şey dinlermişçesine durdu. Gözleri gene hayvanlaşmıştı. Uzakta bir çift görmüş olacakh. Hırsız adımlarıyla oraya doğru başı önünde uzaklaştı.

SAİT FAİK

MAHALLE KAHVESİ

VARLIK YAYINLARI

Mahalle Kahvesi

Yazın bu küçük mahalle kahvesinin bahçesine sık sık gittiğim için, karayelin, tipinin çılgınca savnılduğu akşam, içeriye girdiğim zaman yadırganmadım. Kahve sapa bir yerde idi. Yapraklarını dökmüş iki söğüt ağacı ile üzerinde hâlâ üç dört kuru yaprak sallanan bir asmayı kar öyle işlemişti ki bahar akşamlan, yaz geceleri pek sevimli olan bahçenin mora kaçan beyaz bir ışıkla dibinden aydınlık haldeki güzelliğine, girerken şöyle bir göz attığım halde camın kenanna yerleşip de buğulan silince uzun zaman daldım, hem sevdalandım. Bu mor ışık o kadar çabuk koyulaşh ki kahve daha ışıklan bile yakmamıştı. ince belli çay bardakla^^n en ^^elini önüme bırakıp giden kahveci:

— Kışın da güzel değil mi, bahçe? dedi.

Bahçedeki mavi boyalı kasımpatlarının üzerine birikmiş karları gösterdi.

— Moruklann söylenmeyeceğini bilsem ışıkları daha yakmazdım ya, dedi, neredeyse homurdanmaya başlarlar.

Kahve ışıklarını yakınca dışarıdaki kann ışığı söndü. İçeriye göz attım. Sekiz kişi ya var, ya yoktu. Küçük kapağının içinden alevler atarak yanan sac sobanın sağ tarafının neredeyse kıpkırmızı kızaracağını biliyor, bekliyordum. Yanımda tavla oynayanlar vardı. Bir zaman onlara daldım. Ara sıra camı silerek alnımı camlara yapıştırıp dışarıyı seyrettim.

Evimden çıkınca ortalığın sessizliğini, bu sessizliğe lapa lapa kar yağdığını görmüş, yürümek hevesine kapılmış; ana caddeleri, arkadaş tesadüflerini, malum kalabalık yolları bırakmış, karın daha tez, daha temiz biriktiği, insanlann az geçtiği bir semte gitmek üzere tenha tramvaya atlamış, buraya gelmiştim. Ama ben gelirken yanın saat içinde hava değişmiş, karayel kudurmuş, lapa lapa yağan kar, küçücük küçücük soğuk darı taneleri halinde kaynaşmaya başlamıştı.

Kahveciye:

— Bugünkü gazete var mı? diye sordum.

Elime bir gazete tutuşturdu. Bir taraftan kafamdaki havadislere dalmaya çalışıyor, öte yandan kahveyi dinliyordum. Maişet derdi münakaşalarından öte insanlar bir şey konuşmuyorlardı. Bir ara kahvenin kapısı rüzgârla, bir adamla beraber açılıyor, avuçlarını üfleyerek o

I • • | | t | 1 •• 1 w• • •• W •• •• | •

adam içeriye dalıyor, sobanın önünde karnını, göbeğini, göğsünü, dizini iyice ısıthktan sonra bir tarafa ilişiyor, ya kendi kendine hulyaya dalıyor, yahut da bir tavla partisinin iki kişilik eğlencesine, oyuncuların itirazına rağmen, bir üçüncü olarak katılıyordu.

Sedirde oturan ihtiyarların yanına da orta yaşlı, ciddi adamlar gelip oturdu. Benden uzakta idiler. Ne konuştuk.lannı duyamıyordum ama yüzlerinde hüzünlü bir şeyler vardı. Uzun uzun susuyorlardı. Artık epey bir zamandır kahveye insan gelmediğini fark ettim. Küçücük yuvarlak saat kahveciden yana dönük olduğu için saatin kaç olduğunu kestiremiyordum. Epey bir zaman geçti. Birçok insanlar gitti. Kahveci nihayet saatini benden yana çevirdi. On buçuktu. Oyle bir uyuşukluk içinde idim ki kalkıp gidemiyordum. Gitmek ister gibi kımıldandığımı sezen kahveci:

— Eviniz yakınsa acele etmeyin, dedi. Biz bire kadar açığız. Buradan iyi yer mi bulacaksın?

— Ya? dedim. Bana bir çay daha yap öyleyse... Bir dilim de limon.

Tam bu sırada içeriye birisi girdi. Kaşına kirpiğine kar dolmuş, üstü-

«•

ne beyaz bir ceket giymişti sanki. Gelen adam sobaya doğru yürüdü. Üstünü başını süpürdü. Bir sandalyeye çöktü. Genç, çok genç bir adamdı. Yüzündeki karlar eriyince beyaz, yuvarlak bir yüz meydana ç ıkmışh.

Kahvede o gelmeden evvel konuşmalar oluyorken o girince herkes susmuştu. Kenarda tavla oynayanlar da tavlalarını şakırh ile kapatıp çıkıp gittikten sonra bu sükût büsbütün arth, uzadı.

Genç adama baktım. Bir sandalyenin üzerinde oturmuş, önüne bakıyordu. ihtiyarlar sakin, ciddi, adeta haindiler. Kahveci başını iki eli arasına almış kahve ocağında oturuyordu. On dakika bir mecliste insanların susması korkunç bir şeydir: Dehşetli sükût uzuyordu.

Genç adam ayak ayak üstüne atıyor, sonra ayağını değiştiriyor, bir türlü oturduğu yerde rahat edemiyordu. Belinden yukansı imtihan olan bir talebeyi andınyor... Korkak korkak bakıyor, ayakları ise imtihan heyeti masa altından ayak ayak üstüne atbğını göreceklermiş korkusu içinde gibi bir inip bir kalkıyordu. Ayağının birisine altında kımızı kırmızı yamalar sallanan bir lastik artığı geçirmiş, bunu iple de bağlamıştı. Ötekisinde, torik ağzı gibi açılmış altından hâlâ ıskara-ları sallanan bir futbol ayakkabı eskisi vardı.

Kahvedeki sessizlik uzadıkça uzuyordu. Şaşırmışhm. Neredeyse birinin, ya:

— Şeytan geçti!

Yahut da:

— Kız doğdu!

Diyeceğini bekliyordum. Hepimiz gülüşecektık...

Hâlâ kimse bir şey söylemiyordu. Tekrar gözüm yeni gelen adama ilişti. Yüzünü değil, geniş alnını görüyordum: Kınşıksız, manasız-

• •

dı. Ustünde ceket yoktu. Yalnız siyah çizgili beyaz bir mintan vardı. Kirli beyaz renkli bol bir kazağa bürünmüştü. Kazağın ön zaviyesini bir çengel iğne ile tutturmuştu.

Meraklanmış, şaşırmıştım. Bir hareket bile yapamıyordum.

Bu sırada kahvenin kapısı açıldı. İ çeriye bir adam girdi. İ htiyarla-

ra doğru yürüdü.

Sizi çağırıyor, dedi. Aklı yerinde ama sabaha çıkamayacağına kalıbımı basanm. Ara sıra fena dalıyor. Seni istedi Ali Ağa. Seni de Mahmut Çavuş. İstersen sen de gel Hasan. Seni çok severdi.

Oturan üç kişi ayağa kalktılar. Soba kenannda oturana en küçük bir göz atmadan, ama ona dik dik bakarmış gibi bir halle geçip gittiler. Sanki gözlerini mahsus ondan çeviriyorlardı. Genç adam, büyi.ik gözlerini açmış, gidenlere yalvarır gibi bakıyordu.

Kahveci yeni gelene hâlâ bir çay olsun getirmiyordu. Az sonra yerinden kalkh. Önümdeki fincanı kaldırırken:

— Şu zavallıya da benden bir çay yap, dedim.

Bana yalnız gözkapaklannı kaldırıp indirerek bir tuhaf baktı. Çayı getirn1eye gittiğini sandım.

Önünden geçerken çocuk birden ayağa kalktı. Kahvecinin önüne dikilmişti. Kahveci farkında değilmiş gibi yana dönerek uzaklaşırken:

— Babam, değil mi? dedi. Ölüyormuş değil mi?

Kahveci susuyordu. Bu hain, kötü, acı bir sükûthı. Sonra sanki buzlar erimiş gibi oldu. Ama cevap yine benim için manasız, çocuk için de acı idi.

— Senin baban değil o.

Genç adam bir şey söylemedi. Bir şeye karar ve^iş gibi hızla yürüdü. Kapıyı bir türlü açamıyordu.

Kahveci:

— Sakın eve gideyim deme. Kapıda teyzenin oğlu bekliyor, gebertir seni!

Çocuk düşündü. Bütün kararları uçmuştu. Yüzünde iradesiz hatlar belirdi. Kendisini içeriye iten rüzgân deler gibi gitti.

Bir zaman bir şey soramadım. Kahvecinin arkası bana dönüktü. Güıültü ile bir şeyler yıkıyordu. Yüzünü benden yana döndürmesini bekledim. Ama bir

türlü işini bitiremiyordu. Nihayet döndü.

Ben:

—Nedir bu Allah aşkına? dedim.

T% 1 • | | ı •• | W •• 1 W »1« I •* •***

Belindeki önlüğü çıkarmaya uğraşıyor, cevap anyor gibi düşünüyordu.

Kapı açıldı. Bir ihtiyarla beraber de^^iki adam girdi. Daha kapıdan girerken:

— Ruhunu teslim etti, dedi. Öteki savuştu mu?

Kahveci, elleri önlüğünün arkadaki bağlarmda donmuş gibi idi. Onu çözeceğine tekrar bağladı. Masama doğru geldi. Sanki bana açıklaması lazımmış gibi:

— Arabacı Kâmil Ağa, dedi, öldü de... O deminki it, oğlu idi. Kız kardeşini kötü yola sürükledi diye babası reddetmişti.

Sonra öteki adamlara döndü:

— Namussuzum, dedi, pişmanlığından değil, miras vururum di-yedir.

ihtiyarlardan biri bu söze taraftar olmadığını gösteren bir yüzle:

— Pişman olsa da affedilemez o, dedi.

Ben dudaklanmın ucuna gelen bir suali nasıl sorduğumu, niçin sorduğumu bilmiyorum. Bu tesiri yapacağını hiç düşünmeden budalaca sordum:

— Kız ne oldu?

Tuhaf bir şey oldu. Birbirlerine bakmadan, halleriyle bakar gibi yaptılar. Ses seda çıkmadı. Deminki sükûtun bir başka türlüsü içine

düştük.

Hatta gözlerde değil ama sükûtta ve sükûtun hareketsizliğinde:

— Bunu niye sordun?

— Ne lüzumu vardı?

— Başka soracak şey yok muydu?

— Ne de meraklı imişsin!..

Diyen bir hal vardı.

Kimse cevap vermedi. Parayı masanın üzerine bıraktım. Kahveciye baktım. Başı önünde düşünüyordu. Sapsarı idi. Elleri hâlâ önlüğünün bağlannı çözmeye çalışıyordu. Kapıyı açtım. Çekip gittim. Kızın ne olduğunu öğrenemedim ama, onu kahvecinin kötü hayattan çekip aldığını mı anladım nedir?

Plajdaki Ayna

Sonradan dpli olduğuna karar verilen bir adam plajın aynasını kırdı. Bu, insanı yemyeşil gösteren, altının sın dökülmüş, camlaşmış aynanın, insanları çirkin göstermesine içerledi, diye tefsir ettiler. Hayır ondan değil, evvelce ayna cı imiş. İtalya'dan ayna ithal edermiş, sonra iflas etmiş, az buçuk oynatmış, ayna görünce kırrrtamazlık edemezmiş diye uydurdular. İşin aslını bir ben biliyorum, bir de ayna.

O halde aynayı kıran da sensin diyeceksiniz, bize numara yapıyorsun. Pekâlâ! Aynayı kıran benim. Deli olduğuma karar verildi. Ama zararsızmışım, pek zararsızmışım. Ocümü aynalardan alırmışım. Bunlar doğru değil! Doğrusu şu:

Aynayı kırmamın hiçbir sebebi yoktur. Sebepsiz yere kırdım. Canım sıkıldı, eğlenmek için kırdım, bile diyemem. Güzel insanlan çirkin gösteriyormuş; ne münasebet efendim. Güzel insanlan çirkin gösteren ayna onlann derununu tefriş eder. Böyle aynayı plajlara asamazlar. Yoksa aynada insanlann çirkin taraflannı mı görmeye başladın da... Hani nasıl yazılar aynada ters çıkarsa insanlann da tersleri mi gözüküyordu sana, derseniz ben

de size felsefeden hiç hoşlanmadığımı, hele böyle dâhiyanesinden iğrendiğimi arz ederim.

Hayır ayna, aynaydı. Böyle haltlar karıştırmazdı. Hangi enayi onu hangi zamanda icat etmişse etmiş; saçımızı taramak, surahmızda kara var mı diye bakmak, burnumuzu silerken biraz sümük kalmış mı diye göz atmak, yahut da:

— Ulan! Benim gözlerim fena değilmiş be! Hele şu ağzımın kenarına inen çizgiye bak! Vay anasını!.. Ifade veriyor suratıma! Şu karılar da erkekten anlamıyorlar vesselam...

Diyebilmek için işe yarar. Her nevi kendi kendine konuşmaları istediğimiz kadar ayna vesilesiyle uzatabiliriz. Aynaya bir genç kız bak-tınr. Bir erkek düşündürtür. Kendi kendine vurgunlara ayna öptürür. İhtiyarlara ölüm, tabut kefen gösterir, veremlilere korkunç ateşlerinin ışığını aynadaki gözlerinde yakarız. Aynaya düşman kesilmek, onunla dost olmak da mümkün. Insan isterse pekâlâ bir aynayı kırma sebebini felsefeye, edebiyata, ruhiyata, tıbba sinire yükleyebilir. Benim plajdaki aynayı kırmamın sebebi ise katiyen yoktur. Ama size günümü yazacağım. Oradan bir sebep bulmaya çalışmak pek manasız olacak ama.

Zeytin ağacının altında bir küçük çocuk oynuyordu. Yanına yaklaştım. Yeşil zeytinleri korku ile bana uzattı.

— Sizin mi bunlar? dedi.

— Benim ya, dedim.

— Ben taş atmadım, dedi, kendi kendilerine düştü bunlar.

— Onlar ne? dedim.

— Acı şeyler, dedi.

Açık mavi gözlerinin kırınızı kirpikleri yanıp yanıp sönüyordu.

— Bunlar ne biliyor musun? dedim.

— Bilmem, dedi.

— Sen zeytin nedir bilir misin?

— Bilirim elbette.

— Işte bunlar zeytin.

— Sabahleyin yediğimiz mi?

— Siz sabahları zeytin mi yersiniz?

— Yeriz ya.

— Senin baban kim, dedim.

— Benim babam yok, dedi.

Mavi gözlerine beyazlıktan mavileşmiş bir gözkapağı altın ışıklarıyla indi. Büyük büyük dudaklannı uzata uzata:

— Benim babam ölmüş, dedi.

— Nerede ölmüş?

— Muharebede.

— Hangi muharebede?

— istiklal Muharebesi' nde.

İçimden dostum, kardeşim, canım, ruhum, evladım, ciğerim benim, dedim.

— Oyna zeytinlerle ama, dedim, sakın taş atma emi!

— Sizin mi bu zeytinler?

— Hayır, benim değil. Bu zeytinler kimsenin değil.

— Eve götüreyim mi bunları?

— Bunlar düşmüş, buruşmuş, iyi değil, kurtludur.

• «

— Oyleyse oynanm, dedi.

— Oyna ama, sakın yine ısırma. Hepsi acıdır.

— Iyileri de mi acıdır?

— iyileri de acı olur.

— Sonra nasıl tatlılaşır?

— Onu ben de pek iyi bilmem.

— Kim bilir bunu peki?

— Ne yapacaksın?

— Sabahleyin yemek için zeytin yaparım.

— Annen var mı senin?

— Var tabii.

— Ne iş yapar?

— Çamaşıra gidiyor.

— Sen ne olacaksın büyüyünce?

— Ben mi? dedi.

Gözlerini gözüme kaldırdı. ikimiz de mavi mavi baktık.

— Ben, dedi, boyacı olacağım.

— Ne boyacısı?

— Kundura boyacısı.

— Neden kundura boyacısı?

— Ya ne olayım?

— Doktor ol, dedim.

— Olmam, dedi.

— Neden?

— Olmam işte.

— Neden ama?

— Doktoru sevmem ki.

— Olur mu ya? Bak, dedim. Doktor sevilmez olur mu?

— Tabii sevmem, dedi. Annem hasta oldu. Evimize szeldi. Kum-haramızı kırdık. Bütün yirmi beşlikleri ona verdik. Sonra çeyrekler kaldı. Onlarla da reçeteyi yaptırdık. O da zorlan.

— Ama annen iyileşti.

— Annem iyileşti ama paramız gitti. Iki gün yemek yemedim ben.

— Peki, dedim, öğretmen ol.

— Ben mektebe gitmiyorum ki.

— Neden?

• •

— Öğretmen beni dövüyor.

— Neden?

— Yaramazlık ediyorum da ondan.

— Sen de yaramazlık yapma.

— Ben yaramazlık ne demek bilmiyorum ki.

t ■

— Oğretmenin yapma dediği şey, dedim.

— Belli olmuyor ki! Bir gün arkadaşımın biri, "Çamaşırcının piçi" dedi. Ben de dövdüm onu. Öğretmen de beni dövdü. Ondan sonra hep çamaşırcının piçi diye çağırdılar. Hiç kimseyi dövmedim. Yaramazlıkmış diye. Birkaç gün sonra yanımdaki arkadaşın iki kalemi vardı. Birini aldım. Hırsızsın sen diye dövdüler. Benim kalemim yoktu aldım. Sonra o da yaramazlıkmış, hem de çok fena bir şeymiş. Bir daha kimsenin kalemini almam dedim. Defterini aldım. Bu sefer hem dövdüler, hem mektepten kovdular.

— Çok fena yapmışsın.

— Fena yaphm. Ben adam olmak istemiyorum ki.

— Ne olmak istiyorsun ya?

— Boyacı olacağım dedim ya. Ahmet ağabeyim de boyacı.

— Sever misin Ahmet ağabeyini?

— Tabii severim. Annem de sever. Bazı gece bizde kalır. Para verir bize. Aç bile kalsak o bulur bize ekmek.

— Asıl ağabeyin değil mi?

— Nasıl asıl ağabeyim?

— Bayağı asıl ağabeyin, babanın oğlu değil mi o da?

— Değil tabii.

— O kimin oğlu?

— Bilmem.

— Kaç yaşında?

— Benden büyük.

— Sen kaç yaşındasın?

— Dokuz.

— O?

— Büyük işte.

— Ne kadar?

— Senin kadar var.

— Ha şu mesele. Peki boyacı olunca n'olacak?

— Para kazanacağım.

— Sonra?

— Sonra rakı içeceğim.

— Sonra?

— Sonram yine potin boyayacağım.

— Sonra?

— Sonra cıgara içeceğim.

— Sonra?

— Elinin körü!

— Bu laf ayıp işte. Senin kulaklarını çekerim.

— Anneme söylersem seni.

— Bir de selam söyle.

• •

Oteden başörtülü, yüzü yuvarlak, tatarımsı bir kadın geldi. Çocuk ona doğru koşhı.

— Anne, bak zeytin, dedi.

Kadın:

— At onları elinden.

Çocuk bir dakika atıp atmamak için düşündü. Bana doğru ilerledi. Zeytinleri, kadının:

— Ne yapıyorsun hınzır?

Demesine vakit kalmadan suratıma ath.

Ben güldüm:

— Üzülme hanım, dedim, çocuktur.

Çocuk:

— Anne be, dedi, iki saattir beni lafa tutuyordu.

Kadın:

— Seni sevmiş de konuşuyor oğlum, öyle nobran olma.

— Ben onu sevmedim ki... Ahmet ağabeyim gibi boyacı olacağım dedim. Bana doktor olacaksın sen diyor.

— Bak ne güzel söylüyor.

— O kendisi olsun doktor. Sen bana demiyor muydun? Allah kahretsin o herifleri! Gözlerini toprak doyursun! diye.

— Oyle mi dedim? Allah muhtaç etmesin demedim mi?

• ♦

— Oyle dedin.

Kadın bana döndü:

— Değil mi beyefendi, dedi. Allah hekime, hâkime muhtaç etmesin.

— Doğru, etmesin., dedim.

Çocuk şimdi arsızlaşmıştı. Annesinin eteklerinde idi. Düşmanca bakıyordu.

— Anne be, dedi, ben boyacı olacağım değil mi?

Kadın:

— Başka ne olabilirsin ki?

Çocuk:

— Benim babam neciydi anne? dedi.

Kadın:

— Boyaaydı.

Çocuk bana:

— Na gördün mü? Babam da boyacı imiş işte.

Kadına:

— Öyle mi? dedim.

Kadın:

— Evet, dedi.

— Muharebede ölmüş, hangisinde? dedim.

Kadm:

— Muharebede ölmedi, dedi.

Çocuk:

— Sen bana öyle söylemedin miydi anne?

— Kim söylemiş sana muharebede öldü diye?

— Ahmet ağabeyim.

— Ahmet ağabeyinin Allah belasını versin.

— Ama ekmeği o getiriyor.

— Sus. artık, hadi şuradan!

Çocuk yeniden zeytinler toplamıştı. Kadın:

— At o zehir gibi şeyleri, dedi.

Çocuk yine suratıma attı. Anası bu sefer suratına tokadı yapıştırınca hızlı hızlı viraneliğe doğru uzaklaştı. Orada yıkık bir mescit duvarının kenarından:

— Al, herifi de götürsene mahzene, dedi.

Annesi:

— Utanmaz, hınzır.

Diyerek çocuğa doğru koştu. Bana da bir göz atmayı unutmadı. Büyülenmiş gibi kadını takip ettim. Kapı yerine takılmış bir çuvalın yırtığından içeriye girdik. Arkasında hamamlarda olduğu gibi bir tokmağı olan bir kapı açtık. İçerisi yıkanmamış bir sefil insan kokusu ile apteshane kokuyordu. Muşamba ile örtülü masanın üstünde iki domates, iki hıyar vardı. Kadın:

— Rakı alalım mı? dedi.

— Is temez, dedim.

— Paran yok galiba?

I çimi ezen bir şehvet havasını kaçıraca^mdan korkar gibi:

— Var var, dedim, ama rakı içmek istemiyorum öğle sıcağında.

Gözlerini gözüme dikti. Eliyle cüzdan cebime vurdu. Bir iki buçukluk çıkardım. Beğenmedi. Bir ikinciyi zorla buldum.

— Başka meteliğim yok, dedim.

Güldü. Kollarını boynuma doladı. Dizlerime o ^^rnuştu. Küçük çocuk kulübenin kenarına yığılmış taşlardan yukanda bir deliğe sıkışmıştı. Kafasını uzatmış mavi mavi bize bakıyordu.

— Çocuk? dedim.

Kadın:

— Aldırma, dedi. Alışıktır.

Belki yarım saat çocuk sabit gözlerle bize baktı. İkide bir ne zaman cebine koyduğunu hahrlamadığım yeşil zeytin tanelerini kafamıza atıyordu.

Birdenbire kafasını ellerine aldı. Bir hayvan çığlığı ile kıpkırmızı bağırmaya başladı.

Kadın ıslık gibi bir sesle:

— Beş on para at ona sussun. Yoksa susmaz, diyordu.

Evvela iki çeyrek attım. Olmadı. Bir çeyrek daha attım. Sonra bir yirmi beşlik attım. Beş dakika bir sükût oldu. Sonra mahzenin içini çın çın öttüren bir zil gibi öttü. Şimendifer düdüğü sesi çıkardı. Gözleri bende idi.

— Şimdi Ahmet ağabeyim yetişsin de görürsün sen, diyordu.

Bir yirmi beşlik daha attım.

— Bir tane daha atmazsan ...

Demeye kalmadı, anası dizlerimden kalktı. Beni bile yere yıkacak bir tokat aşk etti. Bana:

— Ver bir yirmi beşlik daha şimdi, dedi.

Çocuğun küçük kara eli uzandı. Yirmi beşi aldı. Bize arkasını döndü. Şimdi kulakları seslerimize dikilmiş bir köpek- gibi yatıyordu.

Oradan adeta erimiş bir öğle aydınlığına çıktığım zaman şakaklarımda bir zonklama vardı. Hemen plaja koştum.

Plaja temizlenmek, bir şeyden silkinmek, ferahlanmak için mi koştum? Hayır, yalnız mahzenden çıkar çıkmaz kuyudan sıcağa çıkarılmış bir testi gibi terlemiştim. En çok kafam terlemişti, parmaklarımı saçlarıının diplerine sürdüm. Tırnaklarımın ucu tarafından emilen, yahut bana emilir gibi gelen bir ıslaklık duymuştum. Elime bak-sam bu ıslaklığın ter olmadığını, tepemden kan sızdığını anlayacakmış gibi oldum.

Işte o zaman tepemden kan sızdığını sanarak denize koşmuştum. Yolumun üzerinde denize girinceye kadar hiçbir şey görmediğimi sanıyordum. Halbuki serinlik vücudumu kaplar kaplamaz bir yeşil ot, bir harabe, bir çocuk, bir duman, bir tren yolu, bir köpek gördüğümü hatırladım. Sonra kadının çocuğunun gözlerini gördüm. Sırtımda idiler.

Piç ne biçim bakıyordu adama. Deniz suyu iyi geldi. Iyi gelmesi de mühim bir şey değil. Yalnız şunu anladım da rahatladım ki kafamdan sızan kan değil, termiş. Oyle olsa deniz kıpkırmızı kesilirdi. I şte deniz suyunun

yalnız bu faydası oldu. Yoksa hâlâ şakaklarım zonklu-yordu. Hâlâ serinliğin, denizin içinde terliyordum. Hâlâ o apteshane kokulu, serin, çok serin bir mahzen havası, gözlerini bize dikmiş mavi gözlü, elleri arpa ekmeği gibi kara ve çatlak çocuk bir duman halinde, ama ne zaman istersem vücut haline getirebileceğim bir ruh halinde beynimle gözüm arasında bir yerde uçuyordu. Durmadan geziniyordu.

Şimdi size aynayı kırmamın sebebini buldum gibi gelir. Bana sen aynada kendini apaçık, bütün vuzuhuyla, çirkinliğiyle, pisliği, adiliği ile görmüşsün. İşte onun için de... Şiddetle hayır, derim. Siz gülümser,

aynada bütün insanlığı, bütün çirkinliği ile kendi vasıtanla sezer gibi olduğun için, insanların bütün denaetlerini, sefaletlerini... Vallahi de

hayır, billahi de hayır.

O halde sen bayağı delilmişsin, diyeceksiniz. Neden böyle söylüyorsunuz canım? Bir plajın pis aynasını hiçbir şey düşünmeden, şuursuzca eğilip yerden bir taş alarak, hatta o taşı denizin durgun yüzünde dört beş kere sektirmek içinmiş gibi alarak, aynayı isteyerek bile değil, kazara da denemez, şöylece kınvermek ... Neden olmasın?

Herifler koştu. Ben koştum. Yakalayamadılar. Neden sonra ben döndüm, plajı apaçık gören bir ağacın altına yüzükoyun yattım. Hepsi plaj sahibinin kulübesi önüne toplanmışlardı. Yarım saat geçtiği halde hâlâ benden bahsediliyordu. Daha bir saat öyle ayakta durdular, konuştular, gülüştüler, fikir beyan ettiler. Sonra bir polis geldi. Mesele ona da anlatıldı. O da dinledi. O da fikrini söyler gibi idi.

Ben başka yoldan vapur iskelesine gitmek için yolu çok uzun, kendimi çok yorgun buldum. Ağacın altında geceyi bekledim. San bir ay doğdu. Gazinolardan sesler, kahkahalar, şarkılar gelmeye başladı. O zaman elimi saçlarıma attım ki karmakanşıklar. Tarağımı çıkanp saçlarımı taradım. Bir cıgara yakhm. Dudağıma bir vals yapıştırdım. Pantolonumun cebine ellerimi soktum. Plajın önünden ıslık çalarak, herkes gibi, mesut bir adam gibi, aynayı kıran ben değilmişim gibi geçtim.

Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal

Uyuzluya bir sinemanın kapısında rastladım. Ayakları çıplaktı. Büyük, sarı ela gözleri, aslında beyaz olduğu halde yer yer morarmış bir derinin içinden, ballarda badem ağacı güzelliğiyle bakıyordu.

Bu çocuğu nereden tanıyorum? Bilmem... Belki de hiçbir yerden ... Belki de her yerden... Sokakta böyle çocuklar yüzlerce; bir iki değil... Her gün bütün caddelerde, köprünün üstünde altında, çok defa bir sinema-*ının.* kapısında üçer beşer, Sirkeci'nin her köftecisi, her işkembecisi önünde, bu, yalnız gözleri mahlukat görülüyor. Bu çocuklar bir gün

kaybolurlar. So^ra birdenbire bir kale kapısı açılmış gibi yine o gi.izel bildikleri, bir sinema oyunu oynuyor sandıklan, karlı çamurlu caddeye düşerler.

Uyuzlunun gözleri bende idi, hatta bir tanesini aşina bir şekilde kırph. Surat ashm. Ne yalan söyleyeyim, bu kadar sefil olduğu için yüzümü buruşturdum. Yoksa benim de içimdeki çocukluk daha ölmedi. Ona bir gözümü kırpar, belki daha ileri gider, dilimi çıkarırdım.

O aldırmadı, güldü. Başını öbür yana çevirdi. Gişedekilere elini uzatmakta devam etti. Bu, büyük, muhteşem bir eldi. Kendi ince yüzünden iki defa daha büyük bir el. .. Ustüne yer yer, çivit mavisi bir ilaç sürülmüştü. Bilekleri cılk yara içinde idi.

İnsanlara süriinmemek için bir cüzamlı haletiruhiyesiyle çekingendi.

Ben, cüzamlılar iyi huylu olurlarmış, diye okumuştum. Belki de uyuzlular da öyledir.

Yanına sokuldum:

— Ne bu elindekiler? dedim.

— Uyuz, be! dedi. Bir şey değil.

Uyuz, ne korkunç, ne de müthiş bir hastalıktır. Hatta sevimlidir

ıni, demek istemişti.

Eline düşen çeyreğe bir baktı. Yüzünü kaldırdı. Işte orada, o ela gözlerin içinde, insanları olduğu gibi değil, olacaklan gibi sev, diyen adamın adeta fikrini okudum.

Bazı sinema trüklerinde insanın içinden bir başka insanın kalkıp yürüdüğü görülür. İçimden o romantik mahluk kalktı. Çocuğun uyuz mikrobu girmemiş gözlerine doğru ilerledi.

Şu sinemaya akın akın girenlerin içinde eczacılar, doktorlar, iyi insanlar, merhametliler olacağını düşündüm: Bir aralık ben de uyuza tutulduğum için bilirim.

Elli kuruşluk bir kükürtlü ilacın yarısı; tamamdı...

Bir insan o akşam sinemaya gitmemeyi düşünse...

Matmazele beş kuruşluk veremlilere yardım pulunu yapıştırtma-yaıı şişman madam bilet almayıverse, bu çocuk üç gün içinde pirüpak olurdu; beyaz derisi parlar, siyah tüyleri fışkınr, gözünün solmuş elası lacivertleşir, morluklar uçar, güzel bir kırmızılık, büyük, güzel, çalışkan eller...

iyiliğe, dostluğa, sevgiye, marangozluğa, ya demirciliğe koşan bir yüz, sokakta insan yüzlerine bakıp pırıl pırıl parıldardı. Bir ses, bana:

— Sen o parayı verebilirdin, diyor.

Işte bütün mesele burada: Ben sinemaya gideceğime ona bu parayı verebilirdim. Şimdi ben de herkes gibi düşünmeye başlıyorum.

"O parayı ben versem, o yerdi. O, uyuzla, yalancı bir saadet dünyası içindeydi. Hiç düşürülmediğini sandığı —sahiden İstanbul sokaklan aransa kaç düşmüş çeyrek bulunur?— çeyrekler eline düşüyordu. Uyuzun da zararı yoktu. Yalnız yatabildiği, bir yere sığındığı akşamlar, oh, ne güzel kaşınılıyordu!

Ben bunu yapamazdım. Altmış beş kuruşu çocuğa veremezdim: Bu sinemaya verdiğim paranın, bir insanı muhakkak surette bu iğrenç hastalıktan kurtarmak pahasına beni eğlendireceğini bildiğim halde...

Ben de mücrimim, herkes gibi...

. Ama, uyuzdan kurtulmak için insanın bir kat daha çamaşırı olması lazım! Ama bir evi, bir anası olması lazım! Ama bir su dökünecek yeri olması lazım!..

Altmış beş kuruşu vermemek için daha ne bahaneler bulacağım? .. Bu akşamı kendime zehir etmemek için daha neler bulacağım, yarab-

bım!..

Uyuzlu çocuk, bir cüzamlı gibi kimseye sürünmemeye, yalnız paralarını göstermeye çalışırken orta yaşlı, şık bir kadın öyle korku, öyle dehşetle çocuğa baktı ki...

içimden, o sinema numaralarındaki ikinci mahluk, kadınla, sanki bir cilt hastalıkları uzmanı imiş gibi konuştu:

— Hanımcığım, bendeniz cilt hastalıkları uzmanı doktor Ahmet Derimser!.. Korkmayın hanımcığım. Uyuz öyle bir hastalıktır ki, birkaç günlük tatlı bir kaşıntısı, hadi diyelim, azabı vardır. Bunu çektik-

ı i •• i 1 •• il • • i • w • • i *| • w • • ı ••

ten sonra deriniz daha güzelleşir, bütün pisliğini, eskiliğini atar, üç beş gün sonra bir genç kız derisiyle derilenir, tekrar sevgilinizin koluna girersiniz. O, derinizi okşadığı zaman, Acem halılarından, Ankara keçilerinin tüyünden alınan...

... Affedersiniz, tuhaf bir teşbih ama... Kayakların buzdan aldığı o hızlı lezzeti alır. Korkmayın!..

Bu sefer o sinema oyunu kadında baş gösterdi. Kadıncağız, benim, ikinci mahluğun sözüne inandı. Kendisinden şapkasız, manto-suz, çantasız bir başka mahluk kalktı. Küçük çocuğun uyuzuna çırılçıplak sarıldı.

Doğrusu bir kadın neler yapamazdı? Bir hayaldir, bir yalandır, bir

korkunç yalandır ama düşünülemez mi?

"Bir kadın bu çocuğu alıp evine götürüyor, uyuz merhemini sürüyor, üç beş gün evinde tutuyor, sonra isterse yine mikrobun kaynadığı sokağa onu tertemiz bırakıyor..."

Doğru, yalnız hayalle geçiniyorum; ben yalnız hayal kuruyorum.

Dört Zait

Yolda bir cıgara yakmak canınız istese, kibritiniz de olmasa, gidip de kimden yakarsınız? Bir yol sonnanız lazım gelse, kime sorarsınız? Bir kalabalığın toplandığı yerde, ne oldu acaba, diye kime dersiniz? Ben öyle adamlardan biriyim. Daha çok kendisinden agara yakılabi-len, yol sorulabilenlerden olduğum için hayatımdan memnun olduğum da olur, olmadığım da. Ömrümde birkaç defa, üzerime herhangi bir sualle yürüyen, gözüme sual sorulabilecek adam gibi bakan birkaç bedbahta azametli tavır da takınmadım değil. .. Kim bilir, ne kadar canım sıkılıyordu o gün... İnsanların içinden bu şekilde seçilmem çokluk hoşuma gitmediği halde, neden böyle yaptım o adama, diye üzüldü.. ğüm çok olmuştur. Kimi de ufak çocukların cıgara yakmak için yanaşmalarına içerlemişirndir. Ne hıhaf yanaşır bu çocuklar! Nasıl gözlerine kestirirler adamı uzaktan! Onların da dört beş defa ümitlerini kır-mışımdır. O zaman yanılmak ne fena şeymiş anlamıştım. Bu çeşit bir yanılmaya insanoğlunun hiç tahammülü yokmuş. Cıgara yakmaktan, vazgeçenleri çok gördüm. Bazıları da ümitlerini hiç kırmazlar.

Ben kendim, kaç defa, dakikalarca, yol soracak adam seçemediği-mi hatırlıyorum. Sonra artık seçmeye bile sabrım kalmadı, düpedüz bir adama yanaşıp sorduğum olmuştur. Bazıları bildikleri halde göstermemiş, kimi de ne memnuncasına cıgaralarını uzatmışlardır. Bir saadet derecesine yükseliveren bir gülümseyişle gülmüşlerdir. Hele ümidin en az olduğu yerdeki bu dostluk gösterisine insanın nasıl teşekkür edeceğini bilmemesi ne hoş bir haldir; mersi, denir. Sonra teşekkür edilir. Eyvallah denir, çok mersi, denir. "Çok çok mersi" tercüme edilir, çok çok teşekkür denir.

Ama şunu da bilirim ki insanoğlu tanımadığı insanoğluna bir şey sormak için, yirmi kişiden seni seçtiği zaman kendine göre birtakım hesaplar yapmıştır. Bu hesaplar da psikolojik hesaplardır.

Bu işe, hele bir de, fizyonomiden anlamak gibi bir boş ve manasız iddia karışırsa... Bana o zaman hep yüz bilimi tezi yapan bir doçenti hatırlatır. Bu zavallı doçent, bakar bakar da insanoğluna, neler uydur-mazdı! Halbuki, o insanoğlunun derin bakışı, çizgili yüzü, yüzüne bir hendesi şekilde siyah çizgilerle güzellik çizen saçları, tamamen aksi şeyler söylerdi. Bu derin, âlim bakışlarda aptallıktan, bu çizgili yüzde budala genç kız maceralarından başka bir şey yoktu. Geniş alnı çerçeveleyen kara saçlarda bomboş bir ömrün hatıraları bile kalmamıştı.

Çoğumuz psikolojiden çakmadan, fizyonomiden anlamadan da bu ilimlerin birer cahili, fakat meraklısı halinde insanlara yanaşır, cıga-ra yakar, vapur sorar, yol öğrenir, merakımızı gideririz. Bu öyle bir

alışkanlıkhr ki iddiası unutulmuştur. Neden bir sürü gencin arasından

• ■

seçiliriz? İyi adamız da ondan mı? Sanmam... iyi adamız diye seçilme-

• • 1 t y *f* 1** \ 1 • • * •• •• 1 | II ^ * • • • •

mişızdir. Kendisine sual sorulması münasip görülmüşüzdür: Yüzümüz iyi bir yüz müdür? Ne münasebet! Başka bahaneler bulmalıyız; elbisemiz mi eskimiştir; potinlerimiz mi boyasızdır? Gözümüzde hafif bir budalalık, halimizde bir tahammül, burnumuza eğrilik, yanaklarımıza bir bönlük mü oturınuşhır? Yoksa, kravahmızın düğüm yerinde bir parlaklık mı vardır? Muhakkak bir şey vardır. Yahut da pek avare-yizdir. Otomobilden atlayıp vapura doğru seğirten bir adamı tutup sual sorulur mu? Yahut da kaşlarını çatıp ağır ağır cıgara içen, halinden yeni lokantadan çıktığı anlaşılan kerliferli bir adamdan cıgara yakılabi-lir mi? Üstünden başından itina akan bir yolcudan yol sorulabilir nıi? Hele potinleri pırıl pınl boyalı bir adama sokakta toplanmış kalabalığın niçin toplandığını sormaya cesaret edebilir misiniz?

Bu böyle olduğu halde, ben, benden cıgara yakılmasına, yol sorulmasına çok az kızanm. Bazen sevgilim, seni görmeye gittiğim zamanlar bana yol sorulursa gidip potinlerimi boyatırım.

■ •

Ustü başı muntazam, hali tavn pek şehirli birinin benden cıgara yakmasını sevmem. Neden derseniz, birçok adamdan cıgara yakmaya cesaret edememiştir bu adam da onun için ... Halbuki, hiç de cesaret edilemeyecek şey değildir. Onlardan utanmıştır, benden utanmamışhr. Buna içerlerim doğrusu. Mademki, ayıp olmasa bile, hafifçe garip bir şeydir. Birçok insana yapılamayacak bir harekettir. Ben neden seçileyim? Buna karşılık, hiç düşünmeden, hesap etmeden yol soran köylü, saf, psikoloji ve fizyonomi cahili olanlardan hoşlanırım. Onlar sorsunlar. İçlerinde gizli, hesaplı düşünceler yoktur onlann. Hattâ, şu her tarafından temizlik ve azamet akan şişman adama bile sorabilirdi bu adamcağız. Ben bir tesadüfüm, yani her insan gibi bir insanım.

Sevgilim! Hikâyeye girmeden evvel uzun uzun gevezelikler yapmamalıyız. Ama ne yapayım? Kibritim olmadığı zaman cıgarasından cıgara yakılmaya müsait adamı nasıl aramam. Cıgara içmekten vazgeçilebilir mi? Hikâye yazmaktan da, körolası, vazgeçemiyoruz. Işte bir müddettir ben de, elimde cıgara, adam arıyor gibiyim. Ne kadar üstü başı düzgünler, suratı ciddiler, hali azametliler içinde kalmışım ki bir türlü hikâyeme yanaşamıyorum.

Bak, yine hatınma geldi: Cıgara yakılmaya, yol sorulmaya, ne

■• • ••i i i • ••i i • • 1 • 1* r | v i /•

münasip görülmek, ne de münasip görülmemek iyi bir şeydir. Tuhaf değil mi? Dikkat edersen sevgilim, her iki cins insanda da bir iki aşırılık vardır. Birisi azametli ise, ötekisi pek düşkün, birisi kılıklı ise, ötekisi kılıksız, birisi mağnırsa, ötekisi laubali, birisi temizse, ötekisi pis... Bu işin ortası yok, sevgilim: Ne intihap edilmek, ne intihap edilmemek isterim. En iyisi rey vermek galiba! Onun da bir vebali var: En iyisi sevgilim, kibrit sahibi olmak, yolu iyi bilmek, plarn çizmeden yola çıkmamak. Ne hakkımız var, değil mi sevgilim, herhangi bir adam hakkında, peşin hükümler sahibi kesilmemize?

Gelelim hikâyeye. Vapur bekliyordum. Hayır vapur da beklemiyordum. Evime gitmek için, yanlış söyledim, gitmemek için vapurun kaçmasını bekliyordum. Bu gece sessiz, kimsesiz köyümde patlayacağım içime

doğuyordu. İstanbul'da kalmak, geceyi içki içip sizi düşünerek geçirmek, daha münasipti... Ne çare ki, daha vapur iskelede idi. O gitmeden, ben de bulunduğum yerden ayrılamazdım. Nihayet vapur kalktı: Ben de ferahladım. Bir cıgara yaktım. Kibritim vardı.

Karşımda, bir köşede gençten bir adam o^^nuşhı. Elinde bir kâğıt tutuyordu... Kâğıda dalmış gitmişti. Yolcu salonu bir ara boşalmış, yine dolmuştu. Elindeki kâğıda bakan adam kafasını kaldırdı. Etrafı bir gözden geçirdi. Ben maksadını anladım: Bu kâğıttan bir şey anlamıyordu. Birisinin ona anlatması lazıındı.

Gözümü ondan ayırdım. Başka yerlere diktim. Bir kadının, bana bakmayan gözlerine daldım... Seçilmek, şu kadar kişinin içinden ne maksatla olduğunu pek bilmediğim şekilde seçilmek bu sıra sinirime dokunuyordu. Ama bir ara aklıma, o kâğıttan anlayacak bir mühim adam diye seçilmek ihtimali geldi. Ne yalan söyleyeyim, bu fikir bana gelir gelmez, hayır kendimi mühim gördüm diye değil, ama malum bir şekilde seçilmek hoşuma mı gitti nedir? Adama bir parçacık baktım. Zaten o da beni seçmişti. Burasını istersen sana kendimi beğen-

I • •• 1 1 • W • •

dirmek için söylediğimi san...

Adam yanıma yanaştı. Elindeki kâğıdı uzattı.

— Bakın şuna, nedir Allah aşkına? dedi.

Baktım, pek anlamadım. Bir daha, bir daha baktım. Yüreğime bir şey oturdu... Yazın susamışken, birdenbire bir soğuk su içtiniz mi bir sancı, bir ağırlık oturuverir; öyle bir şey oturdu can evime. Adamın

yüzüne bakakaldım. O anlatıyordu:

* •

— işe gireceğim de şimdi. iyi bir iş buldum. Bilseniz ne zamandır işsizim, beyağabey: Nihayet buldum: Nişanlıyım da. Her tarafım sağlam çıktı

muayenede. En son bir de kan muayenesi yaphlar. Şartmış. Nasıl kanım da iyi mi dersin?

Yüzü gülüyordu ama, bir şüphe, alnının bir yerini buruşturuyordu. Doçenti hatırladım. Ben de mi fizyonornist kesiliyordum? Hayır, zorla iş bulmuş biri, elinde bir kâğıt, kâğıtta şüpheli işaretler... Hayır! Alnının ortasından, gözlerinin içinden kafasındaki düşüncelerin sıkıntısı dışarıya vurmuştu bu adamın. Kan, üç şekilde muayene edilmişti. Üç şekilde de (+ + + +) dört zait vardı.

— Sen bir hastalık mi geçirdin, dostum?

— Yok vallahi, dedi.

Yüzü gerildi. Gözlerinin rengi uçtu.

— Bilmem, anlamam ben bundan, dedim.

Yine sordu:

— Bir şey yok., değil mi?

— Yok herhalde, dedim. Doktor değilim. I yice anlayamıyonım.

— Götüreyim mi bu kâğıdı acaba? dedi. Bana iş verecek daireye?

Cevap vermedim. Yüzüne dikkatli dikkatli baktım. Bu bir dikkatten ziyade aptalca acıyan bir bakıştı...

Sen de galiba bir gün bana böyle acıyarak baktındı... Hani ben de senden, bir yol sormuştum: Saadet yolunu, hatırlıyor musun?

Ne söyledi o adama gözlerim, bilmem ki ... Kâğıda beraberce tekrar daldık. Ne götür dedim, ne götürme.. Bakmak istiyor, gözlerinin içine bakıyordum. Adam bembeyaz kesilmişti.

Gittim. Potinlerimi boyattım.. Eve koştum. Tıraş oldum. Temiz bir kravat bağladım. Bugün artık, kimsenin bana yanaşmaması için azametli bir tavır takındım. İşte o gün pardösürnü de temizleyiciye verdim, sevgilim.

Hallaç

Vapurdan çıkarken onu fark etmiştim. Omzundaki dikkatimi çekmişti. Her zaman yanılırım: O omzundaki şeyi bir musiki aletine, bir eski zaman okuna benzetirdim de... Hallacın kirişi idi. Yine öyle oldu. Görmediğirn, bilmediğim bir musiki aleti ile hallaç kirişini birbirine karıştınp eski romanlarda resimlerini gördüğüm seyyar mızıkacılardan hallaca, hallaçtan seyyar mızıkaalara bir saniyede gidip geldim.

Yaz yeni başlamışh. O gün ilk sıcaktı. Vapur bekliyorduk. Gelen vapurdan iskeleye öyle insanlar indi ki her gün Istanbul kazan ben kepçe dolaşhğırn halde onlara rastlamamıştım. Kimlerdir? Ne iş yaparlar? Nasıl yaşarlar? Nerede otururlar? Ne dertleri var? Şu, uzun saçlı bir keman hocasına benzeyen adam kim olabilir? Bu harbi umumi ihtiyat zabiti halini muhafaza eden kıranta adam o zamandan beri ne iş yapmıştı ki hiç değişmemişti? U stünden başından, bıyığından saçından hâlâ bir Enver Paşalık akıyordu.

Vapurdan benim alakamı çekecek, üzerinde üç dakika meraklanacağım hiç kimsenin çıkamadığı günler olur. Ama böyle günler vapurdan çıkanların üzerinde düşünmek istemediğim günlerdir... O

■ • • • ^ i • |ı* TTf 1 ' " * 1 1 ■ • ■ • • t ı i i ^ ■

gün öyle bir günümdü. Hiçbir yüzde düşünemiyorken hallacın kirişinden bir ortaçağ ok atıcısına, oradan harp çalan mızıkacılara, oradan da bir ok hızı ile nur yüzlü kirişin sahibine kafam takıldı. Kısaca boylu idi. Ayağında lacivert Karamürsel kumaşı bir potur vardı. Ceketini sırtına almıştı. San zeminli, küçük küçük kırmızı çiçekli gömleğinin yalnız boğazına tesadüf eden düğmesi ilikli, ötekiler açıktı. Aradan beyaz kıllı kırmızı göğsü gözüküyordu. Yanımdan geçerken öyle iki açık mavi göz gördüm ki içim sevinç içinde kaldı. Şu dünyada daha

tertemiz mavi gözlü bir hallaç baba vardı. Belki yetmişini aşmıştı. Çevik bir yürüyüşle yürüyor, geniş kocaman hrnaklı elleriyle hâlâ tokmak sallıyordu. Hâlâ dünyadan ümitli idi... Akşamüstü güneş battıktan sonra tepemizde kalan gökyüzü renginde mavi gözleriyle dünyamızda namuslu hallaç baba masalını gezdiriyordu. O masalı hatırlamıyorum. Yalnız bir ses duyuyorum: Dız dız da dız dız!..

Vapurdan çıkan ötekilerin, bütün vapur bekleyenlerin küçük büyük bütün günahları kimin başına olursa olsun, ben hallaç babanın hafifçe kambur uzaklaşıp gidişiyle hemen hemen birdenbire çocuklaşmış, günahsızlaşmıştım.

O gün sıcak bir gündü ...

Pamuk, yün şilteler attırılacak, pamuk, tokmağı yiyip de kenara yığıldığı zaman bulutlan habrlatacak. Akşam olacak, hallaç baba saçlann-da pamuk kınntıları, üstünde yün kokusu vapura binecek, Kasımpaşa'daki evine dönecek. Kuyudan su çekecek. ihtiyar kansı pınl pınl kalaylı maşrapa ile ona su dökecek. Hallaç baba yıizür.ü yıkayacak. Bıyık-lannı sıvazlayacak. Ağzını çalkalayacak. Allaha şükredecek...

Yün şilteler, pamuk şilteler, yastıklar, pumba yashklar... Her evde atıldığı gibi arada bir sizin evde de şilteler atılır. Bir akşam yorgun, belki de canın sıkkın eve dönersin. Bir de bakarsın ki yastığın davul gibi şişmiştir. Karyolan beyaz, tombul, gebe bir kadın kadar iki canlıdır. Uyku nereden gelir bilinmez. Şu uyku insanın sevgilisi gibi bir şey, gelmeyince sinirlendiriyor. Ama yatağın ahlmış diye içinde hafif,

kuştüyü bir sevinç vardır.

O gün ne güzel bir gündü! Deniz ne serindi! Ne güleryüzlü idi sandallar, çocuklar, kadınlar! Sanki kimse kimseye bütün gün sövme-mişti... Dünya yüzüne bir tek kötü lakırdı, kötü hareket, kötü düşün-

■ « • • »• •• i •• • 1*1 ■ i • i • i •

ce o gün için -o günün başı için- insan elinden, insan dilinden, insan kafasından çıkmamış gibi bir akşam oldu.

Ben her zamanki gibi kimsesiz pazanmı bitirmiştim. Hayabmdan memnundum. Hayattan da memnundum. Her şey ışıl ışıldı. Her şey mavi, akşama doğru kırmızı, sonra lacivert oldu.

Bugün kimse ölmesindi. Bugün dövüş edilmesin, bugün kimse ağlamasındı.

Akşama doğru vapur iskelesine gittim. Daha vapura vakit vardı ... iki çocuk iskelenin parmaklıklannda cambazlık yapıyor, bir adamla mi-

bir kız çocuğu elleri balık pulu içinde balık avlıyorlardı ... İskelenin, hiç çırpınınayan bina gölgeleri düşmüş denizi Monako Prensi'nin akvaryumu gibi idi. Güneş balıklannı, lipsoslar, lipsoslan mezgit balıklan kovalıyordu. Köyden güneş çekilmişti. Yalnız iskelenin yansını yaldızlı bir ışıkla yıkıyordu.

Onu tarifelerin asıldığı siyah tahtanın dibine çömelmiş gördüm. Yüzü kıpkırmızı idi. Bugün iyi çalışmış olacaktı. Yüzünde iskeleye inerkenki pembelik kalmamıştı. Çok kanlı idi. Mavi gözleri uçuk, korkulu idi. Yanında durdum. Yüzüme baktı.

— Yorulmuşsun baba, dedim.

— Yoruldum, dedi. Hiç yorulmazdım. Bilmem nasıl oldu?

— Sahi mi baba? dedim. Hiç yorulmaz mıydın?

— Tam yetmiş sekiz yaşındayım. Hiç yorulmamışhm.

— Allah daha ziyade etsin! Olur bazen insan.

— Yok, olmaz, dedi. Ben yorulmazdım.

— Ben hiçbir iş görmedim. Yine yoruldum. Olur böyle şeyler?

— İşsizlik insanı yorar, dedi.

Mavi gözlerini yine gözlerime verdi. Hafifçe kanlı idiler. ihtiyar hallaç çok derinden bir nefes aldı... Ben yine:

— Olur böyle şeyler, dedim.

— Evet, dedi, demek oluyormuş.

— Karadenizlisin değil mi baba?

— Evet, Karadenizliyim.

— Bugün çok mu şilte athn?

— Bilmem ki, dedi, çok da değildi.

Sonra bir günah işlemiş gibi:

— Ama Allah bereket versin!

Bilmem daha ne sordum, o ne cevap verdi. Aradan günler geçti, unutmuşum. Çalışmaktan, Allah'tan, duadan, şilteden, pamuktan, yashkla yorgandan, yorganına göre ayağını uzatamayandan, bir şilte bulamayandan, şiltede yatmaya alışık olmayandan söz açmıştık. Sonra o da yorulmuştu, ben de, en son:

— Vapura daha çok var mı?.. demişti.

— Altı buçukta, baba.

— Saat kaç?

Gitmiş, saate bakmıştım: Altıya yirmi vardı.

— Alhya yirmi var, demiştim.

Kafasını iskele binasının aşı boyalan ellere, elbiselere çıkan duvarına dayamış, şiltelerin, pumba gibi şişmiş yataklarında bu akşam için hafifçe uykuları kaçacak, yerlerini yapmaya, itiyatlarını bulmaya çalışacakların tozu, dumanı, kiri, mikrobu sikmemiş mavi gözlerine titrek, adeta şeffaf, açık çürük renkli, damarlı bir gözkapağı indirmiş, hallaç baba uyumuştu.

Ben yürüdüm gittim. Rıhtımda bir aşağı bir yukan dolaşanları seyre müsait bir iskemlede düşünceye daldım. Birdenbire iskele tarafından birtakım sesler geldi. Oraya bir kalabalık toplandı. Merak ettim. iskeleye vardım ki hallaç baba sarı gömleğini yuvarlak, kocaman tırnaklarıyla koparıyor, kesik kesik soluyordu... Etrafına insanlar toplanmıştı. Mavi gözleri korkudan büyümüştü. Yüzü morarıruştı. Gömleğini ara sıra bulamayan tırnakları göğsünün beyaz kılanru kopanyordu. Durmadan:

• • •* •*

— Ölüyorum... Ölüyorum... Ölüyorum... Allah! Allah!.. diyordu. Bir ara mavi gözleriyle yüzüme bakb. Bilmem taıudı mı? Yoksa

beni doktor mu sandı?

— Doktor? .. dedi.

Eczaneye koştum. İhtiyar belediye doktoru ağır ağır, isteksiz beraber geldi. Yolda:

— Kalp krizi olacak, dedi, çok mu ihtiyar?

— Y etmiş sekiz yaşındaynuş doktor, dedim,

— Oyle ise gidiyor, dedi. ..

Biraz adımlarını sıklaştırdı. Hallacın yanına vardı. Nabzını tuttu... ihtiyar hâlâ kendinde idi. Mavi gözleri sanki susmuşlardı... Doktora

ümitle, ümitsizlikle hâlâ insanca bakıyorlardı.

♦ ♦ ■

— Doktor ölecek miyim? Ölüyor muyum? iğne yap bana doktor...

diyordu.

Birkaç defa daha Allah'ı andı. Sonra sustu. Mavi gözleri açıktı. Ama arhk insancasına bakmıyorlardı. Yüzü şimdi yer yer sapsarı, so-

luk, yer yer mordu. Uç dört kişi karga tulumba yakaladılar. Eczaneye götürdüler... Sanının bir kâfur kokusu duydu. Büyük bir korku, bir ter alnını, gözlerini kapladı. Ben çekildim. Hallaç baba on beş dakika sonra ölmüştü. Gittim baktım. ilaçların yapıldığı, sıra sıra kutular, etiketler dizili, yaz günü serin eczane kokan imalathanede gözleri küçük havanlara dikili yatıyordu. Mavi yüzü adeta korkusuzdu. Rum eczacı gözlerini kapadı. Bitmişti her şey. Yetmiş sekiz senelik dız dız durmuştu.

İhtiyar belediye doktoru genç olsa kurtaraca^roş gibi:

— Çok ihtiyardı, dedi.

Ertesi gün iki delikanlı gelip babalarını eczaneden aldılar. Pembe pembe yüzlü, kocaman başlı, maviş maviş gözlü çocuklardı. Küçüğü:

— Uyyyy baba! diye ağladı.

Şimdi her sene şiltelerimizin mikrobunu, tozunu bu al yanaklı, kocaman kafalı, kalın dudaklı çocuklar yutmaktadır. Vapurdan günlerden bir gün, bir harp, bir de köpekle seyahata çıkan iki öksüz çocuğun romanını bana hatırlatan hallaç babanın, bütün vanm yoğunu babasının ölüsünü götürecek motora harcamış, çocuklarından ikisi iner.

Baba-Oğul

Bir müvezziin tek başına günde bin gazete satıp satamayacağı münakaşasını açan adam bir aralık ayında durmadan terliyordu. Münakaşa, gazetelerini meyhanenin boş bir masasına bırakmış kırpık bıyıklı, yuvarlak yuvarlak genç gözlü müvezziin karanyla sona erdi. O bin gazete hiçbir gün satmamıştı. On beş senelik müvezzi idi.

Yazın altı yüz tane kadar satmıştı. Ama bin tane hiç satmamıştı. Durmadan terleyen adam bin gazeteyi bir müvezziin tek başına satabileceğini biraz evvel hararetle müdafaa ettiği için müvezziin lakırdısının sonunu beklemedi. On dakika evvel kendisine sorulmuş bir suali şimdi hatırlamış gibi yaptı. Soluna döndü. Ona durmadan niçin terlediğini soran adama anlatmaya başladı:

— Babam da böyle idi. Yaz kış, gece gündüz, hatta uyku uyurken durmadan terlerim. Babam da böyle idi. Şu teri keseyim, dedi. Kesti de. ..

— Nasıl kesti?

— Kesmek kolay. Biraz şap, biraz kına alırsın.

— Nasıl kına?

— Bayağı kına, şu bildiğimiz ihtiyar kadınların saçlanna yaktıklarından.

— Evet.

— Yoksa siz de mi çok terlersiniz?

— Şey... Evet... Ama ... Benim ayaklanm terler.

— Haa, bakın benim ayaklarım hiç terlemez. Ne diyordum? Ha... Biraz şap, biraz kına. Şöyle bir başınızdan aşağı döktünüz mü idi ter kesilir. Ter kesilir ama on beş gün sonra bir kesiklik başlar. On altıncı gün kafayı vurup yatarsınız. Bir daha da kalkamazsınız. Ben doktora gittim. Terimi gösterdim. Ermeni doktor: "Efendi git başımı belaya sokma! Allahma şükret ki terliyorsun" dedi.

— Demek iyi imiş terlemek?

— Tabü iyi. Ama kalbim biraz zayıf. Zararı yok. Teri kesmek mi? Sakın ha, babam kesti kırk üç yaşında inna lillah ve inna ileyhi raciûn!

— Vay anasını!

Müvezzi meyhaneciye:

— Babaya bir tek daha! Bir porsiyon da uskumnı yap!

Terleyen adam nihayet dudaklarının içine, burnunun deliklerine,

beyaz ve şişman boynuna düşen boncuk boncuk terlerini silmek lüzumunu duydu. Cebinden küçücük siyah bir mendil çıkardı. Yüzünü, gözünü, ensesini, boynunu sildi. Bir mendile baktı, bir yanındaki adama. Dikkatle baktı. Ben de bakhm. Tuhaf bir şeydi. Bu iki adamdan müvezzi olanı yirmi beş yaşlarında gözüküyordu. (Ötekisi elli yaşında vardı. Ama birbirlerine öyle karışık bir şekilde benziyorlardı ki! .

Müvezziin rengi kırınızı, sıhhatli bir renkti. Halbuki adamın kara san bir rengi vardı. Müvezzi gergin yüzlü idi, o buruşuktu. Müvezziin gözleri pınl pınldı. Onunkiler sönüktü. Müvezziin saçlan bakıra çalar renkte kumraldı.

Onunkiler simsiyahtı. Aralarında adeta hızlı hızlı, diken diken fırlamış beyazlar da vardı.

Terleyen adam müvezziye:

— Tuhaf bir şey, dedi, hiç benzeyen bir yeriniz yok gibi, ama yine de müthiş birbirinize benziyorsunuz.

% *M* ■ • •• ■ • ■ • 1 t 1 1 ■ • ■ • ^ - § 1 | •

Müvezziin yüzünde sevimli, canlı, yüzü yıkayıp temizleyen bir gülümseme gözüktü. Ona benzeyen ihtiyar adamın dudağı kaydı, yüzü buruşup kirlendi. Bir ölü ışık uçtu gözlerinde. O da gülüyordu.

Müvezzi:

— E_, elbette, dedi, babam.

Terleyen adam:

— Baban mı? dedi.

Bu sefer ihtiyar tok bir sesle:

— Oğlum beyim, dedi, evet.

Yine gülümsedi. Bu sefer terleyen adam da giilüyordu. Şişman

yanağının ta ortasında berrak bir ter damlası bir pire yakalar gibi tuttu, güldü.

İhtiyar adam:

— Ne güldünüz, dedi. Hayret ettiniz değil mi?

Terleyen adam:

— Hayır, hayır dedi, ne münasebet. Niçin hayret edeyim. Yaşını başını almış bir evlat, genç kalmış bir baba. Keşke benim de bu yaşta bir oğlum olsaydı, beraber içerdik.

Müvezzi:

— Hem de beraber terlerdiniz, dedi.

Terleyen adam, ağarmış şakaklarından süzülmeye koyulan ıslaklığı elinin ayasıyla kuruladıktan sonra:

— Şu baba oğula benden birer duble ra kı.

Müvezziyle terleyen adam yine ter bahsi üzerine konuşmaya daldılar. Müvezziin babası bu sefer bana döndü:

— Hayret edecek bir şey mi var? Olmaz mı? dedi. Rakı içmek ayıp mı? Hırsızlık yapmak, başkasının ekmeğine göz dikmek günah. Baba oğul içeriz, dedi.

Sonra sesini yavaşlattı:

— Bahriye mektebinde okuth.ım, dedi. Olmadı, okumadı.

— Ne zararı var, dedim. Ekmeğini çıkarıyor ya.

— Elhamdülillah çıkarıyor. Hem de iyi çıkanyor.

— Mesele yok öyleyse.

■

İhtiyar adam rakı kadehine daldı. Sesi daha yavaşlamıştı:

— İki tane idiler, dedi. Şuralar yıkılmadan evvel küçük bir sehpa gibi bir şeyim vardı. Yirmi sene'oluyor. Orada gazete satardım. Bunlar da mektebe giderlerdi. Benim gözüm ötekini tutuyordu. Ah bu

başımın belası olacak, diyordum. Dokuz on yaşında idi o zaman. Cı-

■ •

gara içerdi. Ustü başı pisti. Kunduralarım çıkarır, satar, yalınayak gezerdi. Ne tokat para ederdi, ne nasihat, ama öteki. Öteki tertemizdi. Bir defterler tutardı. Bayılırdık. Hocası beni görünce onun yüzünden tebrik ederdi. Bundan dört yaş büyüktür. Sonra doktor mektebine verdik, okudu. Avrupa'ya gitti geldi. Senin anlayacağın adamakıllı

doktor oldu.

Kadehini almak üzere ihtiyar büyük yumruğunu uzattı .

««

— Doktor oldu ama adam olmadı, dedi. Olsem ondan bir şey istemem. Şimdi bizi tanımıyor. Hocasının kızı ile evlendiler daha geçenlerde. Yarım ağızla çağırdılar da. İhsan gitti, ben gitmedim. Onun da bir tek temiz elbisesi var. Kardeşim diye tanıtmamış. Akrabalardan demiş. Yediği naneye bak.

Bunu da bahriye mektebine verdim. Durur oturur mu? Şimdi düşünüyorum, o da bir büyük adam olurdu. Gazete müvezzii babasını hahrlamazdı belki. Yahut habrlardı da ondan utanırdı. Yani, beyefendi, insanın bazen abuk sabuk düşündüğü oluyor. Iyi ki bu adam olmadı, diyorum.

— Adam olan bu, beybaba, dedim.

Yüzüme gözlerini, hasta, kenarlan bumburuşuk gözlerini kaldırdı. Tertemiz yuvarlak gözleriyle bana baktı. Sonra oğluna döndü. Bakışlarıyla kocaman delikanlıyı uzun uzun kucakladı. iftiharla yükseldi. Boynundaki gazete kayışını tuttu. Çekip bıraktı. Müvezzi döndü:

— Ne o, baba, dedi.

Aynı gözlerle bakıştılar. Adamın gözü yaş içinde idi. Müvezzi meyhaneciye döndü:

— Babaya arhk rakı verme, dedi. Efkârlanıyor.

Karanfiller ve Domates Suyu

Küçük bir çarn ormanı. Vakit sabah. An, sinek, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçalan. Sonra uzak, göğün kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden hudutlu bir deniz ... Işte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanlan sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanlan kitaplarm öğrettiği şekilde sevmiyorum. Kitaplar dediğime bakıp da büyük ilmi kitaplar, yahut da dört meşhur kitaptan birisini okuyup iman ettiğim sanılmasın. Şiirler, romanlar, hikâyeler, masallar bana bu ilmi tahsil ettirmişlerdi. Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapan uşaktan iğrenmeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da, kalp para ile metelik etmez.

Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafaını bir adam kaplıyor (işgal ediyor dememek için).

Köyde ona "Kör Mustafa" derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile gözkapağı arasına ciğer ^^ızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi babruş-hr? .. Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır, daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Bana bir kamburu hatırlatıyor bu göz; tuhaf değil mi? Bir kambur insan çirkindir ama bütün kamburlar iyi yürekli, sevimli insanlardır. Arkadaş canlısıdırlar, şendirler. Ne severim kamburlan!

İşte Kör Mustafa'nın bu gözü de bir kambur insanın ruh haletini

iç ine sindirmiş, şıkır şıkır, pırıl pırıl, sevimli, çapkın, canlı bir gözdür.

• •

Oteki doğru dürüst göz, onun yanında mahcup, sönük, tatsız tuzsuz, pek de kibirlidir.

Kör Mustafa bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, samıç sıvar, dam aktanr, kuyu kazar...

Bizim köyün lodos tarafı gayri meskûndur. Orada fundalar, yabani meşe palamutları, kocayemişler, çalı süpürgeleri bir türlü ağaç haline gelemeden, ama ağacı taklit edercesine gelişir, birbirinin içine girmiş yaşarlar. Bütün bu fundalıklar Fino Kilisesi'nin malıdır. Kocaman, kirli sakallı, cin gibi bir papaz fundalıkları bizimdir diye arada bir dolaşır. isteyen olursa ucuza kiraya verir. Ama kimse kiralamaz. Çünkü orman memuru buraları Orman Kanunu mucibince orman addeder. Aralannda üç beş ufacık çam ağacının boğulduğu yabani, cüce, oduna bile gelmez çalı çırpı orman memurunun, Orman Kanunu'nun sayesinde mesut yaşarlar.

Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem... Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı, biliyor musunuz; tırnakları pahasına. O çalı çırpının sere serpe geliştiği, bu denizlere diklemesine inen toprak öyle taşlık, öyle taşlıkh ki. .. Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışmak mecburiyetinde idi.

Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarıncaya kadar söküyor, kopanyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş. Bütün bir yaz, bütün bir kış, orman memurunun tazyiki, çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, ot, kök ona karşı koydular. Bu korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa'dan başka bizim köyde kimse girişemezdi.

Kaya bitip de yumuşak, esmer pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu sökünce orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince zehirli bir diken başparmağını şişirirdi. Kazma körlenir, kürek bulamaz, taş yar gibi yığılırdı. İnsan büyüklüğünde bir kaya yumuşak toprağın üstünde, altındaki bir insan büyüklüğünde cüssesini hiç belli etmeden yosunlu yüzüyle dikilir. Omuzları, tırnakları, ayaklan, göğsü, sırtı, bütün kuvveti ile dayanır, onu yener, yıkardı.

▼r ••• i • w• w w * i • w •

Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman

parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnakları ile toprağı tırmalardı...

Bir sonbahar günü baktık ki küçük çam ağaçlan filizi, körpe diken yapraklanyla, üç beş kocayemiş çmgıl çıngıl yemişleriyle yer yer esmer, pembe, kül rengi toprağa saye salar. Biz görenler:

— Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenmek lazım gelir. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa'nın kör gözü hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. Hey arslan Mustafa, der; uzakta bir çam gölgesinden korkunç kavgayı seyrederdim. Bu kavga Romalı esirlerin arslanla dövüşmesinden şu itibarla farklı idi ki Romalı esir arslana bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyordu.

Bir sabah her zamanki çarnın altına vardım ki bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk garip birtakım taşlar, tahtalar, saclarla bir şeyler yaparlar. Bu, her tarafından poyraz, lodos, gündoğusu, keşişleme, yıldız, karayel rüzgân giren bir evdi. Mustafa arkasına yeşiller giymiş güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

— Arslan Mustafa, dedim. Su buldun mu, su?

— Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça ama, idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördüm mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tımaklan, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla bir ejderha ile kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanlınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa' ^^kilerdir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferik elmalan gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar.

Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalade bulursunuz. Yunan tanrılanrun ölmemek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissederseniz eının olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi içtiğiniz suya katılmıştır.

Bilmem Neden Böyle Yapıyorum?

Kalabalık bir caddenin oldukça sevimsiz bir kahvesine akşamlan çıkıyor, camın önündeki masaların hemen arkasındaki yere oturup kalıyorum. Saatlerce gelip geçenleri seyrediyorum. Sıkılmıyor muyum? Aksine; müthiş eğleniyorum. insanların yüzüne, halü etvarına bakıp hikâyeler mi düzüyorum? Ne münasebet! O halde nasıl eğlenebiliyorsun? Nasıl mı eğleniyorum: Ölümü düşünüyorum, ihtiyarlığı düşünüyorum, yeni harpleri düşünüyorum ... Aklıma ne kadar kötü şeyler hücum ederse o kadar eğleniyorum .

Insanlann hepsi kötüdür. Yaşamak boştur. Sevmek aptallıktır... Şudur, budur. Peki, bunlarla nasıl eğlenilir? Düşünün bakın. Her şe-

m m m m

yin kolayını bulacaksınız. Ben en zorunu buldum: Ölüme çareyi! Ölmeyecekmiş gibi düşünüyorum, oluyor. Bir tecrübe edin.

Demek ki bütün bu kötü düşüncelerden sonra taptaze, kahkahalı, mesut bir dünyaya vanyorsun. Demek yalnız hareket noktanda bedbinsin. Öyle ise mesele yok. Sen yine o eski adamsın. Kaygısız, şensin... Hayır! Kötüden iyiye doğru seyahatimin sonunda kahveyi bırakıyor, yine ölümler, harpler, pahalılıklar, istikbal kaygıları ile sokak-lardayırndır, üzülmeyin!

Ben tam kahveden çıkarken bir ihtiyar içeri girer. Zayıf mı zayıftır. Sakalını her gün bu minval üzere hıtabilmek bir nevi tıraş olmak, o zahmete bir başka şekilde katlanmak değil midir? Hep aynı sakal. Nasıl yapıyor, nasıl ediyor da bu sakal büyümüyor, bir kararda kalıyor? Hayret edilecek şey!

Gözleri, kırçıl sakalının içinden simsiyah, canlı, bakarlar. Kirpikleri kudretten sürmelidir. Ben ona, Türkiye haritası içinde, doğum yeri olarak Van şehrini seçtim. Oralı mıdır, değil midir, beni zerre kadar ilgilendirmez.

İstanbullu ise, değil de Balıkesirli ise: "Yanlış beybaba, unutmuşsun. Sen Balıkesirli olamazsın. Sen Vanlısın. Bırak şu yalanı! Van fena mı? Beğenmiyor musun? Benim hayalimdeki Van Gölü'nü bir bilsen ... Karlı dağlarla çevrilmiştir. Sularına geceler indiği zaman ıssız kıyılarda kanatlı atlarıyla vahşi süvariler belirir. Sulannda çamaşırlar yıkayan duru beyaz, ak akça, kara gözlü kızlan vardır. Içileme-yen sulan gibidir her şeyi. Tadına ancak seyirle vanlır. Ismini bilmediğim bir rüzgâr, geceleri bile kıyıları pırıl pırıl eden dalgacıklar yaratır. Van Gölü'nün martıları bağırdıkları zaman kadınlar hep erkek doğurur, kısraklar yavrular, inekler buzağılar. İnsanlar ancak Van Gölü durulduğu zaman ölebilir. Yalan söylüyorsun ihtiyar, sen Vanlısın. Tespihinden belli. Kehribar tespihinin şakırtısından anlıyorum. Neden Balıkesirliyim, diyorsun? Vanlısın yahu! Vanlısın sen!"

Kahvenin camı kenarındaki masaya oturur, gümüş çerçeveli gözlüğünü takar, gazete okurdu. O, kahveye girerken ben çıkardım, de-miştirn. Oyle olurdu ama, ben, onu kavuniçi kadife kaplı fakfon gözlük mahfazasını masasının önüne koymuş, gözlükler gözünde gazete okurken yine görürdüm. Çünkü kahvenin önünden dört beş kere daha geçer, akşam piyasaını yapardım.

Yaşı elli ile seksen arasında idi. Elli derse inanırdınız ama çok çökmüş, vaktinden evvel ihtiyarlamış derdiniz. Seksen derse, maşallah! Hiç de göstermiyorsunuz, deyip şaşar gibi yapmaktan başka çare yoktur. Kimdir, nedir, Van'dan ne zaman gelmiş, ne iş yapar? Bu suallerin cevabını veremeyeceğim. Ama muhakkak bekâr. Bir han odasında oturuyor, burada Vanlıların ufak tefek işlerini görüyor olmalı. Ona hiçbir iş konduramadım. Komisyoncu dedim, tüccar dedim, hamal kâhyası dedim, eski bir hamal dedim, gece bekçisi dedim, şu dedim bu dedim, hiçbirisi tıpatıp uymadı. Sonunda bir iş buldum ona. Baktım, iyi bir terzi elinden çıkmış elbise gibi oturuverdi. Bu bir eşki mutasarrıftı.

Oturduğu sandalyenin kenarına tespihini asıp, öteki elini de masaya dayadığı zaman okuduğu haberin ne olabileceğini her zaman merak ettim.

Onun kahveye gelmesi ile benim kalkıp gitmem bir ara o kadar birbirine denk gelmeye başladı ki bu işe hem şaştım, hem sinirlendim.

Sonra artık o, kapıdan girmeden evvel çıkıp gitmemeye başladım. O görünür, ohırur, gözlüğünü çıkarır ben çıkardım.

Bir akşam işim çıktı. Kahveye mutattan pek sonra gelebildim. İhtiyar gelmiş oturmuştu. Arkasındaki masaya da ben çöktüm. Vakit oldukça geçti. Kahvede hemen kimseler yoktu. İhtiyar gazetesini çoktan bitirmiş, sokağı seyre dalmıştı.

Ben de öyle yaptım. Bir cıgara yaktı. Ben de yaktım. Sonra o tespihini, kehribar tespihini çıkardı. Şakır şakır çekmeye başladı. Tespihim olsa derhal ben de çıkarır çekerdim. Olmadığı için yapamadım. Yapamadığıma bayağı canım sıkıldı. O sokağı seyrediyor, ben onu seyrediyordum; üzgün bir hali vardı. Bu üzüntü ölüm gibi, aşk gibi

i • w •• •• ı •• 1 ^ • 1 1 1 ••••-•• •• i 11*1 w
■

şeylerin yapacağı üzüntü değildi. Bu üzüntünün neden gelebileceği-

• 1 • • •• 1 • • • • • w w • • '1*1 1 • 1

ni düşündüm. Biraz sonra öğreneceğimiz gibi bu devrin para sıkıntısı olduğunu keşfettim. Para sıkıntısının yüze, hale, renge neler kattığını sanki biliyormuşum. Belki de bilmiyorum da bu bir tesadüftür. ihtiyarın bir para sıkıntısı içinde olduğunu o söylemeden ben keşfetmiştim. Bir ara ihtiyarı unutup sokağa daldım. O bir gölge gibi kalkıp gittiği zaman farkında olmadım desem pek yalan söylememiş olurum.

Ertesi gün mutat saatimde kahveye gittiğim zaman garip bir şey gördüm. İhtiyar mutattan iki buçuk saat evvel orada idi. Yine arkasına oturdum. Birden gülümseyerek yüzüme baktı.

— akşam, dedi, tespihimi şuraya asmıştım... Kayboldu. Yüzü kannakanşıkh. Ümitle, dertle dolu idi. Heyecanlı idi. Rengi

aslında san, yüzü bembeyazdı. Beş milimetrelik sakalı titriyor gibi idi.

— Vah vah, dedim, yazık.

— Dün satmak üzere bedestene götürmüştüm. Yetmiş lira verdiler vermedim. Seksen istedim. Keşke verseydim, dedi.

— Kıymetli bir şeymiş dernek?

— Tabii. Kehribardı. Hem de en terniz cinsinden; balgami!

— Evet, güzel bir şeye benziyordu.

— Siz de gördünüz dün akşam herhalde elimde, dedi.

— Vallahi pek dikkat etmedim.

Yüzü birdenbire değişti. Bakışlarına bir düşman ışığı çöktü.

— Polise gideceğim, dedi.

— İvi v ao arsınız. dedim..

» » » •

Bir an "Sen aldın. İyi biliyorum, n'olur, çıkar ver" der gibi, hatta diyecekmiş gibi baktı. Hiç istifimi bozmadım.

Yüzü yine değişti.

— Ah bir bulsam çalanı, dedi.

— Zor iş! dedim.

Yüzüme bakmadan dudaklarını ısırdı.

***

• •

Ust üste her akşam erken saatlerde kahveye gelmeye başladı. Bana selam vermeden, beni görmüyormüş gibi yerine oturuyordu. Tespihini benim çaldığıma emin bir ha lle hiç bana bakmadan bembeyaz, hırslı, gazetesini

okuyordu. Ben çıkıp giderken arkamdan baktığını, birkaç defa mahsustan masada unuttuğum cıgara paketimi almak bahanesiyle döndüğüm zaman, yakaladım.

Geçen akşam yine aynı şekilde oturrnuştuk. O gazetesini okuyor, ben bir şeyler çiziktiriyordum. Birdenbire kahvenin kenarlannı süsleyen aynaya gözüm ilişti. Bana aynadan da b^^^yordu evet, fakat onun oturuşunda beni itham eden bir şey, en garibi benim oturuşumda bu işi yapmış da hiç istifini bozmayan bir pek pişkin hırsız hali buldum. O zaman kendime aynadan gayrı da dikkat ettim. Evet, onun tespihini ben aşırmış gibi idim. Hani bazı çocuklar ısrarla bir fena hareketi yapmadıklarını iddia ederler. Hakikaten de yapmamışlardır. Ama yapmış gibi bir halleri de vardır. Yapmamış insanlarm tabiiliğini bir türlü alamazlar. Işte ben o çocuklardan biri gibi idim.

İhtiyarla aramızdaki bu garip hal günlerden beri devam ediyor. Geçen akşam, bir arkadaşımın, deniz hayvaru kabuklanndan yapılmış tespihi bende kalmışh. Kahvenin önünden bu tespih elimde geçmiştim. içeriye pek alıcı gözle bakmamıştırn. İlerideki durak yerinde tramvaya binecektim. Birdenbire ihtiyar yanımda bitiverdi. Karanlıkta tespihlini seçememiş olacakh. Elime dikkatle bakhğmı göz ucuyla gördüm. Yüzüne bakmadım bile. Deniz hayvanlannın kabuklarını şıkırdathm. Nasıl öfke ile uzaklaştığım bir görseydiniz... Dönerken arkasındaki kamburu bana: "Şiındi de alay ediyorsun ha! Alçak herif!" diyordu.

Işin en kötüsü, bugünlerde kahveye seyrek uğramakla kalmıyor; onun oturduğu saatlerde camın önünden geçiyor, cebime bir şeyler saklıyor gibi yapıyorum. Bazen de dudağımın kenarına bir tebessüm, bir ıslık konduruyorum. Olmazsa yine cebime bir şeyler saklar gibi yapıyorum. Bir an içinden "Acaba polise gidip haber versem mi?" geçiyor. Ama hemen cayıyor: "itoğlu it! Mahsus böyle yapıyor. Hiç tespih şimdi cebinde olsa böyle yapar mı? Hem o züğürt, kehribanmı çoktan okutmuştur. Haram olsun!" diyor. Ben fena bir adamım. Ben çalmayan lursızım.

Zavallı ihtiyara hem acıyorum. Hem de gözünün içine, tespihini ben çalmışım da hiç utanmazmışım gibi bakıyorum. Çok fena bir hareket biliyorum. Biliyorum ama elimde değil. Bende bu hali uyandıran odur. Bütün bunlardan sonra yaptıklarıma pişman olsam biraz olsun üzülsem ya, hayır! .. Kahveyi geçtikten sonra için için, bazen başımı iki tarafa sallayarak

açıktan açığa, bir gören olsa deli midir, nedir diyecek şekilde gülmeme ne dersiniz?

Bir Sarhoşluk

Önümde bir adam gidiyor. Vakit gece yansını geçeli hayli. Tıknaz, kalın enseli, saçları kabarmış, ceketinin cepleri şişkin, omuzlan ile kalçalan aynı genişlikte, omuzlarını kıstığından olacak, kalçası hatta

daha geniş. '

Yirmi adım önümden gidiyordu. Yürüyüşümüzün temposu h[e]men hemen aynı olsa gerek ki ne ben adama yaklaşıyordum, ne de o benden uzaklaşıyordu. Böyle epey bir zaman gittik. Sıkıldım, bir aralık yolumu değiştirmek istedim. Caddede kimseler yoktu. Ama bu caddenin ortasındaki ağaçlıklı yol da gece yansından sonra pek hoşuma gider. Hep bu yolda sevgilime kendimi vermiş, hesabımı kitabıını yapmış, tutmadığım sözlerimi, olmayacak kararla^mı vermişimdir. Yolun kenarlarında ise hiçbir hatıram yok. Bu adam için de yolumu değiş tirememem a!

Sarhoşum. Anasını satarım dünyanın. Düşmanlanmın hepsini bir meteliğe... Dostlarımın -olmayan dostlarımın şu dünya yüzünde-hepsine şaraplar, biralar ikram etmeliyim. Sevgilim sen, sen de mi şu havayı kokluyorsun. Bu saatte sağına dönüp sen de, insan suretinde bir hayvan gibi homurdanmışsındır belki. Ama ah! Yatağın sıcacıkhr. Yatağın ne güzel kokuyordur senden! Na bak! Aya bak! Kış gecesinin mübarek ayına bak! Hem yürüyorum, hem sanki düşünüyorum. Durdum. Bir ağaca yaslandım. Ağaç rüzgârdan sallanıyor. Ayın on beşi değil ama yine kocaman bir ay, caddenin kocaman ampulünden kararmış madeni bir ışıkla bakıyor. Içimi deliyor sokak köpeğinin güzel gözleri, mahzunluğu, açlığı... Ah bir sirnit olsaydı cebimde! Otursaydım şu ıslak çimenlerin üstüne, köpeğin yanına. Ulan deseydim, koca herif, şu dünyada bir sen, bir de ben varız, bir de na, şu kısa kısa adımlarla yürüyen herif, bir de ay, bir de na, şu geçen otomobil.

N'apalım şimdi. Aya bakıp şiir yazamayız. Otomobili durdurtup binemeyiz. Şu herife yetişemeyiz. Yapacağımız bir şey var. Oturup seninle şu simidi paylaşalım. Bir sirnit canım istiyor. Bayağı açmışım ben de.

Köpeğin yaruna yaklaşıp kafasını okşayayım dedim. Fırladı gitti. Ne kadar korktu zavallı! Yine yürümeye başladım. Ben yukarıda anlattığım boş lafları köpeğe söylemeye savaşırken durmuştum. Epey de zaman geçmişti. Herif yine yirmi adım ötemde. Kafamı şöyle bir salladım. Deli olma dedim. Herif o zaman senin iki adım önünde yürüyordu. Şimdi yirmi adım, demin yirmi adım değil. Sen hesabı şaşırdın.

Eeeh, peki dedim olur. Ben her zaman hesabımı bilmedim. Bu işi böyle kabullendim. Bu işi ben böyle kabullendim. Türkü söyleye söy-

I 1 tı •• 1 1 1 •• •• 1 ••

leye hem yürüdüm, hem düşündüm.

Doğru, benim bir sevdiğim kız vardı. Ama benim sevmeye hakkım yoktu. Çünkü ben anasının gözü bir adamım. Ben azizim, ben, ben ... Serseri bir adamım. Ben sarhoş olurum. Ben adamı tutarım azizim. Ben daha olmazsa onun evinin önüne gider, "Kız seni seviyorum/' diye bağı . Yann, sabah sabah, karga bokunu yemeden kalkıp onun evine gider, çat çat kapıyı çalar, kim kapıyı açarsa, bilmem ne hanımın babası ile görüşmek istiyorum, derim. Babasına da derim ki: Efendi! Yahut kaynata!.. Nutkumu vermek üzere bir ağaca yaslandım. Durdum. Gözlerimi kapadım. Ağaç rüzgârdan sallanıyor. Ben sevgilimin babasına bir nutuk veriyorum. Sonunda Allahın emriyle kızını istiyorum. O da bana veriyor. Ağlaşıyoruz. Beraberce sokağa çıkmak üzere kız hazırlanıyor. Babası da bana: "Evladım, artık şöyle yapmak, böyle etmek..." diye konferansa başlarken bir de gözümü açıyorum ki dünya fırıl fırıl dönüyor. Midemde bir bulantı, ağzım, midemden başlayıp sulanıyor. Karnıma bir yumruk dayanmış eziyor,

• 1 • w . # | i -ı i p •• i w | • w • • •

acayip bir ağn içinde olanlar oluyor. Sizin anlayacağınız, yediğimiz içtiğimiz burnumdan fitil fitil geliyor.

Gözlerimde şimşekler çakıyor, yıldızlar doğuyor, ayın ış ı kla rı kırmızı, san, lacivertleşiyor. Sonra tatlı bir rahatlık, deniz üstünde gibi bir huzur, bir sükûn... Sarhoşluk uçup gitmiş; ah, şimdi bir kahvecik olsa, acı bir şey...

Yürümeye başlıyorum, yirmi adım ötemde, o tıknaz, beli, omzu, kıçı şişkin bir mahluk. Hızlanıyorum hızlanıyor. Koşuyorum, koşuyor. Duruyorum duruyor. Nihayet yaklaşıyorum.

— Sen kimsin, be! diyorum.

— Ben mi? diyor.

— Evet sen? diyorum.

Gülümsemeye benzeyen bir surat buruşması, gözleri muallakta, yüzünü istihfafla büzüyor.

— Azizim ben, diyor, ben senin sevdiğin kızın sevgilisiyim.

— Ol! Beni ne diye takip ediyorsun?

— Ben seni takip etmiyorum. Sen beni takip ediyorsun.

Hakkı var, o beni takip etmiyordu, doğru. O benim önümde idi ama...

Ama?..

— Azizim bana bak! ..

Diye başlıyor söylenmeye. Ağzı müstekreh bir bira kokusu içinde. Sanki demin ağzımdan burnumdan çıkanlan yemiş bir köpeğin ağzı gibi kokuyor...

— Pöff, diyorum, leş gibi kokuyorsun be!

Silkinip elimden yakasını kurtarıyor. Ceketinin yakalanna toz konmuş gibi beni kudurtmak, kendisini dövdürtmek içinmiş gibi elinin tersiyle yakasını süpürüyor. Yürüyüp gidiyor. Yirmi adım, yirmi beş... Sayıyorum: Otuz, otuz iki, otuz dört, otuz yedi... Yerden bir taş alıyorum. Taşı alırken bile gözüm onda. Arkasına bakınıyor bile. Sanki yerden taş aldığımı, hayır eğildiğimi görmüş gibi tabana kuvvet kaçıyor. Az ileride polis, bekçi var. Ben de bir yan sokağa sapıp arkamdan gelenler varmış gibi ayak sesleri işiterek koşuyorum.

Kimdi, neydi? Hâlâ bilmem. Sahiden sevgilimin sevgilisi olamazdı... Ama neden öyle dedi? Neden ben durunca duruyor? Ben yürüyünce yürüyordu?

Kınalıada'da Bir Ev

Kınahada'ya ömrümde inmedim. Ama orayı öyle severim ki, neden bilmem. Belki de orada kendisiyle hiç konuşmadığım bir arkadaşım oturdu da onun için. Kınalı'nın önünden geçerken hep o arkada-

|• •. | ı W * | ı ı. ^• ••|■■ ■■ ■■ ■■

şımın hiç gitmediğim, hiç gitmeyeceğim evini düşünürüm.

Arkadaşım sakin, sessiz, iyi bir kızdır. Sabahleyin ilk vapurla işine iner. Son vapura elinde paketlerle döner. Bazı defa son vapurda be-raberizdir. Onun iskelenin kalabalığında kaybolduğunu, sonra projektörcü ışığını yolcularla karanlık yola tuttuğu zaman az bir şey sallanarak hızlı hızlı sağa saptığını görür, yine kaybederim.

Küçük, kaplamalan simsiyah kesilmiş bir ahşap evde oturduğunu sanıyorum. Evden deniz görünmüyor olmalı. Yahut belki de bir iki penceresinden, çakaleriği dalları arasından. Küçük bahçede acıbadem, ayva, nar, hünnap ağaçlarını görürüm. Bahçede bir de çıkrıklı kuyu olacak. Kırkını aşmış, şişmanca, yeşil gözlü bir kadın olan anasını kırmızı elma yüzüyle, küf yeşili gözleriyle görür, ben de severim. Böyle bahçeyi, evini, anasını tarif ederken gördüm sanmayın. Ben görmeden severim bahçeleri, insanları, evleri.

Eve bu küçük bahçeden girilir. Evin alt katında kendileri oturur.

•• •

Ust katını yazın kiraya verirler. Bir Meryem Ana kandili önündeki Isa resminden, küçücük sarımtırak aynaya kadar her şeyde ağır, günlük kokusuna benzer bir Ortodoks hava eser. Evin içinin o kadar temiz olduğunu sanmam. Günlük kokusu odalardan hiç eksik olmaz. Arkadaşım dediğim kızın kendi başına bir odası yoktur. •

Onu vapurda ikinci mevkiin tahtaları üzerinde Rumca konuşurken dinlerim. Rumca bir kelime anlamadan ne söylediklerini bilir gi-biyimdir.

Akşam saat 10.45'te oraya vardığına göre ancak ll'de yemeğe otururlar. Hemen de yatarlar herhalde. Acaba başucunda bir kitap var mıdır? Bana bir defacık gü lınüş olan bu kızın hulyalanna ne kanşır bilmem ki. Yemeği nasıl yer? Hızlı mı, yavaş mı? Ne kadar merak ederim. Acaba birçok insanlarda olduğu gibi yemek yerken çirkinleşir mi? Çirkinleşince yüzündeki o iyi, harikulade çizgiler ne olur? Nereye giderler?

Kınahada'yı bu kızı tanımadan da merak ederdim. Insanlannı değil. Onları bol bol vapurda görüyorum. Daha çok o vapurdan çıkanlarla birlikte, bu gece yarısı sönük kırınızı ışıklanyla böcek gibi kabuğuna, kırınızı benekli kabuğuna kapanmış Kınalı'nın evleri ne yaparlar diye? Ne yapacaklar. Her yerde olduğu gibi onlar da dedikodu yaparlar. Yerler içerler, uyurlar.

Evler mi? Diye sormayın. Evet, evler... Bunlan bildiğim halde eskiden merak ettiğim Kınalı'nın evlerini şimdi büsbütün gözeye can atıyorum. Çünkü orada bayıldığım bir kız oturuyor. Ben eskiden Ama-vutköyü'nü de böyle merak ederdim. Sonra bir gece gidip gördüm. Iki balkonlu bir ev gördüm. Caddelerinden, dereler geçen büyük bir köy. Dört beş köprü. Köprünün birinde sarhoşun biri eğilip kusmuştu.

Şimdi Kınalı'yı da böyle merak ediyorum. Kınalı'nın bir evini. Bir masa düşünelim. Eskimiş muşambadaki boncuklu bir nihalin* üzerine bir sahan konuyor. Bu et midir, sebze midir? Haydi bu meraktan cayalım. Farz edelim ki ettir. İşte dağıldı. Babaya oğula, kıza, benim arkadaşım olan kıza... Yemeği anneleri dağıtıyor. Küçük kız kardeşi büyük zehir yeşili gözlerini açmış sahana değil, sofranın arkasındaki Meryem Ana kandilinin yandığı kapısı çıkarılmış dolaba bakıyor. Karptız oradadır. Bu akşamki kaıpuz san çıkmıştır. Çekirdekleri simsiyahtır.

Işte konuşuyorlar. Ne konuşuyorlar acaba? Bir vapurun projektörü yan aydınlık odayı ışık içine daldırıyor. Sevdiğim kız yemek yerken çirkinleşmiyor. O kadar şen, o kadar sıhhatli ki yediğinin farkında olmuyor. Arkadaşımın yüzünde hep neşeli şeyler var. Ağzında bir lakırdı. Ne söylüyor merak ediyorum.

İşte bu yüzden hikâye yazarım. İşte bu merak yüzünden hikâyeci geçinirim. Hikâyelerimi beğenmezler üzülüıiim. Beğenirler kızarım. Kendim beğenirim, budalalaşınm. Beğenmem canım yemek istemez. Kınalıada'ya gelince... İşte onu pek merak eder, bir türlü de inemem, bu gidişle inemeyeceğim de...

Süt

Senelerden beri yapmadığım şeyi yaptım: Süt içtim. Dükkânın içinde su buharı, süt kokusu, insanı ağlatıp uyutacak, kırk sene evvelki bir beşik hatırasına kadar sürüklüyordu ... Evet, senelerden beri ne erken uyanmış, ne de süt içmiştim. İşe sütle başlıyorduk. Ne haristi parmaklanmız anamızın göğsünde. O ne dişsiz bir canavar ağzı idi memedeki. Hiç hatırlamıyoruz o günleri. O süte ağlayan gözlerimizin bulanık, hiç görn1ediği dünyayı. ..

Sütle başlayan şarapla bitirdiğimiz günler bu sabah ta ilk çığlığımdan, ilk acıklamamdan beri olup bittiler. Onlardan hiçbir şey kalmadı. Hepsi bu saati, bu sabahı sütçü dükkânına girdiğim dakikaya kadar getirip kapıdan aynldılar. İlk çığlığım, beşiğim, anamın sütü, aşkım, kinim, kendimi bilişim, şarap, rakı, kumar, kadın, şehvet, bir dostla geçirdiğim güzel gün, o süt için ağlayan bilmediğim, hiç bilmeyeceğim çocuk;

"İşte seni burada bırakıyoruz. Süt mü içmek istiyordun? Poh! Biz sütten bıktık. Ne adammışsın? Yazık! Haydi Allahaısmarladık. Mademki şu dükkândan içeriye girdin. Her şey bitti aramızda..."

Dönüp:

"Defolun!" diye bağırdım. Rüzgânn içinde birbirini ezercesine kaçıştılar.

Sütçü dükkânına yeni doğmuş gibi girdim. içimden bir nara atmak geçiyordu. Sanki yeni bir hayata başlıyordum. Şimdi böyle her sabah yeniden doğmuş gibi taze uyanacak, burnumda o sıcak, köpüklü süt damlasının kokusunu, damarlanmda yumuşak, beyaz bir rüya nezlesi gibi dolaştınp yine burnuma getirecek, hapşıracağım. Anam-

dan emdiğim süt burnumdan gelecek. Ekmeği, bir sütçü dükkânının

1 •• •• • i ••! • 1 w w %/ • •• 1

köpürmüş inek sütüyle dolu kâsesine doğrayacağım. Yepyeni günler başlayacak. Süt kokulu bir dünyaya erişeceğim. Genzimi yakan yanmış

zeytinyağ kokularından uzak sulh ve hürriyet içinde bir sütlü dünyada kırk iki sene sonra da yeniden doğmuşçasına yaşayacağım.

Ellerim çatlak, rengim toprak rengi, mağrur ve hür; bu sefer beşikteki canavarı yenmiş, ama yenerken sakalı da ağarmış bir insan çanağımdaki köpüklü sütü emer gibi içeceğim.

Dışarıda yağmur yağıyor. Ben hâlâ sütçü dükkânındayım. Tarihimi atmış, rahatım. Artık geride özleyeceğim hiçbir şey yok. Bütün bunları bana bir çanak süt etti. Bu ne biçim, ne görülmedik bir kazma imiş ki her penceresinden ışık fışkıran kocaman hatıralar konağını yıktı..

Dışarıda yağmur yağıyor. Yağsın bakalım! Ne zamana kadar yağabilir. Hatırıma bir mısra geliyor:

"Hiç böyleliğin görmemişiz fasl-ı baharın"

Işte o zaman mısralardan, beyitlerden, romanlardan ve kitaplardan kurtulmam lazım geldiğini düşündüm. Yeni bir dünyaya başlıyordum. Yepyeni şiirler isterdim. Yeni romanlar okumalı, yeni resimler seyretmeli, yazmak için yeniden bir başka Türkçe öğrenmeliydim. Yeni hisleri, yeni düşünceleri, yeni kitaplan arayıp bulmalıydım. Sütçü dükkânından çıkar çıkmaz demir kapıdan girerken kovduklarım yeniden etrafıını mı alacaklardı? Yine hep birlikte kötü huylarımıza, itiyatlanmıza mı dönecektik? Süt kokusu geçmiş zamanla gelecek günlerin zincirinde bir halka bile değil miydi? Sokağa ve yağmura karıştığım dakikada yanımdan kaçışanlarla buluşup, "Şu sütçü dükkânında ne budalaydım. Siz bana haber vermiştiniz ya! Kusura bakmayın! Insan ara sıra böyle oluyor, aldırmayın, affedin." "Sizi de gücendirdim değil mi?" diyecektim.

Sütçü, "Bir bardak daha vereyim mi?" dedi. Bir süt daha içtim. Hayır, artık deminki tesirini yapamıyordu.

Yağmurun içindeki her günkü dünya: "Hadi çabuk ol. Yeter artık. Gel buraya. Bizimle beraber olman lazım. Böyle biteviye sütçü dükkânında kalıp, yeniden doğmuş numarasıyla oturamazsın. Seni bekliyoruz. Alıp götüreceğiz. Her şey, bütün insanlar seni bekliyor. Onların arasında oynadığın oyunu bitirmeye mecbursun. Yeniden doğulmaz. Doğsan bile

n'olacak? Seni iki senede, iki senede değil, iki günde aynı insan ederiz. Aynı kendini düşünen, aynı haris, aynı kıskanç, aynı kötü huylu, aynı sarhoş, aynı budala oluverirsin. Seni aynı hastalıkla yıkmak için elimizde her şey var. Hem canım sen nasıl bir dünya istiyorsun? Görülmemiş, işitilmemiş, tadılmamış, yazılmamış, yaşanmamış... Olur mu böyle şey? Hadi gel. Dön her günkü hayatına. Akşam

artık süt içmeyeceksin. Sana halis, içine su ile ispirto karıştırılmış pek-

• •

mez içireceğiz. Oylesine hayattan hoşnut olacaksın ki şimdiki gibi elle tutulamayan, gözle görülemeyen, yalnız işte böyle ara sıra sezeceğin ümitlerle yapılmamış ama belli, göze görünür şarapla başlayan yalancı kahramanlıklarla dolu ümitleri bulunca karşında, sabahki halinden utanacaksın.

Yann sabah yine her sabahki gibi ağzın küflü, yapış yapış, bezgin uyandıracağız seni."

Dükkârun içindeki köpürüş süt kokusu duvarlardan rutubet gibi akıyordu şimdi. Şapkamı başıma attım. Sokağa fırladım. Defolun diye bağırdıklanm buhranı geçmiş bir hastanın yanına yaklaşan doktorlar, hastabakıcılar, gardiyanlar gibi temkinli, usturuplu yanıma yaklaştılar. Kollanma girdiler. Omzumu sıvadılar, sonra birdenbire yakama yapıştılar. Birden her günkü hayatın deli gömleğini sırtımda düğümlenmiş buldum.

Ah, iki bardak süt, sen bana neler ettin.

Gramofon ve Yazı Makinesi

insanoğlunun kafasında günlerce düşünülüp bize armut piş ağzıma düş varan bu iki küçük makineyi pek severim. Kafasında ölülerin

11 * • • 1 ı ı •• i |«i • 1 * * * • 1* 1 1**

ve dirilerin güzel sesini öldürmemeyi düşünen, kim olursa olsun, -belki Edison'dur- kendi sesini bile vermeden ölüp gitmiştir belki. "Benim sesim

çatlaktır, kalsa neye yarar? Hoş sesler kalsın dünyada" demiştir. Ötekisini yapıp edeni hiç bilmiyorum. Herhalde kafalı bir mühürcü idi. Esası mühüre benzemez mi yazı makinesinin? İmza çıkalı başını alıp giden mühüre. Yazı makinesi harflerin imzası gibi bir şeydir. Elinizi şöylemesine harflerin üstüne basarsınız hiçbir lisanda kelime yapmadan harflerin imzası ahlır.

Radyo ile gramofonun hiç ilgisi yoktur. Gramofon, başlı başına bir fikirdir. Benim kendi hesabıma radyoya hiç ihtiyacım olmadı. Gramofona gelince, herkesin pek ihtiyacı yoktur ama, benim vardır diyebilirim. Radyoyu sevmem de. Ayıp ama, yalan gibi gelir bana Paris'teki adamın odamda konuşması. Hani odamda konmuş değil a, -konuşturur muyum gevezeyi!- sözün gelişi! Hem sonra, radyo istasyonları kendi canı çektiklerini bana dinletiyorlar. İstemiyorum belki başkasının bana şunu bunu dinletmesini! Ben okuyacağım kitabı nasıl kendim seçersem, dinleyeceğim güzel sesli kadını da ben seçmeliyim. Mektepte miyiz canım? Bana hiç olmazsa bu hakkı versinler âlemde odamda olsun! Sevmiyorum şu radyoyu, zorla değil a! Ne kadar münasebetsizlikleri vardır, komşuları rahatsız etmekten tutun da... Hele o büyük burjuva olmak hevesine ne buyurulur? Herif kasaptır. Karısı tutturur, bir radyo al diye. Alamaz adamcağız. Bir gün vurur birkaç yüz lira, manda etini dana diye yutturmaktan, tek yeşil gözlü bir radyo ile eve döner. Akşamleyin, aman Allahım! Nerelerden ne sesler. Hanım da böbürlenmekten dinleyemez ki. Bin türlü kötülüklerde de kullanılır. Casusun biridir, edepsiz! Adımını atamazsın dünya yüzünde onun haberi olmadan, koca bir devlet olsan bile, polis otomobillerinin içine mi girmemiştir. Amerikalı hırsızların otomobillerinde alıcı vericisi bile vam1ış diyorlar.

Daha daha, insan muhayyilesini bozar o makine! Mesela, ben sanırdım ki, Hindistan'da Hindistan'a göre bir musiki vardır. Yıldızlı Hint geceleri, Ganj nehri, timsahlar, mabetler, filler, büyük gözlü, büyük memeli, şehvetli kadınlar, paryalar, bin dinin bin bir ilahisi, yılan ıslığı zehir, mücevher, inci, gözünü açmış milyonla okumuş adam, ipekler, lahur şal, hattı üstüva ormanı... Bütün bu kanşıklığın, acayipliğin, şiirin memleketinden ince, hasta, mızmız bir musikiyi ilk defa radyoda dinledim. Yazık oldu tahayyüllerime!

Gramofon, radyodan tamamen ayrıdır. O arkadaştır, dosttur, mü-tevazıdır. Küçücük evlerinde hâlâ gaz lambası yanan, hiç radyo görmemiş, mezarlıklara bakan bir Edirnekapı mahallesinde hiç işitmediğim acı memleket havalarını bir akşamleyin çayırlara oturup dinlemiştim. Kendi kendime bunları çalan güzel bir kız olmalı, demiştim. Sanşın, hali haşan, gözleri pırıl pırıl mavi, burnu çilli, saçları hâlâ sabah güneşini bırakmamış bir kız pencereden başını çıkarıp:

— Beğendin mi plaklanmı amca, daha çalayım mı? demişti.

Utanıp yürümüştüm. Bir, çok eski zamandan kalma, kırmızı bo-rulusunu güzel bir çingene kızının kucağında görmüş, sevinmiştim. Deri fabrikası amelesinden yedi kişi bir tane alınışlar. Yedikule surlarında çalar, oynarlardı. Köprüde gazete satar, kamburumsu, gençten sakin bir adamcağız vardır. Onun gramofonu ile plakları görülecek, işitilecek şeylerdi. Pazar sabahları Burgazadası'na elinde bu acayip makineyle gelirdi. Yüzü her zaman gülümserdi. Yapayalnızdı. Koltuğunun altına gramofonu sıkıştırırdı. Omzunun bir tanesi yarım karış ancak vardı. Öbür omzunun kemiği de kırıkmış gibi dışarı çıkmıştı. Boynu büküktü... Bu adamcağız, bu gramofonla yapayalnız nereye gider, diye merak ederdim. Bir gün peşine düştüm. Tenha bir deniz kenarına varır, soyunurdu. Bu adam soyununca kıllar, olmayacak yerlerde birikmiş yağlar, katınerler içinde Quasimodo'nunki gibi bir vücut göreceğimi sanırdım. Halbuki yüzü güzelce bir maymuna benzeyen adamcağız soyununca eciş bücüş bir vücut meydana çıkardı. Ama bu vücut, pek insanca bir vücuttu. Beyaz, ince, yağsız; kaburga kemik-

I • •• 1 1 W 1 • •• | w

leri gözüken bayağı bir vücutcağız.

Bir taşın üzerine gramofonu kurar. Kahverengi bir plağı evirip çevirip okuınaya çalıştıktan sonra yerine itina ile kor, iğnenin ucunu baş ve şahadet parmağı ile temizler, kahverengi plaktan ince sesli, gülünç, eski bir fokstrot çalmaya başlardı. Şimdi kendisi gramofondan uzakça bir kayaya oturmuştur. Dudaklarındaki cıgara sönmüştür. Bembeyaz tek kamburu meydana çıkmıştır. Plak biter, cıgarasını yeniden yakar, plağın tersinden sonu *c'est votre main, nıadaıne** diye bir tango başlardı.

Diyeceğim, gramofon başlı başına, kendi namına bir medeni adamın zevk aletidir. İnsanoğlunun küçücük, temiz arzularına baş eğen, onun zevkini düşünen bir alettir. Kimselere zaran yoktur. Bayılırdım borulularına! Kırmızı, yeşil, mavi, turuncu borulanna! Eskiden kahvelerde bar bar bağırırdı zavallıcıklar! Bağırmaya da haklan vardı ama; az şey miydiler? Sonra sonra sustu zavallılar! Bir ara, itiraz bile etmeden, demeden: "Biz başka bir şeyiz, insanoğlu! Sen şimdi züppelik

ediyorsun ama yarın yine bize döneceksin. Hercaimeşrep insanoğlu!

• •

Kıyınetimi sonradan anlayacaksın. Kahvelerde bağırmayacağım. Oyle yeşil, kırmızı borularım olmayacak. Sen o zaman beni modernleştirmeye kalkışacaksın. Ama ben girmeyeceğim artık büyük salonlara. Zarar yok! Yerimi bulmuş olacağım. Ben kırlarm ve fakirlerinim artık Sen ne halt karıştırırsan karıştır; ben bir bekânn, bir amele kızın, bir kenar mahalle hanımının fonografı olarak kalacağım. Beni oradan ayıramazsın."

Bunları söyleyemeden çekilmişti. Radyodan bambaşka şey oldu-gü anlaşıldı. Hem öylesine anlaşıldı ki, radyo istasyonları bile onsuz edemez oldular.

Yazı makinesi elle yazıya karşı her zaman bir üstünlük gütmese de onun, elle yazının dostu, ağabeysi tavn takınnuş, bir başkasına

düşmanlığım açıkça ilan etmiştir. Matbaa nedir ki? Yalanların, dolan-

0

ların, şantajların, hırsızlıkların, kötülüklerin, bayağılıkların aleti. İste-

_ • _

diği kadar saatte binler on binler çıkanyorum desin. İstediği kadar kesip biçip atsın. Kendini bir şey sansın. Her zaman kötülerin, bayağıların eline ve kucağına atılmaya hazır bir histerik kadından başka bir şey değildir.

Yazı makinesiyle de kötü şey yazılır ama, matbaaya gitmek üzere. Ondan öte, yazı makinesinin en kötü hareketi, ticaret mektupları yazmasıdır. Onlara da pek öyle insanı, sonradan vicdan azaplarına salacak şeyler yazılmaz. Olsa olsa basmakalıp lakırdılar yazılır. Yazı makinesi mühür denilen yuvarlak kalıbın cidarını patlatıp attığı için kalıplara karşı eski düşmanlığı kalmamıştır. Onları yalnızca hatırlar, umursamaz.

Insan, yazı makinesi ile konuşmaya başlayınca, onun kulağına "Ya imzasız mektuplar?" diyeceği geliyor. Bereket yazı makinesi geveze de işitmiyor, kendini övmeye devam ediyor. Aşk mektuplarından, hatıralardan, güzel romanlardan, basılmayacak şiirlerden, hikâyelerden, küçük çocukların manasız kelimelerinden yapılmış birer sevinç, birer oyun ifadesi olan ABCD, AGHTCZ'lerden söz açıyor. Sonra kendisi

geliyor imzasız mektuplara: İmzasız mektupların alçakları, adileri, na-

- - - • _ -

mussuzları, kurnazları olduğu muhakkaktır. İnsanoğlunu aldatmak bir zekâ sayılmaz ki. Bence zeki adam çabuk kanan adamdır. Bu yüzden bir vatandaşın gözünü açmak için bu mektuplara da ihtiyaç vardır. Bedbahtlığı hissetmeyene bedbahtlığını duyurur. Ve şerefli birisi olduğu halde arkasından şerefsizliği bağnlan bir adamı bir kadından kurtanr a hiç olmazsa bu nevi mektuplar! Işte yalnız bu iyiliği için yazılmasına müsaade ediyorum, diyor.

Arkadaşımın odasında Bach'ın bir konçertosunu dinlerken öbürü şiirini makinede kopya eder, durur; bana gramofonu metheder; ben yazı makinesini konuşturur, güzel vakitler geçirirdik. Arkadaşım iyi şairdi. İsmini bilmezsiniz. Şiirleri ötede beride çıktı. Birçok beğenenler oldu. Ama nerede şimdi eski zaman şöhreti. .. Ismi pek yayılmamıştır. Yalnız aramızda ismi anılınca, birkaç haris ve kıskanç hariç, her arkadaş ondan bir iki mısra okuyabiliriz. İçimizi bir keder basar, düşünürüz. Sevgilimiz başkasıyla sokaklardan geçer, yüzümüze bile bakmaz. Bir amele kız güler bize bir pencereden. Bir kolejli züppe kız bizimle alay eder. Bir fesleğen saksısına elimizi atar fesleğen yapraklarını bir küçük çocuk başı okşar gibi okşarız. Avuçlarımızı koklayaraktan uzaklaşırız.

Şairdir arkadaşım. Küçücük bir memuriyeti vardır. Beyoğlu'nda Kâtipçelebi Sokağı'nda bir odacağızı, yirmi sekiz kitabı, gazeteleri, anasından kalma seccadesi, yüzbaşı babasının apoletli bir fotoğrafı. ..

İşte bir de gramofonu ile yazı makinesi vardı. Plakları güzel, seçme şeylerdi. Onun şiirlerinden, benim hikâyelerimden hoşlanan iki okumuş kızı da davet ettiğimiz geceler gramofonu çalar, kızlardan biri benimle konuşur, ötekisi arkadaşımın şiirlerini makinede yazardı. Kızların birinin aklına bir gün, fena olmayan bir fikir gelmişti. Arkadaşımın şiirlerini kitap halinde çıkarmasına imkân yoktu. Onları basacak hiçbir tâbi Babıâli Caddesi'nde yaşayamazdı. Olamazdı böyle şey. Şiirden anlayan tâbi olur muydu hiç?

Genç kızın fikri pek güzeldi. Bir formalık bir kitap çıkaracaktık. Kopya kâğıtlarıyla beş tane çıkarabiliyorduk. Bir miktar kâğıt aldık. Kızlar münavebe ile başladılar çalışmaya... Meğer hiç de kolay iş değilmiş. Biz onlara Çaykovski'leri, Mozart'lan çalardık. Cıgaralarımızı tüttürür, güzel saçlarının altındaki, kim bilir hangi zengin çocuklan-nın koynuna sokacakları ışıklı kafalannı isyankâr bir üzüntü ile seyrederdik. Nitekim daha ellinci kopyaya gelmeden, bu fikri ortaya atan kız nişanlandı. Nişanına gittiğimiz zaman üzüntüsüz bir sesle:

— Senin kitabın da olmadı. .. dedi.

— Kısmet değilmiş.

— Gel dans edelim. Üzülme.

Dans etmiştiler. Dansın sonunda kız, arkadaşımı öpmüştü. Genç nişanlının ailesi hayretten donakalmışlardı ama nişanı bozmadılar. Zengin kızı, zengin oğluna vanyordu. Oteki kız da gelmez oldu. Başka arkadaşlar buldu. Danslı yerlerden hoşlanıyordu artık.

Bir zaman erkek arkadaşlar buluşur, tepinir, rakı içer, dövüş eder, senfoni, saksafon, zurna dinlerdik. Kâğıthane havası tutturur, bahriye

çiftetellisi çalardık. Paramız olursa para ile gelen kız çağınrdık. Ben

• •

müzikten pek anlamazdım. Oyle anlayanlar gelirdi ki u tanır, bir köşeye büzülür, ne zaman şiir münakaşası başlayacağını beklerdim.

Bir akşam klasik garp müziğine aşina bir dostumuzu çağırdık. Hani arkadaşım da büyük eserleri anlar, severdi ama, kendi halinde anlar, severdi. Bu zat izah eder, tenkitler yapar, büyük laflar ederdi. Oturduk, senfoni çaldık. Senfoninin ne olduğunu, ne olmadığını öğrendik. Senfoni ile bilmem neyin arasındaki farkı kavramaya çalıştık. Anlar gibi de olduk. Hep o musikiden anlayan arkadaşımız konuşuyor, bizi tenvir ediyordu.

Bir ara arkadaşım:

— Size Mozart'ın Marş Türk' ünü çalacağım, dinleyin, dedi.

Araya laf kanşh. Beethoven ile Bach arasında mukayeseli bir tenkidi anlamaya çalışırken arkadaşım gramofonu kurmuş, plağı çalıyordu.

Genç musiki delisi, bana:

— Dinleyin beyim, diyordu. işitiyor musunuz, Türk akmalarının atlannın sesini? Dinledim. Evet, birtakım çıngırak sesleri, hışırtılar, karlı havada berrak çıkan seslere benzeyen keman sesleri duyuyordum.

Plak bitti. Arkadaşım gülümsedi:

— Yanlış çalmışım plağı, dedi. Bu Mozart'ın Marş Türk'ü değilmiş. Çaykovski'nin bilmem nesiymiş...

Kahkahalar basmıştık. Musikiden anlayan arkadaşımızı şakaya getirip bir temiz dövmüş, sonunda şarap galonunu başından aşağıya boşaltıvermiştik.

Işte arkadaşımın hayatında benim bildiğim -yalnızken duyduklarını yazmıyorum- böyle yerleri olan yazı makinesi ile gramofonu, bir kış günü kar lapa lapa yağarken birimiz gramofonu, ötekimiz yazı makinesini yüklenerek pek hoşlandığımız Yüksekkaldırım'a doğru götürüyorduk. Arkadaşımın şiddetle paraya ihtiyacı vardı. Sevdiği kız, sanator^^dan çıkıyordu. Ne mantosu vardı, ne kombinezonu... Ayakkabılan, hem arkadaşımın, hem de kızınkiler su çekiyordu.

Barometre

İki gündür, sabahları, sis diyemeyeceğimiz, bulut olduğu da şüpheli bir garip karanlık şehri basıyordu. Haziran başlannda idik. Öğleye yakın bu sis dağılınca gökyüzü namütenahi açılıyordu. Sabahleyin bu sis bulut karışığı ile birlikte ezici bir hava, şehrin hatta tepelerini bile avuçları içine alıp sıkıyor, sıkıyordu. insanlann oturdukları yerde büyük ter taneleri döktükleri, ağırlık basıp uyuyakaldıklan, yürüye-meyip hemen bir duvara, bir ağaca dayanıp on metreden ötesi gözükmeyen deniz kenarlarına bakakaldıkları oluyordu.

Hep ağır, ezici, sıkıntılı şeyler düşündükleri belliydi.

Bu böylece belki bir hafta sürecek, sonra yine masmavi, cam parçalan gibi aydınlık, küçük yaprak yaprak şeffaf buz parçalan gibi ürpertici sevimli sabahlar yeniden başlayacakh.

İşte böyle sabahlarda, sokakları bir ağaca dayanıp nereye gideceği üstünde yazmayan bir hayali tramvay beklemek bahanesiyle düşünmek; yahut da, adımlarım uykulu, başım düşüncesiz, yalnız tatlı, yumuşak, şehvetli diyebileceğim bu ağır havayı koklayarak ne hisse, ne fikre benzeyen meçhul yumuşak düşüncelerle dükkânlann içinde uyuklayanları, ağır ağır yorgun geçen insanları, camekânların içindeki lüzumsuz eşyayı, hatta büyük mağazalardaki muhteşem kadın mankenlerini görmeden seyrederek dolaşmak çok zevklidir.

Birden gazeteci çocuklar sokak aralarmdan kıpkırmızı ter içinde fırlayacaklar. Çevik bacakları ile çağrıldıkları zaman bile durmadan ta uzaklarda kendilerini dört gözle bekleyen havadis meraklıları varmış da, bir gazeteye bin papel vereceklermiş gibi koştuklarını göreceğiz. Tramvaylar daha hızlı gidecekler... Küçük şapkacı kızları yanmış ço-rapsız bacaklarında çevik adaleler, esmer çukurlarla rüzgâra karşı fistanlarını tuta tuta koşacaklar. Arabacılar, boyacılar, limoncular, küfe-

ciler, onlarla alay edecek. Küçük kızlar:

— Haydi vire kale, diyecekler. Nerede ise Beyoğlu'ndan sis kalkacak, şehir kendini gösterecek. Bu nerede ise kendini gösterme hali sis başladıktan

saatler saati sonra olur. Ondan evvel dediğimiz gibi müthiş bir hava hepimizi eziyor, sıkıyordu. Bir limonataya değil paramızı, hayatımızı verecek bir halde dolaşıyorduk. Yolum Yahudi mahallelerinden geçerdi. Bu kıvrak, şen, garip, her şeyi meydanda, her şeyi gizli, pis, pisliği nisbetinde canlı, yaşadığı hissedilen mahallelerde bile bu saatlerde bir sessizlik vardır. Eski İspanyolca jargonunda bile nihayet, bir Hindistan racasının maymunlarıyla oynarken söylediği esrarlı lisanın hafifliği kadar bir hafiflik kalmıştır.

Artık, Beyoğlu'ndayım. Hava artık insanı yürütmeyecek kadar ağır. Kaldırırnlara insanlar, sinek kâğıdına sinekler yapışır gibi yapışıp kalıyorlar. Ben de bir camekânın önünde kaldırıma yapıştım. Dükkânın önünde üç kişi idik. Biri bir itfaiye çavuşu, ötekisi kıranta bir Rumdu. Evvela Rum konuştu. Gözleri kadın korselerinde idi.

— Hava çok ağır, dedi, sabahleyin barometre durmadan düşüyordu.

*

itfaiye çavuşu cevap vermedi... Adama, "Düşüyor da kırılmıyor mu?" diye soracak sandım. Sormadı. Ben kafamı salladım. Evinde bir barometresi bulunması lazım gelen adama hem bilgiçlik, hem tuhaflık olsun diye, "Cıva bile sevmiyor bu havayı!" dedim. Rum pis pis gü ldü.

İtfaiyenin gözü bir ipekli kombinezondan kaydı. Düşündü. Sonra

bana döndü:

— Sen bekâr mısın? dedi.

— Bekârım.

— Sen barba?

— Evet, çavuş.

»i • • • i •• 1 • •

Çavuş ikimizi de süzdü,

— Ben de! dedi.

Sustuk. Muhakkak barometre hâlâ düşüyordu. Sanki bütün dünyada ses seda kesilmişti. Belki de şehirde terlemeyen hiç yoktu.

Yine itfaiye çavuşu konuştu:

— Şu bizim olsaydı, dedi.

Gösterdiği şey sanşın bir mankendi... Ben gülümsedim. Ne yapacaktı acaba mankeni?.. diye kendi kendime sorn1adım. Hava sıkınhlı, bayıltıcı idi. Meraksız mı meraksızdım. Neme lazımdı.

Çavuş:

— Ah şu benim olsaydı! Bir evime götürseydim onu ...

Sarı saçlı, ince kaşlı, çekme burunlu, badem gözlü manken hafifçe gülüyordu. Başını bir tatlıca yana eğmişti.

Çavuş:

— Değil mi beyim? dedi. Şu bizim olsaydı...

Hava ağır sıkınhlı idi. Kocaman kocaman ter taneleri döküyorduk. Kıranta Rumla birbirimize bakıştık.

Ben:

— Iyi olurdu, dedim, uzaklaştım.

Arkamdan Rum da camekândan ayrıldı. itfaiye çavuşunu mankene, kombinezoruann ipine ipliğine bırakhk.

İzmir e

Içki, sevgili, ev, aile, arkadaş, eğlence, dünya işleri, bir aralık fikir bile... Hepsi, hepsi zarına iğne batırılmış, cıgara tutulmuş kırmızı, yeşil, san, turuncu balonlara döndüğü günlerimiz olur. Her şey rengini, uçarlığını,

sevincini lahzada boşaltır. Öyle zamanlarımız olmamasına imkân mı vardır. BaloıUarına hiç iğne babrılmayan insanlar da yaşıyor. Onları gün olur kıskanır, gün olur küçük görürüm .

Işte, bütün balonlarına iğne batınlmış bir baloncu gözüyle sokaklardayım. Dün kendini beğenmiş sevgilimden, gece, bir hiç için beni kıran arkadaşımdan, biraz önce evimden, akşamleyin cesareti, nikbinliği, aşkı, sabaha karşı bin türlü olur olmaz fikir, his, saçma, delilik nöbetlerini kanımda uyuşuk uyuşuk döndüren içkiden, evin kapısından çıkar çıkmaz kendimden tiksinerek sokaklardayım.

Ne de soğuk bir mayıs günüydü. Manavlardaki kirazlar, bize daha aylarca gelmeyecek bir baharın memleketinden bizimle alay etmek için gelmişlerdi herhalde. Kilosunun fiyatına bir fakir ailenin bir hafta fit olduğu çilekler ne çirkin şeylerdi!.. Hıyarlar, o marul denilen yağlı yapraklar da ateş pahasınaydı. Mayıstan, dostlardan, yemişlerden, Hıristaki Pasajı'nm güllerinden, zambaklarından elaman! Nerede dinleneceğim? Yine mi meyhanede?..

O lüye ağlayamayan insanların huzursuzluğu içindeyim. Gülenle-

• •

re kızıyorum. Halbuki ben yaşamayı severim, delicesine! Oyle şeyler bana vız gelir ki günler boyunca. Düşmanlıklar, iftiralar, yalanlar, ekmek parama göz dikenler, gidip sevgilime beni yerenler, hepsini hepsini sevdiğim günler, saatler vardır. Bütün kinim yirnıi dört saat sonra eski zaman havuzları gibi sakindir. Ama bugün yemişlere, çiçekle-

• ■

re bile düşmanım. Karanfil satan adam gülüyor. Otede simitçi gülüyor. Benden başka hepsi mesut. Topunuzun Allah belasını versin!

İçimde geçmiş bir sarhoşluk, bir uyku ihtiyacı var ama vaktinde bile uyuyamam. Ah bir uyusam! Yeniden hayat bulacağım. Hem yürüyorum, hem uyuyorum, hem de durmadan uyandırılıyorum. Bir Gestapo beni uyutup uyandırıp cevabını veremeyeceğim bir sual soruyor. Bu işkence

dursun. Durmuyor. insanoğlunun o tabii hali bir türlü geri gelmiyor: O tatlı deniz, o balonlar, o yelken, o güneşler içinde kumluk...

İçimize böyle, herkesin kendine göre bir Hamlet'i girdiği zaman, yalanlara pek yakınızdır. Şu dakikada iki çift güzel söze yalan da olsa, inanabiliriz. Demek bu hal insanın çok akıllı olduğu an değil. Aptallık, delilik anıdır da diyemiyorum. Bu an usturanın üzerinde durma anıdır. Bir nevi sırat köprüsü.

Bu anları yaşayan her insan şifasını da kendi bulur. Kimi bir duş yapar, kimi sokakları sersem sersem dolaşır. Kimi bir kerhaneye gider. Kimi meyhaneye koşar. O anı geçirmeye çalışır. En iyisi geçirmemektir. Daha doğrusu kendi kendine bulunmuş bir usulle işin içinden çıkıvermekle iş bitmez. Sonra bu kötü bir itiyat olur. Uyku ilaçlarına alışan uykusu kaçıklara döner insan. Bırakmalı, o an hükmünü, saltanatını sürsün, bir iki tel saçın ağarmasına, üç beş çizgiye mal olsun daha iyi. Çünkü, nasıl olsa gelip geçecektir. Geçmezse? .. Ne içki, ne afyon para eder.

Geçerse... Birden çiçeklerin kokmaya başladığını, kirazların kızardığını, çileklerin insanlar için olduğunu, mescitlerin fukaralara; tereyağlı, dilli sandviçlerle şu al al, sarı yağlı buzlu gibi bifteklerin zenginlere ayrıldığını ne kadar düşünürseniz düşünün güzel bir hal çaresi beyninizden avuçlarınıza, parmaklarınıza değer gibi olur. Hiç olmazsa, fikirle mesut olmasanız bile, insanoğlu kudretini damarlarınızda duyarsınız. Her çare insanların avuçları içinde, bileklerindedir artık . İşte tam bu sırada üç beş gün evvel okunmuş bir kitabından Balzac:

"Düşüncelerinde hiçbir kımıldama yoksa düşünceliler kendilerini düşüncesizlerden daha ileri sanmasınlar" der.

Böyle günlerin birindeydim. Beni yaşamaya çağıran hiçbir şey yoktu. Ben bu dakikalarda içki içmem. Benim huyum da yürümektir. Burnumun dikine, her yerden dakikasında bıkarak yürürüm. Hayvanlar, insanlar, bahçeler, ıssız deniz kenarları bulurum. Yeniden doğarım. Bugün de öyle oldu. I ki insanla iki tavşan, biri yapma, biri sahici iki kuzu, insanların ümitlerinin ölmediğini bana fısıldadılar. On-

1 1 •• •• •• ^ • 1 •• • • 1 • • • . *1 ların hüznünün, faciasının büyüklüğü benim bu insan, yemiş, fikir tiksintimden ne kadar asildi. Asalet insanlardan çoktan kalktı. Ama o tuhaf kelime ne tüccar evlerine, ne kasap, ne komisyoncu karılarına, ne lokantacı suratlarına, ne büyük apartmanlara, ne de büyük orospulara, büyük insanlara geçti. Asalet, ümitlerimize, hüzünlerimize, yalnız fakir insanların ümitlerine, facialarına gelip kondu. Onu ne okumuş suratlannda, ne kitaplarda, ne eşyalarda, ne de hareketlerde aramamalıyız beyhude.

Çiçeklerle meyvelerini sinirlendirince balıkçı dükkânları hırslanır. Kendileri balıkçı olmayıp da balık satan esnafı da severim: Geçimini oltasıyla kazanan balıkçılardan daha az elbet. Hele o mermer yalaklı balıkçı dükkânlarının önünde canlı cansız yarım kilo çiğ karidesle, üç beş pavurya, dört beş limon, iki düzine tarak satan posbıyıklı, akşam vakti üç dört kadeh atmak için çalışıyormuş gibi halleriyle fukara Rum satıcıları... Onlann sepetleri, karidesleri, pavuryaları, tarakları hiçbir zaman çilekle gülün ettiğini bana etmediler. Hele hele hiç gülmediler. Denizaltı rengiyle titreşen, sepetlerin örgülerine kıldan ince ayaklan ile tutunmaya çalışan bu hâlâ canlı deniz dibi hayvanlarının talihine de üzülürüm. Üzülüriim a, yine de bana öyle geliyor ki, bu hayvanlar ekmek parasına çalıştığı halde iki kadeh rakı parasına çalışırmış gibi duruşu şairane bir düşünce veren barbayı bizim kadar seviyorlar da onun için tutuluyorlar...

*** * ***

• •

Tavşanlar bir kafes içindeydi. iki hamal çocuğu, bir madam. iki tıraşı uzamış adam. On, on iki yaşında, saçı örgülü bir kız, ben, kafesin içindeki, kulaklarını sırtlarına yapıştırmış, bize hayretle, korkuyla bakan tavşanları seyrediyorduk. Tavşandan çok sıçana benziyorlardı. Küçük kız kafesin başındaki kadına:

— Sıçan mı teyze bunlar? diye sordu.

Kadın:

— Hiç fare olur mu bunlar kızım, görmüyor musun? Tavşan, dedi.

Küçük kız güldü. Başını tavşanlara doğru uzattı. Pembe diliyle çürük dişleri arasından incecik bir sevinç, dostluk sesi çıkardı:

— Didididididididididi. . .

Ben:

— Hanım teyze, dedim, satıyor musun?

— Satıyorum oğlum. Sekiz taneydi. İki tane kaldı. Bizimkiler İ z-mir' e gittiler, ben de gideceğim de... Kafes i de satarım. Yol parası ya-pacagım.

Son cümleyi söylediğine pişman oldu. Kıpkırmızı oldu.

Bir madam:

— Ama bunlar çok çocuk yapıyor, duvar da deliyor, dedi.

Kadın cevap vermedi. Boynunu büktü.

Tavşanları satan kadının sırtında üvez rengi bir yeldirme vardı. Yüzü, beyazın maviden pembeye doğru kaçan başka başka renkleriyle doluydu. Yanaklara doğru beyaz pembeye kaçıyor, gözaltlanna doğru mavileşiyor, ancak sütte görülebilen bu beyazlık oyunlan içinde yüze temiz, ihtiyar bir mana veriyordu ki, insan ister istemez ninesini, bir zamanlann temizlik, müsamaha, iç bekâretiyle ihtiyarlayan iyi kadınlarını hatırlıyordu. Artık kadınlar ihtiyarlamıyor, çirkinleşiyorlar. Erkekler de öyle ya! Bir zamanlar kadınlar işte böyle ihtiyarlarlardı, diye düşündüm.

Kadın bizden utandığı için hep tavşaıUarla uğraşır gözüküyordu. Tavşanların burnuna çok çamaşır yıkamış kalın bir şahadet parrnağı dokunduruyor, gülüyordu.

Hamal çocuğu:

— Bizim Elâziz'de doludur tavşan, dedi. Bunlar sıçana benziyor. Bizim ordakiler eşek kadardır.

Oteki hamal çocuğu:

— Dehe çüş! dedi.

Kadın onlara dostça baktı.

— Bunlar daha yavru, dedi, büyüyecekler.

Tavşanlar bize, biz tavşanlara bakıyoruz. İzmir'e bilet parasına satılan tavşanlar burunlarını bir düzüye kafesin tellerinden çıkarıyor. Hey anam şu dünya! İzmir'e bilet parası! Yüzü ninelerimizi hatırlatan üvez yeldirmeli ümitli kadın!

Kafamdaki kabarcık deliniyor; sarı, cerahatli bir suyun kafamdan aktığını duyuyorum. Tavşanları seviyorum. Nineciğim! İzmir'e gitmek için tavşanlarını satan sana bayılıyor, insanları seviyorum. Bir kişi bile olsan dünya yüzünde beni yaşamaya çağırıyorsun. Seninle beraber İzmir'e gitmek için ümitliyim. Satalım tavşanları. Biz büyüdük! "Torunuma götürecektim. Bilet param yok. Ne düşünmüştüm, ne oldu, bak şu dünyanın işine! İzmir'e güverte bileti için büyütmüşüm..." "Sana hayırlı müşteriler, nineciğim."

Şimdi yollar daha başkaydı. İnsanlar yalnız yalan söylemezlerdi. Ben bahtsız mıydım? Değil: Ben ümitsizdim. Ninem benden milyonlar defa daha bahtsızdı ama ümitliydi. Yaşasın ninem, yaşamak sevinci, İzmir'e güverte seyahati, ümit!..

Tenha tramvay yollanna düştüm. Yedi tane çocuk gördüm. Tramvay yoluna eğilmiş bir şeyler yapıyorlardı. Gülüşüyorlardı. Yanlarına sokuldum. Herhalde diyordum, bir tırtıllı kuruşu rayın üstüne koyacaklar tramvay üstünden geçecek, kuruşun bu yeni şekline gülmek için toplanmışlardır. Göreyim ben de şu kuruşu hele. Bir de ne göreyim. Tavşanlann gözü hayret, korku ile doluydu ama, yine sevinç içindeydiler. Ara sıra sevimli çeneleriyle yeşil otları didikliyor, ihtiyar kadının parmağını kemirmeye çalışıyorlardı. Şimdi şurada bir eşek kadar çocuğun elinde gözleri donuk, yan baygın -bana bir kuruş kadar ufak geldi- bir yavru fare vardı. Ayaklarının birisi taşla ezilmişti ama capcanlıydı. Onu rayın üstüne koyuyorlardı. Tramvay geldi. Hepsi çekildiler. Koşup fareyi kurtarmalıydım. Tramvay yokuşu ho-

1 1 1 • 1 1 •• 1 1 1 T •• •• 1 •• .. % • ■ >•

murdanarak çıkmış, şimdi önümdeydi. insanın gözüne büyüye büyüye geliyordu. Çocuklarla beraber farenin idamında ister istemez hazır bulundum. Tramvay gelip geçti. Çocuklar koşuştular. Fareyi tramvay çiğnernemişti. Fare belki de can havliyle rayın iç tarafına kaymış, kurtulmuştu. Eşek kadar çocuğun elinde hâlâ bakıp duruyordu.

O eşek kadar oğlan:

— Vay anasını! Kaydı fare be, dedi.

Yeniden rayın üstüne hayvanı yerleştirdiler. Bir başka tramvay hornurdana hornurdana geldi. Ben yürüdüm gittim. Belki de idam cezası yine yerine getirilememişti.

Fare pis hayvandır, diye düşündüm. Çok zararlıdır insanlara... Hastalık da aşılar. Ama nasıl sevdim bu fareyi, nasıl acıdım bu fareye. " Zavallı yavrucuk", dedim. Eşek kadar çocuklara "Alçaklar!" diye söverek yürüdüm. Kadından aldığım ümidi tramvay yoluna koymuş, fareler idam ediyorduk.

Kuzuya akşamüstü, kalabalığın en civcivli zamanında Doğru-

• •

yol'da rastladım. Bir kuzu yere çömelmiş geviş getiriyordu. Ustüne, tüyleri arasına bir kâğıt konmuştu. Bir cıgara paketinin yırtılmış kapağı üzerinde şu cümle kurşunkalemle yazılmıştı:

"Canlısı 15, cansızı 7,5 lira."

Canlı kuzunun yanında, ufacık bir başka yapma kuzu vardı. O dört ayağı bir tahta üzerinde ayakta sevimsiz, boncuktan gözleriyle donuk donuk bakıyor, canlısı dünyadan habersiz geviş getiriyordu. Adama baktım. Bir köy hocasına, semtsiz bir Boğaziçi iskelesi bilet memuruna benzeyen bir adamcağız, gayet pişkin gibi gözükmeye çalışan, oldukça da muvaffak olan bir eda ile hiçbir şey söylemeden bü-

• •1 i • w 1 •• 1 1 1 w • i • i •

yük bir mağazanın kenarına çömelmiş başparmağı çenesinde, iki parmağının arasında cıgara, kuzulara bakana hiçbir şey söylemeden oturuyordu. Yamalı bir paltosu vardı. Bu paltonun yakası aynı kumaşın pek yenisiyle değiştirilmişti. Geçenler bir kuzuya ve bir adama bakıyorlardı. Adam başparmağı çenesinde kuzulara bakana pişkin pişkin bakarak cıgarasını içmekteydi. Tepesinin çok seyrelmiş saçlarından pul pul bir yanık deri gözüküyordu. Saçlarının rengi güneşten atmıştı. Yanık yüzünde yağmurlu havalarda köylü yüzlerinin uçukluğu, derin çizgileri vardı. Soranlara hiçbir şey söylemeden kuzunun üstündeki cıgara paketi kapağını gösteriyordu.

"Canlısı 15, cansızı 7,5."

Bu adamı da sevdim birdenbire. Demek benim dünyada dostlarım vardı. Daha yaşayabilirdik. Beyhude yere, iftiracılar, namussuzlar, yalancılar, birbirinin ekmeğini kapanlar için insanları, yaşamayı hor göremezdik. Tavşanları satan ninem vardı. Ölmüş oğlunun canlı kuzusuyla cansız kuzusunu bu akşam ölesiye içmek için satan bir adam vardı sokakta. O da mı başını alıp dün paltosunun yakasını yenileyen iyi kadını da bırakıp İzmir'e gidecekti? Sokuldum. Yırtık paltosunun yepyeni geçirilmiş yakasına baktım. Başını kaldırdı. Güldü:

— Ağam, dedim, sen de mi İzmir' e gideceksin?

Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye

Odanın sessizliği, bir sandalyenin duruşu, duvardaki saatin tik takı sinirime dokunuyor. Dışarıda kar artıyor. Pencereden görülen manzara dondurucu. İçimden bir şeyler yapmak geçiyor. Ama biliyorum ki, hiçbir şey yapamayacağım.

Atlasarn bir vapura, şehire insem diyorum, şehir umutların, tesadüflerin, tehlikelerin, gürültülerin içinde her zaınan elimin altında bulunan bir sergüzeşt tombalasıdır. Sokarım elimi bu torbaya, çekerim 77 numarayı, çinko, 19 numarayı, tombala!

Şehirden tam dokuz mil uzaktayım. Dört tarafım su içinde. Kar, azala çoğala yağıyor. Bir horoz ötüyor, bir çocuk hindi güdüyor. Çan çalıyor,

uzaktan bir araba sesi duyuluyor. Tekrar horoz ötüyor.

Bu boş sandalye birdenbire doluvermeli. Kim gelip oturmalı? Hiç kimseyi istemiyorum. Ama sandalye... Bir insan bekler gibi duran sandalye? Onu yapan sandalyeci yaman adammış doğrusu. Sandalyeye insan bekletmesini bilmiş.

Bir portakal soyup yiyorum.

Bir ara dalmış olacağım ki saatin sesi durmuştu. Gene başladı. Kar gene ufaldı. Mangalın maşasında da sandalyedeki hal var. Birisi tutsun ucundan onu, bir kor parçasını alsın, -adam üstündeki külü üflesin- cıgarama uzatsın kendini maşa.

Bana öyle geldi ki maşayı satan çingene karısı Mecidiyeköyü sırtlarındaki kulübesinin önünden bu maşayı elinde sallayarak kocasını çagırmış:

— Koca be! Bu maşa başka maşa be! Ateş ister tutsııı durup dururken yerinde.

— A be, keçileri kaçırdın mı? Kehlibar be? Ne söylersin ipsiz sapsız öyle be?

— A be derim ki ateş ister bu maşa benden.

Bıyığına ak düşmüş kırk beşlik çingenenin beyazı çok, karası bol, kırmızısı bir alay gözlerinden bir korku sıçramış:

— A be bizim karı oynattı, demiştir gibime gelir.

Halbuki çingene karısı da benim gibi, birdenbire bir maşanın duruşunu beğenmiştir. Duruşunu değil, duruşundan birdost eli, hikâyeler anlatan, bir ahbap eli düşünmüştür, görmüştür. Kehlibar şair kızdır, dertli kızdır, yalnız kızdır, garip kızdır. Kocası kıskanç mı kıskançtır. Onu öteki kadınlarla maşa satmaya gönderdiği zaman evde dokuz doğurur.

Cıgaramı yaktım. Karşımda lapa lapa kar yağıyor. Birdenbire bir sevinç, kuvvetli bir sevinç hissi kaplıyor beni. Nereden geldi bu sevinç bilmem?

Sıkıntımın içinde nasıl belirdi? Sıkı bir iskarpin içinde yumuşak, mini mini latif bir kadın ayağına benzer, bu sevinci ne etmeli?

Perdeyi sıyırıp karın hâlâ yağıp yağmadığıru, yann sabah mektebe giderken içleri al yeni lastiklerimle karlan gıardahp gıcırdatama-yacağımı düşündüğüm çocukluk günlerimden kalma bu sevinci nereye asmalı? İki baş sarımsak bir nazar boncuğu ile? Sonra kızılcık ağacının dibine kuş yemi, darı, mısır, buğday ahlacak; evden bir elek getirilecek; eleğin kenarına bir sopa konup kaldınlacak; sopaya bir ip bağlanacak; ip evin alt katındaki pencerede mavi, mavi bakan çocuğa atılacak -ucuna taş bağlanıp-; sonra eve girilecek; sac sobanın üstünde kuruyan mandalina kabuğunu sıcak sıcak ağza atıp pencere kenarında, kapana girecek serçe beklenecek...

Hey zavallı, budala çocukluk! Şimdi sen bile yoksun, sesin o kadar uzaklardan geliyor ki, mezardan çıkıyor bu ses diyecek gibi oluyorum.

Rüzgâr damdan dama geçiyor. Kurşun bir kubbeden kayıyor. Gökte bir gölge belirdi. Camlann buğusundan büyüyen bu gölge birdenbire bir karga oluverdi. Geldi, evimin karşısındaki kiliseye kondu. Hem de başka yer yokmuş gibi tam putun üstüne.

Yıldız poyraz çılgıncasına esiyor. Şimdi dan taneleri gibi ufak ve sert bir kar, ölü gibi morarmış eski karlann üstüne canlı, sarımsı bir renkle düşüyor.

Sokağa çıkmalı, bir kahveye gitmeli, İstanbul'a inmeli mi, inme-ıneli mi diye düşünmeli. Bir vapur kaçırmalı. Sonra ortalık karannca bastona dayana dayana eve dönmeli. Oturmalı, okumalı. Hep aşk hikâyeleri okumalı. ***İ***nsanların birbirini sevmeye buradan başladığını sanmalı. Kapanmalı yalnız kendi kendimizi düşünen varlığımıza, hayatımıza. Dışarıya bumunu bile uzatmamalı. Ne mangallıyı, ne man-galsızı, ne kaloriferliyi, ne ateşsizi, ne hastayı, ne açı düşünmeli; sal-malı kendini hulyaya, gerine gerine aşk hikâyeleri okumalı.

Beklesinler dursunlar maşa ile sandalye. Eşekler! Kuşlar hâlâ gökyüzüne fırlayıp yere keskin gözleriyle bakadursunlar. Bakalım bir lokma, bir tek darı tanesi görebilirler mi?

▼/ w t/ 1 ■ 1 • • 1 • • 1* • • • 1* • i f • w • i • • • *ı •

Kar yağıyor. Kimi kürkü, kimi çizmesi, kimi lastiği, kimi çivili kundurası, kimi bastonu ile evine dönüyor.

Berbat şey şu kış! Kötü şey, kötü! Bakma şatafatına! Bakma manzarayı İsviçre'ye çevirişine ...

Kalkhm. İnsan bekleyen sandalyeyi masanın altına sürdüm. Sonra mangalın üstünde el bekleyen talihsiz maşayı külden çıkardım; mangalın kenanna yahrdım. Kar da, rüzgâr da durmuştu. Köyün içinde ses seda yoktu. Gökyüzü kapkaranlıktı. Orada uzun, bitmez tüken-

• •

mez bir kış gecesi durmuş dinleniyor, yeniden kar topluyordu. Once pencereyi, sonra ağzımı açhm; kış gecesine sunturlu bir küfür, Kum-kapılı bir Ermeni balıkçı küfürü salladım.

Bir Bahçe

Bir şehirde senelerce oturulur. Bıkılır. Usanılır o şehirden; her yerini gördüm, tanıdım sanılır. Ama daha ne görülmedik insanları, ne görülmedik sokakları, her gün önünden dört beş defa geçtiğimiz hal-

1 • » •• 1 • W • » 1 • 1 1

de iyice göremediğimiz binaları vardır.

Birden kafamızı kaldırır, ben bu binanın, sımnda böyle insan büyüklüğünde heykeller taşıdığını bilmezdim, deyiverirsiniz.

Bir gece eve geç kalmış, daha doğrusu eve gitrnek canım istememiş, sarhoş, hayattan bezgin, Beyoğlu civarında bir otelde yatmıştım. İşığı söndürüp yatmadan evvel pencereyi açtım. Pencere önünde bir cıgara tüttüreyim, dedim. İlık bir sonbahar gecesiydi, odanın içine bir yaprak kokusu ile beraber bir tatlı sessizlik giriyordu. Onümde, odanın pencerelerinden sızan ışıkların gösterebildiği kadar bir bahçe vardı. Birtakım büyük ağaçların sallandığını, birçok yaprakların bana doğru gelip sonra benden kaçtıklannı duyuyordum. Pencere önünde dimdik durmuş, kocaman ağaçların tepesine

bakıyordum. Yıldızları ilk defa seyretmiyordum, ağaçların tepesine serpiştirilmiş yıldızlarda bir başkalık vardı.

İnsanlar yıldızlara tesellilerini, ilahlannı, aşklarını, talihlerini salı salıverdiler. Yeryüzünden cazibe kanununun o muhteşem oyuncaklarına bıraktıklarımızdan bize gelenleri alırken de muhakkak bir şeyler veriyorduk. işte o akşam pencerenin önünde dimdik durup gökyüzünü seyrederken de kendimden bir his yağmuru bırakıyordum. Akılsız da düşünülür mü? Bende o hal vardı, hisler sanki aklın bir coşkunluğu değilmiş, ayrı, akıldan apayn şeylermiş gibi ayrılıp yıldızlara gidiyorlardı. Duyduklarımı tahlil etmek lazımsa sevinç, keder gibi hisler değildi. Onlar bir ana, başka bir şeydi. Sanki onlardan yağan bir yağmurdan ıslanmış gibi üşüyor, elim el tutmak istiyor, aklım akıl istiyor, d udaklarıma bir çikolata, bir şampanya, bir kâğıthelvası tadının eksilmiş hali -tat, koku hakikatiyle değil, burunla değil tüyle, deri ile tırnakla, kirpikle anlaşılabilen, yahut da böyle şeylerle bile anlaşılmadan rüyaya kadar kaçan bir gerçek olup-değiyordu.

Gecenin içine ipince bir İstanbul minaresi, bir kır kahvesi, bütün bir mayıs günü çizgilendi. Yanımda birisi olsaydı ağlayacak kadar mesut olurdum. Kimsesiz, terk edilmiş, işsiz, serseriydim. Şimdi geçmiş ağustos öğleleri, akşamlan, mavi deniz, karpuz kokulan duyuyordum. Halbuki buraya girmeden evvel her şeyden tiksinmiş, çok uzakta da olsa bir intihar havası koklamıştım.

Uzakta yaprakların arasında sönmek üzere kırmızı bir ışık vardı. Bu ışıktan yıldız karanlığı kadar latif bir karanlığa, bu karanlıktan bir yıldız kokusuna doğru kayıyordum. Bu ışıkla şimdi yalnız değildim. Birer birer birçok şeyler geri dönmüştü. Dünyaını kurmuş, beraber bir dünyanın zevkini -isterse acısını- çekmeye hazır, bayram sabahlarında yeni elbiseler karşısında çocuk heyecanları duyuyordum.

Pencerenin pervazına oturup tekrar gökyüzüne baktım. Yıldızlardan bir tanesini seçtim. Maviden turuncuya, turuncudan maviye kaçan bin bir renk oyunu içinde idi. Biliyorum, önümde ne bahçe vardır, ne ağaçlar... Sarhoşum, uykusuzluk, yorgunluk, bahtsızlık bana uyanık rüya gördürüyor. Belki seni de görmüyorum yıldız!

Cıgaramı pencereden dışarıya attım. Soyundum, ışığı söndürdüm,

yattım. Hemen uyumuşum.. Sabahleyin çok erken uyandım. Gözümü

açar açmaz, karşı pencereden gözlerime öyle güzel, bakımsız gibi bir

• •

koruluk ilişti ki hayretler içinde kaldım. Onümde büyük ağaçlar, hışır-blar içinde sessiz küçük yollar, değişik değişik ağaçLarın, değişik değişik renkte yaprakları, kırmızıdan, çürük renginden sarıya, yemyeşile, koyu açık yeşile, hatta beyaza kadar dönen bir kuru yaprak nı$_c$ahşeri, sabahın hafif sessizliğinde bir bahçe vardı. Harikulade bir bahçe! Latif bir koruluk. Artık rüzgâr da yoktu. İnsanın içini hem üzen, hem de çaçan bir sessizliğin göbeğindeki bahçe insana alabildiğine uzaklara, deniz ke-narlanna, yahut da sabah mahmurluğu içinde genç kızların uyukladığı bir kız mektebine kadar gidiyor hissini veriyordu.

Hep önüme bakarmışım herhalde ki, sağıma bakınca bir kilise gördüm. Kapısında milyonlarca yaprak hafif hafif kaynaşıyor. Mihverleri etrafında dönüp kilisenin üç dört ayak merdivenine tırmaru-yorlardı. Kilisenin yanında alt katlarının pencereleri demir kanatlı, sis içinde kunt bir bina, bir karton satıh halinde yükseliyordu. Şimdi birden bu manzaranın gözümün önünden silineceğini, bu hayallerin püf deyince sönen mumlar gibi söneceklerini yahut da müthiş bir rüzgâr çıkıp bahçenin içindeki sisi önüne katarken ağaçları, yaprakları, kiliseyi, şatoyu da beraber alıp hızlı hızlı kaçacağını sandım.

Az sonra bu rüzgâr çıktı ama, düşündüklerim olmadı. Bahçe, binalar, durdu. Ağaçlar salland ı. Sis yalnız başına çekilip gitmeye başladı. Bahçeyi şimdi yer yer şuradan buradan yol bulmuş gelmiş san yaldızlı bir güneş ışığı sarmıştı. Cıgaram pencereden dışarıya masmavi koşuyor, bir adım ötemde bir güneş fırtınasına tutulmuş gibi tozlar, altın daireler halinde kaynaşıyordu. Bahçenin yapraklan da bana doğru geliyor, penceremin altından bana kadar nasıl tırmanacaklarını söyleşerek birbiri üstüne yığılıyorlardı. Ötede, küçük sessiz yolların nihayetinde başka renkte yapraklar kaçıp giden madeni bir renk almış, şişe vurarak bir başka sesle koşuyorlar, yuvarlanıyorlardı. Küçük, sarı başlı cüceler gibi idi her şey.

Bahçe böyle mahlukatla dolu idi. Sonra ağaçları kuşlar doldurdu. Onlar da bayramlannı yaphlar. Kurbağa sesleri duyar gibi oldum. Halbuki bu mevsimde kurbağalar suların diplerindeki uykulannda, havuzların o artık mavi denemeyecek sularının çürük yeşili taş kesilmiş sükûnuna dalmışlar. Mayısların, haziranların, söğüt altlarının daüssilasında uyuşup kalmışlardı.

Ama kargalar vardı. insana düz, karlı ovaları hatırlatan boğuk tren sesli kargalann yüksek dallarda gagalaştıklannı, kavga ettiklerini, sonra da bağrışıp çağrıştıklarını duydum. Mısırsız tarlaların feryadını, bir kıtlık marşını besteliyorlardı.

Birdenbire bir tramvay çanının sesini duydum. Demek bu garip

m

bahçenin ötesinde, bildiğiın İstanbul yollan, bildiğim, her gün gördüğüm insanlar vardı. Bu belki de ilk tramvaydı. V atmanın kulaklarını örten yün başlığı, biletçiyi, uyku sersemi biletçiyi, ilk tramvay arabasının çalışkan insanlannı, çoluk çocuğunu görür gibi oldum, silkindim. Sanki mumlar söndü, bahçe önümde durduğu halde uzaklaştı.

O zaman anladım ki ben Beyoğlu'nda "........."   otelindeyim. Bu

bahçe de İngiliz Sefarethanesi'nin bahçesidir.

Bir İlkbahar Hikâyesi

Ilkbahar bir bayram, bir uyanış, bir mucize, bir çılgınlık, olamayacak gibi duran bir şeyin oluşu, ilkbahar şu, ilkbahar bu... Kuş, papatya, gelincik, çayır, çimen, ağaç, çiçek, mimoza, zakkum, su sesi, hindiba, çingene, kuzu... Klasik ilkbaharların içinde hepsi, hatta sülüğün bile yeri vardır. Unuttuklarım da çoktur a, en mühimi nisan, mayıs guneşı.

Yaşı kırkı aşmış bir adamın mevsimler içinde ilkbaharı biraz üzüntü ile duymamasına imkân yoktur. Eski çılgınlıklar nerede? Nerede o, birdenbire bir genç kız elinden, bir genç kız rüzgârından sararma, o yürek çarpınhsı? Şu ömrü mevsimlere benzetenler iyi etmişler doğrusu. Herkesin bir ilkbahan, bir yazı, güzü, kışı oluyor işte. insanın ilkbaharı, öteki hayvanlara

bakarsak geç başlıyor. Bir at bir yaşında, hadi hadi iki yaşında ilkbaharındadır. Bir kuzu altı ayda koç olur. Ama insanoğlu ilkbahannı yirmisinden önce pek idrak edemez. Yirmiden evvel idrak edilen ilkbahar, bir yalancı ilkbahardır. Ben böyle bir yalancı ilkbaharın hikâyesini yazıyorum:

Tam otuz sene evvel on iki yaşında idim. Anadolu'nun bir şehrinde bulunuyorduk. Babam memurdu. Şehre bir yaz sonunda gelmiştik. Kötü, insan boyu karlı bir kış geçirmiştik. Sonra bir gün bahar geliverdi. Karlar eridi. Karlar eridi ama, karları eriten güneş değildi, yağmurdu. Bu Anadolu şehrinin ilkbahar kırkikindi yağmurlarıyla başlardı. Sabahleyin parlak mavi bir gökyüzünde, ısıtmayan, güneş vurmuş kar gibi soğuk bir güneş görünürdü. Saat daha on biri bulmadan doğudan mı, batıdan mı, kuzeyden mi bilmem, bir kara bulut peyda olur, on dakika sonra bardaktan boşanırcasına bir yağmur bütün gün

tıkır tıkır, şakır şakır durmadan yağardı. Odamın penceresinden "Karaçayır" dedikleri bir koyu yeşil ova görünürdü. Göğün her rengini deniz gibi emen bu çayırın renk oyunları da olmasa evden bir deli çığlığı ile fırlamak işten değildi.

Bütün kış hastalıktan başım kalkmamıştı. Sokağa çıksam başım dönerdi. Bu garip, yağmurlu, kara bulutlu, dörtte üçü kapanık havanın içinde öyle insanı avucuna alıp sıkan bir de ilkbahar, toprak, insan, çayır, ağıl kokusu vardı ki içimden hep bağırmak, ağlamak sonra kaskatı katılıp kalmak geçerdi.

Bir sabah gözlerim tavanda, daha henüz hava kararmamış, şıkır şıkır dışansı. Yer yatağımda yağmurun ne zaman başlayacağını düşünüyordum. Birdenbire odanın içinden parlak bir kuş geçti. Yatağımın üstüne oturdum. Kuş bir daha geçti. Sonra sağdaki duvarda bembeyaz bir şerit oynadı, kayboldu. Gözlerimi ovaladım. Açhğım zaman duvarda bir parlak daire titreye titreye, sanki yerine yerleşmeye çalışıyordu. Bu, bir aynanın duvara vurmuş ışığından başka bir şey değildi.

Yataktan fırlayıp pencereye dikildim. Bizim evin yüksekteki bahçesi alttaki evin bahçesine bakardı. Odama ayna muhakkak oradan tutuluyordu. Pembe şeftali çiçeklerinin arasına bir hasıra oturmuştu. Arkasına bir sandalye koymuştu. On altı, on yedi yaşlannda bir kızdı. Pencerede kalakaldım.

Elindeki aynanın ışığı gözüme değdikçe ellerimi yüzüme kapamıyor, gözlerimi kırpmadan dimdik bakıyordum.

Ertesi gün benim de elimde bir ayna vardı. O ince ince gülerek, gözlerini aynaının aksinden kaçırmaya çalışıyordu. Bu oyun, hiçbir zaman yarım saatten fazla sürmez, o, bahçeden evine saçlarında yağmur damlaları dökülerek girer, ben yine yatağıma dönerdim. Ertesi gün yine güzel bir sabah başlar, yine önce onun aynası odamın duvarında koşar, sonra yerine yerleşmek ister gibi titreye titreye duvara asılır kalırdı. Yine ben gözlerimi kırpmadan onun ayna ışığına, o, gözlerini güzel elleriyle siper ederek benim ayna ışığıma bakardık. Sonra yine kırkikindi yağmuru başlardı.

Başka hiçbir şeyle ilgim olmadığı için bir sabah evimizin önünde bir yaylı araba durunca şaşırmadım. Yalnız ben ayna oyununda iken annem tarafından yakalandım. Annem garip garip bahçeye, kıza, ayna ışığına, elimdeki aynaya baktı. Bana:

— Haydi, giyin! dedi.

Arabaya atladık. İki parça eşyamız arkaya bağlanmıştı. Babam başka bir yere tayin edilmişti. Yola çıktık. Bir ormanın içinden geçerken bulutların arasından bir güneş ormanın yeni yeşermeye başlayan ağaçlarında bir göründü, kayboldu. içimden bir daha göremeyeceğim ayna ışığı geçti. Hüngür hüngür ağlamaya başladım. Babam:

— Nesi var bunun? dedi.

Ben annemin çarşafına kafaını gömdüm. Annem eliyle, yüzüyle ne biçim bir işaret etti babama bilmiyorum ama hiç ses çıkarmadılar. Bütün hıncımla, kimse baıa sus demeye cesaret edemeyeceğini sezerek istediğim gibi ağladım.

Şimdi ilkbaharda odaının penceresine bir yerden kazara bir ışık vursa o gün ilkbahar her insana yaptığı gibi bana da üzüntü ile dolu bir yumuşaklık, bir yerinde duramayış, bir yürek çarpıntısı verir. O zamandan bu zamana tam otuz sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı. Ama kazara bir ışık, bir ilkbaharda odamdan parlak bir kırlangıç gibi geçiverirse o gün ne ettiğimi bilmem.

Sakarya Balıkçısı

Harap bir kulübenin önünde durmuştuk. Hüseyin Ağa:

— Sen ne balığı bilirsin, bilsen bilsen uskumru, lüfer balığı bilirsin. Sana bu akşam yedireceğim kılçıklı balığın İstanbul'da olsan, lokmasını yemezsin. Ama köylük yerde bu balığın tadına doyum olmaz. Parmaklarını da beraber yedireceğim sana. Şu kulübenin hikâyesini de o zaman anlatırım.

Hüseyin Ağa'nın bu sözünden sonra akşamı dar ettim. Akşamüstü güzel tereyağında kızarmış, içi az bir şey pembe, denizin hanos balığına benzer bir balık yediğimi hatırlıyorum. Hüseyin Ağa, "Bunların adına Hösgün derler oğul" demişti.

Daha sonra, Sakarya'dan her biri ellişer, yüzer kilo gelen, hatta daha ağırlarını kasaba çarşılarında satılırken gördüm, tatmadım. Ama bu Sakarya balıklarının etinin lezzetinden ziyade, isimleri hoşuma giderdi.

Oklama, Cılpık, Hösgün... Sakarya balıkları, isimleriyle beraber yendiği için lezzetlidir. Bu balıkların ince, gözle zor fark edilen kılçıkları vardır. İ yi çiğnenirse mesele yok. Yutsan da ehemmiyeti yoktur a! Köylüler bu kılçığı hiç çıkarmadan yerler. O zaman da balık pek lezzetlidir. Galiba balıkların lezzetleri de bu kılçıklarında gizlidir. İnsana öyle gelir. Biz kasabalılarsa, çiğner durur, başparmağımızla şahadet parmağımızı dudaklarımıza doğru götürür, bir şeffaf, ince teli almaya çalışırız. Böyle olunca da balığın lezzeti kaybolur.

Kasabanın soğan pazanna her çarşamba günü kurulan pazara küçücük dere balıklanyla beraber Sakarya'da tutulmuş seksen kara okkalık, ağızları kocaman, gözleri büyük, bıyıkları beyaz, derileri alaca,

yarı ejderha, yan insan, yarı yılan balıklar da gelir ki, kocaman baltalarla kesilip satılır. Bütün fakirler mahallesi, erkeklerinin akşam ezanı vakti kınnaplara dizdirerek parmaklarıyla tutup sallana sallana mahalleleri boyladıklarını gördüğünüz zaman, Sakarya' da bol balık tutulmuş olur. İstanbul'da barbunya balığının on dört lira olduğu vakitlerde, bu balıkların kara okkası beş kuruştur. Mahalleler misk gibi ba-

• •

lık kokar. Insan biraz İstanbul'u görmüş olursa, Anadolu'nun bu buzağı ve tezek kokan yerlerinde, bir Kumkapı meyhanesinden çıkmış gibi mesut, yan sersem dolaşabilir. Etrafında küçük Rum kızları arar.

Çil sarı Boşnak kızlarının takunya şıkırdattığı, seslerin bir havan eliyle bir tahta kaşık şıkırtısı arasına sıkıştığı bu kasaba sokaklarında ben ne zaman kara okkası çeyreğe bir balık kokusu duysam Hüseyin Ağa'nın Sakarya balıkçısı hikâyesini hatırlanm.

— Sakarya kenan köylüleri balıkçı değildir. Kasabadan bıçkın, esrarkeş, serseri tayfası hava almak için çıkar, balık tutar, getirir, kasabaya satarlar. Bunlann da sana b balıkçılık değildir. Zamanına göre mal satar esnafUr onlar da! Yazın kavun, karpuz, portakal zamanı portakal, patlıcan zamanı patlıcan, badem gibi hıyar, sakız gibi kabak satarlar. Böyle arada bir estikçe de Sakarya' dan balık tutmaya gider

ler. Her çarşamba, pazar yerinde Sakarya balığı bulunmaz. Irmak balıklan, sepetle tutulan balıklarsa, zor bulunur. Fakat günün birinde nereden geldiği meçhul bir balıkçı gelip Karapürçek'e yerleşmişti. Odun yardı, tarlada çalışb, nalbanda yardım etti. Bir gün de köylüler baktı ki Hüseyin Ağa'nın tarlası kenanna bir kulübe yapılmış, içinde de Muharrem yatar. Muharrem, bu muhacirin ismi idi.

Kalın kalın tüylü bıyıkları vardı. Danaların kafasını büken demir gibi kolları vardı. Ama hiç haşarı bir adam değildi. Otuz, otuz beş yaşlarında gözüküyordu. Kendisine bazen çatan olursa:

— Eee, derdi. Her horoz kendi çöplüğünde öter. Siz isterseniz beni kovarsınız, döversiniz, söversiniz. Biz Allahın garip kuluyuz. Biz size bir şey edemeyiz, der, aşağıdan alırdı.

Kulübe yapıldıktan sonra, Muharrem artık ıvır zıvır işlere pek bakmamaya başladı. Küçük bir sandal yapmış kulübenin önüne bir de iskele kurmuştu. İki tarlanın arasına girmiş. Sakarya'nın üstüne üç metrelik bir de köprü kurmuştu. Asıl bu köprü görülecek şeydi. Mu-harrem'deki bütün esrar, zevk, güzellik, yalnızlık, sevgi telakkileri bu

1 •• *m m m m* | * * i ^ 1 * 1* 1** *m m m m m* 1 ı

köprünün çerden çöpten parmaklığında idi. O köprüyü, size nasıl çiz-sem bilmem. Evvela bir eğri, sonra bu eğrinin üstünde kaymamak için basamaklar; bir asma köprü taklidi. Sonra asıl mesele parmaklıkta idi.

Kuru ağaç dallarıyla bunu belki de bir saat içinde bir örgü gibi örmüş tü. Ama bakan, uzun uzun, dikkatle, zevkle çalışılmış yapılmış sanırdı. Muharrem bunu çabucak yapmıştı. Muharrem'in gözünde köprüler bina etmek, güzel şeyler yapmak, balık tutmak, yaşamak, yalnız kendi elleriyle kendi düşünceleri, fantezileriyle bir dünya bina etmek arzusu, bu köprüden okunmaktaydı.

Hüseyin Ağa:

• ***m***

— Aha Muharrem, demişti. Ulen bu köprü ne hoş şey! Kulüben

de güzel a! Hele hele şuraya da iskelecik mi yaptın? Bu ip ne be Muharrem?

Muharrem, ipi ağır ağır çeker, bir kasnağın yavaş yavaş yükseldiği görülürdü; içinden birtakım işkembelerin arasında, bizim karideslerden on on beş defa daha büyük kıskaçlı hayvanaklar çıkardı.

— Ulen bu yengeçleri ne yapacan, Muharrem?

Muharrem:

— Satacağım ağa, derdi. Satamazsam ben yerim. Ama müşterisi var. Her gün götürürüm. Hani kasabadaki fabrika yok mu? Orada çalışan gâvurlar... Bunlara bayılır onlar. Bunun eti de dana etinden lezzetlidir çavuş.

— Sus Muharrem sus! O pis hayvanlar yenmez.

— Hele bir rakı mezesi olur, çavuş!

— Deme, ülen!

Hüseyin Ağa, bir cuma günü Muharrem'le beraber, tatlı su ıstakozundan başka bir şey olmayan bu hayvanlarla bir binlik rakı içip de Muharrem'in kulübesinde sızdığı günden beri, her cuma âdetidir, küçük bir şişe alır, Muharrem' e damlar.

— Aha, millet cuma namazı kılarken bari şu hayvancıkları haşlamayalım. Hele bir yol bekle, derdi Muharrem' e.

Muharrem beklerdi.

Muharrem, artık yalnız balıkçılıkla geçiniyordu. Kış kıyamette onun sandalı akıntıya kapılsa bile, aldırış etmez, bütün gün ağ örer, köy çocuklarını toplar, ağları kaldırmaya gider. Bir seksen okkalık yapışmışsa bütün köy, çocuk âvazesinden çığlık çığlık inler. Kasabaya araba koşulur, balık götürülür, iki kuruştan satılıp yüz altmış kuruş alınır. Seksen kuruş çocuklara pay dağıtılırdı.

Köy, balık tutulduğu gün adeta bayram eder. Bazı da çocuk anaları Muharrem"'e "Yaban domuzu/"' derlerdi. "Çocuklanmızı balıkçı edecek!"

Muharrem bu işi becerecekti. Sakarya kenarında onun balıkçı kulübesine benzer kulübeler dizilecekti, onun köprülerine benzer köprüler yapılacaktı. Birtakım diri diri balıkçı çocukları peydahlanacaktı. Ama felek kâr etmedi. Muharrem ortadan kayboldu.

O kış, Hüseyin Ağa, romatizmadan yatmış, kımıldayamamışh. Yüzü sapsarı, ölü gibi idi. "Eh, artık!" demişti, "Günümüz geldi galiba."

Muharrem, çulu epey düzmüş vaziyette idi. Hatta öyle ki Hüseyin Ağa'nın, kenarına kulübesini yaptığı tarlasından bir miktarını satın bile aldı. Parasını da pahalı pahalı ödedi. Gelgelelim, Muharrem birdenbire ortadan kayboldu. Bir ay gözükmedi. Kapısı, bacası kapalı idi. Ne oldu herife? dediler. Köylü kısmı sonra Muharrem'i pek sevmez olmuştu. O da çocukları balıkçılığa alıştırıyor diye.

Bir ay geçmedi. Muharrem domuz gibi bir karı ile çıkageldi. Karı ile hep Romanca konuşuyorlardı. Ne lisandır bilmeyiz ki! Ne derler, ne ederler. Ama biz köylü kısmı, başka dil konuşanları dinlemeyi pek de severiz. Onlar

konuşurlarken dinlerdik. Şu lafın Türkçesinin bu demek olduğunu öğrenince, şaşar kalırdık. Balıkçılıkla iki kişi köylük yerde geçinmesine geçinir ama, pek de iyi geçinmez oğul. Her gün balık çıkmıyor ki. Çıksa da para etmiyor. Okkasını bir kuruşa sattığı olurdu Muharrem'in... Yirmi beş kuruş araba kirası verirdi. ***Y*** iTmi beş kuruş -köy çocuklannı anaları kendisiyle salmadığı için- Okiiz Recep' e verirdi. Kendine de ya otuz, ya kırk kuruş kalırdı. Sonraları o pavlikadaki Avrupalılar almaz mı oldu, yoksa kavga mı etti, ne oldu, bir fukaralığa düştüler: Ellerine on para ver. Eline geçen birkaç kuruşu ise karıya verir oldu. Zavallı Muharrem'in sesi çıkmazdı.

Hüseyin Ağa, ayağa kalktığım zaman, dedi, bahar gelmek üzere idi. Şöyle bir tarlada uzandım. Baktım Muharrem'in bacası tüter. Sevindim, kulübeye girdim. Bir balıkçı çorbası pişirmişler. Bir peynirli mamaliga sobanın üstünde sapsan. Bir binlik şarap açmışlar. Karşı köyden Ali Ağa'nın mirasyedi oğlu, Muharrem'in karısı, Muharrem, oturmuşlar, tütsülerler kafayı!

Muharrem:

— Kal Hüseyin Ağa kal! dedi.

— Yoook kalmam ben Muharrem, dedim.

Kulağına da:

— Ben bu herifi beğenmiyorum, dedim. Pek yarenlik etmezsen iyi edersin.

— Ne yaparsın Hüseyin Ağa, dedi. Iyi delikanlıya benziyor, hovarda çocuk.

— Hovardalığına hovardadır, dedim. Ama, yine sen bilirsin. içime bir fenalık gelmedi ama, doğru bulmadım.

Köy, bir hafta sonra karmakanşık oldu. Köyün namusunu ayak altına aldı, diye sopalarla üzerine yürüdüler zavallmm. Seslenmedi. Karısı kaçmıştı. Haftasına kasabada, Saliha yengenin evine düşmüştü. Muharrem gözümün önünde sandalına bindi. Sakarya'nın gittiği İstikamete doğru küreklere asıldı. Arkasından taşlar yağdı.

Kestaneci Dostum

Yirmi dört yaşında olduğunu nüfus kâğıdından öğrendiği zaman aynanın karşısına geçti. Bu ayna, bir tütüncünün ca mekânlarından bir tanesinde idi.

Aynada gördüğü adama hayretle baktı. Şimdiye kadar böyle bir

1 .... •• • • • 1 • 1 1 1 1 • • •• 1 • • adam yüzü görmemişti. Şimdiye kadar aynaya kendini görmek için

bakhğını da habrlamıyordu ya!..

• •

U stündeki elbiseleri ne zaman almışta? Bu pantolonu ona kim vermişti? Sahiden bir ayakkabısı var mıydı?

Hayret! Sakallan da vardı. Gözü cilalı gibi parlıyordu.

Kasketinin yırhğından çıkmış kâğıt parçalarını kopardı. Aşağıya doğru sarkmış, tüy halindeki bıyıklanın sıvazladı. Yirmi dört yaşına girmişti ha! Demek üç sene evvel o yirmi bir yaşında idi. Neden o zaman, o kadar çocuk yapılı idi? Askerde arkadaşlan onu, "Çocuk!" diye çağınrlardı. O da bu çocukluğa zarar gelmesin diye, bir kahveci çırağı safiyetiyle herkesin ufak tefek işlerini görürdü. Kendini her zaman ilk kahved çıraklığındaki yaşıyla kalacak, büyümeyecek sanmışta. Nitekim de şimdiye kadar büyümemişti.

Daha dünkü arkadaşlan küçük gazeteci çocuklar, dilenciler, küçük hamallardı. Neden bir büyük adamla oturup konuşmamış, kendi akranı bir insanla ahbap olamamıştı, ahbap olmak istememişti?

Anası da öldükten sonra, ninesinin Kahveci Salim Usta'ya verdiği bu kavruk çocuk belki on seneden fazla Salim Usta'nın yanında kalmış, bu on sene içinde onun hiç büyümediğini bütün müşteriler fark etmişti. Bir tanesi:

— Ben on seneden fazla şu kahveye gelir, giderim. Bu oğ lan bu kadardı. Elbette askerlik zamanı gelmiştir, Salim Ağa sen ne dersin? Belki yirmi birinden de büyüktür. Sen ne dersin Salim Ağa?

İhtiyar Salim Ağa: ■

— Allah, Allah! Ahmet'e acır gibi bakmıştı. Bana dün gibi geliyor.

Müşteri:

— Bana da, öyle... Hem o, benim ilk gördüğümden bugüne ancak fark etti. O da vücut cihetinden değil ha!.. Surahndaki tüylerin rengi değişti: Kararı verdiler. Ben bunu bilir, bunu söylerim.

Askere gidip geldikten sonra Salim Ağa'nın kahvesini kapanmış buldu. Yerine bir bakkal dükkânı açılmıştı. Bir müddet dükkâna baktı. Ne olsa bu dükkân evi sayılırdı. Ninesi öldükten sonra senelerce dükkânın peykesi üstünde, bazen de albnda yatmışh. Salim Ağa'nın nereye gittiğini sorup da ne olacak? Salim Ağa'nın gittiği yeri, Fatih'ten ağır ağır Şehzadebaşı'na doğru inerken görür gibi oldu. Bu üstüne kilim serilmiş, baş tarafına bir kefiye örtülmüş, arkadan yedi çapaçul insan giden bir tabuttu. Adeta bağırarak:

— Hey Salim Ustam, hey! dedi.

Cebinde metelik yoktu. Sabahtan beri bir şey yememişti,- ikindiüs-tü köpride idi. Sıcak bir lodos rüzgân bu kasım sonunu bir yaz akşamına benzetmişti. Kırn1ızı bulutlar, cami minareleri, parlayan bir kubbe, uzakta Süleymaniye'nin arkasında bir siyah bulutun kenarlarında altın bir işleme, mavnalarda tepeleme bir kırmızı boşluk, insanlarda bir telaş...

Akşam olmuştu. Kendisi gibi hırpani birinin peşine takıldı. Bu adam, elinde valiz götüren her adama yaklaşıyor, adamın yüzüne canlı, garip bir bakışla bakıyor:

— Götürelim mi beyim? diyordu.

İçinden belki yirmiden fazla, "Götürelim mi beyim?" dedi. Bir defasında da bunu büyük bir bavulun başında bekleyen adama söyledi:

— Götürelim mi beyim?

— Yüklen bakalım!

Yüklendi. Bir yokuş çıkb. Bir evin önünde durdular. Adam ancak o zaman:

■

— Ne vereceğiz, evlat? dedi. Gülümsedi. Boynunu bük tü. iki çeyrek aldı. Gene gülümsedi. Yürüdü.

Tam yedi ay hamallık yaptı. Ama bu işi bir türlü sevemedi. Yediği o kadar az bir şeydi ki, bir gün ağır bir yükün altında ölmek bile aklına geldi. Yalnız soğuğu, sıcağı, açlığı hisseder; ondan öte, hatta hararetinin otuz altı buçuktan öteye fırladığının bile farkına varmazdı. Kırk derece ateşle valiz beklediği bir gün düşüvermiş. Sarhoş sanmışlar, karakola götürmüşler. Orada başına su dökmüşler, ayılmış, gülmüş, biraz sonra, başına döktükleri suyun tebahhur eder gibi bir hale

i i • w • • •• 1*1 •

geldiğini gören bir komiser:

— Bu oğlan hasta, sarhoş filan değil, demişti.

_ •

Bir hastaneden çıkışını hatırlıyor... Işte bu ayakkabılar, bu gömlek, bu pantolonu o genç doktor verdi. Fakat bu ceket ne zamandan kalma, acaba Salim Usta mı ona vermişti?

Cebinde on beş lira bir para vardı. Yedi lira da hemşireler vermişti. Neden verdiler sanki? O kadar acınacak bir hali mi vardı? Kendisinden daha kötü halli insanlar yok muydu? Dolu idi yahu! Hem cebinde on beş lirası olduğunu da bile bile bu parayı neden vermişlerdi hemşireler? Bir sarı saçlı, geçkin hemşire:

— Iş tutarsın. Sen pek iyi bir çocuğa benziyorsun, demişti.

Bir başka kadın:

— Ne kadar da sevimli, demişti. Yaşı on sekiz var mı dersin kardeş?

Bir başkası:

— Yirmi dörtmüş. Nüfus kâğıdında öyle.

O kadın:

— Sen nüfus kâğıtlarına pek inanma, demişti.

Gene lodoslu bir gündü. Cebinde parasını saydı. "Bir tıraş olayım" dedi, oldu. Potinlerini boyattı. Hava birdenbire bozmuş, daha

doğrusu poyraza çevirmişti. Halbuki lodos akşamları ne güzeldi. Ge-

■

ce bozsaydı keşke hava. Bu İstanbul'un üstü altı, kırmızı portakal gibi bulutlarla dolar, lodos başka türlü bir gök, başka türlü insanlar peyda ederdi. Halbuki poyrazla beraber, her zamanki soğuk bulutlar, soğuk insanlar, denizde içine girilemeyecek bir hal. Halbuki lodosla kışın bile denizde yıkanmak mümkün. Hiç olmazsa insan, yıkanabilirim, der.

Bu para ile ne iş tutabilirim, diye düşünmekten poyraz hakkındaki antipatisini unuhnuştu. Bir aralığın başında birdenbire sapsarı kesildi. Kalbi, sevgilisini görmüşlerin kalbi gibi oldu. Orada yanmış ışıklann içinde, dü^^nlarm arasında, aralığın başında, tıpkı kendisi gibi kasketli, yırtık ceketli, san pantolonlu bir adam kestane satıyordu. Küçük bir iskemlenin üstüne oturn1uştu. Elinde bir maşa vardı. Kestaneleri bir şey düşünüyorınuş gibi çeviriyordu. Sonra iki dakikada bir otomatik şekilde bağınyordu:

— Sıcak, kebap kestanem!.

Adamın başı eğilmiş vaziyetteydi. Maşayı bir aralık bırakarak

ayağa kalktı.

— Mis gibi, diye bağırdı.

Ahmet yaklaştı.

— Versene beş kuruşluk.

Güzel parlatılmış, zincirleri bile büyük bir dükkânın kırmızı ışıklarından pırıl pırıl bir teraziden, eline soğuk soğuk kestaneler düştü.

— Sıcağından neye vermedin?

— Sıcağını ne yapacaksın? Al birkaç tane daha vereyim.

Ahmet:

— Peki, dedi, ver birkaç tane daha da isterse soğuk olsun... Bu teraziyi kaça aldın?

— Altı buçuk lira.

— Pahalıymış be! Ya mangalı?

— On dört...

— Maşasınlan mı?

— Maşasınlan.

Ahmet gece sabahçı kahvesinde öyle kanşık ıiiyalar gördü ki ... Ertesi sabah her şey hazırdı. Yalnız kestane alacak para kalmamıştı.

Ben Ahmet'i eskiden tanırım. Salim Ağa'nın kahvesine çıkardım. Bu yeri ona ben gösterdim. Burası, akşamları pek kalabalık olan aralıktaki bir sazlı gazinonun köşesidir. Her akşam yarı sarhoş gazinodan çıktığım zaman elimi uzatır, bir avuç kestane alırım. Para vermem. O, kafasını kaldırır. Hâlâ çocuk yüzüyle gülümser. Maşasıyla kestaneleri çevirir, düşünür gibidir. Bana öyle gelir ki Ahmet bu kestaneleri çevirirken ekseriya:

— Hey Salim Ustam hey! der,

Iki dakikada bir de:

— Sıcak kestanem, elleri yakıyor! diye bağınr.

Bir gün Ahmet' in, çok sarhoş olduğum bir akşam, gene kestanelerinden bir avuç almış, bir papel atmıştım. Koştu, geri verdi.

— Bunu yapmayacaktın ağabey, dedi.

Ertesi akşam kestane almadan geçerken acı acı haykırdı:

— Çiğneyecek misin ağabey?

Döndüm, bir avuç kestane aldım.

— Seni çiğner miyim Ahmet' im dedim.

Bir akşam köşebaşındaki gürültüye koştuk. Ahmet'in kestane mangalı devrilmiş, kestaneler parlak kaldırımlara serilmişti. Bir çıplak çocuk habire kestaneleri toplamakla meşguldü. Ahmet çocuğa:

— Al, ye, koynuna koy. istemem artık onları!.. diye bağırıyordu. Yüzü kıpkırmızı idi. Saçları dağılmıştı. Bir sarhoş edasıyla küfür ediyordu.

— N'oluyor Ahmet? dedim.

— Yasakmış, burada kestane satmak yasakmış. Deviriverdi mangalı. Ziyanı yok beyağabey, biz de başka iş tutarız, üzülme, dedi.

Ben o zamana kadar pek üzülmemiştim. Fakat onun yüzünde üzüntüden de başka bir şey vardı. Bir buhran geçiriyor olmalıydı ki, saçlannı yoldu. Mangalı ufak çocuğa, "Senin olsun!" diye bıraktı gitti.

Gazetelerin birinde adliye muhbirliği yaparken Ahmet'i uzaktan

• •

gördüm. Ellerini iple bağlamışlardı. Yüzü upuzundu. Ustünde kirli bir fanila, ayağında laciverdi kırmızılaşmış bir yırtık pantolon, ayakları çıplak, simsiyah...

Onu böyle görmektense geçip gideyim, dedim. Beni görünce kim bilir ne fena olacaktı. Çiğneyip geçecektim. Onürne yılışık bir tebessümle dikildi.

Yanındaki jandarmaya:

— Dur yahu, dedi, harmanım, beyağabeyden bir cıgara alayım.

— Vay Ahmet! dedim. Paketimi kendisine verdim.

— Tıngırın varsa uçlan, dedi.

Bir yirmi beşlik uzattım... Neden bu hale geldiğini sormuşum gibi cıgarasını ateşlerken:

— Eroincilikten ağabey, dedi.

Söylendim Durdum

Şöyle bakıyornın şehre de, yeşil yeşil bir şey geçiyor içimden. Su mu, çayırlık mı, orman mı? Değil. Yeşil bir şey, zehir yeşili bir şey. Birtakım yeşil renkli zehirlerle zehirlenmiş yeşil bir su.

Köpek I eşi gibi uyuyor şehir: Yok, değil, öyle değil. .. Köpek leş i, kokusu yönünden iğrenç yoksa ölmüş bir köpekte kınlmış bir çocuk oyuncağının hüznünden başka, tatsız ne vardır? Koku cihetinden öyle bu şehir. Pis şehir bu. Alabildiğine pis şehir: Bit gezmemiş kanepe, sümük sürülmemiş, tükürülmemiş, balgam ahlmamış hiçbir yeti yok. Yakamızdaki kir, fabrika dumanından değil, pislikten, tozdan, mikroptan.

Bu şehir laubaliliğin, kötülüğün, ikiyüzlülüğün kaynaşhğı bir şehir. iyi insanları yok mu? Dolu. Ama nasıl çekilmişler, nasıl ürkmüşler, nasıl kapanmışlar bir yere? Neredeler?

Bu şehirde düşünülemez. Düşünmek iyi değil, sıhhate muzurdur. Allah'ı bile düşünemezsin. Düşündün müydü karşına onun namına iğrenç mecmualar, nefesleri yırtık para kokan şairler, ölü bekleyen imamlar çıkar. Avaidini isterler.

Ben fukarayı severim, dersin kendi kendine, yalandır. Kendin de inanmazsın. Hangi fukarayı, nasıl fukarayı? Bu canavar gibi dilenci kadını mı? Bu arsız, edepsiz, huysuz çocuğu mu? Bu iki paralık adamın önünde secdeye varan balıkçıyı mı? Yoksa köşe başında oturup

• •   ••   1   1   ••   •   •   •   • | i w   •   i   •   w   •   i   /"• /"   1   1
•   1   •   w   •   1   •   •   1

çürüklerini; yüzünden açlığı, kimsesizliği, hafifçe deliliği, dünyadan bıkkınlığı akan adama yutturan külhanbeyi kestaneciyi mi?

Kimdir şu sevdiğin insan? Anladık fakir, kimsesiz, bahtsız... Ama kim?

Kim olacak? Sensin. Kendi kendisinin. Evet, bu şehirde herkes dönüp dolaşıp kendisinde karar kılacak. Başkasını seven tek adam bulamazsın. Olmasına da imkân yoktur. Hani bazı insanlar vardır, iyilik edersin. Bir edersin, iki edersin, üç edersin. Sonra edemeyecek hale gelirsin de elinden bir şey yapmak gelmez. O zaman bir de bakarsın ki, karşındaki sana düşman kesilmiştir. Hepimiz öyleyiz işte. Bütün iyilikleri, bütün dostlukları, tulumba gibi emeriz. Sonra dostluklar, iyilikler de kuyular misali kurur. İşte o zaınan başlar pandomina, kocaman dedikodu.

Çekilecek bir köşemiz olacak. Yatağımız olacak. Yorganı gözlerimize çekeceğiz. Belki bir deniz kenarı, bir ağaç altı, bir rüzgâr, bir sessiz kahve, bir bardak çay, bir simit, bir dilim kaşar peyniri, bir yarım kilo şarap bulursak dost olarak bu en iyisi. Ama insan? Yok kardeşim, yok, insan bulamayacağız. Bu şehir bu kadar pisken, bu kadar laubali, bu kadar düşkünken, para kazanıp da kendinden ötesini, beygirini kullanan arabaadan daha merhametsizce kullanıp da rahat edenler, sessizce, tereyağından kıl çeker gibi kendini aramızdan çekmişleri bir bakıma haklı buluyorum, gibime geldi. Sonra da düşündüm. Onlar böyle ettiler bu şehri. Belki de bu şehre vebalar, belki de bu şehre koleralar gelecek yakında.

Kime bütün bunları istiyorum gibi geliyorsa, namussuz olan odur. istemiyorum. Aldanma konuşmama. Bırak Allah'ı bir tarafa! O nasıl bizi sessizce bırakıp gittiyse, biz onu tekrar buluncaya, yahut büsbütün yoktur deyinceye kadar, o bizim işimize karışacağa benzemiyor. Ama bu şehir artık şehre benzemeli, ama nasıl? Nasıl mı? Sen mi çare düşüneceksin? Gülerim. Ama evvela sen! Sen yazıcı! Bırak eşekliği artık! Olmazsa yazma. Çekil, otur oturduğun yerde. Sen mi süsleyeceksin, sen mi temin edeceksin metresini gazete çıkaranın, sen mi onun şöhretini, kalemini, otomobilini Avrupa' dan getireceksin. Sonra gidip Haşet Kütüphanesi'nin vitrinlerindeki üç yüz elli franklık kitaba hasretle bakacaksın. Iki kuruştan üç yüz elli frank

ne eder, diye düşüneceksin. Şu J.P.S. müthiş adam. Ismini duydun. Daha bir kitabını bile okumadın. Okumak istiyorsun ama, alamayacaksın o kitabı. Alırsan enayilik edersin. Yarın ayran bile içemezsin. O, bardağı on kuruşa olan ayran. Yani bir kaşık yoğurtla bir bardak suyu karıştırıp da on kuruşa satan adamın namussuz olduğunu bile bile elinden içtiğin enayicesine bütün şehir insanlannın gözü önünde yapılan hırsızlığı, dolandıncılığı bile bile... Değiştir mesleğini be! Dur ayrancırnn önünde sabahları. Yap bir güğüm ayran evde. Koy o herifin önüne kaldın-ma. İki kuruştan ayran sat, sat da herif gözünü oysun. Seni parayla fukaralar tutup dövdürsün. Daha olmazsa öldürtsün.

Kestane sat bir çıkmaz sokağın başında. Çürüklerini ayır ayır, sokağa at yine üç yüzden okut. Korkma ziyan etmezsin. Ama başına bela musallat olurmuş; aldırma, koru kendini. Seni tanıyan kimse senden kestane almazmış; senin gözünün önünde, giderler çürüklerini inadına başkasından alırlar da senden alınazlarrnış. Varsın almasınlar.

Bütün şehirle dost değilsin a! Sen başla bir defa işe. Bir haftaya kalmaz; şapkası delik, gözleri uçuk, rüzgâra karşı içi yünsüz bir adamcağıza çürüklerini, pişmemişlerini dayayacaksın. Bunu yapacaksın. Yapmazsan hayatından, kestanecilikten hiçbir şey anlamayacaksın. Manav çırağını, bakkal oğlunu, tüccar kâtibini, gazeteci muharririni böyle yetiştiriyor. Bu şehir böyleyken, bu böyle sürüp gidecek.

Ermeni Balıkçı ile Topal Martı

Topal marh ile balıkçının konuştukları bile görülmüştür. Once martının laf attığına kalıbımı basanm, diyeceğim. ilkin balıkçının martıya laf atmasının mümkünü yoktur.

Raviyanı ahbar işbu muhavereyi şöyle naklederler:

Martı:

••••••

Balıkçı:

— Susacak mısın topal, sabah sabah?..

Martı:

••••••

Balıkçı:

— Patlamadın ya! Daha nişana varınadık.

Marh:

Balıkçı:

— Gözünü seveyim topal, sus... Sus da bir yan evvel (bir an evvel)

varalım şu nişana.

Marh:

•«••••

Balıkçı:

— Zo bu kadar laf ettiğine bakılırsa pek aç olmalısın?

Marh:

Balıkçı:

— Dur öyleyse de bir istavrit keseyim barim.

Balıkçı:

— Amma da kafa patlattın ha!

Martıya bir istavrit başıyla, etlerinden sıyrılmış, kuyruğu titreyen bir kılçık iskeleti fırlattı. Küreklere asıldı. Az sonra sis içinde büyümüş Hayırsız

Adalar önümüzde idi. Martı susmuştu. Artık konuşmuyorlardı. Balıkçı o zaman bana döndü:

— Ne zaman balığa çıksam sandalı şıp deyi tanır; peşime düşer. Bir de uğurlu kuştur; hiç sorma.

— Neden topal diyorsun Varbet?

— Topaldır da ondan.

— Ne olmuş bacağına?

Cevap vermedi. Sustuk. Rüzgâr bir kara kokusu getirdi burnuma. Bozulmaya başlayan bir karpuz kokusu etrafımızı sardı. Balıkçı bu kadarcık konuştuğuna canı sıkılmış gibi susuyordu. Balıkçı dediğin içinden konuşan adamdır, diyeceğim ama yanlış olur. Balıkçı kendi kendisine bile geveze değildir. Balıkçının gevezesine hiç rastlamadım. İnsan geveze ise balıkçı değildir. Balıkçı ise geveze değildir.

Etrafına bakışından şu muhavereyi yapmış gibi olduk:

"Kınalı'nın burnunu görüyor musun?"

"Görüyorum."

"Yukarda beyaz bir toprak vardır. Orayı da görüyor musun?"

"Hayır..."

Balık sükûndan hoşlanır. Kendisi gibi ağzı var dili yok insandan haz eder.

Benim yine başım dönüyor. Bir daha mı balığa çıkmak? Bu ne kocaman, sağır, derin ses, denizin sesi. Insan bu küçük sandalın içinde ne ufak. Ah kara. Orada sesler, insanlar, gürültü var. Ağaçlar var, Rüzgârlar var. Ayağının altında kaskatı topraktan açıklara bakmak tatlı şey. Ama bu kocaman bir ağzın nefes alışına benzeyen sağır sesleri denizin ortasında, bir sandalın içinde, bir topaJ martı yan gözle sizi dikizlerken dinlemek insana bir korku, bir ürperme veriyor. Ah bir dönsek! Karaya bir ayağını bassam kurbanlar keseceğim. Kurban mı? Kurban ne korkunç, ne barbar şey

Allahım! Nasıl da hayvanları çoluk çocuğun, kadınların, kızların önünde boğazlarlar. Ne iptidai âdet!

— Sular çok fena! Sen de neredeyse bayılacaksın, dönelim hadi!

— Aman dönelim..

Kumkapı'daki kahveye vardığımız zaman yüzüme bir sıcak kan dalgası hücum etti. Oh, dünya vardı! Balıkçı yüzüme keskin keskin baktı:

— Bir daha mı seninle balığa çıkmak, dedi, sen sinirli adamsın zo.

Günlerce bana dargınmış gibi yaptı. Zaten o kiminle küs değildi.

Galiba ma ternde idi de yakasına siyah bir şey takmıştı. Ahbapları:

— Varbet'in nesi öldü acaba? Sorulmaz ki herife ... Barut! diyorlardı.

Ben yine balığa çıkmaya, o garip haleti yeniden bulmaya can atıyordum. Hem korkmak, hem hulyaya dalınanın korkunç bir zevki vardı. Bu zevki bir daha tatmalıydım.

Misinaları cıgaradan kehribar kesilmiş tırnaklarıyla parlatırken

• • ***%*** • • gördüm.

— Agop Ağa, dedim, balığa mı?

Cevap verınedi. Kahveciye:

— Varbet'e bir kahve yap.

— Kahvemi içmişim, istemez.

— Balığa mı Varbet?

— He balığa... N'olacak?

— Beni de alsana!

Varbet'in de dünya yüzünde alacağı vereceği, ihtiyaa vardır. Bir çelebiden beş on para almak küçük düşmek sayılmaz ki...

— Ama, dedi, sandahn içinde ölsen geri dönmem bak.

— O gün biraz rahatsızdım.

— Yine rahatsız olacaksın; aldırma. Bu sinirle sen karada da rahat edemezsin. Koy ki bir şey olmaz. Ama ölsen ne olur? Ecel geldikten sonra lıa karada, ha denizde.

— Nerede topal martı?

— Oldü.

— Nasıl?

— Nasıl olduğunu bilmem. Bir sabah nişana vardım ki tam nişanın üstünde ölüsü yüzer.

— Sen göresin diye mi geldi nişanda öldü dersin.

Cevap vermedi. Birdenbire yakasındaki matem bezini topal martı için taktığı düşüncesi kafama doğuverdi.

— Yoksa bu siyahı martı için mi taktın Varbet?

Gözünü gözüme dikti.

— Maşallah, dedi, bugün kafan karadaki gibi işliyor. Korku yok, dedi.

Sinağrit Baba

"Cehennem Nişanı" nda beş sandaldık. Güzel bir ocak akşamı. Hava lodos. Denize ^^ızı rengin türlüsü yayılmış. Çok kaynamış ıhlamur rengindeki yayvan, geniş, ölü dalgalar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor...

Otuz sekiz kulaç suyun altındaki derin sessizliğe, dibindeki dallı budaklı kayalann arasına yedi rengin en koyusu girer mi şimdi? Sinağrit Baba döner mi avdan? Pırıl pırıl, eleğimsağma rengi pullanyla ağır ağır, muhteşem, bir ilkçağ kralı gibi zengin, cömert, asil ve zalim mantosu ile dolaşır mı bilir? Alüm, zümıitü, incisi, mercanı, sedefi lacivertliğin içinde yanıp yamp sönen sarayını özlemiş acele mi ediyordur.

Sinağrit Baba ö^^^de konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca ya^^ yaşamışbr. Onun kovuğundaki zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir Sinağrit Baba, ne oltalar koparn1ışbr.

Bu akşam kimin oltasıru seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pınl pınlken, mantosu sırtında iken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü. Sonra hesapta bir gün pis bir "Va-tos"un, bir sım renksiz, yapışkan ve parazitli bir canavann dişine. bir tarahıu kaptırmak var. İyisi mi muhteşem bir sofraya kurulmalı, bir zaferle dolu ö^^^ sonunu beyaz şarapla, sulann üstündeki başka dünyada yaşayan bir akıllı malıluka kendini teslim etmeli.

Sinağrit Baba oltalardan birini kokladı. Bu balıkçı Hristo'dur; kusurlu adam. Gözü açtır onun. İçinden pazarlıklıdır. Evet, fukaradır

• •

ama kibirli değildir. Sinağrit Baba fukaralıkta gururu sever. Oteki oltaya geçti. Kokladı. Bu balıkçı Hasan'dır. Geç. Cart curt etmesine bak-

ma! Korkaktır. Sinağrit Baba cesur insandan hoşlanır. Bir başka oltaya başvurdu. Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, külha-nidir. Ama kıskançtır. Kıskançları sevmez Sinağrit Baba. Geç. Şu olta, hasisin tuttuğu olta. Sinağrit Baba cömertten hoşlanır. Ama bu oltaya bir baş vurmaya değer. Bir baş vurdu. Hasisin ol tasının iğnesini dümdüz etti.

Sinağrit Baba iğneden kopardığı yarım kolyozu çiğnemeden yuttu. Hasis oltasını hızla topladı.

— Vay anasını be Nikoli, dedi, iğneyi dümdüz etti.

Nikoli'nin oltasının yemini kuyruğuyla sarsmakta olan Sinağrit Baba, Nikoli'nin bir kusurunu arıyordu. Onda kusur mu yoktu. Evvela sarhoştu. Sonra ahlaksızdı, kendini düşünürdü ama cesurdu, cömertti, hiç kıskanç değildi. Fukara idi. Kibirli idi de. Sinağrit Baba kibirli fukarayı severdi ama Nikoli'nin kibrini beğenmiyordu. In-sanoğlunda o başka bir şey, gurura pek benzeyen şey, yerinde, vaktinde bir gurur, o da değil, insanoğlunun insanlığından, ta saçının dibinden, oltasını tutuşundan beliren, isteyerek olmayan, ama pek istemeyerek de gelmeyen bir gurur isterdi. Oyle bir elin oltasını düzleyemez, misinasını kesemez, bedenini fırdöndüsünden alıp gidemezdi.

Beş sandalın beşini de kokladı, beğenmedi.

Sinağrit Baba kayasının kenarında durmuş, lacivert âlem içinde hafifçe yakamozlanan oltalarla, cıvalı zokalardan aydınlanan saray meydanını seyrediyordu. Oltalar gitgide çoğalıyordu. Sinağrit ve mercanlar şehrinin göbeğinde şimdi tatlı tatlı sallanan on beş tane

■ h

fener vardı. Oteki kovuklardan mercan balıkları çıkıyor, fenerlerden birine hücum ediyor, budalaca yakalanıyorlardı. Gözleri büyümüş bir halde yukarıya çıkarlarken dönüp tekrar aşağıya kadar geliyor, yukarıki dünyayı görmeye bir türlü karar veremiyorlardı. Sinağrit Baba'ya büyüyen gözleriyle, "Bizi kurtar şu lanetlemeden," der gibi bakıyorlardı. Sinağrit Baba düşünüyordu. Gidip o yakamoz yapan ipe bir diş vurdu mu idi, tamamdı. Ama hiçbirini kurtarmıyor, hareketsiz duruyordu. Sinağrit Baba onları kurtarmanın bu kadar kolay olduğunu biliyordu ama bildiği bir şey daha vardı. O da ister su, ister kara, ister hava, ister boşluk, ister hayvan, ister nebat âleminde olsun bir kişinin aklı ile hiçbir şeyin halledilemeyeceğini bilmesidir. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hemcinslerini kurtarmanın tek çaresinin koşup o yakamoz yapan ipi koparmak olduğunu akıl ettikleri zaman bu hareketin bir neticesi ve faydası olabilirdi. Yoksa gidip Sinağrit

Baba oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit Baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dışl emeyı?...

O sırada büyük büyük ışıklar saçan bir olta aşağıya inmişti. Sinağrit Baba ümitle koştu. Bu oltayı da kokladı. Hiç tanıdığı birisi değildi. Yemi ağzına aldığı zaman bu olta sahibinin, tam aradığı adam olduğunu bir an sandı. Bu anda da yakalandı. Kepçeden sandala düştüğü zaman Sinağrit Baba büyük gözleriyle kendisini yakalayana sevinçle baktı. Sinağrit Baba etrafı kırmızı, içi aydınlık siyah gözleriyle bir daha baktı, bir daha baktı. Birdenbire ürperdi. Hiddetinden ayaklarını yere vuran bir genç kız gibi sandalın döşemesini dövdü. Belki bizim bile bilemediğimiz bir işaret görmüştü kendisini tutan olta nın sahibinde: Bu adam şimdiye kadar hiç imtihan geçirme-

■ •

mişti. Omrü boyunca, cesur, cömert. Sinağrit Baba'nın istediği şekilde mağrur yaşamıştı. Ama Sinağrit Baba bu adamın ne korkunç bir

• | • •• 1»* | •• | 11 W | • • •• 1 • W • • | • • 1 1

ikiyüzlü köpek olduğunu bizim göremediğimiz bir yerinden anlayı-vermişti. Bütün devirler ve seneler boyunca kendisini tutan oltanın sahibi ne cesaretini, ne cömertliğini, ne gururunu tecrübeye, bir imtihana tâbi tutturmamış, her devirde talihi yaver gitmiş birisi idi. Kimdi, ne idi? Sinağrit Baba da bilemezdi. Ama, belki de ölünceye kadar cömert, cesur, mağrur yaşayacak olan bu adamın şu ana kadar bir defa bile bir imtihana sokulmadığını anlamıştı. Belki de sonuna

kadar bu imtihandan kurtulacaktı. Sinağrit Baba böylesine hiç rast-

• •

lamamıştı. Ölmeden evvel adama bir daha baktı. Namuslu, cesur, cömert ölecek olan bu adamın hakikatte korkakların en korkağı, namussuzların en namussuzu olduğunu alnında okuyordu. Bu adam o kadar talihli idi ki daha, ikiyüzlülüğünü kendi kendisine bile duyacak fırsat düşmemişti. Yoksa Sinağrit Baba yakalanır mıydı? Sinağrit Baba hırsından tekrar tepindi.

Bağırmak ister gibi ağzını açtı. Kapadı. Sinağrit Baba son nefesini, böylece hiçbir insanlık imtihanı geçirmemişin sandalında pişman ve mağlup verdi.

SAİT FAİK

HAVADA BULUT

VARLIK YAYINLARI

Havada Bulut

Bu uzun bacaklı, karınsız, niyeti kötü bakışlı sanşın adamın hayatına ait bildiklerimi şu veya bu kimseden öğrenmiş değilim dersem inanmayın! Bu adam hakkında söylenenleri buraya yazmasak da olurdu. Dedikodunun kısmetsiz bir şey olduğunu ortaya sürmek de doğru değil... Hiç olmazsa bir zevki vardır, kâfilin! Dedikodu biraz alami-nüt fotoğrafa benzer. Icap ederse bu adam üzerine sinmiş dedikodu havasından da söz açabiliriz, korkumuz yok:

Yanında köpeği ile beraber denize nazır bir arsanın setleri üstüne oturmuştu. Köpek arka ayakları üstüne çökmüş, ön ayakları dimdik heykel gibi, burnu ıslak, soğuk... Arada bir, ince sesler çıkanyor, sonra sahibine gidelim, der gibi bakıyordu.

Adam cıgarasıu yaktıktan sonra:

— Otur, dedi, oturduğun yerde!

Köpek ön ayaklarını uzahp burnunu arasına koydu. Gözlerini kapadı. Hafif bir rüzgâr, köpeğin sarı tüylerini, adamın sarılı beyazlı sert

saçlarını oynahyordu.

Adamın yüzünde manalı hatlar vardı. Sevilmemişlerin, çok üzülmüşlerin, sarhoşların, bir zaman güzelken çirkinleyivermişlerin, okumuşların, hasılı içi rahatsızların yüzlerindeki ifade... Bu adamın da yüzünden birtakım manaları insan, işi yoksa, bulup bulup çıkarıverir. Gözlerinin etrafında yedi sekiz çizgi, hayatında çok güldüğünü değil, yüzünü güneşe verip mavi gözlerini kıstığını ifade ediyor dersem, inanmalısınız! O, aynaya bakbğı zaman, bu çizgilerin gülmekten değil, güneşe bakmaktan olduğunu, köpeğine söylemiştir. Bir köpeğe söylenilmiş lakırdıyı komşulardan hiçbiri işitmemiştir, denebilir mi?

Komşular değil, memleketin posta müvezzii; bu her gün dağıthğı mektuplar kendilerini merak ettire ettire onu bu hale sokmuş gibi, her tenha yerde kendisine cıgara ikram eden her adama:

— Haa! Hani şu köpeği ile konuşan adam mı? Birader, dün rnek-tup götürmüştüm. Sokak kapısı da aralıktı. içerden birtakım sesler geldi. Kulak kabarttım tabii! Kendi kendime de, "Bu evde bu adamla köpekten başka mahluk yok. Allah Allah! Bu ne iştir? Bu adam ne halt karıştınr, kiminle konuşur böyle?.." diyordum. Başımı uzattım baktım. Meğer köpekle konuşmaz mı? Kendisi aslen Urumelili Türktür. Köpekle Rumca konuşur...

Cıgara ikram eden adam der ki:

— Ne diyordu, Allah aşkına, köpeğe? Yoksa Rumca bilmez misin?

— Nasıl bilmem beyciğim? On beş senedir bu Rum köyünde mü-vezzilik ederim. Nasıl bilmem Rumca? Yalnız beyciğim... Dilim damağım kurudu. Şuradan bir de gazozcuk ikram edin! Kolay nu efendim, mahalleleri dolaşmak? .. Vallahi öyle akşamlanm olur ki beyefendi, ayakkabılanmı çıkardığım zaman sanki ayaklanm benim sabahki ayaklarım değilmiş gibi olur. En aşağı iki misli büyürler... Oh! Neyse... Gazozu soğukmuş domuzun! Her zaman değildir. Evet... Ne diyordum? Ha, baktım içerden sesler geliyor, kulak verdim: "Sen" diyordu, "beni ihtiyar mı saıursın? Hayır ihtiyar sanmazsın bilirim! Dağ bayır dolaşırken yoruluyor muyum? Ama diyeceksin ki, hayahnda çok güldün de bu gözlerinin kenanndaki çizgiler ondan... Ağzının kenarındakiler de. .. Hayır azizim! Ben hiç gülmedim demem; güldüm. Güldüm ama şöyle içten, candan gülmedim. Hem, ben ne zaman böyle gülrnek istesem anamın bir sözü hatınma gelir: 'Çok gülen çok ağlar' sözü... Bir türlü istediğim gibi gülemem. Şöyle hani, insanlara selam kabilinden bir gülümsemek mecburiyeti vardır. En mesut ânımda o kadar gülebildim. Selam makamında da hiç gülümsemedim; sonradan ağlayacağımdan korktum. Lafı uzattım dostum! Bu çizgiler, senin anlayacağın, gülmekten değil, güneşten... Evet, bildiğimiz güneşten. Sen bilirsin beni, ben güneşte çok gezerim. Hem bak, dikkat et! Sol gözümde çizgi daha fazladır. Onu yürürken daha fazla kısarım da ondan. O gözüm doğuştan zayıftır. Bereket öteki sağlam da idare ediyoruz. Yoksa monokl takmak lazım gelecekti. Düşün beni bir defa dostum! Tek gözlüklü züppeyi!.."

Posta müvezziinin şu yukarıda yazdığımız şekilde anlattığını farz etsek ne çıkar? Böyle anlatmamıştır ama, sesinin yılan ıslığına benzeyen ısıncı halini, yalan bakışı gibi sarı, soğuk bakışını anlattığına eklerseniz dinleyenin,

işittiklerini başka birisine naklederken müvezziin bakışından, kıpırdanışından, sesinin ıslığından ilave ve tarh edilmiş bir başka muhavereyi anlatmamasına imkân olmadığını siz de teslim edersiniz. Şimdi artık yazıcı sırlarımı açığa vurarak bana bir gazoza, bir cıgaraya mal olmuş kısımlardan arta kalan tarafları da yazmaya hazırlandığım için bir küçük mukaddeme yapacağım: Bundan sonraki kısmı, okuyucuya, "Nasıl öğrenmiş bunları acaba?" diye sualler sordurarak yazıma devam edeceğim. Nasıl öğrendiğime gelince onu da söylemeyeceğim. Söylemeyeceğim ama yine şunları ilaveden de kendimi alamıyorum: Belki bu adamla aynı evde beraber yathk. Belki o adam benim, demeyeceğim. Mesela size, "Odasında başını kaşıdı" diye yazsam; "Nereden biliyorsun, gördün mü?" diye bana sorabilirsiniz. Yahut; "Sabahleyin uyandığı zaman içinde bir yorgunluk duydu" desem ne gülünç bir cümle olur! Okuyucu bana "Sen o adam mısın? Be herif! Herifin içini nereden biliyorsun?" diye sorabilir. Haklıdır da ... Ben, şu hikayemin devamınca aynı hataları yapmaya hazırlanıyorum, mazur görün! Bilmem size yazıya başlarken bu adamla olan müthiş iç akrabalığımı söylemiş miydim? Burada yine bir noktayı daha açıklamadan asıl konuya giremeyeceğim; o da bu hikâyenin içindeki adamın hem bana çok yakınlığıdır; hem de posta müvezziinin lakırdıları gibi başka insanlann o adam hakkında bildiklerini de yazarsam o adamla benim aramda aynı zamanda hiçbir münasebetin bulunmadığını yazıyorum demektir. Bu böylece malum ola...

Posta müvezziinin söylediği gibi onun insanlardan kaçtığını sanmıyorum. Yalnız başına dolaşmasının bir sebebi vardır, elbette... Bu sebebi o, belki kendisi de bilmiyor. Ona göre; kendisi böyle dört tarafı su ile çevrili yerlerin adamı değildir. Büyük şehir adamıdır. insan sayısı milyonu geçen şehirlerin adamıdır o... Yoksa böyle küçük yerlerde o adamla kimse aşinalık etmez, rakı içmez, konuşmaz; ilk günlerde hakkında bir şeyler öğrenmek için dostlar bulunabilir ama, sonra hepsi çekilir, onu köpeğiyle yalnız bırakabilirler. Kimse meşgul olmaz onunla. Son sözü söyleyen bir posta müvezzii yerine bir berber olur.

— Aşk yüzünden bu adam böyle olmuş, der.

Bu adamın nesi var? Sizin gibi bir adam, diyemezsiniz, gören göz

kılavuz istemez: Adam köpeği ile konuşuyor be birader! Halbuki biz, birçok insanın eşya ile, duvarlarla, kendi hayalleriyle, yataklarıyla, aynalarla, kiminin hatta kravatıyla; genç kızların sandıktaki çeyizleriyle, genç erkek çocukların kendi vücutlanyla sevişip konuştuklannı işitir, biliriz.

Şairlerin yıldızlar, rüzgârlar, meçhul kadınlar, göller, uzak memleketler, iki bin metreden geçen bulutlar, muhacir kuşlarla; balıkçıların sandalları, oltaları, balıklarla konuştukları bir hakikat olduğu halde, bu adamın köpeği ile konuşması memlekette müthiş bir dedikoduya sebep olmuştu. Ben kendi hesabıma, bu adamın aşk yüzünden bu hale geldiğine de inanmam. Bana kalırsa bu adamın tabiat dışı bir hali de yoktur ya!.. Ama, benim gibi hiç kimse düşünmüyor; ne yapabilirim? Hatta adamcağızın kendisi bile hafif kaçıklığına emin... Benim fikrim şu: Bu adamın köpekle konuşması insanlan sevdiği halde onlarla konuşmamasından, hatta nasıl diyeyim, insanlarla ruhi alışverişinde onlara çok düşkünlüğünden, insanları merak edip bir türlü öğ-renememesinden...

Adam hakkındaki dedikodularımıza dönelim daha iyi:

Şehirde iki dükkânı varmış; kiralannı alırmış. Nerede olduğu, ne iş yaphğı bilinmeyen bir tüccarın yanında da kâtipmiş. Tüccar da kendisi gibi bir adammış; konuşmazmış, kimseye muhabbet göstermezmiş, o da bekârmış. Beraberken birbirlerine bir "Merhaba" derler, bir de "Allahaısmarladık!" derlermiş.

Bir de şu vaka var:

Vapurda bir zamanlar, genç birisiyle konuştuğunu söylerlerdi. Hatta bir akşam bu orta yaşlı adamla bu on sekiz yaşlanndaki genç birisinin, vapurun burnunda sıkı fıkı konuştuklarını, hatta erkeğin şarkı söylediğini duyanlar olmuş. Bu on sekiz yaşlanndaki birisinin babasına haber gitmiş. Sıkı bir tembih sonunda kız adamla konuşmaz olmuş. Yine son vapurda bazen buluşurlarmış ama, kızcağız gider, iki arkadaşının yanına oturur; köpekli adam da bir müddet oralarda gezinir, sonra vapurun başına gider, orada yine hafif hafif ıslık çalar, türkü mırıldanırmış. Kimseye selam vermediği halde kıza selam verir, garibi o da alırmış...

Hatta iki kelimede, "Nasılsın iyi misin, ne var ne yok?" kabilinden konuşuyorlarmış da. ..

Işte bunlar, adam hakkındaki dedikodulardır. Bunları herkes bilir. Adamın asıl sırrını bize açan -söylemeden yapamayacağım- bir küçük köpektir. Zeki gözlü, buz gibi soğuk bunınlu, tüyleri havalanan sarı bir köpek... Bu köpek onun köpeğidir ama ben burada bir vasıta olarak kullanıyorum. Yoksa köpek, tamamen değilse bile oldukça hayalidir. Sebebi de, zavallı bir adamın hayatını, kuruntularını, düşünce kınklarını, dünyada tek başına kalışını, bir köpeğin asla anlata-mamasıdır. Köpekler sevgisini, bizim gibi ne anlatmak, ne de yazmakla belli eder. Köpek koşar, kuyruğunu sallar, sahibinin elini yalar. Hayali köpeğimi dinleyin:

"O sabah erken uyanmıştı. Hafif bir ıslık sesiyle yanına koştum ..."

Köpeği anlatmaya bırakırsam, sanınm, hikâyemin fena halde tadı kaçacak... Onun için akşamları setin üstünde cıgara tüttüren, kimsenin sevmediği, konuşmadığı, çekindiği adamla ahbaplık etmek üzere yanına ben yanaşıyorum:

— Beyefendi, diyorum, müsaadenizle...

— Rica ederim efendim, buyurun!

Cıgaramı yakhm. Yanına oturdum. İlk kendisinin konuşması lüzumunu duydu herhalde ki, ben köpeği okşarken mırıldandı:

— Hayvanlan sever misiniz?

— Bayılının beyefendi!

— Vallahi bendeniz pek sevmezdim. Şimdi de pek alıştım. Bir zamanlar oturduğum pansiyondaki madamın köpeğiydi bunun anası...

Bu daha dünyada yoktu. Kadıncağız öldü. Yanımdan ayıramadım

■ *

hayvanı. Madamı da pek severdim. Zaman geçti. Köpek öldü. Olen köpek dişiydi. Bu erkektir. Bu yavruyu o günlerde birisi istemiş, vermek üzereydim. Hayvan ölünce yadigârını muhafaza ettim ...

O akşam şu yukanki cümlelerden daha önemli bir şey konuşmadık. İkimiz de siyasi hadiseleri ya hiç anlamıyor, ya anlamak istemiyorduk, yahut siyasi bahisler üstüne her fikrimiz tasvip edilecek mahiyette birbirine sunuluyordu: Yani siyasetten konuştuk. Akşam evime döndüğüm zaman şu posta müvezzünin bu adamda ne gördüğünü bir türlü anlayamamış^^. Bayağı, basbayağı bir adamdı. Şu karşımızda oturan zengin bakkalın bu adamdan kat kat daha enteresan bir hayatı var-

dır. Değil mi ya canım? Düşüncelerini zeytinyağı, fasulye, un, nohut sa^rnş sarmalamış; dünyalığını düzmüş, çocuklan büyük mekteplere gidiyor, dans ediyor, şık mı şık giyiniyorlar... Kızı ne güzel Ingilizce konuşur hele! Kolej mezunu, boru değil! Babası bundan ne memnun! Ne gurur duyuyor kızıyla!.. Sakız'dan nasıl geldiğini, bir bakkala nasıl çırak olduğunu, sonra nasıl dükkanda bütün işi eline aldığını, ustanın dükkana arada bir uğradığını, günün birinde de kızını elinden tutup kendisine nasıl verdiğini bir anlatsa... Hayatının en hareketli zamanı da o zamandı. Nasıl adım adım yürümüş, damla damla bardağı doldurmuştu. Herkesin küçücük dükkân gördüğü Balıkpazan'nın aşağısım yalnız küçük dükkânın büyük ardiyesi hakkında hiç fikirleri olmayanlar ne bilir? Kapıdaki Kürt, kimsecikleri dinlemez. Bu korkunç Bizanslı ardiyelerin demir kapaklan her göze görünemezdi. Her şey orada, o yağlı, siyah kaldınmlann sağında solunda, hamallann bağnşhğı, arabalann birbirlerine girdiği ortaçağ sazlı sözlü labirentteydi. Kendisi beyaz adamdı. Kansı esmerdi. Bu sanşın, Karabaş balı gözlü çocuk, kendi çocuğu muydu? Burnu tam Grek bumuydu. Omuzlan genişti. Babasına Büyük İskender'i hahrlahrdı. Yani efendi mürekkep yalamış adamdı. Oğluna bayılırdı. Kızını sever, onun İngilizcesinden ^^ur duyardı. Ondan öte Yunanistan'da açlıktan ölürlermiş. Kahvede evde karı

sının yanında, ağlamaklı gibi olur. Kahve içerken "Alalım beş on kilo, bir kenara atalım, Eleniçamu" derdi, "Günün günü var!"

Bundan öte Yani Efendi'nin hayat hikâyesi de zınk diye duruyor, öteye geçemiyordum. Kabahat bende! .. Biraz yorgunlukla Balzac bir ıtriyatçıun hayabm nasıl adım adım kovalamışsa, ben de Yani Efendi'nin evinin içine

girip daha birçok bilmediğim yerlerini yazıp kocaman bir roman yapamaz mıydım sanki?

Yani Efendi ile uğraştığım bu sıralarda herkesin merakını çeken, bu herkesin içinde evvelce ben de dahil olup da sonradan çıkhğım, kö-pekli adamı göremiyordum. İstesem, belki her akşam orada setin üstünde onu yakalar, ağır ağır birçok şeylerini öğrenebilirdim. Hayır, garip insanlarla uğraşmak istemem. Onlardan bana hayır yok, bana seven, gülen, bağıran mahlukat lazım! Bu adam yaşanuyor ki... Köpeğinden başka kimsesi yok. Yalnız onunla konuşuyor, insanları sevmi-

• _ •• ••• *« | 11 « | • yor; yine posta müvezziinin müşahedelerine geçelim:

— Beyim, bu adamın, bir kişiye bir kahve ısmarladığı görülmemiştir. Buyurun, şu gazinoya girelim. Birer kahve içelim. Size ona dair bakın ne havadislerim var?..

— Başka zaman, başka zaman!

Dinlemek istemiyorum. Yani Efendi, merakımı sardı. Oğluyla ahbaplık ediyorum şimdi.

Yani Efendi'nin oğluyla ahbaplığımız beş gün ya sürdü, ya sürmedi. Kendine göre sevimli taraflan bulunan delikanlı ile konuşmak beni fena halde yordu. Kadmlann baldırından, pokerden, danstan, filmden, ben de konuşurum. Arada bir kim konuşmaz? Ama her akşam aynı konuşma asabımı bozdu. Yine de ziyam yoktu. Ama bir akşam baktım ki artistlerden birini fena halde taklit ediyor. Con Peyn Bey'le Amerika'da, hadi konuşulur diyelim; fakat İstanbul'da ne konuşulur bu adamla yahu? Delikanlı ile şimdi, yalnız gülüşüyoruz. Birkaç gün sonra gülüşmeyeceğiz de... Yani Efendi'nin hayatını yazmaktan vazgeçip bu sefer yeniden köpekli adamın peşine düşmeye başladım. İyi ki uzun bir ara vermiştim. İlk defa pek çekingen olan bu adam, bu sefer beni görünce cıgara ikram etti. Köpeğini benim yüzümden haşladı:

— Aman, bey birader, dedi, vallahi artık merak etmeye başlamışım. Hiç gözükmediniz, nerelerdeydiniz?

— Bir küsçük nezle, bizi bir hafta yatırdı beyefendi!

— Geçmiş olsun, efendim.

Bir zaman, kendisinin de nasıl nezleye yakalandığını, o zamanlar

I• • I I V • W • • • | | • | | •) • w • •

denize girmeden edemediği için bu nezleyi bir türlü geçiremediğini, adeta bütün yaz burnunu çektiğini anlattı. Anlatırken köpeğine hiç gülmediğini söyleyen adam, kıs kıs da güldü. Köpek ona tuhaf tuhaf baktı gibi geldi bana: Herhalde posta müvezziiyle uzun bir ahbaplığın neticesi!

Şimdi artık posta müvezziinden biraz uzunca bahsetmek zamanı geldi sa Evvelce de söylediğim gibi, onun bütün kabahati küçük sırlar, insanda bir iki fena âdet, iki kişi arasında gizlenen bir şey, bir evden çıkması gerekmeyen bir hadise öğrenmekten başka bir şey değildir.

m •• ••• • • 1 • | •• 1 •• ^ ▼ . • • » . | |

Posta müvezzu iyi midir, kötü müdür? İster iyi,-=-ıster kötü olsun, bana ne? Bana ne olmayan tarafı posta müvezzünden hem pek hoşlandığım, arada da beni fena halde sinirlendirdiğidir. Öyle yerde insanın

üç adım arkasına oturur ki, bir cümle konuşmanıza imkân yoktur.

Herkesin yanında bağıra bağıra konuşmayacak pek bir şeyim yoktur.

Yoktur ama, posta müvezzii arkama geçip de müthiş kulağını verdi

mi, beynim atıyor. Söyleyeceğimi şaşınyorum. Yavaş yavaş söylemek

istiyorum. O zaman kendi kendime: "Herif cümlenden iki kelime alır,

yirmi kelime ekler, bir hikaye uydurabilir, dikkat et!.." diyorum.

Hakikatte böyle bir şey de oldu: Ahmet isminde bir arkadaşımız

vardır. Yazlık için ihtiyar Ma tmazel Katina'nın evinde bir oda tutmuş*

tur. Geçen gece denize girmiş. iki arkadaşı da bunu posta müvezziinin bulunduğu bir yerde, ondan üç adım ötede, aralarında söylemişler:

— Katina'nın evindeki Ahmet, o rüzgârda dün gece denize girdi. Bize de girin dedi ama...

Posta müvezzii üç kelime duymuş: "Katina, Ahmet, dün gece..." Şöyle anlatmış:

— Aman, berber! Şu sakalımı bir kazıyıver, bakalım. Bak, sana ne anlatacağım. O yukarıki evlerde oturan Ahmet, yok mu? Dün gece meşhur çikolatacının kızı Katinaki'yi atmış sandala, Heybeliada'ya geçmişler. Oradan bir arabaya atlamışlar; ver elini Çamlimanı! Ben onlan kayıkla giderken şu burundan seyrettim. Biraz sonra bir de baktım; Heybeli'nin turu yolunda fenerli bir araba gidiyor. Vallahi arabayı gözlerimle gördüm. Arabacı onlan Abbaspaşa'da bekliyordu. Ohhh!.. Ne de tatlı olur, ha Barba? Evvelsi gün yağmur da yağınıştı. Çamlar da kokar mı mis gibi sana! Katinaki'nin saçlan da kim bilir ne lavantası kokar? Aman! insanın beyni döner, be Barba! Ahmet Efendi de fena çocuk değil ha! O ne gözler! Sırım gibi delikanlı! Bari yumuşak Katinaki'nin bir yerini incitmeseydi!..

Posta müvezzii böyle söylemiştir işte. Onda bir anlatma ve uydurma kabiliyeti vardır ki, benim gibi değme yazıcıya nasip olmamış bir muhayyile kudretine delalet eder.

Bütün bunları niçin öğrendiğini ben şöyle tahlil ettim:

Zahirde küçük menfaatler: Kahve, çay, gazoz, sakal hraşı, bir tek rakı, bir salkım üzüm, vesaire... gibi şeylere büyük sırlar ifşa ederse de, bana kalırsa insanların gizli tarafını bu küçücük şeyler için öğrenmiyor. Bunu şuradan anladım: Çok defa kendini dinleyecek biri bulunmazsa; sessiz, dedikodudan hoşlanmaz, değil birisine bir şey ısmarlamak, kendisine bir günde bir kahve içmek nasip olmayan, Türk-çeyi bile iyi bilmeyen Zafiri'ye, yahut da Zafiri gibi sessiz, dedikodudan hoşlanmayan biletçilikten mütekait Zeynel Efendi'ye de böyle şeyler anlattığını gördüm.

m •• *m* • • •• **W 1*1 1 •• •• 1 1 ■ 1 • 1 ■••w**

Posta müvezziinin, öğrendiklerini söylemek, gizli şeyleri öğrenmek merakı, kendine göre, bulunduğu dünyayı iyice anlamak, ona göre "Konya'yı bina etmek" arzusudur.

Onun bu haline ben de çok defalar kızdım. Birçok kirli çamaşırları ortaya çıkardığı gibi, birçok temiz çamaşırları da kirlettiği oluyor. Bir adam hakkında söyleyeceği şeyler, hiçbir zaman masum hakikatler değildir. Değildir ama, ne yaparsın? Bunlardan o mesuldür. Böylece, kendi kendine yalanla doğrudan yaptığı evlerle yaşayacak odur. Ben, posta müvezziinin şu adam hakkında söylediğini bu adam için söylediğiyle birbirine kanştınr, unutur giderim. Herkes de sonunda benim gibi yapmışhr. inanmakla, inanmamak arasında bocalar dururuz.

Ben muharrir olduğumu saklamış değilim. Ayıp değil a, yazı yazmak! Bunu ilan etmekten de hiç hoşlanmazdım. Şimdi sabahları gazinonun bir köşesinde herkesin karşısında yazıyorsam, onun yüzün-dendir. Eskiden gider, çam altlannda yazardım. Şimdi, oh bir masam var! Önüme kahve geliyor. Önümden kızlar geçiyor. Açıktan açığa yazı yazabiliyorum.

Diyeceğim; posta müvezziinin bana faydası dokundu!

"Çam altlarında oturur, mektuplar yazar... Kim bilir kime yazıyor? Ne yazıyor?"

Yırtmış olduğum bir yazıdan öyle manalar çıkarmış ki, utandım. Bir defasında da az daha dayak yiyordum: "Vay efendim! Bizim hayatımızı yazmaya kalkmış; kim oluyor bu herif?" diye üzerime yürüdüler.

Posta müvezziini çok uzattık. Böylece kabul edelim. iyiliği, fenalığı hakkındaki kararı umumi efkâra bırakalım. Bize faydası dokunduğu için de kötülemeyelim.

Bir sabahtı. Beni denize giderken yakaladı:

— Bak, dedi, köpekli adam! Gazetesine mektup gönderiyor.

Baktım: (***) gazetesi tahrir müdürlüğüne yazılı bir zarf.

Müvezziin yüzüne bakmadan:

— Olur a!. .

Dedim.

Göz göze sonra geldik. Oyle tuhaf bakıştık ki, ikimizin de içinden aynı kötü, saygısız arzu, aynı zamanda mı geçti bilmem.

Ben yine önüme baktım:

— Olur a, diye tekrar ettim; belki bir şikâyet, bir kari mektubudur. Yine göz göze geldik. Bu anda hangimizin suçlu, hangimizin suç ortağı olduğunu, kimin kimi teşvik ettiğini hiçbir yargıç bulamayacak.

• ***m***

Mektubu yırtbk. Okumak için acele etmedik. Once gidip bir zarf ••

aldık. Ustüne (***) gazetesi yazı müdürlüğüne, diye yazdık. Sonra deniz kenarında ıssız bir kayanın dibine çömeldik.

Zarfın içindeki dörde katlanmış bir kâğıtta şu satırlar:

Muhterem efendim,

Size, hikaye müsabakanıza, iştirak etmek üzere şu naçiz hikayemi gönderiyorum. Beğenirseniz neşrini rica eder, saygılarımı sunanın.

ikiye katlanmış başka kâğıtlarda da şu hikâye:

(Hikâyenin ismi de pek şairane, hissi tarafından!)

Ay Işığı

m

"Bir zamanlar deli gibi âşıktım. Bana hak verin! insan ona, nasıl âşık olmazdı? (Burada sevgilisinin pek romantik bir tasviri vardı, çabucak atladık.) Denizaşırı bir köyde otururdum. Her akşam beraber dönerdik. Ne yalan söyleyeyim, benim aşkım tuhafhr. Halbuki, böyle olmamalıdır, insan

yıldınmla vurulmuş gibi âşık olmalı, sonra muvaffak olmak için bir şeyler icat etmelidir. Bu nevi aşkı pek severim ama, bir türlü de olamam. Muhakkak, evvela, seveceğimden biraz yüz görmeliyim. Sonrası kolaydır.
yüz verişte yakalandığımı hisseder,

kaçınmaya çalışırun. Uçüncüde her şey bitmiştir. Artık deli gibi âşı-ğımdır.

Yine aynı şey oldu. Onu ikinci görüşümde vapurun alışılmamış, bilinmemiş bir memlekete doğru dümen kırdığını, bir daha ne doğduğum, ne yaşadığım, ne de sevdiğim memleketi göremeyecek bir yere doğru gittiğimi duydum. İçimi bir melal kapladı, tarif edemem diyecektim ama, ederim.

Bütün sevgililer gerideydi. Lisanım, memleketim, anam, babam, evim, tarlam, arkadaşım... Hepsi göz yaşartıcı bir şekilde etrafımı sardılar, konuştular. -'Bizden ayrılıyorsun ha, bizi nasıl bırakabiliyorsun?.. Yazıklar olsun sana! Sahi mi? Bize bunu yapacak mıydın? Senden bunu beklemezdik... Sahi gidiyor musun, bir daha gelmeyecek misin? Şunun için, şunun için mi bizi bırakıyorsun? İyi bak. Bunun için mi? Dikkatli bak, pişman olmayasın!' diyorlardı.

Vapur, sakin denizi biçerek gidiyor, yıldızlar peşimiz sıra geliyor, vapurda tanıdık çehreler siliniyor... Gidiyoruz. Yol uzasın istiyorum. Sevdiklerimin lakırdıları kulağıma bile girmiyordu.

Kim, nasıl, hangi bahane ile onu bana tanıştırdı, unuttum gitti. Çünkü unutulmayacak yalnız o kaldı. Ondan öte göklerde yıldızlar mı vardır? Denizlerde vapur mu?.. Hatta geceleri do^nadığı için güneş de yoktur. Hele ay! On beş gün olmayan, gündüzleri pek nadir, soluk gözüken bu acayip şey de mevcut mudur? Bunlan bile unuttuğum dakikalar oldu. Ah, şu dünya yüzü, ne güzeldi! Ne yalanlar uy-durulabilir. Ay, güneş, yıldız, kuş, ıslık, keman, vapur gibi hakikatler bile yalan olabiliyordu. Ah şu dünya yüzü, ah şu insan!.. Her ikisiyle

• •

neler yapılabilirdi. Uçüncü seferde onu arayıp buldum. Yan tanıdı,

• •

yan tanımadı. Üzüldüm. Dördüncü seferde, hafif, yarı tanır bir selam verdim. Geçtim gittim. İçim ona nehirlerin denize akhğı gibi akıyordu. 'Varsın aksın! Sokulma evlat!' dedim kendime... Beşinci rastlayışımda selam da vermedim.

Vapurun başına gittim oturdum. Güzel bir mehtap vardı. On dördü müydü neydi? Aşık ve mehtap. O kadar bayat, fakat o kadar gerilerde kökü olan iki kelime... Kim bilir belki Adem de Havva'yı bir

A

mehtaplı gecede sevdiğini duymuştur. Hele sonralan, Adem'le Havva'dan sonraları... Ne öğle sıcaklanndaki âşık, ne şebi yeldada pencere kenarında cıgara tüttüren bedbaht, bu mehtap altındakinden daha bahtsız değildir. Bahtsız da demeyelim. Başka bir kelime de bulmaya lüzum yok. Baht ile bahtsızlığın çizgisinde olan adam mehtaptaki âşıktır. Bilir misiniz, mehtapta aşka ait duygular hem iyiye, hem kötüye çalar. Mehtap altında intihar eden bir âşık düşünün! Saadetle dolu bir âşık... Ölümde saadet bulabilecek kadar bahtsız... Fakat ölümdeki saadet kadar da mesut.. (Müvezzie burası çok kötü dedim). Hemen hemen aynı halde düşünüyordum. Aklıma buz gibi soğuk bir dudak dokunuyor. içimde sıcak dudaklı, mermer vücutlu bir kadın geziniyordu. Seslendi:

Merhaba!

Geldi yanıma oturdu:

Nasılsınız?

— Berbat!

Diye cevap verdim.

— Neniz var?

— Hiç, hiç ama, ne bileyim?

Sustuk. Biraz sonra biraz daha sokulur gibi oldu:

— Ayda ne var? dedi.

— Ayda mı?

Biraz düşündüm. Sonra mektepten kalma ne kadar bilgim varsa söyledim:

— Ayda bir şeyler yok... Boş, manasız, ölü... Hava yok ki canlı

••

mahluk yaşasın... Olü taşlar, karanlıklar, uçurumlar, kayalar... Bu ışık da yalancı bir ışık ... Kendi ışığı yok ki.. Güneşin ona attığı ışıklann aksidir bu gördüğün... Orada bir şey yok... Hiçbir şey yok... Soğuk; belki soğuk bile yok... Hava olmayan yerde sıcak, soğuk mefhumu olur mu, bilmem?

— Ayda yaşanmaz mı?

— Hava yok dedik ya!

— Olsun. Havayı götürerek, oksijenle?

— Bak burasını pek bilemem. Belki birkaç saat, birkaç gün ... Orasını şöyle bir dolaşmcaya, insan merakını giderinceye kadar; mümkün...

Aya bakh. Omzuma başını koyar gibi oldu. Yahut bana ay ışığı böyle zannettirdi.

Bu ışığa kurban oluverdim:

— Sen deli ^ıin şekerim? dedim. Orada insan yok olur mu? Orada yalnız birbirini sevenler yaşıyor. Buradan bir akşamüstü iki kişi bir olup oraya gitmeyi kararlaşhnp beraber gidiyorlar. Beraberce gidenlerin çoğu oraya giderler. Şimdi seni yakalasam, beraber denizin dibine gitsek, bir daha çıkmasak. Bizi denizin dibinden birtakım bizden gayn mahlukat alır, doğru oraya götürürler.

Ne güzel gülmüştü. Bütün coğrafya kitaplarını altüst etmiş, yeni nazariyemle sevgilimin elini tutabilmiştim."

* * *

Ben kahkahayı bastım. Posta müvezzii de pek güldü.

m

Müvezziin yüzü çok tuhaf olmuştu. insanlar hakkındaki merakı geçmişti. Kimsenin hayatının gizli taraflarını öğrenmek istemediğini bana şöyle anlattı:

— Hepsi birbirine benziyor. Ben öyle sanıyordum ki, şu köpekli adam garip bir adamdır. Bizden ayrı birçok şeyleri vardır. Ben ne fa-dalar kuruyor, ne tahminler yürütüyordum. Meğer yalnızca âşıkmış... Kimsenin yanma sokulmayan, köpeğiyle konuşan bir adamın benim gibi, senin gibi bir adam oluşuna şaştım doğrusu... Şimdi taşıdığım bütün mektuplan açmadan açıyorum. içlerini ezbere biliyorum, bırak!..

Yokuşu hrma^maya başladL

Köpekli adam, posta müvezziini alakadar etmediği günden itibaren, beni kendisine çekti.

Artık evine gidiyor, köpeği okşuyor, kahvesini içiyor, sonra beraberce, sonbahar geldiği için, kırlara çıkıyorduk. O işine çoğunca gitmiyordu. Ben birkaç yerde iş aramış, bulamamışt^^ Ben de pek şehre inmiyordum.

— Bu ayı mantandır; yenmez, at onu! Hah, bu iyi! Kanlıca manta-n bu... Kır, bak; nasıl, kırmızı bir su çıkıyor değil mi ? Işte bu, mantar-lann en nefisidir. Bak şu da çayır mantan; bu da iyidir. Ateşe göster, üstüne tuz biber dök; ye!

Köpek, kâh arkamızdan, kâh ön^rnuzden gelirdi. Ara sıra ona taş atardık; koşar getirirdi.

Dilimin ucunda itiraf etmeye hazırlandı^m o posta müvezzii ile beraberce yaphğımız, başkasının mektubunu a'ı-ıak ayıbıyla bütün bir sonbahar bu adamla beraber dolaştım. Yapamadım, söyleyeme-dim. Kolay şey değil!.. Çünkü onda öyle haller gördüm ve anladım ki, bu adam, hiç kimseye hiçbir şekilde haksızlık yapmamıştır. Böyle bir adama kusurlar, hatalar itiraf edilebilir. Ondan herhangi bir mesele hakkında namuslu fikirler alınabilir. Ama ayıplar söylenemez.

Ben köyümden şehre indim. Yine iş aramaya koyuldum. Ah, bu iş aramak... Büyük bir şehirde iş aramak kadar korkunç hiçbir şey olamaz. Bir zamanlar bir genç adam tammışhm. O zamanlar benim param vardı. Avare dolaşır, mevzular bulur, oturur, hikâyeler yazardım. Zannederdim ki, bu böyle sürüp gidecek. Bir gün bir hikâyem bana hiç olmazsa birkaç günün geçimini sağlayacak. Halbuki gazete sekreterleri birer buçuk liraya hikâye aldıklan zaman patronlan kızıyordu!

Evet, bir genç tanımıştım. (O zamanlar Sanayii Nefise Mekte-bi'ydi.) Akademiyi bitirmiş. Avrupa imtihanını kazanmış, her nedense gönderilmemişti. Heykelbraş olacakh. Senelerce evden sokağa çıkmadı, oturdu. Annesinin (güzel, şirin, tatlı bir ihtiyar) başvurmadığı kapı kalmamışh. Oğlu için:

— Evden çıkmaya utanıyor. Canı sıkılıyor, patlıyor. Günlerce konuşmuyor, ağlıyor. Ben bu çocuğu ne yapacağım? Hasta olacak, diyordu.

Bu böyle senelerce sürdü. Senelerden sonra ise iş buldu. Ben bu eve kapanıp geçmiş senelerin ıstırabını içimde duyar, eve kapanıp çamurdan ve alçıdan heykeller yapamayacağımı da düşünür, ancak bir kahvede yazı yazabileceğimi hatırlar, bunalırdım.

En son bir gazeteye müracaat ettim. Başmuharrir cenaplarının karşısına çıkbk. Siyasi kanaatlerimi sordu. Olmadığını söyledim. Hiç düşünmediğim şeyi bana soruyordu. Ne mebus olmak, ne de gazetede siyasi yazılar yazmak niyetindeydim. Röportajlar yapmak, muhabirlik etmek için siyasi kanaatimin ne faydası vardı? Ben insanlar ve kendim hakkında düşünürüm. Hükümetler hakkında, rejimler hususunda hiçbir fikrim yoktu.

Başmuharrir ağız aramakta ustaydı:

— Yani nasıl bir dünya arzuluyorsunuz?

Artık kızmışhm:

— Nasıl bir dünya mı? Haksızlıklann olmadığı bir dünya ... insanlann hepsinin mesut olduğu, hiç olmazsa iş bulduğu, doyduğu bir dünya ... Hırsızlıklann, başkalarının hakkına tecavüz etmelerin bol bol bulunmadığı... Pardon efendim! Bol bol bulunmadığı ne demek? Hiç

bulunmadığı bir dünya...

Sevilmeye layık, küçücük kızlann orospu olmadığı, geceleri hacı-ağalann minicik kızlan caddelerden yimi beş lira pazarlılda otellere götüremediği, her genç kızın namuslu bir delikanlı ile konuşabildiği, para için namus, ar, haya, hayat, gece, gündüz sahlamadığı bir dünya... Muhabbet tellallannm günde otuz lira kazanmadığı bir dünya... Sokaklarda sefillerin bulunmadığı bir dünya... Kafanın, kolun çalışabildiği zaman insanın muhakkak doyabildiği, eğlenebildiği bir dünya... İçinde iyi şeyler söylemeye, doğru şeyler söylemeye salahiyetler kıvranan adamın, korkmadan ve yanlış tefsir edilmeden bu bir şeyleri söyleyebildiği bir dünya...

Aynen bunlan söyleyemedim. Şimdi söylüyorum,.

— Pekâlâ, biz size haber göndeririz.

Haber göndermediler.

Ümitle bekledim. Dünyada hiçbir kimsenin benim istediğimden başka türlü bir dünya isteyeceğini o zamana kadar aklıma bile getirmemiştim desem yalan! Neler isteyenler vardı dünyada? "O halde ne ümit ediyordun?" derseniz, "Ne bileyim!.." derim.

Günlerden cumartesiydi. Kışın bazı cumartesi günleri şehrin gürültüsünden uzaklara gitmek öyle bir arzu halinde yapışır ki bana ... Köprüde vapurlar ne güzel bakar, düdükleri ne tatlı öter...

İçim, bu sinemalan insan almayan; birahaneleri, kahveleri tıklım tıklım şehirden öyle bir tiksinti ile tiksinir ki... Vapur yarı yarıya boş, uzaklaşacak... Kalkarken, camlar titreyecek.. Pervanenin her vuruşunu duyacağım. Uzaktan Anadolu yakasının köylerini, öteki pencereden Bozburnu, açık denizi; birbiri üstüne yığılmış lodos bulutlarını seyredeceğim. Denizde ölü dalgalar vardır. Zaman zaman çocukluğumun rüyalanndaki gibi bir yere düşecektir gemi. .. Hava lodostur. Rüzgâr durmuştur. Yunusların atladığı denizin üstünde sandallar, çapari ile uskumru tutuyorlardır. Muşambalara, battaniyelere, paçavralara bürünmüş bir sürü insan, sanki keyif için, akşama sıcak bir odada çocuklarına bol limonlu balık yedirmek için balığa çıkmışlardır gibi gelir adama...

Tanıdık bir iskeleye inersin. Posta müvezzii selam verir. Çımacı, "Hoş geldin!" der. Çocuklar arkandan hasretle bakarlar: Şehirden bir adam gelmiş diye... Delikanlıların hepsi balıktadır. İskelenin burnu hizasında gözüken ufak noktalar halindeki sandallarm hepsi bizim köylüdür.

Şimdi artık şehrin girdi çıkhsından, gürültüsünden uzağız. Ne sıcak kahveler, ne kızgın, acı, karışık zeytinyağı kokan birahaneler, ne ihtiyar ağızlan gibi çürük nefesli, cıgara kokulu kıraathaneler, ne meşhurların devam ettiği korkunç pastaneler vardır bizim köyde... Bizim köyün denizinde, karabatakların boyunlarını uzatarak denize baktıkları, birdenbire uskumru sürülerine doğru daldıkları görülür. Bizim

• • .   •   • | ^ | •   •   1   • • •• • • | ••   «I

rengini atmış, üç defa sökülmüş, örülmüş mavi kırmızı kazaklarla gezen kızlar; Hereke kumaşı, önleri düğmesiz, büyük cep-li yeleklerle fiyaka yapan çocuklar, çember çevirirken, bir küçük lokomotif halinde öterler.

Bizim köyün nhtıın yollarını lodos altüst etmiştir. Bizim köyün iskele enkazında üstleri ziftli büyük midyeleri, zehirlenmek korkusu olmayan insanlar toplar, yerler. Kimse zehirlenmez. Kimisi Allah, kimisi Panaiya koruyor der. Balıkçılarsa: 'Midyeler zehirsizdir; zehirli olan bizim midelerimizdir" derler. Bizim köy bu kış gününde bir ilkbahar kadar ılık, kokulu, kirlidir. İnsanların elleri büyük ve çatlaktır. Kedilerin her tarafı yırtıkhr. Balıklar, canavarlar kadar kocaman, dişlidirler. Dişlerinin arkasında zehir keseleri vardır. Çocuklar kıpkırmızıdır.

Vapura atlamamla köye varmam bir oldu. Köpekli adamı evinde buldum. Deli gibi sevindi. Çay yaptı. Oturduk, içtik. O zaman ayıbımı itiraf ettim. Kıpkırmızı oldu. Bir şey söylemeden yüzüme baktı. Odadan dışarı çıktı. Bir yığın kâğıtla geriye döndü. Yüzü değişmişti, gülüyordu:

— Çok sevindim, dedi, hiç olmazsa yazılanını okuyacak birini buldum. O yazımı, biliyor musunuz, neşretmediler.

— Okumamışlardır ki...

— Siz beğendiniz miydi?

— Fena bulmannşhm. Ama daha çok müvezzi efendi beğenmişti.

— Buna daha çok memnun oldum. Demek muharrir olsaymışım halk beğenecekmiş...

• • ı • •   i   •   •• i ••   i   •

Gülümsedim. Gülümsedi...

İşte ondan sonra ondan şu hikâyeleri kâh ben kendim göz gezdirerek, kâh o tatlı bir sesle, heyecandan kesik kesik okuyarak, dinledim. Ondan sonra da şuraağa birer birer yazdım. Yalnız bunları buraya yazmadan evvel yine söylemem lazım gelen bazı şeyleri söylemeden

w •

geçemeyecegım.

Bu, vaka diyemeyeceğimiz kadar küçücük şeyler, o kadar bana

has şeylerdi ki, onları kendi kalemimle yazmayı daha kolay buldum. Hem, evvelce de söylemiştim ya! Belki bu adam bizzat benim... Belki de bu adam bir hakikattir de yalnız bunları söylemiştir; ama yazmamıştır. Şu satırlan yazan adamla hiçbir alakası yoktur.

Hadi! İşe bir hakikat çeşnisi vermeye çalışalım: Ben bu adamın hikâyelerini neşrettirmek isterken adamcağız öldü. Bir türlü yazılarını bulup neşrettiremedim. Ondan sonra mevzu bulmuş muharrir gibi (mal bulmuş Mağribi gibi dememek için) oturup yazdım.

Onun yazılanndan belki de başka türlü bir hayat geçirdiği zannedilecek.

O, her hikâyenin sonunda hemen hemen o hikâyeyi kendisine ilham eden, benim de merakımı gideren birtakım izahat verdi. Ben de bu arada ona sualler sordum. Sonra başkalanndan da bu işi tahkik ederek birçok şeyler öğrendim. İşte hepsini yazıyorum. Şimdilik, onun, o romantik hakikat havasına yahut dünyasına dalmamız daha iyi... Bu hikâyeleri o, bana kronolojik bir sıra takip ebneden okumuştur. Birinci hikâye hakkında

şüpheliyim. Ismi neydi acaba? "Büyük Hulyalar Kuralım!" mı, "Havada Bulut" mu?..

Galiba ikincisi..

Havada Bulut

— Ben küçük olrnuşum?

— Ben küçükken...

— E, işte... Ben küçükken...

Hayır, anlatamayacağım! O şimdi koca kızdır. Şimdi onun öyle dostları var ki, küçük kulübesinden o hâlâ sekiz yaşındaki masum çocuk yüzüyle, afacan bacaklarla çıkarken peşine düşüyorlar.

Peşine düşmek, ne demek? O eskidenmiş; iki sene evvelsi... O zamanlar:

— Sinemaya gidelim mi, şekerim? derlermiş.

Hiç aksilik etmez, sinemaya gidermiş.

Yirmi, yi^rnti beş yaşında çirkin, budala delikanlı kaldı mı? Yepyeni, spor, san, alh lastik yahut kahverengi podösüet pabuç; bobstil bağlanmış siyah benekli yumurta sarısı kravat, briyantin, hafif bıyık...

Her şey tamam! Bunlardan bir tanesi bile bu kızın o çocukla sinemaya gitmesine bir vesile... Neden sinemaya gitmesin' fakir kız böyle bir çocukla? Neden ama? Gidecek elbette... Bundan bir şey çıkar mı?

Tabii bir şey çıkmaz, kızım! Evde baba olursa, namına yabrılmış beş on kuruş bulunursa... Sende bu boy, bu bel, bu kaş göz varken bir deli gönül başını eğer, seni kabul değil bağrına bile basar. Ama kulübe ile, bu ihtiyar çamaşıra ana ile, sen de sokak süpürgesiyken...

Boş lakırdı bunlar! Dört bir tarafını randevuevi, genelev sarmış,

her kar^^ik köşe başında bir genç kızın kokusu koklanan bu mahallede rakı, frengi, veremle bile yaşamak, yaşamaktır.

• •

Geçenlerde onu şöyle bir gözü şaşı, yaşlıca bir adam istemişti. Oy-le güldü, öyle güldü ki. .. Hakkı da vardı, gülünecek şeydi bu! Kim gülmez canım?

Herifin evinde bir radyocuk, bir yeşil yorgan, bir sandık kirli çamaşır varmış. Bir bahçe, bahçede dört tavuk, bir de hindi varmış sahi! Dükkânı da hemen evinin karşısında...

Bir ara o adama, bir fakir, kimsesiz, hüzünlü, yalnız sokakta peşine düşenlerin hepsinin kıraathanelere, sinemalara doldukları, hiçbir gencin, bu yırtık pabuca, bu ıslak paltoya, bu karmakarışık saça itibar etmediği kış akşamında kızın gönlü yatar gibi olmuştu.

Gözünü kapamış, sanki radyosunu açmıştı. Karşıda dükkânda kocasının dirseklerine kadar kocaman kocaman kıllı, adaleli kolunu, çenesini görüyor. Herif yağınura aldırış bile etmiyor. Içi sıkılmaktan geçtim, türkü çağırıyor. Bak, ne tuhaf! O ters ters bakan gözünü kırptı. Ay bu göz, bu hareket, adeta güzel! ..

Şayet anası, yahut bir komşu kızı, dostlukla bahsetse, iş olacaktı. Anası karı bahsetmedi ki ...

Anası da vaktiyle güzeldi. Bir Türk delikanlısı, bir gece, kulübenin camlarını kırarak odasına girmiş, bir daha çıkmamıştı. Dokuz ay on gün sonra bu kapkara şey çıkmıştı. Yunanistan'da kalmış kocasının ismine çabucak vaftiz edilmişti. Kara şey ağlar dururdu. Kadın da derdi ki:

— More, bari güzel olsa!

1 şte güzel oldu. Şimdi, "Yorgiyamu, sayende ben de gün göreceğim!" diyor anası. Sayesinde gün görecek... Bu, ömrünce, kendinden

genç delikanlıları ayartıp gezmiş kadın, altmışından sonra, nasıl bir

• 11* •• 1 ^ ömür istiyor, nasıl bir ömür acaba?

Pırıl pırıl yağlıboya yastıklar, divan, halılar, çalar saat, kanepeler

pembe olacak, yorganlar sarı, pijama ipekten ... Eve gelen giden belli

değil.. Bir akşam bir büyük memurun geldiğini, öbür akşam şişman

adamın bir masa hazırlattığını bir görse kocakarı, taramayı eliyle bir

• •

yapsa, rakıyı yumruğuyla bir açsa... Üzülüyor ama, üzüntüsü, kızının esmer güzeli olmasına... Karıyı bazen de tutamak tutar gibi bir ana muhabbeti tutmadı da değil. Tuttu ama bu sefer dülger istemedi: Yok, dedi, anasını istemem! Parasını ay be ay vereyim, odasında otursun. Başıma bela istemiyorum. Dünya güzeli olsa, ben de aşktan çıldırsam, o kadınla geçinemem!

Kız, "Böyle ana bırakılamaz" diye düşündü.. Sahi bırakılamazdı. Ya dülgeri sevmezse, ya bir komşunun güzel çocuğuna, ya dülgerin bir arkadaşına göz koyuverirse işini kim kolaylaştıracak? .. Bu korkunç surette müsamahakâr ana bırakılır mı?..

Bir ara yağmurlar öyle yağdı ki kulübeyi sular bash. Kızcağızın bir yeni elbisesi vardı. Onu da sel alıp götürdü. O zaman saçlan briyantinli, ayaklan iki parmak kalın lastik pabuçlu, saçları moda üzere taranmış çocuklar Yorgiya'yı öylesine unuttular ki, kız sanki, dünyayı çırılçıplak görmüş gibi oldu. İlk defa çıplak erkek gören bir bakire korkusu duydu:

— Ana, ben daha hayat göreceğim! diyemedi.

Hayab biliyordu. Adamı bir çalgılı meyhaneye götürüyor, ra kı içiriyorlardı. insanın gözü, erkeği öyle candan bakarken, kendinden öylesine bir tatlı şey isterken görüyordu ki dayanamıyor: "Alsın gitsin, istediği bir şey mi sanki?" deyiveriyordu. Dülger de bu istediğini kızdan almamış değildi. Başkalan kendinden evvel almış bile olsalar, kız eğer kendisini sevseydi, dülgere birçok şeyler daha bırakmış olacaklardı. Bu sefer komşu kızlan, koca bulamamış komşu kızları bu işe gülü

gülüverdiler. "Ama pek çirkin herif, Yorgiyamu!" dediler.

Kız direndi:

— Kısmetmiş, dedi.

Fayda vermediğini gören kızlar:

— Doğru, doğru Yorgiya, kısmetmiş. Kısmetten fazlası olmaz.

Hem daha sonra canım...

İşte bu daha sonra yüzünden Yorgiya tekrar düşünmeye daldı. Dülgerin korkunç gözleri vardı. Ya onlar fırıl fırıl dönmeye başlar, akları kızarırsa... Bu ihtimal Yorgiya'yı pek korkuttu. Evlenmedi.

— Evet sen küçükken... Sonra canım?

— Ben küçükken bir gün eve su lazım oldu. Annem bana kovayı verdi, çeşmeye gittim. Dolapdere'deki çeşmeye. Hani biliyorsun ya?.. Çeşme başı kalabalıktı. Dinliyordum. Aman ne laflar söylemiyorlardı. Türkçe biliyordum ama lakırdılan anlamıyordum ki. Dokuz yaşındaydım o zaman. Biri ötekine "Namussuz:" diyordu. Öteki, "Sensin namussuz" diye karşılık veriyordu. Namus üzerine ben çok düşünmüşüm. Biz Rumca namusa "tini" deriz. Çeşme başında şöyle konuşuyorlardı:

"Senin alnının darnan çoktan patlamış kızım."

"Patlaşan da çatlasan da Hüseyin benimdir."

"Hüseyin' in senin olsun, gözüm yok kızım. Bana bir erkek yeter."

'Sana mı? Yeter mi? Allahım, güleyim bari! Bir erkek yetermiş. Kızım sen beş on erkekle doyar mısın?"

Ben de erkeğin ekmek, et, pirinç, un gibi bir şey olup olmadığını düşünüyordum. Ee doymak diyorlardı, canım!

O sırada bir bekçi geldi:

"Kadınlar, ayıp ediyorsunuz!"

Ona, "Sen sus!" dediler. O da onlara bağırdı:

"Namussuz orospular!"

— İşte o zaman namusun ne demek olduğunu anlasaydın.

— Kim anlattı ki namusu anlayayım. İnsanın damarında şeytan gezinmeye başladı mı başlıyorlar namustan bahsetmeye. Artık o şeytan, gezinen mahluk namus dinler mi? Şeytan da paradır beyim, para!

— Sonra sıra bana geldi. Ben de kovama suyu doldurdum. Kovayı yere bırakmış, şimdi büsbütün kavgayı azıtmış kadınlan dinlemeye hazırlanırken bir aralık kovamın içine bakhm ki, "Aman yarabbi!" Suyun içinde bir beyaz bulut yüzmüyor mu? Ne sevindim Ahmet bilmezsin.. Ne sevindim! Ne sevindim! Deliler gibi oldum. Çocukluk değil mi? Kovayı koşa koşa eve götirüyorduın, koşa koşa: "Mama, mama!" diye haykınyordum:

"Mama! Mama! .."

Karşımızdaki kömürcü Hıristo, siyah sürıeli ^^rnzı gözleriyle sokağa fırladı. Dokuz yaşındaki çocuk hacaklanma bakarak söylendi:

"Ne oldu kara kız., ne oldu?"

"Sen kanşma," dedim, "hiçbir şey olmadL Sana ne?"

Bu herifi sevmezdim. Sonra pişman oldum. Ona da hazinemden bahsetmesem bir şeyler kaybedecek gibiydim.

"Götürüyorum, havadaki bulutu kovama doldurdumGötürüyo-^rum."

Kömürcü Hıristo evvela bir şey anlamadı. Şaşkın şaşkın bu sefer yüzüme bakh:

"Ne bulutu kızım?"

"Bayağı bulut. .. Yusyuvarlak, bembeyaz bir bulut..."

Şimdi anlamıştı artık. Çocukluk geçirmeyen var mı? Kim bilir, belki o da bir gün kova ile evine bir güneş götürüştü:

"Sizin evden içeriye o bulut girmeyecek!"

"Vaay," dedim, "Ya! Sen görürsün bak!"

Haykırdım:

"Mama, mama!.."

Bulut suda sallamyordu ama, hâlâ ordaydı. Görüyordum onu. Kulübeden içeriye deli gibi girdim. Anam, çamaşır teknesinden ellerini çıkanp şaşkın şaşkın bana bakh. Ben, kulübemizin tek odasının ortasına iki elimle sıkı sıkı kavradığım kovayı bıraktım.

"Bulut, anam," dedim. "Bulut!"

Annem aptallaşmışh:

"Hani nerede?"

Eğilip de kovaya bakbk.

Tavanın is bağlamış saclarından su simsiyah kesilmişti. Saatlerce beni susturamadılar.

Bulutu evine götüremediğine hâlâ üzülür mü Yorgiyam diye yüzüne bakardım. Evet hâlâ üzülürdü.

Ah kapının önünde şık, bey çocukları geceleri sana ıslık çalmasa-lar, yanaklanndan öpmeseler, seni kovama koysam da evime bulut gibi götürsem...

Kulübenin penceresinden sokağa bakardım. Vangelistra Kilisesi'nin çan kulesi görünür, b^^^ Niko isınindeki tahsili acayip adam, kansı Evdoksiya, Polis Hasan Efendi; podösüet ayakkabılı, saçlan parlak bir delikanlı geçerdi. Birdenbire kömürcü Hıristo dükkânından fırlar:

Kovada bulut götürülmez efendi! der gibi suratıma bakardı.

* * *

Köpekli adam okumasını bitirdi. Şunları anlattı:

— Ben çok yalnız yaşıyordum. Yorgiya'yı sarhoş olduğum bir gece, evvelce tanıdığım bir kız tanıttı. Gizlice bana: "Vallahi bu akşam ilk sana getiriyorum. Fabrikada çalışıyordu. On beş gündür çalışmıyor. Bugün kandırabildim. Daha kız ha, dikkat et!" demişti. Karides-çinin evine gittik. Sonraları her hafta oraya giderdik. Benim öğrendiğime göre, Yorgiya bir anasıyla yaşıyormuş. On beş gün evveline ka-

dar çalışıyormuş. Birçok korte yapmış. Yapmış ama benim gibi yaşlı adamlara ilk defa geliyormuş. Yani açıkçası beğenmediği, para için geldiği ilk adam benmişim. Otuz beş yaşındaydım. İhtiyar mıydım beyefendi? Benden başka bir yaşlıya, hatta gence gitmemesi için elimden ne gelirse yapmaya karar verdim. Birdenbire her şeyi hoşuma gitmişti. Ama ben onun birdenbire hoşuna gitmemiştim. Ağır ağır hoşuna gider miyim acaba? Buralarını düşünmedim. Düşünmedim, hemen o gece ona âşık oldum. Aşık olup olmadığımı da iyi bilmiyorum. O sıralarda yazmış olduğum şu hikâyemi dinlemek lütfunda bulunursanız...

Büyük Hülyalar Kuralım

9 9

Oyle hayaller kurardı ki hakikat olmamaları için hiçbir sebep yoktur. Kendi kendine derdi ki:

"Bu kurduklanmı hakikat yapmak için insanların biraz daha iyi olması yetmez mi?"

Ilk görünüşte hakkı var gibiydi. Evet, adeta hakkı vardı. İstediği sanki neydi nihayet?..

Geceleri uyuyamıyor, düşünüyordu. Şimdi çocukluğunda kurduğu hulyalan kumıuyordu arbk... O çocukken, bir çiftlik sahibi olmak isterdi. Tavuklan, kazlan, ördekleri, -bir de tavuskuşu isterdi- inekleri, buzağılan, içine

yabanördekleri dolan gölümsü bataklığıyla, çitiie-rine doldurulmuş mısır başaklanyla, yanık yüzlü çoban çocuklarıyla bir çiftlik... Çiftliğin az ilerisinden bir nehir geçerdi. Bir tepeden bu nehrin güneş içinde kıvnldığını, bir yerde kaybolup öteden tekrar bütün genişliği, pınltısı, haşmetiyle geçtiğini bir at üstünde seyrederdi. Sonra, bir dananın kendi yağıyla bir kazığın üstünde kızartıldığını, bir adamın köy havaları söylediğini; güzel bir delikanlı ile kara, beyaz dişli, tatlı bir kızın düğünlerini görürdü.

Böyle bir çiftliğe çocukluğunda çok mu davetliydi? Burasını unutmuştu. Daha büyüyünce bu, hemen hemen bir arazi sahibi, hemen hemen bir ağa, bir bey olmak arzusu ondan geçip gitmişti. Şimdi kasabadaki küçücük evlerinde tavukları, piliçleri, bir pencere önünde uzun uzun seyretmekten hoşlanmaz olmuştu. Şimdi yine yatağa yatınca uyumadan evvel hulya kuruyordu. Kuruyordu ama bir bakkal dükkânı açmak isterdi. Bu dükkân, yol kenarında bir bakkal dükkânı idi. Şehirden hariçteydi; şose boyunda. Köylüler kıl torbaların, patlak

çuvallann içinde peynirler, cevizler, mısırlar, yumurtalar getirir, o ellerini sokar, bakar:

— Şehre kadar gitmenize lüzum yok, derdi, beıı alırım. Benim

verdiğim fiyatı da kimse veremez şehirde...

Çoğu muhakkak şehre inmek, piyasayı öğrenmek isterdi. Çok defa da saf bir kadıncağız:

— Bu da sana nasipmiş, deyiverirdi. Al, sen de kazan. Allah senin ekmeğini de bizim yüzümüzden halk etmiş.

Ekseriya ucuza kapatırdı.

Böyle bir dükkân onun akrabalanndan birinindi galiba ...

Liseye girdiği zaman bu hulyalan çoktan unutmuştu. Ara sıra o çiftlik beyi olmak arzusunu hatırlardı. Ama şairane bir şekilde hahr-lardı: Ovaya nazır kütüphaneli, çini sobalı, üç tarafı cam kapılı bir odada oturur, sabah sis içindeki ovaya karşı yazı yazardı. Alabildiğine, ufka kadar onundu. Herkese iyilik yapıyordu. Gençleri birbirleriy-le evlendirir, kırk gün süren düğünler

yapardı. Çepçevre etrafında fukara naıruna kimse yoktu. Çiftlik güzel, sıhhatli yapılar ve insanlarla doluydu.

Ama şose başı bakkal dükkânını öylesine unutmuştu ki, hayatının bir devresinde uyumadan evvel gördüğü bu kötü rüyayı hatırlamamak çok ister, hatırlamazdı da...

Şimdi arhk mektep arkadaşlannın bir tanesine göz koyuyor, onu bütün arkadaşlanndan daha çok sevmek, onun için fedakarlıklar etmek, onu da kendini, fedakârlıklar yaptıracak şekilde sevdirtmek, böylece muhayyel olmayan iyi, güzel yüzlü arkadaşla tam bir dost olmak istiyordu. Çiftlik işine, bakkallığa yalnız özenmiş olduğu halde bu dostluk arzusunu bir de oluş haline getirınek istemişti. İşte o zaman hakikatle karşı karşıya geliverdi. Hakikat insanlarda ve onlarla olacak münasebetlerdeydi. Dost olmak istediği arkadaşı, bir müddet sonra, onun sırasının yanında yer almış, hemen hemen her şey hakikat gibi olmuşken, bir akşamüstü sırasının içinden bir pergel, bir gece mütalaasında bir defteri, bir teneffüs esnasında kol saati kaybolmuştu. Bunlara da sesini çıkaramamış, bir türlü dostunun bunları aşırdığına tamamen inanamamışb.

Fakat öteki, bütün bunları bir zaaf sayarak bu sefer ondan borç para almış, ödememiş: cebinden mendilini, yakasından rozetini göz

göre göre alnuştı. Ona bunlar da vız gelmişti. Bir gün onun tarafından gelen bir iftiraya uğradı. Arkadaşı bir yazılı irntihanda, dizindeki kitaba baka baka yazarken, hocanın şüphelenip kendi taraflarına geldiği bir sırada kitabı onun dizlerine kaydırıvermişti. Sıfır almıştı. Buna da fazla içerlemedi. Yine beraberdiler ya... Bazen, hakikaten bir dost gibi oluveriyordu ya arkadaşı. .. Hiç olmazsa yalnız değildi. İçine akşamüstü bir gariplik bastığı zaman yüzüne bakacak, lakırdı söyleyecek, iyilik yapacak, teneffüste kol kola gezecek birisi vardı ya!..

Fakat biraz aklı başına gelir gibi olmuştu. Borç para vermiyordu. Gözünü kilitlemeden bir yere gitmiyordu. İşte o zaman en büyük ihaneti gördü. Sıra arkadaşı onu bırakıp başka birisinin yanına gitti. Darülfünun' a girdiği zaman bütün hulyası bir hoca, bir âlim olmaktan ziyade, inanmazsınız, bir kahveci dükkânı açmaktı.

İstanbul'un tenha bir semtinde, üç kestane ağacının ortasında, bir kahve hatırlıyordu. Güzel, haşan bir çırak, cıyak cıyak bağırırdı. Orada imtihanlara hazırlanırlardı. Kestane ağaçlan hışırdar, çırak haykırır, bir mütekait esner, bir minare, boylu boyunca omuzlarına yaslanırdı.

• •

//

Bunlar dört sıra kahveydi. Ortadaki boştu. Ustünde "Kiralık levhası asılıydı. Gece, yatağında, bir dersin boşluğunu, kıymetsizliğini anladığı zaman, ertesi gün gelir, kahve hâlâ kiralık mıdır diye bakardı. Ona Darülfünun'da Uygurca öğretmeye kalkmışlardı. İçine fenalıklar basardı. Fransızcayı öğretemezler, Uygurca öğretmeye kalkarlar.

Uygurca öğrenmeye, bir türlü de beceremerneye başladığı bir gün burada bir mahalle köpeğinin yanında, küçük çırağın karşısında ağlamıştı. Çırak:

— İmtihanı veremedin galiba ağabey, demişti.

— Veremedim İdris, demiş, sonra gözlerini o kiralık kahveye çevirerek ilave etmişti:

Ben de bir kahve mi açsam, ne yapsam?..

İ dris:

— Sana çırak olurum ağabey, diye atılmıştı.

O akşam ne güzel uyumuştu. Sabahleyin İdris'i dükkânı açmış bulmuştu.

Geldin mi ağabey? demişti. Sana bir kahve pişireyim mi?

Siftah ettin mi? diye sormuştu.

Idris:

— Yok, demişti.

— Öyleyse bırak, benden başlamayalım. Uğursuzum!

İdris bardaklar, fincanlarla birlikte şıngır şıngır gülrnüştii.

İşte şimdi de bir kız seviyordu. Artık kahve de açamazdı. Şimdi oturup yazılar yazıyordu. Bir halt karıştırarnazdı; ayda yılda bir iki dostunun okuyacağı şeyler yazmaktan başka...

İşte şimdi bir kız seviyordu. Günlerdir konuşuyorlardı. Beş on parası vardı. Bu paranın hatırı için kızm ona yapmadığı kalmıyordu. Bazen "Seviyorum seni!" diyor, her taraf donanıyordu, bazen "Senin nereni seveceğim!" diyordu. Aynaya bakıyor, bir türlü sevilecek bir yerini bulamıyordu. Hadi içindeki şehirde bütün bayraklar iniyor, bir karartmadır, başlıyordu. Bir hafta gelip, "Nişanlanalım" diyordu. Haftaya bir bahane ile onu aldatıyor, aynlacak gibi olsa kıskançlığını tahrik ediyor, eskisinden bin misli fazla sevmeye başlıyordu... Koparıp koparıp tazelenen, oynayan bir şey, bir yılan kuyruğu, bir ağın içinde çırpınıp duruyordu.

Ama yine de hayal hakikatten daha kolay, hakikatten daha doğru olduğu için şaşırıp kalıyordu. Sanki ne olurdu? Bir iş bulamaz mıydı? Yetmiş, seksen liralık bir şey... İşte bu hayal, hakikat olamayacak kadar büyük bir hayal midir, derdi.

İşte sevgilim, bu hikâyedeki adamın işi olmadı. Çünkü bu adam iyi, hayalperest bir adamdı, ama yalnız olacak şeyleri, ufak şeyleri, kendi ufacık saadeti için hayal eden bir adamdı.

Küçük şeyleri hayal etmemeliyiz. Bir fakir ailenin küçük bir çocuğunu tanırım. Elektrik mühendisi olacağım, derdi. Ailesi medresede yatıp kalkarlardı. Babası hamaldı. Elektrik mühendisi oldu. Paşa olacağım, dese paşaydı. O zaman ihtikâr modası yoktu. Yoksa şimdi dört yüz binlikti!

Bir zengin çocuğu tanıdım. Eli ağabey, biz de çöpçü filan oluruz, derdi. Olamadı. Hırsızlıktan mahpushanededir.

Büyük hayaller kuralım sevgilim! Ben şimdi böyle yapıyorum. Tertemiz bir şehirde, asfalt caddeler üstünde, dibinden metrolar geçen, üstünden kolosal otobüsler uçan, muazzam, eğlenceli bir şehirde seninle yaşamak istiyorum.

Yazılanın bize yaşamak için lazım olanı getiriyor. Büyük kahvelerde çay içiyor, terniz lokantalarda kolalı peşkirlerle yemek yiyor, latif rayihalı şaraplar içiyor, tertemiz bir yatakta seni kollanının arasına alıyor, sana:

— Bütün mesut şehir uyudu, uyuyalım sevgilim, diyorum.

Sabahleyin bitlilerle dolu, kimsenin kimseye hürmet etmediği,

kimsenin kimseyi hürmete layık bulmadığı, istismar edenin, çalanın zengin ve bahtiyar olduğu, esnafının azgın, zenginin deli, haris, egoist, gaddar, fakirinin kayıtsız, sersem olduğu bir şehirde; işin kötüsü sensiz, oldukça kirli bir yatakta uyanıyorum. Ama sevgilim, olacak, büyük hayaller kuruyorum.

*** * ***

— Demek ki siz aslen İstanbullu değilsiniz?

— Hayır değilim.. Ama artık buralı sayılının. İşte bu hikâyemden de anlaşılıyor ki, ben artık Yorgiya'yı sevmeye başlamıştım.

— Gözüküyor, gözüküyor ama, bu pek, pek büyük bir hulya değil...

— Zaten söylüyorum. Bu büyük bir hulya değil: Yetmiş, seksen liralık bir memuriyet, bir ev, bir kan... Yalnız hayatımda şu ehemmiyeti var ki bir peşin duygu...

Durdu. Sonra:

— Yani, dedi, köpekli adam haline geleceğimi anlatan bir peşin duygu...

— Demek ki, büyük hulyalarınızı kuramadınız?

Gözlerimin içine baktı:

— Genç adam, dedi, o hulyaları sen kur. Bak, İstanbul güzelleşiyor.

Otuz beş yaşına kadar hiçbir kadın macerası geçirmemiş, aşkla

dolu bir adamın, cebinde parası da varsa, yapacağı şey ne olabilir? Harp zamanıydı. Hâlâ devam edip giden şu harbin ilk senesiydi. Kendimi kaptırmış gidiyordum. Günü gün etmeliydi. Ne fikir, ne arkadaş vardı. Karidesçinin evine galiba her çarşamba akşamı damlardım.

Karidesçinin Evi

"Sari hastalık vardır. İçeri girmeyiniz" levhası kapısına yapışmadan evvel karidesçinin evi, çarşamba akşamlan saat altıdan sonra karanlık, boş, ağaçsız sokaklar içinde; -ben içinde olduğum halde- uzaktaymışım, yorgunmuşum, bir sarı ışığa düşmüş bir muşamba perde görmüşüm tesirini verirdi. Ben bu anda gözlerimi kapamış olurdum. Evin hem içinde, hem dışındaydım.

Elmacık kemikleri çıkık, uzun boylu, zayıf; sesiyle, halleriyle insana, kadın tabiatlı bir erkek intibaı veren İstepan, cümbüşünden çıkan bozuk havaların bendeki tesirine bakardı. Karidesçi, sokaktan biraz evvel gelmiş olurdu. Kalın, tüylü elleri, çok erkek, sert hatlı yüzü, geniş, dolgun omzu, boyundan geçme büyük cepli yeleği, her zaman yağmurdan ıslanmış siyah saçlarıyla küçücük rakı kadehimi doldurmakla uğraşırdı. Kansı pek esmer bir kadındı. İçinde, beni eğlendirmekten hoşlanan, sonra, bana acımaktan gelen birtakım şeyler bulunduğunu belki de vehmettiğim gözleriyle, İstepan-'ın:

"O tamehasis toteta mezitisis"

diye başlayan şarkısına, başını sallayarak, gözlerini küçültüp büyülterek, kırparak, kısarak arkadaşlık ederdi.

Mangal kömürüyle karanfil kokan oda eşyasının, sahiplerine benden daha yakın olduklarına hiç şüphem yoksa da, bana da kadehlerin arttığı nisbette sokuluşlan; sanki yüzüne ba^nadığım yanımdakinin, bu odada bir kış gecesi fakir ve meyus, fakat seven bir halde beklediğini, kendilerinin ise karidesçinin malı oldukları halde, beni de iyi bir kiracı diye sevdiklerini söylerlerdi.

Işte bu eşyanın bana '1<iracımız, aziz kiracımız!" diye sokulduk-



lan anda -insan eşyaya alışmadan rahat edemiyor- ne Istepan'ın, Türkçesi, "Beni kaybettiğin zaman arayacaksın" olan Rumca şarkısı, ne onun kadınla erkek arası, hazin, fakat iyi insanlığı, ne karidesçinin odanın içini erkek bir hakikatle dolduran kalın, ağır sesi, ne de Sofi-ya'nın şimdi masanın altında kalmış dolgun, pürüzsüz, esmer bacakları karidesçinin evini güzelleştirebilirdi. Döner bakardım:

Işte bu benim sevgilimdi. Onun rengine siklamen dediği bu tatlı kı^^ı, yine onun süveter dediği hırkanın içinde, onu yeni zamanlara, hayır zamansız bir yeni insaıı dünyasına bürünmüş, etrafta sesler kesilmiş, işler durmuş, hokkabazlık bitmiş, Sofiya'lar, İstepan'lar, ka-ridesçiler sanki gitmişler, odanın içinde yanmış karanfil kokusuyla yalnız kalmışız hulyası içinde severdim.

“Yârin dudağından getirildi"

derdim.

— O yle ba derdi, öyle bakma bana!..

Bir kadeh rakı daha içerdim. Yakın bir teneke dama damlayan soğuk yağmur damlasını bu sırada sırtımda duyardım. Bu damlanın peşinden nerelere kadar gitmek mümkünse gittiğim olurdu.

Sokakta ka^lmış bir kedi, çıplak bacaklı bir çocuk, bir sefil, bir beyaz ense, bir kıvırcık saç, kaloriferli, kütüphaneli, bol ışıklı bir oda, güzel bir yüzün bir kenarına konmuş aynı yağmur damlası...

Bir üzüntüdür beni kavrardı. Bu, içinde sefaletin, zenginliğin, kederin, saadetin, yalruzlığın, beraber olmanın, insaıı ömrüne takılı binlerce şeyin birbirine kanştığı yağmur damlası şuracıkta idi. İyice kapanmış perdeleri sıyınp camı açarak, bu damlayı rakıma damlatmak arzusuna kapılırdım. İçime o yağmur damlasından hasretleri, fakirlikleri, saadeti, insan hayatının saadet veya felaket gibi gözüken bütün cevherini doldurduğumu duyar, bu kadehe, böylece, sevgilimin çok esmer yüzünde firar eden, kayıp giden bir tadı karıştırarak içindekini bir hamlede yutardım:

— İstepan, diye haykırırdım, bana bir eski hava çal!

İstepan, bana, daha yaşı kırkı henüz aşmış kötü bestekârların, modası gelip geçmiş şarkılarım, gözlerini süzerek, benim ona vereceğim

iki liranın bir an evvel verilmesini, yahut verilip verilmeyeceğini dü-

• • i i i ı# | • | 1 1 w

şünen beyaz ve masum alnıyla, gözleri yüzümün neresinde olduğunu anlayamadığım bir şekilde bakarak çalardı.

Geçenlerde sevgilimin bir arkadaşıyla buluşmuştum. Onun evinin küçük odasından bir başka ev damının çinkosuna yine yağmurlar damlıyordu. Küçük odadaki alçak sedirin üzerinde bu yağmur tıkırtısını dinlerken kızın sarı kafası göğsüme düşmüş bir vaziyette:

— Yavrum Yorgiyam, deyivermişim.

Kız bir diş gibi fırlamıştı.

— İınkânı yok, sen onu artık unutamazsın, her kadında şimdiden sonra o vardır.

Bu yazılar bir hatırlamanın verdiği şeyler olduğu, bir insicam vermeye çalışmadan aklıma ne gelirse yazdığım için karidesçinin evini unutmuş gibi oldum. Yine oraya bir çarşamba akşamı ellerimde paketlerle girdiğimi görüyorum. Hafif hafif kar çiseliyordu. Beyoğlu, ışıklarını biraz evvel yakmıştı. Akşama namusuyla evine dönen, cebindeki cüzdanı dolu, evinde karısı bekleyen, işi tıkırmda bir bakkal kadar mesuttum. Hiçbir şeyi, hiçbir hakikati bu nevi insanlann niçin göremediklerini anlıyorum. Büyük bir ihsanmış gibi cebimden zahmetle çıkarıp bir dilenciye on kuruş veriyorum. Sanki insaniyete, insanlara bütün borcumu ödemişim. Şimdi bir eve şu çıkınlarla gider, bir kapı açılır, bir kadın kucaklayabilir, kapımı kilitlerim. Bir kadeh, bir kadeh daha atabilirim. Ondan sonra yatağımın sıcaklığını düşünerek biraz daha pastırma, bir çatal daha lahana turşusu yerim. Ardından bir kadeh daha atar, bir cıgara yakarım:

— Karıcığım, sen gündüzlerimde, gecelerimde, rüyalanmda, cı-garamda, rakımda, hasılı kanımdasın, derim.

Acaba sokakta, karın altında titreyen çocuğa verdiğim on kuruşla daha ne kadar mesut olacağımı düşünmeden karidesçinin evini bulabilecek miyim?

Daha çok erken: O gelmemiştir. Onu beklemek ne zor!.. Mahalleleri biraz daha dolaşayım, en iyisi!.. Hem bu saadet, üşüyen insana verdiğim on kuruştan gelmiyor ki.

Mademki insanlar, dünyayı bu şekle sokacak kadar düşürmüşler.

Mademki, yirıni yaşındaki kızlar, bir erkeği sevmeden parasını yemeyi öğrenmişler... Mademki...

Gitgide batağa sapıyorum. Bu pis, leş dünya ortasında, satın alınmış karidesçiden, evinden, yatağından, İstepan'dan, hatta bu esmer, ince yüzünde tabiat kanunlarının, kanın, canın, düşüncesizliğin en iptidai ışıkları yanan sevgilimden uzaklaşmak, bağıra bağıra uzaklaşmak...

Uzaklaşıp da nereye gidebilirim? Gideceğim yer, ya bir sinema, güzel erkek sürüsünü ortaya süren sinema; yahut da her şeyi sakinleştiren, asil, muhteşem, dünyada insanın bulabileceği en namuslu yer olan meyhane olabilir. Sanki riyakârlar orada da birkaç misli daha riyakâr, namussuzlar daha namussuz değilmişler... Kaçılacak yer yok. * * •

iyisi mi karidesçinin evini hususi bir meyhane sayalım. Uç kişilik mahrem bir meyhane... Sevdiğim yüzler, ah bir riyadan sıyrılsalar! istepan ayağa kalksa:

— Arkadaş, senin şu iki kadeh rakın, iki liran olmasa da yine gelirdim. Sana alıştım. Şarkılarımı bu akşam parasız çalacağım.

Dese gücüme giderdi. Para varken, istepan'ın ikide bir ismini andığı "Ah, be Sofiyamu! Katina da olsaydı, çağırsam mı?" diye sorduğu karısı, evdeki, kız gibi giydirdikleri iki yaşındaki oğlan çocuğu varken, dünya da böyle dönerken; böyle arzuladığım, konuşturtmayı düşündüğüm şekilde konuşması beni büsbütün şaşırtırdı. Hayır! İstepan hiçbir şey söylemesin. Yüzümün malum olmayan bir yerine bakarak beyaz, masum, iyi, kız gibi alnında benim iki liraını düşünsün daha iyi! O alında Katina da vardır.

Katina'yı, bir kız arkadaş kıskançlığıyla seven Istepan, bir aralık:

— Çocuğum olmasa dayanamam. Sofiyamu! diyor.

• •

Katina, İstepan'ı aldatmazsa, İstepan'ı kim aldatacak?

Bir aralık Koço'nun -karidesçinin- üç çocuğu birden odaya dolarlardı. Bu üç çocukta bana ve sevgilime karşı ne hisler bulunduğunu tahlile kalkardım. Ben karidesçinin o yaştaki çocuklarından biri olsam, karşımda oturan bu kocaman ak gözlü adamın, bu ince esmer yüzlü, geniş omuzlu, ıslak saman rengi boyunlu kıza neler hissettiğini bakışından, oturuşundan, hareketinden anlardım.

Bu adam çarşambaları elinde çıkınlar, rakılarla, başka günler başka çıkınlarla, garip bir sessizlik içinde yalnız fısıltılar, ince ıslık gibi

sesler çıkarılan bu odaya gelirdi. Sevdalı, sakin bir âlem yaşatırdı. Bu

* ■

âleme ana babamız da karışırdı. Ötekiler hakkımda ne düşünürse düşünsün, çocuklar onlar gibi düş^ünrnüyorlardı. Karidesçinin çocuklarının en ufağı kıvırcık saçları ile elmaya, şarnfıshğı ile tuzlu bademe, bu güzel kıvırcık saçlarıyla adeta bakarken ağzına pastırma veren annesinin eteğinden sevgilimin uzun kaşlanna, kahverengi gözlerine de dalardı. Badik burnundan nezleli türküler çıkanrdı. Dört yaşındaydı. Bademleri yedikten, pastırmayı çiğnedikten sonra bir Yorgiya'ya bir bana, bir Yorgiya'ya, insana Freud'lar düşündüren bir şekilde bakardı. Annesinin elini kavrar, su isterdi. Ona rakılı bir kadehten su verilirdi. içinde bir damlacık alkol bulunan yahut biraz anason kokan bu suyu, nasıl hırsla, arzuyla emdiğini bazı günler göreceğim gelmiştir. Karidesçinin çocuklarının en küçüğünü severdim. Onda canlı, hareketli, insan arzusu ve hırsından öriilmüş bir gün şu karşısında oturan büyük kırmızı adam gibi olmak isteyen haller sezerdim.

Karidesçinin öteki iki çocuğunun ikisi de başka anadan oldukları için, evin içindeki durumları küçük çocuğunkinden farklıydı.

Birisi on bir yaşında, ötekisi on dördündeydi. Her ikisi de oğlandı. On bir yaşındaki, her şeye katlanmış, büyük, altlan çürük san gözleri, rengi

hastalıklı yüzü; ufak, çirkin, adi elleri, yenmiş tımaklanyla, yanından uzaklaştırmak istenilen sokulganlığıyla hiç de sevimli değildi. Fakat bu üç çocuktan en iyi yüreklisinin, bir gün en güzelinin bu çocuk olacağını sanıyorum. Onun, insanın gözlerinin içine bakan, insanı seven hali, küçücük işleri tatlı bir süratle atılarak, sevinçle yapması, sonra sakin, çekilmesi, görülecek bir şeydi. O, bu çarşamba akşamlarını bir hafta bekliyor gibiydi. Eve girerken Sofiya'ya haykınrdı:

— Mamaka, Ahmet Bey geldi.

Hemen paketleri elimden alırdı:

— Limon aldınız mı?

Ben limonu her zaman unuturdum. Sardalye kutusunu açmaya yarayan anahtarı çarçabuk temin ederdi.

Onun etrafında bu kul köle oluşundan Sofiya biraz telaşa düşer, çocuğu azarlamakla azarlamamak arası bir öfke ile, üvey evlatlanna fena muamele ediyor denmesin diye:

— Sotiraki, derdi; öyle etrafımda dönme yavrum. Başım dönüyor. İşte bey para verdi. Git limon al gel, hadi!

Sotiri, "Başka eksik var mı Ahmet Bey?" derdi.

Bir paket de cıgara aldırırdım. Artan paranın kendisine kalacağını bildiği, ben de bir lira verdiğim için daha birkaç şeyle alınacak eşyanın yetmiş beşi bulmasını isterdi.

••

Uçüncü oğlan, o on dört yaşındaki Aleko bir isyan numunesiydi.

Sofiya'nın ona söylediği en tatlı sözden bile bir mana çıkaran beynini okuyor gibi olurdum. O ne haşin, korkunç, isyankâr bir mahluktu. Bu kocaman elli, muhteşem babadan bile korkmuyordu. Bu Sofiya, başkalarının ve kocasının yanında küllü duran kötü üvey ana ruhu ile, herkes yanmda sureti haktan göstermeye çalıştığı iyi yürekli ana rolüyle, ne kadar kabahatsiz olduğunu

anlatmaya çalışan halleriyle, yalnız bu çocuktan yüz bulamıyordu. İğreniliyordu . Belk^ biz, İ stepan, Yorgiya, ben, belki de Koço, Sofiya'ya hak veriyorduk. O küçük Aleko ise gözlerinde kin parıltısıyla üvey anaya bakar, küçük seyrek dişlerini birbirine geçirircesine sıkardı. Sofiya kocasına:

— Adam olmayacak. Ne yapsam Koço adam olmayacak bu ço-

•

cuk! Böyle olmaz, olamaz. Demboro! .. Demboro! .. (Bize döner) İşe verdik. Kaçb Babasının yanında çalışmıyor. Sinemalara dadanmış, sinemalara...

Aleko, burunlan yırtık kunduralarının üstünde, kısa pantolonundan parça parça, al al, pislikten yanmış derisi gözüken apış aralanyla, lacivert pantolonunun bembeyaz pantolon düğmesi, kanşık saçları, insana -sokulmaz ki- sokulsa, bakılmamış, aylardır yıkanmamış ağır insan kokusu duyuracağını tahmin ettiğimiz gömleğiyle, üvey ana elinde bir çocuk timsali halinde, bir küçük muvaffak heykel haliyle karşımızda bekler, benden yirmi beşi alınca kaçar giderdi.

Yorgiya küçücük kadehinden bir damla daha içtiği, Sofiya'ya eliyle kadehini doldurmamasını işaret ettiği zaman evvela Istepan'la çocuklar, sonra karidesçi, en sonra da Sofiya odadan çıkarlarken yağmurun sesi yeniden başlar, hâlâ alevi tüten kömürler konuşmaya başlardı. Biz konuşmazdık. Onda bir korku mu, bir arzusuzluk mu desem, yoksa korkunç bir genç kız çekingenliği mi başlar desem, bir şeyler başlardı. Buna pek arzusuzluk denemezdi. Evet, beni sevmiyordu ama bir erkek kucağının sarsıntılı, korkunç âlemine gireceğini hissederdi. Bu bana, benden evvel hiç erkek görmediği zannını verirdi.

Ellerim Yorgiya'run ellerini, birtakım hazinelerden, gümüş ve altınlardan, servetten, saadetten bir şeyler yokluyor gibi, bir alhn babası hasis gibi yoklardı. Bu ellerde her şeyi tutuyordum. Bütün bir dünya buradan, bu ellerden telsiz, mevcesiz içime ahenkler, musikiler getirirdi.

Onda neşeli, zengin bir ömrü, belki de beraberce tadıldığı için hemen saadet derecesine yükseliveren sefaleti bulurdum. Dilimde; şimdiye kadar duyamadığım tatlar duyar, gözümde, bilemediğim bir insanlık rüyası, bir

Walt Disney filminin renkleri uçuşmaya başlardı. Aralık odanın halkasına geçirilmiş kancayı açar; karidesçi, karısı odaya tekrar girerlerdi. Öteki odadan çocuklann uykuda nefes alıp verişleri gelirdi. Karidesçinin ihtiyar anası kendi kendine söylenirdi.

•• 1 •• •• •• 1 | 1 •• • t | « •• • | |

Gündüz gözüyle karidesçinin evini hiç gö^emiştim. Bir gün daha ortalık kararmadan Yorgiya'yı beklemek üzere kapıyı çalıyor, içeri giriyorum. Karidesçinin evi iç içe iki odadan ibaretti. Iki odayı ayıran ortadaki kapı açıldığı zaman burası bir koridora benziyordu. Beni oturttukları oda, karı kocanın yatak odasıydı. Sokağa nazır pencerelerin önündeki sedirde oturuyorum. Yanımda bir Singer dikiş makinesi ile birtakım kesekâğıtlan var. Kapının sağında duvarda halı taklidi Avrupa basması bir bezin hemen alhnda bir karyola, ayak ucunda iki resim iliştirilmiş bir ayna, karyolanın altından devrilmiş bir dikiş sepetiyle, marangoz işi oyuncak bir çocuk arabası yan yarıya gözüküyorlar. Daha ziyade sedire yakın, insanı sıhhatli gösteren bir aynalı dolap var. Bu dolabın içini görmek merakı beni sanyor.

Yerden, üstünde iğneleri muntazam dizili kağıttan bir pembe iğne-danlığı kaldınrken, duvara asılı pınl pırıl bir terazi gözüme çarpıyor. Elimdeki iğnedanlığı iki satıhlı bir etajerin alt gözüne bırakıyorum.

Vakit geçiyor. Dışarıda dolu yağıyor. Bir aralık oda ne kadar karardı. Aynaya bu aralık bir iki laf söyledim. Demin apaçık yüzümdeki çizgiler, gözkapaklarımdaki şişler hakkında kendi kendine konuşan aynada, hava kararınca, adeta genç, sevimli fakat meyus bir adam bulmuştum. Aynaya:

— Birbirimizi aldatmaya lüzum yok efendi!

Demişim...

Hızlıca söylemiş olacağım ki, dışanda yakhğı mangalı içeriye sokmaya çalışan Sofiya seslendi:

— Gelir, meraklanma! Gelmezse gider evinden getiririm.

— Meraklandığım yok madam, diyorum, gelecek elbet.. Dışarıda dolu yağıyor da...

— Bırak yağsın! Bizim mangal yandı ya, korkma. Getireyim mi? Biraz kokuyor ama...

— A man getirme, bana pek dokunur!

• •

— Ustüne bir iki karanfil atanm.

— Buraya getirme!

— Burada bırakayım da kızın başına vursun değil mi? İhtiyar çapkın seni...

Iki ayda ihtiyarladım. Ben madamdan çok aynaya kızıyorum:

— Namussuz ayna!

— Ne dedin?

— Sana değil Sofiya, aynaya! Madam Sofiya söylenmekte devam ediyor; ben dinlemiyorum. Bu odada ne çok eşya var yahu! Buna komodin mi derler? Ne derlerse desinler... Hadi komodin diyelim. Onun yanında kanaviçe bir resim var:

Atları dizgini azıya almış bir kızağın içinde kara sakallı kürklü bir adamla posbıyıklı, hareketsiz, atların bu gidişi kendisine vız gelen bir arabacı... Sakallı adama sokulmuş kızı, daha şimdi fark ettim. Kızın yüzü gözükmüyor. Sırhnda beyaz bir kürk var, atların yanı başında koşan köpek, bu koşan kızağa göre hareketsiz, adeta durmuş halde... Bu bir resim yanlışlığı olsa gerek. Resimden de anlarmışım ya!

Cam vuruluyor. Erken geldi bu akşam .. Oda benmişim, camlar benmişim gibi bir yeriinde bir sarsılma duyuyorum. Kapıyı bulamıyor sesleniyorum:

— Madam, madam!..

Madam içeriden bağınyor:

— Anlaşıldı, anlaşıldı...

İçerideki odadan marsık kokusuna karışmış bir karanfil kokusu... Esrar kokusunu hatırlatan güzel bir kokuya karışmış, gözleri benden çok uzakta, saçlarında kırmızı mendil sarılı kız kimdir?

Şişeyi açıyorum. Karanfil kokusu uçmuş, anason kokusu odayı

dolduruyor. Dolu dinmiş, bir tabakta soğuk karidesler kırmızı, adeta ateşli...

****

Artık nefes almadan okuyordu:

Yorgiya nın Mahallesi

Dünya yüzünde gördüğüm şehirlerin mahallelerini hep böyle perişan, dalgın, meyus dolaşırdım; tahlil edemediğim öyle tuhaf yumuşaklıklar, acılar duyardım. Bana öyle gelirdi ki, her geçtiğim mahalleden bir şeyler isterdim. Kapı önünde yan çıplak, arzu içinde bir genç kız görürdüm. Cam siler, ev süpürür, halı silker, yahut elinde bir bıçakla bir soğan soyardı. Derisinden bumuma aşina bir koku gelir. Bu eve yerleşmek, bu kıza akşamlan, yann yapacağı yemeklerin erzakını getirmek, bu kızın boynuma atılması. Çocuklar görürdüm; benimdi-ler, o genç kızın kokusunu taşırlardı. Çamaşırlar görürdüm; tüterdi, uçardı, yabancı değildiler.

Bir erkek çocuk kalın bilekleri, altın tüylü ensesi, perişan saçları, çıplak ayaklan, sarı mintanıyla sanki arkadaşımdı. Beraber balık, dut satmıştık. Beraber kavga etmiş, günlerce görüşmemiştik. Bir akşamüstü, ikimizin de içinde insanlığımızın en temiz hissi belirmişti. Bu, arkadaşlık hissiydi. O akşam kimlerden, nelerden bahsetmemiştik? Uzun günler, kavgalı iken, birbirine değen gözlerimizde neler okuduğumuzu anlatıp gülmüştük. Seviştiğimizi o zaman nasıl anlayıvermiş-tik. Kavgamızın sebebi ne kadar silik, gülünç, uzak, sevimliydi.

Her mahallede bir koku, bir dost, bir ev, bir kız, bir oğlan, bir nine, bir ana, bir saadet bırakmış çıkardım. Döner mahalleye bakar; bir kahramanlık, bir yabancı hayat tanımak, yaşamak arzusuyla aynlırdım.

Her yerde belki yaşamadan yaşadım. Bir evde doğdum. Komşuda esmer bir kız sevdim. Sabahleyin uyandığım zaman onun belirsiz hayaliyle uyanırdım. içimde o vardı. Nereye gidersem beraber giderdi. işimde karşımdaydı. Onu akşamleyin komşu kızlanyla kapı önünde gördüğüm zaman; ne vakit bütün mahrumiyetlerine, kederine, sevincine, derdine, dertsizliğine katılacağımı; onunla nasıl beraber üzü-

i w■ ■ 1 ■“ w • • • «i • • •••••• j j •• ••

leceğiını, sonra nasıl gülüşeceğimizi, ellerini, yüzünü, dudağını, gözü-

•■ 1*1 w j • w• • i i i w i • • • i •• w • •

nü, dizkapağını, dirseğini, boynunu, kulağını, dişini nasıl öpeceğimi bir saniye içinde düşünmeden görür gibi olur, duyardım. Herkeste olduğu gibi bende de bir şey olurdu. Kalbim tak eder, durur gibi olur, sonra başlardı hızlı hızlı atmaya ... Kim böyle söylemez? Hangi insanoğlu, içinde bu acayip, bu tatlı duraklayıp koşuşmayı duymadı?

Çoktan beri böyle mahalleleri dolaşmıyordum. Şehrin büyük caddesinin o cazip havasına karışmış sürüklenirken Yorgiya'yı tanıyınca mahallesini, evini de tanımak arzusu yeniden, bende canlandı. Sanki yirmi yaşına dönmüştüm. Ama bu dönüş, o zamanki oluş değildi. Bu nihayet bir bilmeyerek tesir alhnda taklitti. Mahallelerde muhayyel sevgililerle yaşaya yaşaya asıl sevgiliyi bulmak nasip olmamışh bana...

Bir çipil akşamüstü, beş parasız, uzak bir semtten uzak evime

J•• 1•• ••a■ 1 1

dönmek için yayan yürümeye mecbur kalışımın gününde o güzel tramvay, o içindeki insanlar, o buğulu, ıslak camlar, nerede bu, nerede onlar?..

Şimdi tramvaya atlayabilirdim; o ıslak insan, nefes, ayak kokulu tramvaya, insanlarm içine... Param var, tramvaya atlayabilirim. Ne demek istediğimi ben de biliniyorum. Yalnız yürümem, o tramvaya atlamamam ama yorgunum, bitkinim, yalnızım. Nihayet anladım.

İki tarafından karanlık yokuşlar, fakir evler inen bir sel yatağı... Yukandan aşağı evleri, caddeleri, insanlanyla yuvarlanır gibi inen bu yokuşların manzarası görülmemiş bir şey gibi. ..

Bir tarafında randevuevlerinin, öte tarafta umumi evlerin kaynaştığı bölge... Karidesçiler, elektrik amelesi, ekmekçi, sirkeci, marangoz çırağı, garson, berber, akordeoncu, kitaracı, bar artisti, revü figüranı,, terzi çırağı gibi esnafın birbiri üzerine yığıldığı yoktışta birbirine karışmış her din ve mezhep, Türk, Rus, Ermeni, Rum, Nasturi, Arap, Çingene, Fransız, Katolik, Levanten, Hırvat, Sırp, Bulgar, Acem, Efganlı, Çinli, Tatar, Yahudi, İtalyan, Maltız daha her türlü milletin birbirine karıştığı bu garip mahalleden sel yatağına her akşam küçük figüran kızlar iner. Onların ve terzi kızla^^n arkasından berber çıraklan yürür; berber çı-raklanrun arkasına da burnıa

bıyıklı bir Arnavut takılır. Perdeleri çekilmiş bir evden evvela bir gramofon sesi, sonra bir çığlık duyulur. Bir

adam evin camlannı kırar. Bir erkek, bir polise bir havagazı lambasının ışığında cebindeki bütün parasının aşırıldığından şikâyet eder. Mahalle sessiz, karanlıktır. Ama evlerin içinde, hatta bazı ağaçların arasında hayat fıkır fıkır kaynamaktadır. iki insanın dudak dudağa verdiği büyük; esrarengiz saatlerde bir sarhoş sesinden ürken genç âşıklar kaçarlar. Bekçi sevişenleri inadına rahatsız eder, "Kimse öpüşmesin arhk" der gibi düdüğünü öttürür.

Gülizar öyle acı bir sesle:

Kara kara kazanlar Kara yazı yazanlar

I •••• •• •

Cennet yuzu görmesin Aramızı bozanlar

der ki, aşağıdan mamanın kart oğlan sesi: "Ziba'nın bülbülü de susmak bilmez ki" karşılığını verir; mangalı kanş^hnr, haykınr:

— Susacak mısın kart sesli karı!

Gülizar ana avrat karıştıran bir küfür savurur. Dost, ayakkabılarını giyerken fırlar:

— Bana mı söyledin ulan o lakırdıyı?

— Sana neye söyleyeyim, be delikanlı?

— Bana söyledin... Bana söyledin...

— Yok yahu! Sana söylemedik be! Aşağıdaki kocakanya.

— Aşağıdaki kocakarıya buradan laf atılır mı kahpe?

— Değil sana be!

— Bana dedin. De erkeksen bir daha!

— Ulan sana söyledim be! Ne olacak?

Herif tükürür gibi bir tu dedikten sonra:

— Bana ha! Bana! Benim anama kimse lakırdı söylememiştir. Senin de, evinin de, mamanın da, kocakarının da...

Para vermemek için uydurulan bu bahaneden sonra Çamur Şaban kapı dışarı edilir.

Gülizar, mamaya:

— Ben biliyordum onun ne çamur olduğunu ya! Bana çık diye sen söyledin. Bir başkası teşrif ederse ben hakkımı alırım. Para almak benim vazifem değil ki, siz alacakhnız.

— Sus orospu! Ben seni bilmez miyim? Kim bilir herife ne söyledin? Senin ağzın ne çirkeftir ben bilmez miyim? Geçen gün bedava ciğer verdiği zaman da iyi çocuktur, diyordun bana ama. Şimdi kötü mü oldu? Hadi geç! Bize sökmez o!

Gülizar bir ufacık delikanlının emprimesini çekmesine sinirlenmiş: •

— Dur ulan be! Vay anasını! Bu da hep sinirlendiğim zaman yılışır be!

Ah bu Ziba Sokağı!

Ne zaman sevgilimi evine bırakıp yokuş yukarı çıkmaya savaşsam yolumu şaşırır, bu sokağa saparım. İçirni bir külhanbeylik havası sarar:

— Ah anam!

Derim birisine...

O kaşlanru kaldım, başka evin penceresindeki bir arkadaşına:

— Az pilav koy!

Diye bağınr.

Biraz sonra ben pişman olmuş, arkama bakmadan giderken sesi-

• t | » • ■ ■ g ■ ■

ni, adeta masum sesini işitirim:

—Bobstil gelsene... Hani "Ah anam!" diyordun?

Sevgiliimin evi çok aşağılarda kalmıştır. Sevgilimin evine daha girmemiştim. Onu Ziba Sokağı'na muvazi bir yokuştan indirir; sel yatağına vanrdık. Kaldınmsız, dükkânları kapanmış, gündüz gözüyle hiç görmediğim, bir Anadolu kasabası haliyle uzayan bir anacadde-den geçerdik. Dükkânlann ve çarşının bittiği yerde ondan aynhrdırn.

Vangelistra Kilisesi önümde bir hayalet haliyle uykusuz bakar. Çarşının bittiği yerde birdenbire peyda olan kocaman bir karanlık meydandan onun silinip kaybolduğunu, yine gözüküp bir aralığa saptığını, bir ışığın yavaş yavaş gösterdiği meydanın ortasına yığılmış küçücük barakaları, gözlerim karanlığa alışınca fark ederdim. Birkaç gün için yapılmış, yann başka bir memlekete, başka bir işe gidecek bir muhacir işçi kafilesi evlerine benzeyen bu meydanda uzun müddet kalırdım. Düşünürdüm: Evine artık girmiştir. Fistanını çıkarınışh ..

Çarmıhtaki İsa'ya göğsünde bir çarmıh yaparak belki derhal uyumuştur. İşte uyuduğunu düşünerek dönerim. Her zaman da yolum bu Ziba Sokağı'na düşer. Ne hoş yüzlü bir kahveci vardır sol tarafta.

Bir dört yol ağzında kadınlarla birlikte oturulan, güzel kahve pişirilen "Menekşelerden biçilmiştir şalvan" şarkısı çok söylenen bir kahve... Kahvenin içinde bir adam. Belki de bir orospuyu deliler gibi seven delikanlı budur.

* * *

Köpekli adam, yazısından birçok yerleri atladı.

— Niye okumuyorsun?

Diye sordum.

Öyle bir işaretle cevap verdi ki, buralannı kötü mü buluyordu, yoksa okumak mı istemiyordu, anlayamadım. Bir aralık o kalkınca

-artık gizli şeyleri okumayı âdet ettiğimden mi nedir- alıp okudum. Şöyle bir pasaj vardı:

Sevgilisi ile bir kavga sonunda karakollara düşmüş. Sevgilisini dövmüş. O pasajları ben de atlıyorum. Çünkü dostumu böyle çırılçıplak soymak, hatırasına hürmetsizlik olacağından, bütün bunlan şiddetli ihtirasa bağışladığım için yazmıyorum. Yalnız bu parçadan şuraları bana bir tuhaf zihniyeti göstermesi itibanyla enteresan gözüktü de alıyorum:

* * *

Sonra bir aralık karakola ensesi dümdüz tıraşlı, kumral saçlı, lacivert elbiseli, hoş tavırlı, bir delikanlı getirdiler. İsmi "Filim Hay-ri"irniş. Sonraları onu çok iyi tanıdım. Sabıkalı Filim Hayri hakkında onun tarafına eğ^^eden söz açmama imkân yoktur. Bir sabıkalıyı övmek istemem ama bir sabıkalı beni överse hoşuma gider. Bütün kaba-

-A

hatlerimde "Aşık oğlandır, kusuruna bakılmaz" dediği için mi bilmem, hep onun tarafına meylederim. Hem neden Filim hakkında müsamahakâr davranmayacakmışım? Filim, yaptıklarının cezasını bir defa bile çekmemezlik etmedi ki. Bazen başkalarınınkini bile çekti.

Filim Hayri'ye neden Filim demişler orasım pek bilemiyorum. Yalnız çok numaracıdır. insanın ağzından girer, burnundan çıkar. Arkadaşları "Onun ne manzaraları vardır" derler.

Bir zamanlar, sinemalarda bir komik, bir manzara, ondan sonra da dram gösterilirdi. Belki de bu lakap o zamandan kalmadır. Filim, ohız beşi aşmıştır. Ama göstermez.

Hapishane de görmeseydim yirmi yaşında gözükecektim, der. Küçük, çirkin, münasebetsiz bir yüzü vardır. Yalnız küçük gözleri pek sevimli, pek de zekidir.

Filim Hayri'nin metresi Çamlıcalı Ayşe'nin yüzündeki ustura yarasıyla, Ziba'daki kahveci Laz Hasan'ın burnunun yarısı Filim tarafından manzarası iyi olmadığı için kesilmiştir.

Filim, fena rejisör değildir! Sanki dünya yüzündeki bütün sakatlık-lan, namussuzlukları o düzleyecek, o namuslu edecektir. Birçok evin camlan onun tarafından kınlmışhr. Evler hava alsın, içeriye biraz temiz hava girsin diye bu işi yaptığını karakolda söylemiş, imza atamadığı için parmağını kâğıda basmıştır.

Yalnız Beyoğlu'ndaki sinemada bir ceketin ceplerini kanştırdığını yüz defa inkâr etti. Bana:

— Ağabey, dedi. Ayşe'nin başına yemin ederim, ben yapmamıştım. Doğru! Doğru! "Güzel Bayan" pastanesinden, hani o çok ayaz yapan kışta bir palto aşırdım, doğru!..

Filim'in bunlan yapmaması daha doğruydu. Ama mademki yaptı. Mademki bir seneye yakın yath, cezasını çekti.

Hayır, diyeceğim, Filim Hayri, kötü işinin cezasını çekmiştir. Ondan öte Filim Hayri müthiş sempatiktir. Bazen onu kış günü başı ustura ile tıraşlı, sırtmda kolalı, yarım yazlık bir gömlek, onun üstünde rengi, yünü, pamuğu meçhul, belki de suni ipekten bir kazakla görürsünüz. Bir hafta sonra bir lacivert elbiseyle mahalleye damlar.

Ben hep bunlan sonradan öğrendim. O akşam yaptığı mühim bir şey değildi. Bir polis sordu:

— Seninkinin evinin camlarını kırmışsın?

— Kıranın efendim. Tabii kırarım. Karım! ..

— Karın da olsa kıramazsın ya? Karın değil. Evli misiniz?..

— Hayır, evli değiliz ama karım sayılır.

— Sen saydıktan sonra ...

— Ya kim sayacaktı?

— Şimdi bırak onu... Kırdın nu?

— Kırdım efendim.

— Sebep?

— Eve adam almış.

Genç polis garip garip baktı:

— Alır a birader. Orası umumi ev oğlum. O da kahpe...

— Yok efendim, orasını affedersiniz. Katiyen kabul etmem. Benim karım orospu değildir. Katiyen kabul etmem.

O zamana kadar ayakta duran, Filirn Hayri'yi getirmiş olan İstanbul çocuğu açıkgöz bir bekçi: •

— Doğru, memur bey, dedi, katiyen öyle kadın değildir.

— Anlamıyorum yahu! Kerhanede be!

Bekçi de, Filim Hayri de bağınştılar:

— Olsun...

Bekçi izahat verdi:

— Çok iyi bir kadındır. Ama bu herif çok kıskanç. Bu kadına birisi baktı mı, katiyen müşteriye çıkmaz. Eh zaruret! Herif bırakırsa ne yapacak? Namusuna namuslu karıdır.

Filim Hayri:

— Kabahat bende, dedi. Iki hafta ihmal etmiştim.

* * *

Köpekli adam içeriye girdiği zaman beni defterin öbür taraflarını okuyor buldu. Güldü. Ben defterime birtakım notlar almışhm. Sildirdi.

— Buralarını yazmasanız, dedi.

— Hayır, hayır, dedim. Bir şey yazmak için değil. Bu zihniyet hoşuma gitti de. .. Sizin bizzat şahit olduğunuz bir hakiki vaka olduğunu tahmin ediyorum. İnsanları bilmeliyiz, anlamaya çalışmalıyız, değil mi beyefendi? Yani konformist olmamayı, âdetlerin, ahlakların, her şeyin sulp halde olmadığını, hatta taşın, toprağın bile aşınıp şekil değiştirdiğini bilmeliyiz.

— Hakkınız var, dedi. Bakın ben ne hale geldim? Halbuki ben de yarı külhanbey, yan entelektüel, yarı deli, yarı akıllı, hayatın içinde var olduğumu anlıyor, anlahyordum. Şimdi köpeklerimle...

Bir işaretle sözünü kestim.

— Yok, dedim, beyefendi, melankoliye düşmek yok.

Köpeğine bakıp sustu. Bir iki dakika sustuk. Sonra yine o başladı

bu sefer konuşmaya:

— Bir akşam vakti her zamanki içtiğim birahaneye bir erkekle iki kadın girdiler. Burası üç katlı bir birahaneydi. Ben orta katında mih-mandım. Buranın garsonu elli yaşlannda, babacan, tatlı bir adamdı. İki insanı birbirine tanıştınnaktan ayrıca bir zevk duymasa bile bunda bir mahzur görmezdi. Bu işi para ile de yapmazdı. Her zamanki bahşişe beş kuruş bile ilave edilmeden... Gelen kızlardan birisi, donuk beyaz yüzlü, çok genç çehreli, bir azize halli, gözleri çekik, güzel, durgun b ir kızdı. Yanlarındaki erkek, daha çok, bu kızla meşgul oluyor-

• ■

du. Oteki kız, biraz hizmetçi halli, kara yağız, kestane rengi gözlü, fevkalade oynak, uzun boylu, çok genç, biraz iri bacaklı, boynunda bakır bir haç panldayan, yaman çapkın bakışlı bir mahluktu. Her akşam yalnızdım. Param vardı. Onunla içmek, eğlenmek, gezmek, oturup kalkmak kadar leziz hiçbir şey olamayacağı içime doğdu. Hemen o akşam ahbap olduk. Benden

aynlırken, gizlice, iki lira istedi. "Yarın akşam gelirim," dedi; atlattı gitti. Gidiş o gidiş!

Kendisini günlerce göremedim. Garson Yani'yi sıkıştırıyordum. "Gelmeyecek mi?" diyordum. "Gelecek, bugün muhakkak gelecek." Onu bir hafta deli gibi bekledim. Gelsin de beraber. yiyelim içelim, sonra onu bir sokağın başına kadar götüreyim, benden yine iki lira istesin, ben bir defa öpmeyi teklif edeyim; "Aman görürler" desin, sol yanağından hafifçe öptürsün, kaçıp gitsin, diye.

Bir akşam geç kalmış, her zamanki masama biraz yorgun ohır-muştum ki, garson, "Şimdi buradaydı, gitti" dedi, "Ama yarın akşam muhakkak gelecek."

Ertesi akşamı iple çektim. Bir sürü kadın, erkek uğradı. O uğramadı. Artık ümidimi kesmiştim. Yalnız ara sıra garson Yani'ye "Ca-ıum Yani" diyordum, "Şu Yorgiya gelmeyecek mi?" Garson da artık alışmışta. Ben sormadan o sorardı "Yorgiya gelmeyecek mi?" Gülüşürdük. Bir akşam çıkageldi. Beni görünce güldü. Masama çağırdım. Dı-şanya koştum. Mandalinalar, portakallar, şu kızınemesi dedikleri şeylerden...

Sözünü kestim:

rp 1 • • •• •■ t T w i »i ■

— Tabiri mazur görün: Hacıağalar gibi. ..

Acı acı güldü:

— Öyleymiş meğer, dedi. Öyleymişim meğer. Hayır, azizim. Bir saadet duyuyordum. Anlatamıyorum. Bir dostluk, bir beraber yaşama

havası, hiç olmazsa bir zaman... Burasını geçelim canım! Ne dediğimi ben de bilmiyorum. Ha!.. Üç dört tane de muz aldım. Elma aldım. İki bonfile ısmarladım. Bir şişe kırmızı şarap açtık. Küçük mahalle kızı

• • ılı

pumeşe idi.

— Kaç yaşındasınız matmazel? dedim.

— On dokuz, dedi. Siz?

— Otuz beş.

— Babam yerindesiniz.

— Olsun... Fena mı? Seni hem baba, hem sevgili, hem ağabey gibi severim. Daha iyi ya! dedim.

O akşamdan sonra artık ayrılmadık.

— Paralar suyunu çekinceye kadar, değil mi? demiş bulundum.

— Susunuz rica ederim, dedi. Onu nasıl beklediğimi kimseler bilemez. Bir insan nasıl beklenir?

Onun kapıdan girmesiyle şimdiye kadar içimde hapsettiğim insafsızlık, huzursuzluk, melankoli uçup giderdi. İnsanlar birdenbire içimin mahallesinin caddelerini, meyhanelerini doldururlardı. Bir haf--ta sonra onun mahallesini, hayatını, her şeyini öğreruniştim. Bu hikâye tamamen uydurmadır ama böyle bir şey sevgiJim hakkında pekâlâ varitti. Okuyayım ister misiniz? Yoksa siz mi okursunuz?

— Verin ben okuyayım!

Kurabiye

İstanbul'da tifüs, memlekette zelzele, dışarıda harp, ben sana âşığım: Işte 1942 senesinin 21 Haziranı'nın gece yansından sonra saat üç

buçukta uyanık, beyaz şimşeklerin çaktığı, yağmurlu bir gecenin sana tebliği:

Evveli akşam Beyoğlu'ndaydım. Saat yedi buçuk sularıydı. Ortalıkta güneş olmadığı, hava yine bulutlu olduğu halde, tatlı bir aydınlık vardı. Bununla beraber birahaneler ışıklarını yakmıştır. Bira bardağı ne kadrr cazipti. Caddede ne güzel şeyler vardı! Hele bu kızların bacaklan insanı insana ne kadar yakınlaştırıyordu!

Küçük, esmer, uzun, çalak bacakların adeta aydınlattığı caddede sanki hiçbir şey yoktu: Dünyada harp, memlekette tifüs, zelzel e, aşk...

Bende dert şimdi gelir, şimdi geçer. Bir aralık ortalık iyiden iyiye karardı. Millet, rakısının başına oturmuştu. Oh!..

Adeta mesut dolaşırken bir genç kız gözü me ilişti. .. Çocukluk, esmerlik, temizlik, tat, koku... Ne desem fayda yok!.. Ona "genç kız" demekten başka çare yok. Peşinde delikanlılar vardı. Ona bir şeyler söylüyorlardı. Ben aklıma o delikanlının ağzından şöyle söylüyordum:

— Canım matmazel, buyurun şu muhallebiciye girelim. Beraber birer dondurma yeriz. Sizi tabağımdaki dondurma eriyinceye kadar seyredeyim, yeter. Sonra elini öpüp seni evine bırakayım.

Genç kız eve geç kalmış gibi hızlanmıştı. Arkasındaki çocuk denecek kadar genç adam, dalgalı saçlan, itinalı kravatı, kalın ayakkabılarıyla Türkiyeliden çok Amerikalıya benziyordu. Sa ıki buraya film çevirmeye gelmişti. Hatta ben kendi kendime gizli bir pencereden tabiatın içinde, açık sahneler çevriliyormuş da kimsenin haberi yokmuş hayaline

düştüm. Bu filmin mevzuunda yalnız iyilikler, kahramanııklar, küçük temiz maceralar vardı.

Ötekiler bir sokağa saptılar. Genç adamın bir arkadaşı da şöyle yirmi otuz adım arkadan takip ediyordu. Şimdi genç kızla, genç adam köşe başında durmuş, konuşuyorlardı.

Ben, kafadan konuşmaya devam ediyordum.

Genç kız:

— Şimdi gelemem. Eve geç kaldım. Yarın izinliyim. Buluşuruz . Anneme söyledim. "Ne iş yapıyor?" dedi. "Berber" dedim. "iyi kazanıyor mu?" dedi. "Eh, epeyce" dedim. Sonunda "Peki!" dedi.

Rumca konuştuklarını bile tahayyül ederek işittim.

Biraz sonra genç adam memnun, arkadaşının yaıuna döndü:

— Hadi tamam, yürü!..

Yürüyüp gittiler.

Ben kendi kendime hayal kurarak yürüyüp gittim .

Belki de darılmışlar, şimdi barışmışlardı. Işte onun için genç adam arkadaşına:

— Oldu bitti, tamam! Gördün mü sevdiğim kızı? İşte uğruna canımı vereceğim kız buydu. Beğendin mi? Şu dünyayı onunla bitirn-ıek hoş şey azizim! Beğendin mi kızımı?

Onlar kızın yanına varmıştılar. Bu sözler kızın yanında söyleniyor diye düşündüm. Muhayyilem kızın utandığını, kıpkırmızı olduğunu, küçüldüğünü, genç adamın koluna abanıp başını omzuna bir saniye sürdüğünü, içinin aydınlandığını, gözünün güldüğünü de gördü.

Bir sokağa sapıp kayboldular. Ortalık iyiden iyiye kararmıştı. Ben aşklar düşünerek bir yere oturduğumu, iki kadeh athğırnı biliyorum. Sonra artık sarhoş olmuştum: Beni bir kız sevmişti, ben onu çıldırasıya sevmiştim. Böyle bir akşamüstü koluma girmişti. Tepebaşı'nın arkasındaki kanepelere oturmuş. Haliç'i seyrediyorduk:

— Niçin şimdiye kadar bunu söylemedin? Birdenbire fena oldum. Sevilmeye alışık değilim...

• ••

— Peki canım, peki. Yarın, hemen yarın, bu ışıkların içinde bizim ışığımızın da yandığını göreceğiz. Bu ışığı başkaları gördükleri zaman içlerinde, bir şehirde bir ışık yakmak arzusu kımıldanacak.

Kötü kötü şairleşmiş, sersemleşmiş:

— Haliç! Fakir, tarihi, efsanevi semt! Haliç sen bir nehir misin? Tuzlu su musun? Can mısın, canan mısın?

• I •   «   ••

Sevgiliinı öpüyorum.

— Yarın! Hemen yarın.

Yann bir ev aramaya karar verınıştik. Kanepeden, yapayalnız, bu niyetle kalkhm. Muhayyel bir sevgili ile, muhayyel bir ışıkla dolaşırken Beyoğlu'nun küçük meyhanelerinde kitara çalan bir Rum arkadaşa rastladım:

— Vay anam! dedi. Ne âlemdesin?

— Vay canımın içi! İyiyim!

Beraber dolaşırken bir ara akşamüstü gördüğüm delikanlıyı gördüm. Garip gözler, hızlı adımlarla, mühim bir iş peşindeymiş gibi geçiyordu. Yanımda arkadaş olduğu için arhk kuramazdım. Arkadaşıma çocuğu gösterdim.

— Ha, o mu? dedi. Tanımaz mısın? Hadi canım? Meşhurdur yahu! Beyimize bopstil p .. derler. Şimdi elinde bir Rum kızı var. Yeme yanında yat! Kurabiye kardeşim, kurabiye!

— Şöyle zayıfça, esmer, dolgun bacaklı, biraz büyük ayaklan var ama ehemmiyeti yok! Bakışı tatlı, petrol rengi mantolu değil mi?

— Ta kendisi!

— Aman yahu!.. Tanıyor musun yoksa?

rr^ 1 • • 1 • rrı > i • • •• « •• • • f

— Tabii beyim. Tanımaz mıyım. Gel seni evine götüreyim istersen.

Ağır ağır yokuştan indik. Ziba Sokağı'ndan geçtik. Küçük kahvelerden küçücük kızlar çıkıyordu. Büyük sesleri vardı. Genç, pek genç çırak, hamal kılıklı, bazısı pek şık birtakım çocuklar, sokaklarda dolaşıyorlardı.

Daha aşağılara indik. Karanlık bir sokak geçtik. Bir aralık başında durduk. Kitaracı garip bir ıslık çaldı. insanın bu karanlık sokağın içinde içini ezen; bir dost, bir sevgili, bir uğrunda ölünecek insan çağırır gibi; iç ezen, insana üzüntü, şehvet, zevk veren bir ıslık...

On dakika geçmedi. Akşamüstü gördüğüm, yalnız "genç kız" di-yebildiğim mahluk geldi. Ben kitaracıya, onu görünce, mırıldandım:

— Kurabiye!

— Söylemedim mi sana, dedi.

Sonra bir şey düşünmüş gibi göz kırpıp, gülerek ekledi:

— İnsan arkadaşının işini yapmalı değil mi ya?

— Yok estağfunıllah! Arkadaşlık. ..

Ciddileşmişti. Acele acele:

— Bana beş lira ödünç verebilir misin? dedi.

Aldı gitti.

Kızla beraber yüriidük, küçük bir eve girdik.

— Madaın Sofiya! diye seslendik.

Paytak bacaklı, esmer bir kadın bir odaya bizi tıktı. Yorgiya kıvırcık kafasını yastığa kor komaz yüzünde yine hulyalar kurdum. Sabahleyin anlattı:

— Terzide çalışıyordum, dedi. Bir anam var. Babam evi bırakıp kaçmış. Zaten metres yaşıyorlarmış anamla. Daha on yedi yaşındayım...

• •

Once bopstil gençle nişanlanmışlar. Yine de nişanlıymışlar ya!..

Mer akşam Beyoğlu'na çıkıyorum. Fakat Haliç ışıklarına karşı oturduğum zaman şimdi yanıma Yorgiya oturuyor. Biliyorum, yalancıktan ama olsun! .. Yalancıktan ışıklar yakıyorum.

* * *

Ahmet Bey yine melale düştü. Bir of çekti.

— O zamanlar Yorgiya sokak sokak, ben meyhane, pastane dolaşırdık. Ne korkunç pastaneler vardı şu Beyoğlu'nda.

Korkunç Bir Pastane

Sıcak öğleüstlerinde, içeride, adeta yine dondurmalardan serinlemiş gibi bir havası bulunan bu pastan?ye akşamüstleri, avukat, doktor, mütekait, sefir, şair, muharrir, kalantor tüccar, işadamı girdiğini görürsünüz. Birer köşeye çekilmiş insanlann bu dondurmalı, buzlu li-monatalı kahvehane içinde sokaktan yan çıplak geçen kadınlan, fıkır-daşan genç kızlarla genç erkekleri seyrettikleri, arada bir de, bir muharebeden, bir pahalılıktan bahsettikleri duyulınasa bile görülür.

Ah! Bu bazılan beyaz bıyıklı, bazıları matruş olduklan halde bembeyaz çember sakallı gibi, kimisi kır saçlarının altında hâlâ genç, canlı, kimisi hiç mi hiç ağarrnamış saçlarının altında, bitkin, bur_ışmuş yüzleriyle, çok günler görmüş, çok geceler geçirmiş insanlar! ..

Çamekânlannda şu yukanki adanılan teşhir eden bu büyük pastane, hemen hen1.en hiçbir fahişenin bulunmadığı bu saatlerde, hepsinin hayatı birer hikâye olan bu yarı mütekait insanlarla dolduğu zaman, bir köşeye oturup kelimelerden Meşrutiyetlere, istibdatlara kadar gitmek mümkündür. Akşamın saat dokuzuna doğru pek tenhala-şan bu pastanede artık, meçhul birkaç insan vardır. Bunlar, bana öyle gelir ki, vaktiyle verdikleri bir randevuya o gün canları istememiş de gitmemişler, bu randevunun kıymetini sonradan anlamışlar da, senelerden sonra randevuyu vereni, "Şöyle bir bakayım, belki yine onu aynı yerde bulurum" der gibi oturmuş, o kadını, mahzun, bekleyen insanlardır.

Bir aralık yine dokuzla on arasında, gürültülü münakaşalar yapan bir gençler grubu, yanlarında bir tek parlak siyah saçlı kadınla birkaç dakika için gelip birleşirler. Bunları kahvehane sahibi hiç sevmez. Hiçbirisi bir kahve içmeden, "Biraz sonra!.." derler. Biraz sonra da hepsi gitmiş olur. Saat da on biri bulmuştur.

Bu aralık pastaneden bir yarım saat kadar ayrılmak lazımdır. Yarım saat sonra döndünüz mü, manzara değişivermiştir. Yüzlerce mumluk elektrik ışığının, parıl parıl yanan buzdolaplarının, kırmızı kadife sandalyelerin,

büyük aynaların, zarif pasta kutusu kapaklarının arasında kadı nh, erkekli büyük bir kalabalık peyda olmuştur. Şimdi artık bir masaya oturup etrafı dinleyebilirsiniz. Korkunç bir uğultu vardır. Yakın masayı dinler, kalkar, öteki masaya geçersiniz. Kim kime, dum dumadır.

I şte bir masa, iki erkek, iki güzel kadın... Bağıra bağıra konuştuklarını duyabilirsiniz:

— Tepeüstü'ne gideriz camm! Biraz masraflı olur ama hem rahat, hem çalgılıdır.

Diyarbakırlı erkek:

—Bize neye patlayacak bu?

— Canım sen de mi ona üzüleceksin?

— Yok, benim için değil! (Yanındaki hemşensini gösterip kadının kulağına adeta bağırarak) Ama bu yenidir. Ilk akşamdan bu kadar para harcatmamalı. Sonra korkar da kaçar. Bize bakma, biz alıştık. Ben daha dört gün buradayım. Bir beş yüzlük de bugün bozdurdum. Seninle onu yerim anam!

— Ama Melahat'a üstündeki emprimeyi sen almışsın?

— Sana da alırız ciğerim!

— Bana bu akşam ne vereceksin?

— Bırak şu para lakırdısını canım!

— Neden bırakayım, canım? Ben yirmi beşten aşağıya gitmem ha!

— Yook... O kadar veremem. On beş iyidir.

— On beşe şuradan şuraya adım atmam. Na şu karşıki züppe de o kadar verdi ama gitmedim.

— Amma da nazlıymışsın ha! Peki, peki! Hadi, dediğin olsun. Hadi kalk!

— Arkadaşım da o kadar alacak ha! Sonra kavga etmeyelim de...

Peki dedik ya!

— Paraları peşin verin hele!

— Işte şimdi cıvıttın. Bu kadan da fazla. Metelik bile vermeyiz.

— Siz bilirsiniz!

Kadınlar masadan kalkarlarken arkalarından Diyarbakırlının bağırdığını bütün pastane duyabilir.

— Yediğiniz pastaları da bize yükletmeyin!

Pastane uğultusunu keser, gülüşür. Kadın zehir gibi acı, güler:

— Bunlar da erkek ha!

Biraz ileride Milaslı olduğunu söyleyen, kravatı çarpık bir adamla, arkadaşı Gümülcüne muhaciri Adapazarlı manifatura taciri, iki kadına işaret ederler. Kadınlar masaya gelir. Bir tanesi:

— Evvela iki dondurma. Uyuşamazsak paraları verirsiniz ha!

Gördün a demin.

■ •

— Oyle şey mi olur? Biz öyle adam mıyız? Tabii canım!

• • •

— Taksi zaten dışanda, hadi gidelim!

Çıkar giderler.

Dört kişi pastaneden çıkmışhr. Bir başka grup onlar çıkarken itişe kakışa içeriye girer.

Bir masada şaşı bir kadın, iki çirkin arkadaşıyla oturuyor. Yanlarında çok genç, çok güzel bir kız... Kızı kimselere vermiyorlar. Beraber eğleneceğiz diye tutturmuşlar. Şık bir genç içeriye giriyor. Bir üniversiteli. Genç kıza işaret ediyor. Genç kız memnun. Ama ötekiler itiraz ediyor:

— Onda iş yok! Sakın yüz verme!

Surahnda, geçirdiği kötü gecelerin şişi, dişleri çürük, korkunç kanlı gözlü bir adam içeriye girdi. Dört kadından şaşısı:

— İşte, haaağa diye buna derler. Halinden belli çapkının!

Dedi ve şiş yüzlü adam geçerken, koluna çarptı.

— Düşürecektin bizi, abla!

— Sen öyle kolay kolay düşeceğe benzemezsin, delikanlı!

— Hadi, bırak numaralan! Delikanlılık kaldı mı bizde?

— Sen daha o yirmi yaşındakilere çok taş çıkartırsın! Otursana

hemşeri m!..

— Oturmasına oturalım ama, bizim bir hemşeri vardı şuralarda

Etrafına bakınır:

— Göremiyorum!

— O çoktan gitmiş olacak. Biz de gidelim mi! Hadi! Belki de gideceğimiz yerdedir.

— Orası neresi, uzak mı?

— Kapıda taksi dolu hemşerim! Sen onu cebine sor! Şimdiki zamanda uzak yakın kaldı mı?

İhtiyar adam genç kıza gözlerini dikmiştir:

— Bu da gelecek mi?

— Nasıl da seçersin moruk!

— Şimdi de moruk olduk, değil mi? Daha gözlerimiz seçiyor, abla!

— Kalkalım mı?

— Durun bir dakika. Hele bir kahve içeyim... Ulan patron, söyle

bir kahve yapsınlar.

— Peki pasakamu... Peki İsmail beyimu. Ama biraz çabuk içeceksiniz, olmaz mı?

Kapıda otomobiller bekliyor. Sıcak İstanbul gecesini serinleten otomobillerin içinde kadınlar, haaağalar, Mecidiyeköyü'ndeki gazinolara gidiyorlar. Orada bütün gece içecekler.

Ben de bilirim burayı... Geçenlerde bir akşam oradaydım. Dört köşe

• •

bir salon... Tahta masalar, tahta iskemleler. Uç taraf camekân. Duvarda büyük levhalar... Bir tanesi bir Afrika nehrini gösteriyor. Nehirde bir kayık, bir timsaha ateş eden koloniyal şapkalı bir Avrupalı herif... A yn küçük odadaki kanepe, insana hüzün veriyor... Bu odanın kapısının üstünde bir meydan, bir İstanbul çeşmesi, bir fayton, bir feraceli, kırmızı şem-siyeli kadın, onun ötesinde bir gergedamn ayaklan alhna düşmüş bir zenci, şaha kalkmış beyaz bir ahn üzerinde yine bir müstemlekeci. .. Bu resimleri yapan herhalde bir Beyaz Rus. Yeşil yeşil ağaçlar...

Duvarda durmuş bir saat... Tam saat üçte durmuş... Belki de bir genç kızın mahcupluğunu, sevmek hissini kaybettiği saat bu saattir.

— Sağlığında böyle şey içtin mi ulan?

Leon cümbüşünü alıp geldi. Göğsünün kıllan, yüzünün şekli, güzel bir külhanbey gençlikten bahsediyor. Griler giymiş, mahcup, çekingen,

ayaklarında podösüet ayakkabılar, saçı itina ile taralı bir şo-

^ •• w w w ••

för... Şampanya içiyor... Garson çiçekbozuğu, ağzının sağ yanı şişmiş, sanki suratına her akşam bir yumruk yiyor herif.

Yukanki laf ona söyleniyor, garsona:

— Sağlığında böyle şey içtin mi?

Leon'un kucağındaki cümbüş, parlaklığını biraz kaybetmiş. Her tarafını şu cümle kaplamış: Cümbüş mucidi Zeynelabidin...

Elli yaşlannda, öteki harpten kalma bir adam bağınyor:

— imanım tahtelbahir, bize de mi torpil?

Bir ses:

— Çok adileşti, cıvıdı!

Şoför bir cıgara daha yakıyor. Kenarda bir mutfak, şimdi kapısı açılınca gözüme çarph.

— Bu karı senin değil mi Leon?

Leon çok ciddi:

— Evet! diyor.

Leon'un kansı, Leon'un bütün namusu ondan belli. Güzel, genç, tatlı, fakat namuslu... Onda şu hal var: Sanki düşman, onun şehrine girmiş... Kocası öldürülmüş, onun da ırzına geçilmiş... O, en güzel düşman zabitine artık düşmanlıkla değil de, acı ile bakıyor. Üstüne erkeği küçük gören bir hal yapışmış.

Sabah, camekânın üç tarafından birden parlıyor. Mecidiyeköyü sırtlarında sabah oldu. Boğaziçi köylerinden şehre dönen kadınlar, kenar mahalleliler

geçiyor. Nefis, bir sabah...

Dalmışıın. Bakbm, müşteri bulamamış çirkin kadınlarla, tecrübe edilmiş aksi kadınlar şimdi sokağa dağılıyor. Pastane kapısının önü hıncahınçhr. Sefil komisyonculara ev bulmaları için para vaat eden bir adam sokağın ortasında haykırıyor:

— Ulan hırbo! Eğer dün akşamki gibi tahtabitli odada yatacaksak,

gitmem. Apartman isterim, apartman!

Bütün paralannı sağ avucuna sıkıştırmış bir adam haykırmakta:

— Bunlara para derler, para, paramla rezil olamam.

Sevgilim beni affet! Çok genç, iyi yüzlü bir kadını da ben evime götürdüm. Çay yaptık, içtik. Sabahın saat dördüne kadar birbirimize hikâyeler anlathk. Ben ona senden bahsettim: "Vazgeç" dedi, "Vazgeç. Hayır yok ondan sana!" O da bana kendi hayatından bahsetti. Hazin hikâye!

Benim pijamalarımı giymişti. Ona uzun geliyordu. Yüzünü bol

Soğuk su ile yıkamıştı. Bütün boyalanndan sıynlmıştı. Benim o maviye çalan 1Ş1ğın altında bu siyah saçlı, esmer mahluku adeta sevdim. Bir

çay daha içtik. ■

' ~ • • _ _ _

Sabah oldu, ayrıldık. Oyle içten bakışarak aynldık ki, parayı peşin vermemiş olsaydım, şimdi vermeye belki utanırdım. O da belki almaya sıkılırdı.

— Ne zaman istersen, dedi, gel pasta neye, yanımda kim olursa olsun bırakır, seninle gelirim. Beraber gelir, karşılıklı çay içer, konuşuruz!

— Sahi mi?

— Sahi!

Bir hafta geçmemişti ki, onunla yeniden konuşmak için, bol pijamaların içinde, soğuk su ile yıkanmış çocuk yüzüne, yalnızlığımdan, dünyanın halinden, senin yaptıklarından bahsetmek için yine onu aradım. Saat on ikiyi geçmişti. Pastanede yoktu. Gelir diye bekledim. Geldi. Önümden geçti. Beni görmedi sandım. Arkasında o demin bahset. **• w ı • •• i •• i 1 •••• •• •• i i • • w**

tiğim şiş yüzlü adam vardı. Kızın gözüne gözükmek için ayağa kalktım. Yanından geçtim. Sanki ben, ben değilmişim. Sanki o, o değilmiş gibiydi. Yüzüme bir defa bakmadı. Yakın bir masaya mahzun çöktüm. Kim bilir, sonra birdenbire benim mahzun oturuşumu sezip üzüldü mü nedir; yanıma yanaştı:

— Bir hacıağa var yanımda, dedi, bu akşam beni mazur gör! Halbuki ben, kendi kendime, çoktan çayı hazırlamış, pijarnalannı

giydirmiş, yüzünü yıkamış, senden bahsediyordum bile...

Sevgilime dargındım. Onun havasını koklamak için mahallesinden ayrılmıyordum. Gezer dururdum. insanlar beni görür gülerdi. Bütün dünya tutkunluğumu öğrenmişti. Gülünç olmuştum millete. Akşamları bu korkunç pastaneye düşerdim. Oraya; şık giyinmiş haraççılar, kadın parasıyla geçinen güzel çocuklar, kendilerinden pek ufak gençlere âşık zavallı fahişeler, eroin sarhoşları, zenginler, gömleği bile olmayan bopstil gençler, bazen ressamlar, şairler, yalnız o akşam için bir kadın beğenmeye gelmiş, çekingen insanlar gelirdi. Akşamları böyle geçer, gündüz olur olmaz Yorgiya'nın mahallesine

koşardım. Şimdi artık o mahallenin insanları da beni alakalandırıyordu.

Sevgilimin mahallesini, arkadaşlarını onun kadar severdim. Bu hava içinde yaşasam, sevgilimle konuşmasam yine ümit içinde yüzer-dim. Sanki herkeste ondan bir şey vardı. İşte Eleni ile Katina'yı da öyle tanıdım.

Eleni ile Katina

Biri çekik kara gözleri, biraz ağır endamı, çok şekerli yemekten çürüyüp de sonra altınla doldurulmuş çok bozuk dişleriyle bile güzeldir. On iki yaşında evlerinin arkasındaki mezbelede ip atlarken pek nefis olduğunu şimdi söyleyen bu on dokuz yaş, aynı zamanda korkunç bir ihtiyarlığın kara

haberini de beraber verir. Fakat Katina, ne o eski güzelliği, ne de haberci ihtiyarlık manasma ehe^nuıliyet verecek insan değildir. Katina donuk, sakin, hemen hemen ruhsuz denecek bir haldedir. Katina ile beraberken içime perde .perde bir sessizlik, bir baygın tat yapışır, o kadeh kadeh üstüne rakı içerken dünyaya ait lakayt bir hal ondan bana da geçerdi.

Hiçbir şey bizi alakadar etmez. Her şeyden elimizi ayağımızı çekebiliriz. Sonra birdenbire Katina'nın arzulu, ufak, çekik gözlerine şehvetli bir sabitlik otururdu. Işte Katina'yı bu bakışı için severdim. Şimdiden sonra gözlerini insanın gözlerine lüzuci bir halde yapıştınr-dı. İnsana o zaman müthiş bir arzu gelir; hatta Katina da böyle bir arzu duyardı. Hayır, Katina'da bu bir arzu değildi. Bu sadece, deminki lakaytının, dünyadan uzaklaşmanın, her hadiseyi tabii görmenin sana da sirayet etmiş olduğunu hisseden Katina'nın, dünyasına bir başkasıyla iştirakin sevinciydi. Her şey olsa da olur, olmasa da olabilirdi. Yakında bir yangın olsa, etrafta biri bıçaklansa, bu her şeyin olup olmamasının müsavi olduğu Katinah dünyada, hiçbir telaş olamayacağı şüphesine düşerdim. Bereket onunla beraber bulunduğum zamanlarda bir gün bile bir yangın veya katil vakası olmadı. Katina'nın elbiselerinde insanı çocuk gibi sevindiren, bir pasta kokusu hiç eksik olmazdı. Çünkü Katina, bir pastanede çalışırdı. Vanilya, çikolata, hatta için için bir badem, hindistancevizi, fıstık, hatta sıcak irmik kokusu duyduğum olurdu.

Katina hiç şişman değildi ama, şişman gibi gözükürdü. Bu hal ona pek yaraşırdı. Katina'nın elleri her zaman sıcak, nemliydi. Güzel, tatlı tatlı dedikodu yapar, hatta bazen süslenmek isterdi. Hiçbir şeyi üstüne yakıştırmadığının farkına vardığı için, süslendiğinin ertesi gün, yine o irmik kokulu nefti bluzuyla vanilya kokulu gri etekliğini giyerdi.

Onu pastanenin imal dairesinin küçük penceresinde, başında beyaz kukuleta, üstünde kirli olduğu bence muhakkak bir beyaz önlükle caddeden gördüğüm zaman, parmaklarımla iŞtıret eder, "Saat sekizde" derdim. Neden İngilizce "Yes" dediğini merak eder, sorayım der, soramazdım.

Katina ile yalnız onun bana tanıştırdığı sevgilimden bahsederdik. Beraber çıktığımız bütün akşam, hatta bazen beraber gecelediğimiz zaman bile... Katina bir gün bile, bu benim açtığım bahisten sıkılmadı. Bir parçacık sevgilimi, kalpsizdir diye zemmetti. Ama bana hak verir gibi bir hali de vardı.

İ şin en tuhafı, Katina'nın aşkı idi. Her akşam benimle yahut başka bir adamla, bazen patronu ile buluşmasına rağmen Katina, bizim üçümüze de değil, bir genç kıza âşıktı. Katina'nın gözlerine btı koyu,

ağır, biraz esrarengiz mananın neden çöreklenip oturduğunu bu ha-

1 • • ^ . .. 1 1 vadisi öğrenir öğrenmez anladım.

Bende tuhaf bir değişiklik oldu. Katina'yı daha çok arar, sorar, bulur oldum. Bu huyundan hiç bahsetmezdik. Fakat ben onu şimdi başka türlü göıiirdüm. İ nsanoğlunun huylarının ta gözlerine kadar sinişine mi şaşardım, nedir?

Bir akşam, Yenişehir'in meyhanelerinin önünde ona sevgilisiyle

rastladım. Katina beni görünce bir erkek gibi gülümsedi. Kuvvetle elimi sıktı. Gözlerinden koyu, lüzucetli şey akıp gitmişti. Dertsiz, kaygısız, dünya ile ilişkiliydi.

O, şişman olmadığı halde şişman gözükınesi kaybolmuştu. Bu bir başka, canlı, manalı insandı. Hatta üstünde belki de yanındaki kızdan geçmiş bir pudra kokusu vardı.

Öteki genç kız, Eleni, ceylan gibi ürkek, latifti. Yanağının derisi uçuk ama yine de tatlı bir al renkteydi. Benden mesut ayrılırlarken ar-kalanndan bakbm. Katina'nın dostunun ince uzun bacaklarıyla Katina' nın biraz kalınca, çorapsız, beyaz bacaklan gülmeye, eğlenmeye, fakirlikten ve sefaJetten uzak, temiz bir dünyaya doğru koşar gibiydiler.

Katina nasıl oldu da, birdenbire, başka türlü şişmanlık kazandı, bilmem. Bu şişmanlığı, o, patrona yükledi. Patron, dostlanndan çocukları olmayan bir aileye, çocuğu yamadı. Katina doğumdan sonra çok zayıfladı. O kadar zayıfladı ki, sevgilisinin bacaklarının mevzun

İ'

ipinceliği yanında bile onunkiler değnek gibi kaldı.

Katina'nın üç erkek dostundan ikisinin içlerine çocuğu bir görmek arzusu düştü ama, gidip göremediler. Katina'ya her üç dostu da güzel bluzlar,

eteklikler, mantolar, yalancı bilezikler, mantar ayakkabılar aldılar. Katina başına bir kırmızı kurdele bağladı. Paımaklarını manikür yaptırdı. Yirmi yaşına girmişti. Onda tuhaf bir değişiklik oldu. Dünyayı hissetmeyen Katina, birçok şeyler duydu. Sevgilisi onu aldatmaya başladı. Ihmal, sonra terk etti.

Katina da şöyle iki ay içinde verem olup öldü.

Vangelistra Kilisesi'nin çam onun için beş dakikadan fazla çalmadı. Sevgilisi de, patron da, galiba ben de beş dakikadan fazla bir hüzün duymadan Katina'yı sokaklarda bir daha göremez olduk.

Falcı Matmazel Todori de o mahallenin sevdiğim insanlanndandı:

Falcı Matmazel Todori

Iskambü falcısı Malınazel Todori'nin endam aynalı odasında, bana hiç yabancı gelmeyen kozmopolit eşyalar arasında bir tanesi vardı ki, pek hoşuma giderdi. Bana yabancı gelmeyen diyorum ama, bu eşyaları, ömriimde ne bir kadının odasında, ne de dostlarımdan bir Rum'un evinde görmüş değilim. Neden bana yabancı olmadıklannı anlıyorum: Ben, bu eşyalan ya bir romanın içinde okudum; -hem de bir Fransız romanının diyeceğim geliyor-, yahut da bir paskalya akşamı, bir Rum mahallesinden geçerken gördüğüm ihtiyar bir Levanten matmazelin acayip kıyafetinden, evini ve odasını düşündüğüm zaman hayal ettim.

O, ya bir roman sayfasından aşırılmış, yahut da ihtiyar bir matmazelin arkasından hayal edilmiş eşyalar arasında bir tanesi, pek hoşuma giderdi, demiştim. Bu, bir duvar halısıydı. Ben duvar halısı diyorum ama, bunlann herhalde bir ismi olsa gerek?.. Bilmiyonım; tarif edeyim: Bunlar yan yana dört köşe şeklinde iki parçadan ibaret, kadife tesiri veren, yashk yüzü büyüklüğünde iki parçaydı. Her ikisinin üzerinde de bir sakallı insan resmi vardı. Resimlerin altında Dreyfüs ismi okunuyordu.

Biraz ötede, bin üç yüz on dört Rumi tarihinde, Beyoğlu'nda Fransız Konsoloshanesi'nde verilmiş maskeli bir balonun iki hatırası da, renklerini atmış, fakat hâlâ o gecenin, bir on yedilik latif Rum kızının muhayyilesinde muhafaza edilmiş zevki, tadı, güzel hatırası halinde aynanın ıslak, buharlı, mavi yüzünden insana bakıyordu.

Aynanın üstünde Matmazel Todori'nin 1314'ten biraz sonra çıkarttığı çok latif bir fotoğrafisi de, hangi paşazadenin canını yaktığını söyleyecek gibi olan kıvrık, canlı, değdiği teni, şehvetten çok sefa-

lete sokan dudaklarıyla insanı hâlâ bir hovardalık gecesinin kıskançlığına sürükler gibiydi. Matmazel Todori:

— Ben böyle idim, der de başka bir şey demez.

Zaten söyleyecek başka bir şey de yoktur. Anlatacak birçok şeyleri vardır ama, söyleyecek yalnız "Ben böyleydim!"i kalmıştır. Onun böyle olduğuna inanmak için yalnız kendi fotoğrah değil, bu Dreyfüs resimlerine bakan bir başka duvar halısı şahittir. Bir maske ile bir konsol da:

— Doğrudur, öyle idi! derler.

Ondan öte, karyola, yastıklar, dar sedirler susar durur. Matmazel Aspasya'ya niçin Matmazel Todori dediklerini tamamı tamamına bilmiyorum. Son dostunun ismi Todori'ydi; belki de o yüzden...

Ben Matmazel Todori'ye fal bakhrınak için değil, odasının bu bir eski zaman kurtizanı kokan havası için giderdim. Fala bakmadan evvel pencereden etrafı bir kolaçan eder, sonra geçinecek bu sanattan başka bir şeyi olmadığını, dört lira kirayı aybaşlannda nasıl vereceğini düşündüğünü anlatır, dururdu. Bir ara ev sahibinden şikâyet ederdi. Damı bir türlü aktarmıyor, "Çık evimden" diye avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Çıkmak isterdi ama, nereye gidebilirdi?

On beş senedir bu odada oturuyordu. Tam on beş senedir. Böyle bir yağmurlu günde taşınmıştı.

Todori'den ayrıldıktan sonra doğruca buraya taşınmıştı. Tellak Hüseyin dedikleri bir külhanbeyi, karşı odada otururdu. O zaman As-pasya elli yaşındaydı. Hüseyin, yirmi beş.. Tellak Hüseyin, bazen sarhoş olur, kapıya yaslanır, kapı rezeleri sökülür; bu gıcır gıcır öten karyolada, gelir, Matmazel Todori'nin yanına uzanırdı. Matmazel Todori sesini çıkarmazdı.

Tellak Hüseyin ağlardı. Sabahlara kadar ağlardı. Leğenin içine korkunç, buz gibi, berrak bir su düşerdi. O balolar görmüş eşya ürperirdi. Aynadan, mavi bulanık aynadan, kara bıyıklı, güzel bir delikanlı hayali geçer gibi olurdu.

Maskenin yanından bir Fransız kontunun:

*"Adieu, cherie. fe t'ecrirais et je reviendrais pour t'enıınener a Paris"**

Dediğini duyar gibi olurduk.

Yenişehir'in kokoreçler kızaran meyhanesinden sokağa, kalın, kavgacı hayaletler karışırdı. Kediler, köpekler, yağmur, çamur, küçük, öpülmüş kızlar bir fenerin aydınlığından birdenbire kapkaranlık bir sokağa dalarlardı.

Uzakta, çok defa bir adam bıçaklanırdı. Yağınurda ıslanmış bir kadının sarı ondüleli saçları, bana, karanlık, mangallı, leğen, ibrik, bir karyoladan ibaret bir oda düşündürürdü. Matmazel Todori'nin falını duymadan sokağı seyre dalardım. Ona neredeyse, "Fransız kontu bıyıkları bembeyaz, siyah muşambasından yağmur aka aka geliyor" diye bağırmak isterdim.

O tekrar ağlamaya başlardı.

— Çıkaramaz beni; beni evden çıkaramaz değil mi? diye yalvarırdı.

— Seni buradan kimse çıkaramaz. Kanun var, matmazel, korkma!

Falına devam eder, cevap vermezdi:

— Şimdilik nikâh gözükmüyor, ama seni çok seviyor bu kız! .. Bu kızın bir anası var, fena kan! Seni hiç sevmiyor. Bakıyor paranı alsın. Ma kız seni hem seviyor, hem sevmiyor, nasıl iş bu? Burası anlaşılmıyor pek. Bir başka delikanlı gözüküyor. Güzel palikaryası... Ma iyi adam değil bu... *TKız.* ondan korkuyor. Döşek bu hafta düşmüyor. Kızım Yorgiya, sen seviyor, bu beyefendi, yoksa sevmiyor? Bana söyleyeceksin?..

— Kopsi beyefendi!

Sonra birdenbire hahrlar:

— Beni buradan kimse çıkaramaz demiştin, değil mi?

— Tabii, kimse çıkaramaz!

Hakikaten de mal sahibi, bütün uğraşmasına rağmen, onu odasından çıkaramadı. Yalnız bir öğleüstü, Vangelistra Kilisesi'nin çanı bir beş dakika, ölüm çanı çaldı. Dünyanın en hoş köpeği Aleksandra'nın

"Flora"sı uludu.

»

ihtiyar bir Rum karısı haç çıkardı.

— Fakirin çanı az çalar, ölen muhakkak çok fakir!.. dedi.

Falcı Matmazel Todori ölmüştü.

Köpek yanına yanaştı. Hayvanının başını kaşıyarak ona anlatıyormuş gibi söylendi:

— Kitaplardan öğrendim. Muhakkak aşık olmak arzusunu kitaplardan kaptım. Sonra kanıma işledi. Aşık olmalıydım. Saadet denilen bir şey olacak; bulabilir miyim acaba?.. Kastım parayla, bir evle, iyi yiyip iyi içme ile kendini gösteren bir saadet olmadığı için elimden geleni, yani önce paramı bitirdim. Evimi, alıştığım şeyleri de belki arkada bırakabilirdim. Yemeden içmeden kesildim. Bu kendi başına kazanılacak saadet idealizmimi tam hakikat haline getirmiştim ki, etrafımda insanların bulunduğunu sevgilim bana anlath. Şöyle mi düşündüm, dersiniz? Her insan kendi hissesine düşen bir, iki kişilik saadet payı için kavga etmeli. Hiç olmazsa bu kavgayı yapmalı ki, asıl hakikat dünyasını bulsun. Bu kavgada kazanmamalı ki, Hanya'yı Konya'yı anlasın. Bu kavgada zaten kazanmak da yoktur a. Çünkü belki ortada galip vardır ama, mağlup olan yoktur ki... Kadın da, erkek de böyle, bir kavganın sonunda soluğu ya nikâh dairesinde alır, yahut da serbest bir birleşme ile yeni bir hayata adım atarlar. Ondan sonra uzun süren sulhun içinde çocuklara mekteplerinin taksiti, hanımın mantosu... Biz mağlup olduk. Mektep taksitinden, harunun mantosundan kurtulduk. Sevgilim bir akşamüstü basıp gitti.

Dünyalar yıkıldı sandım. Çiçekler güzel kokmuyor olmalı. Meyveler çürümüş, kuzular doğmuyor, insanlar konuşmuyor... İnsanlardan ne farkım olabilir? Malum sebepler, malum neticeler: İşi rakıya vurduk. Bir aralık bu

yeni keşifle kurtulduğumu sandım. Yıkılmak üzereydim. Asabım bozulmuştu.

Uzun lafın kısası, kalktık. Ver elini doğduğumuz memleket, dedik. Gittik. Orada sevgilime göndermediğim iki mektup yazdım. Bunları size vereyim, evde okursunuz. Hem onlar sizde kalsın.

Mektuplan alıp eve yollandım. Vakit çok geçti. Sabahleyin kalkar kalkmaz okudum. Bana bir şeyler öğretecek zannediyordum. Halbuki içlerinde hiçbir şey yoktu. Yalnız bir şey tuhafıma gitti. Sevgilisine dair bir şey söylemiyordu artık. Yalnız dünya ile, kendisi ile, yazısı ile alakadardı. Bu yazılar öteki yazılarına da benzemiyordu. Daha iyi, daha kötü oldukları için değil. Adeta uykudan uyanmış gibi bir halleri vardı. Bilmem ki onları da size yazsam mı?.. Hadi yazayım, ne kaybederim?

Birinci Mektup

Bir dakika evvel, elimde kalem kağıt yokken, seninle konuşuyor, sana yazıyordum. Elimde kâğıt kalem olmadan yazı yazdığımı söylediğim halde senin karşımda olmadığını söyleyemedim. Şunu bir şair yahut deli kafasının tuhaflığı say! Sen karşımdaydın. Bunu söylemek güzel bir şey değil, değil ama galiba samimi. Bütün benim gibiler sevgililerinin karşısındaymış gibi olurlar; sürüden ayrılır mıyım?

Demin sensiz, kalem kâğıtsız, seninle ve kalem kâğıtla gibi oturup birçok şeyler konuştum, yazdım. Bu yazdıklarımın, konuştuklarımın çoğunu beğenmiş olacağım ki, kalktım. Kalem kâğıt aradım. Işte oturdum, yazıyorum.

Senden bahsetmek istemem. Zaten bahsedecek ne var ki? Hülasası:

Ben sana hayran, sen cama tırman!

Ne de kendimden bahsetmek istiyorum. Ne senden, ne kendimden söz açmadan olur mu? Olmayacağını tahmin edersin. Sana bu sıralarda başımdan geçenleri hikâye edeceğim.

Birtakım şeyler var ki, başkalarına anlatıldığı zaman onlar üstünde hiçbir tesir bırakmıyor. Halbuki aynı şeyler, bende neler yapma-mışh?.. Evet, onlar

mühim şeylerdi. Nitekim karşımızdaki, -yani o şeyleri anlattığım insanlar- bunların dinlemeye ancak değer olduklarını bana ihsas etmişlerdi. Ne edeyim? Sanki bunları sana anlatırsam

bana yaphğı tesiri sana da yapacaklar. İşte bu yüzden sana anlatmaya kalkışıyorum.

Bunlar benim yazıcılık hayatıma, bugünlerde serserileşen hayatıma ait ufak tefek şeyler. Senin sevgilim, yazıcıları eskiden sever gibi bir halin vardı. Benimle sıkı fıkı olunca bu geçti, gitti. Iyi de oldu. "Hepsi böyledir bunların" dersin. Böyle olmasak, neye yarar! Senin patronun, yeni sevgilin güzel heriften ne farkımız olurdu? Yanlış anlama! Ben sana bin bir defa insanları sevdiğimi hem söyledim, hem yazdım. Bu insanları sevmek sözü hayali bir şey değildir ama galiba biraz nazari... Yoksa öyle insanlar var ki, kafasından tutup koparmak aklımdan geçmese bile, başka bir insanın aklından geçebilirse, bunu da yaparsa, ben nihayet bir yazıcıdan başka bir şey olmadığım için, mazur görürüm. Yine öyleleri var ki, yanlarına sokulmak zehirlenmekle eştir. Öyle insanlar tanıdım ki, son günlerde... Allah seni korusun!

Bir türlü asıl anlatmak istediklerime gelemiyorum, hakkım da

var. Hakikaten fazla ilgi uyandırıcı şeyler değil. .. Şöyle bakıyorum

_ • _

da ... İnsanların başından geçen, hele benim gibi saf olanlannın... Bu

• •

/ i i • •• • •••• •• •• i • • •

saf kelimesini emin ol ki, bir övünme için söylemiyorum. Ovünsem hem senin karşında övünmek istesem, bu içinde aptallığın, temizliğin bağdaştığı "saf" kelimesini kullanmazdım. Hem zeki, hem temiz bir adamın, derdim. Ne kaybederdim? Doğru söylemek için kendime, saf, dedim. Saf mı, değil mi? Sen bunu pekâlâ bilirsin. Ara sıra kurnazlıklarım olduysa bunları da sana daha çok yakın olmak için yaphğırnın farkına vannamana imkân yok. Onlan anlatmamı istemezsin elbet... istersen anlatayım? Yukarıda ne

diyordum: Hele benim gibi saf olanlarının... deyip kalmışım. Unuttum gitti. Mühim bir şey değildi.

Şu yukandaki satırlan yazdıktan sonra, bir zaman elindeki kâğıdı bırakıp yine yazmadan düşünmeye koyuldum. Bu iş, düşünmek işi, bana şu yazı yazmak işinden daha kolay geliyor.

İnsan düşünürken güzel cümleler yapıyor, ne iyi fikirler hahnna geliyor, ne meseleler hallediyor. Bazen cümle yapmadan da düşünüyorum. Bazen cümle yapıyorum. Bu cümleler tam benim istediğim, yazmaya savaştığım şeyler. Halbuki, düşündükten sonra yazı yazmaya koyulduğum zaman aynı cümleleri, yani o zaman beğendiğim cümleleri, hatırlamıyorum bile... Yazmanın çok enstantane bir düşünce olduğunu biliyorum. Onu söylemek istemedim. Farz et ki, bir kırdasın. Cebinde kalem kâğıdın yok. Yazı yazmayı kurmuşsun. Eve gidince şöyle bir şey yazayım demiş, düşünmeye dalmışsın. î şte bu anları kastediyorum.

Galiba düşünürken bir şekil vermeye çalışmak yok da, onun için

1 «• •• 1 «• ^ •• •• ■! • 1*' *' 1** ^ •• • • 1 1 *

düşündüğümüz, yazar gibi düşündüğümüz şeyler bize

Yoksa hakikatte de güzel değildir onlar. Çünkü şeklin bulunmadığı yerde, bütün düşünceler, sanki şekil varmış gibi, -önceden, çok önceden varmış gibi- bir başka dünyadadır. O dünyada kelimelerin, cümlelerin ne grameri, ne de bu gramer içinde muhtevaları vardır. Çınlçıplak, mücerrette, insana güzel gibi gelen, foyasını ancak gözle görülür şeklin içinde belli eden bir âlemdedirler.

Neler söyleniyorsun deme, ne olur? Sana şunu kabul ettirmeye çalışıyorum. Yazı yazmak da fizik bir yorgunluk veriyor. Yalnız kafam değil, onu geç, bak kolum da yoruldu. Bana çalışmıyorsun diye kızına! Bak marangozun bir konsol yaptığı zaman duyduğu yorgunluğu duymadımsa alçağım! Demek ki çalışıyorum. Memnun musun?

Sana bahsetmek istediğim şeylerin hiçbirinden söz açmadığım için beni affet! Yazıya başlarken aklıma gelen hikâyeleri unutmazsam bir gün sana yazar, başkalanna okuturum.

Mektubun sonunda bir yerinden öpmek âdetini ben de unutmuyorum.

Hep getirip getirip işi buraya dökmek için çalıştım.

İkinci Mektup

Güya muharririm ya, sevgilim, benim yazılanının hiçbiri hikâye değil, röportaj değil, mektup değil, nedir ben de bilmem! Bu sıralarda da sana mektup diye tutturmuş gidiyorum. Sana baktıkça ne duyuyorum, ne oluyorum, bilmiyorum ki... Bildiğim bir şey varsa o da insan, sevgilisine düşman oluyor. Görünüşteki dostluğa aldanmama-lı. Sevgili, hakiki bir düşmandır. Küçücük bir hıyanete bakar. Başka bir göze gözlerin daldığı zaman çıldırıyorum. Yatağıma yattığım zaman senin esmer ellerini başkalarına öptürdüğünü düşünüyor, kuduruyorum.

Kim bilir, sen de benim gibi neler tahayyül ediyorsun. Her güzel gözün, her çene ve burnun, her iyi bağlanmış kravatın, her yeni kunduranın içinde, altında ve üstünde tahayyül ettiğin, ıiiyalannda gördüğün, üzerine titrediğin hayalindeki erkek... Insanoğullannın dişi ol-mayanlanna ne mutlu! Hadi biz sizin bahçeler gibi güzel elbiselerinizin, kokulu pudralarınızın altında iyi bir kalp olduğunu tahayyül edebilirdik. Size ne oluyor? Bütün bu güzel, şık, temiz gördüklerinin içyüzlerinde bir dolandırıcının, bir hırsızın, bir beyinsizin, bir muhtekirin olduğunu neden düşünmüyordun, bilmem ki ...

Benim sana kızmaya ne hakkım var? "Ben senin malın değilim, dostunum, sevgilinim. Seni tanıdım. Sen hayallerimin adamı değilsin. Başkalarını da tanıyacağım. Onlarda da, o benim kızlık rüyalarıma giren, sokakta yürürken içimi eriten adamı arayacağım!"

Böyle diyebilirsin. Daha doğrusu diyorsun ki:

"Onlarda, bende bulduğun aptallığı da bulamayacaksın. Sen ona üzülüyorsun, biliyorum. Beni anlamayacaklarından, senin sevdiğin kadar sevemeyeceklerinden korkuyorsun, değil mi? Hadi yalancı! Hadi kendini beğenmiş, hadi!"

Doğru sevgilim! Senin kendine güvenıneye hakkın var. Sen bir adam üzerinde harikalar gösterebilirsin: Katili kuzu, eğriyi doğru, namussuzu

namuslu, hayvanı insan yapabilirsin!.. Aksi harikalan da gösterebilirsin: Kuzuyu katil, hayvanı insan...

Bugünlerde aşk üzerine kitaplar okudum. Bir tanesinde diyor ki: " Aşkın ilk tezahürü, hayranlıktır." Ben bu hayranlığı duymak için otuz beş sene bekledim. Senin âşık olman için bir dakikaya ihtiyacın olduğunu sonradan öğrendim. Ben bu güzel dakikayı doğuramadım. Hayran olmayı doğuramadım. Ötesi çorap söküğü gibi gidecekti. Birinci tebellür, ikinci tebellür birbirini takip edecekti. Sen bana hayran olamadın. Doğru, neyime olacaktın ki? ..

Halbuki, sen, ufacık şeyler arayan insandın. Faraza biraz iyi dans etseydim, kravatımı iyi bağlasaydım, seninle tanıştığım gün sırtımda müthiş bir elbisem olsaydı!..

Burnumu, göziiinü değiştiremezdim. Hiç olmazsa kunduralarımı değiştirebilirdim a! Sen beni ilk nasıl gördünse öyle kaldım. Sonradan ne kadar düzelsem, o kötü hayali gözlerinden silemedim. Enayiliğe hayran olunmuyor sevgilim!

Sonunda başımı alıp senin bulunduğun yerlerden kaçtım. Şimdi kötü tango havalan bile beni ağlamaklı ediyor. "Senin geçtiğin yerlerden geçmiyorum."

Şimdi memleketimdeyim. Memleketim yeni zelzele görmüş bir memleket. Her taraf toz toprak, moloz, çadır, sefalet içinde. Zenginler evlerini tamir ettirmiş, içlerine girmişler bile. Havalar daha iyi gidiyor. Evini yaptıramayanlar yağmur başladığı zaman çadırlarına girip çıkabilmek için çamurda yüzebilen bir kayık keşfini düşünüyorlar-mış... Bu sabah böyle bir tanesini iki belediye çavuşu trene bindirdi. Tedavi edilecekmiş... Bence adamın hakkı vardı. Ne diye götürdüler adamcağızı bilmem.

Kahveler dedikodu dolu. Bunlar bayağı, bildiğimiz dedikodular.

Anlatayım istersen:

Dinlediğim insanlar, memleketin oldukça münevver kısmı. .. Ama bilmem ki!.. Ben ne mühendisim, ne müteahhit, ne de anlanın bu işlerden. Günalu dedikodu yapanların boynuna! Bana, sana bunlan, oturup tatlı tatlı anlatmaktan başka ne kalır? Ben nihayet nihayet eğlenceli mektuplar yazıp

sana gönderemeyeceğim için bir kenarda saklayan, bir dost bulursa zorla okuyan bir muharrir parçasıyım.

Sevgilim efendim, mesele şu:

Zelzele mıntakasında "11.700" liraya memur evleri yapılmak üzere müteahhitlere ihale yapılmış. Evler başlanmış; bitmek üzere... Fakat bütün memleketin ağzında çalkalanan, bu evlerin anha minha "5.000" liradan fazlaya çıkmayacağı!.. Eğer hakiki, iyi malzeme kullanılırsa hadi diyelim "6.000" liraya çıksın ... Hadi buna "1.500" papel müteahhit payı verilsin. Bir evin "7.500" liraya pekâlâ yapılabileceği açık...

Memurlar, evlerinde güle güle otursunlar. Memleketi medeni, Avrupai hale getirmek için uğraşsınlar. Işıklanna da bir an evvel kavuşsunlar. Dedikoduyu bırakalım. Kızılay da fukaralara yardım ediyormuş!.. Evlerini yaptırsınlar diye adam başına yüz elli lira dağıtmış.. Fukaralar da yüz elli lira ile evlerini yaptıracaklarmış. Adam gördüm, bir fukara yüz elli lira ile pekâlâ tarnirahnı yapabilir, diyordu. Bütün fukara halk, yüz elli lira ile ev yapacaklanna, bayram yaklaşıyor diye çocuklarına bir ceket, bir pantolon, bir de yemeni almışlar. Süs olarak da ellerine birer tane horozşekeri tutuşturmuşlar. Bayram yerinde fukara çocuklarını salıncakta seyrederken insan doğrusu serinliyor, şekerim. Yüz elli lira ile ev yapılır mı, sevgilim? Sen elli liraya bir şapka ile bir pabuç alabilirsen, ben, "Vallahi kelepir!" diyorum. Bilirsin ki, ben de babadan kalmayı yiyorum. Uzülen kimse yok. Çünkü fukara halk, Kızılay' a çadırlannı vaktinde iade edecek vaziyette değil.

Başka havadisler de var. Bizim bir demirci ustası İsmail vardı, verem olmuş, yatıyor. Bir de arslan gibi Kasım vardı. Kuvayı Milliye zamanında, düşmanlar memleketi işgal ettikleri zaman, çetelere birkaç çuval erzak lazım olmuştu da, Kasım, beş kişi ile şehri basıp, düşmanı şaşırtıp şeker çuvallanyla istasyon boyundaki lokomotife atlayıp Geyve Boğazı'na sürmüştü. îşte o Kasım... O da geçen kış veremden ölmüş... O çamurda yüzecek kayık icat ed erlerken bırakmadıkları adamı da, benim dokuz yaşında iken sevdiğim kız iyi tanırdı. Çocuk, su başında yüzerdi de, o, sevgilim, çocuğun san saçlanna dalar dururdu. Sonra çocuk sudan çıkıp giyinince, "Aman, ne çirkinmiş!" derdi. Halbuki, pek güzel bir çocuktu. Yalnız pantolonu yamalı, ayakları kundu-rasızdı.

Sonra o kadınlar, sevgilirn, onlar yine bir âlem!.. Sen yine biraz adam oldun. Hiç olmazsa danslar ediyor, spor üzerine münakaşa yapıyor, hiç olmazsa "Çalıktışu" romanını okuyorsun. Buranın kadınları yine eskisi gibi. .. Ramazanın 23'üncü günü yine müthiş bir zelzele olacakmış, diye çıkarmışlar. Bilmem neredeki topal hoca haber vermiş... Saatine kadar... Sokakta kadından geçilmezdi. Kaymakam bile asayişi temin edemedi.

Daha başka havadisler de var sevgili m: Evleri yapan müteahhitlere altışar tane otomobil lastiği ile, kilometre başına bilmem ne kadar litre benzin dağıtılmış, yağ da caba! Kimse kamyonla iş görmemiş, ne dersin? Ne iyi insanlar. Otomobil lastiğine acımışlar. Bu zamanda benzin sarf edilir mi diye işlerini hayvanlarıyla görmüşler. Kumu, taşı, keresteyi, manda arabaları taşımış. Otomobil lastikleri de herkesin evinin altında duruyormuş. Kaça almışlar bilmem, galiba altı yüz liraya! Bir gün satarlarsa üç bin beş yüz liraya satabilirlermiş. Ama satamazlar. Neden satsınlar hem? Otomobil, hele kamyon lastiği hem güzel, hem kıymetli şey.. Kasalarına koyarlar. Belki de durdukça kıymeti artar. Yahut da bir gün bir Avrupa karikatüründe gördüğüm gibi, karılarının boynuna takarlar.

Karikatür şöyleydi:

Bir şişman bayan, bir otomobil lastiğini boynuna geçirmiş, caddeden geçiyor. Tanıdığı bir adamcağız da:

— Vay madam! diyor. Bu ne hal?

Madam:

— Daha pahalı şey bulamadım ki!..

Diye cevap veriyor. İşte biz burada böyle karikatürler görüyoruz

^ •• •• •• •• •• ^ ***m***

da, günümüzü gün ediyoruz.

Şu memur evleri meselesini dedikodu mahiyetinden çıkarmak isteyen üç beş delikanlı para koyarak, aynı evsafı haiz bir ev yapıp' icap eden yere göstermek istiyorlar.

İşte bak! Yapılacak şey bu!.. Ah, kahvede bugün söyleyip bugün işe başlayabilseler. O zaman işin dedikodu olmadığını ispat edebilirler. Ne güzel olur. Yapamayacaklar ama sevgilim. Bilirim. Biz ne hayaller kuruyoruz! Neler, neler yapıyoruz! Hiçbiri olmuyor, sevgilim!

Hani ikimiz ne hulyalar kurmuştuk! Sonra ayrı ayrı ne dostlarımız vardı.

Ben bir iki odalı bir ev, tavuklar, bir mektep hocalığı düşünmüştüm. Öyle çocuklar yetiştirmek istiyordum ki... O kadar mühim çocuklar da değil: Şu delikanlıların söyleyip de sonra kahkaha ile güldüklerini hakikat yapacak insanlar!..

Sen ne düşünmüştün: Biraz daha şu aptal adamla meyhane, sinema, plaj dolaşaydım. Elbette para suyunu çeker. Ben yine danslarıma, artist mukallidi çocuklarıma dönerim, diyordun. ikimiz de muvaffak olamadık. Ben beş parasız, işsiz, sen yumurtalıklarından hasta yatağa düştük. Seni hâlâ nasıl seviyorum; bu bir sırdır sevgilim. Gözlerinden o perı m.

P. S.

Buna ne diyeceksin? Hamiş kelimesi hiç hoşuma gitmiyor. Frenk-çe kısaltılmışı beynelmilel, kullanıverelim mi dersin? Mektubumun mabadi demek de vardı ama, birisi kalkar:

— Monşer, hadi "Post scriptum"u bilmiyor diyelim, hamiş demesini de mi beceremiyor? Alı, bu yeni nesil! deyiverir. Derler sevgilim, bilmezsin.

Hiç latife yapacak halde değilim. Neden yapıyorum? Hem de soğuk cinsinden. Ben böyleyim işte. Kederimi unutmak için sanki keder-

■ ■ ■ ■ 1 ■

sizınışim gibi yaparım.

Bak, şehir de benim gibi yapıyor: Yazlık sinemalar tıklım tıklım, adam almıyor. Belediye bahçesine bülbül sesli, Sulukule'den, esmer, güzel hanendeler gelmiş. Sesleri biraz kısık ama, tatlı. Adeta sesleri bile sıcak, hem esmer. Barakamsı kahvelerin pikaplı radyolan bütün sesleriyle şattaraban saz semaisini çalıyor. Sokaklar kalabalık, canlı. Bütün halkta bir

canlılık var. Çok hoşuma gidiyor bu. Herkes evini kurmak için nasıl çalışıyor, görmelisin. Bu korkunç ve güzel tabiatla çarpışmak lazım geldiğini herkes anlamış. Kış baba, zelzele amcadan sanki daha mı insaflıdır? Başında hele gürgen, çam, köknar kaplamalar olmasın. Alimallah zelzele amcanın yedi sekiz saniyelik gazabı, kış babanın altı yedi aylık buz gibi somurtmasına tercih bile edilebilir. Sen ne diyorsun, sevgilim?

Gürgen dedim de oradan hahnma geldi. Öteki mektubumda -sahi, bu artık bir P.S. olmaktan çıkh- bazı yerleri unutmuşum. İşte gürgen dedim de hatınma geldi.

Efendim, o memur evlerinin temellerini gayet sağlam atmışlar. Sonradan (karkas) çatı meselesinde işler çatallaşmış. Bazı çürük gürgen direklerinden karkas yapılmış.

Halbuki zaten gürgenin sağlam bile olsa, direği şöyle beş on senede toz haline gelirmiş! Gelirmiş dediğime bakma! Bizim ev de zelzeleden tamir edilirken, bazı direkler kırılınca içinden sünnet çocuklarının yaralarına ekilen tozlar gibi bir toz dökülüvermişti. İşte o zaman Ahmet Usta:

— Gürgen direği evlat, böyle olur. Canım çam, güzel kokulu, sağlam, yağlı, çam! diye de sıfatlar bulup eklemişti. Çam direği kurda karşı, herhalde o güzel kokusu, reçinesi ile mukavemet ediyor olmalı. Tevekkeli değil, yaz kış yeşildir mübarek ağaç! Kuvvetinden diyeceğim, çam tahtalarından, direklerinden yapılan evler kurda kuşa karşı mukavim olurmuş. içinde oturanı da, kim bilir tabiat onu nasıl kurda karşı dezenfekte etti ise, o da insanı belki soğuğa, zatürreeye karşı ko-ruyordur.

Mesele öyle de olmasa, gürgenin fiyatı metre mikâbı yüz liraysa ötekisinin iki yüz doksan liraymış. Fiyat vaziyeti tersine olsaydı, hiç üzerlerine bu işi alanlar, çam kalasını kullanırlar mıydı? Zannetmem. Bu bir içtihat meselesi olsa gerek!

Sana tuhaf bir şey anlatacağım! Şu müteahhitlerden bir tanesini görsem konuşsam, dedim. Hiçbiri meydanda yoktu. Nihayet bir tanesini gösterdiler. Dört beş kişi bir tarafta oturuyorlardı. Şu yuvarlak çehrelisi, şişmancası, dediler. Ay, benim onu gözüm ısırıyordu. Yaklaştım. Bir de baktım, bizim eski bir mektep arkadaşı. Geçen seneye kadar selamlaşırdık... Altıncı sınıftan

kaybolmuştu. Bir aralık revülerde artistlik yaptığını görmüştüm. Evvelki seneye kadar bir revüde kötü roller de alıyor, hiç de beceremiyordu. Ben, kendi kendime, "Bari bu çocuk başka bir meslek tutsaydı" demiştim. Ona doğru yürüdüm. Gayet soğuk bir selam verince durakladım. Kendime, "Aman!" dedim. "İşin mi yok? Sen gazeteci misin? Hangi gazetedesin diye sorarlar da serbest muharririm derim, gülüverirler" dedim. Kahvenin bir köşesine oturdum.

İşte müteahhitlerden biri o imiş. Ben kendi hesabıma memnun oldum. Aferin oğlana! dedim. Vallahi aferin! Demek ki, benim kendi kendime onlar için düşündüğüm şeyi, o da düşünüyormuş. Budala, sen kendi haline bak, dedim, kendime. Hem müteahhit, hem de yüksek mimardır o, dediler. Yüksek mimar diploması ile revülerde artistlik yaptığı, bu kadar güzel sanata heveskâr olduğu için onu tebriğe can attım. Beni tanıınamazlığa gelmekte ısrar etti. Konuşamadık. Şu gürgen meselesini halledecektim.

Sevgilim, bizim memleketin çocuklannın ne kadar güzel olduklarını bilir misin? Nasıl bilmeyeyim, deyip gülme; hepsi bana benzemezler. Belki ben bir istisnayım? Hem ben çirkin miyim, sevgilim? Ben de insanoğluyum. Bu, senin beni bir sevmene bakar. Bak o zaman nasıl burnum düzeliyor, gözlerim mahmurlaşıyor, küt parmaklarım incelip sanatkar parmağı oluyor, dişlerim incileşiyor. Ben o kadar tatlı güzellerini gördüm ki, onlara bayıldım. Bilhassa memleketin çocuklarının gözlerinde tatlı bir saffet, bir merhamet, bir safiyet vardır ki, değme büyük şehirlerin çocuklannda bunlar yoktur. Bizim çocukların yüzünde o kurnaz, çapkın, alaycı, hem muhallebici çocuğu, hem it manası yoktur. Bu gözlerle on dakikada samimi olunur. Bu gözlerle on dakikada içlidışlı, kardeş olunabilir. Bir de her memlekette olduğu gibi, bizim çocuklarımızın da dudaklan, öne doğru küskündür.

Birçoklannın bilahare bu güzel buseler alıp verecek olan dudaklarının kenarlannda, san, sulu, geceleri korkmaktan olduğunu sandığım uçuklar gördüm. Bazısıuun bütün üst dudağım, bazısının bütün kenar-lannı kaplamış olan bu uçuklann sıtmadan olduğunu sonradan öğrendim. Yalan olacak ama, şöyle yazmak istiyorum: İşte bunun için seni beraber getirmedim, sevgilim. Ister miyim senin güzel dudaklannı uçuk-lamış görn1ek? Onları öpücüklerimle uçuklatmak isterdim. Sıtmadan söz açılmışken memleketteki münevver kısmının ileri gelenlerinden olan doktorlardan da küçük bir

havadis vereyim: Geçenlerde bir büyük zat, burayı ziyaretlerinde, doktorlara somuş:

— Nasıl, halkta bit var mı?

Doktorlar hepsi birden, -belediye doktoru müstesna- bir ağızdan:

— Hayır efendim, bura insanları tuhaftır, bitlenmiyorlar, demişler.

I klimin insanlara bağışladığı bu muhteşem lütfa karşı büyük zat, hamdü sena edeceğine, kapıda yeni elbiselerini giymiş, parlak düğmeli bir hademeyi çağırarak:

— Gel buraya, yavrum, demiş.

Genç adamın gömleğiyle iç fanilası arasından bir tane bit bulup doktorlara göstermiş. Doktorlar şaşırakalmışlar. Sonra bir tanesinin muayenehanesinde toplanarak iklimin kendilerine ettiği hıyaneti Cenabı Hakka protesto etmişler.

Son cümleyi, muayenehanesinde belediye doktoru bana kendisi söylediği için mesuliyeti ona aittir.

Şuna belki inanmayacaksın. Burada fakirleri sever gözüken, muayene ettiği frengili hastalara, "Eau distillee" şırınga eden yetmiş beş kuruş da muayene ücreti alan pek halkçı, hatta çok bedbaht halkın

"baba!" diye seslendiği, en hafif tabiri ile bir şarlatan, kendisine şar-

• •

bon çıbanını gösteren hastaya, hocaya okutmasını tavsiye etmiş. Ölüleri ziyaretten dönerken yol ortasında bembeyaz, tiril tiril titreyen, siyah gözlü, yeni temiz elbiseli bir köylü çocuğunu arabaya alıp da, kinin alabilmesi için belediye doktoruna kadar götürürken, bu cahil köylü çocuğunun kinin almak için köyden kalkıp gelmesiyle şarbon illetine hoca tavsiye eden âlim doktor arasındaki farkı düşünerek ben de mektepte okuduğ^tı için utandım.

Çocuk:

— Belediye doktorunu bulamadım. Eczacıya yalvardım, yakardım, vermedi. Onda var ama. Ben biliyorum, onda var, diyordu.

Onda muhakkak vardı. Ben de emindim. Dün keresteci Hasan'ın oğluna I stanbul'da yakalandığı belsoğukluğunu çabuk geçirsin diye

Ultraseptyl bulmuştu ya!

Bir havadis daha vardı. Neydi acaba? Dur hatırladım: Zelzeleden sonra fakir halka dağıtılmak üzere biraz zeytinyağı, zeytin, mum, şu bu verilmiş. Binlerle fakir hücum etmiş. Bakmışlar ki, olacak gibi değil. Memleketi tanıyan bir namuslu heyet seçmişler. O dağıtsın demişler. Müracaat edenlerin içinde bakkal dükkânlarındaki -Allah'ın hikmetinden- bir kocaman kara binlik zeytinyağı şişesine bile bir şey olmamış bir hafız efendinin karısı da bu fakirler arasında değil miymiş? Herife yüz binlik derlerdi.

Nihayet, eh, dünya nizamı bu... Belki üç dört tane fakir feda edilip zeytinyağı alamamış ama, birçok hali vakti yerinde olanlar da bu korkunç ve çirkin yağmaya karışamamış.

Seninle artık konuşamayacağım. Seni görmek bile istemiyorum. İçim kan ağlıyor.

J • • 1 A | A • • | • W • •• 1 •••■

Görüyorsun ki, seni hâla seviyorum. Seni sevdiğim için de gözümü dört açıyorum. Biz insanlar hep böyleyiz. Sağ gözün soldan haberi yoktur.

O 1 •• w •• • • 1 •• 1 • 1 •• • 1

Seni üzdüğüm için beni affet. Gözlerinden öperim kızım

Ahmet

Sonu

Bir zaman İstanbul'dan ayrılmak zorunda kaldım. Ona gittiğim yerden bir küçük kart göndermiştim. Uzun zaman cevap vermedi. Sonra şu mektubu aldım:

* * *

Kardeşim,

Vapurun ikinci mevki yan kanepelerine oturdum. Gidiyoruz. Sabahleyin nasıl uyandığımı, evden nasıl fırladığımı pek hatırlamıyorum. Buhran adamakıllı ciddiydi. Bir ara başım döndü. Ta derimde hissettiğim bir kanncalanma, bir; nasıl söyleyeyim, iğne bahrılma gibi bir şeyler duydum. Hemen bu halin akabinde de kendisin' maddi manada, -diyebileceğim- duyuran bir yeis, bir boşluk; sadece bir baş dönmesi şeklinde bana balta oldu. Ama kökü daha çok derinlerde olduğunu bildiğim manevi boşluğun, yokluğun, kederin yanında bu maddi araz çocukça şeylermiş gibi çekilip gittiler. Bir cıgara yakmaya vakit bulabildim. Alt kamaradan güverteye fırladım. Sonracıma, İstanbul sokaklanna bir vuruş vurdum kendimi ki, sorma!

Park kanepeleri, bir sinemamn ucuz yeri, yoğurtlu pide yenen bir halk lokantası, sinemada yanına oturduğum bir çocuk, parkta yanına yorgun çöktüğüm uyuklayan bir ihtiyar, herkesin içtiği bardaktan zevkle içtiğim testi ile su satan çocuğun suyu, yeşil yeşil erikler, boğucu sıcak, bir gölgelin serinliği, sahanlıkta içtiğim cıgaramı söndürmem için kaba kaba söylenen tramvaycı, kasketime ve san pantolonuma bakıp teklifsizce yaruma sokulan "Usta, bir cıgara versene!.." diyen sokak çocuğu ...

Sonra Kadıköy İskelesi'ne yorgun vanp oradaki kanepelerde uzun zaman oturdum. Ahbaplar geçti. Onlar beni görmemezlikten geleceklerine, ben görmemezlikten geldim. Yine agaramı yakhm. Selam verirlerse aldım. Vermezlerse sallamadım. Baktım durdum insanlann yüzüne. Hani hikâye yazmak, onlara dair düşünmek için sanma! Sevmek için. Yüzlerine bakarak sevmek için. Geniş alınlı, kırmızıya çalar kahverengi saçlı, altın dişli tuhaf bir delikanlı gülümsedi. Gelip yaruma oturdu.

— Hava amma da sıcak ha, dedi.

— Çok sıcak, dedim.

— Bir cıgara versene usta, dedi o da.

Bir cıgara da ona verdim. Tam bu sırada bir ahbap geçti. Bana ve delikanlıya garip garip baktı. Aldırmadım. Delikanlı biraz daha oturdu. Sonra:

— Sende iş yok, dedi.

Güldüm. O da çekip gitti. Asfaltları sulayan Cüce Kenan geldi:

— Ayaklar! .. diye bağırdı.

Kanepedekiler hepimiz ayaklanmızı kaldırdık. O suladı, süpürdü. Biz kanepedekiler hepimiz dalgın ve uykulu onu seyrettik. Bir gazoz açtırdım. Şişesi ile diktim. Yarım kilo şeftali almış, eve götürecektim. Gazozun üstüne bir şeftali yedim. Yine bir agara yakhm. Bütün bunlardan bana ne, hatta gazozu içip şeftaliyi yedikten sonra sana ne diyeceksin. Haklısın. Haklı olduğunu ben söyledikten sonra da, "Ne diye yazıyorsun öyleyse?" diye soımayacak kadar terbiyeli olduğunu bilirim. Ne diye yazıyorum biliyor musun? Çünkü başka yapacak ve yazacak şeylerin hepsini kendi kendime yasak ettim. Ancak kırk paralık Fransızcam ve bir Şemsettin Sami Lügati ile dünya, siyaset, fikir alanında bir şeyler okuyabiliyordum. Zor iş. Günde iki üç saatlik bir çalışmadan sonra işte böyle içimde rüzgârlar esmeye başlıyor. O zaman düşünmemek için sokaklara fırlıyorum. Gazoz içiyor, üstüne şeftali yiyor, gazoz içiyorum. Küçük küçük hulyalar kuruyorum. Ege Denizi kıyısında bir kaza, deniz üstünde bir kahve, keyifli olduğu zaman poyrazdan keskin çığlıklar atan bir çırak, abus, hraşı uzamış, gözka-pakları düşük bir kahveci düşünüyorum.

Deminki çocuk yine geçti. Pembe yüzünü çirkinleştiren bir gülümseyişle güldü. Siyah gözlüklerimi bumumun ortasına çekip gözümün üstünden dikkatle baktım. Tanımamış gibi. Sonra hatırlamış gibi yaptım. Güldüm. Nihayet vapura binebildim. Sarayburnu'nda balık tutanlar dolu. Birisi havuzun kenarına boylu boyunca yatmış, vapura ayaklarını sallıyor. Daha ileride çocuklar denize giriyorlar. Köprünün üstünü kalın, gri bir durnan kaplamış. İki yanımda benden biraz yaşlı iki adam oturmuş. Sanmam ki benim sabahki krizimi geçirmiş olsunlar. Ama belli ki, ikisi de benden berbat. ihtiyar, sakin, meyus, insanlar. Sanki düşünmüyorlar. Yarı yolun çoktan geçtiğine memnunlar gibi. Sağ yanımdaki adamın uslu, terbiyeli bir oğlu olmalı. İsmi de To-dori'dir muhakkak. Saçları da kıvırcıktır.

Sabahın o ölesiye krizini geçiren kanepedeki adam, sinemadaki çocuk, cıgara isteyeni, öteki, sonra şu benim yanımdaki iki ihtiyardır.

Kınalı gözüktü. Ne gözükmesi... İşte makine stop bile etti. Sana ne yazayım daha bilmem ki, O sabahki halim günlerce sürse sana mektup yazmak bile zevk vermez. Ben hiç mektup yazmazdım. Sana ne halt etmeye yazıyorum bilmem. Şu bulunduğun şehirdeki dediğim yere bir git hele. Bakalım ben orada mıyım? Ah, ne severim orayı! Muhabbetler kardeşim.

17 *Temmuz*

Kötü, büsbütün yorucu bir uyku uyudum. Başım ağrıyarak uyandım. Dışarı çıkar çıkmaz on beş senedir oturup da bir tek dost edinemediğim, birtakın1 sokaklara çıkacaktım. Bahçemdeki badem ağacının gölgesiz gölgesinden hoşnutum hoşnut olmasına ya... Ama sokaktakiler?..

Küçük bir vapura bindim. Sonra tramvaya.... Yaz safası süren bir-

I 1 1 | 1 m *m m* **W 1 ■••• |a 1 • • •**

takım köşklerin incir ağaçlarına sürüne sürüne bir şehir içine girdik. Mezarlıklardan, tank, tüfek, kamyon ve mezarlar arasından geçtik. Gölge... Atkestanesi ne gölge yapıyor ama... Hay yaşasın şu atkestane-leri! Çarşı ne çarşı idi. Tramvaydan atlayınca daldım bir kebapçı dükkânına. Fasulye piyazı tabağı, beyaz, sarı, kırmızı ve yeşil bir çiçek gibi mermer masada. Yetmiş beş kuruşa müke'"lmel tıkındım.

• •

°teki masada iki işçi çocuk, ne güzel yemek yiyorlardı. Ne güzeldi esmer yüzleri. Belki masallarda bu kadar güzel yüzlü insanlar yoktu. Tahta evlerinin içini, Beykoz testisi içinde Tomruk suyu soğu-

m m

yan kuyularını, incir ağacını, Üsküdar ;atması örtüleri, yazma, başörtülü tüy gibi hafif bir kadını görür gibi oldum... İnce, zayıf parmaklarındaki çatallarıyla beyaz ve pembe ağızlarına, -zayıf kuru vücutlarının ta dip doruğunda bir gamlı çiçek gibi açılan ince yüzlerinin bir yerine, büyük ama,

ince dudaklı ağızlarına- durup durup bir Picasso resmi parçası atıyorlardı. .. Derlenip toplanmalı, mahalleye, semte geliyoruz. Riyakâr olmalıyız. Hepsi gibi. Hele biraz samimi ol. Derdini bir dök hele. Hele bir insanın sana şifa veren parlak gözünden söz aç. Seni paramparça ederler. Yoksa Boğaziçi'nin sapa bir iskelesinde mi bir kahve bulsam?.. Ah, bu küçük hayalimi bir hakikat edebilsem. Yanımda köpeğim olsa, kuyruksuz, keneli, miskin bir köpeğim... Allahaısmarlad ık kardeşim.

*** * ***

Ondan sonra bir daha kendisini görmedim. Ben tekra-' İstanbul'a döndüğüm zaman, köyde ne posta müvezzii vardı, ne de köpekli adam. Posta müvezziini başka bir yere aşırmışlardı.

Köpekli adamın evi ise yalı boyunda garip bir manzara arz eder! İçinden hâlâ kulağıma boğuk boğuk köpek havlamalan gelir. Yer yer perdeleri, camlarına gerilmiş örümcek ağlarıyla önünden geçenlerden çoğunun kafasını kaldırıp bakmadığı bu evi yazlığa gelen muharrir arkadaşlardan Peride Celâl Hanım merak eder durur. O merak ede dursun ben, Boğaziçi'nde, olmazsa Ege Denizi kıyısında saçı sakalı birbirine karışmış, asık suratlı, kötü huylu, geçimsiz bir kahveci bulunabileceğini düşünürüm. Çırağından ve köpeğinden başka herkese, her hayvana homurdanan bir kahveci. Deniz içindeki çardağın harap beton ayaklarına sarıya çalan yeşil dalgalarda karpuz kabuklarının yüzdüğü bir lodos günde oraya gitmek için dayanılmaz bir arzu duyuyorum. Bana böyle bir kahve ve böyle köpeği ve çırağı ile haşır neşir bir adam, bir kahveci görürseniz haber verin. Günün siyasi dedikodularından kurtulmak için kendime ve bütün okuyucularıma orada bir kahve içmeyi sağlayacağım.

SAİT FAİK

KUMPANYA

VARLIK YAYINLARI

En şiddetli münakaşa, kumpanyanın ismi için oldu. Kör Halit ayak diriyor, ille de, "Cumhuriyet Eğlencesi Kumpanyası" koyacağız, diyordu. Diyordu da hahrına başka bir isim gelmiyordu.

Saffet Ferit neredeyse deli olacaktı. Önce ceketini fırlattı; sonra kravahnı çözdü. Ondan sonra da parça parça kır düşmüş saçlannı kar-makanşık etti:

Kumpanya

— Olmaz be, Kör! Olmaz be! Ulan, "si"li, "sı"lı isim mi olur? En iyisi "Sulu Sahnesi" koyalım bari!

Halit:

— Siz bir bulun. Bulamıyorsunuz. Ondan sonra da benim bulduğumu beğenmiyorsunuz. Ben önce tuluata...

— Anladık yahu! Anladık. Sen ilk defa "Eğlence-i Osmani" tiyatrosu ile işe başladın. Bu gû nkü şöhretini de orada yaptın. Şimdiki tuluat artistlerinin çoğu oradan geçtiler. Yedi bucakta tanınmış, iş yapmışhr. İyi, güzel! Osmanlı İmparatorluğu zamanında da "Eğlence-i Osmani" hiç fena ad değil. Değil, olur. Ama, "Cun iıuriyet Eğlencesi" kumpanyası olmaz. "Si"den, "sı"dan vazgeçtim, Cumhuriyet Eğlencesi ne demek? Bir manası olsa bile, güzel değil. Durun hele! Benim aklıma bir şey geldi. Şu inatçının da suyuna gitmiş oluruz. Cumhuriyet, ne demek? Halk idaresi demek değil mi? Öyleyse "Halk-Eğlence Kumpanyası" diyelim.

Yine itirazlar yükseldi. Zayıf, gözleriyle gırtlağı dışarıya fırlamış bir delikanlı:

— "Halk - Eğlence", "İş Bank" gibi bir şey. Halk Eğlencesi, en doğrusu.

— Bu sefer de kumpanyası diyemeyiz.

— "Memleket Kumpanyası" nasıl?

Bir Kasımpaşalı karayağız delikanlı:

— "Kasımpaşalı Kumpanya" diyelim.

Bir Üsküdarlı atıldı:

m • _ _

— Neden "Üsküdarlı Kumpanya" demiyoruz da Kasımpaşalı diyoruz?

Moruk Salih:

— Durun yahu, dedi, ne kavga ediyorsunuz. Ben bir tane buldum...

— Aman Salih Ağabey, sen bulma. Geçen seferkini de sen' bulmuştun. Iki ay dayanamadık.

— Fena mıydı geçen seferki?

— Yok, çok iyiydi doğrusu! Hele Adana'da ne meşhur olmuştuk ya! Bir dayak yemediğimiz kaldı. Benim burnumda aylarca, tüyü tüsü yerinde ördek yavrusunun kokusu tüttü durduydu.

Kör Halit:

— Ben vazgeçtim, dedi.

— Aman Halit Bey, etme...

— Yok, yok, kumpanyadan değil. Ondan bizi, Azrail bir yana, kimse vazgeçiremez.

— Var ol, Halit Ağabey!

Saffet Ferit mahzun, trajik bir hal aldı. Ayağa kalktı. Burhanettin Tepsi'nin hayranlarından olduğu için, Napolyon gibi durdu. Eğildi, Halit'i alnından öptü.

Münakaşa tekrar şiddetlendi. Işte tam bu sırada köşede sessiz sessiz oturan, kumpanyanın ikinci komiği Dayı Remzi'nin, söz söylemek üzere kafasını uzattığını görenler, en doğru, en mühim lafın edilmek üzere olduğunu hissetmişler gibi, münakaşayı tam ortasında kestiler. Dayı Remzi'ye sual dolu gözlerle dönüp baktılar. O, çay fincanını eliyle kenara itti, Saffet Ferit'in

önünde duran Serkldoryan kutusuna uzandı. Bir sigara aldı. Paketin üzerine sigarayı vururken:

— Bütün mesele kumpanyanın isımne kaldıysa, iş tamam demektir. Yahu, siz sahiden kaçıksınız be! Sen, Türkiye'nin Burhanettin'den sonra en korkunç facia artisti Saffet Ferit; sen, ölü Naşit'ten sonra ölmeyen son tuluatçı Kör Halit; sen, Eyüp Sabri' den sonra en iyi oyuncu Moruk Salih!.. Siz, hep kıymetli gençler! Iş, kumpanyanın ismine kaldıysa ne âlâ! Hani perde, hani dekor, hani kostüm, hani makyaj, hani?..

Sözünü Saffet kesti:

— Onlar kolay, dedi. Bende de var, Halit'te de... Salih'te de eski bir yelken bezi var. Suat'ta da ressamlık... Bir gecede perdeyi de, dekoru da hazırlanz. Herkesin eski de olsa bir iki bir şeysi vardır. Öteden beriden ariyet de bir şeyler buluruz. Buradan kaldırıp masa götürecek değiliz a_, masa lazımdır diye. Makyaj için de mi üzüleceğiz yahu? Bol mantar, bol sakız, bol eter...

— Bol yün, bol pamuk...

— Berber Yusuf'tan iki üç peruka da aldık mı, Refik Paşa'nın bütün Molyer tercümelerini geçeriz.

— Peki, kadın?..

— Ohho! Sen uyuyorsun yahu! Bir defa Madam Diruhi'nin kızı hazır. Anıa, "Erkek kardeşim gelirse gelirim" diyor. O it de çekilmez ama, naparsın. Sonra, Emine Cihangir var. Eski operetten Mediha Dertlhüz var...

Kör Halit:

— En yeniyi unutuyorsun, Saffet? ..

Saffet Ferit:

— Halit Ağabey, sen benim büyüğümsün; sözünden çıkmam. Yalnız, o kı^ı benim gözüm tutmadı. Hem sonra, mektep mi açacağız? Yoksa oyun mu oynayacağız? Burası Dârülbedayi mi be? Bizim figürana ihtiyacımız yok.

— Bana bak, Saffet! Bu kızı, analığı bana yalvardı, yakardı yanımıza alalım diye. Sesi çok güzel. Ara sıra kulis arasında şarkı söyletiriz. Senin piyeslerini geçtiğimiz zaman ufak bir rol verebiliriz. Ne mahalle kızı rolü oynar o! Hem, nesi var yahu, akça pakça kız...

— Beni de o korkutuyor ya! Bilirsin Anadolu kasabasını!.. Bir eş-rafzade abayı yaktı mıydı, çekiver tiyatronun kuyruğunu! Hem sonra, biz tiyatro kumpanyası mı} z, yoksa?.. Söyletme beni, Allahaşkına!

Yediğin halta bak! Şey mi bu kız, yahu?

Yok, estağfurullah! Onu demek istemedim. Aına gözlerini de beğenmedim. Vallahı velfecri okuyor.

Gençlerin kulakları dikilmiş gibiydi. Halit Ağabey, bunu sezdi:

— Bana bakın, çocuklar, dedi, aramıza bir genç kız alıyoruz. Tiyatro demek, kardeşlik demektir. Tiyatroda kimse kimseye kötü gözle bakamaz. En küçük laubaliliğe tahammül edemem; girişirim alimallah! Bak, benden söylemek...

Saffet Ferit:

— Çocuklardan yana ben kefilim. Dışarısına karışmam ama . ..

Dayı Remzi:

— Orasına da ben kefilim.

Saffet Ferit:

— Oyleyse mesele yok, dedi.

Dedi ama, sessizce nargilesini çeken, kumpanyanın hem kapıcısı, hem perdecisi, hem yedek artisti olan Salih'e göz kırptı. Dayı Remzi, Salih'e kırpılan gözü görmemezlikten geldi:

— Bilirim ki, dedi, hepiniz, her şeyi yapabilecek insanlarsınız. Ben, bir gün Naşit'i sahnede Kürt kıyafetinde mangal kanştınr, kahve pişirir, çubukla tütün içerken görmüştüm. Ortada ne mangal, ne maşa, ne ateş, ne çubuk, ne

cezve, ne fincan vardı. Ama Naşit, sanki bütün bu saydıklarım önündeymiş gibi hareketler, kler yapıyordu. Seyircilerden pek hödükler müstesna, hemen hepsinin gülmekten yerlere yatıp katıldıklarını gördüm, bendeniz de hâşâ huzurdan sancılandım. Hatta biraz da patiskayı ıslattım.

— Ondan sonra eve gidip talim ettin...

— Ettim de ne halt karıştırdım? Sahnede ben de yapayım, dedim. Seyircilerden külhanbeyin birinin: "Ulan Sezai! O köşedeki herif, keçileri kaçırdı galiba! Ne yapıyor öyle, yahu?" diye bağırdığını duydum. En önden birisi de arkasına dönüp o lafı söyleyene, "Hindistan dansı oynuyor ulan eşek!" deyince dersimi de aldım.

Soluk yü7ünde bir sahne aşkı tüten gençlerden biri:

— Nasıl yapıyordu be, dayı? dedi.

— Nasıl yaptığını bilsem ben de yapardım. Ama, yapıyordu. Basbayağı, şu bizim gibi olan elleriyle nıaşayı yerinden çıkarıyor, mangalı karıştınyor, marsıklan ayırıyor, kenara koyuyor, bir ateş alıp tütünü yakıyor, dumanını da üflüyordu. Biz dumanı göremiyorduk ama dumanın çıktığına inanıyorduk. Biraz dişimizi sıksak, dumanı da görürdük. Sonra çubuğu ihtiyatla tablaya bırakıyor, cezveye şekeri, kahveyi atıyor, suyu dolduruyor, cezveyi sürüyor, fincana boşalhyor, afiyetle de içiyordu.

Usküdarlı bilgiç genç:

— Aksesuvara hiç lüzum yokmuş, dedi.

Dayı Remzi:

— Lüzumundan geçtim; o "arkası var" dediğin şey, acaba Na-şit'in önünde olsaydı, bu hareketlerin keyfi mi kalırdı? O dediğin şeyle, böylece alay ediyordu, alay! Büyük adamdı, çocuklar, büyük adamdı. Bir eksiği vardı, yazı yazmazdı. Yazabilseydi, bak ne piyesler çıkaracakh. Bizim de bugün bir Molier'imiz olurdu. Sen bilir misin onun Otello'da Yago rolüne çıkışını? .. Güya, onu kepaze etmek için bu rolü vermişlerdi. Sahnede Desdemona, mendilini düşürmüştü, Naşit gözlerini aça aça bir, "Mendil! Ah, mendil!" diye feryat edince, onu küçük düşürmeye çalışan düşmanların saçını başını

yolduklarını gördüm. Seyirciler arasında Şekspir otursaydı, faciasını komediye niçin çevirdiğini anlar, hoş görür; "Yes! Olrayt!" derdi.

Kör Halit:

— Peki, şimdi ne oldu yahu? Ne isim bulduk?

Dayı Remzi:

— Birader, dedi. Kellim kellim lâyenfâ! Hadi şundan bundan vazgeçtik: Mangaldan da, çubuktan da... Hepsinin kolayını bulduk, diyelim. Ya para? Ya yol parası?..

Moruk Salih gülerek:

— O da mı mesele, yahu? Saffet Bey çaresine bakar. O kadar ihvan var. Ellişer kuruş verseler, Erzurum'a kadar gideriz.

Saffet Ferit:

— Salih, şakayı bırak! Remzi doğru söylüyor. Halit, sen her şeyi hazırladım, diyorsun, hiç para lakırdısı etmiyorsun. Ondan yana ne

haldeyiz?

Kör Halit:

— Sen ne haldesin?

— Ben (gırtlağını göstererek), buraya kadar borç içindeyim. On para isteyecek kimsem de yok.

Moruk Salih:

— O hale geldin mi, Saffet Bey?

— O hali de geçtim, Salih... Nerede o eski arkadaşlar? Kalmadı, kalmadı. Giderdim yazıhanelerine, "Vay, Saffetçiğim! Ne haber, nasıl gidiyor tiyatro?" derlerdi. "Yine bozuk..." derdim. Gülerlerdi: "Bu se-neki kumpanyanın ismi

ne?" derlerdi. "Güzel Anadolu Tiyatro Kurn-panyası" derdim. "Iş çıkacak mı dersin? Niyet ne tarafa?" derlerdi. "Şark vilayetlerine" derdim. "Ne kadar lazım?" derlerdi. "Beş yüz" derdim. "Ne zaman ödeyeceksin?" derlerdi. "Dönüşte..." derdim. "Ne kadarını vereceksin?" derlerdi. "Yarısından fazlasını" derdim. Yine gülerlerdi, davranırlardı keseye...

— Verir miydiniz yarısından fazlasını?

— Size şu tiyatro namusum üzerine kasem ederim: Kimseyi dolandırmadım. Aldıklarımın yarısını da her zaman ödedim.

— Hiç aldığınız borcu kuruşu kuruşuna ödediniz mi?

— Ödedim. "Üstelik ra kı da ısmarladım. İnanır mısın? Tuhaf da bir şey oldu: Cebimde kalan yüzlükleri gören birisi benden borç istedi. Bana ikraz eden aynı adama borç para verdim. Bu borcu da gidip tabii bir daha istemedim.

— Kim bu adam?

— İ smi lazım değil.

— Şimdi ne iş yapıyor?

— Ne bileyim? O zamanlar peynir işi yapıyordu.

— Gidip istemedin mi parayı?

— Bunu ömrümde yapmadım. Borç isterim, o başka mesele... Ama, alacağımı isteyemem.

Kör Halit yerinden doğrulmuştu:

— Ulan! O adamı ben tanıyorum. Hasan Tahsin Sanca değil mi? Yahu, o bugün milyoner be! Saffet, oğlum! Sen bir kâğıt yazarsın, ben giderim, o parayı, diş söker gibi alırım. Ne kadardı?

— İ ki yüz elli lira kadar bir şey...

— Biz bu para ile İstanbul'dan üç yüz kilometre uzakta her yere gidebiliriz. Hem de on beş gün iş yapmamak şartıyla...

Moruk Salih:

— Öğleyin çay sirnit bize; akşam beyaz peynir, domates, ekmek yine bize. Akşamüstleri yanm kiloluk Kulüp, Saffet Bey'le size... geçiniriz.

Kör Halit:

— Ulan Salih! Gözüne dizine dursun, be! Az mı rakımı içtin!

Salih:

— Şaka ettik be, Halit Bey! Çocuk musun? Ama, hani yapmadığımız şeyler de değil!

Kör Halit:

— Zavallı Saffet üzümle ekmek yerken, biz seninle belediye lo-kantasmda, neydi o kuşun adı? -Sığırcık mıydı?- Sığırcık kızartması ile şarap içmiştik, hani!..

Saffet Ferit:

— Vay namussuzlar vay! Bana da, keresteci Hasan ısmarladı, demiştiniz. Vay köpoğlular!

*** * ***

Dayı Emin:

— Efendiler...

Diye başlar başlamaz, hepsi birden:

— Aman Emin! Diskur geçeceksen vazgeç!

Emin hiç bozulmadı. Yine: "Efendiler?" dedi. "Susacak mısınız?" demedi, efendiler, dedikten sonra sanki bir sorgu işareti koymuştu. Ses çıkaran olmadı. Kafalannı önlerine mütevekkil eğdiler. Emin'i fazla kızdırıp işi büsbütün bozmamayı daha münasip bulmuş gibiydiler.

Emin aldı:

— Diskur geçecek değilim, ama... vaziyet de gün gibi aşikâr... Yani kumpanya her zamanki gibi parasızdır. Hazırda hiçbir şey yoktur. O kadar ki, kafada yapılmış projeler, kâğıt üstüne bile dökülmemiş tir. En lüzumlusundan en lüzumsuzuna kadar görünürde hiçbir şey yoktur. -Eşhas-ı perde müstesna-

Emin durdu. Kahveciye seslendi. Ötekiler, dut yemiş bülbüle dönmüşlerdi. Emin önce, deminden beri herkesin aklında olan meseleyi halletti: Kahve paralannı ödedi. Masanın üstüne bir yirmi beşlik bahşiş ath. Garson masadan, "Teşekkür ederim Emin Ağabey!" deyip de ayrılır ayrılmaz:

— Bununla beraber, mademki bizler ortadayız. Karar verelim: Bu işi yapacak mıyız, yapmayacak mıyız? Cevap verecekler oidu. Emin bir işaretle onları susturdu. Devam etti:

— Yapacaksak, şimdi buradan ayrılırız. Yol parasını temin edecek arkadaşa şimdiden minnettanz. Bunu ben mi temin ederim? Saffet Ferit mi? Halit mi? Moruk Salih mi? Yoksa Suat'la Recai mi? Ondan ötesi, haftaya bu saatte burada toplandığımız zaman kararlaşır. Ilk yapa-

cağımız şey, kumpanya ismiyle uğraşıp durmaktan vazgeçmemizdir. Sonrası kolay! Gözlerinizden anlıyorum ki, karar katidir. Pekâlâ! Biz bu işin fedaisi olduk artık. "Bir turneye çıkalım, yahu!" dedi miydi, birisi; bizde uyku, rahat arama. Bir haftadır ben de sizin gibiyim. Bir kumpanyaya lazım olacak ne gibi şeyler varsa, evden mi olur, komşudan mı olur, arkadaştan mı olur; yoksa beş on para ile ariyet mi alınır, bunların hepsini yapacağımıza eminim. -Zaten de Emin (iz) ya!-

Herkes ister istemez güldü. Dayı Emin de demek karar vemişti. Bu iş olacaktı. Saffet Ferit'in asılmış kaşları düştü. Halit'in uçan rengine kan geldi. Laf söylemeye hazırlandılar. Emin yine susturdu:

— Artık lafı bırakalım. Haftaya yol parasını beşer onar temine çalışalım. Ortaya koyalım, basıp gidelim. Yalnız bununla sanmayın ki kumpanyanın müdürü, rejisörü, başı buyruğu yoktur. Onu demek istemiyorum. Kumpanyamızın müdürü Halit'tir. Her şey ona aittir. Maaşları, yahut haftalıkları o bildiği gibi tanzim eder. Baş aktörümüz Saffet Ferit' tir. Komiğimiz yine Halit'le benim. Yani demek istiyorum ki, iş çorbaya hiçbir zaman dönemez. Herkes vazifesini bilsin. Haftaya da kati karar verilsin. U ç gün içinde de yola çıkılsın. Elimizde on bin lira olsa da kumpanya kursak, şuradan hiçbir eksiksiz turneye çıksak da o, bu akşam ipipullah sivri külah gitsek de o... Mesele gideceğimiz yerin havasına bağlı. Gideceğimiz kasabada iki yazlık sinema varsa, hapı yutmuşuzdur. Daha bizim halk, kanlı canlı Türkçe konuşmakla hayal perdesinde bir başka dublaj Türkçesi arasındaki farkı tadıp anlayamadı. Sinema ...

Saffet Ferit:

— Buraya kadar iyi, diye sözünü kesti, diskur şimdi başlıyor; kes! ..

Emin hırsını almıştı. Sustu. Bu sefer Saffet Ferit:

— Yol parasını temin etmek kimseye düşmez. Halit ile bana düşer. Her zaman biz ikimiz kurduk kumpanyayı. Kimseden para almadık. Para verdik. Kimsenin hakkını yemeye de çalışmadık. Haftalık veremedikse, iş yapamamışızdır. Belki turnede bazı arkadaşlardan

yardım da gördük. İnkar etmeyiz.. Minnettarız. Lakin hiçbir zaman yol parasını kumpanya efradına temin ettirmedik.

Emin'in yüzüne dik dik baktı:

— Yine de ettirmeyiz, Emin.

Suat atıldı:

— Borç olarak da kabul etmez misiniz, Saffet Bey?

— O başka mesele...

Emin hepsini buz gibi eden bir kahkaha attı. Saffet Ferit boynunu büktü. Sustular. Saffet Ferit'in borç almadığı insan demeyelim de, borç istemediği kimse kalmamıştı. Hiçbir zaman borcunu ödememiştir. Bununla beraber, kendisinde para olduğu zaman hiç sorup sual etmeden, hatta bazen gizlice, muhtaç arkadaşların cebine para koyduğu olmuştur. Bu yaphğını da her zaman unutmuştur. Hem sahiden, candan unutmuştur. Kim bilir, Dayı Emin'in de cebine, sarhoşluğa getirip kaç defa para koymuştur, diye düşünmelidir.

Meclisteki soğuk hava, Emin'in pişman olması, Saffet Ferit'in boynuna sanlmasıyla neticelendi. Haftaya aynı saatte buluşmak üzere ayrıldılar.

* * *

Kahveden Kör Halit'le Saffet Ferit en son beraber çıktılar. Halit'in kafası bu toplanh devamınca, hep Ferit'in söylediği bir sözün üzerinde saplanıp kalmışh. Bu işten, toplantı esnasında söz açsa, aktörün razı olmayacağını düşünerek susmuştu. Yalnız kaldıkları zaman yine bir türlü açamadı. Aktör zıpırın biriydi. Bir defa hayır, dedi miydi, dünya yılolsa geri dönmez, ayak dirففrdi. İyisi mi, işi bir punduna getirmeliydi.

— Saffet, dedi, bende birkaç kuruş var. Bir şişe ra kı alalım. Şu köfteciye girelim. Hafüten demlenelim.

— Bırak, beni kandırma Halit. Valide bekler.

—Validenin birinci bekleyişi değil ya. Bekler de uyur.

— Orası da öyle, dedi Saffet.

— Hadi yürü öyleyse.

Bir şişe rakı alıp köfteciye girdiler. Her ikisinin de birbirine söyleyecekleri vardı. Birinci şişe bitinceye kadar söyleyecekleri lafın hep etrafında dolaştılar. Ancak ikinci şişe açılıp birer kadeh çekildikten sonra nereden başlayacaklarını hesaplayabildiler.

Aktör lafı getirip getirip kumpanyanın nisa taifesinde bitiriyordu. Halit'in bahsettiği genç kızın gelmesine şiddetle muarızdı. Ama, Saf-

fet'in asıl maksadı, kızın muhakkak trupla beraber gelmesiydi. Kızı görmüştü. Fevkalade güzel bir kızdı. Bir beli vardı, aman yarabbi! Bir kaşlan vardı, ta şakaklarına kadar uzanıyordu. Ya o çekik, badem gözleri! O kalınca dudakları! O güneş yanığı kolları üzerindeki pırıl pırıl, sarı san parlak tüyleri! O boyun neydi, yarabbi! Ne müthiş beyazlıklar, çukurlar vaat ediyordu.

Saffet Ferit, genç kızın gelmemesi için ısrar ederse, Kör Halit inat edecek, kız da gelecekti. Böyle olunca da Saffet Ferit için kızla işi pişirmek bir saat meselesi haline gelecekti. Turnenin de tadı çıkacaktı.

Halit birdenbire:

— Sen kızın gelmemesini mi istiyorsun? Peki! dedi.

Aktör bir an şaşaladı. Halit devam etti:

— Öyle olsun! Yalnız benim de senden bir ricam var; sen demin kahvede konuşurken bir şey söylemiştin. Sahiden tüccar Hasan Tahsin' deıı alacağın var mı?

— Halit, ben hiç yalan söyledim mi?

— Öyleyse, yaz bana bir tezkere. Bilirim, sen kendin gidip isteye-meyeceksin. Gideyim alayım şu parayı. Çok zengin adam, diyorlar, onun için. Senin gibi bir çulsuza borçlu kalmak ister mi?

— İşte bunu yapamam. Omrümde kime borç verdimse unutmu-şumdur. Bunu unutmadığıma müteessifim. Gidip kendim istemekle, seni gönderip istetmek arasında ben fark görmüyorum. Neden, dersen: Azizim, sana ben tezkereyi vereceğim. Sen kalkıp gideceksin. Ben oturduğum yerde dokuz doğuracağım da ondan: İşte, Halit, şimdi Tahsin'in yazıhanesinin önünde. Kapıdan içeriye girdi. Karşı karşıya-lar. Halit mektubu çıkardı. Tahsin eline aldı. Zarfı yırth. Okuyor... Aman yarabbi! Kendim götürmüş gibi, yerin dibine geçiyorum.

— O halde kız da gelir.

— Birader! Kızın gelip gelmemesi bana vız gelir! Zaten ben tezkereyi yazsam bile, elin zavallı, belki de istidatlı kızının istikbaline mani oldum diye içimi yiyecek, sana, "Kızı getirebilirsin" diyecektim.

— Sahi mi? Gelsin mi, Saffet?

— Gelsin be kardeşim! Hepimiz göz kulak oluruz. Sesi de güzelmiş. O boyla sahneye pek gitmez ama ... Sonra yüzü de pek ablak. Konuşması da pek mahalle kızı, ama. naparsın, mademki sen zorluyor-sun.

— İ yi yürekli adamsın, Saffet!

ikinci şişe de boşalmak üzereydi. Halit işi bir türlü açamıyor, geveleyip duruyordu. Saffet Ferit bu aralık kendi kendine muhakemeler yürütmüş, borç istemeye utanmadığı halde borçludan, hem de zengin bir borçludan alacağını istemenin o kadar ' sıkılacak şey olmadığına kanaat getirmiş, Halit bu bahsi ne zaman açacak diye bekliyor, şarkı mırıldanıyordu. Zavallı Halit'in bu bahsi tekrar kolay kolay açamayacağını biliyordu. "Halit, bu bahsi kes!" dedi miydi, bittiydi.

Halit nihayet karannı verdi. Olursa olur, olmazsa ohnazdı. Bu Saffet'le de bir daha selamı sabahı keserdi.

— Büyük aktör! diye başladı.

Saffet Ferit hayretle gözlerini açtı.

— Büyük aktörsün, Saffet, dedi. Seni ben bilirim... Altından kalkamayacağın rol yoktur. İstediğin zaman tuluat yaparsın, istediğin zaman ezberden bütün Otello'yu kitap gibi okursun. En modern piyesleri çıkarırsın. Hangi rolü yapacağını aklın keserse, en küçük rol bile olsa, küçümsemez, istersen birinci roldeki aktörü kepaze edersin. istersen komikle komik olursun. Namussuzum, büyük aktörsün, Saffet!

Halit sustu. Saffet Ferit, bu laflann büyüsüne, altından çıkacağını umduğu teklifi bildiği halde, kendini kaphrmamazlık edemedi. Yarı mütevazı, yan inanmış:

— Mübalağa etme, dedi. Yok! Ben de senin için aynı laflan söyleyeyim istiyorsan hava alırsın!

— Ben kıymetimi bilirim, azizim. Ben tiyatro müdürü doğmuşum. Haklı mıyım, söyle?

— Orasına, evet.

— İyi aktör olmadığıma da şükrederim. Siz... Sen memleketin en iyi aktörüsün. Seni piyazlıyorum sanma! Seninle ancak Burhanettin-ler, Raşitler, Muhsinler boy ölçüşebilir. Bu böyle oğlum! Ben buna iman etmişim. Ama, ne oldunuz? içinizden bir Muhsin hayatını yoluna koyabildi de eline beş on para geçiyor. itibarı varsa o da benim gibi rejisörlüğü, idaresi sayesinde. Aktörlüğünden mi? Ona göre ne aktörlerimiz vardı. Hepsi açlıktan ölüp gittiler. isimleri lazım değil...

— Yok, Muhsin fena aktör değildir .

— İ yidir. Fena diyen yok. Konuşuyoruz.

— Sen beni şeyde gördün mü, Halit?

— Nede?..

— Taş Parçası'nda.

— Kaç defa, Saffetçiğim...

— Nasıldım?

— Sen bir onda, bir de neydi o hani. .. Canım, lıani Dârülbedayi'de oynarlar. Bir turnede bize de oynatmıştın, ismini unuttum yahu. Söyle...

— Hamlet? ..

— Ha, evet, Hamlet'te ... Doğrusu yani Avrupalı aktör ayarında oynamıştın, namussuzum, Saffet!

— Biz Hamlet'i ne zaman oynadık yahu? Yanılıyorsun. O başkaydı. Neyse Halit, şimdi bir piyes yazdım: "Kırınızı Şemsiyeli Kontes", yarı tuluat, yarı yazılmış oynanacak. Bir gözünle ağlarken ötekiyle güleceksin.

• •

— Öyleyse benim için yazılmamış... Herhalde ilk günlerde "Bunu geçeceğiz" diye diretmeyeceksin.

— İlk günlerde değil ama, şöyle bir iki hafta sonra...

— Ha şöyle!

— Sen de birader, her şey olmuş bitmiş gibi konuşuyorsun.

Halit tam fırsatı yakalamışh; kaçınnadı:

— Her şey sana bağlı, aktör...

— Bana mı?

— Tabii sana, Saffet. .. Beyhude yere, olmaz diye ısrar ediyorsun. Ben zorlaınıyorum ama, sanki borç istemekle alacağını istemek arasındaki fark kannca ile deveymiş gibi.

— Hangisi karınca, hangisi deve?

Halit cevabın tonundan, aktörün yumuşadığını hissetti.

Yüzü güldü:

— Mesele utanmakta ise, dedi, para istemeye hiç sıkılmadığına

• •

göre, borç istemek karınca. Otekisi, verdiğin parayı, yani alacağını, hem de milyoner olmuş birisinden istemek de deve; tabii sana göre...

— Vallahi, Halit, bilmezsin... Tabiat bu yahu! Borç istemeye hiç

utanmam. Verirse ne âlâ! İsteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara, der, işin içinden çıkarım ...

• •

— Peki, ulan! Oteki de öyle be! Vermezse ne âlâ! Ne yapalım? Mademki isteyenin yüzü bir defa kara, sen de borç isteyeceğine, alacağını istersin, yüzün bir defa kara olur.

— Ben sana bir şey söyleyeyim mi? Olmaz demiyorum ama, beni seversen başka bir şey yapalım. Ben sana tezkereyi yazayım. Ama, borç isteyeyim heriften, ne dersin? Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla.

— O halde kendin git. Bana borç ver, de... Bu sefer herif hatırlamasın senden borç aldığını, kasasını açsın: "Vallahi de yok, Saffet, bil-lalıi de yok, bu sıra çok fenayız"ı yapıştırsın. Iş yok bunda, Saffet!

— Dur düşünelim öyleyse... Nasıl bir şey yazalım? Dur bakalım, bir iki müsvedde yapalım.

Kalem kâğıt çıkardılar. Beş on müsvedde yaptılar. Nihayet şu mektupta karar kılındı:

Pek Sevgili Ağabeyim;

Bilmem beni hatırlar mısnıız? Ben aktör Saffet Ferit! Kaç senedir görüş- jnedik. Biz yine aktörlükle ömrümilzii heba etmekte berdevamız. Size gelince: İşinizin iyi gittiğini duyuyor, memleketin tanınmış, muteber tüccarlarından olduğunuzu işiterek iftihar ediyoruz. Sizden ricam şu, ağabey: Bir turneye çıkmak arzusundayız. Bilmem eski günleri hatırlar mısınız? Bir zamanlar birbirimize karşı mütekızbil iyilikler yaparken hep bendeniz size borçlu kalırdım. Bir türlü de minnettarlığımı nasıl ödeyeceğimi bilemezdim. Bir fırsatını bekler dunırdum. Allah bana da bir gin minnettarlığımı ödemek fırsatını vermişti. Herhalde hatırlarsınız. Defterinizin bir kenarcığına işaret etmiştiniz. Her zaman minnettarınızım Tahsin Ağabey! Bu sefer bizi yine ihya eden siz olacaksınız. Ellerinizden öperim, bey ağabeyciğimı. Tezkereyi getiren arkadaş tiyatromuzun

müdürüdür. Emniyete şayan olduğunu söylemeyi zevait-ten addederim. Himmetinize şimdiden teşekkürler eder, ellerinizden defaatle

bus ederim efendim.

Her zaman minnettarınız

Saffet Ferit

Halit koştu, bir zarf aldı. Tezkereyi içine koydular. Son kadehleri de tüccar Tahsin Bey'in şerefine içtiler.

— Sorarsa ne diyeyim, Saffet?

— Neyi sorarsa?

— Bu rakam kaçtı? diye.

—Yahu bunlar tüccar be! Bizim gibi mi? Muhakkak bir yere çizik-tirmiştir.

— Belki çiziktirdiği defteri kaybetmiştir.

— Etsin etmesin, sen bir şey söyleme.

— Ben söylemem. O sorarsa, diyorum.

— O mu sorarsa?

— O sorarsa, ya!..

— İki yüz elliydi. İki yüz elli, dersin.

• •

— Uç yüzmüş diyeyim.

XI • •• 11* ** ** 1 ***

—Iki yüz elli, üç yüzmüş dersin.

— "Ne kadara ihtiyacınız var?" derse... Der a ...

— Demez a!

— Der a!

— Derse, "Beş yüz, beyefendi" dersin. Biz size borçlanalım iki yüz elli lira bu sefer de. Turnede iken namınıza göndeririz.

— Gönderir miyiz?

— Göndeririz.

Paralar ceplerine girmiş gibi memnundular. Yann sabah buluşmak üzere ayrıldılar. Kör Halit:

— Yarın sabah onda. Küllük'te.

Saffet Ferit:

» •

— Öyle olsun, dedi.

Aksaray tramvayına yetişmek üzere koştu. Kör Halit memnun, elleri cebinde Sultanahmet'e doğru yürümeye başladı.

* * *

Yürüyor, düşünüyordu. İşte yirmi gündür kafası durmadan işlemişti. En küçüğünden en büyüğüne kadar her müşkülü halletmiş, iş sonunda her zamanki gibi gelip paraya dayanmıştı. Şu para bir tarafa bırakılabilseydi, kumpanya hazırdı. İş; hemen ne var ne yok yüklenip yola çıkmaya, meçhul, hayali, tiyatrosever, halkı uyanık bir kaza merkezi bulmaya kalıyordu. Acaba yarın para işini de halledebilecekler miydi? Ettiler miydi, tamam! Şöyle yirmi beş, ohız bin nüfuslu bir kasaba, haftada bir tiyatroya gitmeden edemeyen iki bin kişilik, tiyatro kızlarına hediye vermekten çekinmeyen, onlardan da fazla bir şey beklemeyen az edepsiz beş on tüccar, aktörlerle beraber içmekten, be-

raber gezmekten hoşlanan on, on beş yan okumuş genç. Bütün bir yaz su kenarları, bağ âlemleri, kuzu kızartrnaları, rakı sofraları... Kasabayı yatsıdan sonra çın çın öttüren bir büyülü, bir davul, bir gırnata, cızır-dayan lüks lambaları, sıcak, ağır, ağustosböcekli, içinde ay yüzen geceler... Hulasa sakin, zengin, mesut bir kasaba... Böyle bir kasabada yerleşip kalmak...

Eskiden böyle düşünmezdi. Kasabadan kasabaya, vilayetten vilayete gezmeyi tercih ederdi. Bakındı, ihtiyarlamıştı! Kendi kendine:

"Otuz sekiz diyoruz ama, yaş kırk iki. Vay anasını!..[11]

Daha dün gibi her şey; vay anasını! Doğru, o hiçbir zaman iyi aktör olmadı. Ama, istemedi de olmadı. ikinci derecede rollerde vazifesini aksamadan yapmaktan başka bir iddiası da yoktu. Onun gayesi kumpanya müdürlüğü, rejisörlüktü. Aktörden anlardı.

Tuluat, ortaoyunu değil ya, onun da bir sahnesi vardır. Bir dekoru, hatta bir kitabı, bir suflörü vardır.

Sahne zengin olmalı. Emin'in lafı boş. Zengin olursa bir kıymeti vardır. Farz edin ki Demirhane Müdürü'nü oynuyorsunuz. Aktör, o her günkü pırhsını giyip de sahneye çıkarsa, -ağzıyla kuş tutsa- seyirciye Demirhane Müdürü olduğunu yutturamaz.. Seyirci dediğin, Nasrettin Hoca'yı kötü elbiseleriyle gittiği zaman kovan, kürkünü giyip gittiği zaman da buyur eden ev sahibine benzer..

Bunlan söylediği zaman gerçi otuz yaşındaydı.. Ama şimdi de kafasını değiştirmemişti. Boş laf Emin'inki..... Naşit şöyle yaparmış... Herkes Naşit olabilir mi? Olamıyoruz diye de tiyatrodan vaz mı geçeceğiz? Otuz yaş! Otuz yaşında iken bir kumpanya kurmaya karar verdi miydi, borç eder, harç eder, kurardı. Para kazanmaz mıydı? Ne dernek

kazanmama k?

Cüzdanı banknottan taştığı günler oldu. Ne demişti Saffet Ferit onun için? Saffet Ferit, kopuk bir gününde Beyoğlu kahvelerinden birinde otururken tuluatçı komik Salak Refik caddeden geçiyormuş, ça-*g* ırmış:

— Refik, demiş, bir on liralık bozabilir misin?

Salak soyadına aldanmamalı, anasının gözü:

— Bozanın bey ağabey, demiş.

— Elli lira?

— Bozarım.

— Yüz lira?

— Bozarım, ağabey.

— Bir tek lira?

— Ufaklığım yok, ağabey.

Saffet Ferit, Refik'in yüzüne mahzun mahzun bakmış, anlamış ki Refik'te metelik yok. Sözü değiştirmiş:

— Kör Halit nerelerde? demiş.

— Kemalpaşa kazasındaymış. İki aydır sürtüyormuş...

— Öyleyse yürü ulan, demiş. Gidelim Kemalpaşa'ya da, para nasıl bozulur, sana göstereyim.

Kalkmışlar, bütün İstanbul'u dolaşmışlar. Yirıni papel borç bulabilmişler. Ertesi sabah Bursa'ya müteveccihen hareket etmek üzere erkenden evlerine gitmeye niyet etmişler. Paralann yansı Saffet'te, yarısı merhum Refik'teymiş. Refik demiş ki:

— Saffet Ağabey! Ya sen bize gel, ya ben sende kalayım. Birbirimizi sürgü kilit kilitlemezsek bu parayı ezer, yann sabah Bursa vapuruna binemeyiz.

— Peki, size gidelim, demiş Saffet

Kumkapı'ya inmişler. Saffet bir şişe rakı almaktan söz açacak olmuş; Refik kaşlannı çatmış. Bir ara uzaklardan Yenikapı gazinolarının şarkı sesleri kulaklarına gelmiş. Refik:

— Ağabey, Hıristo'ya kadar uzansak mı? Bir ahbap bulur, çekerdik.

Saffet:

— Olmaz evlat, demiş. Sen beni ne sandın? Cebinde parası varken, bir başkasının rakısını içen, içip de bir karafaki de kendisi ısmarlamayan adam kimse, onu Sultanahmet Meydanı'nda çingene olur asanm. Olmaz, evlat, demiş.

Hâsılı kelam, kararları kati: Refik'in validesine oda kapılarını kilitletmişler, erkenden yatmışlar. Bir ramazan gecesiymiş. Kadıncağız sahura kalkmış; şu Saffet Bey oruç tutmaz ama, nohutlu pilavla üzüm hoşafına bayılır, demiş, uyandırayım da yesin.

Kapıyı vurmuş, seslenmiş:

— Saffet Bey! Saffet Bey!

Ses almayınca dönüp giderken, bir de bizim oğlanın kapısını vurayım, demiş:

— Refik, Refik! Gel bir üzüm hoşafı iç! ..

Refik'in uykusu pek hafifti. Şöyle bir tek gözle uyurdu. Ses çıkmayınca kadın şüphelenmiş, içeriye girmiş, yatak bozulmamış bile. Öteki odaya koşmuş, kapıyı açmış; Saffet Ferit'i koydunsa bul. Her ikisinin de pencereleri fora!.. Soluğu biri Beyoğlu'nda, ötekisi Yenikapı'da almış. O zamanlar ikisinin de tam şöhretli zamanı. Hani biraz daha bu iki sanatkârı da bizim o zamanki fukara kumpanyamıza alacak; İzmir, Muğla, Burdur, Manisa, Adana, Mersin, Antalya dolaşacakhk. Olmadı.

Verselerdi paraları Refik'in annesine. Kapılarını da sürgülemeden uyusalardı ya... Uyuyamazlardı ki ... Yine bir yolunu bulup ihtiyar kadını kandırırlardı. Bir akşam, Refiklerde içiyorduk. Bu hikâyeyi anlattılar. Gülüştük. ihtiyar kadın:

— Verseydiniz ya paralan bana, dedi.

Saffet:

— iyi ki vermedik, hanım teyze.

— Neden, Saffet Bey?

Saffet Ferit gülerek Refik' e bakıyordu.

— Bu adamı görüyor musun, anne? dedi. İnsanı ana katili eder.

Ben kahkahayı bashm. Kadıncağız önce bir şey anlamadı. Ahmak

ahmak ikisinin yüzüne baktı. Sonra mutfağa doğru yürüdü. Bir aralık bahçeye açılan mutfağın kapısında gözüktü. Pürneşeydi. Yanımıza geldi. Taratorlu patlıcan kızartmasını masaya bıraktı:

— Refik, dedi, salak sen değilsin, benim. Belki de benden sana bir parça geçmiştir. Saffet Bey'in demin söylediğini şimdi anlıyorum, taratorlu yaparken, dedi. Ilahi Saffet Bey! İlahi Refik! Sahi beni kıtır kıtır keser miydin?

Para içinde yüzdüler; hıtmadılar. Sefalet çektiler, neşelerini kaybetmediler. Her nankör mesleğin fedaileri gibi arkalarına hatıralar, masallar, hikâyeler, sergüzeştler bırakıp gittiler. Yani Refik merhum oldu. Ötekisi sürünüyor. iyi adamlardı. Kimseye kötülük etmediler. Ellerine geçeni bu mesleğe harcadılar. Günler günü Saffet, Prens Saffetim, derdi. Prensler gibi yaşardı. Refik, aşağı kalmazdı. Paraları pantolonunun sağ cebinden çıkarır, kahvenin mermer masasının üstüne atardı:

— İhtiyacı olan, lazım olanı kadar alsın, derdi

Kendisine masanın üstünde bir tek lira kalırsa ellerini tavana kaldırır:

— Buna da şükür, derdi.

Bu sırada bir arkadaş kahveden içeriye girer, masadan yırtık lirayı alırdı. O zaman Refik elleriyle masayı gösterir, gözlerini kahvenin tavanına diker:

— Buna da mı şükür? derdi.

*** * ***

Ertesi sabah tam on bir buçukta buluşabildiler. Geciken Saffet Ferit oldu. Pek az lekeli gri bir kostüm giymişti. Pantolonunun ütüsü ustura gibi keskindi. Kolunda gabardin pardösüsü vardı. Hava da o gün dehşetli sıcaktı.

Halit onu baştan aşağı bir süzdükten sonra:

— Nihayet gelebildin, dedi.

Saffet Ferit:

— Mesele gelmekte ise, geldim a, rica ederim, kafamı kızdırma! Bu gece hiç uyumadım: Biraz dalsam... Galata'da yazıhanelere mi girmedim? Peşime polisler mi takılmadı? Otomobil alhnda mı kalmıyordum? Tüccar Tahsin Bey'in elime tutuşturduğu paralan yankesiciler mi kapmadı? Bütün gece pis pis rüya gördüm. Uyudum, uyandım.

— Allah hayıra tebdil etsin!

— Ister hayıra tebdil etsin, ister bayıra! Orası onun bileceği şey. Ben bunları iyiye yoramıyorum, bir türlü.

— Şimdi lafı bırak. Benim kamım aç. Zaten herif de neredeyse yemeğe gider. Biz şuradan bir karnımızı doyuralım.

— Ben de sana onu teklif edecektim. Aç ayı oynamaz. Benim de karnım zil çalıyor.

Bahçeli lokantanın bir masasına karşılıklı oturdular.

Halit:

— Garson! diye bağırdı. Bana bir haşlama et. ..

— Siz beyim?

Saffet:

— Bana da öyle.

Haşlama eti büyük ekmekler doğrayarak, büyük laf etmeden yediler. Listeyi ikinci yemekte uzun uzun gözden geçirdikten sonra garsonu çağınp sordular:

— Garson, bu fasulye konserve mi, taze mi?

— Taze fasulye beyim.

— Bu zamanda çıkar mı yahu?

— Beyim, patlıcan bile çıktı. Antalya'dan, Mersin'den geliyor.

— Getir öyleyse, ne duruyorsun, birader?

— Başka bir emriniz var mı?

— Hele bir fasulyeyi yiyelim bakalım.

— Hayır, beklemeyesiniz diye.

— Tatlılardan ne var?

— Kadıngöbeği.

— Aman, getir birader! Benimkisi iki porsiyon olsun. Yanına da iki tane tulumba tatlısı ekle. Şöyle bir tulumbanın başında göbeğine kadar çıplak bir şişman kadın...

Saffet daha söylenecekti. Garson çoktan uzaklaşmıştı. Halit:

— Gevezeliği bırak Allah aşkına! dedi. Garson da bizi lokantaya senede bir uğrarlar sanacak.

— Sen bu sene geldin miydi?

— Yooo... Sen?

— Ben iki senedir ayak basmadım. Köfteci lokanta sayılırsa biz de lokantaya gidiyoruz, demektir. Kimi Pandeli'ye gider, kimi köfteciye. Köfteciye gidemeyen işkembeciye...

— İşkembeciye gidemeyen?

— Tahtalı köye.

Bu sırada fasulyeler geldi.

Saffet:

— Fasulyeler teşrif etti dedi.

Bir çatal aldı. Yüzünü buruşturdu:

— Nerede yerli ayşekadın, çalı? Nerede bu akasya tohumu ... Halit:

— Hesap da kabarıyor olmalı...

— Kaça fasulyeler?

— Seksen...

— Nesi? Çifti mi?

— Ayakkabı mı alıyorsun be? Porsiyonu.

— Vay anam vay! Ya haşlama et?

— Yetmiş beşer...

— Papelleri de hanımgöbeklerine koy... Dur Allah aşkına! Sen miras mı yedin, Halit?

— Kim?

— Sen...

— O da nereden çıktı?

— Bunların parasını verecek kadar paran vardı da biz ne güne hâlâ para arıyoruz?

— Nelerin parasını?

— Zıkkımlandıklarımızın!

— Sen aklını peynir ekmekle mi yedin?

— Hayır, çayla, simitle bitirdim.

— Bunların parasını sen vermeyecek miydin?

— Halit, kendine gel sayıyla!

— Namussuzum yetmiş beş kuruş var cebimde.

— Namussuzsun bende de bir yirmi beşlikle, dört çeyrek, üç beş tırtıllıdan başka bir şey varsa...

— Peki, ne diye karnımızı doyuralım, dedin?

— Onu ben demedim, sen dedin.

— Ben desem bile senin soıman lazım gelmez miydi, paran var mı? dıye.

— Hadi, benim sana sormam lazım gelirdi, diyelim. Bir hata ettik, sormadık. Ya sen bana: "Yemek ısmarlıyorsun ama, paran var mı, aktör?" demen lazım gelmez miydi?

— Gelmezdi.

— O neden o?

— Çünkü sen cebinde paran olmasa böyle şık giyinmez, koluna da pardösü takmazdın.

— Iki saat sonra paramız olmayacak mı?

— Olacak.

— Olacaksa, neden ben sabahleyin pardösümü koluma takmayayım, neden tıraş olmayayım? Neden kravat takmayayım? Neden...

— Ha! .. Demek sen istikbal projeleri neticesine güvenerek şıklaş-mıştın. Hani fena rüya gördüm, diyordun...

— O l afın gelişi, birader. Umut söner mi? Sen mektepte kıraat ki-

• •

tabında okumadın mı? "Umidi bir milletin gömülmez. Beyhude gayretin, mezarcı!"yı?

— Tü Allah müstalıakını versin! Demek sen bugün pardösünü koluna o umutla takmıştın?

Saffet Ferit cevap vermedi. Yanı başındaki portmantoya astığı pardösüsüne daldı. Pardösüyü kaptığı gibi Halit'e:

— Sen bekle, dedi, ben şimdi gelirim. Sakın benim kadıngöbeği porsiyonuma sulanma!

Halit'in laf söylemesine vakit kalmadan Saffet Ferit pardösü kolunda uzaklaşh. Gitti gelmez, gitti gelmez... Garson, Halit'in etrafında fır döner. Halit bir taraftan terlerken, öbür taraftan karşısında sahipsiz yatan kadmgöbeklerini birer birer -tadını pek iyice kavrayamadan-atıştırır. Nihayet, garsonun neredeyse: "Şu hesabı temizleseniz de..." demek üzere olduğu bir sırada pardösüsüz Saffet Ferit sökün eder:

— Garson, iki porsiyon bir tabakta hanımgöbeği. ..

— Başüstüne, beyim!

Tatlılar temizlenir. Boğaziçi yakılır, kulpsuz okkalılar höpürdeti-lir. Hasan Tahsin Bey'in Galata'daki yazıhanesine gitmek üzere yola çıkılır.

* * *

* * ^

Tüccar Tahsin Beyin Omer Abit Hanı'ndaki yazıhanesini Kör Halit, yalnız başına bulabilmek için epey zorluk çekti. O ne handı Allahım! Binalardan binalara demir köprüleri vardı. Katlardan katlara asansörler fırlıyor, merdivenler çifte çifte yükseliyor, insanın ayakları altında oynayan demir çubukların arasında, altta, karınca gibi insanlar geziyordu. Nihayet istediğini buldu. Buzlu bir camın üzerinde: (Hasan Tahsin Sarıca -ithalat, ihracat- zahire ve komisyon). Kapıyı vurdu. "Gir," dediler, girdi. Yüzünden babacan gözüken orta yaşlı, gözlüklü bir adam ne istediğini sordu.

— Tahsin Bey'i göreceğim, dedi.

— Biraz bekleyeceksiniz. Buyurun, oturun!

Bir koltuğa gömüldü. Düşünceye daldı. Saffet Ferit onu. Omer Abit Hanı'nın Halilpaşa Sokağı'ndaki kapısında bırakmış: "Ben şurada, rıhtım kahvelerinden birisindeyim..." demiş, sıvışmıştı.

Saffet Ferit, bir zamanlar kapısında kocaman nasırlı alçıdan bir ayak bulunan kahveye girdi. Bir kenara yerleşti. Once gazeteye göz gezdirdi. Sonra kahvenin içindeki Karadenizlilerin gürültülü konuşmalarına kulak verdi. Şu kahve halkı sanki Trabzon'un, Rize'nin, Hopa'nın bir tarafını getirip, İ stanbul'un ortasındaki bir kahveye yerleştirmişti.

Müşterilerin çoğunun yüzü, vücutları, hatta sesleri bir acayipti. Yüzleri geniş, kırmızıydı. Hepsi sert, üç günlük sakallıydılar. Sabahleyin tıraş olanlar bile öyle gözüküyordu: Tıraşsız. Bazılarının kulaklarından simsiyah kıllar fırlıyordu. Bazılarının geniş ağızlarında iri altın, kuron dişler parlıyordu. Hepsi reis, hepsi kaptan, hepsi de konuşmalarında kahraman insanlardı. Yüzleri korkunç, ciddiydi. Bu kadar korkunç, ciddi yüzlerin, sert, erkekçe lakırdılann ötesinde şu adamların ne kadar zalimce çocuk karakterde olduğuna, eğlenebilmek için neler yapabileceklerine şu vaka ile şahit oldu:

Bir köşede gayet ciddi bir tavırla gazete okuyan pejmürde kıyafetli, parlak, tatlı mavi gözlü, sanşın sakallı, delik deşik şapkalı bir adam oturmuştu. O kocaman vücutlu, kuron dişli, kulaklannın içi kara kıllı adamlardan biri atıldı:

— Uyy, Hasan, gazeteyi ters tutayısın.

Hasan denilen pejmürde kıyafetli, oralı bile olmadı. Saffet Ferit dikkat etti. Adam gazeteyi sahiden ters tutuyordu.

— Sana deyurum Hasan, ters tutayısın.

Hasan gazeteyi biraz hızlı okur gibi:

— Susacak misun kaptan? dedi. Fikrimi alt üst edeyusun.

— Ula, ters tutayısın, öküz!

Hasan cevap vermedi. Dönüp adama dik dik baktı. Gazeteyi düzeltti. Bu sefer adam:

— Hasan, gazeteyi düz tutayısın, dedi.

Hasan:

— Düz tutayirim elbet, dedi.

Adam güldü:

— Okumak bilmezsun Hasan, dedi, numara etma! Gene ters tutayısın.

— Hüseyin Kaptan! Anandan, babandan düz gideceğüm ha! Susacak misun? dedi.

Kahve halkı gülmekten kınlıyordu. Bağnşıyorlardı:

— Hasan, gazeteyi düz tutayısın.

— Hasan, gazeteyi ters tutayısın.

Hasan gazeteyi çevirmekten bir hal olmuştu. Bu sırada, deminki adamdan daha göbekli, daha kıranta, daha kırmızı yanakh, elleri, göbeği, dişleri daha çok altınlı; kulaklarıyla burnunun içi daha kıllı biri yavaşça yerinden kalktı. İki büklüm yürüdü, Hasan'ın tuttuğu gazeteyi çakmağının ateşiyle yaktı. Hasan o kadar gazeteye dalmış gözüküyordu ki, ateş gazeteyi tamamen sarınca yerinden fırladı:

— Aha topunuzun anasını, avradını, kızını, kısrağını...

— Hasan sus! Sözünü bitireyim deme, yersin dumdumu...

Hasan'a iki tarafından yakılmış sigara verdiler; dili yandı. Hasan'ın şapkasının deliğine kâğıt geçirip yaktılar. Hasan'ın ensesinden sigara

athlar... Hasan: "Namussuzlar!" diye bağırdıkça kocaman kocaman bağrışıp güldüler.

Saffet Ferit, Hasan'a acıdı. Gülebilmek için zavallı bir deliyi zıvanadan çıkarmayı, tiyatro kumpanyasına değişeceklerini sandığı şu adamların memleketine şu vapurlar mı gider? diye rıhtıma daldı.

Hey vapurlar, vapurlar! diyordu içinden. Beni alıp götürün. Oy le bir memlekete götürün ki, gülmekten kırılsınlar, ağlamaktan gözleri kör olsun! Çoluk çocuk, göbekli göbeksiz, kıllı kılsız, kadın erkek; zurna ile büğülünün sesine koşsun! Büyük büyük afişlerde:

(Saffet Ferit - En büyük facia artistimiz - Kumpanyamızın ve memleketimizin biricik aktörü, medar-ı iftiharı).

(Dayı Emin - Naşit'ten sonra en büyük komik - Nesli tükenen bir

tarzın son mümessili)

(Sitâre - Kumpanyamızın, güzelliği kadar oyunu da harika, en

büyük kadın artisti)

Sitâre, turneye çıkarken götürecekleri kızın ismiydi.

Saffet Ferit:

— Bu da nereden aklıma geldi? dedi.

Yine kahveye döndü. Yanındaki gürültülere pek kulak asmadan gazetesini okuyan yaşlıca bir adam da şimdi sessizce gülüyor, Hasan'a bakarak düşünceli kafa sallıyordu. Saffet Ferit'le göz göze gelince adam:

m •

— Bir kazadan sonra... dedi. Takası battı. Uç saat deniz üstünde kaldı. Sonra böyle oldu. Alınz, memlekete götürürüz, oturamaz, kaçar gelir İstanbul'a. Hep bu kahvededir. Zararsızdır, kimseye dokunmaz. ilişirsen küfreder. Çocuk gibidir zavallı!

Şu Halit de nerede kaldı yahu? Kahve şimdi sessizdi. Deli Hasan, bir masanın mermerine kafasını koymuş, uyumaya hazırlanıyordu. Takılan olursa şöyle bir kafasını kaldırıp baştan aşağı kahveyi süzüyor, muzipliği kimin yaptığını anlamaya çalışıyor, etraftan gülüyorlar, bazen kendisi de meçhul bir insana gülüyordu. Sonra uyku ile uyanıklık arasında gözlerini açıyor, sanki bir taka sesi duymuş gibi bir yere kulak veriyordu.

Halit kapıda gözüktüğü zaman kahvede uyuyanlar pek çoğalmıştı. Hasan'a baka baka Saffet Ferit'in de gözleri bulanmış, içinden, Karadeniz sahilleri, yemyeşil bir Giresun kıyısı geçer gibi olmuştu. Tam dalmak üzereydi.

Saffet Ferit uyku sersemi, Halit'in yüzündeki kanşıklığı göremedi. Halit gelip oturdu. Kahveciye çayını ısmarladı. Saffet Ferit'in Boğaziçi sigarasından bir tane aldı:

— Ya, sen yalancının dik âlâsısın, yahut da dünya yüzünde insan denilen şey bizim bilmediğimiz, anlayamadığımız bir canavar haline gelmiş. Bu görülmemiş, duyulmamış şey: Bir adam bu kadar zengin, bu kadar muteber bir adam olsun da, bir kırtıpil aktöıün parasına tenezzül etsin.

— Evvela ağzını topla! Saniyen sükûnet bul! Salisen olup biteni hulasaten anlat. Ağzını bozarsan ben de senden aşağı kalmam.

— Birader! Büyük artistsin, iyi aktörsün falan ama, pekâlâ da kırtıpilsin.

— Bana kırtıpil demezler, kibar düşkünü derler, enayi!.. Kırtıpil diye, senin gibi üstündeki elbise iğreti gibi durana derler. Sıfatlan yerli yerinde kullan, tiyatro müdürü olacaksın, ayıp olur.

— Saffetçiğim! Yazıhaneyi güç bela bulduk. O ne hanmış, kardeşim! O ne hanmış! Onun kaç kapısı var, kaç asansörü var, kaç odası var, kaç merdiveni var, kaç?..

— Kaçma, yeter.

— Yetmez birader! O han değil, Eyfel Kulesi, birader! ..

/“i •• | • •   •• ^

— Gördün mü?

— Kimi?

— Eyfel Kulesi' ni.

— Resmilerini gördük a, birader! Demirden yapılmış değil mi? Bu hanın da, insanın ayağının altında zincir gibi şıkırdayan, sallanan, beynessema vel'arz köprüleri var.

— Her ne hal ise, kısa kes.

— Neyse... Bu garip, esrarengiz, bin bir kapılı, bin bir odalı, köprülü rnöprülü barhananın içinde dönüp dolaşırken bir buzlu camın üstünde herifin ismini gördüm. Kapıyı vurdum. Gir, dediler.

— Girdin. Herifin karşısına geçtin. Beyim, dedin...

— Dur yahu, daha oraya gelmedik... Bir babacan zahn karşısında buldum kendimi... Tahsin Bey yok mu, dedim. Şimdi gelirler, dedi. Hafifçe keçi kokan, yumuşak bir yerli maroken koltuğa kurulduk. Bekle bre bekle, bekle bre bekle... Tabü bu arada da gözlüklü efendi ile çene çalmaya başladık. Tahsin Bey'in hem taahhüt işi, hem komisyonculuk yaptığını, rnanifahıra ithal edip kereste ihraç ettiğini, zahire borsasında göründüğünü, Amerika'dan siparişler beklediğini -Allah daha ziyade etsin-serveti, gayri menkuller bir yana, yanın milyonu geçtiğini öğrendik. Benim de diliın çözüldü: "Eh, öyleyse" deyiverdim adama, "Bize olan ufacık bir borcunu eda etmeyecek adam değil^rniş" deyivermemle gözlüklü adamın beni baştan aşağıya soğuk bir nazarla süzmesi bir oldu.

— Tü Allah belanı versin! Bir çuval inci ri. ..

— Gevezelik ettiğimi anladım ama, iş işten geçmişti.

Adam:

— Bizim beyin size borcu mu var? dedi.

Ben:

Yok efendim, ne münasebet! dedim. Bizim bir arkadaş vardır: Aktör Saffet Ferit. Gençliklerinde Hasan Tahsin Beyefendi ile pek sıkı fıkı arkadaşmışlar. içtikleri su ayn gitmezmiş. Bizim Saffet, beyefendiden hep borç alınnış, Allah razı olsun! O zamandan gönlü gani imiş Tahsin Bey'in. Bizim Saffet'te para ne gezer? Kazanmıştır ama, tutmamışhr. Her ne hal ise... Bir turnede birkaç kuruş yapmış, Tahsin Beyefendi de ona ağabeylik etmiş: "Bende dursun paran!" demiş. Saffet çıkarıp birkaç kuruş bırakmış. Harpten evvel oluyor bu işler... Gel zaman git zaman, Saffet'le görüşememişler. Saffet de mahcup oğlan! Gidip Tahsin Bey'den parasını istememiş. Pek ihtiyacı da olmamış herhalde. Şimdi çok ihtiyacı var. Küçücük bir kumpanya kurduk. Bir turneye çıkalım, diyoruz. Tahsin Bey'i hatırladık. Yine bize himmet eder, dedik.

Adam:

— Ben bu uzun masaldan bir şey anlamadım. Siz mi Tahsin Bey'e,

Tahsin Bey mi size medyun?

— Kimse kimseye medyun değil efendim. Hem ben iyice bilmiyorum, deyip kestim. Elimde mektup var, Tahsin Bey'e vereceğim. Herhalde kendileri benden iyi bilirler.

Adam:

— Verin mektubu bana, dedi.

Cart cart, zarfı yırttı. Okudu. Bir benim yüzüme, bir mektuba baktı. Bastı kahkahayı! Sonra sağdan bir kapı açtı. Bir yere girdi. içerden de kadın gülüşmeleri duydum. Biraz sonra girdiği kapıda, birbiri üstüne üç mütebessim kadın başı uzanıp bana baktılar. Bu sefer soldan, görünmez bir kapı açıldı. Şişman, güzel bir adam, çirkin bir sesle:

— Ne oluyoruz, Rıza Efendi, Allah aşkına? dedi.

— Beyefendi! Şu adam size bir tezkere getirıniş. Siz de rahatsız edilmemenizi emir buyurmuştunuz; beklettim. Pek gülünç bir şey, efendim! Güya siz bu adama mı, yoksa arkadaşına mı borçlu imişsi-nı z, gu ya...

Güzel adam:

— Ben mi? dedi.

Beni baştan aşağı süzdü. Tezkereyi okudu. Başını salladı. Yine bana bakh. Rıza Efendi'ye:

— Artık bunlar çok oluyor. Geçen gün de birisi gelmişti böyle. Desene İstanbul dolandırıcı ile dolmuş... Git sen bir polis çağır bana, Rıza Efendi.

Rıza Efendi gitmeye hazırlanırken, ben de ayağa kalktım. Şişman adam, Rıza Efendi'yi odasına aldı. Şaşırmıştım. Gideyim mi, bekleyeyim mi, ne yapacağımı bilemiyordum. Ama, en iyisi tüymekti. Tam sıvışacağım sırada Rıza Efendi, patronun kapısından geri geri yerlere kadar eğilerek çıkıyordu. Durmadan da: "Başüstüne efendim! Başüs-tüne efendim!" diyordu.

Ben olduğum yerden kımıldamadım. Rıza Efendi kapıyı kapadı. Bana döndü:

— Bana bak, dedi, hadi git. Yine verilmiş sadakan varmış; beyin iyi bir tarafına rastladın.

— Tezkeremi okudu; tanıdı bizim Saffet'i, değil mi?

— Hâlâ tezkereden, Saffet'ten bahsediyor sıkılmadan... Efendi! Ya seni kandırıp buraya göndermişler de dolandırıcılıktan, şantajcılıktan haberin yok; saf adamsın! Yahut da sen sahiden azılı cinsinden bir do-landıncısın. Efendi, efendi! Bizim bey, bir kopuktan borç alır mı hiç? Hem kaç lira imiş?

— İ ki yüz elli lira.

Tekrar odaya girdi. Az sonra patronu ile beraber çıkhlar. Ben hemen etekledim:

— Efendim, dedim, Saffet Ferit kulunuz...

Üzerime yürüdü. Kapıyı gösterdi:

— Bir kelime daha, dedi, senin evvela pestilini ben çıkarırım. Sonra da karakolda çıkartırlar, anladın mı? Benim aktörden maktör-den arkadaşım yoktur. Ne de kimseden ödünç para almışımdır. Tanımam, etmem, bilmem. Sen deli misin, be adam? Biz tüccarız. Oteye beriye para kaptıracak olsak ticaret yapabilir miydik? Hadi borçluyum diyelim. Hani senet, hani makbuz, hani ufacık bir mekhıp? Tüccarız; bono veririz, bono alırız. Borç alır, borç veririz. Ama, biz işimizi koskoca bankalarla görürüz, avanak! Bir aktörden iki yüz elli almışım; olur şey değil!

— Efendim, bu iş harpten evvelki iş. Hem galiba borç almak filan da değil, zah âlinize emanet bırakılmış...

— Bana kimse emanet para bırakmadı. Hem senin aklın kesiyor mu, efendi? Harpten evvel bırakılan para şimdi mi istenir? Ben harpten evvel de tüccardım. Yeni zenginlerden değilim. Daha duruyor karşımda!.. Defol! Seni dolandırıcı yamağı seni!

Kapıdan çıkarken Rıza Efendi'nin sağ ayağını gayri nazik bir yerimde duyar gibi olmadığıma şükrederek muhterem tüccann yazıhanesini terk ile, milyonerlere borç verip de alamayan itibarsız aktörlerin huzuruna şitaban oldum.

— Acaba herif bizim Tahsin değil miydi?

— Git bir bak istersen...

— Birader, sorup soruşturmadın mı? Nereliymiş, nerede otururmuş?

— Nasıl sormam, arkadaş. Asıl Samsunluymuşlar.

— Evet...

— Şimdi Suadiye'ye taşınmışlar.

— Orasını geç. Vaktiyle?

— Vaktiyle Beyazıt'ta Soğanağa Mahallesi'nde otunnuşlar. Rıza

Bey söyledi.

— Tamam. Bundan evvelki yazıhanesi?

— Bundan evvelki yazıhanesi de Selamet Ham'ndaymış.

— Tamam.

— Samsun eşrafından, Sarıca oğullanndan Haa Eşref Efendi'nin torunuymuş.

— O da tamam. Eee?..

— Eeesi sağlık! Hem yahu, ben onu seninle, uzaktan da olsa, kaç defa beraber gördüm. Ta kendisi. Biraz daha şişman, biraz daha yakışıklı.

*** •**

Artık konuşmadılar. Rıhtım kahvesini, nhtımı, Omer Abit Ha-nı'nı, Köpıü'yü, Sirkeci'yi bir kenara bırakıp Sultanahmet Parkı'nda bir kanepeye çökünceye kadar konuşmadılar. Orada da bu meseleden hiç açmadılar. Kalkhlar, yine yürüye yüriye Şehzadebaşı'nda, her zaman toplandıklan kahveye yorgun, halsiz düştüler. Yine konuşmadılar. Bir ara Saffet:

— Ben eve kadar bir gidip geleyim. Sen beni bekle, Halit, dedi.

Gitti. Bir saat sonra döndü. Halit'e:

— Git bir zarf kâğıt al! dedi.

Kâğıda eski Türkçe yalnız bir tek kelime yazdı: Hayret. Halit'e, yazmadan evvel sordu:

— Hayret! Ha ile mi yazılır, hı ile mi?

— Hı ile...

— Ya Hırt nasıl yazılır?

— Ha ile.

— Emin misin?

— idadi birden kovulmayız ya!

— Oyleyse şu yazdığımı oku bakayım.

— Hırt...

— Bilemedin kaldır küp! Bu Hayret. Ama, o enayi de senin gibi okuyacaktır. Zararı yok!

Zarfın içine bir başka tezkere daha koyarken Halit:

— Ver okuyayım şunu, Saffet, dedi.

Verdi. Kâğıtta şu satırlar vardı:

Canı istediği zanıan ödemek üzere Hasan Tahsin'e iki yüz elli lira borç veren enayi:

Saffet Ferit

Altında:

Canı çektiği zaınan ödemek üzere Saffet Ferit nam aktör bozuntusundan ödünç iki yüz elli lira alan Hayret: (Arap harfleriyle hı yazılacakken, ha ile yazılmış bir Hırt):

Hasan Tahsin

Mektubu postaneye atmak üzere cebine yerleştirirken Saffet Ferit'in yüzünde hudutsuz bir acı, bir bitkinlik vardı. Dudaklannda bir çirkin bükülme, sanki gülüyordu. Gözlerinin adeta rengi uçmuştu. Bir şeyler söylemek istiyor, söyleyemiyordu. Kafasına, diline, yakası açılmadık küfürler birikiyordu. Ama, bir tanesini söyleyemedi.

• •

Oyle bir sövmek istiyordu ki, Karadenizli Deli Hasan işitsin de şaşıp kalsın. Hatta öyle bir an geldi ki, Saffet Ferit, şapkasına bir yarım metre uzun değnek diksin, ucuna gazlı paçavralar sarsın, yaksın, sokaklara "Deli Saffet'im ben" diye fırlasın, dostlar beni bu hale getirdi; desin, istedi. Gazeteleri ters tutsun...

Saffet Ferit şimdi hiçbir şey duymuyordu. Ne etraftaki insanların sesini, ne tavla pullannın tıkırhsını, ne de bozuk masadaki bilardo toplarının tıkırhsını... Dalmış gitmişti. Bir aralık kahveci gelip Halit'e:

— Halit Ağabey, sizi bir delikanlı aradı. Hani o gözleri, gırtlağı fırlamış biri vardı ya, o.

— Ha, Suat, dedi Halit.

Bunu da duymadı. Gözleri bir noktaya dikildi. Düşünmedi, işitmedi, görmedi. Bu sırada onun eline bir cıgara tutsan, bir yerine iğne bahrsan, sinirleri her zaman yaptığı aksülameli göstermeyecek, muhakkak birkaç saniyelik bir gecikme ile cevap verecekti. Kessen kanı çıkmazdı. İnsanların büyük teessür anlarında, bir nevi dalışları vardır. Onları uyandırmak için sarsmak, tokatlamak lazım gelir. Saffet Ferit işte o anlann ufak çapta bir benzerine tutulmuştu.

Halit:

— Ne oluyorsun, yahu? dedi. •

Ama, yine duymadı. Neden sonra kendine geldi. Etrafına hayretle, korkuyla baktı. Kendini topladığı zaman gözlerinin içine bir ihtiyarlık gelip çöktü. Bu gözler, dünkü Saffet Ferit'in gözlerinden yirmi yaş büyük bir Saffet Ferit'in gözleriydi. Başını salladı. Bumundan birkaç defa güldü. Bir şey söyleyemedi. Halit, halden anlar adamdı. O da düşünceye dalmış gibi yaptı. O insanları aktörden iyi tanırdı. Böyle gelmiş, böyle gidiyordu. Para hiçbir zaman insanı adam etmezdi. iyisi mi, buldu mu, yemeliydi. Yoksa bizim bilemeyeceğimiz bir görüşe, bir ahlaka saplanırdı insan. Bu ahlakta yalnız, yalnız o para denilen şeyi her ne pahasına olursa olsun kazanmak vardı. Şeref de oydu. Ahlak da oydu. Namus da oydu. Bir bakıma, doğru da: Onunla sahn alınmayacak hiçbir şey yoktu: Pırlantasından insanına kadar.

Şu Hasan Tahsin, iki yüz elli lirayı onun aptallığı yüzünden -bir izzetinefis meselesi yaparak- iade etmemişti. Ama, bu akşam herhangi bir dalkavuğun herhangi bir lakırdısına yüz lira harcayabilirdi. Bir güzel kıza beş yüz liralık bir elmas hediye edebilirdi. Bir övünebilmek için bu gece üç yüz liralık bir ziyafet çekebilirdi. Onun için Halit fazla iizülmedi. Azıcık üzüldüyse bile, insanların bu hale gelişinden doğan umutsuzluktan değil, parayı bulamadıkları içindi. Aktöre ne bakarsm! Aktör zayıf adamdı, tecrübesizdi. Hayatta böyle vakalarla demek hiç karşı karşıya gelmemişti ki bu kadarla üzülebiliyordu. Halbuki şöyle düşünmeliydi: Bulursam yerim, bulamazsam sürterim. Bulduğum zaman prens, bulmadığım zaman büyük aktörüm. Hasan Tahsin denilen namussuz ise, parası olduğu için adamdır. Olmadığı gün -hele bir olmaya görsün- yeniden köpekleşecekti. Üzülmeye değmez.

Saffet Ferit'in iyice kendine geldiğini gören Halit:

— Sen daldın be Saffet, dedi. Amma da yaphn ha! Şey... Ne söyleyecektim? Ha! Suat bizi aramış. Bir haber mi var, dersin?

— Ne haberi olacak elin fukarasında? Öyledir o zavallı! Turneye

i w i* •••• w j

çıkacağız diye içi içine sığmıyordur.

Suat biraz sonra kahveden telaşla içeri girdi. Halindeki gayri tabiiliği yalnız Halit değil, aktör de -bütün dalgınlığına rağmen- hissetti.

— Hayrola Suat? dediler.

Suat:

— Annem... dedi.

Sustu. Yutkundu. Halit'le Saffet, üzüntüyle beklediler. Suat yine:

— Annem, dedi. Yine sustu.

— Ne oldu annene, Suat?

— Şey... Hiçbir şey olmadı. Anneme söylemiştim turneye çıkacağız diye de...

— izin mi vermiyor? Zaten kaldı, oğlum, gitmiyoruz...

— Yok, izin veriyor. Paramız yok, demiştim, turneye çıkmaya. Çıkardı, on altım varmış. Bozdurun, dedi, gidin. Dönüşte bana öder-s1 ni z.

Halit:

— Nerede alhnlar?

— Bende.

— Sabahtan beri onlarla mı geziyorsun? Hay ihtiyatsız hay! Ver onları bana.

Bir sıkalı kese içindeki altınları Suat'tan aldı. Keseyi havaya atıp tuttu:

— Albn kaçtan gidiyor, kırk ikiden mi? Kırk bire okutsak... Hadi kırka okutsak, dört yüz papel. Yaşasın Zilha Hanım!

Suat da, Saffet de, Halit de çocuk gibi seviniyorlardı. Saffet:

— Bak şu Allah'ın işine! diyordu. Çobana keçilerini kaybettirir, buldururmuş sevindirnıek için. Bak şu Allah'ın işine!

Sözünü bitirir bitirmez kafasına bir başka ihtimal gelip çöreklendi. insan biraz düşünse, dedi, kendi kendisine... Böyle bir iş için bunu yapacak ana, baba, karı, kız kardeş, amca, dayı olamayacağını bulabilir; ne enayiymişim! Şimdi sabit gözlerle Suat'a bakıyordu. Suat ise ondan habire gözlerini kaçırıyordu. Kör Halit keseyi avucundan avucuna aktarmakla meşguldü. Aktör, nihayet Halit'le göz göze gelebildi. Halit, masum çocuklar gibi gülüyordu. Aktörü bir facia suratı takınmış görünce afalladı. Saffet Ferit'in gözlerinden akan düşüncesi Halit'in beyninde şimşek gibi çaktı. Yüzündeki, gözündeki gülümseme donuverdi.

Şimdi ikisi de gözlerini Suat'a dikmiştiler. Suat bir Halit'e, bir ötekine bakıyor, gülümsemeye çalışıyordu. Baktı ki olmayacak, o da ciddileşti.

Halit'le Saffet:

— Doğru söyle, dediler.

O hâlâ anlarnamazlığa vuruyor:

— Neyi doğru söyleyeyim, Halit Ağabey?

— Ne istiyorsunuz, Saffet Bey?

Onlar hiç cevap vermiyorlar, gözlerini kırpmadan Suat'a bakıyorlardı. Suat neden sonra anlamış gibi yaph:

— Düşündüğünüz şeye bak, dedi, öyle şey mi olur? Bizim valideyi Halit Ağabeyim tanır. Hiç ona böyle şey yapılır mı? Hem ben öyle delikanlı mıyım?

Halit'le Saffet, Suat'ın bu sözlerinden artık şüpheleri kalmamış gibi davranmayı daha doğru bulmuş olacaklar ki, başka şeylerden bahsetmeye başladılar. Suat'ın bütün gayretlerine rağmen tiyatro turnesine dair pek yarım yamalak, pek sudan karar verdiler.

Suat tutunamayacağını anlayınca:

— Ben vapuru kaçırmayayım, gideyim, dedi.

— Hadi güle güle, Suat, dediler. Teşekkür ederiz. Pazartesiye arkadaşlarla bir karar veririz. Annene hünnetlerL.

Halit'le Saffet yalnız kalınca altınlardan hiç laf açmadılar. Ayrılırlarken Halit:

• •

— Yarın benimle Üsküdar'a gelir misin, Saffet? dedi, on birde iskeledeyim..

Saffet Ferit:

— Muhakkak gelirim, dedi.

Ayrıldılar.

* * *

Tam saatinde buluştular. Üsküdar'a indikleri zaman Halit:

— istersen sen beni şurada bir kahvede bekle, dedi, Suatların evi epey uzaktır.

Saffet:

— Yok, geleyim ben de seninle. Çoktan... Senelerdir geçmedimdi

Üsküdar'a. İstanbul'un bozulmamış bir semtidir. İnsanları namuslu,

• ■

fukaradır. Bir tatlıca İstanbul köylüsüdürler. Bazen İstanbul'da meyhanede, kahvehanede başka türlü bir delikanlıya rastlanrı. "Ulan," derim kendi kendime "Şu oğlan ne Çeşmemeydanlı, ne Edirnekapılı, ne de Karagümrüklü; olsa olsa Üsküdarlıdır" doğru çıkar.

— Hakkın var, Saffet, Üsküdarlı bir başka şehirliye benzer. Bana

öyle gelir ki, Üsküdar'da hiç zengin oturn1az. Üsküdar'ın külhanbeyi

olur ama, zıpırı, edepsizi olmaz. Sanki burada ne haine, ne nanköre,

ne de kancık adama rastlanır. Üsküdar'ın delisi bile sakin, zararsız

olur gibime gelir.

• • •

— Üsküdar, İstanbul'dan Diyarbakır kadar uzaktır.

— Vallahi öyle. Mesela Kadıköylüde de Kadıköylüyiim diyen bir

m

taraf vardır ama, ne olsa Beyoğlu tarafı, İstanbul tarafı insanıdır. Hal-

• •

buki adam, Üsküdarlı ile iki kelime konuşur konuşmaz "Hemşerim,

• •

sen Üsküdarlısın" deyiverir. Kendine has bir konuşuşu, gülüşü, giyi-

• •

nişi vardır Üsküdarlının. Nasıl biz, Karadenizliyi lisanından hemen çakarsak, kendim için söylemiyorum ama, adamı, Üsküdarlıyı daha

iki lakırdı eder etmez aniayıverecek sanırım.

— Ben de öyle.

Arnavutkaldınmlı, minimini mescitli, sakin, karışık sokaklar: Cumbalı, kafesli, şahnişli, içleri tertemiz evler: İnsan bu evlerin içine burnunu soksa; çamasır, sabun, ödağacı, nefis bir çamur kokusu duyar.

— İşte Yedi İncirler. İşte Akzadeler, işte Borazancıbaşı, işte Sa-lihpaşa Çeşmesi, işte Dört Yetimler, Sancak Sokağı, Deli Mehmet Çıkmazı. Hasan Almaz, Kirazlı Çeşme, İki Ahmetler, Baba Cafer, Belalı Dede...

— Ne söylenip duruyorsun, Halit?

— Ben çocukken bu sokaklann isimleri böyleydi.

— Şimdi değişti mi?

— Bilmem.

— Baksana tabelalara...

— Bakamam. Korkarım, değiştirdiler diye.

— Tuhaf! İnsan şu isimlerin hepsinin tarihini çabucak, kendine

gore yazıverı yor.

— Hem de herkes başka bir masal.

— İsimlerin bir acayip tadı var.

— Şeftali gibi isimler.

— Karpuz gibi.

— Kavun gibi.

— Hünnap gibi.

— Döngel gibi.

— Yok, anasının gözü gibi.

* ***m***

— Üsküdar'da bir Anasının Gözü Sokağı muhakkak vardır.

Gülüşerek yürüdüler. Bir tahta perdenin önünde durdular. Ev, dı-

şandan gözükmüyordu. Büyükçe bir bahçenin ta dibinde olacaktı. Kapıda telden yapılmış bir halkayı yakalayıp çekince içeride bir sığır boynu çıngırağı öttü. Ses seda çıkmadı. Birkaç defa daha kapıyı çaldılar. Ses veren olmadı. Cevap çıkmayınca kapıyı hafifçe ittiler. Açıldı. Karşılarına bir bahçe serildi. Siyah beyaz çakıldan mozaik bir yol; tahtaları simsiyah kesilmiş bir minnacık evin önüne kadar gidiyordu. Yol boyunca iki sıra fındık, şimşir ağaçları dizilmişti. Bahçe kuş cıvıltısı içindeydi. Bir kuyunun kapağı üstünde, kenan parıl parıl kırmızı bakır kuşaklarla sarılı tahtadan bir kova gözüküyordu. Biraz ileride kocaman, ihtiyar bir dut ağacı, gökyüzüne uzamış gitmişti.

Biraz daha yürüyünce çimenlerin arasında altın gibi sarı piliçleriyle bir kuluçka üzerlerine yürüdü. Bir kara kedi durup vahşi sarı gözleriyle onlara

baktı. Ok gibi fırlayıp gitti. Pek yakınlarda kendisi

• • | 1 • 1 V \ ■ 1 1 •• w •• 1 •• *W* V • •• •• 1 1

gözükmeyen bir horoz öttü. Bir hayvan böğürdü. Evin önünde durmadan akan bir çeşmenin önüne vardılar. Çeşmenin üstündeki pencerelerin kenarında üç dört kırmızı biberle, kaplamaya çakılmış kocaman bir temel çivisinde tozlu bir şişe, külrengi kesilmiş bir iple, eğilmiş, sarkıyordu. Saffet içinden, gül sirkesi, dedi. Sanki içinde bir şey titredi, bir şeyler hatırlar gibiydi. Gül sirkesinin kokusunu da duyar gibi oldu. Kapının el biçimindeki tokmağım vurdular. On iki, on üç yaşlarında böcek gibi siyah bir kız, kapıyı açtı:

— Buyurun! dedi.

— Suat Bey'in annesi evde mi?

— Evde efendim, buyurun!

Sanki bekleniyorlarmış gibiydi. Kapıdan girince taze mayıs kokusu burunlarına çarptı. Yer mayısla yeni sıvanmış, kurumuştu. Pırıl pırıl samanları parlıyordu. Ayakkabılarını çıkardılar. Küçük Arap kızı onları ellerinden aldı.

Toprak zeminin üzerine uzunlamasına konmuş tahtaların üstünden pek serin bir alacakaranlığa doğru yürüdüler. Tahtalar, onları bir merdivenin önüne getirdi. Altı, yedi ayak bir merdiven çıktılar. Kışlık yün perdesi hâlâ kalkmamış bir kapının önünde kız, onlan durdurdu:

— Büyük yenge, dedi, Suat Bey'in arkadaşları geldi.

Kalın bir kadın sesi:

— Buyur etsene odaya, kız...

Perdeyi kaldırıp içeri girdiler. Şimdi deminki bahçeye bakan bir odadaydılar. Tam karşılarında bir sedir vardı. Odada iskemle namına bir şey yoktu. Yerde bir koyun postu ile iki minder, bir de di}<iş makinesi göze çarpıyordu. Karşıdaki sedire oturdular.

Kadın:

— Safa geldiniz, dedi. Kusura bakmayın! Odayı da toplayama-dım. Bu sene de havalar bir adamakıllı düzelmedi ki. Neredeyse haziran. Ortalık hâlâ serin.

Halit:

— Safa bulduk, hanım teyze. Beni tanıdınız mı?

— Nasıl tanımam, Halit Efendi oğlum, hep beklerim. Bayramlarda olsun bir gelmezsiniz. Hıyanet çıktınız. Ama, ben kusura bakmam.

— Eksik olma Zilha Hanım Teyze.

— Hakkınız da yok değil; Üsküdar uzak semt doğrusu. Bu bey oğlumu tanıyamadım.

— Efendim, Saffet Bey de bizlerdendir. Oyuncu.

— Estağfurullah, oğlum. Bizim bey güya memur beydi. Gizli gizli gider, Kel Hasan'la oynannış. Sonradan haber aldım. Yüreğime inecekti. O zamanlar böyle miydi ya? Biz, tiyatro, sinema bilir miydik? Ayıp sayardık. Şimdi bir artist modası çıktı. Erkekler hadi neyse ne; ama, kadınlar...

Sustular. Uzunca bir zaman nereden başlayacaklarını bilemediler.

Nihayet Halit:

— Efendim, sebebi tasdiimiz...

— Estağfurullah evladım. Şeref bahşettiniz.

— Estağfurullah! Eksik olmayın efendim! Elinizi öpmekle bahtiyar olduk. Efendim, sebebi tasdiimiz... Suat Bey dün akşam teşrif etti. Bize karşı göstermiş olduğunuz teveccühe minnettar kaldık. Sonra düşündük, gidelim, hanım teyzeye hem teşekkür edelim, hem de kabul edemeyeceğimizi söyleyelim, dedik. Buyurun kesenizi!..

— Ah oğlum! Bilmezsiniz. Üç aylık beyden kalma maaşla geçiniyorum. Bu para benim cenaze paramdı, kefen paramdı. Suat'a ben verdim bu parayı diyeceğim ama, diyemiyonırn. Zamanlar kötü, Halit Bey oğlum. Elde avuçta yok. Oğlan bir artistliktir tutturmuş gidiyor.

Keşke bir zanaat sahibi olsaydı: Berber olsaydı, kunduTaa olsaydı, nalbant olsaydı... Babası sağken ne yaph etti, okuttu Suat'ı. Liseyi de bitirdi. Babası ölünce ben dul kadın, üniversiteye gönderemedim. Kendi başına buyruk olsun dedim. Artist oldu. Olsun, zaran yok! Ne olursa olsun ama, adam olsun diyordum. Sen kalk, benim sandığı kır, kefen paramı al. Bereket gün görmüş kadınım. Başka bir kadın olsaydı benim yerime yüreğine inerdi. Çok gücüme gitti. Elin aşüfteleriyle yiyor sandımdı. Demek bu parayı size verecekmiş. Eh, bir dereceye kadar...

— Evet hanım teyzeciğim. Bir turneye çıkacaktık.

— Söyleyip duruyordu ama, turnenin parasını o çekecek değil ya, diyordum.

— Tabii değil mi efendim? Efendim! Biraz darda kaldık. Alacaklarımız vardı. Tahsil edemedik. Suat da bunu duymuş. Bu çocukluğu yapmış. Artık siz onu bize bağışlayın. Buyurun paranızı!

Kadın kesesini aldı. Bir şey söyleyecek gibi oldu. Söyleyemedi. Hemen yeniden alacaklarmış gibi entarisinin cebine soktu:

— Zamanlar kötü Halit Bey oğlum! dedı.

Bu sırada kahveler geldi. ihtiyar kadın:

— Söyleyin ona eve gelsin dedi. Iki gecedir evin semtine uğramadı. Bu işten hiç bahsetmeyiz. Gelsin, öpsün elimi. Bu da onun son cahilliği olsun. Ben yapacağımı bilirim: Yanndan tezi yok, ona bir memuriyet bulmak için yeldirmemi sırtıma geçirmeliyim. Başını da bağ-lamalıyım onun. Size gelince beyler, onu içinize almayın. Başka arkadaşlarınız varsa, tembih edin; onlar da almasın. Size de vasiyetim olsun: Siz de vazgeçin bu işten. Belki siz bu oyunculuk sayesinde bir gün aç, bir gün tok geçiniyorsunuz. Ama, o oğlan bu işi yapamaz. Sıhhati müsait değildir. Hastalıklı büyüdü.

Vakti hali yerinde insanların evlatları olsun artist biraz da. Fukaranın çocuğuna artistlik nemmiş? Kör olsun! Hep de fakir fukara çocuğu özenir sizin işe. Halit Efendi! Anasının kefen parasını çalan çocuktan kime hayır gelir ki, size gelsin? Yalvarınm size Halit Beyefendi oğlum! Çocuğumun istidadı bile varsa kırın... Sizden ricam bu.

— Mademki öyle istiyorsunuz, elimizden geleni yaparız.

— Onu da, eve dönmem derse, kulağından tutup getirmek size düşer.

— Emredersiniz Zilha Hanım.

— Estağfurullah!

Kadının elini öptüler:

— Bahtiyar olun dedi, teşekkür ederim. Bana gücenmeyin. Babasından çok çektim.

— Allahaısmarladık, efendim.

— Güle güle, efendi oğlum, güle güle! Yine buyurun! Bir gün gelin de bir suböreği yapayım size.

— inşallah efendim!

Sokağa çıkhkları zaman Saffet Ferit'i yine düşünür gören Halit:

— Saffet, dün akşamki gibi yine daldırma Allah aşkına dedi.

— Dün akşam düşünmüyordum. Sahiden dalıp gitmiştim. Sanki beynim uyuşmuştu,.

— Şimdi ne düşünüyorsun?

— Senin düşündüğünü... Sen söyle önce. Ne düşünüyorsun?

— Ben bir insanın hem haklı, hem haksız olup olmayacağını dü-şi‘nu yorum.

— Yani nasıl?

— Senin de anlaman kıtlaşmış, birader. Bir meselede bir insan aynı zamanda hem haklı, hem haksız olabilir mi?

— Olamaz. Ya haksızdır, ya haklı.

— Peki, bu kadın haksız mı?

— Haklı gibi geliyor insana ama, haksız.

— Bana da tam tersi: Haksız gibi geliyor ama, haklı.

— Aynı yola çıkar.

— Aynı yola çıkmaz.

— Çıkar.

— Çıkarsa daha iyi ya! Demek ki bir insan bir meselede hem haklı, hem haksız olabilirn1iş.

— Olamaz.

— Sana göre haklı olan bana göre pekâlâ haksız olabilir. Yahut da bunun aksi. ..

— İyi ama, ya ikimiz de bu meselede bitaraf değilsek...

— Bitaraf olmak ne demek? Her fikir şuna göre doğru, buna göre yanlıştır.

— Bir fikrin yanlış veya doğru tarafları olamaz mı?

— Fikrin olamaz.

— Ulan, filozof gibi konuşmaya başladık. Işin içinden çıkamayacağız.

— Şu kadın haklı mıydı, haksız mı?

— Haksız.

— Yani bu meselenin bir tek fikir tarah var sence. Hadisenin hiçbir ehemmiyeti yok. Onun için haksız, değil mi?

— Hakh!..

— Tü Allah belanı versin! Mahsus mu yapıyorsun?

— Kadının haklı olması, haksız olmasına mani değil ki, esas fikir de...

— Anlamadım.

— Anlamazsın tabii. Bu meselede o kadın haksız.

— Peki, kadının haklı tarafı neresi?

— Kadının haklı tarafı yok ki.

— Şimdi var, dedin!

— Kadının haklı tarafı yok.

— Neyin haklı tarafı yok?

— Senin haklı tarafın var da bunu kadma yüklemeye çalışıyorsun. Kadın aslında haksız. Haksız ama, günahsız da. Işte onun için görünüşte bize haklı gibi geliyor. Kadına ne oluyor be? O ne kötülüğünü görmüş aktörlüğün de oğluna mani olmaya çalışıyor? Ama, sen çok gördün, ben çok gördüm. Oyle olduğu halde bir istidatlı gence: "Sen aktör olamazsın oğlum" diyebildin mi? Diyemedin. Kadına n'oluyor?

— O mesele başka! Ya kese, ya alhnlar?

— Katırı seven tekmesine katlanır. Ben analık diye ona derim.

— Nerdeyse hırsızlığı da müdafaa edeceksin sanat uğruna. Elin zavallı cahil kadınını da hâkim olsan mahkûm edeceksin.

— Haksız çıkaracağım.

— Bizde jüri olsaydı, sen iyi aza olacakmışsın. Sence demek, kadıncağızların sandıkları kırılsın, kefen, cenaze altınları alınsın, tiyatro kumpanyalan kurulsun. Zurnalar, davullar çalınsın...

— İşte geldik meselenin hakikatine... Hayır, böyle olmasın, dediğin gibi olmasın. Millet tiyatroyu sevsin de korusun. Korusun da böyle vakalar olmasın...

— Yani hükümetler, belediyeler korusun...

— Kim korursa korusun. Ama, artist dediğin, alabildiğine öyle ufak tefek oyuncak kabilinden değil, alabildiğine hür olmalıdır. Muharrirle birleşip her türlü küçüklük, her türlü peşin hüküm, her türlü yalnız kendine çevrili bir ahlakla alay etmeli, o ahlakı kepaze etmeli, o nevi düşüncelerle mücadele etmelidir.

— Maşallah! Güzel fikirlerin varmış da haberimiz yokmuş.

Ama, bir Usküdarlı hanım teyze de senin gibi düşünemezse haksızmış.

•• •

— Usküdarlı Zilha Teyze hiçbir şeyi düşünmüyor... Düşünse,

oğlunu bir daha eve almazdı, bunu yaptı diye. O zaman bu mesele hakkında düşünüyor derdim. İşte düşünmediği, düşünemediği için de bu meselede bir fikir sahibi olmadığı için de haklı; yani günahsız.

— Netice itibariyle hanım teyzenin bir haklı tarafı var demek?

— Yok.

— Be, birader! Şimdi var dedin.

— Var, demedim. Günahsız dedim ama, hadi hakkı var dedim sayalım. Her hadisede bir fikrin neticesi, sonunda hadise haline gelebilir. Bu fikri

kavramadan o hadise hakkında düşünemeyiz. Hanım teyze bu fikri kavramadığına göre, haksız.

— Nerede haklı?

Hâlâ nerede haklı diyor, öyleyse, şurada haklı: Bilmeyerek, tiyatronun mücadele edeceği bir başka fikirden (daha doğrusu fikirsizlikten) hareket etmesinde...

Haksız tarafından haklı desene.

— Güzel buldun. Haksız tarafından haklı. Bak sonra Suat'ın vaziyeti de tuhaf: Bizim gözümüzden bakarsan: Kahraman. Anasının gözünden bakarsan: Hatırsız evlat. Kanun gözünden bakarsan: Hırsız.

— Daha başka göz kalmadı. Bir de benim kör gözüm kaldı.

— Bir filozof gözüyle bakarsan, şu vecizeyi korkmadan söyleyebilirsin: "Bir hırsız aynı zamanda bir kahramandır.

//

— Keselim de hemen şu vapura binelim. Atalım kendimizi bir

• • •

İstanbul tarafına. Üsküdar seni bayağı bayağı bir fikir adamı etti. Fikrini de adamakıllı ifade ve izah edemiyorsun ama, her ne hal ise...

Saffet Ferit cevap vermedi. Vapurun ikinci mevkiindeki açık sıralarda oturup da önlerinde deniz akınaya başladığı zaman:

— Halit, dedi, yarın seninle vapura binelim. Boğaz'a gidelim. Anadolu yakasında bir köy var; ismini hatırlayamıyorum. Vapurun yanaştığı iskeleye hemen bitişik, şirin mi şirin bir kahve her zaman gözüme çarpar. İnsem bir kahve içsem, bir nargile çeksem derdim. Her zaman aklımdadır. Tembellikten değil, hani çocuklar en güzel yemişi en sona saklarlar, bir türlü yemeye kıyamazlar. Ben de bu işi en sona saklamayı düşünüyorum.

Oraya gidip bütün dünya ile hesaplarımı, nargilemi çekerken göreyim. Göreyim de bu iş bitsin.

• •

— Öyleyse bekle. Buna daha vakit var. Hem ben gelemem. Ben yarından tezi yok, iş peşindeyim. Sen uğursuz geldin. Biraz da kendim uğraşayım bakayım. Pazartesiye kadar gözükmem.

— O yleyse kendim giderim.

— Sırh sıra git birkaç gün. Fikirlerin taze havaya muhtaç... Merak etme, daha hesabın bitmedi. Sakın göreyim de, deme. Ne diyordun hani: "Ü midi bir milletin gömülmez" mi, neydi?

Sustular. Vapur artık köprünün *Ü*sküdar İskelesi'ne yanaşmak üzereydi.

Halit:

— Saffet, dedi, sen bir vicdan istirahati hissetmiyor musun bugünkü hareketimizden?

Saffet:

— Ediyorum, kör olası! dedi.

— Ben senden bunu umardım. Nerede kaldı deminki düşüncelerin öyleyse?

Saffet Ferit mahzun mahzun:

— Ü sküdar'da, dedi.

II

Tren hareket etmek üzereydi. Saffet Ferit oradan oraya koşup duruyordu:

— Hadi çocuklarım. Hadi kızım. Hadi yavrum!.. Aman bir eksiğimiz olmasın. Salih, benim bavulu yerleştirdin mi?

— Halit Ağabeyim gelmedi.

— Ne diyorsun yahu? Trenin kalkmasına on dakika varnış.

— Vapur şimdi yanaşh.

— Ya bundan da çıkınazsa?

— Çıkmazsa, demek Halit bir kazaya kurban gitmiştir. Her şeyi lıazırlasm, yapsın, etsin de...

— Belki de vapura yetişememiştir.

— I mkânı yok.

Halit kan ter içinde gözüktü:

— Anamdan emdiğim süt burnumdan geldi, dedi.

Etrafına bakındı:

— Sitâre nerede? dedi.

Saffet Ferit'in gözlerinde ufacık bir hiddet kıvılcımı yandı söndii . I çinden: "Tamam, dedi, herife bak! Kimseyi sormuyor başka. Tamam! İşimiz var öyleyse..." Sitâre, vagonun koridorunda camın önündeydi. Kırmızılar giymişti. Sarı saçlarını iki örgü ile bir şapka gibi kafasına örmüştü. Saffet Ferit'le göz göze geldiler. Genç kız tatlı tatlı güldü. Saffet:

— Işte Sitâren Halit, dedi.

"Sitâren" kelimesi Halit'i kendine getirmeye kâfi geldi:

— Merak ettim, dedi. Annesi köprünün Kadıköy Iskelesi'ne gelmişti de... Acaba bundan evvelki vapura yetişebildi mi diye üzülüyordu da...

— Yetişmese senin geldiğin vapurla gelirdi. Bundan üzülecek bir şey yok.

— Ne bilsin kadın, yahu? Başka vapur yok, sanıyonnuş. Davulcu Arap ne oldu? Buldun mu?

— Buldum.

— Tabii, meyhanede.

— Dediğin yerdeymiş. Zor bela ayıldı fellah...

Nihayet hepsi yerlerine oturmuştu. Tren kalktı. Saffet Ferit'le Halit müstesna, öteki artistler bir üçüncü mevki kompartımana tıka basa dolmuşlardı. Nihayet tiyatro müdürü ile birinci aktör, ikinci mevkiin gri kadifelerine yaslanıp bir oh, diyebildiler. Bu göreneğe her zaman riayet edilirdi: Kumpanya müdürü ile birinci artist, gidecekleri yerin muteberanı, okumuşu, yazmışı ile temas edecekleri için, ikinci mevkide seyahat ederlerdi. Bu bir zaruretti. Yoksa ikinci mevkide seyahat etmek zevkine arkadaşlarla beraber olmak zevkini değişecek adam, artist değildir. Ne de olsa, başkalan üçüncünün tahtaları üstünde seyahat ederken, ikincinin kadifelerine kurulmak insana bir üstünlük,

bir büyüklük hissi verir, büyüklük hissi bile olmasa, bir keyif verir a, diyeceksiniz.

Halit'le Saffet Ferit için böyle bir şey düşünülemez. Onlar böyle şeyleri kanıksamışlardır. Ne kadar kanıksasalar... diyeceksiniz. Bu seferki müşahedeniz doğrudur. Halit'le Saffet Ferit, kanıksadıklanna iyiden iyiye emin oldukları halde -ne kadar kanıksamış olurlarsa olsun- bir şuur ötesi üstünlük hazzını da tadıyorlardı. Bunu başka münasip bir cümle ile de ifade edebiliriz: İkinci mevkiin keyfini çıkanyor-lardı. Bu hiçbir zaman kendi kendine inkâr edilemez, başkalarının yanında da kabul edilemez bir haldir.

Bulunduklan vagon tıklım tıklım doluydu. Kimse onlarla fazla il-

• •

gilenmedi. Halbuki ilgilenmeleri lazımdı. Oteki yolculardan başka türlüydüler. Halit, her dakika birisiyle ahbap olmaya bakıyor, yırtınıyor, bulamıyordu. Saffet Ferit, yalnız turnelere çıkarken dişlerine taktığı

piposunu tüttürüyordu. Bu onun âdetiydi: IstanbU'da yasemin ağızlıkla icabına göre Köylü ile Büyükkulüp tiryakisi olduğu halde turnelerde, evde annesine saklattığı gül ağacından, Burhanettin Tep-si'nin hediyesi bir pipo kullanırdı. Kafasını oturduğu yerin baş koyacak yerine aktörcesine dayamış, pipodan küçük küçük nefesler alıp veriyordu.

Halit ahbabı bulur bulmaz tiyatrodan açacakh. Sonra ahbap olduğu adamın nereli olduğunu öğrenecek, o şehrin iktisadi durumu hakkında bilgi edinmek için, "Bu senenin mahsulü nasıl?" diye soracaktı. Soracağı öteki sualleri de hazırlamıştı: Kasabanın son tahrirde nüfusu ne kadardır, tiyatrolar gelir gider mi, gece hayatı var mıdır?

Nihayet böyle birini buldu. Sigara yakmak bahanesiyle kaynaşh-lar. Ilk suali adam sordu:

— Ne tarafa efendim?

— Şimdilik tren yolunda en yakın vilayete. Bilahare ötelere...

— Zatıâliniz ne işle meşgulsünüz?

— Direktörüm. Tiyatrom var.

— Pek güzel.

— Seyyar bir tiyatro kumpanyamız var. Memlekete biraz eğlence, biraz düşünce, biraz da üzülmece götürüyoruz. Bagajımız bu, efendim. Zatıâliniz?

— Bendeniz A. orta mektebinde Fransızca hocasıyım...

— Çok memnun oldum, efendim, çok. Bizi ancak sizin gibi münevverler anlar, anlatmaya da çalışır. Tiyatro bugün ne olsa memleketin bir ihtiyacına cevap veriyor, değil mi beyefendi? Fakat rağbet az. Ancak sizler bizi cahil halka anlatacaksınız.

— O da olacak efendim, o da olacak.

— Acaba A.'da iş görebilir miyiz?

— A., memleketin en büyük kazalarından birisidir. Nüfusu birçok vilayetlerden üstündür. Nefsi şehir yirmi üç, yirmi dört bin. Ahalisi uyanıktır. Yazın bilhassa gece hayatı ilerlemiştir. Zengini çoktur. Şu harp sıralannda her şey para ettiği için küçük arazi sahipleri, her türlü esnaf, nispi bir refah içindedir. Memurin kısmı müstesna tabii... Bu son kısım nasıl olsa ne yapar yapar tiyatroya gider. Zannederim ki kumpanyanız iş yapar.

— inşallah! Biz de böyle ümit ediyoruz. Efendim, bu sefer bir kasabada yerleşip yazımızı geçirmek niyetindeyiz. Kasaba kasaba, vilayet vilayet dolaşmaktan yorulduk doğrusu. Şimdi her yaz, her kış bir şehir seçiyoruz. Hem o şehir için istifadeli oluyor, hem biz fazla yorulmuyoruz. Ne de olsa genç değiliz artık, beyefendi.

— Kaçlısınız?

— On sekizliyim efendim.

— Maşallah! Yaşınızı göstermiyorsunuz.

— Zahâliniz kaçlısınız efendim?

— Ben yirmi üçlüyüm.

— Siz bizim yanımızda çocuk sayılırsınız.

— Kumpanyanızın ismi, efendim?

Halit'in ancak o zaman aklı başına geldi. Mesele, şu beye kumpanyanın ismini söyleyemernekte değildi. Trupa isim konmamıştı. Hep Emin'in yüzündendi bu. Para, evvela para, sonra perde, sonra şu, sonra bu, isim en sonra. Al sana en sonraya kumpanyanın adı! Şimdi ne halt karıştıracaklardı.

İki yeni dostun konuşmalanna bir kulağı, bir gözü ile iştirak eden, öteki gözü piponun dumanından kapalı Saffet Ferit, tek gözüyle Halit'e garip garip bakarak sırıtıyordu şimdi. Halit adamın sualini atlatabilmek için:

— Efendim, dedi, size kumpanyamızın başartisti Saffet Ferit'i takdim ederim. Herhalde ismini duymuşsunuzdur.

Adam eğildi, Saffet'e:

— Müşerref oldum beyefendi, dedi.

Halit:

— Efendim. Trup hakkında zatıâlinize daha iyi malumat verecek biri. Tiyatro hakkındaki fikirleri de hiç yabana atılır şeyler değildir. Bendeniz öteki vagona kadar bir gideyim müsaade ederseniz. Bakalım çocuklar nasıl, iyice yerleşmişler mi? Şimdilik müsaadenizle.

Halit dışarıya fırlamak üzereyken Saffet Ferit'in:

— Beyefendiciğim. Kumpanyamızın ismi "İstanbullu Kumpanya" dediğini duydu. İ çinden:

— Vay köpoğlu vay! Bulmuş bile ismi, dedi.

Çocukların kompartımanına girdiği zaman onları da kumpanyanın ismi için münakaşa halinde buldu. Sustu,, dinledi. Hiçbir şey söylemedi. Onlar işi karmakanşık etmişlerdi. Akla hayale sığmaz isimler uydurmaya çalışıyorlardı. Kimi seyyar olmasından kinaye, "Ekspres Kumpanyası" diyor, öteki alay ediyor: "Marşandiz daha iyi" diyordu. Bir diğeri: "Paris'te İki Eşek tiyatrosu varmış. Biz de Iki Katır koyalım."

Dönüp Halit'e baktılar. Tam bu sırada da Saffet Ferit adamı atlatmış, belirdi. Gülerek:

— Katırın biri Halit, dedi, öteki kim? Herhalde ben değilim.

Salih:

%•

— Uçüncü mevkide seyahat edenler, dedi.

— O zaman da "12 Katır Tiyatrosu" demeliyiz.

— Çocuklar, gözünüz kalmasın. İsteyen alsın bileti gitsin, güle güle otursun. Bizim kompartımanda bir Fransızca hocası var, hem istifade eder. Tiyatronun ne demek olduğunu öğretiyor herif insana. Herifler Fransızcayı öğretemezler, tiyatronun ne demek olduğunu öğretmeye kalkarlar. Zor kaçtım, yahu! Herif tereciye tere satmaya kalktı. Şimdi ne karar verildi?

— Neye dair?

m• , • • • •

— Tiyatronun ismi için.

Usküdarlı Suat:

— Ben Ekspres teklif ettim.

— Sen, Emin?

— Ben İkbal Tiyatro Kumpanyası.

— Sen, Salih?

— inşirah Tiyatrosu.

— Sen malum, Hasan Rıza: Marşandiz.

— Sen Zabel?

— Ben kendim isim olmuşum. Bir de tiyatro isim anası olacağım?

— Sen, Sitâre?

— Benim fikrim ne olabilir?

— Söyle bakalım bir defa, canım!

Halit'le Saffet, Sitâre'ye, gülerek, teşçi ederek bakıyorlardı. Sitâre gözlerini insan kafalanndan yukarılara kaldınp düşündükten sonra:

— Bir kısmımız halkı güldüıiip eğlendireceğimize, bir kısmımız

• « •« w | a w •• i • 11 11^ i • • • • • 1

üzüp ağlatacağımıza göre, benim de bulduğum bir isim var. Gülmezseniz söylerim. Ama, vallahi güleceksiniz; söylemem.

— Vallahi gülmeyeceğiz Sitâre Hanım.

Dudakları nar çiçeği, kalp biçiminde sarı bir asi bukle, üç dört minimini sivilceli, uçuk renkli, gergin, kaygan bir alında oynuyor uzun, sanya çalan kirpiklerde altın pırıltılar. Koyulaşıp açılan gözlerde ışıklar ve karanlıklar...

Sitâ re:

— Ağlayan Nar, Gülen Ayva Tiyatrosu! dedi.

Hepsi sustular. Sanki bir dadı masal söyleyecekti. Sanki kıştı, dışanda kar yağıyordu. Horhor'daki konağın denize bakan odalarından birindeydiler, pencereler sarsılıyordu. Dışarıda dehşetli bir lodos fırtınası... Çocuklar odada toplanmışlardı. Dadı yere bağdaş kurmuştu. Çocuklar iki dizlerinin üstüne yere yatmışlar, çenelerini ellerine koymuşlardı. Bir küçük kız yüzükoyun uzanmıştı. Bu kızın ne güzel saçları vardı. Düz burunlu, incecik uzun kaşlı, çekik badem gözlü bir oğlan çocuğu dadının karşısına bağdaş kurmuş, bıçak gibi keskin bir ağızla dadının ağzını açmasını bekliyordu.

Saffet Ferit, Sitâre'nin tiyatro kumpanyası ismiyle bir dakika içinde bir rüya, bir çocukluk âlemi yaşadı. Bir yerinden sanki bir şey kal-dınnışlar gibi bir eksiklik duydu. Sonra da fazla bir şeyler gelip içine çöktü. Gözlerinin iç tarafında bir yeri, bir tüyle okşuyorlarmış, gıdık-lıyorlarmış gibi oldu.

— Ne güzel isim! Ne güzel isim! Çok beğendim. Vallahi çok beğendim! Bu ismi saklayacağız. Bir gün, biz de, İstanbul tarafında bizi geçindirecek bir tiyatroya sahip olursak binamızın en tepesine kırmızı sarı ışıklarla insan boyunda bir gülen ayva, fıçı büyüklüğünde bir ağlayan nar reklamı koyanz. Dört saniyede bir yakar, dört saniyede bir söndürürüz.

— Hemen koyalım bu ismi, Saffet Bey, n'olur...

— Vallahi koyalım. Ben isterim. Ama, benim salahiyetim bu kadar. Beğenmek, fikrimi söylemek. Kararı Halit verecek.

Halit, buluşun fevkalade olduğunu, Saffet'in dediği gibi, Istanbul

tarafında kurulacak olan tuluattan yetişme artistlerin bir tiyatrosu olduğu zaman böyle bir ismin çok güzel olacağını ama, bilmedik bir Anadolu kasabasında çok tuhaf kaçacağını, alışılmış bir isimden başka bir ismin hatta kumpanyayı iflasa kadar götüreceğini söyledi.

• •

— İsim klasik olmalı, dedi. Başka çaremiz yoktur. İstanbul başka. Fakat Anadolu böyle alışmıştır.

Usküdarlı Suat:

— Hep böyle söyleriz, dedi. Anadolu çekmez, Anadolu istemez, Anadolu anlamaz. Bu yüzden dünyanın en aşağılık filmlerini biz yaparız. Anadolu şöyledir, Anadolu böyledir. Içimizde Anadolu'yu bilen bile yok. Bence bayılacaklar böyle bir isme.

Halit:

— Peki, bayılmazlarsa n'olacak? Tecrübe tahtası mı olacağız? Hem, tiyatro kumpanyası isimlerinin pek bir ehemmiyeti mi var sanırsınız? Bu ehemmiyeti biz kendimiz veririz. Anadolu'daki halk için tiyatronun ismi şu olmuş, bu olmuş eheı^ıniyeti yoktur. Bir seyyar kumpanya için böyle güzel ismin de hiç lüzumu yok. Ama, Sitâre'ye çok teşekkür ederim. Hepimiz namına. Bizim bir kumpanyamız vardır. Ismi aramızda "Ağlayan Nar, Gülen Ayva" dır. Anadolu için turne adını Saffet buldu: "İstanbullu Tiyatro"

— Güzel, bu da güzel, dediler.

Saffet Ferit bir şeyi beğendiği zaman mahzun, şair, düşünceli bir hal alırdı. Bu hale pek yaraşan dalgın aktörce bakışları da o güzelliği meydana getiren insanda toplanırdı. Kör Halit, aktörün bulduğu ismi kumpanyaya takınakla gösterdiği bu büyük cemileye -daha doğrusu fedakârlığa- karşı onun ne

kadar haz duyacağını, kendisine minnettarlık dolu gözlerle bakacağını bildiği için döndü, aktöre bakh. Aktör oralı bile değildi. Onu mahzun, şair haliyle Sitâre'nin yüzüne dalmış bulunca bir de Sitâre'ye dönüp baktı. Genç kız, gözlerini, yanaklarını,

saçlanıu içine alan bir aydınlıkla gülüyordu. Halit'in içi cız etti. Kanı kalbinden çekildi. Beynine çıktı. Aktöre yaptığı cemileye pişman oldu ama, iş işten geçmişti.

Şimdi eski arkadaşı gözünden düşüvermişti. Onu olmamış, serseri, zavallı bir kendini beğenmişten başka türlü göremiyordu. Şimdiye kadar sanki ne yapmıştı? Tuluattan haberi yoktu. Oynadığı rollerde mübalağalı jestler yapardı. Bir piyesten ezberlediğini öteki piyese ka-rışbrır, ezberlenmiş hareketleri tekrar eder dururdu.

Burhaneddin'i, Muhsin'i, Raşit'i taklit eder; kâh kafasını elleri içine alır, saçlarını karmakarışık ederdi; kâh göğsünü ve kafasını yumruklayarak, burnundan bir sesle: "Gözümün önünden silin, hain kadın! Sen cehennemlere, bataklıklara layıksın! Oralara dön yine!" derdi. Hele kendi yazdığı yaveleri tekrar ederken şöyle tiyatrodan hafifçe çakıp da. seyreden biri: " Aman yarabbi! Halkın karşısında bunu yapmaya utanmayacak mı?" der, ürperirdi. Yaşı kırka dayandığı halde hâlâ kadın avası geçinirdi. Güzelliğine kaniydi. Halbuki saçları dökülmüş, kırlaşmıştı. Gözlerinin altı iki parmak çürümüştü. Yüzündeki çizgiler şahsına bir ifade veriyor gibi gözüküyorsa da, iyice dikkat edilirse bunlar birer ifadeden çok, fena geçirilmiş gecelerin, sarhoşlukların, hatta inkıbazlarm, bin türlü mide, karaciğer, bağırsak hastalıklarının yadigârlanydı. Sanki geniş bir alnı vardı. Vardı ama, o alında kendine mahsus, ahlaksızca denebilecek hayallerden başka ne vardı? Daha geçenlerde, yükselmek için hırsızlığı bile mubah görmemiş miydi? Mubah görmek hadi neyse, hırsızlığı övmemiş miydi? Kim bilir belki de, Hasan Tahsin Sarıca'nın ona borcu da yoktu.

Şu Sitâre'ye gelince: Kadın değil miydi? Hepsi böyleydiler. Ahmaktılar. Erkeklerin ya parasına, ya şöhretine, ya budalaca güzelliğine kıymet verirlerdi. Herkesinki gibi sümüklü ama, düz bir burna, bir manalı sandıkları inkıbazlı yüze vurulurlardı.

Bu vaziyeti kendisi ihdas etmişti. Saffet Ferit'i ona bizzat kendisi budalaca methetmişti. Güya bir Yunanistan turnesinde Yunan artistlerinin Saffet Ferit' i Avrupa ayannda bir aktör diye vasıflandırdıklarını söylemişti. Halbuki bu Yunanistan turnesi tamamen hayal mahsulüydü. Sitâre'yi bir senedir tanıyordu. Şu trene bininceye kadar ona ne tatlı gülmüştü. İçinden şimdi de Saffet Ferit'e öyle gülüyordu.

Daha on gün evvel Kör Halit ona:

— Doğru, yaşımı başımı aldım, Sitâre Hanım, ama kendimi harcamadım. Henüz gencim. Artistler serseri olur, diye laf çıkmıştır. Bu yanlıştır. Artistler kendi hallerinde insanlardır. Ben de kendi halinde bir insanım. Bugüne kadar kendime bir eş bulamadım. Bulduklarım sinemalardaki gibi bir artist hayatı özlüyorlardı. Halbuki bizim sanatımızda biraz kahır çekmek lazım gelir. Bu kahn beraber çekecek bir kadına daha hayatımda rastlamadım. Ama, sanıyorum ki böyle bir kadın mevcuttur hayatta.

Sitâre:

— Şimdi istediğinizi buldunuz galiba, aldanmıyorsunuz... diyerek gözlerinin içine bakmış:

— Bu sefer aldanmıyorum, Sitâre Hanım. Turne dönüşü, hislerime ortak birini bulacağıını umuyorum, demişti.

Sitâ r e:

• *

— Umit edelim, Halit Bey, diye cevap verişti.

Halit, yavaşça, içi titreyerek, Sitâre'nin kanepe üstünde duran eline elini koymuştu. Bu yumuşak eli, elinin alhndaki kuşlar kadar sıcak eli Sitâre bir zaman çekememiş, önüne bakarak düş^^nüştü. O zaman Halit:

— Otuz sekiz yaşındayım, Sitâre Hanım, demişti. Bu yaşı erkekler için nasıl buluyorsunuz?

Sitâre:

— Olgun, aklı başında bir erkek yaşından iki yaş daha küçük, diye cevap vermişti.

Halit: "Ben onu iki yaş geçtim" dememek için kendini güç zaptet-mişti. Işte bu roman hayatını yaşayalı daha on gün olmamışta.

Oteki arkadaşlar, A.'da verilecek ilk temsilin piyesini seçmek için münakaşaya dalmıştılar. Bu sırada Halit'in geçen tatlı günlere dalmış gözleri Sitâre'ninkilerle karşılaştı. Genç kızın yüzünde kaçamak bir gülümseyiş gözüktü. Görünmesiyle beraber güzel bakışların, vagonun içinde bir şeyler arıyormuş gibi başka yerlere uçuşmalan bir oldu. Bu, Halit'i çileden çıkarmak için kâfi geldi. Şimdi Saffet Ferit kendini göstermek için yırtınıyor, her piyes hakkında fikrini beyan ediyor, trupa adeta hâkim bir vaziyet alıyordu.

Halit kendi kendine: "Şunun forsunu kırmak zamanı geldi çattı artık!" dedi. Onu eliyle şöyle bir itti:

— Dur bakalım hele, dedi. Işe ne Manakyan repertuvarından senin çok muvaffak olduğun, zamanı geçmiş piyeslerle, ne de şunun bunun, senin benim bir tiradı yarım saatlik yavelerle başlayacağız. Na-şitvari tuluat kütüphanesinden bir kitap seçeceğiz. İlk defa ayvaları güldüreceğiz, narları sonra ağlatırız. Zaten dünya kan ağlıyor, bir de biz ağlatmayalım. "Sürpik Dudu" ile işe başlıyoruz. Emin, "Sürpik Dudu" rolünde bize Naşit'i aratmayacak. Vaktinde Naşit bile Emin'i bu rolde seyrettiği zaman alnından öpmüştü. Bize o akşam kabak tatlısı ziyafeti çekmişti. Hatırlarsın ya Emin, hadi göreyim seni!

Emin bu beklenmedik teveccüh karşısında sevindi. Saffet Ferit itiraz edemedi. Halit'in tavrını beğenmemişti. Herifin birdenbire nevri dönmüştü. Onun içinden neler geçtiğini de pek kavrayamadı. Başka şeylere yordu: "Bizim kumpanyanın isim babası oluşumuz belki Emin'i kızdırıruştır" mülahazasıyla Halit'in kendisine soğuk davrandığını sandı. Israr etmek beyhudeydi. Doğrusu Emin de yabana atılır komik değildi. Ne onun yaptığını Saffet, ne Saffet'in yaphğını Emin yapabilirdi. Israr ederse Sitâre'nin yanında küçük düşecekti.

— Muvafık, dedi. Ben de senin fikrindeyim.

Sitâre'ye bir göz atta. Dışarı çıktı. Hemen arkasından Sitâre de. Beraberce i^^ri mevkie doğru yürüdüler. Aktör biraz sonra tekrar kompartımana girdi:

— Halit, biletleri versene, dedi. Biletçi gelirse laf etmesin.

Halit yelek cebinden çıkanp Saffet'in biletini verdi. Kendisininki-ni tekrar cebine soktu.

Saffet:

— Onu da ver, dedi. Sitâre ile biraz konuşacağız. Halit, Saffet' e cevap vermedi. Kapıya doğru yürüdü. Kafasını uzattı:

— Sitâre, gel buraya! dedi.

Sitâre kaşlannı kaldırarak, gayri memnun bir yiizle kapıda gözüktü.

— Sen burada otur kızım, ikinci mevki çok kalabalık. Hiç kadın da yok bizim kompartımanda. Doğru olmaz. Hem Emin düşünsün, Sürpik Dudu'da sen de bir şarkı söylemelisin.

Dayı Emin:

— Sitâre Hanım, hangi şarkıları söylersiniz?

Sitâre:

— Hangisi olursa...

Halit:

— Bence, şöyle bir külhanbeyi havası... Mesela "Karakolda Ayna Var"

Emin:

— Aman, fevkalade olur! dedi.

* * *

A.'da Halk Fırkası'nın bahçesindeki sahne hiç de fena değildi. Bir hafta şöyle böyle müşteri bulan tiyatro, Sitâre'nin oyundan evvel, bazen oyun esnasında münasebetler düşürerek söylediği şarkılar yüzünden hıncahınç dolmaya başlamıştı. Kör Halit'in tecmbelerine göre bir tiyatro bir şehirde yerleşeceği zaman, ilk günlerin seyirci adedi çok mühim bir rakamdır. Bu rakam fazla ise, artmakta devam ediyorsa, vaziyeti iki şekilde düşünmek lazımdır. Fazla sevinmeye gelmez. Bu dernektir ki, ya seyirci adedi birdenbire düşecektir; şehrin tiyatroya

alakasızlığının ters cihetten bir tezahürüdür. Yani bütün müşteri bu

• •

kadardır. Uç gün içinde doldurup boşaltmıştır sandalyeleri. Yahut da ciddi bir rağbettir. Böyle bir rağbetse, o zaman işi ciddiye almak, ayarlamak lazım gelir. Ayarlama da şu şekilde yapılır: Seyirci rakamını tetkik etmeli; ne günleri müşteri az geliyorsa -mesela şehrin pazan pazartesi günleri kuruluyorsa- o gün temsile ara vermeli. Bir de dinibü-tün bir şehirde cuma geceleri katiyen temsil ve^emelidir. Böylece öteki günler ayarlanmış olur: Boş sandalye kalmaz.

Bu şekilde hareket edilmez de gündüzün de temsiller vermeye kalkılır, fazla reklam yapılırsa, şehrin tahsilli, yarı tahsilli kısmının menfi propagandasına hak verdirilmiş olur. Çünkü bu yan münevver sınıf hep Dârülbedayici'dir. İ stanbul Şehir Tiyatrosu'nun dekorlarına, azametine, artistlerine, piyeslerine hayrandır. Küçük tiyatroları, tuluata küçük görür. Kasabasına gelmiş olan seyyar kumpanyayı da önüne gelen yerde kötüler. Böylece de günün birinde, rağbetin ayarlanmaması yüzünden beş altı seyirci karşısında oynamak zarureti hâsıl olur ki, bunun ne kadar elim olduğunu bir tiyatro müdürü kadar kimse hissedernez.

Ayarlama yapılır, kasabanın yarı münevver sınıfının suyuna gidilirse, boş sandalye tehlikesinden kurtulunmuş, bu suretle de aşağı yukarı değişmeyen bir seyirci adedi muhafaza edilmiş olur.

Rağbet umulmadık bir şekilde devam ediyorsa, bu artışın hangi sebeplere istinat ettiğini tetkik etmek de şarttır: Aktöre mi, şarkıcıya mı, kantocuya mı, monologcuya mı, hiç akla gelmeyen bir artiste mi, habr ve hayale

gelmeyen bir sebebe mi, mesela bir dekora mı? Bu da gayet ustaca yapılan anketlerle tetkik edilir. Püf noktası bulundu mu, artık mesele kalmaz. Hemen ayarlama yapılır. Ayarlamanın iki kaidesi vardır: Rağbeti frenlemek, açgözlü olmamak.

Kumpanya rağbetteydi. Bu öyle yalancı, sahte bir rağbet değildi. Şehir, tiyatrosuzluğun susuzluğunu giderdikten sonra alakasını keseceğe benzemiyordu. Rağbetin sebebi aşikârdı: Sitâre'nin şarkıları ve

güzelliğiydi. İkinci, üçüncü derecede sebepler de vardı. Bunlar da çok mühimdi. Işi ayarlamalıydı.

Halit hemen pazartesi, perşembe temsillerini kesti. Pazar günü matinesini, futbol maçı olduğu günler maçtan sonraya bırakh. Maçlarda bütün trupla hazır bulundu. Rağbet o şekilde ayarlanmıştı ki, aylardan beri boş bir tek sandalye yoktu. Köylerden arabalarla köylüler geldi. Birkaç pazar iki yakın köye temsil vermek üzere gidildi. Kasabadan bu seyahate iştirak eden gençler de oldu. Şehrin küçük gazetesinde köy ve tiyatro mevzulu bir makalecik, Saffet'in de yardımıyla yazdınldı. Yazan kasaba gencine, kulislere girmek için müsaade verildi. Bir kasabalı, üniversiteli gencin bir perdelik piyesi, kendisinin de tanıyamayacağı şekilde oynandı. Bir başka gence, mevkiine layık rol

verildi. Iş tıkırındaydı.

Trup da hiç fena oynamıyordu. Hasılat mükemmeldi. Yalnız Saffet Ferit, kendi piyeslerinin hep sonraya bırakılmasından şikâyetçiydi. Bazı hafif komedilerde olsun bazı Darülbedayi repertuvarı piyeslerinde olsun, muvaffak oluyor, alkışlanıyordu. Kasabanın oturacak biricik kahvesi belediye gazinosunda, A.'nın kumar kulübünde yerli gençlerle münakaşa ediyor, tiyatroya ait fikirleri ciddiye alınıyordu. Piposu ağzında, şehrin kalabalık çarşısından geçerken:

— Müthiş aktönnüş, diye yalnız onun için söyleniyordu. Halit'le göz göze hiç gelmiyorlardı. Aktör, fikrini söylemeye kalktığı zaman Halit çoğun Emin'le birleşerek kendi fikrini kabul ettiriyordu. Bütün bun-lann Sitâre'ye fazla tesir etmediğini bilen Saffet Ferit, kızla beraber pipo-

W | | 1 • • 1 • 1 |■ •• ■ • % • «| •• ■* 1

su ağzında çarşıdan geçerken gözlerin kendi üzerine çe^^mesini buyuk aktörlüğüne yeter buluyordu. Tiyatrodaki, Halit'in çevirdiği enbikalara kulak asmıyordu. Kasaba çarşısında gösteriliyordu, Sitâre onunla gezmekten övünüyordu ya! Bu ona yeterdi. Halit'le Saffet Ferit ancak lUzu-mu kadar konuşuyorlar. Birbirlerinin yUzUne cepheden bakmaya yanaşmıyorlardı. Yüz yüze konuşmak lazım geldiği zaman gözleri ya birbirlerinin yelek düğmeleri UstUnde, yahut da kafalannın üç parn1ak yukarısında konuşuyorlardı. Her ikisine de bunun böyle devam edemeyeceği şUphesi geldi. Ama, ikisi de dişlerini sıktılar. Birbirlerine izahat vermeye kıl kalan vaziyetlerde sustular. Böyle bir vaziyet ihdas edilince, kızılca kıyamet kopacaktı. Halbuki iş iyi gidiyordu. Bu gidişle bir gün istedikleri tiyatroyu bile kurabilirlerdi. Kendi kendilerine, Sitâre sabitinden baş alıp da, dUşünebildikleri zaman GUlen Ayva, Ağlayan Nar Tiyatrosu'nu Şehzadebaşı'nda kurduklannı taha^yyül ediyorlardı.

Sitâre, Saffet Ferit'le ötede beride gö^^rnekten hoşlanıyordu ilk gUnlerde. Sonra bir zaman Emin'le_sıkı fıkı oldu. Emin'in çirkin, biçimsiz oluşu, iki rakip arkadaşm arasındaki sessiz muharebeye bir zaman için bir mUtareke havası verdi. Bilhassa Halit, Emin'le Sitâre'nin ahbaplığını adeta teşvik etti. Saffet'le Sitâre beraber çıkhklan zaman Halit, Emin' e koşuyor:

— Onlarla beraber git. Bilirsin bu pis Saffet'i! diyor.

Emin:

— Peki Halit Ağabey, diye koşuyordu.

Saffet, Sitâre'nin kendisiyle beraber gezmeye can atmasından pek hoşlanıyordu ama, bazı ufak tefek iskandillerinde kinlinde muvaffak olup, kiminde muvaffak olamamasının sebeplerini hep Halit'e yüklU-yordu. Kızın Halit'ten çekinen bir tarafını hayra yormuyordu. Aralarında ne geçmiş olabilirdi? Bu geçen şeyi öğrenmekte gecikmedi. Bir

• • * I ^

gün Sitâre:

— Elbette evlenmek istiyorum Saffet Bey, demişti, ama, bir aktörden ziyade bir tiyatro müdürU ile. Sonra kahkahayı basmışh. Aktör hırsından dudaklarını kemirmişti.

Sitâre'nin Halit'le vaziyeti daha garipti. Zavallı Halit, kızın yanında kUçülUyor, ancak ufak kinayeler yapabiliyor, UzgUn tavırlar alıyordu. Sitâre'ye en kızgın zamanlarında ancak fazla yaramaz olduğunu söyleyebiliyordu:

— Sitâre Hanım, daha ciddi olun. Size ciddilik yakışıyor. Doğrusu, istidadınız hepimizi şaşırttı. Fakat bir artiste, mütevazı olmak, bütün arkadaşlara müsavi muamele etmek yaraşır. Hem bir genç kızsınız. Evleneceksiniz. Birisiyle fazla gezdiniz mi, üstünüze şüphe celp edebilirsiniz.

— Aman Halit Bey, siz de... Daha gencim ben. Eğlenirim de, gezerim de; hakkım değil nıi? Bunda ne fenalık var? Ben kimseye ayrı muamele yapmıyorum ki. Benim için Suat Bey ne ise, Emin Bey de o, Saffet Bey de... Yalnız Saffet Bey'in, doğrusu rollerim için çok yardımı dokundu. Kendisinden çok istifade ettim.

— Ama, Saffet sağ olsun, biraz... ■

— Aman, güleyim bari! Sağ olsun biraz, ne? Çapkınca mı diyeceksiniz? Çılgın erkeklerden hoşlanırım ama, öylesinden değil. Çapkın erkekler ri yakâr değillerdir. Kolay kolay da âşık olmazlar. Daha iyi ya! Şaka bir tarafa, Halit Bey, Saffet Bey benim ağabeyimdir, nitekim siz de benim ağabeyimsiniz.

Saffet'le Halit, Sitâre'ye adamakıllı abayı yakmışlardı. Saffet, önceleri Halit'in evlenme niyetinden haberdar olmadığı için aklına getirmediği evlenme fikrini ele aldı. Üzerinde düşünmeye koyuldu. Ona da bu fikir uşak gelmeye başlamıştı. Bir fırsatını getirip söyleyecekti. Ama, tam bu sırada Sitâre'nin kendisine karşı olan müsaadekâr vaziyeti birdenbire değişti.

— Sitâre Hanım, yarın şöyle bir faytona binip çay kenarına kadar

uzanalım mı dersiniz?

Her zaman ellerini çırparak kabul eden Sitâre, şimdi:

— Yarın bilmem ki olur mu? Ama zannetmem. Bir roman var, bitirmeliyim, diyordu.

— Sitâre Hanım, şöyle bir çarşıyı dolaşsak mı? Sonra gider, Belediye Gazinosu'nda birer çay içeriz.

— Vallahi, çok isterdim. Fakat dedikodudan çekiniyorum. Burası küçük yer. Sonra o bahçeye hiç hanım gelmiyor. Kukumav gibi kalıyorum.

— Sitâre Hanım, rolünüzde bir zorluğunuz var mı?

— Hayır, hayır. Rolüme hâkimim.

O zaman Saffet Ferit, Halit'i gözden kaçırmamaya başladı. Sitâre'nin Halit'le fazla bir ilgisi olmadığını anlamakta gecikmedi. Bu jşin içinde bir sır vardı. "Acaba Emin'le mi?" sualine kendisi de güldü. Sitâre, güzel erkekten hoşlanırdı. "Yaşlı olsun, yakışıklı olsun, Saffet Bey" derdi. O halde Emin'le bu sıkı fıkılığı neye yormalıydı? Bir gece yatağına uzanıp tahtakuruların, harap, yorgun vücudunu al al kabarttıkları bir saatte yerinden fırladı. Vücudunu kolonya ile serinletirken: "Ne ahmakmışım!" diye haykırdı. Vaziyet gün gibi aşikârdı. Emin hep böyle yapmaz mıydı?

Trupun en güzel kızıyla ahbaplığı ilerletmez miydi? Aynı zamanda kasabanın en ileri gelen zengini ile dostluğu al takke, ver külah haline getirmez miydi?

Saffet ertesi gün Halit'in odasına, beyazlaşmış, uzamış sakalı ve pijamasıyla koştu:

— Ulan Halit, dedi, sen de çocuksun ben de... Elin anasının gözü için az daha birbirimize girecektik. Ben sana bir şey söyleyeyim mi?

Halit:

— Söyleme, dedi. Evvelsi gece Emin, Sitâre, Keresteci Rıza, oyundan sonra su başında sabahı etmişler. Gazellerin bini bir paraymış. Refakatlerinde Zabel Hanım da varmış.

— Bunu bilmiyordum. Şimdi n' olacak?

— Karıyı derhal atlatacağız.

— Ben sana dememiş miydim?

— Demiştin ama, ilk tutulan da sen oldun.

— İ kinci de, Halit, ikinci!

— Her ne hal ise... Oğlum Saffet, bizim yaşımız geçmiş. Bize artık sultanlıktan başka çare yok.

— O da ne demek?

— Ne demek olacak. Bekârlık sultanlıktır, demezler mi?

Saffet Ferit düşünceye daldı. Sözü değiştirdi:

— İşler nasıl, Halit? dedi.

— iyiydi, iyiydi ama; kasaba bizden evvel her şeyi öğreniyor, kardeşim. Hepimiz boynuzlular mevkiindeyiz. Neredeyse bir başka tüccar da bana, yahut sana müracaat edecek.

— Emin'i siygaya çekmeyecek miyiz?

— Lüzumu yok! Şimdilik iki gün temsillere ara vereceğiz. Senin "Kırmızı Şemsiyeli Prenses"i prova edeceğiz. Bu arada ben yapacağımı hazırlayacağım. Kanya bir oyun oynamak lazım. Onun kuyruğuna bir teneke bağlamadan, rezil rüsva etmeden İstanbul yolunu tuttursam, bana da Kör Halit demesinler.

— Emin'i ne yapacağız?

— Emin'in hesabını sonra görürüz. Hem ona ne yapacağız? Adamakıllı bir ıslathktan sonra affetmekten başka çare yok. Zaten ayaklarımıza kapanacak "Ben ettim, siz etmeyin" diyecek. Asıl mesele ötekinde. Ona ne oyun oynayacağız, nasıl kepaze edeceğiz. Bu işi sahnede yapmalıyız. Kasabanın

bir kısmı sesine, güzelliğine vurgunsa, bir kısmı da keresteci ile dostluğuna tahammül edemiyor, adeta kıskanıyorlar. Koza fabrikasının sahibi ile önce bir iki âlem yapmışlar. Herif biraz cimri davranmış herhalde ki, yüz çevirmiştir. Onun tayfası da diş biliyor, fırsat bekliyor.

— Oyleyse tiyatroya elveda!

— A.'ya elveda! Tiyatroya ne münasebet!

* * *

"Kırmızı Şemsiyeli Prenses" mevzuunun nereden aşınldığını, değil oynayanlar, yazan bile bilmiyordu. Her piyese benziyordu. Adeta tercüme piyes gibiydi. Vaka Fransa'da 1830 ihtilalinde geçiyordu. Giyotinler, kontlar, kontesler, düellolar gırla gidiyordu. Piyeste bir sahte prenses, bir çoban kızı, bir hakiki prenses ve ihtilalciler vardı. Karmakarışıkta.

Bundan istifade etmek isteyen Halit, prenses rolünü Sitâre'ye verdi. Bu rol biraz antipatikti. Bunu ancak Sitâre sevimli hale getirebilirdi. Zabel ne olsa ihtiyardı. Sonunda Sitâre'nin "Sefiller, her şeyimizi yıktılar!" diye bağırınası lazımdı. "Bu cümleye asil bir ton ancak sen verebilirsin, Sitâre" denildi. O da pek ehemmiyetli rolü istiğna ile kabul etti.

Halit bu arada yapacağını kararlaştırmıştı. Bir olta iğnesiyle prensesin mavi elbisesine artistlerin kulis arasındaki sıcaktan bunaldıkça maşrapa maşrapa içtikleri tenekeyi, kazaraymış gibi takacak. Tam "Sefiller! Bizi mahvettiler! Alçaklar!" deyip hızla yürüdüğü 2aman arkasından Halit de tenekeyi bir tekmede sahneye atacaktı. Sitâre de bilmeyerek tenekeyi sürükleyecekti. Perdeci tembihliydi. Perdeyi bir türlü in.dirmeyecekti.

Sahne, piyesin ruhuna uygundu. Böylece bu bedbaht piyes de kurtulacaktı. Sitâre'ye düşman kısım katıla katıla gü lecek, ıslı klar ayyuka çıkacaktı. Tuluat tarihine bir zafer daha eklenecekti. Bundan sonra Sitâre'nin ismine bir de "Teneke" takılacakta. Hangi trupa girerse girsin "Teneke Sitâre" diye anılacaktı.

* * *

Kalabalık müthişti. Sahnenin tam karşısında muhteşem bir ay vardı. Köylerden bile öküz arabalarıyla halk gelmişti. Karşı evler, ağaçlar insan doluydu. Perdenin açılmasına beş dakika vardı. Sitâre'nin şimdiye kadar gelmiş olması, sahnede şarkı okuması lazım gelirdi. Halk tepinmeye başlamıştı bile. Sitâre ortada yoktu. Zabel'le pansiyon gibi kaldıkları evden Zabel yarım saat evvel gelmiş, Sitâre'nin şimdi geleceğini, çok sinirli olduğunu söylemişti. Adam gönderildi. Sitâre Hanım çıktı, haberi geldi. Acaba yolda mı? diye bir müddet beklediler. Sonra Saffet Ferit'le Halit eve koştular. Bu arada Zabel de koşa koşa geldi. Evvela etrafa, sonra karyolanın alfana baktı:

— Kendi eşyalarını alıp gitti, dedi.

Konsolun üstündeki kâğıdı da Zabel buldu:

"Keresteci Rıza ile evleneceğiz. Yalova'ya gidiyonız. Hepinizin Allah belanızı versin! Yüzünüzü köpekler görsün!"

Sitare - Rıza.

Saffet'le Halit birbirinin yüzüne bakakaldılar. Sonra konsolun aynasına dönüp kendilerine baktılar. Aynada iki ihtiyar, deli çehre gördüler.

*** * ***

Şimdi gece yarısından sonra saat üç treninde bir üçüncü mevki-deydi hepsi. Temsili, Zabel'le, Mediha başarmaya çalışmışlardı. Islıklar, yuhalar gırla gitmişti. "Sitâre nerede? Sitâre'yi isteriz," diye bağ* • *9*

rışmışlardı. Zabel'e: "Sus, moruk karı! Yeter!" diye haykırmışlardı. On sıralardan bira getirtmişler. Bira şişelerini sallayıp sallayıp sahneye fışkırtmışlardı. Karşı karakoldan gönderilen polisler kapıda durup girenlerin çürük yumurta, domates getirmediklerini araştırmadan içeriye kimseyi sokmamışlardı ama, yine de Saffet Ferit, canım lacivert elbiselerine iki tane yemiş, bir kont kibarlığı ile Sitâre'nin yıkadığı sakız gibi beyaz mendiliyle, hiç bozmadan üstünü başını silmişti.

Halk Fırkası Başkanı, halkı aldattıkları için onlan fena halde haş-lamıştı: "Temsillerinize herhalde devam etmeyeceksiniz, umanın ki" demişti. istasyonda, vaktin geç olmasına rağmen gülümseyen seyirciler vardı. Emin temsilden sonra ortadan kaybolmuştu.

Şimdi Saffet Ferit, Halit'le karşılıklı, vagonun ışık yanmayan bir kompartımanında, insanın iliklerini üşüten serin bir eylül sonu sabahında cam gibi gözler, uykusuz, san yüzlerle düşünüyorlardı. Halit neden sonra, kendi kendine söylenir gibi:

— Tuluat öldü, dedi.

*** * ***

Şimdi tuluatın bu iki kahramanından birinin Sular Idaresi'nde tahsildarlık yapüğım, ötekisinin Samatya'da küçücük bir kahvesi olduğunu biliyorum. Buluştuklan zaman hâlâ "Gülen Ayva, Ağlayan Nar" kumpanyasını bir gün olup Şehzadebaşı'nda hangi kadro, hangi dekor, hangi piyeslerle kuracaklannı saatlerce münakaşa ederler.

Kriz

Mü tekait Miralay Rıza Bey'in gür ve uzun bıyıkları, sert çehresi, siyasi vaziyetleri bir hareket ve bir tek emirle izah eden ağzı, bakışı, bütün mahalle halkı tarafından sevilmişti. Daima elinde tuttuğu kamçısını, bir gün bile terbiyesiz çocukların çıplak baldırlarına dokundurmadan korkutan oydu. Kahveci çıraklığından başlayıp, halde manavlığa kadar yükselmiş hoyrat delikanlılar; şimdiki su götürmez saadetlerini bu altmışlık dimdik ihtiyara borçluydular. Birçok çocukları mektebe göndermeye babalarını Rıza Bey kandırmıştır. Velhasıl bu iki misale benzer bir sürü iyiliklerle bütün mahalleli Rıza Bey'e borçlanmıştır.

Rıza Bey, "Devegeçmez Sokağı'nda her ev için bir baba gölgesi halinde mahalle kahvesine gider gelirdi. Mahalle kahvesinde ise akıl erdirilemeyen her siyasi hadise hakkında derhal kati hükmü o verir, bir daha bu mesele kimse tarafından münakaşa edilmez "Rıza Bey böyle demişti" denir, kabul edilir, susultırdu .

Ispanya harbi hakkında Rıza Bey bir müddet mütereddit kaldı.

O halkçı idi: ikinci mevki tramvay arabaları ahalisine karşı bir sempati duyardı. Yazın Beyazıt'ta Küllük Kahvesi'nde yapılan münakaşaları uzaktan takip eder, nargilesini tokurdatır; mahalle kahvesine döndüğü zaman Küllük fikirlerini -kendisinin olmadığını da ilave etmeyi unutmayarak- anlatırdı.

Küllük'te yalnız bir grup insan, bu matruş ihtiyann, arkalannda nargile tokurdatarak kendilerini dinlediğine sinirlenirdi. Bir iki defa ona hitaben değil; fakat onu kasten, zehirli sözler de söylemişlerdi. Fakat ihtiyar olunca insan, vurdumduymaz oluyordu. Aslında kırmızı yüzü biraz daha kızarmış, utanmıştı. "Yaptığım da doğru değil ki..." diye

i

düşünmüştü. Böylece, birtakım fedakârlıklar pahasına Ispanya meselesini de bir gazetenin fikrine uyarak değil; genç, ihtiyar yeni ulemayı

••

dinleyerek halletmişti: Oğrendiğine göre bu iki kavgada hangisi kaza-ıursa kazansın; tızun müddet Ispanya memleketinin yine rahat edemeyip, rakkaselerinin kastanyetlerle oynayamayacağı ve delikanlılarının ellerinde kı?ıl mendil, öküz kovalayamayacağı gün gibi aşikâr olmuştu.

"Buradan şu neticeye varıyoruz ki," demişti, "dünyada rahat ve huzur kalkmışhr. Bu gibi siyasi işleri şu mahalle kahvesinden düşünmemiz bile hatadır. Varsın ne halleri varsa görsünler! Dikkatimize layık değildir onlar."

Ondan sonra yine memlekete dönülmüş, her günkü gazetelerin bir sütunu üstünde suya sabuna dokunmadan, lastikli cümlelerle, değil mi efendimlerle bazen fazla nikbin, bazen de az bedbin muhakeme yürütülmüştü.

Siyasi dedikodulann üç beş kelime ile hulasa ve izahından sonra mahalle içinin futbolcularına, ipsiz sapsızlarına, anasının ipliğini satanlara, hastalara ve ırzsızlara yeniden dönülmüştü.

*** * ***

Rıza Bey'in oğlu Necmi, İstanbul liselerinden birini bitirdikten sonra devam ettiği üniversitede hiçbir dersle alakadar olmuyor; içini kemiren bir acayip rahatsızlıkla İstanbul sokaklarını dolaşıp duruyordu. Bu hastalık, bir şey yapabilmek hastalığıdır. Mesela birdenbire zengin olmak gibi. Mesela birdenbire meşhur olmak, birdenbire bir

şey keşfetmek gibi. ..

Liseyi bitirmek büyük bir şeydi. Fakat üniversiteyi bitirmekten ne

çıkacak, sanki ne olacaktı? Ne zaman olsa bitirebilirdi. Daha yirmi yaşındaydı. On sene sonra için de vakit vardı.

Bir şey yapabilmek hastalığı hafifleşirdi. O zaman bir dost bulabilmek ve kafasına göre bir arkadaşla düşündüğü her şeyi halletmek; her meseleyi sonuna kadar münakaşa ile belirtrnek isterdi. Bu da geçer. Bulduğu arkadaşlarla yapılan münakaşalann hiçbir gün neticelenmediğini görür, düşündüğü şeylerin hiçbirinin hakikatte halledilmiş bir şekli olamayacağını, ancak bunların, düşünmekten ve müna-

kaşa etmekten başka meziyetleri olmadığını kavrardı. O zaman her iki tarafta da haklı cihetler bulurdu. Bu suretle Necmi ne tamamen sağ, ne tamamen sol bir fikir edinemedi.

O zaman bir sevgili aradı. Bu arayış arkadaşlarıyla münakaşa ederek bulmaya çalıştığı yol gibi, yalnız zekâ ile olmuyordu.

Dir iki gece uykusuzluğa mal olan bir iki kitaptan, şu veya bu mesele hakkında bir fikir edinebilmek zor, fakat kolaydı. Halbuki sevgili bulmak...

Buna ne para, ne ayak, ne de sıhhat müsaade ederdi. Buna müsaade eden bir tek şey varsa, o da gençlikti. Necmi'de ise fazlasıyla olan şey buydu.

• ***m***

Once Şehzadebaşı kahvelerinde kumar oynamaya başladı. Babasm-dan aldığı birkaç kuruş dakikasında eriyordu. Fakat bazen de kazanılırdı. Haftalığın iki üç misline çıktığı olurdu. O zaman o hafta için Necmi kumar

oynamaz. Beyoğlu dans yerlerini, randevuevlerini dolaşırdı. Sanki aradığı şey orada, dans yerlerinin bir köşesinde, randevuevi kız-lannın bir kutu pudra, bir sinema oyunu, bir küçük şapka için feda ettikleri rivayet edilen namuslanndaydı. Bu kızlann içinde çoğu pudra, allık ve emsali için mi buraya düşmüşlerdi. Bunlann içinde ailesine, çocuğuna, ne bileyim bilinmedik bir sefalete, bir hastalığa karşı koyabilmek için gelenler yok mudur? diye düşünürdü. Kim bilir, belki de vardı. Fakat çoğu, para ikinci planda kalan başka bir mesele için gelirlerdi.

Sonra bu birinci planda gelen şey unuhılurdu. Yerini planda gelen para işgal ederdi. Bir gün evde patlanır, insan deli gibi olurdu.

Çamurlu sokaktan geçen her sakalı uzamış erkek egzotik bir iklim gibi bir şeydi. Erkek ne muammaydı. Bu acayip kemikli kocaman insan sakallarıyla, bıyıklarıyla, sallapatiliği, yahut şıklığı, kokusu ile o kız için bir iklim, bir dünya -bir kâşif için kutup ne ise- öyle bir şey olurdu. Bu hale gelmiş bir kız. Kendi kendine şöyle düşünürdü:

"Haftada bir sinemaya gidemem. Mantom yok. Ailem sefil. Iş bulamıyorum. Bak Dimitraki'nin kızı Eleni'ye acaba nereye gidiyor böyle? Bizim Fatma da onunla, ismini de Ayhan koymuş, hınzır kız!"

İlk planda gelen bu iklim keşfi arzusu çabucak söner. Ve alışılırdı. Hatta beğenilmemeye bile... Cıgara savrulur ve dost beklenirdi. Bu dostlardan biri de Necmi'dir işte. Necmi'ninki de bir hikâye anlatmıştır. Bütün hikâyelerdeki gibi daktilo iken kandırılmıştır.

Babası hastadır, ameliyat parası lazımdır. Evde satacak şey kalmamıştır. Bu kızın hikâyesi doğrudur. Necmi bu hikâye için bütün parasını Mâbude'ye harcar. Mâbude'nin asıl ismi Mahmure'dir. Mâbude ismini ona ilk sevgilisi kıranta adam takmıştır. Şimdi ise Madam Kal-yopi'nin evinde Italyan kızından sonra Mâbude'nin ismi anılır.

Rıza Bey, yirmi yaşındaki oğlunun bütün macerasını öğrenmiştir. Sesini çıkarmaz. Biraz da oğlunun bu vaziyetinden bir haz duyar. Çünkü bir erkek kumar da oynar, kızlarla da düşüp kalkar. Bunda telaşa düşecek bir şey yoktur. Çocuk bir Dârülfünun talebesidir nihayet...

Baba ile oğul arasında ilk anlaşmazlık İspanya meselesinde çıktı denebilir.

• •

Kahvede Ispanya meselesi konuşulmamaya karar verildiği günün

akşamı Necmi ile karşılıklı oturmuşlar, yemek yiyorlardı. Bir besleme, yumuşak ayaklarla gidip geliyordu. Bir saat gürültü ile işliyor, masanın alhnda bir kedi dolaşıyordu. Yemek masasının muşambasına gözlerini dikmiş söylendi:

— Anladım şimdi oğul, dedi, Ispanya'daki kavganın sebebini. ..

— Neymiş o, baba?

— Birdenbire söyleyemeyeceğim. Yani hemen şudur diye kesip atamayacağım. Yalnız öğrendiklerimden bir netice çıkartmaya çalışacağım. Bu kavgada hangi taraf kazanırsa kazansın, uzun müddet yine İspanya milleti rahat edemeyecekmiş!

— Evet? ..

— Bunlann arasında binlerle masum, ne yapacağını, kimi tutacağını, kimden tarafa olacağını kestiremeyip kâh beriki taraftan, kâh ötekinden dayak yiyen, ölen bir sürü bedbaht insan... Ve İspanyollar budala...

— Değil baba. Son cümlene kadar güzel, hoş bir fikir! Fakat İspanyollar budala değil. Yollarını bulmak için ne kıtlıktan, ne de hastalıktan, ne de ölümden korkan kahramanlar... Ve Ispanya bir kahramanlar diyarı...

Rıza Bey, oğlunun hakiki tarafını anlamak için fırsatı bulmuştu. Sordu:

— Kahraman olan hangi tarafın insanı?

— Hangi tarafta daha çok İspanyol varsa, o tarafta daha çok kahramanlık vardır.

— Ne demek?

— Yani kahraman her iki tarafta da bulunabilir. Bunun için herhangi bir tarafı tutarak söylemiyorum.

— Kahramanlıktan kastın ne oğlum?

— insanlık baba... Bugün hemen hemen unutulmuş olan insanlık. Bir saadet için. insanların bütününün saadeti için yapılan her hareket insanlık hareketidir. Her ölüm bir kahramanın ölümüdür.

— Ya harap olan şehirler, kiliseler, katedraller, tarihi eserler...

— Yeniden yapılır. insanlar mesut olduktan sonra şehirlerin daha güzeli bina edilir. Tarihi eserlere gelince baba (Necmi burada teatral bir vaziyet almıştı), insanlar tarih yaparken hürriyetin ve müstakbel mesut hayatın tarihini yaparlarken biraz yırtıcı ve haşin oluyorlar nedense... Elverir ki tarihi eserlere değen her bomba için içlerinde derin bir sızı duysunlar. Üzülsünler. Sence bir insan mı kıymetlidir, bir Sü-

leymaniye Camisi mi?

•• 1 • • •

— Süleymaniye Camisi ...

— Bence bir insan...

— Bunlar beşeri, insani fikirler mi sanıyorsun böyle söylerken?..

— Farzımuhal, baba... Bir gün müthiş bir tiran ortaya çıksa... Şöyle Neron ayannda deli bir mahluk. Sen de onun emrinde olsan. Günün birinde gözleri hayat dolu bir çocuğu bu zalim yakalatsa. Şunu idam edin dese, siz olmaz diye kıyameti kopanrsınız tabii... Öteki: 'Ya bunu idam edeceksiniz, yahut yarın sabah ezanında Süleymaniye Camisi'ni yıkmaya başlayacaksınız" sana da "İlk kazmayı da sen vuracaksın," dese...

— Bu olmayacak bir şey. Üzerinde düşünmeye bile değmez.

— Olmayacak bir şey olduğunu baştan söyledim zaten. Fakat sen askersin; gördün... Harpte hamile kadınlan öldürenler, küçük çocukları süngülerine

takanlar görülmemiş midir?

• ••

— Ö halde böyle bir şey de muhal olarak mümkündür... Süleyma-

niye'ye ilk kazmayı vurur musun, vurmaz mısın?

ı

• • *9*

— So ylesene ?..

— Yani ne demek istiyorsun bununla?

— Şunu demek istiyorum: Sen bana, bu fikir insani, beşeri mi sandın, dedin? Ben sana birdenbire cevap vennedim. Sana olmayacak, farzımuhal bir misalle bu fikirlerin insani olduğunu anlatmaya çalışhm.

— Üzun lafın kısası evlat, dedi Rıza Bey, ayağa kalktı.

Kapının arkasındaki çiviye asılı kasketini aldı. Çıkmaya hazırlanırken bir daha:

— Üzun lafın kısası, evlat; sen bu fikirlerinle adam olamayacak delinin birisin. Ne söylemek istediğin belli, ne de ne tarafı tutmak istediğin. Anladığım bir şey varsa, o da sana beyhude yere para harca-dığımdır. Yazık ekmeklerime, yazık!

Rıza Bey söylenerek dışarıya çıktı. Necmi sokak kapısının âdetten

fazla bir gürültü ile kapandığını duydu. Küçük besleme yumuşak

ayaklarla sofrayı kaldırdı. Necmi Karagümrük'ün Devegeçmez Soka-

ğı'nın sessizliğine açılan kafesli pencereye bir değnek dayayarak saat**i i •**
w • • i !•••• 1**

lerce sevdiği insanları düşündü.

Bütün Karagümrük, bütün sefil, masum, güzel dünya insanlarıyla baş başa kaldığını sandı. Tek tük gelip geçenlerin sesleriyle bi-hûş uyukladı.

* * *

Bir kış günüydü. İstanbul mendebur, pis bir çehre almıştı. Yalınayak çocuklar, san insanlar, titreşen çarşaflı kadınlar, dilenciler; şık ve kalın elbiseli insanlardan daha çok kışı, yağmuru severlermiş gibi sokaktaydılar. Koşuyorlardı. Nereye gideceklerini şaşırmış gibiydi insanlar. Tramvaylara bilmek için kimse ne kadın, ne çocuk tanıyordu. Birbirlerini itiyorlar, eziyorlardı. Çıplak ayakJan ve kendisi mosmor kesilmiş bir çocuk, Karaköy poğaçacısının önünde: "Ben esmeri fındık ile, badem ile beslerim" şarkısını söylüyordu.

Necmi bu çocuğa bir poğaça aldı. Kendisi de bir başkasını ısırarak yürüdü. Mâbude'sinden dönüyordu.

— ... ^^rna da yaptın ha, şekerparem. Ben senin nikâhlı karın mıyım? Yook, kardeşim! Kimseden nasihat ve emir telakki edemem. Hürüm. Benim gibi ■ hür de İstanbul'da fenerle aransa bulunmaz. Bu hürriyetimi de önüme gelene feda edemem. Bir saatlik, bir gecelik satıldığım zamanlarda bile kendime lazım olan hürriyetimden ancak dört beş dakikasını feda etmişimdir. Sana gelince, şekerim. Bana kafa tutmaya hiç hakkın yok. Parayı veren düdüğü çalar. Verirsin bir görüşme parası dalW:ı Bir

• »

saat daha kalınz. Bu böyle., şekerim. Üzülme hayatım. Seni kırdım galiba, ha!..

Köprüdeydi. Poyraz, köprünün asfaltlanna birikmiş suları ürpertiyor, insanların şemsiyelerini ve şapkalarını kapıyor; koşmak isteme-

• •   •

yenleri bile arkasından itiyordu. Necini Üsküdar Iskelesi'ne kadar böylece geldi. Şapkası çamurlu, pardösüsü sınlsıklam. Bir bekleme odasına kendini attığı zaman Mâbude'sinden ayrılış sahnesini bir daha hatırladı. Fakat artık ne kendisine, ne de Mâbude'ye karşı bir gayz duymadığını hissetti. Sanki köprü üstündeki deli rüzgâr bu sarhoşluğa benzeyen kızgınlıktan onu aydırmış tı. Bekleme odası tıklım hklım-dı. Dökıne soba harıl harıl yanıyordu. Yukarıdan, rayların ek yerlerinden geçen tramvayların gürültüsü geliyordu.

Necmi sobanın yanındaki sıraya oturmuştu. Tam karşısında ekmekle peynir yiyen genç bir amele var. Yüzü biraz kanşık ve mahcup. bir çocuk. Bir gazete kâğıdını yere koymuş ve bir ucunu içindeki ekmek ve peyniri kimse görmesin diye kaldırmış. Kâğıdın içinde küçük lokmalar koparıyor. Büyük parmaklarının arasında bu lokmalar kayboluyor. Ve ağzına gözükmez parçalar atıyordu.

Bu aınelenin karşısında yüzünü kızıl yaralar kaplamış bir adam cıgarasını içiyor. Sakin, sessiz, herkesin yüzüne ve yaralanna baktığını bildiği için, yapma bir kayıtsızlık içinde. Yüzü zaten bir iç yara gibi kırmızı. Güzel, beyaz elleri var. Kapıdan giren birine, bağırmadan:

— Kapıyı kapayınız, diyor.

Ve sonra yine lakayt, sinirsiz, cıgarasını tüttürüyor.

Kendisine fazla ve dikkatle bakanlan derhal hissedip çok cevval gözlerini o tarafa çeviriyor. Hafif tebessüm ederek kendisine göz dikene bakıyor. Onu mahcup ettiğine kani olduktan sonra ya amelenin yalnız kendisinin gördüğü gazete kâğıdına doğru eğiliyor, yahut da camdan dışanya, merdivenlerin üstüne duman halinde düşen yağmura bakıyor.

Necmi de kendisine yaralı yüz tarafından tebessüm edilinceye kadar bu adama baktı. Sonra mahcup başka taraflara bakmaya başladı. Fakat mütemadiyen gözü bu adamın yüzüne bakıyordu. Yağmur biraz diner gibi olmuştu. Amele, gazete kâğıdını bir tomar yapıp sobanın altına fırlattı, çıkıp gitti. .

Onun arkasından vapura gidenler acele acele kayboldular. Yüzü yaralı ağır ağır kalktı. Açık kalan kapıyı kapamak ister gibi yürüdü. Fakat tam kapının önünde caymış gibi yaparak hızlı hızlı merdivenlere doğru kayboldu.

İşte o zaman Necmi sobanın arkasında iki küçük hamal çocuğunu gördü. Bunlann birisi on iki yaşlannda gözüken bir çocuktu. Muhacir olduğu evvela mintanından belliydi. Sonra poturundan. Sonra, ne bileyim çillerinden. Süt gibi beyaz bir şeydi. Çirkindi. Sümükleri akıyordu. Onun yanındaki soba borusunun arkasındaki kıvırcık saçlı bir zenci kır-masıydı. Necmi onu Puşkin'e benzetti. Geçenlerde yüzüncü yıldönümü münasebetiyle Puşkin'in çocukluk resmini görmüştü. Ama, ne kadar benziyordu! Bu çocuğun üstünde uzun bir ceket vardı. Pantolonu, golf yapılabilmek için uğraşılmışta. Kınnap bağlanmış yırhk ve büyük potinleri vardı ayağında. İlk bakışta fena giyinmemiş hissini veriyordu.

Fakat biraz daha dikkatle bakınca büyük, iğreti bir ihtiyar ceketinin altında hiçbir şeyi olmadığı anlaşılıyordu. Ceketinin yakalarını kaldırmış ve bir çengel iğne ile boynu hizasına iğnelenmişti; ta göbeğinde olan ilk düğme kopmuştu. İşte buradan tatlı, sıcak derisi gözüküyordu.

Bu da on iki, on üç yaşlarındaydı. Arkadaşına bir şey anlatıyor ve Necmi dinliyor mu, dinlemiyor mu diye hep ona bakıyordu. Dinlemesini istiyor gibiydi. Güldürecek şeyler söylüyordu ki, arkadaşı, yaşına göre ciddi, ağırbaşlı oğlancağız gülüyordu. Kendisinin ağzından sular akarak onun gülmesine seviniyordu.

Necmi biraz daha sokuldu. Şimdi hemen küçük melezin yanındaydı.

— Sanıyor musun ki onlar sahiden dövüşüyorlar. Yooo... yalancıktan. Bazen belli de oluyor. Yapamıyorlar.

Birden Necmi'ye dönerek:

— Değil mi ağabey?..

— Anlamadım ki. Kimler?

— Sinemadaki hafiye ile hırsızlar.

— Tabii canım, sahiden olur mu?

Çocuk, arkadaşına dönüyor:

— Nasıııl?..

Muhacir çocuğu, Necmi'yi gizlice süzüyor. Sonra meleze:

— Hafiyenin hepsinden kuvvetli olduğu da belli ama... isterse sa hiden de öbürlerini döver.

Melez:

— Elbette...

Necmi küçük meleze bakıyor: Harikulade canlı, güzel bir mahluk. Necmi'nin kendisine gösterdiği alakadan biraz şımarmış; canlı, şakrak... Necmi'ye tam bakmadan arkadaşına mütemadiyen anlatıyor. Öbürü ciddi bir tebessümle dinliyor.

Necmi, içini bir muhabbetin kapladığını duyuyor. Küçük Arap bir kestane kadar sıcak. Necmi'nin içinden bu çocuğu kucaklamak geliyor. Bir kebap kestane kokusu tütüyor. içini muhabbetle beraber bir hüzündür kaplıyor.

— Nerelisin, küçük?

— İstanbullu.

— Neresinden İstanbul'un?

— Ü sküdarlı...

— Adın ne?

— Rıdvan.

— Ooo... Ne güzel isim bu böyle!

Ceketini anasının çalıştığı evden verdikleri nasıl belli oluyorsa, isminin de doğduğu tarihte fellah anasına paşa konaklanndan salık verildiği de belli.

Muhacir çocuğu, Necmi'yi tekrar süzüyor. Fakat bu sefer daha yumuşak bir gözle... Kendisiyle bu genç adamın fazla alakadar olmadığını hissetmiş gibi, o da canlanıyor:

— Asıl ismi Rıdvan ama, ağabey, biz ona Rahvan deriz.

— Hadi be ordan!

Necmi, muhacir çocuğu ile alakadar olmak lazım geldiğini hissetmiş gibi sordu:

— Sen niçin mektebe gitmiyorsun?

— Ben mi? Ayakkabım yok.

O zaman kırmızı ve beyaz, siyah iki ayak, sobanın tahtası kenarından havaya doğru kaldırılıyor.

Bu sefer yine büyük ayakkabılı meleze dönüyor Necmi:

— Ya sen? Bak, ayakkabın da var.

• •

— Para yok. Kitap, defter, kalem parası. Önlük parası! ..

— Önlük parası mı?

• •

— Ya... Önlüksüz mektebe almıyorlar. Gidiyordum; önlük al da sonra gel diye bir gün söylediler. Ertesi gün gittim yine önlüksüz; almadılar.

— Anan bir önlük yaptırmadı mı, yahut yapamadı mı?

— Ö nlüğü yaptı. Yakasının beyazını bulamadık. On gün geçti. Beyazını buluncaya kadar gidemedim. Ondan sonra artık gitmedim. Kitap parası da lazımmış. Biz de vazgeçtik. Ben üçten çıktım.

Muhacir çocuğu:

— Ben de beşten.

— Peki, siz ne iş yaparsınız?

— Ötekinin berikinin bavulunu taşırız.

Necmi çıkarıp beşer kuruş vernıek istiyor. Fakat onlar Necmi ile artık içlidışlı, canciğer olmuşlardır. Yine sinemalara dahnmıştır. Yaz günleri Kumkapı kenarları anlatılmaktadır.

Necmi parayı vermiyor ve bu içten gelen menfaatsiz samimiyete dokunmak istemiyor. Hayalinden mendilini çıkarıp muhacir çocuğunun bumunu siliyor. Küçük Arap'ın sıcak gibi gözüken buz gibi yanaklann-dan ve bir kebap kestane kokusu gelen gözlerinden öpüp aynlıp gidiyor.

p ■ 1 ■ a •• •••• •• •••• ■ "i i *r*

Şimdi rüzgar onu nereye götürürse götürsün, insanları bütün şefkat ve samimiyetiyle sevecektir. Küçük Arap çocuğu ile çizgili min-tanlı ve hırkalı muhacir çocuğuna beşer onar ve ellişer yaş fasıla ile her yerde tesadüf edecektir.

Necmi bir Anadolu türküsünü söyleyerek Balıkpazan'na saptı:

"Aleşanı kapladı her yeri, keder sardı dereleri"

İki üç portakal, bir mandalina aldı. Bir küçük masaya oturdu. Hem düşünüyor, hem içiyordu. Büyük şarap kadehini iki yudumda yuvarlıyordu. İçini keder, Anadolu ırmaklarını, yollarını ve derelerini sarar gibi sarıyordu. Balıkpazarı'nın balıkçıları avazları çıktığı kadar bağınyorlar. Meyhanenin önünden limoncular geçiyor. Küçük tepsilerin içinde olta balığı satan köprü üstü serserileri, gazeteciler, tesbihçi-ler, lavantacılar, fıshk satan Yahudi

çocukları, nasır ilacı mütehassısları, ellerinde bir kutu ile dilencilik yapan uzun, gür saçlı esmer çingene kızlan, Necmi'yi daldığı keder aleminden çekip alamıyorsa da, ona zaman zaman küçük Arap çocuğunu hatırlatıyorlardı.

Arkadaşı bir saattir Necmi'ye bakıyordu. Nihayet göz göze geldiler:

— Ne bu dalgmlık, Necmi?

— Hiç... Gelsene...

Bu kısa boylu, vaktinden evvel saçları ağarmış, gözlüklü, şişman bir mektep hocasıdır. Tarih okutur.

Necmi'nin masası artık kalabalıklaşmıştı. işte iki şair, bir lisan bilmeyen, tenkit yapmayan, bir mütercim ve münekkit. Bir şair meclisi hayranı. iki meyhane arkadaşı daha ...

Konuşuyorlar. Sanattan, edebiyattan, şiirin ve nesrin farkından, klasik şiirin ne demek olduğundan, sonra realizmden... Necmi önce alakadar oluyor. Sonra incir çekirdeği doldurmayan münakaşadan sinirleniyor. Bir şarap bardağını birden yuvarlıyor.

0 zaman birdenbire babasına sorduğu Süleymaniye ve çocuk meselesi hatırına geliyor. Sualini, kafasında evvela kendisine sorarken meclisin daha çok dünya mikyasında bir misale eheı^rniyet vereceğini düşünerek değiştiriyor:

— Size bir sual soracağım; meclisimizde bu kadar sanatkâr, münekkit, şair ve tarihçi var. Bu sualimi evvela birisine sordum. Cevap veremedi, şaşırdı. Size de sorayım. Luvr[1] yanmak üzere... Halk kapıları sarmış. Heyecan içindedir. Birden siyah şapkalı ve lavalyer kravatlı adamlar, "Jokondu[2], Jokondu!" diye bağnşıyorlar. Bir genç adam alevler içine kendini atıyor. Jokond'un bulunduğu salona giriyor. Fakat tam orada bir küçük zenci çocuğu görüyor. Gözleri dehşetten büyümüştür. Gelen adama kollarını uzatıyor. Jokond bir on adım ötededir. Düşünmeye zaman yoktur. Ya çocuk, ya Jokond kurtarılmalıdır. Siz olsanız hangisini kurtarırdınız?..

iki şairden birisi hiç düşünmeden:

— Jokond'u ... Bundan tabii ne olabilir. İnsaniyetin en büyük eseri Jokond veyahut bir heykel... Bir Musa heykeli ...

1 kinci şair:

— Jokond'u kurtarmak demek, Leonar dö Vinci[3]'yi kurtarmak demektir. Jokond'la bir Arap çocuğu karşısında değil, Leonar dö Vinci ile bir çocuk karşısındayız. Sual böyle sorulmalıdır. Böyle sorulunca da tabiatıyla Leonar dö Vinci kurtarılır.

Münekkit:

— Ben insanı kurtanrım, diyor.

Necmi hiç sevmediği bu adamı birdenbire sevmiştir.

— Niçin? diye soruyor.

— Çünkü insanı kurtarırsak, o insanın bizzat kendisinden veya neslinden birçok şeyler bekliyoruz, demektir. Yarın bu çocuğun çocuklarının, değil bir, bin bir Jokond yapmayacakları ne malum? ..

Şairler, ikisi birden:

— istikbali bilemeyiz ki... Belki de katiller, hırsızlar gelecektir bu çocuğun neslinden...

Necmi:

— Evet, diyor, bilinmez ki ...

Tarihçi arkadaş gözlüklerinin camlarını silerek:

— Çocuğu kurtarınm, diyor. Sadece insan olduğu için...

İki şair, şimdi kendi fikirleriyle birleşmiş münekkitle birlikte, tarihçinin üstüne saldınyorlar. Necmi şarap parasını ödüyor şimdi. Yürürken, sadece

insan olduğu için çocuğu kurtaran sessiz, sakin tarihçi arkadaşını düşünüp sevecek...

Halden dönen kalabalığı yararak, biraz evvel meyhanede bırakhk-larını tartarak yürüyor. Bir insanın diri diri yanmasına göz yuman iki vahşi ve yamyam adamın nasıl şair olduklannı düşünüyor. Bir ümit ve hayal için insanı kurtaran münekkit için gülümsüyor ve bir realite uğruna küçük çocuğu kurtaran tarihçiye kul köle olup gidiyordu.

* * *

Necmi her sarhoş olduğu zaman eve niçin Cibali Yokuşu'ndan çıkhğını ancak bu akşam anlayabilmişti. Yalnız ilk sarhoş oluşunda bu yolu bir kast ile intihap ettiğini şimdi hatırlıyordu. Fakat sonraları bu bir âdet haline gelmişti. Etrafına bile bakınmazdı. Yürür giderdi. Fakat her zaman için Cibali'ye vardığı zaman önce bir sevinç, bir kalp çar-pınhsı, bütün vücudunda bir şey aramadığı halde, bir arama, araştırma hali hissederdi.. Sonra yokuşu tırmanırken hepsi geçer, fakat bir

türlü normal sarhoşluk halini bulamazdı. Bir keder duyardı. Bu keder

• •

Cibali'ye vardığı andaki sevincin tamamen zıddıydı. Oyle ki, bu sevinç ve keder bir teraziye vurulsa, aynı ağırlıkta kalacaklardı.

Sonra farkına varamadığı- başka hisler de duyardı. Bunlar ifade edilemezdi. Fakat Necmi emindi ki, bu ifade edilemeyen şeyler biraz evvelki kalp çarpmasının ve aramanın yerini alırlardı. Fakat bunlar sevincin aksi keder gibi zıt şeyler miydi acaba? Kalp çarpmasının yerine bir kalbin az çarpması mı, arama ve araştırmanın yerine bir bulamamak mı yerleşiyordu?

Bilmiyordu. Fakat ancak yokuşun ortalarına doğru sarhoşluğun norn1al hali başlardı. O zamana kadar Necmi ekseriya bir heyecan hissederdi.

O kadar. Halbuki bu akşam bu hissettiği heyecanı tahlil ediyordu. Çünkü bu akşam Necmi, Cibali Yokuşu'ndan niçin çıktığını artık biliyordu.

— Ramazan ne gün, kız?

— Salıya.

— Sahi mi?

— Annem öyle dedi, bilmem.

—Bana bak. Salı akşamı seninle Naşit'e gidelim mi? -

Yanlarından geçen iki kişi dikkatli dikkatli bakıyorlar.

Kız cevap vermiyor. İki kişi geçip gittikten sonra ... Neden sonra:

— Bilmem.

— Ne bilmezsin?

— Naşit'e gidelim demedin miydi?

— Evet, dedimdi, ne olacak?

— Ben de bilmem, dedim. Gidelim mi, gitmeyelim mi? Bilmem!

— Sen beni parkın yukarıki kapısında bekle. Unutma ama. Hadi artık ayrılalım. Gören olur.

*** [4] ***

— Naşit müthiş, harikulade bir karikatüristtir. Naşit'i seyreden adam gülmeye mahkûmdur. Acı veya tatlı, ihtiyari, gayri ihtiyari; zor veya kolaylıkla, Naşit'in en sanatkâr tarafı ihtirasındadır. Yarı münevverle halktan ayrılmıştır. Nefret eder ve bütün artistleriyle Eyüp Sab-ri'leri ve ilahileriyle onu kepaze eder, anladın mı?

— Anladımsa Arap olayım.

Tiyatrodan çıktıktan sonra yürüdüler. Fatih Parkı'nın arkasından gidiyorlardı. Arkalarından iki mahalleli delikanlı, kendilerini göstermek için

kâh önden, kâh geriden onları takip ediyorlardı.

Necmi Fransızca bir kitapta şöyle bir cümle okumuşhı:

"Quil y *ait dans la nature vegetale et animale ıını tendance* a *la progression, en avant,* a *Vordre,* a *l'harmonie, au perfectionnenıent*..

Acaba bu cümle yalnız hayvana ve nebata ve onlann harici şekillerine ait bir müşahede miydi? Insanların ve onların ruhlarına, hislerine ait hiçbir tekâmül olmayacak mıydı? O halde beyhude yere niçin şiirler ve romanlar yazılıyordu? Edebi eserler insanı yeni ve mesut, başka iyi ve güzel dünyaya götürmeye, kurmaya yardım etmiyorlarsa neye yarardı?

Niçin kendinden daha küçük olan şu iki delikanlı daha iyi, daha merhametli, daha nazik, daha hisli, daha günahsız değildiler? Bir insanı tazip etmekten zevk duyulabilir miydi?

Yoksa, biz dışardan -şu iki insan-mesut gözükmüyor muyuz? Bu mesutluk hiçbir maddi üstünlükle vücuda gelmiş olmadığı halde onlar gibi Naşit'i ucuz bir sıradan seyrederek, geceleyin bir umumi parkın kenanndan geçerek, yıldızlı, yağmurla yıkanmış siyah bir gecede uykuya ve sevgiye koşarak — bu kin nedendi?

Yoksa bu bir görenek, fena bir âdet miydi?

Maddi üstünlüklerin kıskançlığı ile mi bu netice olageliyordu?

Güzel bir gecede, fevkalade şık bir otomobilde kucaklanmış bir kadını kıskanmak; ne diyeyim, hatta anarşist bir ruhla bu otomobile bir bomba savurmak akıl ve hayal edilir bir şeydi. Fakat kendileriyle aynı fakir elbiseleri paylaşmış, aynı yolları, aynı veçlUle yürümüş bir adam bir kara kıza maliktir diye kıskanılamazdı. Bunu akıl kabul etmezdi. Bilakis bundan, bu manzaradan, herhangi yalnız bir insan biraz garip ve az buçuk acı da olsa bir zevk duyabilir. Hatta kendine bir saadet hissesi bile çıkarabilirdi. Çıkarılamazsa tiyatroya niçin gidilir, tiyatroda nasıl gülünür ve ağlanırdı?

O halde bu insanların ruhu fenaydı. Halbuki Necmi onları ne kadar seviyordu. Bu cevval iki çocuğa Necmi hiçbir kin duymadığını hissetti.

Onlara acıdı. Sonra, aldırış etmeyelim! dedi kendi kendine...

Tam bu sırada koluna başka bir insan kolu girdiğini fark etti. Fatih Camii'nin arkasındaydılar. Iki külhanbeyi, ileride bir fenerin dibinde onları bekliyor, cıgara yakar gibi yapıyorlardı.

Necmi düşündüklerini üzerinden bir şey atar gibi bir anda atıver-mişti: Süvarisini bir silkinişte atan bir at hızı içini doldurdu. Bir şimşek ışığı gibi mavi ziya lı bir lirizmle dolduğunu ve mevcudiyetinin aydınlandığını hissetti. Her şeyin aydınlandığını, içinin bir ışıkla bütün karanlıklardan sıyrıldığını, nur içinde yüzdüğünü göriir gibi oldu.

Sevinç, keder, heyecan, rüya, hakikatle karmakanşık bir dünyaya çıkmıştı. Acaba realite dedikleri şey bu muydu? Bu his, reelle temasın verdiği heyecandır, muhakkak odur, dedi. Içinde her şey var; yahut hiçbir şey yok. Fakat bu hiçbir şeyde bile her şeyin... Hiçbir şey düşünemedi artık.

Saadet, kuvvetli bir saadet hissiyle sarsıldı. Şaş^mış h. Gülmek ve ağlamak istiyordu. Koluna girmiş eli dirseğiyle sıkışhrdı. Bir başka mevcudun ışığı ile apaydınlık olmuştu.

Bir ağacın gölgesi üstünde yürüyorlardı. Bu kalın bir ağaçtı. Gölgenin her iki tarafında kuvvetli bir aydınlık vardı. Necmi, bu aydınlık, bu gölgeyi kimselere göstermez, diye düşündü.

Durdu. Kolundaki kol çıktı. Evvela kızın kollan onu belinden

t *

kavradı. Opüştüler. Deminki kuvvetli saadet hissi geçmişti.

Necmi yüriimeye başladıklan zaman, dudak dudağa gelmenin verdiği hazzın biraz evvelki kola girme halinden farklı olduğunu düşündü. Her hazzın niçin hakiki bir saadet olmadığını o zaman anladı ve kıza:

— Sen, dedi, beni ihya ettin.

Kız susuyordu. "Yanımdaki ser verip sır vermeyen bir insan!" dedi Necmi kendi kendine. Sonra açıkça:

— Sen, dedi, Leman, ne kapah kutusun?

Genç kız, Necmi'ye; tiyatroda, romanda, hatta düşüncemizdekin-den bambaşka gibi geldiği halde tıpkı romanda, sinemada ve tiyatrodaki gibi her zamanki bir cümleyi söyledi:

— Ben, dedi, seni seviyorum.

Ertesi gün Necmi, üniversitedeki derslere rahat ve huzurla yeniden başlamıştı.

1

Louvre Müzesi

2

Gioconda (Leonardo da Vinci'nin ünlü Mona Lisa isimli eseri.)

3

Leonardo da Vinci.

4

Bitkilerin ve hayvanlann doğasında ileriye, düzene, ahenge, kusursuzluğa doğru bir gidiş vardır.

Gauthar Cambazhanesi

Gauthar Sirki geldi.

Gauthar Sirki geldi mi?

"Cirque Gauthar" hakikaten gelmiş miydi? Bunu tahkik etmek kadar kolay bir şey olur mu? Kalkıp Esplanade'a gitmeliydik. Isere nehri kenarının yeşil çimenlikleri ve ağaçları arasında uzanan bu mus-tatil meydanlığın ortasında kocaman çadırı görüvermek, şehrin neresinde olursa olsun, bir Grenoble'lı çocuk için, beş dakikalık bir iştir. Küçük Millet Bahçesi'nin içindeki kuğuların havuzuna yağmur yağıyor, müzik çalınan kameriyenin içinde pul koleksiyoncuları toplanmış, beş yaşından yetmiş beş yaşına kadar çocuklar orada birbirleriy-le pul mübadele ediyorlar.

Taflanların arasında yağmuru ve rutubeti siyah muşambalarına ve sinirlerine çekmiş iki genç insana kimse aldırış etmiyor. Onlar bu ufku küçülmüş yağmurlu sabahın içinde başkalarına aldırış ediyorlar mı?

Küçük iptidai mektebin avlusu Millet Bahçesi'nin önüne açılır. Onun yanında küçük bir kahve vardır. Bu kahve bir yaz kahvesidir. Haziran ortalanna doğru, önce, karşı belediye binasının cephesine bir beyaz perde gerilir. Eski, çok eski filmler oynanır. Orada Şarlo'nun kocaman elli kanunsuz polisleri, bir Ermeni güzeli gibi kara kaşlı, kara gözlü sevgilileri, orada Zigoto'nun tayyarelerden samanlıklara düştüğü görülür. Orada sinemanın çocukluğu seyredilir. Ve insan büyük adamlann hayatlannı okuyor gibi sinemaya bir şahsiyet vererek onun çocukluğunu seyreder, güler, eğlenir. Nisan ortasında bu kahvenin metruk hali de güzeldir.

Küçük Millet Bahçesi'ne yağan ve sanki başka hiçbir yere yağmı-yormuş gibi yağan yağmuru sekiz çocuk burada seyrediyorduk.

— Cirque Gauthar geldi.

— Gauthar Sirki sahiden geldi mi?

Muhavere sirk üzerinde yürüyor. Geçen sene fok balıklarının burunları üzerinde bir lastik top taşıdıklan ve ara sıra bu lastik topları havaya fırlatıp

tekrar burunlarıyla tuttuklan, Cezayir Araplarının havada iki takla atıp ayaklarının üzerine kedi gibi düştükleri mevzubahis oluyordu.

Sekiz çocuktuk. Üçü aramıza sonradan kanşmış, pastaa çırağı veya kahveci şasörüydü. Öteki beşinden biri Ermeniydi. Diğer ikisi İtalyan, birisi ufacık bir İsviçreliydi. Asıl arkadaşım oydu. Ben onu bir kenara çekmiş:

— Sahi gelmiş mi "Cirque Gauthar" Georges? diyordum.

— Dün hani o ilanlarla örtülü otomobil yok mu? Onun her tarafını kaplamış ilanlardan, birisi "Cirque Gauthar"ındı.

Georges sesini yükseltiyor:

— "Cirque Gauthar"ın çadırlannı yarın saat üç buçukta seyretmeye geliniz. Bu sene en görülmemiş hayvanat ile ve zengin kadro ile

"Cirque Gauthar" geliyor. Amerika'nın cinsi tükenen hayvanlarını, nesli bitmis halis verlilerini göreceksiniz. Dudaklan bir tabak kadar büyük Afrika yerlilerini "Cirque Gauthar" büyük fedakârlıklarla getirmiştir. Koşunuz, ey Grenoble ahalisi! Koşunuz!

Georges tatlı, sevimli bir çığırtkan hareketiyle konuşuyor. Etrafımıza sekiz kişilik küçük küme yeniden birikti:

— Hadi -Georges çocuklara dönüyor- Hadi çocuklar, Esplana-

de'a!

Esplanade'a geldiğimiz zaman şehitler abidesi içindeki yemyeşil ışığa bile dönüp bakmadık: "Cirque Gauthar"ın çadırlarına koştuk.

Çadırın etrafını arabalar kaplamış, arabaların demir parmaklıklarından insanlar, hayvanlar bakışıyordu. İnsan ve hayvan bu arabaların içinde o kadar birbirlerine kanşmıştı ki, insana benzeyen pek çok hayvan, hayvana benzeyen insanlar ve gözler gördük. Sirk daha şimdi gelmişti. İntizam daha temin edilmemiş, bedava insanlık ve hayvanlık görmek isteyen çocuklar arabaların ve yağmurun içinde geziniyorlardı. Koku, bir hıhaf koku rutubetin içine sinivern1işti. Ve bu ara-.

balar sanki senelerden beri yerlerinden oynamamış kadar hareketsizdiler. Meydan da bir kocaman oda halini almıştı. Gök küçülmüş, sirk Gauthar için tavanlaşmış ve sirkin çadırının rengini almıştı.

Kuvvetli çıplak insanlar, cüceler bir araba kapısından ötekine geçip kayboluyorlar. Küçük büyük çocuklar, büyük küçük çocuklar gö-rU yoruz.

Ansızın kırmızı san kostümlü, iri kapıcılar ve memurlar peyda oluyor. Hepimizi kovuyorlar. Birdenbire her tarafı arabalarla kapanmış buluyoruz. Artık sirk bir kocaman bina gibi yapılmış, kocaman mustatil meydan küçülüvermiştir. Arabalar birbirine o kadar sıkı sıkıya yaslanmıştır ki, aradan yol bulup geçmek imkânsız gibidir.

Akşamı, çadırın ve arabaların etrafında görebileceğimiz kadar insan ve hayvan görerek bulduk.

*

Gökyüzü yıldızlanmıştı. Isere'in üstünden geçip giderken Georges yarım adım arkamda mırıldarnyor:

— Gideceğiz değil mi? Parayı sen vereceksin, değil mi?

— Ben vereceğim. Gideceğiz.

*** * ***

Fransa'ya ilk geldiğim sene bir yılbaşı gecesiydi. Yılbaşı gecelerinin kokusunu ve tadını aşağı yukarı tahmin ediyor, biliyordum. Atina'da da o geceleri gömüştüm. Ve sinemalar muhayyilemi tamamlamıştа. Her zaman yılbaşı gecesi kar yağardı. Islak çarşılarda sisten ve kardan kocamanlaşmış ışıklar yanardı. Oyuncak dolu mağazalar, oyuncaklar içinde raylı tren, yürüyen tramvay ... Ve daima muhayyile-ım bir kadın, fakir ve pejmürde bir kadın tamamlardı. Çocuğuna bir tren almak için kendini bir yabancıya satacak kadın. Böyle bir film görmüş müydüm? Yoksa bütün filmlerde yılbaşı gecesi aşağı yukarı bu muydu?

Kar yağıyor. Işıklar büyük, çarşılar ıslakta. Mağazalarda oyuncaklar, raylı tren, tramvay, hepsi, bütün dekor hazırdı. Yalnız çocuğuna raylı tren almak

için yabanoya teslim olacak kadın ortada yoktu.

Bir rejisör gibi sinirleniyor, bir Amerikalı rejisör haliyle cıgaramı

tüttürerek haykınyor gibiydim: "Hey kadın! Yabancıya teslim olacak kadın!"

Herkes eğleniyordu. Bilmediğim insanlar içindeydim. Arkadaşlar eğlenceye koşuyorlardı. Ben hüzünlenmek -istiyor, müteessir olmak için neler icat etmiyordum. İçki bile içmemiştim. Yalnızlık her tarafımı dolduruyordu. Yüz bin nüfuslu ve toplu bir şehir içinde yalnız kalmamak için icat edilmiş şampanya şişeleri her dükkanda doluydu. Bir şişe alıyorum. Portakal ve muz. Odam ılık. İçip uyuyorum.

Sokağa çıktığım zaman gece yansıydı. Sinemalar boşalmışta. Üşüyordum. Canım sıkılıyordu. Yirmi beş santime otomatik makinede gramofon plaklan dinleten bir yer vardı. Oraya koşuyordum. Uç kişi var. Sobanın başında birisi ısınıyor. Yanına gidiyorum. Sobanın kenarında cıgaramı yakıyorum.

— Bir cıgara da bana verir misiniz?

■

Elbette veririm. İşte bu Georges'dur. Ve onu işte böylece tanıyorum.

Georges ne beyaz, ne sarışın, ne esmer. Georges sıhhatli ve hasta da değil. Bir bakıma hasta gibi, bir bakıma günlerce uykusuz kalıp düşünebilecek kadar kuvvetli. Sanşın, beyaz, esmer.

Sonra Georges harikulade güzel. Bu güzelliğin neresinde olduğu da meçhul. Georges'un bütün güzelliği serseriliğinde olduğunu sonra serseriliği bıraktıkça anlıyorum.

Ne çabuk ahbap oluyor, ne çabuk beraberce, küçük bir kahvecik-te şarap içip yemek yiyoruz. Ne çabuk odamda İskeçe cıgaralan içiyoruz. Ve ne çabuk o, sedirin üzerine büzülüp uyuyor. Ancak ertesi sabah konuşuyoruz. Ve anlatıyor:

• •

— Üvey annemin kızlannı seviyordum. On iki yaşmda bir çocuk anarşistliği içinde hepsini ayn ayrı seviyordum. Onların hepsi beni ayrı ayrı kucaklarına alıyor, öpüyorlardı. Yirmi yaşındaki gençten daha kuvvetli heyecanlar duyuyor, elli yaşında enerjilerini kaybetmiş insanlar gibi haris, mariz, sinirli oluyordum. Babamın arabaları bahar başlangıcında Paskalya ile beraber İsviçre yollarına dökülür, panayır panayır, bayram yeri bayram yeri, pazar pazar dolaşırdık. Bütün şehirler bizimdi. Üvey ablalarım İtalyanca, Almanca konuşurlar, babam

• •

Fransızcayt bir Alsace kokusu ile okurdu. Üvey anam eski bir kahpe

haliyle oturup kalkar, yürür, cıgara içer, sarhoş olurdu. Kışın Lausan-

«

ne'a civar pis bir apartmanda otururduk. İki odalı bir apartman. Ben üvey kardeşlerimle yatardım ve bu kışlar, dünyanın en mesut insanı benim kadar mesut değildi. Evin içini lahana kokusu doldurduğu zaman bir gramofon plağı ile coşar, bir otomobil sesiyle uyur, bir Leman Gölü vapuru sireniyle uyanırdım; ve etrafımda derilerinin altında bir şeyler yüzen, cıvalar, canlı madenler kayan kızlar bulurdum.

I •• •• •• •• 1 I

George dönüp yüzüme bakar:

— Bir Türk paşası kadar mesuthım, derdi.

Yine durur, düşünür -büyük laflar söylemek isteyen küçük insanların haliyle-:

— Bütün saadetler kıskanılmıştır, derdi. Benimkisini de üvey annem kıskandı. Beni mutfağın yanındaki kilerde yatmaya mecbur tut-

• V

tuğu gün izzetinefsim herhalde kırılmışta. Once farkında değildim. Dört gün kilerde kapandım, çıkmadım. Beşinci gün üvey ablalarımın yüzüne bakamadan sokak kapısından fırladım. En küçük kardeşim arkamdan haykırdı. Onu bu sefer bir kardeş gibi kucakladım. Dudaklarımda hâlâ derisinin canlılığı ve kokusu kalmışhr. Lausanne'ı terk ediş böyle oldu. Fransa'ya gayet kolaylıkla geçtim. Grenoble'da hemen derhal iş buldum, Lion'da iki sene çalış

— Georges, kaç yaşmdasın?

— On yedi.

On yedi sene içine sığnuş sergüzeştleri evimde kaldığı bir ay zarfında dinleye dinleye usandım. Fakat sergüzeştlerin anlatılmaya değer neleri vardır?

Sergüzeşt, hayat kadar aa değildir. En acı avantür anlatınca tadına doyulmaz lezzettedir. Hayat acı ve güzeldir.

— Anlat, Georges'um! der ve gülerdim.

Kızardı, müthiş sinirlenirdi:

— Gülecek bir şey yok, derdi. Gülecek bir şey yok.

— Ama, Georges, derdim. Bu daha hayat değil.

— Nasıl değil, derdi, pekâlâ hayat nedir?

— Ne bileyim, derdim. Daha başka bir şey. Daha korkunç, daha sessiz sedasız, daha gürültüsüz. Şehirler, köyler, arabalar yok, diyeceğim yani fazla dekor yok. Fakat insanlar var. Yiyip içen, gülen ve akşamlan birbirini düşünen, birbirini yiyen ve bizim gibi oturup konu*m m m m m m*

şan, yürüyen insanlar...

— Demek ki, bütün bunlardan sen küçük bir hikâye bile yazamazsın. Yani benden sana hiçbir fayda yok, öyle mi?

Georges'dan bana fayda...

Bu söz o kadar gücüme gitmişti, o kadar gücüme gitmişti ki, üzerinde uzun boylu uğraşır, düşünürdüm. Bir arkadaş muhabbetinin manasızlığını çoktan bilirdim. İki insan birbirlerini mektepten itibaren severler. Mektep arkadaşı, çocukluk arkadaşı diye bir tefrik yaparlar. Benim ne mektep arkadaşım, ne çocukluk arkadaşım var ve bütün bunlar laftır. Benim arkadaşım tesadüfün önüme bir gün, bir mevsim sürdüğü insanlardır. Onları sevdiğim kadar hayatı seviyorum.

Sevdiğim insandan ne fayda bekleyebilirim? Bu müthiş bir egoizm olmaz mıydı? Ben ki diğerbin geçiniyordum. Evet, hali yaşarken, halde bir küçük insanın patırtısızca hayatıma karışışını severken, onunla bir baba ve ağabey sevgisiyle bir küçük mevsim geçirirken... Ondan bir şey beklemek... Ben böylece adeta bir insanı alıp hayatını takip eden bir romancı, alçak, zalim bir romancı olmuyor muydum? Ve Georges, akşamları bir kâğıdın üzerine eğilmiş beni, sonbahar manzumeleri yazarken yakaladığı zaman soruyor:

— Nedir, diyordu, neler yazıyorsun?

— Roman, roman... Müthiş bir şey olacak!

Yalandı. Yazdığım şeyleri sonraları bir vapurun güvertesinden ne müthiş bir şair heyecanıyla Akdeniz'e uçuruvermiştim; ve arkalarından ne dangalakça bakmıştım. O günkü lisanımla bugün onlara neler söyleyebilirim:

Ey benim aziz hahralarım... Engine bıraktığım ve Akdeniz'in dalgalan içinde eriyen hatıralanm.

Fakat eminim ki, onlan atmasaydım, Georges'u bu kadar iyi, bu kadar içten oturup anlatamayacak, onu yeniden yeniye sevemeyecektim.

* * *

— Yases, pedya.

— Yasu, Hristo.

— Sait, biraz gelir misin?

— Geliyorum.

Rum arkadaşların grubundan ayrılıp Georges'un arkadaşı Hris-

*

to'nun yanına gidiyorum. Müziğin yanı başında oturuyornz.

— Paran var mı? diyor.

— Birkaç frangım var.

— Bana yuz frank verebilir misin?

— imkânı yok. Otuz frank kadar belki...

— Ziyanı yok. O da kâfi. Bir de içki ısmarla.

içkilerimiz geliyor. Dilimin ucunda bir sual olduğu halde bir türlü soramıyorum. Nihayet kendisi:

— Georges sirkte, diyor. O da bir yerden on frank vurabilmiş. Gitti. Şimdi ben de gideceğim. İstersen gidelim.

"Cirque Gauthar" aşağı yukan yirmi gündür şehirdeydi. Fırsat bulup gidememiştim.

— Çok gitmek isterim ama ...

— Arnası yok. Beni rahatsız etmezsin, yürü ...

Yolda soruyorum:

— Anlatacaklann yok mu?

— Neler var, neler...

— Sergü zeşt ?..

Yüzüme dikkatli dikkatli bakıyor. Kulakları, belki de soğuktan, kıpkırmızı.

— Hayat, diyor, yaşıyoruz.

• •

— Ov lev se buldum: A s k!

• • • •   W   •

Başını önüne eğiyor:

— Ne yapalım, diyor, insanlar ve onların muhayyileleri nihayet yaşama deyince aşkı icat ediveriyor. Olsun, olmasın... Georges da, ben de o kızı seviyoruz.

— ikiniz de mi?

— Haberin yok... Georges'la zahiren eskisi kadar dost, arkadaş, kardeşiz. Fakat birbirimizi çiğ çiğ yiyecek derecede düşmanız da şimdi. Ben hâlâ dostluğu ve arkadaşlığı her şeyden üstün tutmaya çalışıyorum. Ve Georges'u hatırladıkça, gördükçe içim burkuJuyor, kardeş-çiğim, diyorum. Hatıraları, hikâyeleri, gülüşü, kumar oynayışı, para dolandırması hâlâ hoşuma gidiyor. Hislerimin, ama, bir gizli acayip tarafı var ki, bana itiraf ettirmediği halde, arkadaşlığımızın ağır ağır, kamışla içilen bir limonatanın alçalması gibi ufaldığmı fark ediyorum. Ona gelince, o daha insan, daha tabii. .. Biz ne olsa şarklıyız... O çok daha tabii. Nankör diye, pis, mendebur ve yanlış bir kelime kullanacak değilim. Derhal her şeyi inkâr ediyor. Aç kaldığı zaman aç bir etüdya-nın yarım ekmeğini kendisiyle paylaştığını. ..

Ama ...

— Hayır, hayır, katiyen nankörlük değil. .. Nankör olamaz. Georges için böyle bir şey düşünülemez. Sonra, ben Georges'un arkadaşlığından azami zevki, hatta İstifadeyi almışım. Binaenaleyh belki de ben ona karşı nankörüm. Niçin ona karşı dostluğum artmasın da eksilsin... Demek ki muhabbet de keseye benziyor. Onun da icat edilmiş bir sikkesi, bu paranın da bir tura ve yazısı var.

Susuyor. Fakat George'un nankör olmadığını ispat etmek için beyhude yorulmaktadır. Georges nankör değildir. Ben bunu kabul etmiş ve buna

inanmış olduğum halde o tekrar beni iknaya çalışıyor:

— Maddi cihetten, yani ele alınır, göze görünür cihetten bana Georges'un en büyük faydası Fransızcama olmuştur. Bu bile kâfi.

— Ne tuhafsın, Hristo, diyorum, sen daha dün bana bütün arka-daşlıklan inkâr ediyordun. Mektep arkadaşlığı, çocukluk arkadaşlığı ... Sonra bugün adeta bir hâkim gibi arkadaşını sevmektesin ve onu müdafaa için kılı kırk yarmaktasın. •

— AnlaşılmacUğımı pekâlâ biliyordum. Georges'un nankör olup olmaması bana vız gelir. İstersem seni bir dakikada onun ne çirkef ve adi bir insan olduğuna inandırabilirim. Mesele onun böyle olmamasında. Zahiren nankör, adi gözüktüğü halde daha derin, ince ve hesaplı düşününce bütün bu sıfatların yerinde olmadığı anlaşılmasında. Ben şimdi Georges'la aramızda geçen ve sana anlatacağım hadiseleri yirmi beş, otuz sene sonra ihtiyar ve kambur Akropol' a brmanırken düşüneceğim zamanda bulunuyorum. Otuz sene sonra edeceğim tesadüfü bugünden idrak edişimin nereden geldiğini sana söyleyeyim.

Arkadaş ve dostsuzluktan.

Senin bilmem sevdiğin, çok sevdiğin, benim Georges'u sevdiğim kadar sevdiğin bir arkadaşın var mı? Herhalde senin yoktur. Böyle bir muhabbete ihtiyacın da yoktur. Benim ihtiyacım olduğu için, ne zaman böyle adeta şefik ve rahim hislerle hareket etmiş olsam, sonu benim için bir acı hatıra ile kaplanmışhr. Fakat -istersen sen buna muhayyilen de- mantığım bu acı hatıraya nezih bir damga vurmuş ve kitap kapanmıştır.

Sirkin önünde ayakta durmuş, bandonun madeni sesleri arasında

Hristo'yu dinlemiştim. Şehrin bütün amele ve küçük burjuvası akın akın içeriye doluyorlar. En önce, on beş franklık yere biletlerimizi alıyoruz, içerde ışıklar o kadar mebzul ki, gözlerim bir müddet görmüyor gibi, sonra alışıyor. Stelyo'ya bakıyorum. Müthiş şık....

*** * ***

Sirkteki bütün numaraları bir küçük çocuk heyecanıyla seyrediyoruz, ellerimiz bir küçük çocuğun elleri gibi çırpınıyor. Küçülüyoruz, mini minileşiyoruz. Bizimle beraber belki bine yakın kocaman insan, çocukluğunu yeniden buluyor.

Çocukluk, insana o kadar çabuk geri geliyor ki, adeta onu içimizde gizli bir yerde saklıyor gibiyiz. İstediğimiz zaman o, bir saniyede bizi buluveriyor. Onu kaybeden, onu kendimizden defeden biz olduğumuz halde o sadık bir köpek şammesiyle bizi arayıp bulacak. En ümit etmediğimiz zaman ona, bizi bulmak fırsatını vereceğiz. Eğer sizde bu çocukluğa dönüş kabiliyeti büsbütün söndüyse, o zaman sirk sizin için manasız; sirkte gülen, eğlenen, heyecanlanan insanlar acayip, basit mahluklardır. Çünkü saçlı sakallı insanlara çocuk diyemezsiniz. Halbuki o heyecana kapılmışsaıuz, ara sıra kendinize gelip etrafınıza baktığınız zaman çocukluğu bir yetmiş yaşında ihtiyann gözlerinde, ellerinde, hatta bembeyaz sakalında buluverir, siz eğer yetmiş yaşında değilseniz büsbütün küçülürsünüz. Sirkte büyük küçük yok, sirkte büyük küçük mevcut değildir. Sirkte bütün insanlar dokuz yaşındadır.

— Benim minik, benim şeker, tatlı palyaçom. Bana aşkı tarif eder misin?

— Aşk Don Kişot'un yeldeğirmenidir.

— Ne münasebet, palyaçom.

— O yledir.

— Peki, "âşık" nedir?

— Ha, bak, mesele burada! Aşk, Don Kişot'un yeldeğirmenidir. Bir şey biliyorum ki böyle söyledim. Aşk, Don Kişot'un yeldeğirmenidir, çünkü âşık, Don Kişot'un ta kendisidir.

— Peki, palyaçom, öyle olsun, kabul. .. Pekâlâ, sen hiç âşık oldun mu?

— Oldum.

— Kime?

— Sanşo Pansa'ya.

— Ne münasebet, palyaçom.

— Ne yapalım, öyle oldu.

— Peki, bu Sanşo Pansa kimdir?

— Ha, bak, bütün mesele burada... Aşık mademki Don Kişot'tur,

o Don Kişot da mademki âşık olunca ben oluyorum. Binaenaleyh ben

Don Kişot olsam, bana Sanşo Pansa lazımdır. Ben de hemen ona âşık olur ve onu ararım.

— Bütün bunlar kabul. Peki, Don Kişot'un yeldeğirmenlerine hücum ederken sırtına bindiği o zayıf, kuru at kimdir?

— Işte o da sensin, benim şeker pilicim.

Pistte yeldeğirmenlerine hücum edilirken tepemizde bir ağ gerilmiş, tavandan trapezler, teraziler, ipler sarkmışh. Hristo bu sırada kolumu sıkmış:

— Şimdi çıkacak, göreceksin, demişti.

Bir Herkül'ün bacağından ötekine ahlan bu küçücük lastik kızı bütün hüviyetiyle görüp tanımak başka zamana nasip oldu. Sirkte o bir lastik top, sirkte o bir heyecan, bir tutarn saç, bir küçük çocuk, bir rüzgâr, bir yumak, bir bohça gibiydi. O iki ayağının üzerine piste düştüğü zaman bütün azası kafasıyla mütenasip şekilde bir tuhaf, sarışın bir erkek çocuk kafası taşıyan bir genç kız gördüm. O kadar...

*** * ***

En son numara foklardı. Bütün Grenoble çocuklannın muhayyilesini uzun müddet uğraştıran, hatıraları uzun zaman unutulamayan o kaytan derili, babacan insan yüzlü, şişman, bıyıklı ve bacaksız foklar. Foklar alkışlandığı zaman kanada benzeyen ayaklarını onlar da bir alkış sedasıyla birbirine vururlardı. Sesleri bazen bir martı, bazen bir köpek sesini hahrlatır, ışıklarla yüklü çadırın altında muallimsiz bir sınıf peyda oluverirdi.

Foklann gözleri, vücutları, bıyıklan, kafaları ve ayakları hep çocuk azasına benzerdi. Evet, hatta bıyıklan bile. Fok derileri, açılmış bir havyar kutusuna da benzerlerdi. Kokuları o kokuydu. Babacan adam suratlarını çadınn tepesine kaldınp burunlarıyla kocaman allı yeşilli plaj toplarını tutup birbirlerine attıkları zaman, hatta palyaçolar bile dertlerini unutuyorlardı. En son kocaman bir fıçı içinde balıklar gelirdi. Aç foklar bu küçük balıklan, yaptıkları oyunun bir diyeti olarak alıyorlardı ve yarın geceye kadar yine aç kalıp sonra oyun oynayacaklarını biliyor gibi, doymadan birbirlerini göbekleriyle yenmeye çalışan şişman adamlara benzeyerek, doymadan küçük balıkları yutuyorlardı. Sirkin bu numaraları o kadar yerinde oluyordu ki, Hristo bile küçük cambaz kızını unutmuştu.

Sokağa çıkbğımız zaman, sabahtan beri keskin ve sert esen rüzgâr durmuşhı. Bir nisan ılıklığı ve bir yaz sabahı havasını, gecenin içinde buluverdik. Sokaklarm başında, bir ışığın dibinde durup ayakta dinlenerek tekrar yürüyoruz. Hristo mü temadiyen anlahyor.. En mühim yerlerini sokak başlannda durup yüzüme bakarak söylüyor. Sonra yine kafası önünde, benim dinleyip dinlemediğime aldınş etmeden, anlahyor:

— Sirkin ilk geldiği gece, oyun bittikten sonra küçük cambaz kızıyla beraber bir küçük barda oturmuştuk. Georges, ben ve cambaz kızı.

daha ziyade bana sokuluyor, bu yanımızdaki ufacık erkeğe karşı hiçbir alaka du^nuyordu. Georges'un o akşam bütün zekâsı üzerindeydi. O akşamki kadar tatlı ve güzel konuşan küçük çocuk nadir bulunur. Bu zekâya karşı ben lakayt değildim. Gülümseyerek onu dinliyordum. Lakırdı sırası bana düştüğü zaman Georges'a karşı bir cephe almış gibi, daha ziyade ciddi, ağır ve imajlı konuşuyordum. Birinin mü-tema diyen tebessüm ettiren cümlelerine, diğerinin düşündürücü, hatta müteessir edici sözlerine karşı genç cambaz kızı şaşırmış kalmıştı. Hangi söze güleceğini, hangi lakırdıya ağlamaklı gibi duracağını kestiremi-yor; kâh bana tebessüm ediyor, kâh Georges'a düşünerek bakıyordu.

Küçük cambaz kızı, tahmin ettiğin kadar basit değildi. Bir Alman gimnazmı bitirmiş, gittiği bütün şehirlerde boş vakit buldukça müzik, konferans dinlemiş, tiyatro seyretmişti. Ve bu zevk bu vücuda o kadar kâfi geliyordu ki, insan bu lastik vücutta, bu küçük azada bu kadar zevkin, hırsın ve ilmin toplanacağına ihtimal vermediği için onu daha çok sevmeye başlıyordu. Bu

his Georges için daha bariz bir mahiyet alıyordu. Ben bu konferansçı sözlerinden kızın haletiruhiyesine intikal etmeye ve aslını bulmaya çalışırken, Georges'un bakışlarından kıza karşı ne derin bir saygı ve hayret hisleriyle dolduğunu anlıyordum.

İlk gece böyle geçti. Bir başka gece dans ederken bir sinema aktörü gibi hassaslaştım. Ve, "İsolde" dedim. Küçük ismiyle hitap ettiğime kızmış görünmedi. Yüzüme dikkatle bakb. Bu küçük ismi söylemek için o kadar samimi davranmıştım ki, gülemedi. Bir köylü kızı gibi kızardı. Bir Makedonyalı köylü kızı gibi kafasını göğsüme soktu.

— Isolde, dedim, seni seviyorum.

Sonra utandım. Hem o kadar u tandım ki, dansı yanda bırakarak masamıza döndük. İsolde o kadar maddi ve o kadar histen uzak seven bir insandı ki, ona bu kadar hassasiyet göstermenin ne büyük bir budalalık olduğunun farkına varmıştım. O bana bakarak gülümsüyordu.

— Yok, dedim, Isolde, seni sevmiyorum.

O kadar güldü ki, bütün masalar bize döndü.

Bir sokak başında Hristo ile durmuştuk. Mühiın bir şey söyleyeceğini anladım, yüzüne baktım. Devam etti:

— Ve tahmin edeceğin gibi, dedi, o akşam, yani o gece yansı benim odadaydı. Ilık bir geceydi. Bu oda bir cennetti. Rüya görüyorum sanıyordum. Fakat hakikat yanı başımda bir tutarn saç ve bir külçe lastik halinde uyuyordu.

Yürümeye başladık.

Georges odayı çoktan terk etmişti. Isolde'u gündüzleri alıyor, kırlarda beraber geziyorlardı. Isolde gece geç vakit oyundan sonra kolu-

• | • w ■

ma girdiği zaman:

— Ne tuhaf çocuk, diyordu, insanı gülmekten öldürecek. Aleyhinde neler söylüyor, neler. Bir anlatsam. Bili^m ki mahcupsun, utanacaksın.

— Ziyanı yok, diyorum. Iyi çocuktur. Georges seni çok fazla seviyor. Onun için, benim aleyhimde ne söylese hakkı var.

Gündüzleri onunla, geceleri benimle yapılan bu acayip arkadaşlığın ve dostluğun bir nihayete ermesi lazım geldiğini düşüneceğim zaman yaklaşmışh:

Dersleri sermiştim. Fakülteye uğrarmyordum. Gündüzlerim bir kahve köşesinde roman okumakla geçiyordu. Fakat hiçbir şey okuyamıyor, saatlerce bir müthiş eziklik ve rehavet içinde, hatta düşünmeden uyulduyor gibi yaşıyordum. Gündüzleri onunla, geceleri benimle... Gece yatarken, onu yann sabah bırakmayacağım diye karar veriyor, fakat sabahleyin o giyinmeye başladığı zaman, çabucak giyinip gitmesi için adeta ona yardım etmek istiyordum.

Hristo yine bir sokak başında durmuştu:

— Ilk sahne, dedi, feci oldu. Gece daha yatmamıştık. Kolundan yakaladım, çevik bir hareketle sıynldı. Kapıya doğru koştu:

— Sarhoşsun, dedi, seninle daha fazla kalamam.

— Nasıl kalamazsın, dedim, seni öldürebilirim.

— Benden ne istiyorsun?

— Senden gündüzlerini daha uslu, akıllı geçirmeni istiyorum. Bütün dağlar sizin bu acayip sevdanızın hahralarıyla dolu. Ya gece maceralarından, ya da ötekilerden feragat. ... Ben razıyım; ben, beni terk etmene razıyım...

— Gecekilerden feragat ediyorum, dedi.

Fırladı gitti.

Kapıyı kaparken:

— Zaten, dedi, Georges bana, ne mal olduğunu söylemişti. Siz şarklılar korkunç mahluklarsınız. Sevmesini bile beceremiyorsunuz. Yalnız erkeksiniz. I nsan değilsiniz.

— Evet, dedim, sizi bir kadın gibi sevmemi istiyordunuz.

Bu hakareti hazmetıniş gibi göründü. Fakat kapıyı daha kapamadan kafasını uzatarak:

— Anormal mahluk, dedi.

• • *

Kadınlar yalnız nankör değildirler. Değil başkaları tarafından böyle görülmekten ürkmek, kendi kendilerine bile bunu kabul edemezler. Günlerce sirke uğramamıştım.. Sokakta da gözükmüyordum. Gideceği yerleri aşağı yukan tahmin ettiğim için, daima fakülte civa-nnda ve kenar mahallelerde dolaştım.

İsolde bir gece yansı geldi. Oturduğum evi bilirsin. Gece hâlâ

•» •

okuyordum. Camımı taşladı. Once ışığı söndürdüm. ismimi haykırdı. Anahtan pencereden athm. Odama doldu:

— Bana gösterdiğin muhabbete karşı bu kadar haşin davrana-mam. Sonra, senden nefret de etmiyorum. Beni-hatta fazlasıyla tatmin de ediyorsun. O halde dargınlığa bir sebep yok. Senin için varsa o başka, kalkar giderim. Mamafih sen de benim gibi düşünürsün ve kalkar beni kucaklarsın.

Dudakları humma içindeydi. Küçük ve elastiki azası yanıyordu.

Dişleri parlıyor, göğsü inip kalkıyordu.

Işığı söndürdü. Karanlıkta soyundu. Bir fosforun, yatağımın etrafında pırıldadığını hissettim. Dışardan kıvılcımlı ışıklar odamı doldu-myord u. Mesut olmak için her şey mevcuttu.

Işığı yaktım. Gözleri önünde, yatağımın ayakucuna ohırmuştu. Işığı tekrar söndürdiim...

Georges bu ikinci barışıştan fena sinirlenmişti. Sabahleyin bana geldi. Bu sefer üçümüz, kitapların birini açıp ötekini kapayarak, gözlerimizi birbirimize hiç dikmeden sütlü kahvemizi içtik ve konuşhık.

0 kadar sinirlerimize hâkimdik ki, dereden tepeden, hatta sudan, havadan bahsettik.

1 lk sinirlenen ben oldum:

— I solde, dedim. Sana bir şey teklif edeceğim: Kanm olur musun? Hiç şaşırmadı. Ellerini havaya kaldınp indinnedi. A! da diyemedi. Bir müddet düşünceli kaldı. Georges'a baktı. Georges müteessir

bir yüz takınmıştı. Fakat bu teessürün sahte olduğu, teklifime hayretler içinde kaldığı yüzünden anlaşılıyordu .

I solde sakin:

— Hayır, dedi. Sirki ve mesleğimi seviyorum. Şişmanlamak, bilhassa bir Yunan burjuvasının gelini olmak istemem. Hatta bir Yunan entelektüelini de ben fazla alaka verici bulmuyorum.

Dedim ki:

— Burada ne bir burjuvanın gelini olmak, ne de bir entelektüel Yunanlının karısı olmak mevzubahis. Sirkte alelade bir iş bulacağım. Seni her yerde takip edeceğim.

İsolde:

— Romantizmi sevmem, dedi.

Sonra Georges'a dönerek:

—Hadi, Georges'um, dedi. Sen hiç olmazsa şair değilsin... Yürü bir tramvaya atlayalım ve uzak köylere gidip eski şaraplar içip küflü peynirler

yiyelim.

Bu sefer ben Georges'a döndüm:

— Sen bir parça kal, Georges.

Ve Isolde'a dönerek:

— Bir saat sonra seni "Cafe Madrid" de bulur, dedim .

İsolde gitti. O zaman Georges'un iki yakasından tutarak yarı tehdit, yan istirham eder bir vaziyette:

— Bana bırakacaksın bu kızı, dedim. Seviyorum, dedim. Geor-ges'um, dedim. Sen aç kaldığın zaman seni doyuran, her iyiliği yapan benim. Aleyhimde söylediklerinden dolayı sana hiçbir gayz duymuyorum. Bu kızı bana bırak, seni affederim. Yoksa... Sonu iyi olmayacak.

Birdenbire kocaman bir adam oldu. Güzel yüzü ciddileşince çir-kinledi:

— Otur şuraya, dedi.

Oturuştuk. Bir müddet bana baktı. Sonra ağlamaya başladı:

— Ya ben, dedi. Ya ben onu nasıl seviyorum biliyor musun?

Daha uzun söyletemezdim. Lüzumsuz yere onu iknaya çalışmak

beyhudeydi.

— Kalk, dedim, defol.

— Sen kalpsiz bir insansın, mukabelesinde bulundu.

Bütün bu ^sahnelerden sonra vaziyette hiçbir değişiklik, dün akşama kadar yokhı. Yine Isolde akşamlan bana geliyor. Bir fosfordan ışık odamda geziniyor, yatağıma giriyor... Yine gündüzleri Georges'la köy lokantalannda eski şaraplar içerek ve küflü peynirler yiyerek dola-myordu.

gibi

Dün akşam sirkten üçümüz birlikte çıktık. Bu akşam seninle gezindiğimiz gibi sokakları dolaştık. Küçük meydan bahçelerinin kanepelerinde oturarak kararımızı verdik. Benim bütün tasavvurlanmı Ge-orges hakikat ve fiil haline getirmişti. Romantizm sevmem diyen Isolde bu harekete karşı coşmuşhı. Mesut ve saadetten pembe, hatta terliydi. Konuşurken dudaklan ıslanıyor ve bir yemiş yer gibi ağzı tük-rük dolu, yanakları pembe, anlabyordu:

Georges, sirkte iş bulmuş, bir haftaya kadar sirk de hareket ediyormuş. Nişanlanmışlar. Parmaklarına kırmızı iplikler bağlamışlar...

A

Saadet temenni ettim. Isolde, ümit ettiğim bir şekilde boynuma sarıldı, ağladı:

— Affet, dedi.

Ve Georges' a:

— Hadi Georges'um, sen git yat, biz biraz daha dolaşacağız. Sirke döneceğim, dedi, savdı.

O akşam odada ikimiz de uyumadık. Mümkün olduğu kadar sakin, ciddi, hatta bazen neşeliydim.

O sevilmek için yaratılmışların en mükemmeliydi. Zevk bütün vücudundan sızıyordu. Bir çarnın reçinesi, bir ağacın sakızı gibi vücudunun muhtelif yerlerinden sızan bir usare, bir zevk usaresi vardı.

Benim dilim, gözlerim, kanım doyuyordu. Adeta bütün ömrüünce bir daha hiçbir şeyden zevk almamak istiyormuş gibiydim ve bana öyle geliyordu ki, senelerce ne bir kadın kucaklayacağım, ne bir deriye dudaklarımı yaklaştıracağım. Bu sarhoşluk senelerce sürecek, senelerce ne bahardan, ne kadından, ne uykudan, ne musikiden zevk alacağım.

Hristo uzun müddet sustu. Evinin önüne gelmiştik. Elimi hiçbir şey söylemeden sıktı. Sonra birdenbire cebinden bir tabanca çıkardı:

— Bütün paramı, dedi, buna verdim. Sana otuz frangını iade edemezsem, affet.

— Ne yapacaksın, Hristo? dedim. Kendini mi?

— Yok, dedi, merak etme. Herhalde kendimi değil...

Güldüm:

— Hristo, dedim. Sen ne kendini, ne başkalanru öldürecek insan değilsin.

On gün sonra Cirque Gauthar, Grenoble' dan hareket etti. Hristo da o akşam kayboldu.

Ondan uzun müddet haber alamadım. Bir yılbaşı gecesi mektup kutusunda bir tebrik karb buldum. Yunanistan'dan geliyordu:

"Mesut yılbaşı" diyordu. "Kimseyi, hatta kendimi bile öl-düremeyenlerden birinin Yunanistan'da olduğunu sana haber vermeyi çoktan istiyordum. Yılbaşı buna vesile oldu. Senden yalnız Pas-kalya'da mukabele beklerim. Cirque Gauthar Paskalya'da Grenoble'a gelirse bana yaz. Oraya belki gelemeyeceğim. Fakat burada, mısır püskülü saçlı Arkadya çobanlarının arasında yaylaya çıkarken havaya üç el silah atacağım."

SAİT FAİK

HAVUZ BAŞI

VARLIK YAYINLARI

Havuz Başı

Beyazıt Havuzu'nun kenarındaki kanepelerden birine oturmuş sizi bekliyorum. Yaşını almış bir adamın yirmi yaşındaki çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşaması ne demektir, diye düşünüyorum: Belki, bir geç olma hadisesi. Belki de bir çeşit hazlan, kederleri, çocukluklan uzatma temayülü. Ama bu uzayan yaz, kışın gelmeyeceğine alamet değil. Kış müthiş olacak, kar yollan kapayacak, bembeyaz ovada ölülük uzayıp gidecek...

p • • i i i • p •••• w • •• 11" 1 1 P • ••

Sizi bekliyo^rum. Sizi göreceğim; içimde bir şey koşacak. Siz görmeden geçeceksiniz. Ben kederle sevinci duyup dalacağım istediğim âleme. Dünyayı yeniden kederlerle kuracağım. Sonra çarşılardan çarşılara, insan sesleri arasında, her şeyi sizinle kurulmuş bir şehirde dolaşacağım.

Herkesler geçti, siz geçmediniz. Yüzünüzü göremedim. Bayramım, çocukluk ba^^nım salıncaksız geçmiş gibi gözüme yaş doldu.

Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi, bilmem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri on ikiyi geçmiş. Kanepelerde ^^^eler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvaydaki adam bir tanıdık mıydı, acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp bakh? . . Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte yalnız pek başıboşlar mı oturur? ^^^eler âşık değil mi bu şehirde? Kimseler, bir meydaıun kanepesinde kimseyi beklemeyecek mi, yüzünü bir dakika görmek için kimsenin?

Önce yanımdaki kanepeye oturdular. Biri kadın, öteki erkekti. Erkek bana gülümsedi. Halim yok gülmeye; yoksa tatlı tatlı gülümsemesine karşılık verilmeyecek adam değildi. Bu selam yerine geçen gülümsemeye neden cevap vermedim? Sizi bekliyordum. Hâlâ sizi bekliyor-

dum. Belki de bugün, bu saatte buradan çıkmayacakhnız... Yoksa hasta mıydınız?

Bir ara, bir başkasında saçlannızı, yürüyüşünüzü seyreder gibi ol-

• f 1 w •••• • J t . ■ •« •• f ••

muş, siz olmadığınızı görünce yemden merak etmiş, üzülmüş; sonra, belki de benim burada oturduğumu tahmin etmiştir de öteki kapıdan çıkmışbr, şüphesine düşmüştüm. Bu şüpheden çabucak caydım. O kadar ehemmiyet verilmeye değer miydim?

Ya hasta ysanız! ..

Sanki hastaydınız. Koşup yatağınızın başucuna gelmiştim. Gözlerinizi açhnız. Alnınız terliydi. İki açık san tel, terli alnınızın üstüne yapış-mışb. "Ateşim düşmüyor" demiştiniz. Şehre koşmuştum. Karaborsalardan ilaçlar getirrniştim. İyileşmiştiniz.   boyunca   yürümüştük. Ta

ze, kırmızıydınız. Alnınız terliydi. Gülüyordunuz. Alay ediyordunuz. Koşuyordunuz, yakalayamıyordum. Allah esirgesin! Hasta olmayın!

Dört beş saniye içinde bunları düşündüğümden adamın selamma karşılık vermemiştim. Dört beş saniye bir gecikmeden sonra ben de güldüm. Bunun üzerine adam yerinden kalkh, yavruma geldi.

— Bu caminin ismi ne?

Bir türlü bulamadım caminin ismini, dersem inaıur nusıuz? Hâlâ sizinle beraberdim. Hayır, hasta filan değildiniz, çok ş^^ir! Beni gö^e-rnek için arka yollardan gidişinizi görür gibi oldum. Imütevekkil bir sıkınh sardı. Kızamıyorum size... Dünyaya kızıyorum. En iyi arkadaşıma kızıyonım. -Yok a...- Bu mayıstan başka her şeye benzeyen soğuk bin dokuz yüz kırk alh mayısına kızıyorum. Budalaca gülen kızlara kızıyorum. Size kızamıyorum. Arka sokaklardan beni görmemek için kaç-hysa beni düşünerekten gitmiştir diyorum. Hahrladım caminin ismini:

— Beyazıt Camii, canım!

Kadın da yerinden kalktı. Adamın mühim bir sual sorduğunu, cevabımın bütün kanşık meseleleri halledeceğini bağıran pek mütecessis bir yüzle yanınuza geldi. Yanına oturdu adamının. Bu sefer o sordu:

— Ali Sofya, hangisi?

— Şu tarafta...

Bir işaretle sol tarafı gösterdim. Anlayamadılar ne taraftadır Ali Sofya. Elimin gösterdiği istikameti bir türlü kestirernediler. Gösterdiğim yerde kocaman binalar, birbirini kesen, biçen yollar, dükkânlar vardı. Oradan Ayasofya'yı nasıl bulacaklar? Ama ne yapsınlar, çaresiz

kabullendiler. Zahir oralardadır, diye akıllarından geçmiş gibi yüzüme baktılar. Son bir defa daha:

— Herhalde ıraktır, dediler.

— Yok, pek ırak değil, dedim.

Adam ellisini aşmışh. Toprak rengi yüzünde alışılmamış çizgiler vardı.

— Bunu getirdim köyden, dedi.

Çarşaflı kadını gösterdi: Sütlaç gibi buruşuk, ufacık gözleri ile ya-naklannın elmacık kemiklere rastlayan yerleri pınl pınl, dişleri bembeyaz, yüzüne bakınca bir süt kokusu duyar gibi oldum. Bu yüz pembe mi pembe; içinde ne güzel bir kan akıyordu kim bilir...

— Hiç İstanbul görmedi bu. Bakıyor, hoşlanıyor da gülü gülüveri-yor. Hoşlanıyor pek. Biz Lüleburgazlıyız.. Ben geldim birkaç defa İstanbul'a. Bu gelmemişti. Camileri gezdiriyorum.

— Taksim'e de bir gidin.

— Gideceğiz. Beyoğlu'nu da görürüz ha? O da, Taksim'e ulaşmadan değil mi?

— Evet.

— Tramvayla mı, gidelim?

— Tramvayla gidin, ya!

— Ama biz, tonelden geçmek istiyoruz.

— Tonel işlemiyor, kapalı.

— Yaa. Tonel kapalı demek...

Tonelin, kapalı olmasına beraberce üzülüyoruz. Kadın, elinde gazete kâğıdma sanlınış bir şeyi bana gösteriyor:

— Bakır ucuzlamış, ucuza aldık.

— Kaça aldınız?

— Kilosuna... Ne verdikti?.. Dört yüz elli kuruştan verdiler. Te, bak şuna, üç on kuruş verdik. Pahalı değil, değil mi?

— üç yüz yirmi beş kuruş verdik. Yedi yüz gram geldi.

— Sen beş lira verdin. Ne geri verdi sana bakırcı?

• • • •

Hesap ettiler. Once anlaşamadılar. Sonra anlaştılar. Uç yüz on kuruşa almışlardı tencereyi.

Ben senin gelmen ihtimali olan yola gözlerimi dikmişim. Onlar, hesaplarını yapmış, ha^^^ seyrediyorlar. Ben geçmenizden ümidimi kesmişim. Sizi nerede bulabileceğimi: "Bana bakın! Beni dinleyin,

n'olur? Bırakın da bir gün samimi olayım. Söyleyeceklerimi söyletmiyorsunuz. Dinleyeceklerimi dinletmiyorsunuz. Bırakın anlatayım..."

— Bu, dibinden mi kaynar?

— Yok canım! Babacığım, bu pınar mı? Boruyla içine terkos gelir.

Adam yanındakine dönüyor:

— Borularla doldururlarmış. Dibine boru döşemişler, senin anlaya-cag ın.

Bana:

— Pekiii? Hani bu, sulan fışkırbrmış...

— Bayramlarda, sıcak havalarda... Hava soğuk da ondan fışkırtmıyorlar.

Adam kadına:

— Hava soğuk da ondan fışkırtmıyorlar, anladın mı? Sıcak havada fışkırtırlar da insanlan serinletir...

Bana da dönüyor:

— Peki?.. diyor. Hani üstüne top korlar da sular lastik topu havaya fırlatır, oynatır durur, öyle de yaparlar mı?

Elli yaşında adam, ellisine yakın kadın, fıskıyeler, toplar... Onlar, benden de çocuk. Seni görememenin sıkıntısı dağılıyor, seviniyorum. Kadın eğilip beni dinliyor. Taksim'den, öteki camilerden, meydanlardan, Boğaziçi'nden, Kız Kulesi'nden söz açıyoruz. Sonunda lakırdılarımız bitiyor. Konuşmuyoruz bir zaman. Ben size bir mısra bulup söylemek istiyorum. Yağmurlu havalardan, dağ yollanndan, kahrlardan, çıngıraklardan bahseden mısralar yok mu yeryüzünde? Bu sırada adam kadınına Kız Kulesi'ni, Haydarpaşa'yı, Selimiye Kışlası'nı anlatıyor...

Bir ara üçümüz de susuyoruz. Mühim şeyler düşünüyor gibiyiz. Hele ben, neler düşünmüyorum: Kapıdan çıkıyorsunuz. Koşa koşa yanıma geliyorsunuz. Kolunuza bile giriyorum.

Tam bu sırada adam:

— Kışın donar mı bu su?

• •

Ne diyeyim ben şimdi? Üzüntüm yine dağılıyor:

— Donar, diyorum, donar da çocuklar üstünde kayarlar.

Kadına dönüyor adam:

— Donarmış, çocuklar üstünde kayarlarmış, diyor.

Ne dersin, sevgilim. Beyazıt Havuzu kışın donar mı? Murtaza Ça-vuş'la karısı Hacer Ana'ya ben donar, dedim.

Kumarbaz Hayri Efendi

Safranbolulu Halil al yanaklı, ürkek gözlü, köse bir simitçidir. Akşamları Atpazan'na bakan Alhndiş'in kahvesinde bom oynarken gelir, omuz başımda durur, beni seyrederdi. Bu her gece böyle olurdu. Benim yerim her akşam aynı yere rastlamazsa, o yine benim iskemlenin yanı başına gelmeyi unutmazdı. Bir zaman sonra öylesine ahbap olmuştuk ki konuşmamıza lüzum kalmamıştı.

Ben, iskambil oynarken, yanımda birisi durursa pek memnun olurum, o zaman oyunu da iyi oynarım. Neden derseniz, kendi başıma hayalperest olduğum halde başka birisiyle yan yana bulunduğum zaman adamakıllı mühendis gibi, doktor gibi hesaplı olurum da ondan. Yalnız başına olan insan kadar büyük adam yoktur ama insanlarla beraber olan insan hakiki kıymetini ölçer, biçer. O zaman büyük adamsa büyük adamdır. Bir şeye yaramaz adamsa bir halta yaramaz adam olduğunu anlayan adam da bir şeydir. Onun için Safranbolulu Halil'in iskambil oynayan beş kişinin içinden beni seçmesi gayet makuldür. Çünkü ötekiler hayalperestlerdir. Yanında durana kızarlar. Ben bu devreyi geçirinceye kadar imanım gevremiştir.

Oyunda hep kazanmaya imkân yoktur. Hele hayalperestlerle...

Ustalarla oyun oyundur. Kafasındaki kâşaneleri, içindeki ihtirasları

• •

bir araya toplamış adamla oyun, oyunluğunu kaybeder. Oylesiyle cenk etmek lazımdır. Kazansan bile yorulursun, keyiflenmezsin. Doğrusunu isterseniz böyleleriyle kavgada hileye sapmak en doğru yoldur. O zaman bir dereceye kadar zevk alabilirsin. Çünkü hayalperestin kendi âlemine dalmışken uyanmasına imkân olmadığı için senin

yine hesaplı olan hileni fark edemez. Hileye sapmazsan karşıdakinin hayal kuvveti sana öyle oyunlar oynar ki bu oyunlara -bu icatlara demek daha doğru- karşı koyacak ancak yine hesaplı, müşterek hayaller mahsulü bir realist hayal, yani oyunda hiledir.

Bu meseleye dair başka fikirlerim de vardır ya, şimdilik bunları kendinıe saklamayı daha münasip buluyorum. Mesela aynı kuvvette, hatta aynı şansta bile beraberlik olmayan bir oyunda şanssızın nasıl hareket etmesi lazım geldiğini ben kendi kendime ispat ettiğim gibi, anlatabilsem, sizlere de bir yardımım dokunmuş olurdu. Bu usulü daha doğrusu bu değişmez kanunu mantıki bir şekilde, efradını cami, ağyarım mâni bir şekilde anlatabilseydim, emin olun ki hiç egoist değilim, anlatırdım. Anlatamam. Omuz başımda durup beni seyretmeniz bile kâfi değildir. İnsan iki şahsiyetli, yahut da bir cambaz gibi atik olmalı ki kâh omuz başımda durarak elime, kâh karşıma fırlayıp yüzüme bakarak bu kanunu benim kadar sezebilsin.

O zamanlar bütün kahveleri dolaşırdım. Nerede bir oyun, paralı bir oyun kokusu koklarsam çöker otururdum. itiraf etmek lazım: Bununla geçiniyordum. Akşamlan, Fatih halkı gibi parnağıma marul kangalını, kâğıtlara öte beriyi düzer valideye taşırdım. Yani muntazam, burjuva, namuslu bir kumarbazdım. Mahallede itibanm yoktu ama anamın nezdinde muteberdim. Benden hiç şikâyeti yoktu. Hatta bazı kere şuraya buraya görücülüğe bile gider; kim olduğumu öğrenen mütekait hazine memuru, Darphane-i Amire baş ketebesi ailesi, kızlarının daha evlenecek çağda olmadıklarını valideye söyledikleri zaman inanırdı. Halbuki kız evin içinde öpmedik yashk, mahallede kırmadık ceviz, gül atmadık oğlan bırakmamıştır. Ev halkı da şu kızın bir an evvel başının bağlanmasını canu gönülden istedikleri halde yine de Kumarbaz Hayri'ye kız vermezler.

Şu Hayri akşamları muntazaman evine gelir, şu Hayri'nin rakısı yoktur. Hovardalığı görülmemiştir. Kimseden ödünç almaz, borç verir aksine... Eli açıktır. Bütün kabahati ayda altmış papele kapıcılık, uşaklık etmemesi, lise tahsili yaptığı halde bir bankaya girecek kadar gençliğinde futbol oynamamasıdır. Bunlar da zamanın büyük kusurlarıdır. Futbol oynamalı idi. Hatta güreş de etmeli idi. Ama mademki Hayri aptal değildir. Mademki şöyle kötü bir şair olmadığı için kendisine kitaplar toplatmak salahiyeti, radyolarda büyük büyük laflar et-rnek harçlığı verilmemiştir; ne yapsın? Kendine göre o da mühim bir iş bulmuştur: Kumar.

Cemiyete faydalı olmak? İnsanın cemiyete faydalı olması için dü-

a •

şünmesi, yürümesi, gezmesi kâfidir, der Hayri. Oyle midir? Münakaşayı sevmez. Fikrini kabul etmelidir. Faydalı, faydasız; zararlı, zararsız... Bunlar ancak dış görünüşlere göre yapılan birtakım ayırmalardır,

• • *a* /■ 11 »i..... i .. w •• 1 •• ••! 1

insan cemiyete en faydalı gibi göründüğü zaman en büyük zararı da yapabilir mi, yapamaz mı? Hayri'ye göre yapabilir. O halde? O halde yaşayan, kocaman şehrin içinde şapkası kafasında -şapkasız da olur

a!- gezip dolaşan her insan denilen -otuz iki dişli canavar- faydalıdır.

• •

Otesini geç bir kalem!..

Bu al yanaklı, köse, her akşam iskemlemin başında durup şansıma şans katan simitçinin hayatmdan memnun olmamasının birçok sebepleri varken, benim samimiyetime tatlı tatlı gülmesi, bön bön bakması nedir? Onun bu cemiyete ne faydası vardır? Birbirimizi ite dürte yaşıyoruz. En zararsızlanmız sütçü beygirlerinin arkasında İstanbul sabahlarının sisli perişan sokaklaona küfreden hilekâr sütçüler, akşam karanlığında ışıksız, hanımeli kokan mahallelerde "akşam simidi" diye haykıran bol şalvarlı, patates yüzlü masum çocuklardır. En faydalılarımız büyük kitaplar yazan, cart curt öten, yanlış hesap yapıp binalar çökerten, beton köprülerin bin ton kaldıracağını hesaplayıp da, yüz altmış ton kaldıramayınca nasıl olup da yıkıldığına eseflenen mühendislerdir.

Onun için Hayri, ceıniyete faydalı olmak lakırdısına fena halde içerler. Bir insan bir laf, daha doğrusu dedikodu karşısında fazla hassas davrandığı zaman kendi kendisini affediyor, tenzih ediyor gibi bir hal takındığına aldanmayınız. O adam değişmiştir. Yahut değişmek üzeredir. Bu son çabalamadır. İşte Hayri de "Cemiyete salıiden faydalı olmak lazım mıdır acaba?" diye bir sabit fikre takıldığı zaman değişmek üzereydi. O nefis, o tatlı, o serseri kumarbaz hayatını bırakacaktı. Kendi kendisine: "'Evet, bu dünyada hiçbir iş yapmadan göçüp gitmek de fena bir şey!" diyordu. Diyordu ama pek yalnız kaldığı zamanlar. Bir oyunu şöyle oynamayıp böyle oynaması daha doğru olacağını, kupanın birlisi yerine, ispatinin papasını

oynasaydı kırk liranın kendi cebinde olacağını hesaplaya hesaplaya uyuyamadığı geceler. Bereket versin bu düşünce o kadar uzun sürmez. Mahallenin kaydırak bakışlı kızı, eteklerini beline sokarak kalın beyaz bacaklannı göstere göstere bahçede halı döverken gözlerinin önüne geliverir de beyhude vicdan azaplarından Hayri'yi kurtarır, kumarlı bir rüyaya düşürürdü.

Ama, Hayri'nin sabit fikri, daha doğrusu meselesi günden güne onu sarsmaya başlamıştı: "Acaba hakikaten şu dünyada faydasız mıyım? Faydasızsam zararlı mıyım? Zararlı isem ne olur? Ne çıkar?.." Geceleri yatakta bu sualleri kendi kendine sormaya başlamıştı. Ama sabah olur olmaz sokağa fırlardı .

Oğleden sonra Atpazarı'ndaki kahvenin dip tarafına dört tane kaytan bıyıklı, enseleri adeta yarı bellerine kadar saçlı sanılacak kadar acayip tıraşlı, uzun kemikli yüzlü, güçlü kuvvetli lise son sınıf talebesi sokulur; kahvedeki cambazlara, arabacılara, bir kahve içip gideceklere aldırış etmeden otururlar, kötü kötü sövüşerek poker oynarlardı..

"Altındiş" temiz kâğıtları bunlara verir; Hayri, Cambaz Ali Bey'le partisini bir liraya oynadığı tavlayı bir an evvel bitirmeye bakar, sonra ağır ağır, elleri cebinde, isteksiz talebelere yaklaşırdı.

Oyuna başlanmamışsa:

— Hayri Bey çevirelim mi?

Diye teklif ederler. Başlanmışsa:

— Beşinci olur musun? derlerdi.

Hayri Bey birinci suale:

— Ufak oynayalım ama, şöyle yüzü on falan bir şey.

C evabını verir.

Oteki suali iki defa tekrarlatmadan beşinci olmazdı.

Hayri bütün kumar raconunu bilirdi.

Kumarbaz Hayri liseyi bitirmiş, bir aralık Tıbbiye Mektebi'nde de altı yedi ay okumuştu. Orada okuduğunu belli etmeyi de pek severdi. Oyuna gayet tatlı başlanırdı. Hayri, ilk beş kâğıdı büyük bir zevkle file etmeden evvel: .

— Ama tam bir saat. Fiks bir tur. Bir ku fazla oynamam.

— Hayhay! derdi ötekiler.

O memnun, kâğıtlan file eder:

— Uvertür! der.

Sonra:

— Ben P.C.N'de iken bir akşam çocuklarla böyle bir poker oynuyorduk... diye başlardı.

Hikâye bir kareye karşı bir floş ruvayyal meselesidir. Hayri'de kare as, karşısındakinde dokuzludan başlayan bir floş ruvayyal. Hayri

yemin etmiş, bir daha • oynamam şu oyunu, demiş, eline bir sene kâğıt

• • • - •

sürmemiştir.

Bu hikâyelerin doğrulukla ilişikliği vardır. Böyle bir olay hemen hemen olmuştur. Yalnız yernin edilmiş değil, yemin etmek düşünülmüştür. Bir gece yatakta uzamış da uzamış, bir sene gibi uzun gelmiş, ertesi sabah kumara başlanmıştır...

*** * ***

Günler şu son harpten evvel uzun uzun böyle geçmişti. Harp başlangıcında annesi öldü. Hayri haftalarca kumar oynamadı. Çok sevdi-

w* • • | •• | *m* 1 • • 1 A w | •• 1 • | •

ği annesinin ölümü onu pek sarsmıştı. Elini kâğıda sürmek istemiyordu. Işte bu sıralarda onu teselli eden eski bir arkadaşı oldu. Arkadaşı eczacı mektebini o sene bitirmişti. Günlerce beraber gezdiler. Sonunda Hayri Fatih'teki evi sattı. Eczacı arkadaşı ile birtakım işlere giriştiler. Bu işler aylarca sürdü. Bu aylar zarfında Hayri'nin oynadığı kumar, kumar değildir. Çünkü kafasında yarın sabah alınacak bazı iğnelerin hangi doktor reçeteleri, hangi ecza depoları sahipleri vasıtasıyla tedarik edileceği meselesi vardı.

Bu arada piyasada öyle ilaçlar ortadan kayboldu, yine bu arada Hayri öyle ustalıkla eczacı diploması aldı, yine bu arada öyle bir ailenin öyle bir kızını Talimha ne'deki banyolu, kaloriferli apartmanında buldu ki, bu kadar hızlı geçen bir zamanın şöyle bir durakladığı günümüzde onun M... kulübünde vidosu yüz liraya oynadığı bezik partisinde dördüncü vidoda rübikon olurken kahkaha savurduğunu artık biz işitemeyiz. Yalnız Aspin Hayri Bey'in İstanbul'un sayılı zengin ailelerinden biri olduğunu, kendi kendisine de "Ben cemiyete faydalı mıyım?" diye bir sual sormaya hacet görmediğini bilir, faydayı kaynatasının eski kumandan bıyıklarında bulur, kaynananın şoföre, laboratuvardan Hayri Bey'i Park Otel'e götürdükten sonra kendisini Büyükdere'ye şöyle bir hava almak üzere götürmek için dönmesini

• • 1 | • w • ■ 1 * * W • • • 1 1 •• **1 «•

söylediği zaman görür, gördüğümüz zaman içimizde en küçük bir kıskançlık hissetmeyiz. Neden edelim?

Hayri Aspin memleketin sayılı zenginlerindendir. Bugünkü haya-

A

tını, Darphane-i Amire ketebesinden Asım Efen d i'nin, kızını ona ver-

♦ Aı

memesine borçludur. Işin tuhafı, Darphane-i Amire ketebesi Asım Efendi'nin küçük kızı Süreyya Hanım Hayri Aspin Bey'in metresidir. Hayri Bey cemiyete faydalıdır: Eli açıktır. Hâlâ paranın kıymetini bilmez. Vidosu yüz liraya İstanbul'da ondan başka bezik oynayan bir Sa-kalciyan Efendi'ye Hayri Bey hayatını anlatırken:

— Sakalciyan Efendi, der ben servetimi üç ay kumar oynamamak-la kazandıın.

Sakalciyan Efendi çok bilmiş:

— *I* nsan oyun oynama h ama kumarbaz olmamalı! diye cevap verir.

Hayri Bey:

— Doğru Sakalciyan doğru, der. Yalnız kendisine (kumarbaz, zararlı adam) denmeli ki aklı başına gelsin, aklı başına gelsin de cemiyete nasıl faydalı olunurmuş görsünler.

Sakalciyan Efendi bu iki cümlede anlatılmış hayat hikâyesini anlamadığı için:

— Vido! der.

* * *

Atpazan'ndaki Alhndiş'in kahvesinde eski arkadaşım Hayri'yi kirli ama sevimli, üç günlük hraşı beyaz beyaz uzamış buldum. Oturduk, kahve içtik. O:

— Bir piket yapalım! dedi.

Hem piket oynuyoruz, hem anlatıyordu:

— Işte kardeşim! Valide harp başlarken öldü. Ben P.C.N.'de iken bir eczacı arkadaşım vardı. O günlerde beni çok teselli etti. Hiçbiriniz ortada yoktunuz. Allah razı olsun çocuktan. Sözünü dinleseydim bugün milyonerdim. Eczacı mektebini de bitirirdim. Bir paşa kızı bile alırdım. Bugün Alhndiş'in kahvesinde kahvesine piket oynayacağıma şimdi Moda Kulübü'nde herhangi bir kuyumcu Sakalciyan Efendi ile vidosu yüz liraya bezik oynardım. Dördüncü vidodan rübikon olup üç bin iki yüz lira kaybetsem kahkahayı basardım. İsmim Hayri Aspin olurdu... Çocuk çok zorladı: "Gel" dedi, "satalım şu evi. Almanya'dan değil, dünyanın hiçbir yerinden Türkiye'ye zerre ilaç gelmeyecek. Toplayalım şu müstahzarları! Yüz lira bin olacak, bin on bin. Bu böy-

le sürüp gidecek. Zengin olacağız Hayri. Ben seni severim; etme..." Yapamadım anam, yapamadım. Allah beni kahretsin! Yapamadım.

O, bir taraftan beş, on, yirmi; beyler yirmi üç, oğlanlar yirmi altı diye sayarken ben sanki Kumarbaz Hayri, Hayri Aspin Bey olmuş gibi hulyaya dalmıştım. Birden uyandım.

— Sen öyle adam olamazdın Hayriciğim! dedim. Yüzü güneş gibi parladı.

— Sağ ol anam! dedi. Kâğıtlan attı.

— Hadi yürü bize gidelim, dedi. Kocamustafapaşa'dayız gene. Sen bilirsin bizim evi. Otururuz fındığın dibine. Bir küçük sofra kurarız. Ağır ağır hem çeker, hem anlatırız.

— Bekâr mısın hâlâ Hayri? dedim.

— Yok, dedi, evlendim. Darphane'deki kâtibin kızıyla. Iki çocuğum bile var. Kanm da eli bayraklı mı eli bayraklı! Kocan ne iş yapar? diye sorarlarsa öyle nazik, öyle kibar, öyle bizim mahalleli bir: "Ku-

. marbazdır efendim!" dermiş ki, sorma!

Çatışma

Çürümeden çok önce, galiba kokuşmadan da evvel, ölümle dirim arasında geçen kavganın sonundaki boşlukta; birtakım ecza şişelerinin küçüklü büyüklü, sıra sıra dizildikleri, ağızlanrn açıp beldeştikle-ri zamanı; ötekisi ile; sıcacık bir oda ve bir sepet içinde kokmaya, bir kurt yüzünden bozulmaya, delirmeye, canlanmaya hazırlandıkları zaman parçası ile karıştırıyorum. Bumuma yıldızlardan, çamurdan, t o-hurndan, yosundan, denizden, albümin ve asit parçalanndan güzel diyebileceğim bir koku; taze balıkların taze kokusu daha meme emmemiş, yıkanmamış çocuk kokusu, süt kokusu, bir genç saç kokusu geliyor.

Bu ölüm ve doğum rüyası içinde şafak abyor. Kalkıyorum. Kollarıma uykusuzluğumun hırkasını geçiriyorum. Dar geliyor. Şafak söküyor, aynadaki yüzüme saldırıyorum, bakıyorum.

Birdenbire viyaklayarak bir çocuk doğuyor. Birdenbire; saniyelerle seneler birbirine karışmış bir halde büyüyor. On beş, on altı yaşlarında güzel bir erkek çocuk oluyor. Elleri fildişinden... Avuçlarını açıyor; dört nasırı var.

"Kürek çekmeden oldu" diyor, "küreği bırakırsam bir ay içinde nasır namına bir şey kalmaz."

Fildişinden uzun pan11aklı ellerini çeviriyor. Kıpkırmızı, tütüyorlar. "Kartopu mu oynadın?" diyorum.

Dişlerindeki aydınlığı gözlerinin ve kaşlannın karası kesiyor. Alnının sakin mermerinin soğuk, buz gibi, yapışan buz gibiliğinden kabarmış dudağının çatlamış kırn1ızısını elime sürüyor.

"Babacığım" diyor, "beni affet!"

Kadın siyahlar giymiş, beyaz yüzünün etleri durmuş, çizgileri durmuş, onun da alnının beyaz mermeri çizgi çizgi durmuş bir zaman parçası her yerinde, elbisesinde bile durmuş. Balık pulundan gözleri var. Avucunun derisi kedi dilinden. Nefes alışında tüy sıcaklığı ile kar soğukluğu, uzun uzun bacaklarındaki büyük ve çıplak ayaklarda çat-

i 1 ali •• i | • • 1 • • 1 • •••• •• i • w i w

lak çatlak sarı ve ölü bir ikinci, bir üçüncü deri; oğlan çocuğunun yanında durmuş...

• •

Çocuk, "Baba, affet! Olrnüş anama acı!"

Çocuk da, babası da, bir kenarda gözlerini açmış onlara bakan bir başka adam da ölmüş ananın, çocuğun yanındaki yerine telaşsız bakıyorlar. Görüyorlar bu üç kişi de o garip, fosfordan, böcekten, kardan ve kıştan, balık pulundan, mermerden ve buzdan, sıcaktan ve soğuktan kadını.

Ama baba adam bir silkinişte bu yalancı yokluğu, var gibi bir şiddetle kafasından iter itrnez kadın yoktu ki kaybolsun.

Ama çocuk, affedilmek için yanında yarattığı ve babasına, babasının yanındaki şahide tutup gösterdiği kadının —kendi kendisi de görüp de inanmadığı kadının— bir hamlede üstünden atlayıveriyor. Çocukla babası arasındaki şahit daha fazla duramıyor. Kadının arkasına düşüyor, aşktan kuduriı'UŞ gibi bir gülüşle gidiyor. Kalıyorlar baba oğul yalnız. ..

Baba şimdi birtakım ecza şişelerinin küçüklü büyüklü sıra sıra yanı başına dizildikleri ve ağızlannı açıp bekleştikleri zamanla, ötekisini; bir kurt yüzünden bozulmaya başlayan zaman parçasını birbirine karıştınp hatırlıyor. Çocuğun burnuna yıldızlardan, çamurdan, tohumdan, albümin ve asit parçalanndan bir taze ve belirsiz balık kokusuna, çok uzaklardan alınmış bir deniz kokusuna benzeyen bir koku geliyor. Bu sefer yeşile çalan bir yüz, sarı eller, kırmızı tüylerle bir şey-

■ • 1 • 1 " • I I " • • 1

tan gibi dünyanın üstüne güneş kapanıyor.

"Baba! Baba!" diye sesleniyor çocuk.

Ses almayınca çekiliyor bir kayanın arkasına. Baba ancak bir çalılığa yüzükoyun uzanabilecek vakit buluyor.

Sessiz, mavi, durgun bir gecenin ortasında bir silah patlıyor. Sabaha kadar çalılıklardan ve kayalardan silah sesleri geliyor...

Ben evlenmedim. Tabii çocuğum da olmadı. Ama varsa... Olabilir a. Benim kurdum bir ölmeyecek yerde saklanıp beklemiş ve bir beyaz

kadının içinde büyümüştür. O kadını hayal meyal görüyorum. Ben o

• _

zamanlar İstanbul Lisesi'nde talebe idim. Gülhane Parkı'nda tanışmıştık. Zor başlamıştı sevgimiz. Ama sonra, onun tarafından gelen, gitgide büyiiyen ve benim sevgimi miniminicik eden bir aşkla bitmişti.

Orada, Kuruçeşme'deki koruda, ağaçların alhna yatardım.

Ben bir hayalet kadar zayıf, beyaz mavi gözlü, on altı yaşında lacivert elbiseli, çarliston pantolonlu, papyon kravatlı, şık fesli, nahif bir mektepli efendi idim.

Ol 1 •• 1 •• 1 •• /“> \J 1 •• •• 1 •• W •• ■ | «f ■

yeşil gözlüydü. Çocuğumun yanında göründüğü gibi koyu siyah gözlü değildi. Siyahlar da giymezdi. Yanaklan kı^mzı kırmızıydı. Sarı, kırmızı saçları vardı.

Bir perşembe akşamı mektepten çıkmış eve dönüyordum. Bizden iki sınıf daha büyük bir sınıftan bir çocuk yanıma yaklaşh.

— Bana bak, dedi bana, seni bir daha la görnıeyeyim.

(Ah, o kızın adı neydi? Neydi yarabbi? Tuu Allah kahretsin! Nasıl hatırlamam. Nasıl olur, nasıl olur?)

Güldüm. Oteki çocuğun yüzü sapsan oldu. Deli gibi etrafına bakındı. Kavga çıkaracak sandım. Görür^ürde kimseler yoktu.

— Sana yalvarırım, diye diz çöktü çamurun içine. Sen onu almazsın. Ben evleneceğim. Sen olmasan bu iş çoktan olacakh. Ben okumayacağım. Bizim dükkânımız var; orada çalışacağım. Hemen evleneceğiz. Yapma, n'olur? Bak biliyorum yann randevunuz var. Koruya gideceksiniz. Gitmeyiver. Ne olur? Ne kaybedersin? Sen zevkini sürdün. Bırak. Sen başkasını da bulursun. Ama gidersen bak...

Dedi kaldı. "Kanşmam" diye tehdit edemedi. Gözleri yaş içinde idi.

— Peki anam dedim, peki. V allahi gitmeyeceğim.

Sözümü tuttum. Gitmedim. Belki de tehdit edemediği için korkmuştum. Hatırlamıyorum. O zamanlar şimdiki gibi güzel insan yüzüne bile candan bakmaya korkanlardan değildim.

Otuz sene geçti aradan. Ama ben hep, değil değil çok az, on senede bir kere sabah uykusundan böyle uyanır, karımı, çocuğumu (hep un altı yaşında

görürüm oğlumu) görürüm. Kanm ölmüştür. Çocuğumla silah silaha geliriz. Neden o benden af diler? Bilmem. Sonra neden bir kayanın arkasına çekilir ve ateş eder? Bilmem.

Ama böyle sabahlarımda kırlara çıkar, bir kadın ve bir çocukla akşamlara dek uğraşır dururum.

Deniz, Ada'nın kıyılarını yer durur. Uzaktan motor sesleri duyarım. Bir kır kahvesinin sandalyesinde yüzüm sapsarı, her gören, "Sana ne oldu böyle yahu?" diye sorunca çileden çıkarak, kimseye görünmemeye çalışarak dolaşırım.

Sonra otuz yaşlarında elli yaşında gözüken Evkaf'ta tahsildarlık eden bir adamcağız görür gibi olurum. Türbede tramvay bekliyor ve sabırsızlanıyordur. Kim görmüştü geçenlerde onu, unuttum. Sana benzeyen bir adam gördük. Elinde yırtık bir evrak çantası vardı. Senin gibi bitkin, yorgundu. Suratından düşen bin parça oluyordu. Hatta bir aralık nereye böyle diyecek olduk. Baktık ki suratın bozuk, vazgeçtik. Yanımızdan geçerken "Müsaade buyurun" deyince adama dikkatli bakhk... Sen değilsin. Ama yine de sana benziyordu.

— Ne tramvayında gördünüz, dedim.

— Edirnekapı tramvayında, dediler.

Boş bulundum:

— Odur muhakkak, dedim.

Kimdir diye sordular ama söylemedim; sanki o olduğuna emin-

• • • ^ • mişim gibi.

— Hiç canım, dedim, ben de gördüm de o adamı. Evkaf'ta tahsildarmış. Az daha ben bile, "Ne arıyorsun buralarda" diyecektim, "Mehmet, oğlum?"

İyilik Unutulmaz

Kasaba, coğrafi vaziyeti yüzünden lodosu, poyrazı pek az tutan bir limanda kurulmuştur. İki vilayetin, yedi kazanın, otuz kırk nahiyenin, yüzlerce köyün iktisadi durumu bu limanın işlemesine bağlıdır. Kasaba deniz kenarına yığılmış evleriyle dar sokaklardan ibarettir. Bir ana yolu doğruca gelir, limana dayanır. Bütün dükkânlar, manifaturacılar, bakkallar, berberler kunduracılar bu ana yolun üzerindedir. Limana doğru iner gibidirler. Limanın tam karşısında büyük bir meydanlık vardır.

Kasaba eski zamanlarda kaldırımsız, bakımsızdı. Meydanlarda çamurlar, sular birikirdi. Hele yüzlerce öküz arabasının yığıldığı liman meydanında geceleyin muhteşem bir opera havası eserdi. Türküler söylenir, masallar anlahlırdı.

Büyük çam kütükleri, kambur meşeler alevlerini kara kara tahtalı evlerin sırtlarında gezdirirdi. Oküzlerin büyük, efsanevi gölgeleri dört beş evin birden yüzünü kaplardı. Bir kuyruk darbesi Sarmısakza-de'nin damının üstünden kayar, bir öküz başı Salâhaddin Ağa'nm alev kırmızısına boyanmış yeni tahtalı kırmızı evinin yüzünde geviş getirirdi.

Kasaba eski zamanda geceleri bir masal havası içinde yüzerdi.

O zamanlar sokak fenerleri daha yoktu. Yalnız Şafak Kahvesi'nin mavi lüksü titrer, parlar, o deminki pişmiş ayva renkli, ballı, masallı renklerin içinde bir çakaleriği gibi ekşi ekşi meydan çamuru ile yağmurunun üstüne düşerdi. Ellerinde fenerle çarşaflı kadınlar misafirliğe gitmek için meydandan geçemezler, dar kaldırımdan koşa koşa aralık sokaklara, aralık sokaklardan büyük bir kavis çizerek meydanın sağ kıyısına ulaşabilirlerdi. Gece bu ışıklan, bu fenerleri, bu gölgeleri görüp de kendini masallara kaptırmayacak adam yoktur.

Ama sabah olunca iş değişir... Bütün bu meşaleler, fenerler, alevler, kocaman kocaman dev, ejderha hayaletleri sönüverir. Üstüne çiğ yağmış sıtmalı arabacıların titredikleri cılız, kadidi çıkmış öküzlerin mahzun, iç ezici bir şekilde düşündükleri, adeta dönüş yolunu düşündükleri görülürdü.

Vilayetin kara çamuru, kazanın kırmızısı, öteki kazanın sansı, Do-laplı'nın kumu, Kaymaldı nahiyesinin kili gelir bu küçük liman kaza-s ının ortasına yığılırdı. Her mal buradan İstanbul'a gidecek, her mal İstanbul'dan buraya

inecek, buradan limansız, istasyonsuz, yolsuz vilayetlere kazalara dağılacaktı.

Şimdi o eski liman meydanı park olmuştur. Çarşının limana inen tek geniş arnavutkaldınmlı yolu da asfalt yapılmıştır. Bunu yapan belediye reisine bütün kasaba hayrandır. Bu asfalt yol yüzünden tam yirmi sene belediye reisliğini uhdesine alan zat çarşıdan geçerken herkes dükkânının önüne fırlar. Bir:

— Nasılsın, Rıza Çavuş?

Lakırdısma can, mal bağışlanabilir.

Bir bu belediye reisinin aklına tuhaf bir fikir geldi oturdu. Limana erzak getirip götüren öküz arabaları, kasabanın medan iftiharı asfaltı çamur içinde bırakıyorlardı.

Kasabanın belli başlı ailelerinin çocuklarının bisikletleri kayıyor, eşrafın ara sıra bağ başına giderken bindikleri faytonlar geleni geçeni, dükkânları zifos içinde bırakıyordu. Buna çare düşünen belediye reisi öküz arabalarının limana gelmek için geçtikleri asfalt yolu, bunlara kapamanın en cezri çare olduğunu düşündü.

Belediye çavuşlarını şehir haricindeki şoselere dikti. Şehre araba sokmadı. Hemen o gün asfalt pırıl pırıl yıkandı. Bisikletli esnaf mah-dumlan fiyaka yaptılar. Akşamüstü -şimdi kasaba elektrik içinde yüzüyordu- asfalt parıl panl parladı. Dükkânlar vitrinlerini yıkadılar. Her taraf tertemizdi. Bir hafta müddetle bütün çarşı esnafı, hatta kaymakam, hatta muteber tüccarlar akşamüstleri şıkır şıkır yolda gezinip durdular. Pantolonlarında eve döndükleri zaman bir dirhem çamur yoktu. Bir hafta on gün kimse bu işin bir budala lık, bir delilik olduğunu anlayamadı. Şehir adeta bir bayram havasına büründü.

Bu işi ilk sezen küçücük bir komisyoncu oldu. Yüzlerce araba şehir dışmda bekleşiyordu. Köyler gazsız, tuzsuz kalmıştı. Vilayette valinin otomobiline giden bir varil benzin bile daha varmamıştı. Komisyoncu, kaymakam beye çıktı. Vaziyeti anlattı. Eğer arabalar bu yoldan gelmezse şehrin üstünden onlar için bir başka yol yapmaktan başka çare olmadığı, yahut da şehir

nüfusu kadar bir hamal gücüne şiddetle ihtiyaç hasıl olduğu kaymakama anlatılınca adam anladı. Hiç aklına gelmemişti. Herhalde belediye reisinin de aklına gelmemiş olacaktı. Yoksa meneder miydi?

Çarşı esnafı ufak tefek mallarını şunun bunun sırtında dükkânlarına getiriyorlardı. Onlar için bir mesele yoktu. Fakat artta dört vilayet, on kaza, yüzlerce köy vardı. Ardiyeler ağız ağıza dolmuştu. Kaymakam bey soluğu belediye reisinin odasında aldı. Vaziyeti kendi tabiri veçhiyle ariz amik anlattı.

Belediye reisi direndi:

— Efendim başka yollardan geçsinler. Şehir temizlik ister. Ben de burada bu temizlik için oturuyorum. İsterlerse sırtta taşısınlar, ben karışmam, bu arabalar asfalttan geçemez, diyordu.

Kaymakam yüzlerce arabanın şehir dışında beklediğini, hatta komisyoncudan öğrendiği şehrin bugünkü refahının, parkının, asfaltının bu arabalar, bu sarı, kırmızı; kumlu, killi çamurlar yüzünden olduğunu anlatmaya çalıştı. Belediye reisi:

— Ya ben, ya arabalar! .. diye direndi.

Kaymakam bey, belediye reisini daha fazla sıkıştıramazdı. Memleketin en sevilen adamıydı. Ama başka bir çareyi hal de düşünemi-yordu. Hükümet önüne yığılmış arabacılara komisyoncu delaletiyle şehre hücum edip girebileceklerini, kendisinin hiçbir işten haberi olmayacağını söyledi. Kendisi makamına girip oturdu.

Nihayet öküz arabaları asfalt yola gübrelerini, kumlarını, killerini, çamurlarını dökerek mağrurane şehre girdiler. Kasaba çarşılarını mahut gıcırtı bir öğleüstü doldurdu. Esnaf suratını astı. Belediye reisi istifayı bastı. Dairesinden kahramancasına çıktı. Şehir esnafı şekercisinden tutun da berberine kadar iki sıra durup kendisini alkışladılar.

Yine kimse aklına bu şehri yapıp edenin, daha da yapıp edecek olanın şu beğenmedikleri öküz arabaları olduğunu, onların paltolarına, eteklerine sıçrathkları sarı, kırmızı, kara çamuru öpmeleri, süpürmemeleri lazım geldiğini düşünemedi.

Belediye reisi işte bu iktisadi sebepten mahzun, mağrur, kahraman evine döndü. Fakat esnaf onun bisikletlere yaphğı iyiliği unutamadılar. O bir daha şıkır şıkır parladığını göremeyecekleri asfaltın bir daha gölgelerini bile göstermeyeceğini anlayınca eski belediye reisini mebus seçtiler.

Bir Sonbahar Akşamı

Nedir bu kuş, bilmem ki? Sonbaharda bulutlar turunç renklidir. Sonbaharda yapraklar konuşur. Lodoslu İstanbul denizi ne baş döndürücü şeydir! Bir lodoslu günde vapura atlayıp her ipin, her madenin ıslık çaldığı bir vapurda Adalar'a gidip gelirim. Akşamüstü bazen köprünün ortasında durup Sultan Selim'in arkasındaki bulutlarda kırmızı rengin oyunlarını seyrederken bir sahra vahasında muazzam bir şehir, bir eski Bağdat, bulutlardaki deniz muharebesini seyrederdim. Tramvaylar o şehri taşır, vapurlar o bulutlar şehrinin muhariplerini götürür; biz, bu hakiki şehrin sakinleri, tiyatro seyircileri gibi sessiz, adeta geçenler bile durmuş gibi olur, seyrederiz.

Minareden minareye asılı kırmızılıklar, portakala, Trabzon hurmasına benzer yemişler sarkıtan sonbahar akşamlannda ben bıldırcını hahrlarım.

Hepsini, bulutlardaki eski Bağdat'ı, minarelerdeki ananasları, insanların eski elbiselerindeki şaşaayı, hamal çocuğunun çıplak ayaklarındaki renkten çizmeleri, ayyaşın etrafını saran eski şarap halesini, hepsini; bütün bu yalancılığı, binbir gece hikâyelerinin ancak çocukları saran rüyasını, hepsini bir tarafa bırakıp bir beli kuşaklı adamın iplere dizip meyve hevengi gibi götürdüğü bıldırcınları düşünürüm.

Ben serçeleri de, atmacaları, saka, florya, isketeleri de severim, hatta uzak memleket kuşlarını rüyalarımda görür, bazen şiir yazacak gibi olduğum zamanlarımda papağan, tavuslar, cennetkuşları da görür gibi olurum. Ama bıldırcın! ..

Sen bizim göklerimizin muhacir kuşu! Seni sevdiğim,, sana yakın olduğum kadar ne baharımızın müjdecisi, dostumuz, adeta köylümüz gibi olan çamur kulübeli, çalışkan, hiç kaçmayacaklar, yanımızda gezecekler gibi oluverip de bir gün habersiz bizden kaçan kırlangıçları, ne de o kızıl gagası, muhteşem kanatları, ince uzun, sırım gibi bacaklarıyla leyleği damlarımızda, bacalarımızda hemen yanı başımızda yeri olan, hayatımıza, âdetlerimize,

ocağımıza, hemen hemen bir nevi melankolimize karışmış olan leyleği sana tercih ederim.

Bıldırcını bir şiiri sever gibi severim. Neden olduğunu bilmeden, yahut hafif hafif içimde bir şeyler belirerek...

Hem en çok etini yediğim kuş bıldırcındır... Küçüklüğümde onun tüylerinin kokusunu çok zaman sevdiğimin saçlarında koklamışım-dır. Onun etinin kokusunda tuhaf, şehevi bir hava buldum. Onun yağlı vücudunda toparlak, esmer, genç, arzudan yanan bir insan vücudu vardı. Sanki bir gün sihirli bir ağız:

— Kuş ol, güzel insan! Yuvarlak, esmer, buğday, kavrulmuş kestane, sütlü, ateşte, suda pişmiş mısır kokulu, yarı kadın, yarı erkek, yalnız şehvet, süt, nişasta, şekerden mamul mahluk! Senin bu topraktan yapılmış çirkinler kafilesinde yerin yok! Kuş ol! dedi.

Bıldırcın böylece kuş oldu. Onu rüzgârlar getirir: Yağmurlar atar, memleketimize, etlerin en güzeliyle, kokuların en bayıltıcısı ile gelir, ışıklarımıza dökülüverirler. Doğduğum şehirde bir akşam millet soka-

w 1 •• 1 • • i • •

ğa dökülür. .

— Bıldırcın yağıyor. Bıldırcın yağıyor.

Diye bağrışan çocukların elinde küçük gözleri korku ile dolu, yağlı vücutlarında canlı kıpırdanmalarla bakışırlar, oynar, dururlar.

Günlerce ağzımdan tadı, burnumdan kokusu, saçımdan tüyü, ellerimden sıcaklığı geçmezdi.

Sonbaharda her zaman senden bir şey vardır. Benim güzel bıldırcınım. Bıldırcın insana ne kadar uzaktır. Vahşidir, hiçbir zaman onu kafeste tutmak mümkün değildir. Dost, düşman tanımaz, haşin, korkaktır. Yağmursuz anlarda ayakları çizmeli, kafaları kasketli, belleri fişekli, arkalan köpekli birtakım garip -ne olduklarını, ne zevk aldıklarını bir türlü anlayamadığım-

insanlar ancak onu görüp vurabilir. Ancak onu köpekler saklandığı fundadan, bir tarla hendeğinden kal-

m

dırır. insana bu kadar uzak olan bu kuşta insanlıktan bir şey vardır. Onu şehvetle yediğim için, onu aşkla kokladığım için mi severdim? O güzel insanlar gibi kokan tüylerinden çıkan insanı merhamete, sevgiye davet eden o güzelliğin kokusu için mi severim?

Yoksa bu korkaklığı, bir akşamüstü şehrimize düştüğü için mi? Hayır hiçbirisi için değil. Onu çocukluğumda yediğim için, onu ellerimle meyve gibi topladığım için mi? Hayır, hiçbirisi için değil.

Insan gibi buğdayı sevdiği için mi? Hayır! Sevgilime benzediği için mi? Hayır!

"Ne için o halde?"

Diye soran olursa, bilmediğim için, sebebini bilmediğim için... Sensiz sonbaharın ne tadı olabilir? Bir adamın onları iplere dizmiş

• • ı • • ^ • w • • •• •• j • • w • • • • | •• . • i i i • •

götürdüğünü gördüğüm zaman içimde ürpertiler belirir.

Milyonla geride bıraktıkları fedailere rağmen acaba gidecekleri yere gidebildiler mi? derim.

Bir Ev Sahibi

Kahvenin kuytu bir köşesinde bağıra bağıra konuşuyorlardı... Gözkapakları şiş, üstü başı buruşuk olanı:

— Bir senedir niçin mi görünmedim? Mahpushaneden on gün evvel çıktım da onun için be^yirn, diyordu.

Karşısındaki şişman efendi hafifçe irkildi:

— Aman Recai Beyefendi! Şakayı bırakın.

— Şaka etmiyorum efendim. Vallahi on beş gün olmadı hapisten çıkalı. Ama beyefendi, ne hırsızlık yaptım, ne de yankesicilik... Ne adam öldürdüm, ne bıçak çektim, ne de ırza geçtim. Hayır, beyefendi, hayır!

Malumu devletleri yaşadığımız asrın mühim dertlerinden birisi de ev sahibi, kiracı meseleleridir. Dünyada, içte, dışta bin türlü politika dalavereleri, kavgaları olurken fertlerde de borsa, karaborsa, geçim, maaş, işçi, patron, esnaf, et, süt, meyve kavgalarından maada bir de kiracı, ev sahibi derdi vardır. Galiba en mühimi de budtır. Faraza

bendeniz beyefendi ne ticaret yapabilirim, ne memuriyet. Eh! Şu di.in-

* ■

ya yüzünde benim de geçinmem lazım. Olmeyeceğim a! Kumar bilmem ki kumarla maişetimi temin edeyim.

Vaktiyle beyefendiciğim, harp başlamadan evvel bendeniz bir ticarethanede kâtiptim. Albnış lira aylığım vardı. Pederden kalma, tramvaya iki dakika, otobüs durağı ile karşı karşıya, pazara çarşıya yüz adım, ilkokulla sırt sırta, liseye bir sokak arası, üniversitede profesörlerin sınıfa girdiği, doçentinin yanında yer aldığı görünür Beyazıt'ta bir evim vardı. Bendeniz Fatih'te hemşirenin yanında ikamet ediyordum. Mezkûr evi de kiraya vermiştim. Ayda on dört lira alırdım. Bir zaman-

lar ayda on dört lira da bir paraydı, değil mi efendim? Evet! On dört lira ile neler olmazdı? Düşünün efendim? Teemmül buyurun? Bir şişe alelade cinsinden Dimitro Kopulo rakısı kaça idi: Kırk beş kuruştu galiba ... Beş kuruşluk tarama; altı kuruşluk tuzlu balık, dört kuruşluk zeytin, beş kuruşluk yeşil salata, altmışar paradan, hesaplayın efendim, dört yumurta ne eder? Minhaysel mecmu yetmiş kuruşla iki arkadaş, hemşirenin Kıztaşı'ndaki evinin kuyusu başında dünyamızı pembe görürdük... Bendeniz kâtibi bulunduğum tüccardan altmış lira alırdım deıniştim. Otuzunu hemşireye verirdim. Kalan otuzu ile de öğle yemeklerini dışanda mükemmel yemek şartıyla geçinir giderdim. Evden

aldığım on dört lira ile de bazı arkadaşlanma ziyafet çeker, bazen bir

• •

çift kundura ile bir iki gömlek alırdım. Uç dört ay on lira biriktirir, bir kat Çekoslovak kumaşından -kabuk gibi kumaşlardı onlar beyefendi-kostüm diktirirdim. Harp patladı. Patlar a beyefendi! Her zaman düğün bayram olup kestane fişeği patlamaz a, gün olur harp de patlar. Şu kısacık elli yıllık ömrüm içinde beş harp patladı beyefendi. Beş harp! Tövbe! Kaç beş, Trablus'u unuttuk. Altı harp beyefendi, dile kolay!

Harbin ilk senesi ha bugün bitecek, ha yann, dedik bekledik. Beklerken bir de bakhk ki aman! Bizim altmış lira aylıkla on dört lira ev kirası hiç ele geçmemiş gibi oluyor. Hemşire sıkınhda, ben darda. Bir müddet -Allah sizi inandırsın- birbirimize bakıştık. Zaman geldi, kuru fasulye pişirebilmek için eskiden ağız ağıza dolu kileri alan taran ettik. Fare düşse yağ bala düşen kilerimiz biz düşsek kafamız yanlacak-tı. Bir gün hemşire dayanamadı. İlkönce beyefendiciğim kadınlar: "Eh yeter artık," diyorlar. Tarihen sabittir beyefendi, Fransız ihtilali'nde Versay Sarayı'nı haldeki kadınlar basmışlardır. Evet efendim hemşire dayanamadı. "Bana bak Recai Darduman!" dedi. Bana hep böyle hitap eder. Soyadımız pek hoşuna gider de. "Bana bak çocuğum" dedi.

Evet! Bendeniz üç ay küçüğümdür kendisinden.

— Ne istiyorsun abla? dedim.

— Ne yapacak yapacak, bu işe bir çare bulacaksın.

— Hangi işe abla?

— Geçim derdimize. Bu böyle giderse ben dayanamayacağım... Kim olursa olsun önüme çıkanla yeniden evleneceğim. Erkek dediğin

senin gibi pısırık olmaz. Kardeşimsin. İlk ayalim öldükten sonra seni

• •

bırakmadım. Sen de sayemde sayeban oldun. Ust baştan geçtim. Eskilerle idare ediyordum. Ama boğazımdan geçmem. Biz İstanbulluyuz çocuğum. Boğaziçiliyiz. Boğazımıza düşkün oluruz. Ben annemden bile bol süt

emmişim. Sen onun için inek sütünle beslendin. Bu kiler dolmazsa yapamam. Ne halin varsa gör.

Hemşirenin yeniden evlenmesi beni korkutacak değildi elbet. Hem elli üç yaşındaki dul kadını kim alır? Tabiatiyle onun bu şantajına güldüm.

— Gülme, dedi, onu da buldum. Sana gelinceeee... ■—ceyi bir uzattı bayım-pılını pırtını toplarsın, soluğu Beyazıt'taki konakta alırsın.

— Vay! Beni kovuyorsun demek, dediın, pekâlâ!

Kapıyı hızla çektim. Sokağa çıktım. Arkamdan, "Darduman! Dar-duman!" diye seslendi ama oralı bile olmadım. Günlerden bir pazartesiydi beyefendi, bugünkü gibi hatırlanm. Ayın üçü dördü idi. Gideyim, şu bizim evden kirayı alayım, akşamleyin on dört lirayı birden ezerim, sarhoş sarhoş eve dönerim de hemşire söylenemez, sabahleyin mahmur mahmur eşyamı toplar, kiracılardan izin alır, o bodrum katındaki uşak odasında yatar kalkarım dedim kendi kendime... Şunun şurasında kaç günlük ömrüm kaldı... dedim. Ağlamaklı bir halde yürüdüm. Beyazıt'a vardım. Kiracılar paramı verdiler. Kendilerine vaziyeti anlathm. ■

— A! A! A!.. Efendim nasıl olur? dediler. Bu işe kocam razı olsa ben olmam. Ben olsam kocam razı olmaz. Evin içinde kazık kadar adam.

— Beni görmezsiniz bile hanımefendi, hem kendi evim nihayet.

Başka çare göremiyorum.

— N'apalım efendim. Kendinize bir oda bulursunuz...

— Bu zamanda bir oda kaça tutulur hanım?

— Kırk elli lira verdikten sonra elinizi bile öperler demez mi?

— Siz sekiz, dokuz hatta on odada on dört liraya oturun, ben kalkayım bir odaya elli lira vereyim...

— Vallahi benim fikrim bu beyefendi, tabii beyin fikrini soracak

değilsiniz. Bilmem ama sizin için hiç iyi olmaz. Belki o başka türlü konuşur, bizi evden çıkaramayacağınıza göre...

Sokağa kendimi deli gibi attım. Yüz adım yürümeıniştirn -Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez- bizim bir Kirkor Efendi vardır, yapı ustası, baba dostu, ona rastlamaz mıyım?

— Recai Beyzadem nerelerden?

— Bırak Kirkor Efendi, dedim...

Minevveli velâhır derdimi döktüm. Ben derdimi döktükçe Kirkor Efendi üzülür. Bağrıma basacağım geldi Erıneniyi. Birden:

— Recai Beyzadem, dedi, şu senin evi bana göstersene... Kaç oda

orası?

— Vallahi sekiz oda, bir hamam, iki kiler, üç yük dolabı, iki gusül-hane, aşağıda mutfak yanında bir bulaşıkhane ile bir uşak odası, bir odunluk, bir kömürlük, diye saymaya kalmadı... Uzatmayalım, gittik

evi gördük... Şöyle Kirkor Efendi uzaktan bizim kara tahtalı konak

• • •• •• • • * 9 1 1 * 9

yavmsunu görünce yüzü güldü.

— Sen işi bana bırak, dedi.

İşte efendim, bu Kirkor Efendi beni on bir ay hapse mahkûm ettiren adamdır -Allah ondan dünya ve ahret razı olsun!- diyeceğim efendim, sizin anlayacağınız bugün bendeniz onun sayesinde dört daireli bir apartman sahibiyim. Soyadımı da Darduman'dan Apardu-man'a çevirttim. Yine onun sayesinde cezasını çekmiş bir namuslu vatandaşım. Anlatayım:

Efendim! O akşam bendeniz evvelce karar verdiğim gibi on dört lirayı rakı ile mezeye yatırıp -inan olsun- hafifçe sarhoş hemşireye döndüm... Yatmamış, beni beklermiş. Bir de aşağıdan aldı. Bir de üzgündü zavallı

hemşire. Konuştuk. Kirkor Efendi ile muhaveremizi anlattım. Hemşirenin yüzü güldü.

— Hah şöyle, dedi. Aferin sana! Allah razı olsun Kirkor'dan! Recai Darduman! Recai Dardurnan çocuğum! İş becerenin, kılıç kuşana- • nın! Aferin Kirkor Efendi! Yaşa! Var ol!

Hemşirenin ne olsa bir kenarda birkaç kuruşu vardı, herhalde. Kirkor Efendi ile el ele verdiler. Bir tamirat lakırdısı çıkardılar. Evini tamir için de izin almak, mühendis götürmek, mühendisten her ne pahasına olursa olsun bir rapor almak lazımmış. Onu da becerdiler. Kirkor Efendi yanına üç dört usta aldı... Bizim evin damına çıktı, sizin anlayacağınız, kiremitleri, kurşunları, tahtaları, kalasları kaldınverdi... Ertesi gün bir yağmur, bir yağmur!.. Kiracılar eşyalannı nasıl arabaya yüklediler, nasıl evden pılıyı pırtıyı toplayıp gittiler, bir görmeliydiniz.

Onlar gider gitmez Kirkor Efendi göz açıp kapayıncaya kadar damı yerine oturttu. Ama bu sefer odaları sökmüştü. Dava mahkeme,

mahkeme dava... Sonunda biz bu hareketimizden ötürü sekiz yüz lira tazminat ile on bir ay hapse mahkûm edildik. Kirkor Efendi babamdan çok iyilik görmüş adam. İş bitinceye kadar bir santim almadı. Hemşire kırk altınla beş beşibiryerde bozdurmuş. Yüzüğü rehine koymuş, koymuş ama şimdi katları dörder odalı, bir mutfak, bir sofalı, dört daireli bir apartmana sahibiz. Ust katlardan ikişer bin lira hava parası aldık. Alt katlardan da dokuz yüzerden bin sekiz yüz lira hava parası. Ne etti? Kimini üç yüz, kimini iki yüz elli, kimini iki yüze kiraya verdik. Birer seneliği peşin aldık. Kirkor Efendi alacağını aldı. Bize pek bir şey kalmadı ama yalnız aylıklarla haındolsun geçinip gidiyoruz. Ayda dokuz yüz altmış lira kadar bir para geçiyor elimize. Ben mahpustan çıkalı on gün oluyor... O gün bugün apartmanın işleri yüzünden kahveye uğrayamadım. İ şte bir senedir gözükmememin sebebini şimdi anladınız ya! Şimdiden sonra bol bol görüşürüz, tavla atarız beyefendi, vaktimiz müsait...

Bayan Gülseren

Bayan Gülseren'in saçlarını ihmal etmesi ne tembelliğinden, ne de pasaklılığındandır. Ona yakışır böyle ihmalkâr saçlar. Ama, Bayan Gülseren ne de olsa balolar için, bazı isim günleri için saçlarına çekidüzen vermeyi münasip görürdü.

Arkadaşları, öyle de güzelsin, böyle de Gülseren, derlerdi. Bir zamandır Gülseren'in artık saçlarını ihmal etmemeye başladığını gören arkadaşları, işin aslını bilmiyorlar, Gülseren'in de otuzu aşhğmı söylemeye kadar vardırıyor, işi dedikoduya döküyorlardı. Vakıâ Gülseren Hanım otuz yaşını bitirmişti ama, ihmalkâr saçlarm ona, oldum olasıya yakışacağını, belki de kendisine elli yaşında, vaktinden evvel saçı ağarmış, entelektüel bir hanım tesirini vereceklerini biliyordu...

Şimdiki halde bir mahalle kızının cazibesini de tellerine ekleyen bu saçları düzelttirmesinin sebebini kimseler bilmiyordu, demek bir hatadır. Kadın kısmının yalnız kendisinin bildiği sır, dünya yüzünde yoktur. Nitekim, bugün bize bir hikâye mevzuu verecek kadar iş ileriye varmıştır. Halbuki daha dün, matbuat balosuna gidileceği akşam,

kimsenin bu işten haberi yoktu.

Güzel berber, yahut, berber güzeli, Türkçe lakırdılar olduğu için

kibar bir hanımın ağzına yakışmaz. Berber güzeli bir masal mahlukudur; mahalle kızlarıyla, esnaf takımı kadınlarının gözlerini kamaştınr. Halbuki Gülseren'in babası bugüne bugün, memleketin ileri gelen tüccarlarınd andır. Apartmanlarının katından piyano sesi işitilir. Telefonları vardır. Günde en aşağı dört beş telefon, yalnız Gülseren için çalar. Böyle bir evin kızının da berber güzeli lakırdısına karşı bir iğrenme duyması olağan bir şeydir. Onun için Fransızca "le beau coiffe-

ur" lakırdısına tercüme edilemez bir mana vermeliyiz; yoksa güzel berber demek değildir.

Le beau coiffeur'ün asıl ismi Rıza'dır. Kadın berberleri muhitinde Kız Rıza, Bal Rıza gibi isimleri de vardır. Ama hanımlar nezdinde de ismi "le beau coiffeur" dür. Bir ara bu isim, büyük ün salmış, İstanbul'un birçok kürklü hanımlarını büyülemişti.

Fransızca lakabının uzunluğu, pek çabuk yayılması, Rıza'nın pek yakınları tarafından isminin değiştirilmesine sebep oldu. Hanımlardan biri kendisine Jül dedi. Rıza'nın Müslüman olduğu unutuldu. Şimdi Jül aşağı, Jül yukarıdır.

Gülseren Hanım akşam baloya gidecekti. Telefonla Jül'den randevu aldı. Tam saat üçte geldi. Aynanın önüne oturdu. Şimdiye kadar Jül'e pek alıcı gözle bakmamıştı. Bugün baktı ve düşündü:

Evet! Hiç fena değil. Yüz ideal! Yalnız bu bıyıklar ne? Bunları kes-meli. Yahut hayır!.. Böyle ince, kaş gibi bıyık, adamın büyük, haleli mavi gözlerinin ıstırabını biraz bozuyor. Ağzın kenarındaki yarım gülüşten olma bu çizgi düşüncesiz bir şey ama, fena değil; düşünmeye başlayınca, yahut adam âşık olunca mana gelir oturuverir. Hayır, hayır, olmaz; bu bıyık fevkalade çirkin, kadınlaştırıyor adeta adamı! Ne tuhaf, bıyık erkeklere mahsus bir şey olduğu halde Jül'de neden insana bu tesiri veriyor. Bol ve sarkık bırakmalı bu bıyıkları. Sarksınlar, kılları ağzına bumuna girsinler. Kaşlarını da almış; onları da bıraktır-malı. Kalın kaşlıya benziyor. Birkaç gün pek çirkin olur ama sonra da pek yakışırlar...

Sahi doğru, asıl mesele ellerde, bunlar ne sanatkâr eller! Kafayı ne okşuyorlar öyle! Olur şey değil. .. Necla söylerdi de gülerdim. Bugün duyduğum his ne? Şimdi sarılıp öpse... Tokadı yapıştırırdım. Ama bı-yıklannı bıraksın, kaşlarını almasın hele!..

Aynada göz göze geldiler. Gülseren Hanım düşünmekte devam ediyor:

A!.. Bayağı arsızcasına gülüyor. Bir saattir kendisine baktığımı çaktı. Biraz haşlamalıyım, terbiyesiz!

— Biraz elinizi çabuk tutar mısınız?

Nasıl kızardı. Tuhaf! Zavallı adam!

• • ■

Öteki salondan sesler geliyor. İnsanın yüzünü kızartacak laflar. Hadi biraz cesaret verelim.

— Nasıl? Her gün böyle şeyler mi konuşulur burada? Ne adi!..

Aynı arsız gülme:

— Ne yaparsınız hanımefendi? Buraya hep sevilenler geliyor. "Benimki öyle beğenmiyor beni. O bukleyi koparacağım geliyor diyor, beni öperken...' ' diyen kız, manikürcünün arkadaşıdır. Fena kız değildir. Ne yapsın, seviyor. Sevgi her şeyi mazur gösterir değil mi efendim?

— Böyle laflar söylemek için sevgi bir mazeret olamaz.

— Hakkınız var efendim.

Yine galiba biraz sert söyledi. Adam ciddileşti baksana. Dayanamayacak. Bu saçlarını ovalayan eller harikulade sanatkâr eller. Bu acayip bir gıdıklayış. Bir davet. Bir, bir tuhaf bir şey... Sanki bir şeyler söylüyor bu eller; rica ediyor, davet ediyor... Birçok usul, bir tek bilgi ifade ediyor. Bu kadar aşikâr bir ilanı aşka karşı her kadın derhal gerilemelidir.

— Ne yapıyorsunuz saçlarıma siz Allah aşkınıza?

— Şu sarıya bir kalem boyunca kumral boya süreceğim. Bu kadar iki manalı açık sarıyla bir kontrast çok yakışacak. Hem hiç belli olmaz. I stediğiniz zaman saçlarınız bozulmadan, hemen balodan sonra bir süngerle bu boyayı alıverirsiniz.

Sahi, güzel oldu. Saçlannın orası, güneşten pek sararmışh. Iki açık sarının tam ortasında bu koyu kumral, hiç de fena değil.

— Rıza Bey size niçin Jül diyorlar?

— Bilir miyim efendim? Müşterilerin kaprisi hanırnefendiciğim.

Yine aynada göz göze geldiler.

Bu sefer ne yapmalı? Ben de gülmeliyim. Bakalım işi nereye kadar götürecek küstah!

Ne tuhaf! Saçlarıma bakarak ne kadar terbiyeli gülümsüyor; yaptığı işe memnun gibi, aferin! Hiç de fena olmadı. Ona biraz daha yüz verebilirim.

— Bay Rıza, sanatınızda bir tanesiniz.

— Teşekkürler ederim efendim.

— Evlere de gider misiniz?

— Emir buyurulursa...

Aynaya fena halde edepsizce baktı. Vay edepsiz vay!

— Biraz fazla uzadı sanırsam. Rica ederim elinizi çabuk tutun.

Hemen gitmeliyim. Hem nedir bu kepazelik? Ben size bukle mi yapın dedim o saçı?

— Ama pek asi şeydi küçük hanımcığım.

— Siz kadınlarda bazı saçların asi olduğunu biliyorsunuz Mösyö Jül ama, o asi saçların bazı sahiplerine ne kadar yaraştığını anlayamayacak kadar da kadınlara bakmasını beceremiyorsunuz.

Ya anladı, ya anlamadı aına kıpkırmızı kesildi. Bir fırça darbesiyle:

— Bitti efendim, dedi.

Umit etmediği bir bahşişi gayet mağrur bir eda ile eline verdim. Cebine koymazlarsa kızarmış, kızsın bakalım!

Arkasını dönmüş, boyalı elini yıkıyordu.

— Jül Efendi! dedim.

Döndü. Hayretle bakh. Sarardı. Acaba beni kendisine âşık mı sanıyor? .. Budala mı nedir?.. Yaphğı iş hoşa gitmezse amma da kızıyor-muş ha! Söylediğim lakırdının manasını yeni yeni kavramış gibi yüzüme bakamıyordu.

Eline bahşişi sıkıştırdım. Parayı bunıştturdu. O uzun, güzel parmaklarına bakamıyordum. Parayı yere atmak ister gibi bir hareket yaptı. Kaşlarımı çathm. Dükkândan, bile kovdurturum onu, hele bir parayı atsaydı da görseydi... Aptalca:

— Mil mersi!

Demez mi?.. Bir kahkaha basarak merdivenleri inmeye başladım. Dönüp yüzüne bakhm. Sahiden güzel adamdı. Sana gösteririm ben. O bıyıklannı pos bıraktıracağım. O saçlara da briyantin sürmeyecek; kenarlarını da öyle sıkı sıkıya yapıştırmayacaksın...

Gülseren Hanım baloda sinirli idi. Hiçbir okuryazar gözü, o halk çocuğunun korkunç tatlı, derin mavi gözlerine benzemiyordu. Hiçbir şairin eli, onun berber elinin maharetini alamamıştı. Demek ki hiçbir kalem, makas kadar güzellik veremiyordu bir ele. Bütün bu okuryazar kafilesinin çirkinliği karşısında güzel berberini tahassürle hatırlayan Gülseren Hanım, eve geç vakit dönünce saçlarını güzelce yıkadı. Ertesi sabah berber salonuna girerken Mösyö Jül'e:

— Görüyor musunuz? Boyanız yüzünden saçlarım ne hale geldi, diyor, aynanın içine en çılgın bir bakışla bakıyordu.

Koltuğa otururken:

— Sizi öteki hafta evimde bekleyeceğim. Bana görülmemiş bir saç yapacaksınız, dedi.

— Emriniz başımla beraber, hanımefendiciğim.

— Yalnız sizden bazı şeyler isteyeceğim...

Aynaya bakıp güldü. Düşündü, devam etti:

— ... Evvela şu kaşlarınızı almayacaksınız, bir; ikincisi, bıyıklarınızı kesmeden gür bırakacaksınız. Şöyle posbıyık! Sonra da saçlarınızı böyle yapıştırmayacak, hafif kabarık tarayacaksınız.

Mösyö Jül aynanın içine bütün güzelliği ile baktı.

— Benıı" t de sizden bir istirhamım var, dedi.

— Buyurun?

• •

— Siz de saçlarınızı bundan sonra hiç yaptı^ayacaksınız. Oyle... Bana geldiğiniz ilk defaki gibi yalnız tarayacaksınız. Yahut da...

Gülseren Hanım sözünü kesti:

— O halde size de ihtiyacım olmayacak demek, dedi.

Mösyö Jül, aynadan cevap verdi:

— Yahut da benim taramama müsaade edeceksiniz.

Gülseren Hanım kızmış gibi yaptı:

— Rica ederim Rıza, dedi.

Yüksekkaldırım

İstanbul pazar günleri tenhalaşır yaz sıcaklarında. Beyoğlu'ndan üç dört yorgun, ağır ağır geçer; üç beş çocuk sinemalara dalar. Sıcaktan börtmüş, siyahlar giymiş iki madama kiliseden çıkmış eve döner.

Ikt dünyasından geçmiş, emekli bir kıraathanenin camları arkasında uyuklar...

Pazar günleri İstanbul böyledir ama, gelin, ben sizi eğlenceli bir yere götüreyim. Plajlarda serin mavi suların içine gömülmek, çam altlarında uyku çekmek dururken nereye gideceğiz? O da var ya! Var ama şimdi bu

saatlerde İstanbul'un bir yeri de var ki orada köyüne hasret askerler, çıraklar, hamurkârlar, Anadolulu aşçılar, plajlara gidememiş parasızlar, çam altlarından, deniz kenarlarından pek bir şey anlamayan, yahut bıkan İstanbullular dolaşır. Orada bedava şarkılar dinlenir. Orada buz gibi gazoz yetmiş beş kuruş değil yedi buçuk kuruştur. Beyoğlu'nda yanm papele yiyemeyeceğiniz vişneli kaymaklı dondurma kayık tabaklarında on kuruşadır.

Sair günler bir adım atarsanız Münir Nurettin, öteki adımınızda Tino Rossi, bir adım daha atmayın sakın! Hareket etmeyin! Yoksa hemen Safiye Ayla Hanım'la Bay Bing Crosby kulağınıza bağıracaklardır. Sağ kulağınızın ufacık bir kıpırdaması beyninizde bir radyo düğmesi çevirir. Sesini tanıyamadığınız bir bayan, "Olmaz ilaç sine-i sadpâreme" deyiverir. Yürümeye koyulursanız "Olmaz ilaç sine-i sadpârerne"nin birdenbire kesildiğini, onun yerine kalubeladan kalma bir "Hafız Burhan" plağının döndüğünü duyarsınız. Hemen iki

adım sonra bir başka sesin hüsnünüzün şen güneşine vurulduğunun resmidir!

Aldırmayın yürüyün... Musiki ziyafeti yeter! Şimdi şirin bir kahvenin önündesiniz. Bütün gramofon seslerini arkada bırakmışsınızdır. Bir beyaz bezin üstüne sarı, kırmızı, mor boya ile bir primitif ressamın çizdiği fok balığını, bangizi, devrilen bir Eskimo kayığını göreceksiniz. Resmin altında kimi büyük, kimi küçük harflerle yazılmış hoş bir

• ı • • • • • •

ilan gözünüze çarpar:

Şimal buz denizlerinde yakalanan deniz canavarı!

İki metre boyunda -2 70 kilo sıkletinde- Bir vücudunda iiç tane kuyruğu var!!!!... İki eli; iki elinin üstünde üç parmağı!... On parmağında on tırnağı??? İnsan gibi bir canavar (!) Asker beş kuruş (yedi nokta yan yana) sivil on kuruş (virgül) buyurun. Gözlerinizle görün — Haydi efendi haydi! Sağ ve canlı (sorgu işareti)

Kahvenin ortasında kuru bir havuz! Ince belli çay bardaklarmda tavşan kanı mis kokulu çay -Bu küçük kahvenin çayı pek meşhurdur.- Kahvede üç beş afili Adis Ababa oynuyor. Sol tarafta her tarafı atkılar, bezler, yarım kalmış bir cibinlikle örtülü dört köşe bir yer. Oradan küçücük bir fokun çocuk gibi feryadı bastığını işitirsiniz. Daha balıkhaneden balık gelmediği için açtır Marika! Şişman bir adam on kuruşunuzu alır. On kuruş verip görmeye de değer fok. O büyük, güzel, yuvarlak gözleriyle ta gözlerinizin içine bakarken seviverirsi-niz Marika'yı!

Marika'nın sahibi Haydar Efendi hem afili, hem babacan, hem de ikramı sever:

— Buyurun! der.

— Merhaba Haydar Efendi, deyin. Sorun:

— Ne balığı bu?

— Beyabicim bu balık değil, bu insan gibi bir şey. Sesi insan sesi gibi. Parmakları var. Tırnakları var. Memesi var. Var oğlu var. Balık gibi yumurtlamazmış bu doğururmuş, ağabey..

— Ismi ne bunun Haydar Efendi?

— Abicim buna fok balığı derler. Şimal denizlerinde avlanır. Amerikalılar evlerinde kedi köpek gibi beslerler.

— Sen şimal denizinde mi avladın?

— Ne yalan söyleyeyim ben tutmadım. Karabiga'da balıkçılar tutmuş. Zavallı kim bilir yolunu mu şaşırdı? Ben İzmir Fuarı için satın aldım. Belki beş on para kazanırız sayesinde. İsmini Marika koymuştum. Sonra Müslüman ettim. "Mercan Hanım" diyorum.

— Marika da tam dost ismi Haydar Efendi. Değiştirmeseydin keşke.

— Ne yapalım? Bizim dostumuz da bu işte. Onu aldığım zaman yirmi gün ağzına bir şey koymadı. Barbunya balığı bile verdim, yüzüne bakmadı. Şimdi de boğazı açıldı. < oymak bilmiyor kara kız. Göziim gibi bakıyornm

ona abi. Suyuna günde iki kalıp buz atıyorum. Üç ay evvel balıkhaneden-satın aldım. Dokuz yüz bilmem kaç patagos saydım.

Bir taraftan balıkhane kâğıdını ararken, bana da:

— Allah aşkına bir çayımı iç abi.

Diyor, foku görmeye çağırıyordu:

— Buyurun içeriye girelim abi.

Perdeyi elimizin tersiyle sıyırıp içeriye giriyoruz. İçi pırıl pırıl çinko kaplı tahtadan kocaman bir sandığın önündeyiz. Fok, sahibini görünce bağırmaya başlıyor.

— Tumba kızım, tumba!

— Dişi midir?

— Dişi abi.

Tam bu sırada bir çevalye iri iri, diri diri kolyozlar geldi.

— Hadi kızım tumba! Tumba kızım! Tumba yapmazsan vermem, hadi!

Zeki, yuvarlak tatlı gözlerle yüzümüze bakan fok, iki delikten ibaret burunsuz burnuyla hızlı bir nefes aldı. Sonra olduğu yerde bir

döndü.

— Hadi bir tumba daha!

— Bak, dikiz et abi! Balığı nasıl temizliyor...

Fok kolyozu karnından yakalıyor, suya daldırıp sallıyor, bağırsağını ve kanını suya akıttıktan sonra çiğnemeden yutuyordu. Bir tumba daha yaph. Ardından bir tumba daha, bir balık daha yedi. Bir daha... Bir daha... Yedi kilo balıktan çevalyenin içinde üç beş balık kalmıştı. Haydar Efendi:

— Hani versen balıkhaneyi yiyecek abi. Buna para mı dayanır? Kız mâfettin beni mâf!..

Cüzdanını çıkarıp yedi buçuk papeli gözümün önünde balıkçıya

toka etti. Arkadaşına:

— Hadi bağır biraz Arnavut! dedi.

Şimdi arkadaşı kahvenin önünde hem geziniyor, hem haykınyordu:

"Canlı olarak... Sağ ve canlı!

De:. ,iz canavarı!

Iki metre boyunda!

270 kilo sikletinde!

Caınbazlar gibi tumba atıyor!

Sinemalarda görüp de hayretler içinde kaldığınız canavar burada!

Sağ ve canlı!"

Kahveden çıkınca gramofonlar yeniden başlar. İşte niyetçi! Biri ala, biri yeşile, biri kahverengine boyanmış üç güvercin, bir minicik Ada tavşanı... Birisi niyet çeksin de biz de bir lokma bir şey yiyelim gibi bekleşiyorLtr. Hadi çekelim bir niyet de biz. Fena:

"Boşu boşuna ümit ediyorsunuz. Aşk tarafından talihiniz kapalı. Sizi sevmiyor. Ama üzülme, aşk tarafından olmazsa başka yerden yüzün gülecek, bir yerden eline külliyetli para geçecek..."

Parayı ne yapayım ben? Bir kara dumandır kaplar içimizi. Insan bayağı üzülüyor yahu! Nereden çektim şu niyeti?

Şimdi su ile, tükrükle, gazozla, dondurma ile, elma ile; kavun karpuzla ateş yakan adamın önündeyiz, durun! Etrafımızda her türlü insan var: Asker,

sivil, çocuk, delikanlı, kadın, erkek, ihtiyar; Beypazarlı, Eskişehirli; Adanalı; Erzurumlu, Bolulu, İzmirli, Dadaylı, Akçakocalı; Manavgatlı, Hayrabolulu, Mudurnulu... Bütün bir memleketin en saf insanlan burada. Hepsi hayretle bakıyorlar. Adam durmadan konuşuyor:

— '.Efendim, mesela köyde Ahmet Ağa'ya tarlada rastladınız. Baktınız ki Ahmet Ağa'nın canı şöyle bir mısır kebap etmek çekmiş. Ateş yakmak istemiş. Kibriti yok. Çakmağını çıkarmış: Çakada çukada, ça-kada çukada! Bir türlü kav ateş almaz. Nemli midir nedir? Gidersin Ahmet Ağa'nın yanına:

"Hayrola be Ahmet Ağa?"

"Kibritin var mı oğul? Bir mısır kebap edeyim dediın. Ateş almaz körolası! Çakada çukada, çakada çukada! . ."

"Kibritim yok Ahmet Ağa ama, senin tükrüğün yok mu ağzında?"

Ahmet Ağa, bu oğlan delirdi mi diye garip garip bakar.

"Bırak Allahını seversen! Zaten canım burnuma geldi."

"Yok vallahi sahi söylüyorum."

"Peki var, ıı' olacak?"

'Tükrüğün var da ne diye çakada çukada uğraşırsın?"

"Oğul so^^a başımı belaya dinini seversen..."

"Ahmet Ağa bana ne verirsin şu senin tükrüğünle şu ateşi yakarsam? .." •

"Deli olırta be!"

"Yok... Sahi ne verirsin?"

"Ne istersen veririm be!"

"Verir misin bir çuval mısır?"

"Iki çuval veririm, be!"

Siz arkanızı döner, bir kâğıdın içine ister tırnağınızla, ister çakınızın ucuyla şu maddeden bir parça koyarsınız.

"Tükür bakalım üstüne şunun Ahmet Ağa..."

«

İşte Ahmet Ağa benim gibi "hak tuu!" diye tükürür...

Adam tükürdü. Elindeki kâğıtta, içinde cıva bulunduğuna hiç şüphe olmayan esmer bir madde önce cam parlaklığı aldı, sonra dumanlar çıktı. En sonra da bir alev parıldayıverdi.

Oradan da bir tane tükrükle ateş yakacak madde satın alıp yolunuza devam edin. Daha bitmedi Yüksekkaldırım! İşte nişan atma dükkânının önündesiniz. Bir tane de siz atmazsaniz olmaz. Bir iki tane de biz atalım. Çünkü duvarda şöyle bir vecize vardır.

"Yurttaş! En büyük vazifen atıcılıktır."

Ayıp olur atmazsanız. Bir levha daha:

"Bay ve bayan ahcılık öğren!"

Bir tane daha:

"Atom bombası patlasın patlamasın 1 O kuruş..."

Patlatamazsanız, kabahat sizdedir. Haydi oradan "Eğlenceli ve kârlı bilardo oyunu"na. Yanaklan kırmızı Nestle kâğıdıyla boyalı, gözleri sürmeli, kaşları kara bir dilber; bilardo toplarını size verinceye kadar

• • •• •• •• •• 1 1 • • 1 • • I T 1 1 • | ••**

gözünüzün içine bakıp gülümser. Topları elinize aldınız mı cazibenizi kaybetmişsinizdir. Artık çapkın kızın bir başkasına yüz vermekte olduğunu görür, mahzun olursunuz. "İşte bu dünya böyledir!" dersiniz...

Dünya böyledir hemşerim ama vefasızın da hakkı vardır: Ekmek parası, ne etsin?

On Milyonerin On Metresi

On milyonerle on metresi şehrin sefaletinden, hastalığından, şikâyetinden bıkmış usanmışlardı. Dünyada harp vardı. Yoksa kirişi ecnebi memlekete kırmak mümkündü.

Harp başlamadan evvel birinin bir kumaş mağazası; ötekinin meşini, köselesi; berikinin ayakkabı için tahta çivisi, potin bağı; bir başkasının diş fırçası, tarağı, jileti; bir ötekisinin de kâğıdı, çinkosu, kalayı hırdavat eşyası vardı. Üç senede milyoner oluvermişlerdi.

Şehir, en küçüğünden en büyüğüne kadar haksız para kazanmayı ayıp saymıyordu. Kanunlar ceza verse bile hapis yahp mahpushaneden paralı çıkanlara şöyle deniyordu:

— Geçmiş olsun, efendim! Vallahi pek üzüldük! Bu zamanda kim yapınıyordu ki; nihayet efendim, bu bir zaruri ihtiyaç maddesi değildi ki. ..

— Değil mi efendim?

On karaborsacımızdan onuna da en küçük bir sorgu sual gelmediği için yukarıdaki hapiş yatmışlardan da değildiler. İ şlerini; kimseyi taciz etmeden, usturuplu, icap edene yardım ederek, hediyeler takdim ederek, görmüşlerdi.

Karaborsa fiyatının akborsanınki ile denk olmaya başladığı, bankaların, yarı resmi müesseselerin de kâr haddini yüzde yüz elliye çıkardıkları bir gün, işlerinden bizzat çekilmeye karar verdiler. Yerlerine itimat edilir adamlar koyacaklardı.

Karar; önce, şehrin bir büyük lokantasında karides salatası, kuşkonmaz, enginarlı piliç, acem pilavı, Peche Melba, üstüne cr£me chan-tilly dökülmüş ahududu arasında, üç kişi tarafından verildi.

Işten çekilecekler... Şehrin sayfiye yerlerinden bile uzak bir köy seçilecek, özel bir bina yaptırılacak, bir Fransız Rönesans havası içinde kararlaştığı şekilde yaşanacaktı.

Bir tanesi:

— Floransa'da, dedi, bir zamanlar korkunç bir veba çıkmış. Kıran kırana olmuş. Zenginler, şehirden kaçıp ıssız bir yere sığınmışlar. Orada, aylarca, birbirine hikâyeler anlatarak, kadınlı erkekli yaşamışlar. Biz neye yapmayalım? Neyimiz eksik Floransalı zenginlerden? Nedir bu şehrin hali? Dedikodu, karaborsa, gürültü, patırtı, kalabalık, en kibar adamı!) yanında en adi, en pis birisi; en güzelin karşısında en çirkin, en iyinin elinde en kötü, hırsızın dükkâıunda namuslu, namussuzun kolunda şerefli, şehrin şu en temiz lokantasında en kirli köylü, aile kadının yanında orospu...

Mademki paramız var; para ile ne yapamayız? Fakir mahallesinin on sekiz yaşındaki eıı güzel kızını metres yapan sen değil misin? "O benim olsun, dünyada başka isteğim yok" diyen sen değil miydin? İşte, senin oldu da ne oldu? Bıktın bile! Sen değil miydin, harpten evvel, on yedi kat elbisem olsun; kırk tane kravatım, yirmi tane ayakkabım, otomobilim, arabam, metresim olsun diyen?.. Hepsi olmadı mı? Kaç para tutar masrafları? Tutalım ayda üç bin... Nedir üç bin lira? Bir partide otuz bini vurmuyor muyuz?

Bu lafları içlerinden bir tanesi söylüyordu. Devam etti:

— Neydi benim arzum? Sabahleyin kalktığım zaman ılık bir duş yapmak... Etrafımda üç ceylan gibi kız, iki yarış atı, bir otomobil. .. Daha başka ne isterdim? Bana selam vermeyenlerin ayaklarıma kapandıklarını bile gördüm. Bilhassa bunu pek isterdim; onu da gördüm. Beni küçük görenleri rakıya, mezeye, yemeğe, iyiliğe, borca boğdum. Şimdi onlar bana "Piyasa dâhisi!" diyorlar. Ayak direyen olursa görmemezliğe geldim. Kendilerinden yüz çevirdim. Haber yolladılar. Buyur ettim. Doyurdum. Bütün isteklerim oldu.

Şurada on kişiyiz. Onumuz da bekânz. Çıkalım; şehir, hatta banliyö dışmda bir otel, hayır bir saray yaptıralım. Şu çamurdan, şu kaldırımdan, şu sefilden, şu bitliden, şu açtan, şu şıklıktan, şu kopuktan, artistten, bardan,

gazeteden, siyasetten -bütün kalabalık caddeyi işaret ederek- insan sürüsünden, sürünün göreneğinden sıyrılalım. Bu harp gürültülerinden, bu hoşnutsuzluktan, hatta hoşnutluluktan kurtulalım...

Yapalım mı yapalım, dediler. Hemen o gün, o öğle yemeğinden

m

sonra telefonlar, yazıhanelerden yazıhanelere işledi. ikinci karar, o akşam için şehrin tenhaca, sakin bir lokantası kiralanarak; fevkalade bir

sofrada rakı içilerek verildi.

Adamlar yola çıktı. Eski, bakımsız bir çiftlik, yok bahasına satın alındı. Eski paşalardan birine ait bu çiftliğin yirmi odalı bir binası münasip şekilde tamir edildi. işler müteahhitlere havale edildi. On karaborsacı ile on metresi, bir ihtiyar haremağası, bir de eski cariye köşke taşındılar.

Her nı illete ve ınezhebe mensup otuz kadar kuvvetli genç, hizmet görmek üzere angaje ed il d: Atlar, katırlar, eşekler, ahırlarına kondu. Bir çoban, kıı lara kırk koyunlu bir dağlıç sürüsü sürdü. Danalara sığırtmaçlar tutuldu. Av tüfenkleri, havai fişenkler, lüververler alındı.. Ne söyleyeyim size? Milyonerlerle metreslerini eğlendirrnek için her şey yapıldı. Anadolu yaylasından biri hecin, biri adi olmak üzere iki deve sipariş edildi. Develere her hafta sonunda intihap edilecek kral ve kraliçe binecekti.

Yarım saat ötedeki denizde pınl pırıl bir kotra için iskele yapıldı. Şehrin maruf beş balıkçısı, kız gibi sandallara, daha denize değmemiş ağlara tahsis edildi. On muhtekir gandi pantolon, sadakor gömlek fiydiler. On metres de çiçek bahçesi gibi siislendiler.

ilk gün, gündüzleri hoşbeşle geçirildi. Akşam büyük bir salonda toplanıldı. Hizmetçiler, uşaklar çiftliğin yirmi odalı büyük binasının bir buçuk kilometre uzağında yapılmış bir başka binaya yerleştirildi. Oradaki curcunayı da başka bir akşam seyretmek üzere bu akşamlık on muhtekirle on karısının, akşam ortalık karardıktan sonra, kocaman kilise mumları yakılı şamdanlarla aydınlanmış salonuna bir göz atalım: Bir mustatil ceviz m^sa çevresine, kadınlar bir tarafta, erkekler öteki tarafta olmak üzere

sıralanmışlardı.. Haremağası, önünde bir uzun şamdan, bir alçak iskemlede mum gibi bekliyordu.

Şehrin büyük bir lokantasında üç kişi konuşup karar verenlerden o öğleyin hep o konuşanı ayağa kalktı:

— Hanımlar beyler, dedi. Dört beş ay sürecek bir zevku sefa âlemine sizleri davet ettik. Hepiniz birbirinizden eğlencenin şeklini, evsafını öğrendiniz sanırım. Fazla lafa, kuruntuya hacet yok. Hepimiz mutabık kalmasak şurada toplanmış olmazdık.

insanların yaşamakta olduğu malum hayattan ayrılmamız bize hüsran vermemeli, şaşırıp da kâm alacak yerde gam almayalım. Mademki kazandığımız para bize bir fırsat veriyor; kaçırmayalım! Neticesi çok iyi olacak bir tecrübeye gireceğiz. Şu üç beş ayın hitamında her kadın erkeğini, her erkek de ideal kadınını bulacak.

Hepimiz bunu kabul ediyoruz; öyle değil mi efendim? Birbirini seçen eşler metres ve koca mevkiinde olsalar da gürültüsüz ayrılacaklar; ancak birbirini seçecekler birleşecek. Bu oyunda hiç hileye müsaade yokhır. Zaten herhangi bir hile yapmaya bendeniz imkân görmüyorum.

Çekileceğimiz odaların pencereleri sımsıkı kapalıdır; açmamalısınız. Odalarda ne bir mum, ne de kibrit bulunacak... Odalarımız numaralıdır. Her kadın istediği numaralı odaya girecek. Numaralar için kavga edilmemesini rica ederim. Malumunuz veçhile odalar boştur. Talihinize razı olacaksınız. Numaralar birden ona kadar değil; 65, 125, 89 -yani ben böyle söylüyorum- lalettayin birtakım numaralardır.

O ksürdü, öksürdü; devam etti:

— Kapının dışında beklemekte olan Tebessüm Kalfa, hanımları odalanna y-rleştirdikten sonra gelip haber verecek, odasına çekilecektir. Her bey, haremağası Mesut Ağa'nın refakatinde salondan çıkıp arzu ettiği numaraya girecektir. Oda içinde konuşulmaması matluptur. Konuşulursa da bir mahzur yoktur. Çünkü yarın akşam iki insanın aynı numaraya tesadüf etmesi pek varit değildir. Hanımlar tamamen çıktıktan sonra beylere de numaraları dağıtılacaktır. Bu numaralar bir akşamlıktır. Yalnız hanımlann

ve beylerin, bu akşam hem kendi heni re-fakatlerindekinin numaralannı bir tarafa kaydetmeleri rica olunur. Herkes odalarına girdikten sonra saat tam ikide birbirinden hoşlannıa-yaıUarın, odadan çıkmakta serbctt olduklarını söyleyebilirim. Bunun, yalnız, oyundan caymak şeklinde olmayacağını ümit ederini. Oyundan caymadan da birbirinden hoşlanmayabilir insan, değil mi efendim?

Her türlü ihtimal düşünülerek ikinci akşamdan sonra hanımlar da kendilerine bir torba içinde sunulacak oda numaralarını kura ile çekeceklerdir.

Cuma, pazar, salı günleri tatil ve İstirahat günüdür. Her ayın sonunda yine şu masada toplanacağız. Erkeklerin ve kadınların kaydetmiş olduğu numaraları yalnız iki kişiden ibaret bir komisyon, ki biz bunlara kral kraliçe unvanını vereceğiz, tetkik edecektir. Kontrol için Tebessüm Kalfa ile Mesut Ağa'nın ana defterine de icap ettikçe müracaat edilecektir. Hangi kadın saat ikiden sonra hangi erkeğin odasından çıkmışsa, o erkeğin o hanımın odasına girmemesi için icap edenler yapılacaktır.

Hanımlarla beylerin numaralarını ve isimlerini yalnız ayrı ayrı defterler olmak üzere Mesut Ağa ile Tebessüm Kalfa tutacaklardır. Onların her türlü itimadımıza layık olduklarını göreceksiniz.

Şurasını söylemeyi unuttum: Bir ay zarfında yalnız üç gün erkeklerin saat ikide, bir hanımın odasını terk etmelerine müsaade vardır... Bu gün haricinde hiçbir erkek, hiçbir sebeple bir hamının odasını terk edemez...

İzahatım bilmem biraz muğlak mı oldu? Biraz kanşık gibi gözüküyor aına, göreceksiniz ki, hiçbir karışıklığa meydan verilmeyecektir.

*** * ***

Ilk günler ve geceler tatlı bir yorgunluk içinde geçti. Sahile inildi. Denize girildi. Akşamları ceviz ağaçlarının dibinde serinlenildi. Şehirden en ufak bir gürültü bile gelmiyordu. İşlerin biraz aksadığını haber vermek üzere tembihli bulunan mutemetler gözükmüyorlardı. Demek işler, kendileri başında bulunmadan da yolundaydı. Şehre inen uşak takımına gazete bile getirmemeleri için şiddetli emirler verilmişti. Uşaklar yalnız bazı şeyler

getirmekte serbesttiler. Bu sıra şehrin eczanelerinden üç şey fazla eksildi. Eksilmesiyle beraber yine on milyonerden ecza işleriyle uğraşan ikisinin, dükkânına doldu. Bunlardan

•i••1• ••■1 r. 1•• i ••i••i• •ı• •i•

ikisi bir müstahzar, ötekisi pek güzel isimli garip bir nesne idi.

ilaçların ikisinin ismi, "Yohimbine", "Testoviron"du. Diğer maddenin, dünya şehirlerinin büyük istasyonlarında rastlanan duvar afişlerinde, en iyisinin ismi. okunur. Bu şehrin de birkaç tütüncü dükkânının üstündeki levhalarda bu güzel ismi okumak mümkündür: "Bell'amöre" ...

Ay sonlarında yapılan bir toplantıdan sonra bahçeye çıkılmış, viski içiliyor, kimisi buzlu çay alıyor, "petit four"lar tıkınıyordu. Fakat o günün kral ve kraliçesinin yüzünde de bir sıkıntı, hafif bir üzüntü müşahede olunuyordu.

Çaydan sonra bir akasyanın altındaki şezlonglarda kral, kraliçe, servetlerini iki milyon beş yüz bine çıkarmış iki hatır h, gizli bir toplantı yaptılar.

Toplantının mahiyeti açığa vurulmadığı için bunu kimseler duymadı. Yalnız neticesi, şu şekilde günlük tebliğ olarak bir ceviz ağacına çivilendi:

Bu 118'inci tebliğ idi. Hemen ötekiler gibi hiç kimse alakadar olup da okumad ı. Biz okuyalım:

Tebliğ 118 — Milyoner Çiftlik.

Sosyetemizin sıhhi durumunda zuhur edegelen ehemmiyetsiz bir hastalığın mahiyeti hakkında daha fazla malumat edinebilmek için alakalı bir şahsın cemiyetimize duhulüne ihtiyaç hasıl olmuş, bugün krallık meclisi toplanarak şayanı itimat bir candan doktorun acilen şatoya getirilmesi hakkında bir karara varılmıştır.

ihtiyar, maruf bir doktor gelip on milyonerle on metresini, otuz Rum ve Çingene kızını, öteki hizmetçileri dikkatle muayeneden sonra ikinci bir günlük emir ceviz ağacına asılmıştı. Bunun da fazla nazarı dikkati celp etmediğini ilave edelim.

Bu tebliğ de şundan ibaretti:

Tebliğ 119 — M. Ç.

Yapılan muayene neticesinde hastalığın kimseye sirayetine meydan verilmeyecektir. Zaten buna maddeten imkân da yoktur. Zira herkes hastalığın cinsine göre aşağı yukarı musap sayılır. Doktorumuz, hastalarımızdan hizmetçiler dahil, yirmi sekiz kadına, insanlığı büyük felaketlerden kurtarmış olan nevicat bir devayı enjekte etmek sııretiy-le, bu işin de önünü alacağını kuvvetle ümit etmektedir. İlacın isıni herkesin malumu olmak üzere ilan olunur: Penisilin...

Bu ilacın gayet acil vakalarda kullanılmak üzere hastanelerde bile mevcudu pek az olduğunu, doktor raporlarıyla alınabildiğini muhterem zenginlerimize bildirir, "Zengin arabasını dağdan aşırır..." meselinin ilk kısmını hatırlatınz.

Kral ve kraliçelik meclisinin şimdiye kadar olagelen hastalıkların

devalarında olduğu gibi bunu da cemiyetimize tedarik etmek mevkiinde olmadığını teessüfle arz ederiz.

Ultraseptyl için üzüntüye mahal yoktur. Krallık meclisi bunu bol bol ternin etmektedir.

Azalarımıza acil şifalar temenni ederiz.

Üç gün sonra 120'nci tebliğe kimse aldırış etmedi:

Tebliğ 120 — M. Ç.

Bir hizmetçi kızla, bir uşak, bir de muhterem bir azamız, garip bir hastalığa tutulmuşlardır. Bu hastalığın en karakteristik arazı, on sene sonra başlayacaktır. Demek oluyor ki bu aza ile hizmetçi kız ve uşak kampa hasta hasta girmişlerdir.

Doktor

Dört gün sonra:

Tebliğ 121 — M. Ç.

Hastalık bir kişide daha zuhur etti. Şidddetli tedbirlere başvurmak mecburiyetindeyim. Hastalığın ismi "Lepre" dir.

Yine kimse aldırmadı. Bu tebliği okuyan bir tek hanım, yaıunda-kine "boş ver!" dedi.

Beşinci gün:

Tebliğ 122 — M. Ç.

Hastalık, beynelavam "Miskin hastalığı" denmekle maruf müthiş bir illettir. Türkçesi "Cüzam".

Doktor

Alhncı gün tebliğ filan neşredilmedi. Herkes şehre dönmüştü. Cüzamlılar da dahil, şehre yayıldılar. Şimdi koca çiftliğin yirmi odasında cinler top oynuyor. ihtiyar haremağası ile karısı mevkiinde olan ellilik Tebessüm Kalfa, metreslerin geceleri yüzdükleri büyük havuzun kenarında, Mesut Ağa'nınyarım yapılmış bir ameliyattan artakalan saadeti içinde hayattan pek memnun, oturuyorlar.

Köşkü ara sıra ziyarete gelen milyonerlere:

— Canım, diyorlar, bu hastalık eskiden saraylarda da vardı. O kadar korkulmazdı!

Yarım haremağası Mesut Ağa ile karısı Tebessüm Kalfa dallı budaklı bir ağaca benzeyen ellerini ovuşturarak mangalın korlarını parmaklarıyla karıştırırlarken kapıcı odasının açık camından şehre bakan milyonere:

— Gene buyurun efendim, çok seviniriz, ah ne güzeldi o günler! Gene gelmeyecek mi dersiniz?

Diye sayıklayıp duruyorlar.

Jimnastik Yapan Adam

Onu çok uzaktan görüyordum. Bilmem elli yaşlannda var mıydı? Denize parça parça dökülmüş kayalann kenanndan bir çakıl yol hafifçe yükselir, onun bulunduğu geniş meydanlığa vanrdı.

Burada yemyeşil, taptaze dikenleri filiz rengi üç beş çam vardı... Bu çamların arasında onu beden hareketleri yaparken seyrederdim.

Ben, kayaların üstünde upuzun yatar, güneşin alınnda hulya kurardım. Güneşin alnında kurulan hulyaların pek kötüye kaçmayacağını umabilirsiniz. Evet: Hiçbir zaman bulamayacağım kadınımı düşünüyordum. "Vur hançeri kadınım!" diye başlayan şarkıyı da söylerdim bir düziye.

Önceleri hiç merak etmedim. Herkes jimnastik yapar. Bunda hiçbir fevkaladelik yoktur. Ama bu günlerce böyle devam ederse insanın da eğilip kalkan, ellerini yukarı, sağa sola açan adama bakmaması imkânsızdır. Hulyamı bitirir bitirmez, kadının beni hançerlemeyeceğini kestirir kestirmez başımı sola çevirir, onu ardı kesilmeyen hareketlerini yaparken yakalardım. İlk günler yaptığı hareketlerde, benim bakmam yüzünden, yanlışlıklar yaptı... Sonra hırsla, hızla bana arkasını döndü. Kendi kendisine, "Ne halt etmeye seyrediyor? Ona ne?" dediğini kim olsa işitirdi. -Böyle bir cümle kulağımıza gelmediği halde- O rahatsız olunca ben de inadına bakmaya başladım. Bir ara jimnastikten vazgeçmeye bile yeltendi. Sonra en iyisini yaph: Aldırış etmedi. Hareketlerine hız verdi.

Çirkin bir vücudu vardı. Tepesinden saçlan bir hayli dökülmüştü. Aramızdaki aralık yarım kilometre yoksa bile dört yüz metreyi ferah ferah geçtiğinden saçlarının şakaklardaki kıvrım kıvrım beyazlan-nı da görüyordum. içimden gülerek, böyle devam ederse küçük göbe-

w••• • | 1 •1• ••w•••• |••1 •1• II

ğini, simsiyah kesilmiş göğussüz gövdesini, kocaman çirkin ayaklarını, ince baldırlanm bir şeye benzetecek sonunda diyordum.

Yüzü hakkında hiçbir fikrim yok. Sokakta görsem tanır mıyım?

Sanmıyorum. Ama köyün içinde rastlasam muhakkak tanırdım. Bu

köyde oturuyorsa evinden yalnız idman yapmak için çıktığına emi-• •

nirn. Oyle olmasa şurada burada rastlamaz mıydım?

Ben, sabahları ne kadar erken yüzmeye gitsem o oradadır. ilk vapurla gelmiyorsa bu adam bu köylüdür. Ama kimdir, yarabbim?

Ona yakından bakmak, hatta konuşmak da kafamdan şöyle bir geçti. Vazgeçtim. Ayıp olacakh. Ne diyecektim? "Her gün burada jimnastik yapıyorsunuz. Sabahtan akşama kadar buradasınız. Sahiden jimnastik insana bir halt ediyorsa şimdiye kadar sizin müthiş bir şey olmanız lazımdı. Ama ilk günden beri aynısınız. Hatta daha zayıfsı-ruz" mı diyecektim?

Günler geçiyor, yaz da geçiyordu. Merak ettiğim halde adamı yakından görmek de nasip olmuyordu. Hareketlerini bitirdikten sonra dakikası dakikasına diyebileceğim bir dikkatle vücudunun her tarafını güneşte döndüre döndüre siyahlahyor, sonra denize atlıyor, kurbağalama yüzerek epeyce açılıyordu. Döndüğü zaman tam on dakika hiç hareketsiz ^^^yor, sonra kayalara doğru yürüyüp güneşin karşısında güneşe tapar gibi idmarnna devam ediyordu. Kollarının pörsük adaleleri oynuyor, göğsünün kılsız memeleri sallanıyor, ben bakmaktan dört beş defa yoruluncaya kadar jimnastik devam ediyordu.

İki ayağını sımsıkı birleştirip de eğilip ellerini yere yapıştırdığı zaman bir şey fark ettim. Bu adamın bacaklan hakikaten güzeldi. Bir kısrak ayağı gibi sinirli, ince ve güzeldi. Herhalde bir ecnebi bu adam, dedim. Bizde böyle adam bulunmaz. Bulunsa bile nadirdir. Biz kundakta ayaklanmız çarpık büyürüz. Çarpık olmasa bile iki bacağımızı birleştirdiğimiz zaman, iki bacağımızın arasından her zaman bir manzara görmek kabildir.

Onun gittiği deniz kenarına bir zaman ben gidemedim. Başka kayalar buldum. Oralarda denize girdim. Denize, tembelliğe, güneşe verdim kendimi. Ben o adam gibi denizden, güneşten hiçbir şey beklemiyordum. Yalnız saatlerin geçmesini istiyordum. Bu kadar işin içinde kötü şeyler, acı şeyler... Hatta hiç düşünmemeye çalışıyordum.

Oraya uğrasam, onu aynı yerde, beden hareketleri yaparken, yahut da bir kayanın üstünde, bir yerinde kalmış hafif bir beyazlığı karartırken

yakalayacağıma emindim.

Bu adam hakkında o günler -geçmiş sene- fazla bir ilgi duymadım desem yeri. Merak ettim ama doğrusu tahkik etm^k, kim olduğunu öğrenmek, onunla konuşmak isteği pek müphem şekilde belirdi bende. Yalnız şunu kestirdim ki bu adam bizim köyde oturmuyor, ilk vapurla geliyor, son vapurla dönüyor. Onu biraz küçük görerek, alay ederek günlerce seyretmiş, unutmuş gitmiştim.

Günler böylece geçti. Yaz da başını alıp gitti. Gitmese canımızı sıkacaktı. Kış insanlarını, kış eşyasını, kış yemişlerini, kış yemeklerini özlemiştik bile. Kış da bizi bekletmedi. Üç gün içinde geldi. Üç gün evvel denize giriyorduk. Bu soğuk ne? dedik. Kahvelere kapandık... Meyhanelere girip çıktık. Rengimiz uçtu gitti.

Birbirimizin vücudunu göremez değil, hayal bile edemez olduk. Sonra yaz birdenbire yine geldi. 1947 yazı. .. Bu yazın ben hep onun yıkandığı yerde denize girdim. Orası sakin, kimsesiz bir yerdir. insan istediği gibi denize giriyor, istediği gibi hulya kuruyor, hatta nasıl itiraf etmeli, istediği gibi jimnastik yapabiliyordu. Evet can sıkıntısından, bazen keyfimden ben bile jimnastik yaptım.

Bir öğleüstü idi. O yeşil, küçük çarnın albnda soyundum. Uzağa birkaç kişi gelip benim tarafıma bakhlar. Aldırış etmemezlik edemedim: Jimnastiği kestim. Oturdum bir kayaya düşündüm. İşte tam bu sırada bir adam çıkageldi. Montgomery elbiseler giymişti. Başı çınl-çıplaktı. Ama sağlam bir boynu, ensesi vardı. Her halinden bizim memleketin insanına benzemiyordu. Soyunmadan evvel kayalara oturup bir cıgara içti. Sonra ağır ağır benim çarnın yanındaki çama doğru yürüdü. Bana bakmadan soyunmaya başladı. Daha ceketle, kısa gömleğini çıkarmadan onu tanımıştım. Geçen seneki adamdı. Bir aralık benim tarr '"ıma bakınca arhk dayanamadım:

— Bu sene, dedim, jimnastik yok mu?

Güldü:

— Bu sene yok jimnastik, dedi. Bu sene yalnız yatmak.

— Siz, dedim, ecnebi?

— Ben Macar, dedi.

Oturduk konuştuk. Yanımdaki köpeğe fena fena baktı.

— Kedi, dedi, kedi. Kedi iyi. Yok köpek... Köpek insan gibi fena huy. Fena huy...

— Nasıl fena huy? Çok sadık hayvan.

— Sadık fena. Köpek insan nasıl huy var alıyor. Budala bir hayvan. Karaktersiz hayvan. Ama kedi çok sadık, vuruyor pençe. Çalıyor, koparıyor. Var karakter kedi. Büyük karakter.

Kediyle köpeğin farklarını, kedinin meziyetlerini sayıp döktü.

• •

Oyiesine sayıp döktü ki artık köpeğimi sevemez oldum. Kedi temizdi. Karakter sahibiydi. Şahsiyetti. Vahşiydi. Kendine fenalık yapıldı mı köpeklik yapmazdı atardı pençeyi... Cesurdu...

— Niçin bu sene jimnastik yapmıyorsunuz?

— Yapmıyor jimnastik çünkü bu sene düşman yok. Birisi bana bir fena laf söylemiş, ben kızmış, ama bakmış vücut zayıf, dayak yiyecek. Bir yaz yaph kültürfizik. O fena söylemiş bana. Tuttu yakasından onu pan! Pan!..

T •• **1** •• •• •• ^

— Dövdünüz mü?

— Oh! Çok. Nasıl!..

Bir çocuk gibi güldü. Mavi gözleri, ciddi karakter sahibi bir adamın nasıl sevimlileşeceğini ifade bakımından pek canlı idi. Denize

i w • • • * i

doğm yü^tfken:

— Yok ben köpek dedi. Ben kedi!

însan Gibi Bir Şey: Huy

Elini ayağını sımsıkı bağladım. Bir köşeye oturttum.. Gözlerinden ateş fışkırıyordu. Hiddetinden zangır zangır titriyordu. Suratı sapsarıydı. Ama bu sarılığın, korkudan çok hiddetten doğduğuna eminim. Onun kızması da bir şeye yaramaz. Bir şey yapacağından değil. Çözsem üzerime atılacağını sandıran bu hiddet, dakikasında sertliğini bırakıp eriyiverecek. Ama onu bırakır mıyım hiç? Zevk duyuyorum onu kıskıvrak bulundurmaktan.

— Sana ne, sana ne, yahu? diye haykırıyordu.

— Bana mı ne? dedim deli gibi. Bana ne olur mu? Bütün şu gördüklerin ... Tarlalar, evler, şehirler, saadetler hep hep, hepsi tehlikede. ..

Mübalağa ettiğimi bile bile konuşuyordum.

Yok; o kadar da değil, demiş bulundu.

Hemen atıldım:

— O kadar değil demekle bile ne kadar kötü olduğunu bak kendin söylüyorsun, dedim. Sana elbette o kadar kötü gelmez. Bir düşün bak: Kömürcünün yazını, buzcunun kışını, ski yapana yazı, denizde yüzene kışı... Düşünmeye dalmasından istifade ettim.

— Görüyorsun ya bak, haksızlığını, dedim. Seni böyle sımsıkı tutmalı ki. . .

— Beni bırak, beni bırak! diye haykırmaya başladı.

— Tövbe mi? dedim.

Tövbe etmeyeceğini biliyordum. Riyakârlığı da bir türlü nefsine yediremiyordu. Aklı başına gelmiş:

— Efendi, sen mübalağa ediyorsun, diyordu.

Bir zaman sustuk. Baktı ki kararım kati gibi. Yalvarmaya, tövbe etmeye, hem de öylesine bir daha yaparsam arap olayım demeye

başladı ki. ..

Düşünür gibi yaptım. Sonra zehir gibi gülümseyerek:

— Yutar mıyım hiç, dedim. Riyakârlık ediyorsun. Yalan söylüyorsun. Tavuk kıçına döndün. Tövbe tutmazsın, dedim.

Durdum. Yüzüne fena fena baktım.

— Ayıp değil mi sana yalancılık? dedim.

— Evet, hakkın var, ayıp, dedi. Ama zorluyorsun insanı. Sen de bilirsin ki bu işin tövbesi yoktur.

— Günahkâr tövbe eder, dedim.

— Ben günah nedir bilmem ki, dedi.

— Sen kötüsün kötü, dedim.

— Hah öyle söylersen belki anlaşırız. Kötülük bunun neresinde? dedi. •

Şurasında burasında diye gösterdim. İnandıramadım. Nerede ise o beni kötülük olmadığına inandıracaktı.

— Kötülük, kötülük diyorsunuz, dedi. Böylece asıl kötülüğü maskelediğinizi, asıl kötülüğü bunlarla kurduğunuzu ne zaman anlayacaksınız? dedi.

Devam etti:

— Eskiden bilmeyerek böyle yaptığınızı umar, saffetinize saygı duyardım... Şimdi mahsus, asıl büyük kötülüğü saklamak için küçiik kötüiükler, masum kötülükler icat ettiğinizi biliyorum, diye diskur geçmeye başladı.

Susturdum.

— Sus köpek, dedim. Hangi asıl büyük kötülük?

— Asıl büyük kötülük hak yemektir hak, dedi.

— Biz hak yiyenleri de. ..

— Başınıza taç ediyorsunuz. Siz yankesicileri, hırsızları bile hafiften seversiniz. Siz katilleri bile benden üstün görürsünüz. Korkarsınız onlardan. Cezalannı çekip af edildikten sonra kahvelere girdiği zaman ayağa kalkarsınız. Ben öyle kahvelerde, öyle katillere ayağa kalkan öyle başkanlar, öyle muhtarlar, öyle zenginler, öyle mute-beran gördüm ki...

— Bırak bu boş lafları, dedim. Sen kendine bak.

— Ben kimseye kötülük etmiyorum, dedi. Kötülük ettiğimi bilsem...

— Bu meselede bilip bilmemek arasında fark yoktur, dedim.

Artık laf dinlemiyordu:

— Küçük küçük kötülükler icat edip en büyük kötülüğü, en kodamanını çaresiz dertler gibi telakki ettiniz, diyordu. Sonra haksızlıktan, kötülükten yapılmış, kodaman kötülükten yapılmış dünyamda benim çaresizliğimi, tek umudumu, tek yaşama vesilemi, tek sevincimi, tek...

— Tek kötülüğünü ...

— Evet, tek kendi halinde, zararsız kötülüğümü ...

— Sımsıkı bağladım, değil mi?

T^I •• W 1 • •

Elini ayağını çözdüm.

— Hadi, dedim. Ne halin varsa gör, Allah belanı versin!

Köşeden bir fırlayış fırladı. Sanki uçuyordu. Sanki dışarıda bütün imkânlar onu dört gözle bekliyorlardı. İlk fırsatta kafasını taşa vurmaması için yüzde

dok<:an şansı olması lazımdı.

Ona bu ön şansı da vermemek için arka yollardan koştum. Başvuracağı kapıların hepsine değilse bile birkaçına uğradım. Birkaçı bile onun yüzde on şansını yüzde bire indirebilirdi.

— Sakın ha, dedim, onu çözdüm, çözmüş bulundum, şimdi gelecek.

— Gelirse gelsin, dediler.

— Ne demek gelirse gelsin. Hani şerefiniz, hani haysiyetiniz? Hani şuyunuz buyunuz... Hepsi tehlikeye düşer.

— Amma da yapıyorsun ha! dediler.

Baktım ki onlar da işi hafif tarafından alıyorlar. Ben de biliyorum ya bu hadiseye bu kadar önemin layık olmadığını. İş olsnn diye, onun keyfine mani olmak için böyle yapıyordum.

— Canım mesele o değil, dedim, mesele onu tazip etmek. Canını sıkmak, keyfine mani olmak.

— Parası var ya, yeriz, dediler.

— Canım! dedim. Öna vereceğiniz zevkle para ölçülebilir mi?

— Hem de nasıl?..

• •

Dedikleri zaman birdenbire şaşınverdim-. Oyle ya... Ona verecekleri zevkin paradan daha kıymetli olduğunu yalnız o ve ben düşünebiliyorduk. Yoksa ben de bilmeyerek tıpkı onun gibi birisi miydim? Ona fenalık etmekle kendi kendime mi zulüm ediyordum? Bunun üzerinde fazla düşünmek istemedim. Sinek kovar gibi bu düşünceyi kovdum. Ona fenalık etmenin bana verdiği büyük zevki düşündüm.

— Hayır, dedim, bu size göre, bana göre öyle ama ona göre paranın hiçbir kıymeti yoktur; sizin vereceğiniz güzel şeylerin karşısında:

— Peki sen ne istiyorsun? Ne yapalım istiyorsun? dediler.

— Beni dinlerseniz, dedim, hem paranızı alırsınız, hem de onu bütün zevklerinden mahrum edersiniz.

— Nasıl? dediler.

— Nasıl mı? dedim. Kolay. O gelip yanaşacak. Aradığı şeyler görünüşte masum şeylerdir: Ahbaplık, muhavere, dostluk, samimiyet... Hepsini veriyor gibi gözükürsünüz. O sizden isteyeceği şeyi muhakkak en sona saklayacaktır. Siz onu bildiğiniz halde hem biliyor, hem bilmiyor gibi yapacaksınız. O son kozu her zam^n elinde tuttuğunu sanacaktır, tam o kozu oynadığı zaman birdenbire onun bir koz olmadığını, sadece bir boş kâğıdı beyhude yere elinde tuttuğunu elinizdeki ikili kozla keserken anlayacaktır. Ama siz o zamana kadar insanlığınızdan bütün fedakarlıkları yapacaksınız. Zarar yok.

— Peki bunun ne faydası var?

— O zaman o sizden, kendinden, dünyadan, paradan, yoldan, görünür görünmez, tadılır tadılmaz her şeyden iğrenecek.

— Sonra ..

— Sonrası ebenin kuşağı. .. Siz...

— Peki peki, uzatma! istediğini yaparız, dediler.

Akşamüstü kendi kendisine eve döndü. Onu bağladığım yere

çömeldi. Bacaklarını dikti. Kafasını elleriyle sakladı.

Parça parça beyaz düşmüş saçlarını çeker gibi okşadım.

— Ne o yahu, dedim, ne bu halin?

— Keşke beni bırakmasaydın, dedi, şurada elim kolum bağlı otursaydım...

— N'oluyor sana böyle canım? dedim. Anlat bakalım.

Neler anlatmadı ki zavallı. Benim teori olarak verdiğim nasihati tatbikat sahasına öylesine geçirmişler ki ben bile zevkimden ürperdim.

— Şimdi ne yapacaksın? dedim.

— İstediğin oldu, dedi. Beni bağlamana hacet yok şimdiden sonra. Şimdiden sonra böylece oturacağım. Bir yerlere gitmeyeceğim. Peşinde koşmayacağım zevkimin.

— Hah, nihayet imana geldin, aferin! dedim. İ şte böyle olmanı derken biliyordum ki, daha sabah olmadan, gün yalancıktan ağarmaya başlarken bütün imkânlar şehrin ve hayatın içinde ışık ışık, benek benek yanıp sönmeye başlayacaklardır. Gün doğduğu zaman onu akşam bezgin ve küskün sindiği köşeden çoktan fırlamış, şehrin içine kanşmış bulacağımı biliyordum.

Bir gün onu, o köşede gözleri beyazlarına kadar açık ölmüş buluncaya kadar.

Su Basması

Sakarya Nehri bilmem, her geçtiği yerde bu kadar deli mi? Bizim burada zaman zaman ne köprü bırakır yıkmadan, ne hayvan bırakır sürüyüp götürmeden, ne de kaz bırakır boğmadan. Sizin kasabaya bir yarım saat uzaktan, bize işte şuracıktan bulanık, kırmızı, derin geniş akar gider. Suyun etrafında; insanları, değil hangi denize, bir denize bile akbğından habersiz, bu hırçınlığına, haşanlığına karşılık gene de kendisine tapan köyler vardır. "Sakari" derler de başka bir şey demezler. Bizim burada, Sakarya'ya "Sakari" derler.

Yazın, ortasında kum adaları biriken, yer yer cılız, durgun gözüken Sakarya sonbaharla beraber tabii halini alır. Artık suyuna atılmış bir değneği yüz defa döndürerek hızlı hızlı gözden kaybettiren suya korkmadan, çe^^meden bakamaz oluruz. Çünkü onun her sene içimizden beş on kişiyi kurban edeceği fikrimize gelir. Cahiller buna köyün kefareti derler, donuzlar! Bununla beraber geceleri evlerden onun

bağırtısını, hışırtısını, o ecinnili mısır tarlası sesini dinlemek için de pencereleri açık bırakınz; iyi uyku getirir.

Bazı sene o hemen hemen her yerde dört beş kulaç olan yatağından hiç çıkmadan, yalnız kenardan eğilip elini yüzünü yıkamaya elverişli geçip giderse herkesin yüzü güler. Kimsenin deli Sakari, azgın Sakari, ha Sakari demediği bu seneler, hiç olmazsa onun tarafından gelmiş bir afat kaydedilmeyen mesut yıllardır. Bazen de sürekli yağmurlardan sonra bir sonbaharda yılan sürünmesi gibi bir yaklaşma ile gelir çitleri devirir. Kümesleri doldurur, ev altlannı kaplar. Bu sonbahar taşması o kadar afatlı değildir. Çünkü bu zamanda Sakari garip bir haldedir. Çekingen, ürkek, sinsidir gâvur! Ağır ağır, katmerli kat-

merli, kaymak kaymak gelir. Bir sabah uyanırsınız ki evin altı su içindedir. Ağaçlar dımdızlak, tarlalar gözün alabildiğine deniz gibi uzanır. Su, ne kadar yükselirse yükselsin akıntı, azgınlık yoktur.

Ah, ne sinsi sudur bu!.. Sanki en büyük düşmanı fukara insandır. Adeta seçer de gelir avara dul kadının evindeki mandayı boğar. Sanki kötü insan dünyada eksikmiş gibi gider de on üç yaşındaki masum Kara Recep'in koyunlarından alır; ağanın koyunlarına dokunmaz. Bu bir acayip mahluktur. Bu bir kör canavardır. Zalimdir, alçakhr ama sessizdir. Onun için bu sonbahar su basmasını zalimliğine karşı pek mühimsemeyiz sevmesek de... Bir iki kaz boğulmuş, bir iki dam çökmüş, üç beş çit yıkılmış, bir iki boyunduruk zayi olmuştur. Kara Recep' e de kim acıyacak öksüze?

Sonra bir de bakarsın ki çekilmiş gitmiş, habarsızca. Hem de ne gidiş!... İnan olsun bu bir canlı mahluk gidişidir. Evinin önünde yağmurlarla durgun sular birikmiştir mesela değil mi? Bu su bile yerinde durur. Bu suyu Sakarya alıp gitmez. Ama kendisinin getirdiği bir damlayı bile bırakmadan çekilir gider. Sanki bu bir canlı mahluktur. Hırsızdır. Bir ipucu bile bırakmayan bir katildir.

Ama gelelim bahar, ilkbahar taşmasına, işte bu bir afathr. Sahici bir afathr. Ne zengin, ne orta halli, ne de fukara tanır. Kökünden alır gider. Su güzdeki gibi sinsi, korkak, hain değildir. Namuslu açık bir düşmandır. Alın alına, göğüs göğüse çarpışmak ister. Ne öksüz Kara Recep' i seçer, ne de dul

kadının mandasını... Ne Hüseyin Ağa'nın ahırı kalır, ne çiftlik sahibi Mehmet Bey'in damındaki damızlık hayvanlar... Seçmez alır gider.

Tarlalarda çalışırken bir homurtu işitirsin. Ayı hornurdar gibi bir homurtu. Bakarsın dayanıyor, geliyor. Döne döne, bulana bulana, yıka kıra ...

Oğul işte böyle bir bahar taşmasında bizim kerpiç evi çökertti. Yatalak ninemi ben taşıyamazken o nasıl taşıdı Allalem? En gücüme giden bir yaşındaki bir kızımı gözümün önünde evire çevire götürmesi oldu. Ne köprüler yıkmıştır emme şu köprüyü görüyon mu? Bunu yıkamaz artık.

Geçen kış üstünden aştı da bir halt karıştıramadı. Uzaktan tepeden Ramazan Bey'in dürbünüyle baktık. Bir kavrayış, bir pehlivan kavrayışıyla nasıl kavrıyordu köprüyü. Yüreğim acıdı. Ama her kav-

i i »i w i ■w•• ii | w 1

rayışın arasında onu demirden sağlam görünce göğsüm kabardı oğul. Görüyon ya biz yapılanı da unutmayız.

Sana anlatacağım hikâye, bir ilkbahar su taşmasının hikâyesi oğul. Şu dağları görüyor musun? Kırçıl kırçıl. O zaman bembeyazdı. Bir kar vardı. Dağın dibinden gelen köylüler iki adam bo_ ru diyorlardı. Olur mu bilmem? Ama uzaktan da belli idi hani. Dağı göçürecek gibi abanmıştı.

Bahar o sene erken gelmiş, herkes tarlalara dökülmüştü. Otlar fışkırmıştı. Baharda çalışmak ne tatlıdır evlat. Baharda tarlada çalışmak bir, baharda sevişmek iki. Birincisini bilmezsin ama ikincisini tatmayan var mı? Sen de tatmışsındır herhalde.

O kış çocuktan beri gözüm olan Ali Ağa'nın kızını yarı yalvarma, yarı yıldırma ile bana nişanlayıvermişlerdi. Bizim köyde nişanlanmak, evlenmek arası kasabadaki gibi uzun sürmez Biz böyle beklemeleri hayra yormayız. Nideyim ki, adam hâlâ bir türlü düğüne yanaşmıyordu. Zengin baba darnan kabarıyordu. Belki bir yolunu buluruz da kızın fikrini çeleriz diyormuş kendi kendine.

Kızı eskiden her gün görürken nişanlanınca göstermez oldular. Bahar da güzel mi güzel. Türkünün bini bir paraya idi bende. Bahar da yalabuk muydu yalabuk. Gız yanağı gibi idi yoncaların çiçeği oğul. Ben de fakir miyim fakir! .. Töbe! Bir anam var, bir kümesimiz, sekiz tavuğumuz, üç evlek tarlamız... Bu kadar şey de fukaralık sayılmaz ama kime dinletirsin. Herifin yetmiş dönüm arazisi, iki binek atı, iki mandası malağıyla, üç ineği danasıyla, bir sürü koyun; uzakta ormanı, evi üç katlı.. Sana kim verir kızını?

Ben halıma şükrederim. Bir ana bir oğula Sakari'nin şu kıyısında üç evlek bir bahçeyle, bir kümes sekiz tavuk ve karışım kalınlığında bir pazur çoktur bile. Böyle söylemesen dünyanın tadı tuzu kaçıyor da onun için derim. Sen her dediğime kulak asma!

Delikanlılık; şu iki gözüm önüme aksın, herifin malında gözüm yoktu. Delikanlı adam mal düşünmez oğul. Bir kıza İstanbul'un göbeğindeki hanı aparbınanı cayır cayır yakan olurmuş, haklılar!

Oyle düşünceliler de vardır. Vardır ama ihtiyarııkta. Benim de bir kızım var. Hani bir zengin oğluna virem diye az hulya kurmadım. Gene benim gibi çulsuzun birine kaçıverdi. Doğrusu sevindim de.

Üç ay anası ayalim yüzünden dargın durduk ama delikanlıya ka-vede rasladıkça kucaklayasım gelirdi. Ayağa kalkar, sine sine kaçardı. Arkasından gülerdim. Söylemişler güldüğümü. Bir gün gelip elimi öpüverdi. O mesele de başka hikâye.

O gün tarlada çalışıyordum. Bir haftadır bir sıcak vardı, yaz sanırdın. İhtiyar köylüler durup durup şu donuz dağa bakıyorlardı. Bakıyorlardı emme bizden kim oralı olacak. Hem ne edeceksin? Dağın karşısına dağ mı koyacaksın? Bu su onu da devirir oğul. Aman vermez. Evvelisi kış sözüm ona sed yaptık. Bir çeyrek sürmedi sedi alaşağı etmesi. Dediğim gün tarlada çalışıyordum. O zaman benim bir av köpe-

• •

ğim vardı. Oşürcü vermişti. Yarnan bir şeydi. Ben çalışırken dağ tarafına dönüp dönüp cenaze varmış gibi uluyordu.

— Ne uluyon gâvurun eniği? dedim. Şöyle de bir gözümü kaldırıp dağa baktım. Acayip! Hemen hemen hasat vaktindeki gibi kırçıl. Doğru köye koştum. Anama haber saldım; tabanı yağlayın, diye. Tavukları ağaca ürküttüm. Kasabadaki Haa Bey'in südüne ortak bana bıraktığı mandayı Mehmed'e emanet ettim. Sür, dediın dağa doğru. Daha köyün haberi bile yoktu. Neden sonra ahalide telaş başladı. Başladı emme iş işten geçmişti.

Koştum Hacı Ali'nin evine. Köyün öbür ucundadır onun evi. Şöyle bir on dakika sürer bizim evden. İlk orayı su basar. Haa'nın ahın yıkılmışh. Su beli aşmıştı. Evin damından bağnşıyorlardı: Kadın aşağıda kaldı diye. Kapı kınlmıştı. Merdiven başını yüze yüze buldum. Ev çatır çatır çatırdıyordu kardeş. Aldım Fadime'yi s^^rn a. Arkada şöyle bir iki dönümlük bir kirizmeleri vardı. Su orada dizlerime geliyordu. Oradan nasıl o sırhmda, ceviz ağacına tırmandığımı gören olsa kızını verdiğine pişman olmazdı. Fadime bir taraftan sırtımda tepinir. Şimdiki gibi değil. Tıkız mı hkız. Tam dört saat ceviz ağacında tit-

• •

redik. Ustümü başımı çıkarıp üstüne sardım. Ben bir don bir gömlekle kaldım. Kayıkla gelip kurtarmasalardı satlıcandan geberecektim. Hacı'nın ne damı, ne buzağısı, ne malağı, ne çiti, ne de evi kaldı. Bir oğlu su ya kanşh gitti. Babası, korkudan, su çekildikten sonra üç ay ya-

• *

şadı. Oteki kızını sara tuttu. Kansı ne ettiğini hâlâ bilmez. O pek dehşetli şeydi. Bir daha öylesini görmedik pek. Oımanın ağaçlan bile yıkıldı gittiydi. Yetmiş dönüm arazisinin yansını sattı da bir ev yapabildi. Su dört gün çekilmedi. Beşinci gün düğünü bizim evde yaptık. Bizim yerden yapma, şu iki buçuk odalı evde bütün yaz barındık. Do-

kuz nüfusun -çocukları saymıyorum- hepsine ben baktım. Ben onun için bu Sakariye hem kızanm, hem severim. Bazı kör, bazı gözü açık-br donuzun. Hayırsız evlat gibi bir şeydir bu .

ihtiyar adam:

— Fadime, Fadime, diye haykırdı.

— Buyur Ağa, dedi bir ihtiyar kadın.

Bir damın eşiğinde duruyordu. Elinde bir lengerin içinde tavuklara hazırlanmış kepek karn1ası tutuyordu. Dirseklerine kadar kolları sıvalı idi. Yüzüne gözüne yer yer kepek bulaşmıştı. ihtiyar:

— Bizim Abasız'ın oğluna Sakari taştığı zaman seni nasıl sırtımda taşımışbm onu anlatıyordum, dedi.

ihtiyar kadın:

— Sen de anlabr anlatır hep onu anlatırsın, dedi.

Mektup

Ne desem yalan gibiydi. Selviler Arnavutköyü'.ıe doğru mırıldanıp dururdu. Bir taka İstanbul'a gider; bir yelkenli, böcek yüklü bize doğru gelirdi. Tepelerden, "Kırk ka tır mı istersin, kırk sahr mı?" diyen bir masal cezası havası eserdi.

Rıhtımın kırık taşına oturmuştuk. Bulutlar yıldızlara bir şeyler götürürdü. Beklerdik. Masalımıza aydan çocuklar gelecekti.

Sizi iskelenize bıraktıktan sonra ikinci mevkide oturmuş, dünyada ilk yazıyı yazanı düşünüyordum!

Şiir, muhakkak ki yazının ta kendisi... Om1an, deniz, çiçek, yemiş, böcek, kuş, güzel insan olur da şiir olmaz olur mı:? Yazıdan evvel, sanırım, resim vardı. Yazı çok sonralan icat edilmiştir diye bir şey söylemeyeceğim. Beni âlim sanırlar da alay ederler! Yazı üzerine hiçbir deneme okumadım. Onun üzerine düşiinmek istiyorum. Demek söylemekten usandığımız, konuşmak istemediğimiz bir gün, gizlice; -bakın bu gizlice kelimesini iyi buldum- kendimiz hitap ettiğimizin yanında bulunmadan, sesimiz işitilmeden söylemek zorunda kalmışız. Bu iş nasıl olur diye düşünmüşüz. Yazıyı belki binlerce, milyonlarca insan okuyor. Ama yazı bunun için uydurulmuşa benzemiyor pek... Olamaz; ilk defa birçokları için yazma dık. Kendimiz

olmadan, sesimiz duyulmadan başka birisine, bir tek kişiye bir şey söylemek için birtakım şifreler düşündük. Yazı sizin için yazıldı. Bu yüzden uyduruldu. Bir türlü "Seviyorum!" diyemedik. Belki de ilk defa iki kol resmi, iki dudak resmi, sonraları kalbin biçimini öğrenince onun resmine bir ok batırarak derdimizi dökmeye çalışhk. Baş başa, karşı karşıya çoktan riyakâr olmuştuk. Daha samimi olmamız lazım geldiği zaman utandık. Bu utanmadan yazı doğdu. Baş başa konnşurken ne kadar coştuk, neler söyledikse o kadar da hataya düşüyorduk. Yalnız başımıza oturduğumuz zaman kafamız daha başka türlü işliyordu. Biraz evvel söylediklerimize pişman olmuştuk. Bak şimdi ne güzel düşünüyorduk. Düşünmek; yazı düşünmekten doğdu. Konuşurken düşünmüyor muyduk? Düşünüyorduk ama hatalara düşüyor, bir türlü onaramaya-cağımız haltlar kanştırıyorduk. Sonradan ne kadar pişman oluyor; söylediğimiz, hırsla söylediğimiz bir sözden ne kadar utanıyorduk.

Yazı daha hesaplıydı. Hatta yazıyla düşündüklerimizi yeni baştan istediğimiz kadar da düzeltebiliyorduk. O halde demek yazı, konuşmadan daha samimi değildir. Konuşurken elbet daha samimiyiz. Hem öyle, hem öyle değil. Yalan söylemek lazım geldiği zaman kaleme kâğıda sanlanlar olabilir. Ama ilk yazıyı yazan adamın yalar söylemek için yazdığını sanmıyorum. Belki olmayacak hulyalarını söylemiştir. "Ben yalnızken başka türlü düşünüyorum. Sen o söylediklerime aldırma! Onlar da yalan değildi ama tashih edilmemiş şeylerdi. Bak bugün, dün söylediklerimi yeni baştan düşündüm, düzelttim."

Ah bu ilk yazıyı yazan adam! Bu ilk vesikayı bulsam; birçok şey öğrenebilirdim. Acaba iki kişi oturup birtakım remizler mi düşündüler:’ Eğlence için mi bu işi yaptılar? Yoksa birinin bir derdi mi vardı?

m

ilk yazı bir erkekten mi kadına yazıldı, yoksa kadından mı erkeğe? Bana öyle geliyor ki, ayn iki cins insan tarafından bir yazı ötekine gönderildi. Bu bir mektup muydu, yoksa bir şiir miydi? Galiba resimdi. Hem şiir, hem resim, hem mektuptu. Iki dudak resmi mi vardı? Yoksa iki kol birbirine mi sarılmıştı? Iki işaretten mi ibaretti? Yoksa "Gel kızım" demek için uzun saçlı bir kadına bir adım mı attırıyor, bir küçük kulübeyi mi işaret ediyordu? Küçük küçük çocuklar mı yapmıştı?

Ben böyle bir ilk mektubun ağaç üzerine yazıldığını görüyor gibiyim. Yazanın da okuyanın da heyecanı bende... Bir erkek tarafından yazılmış diye kabul ettiğim bu mektubu okuyan kadın ne kadar şaşır-mışbr. Bu şifreyi nasıl çözmeye çalışmıştır.

Ah bu ilk mektup! Bir elime geçse... Onu ben de size göndermek

isterdim. Sizde ilk yazıyı okuyan kadının heyecanı, sevinci canlanır

mıydı? Ta uzaklardan, adeta derinlerden ilk okuyanın ruhu başkaldı-rır mıydı? Ne gezer!..

..Biz artık yazının canına okuduk Onu nelere alet etmedik. içimizin, beynimizin güzel, tashihli taraflarını söyleyemediğimiz, söylemeye sıkıldığımız, utandığımız, hem temiz hem de güzel olduklanna inandığımız şeyleri anlatmak için uydurduğumuz bu işaretleri artık kepaze ettik. Yalan söylemek için, birini aldatmak için, bir kötü fikri müdafaa etmek için kaleme sarılanl arımız oldu. Bak gör ki, şu insanoğlunun elinde kala kala yine hep güzelleri kaldı. Onun için yazı yazmaktan korkmamalı. Kötüsü üç günlük, üç seneliktir. İyisi tarih olduğundan beri bize kalıyor. Kaybolan yalnız, sevgiliye yazılmış, uydurulmuş ilk mektup... Merak ettiğim hep, o ilk ve en güzel yazı.

Sur Dışında Hayat

Şehrin dışına çıkmak kendi kendinden kurtulmak gibi bir şey. Hahralanmız, aşklanmız, dostluklarımız, hıyanetliklerimiz, iyilik ve kötülüklerimiz, sefaletimiz, rezaletimiz hep şehrin içinde kaldı. Burada ağaçlar, yeınişler, sebzeler ve hayvanlarlayız. İşte ağaçlar: Ceviz, incir, dut, eri.k, çitlembik... İşte kabak, hıyar, mısır, ayçiçeği... İşte kara, sarı; kırmızı, yağlı, ank, bereketli toprak. Yat cevizlerin gölgesine! Vur beline tekmeyi derdin! Uyu! Ağzının kenarında sinekler uyu uyuyabildiğin kadar. Şehrin dışını bile kavuran bu sıcak orada apartmanların, ağaçsızlığın dostluğunda kim bilir ne cehennemdir.

Şehirden kurtulmakla tarihten kurtulunmuyor. Her adımda yıkık dökük, harabe halinde tarih surlarda. İstanbul surları, kuleleri birbirine geçmiş, mazgallan dökülmüş, saraylan çökmüş, yollarını devedi-kenleri, baldıranlar

kaplamış bir halde sağımızda uzayıp gidiyor. Asfalt şose bizi bir kapıdan ötekine kaydırıyor ama öyle ağaçsız ki, güneş de öylesine yakıyor ki...

Sur haricinin her şeyi mi iyi, yoksa ben mi değiştim? Her insan, her hayvan, her şey bir masalın içinden çıkıyor gibi: Perilerin koyun-larını güden ihtiyar bir cadı gördüm. İki tane donuk korkunç dişi ile yüzüme bakıyordu. Fotoğraf makinemle resmini çekmek istedim.

— Resmimi çektirmem ben. Yirmi beş kuruş verirsen gel çek.

— Yine iyi be nine! Fazla istemedin. Yirmi beş kuruşa diş bile çekmiyorlar. Gel etme, be; kuruşa razı ol, resmini çekeyim. Herkes para veriyor da çekmiyorum.

— Olmaz.

— Zorla çekerim ama.

Arkasını dönüyor.

— Bak koyunlar bile resimleri çekileceğini anladılar da makineye bakıyorlar.

— Koyunlara ne bakarsın sen? Onlar hayvan, paradan anlamazlar.

— Sen demek anlarsın!

— Mevlânakapısı'nın simitleri çeyreğedir.

Yanıma bir adamcağız takıldı. Çekik gözlü, köse sakallı, Tatar şiveli bir adam. O da benimle beraber gülüyor. Sevimli çoban cadıyı ko-yunlarıyla bırakır bırakmaz koyuıılarla beraber sırrolup olmadıklarına dönüp baktım. Evet sırrolmuşlardı. Şimdi deri kazıyıcısı Şehremin-li Mehmet Ali ile hem yürüyoruz, hem o anlatıyor:

— Karı milleti mi? Allah korusun! Benimki evi bırakıp kaçtı. Ben haftada, yirmi lira kazanırım. Yetmezmiş ona. Nene lazım sana genç karı? Şimdi buldum deminki cadı gibi bir cadı da ben. Otururuz beraber.

— Evlenmeden mi?

— O tekisinden boşanmadım ki. Nerededir ne bileyim? Hem boşanmış olsam da yine evlenmezdim. Evlenince yine kaçar diye korkarım. Evlenmezsek her gün evlenmek umudu var ya! İşte o umut kadın kısmını oyalar.

— Topkapı daha uzak mı?

— Yok canım; yarım saatlik yol. Şurası Silivrikapısı, sonra Mevlâ-nakapısı gelir, sonra da Topkapısı. Surdan içeri girer girmez tramvay.

Sağımızda surlar birbirini eziyor. Çatlaklarda kertenkelelerin kovalamaca oynadıklarını seyir için yanlarına sokulmaya lüzum yok . Oyle büyümüş ki kertenkeleler, inan olsun, ben bir metre uzunlarını gördüm. İnanmazsanız işte ağaç gölgesinde Silivrikapısı ile Yedikule arasının incirlerini bekleyen Mehmet Reis'e sorun.

Mehmet Reis, o canım Osman Cemal'in harikulade iki romanından Çingenelerle Aygır Fatma'dan canlı bir tip gibi fırlayıvermiş.

— Şu Elekçi Baba, şu Bağdadi Baba. Bağdat Fatihi'nin Bağdat'ın bir türlü düşmemesine canı çok sıkılırmış. Sur haricinde tebdil gezmeye çıkarmış. Günlerden bir gün yine tebdil gezerken çitlembik ağacının gölgesinde bir ihtiyara rastlamış. İhtiyar:

"Padişahım, üzülme, Bağdat şimdi düştü." demiş.

Padişah hem kendisinin tanındığına hem de sanki telsiz telgraf almış gibi konuşan ihtiyara kızmış.

"Sen ne biliyorsun be adam?" demiş.

Bağdadi Baba:

"Bin sırtıma padişahım, demiş, biz dönünceye kadar şuraya bir

kabir kazsınlar.

Padişah atlamış Bağdadi Baba'nın sırhna. Göz açıp kapayıncaya kadar bir zaman içinde Bağdat kapılarındaymışlar. Bakmış padişah bölük bölük kendi askeri Bağdat kapılanndan girer; ferahlamış. Göz açıp kapayıncaya kadar Silivrikapısı'na dönmüşler. İhtiyar orada çitlembiğin gölgesine oturmuş, ruhunu teslim etmiş.

Ya Elekçi Baba?

— Onun masalını bilmiyorum. Yalnız eskiden burada bir türbe vardı. Yandı. Türbeden içeriye girince iki elek asılıydı. Bir fatiha okurdun. Derdini söylerdin. Olacak bir şeyse elekler fırıl fırıl dönmeye başlarlardı.

Şehit Nizam bahçelerinden, Kozluk dutluklarından gelmiş dutçu-lar Silivrikapısı'run dışında Bağdadi Baba'nın kabri bulunan kahvede, tepeleme dut dolu tablalannı mahallelere çıkarmadan önce bir mola verirler.

Delikanlı dutçu:

Ye be beyabi! Ye be! Yetim malı değil bu. Korkma! Sen de bizim bir resmimizi çek. Hatıramız olsun şöyle.

Arkadaşı:

— Ağabey; Şehit Nizam bahçelerinin du tu bunlar. Havalar bu sene imbat esti de ballanmadı yoksa mal. Haşlandı mal! Bu mal ıneltem

9

ister, poyraz ister. İmbat esti mi böyle çekiver kuyruğunu! Görüyorsun a, tatsız mal.

Şehreminli Mehmet Ali sessiz sedasız, tayyı mekan eder gibi kayboldu gitti. İhtiyar eski tulumbacı reisi Mehmet Reis bize Silivrikapı-

9

sı'ndaki Fatih ordusundan İdris'in gürzünü gösterdi. Bu gürzü üç kişi bir olsa yerinden oynatamazmış. Ama Yeniçeri Idris kavrayınca

t • 1 * 9 9 9 9 9 rn 9 9 9 9

yüzlerce kişinin içine girer, girişirmiş.

Sonra Rumlardan kalma çengellerle Silivrikapısı'nın duvarına asılı devasa balık kemiğini gösterdi. Aldı bizi götürdü Yedi Şehitler'e. Yedi tane yan yana mezar.

//

— Kimmiş bunlar Mehmet Reis?

— Bunlar Arnavutluk beyleri imiş. Asi gelmişler padişaha.

Baktım mezann birinin üstünde şu kitabe:

"Otuz seneyi mütecaviz Arnavutluk'ta teferrüt eden Yanya Sancağı mutasarrıf-ı sâbıkı meşhur Tepedelenli Ali Paşa'nın ser-i maktu-udur."

Yanında oğlu Veli Paşa, ötede torunlan. Hepsinin ser-i maktuu orada. Biz yine günümüzün adamlarına dönüyoruz. Işte Mehmet Reis hayatını anlatıyor:

— Ben mi ne iş yapardım? Uzun hikâye. Benim asıl sanatım yorgancılıktır. Ama gençtik. Delifişektik. Vurduk işi külhanbeyliğe.

— Kaç yaşındasın Mehmet Reis?

— Altmış beşten fazlayım.

— Maşallah. Hiç göstermiyorsun.

— Efendim tulumbacılık ettik. Döşemecilik., yorgancılık ettik. Günün birinde bir de baktık ki tütün kaçakçısıyız. O zaman böyle miydik ya? Soluğan beygir gibi. Elimiz ayağımız tutardı. Vurur giderdik I zmit'e., I znik'e, Karamusal'a. Girerdik bir Rum köyüne. Günlerce yer içer yatardık. Sonra vururduk, heybelerin sırbna kaçak tütünü. Sıçan dişi, kız saçı gibi tütündü o. ipekti, ipek. O köy senin, bu köy benim. Bir Hersekli Arap Muhiddin vardı. Allah rahmet eylesin! Ne bıçkın kaçakçı idi. Ne gözü

yılmaz delikanlı idi! Yüklerdik kayıklara malı, Anaçıpa'ya, Ayastafanos'a, Bakırköy'e... Gece haber yollardık bizimkilere. Atlar gelirlerdi. Yüklerdik malı. Silivrikapısı'na vardık mıydı, atardık heybeleri surun hendeğine. Mevzi alırdık. Kolcularla kurşun kurşuna, bıçak bıçağa gelirdik. Sonunda hep onlar kaçardı. Hey gidi günler! Rakının okkası dört kuruşaydı, dört. Teneke ile içerdik zıkkımı!

Mehmet Reis dalmıştı. Elindeki köylü sigarası ile pantolonunu

yaktı.

— Yananı Allah görür ama biz daha çabuk gördük, dedi.

Pantolonunun yanan yerini boğum boğum parmaklanyla söndür

dü:

— Sonra Balkan çıktı. Ardından Çanakkale'ye gittik. Bağdat'ı, Basra'yı dolaşbk. Döndük ki nefesli beygir olmuşuz. Ne konaklar döşedim ben oğul, ne konaklar! İbrahim Paşa'mn, Ethem Paşa'nın, Enver

Paşa'nın... Hepsi de yandı gitti ya! Sonradan barsakçı da olduk. Ne ise Allah bir iyi evlat verdi de sayesinde kimseye muhtaç olmadan ekmek

m m••*m*•• •• •• •• | • •

yiyor, tütünümüzü de içiyoruz.

— Nerelisin Mehmet Reis?

— Doğma büyüme Silivrikapılıyım.

Mehmet Reis'i Bağdadi Baba'nın mezan yanındaki çitlembik ağacının dibinde bırakınca o da kayboldu gitti. Şimdi biz sur dışı ile sur içi arasındayız. Iki kapının arasında bir araba imalathanesinin önünde. Bir araba tamirde, ötekisi resimlenmiş, boyanmış kuruyor. Kenarına ne güzel manzaralar çizilmiş halat arabasının... Bir kavun karpuz sergisi, uzakta bir köy, ay doğuyor, güneş batıyor, ekin tarlaları, rüzgârda sallanan iki

ayçiçeği, bir kuzu, bir çıpa, bir derede yıkanan ördekler, bir gül demeti ... Arabacılar bir, manavlar iki; bayılırlar resme.

— Bir arabaya bu resimleri kaça yaparlar? diye araba tamircisine sordum.

— Kırk liraya, orasını geç beyim sen. Bunları kim yapıyor diye

sor.

— Neleri?

— Bu res^^ eri!. .

Sormadan anlatıyor:

— Bunlan yapan on iki yaşında bir çocuktur. Kafadan yapar be-

• •

^yim. Öyle baksın bir şeye falan, ne münasebet! Kafadan vallahi! Bu çocuğu sekiz yaşında iken araba boyacısına çırak vermişler. Dört sene

sonra ustası pılıyı pırtıyı toplamış, geldiği memlekete geri dönmüş. Gi-

■

derken: "Ben" demiş, 'İstanbul'a yakışır boyacıyı bırakıp gidiyorum. Onunla boy ölçüşemeyeceğim yerde de çalışamam." Basmış gitmiş.

— Aman göreyim şu ressamı, diyorum.

— Talihiniz yokmuş. Her arabacı arabasını onun resimlemesini ister. Bugün burada ise yann Zeyrek'te, ötekisi gün Edirnekapı. Günde bir araba boyuyor beyim, bir araba...

— Kaç para alır?

— Kırk lira!

Ressamlarınıza benden haber vermek: Araba ressamı on iki yaşındaki Hasan'la boy ölçüşebilecek kabiliyette olanlar varsa bir halat arabası bir günde boyanıyor kırk liraya. Onlar yine sergi açsınlar, tenezzül etmesinler isterlerse arabaları süslemeye. Benden günah gitti!

Arabacı:

— Şaşıyoruz bu çocuğa, diyor, müthiş adam doğrusu. Şöyle bir gözünü hafifçe kısıp bir düşündü mü sana bir manzara çıkarıyor. Misli bizim dutluklarda yoktur.

Silivrikapısı'ndan Mevlânakapısı'na giderken meltem çıktı. Meltemle beraber sırrolan Şehreminli Mehmet Ali de tekrar ortaya çıktı. Rüzgâr gibi adam! Bizi surla ra çıkardı. Geniş surun üstünde üç beş çadırın kenarına ulaştırdı.

Baktık ki çadırlarda insanlar oturmuş, kimi körük sallar, kimi tencere kalaylar, kimi tepsi döver, kimi def gerer, kimi oynar, kimi şarkı söyler, kimi boylu boyuna yatmış gökyüzüne bakar bakar dalar... Gökyüzünde atmacalar doğanlar uçar, tayyareler homurdar. Bir çadırdan gramofon sesi gelir. Bir ıslak, yumuşak, kalın, etli dudaklı; buğday renkli, bakışları kadınlık, sevda dolu kız dolgun kalçaları ile salınır geçer,,.

Evet, şimdi de Çingenelerleyiz. Bir damatla bir gelin tek başlarına bir çadırda hulyaya yatmışlar. Gelinin bileklerinde alhn suyuna batmış bakır halkalar şıngırdıyor.

Uzun boylu bir genç:

— Biz bakırcıyız, diyor, mahalleleri dolaşır, kalaylanacak bakır toplarız. Sonra harman vakti gelir, harmanlarda çalışınz. Ilk soğukla beraber geçer gideriz Edirne taraflanna.

Çok konuşmadılar. Fazla gülmediler. Hele küçükleri ardırmza takılıp: "Beş kuruş! Beş kuruş! N' olur be amca? Kırk para!" demediler. Çünkü hepsinin ellerinde iş vardı. Kızdınlmış üstlerine biraz kum, biraz kalay dökünce pırıl pırıl parlayan hamam tasları, sahanlar, tencereler; çoluk çocuk çalışıyorlardı. Yalnız yeni, o günlerde evlendikleri pek belli, beline gümüş

kemer takmış bir kızla çok genç bir delikanlı çalışmıyorlar, gramofon çalıp birbirlerine bakıyorlardı. Ortada göbek atan pek miniminiler vardı. Bir de emzikli kadın, memesinin kara dut büyüklüğündeki ucunu, bir kara dut kadar siyah yavrusunun ağzına sokup sokup çıkarıyordu.

Serseri Çocukla Köpek

Köpeği omzuna almış gidiyordu. Köpek de, sokak çocuğu da pis değildi. Kirliydiler. Köpek iki aylıktı. Çocuk on yaşındaydı. Vakit de gece yarısı.

Beyoğlu sabah olmak üzere olan bir ortaçağ şehrine benziyordu .

4 •

Oyle bir ortaçağ şehri ki uyanır uyanmaz çınlçıplak esirler bir zafer arabasında harmanilere bürünmüş, kafasında bir zafer çelengi ile şehrin hâkimini çekecekler. Pöstekilere, zırhlara bürünmüş, altın gümüş işlemeli deri donlar giymiş, çevresi yarım metre gelen pazularla dere-beyin aylıklı askerleri demir kapılı evlerden çığlık çığlığa kadınlar çıkaracak. Bu kadınlar o kadar güzel gözlü, o kadar tatlı, o kadar dolgun kalçalı olacaklar ki derebeyin sarayını süsleyen ressam saçını başını yolacak. O kadından bu kadına, bu kadından o kadına koşacak. "Bunu bana verin! Bunu bana verin! Bu benim rüyalarımın, hüsranlarımın, fırçaının kadını. Ancak onunla ölmeyecek eserimi yapabilirim" diye koşacak. Seç diyecekler, seçemeyecek. Başında zeytin ve defne dalından zafer çelengiyle derebeyi kahkahadan bütün gümüşlerini ve altınlarını şakırdatacak.

Sonra kıpkırmızı bir güneş, yetmiş kadırganın direği, halkası, ipi, yelkeni, gümüşü, demiri, tuncu, adalesi, teri, esirliği arasından dün yetmiş yedi kalyonun battığı hırçın suları ateşe salacak.

Nihayet öğle güneşiyle beraber zaptedilmiş şehrin halkı sokaklara dökülecek. Yokuşlardan yuvarlanan kulübeler büyüklüğünde şarap fıçılarınm büyük top gürültüleriyle yuvarlandığı görülecek, işitilecek. Ağzı bir küçük fıçıda bir şişman gemici şaraptan boğulacak. Irzına geçilmiş bir sahici kadın bir muharibi dişleriyle boğazından ka-

pacak. Köpekler uluyacak. Gemilerden kaçmış kaplanlar mahaüelerde kimseye saldırmadan tokluktan sarhoş dolaşacaklar.

Akşam olacak. Şehri bir zeytinyağı, bir şebboy, bir amber kokusu kaplayacak. Sükûn içinde şehvetle, esirlikle, gözyaşı, ırz, namus, aç ve tokla dolu kalın, kara perde şehri kaplayacak. Demir kapılar kapanacak. Yalnız derebeyinin sarayından kahkahalar ve musiki sesleri gelecek. Nöbetçiler tabanları keçeden ayakkabılarıyla etrafta dolaşacaklar.

Küçük serseri çocukla omzuna attığı küçücük köpeği Galata'nın bu gece yarısı sokağında giderlerken, ben kafamda bu filmi çevirdim. Köpek birdenbire havladı. Sabırsızlandı. Çocuk omzundan indirdi.

Şimdi küçük köpek ince sevinç çığlıkları çıkarıyor, zıplıyor, havlıyor, atlıyordu.

Küçük serseri:

— Anladım, dedi, şarkı istiyorsun, değil mi?

Hayvanların içinde insanoğlu dilini en anlayan, anlar görüneni köpektir. Birçok kelimeleri anlar da. İnsanoğlu ile arasındaki lügatçe öteki hayvanlarınkinden bir hayli zengindir. Köpek çocuğun sözlerini anlamış, susmuştu. Çocuk şarkıya başladı.

Karakolda ayna var ayna var Kız kolunda damga damga var Gözlerinden bellidir Karabaş Sende de bana sevda var.

Köpeğe doğru eğildi. Onu hırpalarcasına okşadı.

Bende de sana sevda var!

• • dedi. İşte o zaman 1948 senesinde İstanbul şehrinde, Beyoğlu'ndan

Galata rıhtımına inen bir yokuşun ortasında olduğumu kavrayabildim.

Yedigün, *(21),* 7 *Ağustos 1948*

Sonbahar

"Çiçekler ve ağaçlar, toprağın derinliğindeki sırn bize ifşa ederler. Orada da kokuların ve renklerin bilmediğimiz tecellileri olduğunu li-sanıhal ile söylerler. Fakat biz bir şey anlamayız. Bu anlaşılmaz lisanlarını kulağımıza fısıldayan nebatat, anlaşılmadıklanna mahzun sönüp giderlerken, biz de yeni mevsime gireriz. İşte bu mevsim sonbahardır."

"Ne yazı, ne de kışı, ne de ilkbaharı seviyorum. ilkbahar çiçeklerin ve ağaçlarm küçük çocuklar, kuzular gibi bağrışıp meleme zamanlarıdır. Ne söyledikleri meçhuldür. Şuursuz ve istikametsiz konuşurlar. Yazın ise daha ağırbaşlı, lisanları daha kavi, fakat, bir inactuel filozof veya psikologturlar. Çiçekler ve ağaçlar ve otlar, yalnız sonbaharda son bir ümitle yapraklannı dökerek; garip, esrarlı ve fani goncalar açarak; insanlara, ümitlerinden ve zaaflarından son defa bahsederler."

"Sonra melül, mahzun dargın çocuklar gibi, rüyalarına ve yataklarına kavuşur, yeni bir hız alabilmek için uyurlar."

Sıra arkadaşımın tahrir vazifesini tebessümsüz dinleyemezdim. Şehrin asfaltlanm bulutlar gibi önüne katan rüzgâra ve yağmura pencerelerimizi indirmiş, o tahrir vazifesini yazıyordu, ben hikâyeler okuyordum.

Arkadaşım, mütalaamı en tatlı yerinde kesti, demeyeceğim. Her

yan yolda bırakılan şey tatlı ve canlı olduğu için dilimin ucuna bu

' ■

geldiği halde diyemeyeceğim. Arkadaşım bir Isveçli idi. Vazifesini bana okuduktan sonra 2500 metrede ski yapmaya, dağlara ilk yağan karı görmeye gitmişti.

Hava orada saf, açık, berrakmış. O, boynundaki fuları, gözlüklerini, ceketini çıkarmış, sonra fanilasını atmış ve bu ilk karın üzerinde

saatlerce kaymış.

Şehre döndüğü zaman otobüsten inerken kendisini gördüm. Sıhhatli idi. Pürneşe gözüküyordu.

— Çok güzel eğlendik, dedi. Sonbahar yeni başlarken, yukarıda kışı görmek; sonbaharla kış arasındaki uçurumu bir lahzada atlamak; ikisi arasındaki farkı birkaç saatte yakalayabilmek... 'ryaşasın dağ sporu." Bir çekirge gibi şehrin ışık tarlalarına atıldı. Ertesi gün nezle ve ateş içinde hastaneye gitti. Bir hafta sonra da zatürreeden öldü, dediler. Mezarı başına on beş gün sonra gittim.

Annesinin koyduğu dağ çiçekleri solmuştu. Kestane yaprakları her tarafını örtmüştü. Sevdiği sonbahann ve çiçeklerinin sırrı içinde haşır neşir olmuştu.

Vazifesinin son cümlesini hatırladım:

"Sonra rnelül, mahzun, dargın çocuklar gibi, rüyalanna ve yataklarına kavuşur, yeni bir hız alabilmek için uyurlar."

İnsanlar, Türküler, Masallar

Yol, yüz on kilometre yapılacaktı. Bir ova kasabasından başlayacak, iki küçük kasaba daha geçildikten sonra kocaman 900 küsur metre irtifaında bir dağ aşılacak, böylece yol, vilayete varacaktı. Şose beş müteahhide devredilmişti. Bu beş müteahhit acar, çapkın, kırk beşlik insanlardı. Beş müteahhidin de bir müteahhidi vardı. Bu köse sakallı, küçük cingözlü, san bıyıklı, paltosu kürklü bir adamdı. Bütün malzemeyi o verecek, silindirleri o getirtecek, her işi bankaya yatırılan bilmem ne kadar lira görecekti. Bir gün bu köse sakallı, ufak cin gözlü ihtiyar adamın aklına bir seyahat fikri geldi. "Hazır iş de var" dedi. "Gider şu yüz on kilometreyi gezerim." Yol yapılmaya başlandıktan beş on gün sonra idi. Otomobilini getirtti. Bu otomobil yeni fabrikadan çıkmış, bir vitrinden söküp alımnış, kız gibi; Arap atı gibi durduğu zaman sünepe, yü^rürneye başladığı zaman narin, hain, cilveli, rüzgârlı idi. Kasabanın belediye dahili yollan ne kadar berbattı. Merkez mahallelerinden sonra bir bataklığa dalınıyordu. Ördeklerle çocukların hâlâ yaz ılıklığını muhafaza eden birikintilerde koşuştuğunu görmek bir teşrinisani gününde iliklerine kadar üşüyen ihtiyar ama işgüzar müteahhitler müteahhidini de, ördekleşip çocuklaşmak hususunda mütereddit bırakmıştı.

Şoför, kasaba içinde sefil dolaşan sanatının ustası bir genç işsizdi. Yirmi yaşlarında ancak vardı. İyi şofördü ama gençti. Genç adamın eline otomobil verilmezdi. Yalvannış, yakarmıştı. Elinin altında ho-murdayan makineye, arkasında kendine baktığını tahmin ettiği ihtiyar adama gösterilecek hürnıeti gösteriyor; adeta içindekini değil makineyi sarsmamak, örselememek için bütün dikkatini harcıyordu. Belediye dahili yollar bitmişti. Sakarya'nın üstünde tahtaları yer yer oynayan babalık bir köprü geçilmişti. Yol buradan itibaren iki kilometre yapılmıştı. Bu iki kilometreyi şoför, at üstünde bir kız kaçınr gibi geçmişti. Otomobilin içindeki adam, bir an süren bir zevkle sarsılmıştı. Sonra yol üstünde kırmızı bir bayrakla silindirler gözükmüş; makine köylülerin öküz arabası yoluna inivermişti. Bu yol, kum hışırtısı da çıkarmıyordu. Bu sakızlı, ağdalı bir köylü yoluydu. Otomobilin tekerlekleri, yalınayak gezen çocuklann topraktan aldıklan şehvete benzer yumuşaklığa dalıyor; gidiyorlardı.

— Dur şoför, dur yavru m!

I htiyar adam birkaç metre ileride ağır tekerleklerinin üstünde kal-çalan geniş, boyunları uzun ve narin iki şehvetli kadma benzeyen silindir makinelerine baktı. Biri, artık yerinden hiç kalkamayacakmış gibi, çölde bir isfenks haliyle oturmuş tarlalara, bulutlara bakıyor, ötekisi, ağır kalçalarına rağmen oynak, vakur gidip geliyordu. işçiler, taş kıranlar yerlerinden uğramış, otomobile bakıyorlardı. ihtiyar adam:

— Çek oğlum, dedi.

O küz arabası yolu insanı hiç sarsmıyordu. Yapılacak şosenin kena-nndan böylece uzun müddet gidilebilseydi... Gidilmezdi. Yol başka köylere, bilinmez metruk köylere gidiyor, yahut tekrar anayola çıkıyordu. Onlar da anayola çıktılar. Buradan sonra yol korkunçtu. Her an dev-rilrnek ihtimali vardı. Sanki bu yoldan ejderha arabalan, evliya atlan geçmişti. Sanki harp olmuştu. Görmediğimiz, bilmediğimiz tanklar bu yolda durmuş, çökerhniş, sanki adım adım, yer yer siperler yapılmışta.

— Evlat, dedi, nedir bu yolun hali?...

— Yol yapılıyor beyim! Sonra yapıldığı gibi senelerce bırakılıyor: Halbuki yapılan bir yol, her sene tamir görmeli, hiç olmazsa üç senede bir tamir

görmeli ki böyle olmasın.

—. Evet doğru, dedi. Doğru... Hiç olmazsa üç senede bir biraz kum, iki çakıl...

Düşüncesinde kendi kendine ilave etti:

"'isfenks kılıklı, narin boyunlu, kahpe kadın kalçalı bir silindir." Anayolun üstünde büyük köyler yardı. Belki iki yüz haneli, çablanna kiremit yerine ot konmuş, bahçelerinde kararmış bir ot yığıru, balçık... Bu evlerin içine girip kapanmak. Günlerce bir pencereden yağan karı, yağmuru, tavukları, kazları, çobanları seyredip içlenmek, beklemek: Bir hasat gününü, bir harman yerini, bir gençliği beklemek. Beklemek arzusu veren bu kulübelerin kapılarında ihtiyar kadınlar, kadıncıklar, yulaf demeti saçlı sarışın çocuklar... ihtiyar adama jandarma karakolundan bir çavuş selam veriyor. Köpeklerle beraber yine çocuklar uzun müddet bağrışarak arabayı kovalıyorlardı. ihtiyar adamın anlayamadığı bir şeyler bağırıyorlardı. Otomobilin içindeki adam, ne bağırıyorlar, diye sormaya çekiniyordu. Sonra bu çocukların babaları durup bakıyorlar, otomobil kayboluncaya kadar arkasından koşmak, çocuklar gibi, "Uğur ola!.. Gazete varsa at!" diye bağrışmak arzusuyla durup otomobil kayboluncaya kadar bakıyorlardı.

Sonra yine, kenanna tepe tepe taşlar yığılmış bozuk yollar geçiyorlardı. Otomobil yavaşlıyor. Köysüz, otsuz, ocaksız, sessiz yollarda birdenbire insanlar peyda oluyor, otomobil geçerken içindekine yiyecekmiş gibi gözlerini dikiyorlardı.

— Bunlar kim oğul?

— Yol amelesi beyim.

— Ha!..

Nedense yol amelesinin gözlerinden müteahhitler müteahhidi bir tuhaf oluyordu. Niçin yiyecek gibi bakıyorlardı? Yoksa ona mı öyle geliyordu? Halbuki sakallan büyümüş insanlar, günlerce taş kınp türkü söyleyen, zeytin e^^ekle doyan adamlar başka türlü bakamazlar-dı. Bu bakış, alelade sakalları büyümüş, yorgun insanlann bakışı idi. Bu ihtiyar, köse sakallı kendisini yorulmadan para kazananlardan saydığı için yorulanlann halini bilmiyordu.

Yoksa onlar sakin, sessiz, korkak bakışlı insanlardı. Onlar bir gün türkü söyleyerek, sırtlarındaki koyun póstekilerine doldurulmuş birkaç eşya, çanklarını tamir için kendi yaphkları köseleler, hatta budaktan iğnelerle, kimi bir küçük ne olur ne olmaz altınla yol kenanna çalışmaya gelirlerdi.

Uzaklardan, çok uzaklardan, o ağdalı, sakızlı yumuşak yolların gittiği metruk köylerden gelirlerdi. Belki anayola onların köyü şu makineyle o kadar uzun değildi. Fakat onlar yayan gelirlerdi. Ormanlar geçerler, dağ başlannda uyurlar. Askere gittikleri zaman bedel verebilmek, evlendiideri zaman basma, yüzük alabilmek, doğacaklara beşik, kundak, ölenlere kefen satın alabilmek için hasattan sonra ekin para etmediği zaman yol yapmaya gelirlerdi. Hem yol yapılırsa onların köyüne de para girecek, otomobil gelecek onlar da seyredebileceklerdi. ihtiyar adam hastaydı, korkaktı. Yoksa bunlar şen delikanlılardı. Yalnız sakalları her insanın sakalı gibi uzardı. içlerinden bazılarının sakalları daha çıkmamıştı. Bu sakalı çıkmayanların gözlerine ihtiyar adam baksaydı ferahlayabilirdi. Bu gözler pınar suyunun renginde, oynaklığındaydı. İçlerinde bir Yunan heykelinden daha güzelleri vardı. Bir dakika taş kırmaktan duruyorlar. Kenara yığılmış taşların üzerine binip yalnız bakıyorlardı.

Sabahtan, daha güneş doğmadan taş kırmaya başlarlardı. Her taş

kırılışında bir memleket havası tuttururlardı. İçlerinde türkü düzenler bulunur:

Iraktan geliyor sesin İraktan Benimki kısıldı yar elinden, firaktan Gurbet elde kalmadı çekmediğim bu çarktan Kesmez oldu bıçağım Dilini dilim karpuzu

Her akşam bir hendeğin kenarına ateşlerini yakarlar. Cin, dev hikâyeleri anlatarak gecenin içinde sabahı bekleşirler, türkü söylerlerdi. Durmadan türkü söylerlerdi. Uzakta yol bekçisinin çadınnda, çay ibriği kaynarken, bazı akşamlar köylülerin birdenbire sesi kesilirdi. O zaman yolu gezmeye gelmiş beş müteahhitten bir tanesi yol bekçisine, kolbaşıya bakar;

— Ne var Hüseyin? derdi.

Hüseyin cevap vermezdi. Çadınn kapısını aralık eder, uzak ateşlere bir müddet dalar, rengi sararmış dönerdi.

— Muhakkak birisi öldü, derdi. Bu saatte türkü söylemeseler masal anlatırlar. Masal anlatmasalar güreş ederler. Masal anlahldığı, güreş edildiği zaman da, bu kadar sessiz durmazlar. Gülüşürler, alay ederler, bahis tutarlar. Muhakkak bir ölü var.

On beşini, bazen yirmisini yine müteahhidin zeytin ekmeğine harcayan kırk kuruş gündelik alan ameleden bazıları ne kadar kuvvetli ise bazılan o kadar narin, zayıf insanlardı. Birdenbire, arkadaşlarının yanında küçük düşmemek için, enerjilerini toplarlar, onlar da saatlerce, günlerce türkü söyleyerek çalışırlardı. Ama sonunda bir gün

• •

yatarlar. Üşürler, titrerlerdi. Bu belki gizli bir sıtma, belki de, galopan bir veremdi. Belli olmazdı.

Parkların Sabahı, Akşamı, Gecesi

Milyonluk şehirlerde de yaşasa, insanoğlunun içinde yalnızlık, kendi içine çekilme, sinme günleri doludur. Bitişik doğmadığımıza göre içimizdeki sevinçleri, kederleri başkalanyla her an paylaşmamıza imkân mı vardır? En yakınlarımızdan bile bucak bucak kaçtığımız, derdimizi kimselere söyleyemediğimiz günlerimiz olmaz mı?

Karı koca, ana oğul, kardeş, baba, hep ayrı ayrı kederlenmez, üzülmezler mi? Müşterek kederler, müşterek sevinçler ne kadar azdır. Kendi kendimiz kadar kim paylaşır derdimizi? Gün olur dost, sevgili, arkadaş, baba, ana, oğul, kardeş hep elimizi bırakıverir. Hem yapayalnız doğup kendi başımıza ölmüyor muyuz? Bana öyle gelir ki, dünya yüzündeki asıl dostlar, asıl kardeşlerimiz saniyede doğup, aynı saniyede ölen kişilerdir. Onlara da ömrümüz oldukça rastlaya-mayacagız.

Böyle günlerimizin en kaçılacak yeri bir oda değildir elbet. Bir eğlence yeri de olamaz. Ben kendi nefsime öyle günlerimde parklara giderim.

Park ismi de güzel ya, millet bahçesi, uzunca ama, daha güzel.

Millet bahçelerinin sabahı, öğlesi, akşamı, bir de gecesi vardır. Hele kim bilir Gülhane Parkı'nın gecesi ne güzeldir. Her zaman Şarlo ruhunda bir serseri düşünürüm. insanları delicesine sever ama onlardan korkar, kaçar, hep kötülük görür, hep itelenir, hep kakalanır. Gündüzleri yazıhanesi, kahvehanesi, akşamı birahanesi Gülhane Par-kı'dır. Yalnız gecelerini halden anlayan bir ihtiyarın kahvesinde geçirebilir. Bir peykede yatar. Yaz geceleri yıldızların, kış geceleri karların altındadır. Ah, uykular! Parkta uyunan uykular!

İşte böyle bir serseri, bir gece Gülhane Parkı'nda kalır. Bekçiler güneşin batmasıyla beraber düdüklerini öttürür. O hintkirazı ağacının altında uyumuştur. Uyanır ki, aysız yıldızlı bir gece saçlarının üstünde. Ağaçtan, kediden, rüzgârdan ürker. Içine evler, çorbalar, aileler, hasretler yapışır yapışır kalkar. Tekrardan bir türlü uyku tutmaz. Sessizce hışırdayan yollarda yalnızlığı ile beraber birini gezdirir gibidir. Canı bir el tutmak ister. Bir ana hayali bir taflanın altından kalkar, üzerine doğru gelir. Çitlembiğin dibinde dedesi oturmuştur...

Gülhane Parkı'nda gecelemiş hayali bir serseriyi gece yansı andığım zaman ben Taksim bahçesindeydim. Bir kanepeye oturmuştum. Oturmuş değil uzanmıştım. Gökte ay vardı. Hava oldukça serindi. Yanımdaki kanepede iki serseri oturuyordu. Konuşuyorlardı. Kulak misafiri oldum:

— Benim babam şoför. Geçen rastladım. Otomobiline aldı beni. "Oğlum, vazgeçmeyecek misin şu serserilikten?" dedi.

— Sen ne dedin?

— Çoktan vazgeçtim ama... dedim.

— Sonra?

— Sonra "Baba, beni eve götür" dedim. '^adi gel" dedi. Eve git*** ***

tik. Uvey anam pumba bir yatak yapmış, yashğı kabarttı uyku tutmadı bir türlü. Kalktım yataktan. Tahtanın üstüne uzandırn. Orada uyuyabilmişim. Sabahı dar ettim. Gün ağarırken fırladım. Fırlayış o fırlayış...

— Yap amı v orsun evde bir türlü de&l mi?

A ✓

— Yapamıyorum be Civci, sıkılıyorum. Alışmışız bir defa... Sen de mi öylesin?

— Vallahi bilmem ki. Ben hiç döşek bilmem...

— Sahi mi ulan?

— Namussuzum daha döşek nedir bilmemişim.

— Yok ulan be! Sen sokakta mı doğdun?

— Oyle gibi bir şey.

— Anlatsana...

— Bırak eski defterleri. Aman ben bir yatak bulsam; yatıp içine ölürüm. Sen delisin be! Bulmuşsun da bunuyorsun. Bu işin sonu yok Selâhattin.

Sustular. Bir zaman sonra bir tanesi:

— Şu sırhma elini sok da bir kaşı, dedi.

Bir sırtın kaşınmasından çıkan sesi duymadım ama kulağıma değil de kulağımdan başka bir yere hatır hatır bir ses geldi. Bir zaman sustular. Sonra kısık seslisi:

— Geçen sene... Bacaksız y ok mu hani bizim, onunla vurduk buradan otobüsle, yayan Halep' e kadar gittik. Bir hafta kaldık orda. Canımız sıkıldı. Trenle dönelim dedik. Trende yakalandık. Posta posta getirip hududa bizi teslim ettiler...

— Bacaksız ne oldu?

— Geçen sene öldü.

— Eroinden mi?

— Yok canım; o çekmezdi. Eceli geldi; nalları dikti.

— Söyleme ulan! En iyi arkadaşındı.

— Ne diyeyim; kalıbı dinlendirdi mi?

— Yok... Cartayı çekti, de.

— Peki öyle olsun. Tahtalı köye gitti.

Ben şu ölmenin Türkçede ne kadar hoş lafları var diye düşündüm. Onlar yine susmuşlardı.

İsminin Selâhattin olduğunu öğrendiğim söze başladı galiba:

— Şu kanepedeki uzanmış herif uyuyor mu, dersin?

— N'olacak uyuyorsa?

— Uyuyorsa şöyle bir kolaçan ederdik üstünü. Uyumuyorsa bir

cıgara isterdik.

— O da zilin biri olmasa burda işi ne gece yarısı?

— O da var ya!

— Şu ağacın altında bekçi değil mi?

— O herhalde.

— Gelip hep keyfimizi bozar be bu da!

— Bozarsa bozsun. Yatacak yer mi yok başka.

— Ulan ben bir gece şöyle yatbğım yerde sabahı edemedim bütün yaz. Seksen otel değiştirirdim.

■

— Al benden de o kadar.

Bekçi gelip hepimizi dürtükledi. "Yatmak yasak burada" dedi. Oturdum; bir cıgara içtim. Sonra parkı dolaştım. Şimşirlerin arasından horultular eeliv ordu. Döndüm evime v athm.

Sabahleyin erken erken tekrar parkta idim. Kanepelerin üstünde uyuyanlar doluydu. Bekçi de uyandırmaktan usannuş olacaktı. Üstleri temiz pak insanlar bile vardı. Birdenbire bütün parkı düdük sesleri sardı. Herkesi uyandırdılar.

Şimdi park çocuklarla dadılarındır.

Minimini sarışın bebekler, küçük tombul elleriyle kum, çakıl topluyorlar. Ötede bir genç dadı bir bebeğin ellerine ellerine vuruyor, ceylanın sırtına bir altı yaşında maymun tırmanıyor... Bir ihtiyar madam kanepenin üstüne kitabını koymuş, tam bir metre uzaktan kitap okuyor. Bir gözlüklü genç derse çalışıyor. Bir şişman tespih çekiyor. Bir üstsüz başsız delikanlı kolu kafasında uyuyor.

Daha çiftler meydanda yok. Ama nerde ise damlarlar, denizi seyretmek bahanesiyle birbirlerinin gözlerinin içini seyredecekler. Bir genç kız örgüsünden, bir madam romanından gözlerini kaldınp kanaların tatlı rengine, bahçıvanın avucundan çıkar gibi sulann elemsağ-masına dalıp tekrar önlerine bakıyorlar... Parkın ^indüz hayatı başladı. Kaçmalı.

Gündüzün orası herkesin. Senin, benim, madamın, matmazelin, bebeğin ve tespih çeken şişman adamın. Ama çitlembik ağacından karanlık indiği zaman evsizlerin ve serserilerindir. Park da işte o zaman bir ana kucağı kadar şefkatlidir. Bekçiler! İlişmeyin, uyandırmayın serserileri! Park onlarındır. Yalnız göz kulak olun, yeter.

Cezayir Mahallesi

• •

Uçle dört arası Beyoğlu'nun bu kahvesi pek tenhadır. Sokak da tenhadır ya: Sinemalar, mektepler, daireler alacağını almış; sokağı parasız avarelere, kahveyi de bize bırakmışlardır.

Biz kahvedekiler avare değil miyiz? Avare olmasına mis gibi, bal gibi avareyiz ya; biz ümitsiz avareyizdir. Halbuki dışardakilerin daha ümidi vardır. Sittin senenin, ta benim gençliğimin orospusunun bile ümidi vardır: Belki bir enayi eser de onu bir locaya götürür. Şu sinema kapısına sığı^^^ sefil çocuğa, belki birinin içinden gelir de, bir yarım teklik (elli kuruş) toka eder. O da gider bir sinemanın ön sıralarından birine oturur, ayaklannı önündeki sıranın tahtasına diker, kendini biraz aşağı kaydırır, koltuğunun üst tahtasına, içinde nasıl bir film oynadığını merak ettiğim kafasını yaslar... Şu bir gözü pınl pırıl, ötekisi sönmüş, kambur adaının belki bir son arkadaşı kalmıştır. Kalmıştır da onu görünce kaçmaz; o da derdini dökebilir, sonunda belki de arkadaşı söylediklerine inanır, bir tuhaf olur da iki bardak şarap içirebilir ona.

İçirebilir, götürebilir, ısmarlayabilir... Bu iktidar sigası değil, ümit siga-

• •

sıdır, ümit. Ümitlerin en müptezelinde, ümitlerin en korkuncunda zamanın parılhsıru küreyen bizlerse ümitsizliğimizin karanlığından mahzunuzdur, adeta. Bizi o ümit parıltısından müstağni bırakan cebimizdeki üç beş kuruşu harcayabilir, bir sinemaya da biz dalabiliriz.

Sinema ını? Ne pis şeydir o! Onu da ne çabuk düşürüverdin. Bir şair Nedim yaşamış, gülmüş, içmiş, eğlenmiş; meyhaneleri, kayıkları, bahçeleri, hamamlan, çimenleri ve laleleri, güzel çocuklan sevmiş bilir-

■ •

dik. Oyle ki kırk yılda bir içimizden bir şair de böyle yaşadığı için kıskanmamış, köpürmemiş, hiç olmazsa ölümünden sonra yaşayışım hoş görmüştük. Ona da iffet maskesi altmda çirkinliği, hayattan memnun

olmayışı, abus çehreyi, pişmanlığı kondurduk. Şu karşıki Fransız filmi de ne halt karıştırdığını bilmez. Marsilya şiveli insanlar, bir de galiba Paris ağızlı insanlar vardır dünyada. Başka insanlar yokmuş yalnız onlar varmış gibi yaşayan bir kalabalığı, bir hıyarlığı harekete getirmiş.

O katırlı Amerikan komedisi güzel ama onu da gördük birader! Beri yandaki film dayanılmaz bir şey: Tokat tabanca, tabanca tokat. .. Derken efendim

otomobil yanşı, aman araba devrildi. Içindekilere bir şey olmadı, hayır oldu. Olmadı canım, olacak... Işte kalkıp sinemaya gitmeye bile takatimiz, hayır arzumuz, daha doğrusu sinemadan da ümidimiz yok. Ümidimiz yoksa veryansın ederiz ya filmlere! Haklı olmasına haklıyız ama hak değirmende. Hak hem tenkit edilmez; alınır. Gitmeyiverirsin olur biter. Ama Aksaraylı hanım teyze saraylan pek merak ederdi, gidip görecektir. "Lâle Devri böyle değildi hanım teyze; Barbaros'un zamanında böyle şeyler olmadı, Barbaros bu kadar enayi değildi hanım teyze" diyebiliyor musun?

Ben mi söyleniyorum kendi kendime, yoksa karşımdaki ihtiyar mı? Yoksa ikimiz mi oturmuş konuşuyorduk? Bu lakırdılann, bu kendi kendine konuşulmuş gibi lakırdılann üstünden kırk sekiz saat geçmeden unuttum.

Önümdeki beyaz kıllı, kalın enseli adam yanındakine karaciğer

• *

hastalığı için doktor tavsiye ediyor. Öteki adanın böbrek hastalığı

varınış. Amma beriki onun hastalığının karaciğer olduğuna emin.

■ •

Doktor tavsiye eden adamın kocaman al al yanaklan var. Ötekisi sapsan, zayıf.

— Evet, diyor zayıf adam, karaciğerim de biraz tembelmiş ama... Beriki:

— Halı ... Gel sözüme... Ben hemen anladım. Bilirim çünkü. Çektim. Çeken bilir arkadaş. O zamanlar Kayseri' deydim. Pasbrma, sucuğa veryansın ettik. Burasını iyi dinle: Bizim alayda genç bir doktor vardı bir zamanlar...

O aralık dinleyemedim. Dışanda bir ahmak ıslatan yağdı durdu. Karşıki telefon telini nereden bulduysa bir güneş buldu yaladı. Sokaktan hemen hemen bir an için kimse geçmedi.

Bir zamanlar karaciğeri hastalanmış da elleri vıok vıcık yaralar içinde kaldığından arşın arşın bezlerle sarmaya mecbur kalmış adam devam ediyordu:

— Sizin de mutlak karaciğeriniz hasta. Alın dediğim ilacı, bana dua edin.

Kör olası! Benim de karaciğerim hasta. Kulak kesildim. Ben demin sokağa daldığım sırada ilacın ismini söylemiş olacak ki tekrarlamıyordu. Bir daha söyler ümidiyle altımdaki hasır koltuğu o tarafa doğru yavaşça kaydırdım.

— Işte efendim, bendeniz bu durumda iken bir gün hastaneye sizden iyi olmasın bir arkadaş ziyaretime geldi. "Ne oldun böyle yahu?" dedi. Anlattım,. Birdenbire daha başıma gelenlerin yansında sözümü kesti. Bana: "Paşa! Paşa!" dedi. "Sen sahiden ahmakmışsın." Pek la-ubaliyizdir kendisiyle. "Niye ulan?" dedim. "'Hani biz Diyarbakır'da iken senin de tavassutunla bir genci Amerika'ya tahsile göndermiştik, hatırladın mı?" "Eee?" dedim. "O geri döndü. İç hastalıkları hakkında bilmediği yok."

ilacın ismini Paşa demek daha söylememişti. Yeniden ellerinin tasvirine geçti. Oradan doktoru nerede bulduğuna, palas pandıras getirttiğine, oradan kendisini nasıl muayene ettiğine, doktorun daha el-

1 • • • • • • • • | •• | | •• w • •

lerini görür görmez nasıl güldüğüne...

I-şte tam o sırada karşımda gazete okuyan iriyan bir adam, ağır gözkapaklannı öyle bir çabuklukla açıp yanındaki gayet zayıf, esmer, keskin hath, pek kibar yüzlü bir adama:

— Hüseyin Bey, diye seslendi, Cezayir'e kar yağmış.

Hüseyin Bey şaşkın:

— Kar mı yağmış?

— Kar yağmış ya.

Sustular. Tam emekli Paşa'yı dinlemek için koltuğumu biraz daha ileriye çekmeye hazırlanıyordum. Deminki adam:

— Olur mu? dedi.

Ötekisi dudaklannı büzdü. Olur ı'nu diyordu. Olmaz mı? Ben anlayamadım - yani Cezayir'e kar yağar mı, yağmaz mı meselesini- beriki bu dudak büzmenin manasını anlamış olacaktı.

— Pekiii? dedi. Hurınalara bir şey olmaz mı?

Öteki yine dudaklannı büzdü. Beriki yine anlamışh.

— Demek hu^alara bir şey olmaz, ha?

— Olmaz helbette. Kar tutmaz ki; yağar geçer.

— Ha?!..

Paşa karaciğer ilacını söylemişti ama, benim de bu Cezayir' deki hurmaların ne olacağını gayet ciddi soran altmış beş yetmiş yaşındaki adama ilgim başlamıştı. Karaciğerin meşhur ilacı ne olursa olsundu.

Ama Cezayir hurmalan hakkında söyleyeceklerini söylemiş, fikirlerini beyan etmiş iki adam yine susmuşlardı. Paşa anlatıyordu:

— Ellerimdeki bağlan üç gün içinde yırtıp attım. Ondan sonra doktor demişti ya ne yersen ye, diye, her şey yedim. Pashrma bile... Rakı da içtim. Yanaklarıma bak: Elına gibi değil mi? Kim der beni iki sene karaciğer hastalığı çekmiş diye. Sen yaz o ilacı defterine. Evet. .. Evet... Be Be. Tamam. Hayır canım nun değil Le. Hayır efendim lâm lâm. Tamam.

Ahmak ıslatan yine başladı. Sonra insanlar sinemadan çıktı. Kahve, birdenbire dolmaya başladı. Paşa kalkıp gitmişti. Yanındaki adam da yoktu. Cezayir hurmalarına kar yağarsa bir şey olup olmayacağını belki de hâlâ merak eden, gözlükler burnunda gazetesini okuyordu.

Nihayet bitirmiş olacak ki gazeteyi katladı. Hüseyin Bey' e döndü.

— Efendim, dedi, kat mülkiyetinin kanuni hiçbir müeyyidesi mevcut değildir. Binaenaleyh...

Hüseyin Bey acaba ne zaman kat mülkiyetinin kanuni bir müeyyidesi mevcut olup olmadığını sormuştu?

Simitle Çay

Bu başlığa kaşar peynirini de eklemek isterdim ama onun çayla simidin dostluğu karşısında silinip ikinci planda kalması daha doğru. Çünkü çayla simidi beraber bulduğumuz günler eksik değil, anıa üçünü bir arada bulmak?.. Belki çayı da simitten ayırmak doğruydu. Yalnız simitten, sabahın o leziz, insan icadı yemişinden söz açmalıydım. Ama ne yaparsm, çaya kıyamadım. Simidin yanında o da ikinci planda kalıyor ama dostluklan da samimi bir dostluktur. Hiçbir kahvaltı simitle çayın yerini tutamaz. Ballı, reçelli, tereyağlı, hatta paınplımus-lu kahvalhlann sonunda sokağa bir otomobille çıkmayan insan varsa kızılır öylesine. Bu çeşit kahvalhdan sonra ayaklannız ıslanmadan otomobile atlamalısınız. Yine ayakkabılarınız çamurlanmadan maroken koltuklu bir yazıhanede telefonu ele alıp:

— Dün, akşam söylediğim gibi. On para aşağı olmaz.

Tak telefonu kapamalı, tekrar açmalı:

— Borsadan ne haber? Yetmiş altı, yirmi mi? Satma, bekle. Efendim bekle diyorum sana. Elbet bir bildiğim var benim de. Yetmiş yediye de vennem. Seksenden on para aşağı olmaz. Peki bekliyorum. Öğleye kadar telefon edilmezse sözümden cayabilirim. Unutulmamalı... demeli.

Ama çayı simitle içtikten sonra sokağın çamuruna karışır, dişlerimizde hâlâ susam kırınhlan oradan oraya koşabiliriz. Sokakta yağmur yağar, alnımızdan ter damlar. Dişlerimizde susam tanesi, çayın kokusu hâlâ bumumuzdadır. Ah, bir akşam olsa, kâğıt yığınları önümüzden bir eksilse, bir yatağımıza uzansak, ayaklarımız bir dinlense... Oh! Yine sabah oldu bak! Acem Hasan Efendi çayı demlemiştir. Şu

abullabut simitçi de nerde kaldı? Allah belasını versin! Gelir, akşamki simidi dayar. Gelmez, çayın tadı kaçar.

Yeniden İstanbul sokaklan. Memursanız evrak, muharrirseniz

• •• • *m* ^ ^ mevzu, işçi iseniz tarak, işsizseniz park...

▼ ▼ ■ ■ * • 1 1 11 1 *1 1 w i •••• ■■ ■ ■

Her şey, içinizi delik deşik eden yağmurlu günün içine sinmiş çay kokusu, dişlerinizdeki susam tanesi ile tadını alır, ilk adımını atar.

İşte şimdi kaşar peynirine sıra geldi. O gün keyfimiz yerinde uyandık. Cebimize bir baktık ki olur şey değil! Bir yi^rrni beşlik feda' edebileceğiz.

— Aman bana yirmi beş kuruşluk kaşar peyniri! Eski olsun n'olur?

İşte o zaman harikulade bir ziyafet sofrası kahvenin m^eıTılerinde-

dir.

San, bakkal kâğıdında yatan bu sanşın şey nedir?* Kaşar peyniri midir, kat kat baklava, telkadayıf mıdır? Yoksa şehvetle uzanmış bir kadın mıdır? İşte koparmaya kıyamadığımız yumuşak, taze iki simit. İşte Acem Hasan Efendi'nin ince belli, ^^nızı benekli çay fincanı.

İşte susamın kınnhlan! Doldurun avucunuza masanın melerinden elinizin kenanyla! Ahn ağzınıza! Sonra kibrit kutusunun kapa^n-dan ufak bir parça koparm! Dişlerinizin arasındaki susamlan ayıklayarak mesut işinize gidin!

Sabahın büyük ziyafeti bitmiştir. Bir agara yakabiliriz şimdi.

Şehrin Sabahları ve Adamlarından Biri

O uzüntü birdenbire gelir. Hava yağmurludur. Bir sonu gelmeyecek başlangıç. Böyle sürüp gidecek gibidir her şey. Öyle ki, çocuklar bile çirkindir. Sokağın çamuru, bu her tarah kaplayan; gökyüzünden ağaca, ağaçtan duvara, duvardan denize, denizden vapura, vapurdan çımacıya, çımaadan kaptana, ondan tekrar denize, yine karaya, yine ağaca ve duvara, duvardan yoldan geçene vuran bir rengin en koyusudur. Ah! Gündiiz, bu pis ışık bir bitse de karanverse ortalık, ışıklar bir yansa...

Işte yalnız iki umut vardır: Akşam ve lamba...

Kimin eli bu, yüreğinizi danadan nunaklayıp duran? Yapış yapış, so^ğuk çirkin el...

— Bu surat ne yahu?

— Ne var sura^rnda?

— Canından bezmişsin sen yahu!

— Neden bezecekmişim canımdan?

Biliyorum, surahmm rengi de çamurun, gökyüzünün, denizin, du-vann rengindedir.

Her şeyden memnun ahbap seni yıkmış gitmiştir. Insan var öyledir, insan var böyledir. Duvann, gökyüzünün, çamurun, o devamlı pis halin rengini alır. Yüzün de sanki damanndaki kırmızı su dolaşmıyordur. Bu anlarda en güzel bildiği birisiyle oynaşmak bile zevksizdir.

İşe gidecek, birtakım enıirler. alacak, emirler verecek, surata kendisinden bok bir zavallıya haykıracaktan

— Millet, diyecektir, bu zavallı millet benden ve senden iş bekliyor, iş! Arkadaş! Bizi beyhude doyurmuyor. Akşam sobanın başına vardığın zaman bu köm parasıyla yandığını habrlamalısın azizim! Bu

rahatı sana millet temin ediyor. Nedir bu uyuşukluğun? Silkin efendi, silkin!..

Kendi kendine: "Herifin hakkı da yok değil ha!" diyecektir o bitkin,

o çamur, o duvar yüzlü memur.

Zılgıdı yiyen, süklüm püklüm kapıyı çeker çekmez karşında bir ayna olsa da kendini görsen, şaşarsın. Yanağına bir kımuzılık, gözüne samur bir fırça ile vernik sürülmüştür sanki... Ellerin birdenbire ısınmış, avuçlann ateş gibidir. Yazıhanenin ışığını yakmalı. Yine karardı ortalık. Telefona sanlmalı. "Evet, hayır, baş üstüne, pekâlâ, tabü tabü..." demeli. Kapamalı telefonu; kestirmeli ...

Evet bir memur olsaydı, baremin bilmem kaçıncı derecesinde. Şimdi maiyetinde insanlar olurdu. Emir verirdi. Bağınr çağınrdı da; yüzünden duvar rengini atar, millete, vatana bir faydam dokunuyor diye bö-bürlenirdi. Bir gazeteci, bir fıkracı olsaydı, bir sütun yazar, gözüne kestirdiği,

kıskandığı bir adama veriştirirdi. Ustabaşı olsaydı; zayıf, çelimsiz, miskin Mehmet'e:

— Çekil ordan! Bak! Kör gözün görsün. İş böyle yapılır, kol böyle çekilir, makineden eşya böyle alınır. Ulan, ilmik böyle ablır.

Diyebilirdi.

Bir kahveci olsaydı; bıçkın, güzel çırağa iki tokat aşkeder, sıhhat içinde yüzen oğlanı alı al, moru mor eder:

— Ulan, bu çay fincanlanna para veriyoruz be eşşoğlusu! Paşabah-çe'ye çalışmıyoruz, deyyus! diyebilirdi.

Hoca olsaydı talebesine çatardı, d ^ükna olsa müşterisine...

Ya! Onun yaşı tam böyle biri olacak yaşta. Ama, evinden çıktığı zaman hiçbir şey yapamazdı. Duvann, gökyüzünün, bu buz gibi bahar saba ^^m, çamurun rengi suratına yapışhğı zaman onu temizleyecek hiçbir hareket yapamazdı. Halbuki dışanda dünya sabahleyin kendisi gibi sokağa fırhyor, çamur suratlılar, kırmızı yüzlülere bağınyor, çağınyor-du. Tokatlıyor, hınçlannı alıyorlardı.

"lyi ki böyle, biri olmadım" dedi. Ama, herkes onu öyle görmek is-• •

tiyordu. Oyle göremediği için de küçük görüyordu.

• •

Bir sinemaya girdi. On sıralara oturdu. Amerika'daki gangsterlerin o elek^trikli sandalye, otomatik tabanca, dolar, kadın, bar arasındaki huzursuz hayatlanna imrenerek uyudu uyandı!.. Birdenbire içinde bir hafiflik duydu: Mutlak gün bitmiş olacakta. Dışanda lambalar yanmış olmalıydı.

Şehrâyin

Doğru dürüst manasını bile bilemiyorum. Edebiyat yapmıyorum. Sahiden bilmiyorum. Şöyle anlar gibi olmuyor değilim. Ama sanmam ki bu yazıya başlık koyacak kadar yetsin.

Meşaleler fenerler, kestane fişekleri; mavi, yeşil, kırmızı yanan, yıldız yıldız dökülen -o çocukların ellerinde döndüre döndüre salla-dıklan telden yapılmış, bir kısmı da gümüş parlaklığında- magnez-yumlu maytaplar, kâğıttan bayrak, marş, mızıka, süslü araba, dizginine çevreler bağlanmış at, fayton, izci, bahriyeli, Mehmetçik; donanmış daire...

Saydıklanm, usarup da sayamadıklanm bir yerden geliyor, hep bu kelimenin etrafını sanyorlar, şu şehrâyin kelimesini hiç de sevmem. Bayramlan, süslenmiş arabalan, kalabalığı.

İşte böyle bir gecede kendimi, fıçılan odalar kadar büyük olan bir meyhanede buldum. Bir fıçıun başındaydım. Koyu lacivert bir şarap, fıçının zorla açabildiğim musluğundan parmak kalınlığında akıyordu. Eleni oturduğum yerden gözükmüyordu, ama ben onu görüyordum. Orada şapkaları pardösüleri bekliyordu. Bir Rumca şarkı, kitara sesi geliyordu. Eleni beyaz, incecik yüzlüydü. Dolgun kalçalarının yüzünde yaptığı aykırılık iliklerime kadar arzu veriyordu. Bir de bileklerine

deli oluyordum. Kara önlüğünün bilek başlıkları, sıkı sıkı, ince bir las-

• *

tikle büzülmüş, derisine yapışmıştı. Kalınca bileği vardı. Üzerinde seyrek, siyah, incecik, yumuşak kıllar...

Meyhaneden çıktım. Şimdi ahşap evlerin son ışıklannı seyir için bir kanepeye oturdum. Saat kim bilir kaçtı? Doğuda bir ışık vardı. Ortalık yalandan bir ağardı geçti.

1 • w w • f •

Canım bir yağmur yağsın istiyor.

Bütün kahveler, meyhaneler kapandı. Şehir rüzgârsız ağaçlar gibi

• I • • 1 • w •• 1 1 •• /*“> 1 • W w • • ^ ..

serin bir sessizliğe gömüldü. Canım bir yağmur yağmasını istiyor. Go-

• • •• »■ 1•• •• 1 | | 1 • *KJ*

zümü, gönlümü ıslatacak bir yağmur.

Demin meyhanede bir adaya gitmiştim. Imroz muydu, Kıbns mıydı, Malta mıydı, Sakız mıydı? Sahilde motor beni bekliyordu. De-nizkestaneleri yemiştim. Üstüne mürekkepbalığı çorbası içmiştim... Kapkaraydı çorbam. Fıçının musluğundan Eleni'nin bileği kalınlığında akan şarap, yine mosmordu. Parıl panl yanan bir bıçakla beyaz bıyıklı bir adam, kıvırcık, san sakallı bir gend bıçaklamışh. Benim bıyığımda dört tel beyaz vardı. Cephane yüklü motor açıkta, pat pat bekliyordu. Rıhtımda kızlar keskin keskin ter kokuyordu. Şarap içerken o sıra hiç olmazsa dostum, düşmarnın vardı. Sokağa çıkınca, kimsem kalmamıştı. Hiç kimsem. Dost istemiyorum. Bir düşmanım olsaydı. Keşke bir tek düşmanım olsaydı da, onu, o cildi yumuşak, kokusu ekşimiş düşmanı düşünseydim. Yalınkat bir düşüncem olurdu. Bütün kahramanlıklanm uçmuştu. Düşmanımı boğazlayamazdım. Nereden içmiştim bu şarabı. Koltukalhmdaki saldırma beni sinirlendirmiyor, gıcıklamıyordu. Baktım, yerinde de yoktu.

Evet, bir yağmur yağsın istiyorum. Camlardan düşüncelerimizin resmini, haritasını çizerek aksın, şakır şakır dökülsün. Ayakkabılanmı elime alayım, paçalanmı sıvayayım. Sokaklardan:

Yağmur yağıyor Seller akıyor Arap kızı Camdan bakıyor

Şarkısını söyleyerek...

Ah! Şakır şakır, gönlüme bir yağmur yağsın da bak!

Güğüm

Birdenbire evimi özledim. Anam buruşmuş oturuyordu. Ayva agaanda kuş vardı. Sonra penceremin alhna, keskin hançer yapraklı, kabuğu ayrılmış bu okaliptüsü kim dikmişti? Zeytin yeşili yapraklarını sonbaharda kadınlar gelir, anamdan rica eder, toplarlardı. Öksürüklere, soğuk algınlıklanna

birebir gelirn1iş. Sonra bahçemizde sekiz ördekle iki küçük köpek vardı. Unnap ağacı dikenliydi. Komşuda nar vardı. Unnabm yemişi, yemişlerin en iğdeye benzeyeniydi. İğde bizim bahçede yoktu. Deniz kenannda, bahçıvan Mevlût Ağa' mn çöplüğünde bitmişti. Keskin keskin, kadınlarm hoşlanmadıkları, çirkin erkeklerin arzuladıklan kadınlar gibi kokardı iğde.

Haksızlıklar, bizim evde de gırlaydı. Üç kardeş çocuğundan biri hizmetkâr, öteki serseri, beriki zengin eczacıydı.

Vapura binseydim sessiz bir iskeleye varacaktım. Güneş hiç eksilmeyen bir yolda Viyanah felsefe profesörüne rastlayacaktım. Yalnız sakal, yalnız düşünce yüzen kanşık yüzünden, yalnız damar, sinir kalmış beyaz vücudundan ekşi bir ter kokusu gelirdi. Uzakta köpekler havlardı. Denizde çöple marh, ufukta bulutla güneş, tencerede fasulye ile soğan, bahçede unnapla çocuk vardı.

Evime dönmedim. Zaten dönemezdim. Vapur da yoktu. Ortalık oturduğum kanepede sahiden ağardı. Her şey, gizlice konmuş ampuller nasıl yanarsa büyük pastanelerde, öylece ısınmaya başladı. İnce ince, toz halinde, iliklerimi üşüten, içimi kabartan bir yağmur başladı. Ceketimin koluna elimi sürünce, elim yıkanmış gibi ıslaktı. Geçen halat arabacısına işaret ettim.

— Atla arkaya, dedi.

Uzun zaman gittik. O kadar uyuşuktum ki, araba durunca uyuyakalmışım.

Arabacı kulağımın dibine:

— Buraya kadar, diye bağırdı. Hadi bakalım...

— Eyvallah, dedim. Şimdi de biz çekelim arabayı.

Çekik gözlü arabacı güldü.

Bir meydandaydım. Yağmur durmuştu. Meydan sis içindeydi. Her şey yine yapış yapıştı. Burnuma ayva, muşmula .Kokusu geliyordu. Sarı bir aydınlık içindeydim. Bir sahlepçinin kalaylı güğümü tü tü-

• •

yordu. Ustüne bol zencefil ektirdiğim sahlep fincanını iki elimle kavramıştım. Burnum yanıyor, akıyor, elimin tersiyle siliyor, sahlepçinin öteki sahlepçiye anlattıklarına gülüyordum.

SAİT FAİK

SON KUŞLAR

VARLIK YAYINLARI

Son Kuşlar

Kış, Ada'nın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgârlanm poyraz, yıldız poyraz, maestro, dramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur. Gitmekle gitmemek arasında sallanır bir halde, elinde bir pasaport, çıkınında üç beş albn, bekleyen bu güzel yüzlü göçmen tazeyi benden başka bu Ada'da seven hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim. -övünmek için değil!-

Herkesin yeni başlayacak olan alh yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alış tırınak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalışhğı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla, yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklanın onu. bir çarnın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenanndaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamışbr.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telaş etmediği Ada'nın bu yakasında, hiçbir ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında, bir apartman terası kadar ufak bu kır kahvesinin tahta masalan üstünde hâlâ karıncalar gezer, hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. içindeki, şimdi Yeşilköye inecek yolcuları düşündüğüm, yalnız bu yazıyı yazarken oldu. Ondan evvel de uçaklar geçmişti. Ama hiç, içindeki yolculann Yeşilköy' e neredeyse ineceklerini, daha şu iki satırın sonunda inmiş bile olduklarını düşünmemiştim.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi. .. Bundan

güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama bundan güzel başlar ve biter mi?

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar. Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların, üstünden geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümden ya da solumdan geçip gidiyorlar. Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

Iki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insaniann çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına vanr, bunlan bir ufacık ağacın albna çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırlıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler bir müddet bekleşirler. Sonra kuşlann üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş ^^ürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşlan toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. Ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocuklan bu işe seferber eden de • •

oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sanşm arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla pınl pınl yanan krom dişleriyle nasıl kopanrdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; irilığine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, iki kadeh atmışsa yine basit, sevimli şakalanna karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezdiniz. Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vap^^^un arka tarahnda yerleştiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça mülayim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlanna doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tuttu-mr, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısardı. Esmer lekelerin Adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar:

— Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunca al-dandıklanna, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklanna şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o, en çığırtkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklannı çağırtır; bin tanesi iki yüz elli gram et vermeyen sakalan, isketeleri, floryalan, aralanna kanşmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum.

•• •• | | | •• •• •• ^ a a * Güzün o güzel günlerini penceremden görür görmez, Korft3tantin

Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutlan, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca, insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mani oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenanndaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkıruştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. isketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenanna çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada, ama yolun kenannda yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldı^m taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir

çuvala dolduruyorlardı:

— Ne yapıyorsunuz, yahu? dedim.

— Sana ne? dediler.

Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.

— Mühendis A^^et Bey söktürüyor.

— Ne yapacak bunlan?

— Yukanda deri tüccan Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da. ..

— Ingiliz çimi alsın, eksin, mademki herif zengin...

- Ingiliz çimiyle bu bir mi?

- Bu daha mı iyi?

- iyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.

Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya menettiler. Gizli

gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarındaki çimenleri sökmek cezayı mucip olmuyonnuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

W \ •• **1 W • • 1 a I •• ••| | I •• 1 ••**

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde arhk esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlannda, toprak anamızın koyu yeşil saçlannı da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşlan ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

Bulamayan

Güzün vapurlar bizim köye yaz insanlanndan başka insanlar getirir. Vapurun yaza göre tenha güvertesinde, yüzleri rüzgârla sakaldan hafifçe soluk, orta

yaşlı insanlann düşündüklerini, ciğerlerine hazla, derin derin deniz havası çektiklerini görmeye başladınız mı güzün ta içindesiniz demektir.

O da, böyle bir adamdı: Sakalı uzadığı zaman beyazlarının çok olduğu görülürdü. Rengi uçuktu. Bıyıklan burun kanatlannın hizasından kesikti... Şapkasını başından hiç çıkarmazdı. Pek nadir çıkardığı zaman, demin gördüğünüz şapkalısı ile bir şapkasız adamın münasebeti sanki birdenbire kesilirdi. Şapkanın başa değdiği yerden itibaren soluk, beyaz bir alın başlardı. Saçlarının alnındaki bitim yerlerine insan elini sürse, her zaman, soğukça bir ter bulacağını sanırdı.

Belki yazın da o, İ stanbul köylerini, pazar günleri gezerdi. Gezerdi ama, kim onun farkına varacak, yazın? .. O, güz mevsiminin adamıydı. Giizün onu görüp de ilgilenmemek için insanın kendinden başka kimseyi görmemesi lazım gelir. Vapurun güvertesinde, bir dertle başı belada olmayan, etrafına zevkle bakan bir adamın -ama güz mevsiminde- bu zatı görüp de sevmemesine şaşaam.

Hafifçe güler gibidir. Her şeye bakar, güler. Çöplerin üstüne üşüşmüş marhlara, gemi iplerine, deniz öyle sakin, öyle berrakhr ki, görünüyor mu diye denize, göğün bir kenarına yığılmış uzak fırtına bulut-lanna, bir köşkün parlayan camına, açıkta balık tutan bir insan hayaletine, o gün keyifleri yerinde ise vapurla yarış eden yunuslara ...

Dertsiz adam, diyeceksiniz, sahiden dertsizdir. Ne düşünüyor bu belli belirsiz güler yüzüyle şu adamcağız? diyebilirsiniz, siz de benim gibi, meraklısınızdır. Ah, bu insan yüzleri! Her şeyimizi bağladığımız, durmadan yanıldığımız, istediğimiz kadar bol hasletler, adilikler, iyilikler, kötülükler, delilikler, akıllılıklar, sevdalar yüklediğimiz insan yüzleri! Yanılsak da zararı yok! Bu yüze olmazsa ötekisine yükleriz saydıklarımızı. Yanılmamız muayyen bir insan içindir, insanlar için değil. O halde yanılınıyor sayılırız.

Adam hesabına fazla şeyler yüklemeden, elbisesine bakıp temiz bir adam olduğunu, güler yüzüne bakıp iyi adam olduğunu tahmin etmek güç değildir. Ama, mesela yanına koyduğu garip şekilli, sicimlerle sıkı sıkı bağlanmış paketin içinde ne olduğunu anlamanız imkânsızdır. Her şeye baktığını söylemiştik. Hiçbir zaman her şeye bütün kalbi ile bakmaması lazımdır. Öyle demeyelim: Denize baktığı, martıları düşündüğü, yelkenlileri seyrettiği halde

onun içinde başka gözler, kafasında bir başka kafa vardır ki, asıl kafası, asıl gözleri onlardır. Onun başka dediğimiz gözleriyle kafası, bu deniz tarafına çevrilmiş sahici gözleriyle kafasından daha sahicidir. O gözlerle, o kafa ile bağlı olduğu şey de, yanındaki pakettedir. Bu paketin her an çalınmak ihtimali vardır. Bir eli her zaman paketin üstünde olmakla beraber bu el yetişmez. Denizi seyretmemek de bu güzel güz gününde olur mu, ya? Olmadığına göre deniz seyredilecektir. Ama denizin, martılann, yelkenlilerin iizerinde düşünülebilecek her şey dönüp dolaşıp paketin içindekine girer. Yalnız, vapurla koşabilen yunus balıkları bu paketin içindekiyle taban tabana aykın düşünceler sağlar. Bu da ancak paketin içindekinin büsbütün hakikat oluşundan sonra ayrıca incelenebilir. Belki de bu incelemenin sonunda yeni bir hakikat, düşünce paketleşir. O zaman denizin dibinde, Fenerbahçe'yi geçtikten sonra bir zaman vapurdan dibi gözükecek kadar sığ olduğu, orada yeşille güvem arası renklerin birbiri üzerine konmuş cam levhalar azaltılıyor, çoğaltılı-yormuş gibi, açık koyu renk oyunları yaptığı sezilir. Bundan ilim için, ins için bir fayda düşünülmese bile ilim adamlannın da ara sıra çocuklar gibi şairleşebilecekleri müşahedesi ortaya konur.

Belli belirsiz bir gülüşün anadan doğma yüzüne serpildiği bu ad aının bütün düşüncelerinin, dönüp dolaşıp yanındaki paket üzerine konduğunu görüyoruz. Bu paketin içinde ne vardır? Vapurda ona kim bu soruyu sorsa, paket hemen çözülecek, içindeki şey çıkarılacak; ne dibi gözüken berrak su, ne martılar, ne de yunuslar kalacak ortada.

Âlem, bir laboratuvann, fizik kitaplanyla dolu bir bilgin odasının baş-kalan için hesapsız ve esrarlı -kendisi için gün gibi aşikâr- havasına bürünecektir. Ama kim soracak, herhangi doğuştan gülümseyen bir adamın hayatından hoşnut olup olmamasının bu pakete bağlı olduğunu, merak edip de? Karşı kanepedeki adamlar meraksızdır. Adamın yüzüne biraz dikkatlice baksalar, bu şekli, ne bir armağan kutusuna, ne manifatura, ne tuhafiye, ne züccaciye eşyasına, ne yiyecek, ne içeceğe, ne kitaba, ne ayakkabıya benzeyen pakete şöyle bir iki saniye, "nedir?" diye meraklanıp dalsalar, o hazırdır anlatmaya. Aklıınıza gelmişken söyleyelim: Yukanda saydığımız eşyanın paket edilmiş şekline benzemiyor, demiştik bu paket ama, biraz şapkayı, paket yapılmış bir fötr şapkayı hahrlatıyordu. Yalnız, paketin üst tarafında bir sopa parçası Fransızca bir yerli gazeteyi delmiş, fırlamışh.

Adam, Kınalı pek yaklaştığı halde, hâlâ dibi gözüken denizin yeşille mavi oyunundan bir ara kurtuldu: Elinin paketten aynldığını hissetmişti. Kalbi durur gibi oldu. Belki de durdu. Başıyla beraber eli de aynı zamanda paketi yeniden hissedince yüzünden birdenbire uçup giden doğuştan gülüş de yerine, göz kırpıncaya dek yerleşti. Bir insan yüzüne doğuştan gelip oturmuş gülüş, üzülüş, düşünüş gibi şeylerin hiç uçmaması lazım. Uçtu muydu, sanki kişi ölmüştür. Y^^ız ölünün

• • • • | | | Al •• •# i • • | •*

yüzünde mana yoktur. Adamın yüzü bir saniye ölü yüzü gibi oldu. Sanki bir an ölüp dirilmişti. Paketin kaybolmuş, çalınmış olması ihti-

1 • • ^ •• •• **f • w • ı I | i «•**

malinin o ölüm ânı geçip gittikten sonra yüzüne verdiği korku, öldürücü bir korkuydu. Demek bir adam, şu adamcağızı öldürmek isterse, şu paketi denize atmakla bu işi yapabilirdi. Hem bu ölümden de kor-

• •

kunç bir şey olurdu. Ölümden daha korkunç şey olur mu? diyeceksiniz. Olur: Felaketlerin en büyüğü akıldır. Onu yanm yamalak bile olsa, bulduktan sonra kaybetmek, ölümlerin içinde en dehşetlisidir. Ama paketi kaybetmek korkusu içinde tekrar bulmakta tadına doyulmaz bir zevk var.

Şimdi yanında bulunan bu paket, bankada muhasebe defterini tutarken yanında değildir, elbet. Odasında kilit kilit üstüne saklıdır. Saklıdır ama, sinemalarda görmüyor muyuz? Çalınabilir; ama he-saplannı, kafasındaki hesaplarını çalamazlar. O halde bir yenisini de yapabilir şu pakettekinin hesapları kafasında olduktan sonra; öyle ise

a

bu sevinç neye? Işte bu sevinç, yüzlerce yapıp da ancak bu sefer tutturduğuna inandığı düşüncenin hakikat oluşunu bir daha tutturama-mak ihtimalidir. Demek bugün, şu paketteki, onun son ümididir. içinde bir şey, "Eriştin büyük adam!" demektedir ona. flim de, bütün hesaplarına rağmen,

bazen bir duyu, bir tesadüf işidir, demeye mi getiriyordu? Hayır. Yalnız şu var ki, bir küçük, çok önemsiz gözüken hesap yanlışının çok berrak bir zihin çalışmasında yer alıp da, bütün varlığıyla bir işe dalmanın, daha doğrusu bir türlü kafa bulanıklığı-run, ihtira hususunda, mükemmeli meydana getirmek yolundaki esrarlı yardımıdır. Bu, belki de bilmediğimiz bir zihin ameliyesinin, bir hads halinin, hesapların bitişinden, mükemmel hale gelişinden sonra doğan hesapsızlığın, daha doğrusu cem'ini, tarhını bilmediğimiz bir hesabın yemişidir.

Paket yanımızda, deniz sakin, berrak, sığ; martılar çöplerin üzerinde; Kınalı'nın çalılıkları kırmızı toprağın üstünde koyu yeşil, insanlar cıgara tüttürüyor, yunuslar hâlâ vapur boyunca koşuyor... işte Kınalı iskelesi! Kınalı'dan da vapunımuz kalktı. Artık denizin dibi kapkaranlık kesildi. Denizin dibine, iki yüz metreden sonra, yedi rengin yalnız moru girer. Orada hiç bitmeyen lacivert bir gece vardır. Bu gecenin içindeki canlılann ışıkları kendiliklerindendir; yıldızlar gibi.

işte Burgaz iskelesi! Yalnız bu adada tecrübelerini rahat rahat yapmaya ^^^n var. Güz aylannda sessiz, kimsesizdir bu ada. Denizi tenha, rüzgârsızdır.

■ • Adam, vapurdan indi. kkeleye çıkar çıkmaz etrafına bakındı. teke-

lede vapuru bekleyen hiç kiınseyi tanımıyordu. Çocuklar da ortada

yoktu... "Üzülmedi. Onlar neredeyse gizli bir radyodan onun geldiğini

haber almış gibi, birer ikişer geleceklerdi. Büyük keşfini yalnız onlara

• •

anlatabiliyordu. Ötekiler, büyükler, her âlime yaphklan gibi alay ediyor, kendisine şüphe ile bakıyorlardı. Arada, çocuk gibi büyükler de yok değildi. Mesela o zayıf, patlak gözlü, tembel, yorgun adam. O da mı yok acaba bugün? Tamam, o burada. kkelenin dar yolu kenanndaki sette o^^^uş, dalgın agara içiyor. Selamlaştılar. Vapurdan inen adam: — Gelin, görün, dedi, oldu. Bugün tamam. Göreceksiniz nasıl. .. Beraberce yürüdüler. Şimdi bir kayanın üzerindeydiler.

Hesaplar tamamdı. Arşimet Kanunu ne diyordu: "Her cisim, ye-

değiştirdiği suyun hacmi kadar kendi ağırlığından kaybeder.

//

— Benim icadım da Arşimet Kanunu'na istinat ediyorsa da, ben sudan çok daha ağır bir cismi yüzdürebilirim; ayn mesele! İcadınun asıl kıymeti ağırlığı olmayan, tebdili mekân ettirdiği suyun hacmi ile kendi ağırlığı müsavi, tekmil kamaraları su dışında, su ile hiç teması olmayan bir tekne. Buyurun şemasını!

* * *

Gazete kâğıdı yırtıldı. Alim teknesini meydana çıkardı. Bu, ortasında bir direği, altında kurşunu bulunan bir tahta parçasıydı. Tahta parçasının ortasındaki direğin üstünde, alüminyumdan yap^^^ asıl tekne var. Vapurun bütün aksarnı bu direğin üstündeydi: Yolcu kamaralan, kaptan köşkü, güverteler, sancak, iskele... Bunu denize itina ile indirirdi.

— Işte, derdi, şimdi bu tahta parçasıyla, bu kurşunun tebdili mekân ettirdiği suyun tam hacmi kadar bir ağırlıktadır gemimiz. Böyle olunca teknemizin ağırlığıyla tebdili mekân eden suyun ha^ni nedir.

— Birbirine denktir.

— Tamam! Evet, birbirine denktir. Demek ki ge^^^£, bir kilogram sıkletinde ise bir kiloluk + 4 derecedeki suyun bir santimetre küpü bir gram olduğuna göre, hesap edin; tam o kadar san^rnetre küp su da, tebdili mekân etmiştir. (1-1) ne eder?

— Sıfır.

— Şimdi, ben, bu ağırlığı sıfıra müncer olan tekneme bir yelken takarsam...

— Takmışsın zaten.

Geminin yukan kısmında patiskadan bir yelken vardı.

— Bu yelkenin, ağırlığı sıfır olan bir gemiyi ufacık bir rüzgârla uçuruvereceği aşikârdır.

* * *

Nereden de haber alırlar? Şimdi bütün çocuklar etrafımızdadır. Arşimet Kanunu'nu bilmeyen bütün çocuklar. Bilenler de vardı. Bilmem, şöyle itiraz ederler miydi?

— Bütün gemiler, tebdili mekân ettikleri sudan çok daha hafiftir-

^ • • • • ler, mösyö.

— Benimkisi, yerini değiştirdiği suyun hacmi kadardır.

— O halde yüıütmesi, bizim bildiğimiz gemilerden daha güç .

Oyle sanıyorum ki, hepimize acıyarak bakar:

— Oyle şey olmaz, derdi. Ben sıfıra irca ediyorum. Benim gemimin dünya yüzünde ağırlığı yoktur.

Hani insan birdenbire şaşırırdı da. Bir bakıma doğru gibiydi. Si-

• 1 1 **w** •• ••

zin şaşkınlığınızı görünce:

— Değil mi? Deniz üstünde ağırlığı olmayan bir vapur düşünün.

— Ağırlığı yok demek değildir ki bu...

— Niçin?

— Çünkü, tebdili mekân ettirdiği suyun hacmi kadar bir ağırlığı, gemimizin ağırlığından çıkarıyorsunuz, ortaya da bir sıfır koyuyorsunuz, ama bu sıfır iki ağırlığın birbirine denk oluşunun sıfındır. Yoksa sizin dediğiniz gibi o müthiş, korkunç sıfır değildir. Aslında sıfır bile değildir.

— Ya nedir?

— Bilmem ama, o sizin dediğiniz müthiş bir sıfırdır. Benim aklım ermiyor bu işe...

• 1 • W • W 11*1 w W 1 w

— Benim eriyor. Benim direğin aşağısındaki kızağımın ağırlığı yarım kilo ise ya^m kilo da suya yerini değiştirtsem, kızağımın üstüne yarım kilo ağırlığında bir kamara yapsam, kızağım batar mı?

— Batar.

— Yarım kilodan bir gram daha az koysam?

— Yüzer.

— Biz nazari olarak yarım kilo diyelim.

— Diyelim.

— Netice ne olur?

— Ne olur?

— Sıhr olmaz mı?

Sizin, "olmaz" diye cevap vermenize vakit kalmadan:

— Şimdi ben ağırlığı sıfıra, binde dokuz yüz doksan dokuzdan fazla yakın olan, denizde yüzen bir şeye bir tayyare motoru taksam ne olur?

— Yürür.

— Ama nasıl yürür?

— Gemilerden daha çok küçük olduğu için çok hızla gider. Yahut paramparça olur.

— Bu şemadır evladım. Yüz bin tonluk böyle bir gemi yapsam?

— O tondaki gemilerden daha ağır gider.

— Nasıl daha ağır?

— Basbayağı daha ağır.

— Ağırlığı sıfır olan bir şey ağır mı yürür?

O ••• w i w /■ i w «i i •

— Geminizin ağırlığı sıfır değil ki...

— Sıfır olan nedir, öyleyse?

— Geminizin ağırlığıyla tebdili mekân ettirdiği suyun ağırlığının nazari olarak denk olmasıdır.

— Peki, benim sıfırım ne oluyor?

— Sizin sıfır başka sıfır. Hem ona sıfır bile denmez. Bir denk oluş. Geminizin ağırlığı yine ağırlıktı. Cazibe Kanunu olmasaydı, o zaman belki hakkınız vardı. Geminize püf dediniz mi uçardı. Ama size de o zaman birisi püf dese, kendinizi ayda bulurdunuz.

* * *

İnanır mısınız ki, böyle bir muhavere aramızda geçmedi. Hepimiz çocuktuk. O, kocaman, elli yaşlannda bir adamdı. Hiç ukalalık etmezdik. O, her şeyi sıfıra irca ettiğini samr. Ağırlıksız, havadan bile hafif sandığı gemisini nefesiyle üflerdi. Bütün çocuklar onu taklit ederdik. İnce tahtalardan, alüminyumdan yapılmış gemi bayağı giderdi. O, elindeki vapurunun kıçına bağlanmış Ingiliz sicimini büyük makarasından boşaltırdı. Yüzü bir derin hazza açılırdı.

— Nasıl çocuklar, derdi, nasıl? .

Biz, bir büyük âlimle hemhal olmaktan memnun alay ederdik.

Al •• •• 1 1*1 • 1 •• •• 1 1 • a | • • •

— Ah, mösyö, d erdik, siz büyük bir âlimsiniz ...

• •

Oyle mütevazı, öyle memnun, öyle gözlerinin içi gülerek, öyle inanarak mahcup, gemisinin ipini çekerdi ki... Paket yapmaya hazırlanırken;

— Biraz daha, biraz daha mösyö... derdik.

— Yarın, yann, derdi. Vapur geliyor ***mes enfants...***

• •

Italyan mıydı? Levanten miydi -Iyice bilmiyorum. Bildiğim çok güzel Türkçe konuştuğu, bir bankada muhasip olduğuydu. •

Ben o zamanlar, kafamın içinde onunla münakaşa ederdim, ama şimdiki gibi ukala değildim. Çocuktum, yirmi yaşıma rağmen. Aradan yirmi sene geçti. Kendini bir tatlı rüyaya kaphrmış adamı ne diye uyandırmalı?

Geçenlerde, Karaköy'de rastgeldim ona. Beni nasıl da tanıdı? Yüzü değişti. Uçuk san benzi hafifçe kızardı. Nazikâne şapkasını çıkardı.

— Nasıl, dedim, nasıl gidiyor sizin transatlantik?

Öyle tuhaf güldü ki, bütün derdini anladım. Ukalanın biri, hulya-lannı ince sopalan kırar gibi çat çat kırmış, ona Arşimet kanununu iyice anlatmışta. Hiç cevap vermedi. Çabucak uzaklaştı. Dünya yüzünde bir de cazibe kanunu bulunduğunu anlamıştı. Rüyasından uyandınl-mışh ama, gülüşünden anlıyordum ki, cazibe kanunundan gemisini kurtarmak için direklerine kocaman mıknatıslar takınayı düşünüyor.

Yaşayacak

En mühim mesele elbette ki balığın çıkmasıdır. Balık, ilk fırtınalarla, ilk soğuklarla başlar. Hâlâ sulan soğumamış denizin yüzünde küçücük balıkların peşinde koşan kolyoz, arhk daha derinlere inmiştir. Irıp ağı, ancak balık derine ve kıyıya indiği zaman kolyozu çevirebilir.

Çok ayaz günler bir yana, öteki günler sabahleyin ınba kalkmanın pek şairane olduğu söylenebilir. Ada'nın içinde saat dokuzdan sonra bütün kahveler kapanmışhr. Sokaklarda yalnız riizgâr, kediler, rüzgârlardan siper sokaklara sığınmış, daha kalabalık yakın adalardan sürülmüş munis, bahtsız

köpekler vardır. Her sabah saat dört buçukta uyanamayanlar, keyif için senede iki kere ınba giderlerse, pek zevk duyarlar. Sıhhatleri yerinde olanlar için bu cins çalışmanın zevkine diyecek yoktur. Tüccar yazıhanelerinde konişmento, sif, fok, kod ve emsali kelimelerden yapılmış beş on bin liralık konuşmalara ekmek parasına harcanmış, içinde kolyozlann, sardalyaların, uskumru, kraça ve istavritlerin yüzdüğü küfür dolu sesleri değişmek için insanın gözünü hırs, para hırsı bürümüş olmalıdır.

Ben denizi, balığı, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkaran insanı çok severim. Yine de, bütün gördüklerime rağmen, yarıdan çoğunu severim. Ama ben bütünün iyi olması lazım geldiğini hayal ederim. Sabahın dördünde denizle alışverişe, daha doğrusu kavgaya girişenlerin birtakım dededen kalma haklı ve haksız geleneklere bağlı olduklarını, bu geleneklerin de kayık sahibine arslan payını hak olarak tanıdıktan sonra reis unvanına layık olabilmek için bu gelenekten başka artık hiçbir haksızlığa tahammül etmeyeceklerini, tayfanın ve çalışmanın hakkına büyük bir saygı ve titizlikle göz kulak olacaklarını sanır; reisle mal sahibinin ayrı ayrı insanlar olduğu zaman, reis gözüyle bakılanın tayfa ve kolancı denen insanlara karşı hiç olmazsa bir okyanus vahşi adası balıkçı reisinin hak telakkisi kadar bir hak tanımış olacağını umar; bu gece yarısından hemen sonra çıkılan tatlı işin babadan oğula geçen kanunlarıyla idare edildiği zehabını, hatta idealini düşünür; ortalıkta daha hiçbir aydınlığın, sabah sisinin bulunmadığı saatlerde -çok erken yattığım için- uyandığım zaman, bu mesleğe girenlerin dünya yüzünde aldıkları "balıkçı" ismine derin bir sevgi ve saygı duyar; yatağın içinde, ateş gibi tayfalar, erkek reisler, namuslu kayık sahipleri ile dolu bir ada hayaliyle yeniden uyurdum. Belki de yarının haklı ve insan dünyasının bir gelenek ve görenek ikizi ile hak telakki veya fikrinin uyuşmasından doğacağı güveniyle umut içinde kendi kendimi aldatır, yeniden uyumaya çalışırdım.

işi sonralan öğrendim: Kayıktaki tayfa, kolancı tayfadan çalıyor; mal sahibi ile reis uyuşuyor, olmazsa mal sahibi olup her seferinde tayfa hakkından dört pay alıyor. Voli parası denilen, bir türlü ödenemeyen bitmez tükenmez bir parayı tayfa hakkından çıkarıyor; bu paradan hiç balığa çıkmayan muhtarla parti kâtibine pay ayırıyor... Akşamüstü Balıkhane'den paralar ve hesap geldiği zaman, Süleyman peygamber gibi oturuluyor, görünüşte santim oynamadığı besbelli bir eda ile namussuzca pay dağıtılıyordu. Ama o zamanlar daha bunları bilmezdim. Uyku ile uya nıklığımın arasında o

insanların sesleri gelirdi. Her şey şairaneydi. Üstünden daha sabah sisi kalkmamış, ılık ılık tüter gibi durgun deniz, pırıl pırıl başı havaya kalkmış, yine baş tarafına mavi zemin üstüne gümüş yaldızla yapılmış Bedri Rahmi balıklı, Matisse çiçekli kayık, bilekleri boğa başı bükecekmiş gibi kalın ve kıllı hamlacılar, kıçta; ağarmış kasketinden lif lif ağarmış saçları fırlayan reis; mantarları ile taşları düzenle dizilmiş, güneşte yanmış çocuk derisi renkli ağlar... Biraz sonra ağların deliklerinden kafalarını çıkarıp balık şeklinde, gümüş Noel Baba oyuncakları misali parlayıp titreyecek sardalyalar...

Kolancılar kıyıdan "voli mahalli"ne doğru giderlerken kayık da, denizde onlann peşi sıradır. Üç beş sandal, ınp kayığından evvel yola çıkmıştır. Voli yerinin çakılında önce ayak sesleri, sonra denizde ve karada insan sesleri. Kayık büyük bir yarım daire çizmiş, kolan iki taraftan verilmiştir. Şimdi birdenbire dibindenmiş gibi ışığı veren bir koyda, uyuyan insanlan uyanık balık çekiyor. Kimseler şarkı söylemiyor, ama ister bir şarkı şimdi. Ağda balık olmalı, ağır; bir türkü ister. Hem öyle ki, zayıf tayfalardan biri fazla çalışamadığı için küfür yemeden, payı kesilmeden bir türkü tuttursun. Sonra bu türkü içinde kayık ve beraber gelmiş sandallar tıklım tıklım yüklü dönsünler.

Balığın çok tutulduğu günkü dönüş, manzara yönünden, balığın hiç çıkmamış olduğu günkü kadar ağırbaşlı olmadığı için, ben -haksız olarak- kendi payıma kayıktakilerin bu coşkun halini se^^^iz bulurum. Nerede o balığın çıkmadığı günkü kayığın uzaktan görünüşü. Vekar, sükûn, temkin baştan kıça, kürekten ipe, ağdan mantara kadar için için işlemiştir. Senelerden beri refah, servet, şeref içinde yüzmüş asilzadelerin bir ayaklanmada ölüme gittikleri zamanki yüz çizgileri, balığın çıkmadığı günler kayığın baş ucundaki çiçeklerden sızar gibi kayık insanlannı sarmıştır. Yine aynı ayaklanmadaki ters hava; coşkunluğun muvaffakıyetinin sevincinden doğma -elbet mazur görülmeye layık- yılışık hava, balık çıktığı günler kayığın içinde göbek atma, zıplama, çirkin seslerle haykınşma, radyo şarkısı söyleme halinde kendini gösterince, uzun seneler boyunca yaptığım sululuklarm kefaretini ödermişim gibi canım sıkılır. Ha^^m olmadığını bilirim. Belki de bu hal yalnız benim bulunduğum adanın insanlanna vergi bir şeydir. Yine bilirim ki, bu sevinç ne sahte faturalar düzmüş ithalatçınm, ne yakalanmamış miri hırsızın, ne de kalay veya kauçuk saklamış muhtekirin sevincidir... Bilirim ama, biz alışmadık ki bu çeşit sevince. Bileme*yiz,* ki bu

çeşit sevincin tadını, tatmadık ki. Düşünmeye başlayalı beri bir gün sarhoş olmadan gülmedik ki. Böyle irkiliriz işte dışardan görünce sevincin gösterisini. Meselesi ekmeğinde olanlarm bu halinden, meselesi insan, gökyüzü, yeryüzü, öliim, sefalet, hastalık; incir çekirdeğinden başlayıp dünya yuvarlağındaki en manasız meseleye kadar çıkanlar nasıl irkilmez ki? Belki de kayıktakilere de dokunur bu uzaktan seyri sevincin. Dokunur ne demek? Onlar benim gibi kıyıda olsalar, baba fınm has çıkaranlann bu sevincine, sunturlu bir de küfür sa'^^ur-lardı. O zaman yerden göğe kadar hakları da olurdu .. Balık tutmuş çelebi sevinciyle ırıp tayfasının sevincini birbirine kanşhrmamak lazım.

Yüzlerce güzel ama uyuz kedinin kıyıda beklediği, köylülerin balıkçı sevincinden çıktığı ılık bir kış sabahıydı. Kayık yanaşınca bulutlardan sıyrılan bir parlak güneş lebalep sardalya dolu kayığı; ellerine, saçlarına, yırbk çizmelerine balık pulu yapışmış kayıkçılan bir aydın-latış aydınlattı ... İri, sıhhatli insanlardı çoğu. İçlerindeki iki sıska Kürt çocuğu bile, gülen dişleriyle hiç olmazsa sağlamdılar. Şimşir hücum motoru da gelip kayığın yanına yanaştı. Büyük kepçelerle motora aktarma edilen sardalyanın bir kısmını ağlardan kurtarmaya çalışan insanlar şakalaşıyorlar, gülüşüyorlardı. Ağın haline diyecek yoktu. Hemen her deliğinden bir sardalya kafası fırlamış, gümüş tenleri yaprak yaprak titriyordu.

— Vay anasım! dedim içimden.

Güzel iş balıkçılık: En aşağı iki bin kilo, bir buçuk papelden gitse, üç bin papel!

işte o dakika, pay meselesi hatırıma geldi. Ama bu mühim meseleyi düşünmemle, keyifle çalışanları hiçbir şey düşünmeden tekrar seyre dalınam bir oldu. Pay kepazeliklerini neden sonra sorup öğrendim. Çalışanların içinde bir İmrozlu Rum vardı, elli yaşlarında kadar. Saçı dökülmüş kafasından, alelade boyu posundan umulmayan bir ustalıkla çalışıyordu. Adamı hayranlıkla seyretmemeye imkân yoktu. Çalıştıkça açıldı, gelişti. Çalıştıkça bir kudret heykeli hali aldı. Paltomun içinde üşüyen benliğime, içimden bir tükürüş tükürdüm. Bir ara baktım ki, adam, Tanrı Zeus'un bir ölümlü balıkçı kızla macerasından doğma bir yarı tanndır. Onda birçok şeyler silinivermişti. Biz ölümlülerin çocuklan ihtiyarlar, uyuşur, tembelleşir, sersemleşir, çirkinler, şu olur, bu olurduk. O, birdenbire elli yaşını

vücudundan sıyırıp atmıştı. Çalıştıkça yüzü değişti, pazulan şişti. Buz gibi kış gününde terliyordu. Gömleğini çoktan atmış, bir atlet fanilası ile kalmıştı. Saçı dökülmüş elli yaşındaki ins::-n kafası bu adalenin kudreti, çalışma denilen şeyin sevgisi ile yaş denilen insan uydurması bir anlayışı, bir hamlede sili-vermişti. Sanki şimdi o, hatta saçı dökülmüş kafası, geniş, çizgili alını, tıraşı uzamış, rengi az buçuk atmış yüzüyle bile yaş mefhumunu insanlığından ceketini, gömleğini sıyırdığı gibi sıyırmıştı.

Böyle bu minval üzere çalışıp şarkı söyleyerek bin sene daha yaşayabilirdi. Dökülmüş saç, elli yaş, bir çoctıkluk alameti ve yaşıydı sanki. Sanki daha dün, daha birkaç senedir insanlığa doğmuş, çalışmanın zevkli bir şey olduğunu, insanı bambaşka ettiğini* anlamıştı. Önünde daha çalışmak üzere beş on yüzyılı vardı.

Kendi Kendinıe

Bu satırları yazarken, şöyle bir yerdeydim -yerin tasvirine girişmeden evvel zamanı da yazınam lazım geleceğini önce düşünmemiştim. Şimdi birinci cümleyi yazdıktan sonra hahnma geldi. Saat öğleden sonra dört.- Karşımda Yassı ve Sivriada. O kadar yakınlar ki, biraz daha genç olsam, yanımda sevdiğim bir arkadaşım olsa, "Yüzerek gidelim mi?" dese, hiç düşünmeden suya atlanm. Bir kayanın üstünde deniz donuyla oturuyorum. Denize çok yakınım; biraz uzatsam ayaklarım değecek. Yassıada'nın kıyılarından itibaren, benim -şöyle bir kara insanı tahmini- üç yüz adım öteme kadar ince bir parıltı var. Güneş de tam o parıltının yukarısında. O parıltı bir yere kadar devam ediyor, sonra, yavaş yavaş açıklarda sönüyor.

Şu açıklarda kelimesi yerine, az daha engin diyecektim. Bu kelimeyi bir türlü kullanamadım. Zavallı kelime! Senin ne kabahatin var?

Kabahat sende değil, benim kötü şiirleri unutmayan hafızamda: "En-

• •

gine, ah engine! - Enginde bakacağım gözlerinin rengine." Ölür mü-

• • • ■ 1 | • • •• •• •• **A**

sün, öldürür müsün?

Etrafım kayalık. Tam btı sırada bir yavru marh -yavru marhların tüyleriyle gagaları koyu renktedir- ağır ağır, gideceği yer malum bir halde geçti. Onu, dairesinden evine dönen, evde ne piştiğini bilen bir

memur kadar hazin gördüm. Bir sinek etrafımda dönüyor. Buralarda

• •

• W • • • *m* 1 | •• | | | I I •• • 1 • ••

sineğin ne işi var? Ötede küçük köyün pis kasabının, bugün iki yüz yetmiş beş kuruşa fırlattığı etlerinin yolunu bilmiyor mu?

O demin bahsettiğim parıltıdan sonra koyu mavi bir çizgi vardı. O çizgiyi takip ederek Bozburun'a varılır. Ayak başparmağımın gösterdiği bir Bozburun'dur.

Bir zamanlar Arif Oino bize küçük bir resim dersi vermiş "Resim yaparken, evvela muhiti çizeceksiniz. Sonra dahili teferruata geçersi-. niz" demişti. Bu şekilde -bu sefer yazı ile- bir resim çizmeye hazırlanırken... Işte -bir sandal geçti- olmuyor. Sandalın içinde iki kişi. Ben kim olduklarını tanıyamadım. Onlar Rumca konuşuyorlar. Bir tanesi "Sait'miş o..." dedi. Benim bir köpeğim vardır. Başımın belası! Peşimi hiç bırakmaz. O, biraz ilerde bir kayanın üstünde. Herhalde onu görünce beni tanıdılar.

Bozburun, sanki havanın, biraz daha kesafet peyda edip rengi biraz daha koyulaşınışı, başka hiçbir şey değil. Ağır ağır tepeler yükseliyor. Bazen ya pek çıplak bir arazi parçası, galiba biraz duman, ekilmiş tarlalar hayal meyal fark ediliyor. Denizin rengi bu tarafta daha koyu, -rüzgârlı demeyelim, bugün rüzgâr yok- biraz da ürpertili. Az daha ilerimdeki kayanın ucuna kadar gelen, bu havanın kesafet peyda etmiş gibi, biraz daha koyu renklisi olan toprak parçası, orada dan-telalı bir kesilişle kesiliveriyor. Oraya kadar varan deniz parçası üstünde, biri çok uzakta siyah, öteki biraz daha yakında -şimdi kayanın arkasına vardı, gözükmüyor- beyaz, iki yelkenli. Sahil kayalan etrafında bir on metre yanın daire şeklinde dönüyor. Oradan öte, ufak bir sırt var. Bir iki yeşil, ama pek yeşil çam ağacı, genç; kozalakları

daha aydınlık, yeşil, ince, çocuk şeyler. Solumda yarım bir ay parçası. Güneşin karşısında bu kadar parlak oluşu insana yapma hissi veriyor. Gözlerimdeki gözlükten meğer onu bu kadar parlak görürmüşüm, çıkarınca âdeta siliniverdi. Şimdi arhk bütün bunlara ilave edecek ne olabilir, diye etrafıma bakıyorum. Sivriada'nın -bir gemici gibi konuşayım- iki mil açığında bir duman gördüm. Vapuru oturduğum yerden görmeme bir kaya parçası mani olduğu için, kalkıp baktım. -Bunlardan bize ne, değil mi? Size hiçbir şey değil. Hatta bana da.- *

İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde, onunla güzel. Bu dakikada, bugünün güzelliği, gökte ay, uzakta güneşin bir billur bahçe gibi pınlhsı; hiçbir şey değil. .. Bütün bunlar kötü resimler gibi. ..

Hayır, sevgiJimden bahsetmiyorum. Onunla beraber, burası Allah'ın yaratmayacağı bir cennettir. Ama onsuz da, başka insanlarla da burası yine güzeldir. Pazar günleri buralar dolardı. Rum kızlarının fistanlarını rüzgâr alır giderdi. Denizin yüzünde kulaç atan ince yüzlü

çocuklar bulunurdu. Güneş derimi yakıyor. Hava göğsümü okşuyor. Su bacaklarımı yalıyor. Hayırsızadalar, Bozburun, dağdaki duman, yelkenli, ay, kayalar, yeşil, çocuk çarnlar etrafımı sarmış. Bu manasızlığın ortasında önce herkesi, sonra da sevgilim, bilhassa seni düşünü-

A

yorum. Onlarsız, sensiz hiçbir şeyin manası yok. Aşığım da onun için.

Demin geçtiğinden bahsettiğim sandal, tekrar ters yüzüne geçti. Bu sefer daha yakından. İçindekileri de tanıdım. Köpeğimle âşinalık ettiler. Bir daha geçerlerse "Buyurun yahu, birer cıgara içelim" diyeceğim. Birbirimizi ancak tanıyoruz ama ne zararı var! Yarım saattir yalnız sineğin vızıltısını duyuyorum. İşte yunuslar geçiyor. Oh! Hiç olmazsa yunuslar geçiyor.

Radyoaktiviten, Röportajlı Hikâye

Hususi, tepelerin içine doğru homurdanarak kıvrıldı. Şimdi maden sulan ve banyolanyla meşhur köye ginmiştik. Yol bozuktu. Hususinin sahibi:

— Kepazelik! Kepazelik! dedi.

Gaza bash. Iki defa sarsıldık. Bir toprak yığınını aştık. Sonra tam köyün orta yerinden geçen suyun sarsak köprüsünü kenarda bırakıp, derenin içindeki ördeklerin arasından geçiverdik.

Yolun haraplığı ile taban tabana zıt; badanalı, balkonlan sarma-şıklı, saksılı, fesleğenli, küpe çiçekli, ortancalı iki sıra evin önünden geçtik. Bahçesinde gürbüz ihtiyarların dostça bakmadığı şirin bir kah-

• • • | •• **w i** • 11"

venin içinden, öğle yayınının sesi geldi.

Otomobilin önünden kenara çekilip bizlere alışık bir yüzle bakan zarif kızlar gördük. Bir balkondan ve boru çiçeklerinin arasından hususinin genç sahibine güzel bir kadın, filmlerdeki asker revü kızlan gibi, bir selam verdi. Ben;

— Amma da asri köymüş, ha! dedim. Şu köyün yolunu da bir yapsalar ne farkı kalır bir İsveç köyünden bilmem.

Hususinin sahibi:

— Bu köy öteden beri böyledir, dedi. Çerkez köylerinin hepsi böyledir. Kızları pek asridir.

Otomobil yokuşa bir iki defa daha homurdandı. Sonra evlerin bittiği bir yerde dağların ve tepelerin ortasında bir açıklık, bir ferahlık peyda oldu. Yokuşu inmeye başladık. Tekrar bir sıcak bastı, durduk.

Köknar, meşe, kara çam ormanlı tepeler ortasında minimini bir meydandaydık. Meydanın ortalık yerinde dört yanı açık, üstü kapalı,

kenarı tahta kerevetli bir çardak vardı. Gözüm ilkönce bu çardağa ilişti. Biraz ileride, üstü açık, dört yanı alüminyum cilalı sac perdelerle kapalı maden suyunun çıktığı yer... Onun yüz adım önünde içinden

ıslık, şişe, ta pa ve daha başka birtakım gazlı sesler gelen bir maden su-

• •

yu doldurma imalathanesi var. Üzerinde yedi türlü dert ile radyoak-tiviteli sekiz on maden ve tuz adı yazılı etiketlerde sahlan su, bu sudur işte... Otomobil durur durmaz yanımıza -dedemin sevmediği adamları tarifine benzer- yüzünün kalayı dökülmüş bakır yüzlü, kazma dişli bir adam elinden gelmediği kadar bir misafirlik ve zariflikle, hoş geldin etti. Önce bizde, alelade, kendi halinde, asık suratlı, kötü giyimli, vaktinden evvel ihtiyarlamış bir insan intibaı uyandırdı. Verdiği selamı dostça iade ederken bakhm ki, bu hoş geldin, bu dostluk, bu sevimlilik, bu Çerkez beyi uşağı zarifliği, hususi otomobile aittir. Bizimle alakası dolayısıyladır. Hemen samimi olmaya elverişli tabiatım, birdenbire kaptığı bir müdafaa halini kendiliğinden alıverince, neşem de kaçıverdi. Bu hal yeni yeni peyda oldu bende. Uzun, acı, zehir gibi acı tecrübelerden sonra, bana şimdi artık kendiliğinden bu müdafaa hali geliveriyor. Memnun değilim, aldanayım daha iyi. Dostluk, kibarlık, samimiyet, iyilik maskelerinin sakladığı zehirli tırnakların ne onarılmaz yaralar açtığı, sanki tüylerim, sanki derim, vücudumda tayin edemediğim bir yer duruyor; ben istemeden vardığım bir müdafaa sistemini -aklıma sürünürcesine- kendiliğinden alıveriyor.

— Hoş geldiniz efendim, safalar getirdiniz. Sizin gibi beylerimiz buraya teşrif ettikçe, suyumuzun kıymeti artacak efendim. Çok güzel tesisler yaphk, efendim. Gösterelim, ister misiniz? Bir bardak daha için. Dokunur mu hiç efendim? Bilakis efendim. İçin efendim, için. Kırk elli bardak içenler olur. Bir şeycik olmaz. Bilakis efendim. Şişelerden daha farklı mı olur, dediniz? Katiyen efendim. Hususi tertibahmız sayesinde bu mahzur çoktan kalktı efendim. Ha burada içmişsiniz, ha Erzurum'da, aynı şey efendim. Fen... Bugünkü medeniyet efendim. Köylü anlamıyor efendim, anlamıyor. Cehalet efendim! Cehalet beyler!

* * *

Çardağın altına köyden kadınlı erkekli gelenler böyle söylüyorlardı. Kahraman Bey yüzünün her hattında incelik ve kibarlık akan,

_ • •

altmış yaşında güzel bir adam. Üstünde tertemiz, açık lacivert bir kostüm, sarı kırmızı çizgili bir kravat boynunda. Ayaklarında terliklerle mağrur, Çerkez ve bey.

— Yol mu yapsak? Yapsak bozuyorlar efendim, bizlere diş biliyorlar. Nerede ise bir kaşık suda boğacaklar. Siz buranın eski halini bilmem bilir misiniz? Burası çöplüktü, çöplük. Arabalarla, manda sırtında, öküz boynunda, insan omuzunda kel, kör, uyuz, egzamalı, mantarlı, cüzamlıya kadar efendim bir köylü kafilesi tam bu zamanda gelir, şu gördüğünüz meydanı tıklım tıklım doldunırdu. Suyun içinde kelini mi yıkayan istersiniz, ayağındaki mantarı mı? Vücudundaki beş senelik uyuzu mu? Herkes bu suyun içindeydi. Kazalar bile olurdu; gaz boğardı kimini. Doktorlar ilk muayenelerinde sıhhate muzırdır diye lapor verdiler. Şimdi bakın, radyo aktaritesi içinde parıl parıl parlayan ala-minyum bile varmış halbuki bu suda, beyefendi.

— Doğru ama Kahraman Bey, hasta yok, köylü yok. Neticede burada insan yok şimdi.

— Olmasın efendim, olmasın. Oyle insanlar olacağına olmasın efendim.

— Peki köylünün istediği ne imiş, Kahraman Bey?

— Belli mi ki, ne istediğini biliyor mu? Herhalde yine öyle pislik istiyor.

Kahraman Beyi dinlerken hususi otomobilin sahibi de, amcam oğlu da hak veriyorlar. İnsanın hak vereceği de geliyor hani. Ben sadece işi eşelemeyi düşünüyorum. Kahraman Bey' e cevap vermek kolay, kolay ama, çekinmesinden, konuşmamasından korkuyorum.

— Kahraman Bey, acaba böyle kaplıca zamanları köye ne kadar

insan gelirdi?

— Keli, körü, uyuzu, yatalağı binlerce... Çadırlar kurulur, açıkta yatanlar olur. Biraz daha varlıklılar evlerde oda tutarlardı. Bir kaynaşma, bir bağrışmadır giderdi. Dört günlük yoldan insan sırtında yatalaklar gelirdi.

— Şimdi?

— Şimdi gelmiyorlar. Onlar pislik istiyor efendim, pislik. Bakınız, şu fabrikayı kurduk, diye gözümüzü oyacaklar. Yukarıdaki tesislerimizi de bir görseniz, parmağınız ağzınızda kalır. Görenler Avrupa'dan farklı bulmuyorlar, efendim.

— Ama efendim, hasta gelmezse buranın bir kıymeti kalmaz ki. O zaman siz de bir şey kazanamazsınız, değil mi efendim? Ben sizlerin

44 at t ••

namınıza uzülüyorum.

— İsterlerse gelsinler, isterlerse gelmesinler. Bize gelenler yeter beyefendi. Kibar insanlar, medeni insanlar gelsin bize, öyle değil mi efendim?

— Şüphesiz. Şüphesiz ama, peki gelenler olursa?..

— Onlar için, işte şuracıkta bir yer yaptık.

Orasını da gidip gördük. Küçük bir demir borudan bir veremli

• •

küçük parmağı kalınlığında bir su akıyordu. Önünde iki çoban çocuğu iplere dizdikleri küçük balıkları borunun altındaki minicik çökeğe atmışlardı. Balıklar canlanacak mı, diye dikkatle bakıyorlardı. Bu suda ölü canlanırmış demiyor muydu köylüler?

Bizi görünce gülümsemek istediler. Deminden beri kibar kibar konuşan adam:

— Ne bok yiyorsunuz orda be? diye bağırdı. Haydi yallah!

Bize döndü:

— Görüyorsunuz ya beyim, dedi, şu pisliği. Sabahleyin elimle temizledim şu çökeği. Bakın ne hale koydui;ır. Engasdan (ankasdin) yapıyorlar. Bunlarla başa çıkılmaz efendim.

— Doğru. Hemen bunu da kapatmalı.

— Zaten kendileri tıkıyorlar. Bir çomak sokuyorlar borunun deliğine efendim. Tıkanıyor. Siz gelmeden biraz evvel bendeniz açhm.

*** * ***

Yukarıdaki tesisleri de görünce şaşakaldım. Kahraman Bey haklı idi. Kendimi Avrupa'da sandım. Küçük büyük, bazısı muhteşem on on beş kadar bina vardı. Kimi dörder odalı, ikişer banyolu, banyoları mermerden, odalar dünyanın nadir bir dağ manzarasına açılmış pencereleri ile, pancurları ile sükûn içinde, bugün yarın gelecek sahiplerini bekliyorlardı. Bu yapılar, en aşağıdan yirmi otuz bin liralık şeylerdi. Bizi gezdiren otel müdürüne bakhm. Serseme döndüm. Bu olur şey değil. Bu milyonlara bağlı şeyleri bu kırtıpil kılıklı adam mı yapmıştı? O koca çınarın altındaki fıskıyeli, kameriyeli, neon ışıklı havuz kaça çıkardı? Lokanta binaları, müdürlük daireleri, hususi banyolar,

hoparlör tertibah, daha göremediğim yerler, çamur banyosunun üstünü kapamaya, kanalını temizlemeye para mı yeterdi?

— Bütün bunları hep siz mi yaptınız?

— Tabii ben yaptım. Kim yapacak? Ama tabancasız da yatmıyorum. Gördüğünüz Kahraman Bey, amcamdır. Sizi buraya getiren de kardeşimdi. Geceleyin sokağa çıkamıyoruz.

O konuşup dururken, ben villaların üstünde, birtakım, bana bazıları hiç yabancı gelmeyen soyadlanna benzer yazılar okuyordum. Bir aralık:

— Bu soyadları gibi yazılar nedir?

diye soracak oldum. Adam yüzüme şöyle bir baktı. Hususi otomobilin sahibinin koluna girerek önü glayöllü, ortancalı, yerden yapma şirin bir binaya doğru yürüdü. Onun üstündeki soyadı artık pek barizdi. Sormaya lüzum görn1edim.

Şimdi ikişer odalı, iki oda, bir banyolu sekiz soyadsız yapının önündeydik. Bu binatar da soyadları meçhul zenginlere tahsis edilmişti. ^Duramıyor, konuşuyordum:

— Peki... Gelecek hasta köylüler için neresi tahsis edildi?

Adam, "'bu da sual mi?" gibi yine beni bir süzdü.

— için ucuz bir yer yaptık. Günde iki liraya dairelerimiz var. Var ama, daha bitmedi. Bitseydi orayı da gezdirirdim. Bu sene biter.

İş anlaşılmışh. Bize, artık hayret etmekten, tebrik etmekten, hayran hayran seyretmekten başka bir şey kalnuyordu. Biz de öyle yaphk.

Yaz başlangıcında yüzlerce hasta insanın üşüştüğü bu gazozlu, tuzlu suyu, radyoaktiviteli çamuru; köyün beyleri ile elbirliği yapan birtakım paralı soyadlılar el altından nasıl bir oyun çevirerek ancak kendilerinin. beş on da göz boyamacasına varlıklı nııı istifade edebileceği bir yer haline getirmişlerdi. Köylü bir şey yapamıyordu. Artık, bu küçücük balkonu kına ve ateş çiçekli, tertemiz Çerkez evine ufak bir pansiyon parası ödeyerek gelecekler bile gelemez olmuştu. Her taraf günde on iki lira ödeyemeyeceklere kapanmış gibiydi. Şurada bir serçe parmağı kalınlığında, otomobil görür görmez açılan, otomobil gider gitmez tekrar deliğine çomak sokulan demir boru; burada, muhteşem mandaların yattığı sıcak çamur; o kadar. Günde on iki lira verebilecekler için de ayrılan yerler gayet mahduttu. On altıyı geçmiyordu. Hemen "Boş yerimiz kalmadı. Bu sene çok hücum var efen-

dim" denecekti. Belki bu on ikide biri de, villalardakileri rahatsız etmeyecek tavsiye mektuplular, vilayetlerin uzak, yakın akrabaları işgal edecekti.

Köyün; niçin Kahraman Bey'i, otel müdürünü, yalnız bir tarafı dinleyen hususi arabayı görür görmez deli gibi olduğunu anlamışhm. Araba teşrif etti miydi, Kahraman Bey ve adamları hemen terliklerinin, uzun donlarının ve tabancalarının üstüne lacivert kostümlerini geçiriyorlar, arabayı karşılıyorlardı. Bir medeniyet ve radyoaktivite, sodyum, alüminyum konferansı çektikten sonra, hiçbir köylüyü, fikrini veya derdini söylemek üzere arabanın semtine uğratmıyorlardı.

Bir Kaya Parçası Gibi

B arba Vasili, sandalın kıçındaki kol tuğu suya bıraktı. Gözü ipte, küreklere asıldı. On dakika sonra arkamızdaki adayı da göremez olduk. Sis git gide bashrıyordu. Uzaktan uzağa vapur sesleri, sağımızdan mı gelir, solumuzdan mı? Yakınlarda, pek yakınımızda bir hışırtı da duyar gibi olduk. Hiçbir şey göremedik ama. Bir vapur sanki burnumuzda gibi acı acı öttü.

— Geri mi dönsek Vasili, dedim.

— Geri dönemeyiz artık, dedi. Şaşınrız büsbütün. Sen denizdeki ipe göz kulak ol, sağa sola oynamasm. On dakikaya kalmaz karşı adadayız.

İçimi sevinçle bir korku sarmıştı. Yolunu şaşırmış bir vapur bin-direbilirdi. Yakınlardan pat pat sesi gelen motor, bizi alabora edebilirdi. Bağırsak üç metreden bizi gören olmazdı. Ses sağdan mı, soldan mı, yandan mı gelir fark edemezlerdi.

Hâlâ bizim adadan bir çocuğun haykırışı duyuluyordu. İ nce bir kadın sesi de, sesin içinden bir şeyler alarak kulağımızın dibinde anlaşılmaz şeyler mınldanıyordu.

— Vasili, dedim, bir şey göremez oldum.

— Fena bastırdı, dedi.

— Ne yapacağız?

Küçük mavi gözleri, üç günlük parlak beyaz sakalı arasında ışıldadı. Kırmızı yanaklarında bir gülümseme, bir şaşırma, bir alay "el-ma"sı parladı.

— Ne yapacağız?.. Gidiyoruz ya işte!

— Ama bir şey görmüyoruz ki.

— ipi görüyor musun sen, ona bak. Ben onu da görmüyorum.

— Görüyorum.

— Dikkat et! dedi. Sağa sola oynamasın. Onu da göremezsen işte o zaman halimiz duman!

— O zaman ne oluruz?

— Ne oluruz? diye kendi kendine sorar gibi sordu. Sonra, hiç! diye cevap verdi. Ne kadar yer ki karşı ada. Elbet buluruz. Bulamazsak ses duyanz.

— Duymazsak?

— Duymazsak, sis açılsın diye bekleriz canım.

* * *

Kulak verdim. Hayır ses seda gelmiyordu. Biraz daha vakit geçti.

— Varmamız lazımdı şimdiye kadar Vasili, dedim.

Cevap vermeden üç beş kürek daha çekip arkasma dönüp baktı.

— Na be, dedi, Kınalı.

Bir dakika kadar hiçbir şey göremedirn. Sonra harikulade bir manzara başladı. Serap kelimesinin Türkçesini bilsem, serap diyebilirdim.

Evvela kırmızıların, sonra sanlann, sonra koyu esmerlerin, sonra

daha açık esmerlerin göğün içinde parça parça, renk renk, silik silik...

Sanki yeni yaratılıyormuş gibi bir toprak, bir kara oyunu başlamıştı.

Her şey, daha doğrusu her renk soluk, silik, kabından taşmış, yayılmış

bir halde büyüye büyüye, şeklini bulup bulup kaybederek, bir şey ol-

• •

maya çalışıyordu. Onümüzde uçuk, manasız, hatta garip renklerle boyanmış bir duvar vardı. Bu duvarın boyunca sürü sürü ressamlar mücerretten müşahhasa, kaostan şekle doğru giden, bir oyundur oynuyorlardı. -

— Aman Vasili, dedim, bu ne hoş şey böyle? Ne acayip oyun bu? O da baktı arkasına. Güldü.

— Güzel, dedi, Kaloyni.

Tabiat, bir Van Gogh dehasıyla önümüze çizilivermişti. Şimdi Kınalı'nın bu yamacı hacimsiz bir şekilde, düz bir sahh gibi kayaları, renk renk toprakları, yeşili, beyazı, kiremit, gri rengiyle sisin içine büyük bir pano, devasa bir Van Gogh gibi asılmıştı. Birden değişiyor, bozuluyor, oyun devam edip gidiyordu. Bir sis parçası yerinden süratle kalkıp bir rengi yavaş yavaş güçlükle bozuyor, siliyor, kalktığı yeri açıyordu. Açıyordu ama şekiller hâlâ hacmini almamıştı.

Vapurlar hâlâ acı acı sesleniyorlardı. Bir motor tam burnumuzda peydahlandı.

— Rastgele!.. diye bağırdı sisin içinde biri.

— Eyvallah! dedik.

— Burgaz uzak mı? dedi ses.

— Tam burnunuzda, dedi Vasili.

Motor bir rüyanın içine eriyormuş gibi karıştı. Ta yanımızdan bir harp gemisi, hışımla geçti. Onu sis saniyesinde emdi.

— Onun radan vardır Vasili, dedim.

— Sen onun radannı bırak. Oltaya karidesi tak!

Elimi çapçağa daldırdım. Karidesi bıyığından yakaladım. Parlak, şeffaf, esmer vücudunu iğneye geçirdim.

— Molivaryaru parlattın mı? dedi Vasili. Al cıvayı parlat?..

— Tamam Vasili, dedim.

— At, dedi.

Daha atar atınaz iri bir iskorpit parmağımı çekercesine yemi kaptı. Oltaya asıldım.

— Hah şöyle! dedi Vasili, asıl. Neme lazım bize sis, resim, ekmek

paramıza bakalım.

Balığı sandala alınca:

— Sen ver bana onu! dedi, ben çıkarayım onu, iğneden geçtim, bir yerı nı vurur.

O gün Barba Vasili ile o dev gibi, durmadan değişen Van Gogh tablosu önünde, bir sürü sperka, hanos, iskorpit yakaladık. Sis açıldı, kapandı. Renkler ve şekiller büyüdü, küçüldü. Sesler acı acı, tatlı

. .1 • • •* I *' 1 *• 1 ^ < O •• • 1 | *1 •

tatlı, garip garip ötüştü, bağrıştı. Sonra güneş ve imbat, sisleri önüne katarak sürüp götürdüler. O zaman, kendimi hikâye ve masaldan sıyrılmış bir halde, küçük bir sandal içinde Kınalı'nın tenha bir kayasının beş on metre ötesinde ekmek parası için dünyanın, İstanbul'un bir kayasının, denizinin bir sandal parçasında saydıklarım gibi mesut buldum.

Gün Ola Harman Ola

Siz bir adamı hiç görmeden, iki dakika evvel öyle bir adamın İstanbul ilinde yaşadığını bile bilmeden, birdenbire, zanaatından ve adından seviverdiniz

mi? İçinizi hiç bilmediğiniz bir İstanbul semtinin akşamı kaplarken ve evinin önünde oturup cıgara içen, gözkapakları kirpiksiz ve kıpkırmızı ihtiyar bir adamı hayranlıkla, sevgiyle, saygıyla andınız mı? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu? Oturmamışsa Allah aşkına vazgeçin şu yazımı okumaktan.

Bunu iftiharla söylüyorum: İçinize önce ağır, taş gibi ağır, kireçli, acı kuyu suyu gibi bir sevgi oturup, sonra Bakırköy'de, gözleri arhk görmeyen bir Mercan Usta'nın şu saatte gidip eline sarılmak... Ağır ağır eşyanın rengi atan bu akşam vaktinde onu dinlemek ihtiyacıyla, bütün karaciğer hastalıklarını bu akşamlık bir kenara itip, Mercan Usta ile bir salaş deniz kenarı meyhanesinde sıcak sıcak istrongilos balığı ile iki kadeh içmek isteğini taşıdığım için iftihar ederim. Siz böyle bir istek duymazsanız, kendi kendinizle hiçbir zaman iftihar etmeyin. Kim olursanız olun. içimde Mercan Usta ile tanışmaktan duyacağım büyük gururun, büyük iftiharın belki biraz daha küçüğünü, şu saatte Mercan Usta'yı hiç tanımadan anmakla duyuyorum.

"Şu saatte dünya yüzünde yaşayan kiminle tanışmak istersin?" deseler, bir parçacık bile düşünmem. Dünya bir yana, Mercan Usta bir yana.

Mercan Usta'nın evini, çocuklarını, kaşık düşmanını, penceresinin perdelerini, sedirlerini, ismini bilmediğim, meraktan çatladığım isimleri şiir dolu aletlerini... Mercan Usta bir yana, dünya bir yana.

İki kadehçik rakı Mercan Usta ile... Mercan Usta ile bir yer iskemlesinde, bir ceviz ağacı altında bir öğle sonu sohbeti. .. Mercan Usta ile herhalde şu saatte kapamış olduğu dükkânında, balıklar, canavarlar, çarkıfelekler, beyazlar ve siyahlar, ceviz tahtaların envaı hakkında bir konuşma...

Mercan Usta'nın ellerine hayran hayran baksam. Testerelerini, matkaplarını, hele ellerini, hele ellerini... Şimdi şöyle kendi halinde, mütevazı bir gazetecikte röportajlar yapsaydım, yarın kalkar, sıcak dalgası İstanbul'u daha sarmadan Mercan Usta'yı aramaya koyulurdum. Hiç şüphem yok, sanatındaki tekniğine imanı olan adamlar gibi sertçe bir adamdır Mercan Usta. Sonra birdenbire yumuşar. Mercan Usta balıklara, deniz mahlukatına

düşkündür. Mercan Usta, akşamüstleri iki kadeh mutlaka atar. Mercan Usta eski bir kantoyu mutlaka söyler:

Yanağında bir beni mutlakn olsun

der, sonra madam işitti mi, işitmedi mi diye gözlüklerinin altından iki tarafına mutlaka bakar. Mercan Usta ya kendisi Ermenidir, yahut madamı. Mercan Usta Ermeni de olsa, Türk de, Tunuslu zenci kırması da olsa, mutlaka İstanbul'un Türk halkındandır.

Ah, Mercan Usta! Vapur Ada'ya doğru gümbürdeyip giderken...

Ben, alt kamarada buram buram terlerken, deve tellal, keçi berberi • i
sj I i • w • •• 1 1 * 1 1•^* •i••

ken... Seni andığım, görmeden sevdiğim için alabildiğine sevinçliyim, mesutum.

Kemik kakmalı bu boyacı sandığı yirmi senelik. Gözleri görmez oldu; işi bıraktı Mercan Usta yoksa. Nereli mi? Doğma büyüme Bakır-köylü. Bu gördüğün bahçelerde açmayan çiçeklerin, bu denizlerde yüzmeyen balıkların, bu döner durur halkaların, bu çarkıfeleklerin, bu

masallardaki ejderhaların yaratıcısı Mercan Usta'dır.

1

Köprü merdivenlerinin bir tanesinin altında bir dilsiz boyacı vardır. Mercan Usta'nın reklama ihtiyacı yok. Mercan Usta dâhidir. Fakir doğdu, fakir ölecek. Ben burada dilsiz boyacının reklamcısıyım. Gidip ayakkabılamuzı boyatın dilsiz boyacıya. Sonra Mercan Usta'nın özenmeden yaptığı kemik kakmalı boya sandığını, yeni bir dünyaya doğar gibi seyredin. Boğaziçi'nde mehtap, Çamlıca'da gurup insanoğluna ölümü de arada bir hatırlatır. Mercan Usta'nın boyacı sandığı durmadan yeniden doğmanın mehtabıdır.

Mercan Usta'nın boyacı sandığını seyrettikten sonra içinizde Mercan Usta ile bir salaş meyhanede iki kadeh içmek ve Mercan Usta'dan ayrılırken elini öpmek isteği doğmazsa, İstanbul ilini bırakıp gidin.

Nereye giderseniz gidin. Uçağa binip Nevyork'a* gidin paralı iseniz.

• •

Parasızsanız Sarayburnu'ndan atın kendinizi. Uç dört yüz binlikseniz gidin çirkin apartmanınıza; sümüklü çocuklarınızı, lavanta kokulu pasaklı karılarınızı kucaklayın. Ne bok yerseniz yiyin.

Canım Mercan Ustam! Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zanaat ehliyiz. Yazı yazıyoruz a. Ne Mercan Usta'ya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayanlara, ne kalıpları dökenlere, ne çeşmi bülbülleri üfleyenlere saygı duyduk. Saygı duymadık da ne oldu? Dünyayı birbirine kathk işte... Sofralarımızı, kapılarımızı, gönlümüzü kapadık. Kapadık da ne ettik? Dünyayı birbirine kattık.

Bir akşamüstü Bakırköy'ün deniz üstü bir salaş meyhanesinde, Mercan Usta ile sıcak sıcak istrongilos balığı ile rakı içmek şerefine erdim. Yanımıza elleri saygı ile göbeğinin alhna bağlı hırpani bir delikanlı yanaştı.

— Ustam, dedi, benim sandığı yapar mısın? Sana layık değil ama, üç beş kuruş biriktirdim.

— Para lafını bırak, dedi Mercan Usta. Nasıl bir şey olsun?

— Şöyle güzel bir şey olsun.

Mercan Usta'nın surah elli derecelik rakı gibi sertleşmişti.

— Eh, dedi, elimizden geldiği kadar gayret ederiz.

Delikanlı anlayışlı biri olacak ki:

— Kusura kalma, hoşgör usta, dedi, bilmez miyim? Sen kötü şey yapar mısın? Ben başka şey söylemek istedim, ağzımdan başka laf çıktı. Sandığın üstüne bir şey yazmanı isteyecektim de.

— Yok oğul, dedi Mercan Usta, ayak alhna yazı yazmam. Ama sen söyleyeceğini söyle. Ben ona göre bir şey düşünürüm. Yazdırmak istediğin yazıyı okumuş gibi olursun belki. Söyle bakalım.

— Şey... Mercan Usta, "Gün ola harman ola."

Boya sandıklannın en güzeli bu delikanlınınkidir. Arayın İstanbul'u, bu sandığı bulabilirseniz, önce, dünya yüzünden kalktığını gördüğümüz zaman bayramlar edeceğimiz bir hakir sanatın -potin boyacılığının- sizden bin kere zevk ehli bir ehline utanarak -yaptığınızın kefaretini sevgi ile ödeyerek- potinlerinizi boyatın, sonra çömelin sandığın karşısına, "Gün olur harman olur" tablosunu seyredin. Bayıl-mazsanız "Hülyam" kotrası ile Atlantik'i geçmeye gidin. Uğursuzluklar başınızda olsun.

Ağıt

Sımsıkı tuttuğu ıstakoz ağını ellerinden nasıl çekip aldıklanrn görmedim. Eşşeklik ettiler. Hem de eşşoğlu eşşeklik...

O kadar bu emektar ağla gömülmek istediği belliydi ki... Ama, diyeceksiniz ki, ıstakoz ağı pahalıdır, sonracığıma kolay da yapılmaz. Olsun. Bu kadarak bir fedakârlığı çok gö^ıemeliydi Apostol Efen-di'ye... Hem, kendi eliyle örntemiş miydi bu ağı Apostol?

Keçi beşının derisi yüzüliir. Ciğercilerde görürsünüz ya, bir kenarda asılı durur, şıp şıp şerbet gibi kam damlar. Leş gibi de kokar. Ne kadar keskin kokarsa, o kadar işe yarar. İşkembe de olur a, pahalıdır. Tuzluya oturur. Hem böyle, bu kadanna pis kokmaz.

Keçi kellesinin ince derisini parça parça kesip de ağlara takmak için hazır edip livanna bkhğı zaman ıstakoz avası Barba Apostol'a;

— Ben de geleyim mi? derim..

— ^Zaı:ıaat mı öğreneceksin?

— Belki...

— Öğrenemezsin, iizime. Ama, istersen gel

Molozun bumunu döndüğümüz zaman, kürekten kalkardı:

— Yağma yok! Çelebi gibi oturmak olmaz Apostol'un sandalında. Geç bakalım küreklere. Ben şu ağı bir hazır edeyim, yemleri takayım.

Livann bezini kaldırır kaldırmaz denizin dibinden gelir gibi bir leş koku, zaman zaman hafifleyip şiddetlenerek birdenbire kaybolur, tekrar peydahlanarak hafif veya keskin etra^^ızı sarardı.

— Amma da pis kokuyor ha, Apostol?...

— Bırak koksun, koksun... Ne kadar kokarsa o kadar iyi...

— Şu ıstakoz denilen mübarek hayvan da amma pis kokudan

hoşlanırnuş ha!

— Eeee...?

— Denizdeki leşlere düşkün olmalı bu hayvan...

— Ne olacak! Böcek bu. Deniz böceği. Nereden bulsun taze yem? Deniz dibi hayvanı bu. Ne bok yesin? ...

— Peki... Taze yem koysak?...

— Taze yem mi koyalım? Koyalım da gelsin yarundan geçsin, yüzüne bile bakmasm... Bekle dur babam ki koksun. Kokmuş olmalı, efendim, kokmuş. Kokusunu uzaktan almalı ki, kıçın kıçın gelsin... Para bedava mı kazarulır? .. Ben bir şey diyeyim mi sana? Para kazanmak, kokulu, pis iştir ama, kokudan kokuya fark vardır. Kimi koku benimkisi gibi aşikârdır. Kimisi de gizli.

Apostol Efendi, filozofluğa kalkbğı zaman, iki bin sene evvelki Yunanlı balıkçı surahnı takınmalda kalmaz, Sokrates'in sohbetlerinde bul gibi paraya çatar, çelebiye çatar. Allahla oğluna çatar, ki

barca ıstakoza bile çatar.

— Yine başladın filozofluğa, Apostol...

— Gel de başlama... Benim hoşuma mı gidiyor bu leş kokusu? Se-gibi ben de ilk günler burnumu bkardım. Alıştık... Istakoza dinletemezsin ama. ^Anlatamazsm derdini... Diyemezsin, "Ulan ıstakoz, bu leş de yenir mi?" diye.

— Istakoz koku duymuyor olmalı...

— Al sana beş paralık daha! Duymasa gelip de hıtulur mu? Be adam! Duyuyor, hem de kim bilir nerelerden duyuyor da koşup geliyor.

— İnsana pirzola kokusu neyse, ıstakoza da keçi kellesi derisinin

kokusu öyle bir şey olmalı...

— İşte şimdi buldun... Endaksi.

İnce, boğum boğum parmaklanndaki mahareti bile göreceğim

• •

geldi. Uç beş balıkçı dostum da bu dünyadan pılıyı pırtıyı topladıktan sonra, gençler, onlar gibi oluncaya kadar birkaç fırın ekmek yemeli. Bu gençler kıskançlıklarla, açlıklarla, balıksızlıkla, acemilikle çarpış-tıklan için şimdilik insanoğlunun kötüsüne pek benzerler. Ama insanoğlunun balıkçı kısmmda iş var; zeytine benzerler, zeytine. Biraz tuz yemeliler ki, acılıklan gitsin.

"Kumbaros" taşının biraz ilerisinde Apostol dört tarafa bakar, yeri iyice kerterize getirdikten sonra küreğe kendisi geçer. Bana:

— Taşı yavaşça bırakıver ben işaret verince. Ondan sonra el sürme, hiç dokunma, der.

Ağır kurşunlannı öyle tertipli sıralamıştır ki, ben taşı bırakır bırakmaz, benim karmakanşık gibi gördüğüm koca ağ, kendiliğinden Apostol'un kürek çekişiyle bir kafada, denize âdeta dökülüverirdi. Şimdi arhk ağdan görünürde bir şey yoktur.

— Peki, nasıl bulacaksın sonra bu ağı, Apostol?..

— Iş ona kalsın. Ne diye etrafımıza bakındık durduk deminden beri? Sana, ağı kaçıncı ilmeğinden yakalayayım istersin?

Salatasını, mayonezini kibar kibar yediğiniz ıstakozun, leş gibi kokmuş keçi kellesi derisini pek sevdiğini; bilmem ne efendi lokantasında ıstakozdan öğrenecekler bulunur da, Apostol ve Apostol gibilere kötü reklam yapmış olurum düşüncesiyle Apostol'un sağlığında yazmamışhm. Şimdi yazıyorsam, ıstakoz ne yerse yesin, insanoğlunun zengin kısmının onu yine atıştıracağını iyi bildiğim içindir. Lezzetlidir köpoğlunun eti!..

Apostol Efendi ö^^inde ya iki ıstakoz yemiştir, ya üç. Belki de hiç yememiştir. Istakoz leş gibi keçi derisi sevdiği için yemediğini sanmayın; kıymetinden ötürü. O, her zaman bir ıstakoz parasına üç beş kadeh içmiş, eve yanın kilo kıyma götürmüş; üç dört çile pamuk,

bir küçük kutu sandal boyası satın almışhr.

• •

Uç beş gün lodos denizin alhm üstüne getirirdi, Apostol se^^vinirdi.

— Tamam, derdi, tam gününde atınışız... Şöyle irice, dolu tarafından dört tane teimu!..

Bir akşamüstü:

— Sabahleyin erken gel, derdi, ağı kaldıracağız...

Giderdik ağı kaldırmaya. Tahtadan bir çengeli vardı. Atar atmaz ucundan yakalardı ağını. Çekerdik... Çekerdik... Lodos denizin ne kadar katomozu, yosunu varsa, ağın deliklerine bkamış olurdu. Onunla belki kırk defa ıstakoz ağı kaldırmaya gittik. Ya yedi, ya sekizinde ıstakoz bulduk ağda.

Apostol; bulursak da bir kasap havası tuttururdu, bulamasak da.

Işte onu, benim Ada'ya bir ay kadar uğramadığım günlerin birinde, yine Kumbaros kayası civannda, sandalm içinde bulmuşlardı. Bir eli :;ımsıkı ıstakoz ağını tutuyormuş, öteki eliyle de sandalın küpeştesine yapışmış. Ağın büyük bir kısmı da vücudunu sanyormuş.

Gömmediler. Doğru, haklan vardı: Koskoca sandalıyla da beraber

• • 1*1 1 i • w • •• • • «i • • | • w • w i | ••

gömemezdiler ama, çok sevdiği, gözü gibi esirgediği ağlanyla göme-bilirlerdi ya... Ben serseri gibi, ağlarına sanp gömmeleri için yalvardım. Deli midir, nedir, diye garip garip bakblar.

Düğünlerde, yortularda, İstanbul'a bir sevdiğine ıstakoz götürdü-

w •• •• 1 1 • j • w • 1 11 • 1 •••111 *1* ••••11*

ğü günlerde giydiği şayak elbiseleri içinde balmumu gibi yüzüyle kilisede onu yatar gördüğüm zaman hatırladım:

— Balıkçının kefeni ağı olmalı, çelebi efendi!

Der miydi, demez miydi, doğrusunu isterseniz pek iyice hatırlamıyorsam da, değil bir defa, beş on defa böyle bir lakırdıyı söylemiş gibime geliyor.

O yalnız ağıyla yaşamıştı. Yalnız ağlanyla yetmiş beş sene aç açık kalm^aı, amerde muhtaç olmamışta.

Eşşeklik ettiler; eşşoğlu eşşeklik!

Onu ağına sa^^nış, bir tarafında küçük yuvarlak mantarlar, öteki tarafında rengi kaia^ış kurşunlarla görseydim, hiç böyle buz gibi durur muydu?

Balıkçısını Bulan Olta

Şehri akşamüstü sis basmıştı. Sis Haliç yoluyla gelmiş, önce mavnalar, çatanalar, köprüler, sonra kuleler, mağazalar kaybolmuştu. Liman düdük sesleri içindeydi. Vapurlar aa acı bağırmışlardı. Sonra bir sessizlik... Işıklar yayılı yayılıverdiler. Bütün şekiller büyüdü, yayvan-laşh. İçime bir sevinç doldu. Bana öyle geldi ki şehri sis basmadan edemeyeceğim artık. Başım ^^^ara sokmuş devekuşu rahah ile durdum. Limana bakhm: Sular uçuyordu.

Adama bir ışığın dibinde rastladım. Sırtım elektrik direğine, bir ayağını nh^^m parmaklıklannın betonuna dayamış, cıgara içiyordu. Kim olabilirdi?

Böyle nhtımın parmaklıklan ^çıkınasma bir ayağını dayamış, ogara içen başka bir tek adam yoktu. Böyle sisli bir gecede, İstanbul limanının uyumuş nhbmlannda tek başına düşündüğüne göre romanlar okumuş bir adamdı. Hem de liman şehirlerinin meyhanelerini, orospulannı, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş adam. Şurada iki adım yürüse bir esrar tekkesi bulacak, oradan kırk adım yukarıda kadınlarla beraber külhanbeylerin kaptıkaçtı oynadıklan yalnız kahve ile çay içilen bir halk kahvesi vardı. Orada Marika'nın dostu Deli Hurşit, Marika ile iftihar ettiği içindir ki böyle alabildiğine cesurdur. Çakır Marika'nın, Hurşit yüzünden alnı açık, gözü pek, dili zehir gibidir. Limanı liman eden onun serseriliğidir...

İstanbul limanında, öteki limanlardaki gibi ne büyük orospular, ne korkunç zenciler, ne hezaran Çinliler vardır. Sessiz, dar, çamurlu, karanlık sokaklarda insan, insanlan uyuyor sanır. İstanbul limanını Marika ile Deli Hurşit uyanık tutarlar.

Evet dostla^m, bir ayağını parmaklıklann beton çıkmasına dayayıp cıgara içen bendenizdiın. Bir sisli İstanbul gecesinde, Galata rıhtımında herhangi bir Marika ile dostu Deli Hurşit'i uzun liman boyunca ben taha yyül ettim. Elektrik direğine dayanmış cıgara içen benden başka ^^^e yoktu. Bununla iftihar ederim. Gidip o kahvede bir çay içmek canım çekti. Yadırgayacaklardı. Vazgeçtim. Ceplerimi aradım. Oltam elime değdi. Karanın kat'i idi. Bütün paramı bu oltaya harca. Balık tutacak, satacak, akşamlan sattığım balığın parasıyla içecektim. Sabahleyin erkenden balığa. Akşam şişem cebimde balığa. Ben bir yazıcı idim. Yazı yazmak canım istemiyordu. Yazı yazınam için bana Çiçek, kuş hürriyeti değil, içimdeki aşkın, deliliğin, oturmaz düşüncenin hürriyeti lazım. Küçücük hürriyetler değil, alabildiğine yüz verilmiş bir ç^^k hürriyeti istiyordum. Bu bana lazımdı. Yoksa her şeyi ağzımda gevelemekten başka ne yapabilirdim? Ne yapıyordum? Beş papel verdim, aldım naylon oltayı. Ucuna takhm zokayı. Parlat^rn ça^^^. Koydum istavriti iğnesine. Saldım denize oltayı daha sis basmadan ortalığı. Kıpırdamadı bile. Bir başka oltacı cıva verdi, zokayı parlattım. Yine bana ^mısm demedi olta. Vazgeçtim balık tutmaktan. Geldim dayandım elektrik direğine. Koydum ayağımı nhhm taşına. Düşündüm   edeyim, diye. Kararım kat' i idi. Bu akşam tut

mazsam bunun yann akşamı vardı. Deniz bizimdi. Içi bir hazineydi. Olta namuslu, balık sessiz, deniz bulanık, yaşasın hürriyet! Sırhmı verdiğim elektrik direğine bir tekme... Kendimi köprü üstünde buldum. İndlm köprü alhna, oturdum bir kenara. Önümde karpit lambası yanan pınl pml bir sandal, kenarda ispirto içen bir ihtiyar, onun yanında bir uykusuz, benim yanımda hayal gibi dikilmiş perişan, zayıf bir çocuk. Pardösümün cebinden ıslanmış, yırtılmış kesekâğıdı çıkardım. Jiletle bir istavritten iki yaprak kestim. Saldım yaprak yeşili köprü alh suyuna. Herkes balık çekiyor, benimki kıpırdamıyordu. Etrafa seyirciler biri^nişti. Garip bir utanma geldi bana. Balık hıtamamaktan utanacağıma balık tutmaktan utanıyordum. Hem kim kanşır keyfime diyor, hem de boynumu pardösümün yakasına kıshkça kısıyordum. Perişan çocuk:

— Bunlann tuttuklan lüfer mi, ağabey? dedi.

— Lüfer, dedim.

Y^^ine bakhm: Yüzü kirli beyaz, açık mavi süt rengi idi. Burun kanatlan birbirine yapışmıştı. Karanlık dişleri vardı. Zayıf, ince boynu, yırtık kasketi, uzun, kirli, güzel parmakları.

— Nerelisin?

— Sormageç'ten!

— Sen şu oltayı biraz tatsana...

Gidip bir sirnit aldım, geldim. Oltayı vermek istedi.

— Kalsın kalsın, dedim, ben biraz dinleneyim...

Bu işi evvelce yaptıg belli: Oltayı sallayışı, tartışı... Bir balık tuttu: Balığı çekişi, hiç heyecanlanmayışı bana bu işe yabancı olmadığını anlatıyordu. Üç dakikada iki balık tuttu. Kendisir.e bakhğımı görünce;

— OliamıL. yok, yoksa ... dedi.

Canım bir sirnit daha çekti. Simitçi, oltamı bıraktığım çocuğun ters tarafında olduğu için karşı tarafa geçtim. Hem simit yiyor, hem de ortadaki

kayığın karpit lambasının arkasından benim oltacıyı dikizliyordum . Arkasına dönüp bir şey söyledi. Cevap alamayınca arkasına dikkatle baktı. Orada beni göremeyince etrafına bakındı. Herhalde karpit lambasının ışığı beni göstermiyordu. Oltayı çabucak topladı. Ücuna bir kibrit çöpü bağlı ipe dizdiği balıklarla beraber suyun üstündeki demir potrelden hızlı hızlı geçti. Oradan Adalar'la Eyüp iskelesi arasındaki küçük köprüye çıkılıyordu. Ben de o tarafa seğirttim. Birdenbire beni karşısında bulunca hiç şaşı^adı.

— Bu tarafta balık daha çok da... dedi. Köprünün parmaklığından ayaklarını sarkıtarak oturdu.

Belki de beni hâlâ yanında sanıp bu tarafa niçin geçtiğini anlatmaya savaşıyordu. Ben hikâyemi yazmak üzere nhtım kahvelerinin, önünde nasır ilacı bulunanına dalmış, çayımı ısmarlamış, kalem kâğıdımı çıkarmıştım.

Barba Antimos

Ingiliz imparatorluk sarayında suçlu bir asilzadenin kraliçe tarafından affını gösteren tasvirden sonra, en dikkate değer tablo, "Opti-mus" marka lüks la. ıbası ilanıdır.

Lamba bir motorun güvertesindeki ipe asılmışhr. Rüzgâr *I* mba-y . uçurmaktadır. Lambanın alhnda balıkçılar balıkla dolu ağı çekmektedir.

Kanarya ötüyor, isketeler kafeslerinde duramıyor, tüneklerinden aşağıya, aşağıdan tüneklerine sıçrayıp duruyorlar. Sobanın üstündeki hava titriyor. Balıkçı Kanari san beyaz bıyıklanndaki karla kapıdan giriyor. Kanarya tekrar ötüyor.

Barba Antimos'u tanır mısınız?

Barba Antimos, dünya yüzüne düşmüş insanoğlu neslinin, tam seksen yaşına geldiği zaman kendisini bir adada yapayalnız, çoluğun-dan çocuğundan uzak, duvardaki levhalar Aadar tarihi ve onlar kadar canlı bulan bir duvarcıdır. Ne sandalı, ne ağı, ne de arhk kalbinde heves; cebinde bir tek Priyol saati, boynunda al atkısı, ayağında yün ço raplar, gür Maksim Gorki bıyıklannda tüten dumanı kalmıştır.

Barba Antimos'un seksen senesinden hangisini ele alsan, her birinde tamir edilmiş bir duvar hatırasından öte Lir şey bulamazsınız gibi gelir. Ondan bir şey alamazsınız. Söylememek, anlatmamak değil; susmak, dinlemek, belki de seksen sene daha duvar yapıp, duvar sıvayıp, duvar badanalayıp, tabakasında köylü cıgarası ve koltuğunda ekmeğiyle fundalann içindeki tek odalı evine kapanmak hulyasıyla Kornil'in kahvesinin sobası başmda oturmak bahtiyarlığına devam arzusunu görürsünüz. Seneler öylesine vefasızdır ki, yalnız dışanda lodos, poyraz, karayel değişe değişe eser. Halbuki insan günleri hiç de-ğişmemecesine sürüklenmektedir. Ama değişecektir. Bir gün Barba Antimos ölecek: "şu duvan Barba Antimos yapmıştı" diyeceğiz. "Komil'in kahvesinde sobanın başında otururdu. Seksen sene kirlenmemiş gözleri ve elleriyle köylü agarasını bıyıklanna takardı" diyeceğiz. "Yanaklarmı şişire şişire agarasını içerdi" diyeceğiz. Belki bir Barba Antimos'tan evvel habralar yokuşundan yuvarlanacağız.

Şu kış günü, ayaklanmızın buz kestiği şu kış günü, şakır şakır öten kanarya da bir gün ötmeyecek. Sebzed Apostol, Marko ismindeki eşeğine rakı içirmeyecek. Sütçü Pandeli Efendi vergi borcunu verdiği halde nasıl hapis karan alındığını, bu karan bozmak için başına neler geldiğini, Ingiliz imparatoriçesinin şahane tavırlaalhnda, göbeğinin üstünde Komil'in "Puços" ismindeki kedisi olduğu halde anlatmayacak. Balıklı, mürekkepli, tütünlü ve lastik kokulu kahveden eve döndüğüm zaman, Barba Antimos'un namuslu seksen senesini birer birer yaşamak sevdasıyla kaleme kağıda sanlmaktan usan-mayacagım.

Midesindeki ülsere salık ve^rilmiş birkaç kocakan ilacı her zaman iyi gelmez. Mavi gözlerini bulandıran bir keder yüzünün o seksen senelik fedakâr, çilekeş ve namuslu manasma, istemeyerek, zorla gelmiş, insanlarla kerhen ahbap olmuş, onlann kanunlanna mecbur olarak uymuş bir keder, mahcup bir şikâyet katıldığı zamanlar, ülser ona çok mu acı duyuruyordu bilmem. O şikâyetleri midesine, midesindeki yaraya yüklediği zaman, acının çoktan hafiflemiş olması lazını gelirdi. Günlerdir evden çıkma rmşh. Acıyı o zaman çekmişti. Yokuşu indiği zaman, daha inerken, acı hakkında, midesi aleyhinde söylenmek için yola çıkmıştır, denebilir.

— Nasılsın Barba Antimos?

— Iyi değilim. Çok sıkıntı veriyor beyim, uyutmuyor, bir lokma bir şey yiyemiyorum. Dün bir çorba içebildim. Sonra onu da...

— Geçecek Barba Antimos.

Dudağını dört beş yaşındaki bir çocuk güzelliğiyle bükerdi.

— Bulgar Hastanesi'ndeki doktor verdi bir ilaç, iyi gelmişti. Ama bir iyi gelir, bir gelmez. Belli olmaz.

Ada'nın omuz verdiğiniz, üstüne oturduğunuz, seyrettiğiniz, taş attığınız, ayak bashğıruz, yaslandığıruz, dayandığınız her duvannda onun harcından, onun el emeğinden, terinden bir şey vardır. Onun yaptığı duvarlar ne mozaiktir, ne kütük ve taş taklididir. Onun duvar-larİ, iki bin sene evvel yapılmış mütevazı ama arkasında ve içinde, kaba biçimde bir felsefe, yahut da bir aşk efsanesi, belki de bir Yunan tanrısı, her zaman haksızlığa karşı koymuş bir kahraman saklar. Onun

elini sürdüğü her duvar birdenbire iki bin sene evveline bir antika gi-

••

bi gidiverir. Uç sene sonra onun yaptığı bir samıcın içinden bir torba Bizans altını çıksa, hiçbir arkeolog kalkıp da bu torbamn bu samıca sonradan atılmış olacağını söylemeyecektir. Yaptığı kulübe taklidi her evin önüne bir asma, bir sarnıaşıkla bir şimşir dikerseniz, bir çardak kurarsanız, girer girmez sizi Sokrates'in neden karşılamadığına şaşar-sıruz. Ne zaman tahta bir masa üzerinde yaz akşamı oturup da şarap içseniz Alkibiyades'in kılıç şakırdatarak Sokrates'e, "Peki Sokrates öyle olsım, senin dediğin gibi olsun. Ama benim anlayamadığım işin şurası: Niçin insanoğlu bu kadar ölmeyecek gibi doğup büyüyor, senin gibi seksenini geçiyor da büsbütün akıl, mantık, fikir kesiliyor da, bütün sırlan ayan edecekmiş hale geliyor da, tam mutlu zamanında göçüp gidiyor?" dediğini duyarsınız.

Sokrates'in ne cevap vereceğini düşünecek bir kıratta değilseniz,

« *m*

susarsınız. Uz^rn sa^^nlan arasından yıldızlara, yıldızlardan şarap bardağına dönüverirsiniz. İşte Antimos'un yaptığı duvarlar, oyduğu sarnıçlar, kurduğu evler Ada'nın hiçbir tarafını çirkinleştinneden, aksine güzelleştirerek kaba gibi gözüken klasik bir ruh içinde Bizans' tan eski Yunan sadeliğine ve şürine doğru yol bulmuş giderken ve ada evinde onun sayesinde Homeros'la beraber dolaşırken, zamane çirkin

villalannı taktı takıştırdı.

Barba Antimos yılmak bilmeyenlerdendi. Kıt kanaat geçinirdi. Kolunda kuvvet kaldıkça elini neye sürse güzel eyledi durdu. Ama o mide ülseri gelip çatınca bir ekmeği iki yüz elli gram helva ile temiz-leyemez oldu. Temizleyemeyince bir ağaç dalı gibi budaldı adaleleri sönüverdi. Yalnız berrak mavi gözleri ve tütün dumanı sinmiş, tütün dumanıyla sararmış Maksim Gorki bıyıklan, uzamış harç rengi saçla-nyla kaldı. Şimdi kimse evinin bir köşesine, onun elinin sürülüp de güzelleştiğini hatırlamıyor. Bırakın hatırlamayı, kimse onun eliyle bir duvann güzelleştiğini, bir harcın sağlamlaştığını, bir kirecin rengini zor attığını fark etmemişti ki.

Bilmem kendisi de bu elinin her şeyi güzel ettiğinin farkında mıydı? Farkında olmasa bu kadar mütevazı olur muydu hiç. Hristo Kalfa gibi, "Beniın yaphğım duvardır o, öyle çabuk, bir iki taş sökmekle devrilmez" derdi. Demedi.

Şimdi ona, yukarıda kendi eliyle yaphğı, Diyojen'le beraber ohır-duğu kulübesinden iki günde bir inip de eski dostu, hemşerisi Pande-li Usta'nın süthanesinde sabahlan süt İçorken rastlıyorum. Sütünü içtikten sonra gülümsüyor, yanaklarına bir dağ rüzgân esiyor. Mavi gözleri süt gibi bir içecek şey haline geliyor. Barba Antimos hiç ama hiç derdini açmıyor. Biz yine açalım.

Tam kırk senedir yaptığı duvarlar onun büyük, acı, söylenmeyecek sırlarından en büyüğünü hissediyor herhalde, bazı akşamlar onlara yaslandığım zaman zangır zangır titrediklerini duyuyorum.

Haritada Bir Nokta

Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilayet, havali isimlerinden hemen mavi sahile kayar... Robenson Rize'yi okumuşumdur herhalde, unuttum gitti. Onun zoruyla mavi boyalarm üstünde bir garip ada ismi okuyunca hulyaya daldığımı sanmıyorum. Romanlar yüzünden adalan sevdiğimi pek u^nuı1uyonım ama belki de o yüzdendir. Haritada ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir kanncalanmadır başlayıverir. Hemen gözle^^in içine bakan bir köpek, hemen, az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtalan kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harikulade güzel çocuklar, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufuk-lan dar sisli bir deniz...

Tabiat; çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkanları veren, yüz vermez bir babadır; fırhnasında kayığını batırdığı zaman yüzmesini, rüzgârında kulübenin damını uçurduğu zaman daha sağlamı, daha hünerliyi bulmayı öğretiyor; canavanyla karşı karşıya bırakhğı zaman adale kuvvetini sınıyordur. Orada, dört tarafı su ile çevrili yerde insanlann büyük, sağlam dostluklar, sağlam adaleler, namuslu günler ve gecelerle birbirlerine sokulmalanru, yardımlaşmalarını buyuran rüzgârlar, fırtınalar, deniz canavarlan, kayalan günlerce haftalarca döven dalgalara ancak tabiatın buyurduğu şekilde yaşanabileceğini; sıkı ve

sağlam adalelerin çelimsizlere yardım için; keskin aklın daha kör, daha mülayim, daha gürültüsüz ve yavaş akla, hatta akılsıza arkadaşlık için verildiğini; çorbanın çorbasızlarla taksim edilmek için mis gibi koktuğunu öğreten, belki de öğretmeden öyle iyi, öyle mübarek anadan doğulduğunu hayal ettiren bir düşünce ile haritalardaki maviliğin ortasında, kocaman kıtalann kenanndaki büyük denizlerin bir tarafına kondurulmuş adalara bakar, kurar dururdum.

Yatak odama da bir tane asmışımdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye. Haritayı görünce bir nokta ada, ada görünce de hemen fırtmalan, rüzgârlan, uğultulan, köpekbahkla-^m, sonra birdenbire adanın

namuslu insanlannı hahrlayıveririm. Haritada herhangi kargacık burgacık şekil almış adalara, karasevdalıya k rşun döken bir ihtiyar kocakannın aklı veya sezişleriyle dalar, bir şeyler bulup çıkannın a, daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözüken adalar merakımı çeker.

Bir gece, ansızın bir motor katranlı bir iskeleye yanaşır, ışıklan kan portakalı kırmızılığında yanan haritadaki nokta adaya çıkıve^^rn. Hemen üç günlük sakalı pınl pınl, beyaz, orta yaşlı bir adam kal

kık, gocuklu bir paltoya gömülmüş yüzüyle gülerek y^^rn a yaklaşır.

— Geldin mi, kardeş? der.

— Geldim ağam, derim.

— gitmeyeceksin ya?

— Aah, derim, bir daha mı?.. Bir daha mı?..

— Adamızdan iyisi yoktur.

— Yokmuş ağabey, derim.

— Babam sizlere ömür...

Gözümüz bulanmış, tahta havalisinden hiç gözükmeyen bahçeli bir eve gireriz. Bir asma çardağı allından geçeriz.

— Ben bir elimi yüzümü yıkayayım hele...

Der, eve girmeden sağ kolda bir çeşme vardır, hatırlayıverir, yönel irim.

Heyecandan, üzüntüden, utançtan titreye titreye, yüzüme suyu çarpa çarpa yıka^^m. Iki üç kişi boynuma sanlır. Komşular seslenir. Urkü^tülmüş tavuklar bağınr, anam ağlar, ağam ekmek keser, bacım bardağı doldurur, ben duvardaki ağlan seyre dalanm.

— Hava bugün lodos muydu ağabey? derim.

— Başlarken lodos başladı. İkindiye doğru batıya çevirdi. Şimdi bab karayelden esiyor ama çevirecek., karayele çevirecek.

— Sonu kar mıydı ağabey, karayelin?

— Geldiğin yerlere kar, amma bize pek yağmaz... Sen nasılsın bakalım? Rengin iyi maşallah!

— Çok şükür ağabey!.. Köy nasıl!

— Bildiğin gibi gardaş! Hep öyle... Çocuklar iskambile dadandı, başka bir kusurcuklan yok.

— Parasına mı oynarlar ki?

— Yok be anam! Para nerede ki, parasına oynasınlar. Balığına oynarlar, misinasma oynarlar, çaparasına oynarlar, olta iğneciğine oynarlar. Hele bir oynaya görsünler parasma da...

Hani Frenklerin '1'enfant prodigue" dedikleri bir oğlan vardır. Ben o ço^^muşum; israftan, delilikten, serserilikten dönmüşüm gibi olurum yata gunm içinde. Işığı söndürmemle uykumun başlangıa arasına güneşli bir sabah, kayıklar, bütün bir balıkçı köyü halkı dolar. Kalkık uçlan çiçekle balık resimli çifte kayıklar bir anda uzaklaşır.

Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar ebnemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakin, bu kadar lastik çizme gibi pınl pınl olmamalı deniz. Bunmı yarını var. Dalga, cam parçalan gibi keskin ve soğuk vurduğu zaman olacak, o canavar su baştan girip kıçtan çıkacak.

İşte çocukluksun ve ilk gençliğimin haritalarmdaki adalar beni, sonunda bir gün özledi^m gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler. Yaşım orta yaşı buhnuştu ama, nihayet asıl yuvama dönmüştüm. Sanki on dört yaşmda sanşın bir oğlanken basıp gitmiştim. Bir motor beni alıp büyük şehirlere götürmüştü. Yaşamışbm. Cebim para görmüştü. Kadın görmüştüm. Şehvet tatmışhm. Kumar görmüştüm. Hırsızlık., mahpushane gömüştüm. Kerhane gömüştüm. Yankesicilerle, hırsızlarla artadaşlık etıniştim. Sulakmışlar, sulanmışbm. Aç yatmış-^m. Para çalmıştım. Irza g^^^^rn. Sevmiş

sevilmemiştim. Işte bitkin, işte yorgun, işte hepsini hepsini yitirmiş, gittiğim motorla yine geri dönmüşüm.

Şimdi namuslu insanlann arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü göz kırpışından an-

layınca cesaretten canavar kesilecek bir insan haliyle sessiz, sakin, ağzına vur lokmasını al bir halde balığa çıkacak, iyilikiere hasret duya du ya ömrümün sonunu, burada kesik bir son nefesle bahtiyar bitirecektim.

Sonbahar uzun ve güzel geçti. Çardaklardaki yapraklar kırmızının en son haline doğru ağır ağır kızara kızara, kırmızının renk oyunları içinde, düşmeden evvel ne kadar sallanıp durdular.

İnsanlara ağır ağır sokulmaya çalışıyordum. Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu. Bense, orada kafamı kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce. Arhk bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim. Etrafımı çeviren insanlann hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söylediğim evine dönen "müsrif çocuk" ruhuyla seyrediyordum. Niyetim yazı yazmak bile değildi. Balığa çıkacakhm. On kuruşa kahve, yirmi kuruşluk köylü agarası içecektim. Kaybettiğim her şeyi; insanlı^, cesareti, sıhhati, iyiliği, safveti, dostluğu, alın terini, sessizliği yeniden bulacak; belki yeniden bir adam olmasam bile bir temiz hayatın içinde hayran, meyus ve mahcup ölümü bekleyecektim. Aklıma ara sıra esen yazı yazmak arzusunu, arzusunu değil kötü huyunu, bu tek kötü huyu muvaffakiyetler, şöhretler düşünmeden "düşünürsem Allah canımı alsın!" düşüncesiyle yeniden bulabilirsem, kalemsiz kâğıtsız dağlara fırlayacak, bahğa çıkacakhm. Yazmayacaktım. Biliyordum ki, insanlar beni pek sevmeyeceklerdi. Bir adam ki onlar gibi değildir. Balığa çıkacak olsam, '1<oca evi barkı var. Ne bok yemeye balığa çıkar? Deli midir nedir? Pay da almaz" diyeceklerdi. "Baba fırını has çıkaran enayi, çalışmıyor, bereket ki anası var, yoksa satar savar, sürünür" diyeceklerdi. Hiçbir zaman yeniden damla damla, dakikalan duya duya, sıkıla patlaya; rüzgân, balığı, denizi, ağı seve seve, ölümü beklediğimi bilemeyeceklerdi.

Ne zaran vardı. Ben onları hayalimde adanın insanlan ile ölçe öl-çe, en büyük kusurlarını müsamahasızlıklarında bularak mahcup sevecek; bir agara, bir adaçayı, bir kâğıt oyunu ile rüzgârlı günü bitirdikten sonra

yatağıma yeni doğmuşçasına günahsız, hahralan kova kova; iyileri, kahramanlan, namuslulan, hak yemezleri, alın teri ile sert tabiattan kavga ve dostlukla ekmeğini çıkararak, birbirlerine fedakârlıklar ederek yaşayanlan seyirden duyduğum hazla derin ve rüya-sız bir uykuya dalacaktım. Sabahleyin yine rüzgârlarla, yağmurla

uyanacaktım. Camları buğulu bir kahvenin içinde elleri nasırlı, yüzle-

• •• •• Al • «1 • • 1 1 1 •• •• 1 1 • •• I

ri güneş ve rüzgarla çizgili insanların arasında, bugünü de bir günah, daha doğrusu bir kötülük işlemeden bitirecektim.

Onların arasına seyirci sıfatıyla sessizce karışarak oldukça mesut yaşadım. Şehre bile inmiyordum. Her şey tahayyül ettiğim gibiydi. Yalnız pay meselesinde çirkin hadiseler geçtiğini işitiyor, onu da duy-mamazlığa geliyordum.

Bir sabahtı. Kayık, hulyalarımdaki gibi balıktan dönmüştü. Çeva-leler vapura verilmişti. Şimdi ağları denize çarpa çarpa yıkıyorlardı.

Balıkhanede hiç tutmayan, fiyat bile verilmeyen on on beş dülger balığı kayığın küpeştesinde lıala canlı, ince, zar gibi kanatlarıyla titreşiyorlardı. Biraz sonra, işlerini bi tirmiş olacaklar, hepsi orta parmaklarına birer dülger balığı takarak çekip gideceklerdi. Umduğum gibi dülger balığı çorbası çok evlerde tütecekti.

Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi. Yedisi bizim adadandı. Seki-zincisi zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kc.dar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu.

Balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu zaman, dışarıdan da insanlar gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar pay almazlardı. Irıp tayfası ile reis, gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendile-rıne.

O adam da bir dülger balığı alabilmek, bu balığı hak edebilmek

için elinden geleni yapıyordu.

Nihayet iş bitti. iki büyük dülger balığını reis kıçaltına attı. Tayfalardan birine:

— Bunu bize götür sonra, dedi, ötekilerini pay yap.

• •

Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık, pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir halde dondu. Sandım ki böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kahverecek adam. Etrafına bakındı. Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri nerede ise yine eski temiz, memnun halini, taze meyve halini alıverecekti. İki adım attı. Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden, başparmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

— Ne o? dedi, hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini

kovmayalım.

Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek halde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahve önündeki seyircilerden biri seslendi:

— Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

— Ne yapalım gelmesinler. Kırmızı götlü ile davet mi ettik biz onları? O balığın bir iki buçukluğu var. Balık çıkmadığı zaman yanaşmıyorlar ağı temizlemeye hiç. Yağma yok hemşerim!

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da:

— Ayıptır yahu, ver adama, demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıktan birini, en küçüğünü adama doğru fırlatacak diye bekledim. Reis kahvenin önünde kahvesini öttürüyor, kayığın asıl tayfasına keyifle bakıyordu.

Hadiseye karışan adam:

— Ayıptır yahu, dedi, ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımdan biri:

— Sen karışma bakalım babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek? Ayıp yorgan alhnda.

— Babanızın malı mı bu deniz, sizin?

— Onun babasının malı mı?

— Değil ama, gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

— Kim gel de, çalış demiş ona, gelmeseydi.

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

— Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

Ayağa kalktı. Kendisi için laf işitmiş adama:

— Zararı yok hemşeriın, dedi, zararı yok. Vermesinler, istemez...

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla bir Şarlo gibi

seğirterek uzaklaştı.

Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da, bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakin, ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye,

kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada'nın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra ■ tuttum öptüm. Yazmasam deli olacakhm.

Sivriada Geceleri

Bir nisan akşamı yola çıkmıştık. Geceyi o yanıp yanıp sönen ışıklar adasında geçirecek, sabah erkenden su üstü karagözüne çıkacaktık.

Niyetimiz daha erken yola çıkmaktı ya. Hava bir tuhaftı. Uzakta fırtına bulutuna da benzer bir sis vardı. Bir gündoğrusu bu sisi temizleyiverdi. Bu sefer de gündoğrudan bir kara bulut gelip yağmurunu boşalttı. Sonra gökyüzünü boydan boya kaplayan bir ebemkuşağı görünce Kalafat:

— Selamet, dedi. Basalım artık. Hava düzeldi demektir.

Kalafat'a göre fırtınalar atlatılmıştı. Gökyüzündeki bu yedi renk

sükûna işaretti.

Yola çıkhğımız zaman deniz dümdüzdü. Ebemkuşağı zaman zaman gözümüzden silinip tekrar ortaya çıkıyordu. Sanki dünyanın kuruluşundan bir gün yaşıyor gibi gidiyorduk.

Arkama baktım. Bu sefer de Çamlıca sırtlarında bir iki bulut pey-dahlanmıştı.

— Poyraz geliyor, Kalafat, dedim.

— Gelsin, dedi. Gün batmadan Oksiya'dayız.

— Fener erken yandı galiba? dedim.

— O gece gündüz çakar be! dedi.

Sivriada'nın bir mil açığında, sağımızdan hafif hafif bize yetişmeye çalışan poyraz kabarıverdi.

Kalafat, kayığın burnunu poyraza çevirdi. Sivri'yi solumuzda bırakıp açılıyorduk.

— Neden böyle çekiyorsun küreği? dedim.

— Böyle çekmesem nasıl düşeriz Sivri'ye, dedi. Şimdi akıntıya verdik miydi sandalın burnunu, kürek çekmeden mağaraıun önündeyiz.

Sahiden de öyle oldu. Sular bizi tam mağaranın önüne getirdi. Sandalın burnunu mağaraya soktuk. Bekledik. Kalafat kepçeyi daldırıyor, kocaman karidesler tutuyordu.

Birden durdu. Yanımızdaki çocuğa:

— Baksana, Sotiri, dedi, ayıbalığı geldi galiba, bir ses duydum.

Çocukla beraber kıçta oturmuştuk. Dönüp bakhk: On kulaç öte-

ınizde terli, şişman bir zenci çocuğu gözleriyle fok, bize bakıyordu. Baktı ve daldı.

— Orada mı? dedi Kalafat.

Sotiri:

— Daldı, dedi.

— Yine çıkar. Mağarada geceler. Keyfi kaçtı oğlanın, bizi var diye...

Bu ihtiyar münzevi, senelerden beri buralarda. Bırakmış uzak denizlerini, yüzlerce karısını, binlerce çocuğunu, basmış gelmiş Marmara'nın bu Sivriada'sına...

Güneş babyor, martılar haykınyor, karabataklar sudan çıkmış, ıslak kanatlanm kaldırabilmek için deli gibi çırpınıyorlar. Ayıbalığı yeniden büyük bir nefesle çıkıyor, büyük bir nefesle tekrar dalıyor. Martılar geliyor, karabataklar gidiyor. Akşam büyük bir vaveyla içinde vahşi, kırmızı, dalgalar esmer kayalan dövüyor.

Mağaraıun içinde Kalafat, kıpkırmızı lekelerle sular içinde hâlâ

karides avlıyordu.

— Sotiri! diye haykırdı birdenbire. Sen livarı hazırla da şu karidesleri koyalım. Kıç altında bir tane daha var. Ama, iyi bak, iistünün bezi delik olmasın.

Sotiri kayığın içinde, batmış güneşin bir parçası gibi kımıldadı. Siyah kafası ve kırn1ızı elleriyle, mavi gözleriyle, kaya, deniz, güneş, balık, renk ve kokusuyla ayaklarımın dibinde kıçaltına doğru uzandı.

Kalafat kepçeyi başüstüne koydu ve kendisi de mağaranın deliğinden fırladı:

— Ulan Sotiri, bulamadın mı öteki livarı? Ver şimdilik oradan

çapçağı, dedi.

Çapçağı ben uzattım.

Sotiri kıçaltından boğuk boğuk:

— Bulamıyorum livarı, usta, diyordu.

Mağarayı ayıbalığına bırakıp Sivri'nin Yassı'ya bakan kıyısına çıktık. Sandalı çakıla çektik.

Sotiri ile Kalafat, çalı çırpı aramaya gittiler. Ben kıyıda beyaz çakıllara oturdum. Üç adım ötemde, akşamın şimdi güvermiş renklerine doğru kırmızı bacaklarını sallayan bir martıya daldım.

Martı arka üstü yatmıştı. Kırmızı ördek ayaklan ara sıra havayı dövüyordu. Ne oluyor, diye martıya doğru gittim. Hayvanın gözleri açıktı. Güzel kafası da ara sıra sallanıyordu.

Sotiri, sırtında kıyıya düşmüş boş bir portakal sandığı ile tepem-

1 • • «il •• 1 **a**

de gözüküverdi.

— Ne oluyor bu martıya, Sotiri? dedim.

— Olüyor be! dedi, ne olacak?

— Sahi ölüyor mu?

— Yok, yalandan. Olüyor işte...

Sotiri, portakal sandığını, geceyi geçireceğimiz iki kaya arasına fırlattı. Tekrar Kalafat'a yetişmek üzere kayalara tırmandı. Bir martı, bir nisan akşamında sırtüstü uzanmış, hâlâ ölmeye çalışıyordu. Içimi bir keder yaladı. Yanından ayrılamıyordum. Martının kafasını ellerime almışhm. Bir avuç deniz suyu getirip ağzına damlathm. Şiddetle kafasını salladı. Bir titredi. Ve öldü.

Yassıada'nın ışıkları yandı. Uzaktan bir taka geçti. Keyfim kaçmış, üzgün, ağlamaklı gibiydim. Canım bir taraftan acı bir türkü söylemek çekiyordu.

Onlar ateşi yakıp topladıkları midyeleri bir teneke üstünde pişirirlerken ben hâlâ martının yanı başındaydım. Kalafat:

— Ne oluyorsun be? dedi. Şair misin, ne boksun?

— Martı öldü de... dedim.

— Martı da ölür, dedi. Insan ölmüyor mu?

Dünyanın yaradılışındaydık şimdi, insanın ilk zamanlannı yaşıyorduk. Onlar avhyorlardı, ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış ateşin karşısında okumak üzereydim.

Bütün kabile halkı bana kızmıştı:

— Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı ölmüş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak?

Gündüz güneşin içinde böyle söyleyenler, gece olup da kütükler, çalı çırpı yanınca, öbür tarafta rüzgâr denizi hornur hornur söyletirken, marhlar hâlâ deli gibi bağnşırken ben bir türkü, martının ölümünün türküsünü tutturacaktım. Çalışanları bir üzüntü, bir garipseme, bir birbirine sokulma hissi saracaktı. Sonra bu hal belki de işe yaramaz adamın bir vazifesi olarak tanınacaktı. Bir iki gün ağ tamir edecek, balık tutacak, beceremeyecek, fakat akşamları da onlara üzülüp sevinme arzuları veren türküler söyleyemeyecektim.

— Ne susarsın be herif? diyeceklerdi. Hani bülbül gibi öterdin ge-cel eri? ..

Ertesi sabah beni balığa çıkarken uyandırmayacaklardı. Bırakacaklardı kendi halime.

Kalafat:

— Ee, dedi, anlat bakalım şu martının ölümünü ...

— Martı, dedim, üç adım öterndeydi. Güneş yeni batmıştı. Doğudan bir mavi karanlık ağır ağır kayalara, çakıllara, çakıllardan vücuduma silmeye başlamışh.

Kalafat'la Sotiri birbirlerine bakakaldılar.

— Ee, sonra? dediler.

Utandım, sustum.

Ateşin kenanna koyduğum midyeyi aldım. Biraz limon sıktım. Bir lokma ekmekle attım a._,zıma.

Sotiri yanı başıma uzanmıştı. Gözleri uyku içinde, yüzüme dikil

mişti. Yine:

— Ee, sonra, dedi.

Kalafat'a baktım. Gözlerini kapamıştı.

— Dinliyor musun Kalafat? dedim.

Cevap vermedi. Sotiri ondan tarafa döndü. Dikkatle baktı. Uyudu, dedi, bana anlat.

Ölen martıyı tanıyordum, dedim. Hani iki hafta önce ölen Ta-

• ■

hir'in martısıydı. Başka türlü bir martıydı o. Ötekiler gibi bağırmazdı. Bir kayanın tepesine çıkar, oradan Tahir'in sandalını gözlerdi. Uçardı doğru Tahir'in sandalına. Surattan da anlardı kerata. Tahir somurtkan adamdı. Pek keyifsizse yanına sokulmazdı. Uzaktan gözlerdi. Pek ke-yifliyse gelir, sandalın kıçına otururdu. Yemlerin kafasını, kılçıklarını, bekçi balıklarını, ince izmaritleri Tahir fırlatır ona atardı. Ara sıra konuşurlardı da. Ne Tahir onsuz, ne o Tahir'siz yaşayabilirdi. Uç gün sırt sırta rüzgâr esse, Tahir de balığa çıkmasa, marh tenezzül edip de çöp mavnalarına doğru kanat çırpmazdı. Tembel miydi, şair miydi bilmem ki?..

Hikâyem güzel olmuyordu. Farkınd aydım. Ama, yavaş yavaş açılacaktım. Ateş kor kesilmişti. Ay çıkmıştı. Baktım Sotiri'ye; kafası düşmüş, o da uyumuştu. Ben bütün gece uyumadım. Martılar simsiyah, ayın altında dolaşıp durdular. Sabaha karşı iskele sancak ışıklan ile durgun suları bize doğru atan bir vapur geçti. Aman ne güzeldi bu vapur sabaha karşı. Kalafat'ı uyandırdım. Vapuru gösterdim.

— Ne güzel, bak, Kalafat, dedim.

— Sen sahiden kaçıkmışsın! dedi.

Kafasını bir iki defa salladı. Bir daha vapura bakh. Bir daha salladı. Yırtık paltosuna girip kayboldu.

Sivriada Sabahı

Su üstü karagözüne sabah erkenden çıkılır. Kalafat, yırtık paltosuna girip kaybolduktan sonra uyuyakalmışım. Uyandığım zaman, etraf ışımıştı. İçimde bir sevinç vardı. Gözümü hemen kapadım. Bugün ta ildi, mektebe

gidilmeyecekti. Ben sanki mektepten bıkmış bir mektep talebesiydim. Yaşım on altıydı. Önümde uzun, güneşli, neşeli bir gün vardı. Bir gözümü açtım. Kalafat, olta kutusunu çıkarmış, söylene söylene, pash bir teneke kutunun içindeki zokaları muayene edi-



yordu. Oteki gözümü de açhm: Sotiri pantolonunu sıvamış, denize girmişti. Bir kayanın dibinden bir şeyler koparmaya çalışıyordu. Kolunu pazulanna kadar suya sokmuştu. Mintanı ıslanınca o da homurdanıyordu. Gerindim. Ortaya bir "kalimera" dedim. Cevap veren olmadı. Sağdaki sepete elimi attım. Ben de oltamı çıkardım. Bedeni yokladım; sağlamdı. Biraz asılınca, zokayı bağladığım erden koptu. Ka-lafat'ın bedeni çürümüş olacak ki, çekip çekip koparıyor, atıyordu. Dönüp bana baktı:

— Bakayım senin zokana, dedi.

Zokayı uzattım. Bir zaman sonra, yüzüme kızarmış gözlerini atar gibi bakh.

— Bununla mı tutacaktın karagözü? dedi.

— Nesi var ki?

— Daha nesi olacak, dedi. İğneyi hırsla çekti; ucu parmağına bat-mışh. Tuttu, kanı emdi.

— Bu iğne sallanıyor.

— Biraz önce sallanmıyordu.

— Oynamadın ki...

— Ne diye oynayacaktım?

— Karagöz tutulunca lök gibi, beyimiz tuttu diye uslu uslu gelecek değil ya ... Kurtulmaya çalışacak. O zaman da görecektin ebeninki-ni, dedi.

— Biz de daha yokluyorduk.

— Yalan söyleme, bağlamaya hazırlanıyordun.

— Haydi öyle olsun. Ver bir adamakıllı zoka da takalım.

— Benimkiler de paslanmış. Bir tane zor bela sallanmayan buldum.

— Eee? Biz ııe yapacağız?

— Hem bir sandalda üç kişi o] ta atmaz. ■

— Sotiri atmasın öyle ise.

— Ekmek paramızı sen mi vereceksin?

Sotiri seslendi:

-Usta, elimi kesti midye, çok kanıyor.

— Yeter, çık artık.

— Çok kanıyor, be usta!

— Doktor mu getirecektik buraya ulan, şimdi diner. Dinmezse tütün basarız. Sen çık sudan, bir kere.

— Amma ters herifsin be Kalafat! dedim.

— Tam uykunun tatlı yerinde sen tut, adamı uyandır da, geçen vapuru seyrettirmeye kalk... Ondan sonra uyudum mu sanırsın. Deli mi oldundu? Ne vardı vapuru gösterecek gece vakti.

— Çok hoştu da.

— Hoşsa kendin seyretseydin.

— Hoş şeyi başkalarıyla beraber seyretmek daha hoş olur.

Bana:

— Benim hoşafıma gitmez sabaha karşı vapur seyri.

Sotiri'ye:

— Sotiri! Kanıyor mu hâlâ?

— Durdu usta.

— Sana söyledik.

— Ama çok kanıyordu be usta.

— Kanasın... Ayıklıyor musun midyeleri?

— Ayıklıyorum.

— Ayıkla... Sen gelecen mi bizimlen, yoksa yumurta mı toplıcan yukarda?

— Siz gidin. Benim tam olta tutacak yerimden kesildi parmağım.

— Sen bilirsin. Sotiri, bana bak. Toplama çok yumurta. Sakın tekleri alma!

— Neden usta?

— Bozuk olur da ondan. Bilmez misin martı üç yumurta yumurtlar da kuluçkaya yatar.

— Ben toplayayım da sonra suda muayene ederiz.

— Peki tazesini nasıl anlarsın?

— Deniz suyuna atarsın. Yüzenini ayırırsın.

— Yüzeni mi tazedir? Yuh ervahına! Ulan kaç defa söyledim sana be, dibe çökeni alacaksın diye?

— Peki usta, unuttumdu.

Bir ara yalnız denizin sesi duyuldu. Sonra:

— Midyeler tamam usta?

— Ne çabuk ulan! Yoksa az mı midye topladın?

— Yok usta, dünya kadar. Siz sandalı kendiniz indirirsiniz değil mi usta? Ben gidiyorum.

Cevap beklemeden Sotiri çekirge gibi fırladı. Yukardan yabani kerevizlerin içinden bağınyordu:

— Ustaaa!... Bir topal tavşan var, yakalayım mı?

— Elbet yakala ulan, daha duruyor musun?

Bir zaman deniz de sustu. Bir durgunluk, bıçak gibi keskin bir durgunluk yaladı denizin yüzünü, sonra.

— Yakaladım usta.

— Semiz mi?

— Tüy gibi be usta, zayıf hayvan.

— Sakın keseyim deme... Tavşanlar da bizim gibi zil desene.

— Eve götürürüm bunu usta, ha?

— Senin olsun, götür... Dişi mi?

— Erkek, usta!

— Kırmızı mı gözünün kenarları?

— Kıpkırmızı usta, tüyleri de boz, güzel hayvan!

— Getir bir göreyim.

— Şimdi inemem, usta. Buraya çalıya bağladım. İnerken getiririm.

— Kaçırma sakın.

— Yok, sıkı bağladım.

Ben:

— Erkek tavşanın gözünün kenarı kırmızı mı olur, Kalafat? diye

sordum.

— Yook... Kim demiş onu?

— Sen söyledin ya?

— Ben erkek tavşanın gözünün kenarı kırmızı mı olur, dedim?

— Öyle demedin ama... Demek ben öyle anlamışım.

— Senin anlaman kıtlaşmış reis! dedi. Etrafına bir göz ath:

— Ulan!!! diye haykırdı.

Sotiri çok uzaklardan boğuk boğuk cevap verdi:

— Ne var, usta?

— Sana değil, len?

Bana döndü:

— Nerede ise gün doğacak, geç kaldık, dedi. Tamam mı senin oltan?

Küreklere asıldık. İki çifte Sivri'nin önündeki akınhyı zor yarıyorduk.

— Amma da sular var lıa! dedi Kalafat

On adım ötemizde deniz sütlimandı. Ama bulunduğumuz yer âdeta kaynıyordu. Daha ileride denizin yüzünü birdenbire allak bullak eden akıntıya benzer bir çırpıntı peyda oluyor, bu çırpınh göz açıp kapayıncaya

kadar kesiliyor, sonra biraz daha ileride denizin sütliman olduğu bir yerde yeniden meydana çıkıyordu.

— Görüyor musun kolyozu? dedi Kalafat

— Balık mı bunlar?

— Ustte küçücük, kıraçadan da küçük balıklar, peşlerinde de kolyoz, onun peşinde kim bilir hangi balık?

Martılar ve karabataklar bu, denizin yüzünde zaman zaman sıçrayan, kaynaşan, dalan, yeniden çıkan balık kümelerine doğru hızla süzülüyorlar, batıyorlar, kanat çırpıyorlar, karabataklarla mihal kuşları dahyorlar, bir deniz üstü canlı sabah kahvaltısı iştahı içinde, bütün canlılar faaliyetteyd i. Bu, insana bir sabah kahvaltısının iştahlı lıali gibi gözüken kaynaşmadaki gizli vahşilik hiç belli değildi. Milyonla canlıyı, milyonla canlı kovalıyordu. Mavi denizin üstünde bir damla al gözükıneden yüz binlerce küçük balığı büyük balık yutuyordu. Bin tane mikroskobik hayvanı yutmuş bir hrnak uzunluğundaki binlerce

e

balığı, bir kolyoz yutuyor. Sudan sıçramış kocaman bir kolyozu bir marh denize hiç konmadan havada yakalıyor, gagasında iki defa salladıktan sonra üç kere yutkunarak yarı canlı kursağına atıyordu. Hep-

•• ı |iı 1 (* '* 1 j • • • •

sinin arkasında bir küçük orkinos, zaman zaman gökyüzüne sıçrarca-sına denizde havalanıp yıldırım hızıyla balık kümelerine saldırıyordu.

bir ziyafet, büyük bir düğün sabahı sarhoşluğu küçük Sivri-ada'nın etrafında dönüyordu. Birdenbire Kalafat haykırdı:

Büyük

— Sende, muhakkak sakatlık var yahu! Ne dalıyorsun böyle!

— Şu hale bak, Kalafat.

— Hangi hale yahu?

— Millet boğaz derdinde, sabah sabah.

— Hangi millet?

— Balık milleti.

• •

— Oyle ise sen de ibret al reis. At bakalım demiri de biz de zilliği kıralım.

Demiri atıyorum:

— Aman dikkat et! Akın h fazla ha! Bir yerine takılmasın demir ipi. Vallahi çeker alır içeriye.

Demir gittikçe gidiyor. İp kurşun gibi ağırlaşıyor.

— Ne duruyorsun? diye bağırıyor Kalafat

— Dibi bulamadım ki.

— Onu baban bulamamış... Çoktan bulduk dibi. Akıntı sürüyor sandalı, enayi! Bağla ipi! Sar burun tahtasına iki kere! Dikkat et! Elini kaptırınayasın. Tamam! Geçir o halkadan! Oradan... Oradan... Ha! Küpeşte tahtasının deliğinden de geçir! Düğüm at!..

Sandal da, demir ipi de titriyor, sandal durmadan gidiyor gibi.

— Demir tarıyor galiba Kalafat?

İki tarafına dikkatli dikkatli bakıyor.

— Taramıyor, diyor, tam yerindeyiz, olduğumuz yerdeyiz. Baksana etrafına.

— Tarıyoruz.

Yassıada istikametine dikkatle bakıyor.

— Baksana Yassı'ya, diyor, senin gözün benimkinden bozukmuş be!

Bakıyorum, olduğumuz yerdeyiz.

Zokaları parlatıyoruz; midyeleri takıyor, salıyoruz oltalarımızı suya. Oltalar dakikasında uzaklaşıyor. Sahile doğru uçup gidiyorlar adeta.

— Salma oltayı, yeter! Dur orada. Bir şey vurmuyor mu?

— Yook.

Kendisi ağır ağır oltasını çekiyor.

— Senin yem çoktan gitti balığın kamına! diyor. Dalga geçmeye gelmez arkadaş. Bak benimkine.

Bir yarım kiloluk karagözü iğneden çıkarıp kıç alhna fırlatıyor. Ben bir tane tutamıyorum. O durmadan balık çekiyor.

— Sen yem yedirmene bak! diyor.

Artık tersliği geçmişti. Acemiliğe gülüyor.

Etrafımızda balık, kuş, daha doğrusu deniz ve gök milleti birbirine giriyor. Güneş uzak kel tepelerin arkasından daha tek sarı ışık salar salmaz, denizdeki kaynaşma bir ihtilal hali alıyor. Kıraçaları istavritler, istavritleri uskumrular, uskumruları kolyozlar, kolyozlan palamutlar, palamutları sinagritler, sinagritleri yunuslar, yunuslan orkinoslar kovalıyor. Daha doğrusu ben atıp tutuyorum. Kimin kimi kovaladığı, kimin kimi tuttuğu belli değil. Belki de bir parmak kadar çaça, yunus balığını, belki de bir istavrit, bir kılıçbalığını yutuyordur. Bir kaynaşma, bir kıyamet... Hiçbir şey belli değil. Bir şıkırh, bir oyun, bir bayram, bir savaş alanı...

Kalafat durmadan karagöz avlıyor, ben durmadan oltamın yemini değiştiriyorum. Fenerin yanındaki martıların acı acı haykınşına kafamı kaldınnca Sotiri'yi görüyorum. O karanlık, fırtınalı gecelerde umutsuz umutsuz çakan fenerin dibine çömelmiş, cıgara tüttürüyor.

— Hey, Sotiri! diye bağırıyorum.

— Hop! diyor.

Ben oltayı sarıyor, sandalın küpeştesine uzanıyorum.

Kalafat:

— Mademki elinden iş gelmiyor. Uyu, uyu! diyor.

Gözlerimi kapıyorum. Rüyama Kalafat karagözler fırlahyor, Sotiri fenerin dibinden rüyama tavşanlar sıçratıyor.

Türk Ülkesi

Gazinonun birinde Semiramis cazı, ötekinde meşhur tenor Atina Radyosu'ndan Andon Çamakis ve arkadaşları, kitarist Lambo refakatinde... Kulüpte yemekli dans-kotyon ve sürprizler. Sahada gece basketbol maçı, Paradisos'ta mehtap eğlencesi, İndos'ta dans müsabakası...

Bir yaz gecesi, bir cumartesi akşamı, bir sayfiye yeri: İlık mı ılık, yıldızlı mı yıldızlı, durgun mu durgun.

Ara sıra çamdan, fundadan, defne ve zeytinden, denizden ve karanlıktan, köşk bahçelerinin havuzundan çıkma, yerli, otlak bir lüfer balığının dibinde gezinişiyle fiske fiske denizden fırlama, öldürürcesi-ne serin, gebertircesine kokulu, kim olursa olsun, ne olursa olsun bir mahluk dudaklanna muhtaç bir insanın ruh halini kamçılayan bir rüzgâr... Denizdeki sandalda gramofon, balıkçı kahvesinde hoparlör, genç kız ve oğlan ağızlannda ıslık, her şarkıda bir Maria ve Marika... Bir garip tabiat zevki ve insan zevksizliği ile uçup giden bir gemiye benzeyen bir ada...

Bu kadar anasının gözü bir gecede yalnızdım.

O Türkçe tangolar yok mu, iğreniyorum. O Rumca Zehra'lı, As-pasya'lı, sagapolu ve kardiyalı şeyler yok mu, pöff... O Amerikanca

inek böğürtülü "kunduracı, kunduracı!" diye haykıran raspalar yok

• ••••• 1 • • • • mu ... ööö, böö...

Şöyle iki dişe dokunan, ciğere işleyen söz işitsem, şöyle tatlı, basit, mütevazı sözleri yine öyle tatlı, basitçe ifade eden bir musiki, bir nağme duysam yok mu ...

Ağustos gecesinin yıldızlannı dakikada bir kaydıran gök, fısıldayan ağaçlar, havlayan köpekler; balıkçının çektiği küreğin şıpırtısı, hoparlördeki adilikleri yadırgamışlar da daha pesten, daha derinden, daha sessiz kayıyor yıldız; balıkçının çektiği küreğin sudan çıktıktan sonra düşürdüğü damlaların sesi duyulmuyor; altında oturduğum ağaç durmuş, tıkamış kulaklarını, büzülmüş kabuğuna hissetmemek için. Neredeler ağustosböcekleri? Nerede soğuk fenerlerini takmış uçuşan o ateşböcekleri?

Rakı, şarap ve biraların karşısında, neon ışıkların altında peçete, çatal, ıstakoz, buz, buz kabı, dekolte, sahte pembe inci, hakiki pırlanta, pudranın ko ku, pırıltı ve lezzeti içinde, altında eğleniyorlar; yuvar-lacık kadınları ile yuvarlacık, pırıl pırıl, refah içinde birtakım hraşlı erkekler eğleniyorlar.

Gazinoların camı ve perdesi dışında balıkçı aileleri de bu yuvarlak ve zengin velinimetlerinin eğlentisine dışardan da olsa, seyir bile olsa katıldıkları için memnunlar.

Bir balıkçı karısı, ötekine:

— Aspasya, bak sizin kiracılara ...

Kiracılar şimdi, birdenbire kıpkırmızı yanan ışıklann altında veryansın ediyorlar sambayı.

Yol boyunca bu kadar taşkın, bu kadar kendine has, bu kadar mahsus zevkten adım adım uzaklaşırken, bir yapı yerine düştüm. Yapı bir kenarda potrelleri, demir telleri, beton sütunlan ile şimdilik bir garip harabe halinde. Köşeye tahtadan, küçücük bir kulübe yapmışlar. Bekâr işçilerin barınmaları için herhalde; dışardan küçücük, şirin ama penceresiz bir yapı. I çerisini sonradan gördüm. Ü st üste karanlık ve dar kerevetler koymuşlar, koğuş haline getirınişler. içerde, penceresiz, dört köşe odanın içine, otuz beş kişiyi yığıverınişler. Bereket ki kocaman bir kapısı var. içerideki ter ve insan

kokusuna dışarının yaz gecesi su gibi girip çıkıyor. Bu yapının önüne gelince bir bağlama sesi duydum. Ara sıra sessizce, "Yaşa, varol âşık!" diyen sessiz sesler işittim.

A

Çömeldim. Dinledim. Aşık hep yaylanın ve ıssız dağın insanının kelimelerini söylüyordu. "Yar" diyordu. "Kaza, kader" diyordu. "Merhaba" diyordu. 1101ü" diyordu. "Vardım" diyordu. "Zeval" diyordu. "Dağa sordum" diyordu. "Dağ ses verdi" diyordu. "Issız" diyordu. "Gurbet" diyordu. "Tevrat, Zebur, Kur'an, İncil" diyordu.

Bir aralık, dışarıdan birinin, kafasını tahta kulübenin yüzüne yaslayıp gece yarısından sonra ıssız bir yerde mehtap seyreder gibi dalmış gihniş bir adamın, geldiğini mi âşığa haber verdiler, bilmem. Belki de âşık kendi kendisine, bana litap eder gibi konuşuyordu. Belki de kitapların bile düşman edemeyeceği bir insanlık olabileceğini önce hesap edemedi. Bir dinsiz insan olarak dinleyemeyeceğimi, sezemeyece-

W • • 1 W • | U •• | • «|•

ğimi sandığı insanlığıma söylermiş gibi;

— Tevrat ile, İncil ile, Zebur ile, Kuran ile geldin ise, merhaba! dedi. Aynı kitabın bile insanları birbirine düşman ettiğini bilmiyorlar

mıydı? Bir kitapsızın insanlık duygularıyla âşığı ve âşıkların meclisini sambalara, rampa, raspalara, nımbalara değişmeyeceğini bilmiyorlar mıydı? Yeni dünyaların, yeni zevklerin, yeni hususi olmayan eğlencelerin düşmansızlıklardan doğacağını bilenler, penceresiz kulübenin içinde incecik bir tek telden yeni dünyalar, yeni zevkler, yeni duygular pazarını, top kumaşlar gibi açmışlardı. Dinle duyduklarını, bir dinsizin dinlediğini ve duyduğunu da sezmiş gibi, sereserpe, bile bilmeye; atatuta tek telde konuşan âşık, bir aralık kızmış gibi yaptı.

— Kitapsıza merhaba! dedi.

İ çim sevinçle doldu. Yakın kahveciye içerde kaç kişi olduklarını sordum.

•

— Otuz beş kişi, dedi.

— Ya! dedim, ayrılıyordum. Orta boylu, tıknaz, topal yapı sahibi,

arkamdan seslendi.

— Ne yapacakhn sayılanıu? dedi.

— Hiç, sordum, dedim.

— Söyle söyle hele?

— Birer gazoz ısmarlayacaktım aa...

— Sana tuzluya oturur! dedi.

Kahveci döndü, emretti:

— Götür onlara otuz beş gazoz! dedi.

— Var ol Mesnet Bey, dedim. Yapında aşık parmağı var, zeval görmez, dedim.

— Geçen akşam ben de dinledim, dedi. Güzel okuyor, güzel çalıyor oğlan; çr banmış, okumak yazmak bilmezmiş...

— Biz biliyor muyuz, Mehmet Bey? dedim.

— Bilir geçiniyoruz a! dedi.

Rakısını kadehine doldurdu. Erzurumlu Ermeni kahveci, hoparlörü açtı. Pis tango:

Kıskanç değilim falaıt Başkalarına baknıa Beni çıldırtacaksın

diye haykırmaya başladı.

Gittim bir ağaç altına oturdum. Balıkçı küreğinin şıpırtısını duymaya başlamıştım. Arada bir sazın sesi de geliyordu. Sırtımı verdiğim ağaç da kımıldamaya başlamıştı.

Nasıl oldu bilmem, birdenbire, sanki bir uçaktan bütün bir Türk ülkesini bir anda kavramışım gibi oldum. Ne sabahleyin okuduğum pis gazete, ne hocasını öldüren kavruk delikanlı, açıkçası şu İstanbul, daha doğrusu şehir denen bina ve insan, iş güç, politika, gazete, tiyatro, sinema, radyo, dedikodu âleminden öte bir başka Türk varlığını yaşayan varlığımın ölünceye kadar benimle beraber olacak ruhumla duydum. Bu, o yüz bin satan gazetelerin, adi romanlann çirkin ve meşhur sesli radyo hanendelerinin, ümitsiz, gününü gün etmeye çalışan politi-kacılann gürültüsünden sezilmeyen bir musiki gibi bir şeydi. Aman yarabbi, ne güzeldi bu Türk sesi! Aman Yarabbi, neler söylemiyordu! Dağ, yayla, kır, orman, aç, hasta, bakımsız, bilgisiz cahil bir kalabalık şeklinde gösterilmek istendiği zaman, öyle olan insanlann bulunduğu memleketti. Ama orada sesler vardı ki, hakikat denilen şeyin belki de aslı o seslerdi. Birdenbire akşam oluyor, keder basıyor, bilgisiz, cahil, aç ve hasta adam, orn1anın kenanndaki çimenlere oturuyor ve kara ko-yununa meçhul bir sevgiliden kavalıyla söz açıyordu. Bu sözde bilgi, bu sözde...

(Ne söylesem boş, ne söylesem anlatamam artık, iyisi susayım, bitireyim hikâyemi.)

Yandan Çarklı

Bir çavdar ekmeği ile kırk kuruşluk kaşar peyniri aldım. Vapurun bomboş bir kenar kanepesine, birinci mevkiden sızan ışıkların ilk pencere arası loş bir yerini seçerek oturdum. Akşam yemeğimi yedim.

Ölesiye yalnız, ölesiye mesudum. İçim kalabalık çekiyor. İnsanlar çekiyor. Çocuklar istiyorum: Haşarı, sarışın, esmer, edepsiz... Seyahatler çekiyor içim. Dünya yüzündeki tuzlu sularda ışıklı vapurların gittiğini, Paris'te ızılı, yeşilli, turunculu işaret fenerlerinin bulvarlar boyunca akan köhne taksilere sis içinde yol gösterdiklerini; caddelerde, meydanlarda gotik binalann kayalar misali yükseliverd iğini; bisikletine tünemiş genç bir kadının türkü söyleyerek geçtiğini, pırıl pırıl matruş bir adamın pırıl pınl bir bıçakla bonfile kestiğini; yalancı inciler içinde dolgun bir kadının Napoli'de, şarkılı bir kahvede fıstıklı dondurma yediğini; tayyare meydanlannın lokantalarında konyak içerek garip valizleriyle yolcular bekleştiğini; bir üçüncü mevki vagonda yaşlı bir adamın şehir içlerinden tren geçerken, gençken oturduğu kahveleri tarnyarak titrediğini. ..

Yandan çarklı, suları döve döve köyüme götürüyor beni. Evimde

anam, köpeklerim bekliyor. Şimdi kafasını koymuştur kuyruksuz,

balkonun tırabzanına. Gökyüzünde yıldızlar var, sayısız. Kimisi kayıp

• •

gidiyor. Kimisi ne zamandır bakıyor kim bilir?.. Opmek istiyorum .

• •

Dudaklanmı çavdar ekmeğine sürüyorum. Üst çene kemiğimde kalmış tek dişimle kaşar peynirini koparmaya çalışıyorum. Kaçırıyorum dişimin altından.

Yandan çarklı durdu. Bir iskeleye insan boşalttı. Insan aldı, insan! .. İnsan!

Her şeyin fakir elbiseleri gibi lime lime, nem almış sıvalar gibi parça parça döküldüğü zaman, yalnız sen varsın insan. Yalnız sen varsın. Yalnızlığımın, ihtiyarlığımın, sevimliliğimin, egoizmimin ortasında daha dün şehvetle sarıldığım, kokusundan haz ettiğim; yıldızları, yandan çarklıyı, derin suları, heykelleri, gotik binaları, ağaçlık tenha yolları, pek sevdiğim yeşil yeşil, kırmızı kırmızı, turuncu turuncu yanan işaret fenerlerini geride bırakıp, sana, yalnız sana âşığım.

Daha dün dudaklarını, tüylü kollarını, ağzını, kirli dirseğini; şeftali, kaşar peyniri, ekmek, kavun kokan avucunu, memeni, gözünü

• • • • a • • **O** • 1 • 1 11 **w** • , « **w**

öpmüştüm. Şimdi kaçıyorsun benden, soğuyayım istiyorsun, soğuyup de gebereyiın. Yok anam, yok! Yok haya tım, yok! Kafaının içindeki tenhalığı, halimdeki yalnızlığı, karaciğerimdeki hastalığı, canımdaki kudretsizliği, sinirlerimdeki derin derin uyku ihtiyacını bahane edebilir, sana da giderayak lanet şarkıları yazmaya çalışınm. Kim bilir belki de güzel bulanlar olur. Olur, olur ama, gönlüm hâlâ sendedir, sende. Şimdi parklarda uyumuş çocukların, ihtiyarlannla benim gibisin. Benim gibi. Değil, "ben" sen, hiçbir şey seni sevmekten beni alıkoyamaz.

Bir çocuk geldi. Sakız leblebisi sahyormuş, çağırdım. Birden hahr-ladım ki, daha evveli gün üst çeneden dört diş çektirmiştim. Bekliyorum, oraya yenileri takacağız. Takmalannı... Onlarla da bir müddet kemireceğiz dünyamızı. Bir müddet onlarla da günümüzü gün etmeye, yandan çarklı vapurlarda yıldızlara karşı insanları aşkla, şehvetle sevdiğimizi hatırlayarak, insan olduğumuzu unutur gibi hatırlayarak...

— Bana bir çay söyle, oğlum.

— Peki amca.

Ne kocaman kafası var keratanın. Ne renksiz yüzü var, sevimsiz çiyan gözleri var bu hastalıklı oğlanın. Çoktan uyumuş olmalıydı. Çoktan kediyi koynuna alarak uyumuş. Yukarıdaki güverteden birkaç aylık bir çocuk viyaklaması geliyor. Bir dostun Mehmet'ini hatırlıyorum. Onun da ağzı

benimki gibi şimdi, dişsiz. Ama benimki gibi cıgara değil, mis gibi kokar mı sana!..

Şu vapur yolculuğu olur şey değil. Kısasında iş yok. Uzunu matrak, uzunu fiyakalıdır. Vapur uzak memleketlere doğru dümen kırarken yolcular arasında birdenbire bir dostluk peydahlanır. Gençliğimde bir kadın tanıdım. Binmiştik bir Italyan vapunına, Marsilya'ya gidiyorduk. Birinci günü kaptanla, ikinci günü ikinci kaptan ve bir yolcu ile, üçüncü günü benimle ve Pire'den vapura binmiş bir Sicilya h ile, aynı günün akşamı bir gemici ile, gün ağarırken ihtiyar bir Ingilizle doyasıya ahbaplık etmiş; hatta yeniden ikinci kaptan ve benimle, yeniden Sicilyalı ve gemici ile dostluk tazeleyerek Rum gelini Marsilya'daki nikâhlısına teslim etmiştik. inanmazsanız yemin etmekten başka ne yapabilirim? Herkes kadını mahkûm etmeye çalıştı. Hiçbirimiz muvaffak olamadık. Rıhtımdaki nişanlıya da, hepimiz güvertenin korkuluğuna dayanarak tatlı tatlı güldük. İkinci kaptan komplimanlar yaptı. Bugün yandan çarklıda onu hatırlarken eskisi gibi gülmüyorum. "Hey aslan Rum gelini, yaşayasın! Olemeyesin, dert görmeyesin!" diyorum.

Korent'den geçerken, nasıl da yaslanmıştın ikinci kaptanın koluna, Stromboli önünde akşam olurken, nasıl da belime kolunu sarmıştın. Sağ olasın, hiç ölemeyesin kadınım!..

Bir başka sefer Köstence dönüşü bir gemici çocuğunu karanlık güvertede başım dönerek öpmüştüm. Yine böyle sert poyraz esiyordu. Yine hışır hışır suları dövüyordu pervane.

Dur yandan çarklı, dur! Köyüme geldik, ineyim.

Pay

Gelen adam kara bıyıklı, yağız, haşin bir adamdı. Kapıdan hızla

(1(Wa1 11 • • •••••• •• •• •• i 111 A ^ w •• ••

girdiği halde, reisin gözünü görür görmez durakladı. Ağır ağır *y* ürü-

• « • ■

dü. Uç dört tayfa ile reisin oturdukları masanın önünde durdu. Oteld-ler hiç oralı değillerdi. Hesaplarına dalmış gibiydiler. Adam kararını vermiş bir halde bir adım daha ath.

— Baksana bana efendi! dedi.

Hepsi birden dönmüşlerdi. Dört tayfanın en h'isi kaşlannın altından bakıyordu.

— Bakhk sana! dedi reis.

— Neden bize bir buçuk lira düşüyor dC\...

— Sen kayıkta mıydın?

— Değildim.

— Küreği sen mi çektin, ağı yıkayan sen misin?

Kaşlarının altından bakan iri tayfa:

— Sen bana baksana "Menco" dedi. Sen bir daha bizim kayığa gelme.

— Sen karışma. Sana ne oluyor? Burada reis var.

Reis:

— O benim adamımdır. Tayfaya o karışır. Gelme dedi miydi, gelemezsin. Yann sabah görmeyeyim seni.

— N'olacak? Ihya mı ediyorsunuz sanki? Başka kayığa giderim. Ama bugünkü hakkımı da isterim. Ufacık çocuklarla bir tutmayın adamı. Ben donunu bağlayamayan Hasan'la bir miyim? O da bir buçuk lira alsın, ben de. Bu hak mı?

Reis:

— Işte bu kadar. Yarın gelmeyeceksin, anlaşıldı mı?

— Anladık, gelmeyeceğim. Zaten çağırsanız da gelmem. Ama hakkımı verin.

— Ne istiyorsun? Sen hesap bilir misin?

— Ben hesap mesap bilmem.

— Bilmezsen ne diye dırlanıyorsun?

— Ağzını topla. Sen zırlıyorsun. Ben hakkımı istiyorum.

— Hadi oradan Menco sen de!

Sobanın yanında oturmuş ağzında bir garip pipo bulunan ihtiyar adam, yarundaki uzun boylu birisine:

— Adamın hakkı var ama... demiş bulundu.

« *■

Otekiler hemen:

— Sen bizim kayıktan mısın, sana ne oluyor?

— Bana bir şey olmuyor ama, ayıp! Herkesin hakkını yemeyin.

— Onu bize söyleyeceğine, sen koynuna doldurduğun kolyozların hesabını versen daha iyi edersin.

— Ben hırsız mıyım?

— Hem de halisisin. Sen değil miydin geçen sene, tam kayıktan çıkarken bizim reis belindeki kuşağı çözüvermişti de, hani bir teneke kolyoz çıkı vermişti koynundan. Kirndi o, sen değil miydin? Otur oturduğun yerde. Pipona izmaritleri doldur da içmene bak.

İhtiyar adam piposunu ağzından çekmiş, tütün tabakasını çıkarmış, içini masanın üzerine boşaltmış;

— Senin baban böyle tütün içer miydi, bak hayvan oğlu hayvan! diyordu.

Ama şimdi herkes gülüyordu. Hakkını aramakta olan yağız, kara bıyıklı adam da bir dakika etrafına bakındı. O da başladı gülmeye.

Reis birdenbire onu çağırdı:

— Bana bak Mevlût Efendi, dedi. Al şu lirayı. Ama yarın sabah sakın geleyim deme.

— Gelmeyiz oğlum, gelmeyiz.

— Öyle bir gelirsin ki, güle oynaya. Taş atıp da elin mi yoruluyor.

Bana bak Hasan, sakın çağırma bunu.

— Hadi zararı yok! Erkeklik bende kalsın. Ben çağırayım da isterse gelmesin.

Bir lirayı masanın üzerinden hâlâ almamış olan yağız adam, sobanın kenarındaki sandalyeye oturdu. Bir agara yaktı. Lirayı bir türlü

• ■

alamıyordu. Ötekiler kenarda duran liraya bakmıyorlardı bile. "Gel al" da demiyorlardı.

Adam kahveciye kahve ısmarladı. Parasını vermek istedi. Reis almaması için kahveciye işaret etti.

Yağız adam ellerini dizlerine bastırarak ayağa kalktı. Hasan dedikleri iri tayfa, lirayı masadan kaptığı gibi tam o kapıdan çıkarken cebine attı. Dışarıdaki kalabalık çoktan dağılmıştı. Reis cebinden bir miktar daha para çıkardı. Kahveleri ödedi, çıktı.

Pipolu adaın reis kapıyı kapar kapamaz başladı:

— Kedi rin cebinıe iki tane balık ko-um, adım hırsıza çıkar. Herifçioğlu bir vuruşta beş yüz lira vurur, ismi "Kara Vokiri"dir; dinine yandığımın dünyası[1]

— Ali Dayı be. O cebini hangi terziye yaptırdın? Bir teneke balık alıyor be! Aşkolsun yapan terziye!

— Bana bak ulan! Şimdi dininden imanından başlatırsın ha. Sen de hırsız muavini değil misin? Soyun bakalım elin fukaralannı iki pay fazla alacağız diye. Enayi oğlu enayileri! Allah sizin yanınıza kor mu sanıyorsun? O para yarar mı insana?

İri tayfa ensesini tokatlayarak:

— Bu enseyi o paralarla yaptık Ali Çavuş.

— Bak sıkılmadan söylüyorsun da.

— Bana bak Ali Çavuş. Biz kimseyi soymuyoruz. Onlar kolan çekiyorlar. Karadan. Kolan çekmek nedir be? Dans etmekten farkı ne ki?

Ayağa kalkınış, yan durmuş, bir ayağını geriye atıyor, sonra ötekini yanına getiriyordu. Aynı hareketi birkaç defa yaptı.

— Ellerini bile sürmüyor herifler. Na böyle; rap rap! O çalışsın bu kadar. Alsın bir buçuk lira, biz de alalım bir buçuk lira, reva mı bu? Kim ağları yıkıyor? Kim düzeltiyor? Kayık gelir gelmez hepsi tüyüp gidiyorlar. Gidip biraz yardım etseler ya. Hepsi kahveye doluveriyor.

— Onlar olmasa ağı nasıl çekersiniz?

— Yedi tane Heybelili Istavro gibi adam ver bana. Otuz kişinin yaptığı işi yapsın. Payını da tam alsın, yağma yok. Elbette biz onlardan bir pay fazla alacağız.

— iki pay almak zaten hakkınız. Oııa bir şey diyen yok, ama siz öyle yapmıyorsunuz ki...

— Ya ne yapıyormuşuz?

— Çocuklara dörtte bir pay, sessiz sedasızlara yarım pay, şöyle biraz kafa tutana bir pay veriyor, artanı yine pay ediyorsunuz.

— Hadi bırak nuınaraları. Ama hepsinin de cebini yoklasan ikişer kilo balık vardır.

— Kim demiş sana? Kolancı nereden aşıracak balığı? Yardım için kayığa girse, herife hırsız diyorsunuz. Si'..e bakıp o da iki balık cebine koysa... Sen misin koyan? Sonra da "Bize yardım mı ediyorlar kayık yanaşınca?" diyorsunuz. Bırakmıyorsunuz ki yardım etmeye.

— Nasıl bırakmıyoruz?

— Bırakmıyorsunuz. Baktınız ki herif çalışkan. Bir punduna getirip cebine balık bile koyuyorsunuz ki bir daha lanet olsun kayığa girene diye herife tövbe ettirmeye.

— Sen onu bırak Ali Çavuş, sahi şu cepleri nerede yaptırdın?

— Ulan hani cep, göstersene?

— Yarın sabah yırhk pardösünü giydiğin zaman gösteririm.

— Gösterınezsen?

— Arap olayım!

— Göstennezsen ama ben sana göstereceğim ananın bilmem nesini!

— Sende gösterecek bir şey kalmadı ki?

— Anan bilir.

— Ali Çavuş kızma be. Yak bir cıgara.

— Pipo içiyoruz.

— Çek ağzından o boku da, adam gibi bir cıgara iç!

— Sen çıkar ağzından o dediğini. Ne cıgarası o?

— Ha şöyle, imana gel!

Ali Çavuş'un suratı bir lahzada yumuşayıvermişti.

— Bizim kayığa alayım mı seni Ali Çavuş?

— Sahibi be Hasan alsana.

— Alının ama, cepleri sökmek şart.

— Namussuzum yalan be.

— Nasıl yalan Ali Çavuş? Ben gözümle gördüm.

— Vallahi, kedi için almıştım balıkları.

— Peki peki, Ali Çavuş. Söylerim Kara Vokiri'ye. Ama sandaldan çıkarken üstünü ararız. Bak bu şartlan.

— Ulan kayık da sizin olsun, balık da. Ben gelir miyim sizinle be!

Ben bugüne bugün...

— Orman bekçisisin değil mi?

— Elbette ya. Bize yakında silah bile verecekler.

— Geçen seneden beri çamlarda kozalak kalmadığının farkındasınız çocuklar?

— Sahi be, ne oldu o canım kozalaklara?

— Va sil'in fırınına sorun.

Ali Çavuş, kozalak lakırdısı başlar başlamaz sessizce bulunduğu

yerden kalkmış, Vasil'in fırını lakırdısı bitip de kahkaha başlamadan çıkıp gitmişti.

Korentli Bir Hikâye

NOT: Geçenlerde bir Yunan hikayecisi ile tanıştım. Pek seviştik. O bana hikayelerini okudu, ben ona. Sonunda bir anlaşnıa yaptık. Aranıızdaki bu anlaşmaya nazaran o beninı hikâyemi okuyacak, aradan yirmi dört saat gibi muayyen bir zaman geçtikten sonra konuya ilişmeden istediği gibi yazacak, -isterse aynen de alabilir- imzasını atmakta bağımsız olacak. Ben de onun hi/di-yelerini aynı şartlarta yeniden yazacak veya aynen alacağımı. İmzamı atmakta da serbest olacağımı. Her *hikayenin başına böyle bir not koyup koymamakta bütünlemesine bağımısız olacağız. Ben bu Yunanistan'ın bir nahiye merkezinde geçmiş hikayeye -okurken de anlaşılacak ya- hiçbir not koymadan imzamı atmayı uygun bulmadım. Onun ne yaptığını bilmem. İstediği şekli ihtiyar edebilir. Dostumun başka hikayelerini yinni dört saat önceden okuyup yeniden yazdığım zaman böyle bir notu ister korum, ister koymanı. Bütünü "adapte" edebilirsen hiç lüzumı görmem, Anıa bu hikayedeki gibi "adapte"si bana güç gelirse, ister istemez böyle bir not koymaya mecbur kalırımı.*

Nahiyeye ilk geldiği günleri çok iyi hatırlıyorum. Paçası yenmiş pantolonu, dar ceketi, süzük çehresi, düğüm yeri yağlıca kravatı, sokakta bir kara oğlanın fırçasıyla ayna gibi parlatılmış yer yer kahverengi, yer yer çikolata ayakkabılan, rüzgârda mendil misali titreyen

1 **t»** •• •• t* 1 • • •• •• 1 1 •• 1 •• •1 •

pardösüsü gözlerimin önünde bugünkü gibi.

Nahiye müdürleri bir, ilkokul öğretmenleri iki, -başkaları da vardır ya, onları sırası geldikçe anarız— bu iki tip insan, ilk temasta sevimsizdirler. Neden böyledirler, diye düşünürsek buluruz: Halkla, çocuk kendisini idare için başına getirilmiş insanlara karşı içlerinden çok dışlannı verir, bilgilerinden çok bilgisizliklerini gösterir, dostluktan ve sevgiden çok beğendirmeyi ve sevilmeyi imtihan suali gibi ortaya sürerler de onun için. Karşılığını göremezlerse aralarındaki münasebet alelade, lakayt tavrını takmıverir. Fakat o zamana kadarki ilgi ve hareketten bir şey anlamayan idareci kendine üstün süsünü vermiş, btı süsü bir rozet gibi yakasına iliştirmiştir. Halkın arasında gökten inmiş bir acayip mahluk gibi gezinir durur. Ona süsün ve taktığı rozetin çirkin, bir şey olduğunu anlatmaya imkân yoktur. Nahiye müdürü ile başöğretmen için her insan bir çocuk, yahut da kendine kâğıt imzalatırken önünü ilikleyen, elini öpmeye kalkışan biçare bir adamcağızdır.

Bununla nahiye müdürleri ile başöğretmenlerin kötü insan olduk-

1 •• 1 I • f 1 • W • • 1 »1 ••• I • W • • • 1

larını söylemek istemediğimi bilmenizi rica ederim. Çoğu iyi insanlardır. Bu süslerinden ve düzenlerinden öte pekâlâ insanlardır. Ama ben, ilk nazarda ne kadar sevimli gözükürlerse gözüksünler, onlarla ahbaplık etmekten hoşlanmam.

Nahiyeye yeni gelen bu müdürü sokakta ilk defa görür görmez sevmiştim.

Şurasını söylemeyi unuttum: Kendilerine ne kadar süs verirlerse versinler, vazifelerinde doğru insanlarsa, halk için, çocuk için korkulacak bir şey yoktur. Onların bu hali zahiridir. Vazifelerinde belki bazen fazla bile dürüsttürler. Kabahatleri nahiyelinin ve mektebin insanını anlamamış olmalandır. Bu da çok mühim bir şeydir, ama dürüstlükten daha mühim sayılmaz.

Uzattık değil mi? Kısası; bizim nahiyemizin müdürünü, sessiz, rnünakalatsız, atsız arabasız nahiyenin sokaklarında ilk gördüğüm zaman sevmiştim. Her ne kadar ben onunla fazla ilgilenemiyorsam da, nahiye ile ilgimi muhafaza ettiğimden -yani kahvelere çıkıyor, balıkçılarla konuşuyor, madamlara kalimera, kalispera diyordum- yeni müdür beyin dürüst, namuslu bir adam olduğunu işitiyor, "Aferin şu pantolonunun paçaları pörtüklü delikaıUıya..." diyorum.

Oteki müdür ne korkunç adamdı. Hele ne merhametsizdi. Fukara görmez mi tüyleri diken diken olurdu. Zavallı gördü mü eski komiserliğini hahrlar, veryansın ederdi. Zengin karşısında değişir; ciddi maskesini takar; icabeden yerlerde icabettiği kadar sinirlenerek, yapılan işe ve kendisine önem verilmesini isteyerek, her meseleyi hallederdi. Evet, onun da hakkında bir şey söylememişlerdi. Kanundan, nizamdan aynlmamıştı. Ama kanundan şöyle bir parça ayrılabilsem, emekliliğime üç sene kaldığını bir unutabilsem diyen halini, belki de ben böyle tefsir ederdim.

Yeni nahiye müdürü beyle nerede ise ahbap olmak üzereydim. Severim dürüst adamları. Yol göstermek ne haddime; ama benim de kendime göre nahiye hakkında söylenecek bir iki lakırdım vardır. Mesela şu güzün vakit

vakit, küme küme gelen kuşları ökse ile tutmayı acaba mevzuat yasak edemez miydi? Şu iki tane mazlum sokak köpeğini aşılandırıp -yüz bin drahmi vergisi olmasa bahçıvanların, hatta benim bahçeme alabileceğim hayvanları- zehirli köftelerle öldürtme-se... falan filan gibi. Yoksa benim nahiyeye şöyle etmek, böyle etmek, asfaltlamak, ağaçlar diktirmek, kanepeler kurdurtmak, güzelliğini bozdurtmamak; bir otel, bir fırın, bir hamam yapılmasını sağlamak gibi projelerim yoktu. Kendisi herhalde bu gibi işleri benden iyi bilirdi.

Ben işte böyle, bir iki insanla, bir iki hayvanı felaketten kurtarmak için nahiye müdürüyle ahbaplığı kararlaştırmıştım. Ama o günlerde bir bayram münasebetiyle bütün güzel rozetlerini takmış karşımda görünce " bakalım, ne söyleyecek de ondan sonra ..." diye bekledim.

O kadar bey lik, o kadar bilmeyerek çalma, o kadar huluskâr ve o kadar nahiye ile ilgisiz -bütün bunlan o kadar samimi ve hararetli bir şekilde inanarak, büyük vatanperver sözler söylediğine emin olarak-laflar etti ki, benim en küçük bir sözümün ona ne kadar gülünç geleceğini düşündüm, irkildim, şaşırdım, ürktüm . "Ya ahbap olsam halim nerelere varırdı?" diye kendi kendime sordum.

Söylediği laflardan hiçbirinin bir nebzecik samimi, bir nebzecik mahviyetkâr, bir nebzecik eğilir bükülür, nahiyeye faydası dokunur ciheti yoktu. Boş, büyük lakırdılardı.

Hani bu laflar da söylenebilirdi belki. Bir nahiye müdürü belki de böyle laflar da söylemeliydi. Ama hiç olmazsa azıcık söylediklerinden sıkılan bir hali olmalı değil miydi? Olmazsa, söylediklerine kendisinin de pek inanmadığını ihsas etmeli değil miydi? Hem böyle sözler nahiye müdürlerinden çok, valilere yakışırdı. Şöyle az buçuk mürekkep yalamış bir insanı böylesine üç nutuk çılgına döndürür. Vatanperveri vatansız, gülümseyeni ağlar, bakanı kör, demokratı diktatör edebilirdi. "Allah saklamış beni!" dedim.

Ama yine uzaktan uzağa, onun dürüst bir memur olduğunu duyarak, sevdim. Aynı pantolonlar, aynı pardösü, aynı ayakkabılarla iki sene onu kardeşane seyrettim. Yalnız kravatını değiştirdi. Gömleklerine de yarım kola yaptırıyordu.

Nahiyede birdenbire tuhaf bir değişiklik oldu. Hemen hemen bir nahiyeye hücum! Yazın havası güzelmiş, arsaları ucuzmuş diye bir zevksizler akınıdır başladı. Bir yapı merakıdır aldı milleti.

Bu arada nahiye müdürü evlenmiş, çocuğu bile olmuştu. Ben artık onu pek görmüyordum. Nakli hane etmiştim. Yalnız yine, senelerce oturduğum bu kasabaya ara sıra yolum düşmeden de gidip gelirdim. Nahiye müdürü beye dair hiçbir dedikodu kulağıma çalmmazdı.

Nahiyeye gelince, gitgide, tiroid guddesi çok faal oğlan çocukları gibi biçimsiz bir şekilde uzuyor, büyüyordu. Zevksiz ama muhteşem villalar, köyümün köy, Korent Gölü manzarasını Juan les Pins karikatürüne benzetebilmek gayretiyle didinmesine rağmen bir acayip, adeta topraktan doğan bir mukavemet, köyümden o balıkçı köyü havasını bir türlü gideremiyordu. Yine yeşil yosunlu, insan ayağı değmemiş gibi yokuşlar nar ağaçlı, mimoza sanlı, kocayemişi dallı, yabani nane kokuluydu. Yine at kestanelerinden pınl pınl kahverengi meyveler, tenha yollarda potinlerimizin ucuna düşüyor, çocuklar, yine onlarla saatlerce futbol oynuyorlardı.

Birdenbire günlük kokulu serin avlulara düşüyor, birdenbire bir kır kahvesinin kuyu çemberinde Bizans yazısı okunuveriyor, yine bir dönemeçten dönünce asırlık bir minicik kilisenin bahçesine giriyor, ihtiyar, kambur, boğum boğurn bir zeytin ağacında bir çan asılı duruyordu. Sonra yine birdenbire bir manastınn kapıları, avluya açılan dizi dizi odalarının önündeki kaldırımda siyahlar giymiş, tadı hâlâ ko-nuşuşunda fıkırdayan bir yetmişlik Rum kadınına rastlıyorduk. O betondan, çirkin, münasebetsiz villaların iki zengin zevksiz Yahudi matmazeli tarafından muvakkaten getirilip küçük kilisenin yanına âdeta mukayese edilmek, hatta mukayese bile değil de, bu küçük kilisenin şiir gibi halini, geçenlere iyice anlatmak için konulduğu zehabıyla ikisini birlikte bir araya getiremiyor, hatta o çirkin yapıyı çoğunca göre-miyorduk bile. Onun yerinde kafamızda hâlâ, çoktan yıkılmış bir kartopu ağacı ile bir defne vardır.

Yapı sahipleri amma da inatçıydılar ha! Köyümün havasını değiştirmek için bahçe düzeltmek, arazi tesviye etmek bahanesiyle yırtmıp duruyorlardı. Kazılardan çıkan molozlan denize döktürebilmek için paralan vardı. Tabü yapı sahiplerinin, ama dedim ya, köyün havasını değiştirmek en büyük emelleri olduğu için adam tutup araba getirtmek, günlerce beklemek de

işlerine gelmeyince, kim bilir kimin "ben görmüş olmayayım!" göz yummasıyla bu moloz çimenlerin, yosun bağlamış tenha ve güzel yolların üstüne öbek öbek oturtuluyor, biraz mırın kırın eden olursa; gözleri ve içi uzak memleketinde, esmer ve dalgın bir işçinin eline ufak bir el silindiri veriliyor, güya tesviyesi yaptırılıyordu. O çam sakızlarının akmasıyla, çam iğnelerinin çürümesi ve kocayemiş meyvesinin balıyla asfaltlanmış iki bin senelik, yağmurda mis gibi sakız, nane, zeytin, reçine, atkestanesi, defne ve toprak kokan yollar, çamur içinde kalmışb. Yol çimenlerinin bile söküldüğü oldu. Yalnız bacası için sekiz milyon drahmi harcadığı rivayet edilen bir Hollandalı, evinin bahçesini çimenlerle süsledi. Çamların, zeytinlerin -o defne ve kocayemişler, naneler, devedikenleri, kartopları filan, adam yerine sayılmaz- bile birçoğu, yapılara zarar vermesin diye önce diplerine kireç kuyusu açılarak, buna mukavemet edince bin senelik dallar yer yer budanarak, yine c^^m muhafaza eder de kurumazsa üç beş gün kötü kötü, düşman düşman bakılarak ve bir gece gövdesine bir halat bağlanıp inim inim inletilerek, ne olursa olsun devrildi.

Böylece birçok şeyler oldu.

Ama dediğim gibi, bütün bunlara rağmen tabiat; toprak, bin senelik ağaçlar, küçük kiliseler, çan kuleleri, çanlar, manastırlar, koylar, çamurdan kendilerini koruyabilmiş yosunlu yollar, sanki ayaklanmışlardı. Hiçbir şey değiştirtmiyorlardı. Bu mukavemet hareketine sükûn içinde, gülümseyerek karışmış gitmişlerdi. Onlara iştirak eden ben vardım. Balıkçı Komyanos vardı. Dul madam Hrisopulos vardı. Işte birkaç kişi daha vardı, o kadar. Değişenler çok oldu. Saymakla tükenmez. Hiçbirine şaşmadım. Ama nahiye müdürüne şaştım. Bileğinde altın kol saati ile, kısa ipek gömleklerine, Avrupa işi kravatlarına bakıp durdum. Aldığı karının drahomasıyla yaptığını söyleyenler çoktu. Kışın sırtındaki paltoyu artık ne dıramudana, ne de levanti rüzgarı uçurabiliyordu. Palto ağır ağır, tiyatro perdeleri gibi açılıyor, eteklerine kurşun dikilmiş gibi en sert rüzgarda güçlükle kımıldıyordu.

Kırlangıç Yuvasındaki Kadın

Bir kırlangıç, bütün bir yaz ayı boyunca iki milyona yakın kumuç, tatarcık, sinek yutarmış diye bir yerde mi okudum, yoksa gelişi güzel uyduruyor muyum?

Kırlangıç yuvası deniz kenarında, pis bir hamal kahvesinin içindeydi. Bahar gelince kahveci, soba borulannı çıkardığı deliği tıkamadığı için delikten bir deniz havası kahvedekilerin yanmış yüzlerine çarpar, ara sıra da bir sinek ikilisi, seçemezse bir horya kızını Aşçı Ha-san'ın önünden kapar, yere çarpardı.

— Niye kapamazsın bu deliği Hanım, derlerdi.

Kahveci kadın:

— Çayını getireyim mi Hasan Ağa, tam deminde.

— Ben senden çay mı istedim, _ lanım Abla? Şu deliği ne kapamazsın, diye sordum.

Kahveci kadın:

— Kırlangıç deliğini mi? derdi. Eli kulağında, neredeyse gelir benim kiracı.

Kırlangıcın yuvasına bir göz atardık. Bir defa yerinden kopmuştu da düşmüştü. Bir şeyler olmamıştı yuvaya. Hamal Salih'in çayı dökülmüş, çay fincanı kırılmıştı. Dünyada iyi insanlar da olmasa kırlangıç yuvasını tutup yerine tutkalla yapıştınr, altına da bir tahtacık oturturlar mı? Sağ olsunlar; Ahmet'le Mehmet isminde iki delikanlı kollan sıvadılar, kırlangıan yuvasını bir daha kopmayacak, koparsa düşmeyecek hale getirdiler.

Kırlangıç yuvasındaki kadın, sabahlan gözükürdü. Islak saman rengi saçları vardı. Tarar, durmadan, yorulmadan, saatlerce tarardı.

Kırlangıç yuvasına kadın sığar mı? demeyin. insan aklına sığan şeyleri bir yol hayal buyurun. Kırlangıç yuvasına bir kadın sokmuşuz, saçlannı, ıslak saman rengi saçlannı tarar dururmuş. Ne zararı var size? Varsın, bir de öylesi bulunsun, hiç değilse bir Abasıyanık'ın yazısında. Bıktım doğrusu artık, oturup insanoğlunun çektiğini, çekmediğini anlatmaktan. Bıkmaktan geçtim, anlatamadım. Yazdım, beceremedim. Kendi kendimi ne aynada, ne düşte, ne hayalde, ne de fotoğrafta göremedim de, tuttum, sarı saçları vardı, dedim. Gözleri yarada-na yan bakardı, dedim. Akşamları iki kadeh içerdi, dedim. Şuna güler, şuna üzülürdü, dedim. Ona çok haksızlık ettiler, dedim. Zengine

sövdüm. Fakirine enayi gibi acıdım. Neredeyse dünyaya nizamat vermeye kalkacaktım!

Kırlangıç yuvasında bir kadın gördüm. Akşam oldu muydu, kırlangıç bir köşede, o bir köşede birbirlerine bakar dururlardı. Karanlıkta bir halt da göremezlerdi ya. Kırlangıç yuvasında gece, zifiridir. Yalnız bir koku, cambazı cambaza yaklaştıran bir çamur kokusu vardı. Kırlangıç yuvasında birleşmek kadar güzel şey, her yerde birleşmektir. Ama kırlangıç yuvasında birleşmenin bir başkalığı da yok değildi. Kırlangıç o gece için gündüzden bir ateşböceğini getirirdi. Kubbeye o tutkal gibi tükürüğüyle ateşböceğini yapıştınrdı. Yuva bütün gece, uzak bir yıldırım ışığı içinde, ateşböceğinin ateşi serinliğindeydi.

•• 1 •• 1 1 •• 1 •• 1 1 1 •• i w • i /* u •• a •• i ■ ■ ■

Gündüzden her günkü kolalı gömleğiyle frağını ütülemiş, giymiş olurdu. Kırlangıç yuvasındaki kadın, onun kumuçlara doğru seğirtişi-ne hayran kalırdı bütün gün. Hep yerden yerden giderdi o günün şerefine. Hava da bir güneşsiz olurdu öyle günler. Frağıyla kolalı gömleği parlamazdı kırlangıan ama, akla kara renk, renklerin anası halinde onun üstünde o puslu güne ve soluk renklerine meydan okurdu.

Kırlangıç yuvasındaki kadın geceyi beklerdi. Oyle günler bir sıkıntılı olurdu. Saçını taramazdı. Tarayayım dese, terlerdi. Kahvenin dışında rüzgâr koşardı. Sonra tam kırlangıç yuvasını tuz buz edecek hale geldi miydi sinirden kadın, bir yağmur boşanırdı gökten. Kırlangıç yağmurun altında hâlâ sinek peşinde olurdu. Yuvadan uzaklaşmışsa bir yerlere sığınmazdı ki. Severdi yağmuru. Sırılsıklam dönerdi yuvaya. Bir köşeye siner, kabanr, uyur gibi yapar. Yağmurun dindiğini hisseder etmez, fırlardı ateşböceği bulmaya kırlara. Kırlangıcın yuvası, cami gibi kubbeli. Ateşböceğinin ışığı soğuk, buz gibi bir ışık... Maviye çalar, kırmızıya çalar, sarıya çalar, çalar oğlu çalar.

Kırlangıcın yuvasındaki kadını, böylece anlattığıma bakıp da, sakın aklınıza kırlangıcın eşinden söz açtığım gelmesin. Kırlangıç yuvasındaki kadın kuş değildir. İn cin değildir. Beniâdemdir.

Olur mu öyle şey? Olsun olmasın. Oturup dedikodular, olmamış şeyler, olup da kimsenin takmadığı hikâyeler, düzeltemeyeceğim işler, daha doğrusu, ne

aynada, ne fotoğrafta kendi kendimi göremediğim halde, başkalarını değil anlamak, görürmüşüm gibi onlara dair sözler söylemek, içim çekmiyor bugün.

istersem kırlangıç yuvasına bir kadın oturtur, saçlarını tarahrırn. istersem kırlangıç yuvasına ateşböceğinden bir avize takarırn, istersem kırlangıçla yuvasındaki kadına, sanki günahmış gibi, günah işletirim bu ışığın altında. Derim ki, bir kırlangıç, bütün bir yaz ayı boyunca tam iki milyara yakın kumuç, tatarak, sinek avlar. Ne dersem derim. Kimsecikler karışmaz. Birçoklan sevinirler de, insanoğlunun insanoğluna yaptıklarını görüp de anlatmadı^ma... Ne yapayım, benim zanaatım da bu, yazı yazmak. Yazı yazıp ekmek yemek. Yazmak demek, aklıma ne gelirse kâğıda geçirmek değil elbet. Ama ben aklıma ne eserse yazan cinsindenim, ne yapayım? Bu zanaat da pek geçmiyor. Doyurmuyor. Ama bir defa tutulmuşuz. Kızıyoruz. Birbirimize giriyoruz. Yine de insanoğlundan söz açmaya uğraşıyoruz. Onu eğlendirmek ister kimimiz, kimimiz güldürmek; kimimiz becerir, kimimiz beceremeyiz. Zanaatımızı ötekilerden üstün görürüz. Bugünlerde ne kadar yazı okudumsa, hepsinde bir dedikoduculuk, bir anlayışsızlık, bir göremeyiş, bir özenti havası vardı.

Biz de öteki zanaat ehli gibi birbirimizi görerekten aşka geliriz. Canım sıkıldı. Bir yazıma yirmi beş papel verileceği müjdelendi. Eve geldim. Odama kapandım. Yazı yazmanın mümkünü yok.

Kâğıdın başına istemeyerek kendiliğinden "Kırlangıç Yuvasındaki Kadın" ismini koymuşum. Akşam olmuştu. Evden çıktım. Kahvedeki yerimi almıştım. Kahveci hanım abla çayımı getirmişti. Kimse bana bakmıyordu. Millet kâğıt oyununa dalmıştı. Gözlerimi, tavana yakın kırlangıç yuvasına doğru zaman zaman kaldırıp bakıyordum. Acaba sahiden kırlangıç yuvasında bir kadın var mıdır diye. O gün de bir yağmur yağmıştı, ortalığı sel götürmüştü ya, o gün işte.

Hani biraz daha gayret. Kırlangıç yuvasının deliğinden o kadın, başını çıkanverecek.

Hayır, bir şeycikler olmadı. Kırlangıç yuvasının ağzı kapkaranlıktı. Yuvanın deliği bile gözükmüyordu. Birdenbire kahveci abla gözlerimi kırlangıç yuvasında yakalayıverdi.

— Kırlangıca mı bakıyorsun? dedi.

— Hayır, yuvadaki kadına, deyivermek üzereyken:

— İki senedir gelmiyor, dedi.

— Ya... dedim.

— Bir çay daha yapayım mı size?

— Yap abla.

Düşündüm. İki senedir emekli Zeynel Efendi de gelmiyor. Biletçi Celal de, Hasan Efendi de gözükmedi. Balıkçı Apostol da pencerenin

i w • • •• • 1 • 1 •

bir kenarında ağ ödüyor iki senedir.

Tevekkeli iki senedir bu kahvede çayın eski tadı yok.

Dondurmacının Çırağı

Köyde insan olarak bir kusursuz ben yoktum ama, onlar benim, ben onların kusurlarımızı göre göre, ezberleye ezberleye birbirimizden öylesine soğumuş, öylesine iğrenmiştik ki, köy insanlanyla her lakırdı alışverişimizde biraz daha kanımız tepemize fırlayarak sonunda hemen hemen kanlı bıçaklı olmuştuk.

Artık birbirimize karşılıklı öyle kusurlar kondurınuştuk ki, kusursuzluklar, hatta ufak tefek meziyetler bile bir nevi yapmaak tevazu, bir nevi gösteriş haline gelmişti.

Hani ben kendi hesabıma, bütün bütüne kayıtsız kalmayı tercih ederdim ama, buna bu ara mevsim uygun değildi. Lakayt bir hal takınabilmek için bereket yaz geliverdi. Oh! Kimselere selam vermiyordum. Senede dört kelime konuşmadığım adama nezaketen gülmeye bile mecbur değilim. Görmemezliğe geliyorum. Başımı çeviriyorum. Ama insanlar tuhaf! Kendilerini sevmeyen, önem vermeyene daha bir büsbütün tutuluyor,

kendisini küçük görür gibi olana -hakikatte onları küçük görmekten çok uzak bir histi -bu- musallat oluyorlar. O zaman ilgiyi büsbütün kesmek, daha doğrusu bir çeşit tersine ilgi hali olan küsmek faslı geliyor. Bunun için de uzun uzun düşünmeye, bir plan kurmaya hacet kalmadan tam kavgaya kadar gitmeyen büyükçe bir ağız dalaşı ile meseleyi çözüveriyor, selamı sabahı kesiyoruz.

Aman, ne rahatlık! Ne derin, ne sevimli, ne pişmanlıksız bir rahatlık bu! İçinde hiçbir pişmanlık duymadan birisiyle ilgiyi kesmek... O ilginin her günkü külfetlerinden kurtulmak... Bu hissi, bu rahatlığı yalnız kendimde duyduğumu sanır, az buçuk üzülürdüm. Sonra o küsümün de rahatladığını, selamsız sabahsızlığımızdan onun da tat duyduğunu sezinleyince bir ara, sevincim bütün bütün arttı.

Azıcık pişmanlığa benzemiyor mu bu rahatlık? diye düşündüğüm oluyor. Hayır hayır! Pişmanlığın tadı da başkadır. Ah küsüşüne, küstürdüğüme pişman olabileceğ im bir arkada ş ım olsa da gidip av aklarına kapansam! .. Çocuklar gibi "Yalvarma!" dese de yine konuşmasa. O güzel pişmanlık hissi çocuklukta kaldı. Şimdi nerede? Ara ki bulasın. Sonuna kadar küsüp yeni dostluklar kuracağız. Bu iş sonuna kadar böyle gidecek. Kim bilir belki de bu böyle olduğu için, tecessüsümüz hiç eksilmeden yeniden yeniye doğduğu için yaşamak insanlarla beraber güzel değilse bile çekici (cazip manasına) bir şeydir.

Dondurmacının iki çırağı vardı. İkisi de ateş gibi çocuklardı. Onlardan bir tanesiyle, işte herkesle kavga ettiğim zaman ahbap oldum. Bu güç bir ahbaplıktı. Onlar benden çok bu ahbaplığı olurşey (alelade) buluyorlardı. Doğrusu da buydu. Bundan daha olurşey ne olabilirdi? Ama onlann tecrübesizliğinden bunu böyle bulduklannı ben iyi biliyorum. Bu ahbaplığın devamı için fazla ilerlememesi, frenlenmesi -kurnazca devaıιu- lazım geliyor. Niçin öyle lazım geliyor? sorusunu açıklamanın bile, bir nevi kendi kendimi müdafaa olacağını kestiriyorum. Kendi kendinuzi korumak için yapacağımız her çalışma, düşman elindeki hazır ve tecrübe edilmiş silahlara karşı saf bir oyuncaktan başka bir şey olmaz. Bir küçük devlet düşünün ki, kendini korumak için kurşundan değil sevgiden, toptan değil kardeşlikten, makineliden değil müsamahadan, V2'den değil dostluktan, hidrojenden değil mayıs akşamlarından, zırhlıdan, denizaltıdan değil kayıktan ve balıktan, harpten değil bayramdan silahlarla mücehhez olsun. Toplu tüfekli,

denizalhlı, uçaklı bir başka devlete, "Buyur bakalım, sıkı isen saldır bana!" diyor. İşte ben de öyleyim diyeceğim ama, doğrusu benim bu kadar tesirsiz, tecrübe edilmemiş iyi silahlarım bile yok. Benzetiyorum. Teşbihte hata olmaz.

Çocuklarla balığa çıkmak istiyorum. Dondurmacının iki çırağı ile akşamüstü dondurma yerken konuştuğum zaman deli divane oluyorum. Yalnız, dondurmanın nasıl yapıldığını öğrenmek için onlarla konuştuğumu, ahbaplığunın yalnız bunun için olduğunu, bu kadar saf bir niyetten hareket ettiğimi söyleyecek değilim. Bu bapta hiçbir şey

söyleyecek değilim. Yalnız şunu: Onlarla konuşmaktan haz duyduğu-

• • | w •

mu söyleyeceğim.

Söylemesini de sevmem; yazacağım. Dondurmanın nasıl yapıldığını da merak etmiyor değilim. Yarı yarıya, onların yaşayışlarını merak ettiğimi, on yedi saat çalıştıktan sonra bu iki çocuğun beş saatlik bir uykudan teriitaze, kaygusuz nasıl kalktıklarını, tekrardan dondurma kutusunu saatlerce durmadan nasıl çevirdiklerini, bir zeytinyağlı, üstüne yoğurt bile dökülmemiş bakla yedikten sonra, kurşun gibi ağır dondurma kutularını zengin ve insafsız dondurmacının evinden dükkâna hangi esrarengiz kuvvetle taşıdıklarını merak edemez miyim? Yarı yarıya gençliklerinden, yarı yarıya hayat cevherlerinden merakla hoşlandığımı ayıp görenlere karşı yapılacak şeyi yapıyorum. Böylele-ri bana vız geliyorlar. Zehirli gülüşleriyle yanımdan geçtikleri zaman içim yalnız bir şeyden burkuluyor. O da, ya bu çocuklar benimle şimdi konuşurkenki samimiliklerini birdenbire kesiverirlerse... Yarın akşam dondurmamı getirdikten sonra, her zaman yapbklan gibi, dükkân tenhalaştığı zaman gelip yanıma, karşımdaki sandalyeye oturmazlar, masanın üstündeki Birinci'den ustaya göstermeden, gizlice bir tane almazlarsa...

Saat altıdan sekize kadar onlarla dostluk ettiğim zaman da olmasa, bu yazlık insan kalabalığının veçhesiz, manasız, gösterişli, zevksiz, dostsuz, riyakâr ve sevgisiz hayatına katlanmak epey zor gelecek bana.

Küçük donduracı dükkânının sahibi sahiden çalışkan adamdı. Ama o, çalışmasının bütün mükâfatını beş ay içinde adamakıllı alıyor, yedi ay sırtüstü yatıyordu. Mükemmel yiyor, iyi de içiyordu. Ama küçük Imrozlu çıraklann sabahın saat beş buçuğundan gecenin saat birine kadar çalışmalarının onlara ne mükâfat sağladığını size rakamla değil de, başka bir şekilde anlatayım: Çocuklarm aldığı mükâfat, her hafta papaz efendinin dükkânı tütsüleyip okuduğu dua karşılığının tam yarısıydı.

Çocuklar sabahın beş buçuğundan, gecenin birine, daha doğrusu ertesi sabahın birine kadar çalışıyorlardı demiştim. Bereket ki, öğle-üstleri sıcak, küçük köyü dört tarafından sardığı zaman, iş bir iki saat hafifliyor, masaların üstüne kıvırcık kafalarını esmer ve çilek kokulu kollarının arasına alıp uyuyabiliyorlardı.

Sonra saat üçe doğru iş yeniden bütün hızıyla başlıyordu. Bir de altı ile sekiz arasındaki müşterilerin bahşişleri, sessizlikleri, ağırbaşlılıkları, hovardalıkları çırakların hoşuna giderdi. Sanırım ki bu saatlerde bir iki lirayı da doğrulturlardı. Bir gün birisi sağ masalara, ertesi gün sol masalara bakardı. Şimdi arhk ben de her akşam sağlı sollu yerimi değiştiriyordum. Bir tanesi bana nihayet fazla soğuk davranma-

t»

ya başlamışh. Oteki "Todori" İmrozluydu. Rumcasına Rumlar gülerlerdi. Türkçesine ben bayılırdım. Sanki iki bin sene evvel Atina'da bir garip dil öğrenmiş küçük bir çocuk, kafasında bir çilek sepeti ile dolaşır, geçenlerden güzel yüze vurgun bir ak sakallı harmanili çocuğu tutar, bir taraftan çilek yer, bir taraftan der:

— ... Konuş bakalım o öğrendiğin garip dilden evlat, sana elli drahmi fazla var. Otur şu çeşmenin aslanına, konuş bakalım.

Ne konuşayım?

— Mesela, ben İmrozluyum, de. İmroz güzel midir anlat. Bağlık bahçelik midir? Şarabı güzel mi? Meyhaneleri insanı içmeden kör kütük edercesine maya, şıra, sirke, ekşi, salkım, üzüm çekirdeği kokar mı? Sizin denizde balık çıkar mı, balık? Meyhane duvarlarına can ve-rirkenki dülger balığının

korkak ve masum rengini boyayan bulunur mu içinizde? Martılanıuz bizimkiler gibi midir? Yoksa daha mı ufakhr. Sizin tarafın balıkçılan da martılara, denizde boğulmuşların ilkönce gözlerini yedikleri için ifrit olurlar mı? Hiç zeytinliklerde yaz günü öpüştün mü? Doğru söyle, kız kardeşin de senin kadar güzel mi? Dişleri nasıldır, dişleri? Elleri istiridye istiridye mi kokar? Kayıklannızm başına denizkızı mı, deniz canavarı mı çizersiniz? Yoksa, dünya yüzünde görülmemiş, kafanızın içinde açmış çiçekleri mi işlersiniz? Yüz drahmilik alhn gördün mü sen? Göstereyim mi? Deden kaç yaşında öldü? Nasıl adamdı? Bu dili nereden, kimden öğrendin? Sana bu dili öğreten adam köle miydi? Kuvvetli miydi çok? Disk mi atardı, topuz mu? Yoksa çelimsizin biri miydi? Kaç yaşlarında vardı? Sen kaç yaşmday-dın o zaman? Yüzüne böyle, benim gibi, hayran hayran mı bakardı?

Ölüm nedir bilir misin sen, ölüm? Bilmezsin ha. Küçük büyük insandan gayri bütün canlılar gibi sen de mi bilmiyorsun ölümü? Oh, ne iyi! Bilme bilme. Bir gün öğrenirsen bile sakın korkma! Bilene ne zaman olsa gelecektir. Bak ben onu bekliyorum. Bu gençlik sana nasıl güzel güzel geldiyse ölüm de sana öylece, güzelce gelecektir. Ama bak durmadan beni konuşturdun. Hani sen konuşacaktın ya. O garip dille anlatacaktın zeytinlikleri, buğday tarlalannı, üzüm posası kokan köy yollarını, şarap fıçılannı...

■ * * *»•

— Nasıl çok mu fakirsiniz? Hiçbir şey bol çıkmaz mı? Bağlannız bozuldu mu? Bakımsız mı? Zeytinler çok mu ihtiyarladı? Vay anasını! Bol şarabınız yok, ha? Öyle güzel giyinmezsiniz demek? Kırmızı kırmızı, pembe pembe giymezler mi köy kızlan? Eflatun kuşak sarmaz mı ihtiyarlarınız? Çabuk mu ölür giderler? Niye? Balık az çıkar demek. Ağlarınızı örecek pamuk bulamıyorsunuz ha! Çoğunuz böyle kalkıp buralara geliyorsunuz demek? Burada doyuyor musunuz bari? Köyde daha çok çalışır, daha az mı yersiniz? Allah Allah! Elli drahmiye bu kadar mı konuşursun? Peki, ne yapalım öyle olsun! Demek o garip garip söylediklerinin manası bu ha? Tuhaf şey! Vereyim elli drahmi daha, konuş be! Usta mı darılır? Sonra yine gelirsin değil mi?"

Işte ben, ondan elli ile yüz drahmi arasında alınan dostlukla bir fukara Imroz akşamına dalar giderim. Yanık yüzündeki canlı gözleri bahşişi ve cıgarayı

aldıktan sonra kaçar giderler. Yakın bir masaya kurulmuş beyle hanıma:

— Oriste! derlerdi.

Sonra:

— Dio limonata! diye haykınr, işi görür yine gelirdi.

Benim masam duvar dibinde, ustanın göremeyeceği bir yerde olduğu için rahatça otururdu. Cıgarasını avucunda içerken gülerek yüzüme bakardı.

Bir gün, öteki çırak ona, beni göstermeden, ama benim için söylendiğini çaktığım bir şeyler fısıldadı. Güler yüzü biraz bozulur gibi oldu. Bana, beni görmeden, birkaç saniye bakh. Sonra arkadaşına hiçbir şey söylemeden "Zararı yok, bana ne?" der gibi oldukça rahat bir işaret yaptı. Beş on dakika yanıma gelmedi. Yaptığı işaretin rahat manasını nerede ise kötüye yoracaktım ki, birdenbire işini bırakıp gelip yanıma oturdu. Canı sılalmış gibiydi. İmroz'dan açmadım. Bugün iş nasıldı, diye de sormadım. Yüzüne sakin, telaşsız, üzüntüsüz, bir şey anlamamış gibi bakmayı uygun buldum. Ama o, canının sıkıldığını pek belli ediyordu. O zaman dayanamadım sordum:

— Ne o Todori, dedim, canın sıkkın?

Canım sıkkın" ne demek olduğunu bilmiyordu. Anlamadığı zamanki çirkin köylü yüzüyle bakh.

— Kızmışsın galiba? dedim.

— Yarın izin gün, kızdım ya, dedi. On beş gün bir. Usta bırakmaz. Iş var çok.

— Aldırma! Sen de yarından sonra gidersin.

— Ama köyden adam var görecek.

Bir zaman sustuk. Sonra;

O çırak ne dedi sana? dedim.

Yüzü birdenbire değişiverdi. Zeki, yalancı, çapkın bir ışık dolduruyordu kaşını, gözünü.

— Yok bir şey vire. Aldırmam ben her lakırdı. Söylesin.

— Kızına da bana.

Yok vire, niçin? Denbirazi.

Ben ferahladım.

O akşam hemen hiç çalışmadı. İşleri hep ötekine bıraktı. Hep yanımda oturdu. Her akşam bu vakit gelen hanımla beye bile gitmedi.

— Gitsene Todori, dedim.

— Bahşiş vermezler, gitmem, dedi.

Dört gün somurttu. Alh ile sekiz arası yanımda oturdu. Çalışmadı. Usta gördüğü zaman bile toparlanmıyordu. Beşinci gün yine eski halini bulmuştu. Zehir gibi çalışmaya başladı. Böylece bir on beş gün daha geçti. Bir gün bana:

— Yarın var izin, dedi, gideceğim var bir kahve Galata. Var bizim köylü. Bakalım köyden ne haber.

Ertesi akşam saat altı ile sekiz arası dondurmacıya gitmedim; ilk defa olarak. Gece yarısı dükkânın önünden geçiyordum. Baktım, benim her zamanki oturduğum masada mahzun ve güzel oturmuş dü-

• • • • % şünüyordu.

Benim bile yüzüme bakmadı. Bir iki gün yanıma da uğramadı. Ateş gibi çalışmakta devam etti. Ama ancak dört gün dayanabildi

Dördüncü gün nihayet ustadan izin aldı da gitti sandım. Dükkânda

• ■

yoktu. Öteki çocuğa sordum. "Usta izin vermeden çıkh gitti" dedi.

İstanbul'da bir hafta onu aradım. Bulduğum zaman ceketini bile satmıştı. Serseri geziyordu.

— Paranı verdi mi usta, Todori? dedim.

//

— Yirmi iki gün kesti, dedi.

— Iş buldun mu?

— Aramam iş, köy gidecek, dedi.

Onu ertesi günü vapura bindirdim, gitti. Bir daha da gelmedi.

Hikâye yazanlar (Râviyân-ı Ahbâr), iki bin sene evvel Atina'da, güneşli temmuz günlerinde Atina mermerler, heykeller, mabetler içinde pırıl pırıl parlarken, Ege Adalan'ndan gelmiş elli drahmi karşılığı garip bir dil konuşan; sonra eski iki bin senelik bir köylü Yunan-casıyla söylediklerini açıklayan bir güzel çocuk, çeşmelerin aslanına, heykellerin gölgesine çöker, iki bin sene sonranın dondurmacı çıraklığı maceralarını anlatırrnış, diye rivayet ederler.

SAİT FAİK

ALEMDAĞINDA VAR BİR YILAN

VARLIK YAYINLARI

Öyle Bir Hikâye

Sinemadan çıkhğım zaman yağmur yine başlamıştı. Ne yapacağım? Küfrettim. Ana avrat küfrettim. Canım bir yürümek istiyordu ki... Şoförün biri:

— Atikali, Atikali! diye bağırdı.

Gider Atikali'ye gecenin bu saatinde, giderim. Atladım şo

förün yanına. Dere tepe düz gittik. Otomobilin buğulu, damlalı camlarında ^^nızı, san, yeşil, türlü ışıklar görerek, bir renk dalgası içinde Atikali'ye vardık.

Şişli'de Bomonti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki yorganlı yatağınun çukuruna büzülür, dostum Panco'yu düşünüriim. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul adalannın birinde hasta anam yatar döşeğinde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler. Panco, Çilek isimli bir sokakta oturur. Futbol oyunları görür rüyasında. Yahut da yine rüyasında pişpirik oynar. Ben gece yarısından sonra yağmurlu bir havada Atikali'deyim. Sözümona bir bulvar

• 1 • \ •• \ / **w w** 1 **w . w**

üstündeyim. Yürüyorum. Yağmur yağıyor da yağıyor. Evet, yağmurun, yalnızlığın, Atikali'nin hakkı var: Uzaklaştıkça anamı, Panco'yu, köpeğim Arabı daha çok özlüyorum.

m %

Uçü de uykudadır. Annem horluyor, Arap uyanmış, sokağa kulak veriyor, Panco rüya da görmüyor, demincek attım.

Ben, iki insan ve bir hayvan düşünerek yağmurun altında, Atikali'nin bilmediğim sokaklarına sapıyorum. Bekçi düdükleri geliyor. Bir

• •

evden deli gibi birisi fırlıyor. Ustüme çullanıyor.

— Dostumu öldürdüm abi, diyor, sakla beni.

Paltomun cebini gösteriyorum. Dikişlerinden yağmur girmiş, sabahki yediğim simidin susamları kokan cebimi. Girip kayboluyor.

— İsmin ne senin? diye sesleniyorum cebime:

— Hidayet.

— Neden öldürdün; Hidayet?

— Seviyordum be abi!

— Nasıl seviyordun; Hidayet!

— Deli gibi be abi! Gün onunla ağarıyordu. Ben susam helvası satarım abi gündüzleri. Cebin de mis gibi sirnit kokuyor abi. Gün onunla ağarır; onunla kararırdı. Bir dakkam yoktu onu düşünmediğim. AbC rüyada gibi yaşardım. Her laf gelir gider ona dayanırdı. İnsanlar bana bir laf söylerdi. O ne cevap verebilir, diye düşünürdüm. Bir şey alacak olsam o alır mıydı acaba? derdim. Bir şey yesem içime sinmezdi. Biri yol sorsa o gösterir miydi diye kafama sormayınca ve içimde o, yol göstermeyince aptal aptal bakardım. Bir güzel şey görsem ona göstermezsem, gösteremediğim için zevk alamazdım güzel şeyden.

— İsmi ne idi?

— Pakize.

— Sonra Hidayet?

— Sonra abi... Hava kararırdı. Susarn helvalannı kahveye bırakır, iki bardak şarap içmeye koşardım. Afyon mu katardı pezevenk meyhaneci nedir, içer içmez Pakize karşıma dikiliverirdi capcanlı, ısıcacık.

— Sahiden mi?

— Yok be yalancıktan, hulyadan be abi! Arhk konuşur dururdum abi.

— Sus, gelen var, Hidayet.

Hidayet paltomun cebinde bir susarn tanesi gibi büzülürdü.

Yağmur dinmişti. Ortalık bir parça ağarmış gibi idi.

Hidayet cebimden seslendi:

— Anlatayım mı ötesini abi?

— Anlatma, yeter bu kadan.

— Peki abi, sustum. Nasıl istersen abi. Ama anlat beni Panco'ya emi?

— Anlatının Hidayet.

— Ama ötesi daha kıyak abi.

— Otesini ben uydururum Hidayet. Sen çık cebimden. Palto da ıslandı. İkinizi birden kaldıramıyorum, yoruldum.

— Peki abi.

Cebimdeki susam pire oldu. Fatih Camii avlusunun çitlembik ağacının dibine doğru fırladı gitti. Karanlıkta bir kıvılcım, kara bir kıvılcım gibi pırıldadı.

Bir oh çektim. Rahatlamışhm. Keyiflenmiştim. Panco'ya domuzuna bir hikâye anlatacakhm: Hidayet Pakize'nin ta kalbine bir vuruşta kocaman bir çivi saplamışh. Başka çaresi yoktu. Susam helvaları yiyen çocuklar, kadınlar Hidayet'ten bu hikâyeyi beklemezlerdi. Susam helvası karın doyurmazdı. Pakize susam helvacıya da varamam a, demişti. Seviyormuş... Sevgi karın doyurur mu? Hidayet o akşam süslenmiş, Taksim'e çıkmıştı. sekiz lira otuz yedi kuruş parası vardı. Bir meyhaneye girdi içti de içti. içtikçe Hidayet'e koydu. Artık minareye bak. u • • * •• t* u 1 w • • 1 1 • • • 1 " "1 1 "

tığı zaman minarenin aleminin göğe doğru yükselişini Pakize ilen bir bulutsuz ay mehtaplı gecede seyretmeyecekti, demek. Hırkaişerif'e bu yol

mu gider diye bir kadıncağız sorduğu zaman Hidayet kafasının içinde, san kazağı altında kaybolmuş, Pakize'ye aynı suali sorup da: "Bu yol mu gider, öteki mi, ben ne bileyim Fatma Hanım!" derse,

ıı i w •• •• | i 1*1**

o da kadmcağızın şaşırmış yüzüne gülümseyerek aynı şeyleri söyleyemeyecekti, ha.

Başını tüyler gibi, kediler gibi, temiz tülbentler ve mendiller gibi kokan Pakize'nin dizlerine hiç mi hiç koyamayacaktı.

Ulan bu çiviyi de kim koymuştu cebine. O piç Abdullah yok mu? O canım çocuk. O çilli, esmer yüzlü, badik burunlu, Karakaplan kulübü santrhafı canım oğlan Abdullah. O koymuş olacaktı çiviyi. Yarım sinema bileti, yarım stadyum bileti, diş fırçası, Ingiliz anahtarı, bozuk yale kilidi, ispermeçet mumu, çiklet, kurtlu kiraz, sabun, karpuz kavun çekirdeği, soğan sarmısak koyan piç kurusu çiviyi ne bok yemeye kor. Kocaman temel enserisi. Pırıl pırıl da. Bız gibi de ince... Panco'ya hazırda hikâye.

— Ne anyorsun buralarda gece yansı hemşerim sen?

— Bir arkadaşımı ziyarete gitmiştim. Ordan dönüyorum. Geç kalmışım.

— Nerde oturuyorsun?

— Şişli'de.

Ustümü aradılar. Kalemden başka 67 lira 30 kuruş param var. Bir hikâye müsveddesi, Panco'nun bir resmi, bir kalem daha.

— Nüfus kâğıdın yok mu yanında?

— Yok!

— Ne iş yaparsm?

— Yazı yazarım.

— Ne yazısı, kâtip misin?

— Kâtibim.

— Kimin yanında?

— Kocaeli, Ikbal ambarında.

Nereden aklıma geldi de birdenbire söyleyiverdim Kocaelı Ikbal ambarını.

— Hadi bakalım. Tabana kuvvet. Dolaşma gece vakti, ihtiyar halinde.

Fatih parkının kenarından yürüyorum, Panco. Adamın biri oturmuş ıslak yere. Bacaklannı dimdik dikmiş. Kafasım parkın sınır demirlerine dayamış.

— Yaşasın demokrasi, yaşasın millet, yaşasın ^^^uriyet!

Diye bağırıyordu.

— Yaşasın hemşerim, dedim.

— Otur yanıma, dedi.

Oturdum. Oh! Sahiden rahatmış be. Islak ıslak. Soğuk soğuk.

— Benim bir karım var hemşerim. Suratını görsen bir aylık yola kaçarsın. Bir kızım var. Allah senin gibisine nasip etsin. Evli misin? Evli isen boşa benim kızı al. Bir gözü kör, öteki gözü Yaradana yan bakar. Bir burnu var. Enfiye mendili dayanmaz. Sümüğü kokar. Mendili kokar, kendisi kokar. Yanından geçemezsin. Buram buram aybaşı kokar. Bir oğlum var. On dokuz yaşında, sidik kokar. Ayak kokar, cıgara kokar. Ev desen evlere şenlik apteshane kokar. Hey büyük Allahım! Şu taşlara bak. Yıkadın pırıl pırıl. Şu yeşile boyanmış demirlere bak! Katı, kah ama mis gibi boya ve yağmur kokuyor. Şu çimenler. Şu bulutlar, şu kara kara, san san, kırmızı kırmızı, sarışın sanşın, esmer esmer geçen bulutlara bak! Şu gözlerimde büyüyüp büyüyüp, yıldız yıldız açılıp, ok ok, sivri sivri kapanan fenerlere bak! Şu baştan aşağıya yıkanmış daireye bak! Soğukmuş, yağmu^uş. Vız gelir. Tertemiz, kokusuz, ışık ve su içinde, bulut içinde kâinahn altında yatıyorum.

Başımı demirlere dayamışım. Kıçım sular içinde ne çıkar? Kâinat tepemde akıl ermez oyunlar oynuyor. Buhar su oluyor. Su çamurları, pislikleri temizliyor, çimenleri yeşil ediyor, ağaçları ağaç. Ne işim var evde? Otur sen de. Sen de gitme evine. Yatalım burda. Uyuyalım. Dur önce bir cıgara yakalım.

Şu kibritin, şu yanmam diye fısır fısır fısırdayıp da sonradan peki emret anam yanayım, diyen şu kibritin ışığına bak. Bu olur mu arkadaş. Böyle bir el sürçmesiyle açılıveren hararet, ışık, bayram gördün mü sen? Gül, sevin arkadaş. Şu ağzımızdan çıkan dumanlara bak! Nasıl uçuyorlar. Yaşıyorsun efendi. Pınl pırıl, tane tane, ıslak ıslak. Cam cam, billur billur, fanus fanus, çeşmibülbüller gibi yaşıyorsun dostum. Dumanlarımıza, cıgaralarımızın dumanlanna bak efendi! Bu mavi şey nedir? Bu insanın içini sevinçten, keyiften parlatan şey nedir? Ne kadınla yatmak, ne şarap içmek, ne arkadaşlarla prafa oynamak, ne tiyatro, sinema seyretmek... Hepsi bir yana dünyayı seyret. Al gözüm bak efendim. İşte sana kibrit alevi. İ şte sana cıgara dumanı! Hadi uyuyalım hemşerim.

Ha uyumadan evvel Panco'ya anlat beni. Fatih parkının demirine dayalı uyuyan adamı, agarasının dumanını. Panco iyi çocuktur. Candır can. Selam söyle benden.

İyi ki şu ayakkabıları almışım. Bereket ki ayaklarım su çekmiyor. Her yanım su içinde. Ayaklanm kaloriferli. "Cıgaramm dumanı, yoktur yarin imanı. Alhndan köşk yaptırdım, gümüşten merdivanı" türküsünü bağıra bağıra söyleyerek uzaklaşırken arkamdan sesleniyordu.

— Var ol! Gördün mü? Var mı imiş dünya. Panco'nun arkadaşı! Faik Bey'in oğlu.

• •

Zeyrek'teki setlerin üzerine oturdum. Onümde Vefa. Atatürk bulvarında cinler top oynuyor. Rüzgâr bir kaleden bir kaleye bulut atıyor.

Yaşasın futbol maçlan, diyorum. Seddin hangi tarafından ineceğimi

• ■

düşünmek istiyorum. Omrümde bir kere esrar çekmiştim Bursa'da. Yeşil camisinin avlusundaki sedde oturmuş Nilüfer ovasına şiir düzerken ne taraftan ineceğimi şaşırmıştım. Adamın biri geçerken çağı-

■ • W» W 1 1 • 1 w ••••••

rıp, ne taraftan ineceğim ağabey, diye sorunca adamcağız gözümün içine korku ile bakmış, sonra gülümseyerek elimden tutup indirmişti. Gözlerini lise kasketinin şemsiperine dikip:

— Yapma bir daha delikanlı, demişti. İ nmesi kolay. Biri gelir indirir. Ama bir de çıkmasını şaşırırsan iflah olmazsın sonra, demişti.

Şimdi artık böyle şey kullanmıyoruz ama o zamandan beri bir sedde çıkmaya görelim. Hep iniş kolunu unutuveriyoruz.

Panco hep kabahat sende. Sen ettin bu işi bana. Gece yarısı senin hesabına dolaşıyorum. Sen ettin bu işi.

Baktım, Zeyrek yokuşunun seddi dibinde uyumuş bir köpek. Yanına oturdum. Gözünü açtı. Böcül böcül baktı. Korka korka kafasını okşadım. Gözünü yumdu. Bir konferans da ben ona çektim. Dedim ki:

— Oğlum patlak göz. Ben insanoğlu. Sen hayvanoğlu. Bundan milyonlarca sene evvel her ikimiz de kurttuk, solucandık, tek hücreli mahluktuk. Ondan evvel boşlukta bir tozduk. Sonra bak işte bu hale geldik. Bundan sonra belki böyle kalırız. Belki değişiriz. Ama böyle kalmayalım. Siz de bedbahtsınız, biz de. Evlerde uyuyanlar, ipekler içinde uyuyanlar, kadın koynunda uyuyanlar, soba başında kıvrılmış bobiler de var. Lastikten kemikleri, toplan var. Hanımlan atar, koşup getirirler. Sabahlan kapıcılar gezmeye çıkarırlar. İnsanlar var, sevdiklerini almışlar şu saatte koyunlarına, dalmışlar iki kişilik rüyalanna. Pekâlâ ne yapalım? Ama sen Zeyrek yokuşunda kuyruksuz, tüysüz, uyuz, soğuktan titreyen bir sokak köpeği, ben Panco'nun arkadaşı, başka hiçbir şey değil, yağmura vurmuş, uykusuz, canı burnunda, yüreği Ağaççileği sokağında, kafası Bomonti tramvay durağından yüz metre uzakta kirli bir yastıkta bir adamcağızım. Ne yapalım? Günün birinde dostluklardan, insanlardan ve hayvanlardan ve ağaçlardan ve kuşlardan ve çimenlerden yapılmış vazife hissi ile çarpan yüreklerle dolu bir âlemde

yaşıyacağımızı düşünelim. Bir ahlak^^z olacak ki hiçbir kitap daha yazmadı. Bir ahlakımız, bugün yaphklarımıza, yapacaklarımıza, düşündüklerimize, düşüneceklerimize hayretler içinde bakan bir ahlakımız. O zaman seninle daha uzun dostluklar ederiz patlak göz. O zaman hiç merak etme. Dostum Panco da bana hak verecektir. Kilise ahlakından söz açmayacak. Dostluğun olağanüstü güzelliğini çocuklarına anlatacaktır.

Atatürk Köprüsü'nde rastladım adama. İki elini hrabzana dayamış, Haliç'e öğürüyordu. Yanında durdum. Zıplar gibi iki üç defa daha ayakkabılarının ucuna basarak yükseldi. Sonra durdu. Mendilimi

| • | • •••• •• A W *11* 1 1**

çıkarıp gidip yüzünü sildim. Ağzını sildim. Gözüne düşen saçlarını

elimle taradım. Yüzünü bana çevirince iki büyük ve siyah göz dostça baktı.

— Çok içtim amca, dedi.

Ukalalık etmedim.

— İçmeli delikanlı, dedim, içince çok içmeli.

— Aşkolsun amca, dedi, sen de bizdenmişsin.

— Zamanında, dedim.

— Çok mu içerdin, dedi.

Alt dudağımı üst dudağıma adamakıllı yapıştırıp sağ elimle de havaya hafiften iki üç tokat salladım. Panco sen de yap böyle, ne demek istediğimi anlarsın.

— Belli, belli amca, dedi. Surahnda nur kalmamış.

Kızdım.

— Nurum içimde oğlum, dedim, içim pırıl pırıl. İçim aşkla dolu,

dostlukla dolu, hiç olmazsa bu akşamlık. Sen bakma o yüzdeki nura.

Yalancıdır, aldahr.

• •   • •

— Oyle mi dersin? dedi. Arkasından "Oyle mi derler tombul gelin böyle mi derler?" şarkısını söyleyerek uzaklaşırken yakaladım.

— Yok, dedim, salıvennem seni. Anlat bana nerde içtin.

— Nerde olacak amca, bırak, gece yansı hoşbeşi Allah aşkına aydım artık, gidip yatayım. Yann erken araba koşacağız. Moruk kıyameti kopanr uyutamazsak.

Senin anlayacağın amca na şu karşıdaki evde bir karı oturur: Yahudi kansı. Kocası Ankara'ya gitmiş. Bizi çağırdı. Gittik, beraberce içtik. Herif gece yarısı damlamaz mı? Pişkin adammış. Bizi karşı karşıya görünce bir tek kelime söylemedi. Bir kenara oturdu. Karı da pişkinmiş o da sanki odada kimse yokmuş gibi bir bana bir kendisine, bir herife dayadı rakıyı. Uçümüz bir kelime söylemeden yedişer kadeh daha içtik.

— E, bana müsaade! dedim.

Kan:

— Müsaade sizin efendim, dedi.

Herif yüzü sapsarı, mükemmel bir Türkçe ile:

— Şerefi ikballe, dedi.

Ben kırdım. Sonra ne oldu evde bilmem.

— Uy anam, dedim ben.

— Ya, uy anam, dedi, genç yakışıklı, bıçkın arabacı.

İkimiz de Atatürk Köprüsü'nü ters tarafından arşınlayarak Ha-liç'in öteki yakalanna vardık.

Ben Azapkapı'da iken onun Unkapanı'ndan narasını duydum.

— Uy anam, diyordu.

I şte bu minval üzre Panco geldim sizin mahalleye, yağmur yine başladı. Tam sizin evin önünde bir küp kırılmış, yansı paramparça, yarısı sapasağlam. Küpün içine oturdum. Başladım anlatmaya Atika-lipaşa'ya bir gece yarısı nasıl gittiğimi, Hidayet'in cebime nasıl girdiğini, Fatih parkında yatan adamı, sokak köpeğini ve Yahudi karısının arabacı zamparasını.

Sen uyuyordun.

— Hey Panco, Panco, seslendim.

Sesim bir pencereyi deldi. Gitti senin kulağını buldu. Uyandın. Ama artık benim sana kadar yetiştirecek ne sesim, ne halim kalmıştı. Sen de tekrar uykuya daldın. Bir otomobil geçiyordu.

— Bomonti'ye gidiyor musun ağabey, dedim.

— Atla, dedi.

Atladım.

Yalnızlığın Yarattığı İnsan

Pardösüsünün kürklü yakasını kaldınnca üşüdü mü diye baktım. Aslında soluk esmer yüzü balmumu gibi sararmıştı.

— U şüdün, dedim.

Kaşını kaldırdı. Yanağındaki çıban yerinde kan yoktu. Durdum,. Yüzünü avuçlanma alıp ovaladım.

— Neden böyle oldun, dedim.

Güldü. Karanlığa doğru tükürdü. Başını iki tarafa şiddetle salladı.

— Olurum bazı bazı böyle, dedi.

— Bir yere girelim, dedim.

— Girelim, dedi. Girelim ama içmeyelim artık.

— İ çelim, dedim.

— Öleceksin be, dedi.

— Öleceğim, dedim.

Elimizdeki bardaklara baktık. Yüzü ne durgun, sessiz, esmerdi. Yine soluktu ama canlıydı.

— Senin suratın bitkin, dedi.

— Bitkin, dedim.

Fıstık yedi. Bira içti. Fıstık yedim, bira içtim. Kulağımda bir şeyler öttü. Bayılacak gibi oldum. Dikkatle bana bakıyordu.

— Çok ihtiyarladın sen, dedi.

— İhtiyarladım, dedim.

Saçlanma bakh. Gözlerime baktı. Güldü.

— Boş ver, dedim. Yahu, bakma!

İsınmış olacak, yakası kürklü pardösüsünü çıkardı. Pardösüsünün yakası kürklü, pardösüsünün yakası kürklü de-

• _ _ _ dim içimden. İçimden biri: "E ne olacak yani?" dedi. Ne olacak, ben de

yaptıracağım bir tane böyle.

— Seni bir daha göremeyecek miyim? dedim.

Kızdı.

— O benim bileceğim şey, dedi.

İki gün sonra yirmi kişiye: "O benim bileceğim şey" ne manaya gelir diye sordum. Hiçbiri doğru dürüst bir mana veremedi.

Daha iki gün geçmemişti. Biz hâlâ birahanede idik.. Etrafımı görmüyordum. Onu da görmüyordum. Havayı görür müyüz? Dalmışbm.

— Hadi kalk, gidelim, dedi.

— Nereye? dedim.

— Maça, dedi.

— Maça mı? dedim. Bu vakit maç olur mu?

— Avrupa'da gece maçları olur ya, dedi.

— Burda olmuyor ki, demedim. Kalktık. Yokuşu indik. Bir yerde durduk. O soyundu. Aşağıda bir merdiven başında yan aydınlıkta oynayan futbolculara karıştı. Sesler duydum. Düdükler duydum. Küfürler duydum. Etrafıma baktım. Binlerce insan vardı.

Bir aralık yaıuma geldi.

—t Sen oynuyor musun? dedim.

— Kör müsün? dedi.

— E ben ne yapıyorum?

— Sen de oynuyorsun, dedi.

— Ben de mi oynuyorum. Ben ne oynuyorum?

Güldü. Dişlerini gördüm. Bir tanesi kenanndan kınkh.

— Sen, dedi, seyirci oynuyorsun.

— Ha, sahi! dedim.

m •

Ben seyirci oynuyordum. Başladım tepinmeye. El çırpmaya. Üşüyordum. Paltomun yakasını kaldırdım. Onunki gibi koyun kürkü koyduracağım ben de. Yanaklarımda bir kürk serinliği duydum.

Artık hareket etmedim. Seyirciler kayboldu. Futbolcular kayboldu. Neden sonra yaıuma geldi.

— Maç bitti, dedi.

— İyi ya, dedim. Kim kazandı?

— Otekiler! dedi.

— Işte bu olmadı? dedim.

— Sen kim kazansın istiyorsun? dedi.

— Bizimkiler, dedim.

— Bizimkiler kim?

— Siz.

— Biz mi? dedi. Bizim kazanmamızı mı istiyordun?

— Oyle ya, tabü, dedim.

— Neden? dedi.

• •

— Obür tarafta tanıdığım kimse yoktu ki?

— Bizim tarafta var mıydı?

— Sen vardın ya; dedim.

— Budala dedi, ben de yoktum.

— Ben seni gördüm, dedim.

— Ne oynuyordum?

— Bek!

•• •• •• 1 1 •

— Sahi görmüşsün, dedi.

— Birisi seni düşürdü, dedim.

— Düşürdü, dedi.

— Topallıyorsun, dedim.

— Topallıyorum, dedi, sana ne?

— Hiç, bana hiç, dedim.

İçim burkuldu.

Birdenbire kaybettim onu. Seslendim:

— Panco, Panco!

Hiçbir cevap alamadım.

Birisi karanlıkta adımı çağırdı.

• •

— İshak, İshak, dedi.

Cevap vermedim. Ses, onun sesi değildi. Ama sonra belki arkadaşımdan bir haber alırım diye:

— Ne var yahu? dedim.

— İshak, İshak, dedi yine ses.

— Ne var yahu, ne var? Burdayım!

— Yarnma yaklaşan ayak seslerini tanıdım! dedi. Yanında üç tane

• ■

genç vardı. Biri kısa boylu, Ermeni suratlı idi. Ötekisi bir balıkçı ceke-

m •

ti giymişti. Manasız bir yüzü vardı. Uçüncüsü upuzun biri idi. Aralarında kelimelerini binlerce kere duyduğum, manalarını bilmediğim bir dil konuşuyorlar, anlamıyordum.

Onlar önde, ben arkada bir yokuş çıktık. Caddeye vardık. Cadde asfalttı. Işık içinde idi. Yerler ıslaktı. Yağmur kesilrnişti.

— Yağmur yağmış, dedim kendi kendime.

Onları kaybetmiştim. Bir sinemanın gişesinde buldum. O kapıda bekliyordu. Bir tanesi bilet alıyordu. Uzun boylu ile balıkçı ceketli pis pis gülüyorlardı. O esmer, sakin, durgundu. Bana bakmadan benimle ilgili gibi idi.

Kendimi göstermemeye çalıştım. Ben de bir bilet aldım. Onlar ön

tarafta bir yere yerleşmişlerdi. Ben de kenarda ayakta durdum. Onun

• •

karanlıkta sağa sola kıpırdandığını görüyordum. Önündeki adamla beraber o da sağa sola dönüyordu. Bir ara iyice yerine yerleşti. Elini yanağına dayadı. Seyre daldı. Sonra yine doğruldu. Başladı hrnaklan-nı yemeye. Kalabalığın içinde pardösülü, kırk yaşlannda bir adam:

— Yeme tırnağını, diye bağırdı.

• •   ••

Gülümsedi. Işıklar yanmıştı. Uç arkadaşı kaybolmuştu. Önündeki tırnaklarını yeme diyen adam yanına geldi. Oturdu.

Bir şeyler konuştular, duymadım. Yakası kürklü eski arkadaşım pardösüsünün kolundan bir kaşkol çıkararak boynuna sardı. Ben siyah saçlarını görüyordum. Dönüp baktı. Beni tanımadı. Taşa, duvara bakmış gibi idi.

— Benim, yahu, benim, ben, arkadaşın, ben İshak demek için ağzımı açtım.

Sinemanın ağır havası ciğerime su gibi doldu. Sustum. Kalktılar. Işıklı çarşılardan geçtiler. Ben arkalanndan mahzun baktım. Yapayalnız kalmış gibi idim. Onunla konuşaraktan bir lokantaya girdim. Lükanta-nın sahibi bir kadındı. Yanağında beni vardı. Hâlâ çocukluksun genç kızı gibi idi. Gülümseyerek selam verdi. Yim1i sene evveline gidiverdim.

Çok hasta olduğum zaman, ateşim kırka yaklaştığı zaman ellerim büyür. Dev gibi ellerim olur. Çoğunca çocukluğumda olurdu.

— Ellerim büyüyor, derdim.

Büyükanam, yahut anam ellerimi soğumuş elleri içine alırlardı. "Yok bir şey, yavrum yok bir şey! Bak benim elimde ellerin" derlerdi. Sakinlerdim bir iki dakika. Yine büyürdü ellerim.

Ellerim büyürdü ellerirn. Ellerim ne kadar büyürdü aman yarabbi? Sokağa çıktığım zaman soğuktan ellerim küçülüverdi. Caddelerde idim. Binlere karşı birdim. On binlere karşı birdim.

— Panco, Panco diye haykırdım içimden.

Bir saate bakhm. On bire çeyrek var. Caddeler tenha idi. Sinemalar dağılmamıştı. Sarhoşlar bana çarpmadı. Aralarından yılan gibi geçtim. Herkes Panco'ya benziyordu. Herkes maça gidiyordu. Pardösüsünün kürkünü kaldırmış gencin arkasından koştum.

Yakasından tutmak geçti aklımdan. Maça gidelim, diyecektim.

Hayır, hayır, seni o Alman lokantasına götüreceğim. Bir patates salatası yapıyorlar. Bir de spitzel yersin?

O pasajdaki birahaneye yine gitsem. O masaya otursam o masaya. 1 nsanlar gelse otursa çift çift kadınlı erkekli. Ben tek başıma. Milyonlar içinde tek başıma. Acı gitgide acıyor. Kavun acısı gibi, zehir gibi bir aa. Kaybettikten sonra bulduğumuz şey. Nedir o bil? Nedir o bil?

Kaybetmeden bulamadığımız bilemedin kaldır vur! Pencereden kim bakh. Neden bakh? Kapa gözlerini kapa. Ellerin büyüyor mu?

% y 1 1 99 • • • • ¥ \ •••••• 1 • • • • • • *jk* ı

Yok büyümüyor. Büyümüyor, büyümüyor, yaşasın. Ama acıyor, hayır acımıyor, yalan söyleme. Yüreğinin üstünde bir şey varmış gibi değil mi? Yalan. Mutlak bir yerde okudun. Yahut biri anlattı. Yahut aklında böyle kalmış. Yüreğinin üstünde bir şey yok. Yalnızlık. Yalnızlık güzel. Güzel değil. Kavun acısı. Kavun acısı da ne.

Sıcak sıcak börekler getirtti adamın biri. O olsa yerdi şimdi. Yemeği nasıl yiyordu bilmiyorum. Pardösüsünün yakası koyun kürkün-dendi koyun. Yanağında ufacık bir eski çıban izi vardı. Derisinin altından kan akmazmış gibi donuk esmer bir rengi vardı. Saçları kara, gözleri kara idi. Ne çıkar onlardan. Kara olmasalardı donuk esmer, altından kan akmazmış gibi solgun ve hiddetli rengi severim başka. Başkasında bulsam sevmem ki.

Yıldızlara bakhm. Hani yıldızlar. Birahanede yıldız mı olur. Yıldızlara bakhm. Bir sinemaya daldım. Geçen gün koşa koşa caddeden geçiyordu. Vakit beşe çeyrek vardı. Geç kalmıştı matineye. Koşa koşa o sinemaya girdi. Ardından bakhm kaldım. Giremedim. Aksilik ediyor. Konuşmuyor. Hiç sesini çıkarmıyor. O zaman. O zaman buram buram buhar çıkan bir yere girmiş gibi terliyorum. Sonra üstüme kar yağıyor kar. Pıtır pıtır bir kar yağıyor. Tane tane bir kar. Aklım tabancalara gidiyor. Bıçaklara bıçaklara. Sevmiyorum bıçakları. Tabancalar. Beynimizde bir yerde küçük bir delik, etrafı siyah. Garip bir delik. Kan hafifçe sızmış. Beyin tıkayıvermiş deliği. İrin gibi bir şey akmış.

Ona ne, ona ne bundan. Bu benim kafatasımdaki delik. Ona da mı açmalı. Açınalı ya. Yalnızlıktan başka nasıl kurtulunur? Yalnız ölmek mi? Hayır insanların içinde, milyonun içinde iki ölü. Uç ölü. Dört ölü, beş ölü. Bırak ölüleri saymayı. Bu beşinci bira. Boş ver şu birahaneyi de. Camın dışarısını da. O gelmeyecek ki. Ha! Sinemadaydık sahi. Uçan daireden çıkan adam küçük bobinin elektrik fenerini aldı. Sokağa çıktı. Çocuk da arkasından.

Uçan daireyi iki nöbetçi bekliyor. Uçan dairenin önündeki robot dimdik.

O kürklü pardösüsünü çıkarmamıştı. Kürk hâlâ serindi. O çıban izi olan yanağını serinliğe dayamıştı. Kürkün dudakları öpüyordu onu. İrkildi. Beni hatırlamıştı. Silkindi. Masanın üstünde alçıdan bir gemici biblosu dururdu. Ben onu ta uzaktan bir Avrupa şehrinin bayram yerinde kazanmıştım. Altına para kordum.

— Gemici paranı verdi mi?

— Verdi, verdi. Eyvallah gemiciye.

— Gemiciye eyvallah!

Yaz günleri o yanıma uzanınca rahat bir uykuya dalardım. Rüyamda hiçbir şeyi görürdüm. Hiçbir şeyi. Hiçbir şey kadar güzel şey var mı? Varsa ver bir lokma. Şu saatte. Hiçbir şey ölüm gibi güzeldir .

Oteki yıldızdan gelmiş adam taksiden atladı. Bütün ordu peşinde. Vur emri var. Vurdular. Askerler etrafını aldılar.

Geç geldiği zaman deli olurdum. Merdivende ayak sesleri yabancılaşınca kudururdum. Sonra birdenbire onun ayak sesleri. Kapıyı açık bırakmış olurdum. Oteki seyyareden gelir gibi gelirdi. Gözlerinden öperdim.

Çıkmalı. Buradan da çıkmalı. Sinema bitti. Sokaklann içinde sırbm-da talihim, sırtımda kendim, yürümeliyim. Mahalle içlerine gitmeliyim. Evler görmeliyim. Gece yanlarından sonra hafif ışıklar yanan pencereler görmeliyim. Molozların üzerine oturup bekçi gözükünceye kadar bu 2 numaralı evi gözden geçirmeliyim. Yukardaki balkonlarda saksılar var. Yukansı harap. Aşağısı harap. Ortası mükemmel. Hangi harapta oturuyor. İşık yakmamalı. Ağır ağır bir koridordan geçiyordum.

— Hırsız var! Hırsız var!

Sokaklarda koşmalı. Koşmalı. Bekçiler, polisler, düdükler arkamda. Hayır kimseler duymadı. Bir küçük odanın kapısını açıyorum.

Orada harap bir karyolanın içinde, bir ayağı dışarda. İki ayağı da dı-şarda. *İ* ki ayağını yorganın içine sokuyorum. Derin bir nefes alıyor. Benden yana dönüyor. Bakıyorum. Çıban izi öbür tarafta. Tuhaf, hiddetli soluk yüzünde tatlı bir pembelik var. Kaşları ıslak ıslak. Dudakları kuru.

Kandil sönmek üzere. Meryem titriyor. Bu küçük karyoladaki kim? Eğilip ona da bakıyorum. Kocaman kocaman gözü var. Hiddetli bir derisi var. Bağıramıyor.

— Sus, sus, diyorum.

Küçük kızın ağzını avucumla tıkıyorum. Çırpınıyor.

— Gürültü etmezsen açarım avucumu, diyorum.

Kara gözlerini kapayıp açıyor. Avucumu ağzından çekiyorum. Sonra gidip öteki karyolaya oturuyorum. O hâlâ uyuyor. Gözümle etrafı arıyorum. Yakası kürklü pardösü orda. Giyiyorum. Bileklerim dışarda kamburlaşmış dolanıyorum odada. Küçük kız bana bakıyor. Avucunu ağzına kapayarak gülüyor. Molozların üstünden kalkıp yollara vuruyorum. Caddelerde şimdi yalnız sarhoşlar, pezevenkler ve şunlar bunlar var. Hepsi de hoş hoş adamlar. Hepsinin sırbnda talihleri ve kendileri. Yalnız yalnız. Bir karı ile yatarken bile yalnızlar. Bir açık yer bulsam. Bir bira daha içsem. Yok. Her yer kapanmış.

O hâlâ uyuyor. Kaşlan ıslak ıslak. Nefesine yüzümü tutuyorum. Başının altondaki iki yastıktan birini çekip alıyor, onun ayak ucuna koyuyorum. Oraya da ben kıvrılıp yatıyorum. Ellerim büyüyor, büyüyor, büyüyor, büyüyor.

Alemdağı'nda Var Bir Yılan

Daha tiyatroya girerken kar başlamıştı. Çıkınca meydanı bembe-

••

yaz buldum. Boynumdan içeriye bir damla düştü. Ürperdim .

• •

— Çek elini ağzından. Tırnağını yeme, diye bağırdım. Önümden giden iki kişi dönüp baktılar.

Yüzümü görmek için yavaşladılar. Sanki ben her akşam onunlay-mışım gibi bir yalnızlık duyuyorum. O cuma günleri getirdi. Alçıdan, ağzı pipolu gemici onu beklerdi.

Güneş muşamba perdede tam üçü işaret ederdi. Geleceğine yüzde yüz emin olduğum günler beklerken uyuyakalırdım. Kapıyı hrma-lar gibi vurduğu zaman nasıl duyardım rüyamın içinde. Yataktan fırlardım. Kapıyı açardım. Rengi solmuş, nefesi boğazından gelirdi. Masadan bir cıgara alır yakardı.

Dünya ötede idi. Burada bir konsol, bir ayna, bir alçıdan gemici, bir yatak, bir ayna daha, bir telefon, bir koltuk, kitaplar, gazeteler, kibrit çöpleri, cıgara izmaritleri, soba, battaniye vardı. Dünya ötede idi. Gökyüzünde uçaklar vardı.

içlerinde yolcular vardı. Trenler gidiyordu. Herifin biri imza ediyor, öteki para veriyordu. Akşam serinliği çıkmışh. Akşam simidi de çıkmıştı dünyada..

Odanın içini simitçinin sesi doldurdu. Dünya ötede idi.

Biletçi bilet zırnbalıyor, bir adamla bir çocuk gazete okuyorlar. Bir delikanlı, kara kaşlı, sıhhatli bir oğlan upuzun yatmış. Yakışıklı, kuvvetli bir oğlan. Ellerini pantolonunun ceplerine sokmuş, sıska birisi de sağımda yatmış. Çocuk gazeteyi bıraktı. Pardösüsünü başının alhna dürdü. O da uzandı. Bir vapurun alt kamarasmdayım.

Günlerden cuma. Mektep tatil. Süleymaniye'de Kirazlı Mescit sokağında oturuyoruz. Ben on yedi yaşlarındayım. Münir Paşa Konağı'-nın çam ağacını hatırlıyorum. Lisenin bahçesindeki büyük çam ağacı bir yangında yanmış olabilir. Münir Paşa Konağı'nın yağlı boya tavanları çoktan duman ve kül

olmuştur. Tahtakurulan da yanmışhr. Yatağım, yorganım, gözyaşım yanmıştır. Havuzlar yanmışhr. Yapraklarını kışın dökmeyen ağaçlar yanmıştır. Anılar, anılar yanmıştır. Yanmış oğlu yanınışhr. Beni bugüne getiren kitaplar yanmıştır.

Ben de koyun postu taklidi bir kürk bulup pardösüme diktirmeli-

yım.

Günlerden pazartesi. Yine vapurun alt kamarasındayım. Yine hava karlı. Yine İstanbul çirkin. İstanbul mu? İstanbul çirkin şehir. Pis şehir. Hele-yağmurlu günlerinde. Başka günler güzel mi, değil; güzel değil. Başka günler de Köprüsü balgamlıdır. Yan sokaklan çamurludur, molozludur. Geceleri kusmukludur. Evler güneşe sırtını çevirmiştir. Sokaklar dardır. Esnafı gaddardır. Zengini lakayttır. insanlar her yerde böyle. Yaldızlı karyolalarda çift yatanlar bile tek.

Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burda her şey bir insanı sevmekle bitiyor.

Güzel yer, güzel yer Alemdağı. Şu saatte on beş metrelik ağaçlarıyla, Taşdelen'i ile, yılanı ile... Ama kış günü yılanlar inindedir. Olsun. Hava Alemdağı'nda ılıkbr. Güneş yaprakları kıpkızıl ağaçların içinde doğmuştur. Gökten parça parça ılık bir şeyler yağmakta, çürümüş yapraklann üstüne birikmektedir. Taşdelen parmak gibi akar. İ çi-mizi şıkır şıkır eden bir maşrapa ile önce içimizi, sonra çırılçıplak soyunarak dışımızı yıkıyor. Su içmeye gelen bir tavşan, bir yılan, bir karatavuk, bir keklik Pelenezköyden şerefimize kaçıp gelmiş bir keçi ile alt alta üst üste oynaşıyoruz.

Panco, Panco, diye bağınnca yılan da, keçi de, keklik de, tavşan da oldukları yerde alçıdanmış gibi donup kalıyorlar. Bembeyaz kesiliyorlar. Hemen keskin bir bıçak çıkarıp cebimden kiminin kulağını, kiminin kanadımn alhnı kesiyorum. Kan akınca hareket başlıyor. Beni bırakıp Panco'ya koşuyorlar.

Panco'nun her zamanki kansız ve hiddetli yüzünde çıban yarasına doğru kaymış bir gülümseme gözüküyor. Keklikleri gagasından öpüyor. Tavşanın bıyığını çekiyor. Yılanı bileğine doluyor. Top getir-

• •

miş, futbol topu. Ben kaleciyim. Yılan da kaleci. Otekiler yaprakların üzerine yatmış, güneşin içinde oynuyorlar. Saatlerce oynuyorlar. Yılanla ben top kalemize girerken yana çekilip seyrediyoruz. Mızıkçılık ediyoruz.

Alemdağı güzel, Alemdağı. İstanbul çamur içinde. Taksi şoförleri su birikintilerini inadına insanların üzerine sıçratıyorlar. Kar inadına

!çım!ze !çım!ze yagıyor.

Kadının biri beşinci kattan bir kediyi sokağa atıyor. Bir kadınla bir

yabancı erkek kedinin başındalar.

Kedinin burnundan hafifçe kan sızıyor. Erkek Fransızca:

— Il est mort d'hemoragie, le pauvre[1], diyor.

Kadın bana Türkçe, kedinin beşinci kattan atıldığını anlahyor. Galatasaray lisesinin kalın ve yüksek bahçe duvarının kenarına artık ölmüş kediyi itiyoruz. Beşinci kattaki kadın sobasına şimdi kömür atı-yordur. Hava da ne soğudu. Keşke kar yağsa. Kar yağdığı zaman yine havada ılık bir şeyler oluyor.

Panco ne zaman dönmüş Alemdağı'ndan. Birdenbire bir arkadaşı ile yanımdan geçiyor. Bir duvarın, ölmüş bir kedinin yaıundan geçer gibi. Kollarımız birbirine sürünüyor hafifçe. Duvarlar açılıyor. İnsanlar birbiriyle senelerdir dargınmışlar da birdenbire aynı hisleri duyarak: "Yeter artık" diyerek banşmışlar gibi öpüşüyorlar. Dönüyo-^rum. Panco arkadaşı ile gülüşerek gidiyor hâlâ. Yangının kül ettiği

Münir Paşa Konağı'nın havuzunda kirli yeşil bir su bekler dururdu.

1*1 • •• •« 1 1 • •••• •• 1 •• . 1

Suyun dibi gözükmezdi ama gözümü kapayınca içine ahlmış on paralıkların parladığını görürdüm. Bir defa da şimdi vali olan bir arkadaşımızı elli kuruş vererek elbiseleriyle suya atmıştık.

Panco'nun arkadaşı ile beraber getirdiği kahveyi hiç bilmezdim. Kapısında alüminyum tencereler, naylon bardaklar satan bir hırdavatçı bulunan, iki kapısı da ardına kadar açık hanla apartırnan arası bir binanın birinci katındaymış bu kahve. Onların bu kapıdan içeriye girdiklerini görünce merak ettim. Ben de girdim. Baktım karşımda cam bir kapı. Cam kapının içinde büyük bir salon, içeride insanlar tavla ve iskambil oynuyorlar. Daha köşede bir bilardo masası var. içeriye girince herkes bana baktı. Buraya gelenler hep aynı müşteriler olmalı ki beni baştan aşağı bir süzdüler. Oturup bir kahve içmek bile cehennem azabı gibi bir şey olacakh. Birini arıyormuş gibi yaphm. Olmazsa bizim Luka Efendi vardır. Duvarcıdır, boyacıdır. Onu soracaktım. Gözlüklüdür. Kendisi Yunan tebaasıdır. Ama Arnavuttur. Kahveciye onu sormak istedim. Baktım Panco Luka Efendiyi siper ederek kendini bana gösterınemeye çalışıyor. Eskiden tanıdığım birisi niçin geldiğimi anlamış gibi bana baktı. Gülümser gibi idi. Allah belanı versin deyyus; dedim. Döndüm. Giderken bir daha dönüp baktım. Yine pardösüsünün yakasındaki kürkü gördüm.

Kürkü görünce rahatladım. Tavşam, kekliği o ılık, harikulade kaygan ve güzel yılanı, karatavuğu, Alemdağı'nı, Taşdelen suyunu, çürümüş yaprakları, yaprakların üstüne yağan pelte pelte güneşi hatırladım.

1

Kanamadan ölmüş zavallı.

Panco nun Rüyası

Evin içinde garip şeyler dönüyordu. Görünüşte her zamanki gibi idi sesler, çağırışlar, yemek zamanlan, hatta yüzler. Keşke bütün eşyalar yer değiştirmiş, sesler kısılmış, yemek zamanlan değişmiş olsaydı da bu her şeyin her zamanki yerindeliğine bile karşı gelen hava olma-

w

saydı. insan belderdi o zaman masalann, bardaklann, iskemlelerin yerlerinde yer etmesini. Hayır, her şey yerli yerinde idi. Küçük kardeşim sabahleyin aynı saatte uyanıyor. Çay aynı dakikada kaynıyor, küçüğün sefertasma konacak esneğin kokusu yatakta burnuna geliyordu. Sobanın başına çöken küçük, kendi halinde, mütevazi ve sevimli sabahımız aynı idi. Babam:

— Yavaş yavaş kalkıp giyinmeli, diyordu.

Konsolun üstündeki saat sekiz buçuğu dört geçerken annem bana sesleniyordu.

— Hadi bakalım Panco, baban hazırlanıyor.

Ben her zamanki gibi homurdanıyor, sağdan sola dönüyorum. Gözlerim açık şunu bunu, bir arkadaşımı, öğle paydosunu, akşama gideceğim sinemayı düşünüyorum.

Bu sefer babam çıkışıyordu:

— Panco, eşek Panco! Tembel Panco! Geç kalacağız.

Eşek ve tembel kelimelerindeki dostluğu her zaman hahrlayaca-

g ım

Ben yirmi bir yaşındayım. Babam kırk. Kardeş gibiyizdir. Bazı benden genç bile gösterir. Babam dülgerdir. Ben elektrikçiyim. Beyoğ-lu'nun çamurlu bir

sokağında otururuz. Akşamüstleri işi bitirir bitirmez cadde üstünde bir kahveye koşar, kumar oynarım. Babam bilir,

aldırmaz. Bütün haftalığımı bir günde verdiğim olur. Sonra ateş gibi çalışırım. Yalnız sabahları işte böyle bir türlü uyanamam.

Bir zaman işsiz kalırız . Bu aylarca sürer. İşte o zaman imdadıma sen yetişirsin.

Küçüğün defterini kitabını sen aldın. Bileğimdeki saat senin. Şu gömleğimi de sana borçluyum.

Verdiğin üç beş kuruş, kumarda üç beş lira olur. Beıı de yukarda saydıklarımı gider alınm. Babaın tanıdığı bir iki dükkânda beş on kuruş karşılığında işler görür. Ben saat ona doğru kalkarım. Doğru kahveye. Babam bunu bilir. Ama ses etmez. Bu garip, çalışırkenkinden daha başk& türlü refah havasına kaşının arasında derin bir çizgi ile katlanır. Ama bir gün bile o çok sevdiğim şarkıyı söylemez.

Pando ınazi,

Ta vri stonıaste Pando ınazi.

Evin havası böyle günlerde mi değişir sanırsınız. Hayır, belki eve hafif bir sessizlik oturur, oturur ama ben oldukça şen ve mesut olduğum için ev hal^^m durgunluğunu gideririm. Geceleri geç dönerim. Seninle tiyatrolara filan gideriz. Ben prafanın başında gecikirim. Ama saat kaç olursa olsun eve döndüğüm zaman sönmüş mangallardan, babamın ve anamın ve küçük kardeşimin nefesinden doğmuş havaya girdim mi dünya benimdir. Uyuyuveririm. Uyumadan evvel bir ara seni düşünürüm. İyisindir, hoşsundur ama kafaını kızdıran bir şey de

vardır sende. Ne olduğunu ben de bilmem. Geçen hafta bir rüya gördüm. İki kişi bir yolda gidiyorlardı. Birini sana benzettim. Yanındaki kim acaba, diye koşup baktım. Ne tuhaf yanındaki ben değil miydim!

— Yahu nereye gidiyorsunuz? dedinı gözümle.

Sen cevap vermedin. Ben benden ayrı bir ben olabileceğini, bunun da ancak rüyada mümkün olabileceğini düşündüm. Bir şeyler söylemek istedim. Ama seninle beraber olan ben: .

— Sana ne, dedi, nereye gidiyorsak gidiyoruz.

Cevap vemıek istedimBenden ayn olan ben konuşabildiği halde. ben konuşamıyordum. Rüyamın içinde rüyada olduğumu anladım. Kendimi zorladım. Nihayet bağırabilmişim. Küçük kardeşim:

— Ne oldun ağabey, dedi.

Acaba ne diye bağırmışbrn. Merak içinde idim.

— Ne dedim ben, ne dedim ben Kalyopi? dedim.

— Anlaşılmıyordu ağabey, dedi.

İşte o günün sabahı evin içinde her şey yerli yerinde olduğu halde, sesler, konuşmalar hep aynı olduğu halde bir şey değişti. Birdenbire her şeyi daha çok seviverdim. Birdenbire içimden bir büyük korku ve baskı kalktı. Odadaki karmakanşık eşyayı, her şeyimi topladım. Sekize çeyrek kala sobanın başında idim. Babam daha kalkmadı. Annemle küçük kardeşim beni görünce erken kalkışıma sevindiler.

— İş mi buldun Panco? dediler.

— Yok, dedim.

— Neden erken kalktın öyle ise.

Danlmış gibi yaptım.

— İsterseniz yeniden gidip yatayım, dedim.

Yırtık pijamamın sarkan paçalanna sanldılar. Zorla oturttular. Elime çay bardağını verdiler. Bir dilim kızarmış ekmeğin üstüne beyaz peynir koyup tutuşturdular elime.

Kardeşim:

— Dün gece ağabeyim bağırdı, dedi, anneme.

Annem:

— Bağırdı mı dedi. Ne diye bağırdı?

— Anlamadım, dedi küçük kardeşim, ama çok bağırdı.

Babam içeri girdi. Ne iyi adamdı. Ne tatlı adamdı. Ne dost, ne arkadaş adamdı babam.

— Oo! Panco, dedi, bugün erkencisin.

Ceplerini aradı.

— Paketi yukarda bırakmışım, getiriversene, dedi.

. Bir koşu gittim. Kendi cebimden senin bana verdiğin o güzel cıga-ralardan artanını getirdim.

— Oo! Bu cıgaralan nerede buldun? dedi.

— Bir arkadaşım verdi, dedim.

— Ha, dedi, bugün benimle geleceksin. Bir bodnım merdiveni tamir edeceğim. Sen de odunlukların elektrikleri bozulmuş, onlan yaparsın.

Beraberce evden çıktık. Yolda sana rastladık. Erken erken nereye gidiyordun öyle. Oyle tuhaf tuhaf baktın ki, se:\ uzaklaştıktan sonra çok güldüm.

— Ne gülüyorsun? dedi babam.

— Hiç, dedim.

Halbuki seni düşünüyordum. Tıpkı dün akşam rüyamdaki ben gibi idin. Yalnız bir fark vardı. Koşup bana gözlerinle:

— Nereye gidiyorsunuz, beni de alın, diyememiştin.

İşten çıkınca bir kahveye koşup prafaya oturduğum zaman yine aklıma geldin. Yine güldüm.

O akşam erkenden eve döndüm. Balık kızartmıştı annem. Yedi uskumru yedim. Babam bir şişe bira almıştı. Bir bardak bira içtim. Patates haşlamışlar gündüzden. Buz gibi soğumuştu. Onları da yedim. Sobanın başına kıvnldım. Elime küçük kardeşimin kitabı geçti. Bir şey anlamadan okumaya daldım. Mesuttum. Bu saadeti bana sen vermiştin. Her şeyi iki üç misli daha çok seviyordum. Buna sebep sendin. Sendin ama, yine bu işte en talihsiz de sendin. Sana güveniyor, senin arkadaşlığından hoşlamyor, ama sana durmamacasına gülüyordum. Ne sobanın başındaki uykumda, ne de sonra yatağımda rüya görmedim.

Sabahleyin uyanır uyanmaz aklımda idin. Güldüm. Kalktım. Bunu anlatmaya sana geldim. Ne dersin?

Meliihat Heykeli

Soluk güzel yüzlü bir kadındı. Rengi sarı denecek kadar açık, berrak gözlerinin kenarlarında dost, arkadaş, ahbap bir ifade vardı. Her hoşuma giden yüze gözlerimi açarak bakarmışım. Anlatacağım şeyin içine birdenbire girememememin tek sebebi kadının bana acır gibi bakması oldu. "Ah, bu gözlerim!..." dedim. Gözlerime daha birtakım ağır laflar edeceğimi sanıyordum. "Bakarlar mı deliler gibi her hoşlanna giden yüze!... Kendilerine değil, bana acındırıyor güzel insanlan... Hatta sinirlendiriyorlar bile bir bakıma ..." daha söylenecektim. Birdenbire kafamda başka düğmeler çevrildi. Başka ışıklar yandı. Gerilere doğru sürüklendiğimi duydum. Hızla çevriliyordum. Gençliğimin bir parçasını geçirdiğim kasaba gözümde canlanıverdi.

Kasabanın belli başlı ailelerinden birinin oğlu iyi arkadaşımdı. Uzun seneler ecnebi mekteplerinde okumuş, dil öğrenmiş, giyinmek, yaşamak, konuşmak öğrenmiş, şimdi kasabaya dönmüş, Kömürpaza-

rı'ndaki dükkana kapanmışh. Önceleri içinde bir ihtilal havası esti. Ai-

»

le denen ipi bir sıçrayışta aşmak arzusu içinde çırpındı. Yapamadı. iki senenin sonunda yazıhanede şişmanladı, uyuştu kaldı. Çuvallar da gelip gitmese şuraya buraya, hali nice olurdu bilmem.

A I 1 ■ • 1 W 1 ■ • 1 •• 1 1

Aile günden güne ağırlaşan, günden güne içine kapanıp kararan ve şişmanlayan genci harekete getirmek için ne edeceklerini bilemiyorlardı. Çuvallar İstanbul'a gidiyor; İstanbul'dan çuval geliyordu. — Benim ticaretten anladığım bu kadardır, arkadaşm da daha fazla değildi — kasa para doluyordu. Ama genç adam para ile ne yapılabileceğini bile unutmuştu. Haftada bir içtiği üç kadeh rakının da onu derin uykusundan uyandıramadığını gören tüccar peder gece rüyasında mı gördü, yoksa hekimlere mi darnşh; yoksa aile büyükleri bir hafi celse yaparak birbirlerine fikir mi eklediler. Burası nasıl oldu? Yine bilmem. Çünkü ailede bu fikri tek başına bulacak adam pek yoktu. O evde düşünülmez; yenir, içilir, hesap yapılır, uyunurdu. Fikir; oğlarn evlendirmekti.

Bir yazıhane düşünün. Her camı tozlu olsun. Defterlerini sinekler kirletmiş olsun. Kasa defterinin kenarındaki mürekkep lekesi on iki senelik olsun. Yazıhane üstünün kalın camını senelerin tozu buzlu cam haline getirmiş olsun. Takvim yedi buçuk ay kopmaınış... Bu yazıhane kasa üstündeki siyah ciltli defterleriyle, onların yanı başındaki kopya presi ile, ara sıra birdenbire büyük bir gürültü ile düşen dosya dolabı ile yaz öğlesinin uykusuna parasından gayrı her şeyi teslim etmiştir. Sandalyelerin oturacak yerlerindeki soluk minderler, mihveri etrafında dönmeye dönmeye döner olduğu unutulmuş kolhık... Evet, hiçbir şey, hatta evlenme fikri bile minderleşmiş, koltuklaşmış, kasa defteri haline gelmiş benim arkadaşı uykusundan uyandırmamıştı. Bir kez düşünmüş, fikir hoşuna gitmiş, çabucak bir kadın hayali, bir terlik, bir pijama, bir pudra lavanta kokusu duymuş, içi hafifçe ezilmişti ki: "Ben evlenirsem ne ederim?" diye düşününce bu eziklik ge-çivermişti. Geçivermiş olsa iyi! Yerini bir korku almıştı. Korku geçince düşünüp kalmışh. Düşünüp kalmıştı dediğime bakıp da düşünme denilen şeyin hareketi, yırhcılığı hatırımza gelmesin. "Evlenirsem ne yapanın?" deyip gözleri sabit bir şekilde kirli camlarda uyuya kalmıştı. Ne güzel bir uykuydu bu, Yarabbi!.. Rüyasız mı rüyasız...

Onu o zamana kadar yazıhanesine hiç girmemiş bir böcek uykusundan uyandırdı. Bu bir eşek ansı idi. Küçük yazıhanenin içinde büyük bir tepkili uçak gürültüsü duymuş uyanmıştı. Çıkacak delik arayan arı deliler gibi idi. Daha doğrusu deli pilotlar elinde gibi idi. Onu mahmur gözleriyle takipten yorulan bizimki arıdan kaç milyar defa büyük olduğu-

i • • • ■ | i • • 1*1 i 1aa • «i* i*

nu düşünmeden elini bile oynatamayışını büyüklüğüne verip düşünürken: "Evlenirsem ne yapanın?" fikri yine kafasına çömeliyordu. Taın yirmi sekiz gün düşündü. Neden yirmi dokuz değil? Bütün bir şubat ayı onun bu işi düşündüğüne şahit oldum. Düşünmekle bir çare bulunamayacağını anlayınca ne yapacağını tecrübeye koyuldu. Netice gayet kötü çıktı: Evlenince terliklerini bile giyemeyeceğini anla-mışb. Ben kendisine az yemek yemesini sağlık verdim. Sözümü tuttu. Pek şişman vücudundaki yağlı suların erimesi iki ayda sona erdiği zaman tam on yedi kilo kaybetmişti. Yine iş yok! Üzüntüsünü kasabanın her zengin evine bir yol bulup sokulan doktora anlattı.

Nihayet doktorun delâletiyle İ stanbul'a kc-pağı attı. Teda\i şehri İstanbul'du. Barla ra, meyhanelere, lokantalara, plajlara gitti. Hayır,

evlenince terliklerini giyemeyecekti. Bu karan elektrik masajcı sı sözü-

• *

mona doktorlarla beraber kendisi de verince pek az üzüldü. Üzülmek denilen şeyin mekanizmasını işletmeyi unutmuştu. Yalnız eskisi gibi yemek yiyemiyordu. Evlenince terliklerini giyemeyeceği kesin bir surette anlaşılınca İstanbul'da yeniden şişmanladı. Şişmanlayınca sanki üzüntü rövolveri de dolmuştu. Kafasında bir ihtilaldir başladı. Bu ihtilali şarap, rakı ve uykusuzlukla bastırmaya çalışmak ne demektir, bilirsiniz: Ateşe benzin sıkmak. Dünyalar kadar para harcadı. Aile hiçbir fedakârlığı ona esirgemedi. Önüne gelene derdini döktü. Doktorlar, kahpe kadınlar, ahbaplar canına okudular oğlanın; faydasız!

Bir akşam barların birinde Melâhat'e rastlamışh. Demin sokakta

gördüğüm

o Melâhat'ti işte. Derdini ona da döktü. Ona bol para da harcamadı. Melâhat, bu zayıflıktan şişmanlığa, şişmanlıktan zayıflığa, sükûnetten harekete, hareketten tembelliğe gidip gelirken pek üzüntülü ve güzel bir yüz bağlamış olan bizim oğlanı bir haftanın sonunda seviverdi. O da Melâhat'e derdini o zaman söyledi. Melâhat: "Ben seni kurtarırım bu dertten" dedi. Arkadaş da ona bu dertten kurtulursa kendisiyle evleneceğini kasityeminleri ile vaadetti. Melâhat bu vaad-lere güler "Boş ver, anam!" derdi.

Bir buçuk sene beraber yaşadılar. Arkadaşım kaçıncı ayın sonunda terliklerini giydi Melâhat'e sormalı. Ama bir buçuk sene sonra herkes gibi bir delikanlı olmuştu.

Harbin ilk senelerinde 1940 senesinin Teşrinisani ayında Park otelde ... Kasabası eşrafından C. H. beyin mahdumu ile doktor operatör

H. O. beyin kızının nikâhları kıyıldı.

Işte bu biraz evvel görüp de tanıyamadığım Melâhat de yüzüstü bırakıldı tabii. Bütün iyiliklerinden sonra piç gibi ortada kalan bar kızı Melâhat'i bugünlerde sık sık şişmanca bir çocukla görüyorum. Gördükçe bazı aile saadetlerinin temelli olduğunu biliyor, şimdi bizim kasabanın üç dört milyonluk bir adamı olan eski arkadaşımın büyük balkonlu evinin önüne bronzdan bir Melâhat heykeli neden dikmediğini düşünüyorum.

Yani Usta

Ben Yani Usta'yı tanıdığımda yaşı on beşti. O zaman daha, Yani Usta, değildi. Kara gözlü, kara bacaklı, kara saçlı, kara bir çocuktu.

Ben mi?... Ben kocaman bir adamdım. Ne yalan söyleyeyim: İşim gücüm yoktu. Dünyada kimseciklerim yoktu. Bir anam vardı o kadar. Ondan öte kimim kimsem yoktu. Yani Usta bugün yirmi yaşında. Ben elliye merdiven dayamışım. Ama Yani Usta tek dostumdur. Duvarları öylesine yağlıboya boyar ki parmağın ağzında kalır. Gözümde o, yine on beş yaşındaki kara

oğlandır. Boya yapmadığı zaman sinemaya gider; maça gider; kahvede pişpirik oynar.

Aklına eserse nerde isem gelir bulur beni. Esmezsem aramaz bile.

— Seni neden arayacakmışım be ağababa, der.

Kuytu bir birahanemiz vardır. Gider otururum. Düşünür dururum. Şu dünyaya ne ettim? Şu dünyada ne gördüm? Neye geldim? Neden gidiyorum? Ne yaptım?

Dışarda kar yağdığı zaman içerisi sıcak da olsa bu birahanede üşürüm. Saat altıda daha kimsecikler yoktur. Garson öteki salona geçmiştir. Duvardaki saat sinirlendirir, insanı içmeye zorlar. Ben Yani Usta'yı mı beklerim? Beklersem gelmez ki. .. Beklemesem gelir mi? Umut vardır. Beklemediğim zaman umut vardır.

Gelir karşıma geçer. Ne söylerim ona. O bana ne der. Hiçbir şey hatırlamam. Sonradan şöyle demişti diye uydururum.

Birahanenin gedikli müşterileri vardır. Biri var; gelir, camın yanına oturur. Bir şişe maden suyu açtırır. Içine bir duble, bir tek rakı döktürür. Bir tabak yemiş getirtir, bir böbrek ıskarası yaptınr, bazan da bir omlet yer.

Yani Usta gelir. Kaşının arası çizgi çizgidir. Beş bin lira drahoma veriyormuş kızın babası. Kız güzelce imiş. Eskiden de bilirmiş a bu sefer çayda görmüş. Kızın anası "Dans etsenize Yani!" demiş. Yani Usta "Ben dans mans bilmem" demiş. "Bilsem de etmem ya". Kadın açıkça verimkâr olmuş. Yani Usta: "Babamla görüşün" demiş...

Demek birahaneye Yani Usta da iki biramı içmeye gelmeyecek. "Birahanelerde filân gözükmemeli bir zaman, diyor, işin ucunda beş bin lira var."

Hey gidi Yani hey! Dedim geçen akşam, ufacık kara kuru bir oğlandın. Bak kocaman adam oldun. Ben ağababa oldum. Birahane eski birahane. Masalar eski masalar. Dünya başka dünya. Sen başka adam. Ama ben hep oyum, be Yani Usta! Seni de hep öyle görüyorum Yani Usta. Kara saçlı, kara gözlü,

cin gibi bir oğlan. Hani seninle sinemaya giderdik. Sen yanımda deli olurdun. El çırpardın. Omzuma vururdun.

— Vresi, derdin: gördün mü? Bak hafiyeye! Ne yaptı gördün mü? Bir yumrukta...

O sineına da yerinde yok. O sinema aynalar içinde idi. Yağmurlu havalarda kumaş kumaş, insan insan kokardı. Birinci mevkiin çocuklarının arasına karıştığımız zaman içim sevda ile dolardı. Her yüz güzeldi. Her çocuk babacandı. Her el nasırlı, küçük, kirli ve sıcaktı.

Günler geçti. Ben düştüm. İçmek alah bozuldu. Sen koca adam oldun; beş bin lira drahoma alacak kadar. Bari seviyor musun kızı Yani Usta?

— Karı değil mi be ağababa, severiz.

Doğru Yani Usta, karılar sevilir sevilmesine ama ben içimden hep çocuk kaldığım için olacak karılardan çok çocuklan severim.

— Beni sevmez misin?

— Seni mi? O da sorulur ınu Yani Usta? Seni? Seni çok severim.

— Ama ben çocuk değilim artık.

— Benim gözümde çocuksun.

— Beni çocuk yerine alırsan kızarım; küserim sana. Bir daha da konuşmam.

— Düğüne de çağırmaz mısın, Yani Usta?

— Bak ona çağırırım.

Yani Usta ile bir zaman sustuk. Sonra Yani Usta bana nereden ha-hrına geldi bilmem:

— Sen tiyatrolara filan gidersin, beni de götürsene bir akşam, dedi.

— Başımla beraber; ne zaman istersen... dedim.

Pazartesi akşamına sözleştik. Tiyatro gişesine erkenden uğrayıp biletleri aldım. Geldim. Yani Usta süslenmiş geldi. Geldi ama biletler yarın akşam içindi. Pazartesi akşamlan temsil yoktu.

— Yani Usta, dedim, pazartesileri temsil yokmuş; yarın akşam için aldım biletleri.

— Zaran yok; ver benim biletimi sen, dedi.

Dörder bira içtik. Ayrıldık. Ertesi akşam ben saat sekiz buçukta tiyatroya gittim. O gelmemişti daha. Perdenin açılma zili çalarken yanıma başka biri gelip oturdu.

Yani Usta biletini satmış, tiyatroya gelmemişti.

Yani Usta bana son defa bir çocukluk yapmıştı. Hoşuma gitti. Bir tuhaf oldum. Bir yalnızlık duydum. Halbuki ben tiyatrolan hep yalnız seyreder, zevk alırdım. Tenha geceleri seçerdim. Paradilere çıkardım. O akşamki temsil kadar kötüsünü galiba bir daha seyretmeyeceğim.

Hey gidi Yani Usta hey! Bunda ne var ki Yani Usta, ha? Gelmedin gelmedin. Ne çıkar bundan. Sen yine o aynalı sinemada yanıma otu-

!••••! 1 11**ı** **j** **••w••** **a** **••** **w** **•** **•** **i** **•**

ran küçük çocuksun sokakta gördüğüm zaman. Ama yüreğimi bir

%

şey, bir demirden avuç da sıkmıyor değil hani. Ama boş ver! inanma! Hadi canım sen de! Üzülme be Yani Usta. Beni gördüğün zaman gü-lümseyiver. Aldırma! Tiyatro da n' oluyormuş? Dünyada dostluk vardır, be! O da ölmedi ya!

İki Kişiye Bir Hikâye

Topal martı ile balıkçının konuştukları bile, işitilmemişse de, gö-

• *m*

rülmüştür. Önce martının laf attığına kalıbımı basanm. Ne dediğini söyle deseler söyleyemem ama, işin başka türlü olmasına; diyeceğim, ilk balıkçının martıya laf atmasının mümkünü yoktur.

Martının ne dediğini bırakalım. Balıkçıyı konuşturalım.

Martı:

Balıkçı:

— Susacak mısın be topal, sabah sabah... Patlamadın ya! Daha nişana varmadık... Gözünü seveyim sus. Sus, sus da bir an evvel varalım. Sana laf mı yetiştireceğim? Kürek mi çekeceğim?... Nuh deyip peygamber demediğine göre, pek aç olmalısın... Peki, peki! Dediğin olsun. Dur, bekle, bir kolyoz keseyim... Bağırma oğlum, bağırma çocuğum! Amma yaptın ha!... Amma da kafa patlattın be!

Martıya, başından ötede etlerinden sıyrılmış kuyruğu titreyen bir kolyoz iskeleti fırlattı; küreklere asıldı. Az sonra sis içindeki Hayırsız adalar gözüktü. Martı susmuştu. Iki kanat vurup sandalı geçiyor, yedi kanat vuruşta balıkçının tepesinden Hayırsız adanın kıyılarına uçup kayboluyor, geri dönüyor, süt liman denize konuyordu. Arhk konuşmuyorlardı.

Balıkçı o zaman bana döndü:

— Ne zaman çıksam, sandalı tanır, peşime düşer. Bir de uğurlu kuştur, sorma.

— Neden topal diyorsun ona Barba?

— Topaldır da ondan. iyi bak, bir bacağı yoktur.

— Ne olmuş bacağına?

— Bilmem. Belki denizin dibinden bir canavar gelip kaptı. Belki anadan doğma böyledir. Belki daha yavru iken bir insanoğlu yavrusunun eline düşmüştür, bilinmez.

Sustuk. Rüzgâr bir kara kokusu getirdi. Bozulmaya başlayan bir karpuz kokusu duydum.

Balıkçı:

— Şuna bak be, dedi, insan gibi yalıu! Tam nişana konmuş.

Kuşun konduğu yerde durduk. Martı beş kulaç ötemize gitti kondu. Sevinçle kafasını uzata uzata haykırdı.

Balıkçı yem kesmek üzere bıçağım çıkarırken yine havalandı. Gözden kayboluncaya kadar uçtu.

Ben:

— Kaçtı Barba, dedim.

Balıkçı:

— Şimdi döner gelir, dedi. Sivri'de başka balıkçı var mı diye bakmaya gitmiştir.

— Peki?... Bakıp öğrenmesi mi lazım?

Balıkçı:

— Onun için değil ama, benim için lazım da... dedi, susuverdi.

•

ikimiz de fazla konuşmayı sevmeyenlerdeniz. O bu kadar konuştuğumuza bile pişman gibiydi. Balıkçı dediğin kendi kendisiyle konuşan adamdır, diyeceğim ama, yanlış olur. Doğrusu, balıkçı kısmının geveze olmayışıdır. Balıkçının gevezesine hiç rastlamadım. Sonunda şöyle bir neticeye vardım: İ nsan balıkçı ise geveze değildir. Geveze ise balıkçı değildir. Ama lüzumu olunca da konuşmalı.

— Kınalı'nın burnunu görüyor musun?

— Görüyorum.

— Yukarda beyaz bir toprak olacak. Burundan hemen yukarıda, o yukarıdaki top ağaçların alhna doğru; orayı görüyor musun?

— Hayır...

İ ki kürek daha çekti.

— Şimdi?

^ • 1 • • • • •

— Şimdi görüyorum.

Yine sustu. Altımızdaki mavi âlemden derin, sağır bir ses çıkıyordu. Bildiğimiz insan, hayvan, düdük, makine, tahta, rüzgârda, tel, ağaç, böcek... yeryüzü seslerinden başka türlü bir ses, derinden, kulaç kulaç derinden bir ses işitiyordum. Bu ses, bu mavi âlemin nefes alıp verişinin sesidir gibi geldi bana. Bir karıncanın bizim bütünümüzü değil, milyonda bir parçamızı duyması gibi ben de bu kocaman, deniz denilen canlı, muhteşem mahlukun bir parçasının sesinin, sağır, derin gürültüsünün milyarlarla eksilmiş bir parçacığını işitiyordum. Şakaklarım zonkluyor, kulaklarım vınlıyordu. Açıklarda bu durgun, derin, sesi gelmeyen sesten hep ürkmüşümdür. Konuşmak istiyorum. Bu sesi duymamak için içimden haykırmak geçiyordu. Şimdi pek yaklaştığımız Sivriada'ya kadar yüzsem, karaya ayağımı bassam, bağıra bağıra bir türkü söylesem diye içimden geçti.

— Barba, dedim, söyle Allah aşkına, neden gidip Sivriada'da balıkçı var mı diye bakar da geri döner, marh?

Kirpiklerinin kenarları kırmızı kırmızı gözlerini kaldırıp yüzüme baktı. Denizden, sükûttan, denizin doyulmayan derin sesinden korktuğumu anlamıştı. Cevap vermeden önce beni bir süzdü. Güldü. Sonra:

— Başka balıkçı varsa kalkar yanıma gelir de ben kızar, başka yere giderim. O gün de tersliğim üstümde olur, ona balık vermem diye. Herkes de bilmez, nişanı belli etmemek için kaçıyorum sarur. Vallahi değil. Ne münasebet!

Allah herkesin rızkını verir. Benim için buralarda balık tutacak "taş" mı yok? Buraların altını ezbere bilirim ezbere. Tahtelbahir gelip benden sorsun. Keyfim, yalnız balık tutmakhr. Balığı yapayalnız tutmaktır. Anladın mı?

Balıkçı. şimdi onunla konuşuyordu:

— Benim, yalnız balık tutmaktan hoşlandığımı sen nereden bilecekmişsin? diye bu efendi soruyor, cevap versene ulan!

Martı da artık konuşmuyordu. Kırmızı halkalı, hiç kırpılmayan yusyuvarlak gözü sandalımızdaydı. Bembeyaz, tertemizdi. Soğan kabuğu renkli gagası açılıp kapanıyordu.

— Cevap versene topal!.. Söylesene... Orada balıkçı varsa, bu tarafa doğru geliyorsa sana iş yok diye. "Sen sinirlenirsin, kaçarsın, akşama kadar ters herifin biri olursun, olan bana olur" desene. "Domuzun biri olursun" de. "Küreği kaldınr sanki bana vurabilirn1işsin gibi yaparsın" de, "Bir balık kafasını bana çok görürsün" de.

Martı baktı, sustu.

Balıkçı bana:

— At şu kafaları martıya, dedi.

Nasıl yutuyordu martı, görmeye değer. iştahlı insanlar gibi iştahlı marhlar da oluyor. hısanı tiksindiriyor. Ben yemeğini gizlice yiyen insandan hoşlanınm. O insanlar bir ağaç altına oturur, paketini açar, ne yediğini bile bilmezsin. Belki ağızlarını şapırdahrlar, belki iştahla da yerler ama, yanlarından biri geçse suç üstü yakalanmış gibi utanırlar.

Balıkçı:

— Çok açgözlüdür, dedi. Bu huyunu sevmem ama, martı bu. Bu marh mahluku doymak nedir bilmez.

— İnsan gibi, dedim.

— Yok, dedi, insana taş atma, insandan insana fark vardır, tokgözlüsü de olur.

— Ama, azdır.

— Çoktur, dedi.

Karlan erimemiş Uludağ tepelerini gösterdi.

— Bu taraflarda, dedi.

Oltaları atmışbk. Şimdi balıkçı durmadan konuşuyordu. Sanki

benim "insan geveze ise balıkçı değildir" müşahedemi bana çok gör-

• • - • • müştu.

— Yemek yerken utanan köylü çok gördüm. Ayıpmış gibi yemek yiyorlardı. Sonra sofrasındaki ıstakozu ağzını açmadan kibarcasına, marhdan daha çabuk tüketen beyler de gördüm. Kibarlığına kibar yiyorlardı: Ağızlanm şapırdatmadan, yalnız çenelerini oynatarak... Ama o çeneye biraz dikkat etsen korkardın. Ne korkunç şeylerdi. Çene değil makine. Makine değil, değirmen.

Topal martı etrafımızda dört dönüyordu.

— Bunun başka ahbap sandalları da olmalı Barba?

— Olmaz olur mu?

— Hepsinin de huyunu bilmesi gerek.

— Bilmez olur mu?

— Bir martı için bu kadar politika...

Balıkçı, çürük dişlerini açb. Ta küçük dilini gördüm.

— Gırtlak... Boğaz... dedi.

■ Yine sustuk. O oltasını tartıyordu. Ben yine bu oltanın önce hızlı hızlı, sonra ağır aksak benimle beraber battığı, derinliklere doğru nefessiz daldığım düşüncesine kapıldım. Buradan şu mavi mahlukun ezgisinden kurtulsam da karada rahat rahat nefes ala ala ölsem, dedim kafaının içinden. Balıkçı konuşmamaktan bahk beklemekten ne kadar hoşlanırsa hoşlansın, yalnız kendini düşünmediğini, beni unutmadığını belli eden isteksiz bir gevezelikle konuşmaya başladı:

— Sular fena, dedi, sen de fena oluyorsun denizde... Biraz sonra

^ • ■ • • • • • 1 döneriz, üzülme...

Susmasıyla bir başka taraftan alması bir oldu:

— Tuhaf, dedi, alışmışıın şu topala. Onu etrafımda görmediğim günler bir şey kaybetmiş de ne olduğunu bir türlü bulamayan, durmadan da o şeyi arayan insana dönerim. İ nsana alışamıyorum ama şu deniz kuşuna alışmışım. İnsana alışsam evlenirdim. Alışamıyorum. Aynı evde, aynı yatakta bir insanla bütün gece beraber olmak beni zıvanadan çıkarır.

Balıkçının yer odasını düşündüm. Orada hemen hiç oturmazdı. Ağlarını koyar, çoğunca kahvede, ya da sandalda yatardı.

— Sen evden hoşlanmıyorsun Barba Yakamoz, dedim.

— Hiç, hiç, dedi. Ben evden hoşlanmıyorum. Anam ben kundakta iken ölmüş. Babam hiç evde oturmazdı. Ben yazın denizden hiç çıkmazdım. Akşam, babamın balıktan dönüşünü bekler, hemen sandalın başaltına kıvrıhrdım. O bizim kümesteki balık ağının üzerine uzanmaya giderdi söylene söylene. Erkenden gelir beni uyandırır. Kafası, gördüğü rüyadan kızmamışsa, balığa götürürdü. Biraz dalgalı ise, homurdanır... "Hadi sen git çarşıda oyna" derdi. Kös kös uzaklaşırdım...

* * *

— Balığa mı Barba Yakamoz?

— Balığa... Ne olacak?

— Beni de alsana.

Cevap vermedi. Yüzüme de bakmadı. Ama, balık bile tutmadan verdiğim bahşişin yabana atılır bir şey olmadığını, Barba Yakamoz'un da şu dünya yüzünde ihtiyaçlan olduğu düşünülürse beni tekrar ba-

1 **W** ■ ■ _ • • • ■■ ı

lığa götürmesi mazur görülebilir..

— Ama, dedi, sandalın içinde ölsen, geri dönmem.

— O gün biraz rahatsızdım.

— Yine rahatsız olacaksın. Aldırma. Bu sinirle sen sonra karada da bir gün gelir rahat edemezsin. Koy ki bir şey olmaz. Ama ölsen n'o-lur? Ecel geldikten sonra ha karada, ha denizde...

— Neden denizde insana ölüm korkusu gibi bir şey geliyor?

— Olüm korkusu değil o, dedi, akıl korkusu.

— Ne demek o Barba?

— Denizde kafa başka türlü, karadakinden başka türlü işler. Karada çare elini uzatsan elindedir. Ama bir sandalın içinde çaresizliğin

• •

elindesin. Hastalansan doktor yok. Olsen papaz yok, imam yok -sanki bir işe yararmış gibi- kör olsan, elini tutan yok. Delirsen morfin yok. En iyisi bir şişe rakı al... Dur! Recep oğlum, şurdan bize bir 190'lık alıver.

Sandala atladım. Bakhm Barba Yakamoz'un yakasında bir siyah matem tülü var.

— Kimin öldü Barba?

— Bir uzak akraba...

Bu sefer sandalda hiç konuşmadık. Nişana vardığımız zaman:

— Leandros'un ucunu görüyor musun?

— Görüyorum.

— Kı ı toprağı da gördün mü?

— Gördüm.

— Tam sahilde beyaz bir ev olacak. Şu kayaların üstünde mi, tam?

— Ustünde...

Deyip de oltanm ucuna karidesleri takıp suya saldıktan sonra topal martıyı hatırladım.

— Topal marta nerde? dedim.

— O ldü, dedi,

— Ne?... Nasıl?...

— Nasıl olduğunu bilmem ama, bir sabah nişana vardım ki, tam

■ •• İ • • 1 t* 1 «i •• •• ••

nişanın üstünde ölüsü yüzüyor...

■ •• •• | ■ ■ ■ 1 | • | 1 •• 1 ■ ^

— Seni görsün diye mi nişanda gelip öldü dersin?

Cevap vermedi. Birdenbire yakasındaki matem alametini, topal

martı için takhğı düşüncesi aklıma geldi. Güldüm.

— Ne gülüyorsun? dedi.

— Hiç, dedim, yoksa uzak akraba topaJ martı mıydı?

Yüzünü gözüme dikti.

— Bugün, dedi, kafan karadaki gibi işliyor, korku yok! Doğrusu da bu. Böyle olmalı. Karadaki gibi işlemeli kafa denizde de. Hiçbir şeyin çaresi karada da yoktur. Bize çare, elimizin altında gibi gelir. Yalan! Boş! Dünya çaresiz dünyadır.

— Olamaz öyle şey Yakamoz, dedim. Dünya çarelidir. insanlar

dünyaya bir çare bulacaklar.

— Hay yaşayasın pedimu! İşte karada böyle düşünülür. Denizde de böyle düşünmelidir. Yanlış ama, olsun. Hep, her zaman böyle düşünmeli.

Bir şey söyleyecektim. Cıgarah elini kaldırdı. Sus işareti verdi. Sustum. Oltaya asıldı. Yakaladığı beş, altı kiloluk bir kırlangıçtı. En azdan bir onluğu vardır diye düşündüğünü sanıyorum. Kepçeyi vurdu, balığı kıça doğru fırlattı. Yemi tazeledi. Konuş bakalım, der gibi bana baktı.

— Ey, dedim, ne diyecektim? Yoksa topal marhnın mı matemini tutuyorsun?

Önce kafasını gösterdi:

— Kafa dediğin eskir, ihtiyarlar, ölür bile insan ölmeden, dedi.

Sonra kalbini gösterdi:

— Eskimeyen, eksilmeyen şey buradadu.

Sustu. Koca adam, barut gibi adam, köyde kimsenin sevmediği, hoşlanmadığı adam:

— Ölüsünü burada bulunca ağladım, dedi. Sen hani geçen balığa gelişimizde hastalanmıştın, ben de öyle hastalandım. Balık tutmadan döndüm. Her tarafım kıyılıyordu. Eve gittim yathm. Sabahleyin ağzım zehir gibi uyandım. Dolapları karışhrdım, bir ilaç ararmış gibi. Bu

tülü buldum takbm.

Çengel gibi parnıaklanyla siyah bezi yakasından söktü, denize ath.

— Bu da deliliğimizin bir başka türlüsü, dedi. Deniz mi bizi böyle eder, nedir? Aç şu şişeyi.

Fincanın içine rakıyı koyduk. Gözünden bir damla yaş düştü berrak, keskin kokulu suya. Göğsüne vurdu.

— Bu yürek, bizim yüreğimiz, bir tahtası eksiklerin yüreğidir, dedi.

Rıza Milyon-er

Bin dokuz ^yüz otuz yediden beri İstanbul'a gelmemişti. Otuz yediden kırk yediye on, kırk sekize on bir, kırk dokuza on iki, elli üçe varmaya dört, demek tam on altı yıl.

Otuz yedide bir şubat sonunda idi. Bu seferki marta rastladığına göre on alh yıl bir ay şu kadar gün. Yıllar da durulmayan istasyonlardan geçer gibi geçiliyor be!

Trenden indiği zaman pek şaşkındı, pek pişmandı. Ne demeye terliğini, hela kokan ılık sofaları bırakmışh? Karıcağızınm hâlâ pembe yüzünü, oğlunun ikide bir şaplak indirdiği güzel ensesini, kızının kirpiğini bir özleyiş özledi!... İnsan radyosunu, radyosunun bulanık yeşil gözünü; ı, yeşil, san çizgilerle çizikli gâvur şehirleri adı doltı

aydınlık yerini de özler miymiş? Allah kahretsin! ü)zlermiş insan duygulu olunca. Bereket; şu Sirkeci'nin otelleri her Anadolu kasabasından eşya ve merhaba taşır. Her otel kıraathanesinin aynasına Hacı M usta-fa Efendi'ye, ziaatçiye, Baytar Fuad'a, Kangaloğlu'na, İdris Bey'in damadına, sakallı oğlunun çenesine ait iki canlı çizgi çizilmiştir. Yoksa daha da garipseyecekti. Hani nerede ise... Fen biraz daha terakki etmiş olsa, insanı şöyle bir iğnede semalara uçurup evinin damına bırakıver-se, basıp gidecekti. Evin damına insem ne yapardım? diye düşündü. Bacadan içeriye ip mi sarkıtmalı inmek için? Yoksam damdan bağırıp çağırmalı mı? Bağırıp çağırmak ayıp olur. Ne diye hem çocukları uyandırmalı. Ama bu saatte onlar radyonun başındadırlar. Bu saatte kim, hangi hanende veryansın ederdi?

Neye evin damına iniyordu sanki? Düşüncesizlik, düpedüz enayilik! Oraya kadar fen sayesinde kaba etine vurulmuş bir iğne ile gel-

diğine göre bahçeye, hatta evin kapısına da inebilirdi. Iğne fazla gelmiş olursa kasabanın üzerine şöyle bir dolanırdı. Değil mi canım?

Evdekiler ne şaşıracaklardı... Karısı saf saf, cahil cahil:

— Rıza Efendi, diyecekti, nasıl oldu bu iş hele?

— Eczahaneye vardım. Vir bana şu seyahat iğnelerinden eczacı bey, dedim. Olmaz, dedi, doktor laporu lazım. Itme, eyleme, yapma, bize de mi eczacıbaşı, dedim. Nasıl olsa doktordan alırım almasına ya, neden para verelim değil mi ya? Veremem efendi, veremem, dedi eczacı, ya kalbin varsa? Ya tansiyonun yüksekse? Ya ganserli isen? Ya ciğerlerinde gapanınamış yaran varsa?.. İçimden ağzını yel alsın herif, dedinı. Dıştan vallahi bir şeyciğim yok eczacıbaşı, dedim, billahi bir şeyim yok. Turp gibiyim. Ne pansiyonum var ne basurum. Bu vakit ben doktoru nirede bulayım? Vereyim sana bir doktor parası vir şu iğnelerden bana. Gülümsedi. Düşündü taşındı, gene güldü. Fen ne ga-dar ilerlerse ilerlesin insanoğlu bu zamanda galıyor, kan. Razılık getirdi. Tosla bakalım, dedi, evvel emirde vizita parasını, yirmi beş papeldir. Fenlen beraber doktor vizitalan da ilerliyorınuş İstanbul vilâyetinde garı...

Rıza Efendi silkindi. Amma da yapıyordu ha! Evinde iken kafası hiç böyle olmaza işlemezdi. Ama neden olmasındı? Fen sayesinde şu hayal ettiklerim pekâlâ mümkündür ama, dedi kendi kendine, biz gene de bırakalım bu bahsi. Ne de olsa hayal. Şimdilik, halihazırda hayal!

Kıraathanenin kapısından giren gazeteci "Mareşal Tito'yu Londra'da vurdular!" diye haykırdı. Vir bakalım şu gazeteyi, dedi. On kuruşu verdi. Gazeteci beş kuruş geri verince sevinir gibi yaptı. Ucuzmuş bu gazete be, dedi, bizim taraflara gelmez bu gazeteler... Hep on beşliklerini gönderirler. Bak şu İstanbullulara hele... Kendileri beş kuruşa gazete okur, bize on beşe okuturlar.

Soğan... Kaç bin kilo soğanı vardı? Patates, sarmısagı, yulafı, arpası, mısırı?... Onar kuruş üste koy... Bir hesapladı. Bir patlak verseydi harp...

milyonerdi. Rıza Efendi'nin gayesi buydu. Babası Hafız Saim Efendi' den bir ev bir dükkân, bir tarla kalmıştı. Eve, dükkâna kendi yerleşmişti. Tarlayı ortaklama yancıya vermişti. Alır satar, geçinir giderdi.

• •

Uç yüz dönüm tarla su kenarında idi. Su kenarındaki tarlada mısırlar alimallah göğe tırmanırdı. Mısırlığın içinde gezinirken insanın püskül kokusundan başı dönerdi. Mısır tarlasında ay ışığını hatırladı.

Ne ay ışığıydı o! Kaç para ederdi denizde mehtap! Hani bir mehtaplı akşam mısırlığın içine kandırıp götürdüğü, nasıl olmuştu o gün. Akşam güneşi mısırların içine batmıştı lök gibi.

Bir karpuz kesip yemişti. Tarlanın kenarından geçerken Çingene kızının şalvarını görmüştü.

Sonra günün birinde Çingene uğurlu gelmiş olacak ki şeker fabri-

• •

I ■■ 1 •• •• •• 1 • 1 • «t | | • . 1 Y T •• J * * • • •• ••

kası için dönümüne bin lira ödemişlerdi tarlanın. Üç yüz dönümü üç yüz bin lira. Deli olacaktı. O akşam da böyle abuk sabuk hulya kurmuştu. Karı karı üstüne almıştı yatağa yatar yatmaz. Bir Boşnak kızı sarı saçlı, mavi gözlü; bir Serezli Çingene esmer, baygın bakışlı, yonca kokulu ... Bir Çerkes ince belli. Bir Gürcü çekik badem gözlü, cumudi-ye tenli. .. Bir, bir araba almıştı yağız atlı bir araba. Yaylada bir ev yaptırmıştı. Şeftali ağaçlan dikmişti şeftali.

Ama rahat edememişti. Beş yüz bine çıkarmak için anasından emdiği bumundan gelmişti. Eskisinden daha cimri olmuştu. Şimdi de milyonu bir doğrultabilseydi milyonu. Ne kelime idi bu be, ne kelime? ML.ıı ...yon!...

Çabuk söylendiğine ne bakarsın milyonun. Çocuk ağzı olduğuna ne aldanırsın hemşerim. Anasının gözüdür milyon... "Milyon er": Milyonun

erkeği, milyonun adamı. Tam o sıralarda piyangodan da 60.000 lira çıkmamış mıydı. Soyadını da değiştirebilseydi. Şu babası da ne so-

• •

yadı bulmuştu ya. "Karagözoğlu". Uç yüz lira harcadı. Ismini Rıza Milyoner koydu. "Rıza Milyoner": Dükkânın kapısına levhayı astı ama yap hesabını sen milyoner değilsin derseler diye yüreği titrerdi.

Bir harp çıksa iş tamamdı. O zaman gösterecekti, onu sarakaya alanlara. Kilo başına on kuruş bile çoktu. Sekiz kuruşla iş tamamdı. Milyonerdi.

Tito'nun resmine bakh. Ulan olur mu olurdu. Doğru ise şu havadis harp çıkardı. İlk Cihan Harbi de Avusturya veliahdının öldürülmesinden patlamamış mıydı? Hep Sırbiyadan patlak vermiyor muydu?

Bir ses: Oğlunu askere alırlar. Bir başkası: Şimdiki zamanda bir

»

bomba ne milyon bırakır, ne er, ne ev, ne yaylada köşk Rıza Efendi! Rıza Efendi diye kulağına haykırdı. *

Yerini değiştirdi. Pencerenin önüne gidip oturdu. Tramvayları seyretti. Bomboş geçen bir tramvaya atlasa, Beyoğlu'na çıksa, dolaş-sa hiç de fena olmayacaktı. Gideyim mi, gitmeyeyim mi bir karar veremeden patatese kilo başına beş kuruş daha bindirdi. Kafasındaki harp ihtimali ile beraber şuna buna yaptığı zamlarla çifte milyoner oldu. Harp çıksın mı çıkmasın mı?... Çıkarsa milyoner olacaktı ama ya erkek evlât? Tıpkı kendisine benzeyen kara yağız erkek evlat elden gitmiş, yayladaki aşı boyalı ev gitmese bile kazadaki hela kokulu, sac soba lı, halılı sedirli, bahçesi erik ağaçlı, asmalı ev yıkılmış, karı nallari dikmiş... Milyon damada kaldıktan sonra paranın kıymeti yoktu. Hiçbir şeyin kıymeti yoktu. Birdenbire bütün ömrünü boşu boşuna harcadığını sandı. itibarının paraya, refahının paraya, selametin paraya, radyonun paraya, yayladaki evin paraya dayandığını anlayıverdi.

Kıymeti yoktu. Hiçbir şeyin kıymeti yoktu. Kendi kıymeti bile yoktu. İş miydi sanki alıp satmak? İş miydi sanki malı bekletmek? İş miydi sanki

vaktiyle üç yüz kuruş getirmeyen, ikide bir su basan tarlayı üç yüz bine okutup sokakta, mahallede birdenbire selamın, sabahın, saygının, itibarın değişivermesi? Bütün bunlar iş miydi be?! Birdenbire içini bir fenahk bastı. Sokağa gene daldı.

İşti ya!... İşti ya!... Herkes yapabiliyor muydu? Hani talihi de yabana atmamalıydı. Allah insanla bir olmalıydı. Ama Allah da ne demeye seçer seçer de onun gibisini seçerdi, talihli diye?... O da bilinmez. Hikmetinden sual olunmaz. Akıl ermez buna. Günaha girer adam. Günaha girmemek için fazla düşünmemeli. Hikmetinden sual olunmaz demeli!.. . Dini bütün olmah. Dindar olan derin düşünmemeli, şüphe etmemeli!... Bu böyledir, böyle yazılmışhr levhi ^^mette demeli. Bu hi^netin sualini sormamalı. Soranlar günaha girsin sorsunlar isterlerse... Hiç olmazsa onun gibi talihliler so^amalı!

— Oğlum kahveci! Çocuğum! Biraz kaşar peynirinlen yarım francala alır mısın bana?

— Peki amca alayım.

Düşünmüyor, tramvaylara bakıyor... Düşünmemek olur mu? Kafası saat gibi. Karısını düşünüyor şimdi. Uyumuştur. Horluyordur. Düşünmüyordur. Rüya görmüyordur. Bir ayağını durmadan Rıza Efendi'nin üstüne atmaya savaşıyordur. Ama Rıza Efendi olmayınca ayak soğuk şilteye düşü düşüveriyor olmalı. Hüsniye Hanım uykusunda tedirgin oluyordur. Kocasının ovluğuna ayağını atmadan rahat edemez ki o. Kahvenin içine dalgın dalgın baktı. Kimseler kalmamıştı. Beyoğlu'na çıkanlar çıkmış, çıkmayanlar odalanna çekilmişti. Yüksek sesle:

— Çeksene şu ayağını be kan, deyiverdi.

— Getirdim amca.

— Bir de çay söyle oğlum.

■

— Ocakçı kapadı gitti amca. İstersen ben kahve yapayım?

— Ehh... Pek gitmez ama, yap bakalım!

Babasıyla tam on altı sene evvel inmişlerdi. Bu otele değil, yanda-kine inmişlerdi. Babası ertesi günü onu doktora götürmüş, filmler aldırmışlardı. Ertesi günü doktor filmi görünce kendisine şüpheli şüpheli bakmıştı. Bir film daha çekilsin, bu olmamış, demişti. Bir film daha çektirmişlerdi. Doktor iki filme de bakmış, kafasını sallamış, baba-sma iki filmde de bulunan toplu iğne büyüklüğünde bir siyahlığı gösterip "Tuhaf!" demişti. Ona sualler sormuştu.

— Uykuların nasü, demişti.

— Gece terler misin?

— Kendini odanın ortasında bulduğun zaman şaşırır mısın?

— Işıkla yatarsan olmaz mı?

— Pek karanlık odada mı o hal geliyor?

— Çok su içer misin akşamları?

— Çok mu yemek yersin?

— İçki kullanır mısın?

— içki içtiğin akşam mı bu haller olur?

— Kendini sofada bulduğunun sabahı nasıl uyanırsın?

— Bekâr mısın?

— Karıya gittiğ n zaman, yahut başka türlü - anlarsın ya - rahat

ettiğin zaman olmaz mı bunlar?

Demiş. Dışan çıkarthğı babasını çağırmış. Bu sefer kendisini dışarı çıka^rnıtı.

Trende kasabaya dönerlerken babası:

— Bir şeyin yokmuş ulan! Evlenince bir şeyin kalmayacak. Bu haller de geçecek. Toplu iğne kadar kara leke. Tövbe yarabbi! Günah bütün bunlar be! İnsanın kafasının içi gözükür mü? Bunlar dalavere hep! Hep para tuzağı! Sen askerde iken şubenin doktoru da söylemişti bana... Ulan sen askerde iken gider başkasının yatağına oturur konuşurmuşsun gece yarısı. Ne bok yemektir bu! Hiç haberin olmaz mıydı?

Uykuda gezme hastalığı da olur muymuş? Böyle hastalık mı olurmuş? Yanında karı olunca, şöyle bir gözünle uyuyan bir karı, böyle hastalık mı kalır adamda boş ver Rıza sen de... Keyfine bak. Oyle her şeye sinirlenme. Bu herifler hep para tuzağı! Aldırma! Ama çok da içme, yorulma. Ne ise hemen paçalan sıvamalı. Bir gözünlen uyuyan bir karı bulmalı sana.

Ama işte on beş senedir bir gece bile kendini odanın ortasında bulmamıştı. Demek ki hasta masta değildi. Ne diye kansı onu İstanbul'a göndermez, ben de geleceğim diye tuttururdu. Bu sefer de çocuk gibi ağlamıştı. İçini şüpheli bir korku sardı. Keşke kanyı getirseydi. Getirmemişti de sanki bir yere mi gitmişti? Halbuki şöyle bir Beyoğlu'na kadar uzanmalı değil miydi bu akşam? İşte canı bile istemiyordu.

Rıza Efendi ışıkları ağır ağır söndürülmüş kıraathaneden odasına çıktığı zaman paranın para olduğunu yeniden bulmuştu. Patates on kuruş fırlasın da isterse harp çıksındı... Çıkarsa çıksın, para ile harbe de karşı dururdu. Biraz altın almalı sarraflardan. Parayı mala çevirmeli. Hemen memlekete dönmeli. Yarın sabah dönmek karannı verince uyudu.

Havadisi ertesi günkü akşam gazeteleri yazdı:

"... tüccarlarından Rıza Milyon-er indiği Şirin Manyas Oteli'nin üçüncü kattaki odasından, meçhul bir sebepten sokağa düşerek koma halinde hastahaneye kaldırılırken yolda ölmüştür. Polisçe tahkikata başlanılmıştır."

Birkaç gün sonraki gazeteler tamamlayıcı malumatla çıktılar: "Geçenlerde, Sirkeci'de Şirin Manyas Oteli'nde vukuunu haber verdiğimiz pencereden sokağa düşerek ölme vakasının esrarı çözülmüştür. Tüccar Rıza Milyon-er'in 'Sair filmenam' hastalığına müptela olduğu, geceleyin gelen bir kriz

neticesinde pencereden sokağa düştüğü anlaşılmış, morga kaldırılan ceset ailesine teslim edilmiştir."

Sarmaşıktı Ev

— Nasıl ev, nasıl ev? Dedi.

Karşılık vern1eden önce sorusunu neden iki kere sorduğunu düşündüğümü biliyorum ama kendimden cevabını almaya vakit bulamadım ki.

— Canvern1ez'in evi, dedim bu sefer.

Ya ev, eve benzemez bir kulübe, bir baraka, bir taş yığını, mağara gibi bir şeydi. Ya /"Canvern1ez"in bu köy içinde tanınmışlığı yoktu. Halbuki bana kendisi söylemişti: Sarmaşıklı ev dedin mi herkes

• • | • **t** •• •• 1 • ^ • 1 ■

gösterir, köyün en güzel evidir, diye.

Hatta ben:

— Can vermez de o köyün en meşhur adamıdır, demiştim.

O da:

— Tabii! Tabii!... demişti. Meşhur da laf mı? Köyün bülbülü, köyün tek insana benzeri köyün tek...

— Tek?

— Tek şeyi...

— Nesi

—... Iftihan.

— Medan iftiharı.

— Tamam, ta kendisi.

1 • •   •• , •• **I**

Gülüşmüştük.

Adam hâlâ yüzüme garip garip bakıyordu. Şaşkın bir hali vardı. Birdenbire başını salladı. Güldü. Ta uzaktan elinde boya tenekesi ile geçen birine seslendi:

— Sabri! Sabri!

— Söyle Mihal Usta.

— Gel hele, gel.

— Işim var.

— Allah aşkına gel. Canvermez'in evi aranıyor. Sarmaşıklı evmiş.

Boyacı dönmüş bizden yana doğru geliyordu. O yaklaşa dursun

adam gözleri yüzümde arandı durdu. Gözlerini kısıyor, açıyor, yine kısıyor, yine açıyordu. Buruşuk yüzünde, kazma dişli ağzında, pis ve seyrek bıyıklarında hani neşeli bir şeyler de yok değildi.

Boyacı artık hemen hemen yanımızda idi. Iri bir çocuktu boyacı. Taze, sevimli, sıhhatli bir yüzü vardı. Tombul yanaklarında çukurlar açan bir gülümseme ile yanımıza geldi. Selam verdi.

— Siz mi arıyorsunuz Canverınez'in evini? Dedi bana.

— Evet ben arıyorum.

Mihal Usta gülerek:

— Sen biliyor musun ki? Dedi.

— Biliyorum ya, dedi boyacı. Şimdi oraya gidiyorum ben de ya!

— Oyle mi? Allah Allah!

Dedi Mihal Usta alay ederekten. Bıyıklannı tozlanrnışlar gibi süpürdü. Kaşlarını da aynı şekilde parmaklanyla silkti.

— Al götür efendiyi öyle ise, dedi.

Arkasını dönüp giderken ensesindeki buruşuklarda sanki bir başka Mihal Usta'nın birkaç yaş daha ihtiyar ve köse bir benzeri adeta bir ikiz ve köse kardeşi gülümsermiş gibi geldi bana..

Boyacı çocukla yürüdük. Şişman vücudundan çıkan taze bir ter kokusu etrafımızı sardı. Güneş yakhkça - yakıyordu. Bir kırk adım kadar yüıiimüştük. Birden Mihal Usta'yı da yanımda buldum. "Geri mi döndün?" diye sorayım dedim. Vazgeçtim. On dakika kadar ağaçsız, gölgesiz yolda beraberce yürüdük. Konuşmadan. Şişman boyacıdan çıkan ter kokusu bir ara eksilir gibi olurken bu sefer de Mihal Usta' dan bir kapanık oda, öksürük, yıkanmamış eski bir mendil kokusu fırladı. Yirmi adım ötemizdeki gölgeliğe varmak içinmiş gibi öne doğru fırladım. Bir ara dönüp baktım ki boyacı ile Mihal Usta büsbütün yavaşlamışlar. Fısır fısır konuşuyorlar. Benim hakkımda konuşuyorlarmış gibi geldi bana. Bir muhavere ucu yakalarım umudu ile ben de yavaşladım. Baktım güneşin ortasında duruvermişler. At kestanesinin koyu gölgesine on adım var yok. Gölgeye mi gitsem, onları mı bekle-sem, yoksa olduğum yerde durup kulak mı kabartsam diye kararsız düşünürken beni çağırdılar.

— Gelin yahu, şu gölgelikte konuşalım canım, dedim.

— Yok, yok, gel buraya hele, dediler.

Yanlarına vardım. Keskin ter kokusu ile ağızda çürümüş bir pas-hrma kokusu içinde bunalmış bir halde suallerine cevap vermeden başka bir sual yağmuruna tutularak, bir ondan, bir ötekinden yana döne döne hal oldum.

— Canvermez'i nereden tanıyorsun?

— Oda mı kiralıyacaksın?

Canvermez'in evi var mıymış? ... Onu nerde görmüşüm ilk önce? ... Bende hiç akıl yok mu imiş?... Nasıl olurmuş? Canvermez'in asıl

t t I I 1 [1]1[1] t t t

ismi ne imiş, biliyor mu imişim?

Lazım geldiği kadar, daha doğrusu bildiğim kadar verebildiğim cevaplan dinlemediler bile.

— Var git hemşerim! dediler. Bu köyde Canvermez diye bir adam yok. Olsa bile evi yok. Evi olsa bile kiralayacak odası yok. Varsa bile öyle bir adamla o^^^maz. Oturulsa bile çekilmez. Çekilse bile onlar Canvermez'in evini bilmiyorlarmış; bilseler bile bana göstermezler.

Aralannda Rumca konuştular. Bana yine:

— Var git hemşerim, var git, dediler.

Konuşurken farkına vam1adığım soldaki daracık, cennet gibi gölgeli bir yola sapıp gülüşerek kayboldular. Uzun zaman kendilerini görmeden seslerini işittim.

Şaşırmış kalmıştım. Canvermez'i ben senelerden beri tanırım. Kendi halinde bir adamcağızdır. İsmini merak edip sormamışımdır. Bu köyde oturur. Ona bakılırsa babadan kalma üç odalı bir evi vardır. Odaların birinde kendisi oturur, ikisini yazın kiraya verir, emanetçilik gibi bir şeyler yapar. Bekârdır. Odalarından biri tutulmuş, ötekini de ben tutayım, demiştim.

At kestanesinin altına nihayet vardım. Bitmişim; bir taş parçasının üstüne oturdum. Çevremde bir horoz iki üç tavuğuyla beraber geziniyor; görünürlerde başka kimsecikler yok. Yolda da insan yok. Herkes öğle uykusuna yatmış olacak. Dalmışım. Az sonra ihtiyar bir adam sırtında bir denkle göriindü. Tam benim oturduğum taşın yanında durdu. Dengi bana tutturdu. Beraberce aşağıya aldık. O da taşın boş

kısmına çöktü. Bir cıgara yaktı. Körolası! Artık sormaya cesaret edemiyordum ama sormak da lazımdı. Uzaklardan aldım lakırdıyı:

— Bu köyden misin hemşerim? dedim.

— Değiliz bu köyden amma buralı olduk sayılır. Yirmi senedir burda hamallık ederim.

— Buralı sayılırsın.

— Sayanlar da var, saymayanlar da.

Amma da köye düşmüşüm ha! Şöyle aydınlık cevap veren birine rastlamayacak ınıyım bu köyde?

— Köyünüz güzel ama ...

— Gününe bağlı. Güzel günü olur cıgaran, paran varsa... Ocak yanarsa... Çorba pişerse, yük çıkarsa ... Tıngınn varsa ... Keyfin gıcırsa...

— Doğru, her şey şarta bağlı şunun şurasında.

— Şartsız şurtsuz yaşayanlar da var.

— Var, var ama...

— Olüm de var arkadaş, ölüm. Şu köşkün sahibi de ölecek. Şu horoz da.

/—1 •• **w** •• 1

Göğsüne vurdu:

— Şu ben de.

Yüzüme baktı:

— Şu sen de. ..

— Doğru, doğru ama, dedim, yine de fark var.

— Nede? Olüden ölüye mi? Dedi.

Şaşkınlığıma geldi.

• •

— Oyle ya, dedim.

— Yok, dedi, yok. Ölüden ölüye fark yok; canlıdan canlıya var. Düşündüm: Domuzuna haklı idi. içimden 'rvay anasım!" dedim.

Sanki "Vay anasını!" dediğimi duymuş gibi yüzüme bakıp:

— Ya!... Dedi.

— Ben de onu söylemek istiyordum ya, canlıdan canlıya fark domuzuna, dedim.

— O var, dedi. Amenna!

Yakındaki köşkün balkonundan koca burunlu ipek pijamalı şişman bir erkek hayali gördük ikimiz de. Bize ters ters baktı bu hayal.

Açık balkon kapısını hırsla kapadı.

Hamal:

yaşayacagını sanıyor.

— Yaşamaz mı?

— Yaşamaz, dedi.

O ellilik var yok. Ben yetmiş beşliğim. Onun suratında, ayağında, bıyığında Azrail' in eli var şimdiden.

— Sende yok mu?

— Benim mumum sönecek, dedi, ben keyiften, çok yemekten öl-

w • | • •• 1

meyeceğim, benim mumum sönecek.

— Ama, dedim, bak o uyuyor, şu öğle sıcağında, püfür püfür. Kalkınca uykudan buzlu meyvalar, şeftali erik ... Sen sırtında yük, sokak çeşmesi akmaz. Çeşme bile yok köyün içinde.

Cevap vermedi. Ağzı köpürmüş gibi idi. Can alacak yerini bulmuş gibi idim. O gözünü kapamışh. Yavaş yavaş süzgün süzgün açtı. Çenesini sakalıyla beraber tuttu.

— Firigidaireden dedi, bir salkım üzüm aldım şimdi; al pehlivan .

• •

Yedim. Ustüne de bir maşrapa tomruk suyu içtim.

1*1 •••• •• *m* « • • • 1 • • 1 • • • _ • • 1 • •

Sahiden üzümü yemiş. Tomruk suyunu içmiş gibi idi. Gözüm kör olsun alay etmek için, "Afiyet şeker olsun" demedim.

— Tut bakalım şu dengin ucundan babalık; kaldır; tamam. Hadi

allahaısmarladık!

— Aman hemşerim! Dur hele! Sana bir şey soracaktım.

Dengin altından kara gözlerinin alı baktı. Kızgın:

— Sor bakalım ama elini çabuk tut, dedi

Şu sarmaşıklı evi ^oracakhm da.

— Nasıl ev, nasıl ev? Dedi.

Tuh Allah kahretsin! Herkes mi bu haltı karıştıracaktı. Son bir

ümitle:

— Canvermez'in evi, dedim.

Yokuşu hrmanmaya başladı. Başını iki tarafa sallayıp homurdanı

yordu.

— Var git hemşerim işine, dedi, var git.

İhtiyar hamal güneşe bir adım kala tekrar yükün altından kafasını çıkarıp bana doğru çevirdi.

— Hem, dedi, yanlış arıyorsun, Canvermez'in değil, Canvere-

mez'in evini sor.

Köyün çarşısına indim. Bir sütçü dükkânına girdim. Yüz dirhem ekmekle yoğurt getirttim. U stüne bir de buz gibi Elmalı suyu içtim.

— Borcum ne hemşerim?

— 7,5 ekmek 40 yoğurt. .. Elli kuruş beyim .

Güleryüzlü bir Arnavuttu sütçü. Iri iri elleri vardı. Mavi gözleri pek cana yakındı. Her halde beni de Arnavut sanmış olacak ki Tira-na'dan Kegalardan megalardan söz açtı. Arnavutça bilip bilmediğimi sordu. Hiç bilmem, dedim. Oralardan çocukken gelmişirn dedim mi demedim mi hatırlamıyorum.

Kapıdan çıkarken yine birdenbire bir cesaret geldi. Arnavuttuk

•••• ••-•••• | • | • 1 •

sözüm ona ya, sütçünün hoşuna gitsin diye.

— Hemşerim, dedim, Canvermez'in evi ne tarafta?

Sorunı besa gibi sağlamdı. Arnavu^un su muhallebisi gibi yumuşak ve beyaz yüzündeki çakır gözleri bir harp gemisi hışmıyla üzerime doğru

yürürken kendimi sokakta buldum. Ben kapıdan çıkarken o ağzı tükürük içinde:

— Kimin evi, kimin evi More? Diyordu.

Eftalikus'un Kahvesi

Bir genç adam yaıuma geldi:

— Merhaba, dedi.

— Ooo, merhaba, dedim.

Sonra benimle çoktandır tanışmak istediğini, bir fırsahm bulamadı-

söyledi. Yüiimeye başladık. Öyle şeyler soruyordu ki, samimi olup olmadığını anlayabilmek zordu. Sordukları samimi ise onun hesabına, değilse benim hesabıma dikkatli bul^^ak lazım geliyordu. Öyle ya, ya alay ediyorsa ... Cepheyi ona göre alır, bir fırsatını bulup tüymek hayırlı olur.. Ama ciddi ise bu samimiyeti çocukluğa, toyluğa vemıeli. Nasıl olsa bir gün kafasında senin için daha çok histen doğan hayranlık duygusu silinip gidecektir. Bu hayranlığa da fazla güvenıneye gelmez. Sürüp

•| 1 ^ • • **V** • •• •• | ^ • •

gitmesi benim için de, onun için de iyi bir şey ya. Onun için şüpheliyim . Ikimizin de uzun uzun yerimizde saydığımıza bir işaret olmaz mı?

Genç adamın niyeti yazı yazmak olduğuna göre benimle alay etmek için samimi olması ihtimali çok kuvvetli ama, ne yapalım, fazla zeki ve dikkatli görünmeye de gelmez; bu da bir nevi ukalalık olur. İyisi mi, alay etmesi ihtimaline karşı yapılacak en doğru hareket, işi samimiyete dökmek, yutmuş görünmek. Çok zeki biri ise sonuna kadar bu hayran rolünde seninle oynayabilir. Varsın oynasın; bununla bir şey kazanmış olmaz. Sahiden samimi ise ne mutlu. Olabilir. Sen o yaşta bugün hiç hoşlanmadığın yazıcıları, onlara yaklaşmaya bile cesaret edemeden başka dünyadan insanlar gibi seyretmemiş miydin?

Şimdi bile hayranlıktan kurtulamadığın Frenk muharrirleri yok mu? Gide'i görsen, bu seksenlik ihtiyarı nasıl hayranlıkla seyretmezsin, konuşma fırsatı bulsan kim bilir ne olmadık sualler sormazsın.

— Sizinle böyle bir kahvede oturabileceğim hiç aklıma gelmezdi.

Yan gözle yüzüne bakıyorum. Alay etmiyor vallahi. O alay etmiyorsa ben mi etmeliyim? diye düşünüyorum.

p •• 1 ' 1 A 1 • ••

— Sizin hikayelerinizi. ..

Sonradan belki de pişman olacağı cümlesini tamamlatmamak için hemen müdafaaya geçmeli. Genç adam hem de eleştirmeci olmak istediğini söylüyor. Öylesine pişman olacak ki. Rotayı değiştinneli.

— Siz de hikaye mi yazarsınız?

— Benim yaşımda herkes gibi şiir yazıyorum. Bir iki hikaye de denedim ama beceremedim. Daha çok tenkide çalışıyorum. Neşredilmiş, bilmediğim Türkçe bir hikaye yok, diyebilirim. Ama sizin...

— Şu karşıdaki adama bakın. Anadan doğma kördür. Bakın, karşı tarafa "Mahmut Bey" diye sesleniyor. Demek ki Taksim sinemasının önünde olduğunu, karşıdaki börekçi dükkanında da Mahmut Bey isimli-bir adam bulunduğunu biliyor. Bize bir seziş gibi gelen korkunç ilim ona kim bilir kaç seneye mal oldu.

— Mesela siz bundan hemen güzel bir...

— Olabilir ama, ben bu hikayeyi yazmayacağım. Yalnız düşünüyorum; acaba kör, etrafın havasından, gürültüsünden mi nerede bulunduğunu anlıyor. Yoksa adımlarını mı sayıyor? Siz ne fikirdesiniz? Sağdan şu kadar, faraza doksan sekiz adım yürürsem Taksim sinemasının önünde olacağım. Evden çıkarken saat dokuza bir mi vardı? Ağır yürüyorum. Şimdi saat tam dokuz olmalı. Börekçi Mahmut'un saat dokuzda dükkandan ayrıldığı görülmemiştir.

Gözlerindeki karanlık, dışarının tahassüslerinden, kafasında bir aydınlık yaratmış olabilir. Belki de Şişli'den yüıüyor, Harbiye'deki seslerle Taksim bahçesinin önündeki sesler arasında bizim farkına varmadığımız neler olabilir? Havada da bir değişiklik var mıdır? Hatta gözlerindeki zifiri karanlıkta bile ruhi bir zifiri karanlık farkları bulunabilir mi? Ama, bana öyle geliyor ki, daha çok seslerden, bizim için

1 • 1 • ""1" 1 W • 1 w •

bilinmeyen, ama onun için hiç şaşmayan, değişmeyen, değişmez mahiyetini muhafaza eden gürültülerden...

Biz sokağın hendesesinin de farkında değiliz. Ama o, münhanile-ri, müstatilleri, sokağın haritasını, teferruatını kafasına çizmiş olabilir. Belki semtlerin kokuları da vardır. Dükkanlar da ayn ayn kokabilir. Onun tabanının bildiği çukurlar da, tümsekler de bulunabilir. Körlük ne kadar modası geçmiş bir edebiyata benziyor. Kılı kırk yaran bir edebiyata ...

Ben bütün bunları kafamda düşünürken genç arkadaşım durmadan beni öven sözler söylüyor. Belki de bu sözlerin tesiriyle kör hakkında uzun uzun düşünüyorum.

Kör adamı Mahmut Bey, karşı taraftan alıp beriki kaldırıma geçirdi. Adımını yaya kaldırırnına atar atmaz kör:

— Sadık Ağabey, merhaba, dedi.

■

— Ooo, merhaba, Mösyö Ivan, bu sabah erkencisin, dedi Sadık Bey. Ivan:

— Ne erkeni yahu, dedi. Saat dokuzu on geçiyor.

Taksim'deki saat tam dokuzu on bir geçiyordu.

Bu kadarı fazlaydı. Yanımdaki genç arkadaş, bu sırada hikâyelerimden hangilerini beğendiğimi soruyordu.

— Bilmem, dedim. Sonra "işittiniz mi?" dedim.

— Neyi?

— Kör, saatin tam dokuzu on geçtiğini söyledi, dedim. *I* ki dakika evveL

— Yok canım, dedi.

— Vallahi, dedim.

— Olur şey değil, dedi.

Olur şeydi. Birdenbire işi keşfetmiştim. Mahmut Bey, körü almak üzere karşıya geçtiği zaman otomobil kornalarından duyamadığım bir konuşma yapmıştı körle. Saati o zaman sormuş olabilirdi.

Genç arkadaşla artık iyice dost olmuştuk. Bazılarını çekiştirebili-yorduk. Hikâyelerimi beğenmeyen eleştirmeciler hakkında onun beni

müdafaa etmesini zevkle dinliyordum. Tam bu sırada bir beş dakika,

1 •• •• •• • 1 • fl 1 körün nasıl bildiğini düşünüyormuş gibi sustuk.

Sonra:

— Hikâyelerinizi nasıl yazarsınız? dedi.

Güldüm. Alay edip etmediğini anlamak üzere yüzüne baktım.

Hayır, vallahi alay etmiyordu. Ne iyi çocuktu bu.

— Sizin, dedi, en çok "Lüzumsuz Adam"ı severim. Sonra "Baba-

oğul"u, bir de "Tespih" hikâyeniz vardır, o da hoştur, dedi. "Kameri-yeli Mezar' da fena değildir.

Mahcup, ama ağzım kulaklarımda susuyordum.

— Ama, sorduğuma cevap vermediniz ki? dedi.

— Ne sormuştunuz?

— Hikâyeyi nasıl yazarsınız? demiştim.

— Bilmem, diyebildim.

Düşündüm: Setin üstündeki kahvenin alhndan körün sesi geliyordu. Sadık Efendi ile bağıra bağıra konuşuyorlardı.

— Bilmem, dedim yine, işte böyle körü körüne. Işte mesela şimdi bir hikâye yazıyorum. Hem ismini bile koydum, dedim.

— Nedir ismi? Demek önce ismini koyarsınız hikâyenin, demedi.

— Yok ama bu isim hoşuma gitti de onun için, demedim.

— Nedir? diye sormadı.

— Eftalikus kahvesi. Hatta kahvesini de bir kenara atıp yalnızca Eftalikus da olur. Hem de hikâye ile münasebeti de ikinci derecede olabilir.

O demediklerimi anlamış gibiydi:

— Demek böyle yazarsınız siz hikâye, dedi.

— Nasıl? diye bu sefer ben sordum.

— Ne bileyim, dedi. Evvelâ ismini korsunuz. Sonra bir defa kurarsınız. Bir neticeye bağlarsınız.

— Yok yahu, dedim. (Oy le yapmam. Doğrusunu ister misiniz? Ben hikâyenin nasıl yazıldığını da pek bilmem, dedim.

Paraları vermek üzere ayağa kalktık. Genç adam parayı bana ver-dirtınemek için samimi bir acele gösterdi.

Yanımızda, kahvesine tavla oynayan iki kişi, bu ben vereceğim, sen vereceksin münakaşasına gülümseyerek bakhlar. Garson benim kasketimden ve kirli muşambamdan, vakti hâlime dair pek acele bir karar vermiş olduğunu tahmin ettiğim bir hesapla benim paramı almakta bir tereddüt geçirdi. Ve o sırada genç arkadaş da kahveleri ödedi.

Ben:

— Ayıp ettiniz, dedim.

Eftalikus'un merdivenlerini indik.

Işte hikâyelerimi nasıl yazdığıını şimdilik merak eden dostum, yarın incir çekirdeği doldurmayacak mevzulan yazan bir hikayecinin iyi bir hikâyeci olmadığını yazacağına göre, bilmem hikâyem oldu mu? Olmadıysa ne yapalım? Bizim hikâye anlayışımız da böyle efendim.

Hişt, Hişt!

Yüriiyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sînirlenmiştim. Olur, olur! Mutlak hraş bı-

w [99] 1 * 1 w

çağına sinirlenmiş olacağım.

Otlann yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı. .. Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı... Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.

Çukulata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Birisi arkamdan:

— Hişt, dedi.

Dönüp bakhm. Yolun kenanndaki daha boyunu bosunu almamış taze devedikenleriyle karabaşlar erik lezzetinde bana bakhlar. Dişlerim kamaşb. Yolda kimsecikler yoktu. Bir evin damını, uzakta uçan bir iki kuşu, yapraklann arasından denizi gördüm. Yoluma devam ederken:

— Hişt hişt, dedi.

Dönüp bakmak istedim. Belki de çok istediğim için döıüp bakama-dırn. Olabilir. Gökten bir kuş hişt hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tosbağa,

bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki hişt hişt diyen.

Hişt! dedi yine.

Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım çalıların arasına birisi saklanıyormuş gibi geldi bana.

Yolun kenarına oturdum. Az ötemde bir eşek otluyor. Onun da rengi çağla bademi, ağzı, dişleri, kulakları boynu ne güzel. Otluyor. Otları adeta çatırdata çahrdata yiyor. Belki de bu çıtırtıh, çahrhlı sesi "hişt hişt" diye duymuşumdur. Eşeğin ot kopanşının sesinden apayn bir ses:

— Hişt hişt hişt, dedi.

Hani bazı kulağınızın dibinde çok tanıdığınız bir ses isminizi ça-ğırıverir. Olur değil mi? Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sizin sevdiğiniz, hahrladığırnz bir ses, ses olmadan sizi çağırmıştır. Olabilir.

Birdenbire güneşi, buluta benzemez garip ve sarı bir sis kapladı. Bir kirli el, çağla bademi eşeğin sırtından bir kumaş çekip aldı. Her zamanki kül rengi, yer yer havı dökülmüş eski mantosunu giydirdi eşeğe. Yola indim. istediği kadar hişt desin. isterse sahici sulu bir dost olsun. İsterse kimseler olmasın, kendi kendime kulağıma hişt hişt diyen bir divane olayım, ben, aldırmayacağım.

Belki bir kuştur. Belki tosbağadır. Belki de kirpidir. Belki de yakın de nizden seslenen bir balık, bir canavardır. Karabataktır. Mihalâki kuşudur.

•

iyisi mi ben kendim hişt hişt derim. O zaman tamamı tamamına pek hişt hişt seslenişine benzemeyen, benzemesin diye uğraştığım bir mırıldanmadır, tutturdum.

Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. Üstündesiniz dedim. Sanki yol hareket etti. Yürümediler. iki adımda benden uzaklaştılar. Koyunların arasına yüzükoyun uzanmış papazın oğlunu gördüm. Yüzünden apdal, çilli horoza benzer bir mahluk

kalktı. Ağzının salyasını sildi. Kuzuyu bacaklarından tuttu. Kuzu ile yere yıkıldı. Kuzuyu bumundan öptü. Papazın oğlu çirkin, apdal, otuzbirli bir yüzle baktı. Şimdi bir çiçek tarlasında idim. Bana hişt hişt diyen mutlak bir kuştu. Vardır böyle kuşlar. Cık cık demezler de hişt hişt derler. Kuştu kuş.

Bir adam yer belliyordu. Belin demirine basıyor, kırmızıya çalan bir toprak altını, üste aktarıyordu.

— Merhaba hemşerim, dedi.

— Ooo! Merhaba! dedim.

Tekrar işine daldı. Hişt hişt, dedim. Aldırmadı. Bir daha hişt, dedim. Yine aldırmadı. Hızlı hızlı hişt hişt hişt!

— Buyur beğim, dedi.

— Bir şey söylemedim, dedim.

Küçük parmağını kulağına soktu. Kaşıdı. Çıkarıp parn1ağına baktı. Belin sapına siler gibi yaptı.

— Hişt hişt, dedim.

Yüzünü göğe kaldırdı. Kuşlara baktı. Denize baktı. Dönüp şüphe ile bana bakh.

— Bu sene enginarlar nasıl? dedim.

— I yi değil, dedi.

— Baklayı ne zaman keseceksin?

— Daha ister, dedi.

Nefes alır gibi "hişt" dedim.

Yine şüphe ile denize, şüphe ile göğe, şüphe ile bana baktı.

— Kuşlar olmalı, dedim.

— Benim de kulağıma bir hışırtı gelir amma, dedi, ne taraftan gelir? Zati bu sırada şu kulağım ağırlaştı.

— Bir yıkatmalı, dedim, benim de geçenlerde ağırlaşmıştı...

— Yıkathn mı?

— Yıkatmadım, hacet kalmadı, doktora gittim. Alıverdi; pislikmiş.

— Çocuklar nasıl? diye sordum.

— İyiler, dedi. Dokuzdu sekiz kaldı. Biliyorsun dokuzuncunun macerasını ya...

— Sus, sus, dedim. Yürekler acısı. Haydi allahaısmarladık!

— Haydi güle güle.

Biraz uzaklaşmca:

— Hişt hişt.

Bu sefer yakaladım. Bahçıvandı. Oydu oydu.

— Hadi hadi yakaladım bu sefer seni, dedim.

— Yok vallahi, dedi, vallahi daha kesmedim bakla, senden ne diye saklayayım, parasıyla değil mi?

— Sen değil misin hişt hişt diyen?

— Ben de duyarım bir ses, amma bulamam nereden gelir? Nereden gelirse gelsin dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan,

hayvandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin!... Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları...

— Hişt hişt.

— Hişt hişt.

— Hişt hişt.

Dülger Baliğinin Ölümü

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlı iken pullan kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar?..

Mümkünü olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şanüşe-ref kazanırdı. Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki üzülmüş bebeklere döner balık sırtının pırıltıları. Benim size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle pırıltılı, yanar döner pullan yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıklann en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır: Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte demiş miydim? Yamyassıdır demiş miydim? Tam ortalık yerinde, her iki yanda sağlı sollu iki baş parmak izi diyebileceğimiz koyu lekeler vardır, demiş miydim?...

Rum balıkçıların Hrisopsaros (Hristos balığı) dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavan imiş. İ sa doğmadan evvel Akdeniz'e dehşet salmış. Bir Finikeli denize düşmeyegörsün! Devirdiği Kartacalı çektirmesinin, Beniisrail balıkçı kayığının sayısı sayılama-mış. Keser, biçer, doğrar, mahmuzlar, takar, yırtar, koparır, atar, çeker parçalarmış. Akdeniz'in en gözü pek; insandan, hayvandan, fırhna-dan, yıldırımdan, yağmurdan, beladan, işkenceden yılmaz korsam, dülger balığının adından bembeyaz kesilirmiş.

I sa, günlerden bir gün deniz kenarında gezinirken sandallarını büyük bir korkuyla bırakıp kaçan balıkçılar görmüş. "Ne oluyorsunuz?" diye sorunca balıkçılara: "Aman, demişler balıkçılar, elaman!

Elaman, bu canavardan! Sandallarımızı kırdı, arkadaşlarımızı parçaladı. Hepsinden kötüsü, balık tutamaz olduk, açlıktan kırılınz."

• •

Isa yalın ayak, başı kabak; dülger balıklannın yüzlercesinin kaynaştı^ denize doğru yüıümüş. En kocamanını, uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış. İki elinin baş parmağı arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş, kulağına bir şeyler söylemiş...

O gün bu gündür dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratığıdır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, testereye, eğeye benzer çıkıntıları, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dülger balığı adı bunlardan ötürü ona takılmış olmalı.

Bütün bu alatü-edevahn dört yanını şeffaf naylondan diyebileceğimiz işlemeli bir zar çevirmektedir. Kuyruğa doğru bu incecik zar azıcık kalınlaşır, rengi koyulaşır, bir balık kuyruğunun biçimini alır.

Oltaya tutuldu muydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer bilir? Onun için dünya bomboştur arbk. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyassı serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya, sesini! Bir o, bir de kırlangıç balığı sandalda ölünceye kadar ikide bir feryada benzer, soluğa benzer aa bir ses çıkarır. İnce zardan ağzını bir kere ağlara vurmasın, küstüğünün resmidir, dülger balığımn.

Bir balıkçı kahvesinin önündeki yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülger balığı gördüm. Rengi denizden çıkhğı zamanki esmer renkte idi önce. Vücudunda hiçbir kımıldama yoktu. Taş kadar cansızdı. Yalnız aletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları oynaşıp duruyordu. Böyle bir oynama hiç görmemiştim. Evet, bu bir oyundu. Bir görünmez iç rüzgârının oyunu idi. Vücutta, görünüşte hiçbir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. Ilk bakışta insana zevkli, eğlenceli bir şeymiş gibi gelen bu titreme, hakikatte bir ölüm dansı idi. Sanki dülger balığının ruhu, rüzgâr rüzgâr, bu incecik zarlardan çıkıp gidiyordu; bir dirhem kalmamacasına.

Hani bazı yaz günleri hiç rüzgâr yokken deniz üstünde bir meneviş peydahlanır. İşte öyle bir cazip titreme idi bu. İnsanın içini zevkle, saadetle dolduruyordu. Ancak, balığın ölmek üzere olduğu düşünülürse bu titremenin anlamı hafifçe acıya yorulabilirdi. Ama insan yine de bu anlama almamaya çalışıyordu. Belki de bu harikulade tatlı bir ölümdü. Belki de balık hâlâ suda, derinliklerde bulunduğunu sa-nıyordur. Karnı tok, sırtı pektir. Akşam olmuştur. Deniz dibinin kumları gıdıklayıcıdır. Altta, dişi yumurtaları, yukarılarda erkek tohumları sallanıyor, sallanıyor sanıyordur. Vücudunu bir şehvet anı sarmıştır... Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: Balık tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, bembeyaz kesilmeye giden bir hal almaya başlamıştı. Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor? Demeye, dikkatli bakmaya lüzum kalmadan yanılmadığımı anladım.

Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya, balık da gitgide saniyeden saniyeye, pek belli bir halde beyazlanmaya başladı. içimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum. Bu hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu.

Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibi âlemi bitmişti. Ne akıntılara yassı vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara koyu yeşil yosunlara gömülmek... Ne sabahları birdenbire, yukarılardan derinlere inen, serin aydınlıkta uyanıvermek, günün mavi ile yeşil oyunlan içinde kuyruk oynatmak, habbeler çıkarmak, yüze doğru fırlamak... Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akınhlarda aletlerini kekamozlara takarak yıkanmak, yıkanmak vardı. Her şey bitmişti.

Dülger balığının ölüm hali uzun sürüyor. Sanki balık, şu hava dediğimiz gaz suya alışmaya çalışmaktadır. Hani biraz dişini sıksa alışması bile mümkündür gibime geldi.

Bu iki saat süren ölüm halini, dört saate, dört saati sekiz saate, sekiz saati yirmi dörde çıkardık mıydı; dülger balığını aramızda bir işle

w t •••• w •

uğraşırken görüvereceğiz sanıyorum.

Önu atmosferimize (suyumuza) alıştırdığımız gün bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında küser huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzmek için elimizden geleni yapacağız. Şaşıracak, önce katlanacak. Önu şair, küskün, anlaşılmayan birisi yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün

■ ■■•••• •• •• 1 1 1 1 w •• 1 A 1 •• I •' 1 1 1

sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükununu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini birer birer söküp atacak. Aa acı sıntarak Isa'nın tuttuğu belinin ortasındaki parmak izi yerlerini, mahmuzları, kerpeteni, eğesi, testeresi ve baltasıyla kazıyacak. ilk çağlardaki canavar halini bulacak.

Bir kere suyumuza alışmayagörsün. Onu canavar haline getirmek için hiçbir fırsatı kaçırmayacağız.

Kafa ve Şişe

Bütün gün, ne ettiğimi bilmeden dolaştım. Çoktandır ne yaptığımı bilmiyorum. Ancak böyle dolaşırsam bir şeyler görebiliyorum. Yoksa gözümü dört açsam nafile! Böylece hiç kimseyi, hiçbir eşyayı, hiçbir olayı dört başı marnur gördüğümü ve duyduğumu iddia edemem. Daha çok işin hiç lüzumsuzunu, teferruatını kılı kılına görüyorum, duyuyorum da esaslı kısmını kaçırıveriyorum. Beni bir şahitliğe çağırsalar hapı yuttuğumun resmidir. Sokakta bir adamın bıçak çekti-

w• • •• •• •• ■• • Tl i w •• i i w | '11

ğini göz önüne getirin. Ben bıçağı görmem de, bıçağı çekenin kaşlarına takılırım. Bıçağı yiyenin fışkıran kanını, yüzündeki acıyı görmem de, münasebetli münasebetsiz bir şey görürüm.

Yargıç bana sorsa: "Bıçağı çeken bu muydu?" dese önce adamın kaşlarına bakarırn. Kaşlarını herhangi bir tesadüfle uçlanndan almışsa, "Hayır, bu değildi" demezsem yalan söylemiş olurum. Yahut da yargıçtan müsaade ister, kaşının kenarlan alınıp alınmadığını araşhrı-rım. Böyle olmasına

böyleyim. Şahitlikte pek zararlı bir adam olurdum ama, şu hikâyecilik işinde zaran bana dokunuyor. Dün akşam bir kavgaya şahit oldum. Onu anlatmak istiyorum. Dört delikanlı idi. Onlar içmek için, ben yemek yemek için girdiğimiz aşçı dükkânı aynı zamanda meyhaneydi de. Günlerden bayağı bir gün olduğu için ancak sekiz on masa dolu idi. Bir yirmi kadarı boştu.

Vitrinli frijiderin, yahut frijiderli vitrinin önünde direğin kenarındaki iki kişilik masaya oturmuştum. Yalnızdım. Yalnızdım ama

muhayyel bir arkadaşım vardı karşımda. Bu muhayyel arkadaşı pek

• •

severim. Oyle ki bazan konuşurken dudaklarına dalar, öpüveresim gelir. Ellerini severim, gözünün rengini severim. İçime ondan dur-

J w 1 w ▼ t • i • •• •• •• •• .

madan yağmur gibi bir şeyler yağar. Hiçbir sozu gucume gitmez. Hiç bUyUk laf etmez. Fazla konuşmaz, tUkUrmez, kaşınmaz, ideal arkadaştır. Kadın mıdır, erkek midir, zengin midir, fakir midir, okumuş yazmış mıdır, cahil midir, ihtiyar mıdır? Nasıl karar verirsem öyledir. Bazan boyasız, sUssUz bir okumuş kızdır. Pırıl pırıl konuşur. Bazan gUzel bir erkek çocuktur. Yaşı on altı on yedidir. Okumuş yaz-mışlığı pek yoktur. Duvar boyacısıdır. Hıristiyandır. Kapkara kömUr gibi gözleri vardır. GUldUğU zaman insandan UstUndUr. Bakmaya doyamam. Bazan altmışlıktır. GörmUş geçirmiştir. Doğramacılık, makinistlik, duvar afişçiliği yapmıştır. Fıstık satmıştır. Kavun karpuz satmıştır. Köşe başlarında kestane kebap etmiştir. Bulduğu zaman akşamları içmiştir. Hikâye hikâye UstUne anlatır. Kahramanlık hikâyeleri vardır. Karı koca hikâyeleri vardır. DövUş, muharebe hikâyeleri vardır. Hangisi ile beraberdim, geçmiş gUn unuttum. Işte bu muhayyel arkadaşla oturınuş anlatıyorduk. Ne diyorduk, neden söz açmıştık bilmem. Birdenbire benim kulağım hizasından bir bira şişesi uçtu. Frijider vitrininin kalın camında tuz buz oldu.

— Ulan pezevenk, diyordu, ne gözUmUn içine içine bakıyorsun.

Baktım benim demin karşıma aldığım kömUr gözlU arkadaşımdı.

«

— Dur yahu, dur bakalım, dedim. Bakmak gUnah mı yavrum?

— Bakmaktan bakmaya fark var, amca.

— Sen UzUlme be delikanlı, bırak ihtiyar adamı. Belki birine benzetmiştir seni.

DönUp adama baktım: Hayret!

O da benim bir yarım saat evvel konuştuğum Tatar yUzlU, sert beyaz sakallı, kUçücük gözlU, kaşsız, kirpiksiz ihtiyardı. Ses çıkarmıyor, gUlUyordu. YUzU sapsan kesilmişti. Bir utanma hissi ellerinde tiril tiril titriyordu.

— Yok vallahi yok. Yanlış yanlış ... Evlat! Arkadaş! Güzel! derken... Birdenbire kızıverdi.

— Ne var ulan, dedi. Bakhksa ne olmuş! O kadar işkilli isen meyhanede ne işin var. Göze yasak yok, gUzele bakmak sevap!

Dedi, gUldU.

— Sen gel benim yanıma, dedim.

Kendi yerime oturttum. Ben de karşısına geçtim. Gittim çocuğu yatıştırdım. ihtiyara rakı ısmarladım.

— Olmaz, sen de içeceksin, diye tutturdu.

Yataşan delikanlılara bir şişe rakı gönde^ek istedi. •

— Bırak, başka akşam görürsen gönderirsin. Varma üzerlerine. Delikanlı bunlar, ellerinden bir kaza çıkar.

— Ne oldu sanki baktımsa, dedi, ben sabahtan beri mahalle mahalle "bileyici" diye haykırıp duruyorum. Bıçaktan mı korkarım. Elime her gün seksen türlüsü geçiyor. Korkmam vallahi! Güzel yüzü vardı. Bakhm.

— Olmaz ama, bileyici baba, dedim. Bak kabahat seninmiş.

Beni dikkatli dikkatli bir süzdü.

— Sen ne iş yaparsın? dedi.

■

— Iş yapmam.

Kötü kötü baktı:

• •

— Aylak mı gezersin? Maşallah! Üstün başın da temiz. Boş ver! Yalan söyleme. Söyle ne iş yaparsın?

— Bir iş yaparım ama iş yerine geçmez.

— Para getirir mi?

— Cıgara parası getirir...

— Babadan kalma mı var?

• •

— Oyle bir şey; uzatma canım. Neye soruyorsun bu kadar ne iş yaptığımı?

— Okumuş yazmışa benzersin de...

— Ne olacak okumuş yazmışa benzersem? ...

— Okumuş yazmış adam öğüt vermez de, dedi.

— Ya ne yapar? dedim.

— Adamı anlar, dedi, ne yapacak.

Garsonu çağırdı. Gençlere bir şişe bira gönderdi.

— Söyle onlara: Bileyici babadan de.

Garson götürmek istemeyince sululaşh. Çaresiz kalan Barba Mihal şişeyi götürdü .

• •

Oteki masadaki saçı başı birbirine kanşmış yakışıklı çocuk kalktı.

Tl 1 • 1 1 •• W •• • • 1 • • 1 W •• •• 1 ••

Elinde garsonun götürdüğü şarap şişesi bizim masaya doğru yürüdü. C) nüne dikildim. Güldü.

— Yok, bırak, bir şey yapmayacağım, vallahi şerefine içeceğim. Diyerek beni eliyle sıyırır gibi bir itti.

Hiçbir ses duymadım. Ne kafaya indirilen tok bir ses, ne de ka-

faya lakır lakır boşaltılan şarabın sesini. Arkama dönüp bakıncaya kadar olan olmuştu. Delikanlının şişeyi bileyici babanın başından aşağı geçirdiğini sandım. Şaraplar bileyici babanın kırçıl saçlarından akıyordu.

Bileyici baba ellerini kafasına kapamıştı. Garson polis diye dışarıya doğru koşarken ellerini kafasından çekti.

Birdenbire yüzü gözü kıpkırmızı kesildi. Masaya baktım. Şarap şişesi yan düşmüş yere akıyordu. Gene bileyici babaya baktım. Bu sefer iyice gördüm. Gözlerinin içine kadar kan dolmuştu.

Çarşıya İnemem

Sanki yazı yazmaya yeniden başlıyorum. Aylardan beri elime kalem almadım. Alsaydın sanki bir şey mi yumurtlayacaktın? Sanmam.

«

İyi oldu! Doğrusu buna ben de memnunum. Ama bu akşam neden beni her şey oturup bir şeyler karalamaya zorluyor? Hani biraz daha dişimi sıksam, yalan da söyleyebileceğim. Beni, bilmediğim bir şey zorladı diyeceğim. Değil. Hep böyle olur. Bir vapur beklerken, iki ayağım bir pabuçta iken yazı yazarım.

Sanki birisi sormuş: "Nasıl yazarsınız?" diye de konuşuyormu-şum gibi hal aldığıma aldırmayın. Nasıl yazı yazanm onu incelemiyorum. Şu akşamımı didikliyorum. Şu sarı bakkal kâğıdına karşı sıkıntıdan oturduğumu itiraf etmeliyim. Sıkıntının cinsi ne olursa olsun, onu geçirmenin başka çareleri varken bu sıkınhdan daha sıkıntılı işe neden giriştiğimi bulmaya çalışıyorum.

Oyle ya; neden? Pekâlâ okunacak kitaplanm var. Param yoksa bile evim var. Sobam var, yemeğim var. Aşağıda radyo var... Çarşıya inemem. I nernem ama, dağlarda da gezinemez değilim a! Geçiririm şapkamı kafama, ver elini Kalpazankaya. Güneş batmak üzeredir. Aman, dikkat! Güneş batmak üzeredirin arkasından dünyanın tasviri gelir. Hiç niyetim yok: dalgaları boyamaya, ufku bir dilim ekmek gibi kızartmaya.

Bak! Yine yapacağımızı yapbk işte. Dalgaları boyadık. Ufku mis gibi kızarttık.

Biz böyleyiz. Kötü edebiyat terbiyesi aldık: Ne yapalım? Hemen şairleşmeye başlanz.

■

Çarşıya inemem demiştim. Neden inemem? Işte meselenin can alıcı yanı burada ya. Şu üç beş satırlık yazı süresince açıklamak istemediğim acayip

bir sır vardı. Bunun anahtarı, çarşıya inemem, cüm-

i • i • i • p • i i •• w •• •• t i t• . i • w • *ı*ı •

lesinde idi. Size bu düğümü ne kadar çözmek istediğimi bilemezsiniz. Ama elimde değil. Yooo elimde, elimde olmasına. Ama yazamam. Yazarsam gülünç mü olurum? Gülünç olmak da ne imiş? İnsanoğlu gülünç olmak için doğmamışsa gülünç etmek için doğmuştur. İkisi bir kapıya çıkar. İkisi bir kapıya çıkmaz. Değiş tokuş edilecek şey bile değil. Ama ben ederim. Ben birini gülünç etmekten hiç hoşlanmam. Gülünç olmaktan hoşlanır mıyım? Öyle şey mi olur? Elbet-

• •

te istem em gülünç olmak. Öyle ise neden değiş tokuş edersin, be adam? İnsanlığımı daha iyi tadabilmek için dersem belki de birtakım hastalıklar konduramazsınız. Kondurursanız bütün insancıl, bütün hayvancıl kusurlara eyvallah!

Şimdi ben size desem ki, bendeniz orta hallice bir memurum. Hani elime ayda dört beş lira geçer. İki kızım vardır. Şu mekteplerde okurlar. Karım kendini beğenmiş, kokorozlu bir hatundur. Elime geçen parayı eve getiririm. Bütün masrafım ayda bir kilo rakıdır. Nasıl edinilmişse e ^^^^ş bir buz dolabım vardır. Şişe orada durur. Ay başında şişenin dibinde iki pa^ak arttırdığım da olur. Bir akşam kendime, patadak gelmiş bir arkadaşıma ikram edebileyim diye bu fedakârlığa da katlaıunm. Her ne hal ise!... Farzedin ki bir başka kötü huyum daha vardır. O teye beriye biraz borç harç ederim. Tabii ay başında ödemek üzere. Kandan kaçırabildiğim altmış üç lira seksen beş kuruş kadar bir harçlığım vardır. Geçen ayın bütün parasını bir hovardalığa harcamış olsam. Tütüncüye gazete ve Bafra borcu; gazinocuya iki üç bira, gazoz borcu; muhallebiciye on yedi lira kadar bir takıntım olsa.

Geçen ay ödemediğime, bu ay da çok mübrem bir işe elli altı lira vermek zorunda bulunduğuma göre çarşıya inebilir miyim? Inernem değil mi? Evet bir hikâye böyle bitirilebilir. Gülen güler. Acıyan acır. "Aı^ıuna da hikâye ha!" diyen der.

Artık yazamıyor, diye sevinenler de olur... Halbuki hepiniz bilirsiniz ki bu sahrlan yazan adam memur değildir. Bakkala çakkala, tütüncüye, mütüncüye takacak durumdadır ya, takmaz. Takamaz. Taksa da ne tütüncü on Bafra paketinden fazla, ne dondurmacı üç dondurmadan çok, ne de kahveci yedi kahveden fazlaya gidemez. Bina-

en-âlâ-zalik takamam.

Çarşıya inemememin sebebi bu değil. Bu değil de ne? Mesele midir sizin için benim çarşıya inememem? Hiç sanmam. Size vız gelir. Bunu mesele ettiğim için isterseniz bana kızınız. Ama, benim şu yazıya başlayabilmem için çarşıya inememem çok çok önemlidir. Niçin inemediğimi anlatmaya kalksam hem pek uzun sürer, hem de bir işe yaramaz. Biriyle karşılaşmak istemiyorum sayın olsun bitsin.

Bunu keselim! Artık: Çarşıya inemem o kadar.

Ah bu yasaklar! Kendi kendimize, başkasının bize, bizim başkalarına, devletin tebaasına, tebaanın devletine, belediyenin hemşerisine, hemşerinin belediyeye koyduğu, koyacağı yasaklar! ...

Yasaklarla çevrili bir dünyada yaşamasak yasaksız yaşayamazdık. Halbuki hayvanlar, hele ehlileri, yasaksız ne de güzel yaşıyorlar. Hafif, cilve gibi, o da boğaz derdinden doğan zırılhlardan başka, gel keyfim gel, yaşamıyorlar mı? Yasakları kabul ettik. İnsanoğlu için yasaklı hayvandır da diyebiliriz. Mikroplar bile birer yasak değil mi? Aşklar yasakbr. Gün olur, sular, yemişler bile yasaktır. İnsanlar birbirine yasaktır.

Canım çekiyor diye öpemem seni güzel çocuk! Canım çekiyor diye giremem sana deniz, göğsüm zayıftır; doktor yasağı. Canım çekiyor diye içemem: körkütük oluncaya kadar, aklı boğuncaya kadar: karaciğer yasağı. Canım çekiyor diye bir vapura binip Haydarpaşa'ya, oradan tabana kuvvet Van'a kadar gidemem. Yollarda geberirim... Çarşıya inemem. Çarşıyı Allah kahretsin. Karamanlı bakkal bıyıklarına inciler dizdirse dizdirebilir, saçlarına altın yaldız yaldızlatsa yaldızlatabilir. Bütün vücudunu gümüşle kaplatabilir. Gümüşün lafı mı olurmuş?

Mezeci sucuklarını rıhtımda bir ateş yakıp tüttüre tüttüre kızart-

sa, kediler başına üşüşse, köpekler havlasa, meşaleler yansa, sucuktan

■

ve şaraptan göz gözü görmese, kırk gün kırk gece bizim İstanbul sayfiye köyü kedileri, köpekleri, sucukları, balıkçıları ve Kürt hamalları ile düğün bayram etse mezecinin dükkânı ancak boşalır. Kırk birinci gün adam gidip yine sucuk, salam, sosis, kaşar peyniri ve şarap alsa kırk gün geçmeden yine zengin olur.

Yine böyle yağlı, kara bıyıkları çemenli, dişleri ve teri sarmısaklı,

• • i w • • 1 • •• t .. w •• i "1" 1*111 * w ı*ı w * i -ı 1 ^ 1

göbeği peynirli, önlüğü leş gibi, bilekleri ayağım bileği kalınlığında çarşıda dolaşabilir.

O fırıncı yok mu o? O, sabahları kırbaç gibi işçi çocuklara pis yağlı böreğini otuz beş kuruşa okutan, olur da fazla veririm korkusundan kimselere para bozmayan fırıncı! O sıra sıra kiralık evler yaptıran, keçilerine köyün ne kadar körpe dalı varsa yediren fırıncı!.. .

O, kıyma makinesinden geçen her yarım kilo ete öğürtücü, öldürücü iç yağlan karıştıran, o, elli adımdan geldiği kokan, sandalyesinde akşama kadar oturup iç yağları, keçileri, mandaları düşünen kasap efendi! Bunların suratını görmemek için çarşıya inmediğimi söylemiş gibi oluyorum. Hayır değil, değil, şimdi çarşıya insem bakkala "vay Barba Niko!", kasaba "vay usta Haralambo!", fırıncıya "ooo Abdülka-dir efendi!" diyeceğime emin olun.

Sonra onlar mı var çarşıda yalnız? Bizim kahveci Iskanavi var. Onun dünya umurunda değildir. Paraya bile para demez. Parasız olduğu zaman az buçuk düşüncelidir, o da herkes gibi. Olduğu zaman basar kahkahayı. Onun için bir yüzlükle bir onluk arasında büyük fark yoktur. Fazlasını istemez. Şeker gibi adamdır. Harplerin birinde harp boyunca bir tavan arasında saklanmıştır. Mütarekeden sonra meydana çıkmış. Tavan arasında geçen günlerini hikâye etmiştir.

Zaruret!... Harp içinde yazın evini kiraya vermek mecburiyetinde kalmış. Karısı tavana bakar bakar hiç patırtı etmeden yaşayan kocasına şaşar kalırmış. Günlerden bir gün kasap oyununa başladığını duyunca divaneye dönmüş. Başka bir gün kiracıların sofrasına bir delikten atılan bıçağın peynir kalıbına nasıl saplandığını, kiracıların

• ••••••• i ■ i w i •• i i i • w • • i ••

gözü önünde peynir kalıbının tavana doğru nasıl yükseldiğini, bu işi kocasının nasıl yaptığını, deli olmadan niçin yaptığını, kiracıları işi anladıktan sonra sofraya Iskanavi'yi her akşam davet ettikleri zaman anlamıştır.

Akıllıdır köpoğlusu!

Sonra berber Hilmi Efendi. .. Cin gibi gözleri, dazlak kafasıyla gençliğinin sulanma hikâyelerini bir anlatmaya başlamasın. Kırar geçirir insanı. Güzel berberin âşıklarına oynadığı oyunların hikâyeleri her şeyi olurundan ve gülünç tarafından tathya bağlamanın, şakaya vurmanın, kurnazlığa, zekâya getirmenin, tadını kaçırmamanın, tatlı ve şakaa bir dünyanın yadigârlarıdır.

Daha kimler mi var? Sütçü Pandeli Efendi vardır. Sütçü Pandeli Efendi'nin dükkânında bir Piştov asılı durur. Dükkâna akşam altıdan sonra girenler hep cemiyet üyeleridir. Bu cemiyet bir Patlatma Cemi-yeti'dir. Her nevi patlatmaya izin vardır.

Hatta biraz çirkin kaçacak ama cemiyet azası kapıdan girer girmez ağzıyla olmasa başka bir yanı ile patlatmazsa bu ağır, ihtiyar gün görmüş ve geçirmiş sebzecilerin, aşçıların, bahçıvanların konuşmasına pek yarın katılabilir. Patlatırsa Pandeli Efendi, baş köşeyi yeni gelen üyeye verir. Hiç kimse gülmez. Herkes yalnız gözleriyle patlatmanın şiddetine göre kahkaha atar. Bu gözlerdeki gülme yavaş yavaş söner. Günün havadislerine geçilir. Günün havadisleri parayı kazanıp da ye-

i • •« • w • •« • i • p i | • 1 **•** 1 **• ••** 1 **• • i**

meyenlerin enayiliği üzerinedir. Sonunda bu gibilerin gözlerini doyuracak şeyin toprak olduğu hikmetiyle toplantıya son verilir.

Neden inmeyecekmişim çarşıya? Cemiyette azayım. Berberde bir tıraşa dünyanın hikâyesini dinlerim. Gülmekten kasıklarım çatlar. Giderim İskanavi'nin kahvesine olmazsa.

— Peki Iskanavi Efendi, derim. İhtiyar kadın peynir kalıbının ta-

1 **w** •• 1 1 1 • **w** • • •••• **B**

vana doğru yükseldiğini görünce ne yaptı?

■

— Istavroz çıkardı. Panaiyamu, dedi. Viresi dedi. Kalyopi dedi. Ti pzağma, tinafnoyni?

— Peki ne b... yemeye göz göre göre yaphn bu işi?

— Canım sıkıldı be. Anlasın arbk, diye, tavanda adam vardır. Geceleri o kadar gürültü yapıyordum da ne kan, ne de kocası uyanıyorlardı. Sanki ölü toprağı serpmişlerdi üstlerine. Bazı uyanırlarsa bizim karıya "Viresi diyorlardı, Kalyopi! Insan kadar sıçanlar mı var tavanda?" Başka bir yerde de söylerler, iş büsbütün zıvanadan çıkar diye korktum. Tavandakinin pondika (sıçan) olmadığını anlatmak için bu çareyi buldum.

Evet bana çarşı hararn oldu. Şimdi gözümde küçücük yirmi beş mumluk sinekli ampulleriyle ışıklı çarşı tütüyor. Anlatmak istiyorum. Çarşıya niçin inemem. Ama neye yarar? Kimi ilgilendirir.

Kafama kasketi, üstüme balıkçı ceketini, surahma baştan aşağı dişim ağrıyormuş gibi bir kaşkol bağladım. Sokağa çıktım. Kahvenin önünden geçtim. Orada, orada idi.

Döndüm, eve geldim. Yatağıma girdim, lambamı söndürdüm.

Düşündüm. Bana çarşıyı yasak eden her kimse onu öldürmeyi düşün-

• ■

düm. Omrümde hiç böyle şey düşünmemiştim.

Giyindim tekrar sokağa çıktım. Kahveye girdim. Karşısına geçip

oturdum. Beni görünce sapsarı kesildi. Dudakları titriyordu. Kahve-

aynasında sapsan, bembeyaz bir adam gördüm. Urktüm, bendim. Defolup kahveden gitti.

— İskanavi, dedim, bir kahve yap. Şu tavan arası hikâyesini...

Iskanavi parasız, kızgındı.

— Senin tuzun kuru, dedi, benimkisi "denine".

* * *

Hikâyeyi böylece bitirebilirim. Benim bitirişlerimden biri olur. Olmasına olur ama hayır. Ne çarşıya çıkıyor, ne bembeyaz kahveye giriyor, görmek istemediğimin karşısına geçiyor, ne de kahveci ile konuşuyorum.

Evimde, odadayım. Çarşıya inemem. Otuz dokuz derece ateşim var. Uşüyor, titriyorum. Bir ara yanıyorum. Anam sirke koyuyor. Okuma artık yat, diyor. Işığı söndürüp gidiyor. Etrafı dinliyorum. Kaşık adanın köpeği hâlâ havlıyor. Rüzgâr camları dövüyor ve kapıları sarsıyor. Işığı yakıyorum...

Bu da bir bitiriş şekli ama bu da değil. Değil, bu da değil. Çarşıya inemem, o kadar.

Dolapdere

*

İstanbul'un semt adlan yok mu? Bayılı^m onlara. Ne güzelleri vardır. Yalan da olsa, yanlış da olsa, bu semt adlanndan insanın muhayyele-sine bir şeyler üşüşür. Başka yönlerden gelmiş anılar kaynaşıverir içimizde. Bir filmdir başlar dökmeye beynimizin karanlığında.

Dolapdere' de bostanlan sulayan dolabı gözümüzü kapamadan da görüyoruz: Sıra sıra bostanlarm kuyulan, kocaman kovalar, gözlerine

mendil bağlanmış bir emektar beygir, bir gıartı, kovalarm deliklerinden durmadan düşen su, zincir şıkırtılan, dolap beygirinin adaleleri, tahtadan oluklann arklara gönderdiği sularda ışık ve güneş oyunlan, ahn duraklayışı, hızlanışı, bahçıvanın hooo sesi, çıplak ayaklı bir Arnavut kızının pespembe topuklan, burma kırmızı bıyıklannda hıyar çekirdekleri, Sigara dumanları, tütün ve hiddet tutuşan bir ellilik bahçıvan, kuyruğu havada düşmanca dönüvermiş, sırtının tüyleri diken diken, burnu ağzı kapkara, ıpıslak, dili bir eski zaman pembesi ile pembe bir acar, edepsiz dişi köpek...

Bu semtlere Beyoğlu'nun ta garaja kadar her sokağından inebilirsiniz. Ben en şairanesini seçtim. Elmadağı'ndan indim.

Elmadağı dikçe bir yokuştur, iki tarafına muntazam evler sıralanmıştır. Ne elmaya, ne dağa tesadüf etmeden yokuşu iner, birkaç sene evvel bozuluvenniş bir asfalta girersiniz. Semt birdenbire fukaralaşmışhr. Kulübeler, tahtadan, taştan, sacdan ve mukavvadan kulübeler görürsünüz. Çıplak, çınlçıplak çocuklar görürsünüz. Çıplak, çınlçıplak aynasız, hasır-sız, iskemlesiz kahveler görürsünüz. Şivelerinden kim olduklarını çabucak anlayacağınız insanlarm mahalle meydanını görürsünüz. Birisi:

— Abe, der, senin kızan pavlikaya gitmez mi be?

— Rüstem be senin kara kız, yine mi koğuldu işten; ıskara maşa satar.

Mahalle bir bayram yeri gibidir. Dümbelek, zurna, keman sesleri duyulur. Kara bıyıklı, poturlu ihtiyarlar gezer. Öyle kızlar görürsünüz ki içiniz titrer ama, burnunuzun alışık olmadığı ağır kokuya çare yoktur. Çamurlarda geçen kıştan, ne geçen kıştan öteki kıştan, Fatih'in İstanbul'a girdiğinin ertesi günü yağan yağmurdan kalma nal izleri vardır. Duvar diplerinde keskin, gözleri acıtan bir amonyak kokusu... İleride bir fabrika gürül gürül işlemektedir. Mahalle gençlerinin çoğu bu emprime fabrikasına giderler. Fabrikanın etrafını bu sefil evler, kaldırımsız, eski sahtiyan, amonyak, insan fabrikasının küsbesi kokulu sokaklara çevirmiştir. İşte Dolapdere burasıdır. Tekrar asfalta inince Yenişehir'e doğru yürürsünüz. Sağınızda kocaman Vangelistra kilisesi bir derebeyin şatosuna benzer. Vakit akşamsa, günlerden bir aziz günü ise Vangelistra kilisesi karanlığın içinde mumlar ve avizelerle pınl pırıl yanar. Sanki içerde dekolte prensesler, kontesler, beyaz ve pudralı perukah dükler ve prenslerle polka oynamaktadır.

Beyoğlu'nun yüzlerce, binlerce dükkânında, terzisinde, berberinde, gazinosunda, gardrobunda, pastacısında, bannda, modistrasında, kürkçüsünde ve sinemasında yok bahasına çalışan Hıristiyan kızlan bu semtte yetişir. Duvaralar, badanaalar, kuyumcu çıraklan, tornacılar, düğmeciler, marangozlar, dülgerler, çilingir ustalan, kalfaları ve çıraklan ile bu sem tte yetişir.

Bu semtte tövbekâr yankesicilere, yeni hastahaneden çıkmış eroin hastalanna, falcılara, 1900, 1953 senesi orompolanna, eski hılurnbaalara, şık, Bobstil cebi bıçaklı, yakışıklı yeni külhanbeylere, arakçılara, haraççılara, jigololara, kızlanna kodoşluk yapan analara, kanlanna müşteri arayan kocalara . .. Pirzola kokusuna, açlığa, rakıya, aşka, şehvete, iyiye kötüye, her mücerret kelime vasfının karşılığına rastlamak mümkündür.

Akşam oldu muydu her sokakta birbirini taıuyan ıslık sesleri duyulur. Karanlık köşelerde Rumca aşk fısıl tılan...

Yağmurlar yağmışsa sel önce buralannı basar. Yaz geceleri meltem öteki semtleri bir rüya serinliğine boğarken burada yaprak oynamaz. Yenişehir'in kahveleri, meyhaneleri büyük ve güzeldir. Çarşı ışık, kukureç, midye tavası, istiridye, tarak, kırmızı turp, maydano^ ciğer tavası, şarap, ıskara balık ve rakı kokusu içindedir. Saçlan alınlarına yapışmış yumurta ökçe, 59 paça, kırmızı kuşaklı, semtten ancak mahpusane için ay-nlan ellilik acaip delikanlılar görürsünüz.

Bir Hastalık

Benzerlerine pek yakında rastlanacağına göre, demek daha virüsüne antibiyotikler tesir etmiyor. O halde bu korkunç hastalık insan nesillerinden binde birine çaresiz yapışacak. Korkunç sıfatıyla sıfatla-dığıma bakmayın! Bu hastalık yalnız tutulmayanlar için öyledir. Tutulanlar için tadına varılamaz, korkunç surette zevkli bir hastalıktır. Evet, pek zevklidir. O kadar zevklidir ki, bir dakika bu hastalığa tutulduğunuzu düşünseniz artık tramvaylara, otobüslere, trenlere bedava

I■ ■ t p •• 1 •• •• «• t ••• •• | •• | | •

binersiniz. Söylev üstüne söylev verirsiniz, gündem müzakere edersiniz, encümenlere girip çıkarsınız, bakanlarla merhabalaşır, kartvizitler gönderir, kartvizitler alırsınız. Hülasa bir dakika bir milletvekilinin yerine kendinizi koyar, rahat edersiniz. Artık bu hastalığın ismi anlaşıldı: Milletvekili hastalığı.

Ruhi bir hastalıktır. Bütün ruhi hastalıkların günümüzde son tedavisi "choc" tedavisidir. Ama yirminci seçilemeyişten sonra seçi-lememek "choc"una dayanıklık gösterenler olmuştur. Benim bugün otuz, kırk sene ötesine ait bir milletvekilliği hastasını dostlukla hatırlamam yeni tutulacak hastaların durumu ile bir değildir. Şimdi her vatandaş milletvekilliğine namzetliğini koyabilir, broşür çıkarır, propaganda yapabilir. Milletvekilliği hastası olduğunu hiç belli etmeyebilir. Hele okumuş yazmış, şurada burada yapıcı fikirler ortaya atmış, bir zihin açıklığı göstermiş biri ise seçilsin seçilmesin milletvekilliği hastası sayılmaz. Dört sene dişini sıkabilir de halini belli etmezse, krizi dört senede bir tutan hastalığa da hastalık denmez. Ama kriz geçtikten sonra rahatlamak şart. Benim size anlatacağım bir köylüdür. Krizi her güıı tazelenen, tazelendirilen zavallı bir köylü.

Doğduğum şehrin bazı köyleri kasabaya pek yakındır. Hemen bir tarla aşıldıktan sonra kocaman köye, yani bizim kasabaya girilir. Bu yakın köylerin insanları kasabalı ile temas etmeyi büyük bir şeref sayarlar. Hele mesela tahrirat kâtibi, nüfus memuru, belediye reisi, telgraf müdürü ile tanışmışlarsa iş tamamdır. Artık köylülükten kurtulmuşlardır. Hiç köyde oturmazlar. Vakitleri halleri biraz da iyice ise kasaba kahvelerine, bazı akşamları memurların kerahet vakti çöktükleri lokantalara düşerler. Buralarda bir de ortaokul Fransızca öğretmeni ile iki bardak bira içmişlerse köye döndükleri zaman Paris'ten bile söz açabilirler.

Rahmet Hoca bu köylerin birindendi. Okur yazardı. Şiir söylerdi. Saz çalardı. Namaz kıldırır, aşır okurdu. Zeki, sevimli, canlı bir gençti bundan otuz yedi, otuz sekiz sene önce. Okumuş yazmış bir köylü gencinin hakanlardan sonra kasaba bu kadar yakınken köyde pineklemesini kimse doğru bulmaz. İnsanın babası bile. O da kasaba kahvelerine, kasaba çarşılarına gün ağarırken düşer, öğleüstü pideli kebap yer. Öğle namazını "Orta Cami"de kılar, ikindiüstü eşraftan Hacı Hasan Bey'in yazıhanesinde lafa karışır, hararetlenir, kudretten pembe yüzünde fınl fırıl dönen yuvarlak

kahverengi gözleriyle ateş gibi bir köylü delikanlısı olurdu. Saf saf konuşurdu ama doğru konuşurdu.

Onun hastalığının başlangıcına ben rastlamadım. Pek küçükmüşüm. Benim yetiştiğim zamanlar Birinci Dünya Harbi patlamıştı. Harbin içinde idik. Onu belediye gazinosunda bir memurlar topluluğunun ortasında, ayağında poturu, sırtında "Istanbulin"i, yakasında, sırtında olup olmadığı meçhul kaskatı kolalı gömleği, lastikli siyah bo-yunbağı ile boynunun damarlan şişmiş, kahverengi gözleri kan içinde, ayağa kalkmış vaziyette görür gibiyim. Neler söylerdi? Hayal meyal hahrlarıın. Biz, mektep çocukları, belediye otelinin bahçesinin parmaklıklarına dizilirdik. Düyunu Umumiye müdüiii onu havuz başından çağınrdı.

— Buyurun Rahmet Bey, şöyle buyurun.

Yerinden öyle kalkar. El pençe divan bir sandalyeye otururdu.

— Kahveci! Mebus beye bir kahve; okkalı olsun.

Tahrirat kâtibi:

— Olur mu beyefendi? Bir mebus namzedine kahve ısmarlamak ne haddimize? O bize ısmarlayacak.

— Mebus olduktan sonra bol bol telafi ederiz, efendim, derdi. Halihazırda bendenizin sekiz dönüm tarlasından başka bir ineği ile iki öküzü âşar yüzünden haciz altındadır. Binaenalâzalik sizlere kahve ısmarlayacak vaz'ü halde değilim.

Yalandı. Rahmet Hoca hasisti. Köyünün zengini sayılırdı. Oteden nüfus müdürü kaymakama seslenirdi:

— Dersiâın Rahmet Hoca hazretlerinden muhtasar müfit bir hitabe rica etsek delâlet buyurmaz mısınız?

Rahmet Hoca en çok nüfus müdürüne içerlerdi.

— Mebus olup intihap dairemin köylülerinin derd ü âlâmını, müzayaka ve iptidailiğini gidermek için bir dersiâm olmaya sanırım hiç lüzum yoktur.

Rüşdiye mezunu olmak kâfi ve vafidir.

Rahmet Hoca "Süpürgeci Mektebi" namıyla maruf riişdiye mektebini birincilikle bitirmişti.

Kaymakam Bey:

— Gördünüz mü? derdi, yine kızdırdınız Rahmet beyefendiyi. Oldu mu ya? Siz hiç kederlenmeyin Rahmet Bey! Bu kerre bütün kuvvetimle sizi destekleyeceğim. Artık siz de Meclis'te himmetinizi bizden diriğ etmezsiniz.

Rahmet Hoca:

— Elemrü fevkaledeb[1], der, kendi elini öperdi.

Kaymakam Bey:

— Estağfurullah, estağfurullah! der ayağa kalkar, yine otururdu. Şimdi bir hitabecik bizlere. Bakın bendeniz rica ediyorum.

— Başüstüne efendim.

Rahmet Hoca sandalyenin üstüne çıkardı:

— Muhterem vatandaşlar! Bu güzel vatanımızın her köyünü bir cennet haline ifrağ için büyük büyük işlere lüzum yoktur. Onun köylülerinden birkaçını mebus olarak intihap buyurursanız mesele kendiliğinden halledilir. Fakat köylerimizin hali malum: Fena vaziyetteyiz.

Bunu hepiniz bilirsiniz. Köylünün derdini köylüden başka kim anlayabilir? Beni mebus olarak seçtiğiniz gün bütün kuvvetimle şunları yapmaya çalışacağım. İlk iş olarak aşarı kaldıracağım.

— Yaşa, var ol!.. sesleri...

Rahmet Hoca boyun kırar, devam ederdi:

— Ormanları beyhude yere kesilmekten, tahripten kurtaracağım.

— Bravo! Yaşa!...

— Kel tepeleri ağaçlarla süsleyeceğim.

— Yaşasın mebusumuz!

— Sakarya taşarsa tarlala^^m basmasın diye setler yaptıracağım.

— Eyvallah!

— Boş araziyi köylüye taksim edeceğim.

— Ambarlar yaptıracağım.

Alkış olmasa bile eğilirdi.

— Dutluklar, böceklikler, müzeler, hafriyatlar, yaptıracağım.

— Yaşa Rahmet Hoca!

Kaymakam Bey işi ileriye vardırdığını, mektep talebelerinin yanına bakkal çıraklannın, berberlerin, kasaplann da dizildiğini ve alkışlara iştirak ettiğini görünce hemen bir jandarma koşturur, bizleri dağıtırdı.

Uzaktan bizim gördüğümüz köpükler saçan, kıpkırmızı, sandalye üstünde bir adamdı. işittiklerimiz de:

— Hürriyet, müsavat, adalet... Setler, bentler, çorak tarlalar, âşar, öküz, övendire, tarhana çorbası, cennet, muhabbet, ezcümle, bu suretle, sırası gelmişken, çiftlik sahipleri falan gibi cümle parçaları idi.

Rahmet Hoca ile beraber memurlar şehrin biricik lokantasına giderler, Rahmet Hocanın ziyafetinde yerler içerler. Lokantada da nutuklar çekilir. Saat de gece yansını bulurdu. Rahmet Hoca atına atlar, nutuktan sarhoş bir halde köy yolunu tutardı.

Nutuk verdiğinin ertesi sabahı benzi uçmuş şehir kahvesine döndüğü zaman onu tekrar nutuk vermeye zorlamak istemezdi bile.

* *

Onüne gelen:

— Vay mebus beyefendi!

Diye selamladıkça utancından kızarırdı. Normalleşirdi. Bir korkudur alırdı kendisini.

— Bir halttır ettik dün akşam. Acaba çok mu uluorta konuştum? Dilin kemiği yok ki birader. Hem biz kim, mebusluk kim? Bir şaka yapalım dedik...

Bir ufak memur tavla başından:

— Ne şakası, birader? Kaymakam Bey vilayete bu sabah gözümün önünde yazdı. Bu devre seni mebus çıkannazlarsa hocam, istifayı basacak. Kıymetlidir bizim kaymakam, ha! Ayıptır, rezalettir, diyor, bu kıbalde, bu düşünüşte bir adamın kaç devredir mebus olmamasının günahını boynumda taşıyamayacağım, diyor da başka bir şey de-ını yor.

— Sahi mi Abdullah Bey Allah aşkınıza?

— Nı m et çarpsın kü . ..

Küçük, muhtasar bir nutuk! Hadi lokanta! Hadi ziyafet!

Rahmet Hoca babasından kalma bir altın tenekesini böylece bitirdikten sonra bir zaman şehre inmedi. Birinci Dünya Harbi bitti. İstiklal Harbi'nde sırtında fişeklerle bir ara gözüktü. Gözükmesiyle kaybolması da bir oldu. Cumhuriyet ilan edilince galiba üçüncü devrede tekrar kasabada gözüktü. Sakalı bıyığı kesmişti. Nereden bulmuşsa bulmuş bir smokin pantolonunu ayağına, bir frak ceketini sırtına geçirmişti. Elinde silindir bir şapka taşıyordu. Ustura ile tıraşlı kafasına pek bol geldiği için bu şapkayı hiç giymezdi. Bir eteği topuklanna sarkan frakının yakasına bir gül takardı.

Günün birinde bir belediye reisinin kendisini merasimle mebus seçtiğini belediye çavuşlarından biri lokantada müjdelediği zaman ziyafet bedelini cebindeki kuruşlarla zor bela ödeyebildi. Şakadan onu Ankara trenine kadar

götürdüler. Trene atlarken tuttular. Hususi tren hazırlanmış, şimdi gelecek, onunla gideceksin, dediler ve sıvıştılar. Rahmet Hoca istasyonda yirmi dört saat bekledi. Nihayet gelebilen bir trene atladı. Mebus kompartımanına kuruldu. Epey bir yol gittiğini biliyorum. Hangi istasyonda işin farkına varıldığı, hangi istasyonda indirildiği malum değil.

Onun uzun zaman o istasyondan bu istasyona, bu istasyondan o istasyona mebus kompartımanlarına kurularak dolaştığını söylediler. Bir türlü Ankara'ya varamadı. Nihayet frakının eteklerinden uzunu koparılmış, boyunbağı kesilmiş, bembeyaz kolalı gömleği simsiyah halde, ayağının birinde rugan ayakkabı, ötekinde bir yemeni ile şehre

dönmüş gördük. Köyüne götürdüler. Ama ilk fırsatta köyden şehre iner, istasyona koşar, Ankara trenini beklerdi. Mebus kompartımanında kimse yoksa, istasyon müdürünün de keyfi yerinde ise, üç beş dakika komparhmanda oturmasına müsaade edilirdi. Sonra Ankara'ya varılmış gibi kemali hürmet ve azametle trenden indirilir, bir jandarma refakatinde köyüne gönderilirdi.

Yılan Uykusu

İşte karşı karşıyasın. İşte o da senin gibi; elli ayaklı, kaşlı gözlü, sıhhatli hasta, sarışın esmer, kafası var, saçlan var, kirpikleri var, yalan söyleyen ağzı var. Yüzünde küçük küçük kavga, taş, düşme izleri. Yaramaz bir çocukluğun her şeysi, ufak ufak her şeysi. İşte elleri, parmaklan, işte ayakları. Kim bu? İnsanoğlu! Senin gibi hpkı bpkısına apaynı.

• •

İşte gözlerinde yaş, işte gülüyor. İşte ekmeği ısınyor. Bak patates

. •

salatasını attı ağzına. Işte çatalında uskumru. İşte şarap bardağı dudağında. İnsanoğlu, tıpkı senin gibi apayrı. Üstelik seviyorsun da onu. Dudağının kıvrımını seviyorsun. Saçının karasını seviyorsun. Kaşının bükülüşünü, alnının genç kırışığını.

İşte senin gibi apayrı. Canına sokacağın geliyor. İşte gazete oku-• • •

yor. İşte cıgara paketine imzalar atıyor. İşte portakal yiyor. İşte türkü

söylüyor. Bilmediğin dilden bir türkü söylüyor. Arada bildiğin, karun-

da dolaşan şu Türkçe dilinden "karabuberim buberim buberim!" di-

• •

yor. Sonra "Asepiya piluti Keton İbrahim!" İşte karşı karşıyasın. Haydi bakalım bil onu. Anla bakalım. Kendini anlat bakalım. İşte sıkılıyor. Geniş geniş nefes alıyor. İşte cıgara paketine sevdiğin parmaklar uzandı. İşte sevdiğin dudağın kıvnntısından durnan çıkıyor. Haydi bakalım. Bil onu bakalım. Kimdir? Senin hakkında ne düşünür? Şu saatte nerede olmayı ister? Senin sevgin umurunda mı?

Haydi bil bakalım. "Karabiberim, karabiberim, biberim nasıl edelim, nasıl edelim, candarmalar geliyor, cızlam edelim."

işte karşı karşıyasın. Haydi bakalım. Söyle söyleyeceğini. De diyeceğini. Dinler de. Tatlı tatlı dinler de. Sevgiden söz aç. Ne çıkar; o seni anlarsa değil, sen onu anlarsan bir şeyler olacak.

Işte karşı karşıyasın. Birdenbire kalkar, dudaklarından öpebilirsin. Gözlerini kapar. Ne güzel gözlerini kapar. Belki de seni görmemek içindir. Sen de kaparsın gözlerini. Belki de onu görmemek içindir. Ne sen onu, ne o seni anlıyor. Belki anlamak ikinizin de işine gelmiyor. "Tanı, tanı, kendini tanı". İşe başla bir kere bu yönden. Sonra onu da anlayacaksın.

Birdenbire bulunduğumuz odanın kapısı açılıverdi. içeriye rüzgâr girdi. Soğukla beraber yapraklarını dökmüş bir ağaç girdi. Ağacın

arkasından duman, dumanın arkasından bir kuş, kuşun arkasından bir bulut girdi.

Sonra... Sonra kar yağmaya başladı. Kütüphanenin camı buz tutmaya başladı. Ampulün ışığı buza girip çıktı. Üşüyerek yine tavandaki şişesine girdi. Elbiselerimin cepleri buzdan kaskah kesilmişti. Elimi cebime de

sokamıyordum. Soba harıl harıl yanıyordu. Sobanın üstünde buzlar eriyordu. Demin yanımda olan şimdi yandaki odaya geçmişti. Iki odayı birbirinden ayıran kapıyı açmış, bana bakıyordu. Kuş ağaca tünemiş, kabarmış oturuyordu. O kuşa ıslık çaldı. Kuş cevap vermedi. Bana döndü. "Buz kestin orda, dedi, bu odaya gelsene!" "O oda sıcak mı?" diye sormuşum gibi "sıcak ya, dedi, bu oda ısındı" "senden mi?" diye sormuşum gibi "'benden ya, dedi". Sobaya baktım. Hani harıl yanıyordu. Herhalde sobada bir bozukluk olacak diye boruya elimi sürmemle çekmem bir oldu.

O içeriki odadan sanki beni görüyormuş gibi: "'Sobada iş yok!"

dedi.

İçeriki odaya geçtim. Yatak hazırdı. O ta köşeye büzülmüştü. Yanma sokuldum. Sıcacıktı. Hamam gibi idi. "Dondum sobalı odada yapayalnız," dedim, "burası ne iyi imiş! ..." ""Kuş ne oldu?" dedi. "Ağaçta/' dedim. "Donacak zavallı," dedi, "buraya al onu da." "'Bırak şimdi kuşu," dedim. İçime bir şeyler doğmuştu. Birdenbire yine garipsemiştim her şeyi. Onun yanı sıcacıktı. İçeriki sobalı odada soba harıl harıl yanıyordu. Ama kütüphanenin camı buz tutmuştu. Sonra içeride kuru dallarına kar birikmiş bir ağaç vardı. Ağacın üstünde kuş. Kuş soğuktan kabarmıştı. Sabaha ya çıkar ya çıkmazdı. Yine "Kuşu buraya al! Kuşu buraya al!" dedi. istemeye istemeye kalktım. Sobalı odaya girdim. Kuşu aldım ağaçtan. Kütüphanenin camındaki buzu tırnağımla kazıdım. Sobaya baktım, sönmek üzere idi. Bir iki odun attım. Döndüm geldim ki, yatak bomboş. Yatağın kenarındaki komodinin üzerine bir kâğıt bırakmıştı. Aldım. İkiye katlamıştı. Açtım; bomboş. Kuşu komodinin üzerine bıraktım. Ot-meye başladı. Bu oda hâlâ sıcacıktı. Hâlâ dudağının kıvrımı, hâlâ kaşının yaramaz çocukluğundan kalma tüysüz yara çizgisi odanın içinde çocukların mütalaa saatlerinde yapıp attıkları kâğıttan uçaklar gibi başıma düşüyorlardı.

Yatağımın üstüne oturdum. Bir cıgara yakhm. İçeriki odadaki

ağaç buzlu cama pat pat vuruyordu. Sobanın sesini duyuyordu m. Bu-

■ •

lunduğum odanın kapısı vuruldu. "Girin!" diye haykırdım. Ustünde yeşil renkli bir yağmurlukla bir adam girdi.

"Bu^^ n," dedim. "Kimi istiyorsunuz?" Adam dikkatle yüzüme baktı. Sonra etrafına bakındı. "Nerede o?" dedi. "Kim?" dedim. "Demin burada sizinle beraber bulunan," dedi. "Bilmem kalkh gitti," dedim.

Yorganı açtı. Yüzüme baktı. "Neye yalan söylüyorsunuz?" dedi. Dönüp baktım. Demin büzüldüğü yerde uyuyordu. Mışıl mışıl uyuyordu. Alnı terli idi. Komodinin üstünden kuş kalkıp saçlanna kondu. Bir kuytu ormanda bülbül gibi şakıdı.

Biz adamla yandaki odaya geçtik. Şimdi odaya lapa lapa kar yağıyor. Onun yeşil muşambasma, benim pijamama birikiyordu. Ama ben üşümüyordum. O ellerini hohluyor, uğuşturuyordu.

"Bırak uyusun, biz konuşalım," dedi. "Konuşacak bir şey yok," dedim. J./Hem burası soğuk. Gidip ben de yatmalıyım. Yann erken kalkacağım."

Yüzünü hiddet bürümüştü. Elleri titriyordu.

"Durun hiddetlenmeyin, isterseniz konuşalım ama üstüme bir şey alayım," dedim. Dışarı çıktım. Paltomu giyip geldim. Oda birdenbire değişivermiş, her zamanki odamın halini almışta. Adam kanepede rahatça oturuyor, cıgara içiyordu. Beni görünce "Anlaşhk, anlaştık." dedi.

"Kiminle anlaştınız?" dedim. "Sizinle" dedi. "Ne zaman?" dedim. Güldü. "Kuş bana anlattı/' dedi. Ferahlayıverdim. Kuş anlattı ise herhalde iyi şeyler anlatmıştır. Kuşlar kötü şey anlatır mı?

"Kuşlar anlatır mı?" dedim. "Tabii anlatır," dedi, "çocukken annem sen bugün mektepte hocaya dilini çıkarmışsın! Ayıp değil mi sana? derdi. Yalan vallahi anne, derdim, sana kim söyledi. Bana bir kuş söyledi, derdi. Bu kuş işte o kuş," dedi. "Her şeyi anlattı mı?" dedim. "Anlattı" dedi.

Rahat ettim. Kuşlar kötü şey söylerler mi hiç? Küçük dedikodula-

••

rın zaran yok. "Oyle ise" dedim, "mesele yok." "Yok, yok, dedi, şu cıgaramı içeyim gideceğim". Kütüphanenin camı yine buz tutmaya başladı. Kapı açıldı. Ağaç girdi. Ağacın arkasından kuş girecek diye bekledim; girmedi. Ama bulut girdi.

Oda yine değişmiş, yine soğumuşhı. Bu sefer kitapların kenarından da buzlar sarkıyordu. Olur şey değil, diye söylendim kendi kendime. Ya adam da değişirse: Kanepede büzülmüş, ellerini hohluyor, kafasını sallıyordu. Burnu soğuktan kıpkırmızı kesilmişti. Ama bana bakarken gülüyordu. Değişmemişti. Deminki gibi idi. "Eh bana müsaade artık," dedi. Hayırlı geceler!" "Hayırlı geceler!" dedim .

Içeriki odaya girmek canım istemiyordu. Herhalde o da kalkıp çoktan gitmiş olacaktı. Kuşla beraber pencereden çıkmış olacaklardı. Ama o oda herhalde hala sıcakh. Ağacı yerinden söküp balkon kapısından fırlattım. ^^manla bulut da onun arkasından kendi kendilerine gittiler.

Odam biraz ısınmıştı. Soba gürül gürül yanıyordu. Anahtarı biraz

m

kıstım. içeriki odaya geçtim. Yorganı açtım. Köşeye büzülmüş mışıl mışıl uyuyordu. Kucakladım. Kuş onun kafasından benim kafama, benim kafamdan onun kafasına konup duruyordu. Sabaha kadar kuşun kanat seslerini, onun mışıl mışıl uykusunu duydum.

1

Emir edepten üstündür.